

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1934

HATVANKILENCEDIK ÉVFOLYAM.

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1934.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1934. évfolyamához.

I. Általános tárgyu cikkek.

Cikkek.	Lap
A bírói függetlenségről. — <i>Dr. Juhász Andor</i>	9
A bírói függetlenség kérdéséhez. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	13
A bírói függetlenség kérdése Magyarországon és Csehszlovákiában. — <i>Dr. Kuthi Sándor</i>	72
Kodifikálatlan kódex. — <i>Dr. Reitzer Béla</i>	77
Igazságügyi költségvetés. — <i>o.</i>	117
A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — <i>Dr. Tunyogi Szűcs Lajos</i> ..	137
A bírói gyakorlat változásának visszaható ereje. — <i>Dr. Siechermann Frigyes</i>	153
Köszöntő a Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti kongresszusának tagjaihoz. — <i>Vámbéry Ruzssem</i>	181
Miért nem kodifikál Anglia? (A bíraskodás függetlenségének kérdéséhez.) — <i>Dr. Admeto Géza</i>	194, 198,
A magyar törvény multja. — <i>Dr. Supka Géza</i>	197
A jogszolgáltatás és korszellem. — <i>Dr. Szabó Lajos</i>	201
Jogszolgáltatásunk színvonala. — <i>Dr. Kelemen Mózes</i>	204
Elnökbücsű után. — <i>Soria</i>	237
Elnöki székfoglaló. — <i>Dr. Mendelényi László</i>	253
Bücsű. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i>	285

Szemle.

Ne gouvernez trop	7
Szászy-Schwartz Gusztáv emlékeztetése. — <i>Dr. Dukas Gyula</i>	8
Juhász Andor a bírói függetlenségtől	12
Degré Miklós, a budapesti kir. ítélőtábla elnökének évniti beszéde	12
Patriarchalis jog	20
Az én házam az én váram	24
Debrecen	28
Tíz bécsi ügyvéd	43
A bűnös Budapest	52
Jura novit Curia	64
«Tekintély-büntetőjog»	75
Némi javulás	92
A pisai temető	104
A labda	116
A közösségi érdekek	123
Szeged	135
«Szükség, hogy legyenek a botránkozások»	147
A katonai büntetőperrendtartás 258. §-a. — <i>Sz. Zs.</i>	160
«Népbiroság»	160
Napilapoknak	167
Az ügyvéd	172
A Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti kongresszusa	196
A nyomtatott papírról	200
Pécs	208
Törvénytárgyalás	215
A törvényhozó és végrendelkező haláláról. — <i>R. A.</i>	223
Az igazságügyi vezető állások	228
Az ügyvédi kar szeniorai	240
A törvénynek rendelettel módosítása ..	247
A budapesti kir. büntetőtörvényszék elnökének előde (<i>Zsitvay Leo</i> levele 1903-ból) ..	259
A Vilmos császár-úti rablógyilkos	260
A vádlott kihallgatása	263
Régi aktualitás	276
1866. január 2., a Jogtudományi Közlöny első száma	292
A Jogtudományi Közlöny	296
Olvasóink búcsúja	296

II. Magánjog.

Cikkek.

A 16.200/1933. M. E. sz. rendeletnek a védett birtok felügyeletét tárgyaló intézkedéseiről. — <i>Dr. Huppert Leó</i>	5
--	---

A hitelező jelenlegi jogai záloglevelek kibocsátásának alapját képező aranydollar-kölcsönöknél. — <i>Dr. Radnai Imre Sándor</i> ..	15
Unokátartás. — <i>Ifj. dr. Halász Miklós</i>	22
Az aranykikötés a Legfelsőbb Angol Bíróság előtt. — <i>Dr. Liebmann Ernő</i>	29
A «védett birtok» minőség törlése. — <i>Dr. Pálffy Sándor</i>	30
Újabb fejezetek a válságjog köréből. — <i>Dr. György Ernő</i>	33, 46,
Az elmebeteg-ügy nehézségei a gyakorlati életben és annak megjavítási lehetőségei. — <i>Dr. Orbán Sándor</i>	35
A megbízás nélküli ügyvitel a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — <i>Dr. Szabó Mihály</i>	38,
Szemelvények az új gazdavédelmi rendelkezések körül kifejlődött bírói gyakorlatból. <i>Dr. Mennyey Géza</i>	48,
Hozzászólás a 14.000/1933. M. E. számú rendelet 16. §-ában szabályozott egységesítéshez. — <i>Dr. Pálffy Sándor</i>	55
Kötelezés örökbefogadás esetén. — <i>Dr. Sándorfalvi Pap István</i>	69
A bírói gyakorlat nyilvántartása. — <i>Dr. Fürst László</i>	73,
A hitelező jelenlegi jogai záloglevelek kibocsátásának alapját képező aranydollar-kölcsönöknél. — <i>Dr. Csányi István</i> ..	78
A végrendeleti tanúk záradéka (Törvénykezési Szemle). — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	78
A be nem kebelezett bérlet. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	81,
A kamatok tőkésítése a gazdavédő rendeletben. — <i>Dr. Földes Mór</i>	83
Várható jövedelememelkedés figyelembevétele a baleseti járulék megállapításánál. — <i>Dr. Szirmai Zolt</i>	85
Megjegyzések a zöldhitelezéshez. — <i>Dr. Pálffy Sándor</i>	86
A magyar intézetek által kibocsátott — Amerikai Egyesült Államok-beli dollárról szóló — kötvények és záloglevelek jogi helyzete. — <i>Dr. Siechermann Bernát</i> ..	93
A be nem kebelezett bérlet. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	94
Valorizációs jogfenntartás és a kiskorúak. — <i>Dr. Fürst László</i>	113
A garázstulajdonos törvényes zálogjoga. — <i>Dr. Marer László</i>	115
A kártérítési elv túllhajítása. — <i>Dr. Istvánffy László</i>	119
A garázstulajdonos törvényes zálogjoga. — <i>Dr. Schleiffer Pál</i>	120
Közjogi jelzálogjog. — <i>Timár Sándor</i> ..	126
Vadászati törvény és az általános magánjog. — <i>Dr. Grüner István</i>	133
Védett és nemvédett gazdaadás és nemgazdaadás együtt kötelezettek. — <i>Dr. Vályi Lajos</i>	156
Az aranykikötés Európa jogrendjében. — <i>Dr. Liebnam Ernő</i>	188
Fizetések aranyban és külföldi pénznemekben. — (Dr. Pösch Gyula, dr. Baumgarten Nándor és dr. Szladits Károly jelentése a Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti konferenciája részére.) — <i>Dr. Liebmann Ernő</i>	199
Jus offerendi. — <i>Dr. Stein Alfréd</i>	207
A gyámsági jogátörvény jogi természet, lényege, formája és hatálya. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i> ..	209
Jogegységi tanács elé kerül a veszélyes üzemi felelősségének kérdése. — <i>Dr. Schleiffer Pál</i> ..	213
Férjartás. — <i>Ifj. Dr. Halász Miklós</i>	214
A válóper reformja. — <i>Dr. Máday István</i> ..	225
A valorizáló klauzula mint devalorizáló ok. — <i>Dr. Hevesi Illés</i>	226
A fővárosi lakbér-szabályzat tervezetének a bel- és igazságügyminiszterek által elrendelt módosításairól. — <i>Dr. Fái Sándor</i> ..	232
A válóper reformja. — <i>Dr. Virágh Gyula</i> ..	241
A tartási rendeltetés védelme. — <i>Dr. Vági József</i>	242,
A font és dollárban kifejezett értékállandó-	

Lap

sági klauzulák értelmezése joggyakorlatunkban. — <i>Dr. Gutman Lajos</i>	244
Az özvegyi jog korlátozása. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Teller Miksa</i>	246
Az özvegyi jog korlátozása. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	253
Az International Law Association budapesti vitája az aranyban és külföldi pénznemben eszkezlendő fizetésekről. — <i>Dr. Liebermann Ernő</i>	261,
Jogellenesség és kártérítés. — <i>Dr. Erdős István</i>	268
Az okirati kényszer multja és jövője. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	273
A kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és felelősségi joga. — <i>Dr. Nagy Endre</i>	274,
A szerzetesek után való öröklés. — <i>Dr. Sándorfalvi Pap István</i>	286
Jogszabályok ütközése a gyakorlatban. — <i>Dr. Almási Antal</i>	287

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

Egyházi ingatlan parcellázása	11
Altruista intézmény felelőssége orvosi műhibáért	11
Közös ingatlan kezelése	11
Átértékelési kérelem előterjesztése	11
Átértékelés külföldi hitelező javára	12
Gazdasági lehetetlenség	12
A 49. J. D. értelmezése	12
Örökbefogadás és házasság	12
Átlagos jövedelem a baleseti kártérítés szempontjából	19
Jó- és rosszhiszeműség fogalma	19
Átértékelés jelzálogi biztosítás céljából ..	19
Ingatlan elidegenítés alakszerűsége	20
A 21. sz. J. D. alkalmazási köre	43
Orvosi műhiba	87
Teljesített követelés átértékelése	87
Cseléd munkaköre	87
Házastársi magatartás	87
Jó erkölcsökbe ütköző házassági ígéret ...	112
Gépkocsivezető gondossága	112
O. F. B.	159
Képviselési jogkör	159
Hitbizományi birtok mint munkaadó	180
Sajtóügyi felelősség	214
Az egyesületek hatósági felügyelete	214
Önkozta kár	214
Jelzálogjog átalakítása	215
Jelzálogjog és követelés	215
Telekkönyvi feljegyzés érvényessége	215
Alapszabály vagy szolgáltatási pragmatika? ..	215
Kölcsönös kötelezettség	226
Érvénytelen szerződés	226
Az «örökös» fogalmához	227
Gabonajegy	227
Házastársi kötelezést sértő magatartás	227
Bontóok megbocsátása	227
Fidei commissum inter vivos	227
Erkölcsei kártérítés	227
Hitbizományi zárlat	227
Munkaadó övintézkedései	227
Dalmú hangszerelese	227
Restitutio in integrum	228
Viszontkereset a házassági perben	239
Külföldi házassági perében hozott ítélet. Gramofonlemezre felvett zenemű szerzői joga	240
Hangosfilm szerzői joga	259
Gramofonlemezre felvett dal szerzői joga ..	259
Méltányos kártérítés	259
Haszonbérleti óvadék kiegészítése	259
Felmondás gazdatisztel szemben	259
Sorompó hiánya vasúti balesetnél	259

Szemle.

Jogegységi döntvények 56, 75, 92, 100, 112	
A gazdaadások kezeletől követelhető szolgáltatások. — <i>T. M.</i>	76
A kir. Kúria 62. és 63. sz. jogegységi döntvénye	100

	Lap
Jogos fegyverhasználat és kártérítés. — <i>Sz. Zs.</i>	104
A kir. Kúria 64. sz. jogegységi döntvénye	135
A kir. Kúria 65. sz. jogegységi döntvénye	152
A kir. Kúria 66., 67. és 68. sz. jogegységi döntvénye	160
A hagyatéki képviselője. — <i>D. R.</i>	168
A kir. Kúria 65. sz. jogegységi döntvényéhez. — <i>Sz. Zs.</i>	180
«Kizárólag» a sérült hibája. — <i>e. i.</i>	216
Objektív felelősség. — <i>Dr. Jacobi Andor</i>	264
A külfölddel való fizetési forgalom és a Magyar Nemzeti Bank. — <i>Dr. Schleiffer Pál</i>	271
A kir. Kúria 69. és 70. sz. jogegységi döntvénye	283

III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.

Cikkek.

Az ú. n. ügynökök jogi helyzete. — <i>Dr. Kelenyi Jenő</i>	6
A 60. sz. kúriai jogegységi döntvény. (Kárbiztosítás.) — <i>Dr. Gold Simon</i>	14
A kft. tagjainak üzletésze és törzsbetétje. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Löw Tibor</i>	17
A kereskedelmi perenkívüli törvényszéki eljárásban előforduló jogorvoslatokról. — <i>Dr. Bornemisza Károly</i>	26
Kártevő meghatalmazottak és egyesületi szervek. (Törvénykezési Szemle.) — <i>w.</i>	31
Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatósági tagjainak felelőssége adókért és illetékekért. — <i>Dr. Nádas László</i> ..	54
A tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (Törvénykezési Szemle.) — <i>ö. 73., 99., 110., 121., 147., 159.</i>	167
Van-e visszaható ereje a 60. számú jogegységi döntvénynek. — <i>Dr. Schwarcz Gyula</i>	103
A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomcsökkentéséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira. — <i>Dr. Berczel Aladár</i> 106, 138, 151, 157	151, 157
A kényszeregyességi ajánlat tartalmazhat-e fizetés helyett adásra irányuló ígéretet? — <i>Dr. György Ernő</i>	141
Árkartel és márkacikk. — <i>Dr. Fazekas Oszkár</i>	149
A biztosítási ügynökökről. — <i>Dr. Gold Simon</i>	155
A 60. sz. jogegységi döntvény körül. — <i>Dr. Szabó Ferenc</i>	164
Vonatkozik-e a készpénzfizetés tilalma a keresztezett csekk forgatmányosára. — <i>Dr. Rudolf Loránt</i>	165
A korlátozott felelősségű társaság ügyvezetésének ellenőrzése. — <i>Dr. Löw Tibor</i> 169, 173	173
A nemzetközi kartekek jogi szempontból. — <i>Dr. Nádas László</i>	191
Megjegyzések a nemzetközi adósságrendeztetés jogi megoldásához. — <i>Dr. György Ernő</i>	192
A nemzetközi váltótörvény 17. cikke. — <i>Dr. Bozóky Géza</i>	206, 222
A részvényes indítványozási joga. — <i>Dr. Huppert Leó</i>	231
A tőzsbéíróságok jogi és gazdasági jelentőségéről. — <i>Dr. Kende Ernő</i>	249, 254
Cégtoldatok. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	278
A hozzátartozók joga a szolgálati járandóságra. — <i>Dr. Munkácsi Erő</i>	293

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

Közvetítés közszállításkorál	19
Biztosítási követelés ártértekelése	19
Vasúti fuvardíj	19
Váltótartozás elismerése	19
Tisztességtelen verseny 19, 39, 43, 51, 111, 122, 127, 135, 160, 180, 227, 239, 271, 291	19, 43
Szolgálatból elbocsátás	19, 43
Karácsonyi segély	19
Nyugdíjért személyes felelősség	19
Nyugdíjártértekelés	19
Kényszer, munkajogban	39
Kézség, hitelező késedelmé	39, 159
Gazdasági lehetetlenülés	39
Vállalkozói szerződés, szavatosság rejtett hibákért	39
Munkabérlésállítas	40
Üzletátruházás	43
Kötbér	43, 51
Vétel, rendelkezésre bocsátás értelme ..	43
Segélyalap	43
Okirat kikötése	51, 74
Pénzfizetés teljesítése	51
Egyetemleges adóstársak	51, 226
Kártérítés	51
Váltó	51, 111, 122

Elháríthatatlan esemény	61
Iparendelő	74
Semmis jogügylet	74
Ügyletkötési hatáskör	74
Közkereseti társaság feloszlása	74
Részvénytársaság igazgatósági tagja	75
Gőzhajózási vállalat, felmondási idő	75
Ipari tisztviselő fogalma	75
Munkavállaló azonnali kilépése okának közlése	75
Vasúti alkalmazott	75
Özvegyi nyugdíj	75, 128
Kényszerhelyzet	99, 180
Engedmény	99
Utalványozás	99
Kezesi kötelezettség	99
Zálog, albirtokos	99
Kereskedelmi megtartási jog	99
Biztosítási üzletszerző	99
Részvénytársaság felelőssége	111
Azonnali hatályú elbocsátás	111, 128
Felmondás	111
Csődttörvény 52. §-a	111
Fakitermelési szerződés megszűnése	122
Az Ipartörvény 94. §-a g) pontja	122, 283
Gazdasági lehetetlenülés	122
Felmondás és nyugdíj	122
Cselekvőképességében korlátozott személlyel kötött szerződés	122
Joglemondó nyilatkozat hatálya	122
Nagyobb gazdasági gép vétele	127
Garancia-levél	127
Iparosok Országos Központi Szövetkezete	127
Bányaüzemet folytató rt. igazgatója	127
Nyugdíj, kötelező belépés nyugdíjintézetbe	128
Mozgóképességében engedélye	134
A vevő, K. T. 356. § 2. pont	134
Árdrágítás	134
Játék	134
Részvénytársaság igazgatóságának felelőssége	134
Vasúti szolgálati szabályzat 72. §-a ..	134, 271
Szolgálati szerződés	134, 291
Férj szolgálati feleségénél	134
Közvetítői díj	134
Jogszkázás	134
Feltevés	134
Lemondás kártérítési igényről	134
Vétel, kifogások	134, 179
Részvényvétel	135
Italmérés üzletvezetője iparossegéd	135
Nyugdíjleszállítás	135
Nyugdíj	135, 258, 271, 291
Váltó, ingatlaneldarabolás	159
Magatartás	159
Nyugdíjigény, bejelentés nyugdíjintézetbe	159
Folyószámla	179
Szolgálati viszony, felfüggesztő feltétel ..	180
Biztosítás, felhívás díjfizetésre	226
Szolgálati illetmény és végkielégítés	227
Alkalmazott költözködési költsége	227
Végellátás, szolgálatképtelenség	227
Képviselői szerződés	239
Gazdasági verseny (1931: XX. tc. 1. §) ..	239
Túlórak	239
Forgalmi jutalék	239
Váltónak nyomban esedékessé válása	239
A csődválasztmány jogköre	240
Cseh korona fizetés jóváírása	252
Elegendés	252
Perlással fenyegetés	252
Vétel	252
Fegyelmi jog	258
Létszámcsokkentés	259
Okirat és szóbeli megállapodás	271
Közvetítés, jutalék mérséklése	271
Beszámítás alkalmazott illetményeibe ..	271
Létszámapasztás	271
Rögtöni hatályú felmondás	271
Nyugdíjmegállapodás és írásbeliség	271
Nyugdíj és nyugdíjárulék	271
Létszámcsokkentés	283
Járandóság	283
Munkaszerződés tartama	283
Napidíjakból megtakarítható összeg	283
A szolgálati jogviszony megszüntetésének módja és feltételei	283
Elbocsátási oknak huzamosabb ideig nem érvényesítése	283
Szolgálatból egy órára elmaradás	283
Elbocsátás	283
Bizományi szerződés	291
Üzletvezető felelőssége áruhiányért	291
Raktárnok felelőssége	291
Letéteményes	291
Nyugdíjpénztár	291
Nyugdíjszabályzat, önkéntes kilépés	291
Nyugdíjszabályzat értelmezése	291
Nyugdíjizetési kötelezettség	291
Költözködési költség	291
Fizetésjavítás	291

Kamatkozó követelés, hitelező érdeke	291
Biztosítási ügynökség	291
Közvetítés	291
Tisztviselők választása és javadalmazása	291
Felmondási idő	291
Elbocsátás és új szerződés	292
Elbocsátás s a szolgálat helyreállítása ..	292
Szerződésileg kötelezett nyugdíjbiztosítás	292

Szemle.

Tisztességtelen verseny	24
A követelések beszédésével (inkasszó) foglalkozó ipar gyakorlása és a cégjog	87
A cégjog köréből (öröklakás-szövetkezetből kilépés)	104
Van-e az iparosnak kereskedősegéde? — <i>Dr. Dóczy Sámuel</i>	123
A cégjog köréből (a budapesti kir. ítélőtábla gyakorlata a korlátozott felelősségű társaság jogának kérdéseiben)	248

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

A csatlakozás lehetősége a végrehajtás elrendelésénél. — <i>Dr. Tóth László</i>	15
A kereskedelmi perenkívüli törvényszéki eljárásban előforduló jogorvoslatokról. — <i>Dr. Bornemisza Károly</i>	26
Kálvária egy menyhartási per körül. — I. <i>Dr. lovag Ullmann Antal</i> , II. <i>Dr. Kovács Marcel</i>	37
Bér és haszonbér lefoglalása ingó módjára (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Szirmai Zsolt</i>	63
Az előzetes végrehajthatóság korlátai (Törvénykezési Szemle.) — <i>l.</i>	67
A garázstulajdonos törvényes zálogjoga. — <i>Dr. Marer László</i>	115
A garázstulajdonos törvényes zálogjoga. — <i>Dr. Schleiffer Pál</i>	120
Bér- és haszonbérkövetelés lefoglalása ingó módjára. — <i>Dr. Fuchs József</i>	127
Az 51. számú jogegységi döntvény a gyakorlatban. — <i>Dr. Ehrnthal Aladár</i>	176
Jus offerendi. — <i>Dr. Stein Alfréd</i>	207
A feloldó végzés kötelező jogereje. — <i>Dr. Kovács Marcel</i>	218
Az engedmény perjogi hatálya. — <i>Dr. Bratmann Pál</i>	251
A kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és fellebbviteli joga. — <i>Dr. Nagy Endre</i>	274, 280

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

Pertárgy értéke	20
Végrehajtási zárlat során szenvedett kár ..	20
Pertársaság, elismerés	87
Zárgondnok jogköre	87
Megállapítási per	111
Több végrehajtató az igényperben	111
Igazolással kapcsolatos felfolyamodás ..	111
Perreutasítás (jelzőlagos hitelező)	215
Felülvizsgálati kérelem indoklás ellen ..	259
Közigazgatási eljárás törvényessége	259

Szemle.

Végrehajtás ingóságok kiadására. — <i>Dr. Dukes Gyula</i>	8
Jogegységi döntvények	56
A Te. 42. §-a	88
A kir. Kúria 63. sz. jogegységi döntvénye.	100
Bizonyításfelvétel a meg nem idézett fél távollétében. — <i>Sz. Zs.</i>	223
«Betakarítás előtt» (Az 1930: XXII. tc. 35. §-ához). — <i>Dr. Waldmann Lajos</i> ..	224

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

A kegyelmi jog átruházása. — <i>Dr. Hajnal Hugó</i>	47
A rágalmozás és a hitelrontás találkozása. — <i>Dr. Hubay László</i>	131
A büntetőjog válsága. — <i>Dr. Irk Albert</i>	202
Vitás elvi kérdések a kir. Kúria újabb büntetőjogi gyakorlatában. — <i>Dr. Balogh István</i>	203, 211

Szemle.

A jogeszköz használatával való fenyegetés (minae iuris) mikor zsarolás?	75
Jogegységi döntvény	80
A kir. Kúria 33. sz. jogegységi döntvénye	135
Törvénytárgyazat (szándék és célzat) ..	215

VI. Bűnvádi eljárás.

Cikkek.	Lap
Bizonyító eszközök értéke a büntetőperben. — <i>Dr. Havas Károly</i>	3
Esküdtszéki vita Mussolini hazájában. — <i>Dr. Mendelényi László</i>	21
A bűnvádi eljárás reformja. — <i>Dr. Medvigy Gábor</i>	41, 60, 70, 95, 105, 117
A büntetőbírói ítélet indokolásáról. — <i>Dr. Eisner Manó</i>	132
Büntetőparancs és újrafelvétel. — <i>Dr. Kossov Imre</i>	177
A közbűnös jogköre a fellebbviteli eljárásban. — <i>Zsoldos Benő</i>	237

Szemle.

Új fogalmak a bűnvádi eljárási jogban ..	40
A madocsi gyilkos kézrekerítése. — <i>Nomenclator</i>	167

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatósági tagjainak felelőssége adókért és illetékekért. — <i>Dr. Nádas László</i> ..	54
Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében. — <i>Dr. Váli Ferenc</i>	89, 97, 102
Választójog és parlamenti kormányzás. — <i>Dr. Polner Ödön</i>	129
A kartellilleték. — <i>Dr. Nádas László</i>	156
Hágai Nemzetközi Jogi Akadémia. — <i>Dr. Polgár Imre</i>	158
A választási bíráskodás és a büntetőjog. — <i>Dr. Goltner Dénes</i>	170, 178
A nemzetközi jog fellendülése — <i>Dr. Jacobi Andor</i>	182
A nemzetközi bíráskodás határai. — <i>Dr. Váli Ferenc</i>	185
Részvénytársaságok felszámolásával és törlesztéssel kapcsolatosan lerovandó adók és illetékek. — <i>Dr. Nádas László</i>	238

Szemle.

A Mária Terézia-rend közjogi jellege	99
A hágai nemzetközi jogi akadémia. — <i>Bürner</i>	136

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Hozzászólás a jogászfizetés elhelyezésének kérdéséhez. — <i>Dr. Szabó Lajos</i>	11
A jegyzői magánmunkálatok. — <i>Dr. Galánffy János</i>	25
A debreceni egyetem része az országos jogászképzésben. — <i>Dr. Marton Géza</i> ..	26
Párhuzam a budapesti és vidéki bíróságok ügyforgalma között. — <i>Dr. Moldoványi István</i>	42
Az egyetemi oktatás problémájához. — <i>Dr. Tóth László</i>	125
A magyar közjegyzők ünnepe. — <i>Dr. Krenner Zoltán</i>	265
Békéltetés. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	295

Szemle.

Az ügyvédi kamara	55
A Kúria Ügyvédi Tanácsa	68
Az ügyvédi kamarai választás	140
A kisközségi ülés	152
A kamarai képviselői közgyűlés ügyrend-tervezete	236
Egy köznap esete	264
A bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság megválasztása	283

IX. Vegyes.

Cikkek.

Az ügyvéd tanácsadói szerepe a baleseti perekben. — <i>Dr. Liebermann Leó</i>	2
Levéltári adalékok a magyar jogász műnyelv fejlődéséhez. — <i>Dr. Dombóváry Géza</i>	17
Modern jogelméletek. — <i>Dr. Horváth Barna</i> ..	130
A magyar jog sorsa a Jugoszláviához csatolt területeken. — <i>Dr. Ujlaki Miklós</i> ..	142
A munkanélküliség és a munkához való jog. — <i>Dr. Dukes Gyula</i>	263

Szemle.

A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi tanácsának 5. sz. határozata	12
Társadalombiztosítási jogegységi határozat	128
Márai Sándor Grosschmidről	135

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Dr. Besnyő Bernát : Szász-Schwarz Gusztáv emlékezete. — <i>Dr. Reltzer Béla</i> ...	23
Dr. Balás Károly : Pénzügytan. — <i>Dr. Márffy Ede</i>	108
Dr. Szladits Károly—dr. Fürst László — dr. Ujlaki Miklós : Kötelmi jog. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	144
Dr. Szász István : Kiadatási jog. — <i>Dr. Zöldy Miklós</i>	145
Dr. Fürst László : A magánjog szerkezete. — <i>Dr. Almási Antal</i>	161
Dr. Nyeviczkey Zoltán : A mai devizajog. — <i>Dr. Liebmán Ernő</i>	195
Dr. Hoff György : A hites könyvvizsgáló joghelyzete. — <i>Dr. Lőw Tibor</i>	235
Dr. Ujlaki Miklós : A magyar magánjog módosulásai Romániában. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	246
Dr. Beck Salamon : Magyar védjegyjog. — <i>Dr. Keszthelyi Nándor</i>	281
Dr. Szladits Károly : A magyar magánjog vázlata (I—II.). — <i>Dr. Nizsalovszky Endre</i>	288

Könyvek.

Dr. Petrovay Zoltán — dr. Térffy Béla : Kettős mutató a Grill-féle törvénytarakhoz. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	7
Baleseti orvostan, szerkesztette dr. Bujdosó János. — <i>T. B.</i>	7
Dr. Dukes Géza : A kriminalpszichoanalízis útja (Lélekelemzési Tanulmányok c. kötetből). — <i>Dr. Vági József</i>	18
Dr. Fürst László : A magánjog szerkezete ..	32
Dr. Huppert Leó—dr. Nagy Dezső Bálint : A Jogi Hírlap Híreljáró döntvénytára, II. kötet. — <i>h. d.</i>	44
Dr. Szokola Leó : A gyámügy reformja ..	76
Dr. Angyal Pál : I. A magyar anyagi büntetőjog hatályos jogszabályai ; II. A magyar bűnvádi perrendtartás szabályai ..	109
Rottler : Lehrbuch des österreichischen Strafrechts. — <i>A.</i>	110
O. Schwarz : Nachtrag zum Kurzkommmentar zum Strafgesetzbuch. — <i>A.</i>	110
G. Rácz : Ungarisches Strafrecht (Ungarische Jahrbücher Bd. XIII. 345—356). — <i>A.</i>	110
Dr. György Ernő : Újabb fejezetek a válságjog köréből	110
Dr. Beck Salamon : Magyar védjegyjog ..	116
Iván Miklós : A koronától az aranypengőig. — <i>Dr. Gutman Lajos</i>	123
Auer György—Mendelényi László : Bűnvádi eljárási jog (VI. füzet)	128
Az OHE. 1933. évi működéséről szóló jelentése	136
Dr. Kende Ernő : Über die Bedeutung der	

Börsenschiedsgerichte im internationalen Handelsverkehr	148
Dr. Schwartz Izidor : Az államutódlás ..	172
Dr. Nyulász János—dr. Balla Ignác : Valutaforgalmi jogszabályok	208
Dr. Angyal Pál : A rablás és zsarolás (Büntetőjogi kézikönyv XI. kötet)	216
Dr. Rácz György : A magyar büntetőjogról ..	224
Dr. Fülei Szántó Endre : A váltótelepítési jog. — <i>L. T.</i>	228
Dr. Sárffy Andor : A végrehajtás megszüntetése iránti per	228

Előadások.

A hites könyvvizsgáló köteleességei (Dr. Hoff György előadása)	24
Az újabb magyar gazdasági törvényhozás és annak hatása a biztosítási intézményre (Dr. Kutasi Elemér bécsi előadása). — <i>Dr. Boda Ernő</i>	40
A modern franciaországi nemzetközi magánjog kifejlődése (Jean-Paulin Niboyet előadása)	123
Az új német sajtójog (Dr. Szakáts Kálmán előadása)	140
A Jogszabályok időbeli összeütközése (Dr. Szász István előadásorozata a hágai nemzetközi akadémián)	216
Büntetőködex és jogfejlődés (Dr. Heller Erik előadása)	283
A rendkívüli perorvoslatok (Dr. Eisner Manó előadása)	284

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

Az új Törökország jogi reformja. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i>	1
A bírói függetlenség Angliában. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	13
Esküdtszéki vita Mussolini hazájában. — <i>Dr. Mendelényi László</i>	21
Az aranykikötés a Legfelsőbb Angol Bíróság előtt. — <i>Dr. Liebmán Ernő</i>	29
Az angol bírák fizetése és a polgárok szabadsága. — <i>Dr. Glatz Ede</i>	45
A bírói hatalom gyakorlásának szabályozása az új osztrák alkotmányban. — <i>ifj. dr. Halász Miklós</i>	175

Szemle.

Az 1933. előtti német bírói gyakorlat és tankönyvek	112
Jugoszláv jogászok látogatása Bulgáriában. — <i>K. J.</i>	180
Joga a világhoz (Anglia). — <i>Zsoldos Benő</i>	260
A bírák helyzete Argentínában. — <i>Zsoldos Benő</i>	272

XII. Személyi közlemények.

Cikkek.

Dr. Sichermann Bernát † — <i>Dr. Fodor Ármán</i>	53
Dr. Baracs Marcel (Emlékbeszéd). — <i>Dr. Havas Károly</i>	57
Dr. Nagy Ferenc (dr. Kuncz Ödön emlékbeszéde). — <i>Sorix</i>	101
Juhász Andor nyugalomban. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	217
Dr. Pap József 16 éves kamarai elnöksége. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	277

Szemle.

Westermayer Vidor — nyugalomban	32
Frank Reinhard †, Stoos Károly † — <i>A.</i> ..	79
Suloky István †	112
Mendelényi László, Gadó István, Szemák Jenő, Soóky József kinevezése	252
Vadász Lipót — halálának tíz éves évfordulója	271

Nevekszerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1934. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található.

Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd 13, 194, 198, 229.
 Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, egyetemi c. ny. r. tanár 161, 287.
 Dr. Balogh István pécsi kir. főügyész helyettes 203, 211.
 Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd 253.
 Dr. Bereczel Aladár budapesti ügyvéd 106, 138, 151, 157.
 Dr. Boda Ernő budapesti ügyvéd 40.
 Dr. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bíró 26.
 Dr. Bozók Gyula pécsi egyetemi ny. r. tanár 206, 222.
 Dr. Bratmann Pál budapesti ügyvéd 251.
 Dr. Csányi István budapesti ügyvéd 78.
 Dr. Csorna Kálmán egyetemi m. tanár, székesfővárosi árvaszéki elnök 1, 209.
 Dr. Dóczy Sámuel budapesti ügyvéd 124.
 Dr. Dombováry Géza budapesti ügyvéd 17.
 Dr. Dukes Gyula budapesti ügyvéd 8, 263.
 Dr. Ehrnthal Aladár budapesti ügyvéd 176.
 Dr. Eisner Manó szegedi ügyvéd 132.
 Dr. Erdős István budapesti ügyvéd 268.
 Dr. Fazekas Oszkár budapesti ügyvéd 149.
 Dr. Fái Sándor budapesti ügyvéd 232.
 Dr. Fodor Árpád ny. kir. kúriai tanácselnök 53.
 Dr. Földes Mór budapesti ügyvéd 83.
 Dr. Fuchs József gyöngyösi ügyvéd 127.
 Dr. Fürst László budapesti kir. törvényszéki jegyző 73, 108, 113.
 Dr. Galánffy János, a debreceni kir. közjegyzői kamara elnöke 25.
 Dr. Glatz Ede budapesti kir. ítélőtáblai bíró 45.
 Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd 14, 155.
 Dr. Goltner Dénes szegedi kir. ítélőtáblai tanácsjegyző 170, 178.
 Dr. Grünér István szegedi ügyvéd 133.
 Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd 123, 244.
 Dr. György Ernő az OHE igazgatója 33, 46, 65, 141, 192.
 Dr. Hajnal Hugó budapesti ügyvéd 47.
 Dr. Haldsz Miklós budapesti ügyvéd 22, 175, 214.
 Dr. Havas Károly budapesti ügyvéd 3, 57.
 Dr. Hevesi Illés ny. kir. törvényszéki bíró, budapesti ügyvéd 226.

Dr. Horváth Barna szegedi egyetemi ny. r. tanár 130.
 Dr. Hubay László szegedi kir. ítélőtáblai bíró 131.
 Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd 5, 231.
 Dr. Irk Albert pécsi egyetemi ny. r. tanár 202.
 Dr. Istvánffy László budapesti ügyvéd 119.
 Dr. Jacobi Andor budapesti ügyvéd 182, 264.
 Dr. Juhász Andor, a kir. Kúria elnöke 9.
 Dr. Kelemen Mózes pécsi ügyvéd 204.
 Dr. Kelényi Jenő budapesti ügyvéd 6.
 Dr. Kende Ernő tőzsdei jogügyi csoportvezető titkár 249, 254.
 Dr. Keszthelyi Nándor budapesti ügyvéd 281.
 Dr. Kossow Imre soproni kir. járásbírói joggyakornok 177.
 Dr. Kovács Marcel ny. kir. kúriai bíró, budapesti ügyvéd 37, 218.
 Dr. Krenner Zoltán kir. közjegyző 265.
 Dr. Kuthi Sándor debreceni ügyvéd 72.
 Dr. Liebermann Leó egyet. rk. tanár, hites törvényszéki szakértő 2.
 Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd 29, 188, 195, 199, 226, 261, 266.
 Dr. Lőw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök 17, 169, 173, 235, 278.
 Dr. Marer László budapesti ügyvéd 115.
 Dr. Marton Géza debreceni egyetemi ny. r. tanár 26.
 Dr. Máday István egyetemi m. tanár 225.
 Dr. Márffy Ede debreceni egyetemi ny. r. tanár 108.
 Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd 41, 60, 70, 95, 105, 117.
 Dr. Mendelényi László, a pestvidéki kir. törvényszék elnöke 21, 253.
 Dr. Mennyei Géza budapesti ügyvéd 48, 220.
 Dr. Moldoványi István a budapesti központi kir. járásbírói másodelnök 42.
 Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd 81, 90, 144, 293.
 Dr. Nagy Endre székesfővárosi árvaszéki jegyző 274, 280.
 Dr. Nadas László ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd 54, 156, 191, 238.
 Dr. Nizsalovszky Endre egyetemi ny. r. tanár 288.

Dr. Orbán Sándor rendelő-főorvos 35.
 Dr. Sándorfalvi Pap István ny. kir. kúriai tanácselnök 69, 286.
 Dr. Pálffy Sándor budapesti ügyvéd 30, 55, 86.
 Dr. Polgár Imre 158.
 Dr. Polner Ödön szegedi egyetemi ny. r. tanár 129.
 Dr. Radnai Imre Sándor budapesti ügyvéd 15.
 Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd 23, 77.
 Dr. Rudolf Loránt 165.
 Dr. Schleiffer Pál budapesti ügyvéd 120, 213, 271.
 Dr. Schwarcz Gyula budapesti kir. járásbíró 103.
 Dr. Sichermann Bernát budapesti ügyvéd 93.
 Dr. Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd 153.
 Dr. Stein Alfréd pécsi ügyvéd 207.
 Dr. Supka Géza ny. nemzeti múzeumi igazgató 197.
 Dr. Szabó Ferenc budapesti ügyvéd 164.
 Dr. Szabó Lajos a pécsi kir. törvényszék elnöke 11, 201.
 Dr. Szabó Mihály (Bécs) 38, 49.
 Dr. Szirmai Zoltán budapesti ügyvéd 63, 85.
 Dr. Szladits Károly budapesti egyetemi ny. r. tanár 217, 246.
 Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd 78, 94, 246, 273, 277, 295.
 Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 7.
 Timár Sándor budapesti kir. járásbírói al-elnök 126.
 Dr. Tóth László budapesti kir. törvényszéki bíró 15, 125.
 Dr. Tunyogi Szűcs Lajos igazságügyminiszteri osztálytanácsos 137.
 Dr. Ujlaki Miklós budapesti ügyvéd 142.
 Dr. Uvagy Ullmann Antal budapesti ügyvéd 37.
 Dr. Vági József budapesti ügyvéd 18, 242, 257.
 Dr. Váli Ferenc budapesti ügyvéd 89, 97, 102, 185.
 Dr. Vályi Lajos budapesti ügyvéd 156.
 Dr. Vámbéry Rusztem 181, 285.
 Dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd 241.
 Dr. Waldmann Lajos kaposvári ügyvéd 224.
 Dr. Zöldy Miklós kir. ügyész, egyetemi m. tanár 145.
 Zsoldos Benő kúriai bírói ranggal felruházott kir. ítélőtáblai bíró 237, 260, 272.

Tartalommutató az Ügyvédi Közlöny 1934. évfolyamához.

Cikkek.

Visszapillantás az 1933. évre. — <i>Berend Béla</i>	1
A bírói függetlenség. — <i>Mezey Sándor</i>	5
Az egységes bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság teljes-ülése. — <i>K. D.</i>	6
A nagy ügyvédi ankét.....	9
Az igazságügyminisztériumi ügyvédi ankét programja	10
A román zugírászati törvény. — <i>Mayer Lajos</i>	11
Új ügyvédi rendtartás vagy novella? — <i>Teller Miksa</i>	13
A zugírásról szóló törvényjavaslat vitája a képviselőházban	14
A megítélt ügyvédi költségek büntetőjogi védelme. — <i>Schleiffer Pál</i>	15
A védő. — <i>Medvigy Gábor</i>	23
Szakértők díjazása. — <i>P. R.</i>	24
Dr. Klein Ede nyolcvanéves	27
A Nemzetközi Jogi Egyesület 1934. évi kongresszusa	27
Nyugdíjintézeti reform. — <i>Popper Tódor</i> ..	31
Az Ügyvédi Rendtartás negyedik tervezete Vita a felsőházban a községi jegyzők magánmunkálatairól	32, 36
Az ügyvédi kar harca az álbejegyzések ellen. <i>Teller Miksa</i>	35
Képviseleti közgyűlés. — <i>Kovácsy Dénes</i> ..	39
Az Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről. — <i>Oppler Emil</i>	40
Az Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről. — <i>Popper Tódor</i>	41
Az Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről. — <i>Braun Ferenc</i>	41
Sichermann Bernát f. — <i>Hegedűs Lóránt</i> ..	43
Központi jogsegélyirodát Budapestnek! ..	43
Még egy szó az Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről. — <i>Oppler Emil</i>	44
Képviseleti kisközség. — <i>Kövess Béla</i> ..	47
Minden özvegy kap ellátást a Nyugdíjintézetől. — <i>Popper Tódor</i>	47
Jár-e kamat a megítélt perköltség után. — <i>Schleiffer Pál</i>	48
A Budapesti Ügyvédi Kamara évi jelentése. — <i>T. M.</i>	51
A Stavisky-ügy és az ügyvédi összeférhetetlenség Franciaországban. — <i>Kelemen Frigyes Ottó</i>	52
A zugírásról szóló törvény. — <i>vitéz Péter Aladár</i>	55
Ügyvédi költség beszámítása a behajtott tartásdíjba. — <i>Marer László</i>	56
Szerzett jogok kérdése az összeférhetetlenség szempontjából. — <i>Büttner Béla</i>	56
«Kereskedelmi meghatalmazott» — mint perbeli képviselő. — <i>V. B.</i>	57
A nyugdíjnovella. — <i>Pap József</i>	59
Néhány szó az ügyvédi összeférhetetlenség kérdéséhez. — <i>Gutman Lajos</i>	60
A jegyzői magánmunkálatokról. — <i>Oláh Antal</i> (Öcsöd)	61
Vagyontalanok védelme. — <i>Teller Miksa</i> ..	63

A jelölti gyakorlat hatásosabb érvényesítése az ügyvédképzésben. — <i>Vályi Lajos</i> ..	64
Az ügyvédi összeférhetetlenség tisztán etikai kérdés. — <i>Büttner Béla</i>	64
Vagyontalanok jogvédelme. — <i>vitéz Péter Aladár</i>	67
A Bécsi Ügyvédek Végrehajtási Irodája. — <i>Braun Rudolf</i> (Bécs)	71
Fittler Dezső f. — <i>Medvigy Gábor</i>	75
A megbízás visszavonásának befolyása a kötött jutalomra. — <i>Teller Miksa</i> ..	79, 88
Az új nyugdíjtörvényjavaslat. — <i>Popper Tódor</i>	83
Lázár Andor igazságügyminiszter az ügyvédkérdésről	84
A részvénytársasági és szövetkezeti szervek és alkalmazottak javadalmasításának csökkentése tárgyában működő döntőbizottság előtti eljárásban felmerülő illetékezés kérdéséről. — <i>Pajor Rezső</i>	84
Az ügyvédkérdés az igazságügyi tárca költségvetésének vitájában	87, 96, 100
Fakultatív numerus clausus	96
Juhász Andor felsőházi beszéde	99
Kamaránk újjáalakított székházáról. — <i>Boda Ernő</i>	107
A Budapesti Ügyvédi Kamara és az Országos Ügyvédszövetség által a Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti konferenciája tagjainak tiszteletére tartott díszgyűlésen elhangzott beszédek (<i>Pap József, Kövess Béla, Király Ferenc</i> beszédei) ..	111
Az Ügyvédi Nyugdíjintézet megerősítése. — <i>Popper Tódor</i>	113
Egységes ügyvédi díjszabás. — <i>Konczvald Endre</i>	115
Indokolt-e az egyszerűsítési törvény további fenntartása? — <i>Büchler Dávid</i> ..	116
Vidéki jogélet. — <i>Gombos Ede</i>	117
Juhász Andor. — <i>Teller Miksa</i>	119
Juhász Andor búcsúbeszéde	119
Juhász Andor életrajzi adatai	120
Gyakorlati gondolatok a könyvtárban. — <i>Boda Ernő</i>	120
Az Ügyvédi Nyugdíjintézet megerősítése. — <i>Menyhárth Gyula</i>	120
Kényszeradós felelőssége az egyességi eljárás előtt indított per költségeiért. — <i>Martos József</i>	121
Osztrák bírák Budapesten	123
Az Országos Ügyvédszövetség IV. Országos Ügyvédi Értekezlete	124
Kézbesítési bajok. — <i>Pajor Rezső</i>	125
Az ügyvéd kártérítési felelőssége. — <i>V. B.</i> ..	127
Több mint ötven év (Az ügyvédi kar szeniorai)	131
Az ügyvédi nyugdíjintézet megerősítése. — <i>Székely Adolf</i>	133, 136
Békeügyvéd	134
Az új ügyvédi nyugdíjtörvény javaslata. — <i>Popper Tódor</i>	135
Lefoglalható-e a jelzőlog tulajdonosának a megszűnt jelzőlog ranghelyével való rendelkezési joga? — <i>Steiner Miklós</i> ..	137

Amit az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet reformjavaslatából ki kellene hagyni és ami hiányzik belőle. — <i>Metzler Gusztáv</i>	139
Az ügyvédvilág emlékei. — <i>Boda Ernő</i> ...	141
«A magyar ügyvédet nem szabad állandóan pellengére állítani» (<i>Petró Kálmán</i> és <i>Váry Albert</i> képviselőházi beszédei)	143
Végrehajtást elrendelő végzés ellen élhet-e felfolyamodással harmadik személy? — <i>Weisz Arthur</i>	145
Lázár Andor igazságügyminiszter az ügyvédi etikáról és a készülő rendtartásról ..	147
Dési Géza képviselőházi beszéde az ügyvédkérdésről	148
A szegényvédelem túltengése. — <i>Forgács Dezső</i>	148
Tasnádi Nagy András igazságügyi államtitkár ünneplése a Budapesti Ügyvédi Körbe ..	151
Dr. Pap József. — <i>Kövess Béla</i>	155

Hírek.

Közlmények a Budapesti Ügyvédi Kamara működéséről 65, 76, 96, 107, 128, 132, 142, 156	
Közlmények a vidéki Kamarák működéséről	68, 71, 80, 108, 117, 128
Közlmények az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről 80, 86, 89, 90, 97, 101	
Közlmények az Országos Ügyvédszövetség működéséről 3, 27, 62, 68, 76, 86, 138, 149, 156	
Közlmények az Országos Ügyvédmúzeum működéséről 3, 24, 27, 53, 65, 129, 149, 153, 156	
Közlmények az Országos Ügyvédotthon-Egyesület működéséről 28, 49, 52, 125, 156	
Közlmények a Budapesti Ügyvédi Kör működéséről	24, 34, 37, 45, 49, 65, 151
Közlmények az ügyvédi egyesületek működéséről	4, 7, 24
Közlmények a Magyar Jogászegylet működéséről	36, 69, 75, 89, 97, 100, 108
Közlmények a bíróságok köréből. 6, 16, 72	
Szemelvények a kir. Kúria Ügyvédi Tanácsának gyakorlatából 25, 28, 48, 53, 58, 66, 69, 73, 77, 81, 98, 109, 114, 122, 149, 153, 156	
Szemelvények a kir. Kúriának ügyvédi költség és a VI. Tanács gyakorlatából 22, 25, 28, 37, 58, 62, 66, 70, 74, 77, 81, 102, 122, 146, 154, 157	
Indítványok az ügyvédi kar érdekében 4, 7, 26, 29	
Az Ügyvédi Közlöny panaszkönyve 16, 77, 138	
Panaszok a községi jegyzők magánmunkálatai ellen	50, 74, 77, 109
A külföldi ügyvédség hírei.....	126, 150
Jogegységi döntvények:	
A kir. Kúria 62. sz. jogegységi határozata	72
A kir. Kúria 63. sz. jogegységi határozata	73
Szemle 4, 8, 12, 26, 38, 42, 53, 112, 126, 129, 146, 150, 157	
Sajtószemle 4, 8, 16, 26, 30, 38, 42, 50, 54, 58, 62, 66, 70, 74, 78, 82, 86, 90, 102, 110, 114, 122, 126, 130, 138, 142, 146, 150, 154, 158	

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Csorna Kálmán székesfővárosi árvaszéki elnök, egyet. m. tanár: Az új Törökország jogi reformja. — Dr. Lieberman Leó egyet. rk. tanár, hites törvényszéki szakértő: Az ügyvéd tanácsadói szerepe a baleseti perekben. — Dr. Havas Károly budapesti ügyvéd: Bizonyító eszközök értéke a büntetőperben. — Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd: A 16,200/1933. M. E. sz. rendeletnek a védett birtok felügyeletét tárgyzó intézkedéseiről. — Dr. Kelényi Jenő budapesti ügyvéd: Az ú. n. ügynökök jogi helyzete. — Jogirodalom. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 1. sz. — Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1933. évfolyamához.

Az új Törökország jogi reformja.¹

Az első és legfontosabb átalakulást Kemál pasa alkotmányjogi téren vitte keresztül.

Ennek az átalakulásnak betetőzését az 1924. évi április 20-iki új alkotmánytörvény képezi. Ennek értelmében az államforma köztársasági. A nemzetgyűlés szuverén, a törvényhozó és végrehajtó hatalom benne egyesül, nemkülönben a háborúindítás és békekötés joga is. A végrehajtó hatalmat a nemzetgyűlés a köztársasági elnök útján és a parlament bizottságai által gyakorolja. A hadsereg fővezérlete is a nemzetgyűlés joga, amelyet az államfő képvisel. A nemzetgyűlés minden év november 1-én — saját jogán összehívás nélkül — összeül; nem függesztheti fel munkáját hat hétnél tovább és ezt is csak azért, hogy a képviselők az országban ellenőrző körutat telessenek. A parlamenti bizottságoknak törvényjavaslatkészítési joguk is van. A köztársaság elnökét a nemzetgyűlés választja egy ülésszakra. Ő elnököl különös alkalmakkor, sőt a végrehajtó bizottságban is.

A köztársasági elnöknek vétőjoga van bizonyos pontosan körülírt feltételek mellett, az utolsó szó azonban a nemzetgyűlésé. A felelősség az ellenjegyző minisztereké. A köztársasági elnöknek kegyelmezési joga is van. Az államfő nevezi ki a miniszterelnököt, aki a kabinet többi tagját a parlamentből választja ki. A nemzetgyűlés ellenőrizheti és elbocsájthatja őket. A képviselőválasztás az 1923. évi választótörvény értelmében történik indirekt rendszer szerint, az ősválasztók választanak választókat és ezek a képviselőket.

Minden törököt megilletik a szabadságjogok és egyenlőség a törvény előtt. Az osztály, rendi, családi és előjogokat eltörölték. Az életet, a vagyont, a becsületet és lakást sérthetetlennek nyilvánították.²

Kemál második legfontosabb reformja az állam és egyház különválasztása volt az 1928. évi április 9-i törvény értelmében. A szultánatus eltörlése után a kalifátus megszüntetése következett. Ezzel a régi Törökország két főpillérét sarkából emelte ki. Ettől fogva az államfő, képviselők és hivatalnokok nem Allah-ra, hanem becsületükre tesznek esküt.

Kemál törvényt hozat a mohamedán holtkézi vagyon és az egyházi alapítványok szekularizációjáról, a dervis-zárdák bezárásáról, a papoknak államhivatalnokká minősítéséről. Egységesíteti törvénnyel a közoktatásügyet, amelyet kizárólag a kultusz-miniszter hatáskörébe utal. Megszünteti az egyházi jellegű iskolákat; ettől fogva csak világi iskolák és tanítók vannak. A vallás-

tanítás csak az elemi iskolákra szoríttatik, a középiskolában helyette erkölcsant és szociológiát tanítanak. Egyedül Istanbulban, az egyetemhez csatolva van egyházi jellegű teológiai felsőiskola.

Azonban az izlám-vallás az emberi élet minden vonatkozását átszötte rendelkezéseivel. Újból kellett takarítani ezeket a régi archaisztikus szokásokat is, hogy a nyugati átalakulás meggyorsíttassék. Elsősorban a vallási szimbolumok ellen vette fel a gházi a küzdelmet. Eltiltotta a török nemzeti fejviseletnek, a feznek hordását, amely annyiban szimbolum volt, hogy a templomban fedett fejjel imádkozó török csak ebben tudta homlokával a földet érinteni. Azóta persze hajadonfővel imádkoznak a törökök is a templomban. Elrendelte, hogy az összes államhivatalnokok európai fejviselettel kötelesek járni, a hivatalokban pedig hajadonfővel és európai módra tartoznak köszönteni egymást és a fellebbvalókat.

Felszabadította a nőket a háremélet nyúga alól, megengedte nekik az idegennel való táncot, a színpadon való játékot és megszüntette a nőknek a férfaktól való elkülönítését nyilvános helyen.

Természetesen mindez a reform egyrészt nem ment mindig símán és a gházi kénytelen volt kéréselhetetlen szigorral eljárni, másrészt a kelet romantikáját erősen szétesztette és ma már a török városok képe jórészt a Nyugat józan, hétköznapi külsejét vette fel.

Kemál pasa izlámellenes törvényhozói tevékenységének megvannak a maga következményei. A vezető rétegekben ma már erős szabad gondolkodás, sőt atheizmus észlelhető, mivel a mohamedán tanok belső erejüket veszítették. Tapasztaltam azt is, hogy egyes, a magasabb körökhöz tartozó törökök a koráni tilalmakkal sem sokat törődnek; így megeszik a disznóhúst — amivel szemben az alsó néprétegeknél még mindig erős idegenkedés mutatkozik; — megisszák a szeszes italok minden fajtát. A gházi, aki a mohamedán vallással szemben, úgylátszik, közömbös — mindezzel nem törődik, mivel azon a véleményen van, hogy Törökország függetlenségének alapfeltétele az, hogy a török népet a nyugati civilizációi fokára kell emelni, miért is minden gátló körülményt vallási szempontból is el kell az útból hárítani.³ Ha most a keresztény időszámítás elfogadása után péntek helyett a vasárnapot vezetik be törvényes szünnapul — amiről szó van —, úgy teljes lesz a Nyugathoz való külső hasonulás.

Mindazonáltal ezek a reformok nem jelentik azt, hogy az izlám valláshoz való külső ragaszkodás teljesen megszűnt volna. A vezető körök meggyőződése szerint is áll az az axióma, hogy igazi jó hazafi csak az lehet, aki a mohamedán hitet vallja.

Éppen ezért a keresztény vallásra való áttérést nemzetelleni árulásnak tekintik és a keresztény térítés munkájával szemben erős ellenállást fejtenek ki.⁴

Az alkotmányjog keretében tartozó újítások közül röviden itt kell megemlékezni azokról a reformokról is, amelyeket az állami igazgatás tekintetében hoztak be.

Az alaptörvények értelmében az ország tartományokra (vilajetek) oszlik, a vilajetek kerületekre (kázák) és a kerületek községekre (száhiék). Minden vilajet az általános állami és a helyi köz-igazgatás autonóm szerve. Ennek megtestesítője a tartománytanács, amelynek tagjait a vilajet választja 2 évi időtartamra. Évi ülésszakuk két hónapra terjed, elnökét maga választja. Végrehajtó bizottsága állandó működést tart fenn és ennek jogkörébe tartozik

¹ Részlet szerzőnek a Budapesti Ügyvédi Körben «Az új Törökország jogi, szociális, kulturális és gazdasági reformjáról» tartott előadásából.

² Ziemke: Die neue Türkei, 388. old és Chantitch-Chandau: Miracle turc, 146. old.

³ Lásd: Ziemke, id. mű. 400. old.

⁴ Lásd: Ziemke, id. mű. 399. old.

a végrehajtás feladata. Minden vilajetben a *váli* a nemzetgyűlés képviselője, akinek feladatköre mind a helyi, mind pedig az állami ügyek vitelének ellenőrzésére kiterjed.

A *kerületek* közigazgatási és rendőri egységek, amelyeket a kormány által kinevezett főnökök (kajmakánok) igazgatnak a *váli* felügyelete alatt.

A *község* a helyi igazgatás szerve. Községi tanácsa, végrehajtó bizottmánya és polgármestere (*mudir*) van; a két utóbbit a község-tanács választja.

A vilajeteket gazdasági viszonyaik szerint nagyobb egységekbe foglalják, amelyeket a nemzetgyűlés kiküldött megbízottjai ellenőriznek nemcsak általános állami igazgatási, de a helyi érdekű ügyek intézése szempontjából is.

Törökország nagyvárosai közül Istanbult és Ankarát kell kiemelni városigazgatási szempontból. A reformokat illetően természetesen Ankara tükrözteti vissza leginkább azt a lázas tevékenységet, amit a török nép és vezére 10 év alatt kifejtett mind a gazdasági és kulturális, mind pedig a szociális élet terén. Hogy Kemál pasa az új Törökország fővárosául Ankarát választotta, annak három oka is volt. Egyrészt, mert a régi főváros nemzetközi jellegű volt, másrészt mert stratégiai szempontból veszedelmes helyen fekszik és végül, mert lakossága 1923-ban a nemzeti érület szempontjából megbízhatatlannak bizonyult, Konstantinápoly lévén akkor az összeesküvések központja.

Amit a gházi 10 év alatt Ankarából varázsolt, azt egyenesen káprázatosnak kell mondani. 1923-ban igazi ázsiai város volt alig 25,000 lakossal, 1926-ban már 70,000 lakosa van, jelenleg felül 120,000-en. Képzeltető, mily méretű építkezés folyt itt, különösen ha figyelembe vesszük, hogy középületeket (parlament, minisztériumok, múzeumok, iskolák stb.) is nagy számban kellett emelni. Amellett Ankara fátlan, mocsaras fensík közepén feküdvén, elgondolható, hogy milyen hatalmas erőfeszítésbe került a jó ivóvízről való gondoskodás, a malária, a trachoma és ragályos betegségek leküzdése, a fásítás és a por lekötése kérdésének megoldása, a közlekedési eszközök, főleg a vasutak kiépítése. És mindez a feladat sikeres megoldást nyert.

Kemálnak egy további alapvető újítása a *magánjog* terén következett be. A lausanne-i békekötés megszabadította Törökországot az idegen alattvalókat megillető kapitulációs jog alkalmazásától és a konzuli bíróságoktól. Ezáltal új fejlődés lehetősége nyílt meg a jog számára. Azonban volt a lausanne-i szerződésnek egy szakasza, amely az országban élő nemzeti kisebbségeknek (görög, örmény, zsidó stb.) megengedte, hogy személy- és családjogi szempontból *autonóm jogszabályokat* alkothassanak. Ez a rendelkezés kikerülhetetlen következménye volt annak az akkor már fennállott állapotnak, amely az izlám jogszabályainak a hitetlenekre való alkalmazását kizárta. Azonban a fenti kiváltság sem volt az izlámi jellegéből kivetkőzött és már modernizált török államban fenntartható. E visszasság megszüntetése érdekében, de még azért is, mert a Korán-on nyugvó magánjogot és annak összes kinövéseit: a többnejűséget, a török nő nem muzulmánval való házasságának tilalmát stb. meg kellett szüntetni, Kemál pasa 1926-ban egy egy szakaszos törvénnyel magánjogi törvénykönyvül elfogadtatta a svájci törvénykönyvet. Ezzel a tettevel elérte azt, hogy a lausanne-i szerződésben a kisebbségeknek adott előjogok belső jogosultságukat veszítve, az összes kisebbségek önként lemondottak az autonóm jogszabályok megalkotásának jogáról.

A további lépés az volt, hogy a jog egyéb területein is folytatva a munkát, életbeléptette, asvájci kötelmi jogot alapul véve, a magánjogi tartozásokról szóló törvényt, majd a német mintát véve alapul a kereskedelmi és tengeri kereskedelmi törvényt. Követte ezeket az új török polgári perrendtartás életbeléptetése a Neuchatel kantonbeli törvény mintájára, a török büntető törvénykönyv olasz és a bűnvádi eljárási törvény francia mintára, végül a svájci szövetségi törvény alapul vételével kidolgozott végrehajtási és csődtörvény, nemkülönben a török sajtótörvény.

Meg kell még emlékeznem e vonatkozásban a közjegyzőkről, a bírák ruhájáról, a telekkönyvekről, a gyámságról, nemkülönben az ügyvédi rendtartásról szóló törvényről is.

Ez a rendkívüli serény törvényalkotási tevékenység nemcsak azt mutatja, hogy Kemál iparkodik nemzetét a nyugati civilizációval szoros kapcsolatba hozni, de azt is, hogy éles szemmel a legjobb, legmodernebb európai mintákat törekszik átvenni.

Dr. Csorna Kálmán.

Az ügyvéd tanácsadói szerepe a baleseti perekben.

Évtizedes szakértői gyakorlatom során olyan megfigyelések adódtak, melyekre szeretném a következő néhány sorban az ügyvédtársadalom figyelmét ráterelni.

Arról van szó, hogy a társadalombiztosítási bíraskodásban előforduló baleseti perek 99 százaléka felesleges munka-, idő-, pénz pazarlás.

A balesetet szenvedett biztosítottaknak természetes igyekezete az, hogyha már el kellett szenvedniök a balesetet, az ezért járó anyagi kárpótlásul a lehető legtöbbet kapják. Hogy ebben az igyekezetben *meddig* mehetnek a siker reményével, azt ők maguk úgyszólván sohasem ítélik meg, minthogy kevés kivétellel csekély intelligenciájú, minden jogi fogalomnak híján levő emberekről van szó, akik, ha hozzáértő szakembertől nem kapnak tanácsot, azt az utat látják adottnak, melyet velük minden kártalanítási határozat közöl: *«ez ellen fellebbezésnek van helye»*. Hát, ha fellebbezésnek van helye, *hogyne fellebbeznénk, hiszen nem kerül semmibe!* Így gondolkodik a legtöbb biztosított.

A hangsúly az utóbbin van: nem kerül semmibe. Mert az esetek legnagyobb részében szegényjogosokról van szó.

Ha perköltséget kockáztatna a pert indító vagy fellebbező, akkor minden bizonnyal tájékozódni kívánna előbb, hogy érdemes-e pénzt kockáztatni. Akkor az adott út, mely még a jogilag műveletlen előtt is világos, az, hogy előbb meg kell kérdezni az ügyvédet. De ha ingyenesen lehet perlekedni, akkor nem *kérdéssel*, hanem *megbízással* fordulnak az ügyvédhez, hogy indítson pert...

Hogy ilyenkor az ügyvéd mit tehet az ügynek helyes irányba terelésére, arról kívánok itt néhány megfontolást közölni.

Az ügyvédnek, mikor az a kérdés van előtte, milyen tanácsot adjon a hozzá fordulónak, először is meg kell gondolnia, vajjon van-e ok arra, hogy a biztosító intézet határozatát, vagy ha már bírósági ítélet is van, azt a szakértői véleményt, melyre ez alapítva van, tévesnek vélje. Mert ha erre nincs komoly ok, akkor az ügyfelének sok hiábavaló izgalmat, magának pedig sok munkát és időpazarlást takarít meg, melynek ellenértékét nem kaphatja meg. Tapasztalatból tudhatják azt az ügyvédek, hogy a társadalombiztosító intézeteknek megvannak a maguk megbízható orvosszakértői, akik igen ritkán tévednek. Olyan orvosszakértőket, akiknek nincs elég szakmabeli jártasságuk, vagy akik nem ismerik kellőleg a balesetbiztosítási jogszabályokat és joggyakorlatot, a társadalombiztosítási intézetek nem tudnának használni, minthogy szakértői tévedések az intézeteknek rengeteg perköltségébe kerülnének. A kiindulópont tehát akkor, amikor még csak a félnek adandó jogtanácsról van szó, ez legyen: *nem biztos, hogy a félnek a panaszával igaza van, sőt valószínűbb, hogy nem lesz igaza*.

Hogy már most az ügyvéd határozni tudjon, vállalja-e a panaszt, vagy inkább lebeszélje-e a felet a perlésről, illetve fellebbezésről, arra két út kínálkozik: egy hozzávetőlegesen tájékoztató és egy biztos direktívát adó út. Mindegyik sok haszonnal jár, legtöbbet ér mind a kettő együtt. Az első olyan ügyvédeknek való, akik specialitásként művelik a társadalombiztosítási pereket, s abból áll, hogy ajánlatos nekik bizonyos fokig tájékozva lenni arról, hogy bizonyos bajok, baleseti következmények esetén milyen rendelkezések szolgálnak az orvosszakértők véleményének alapjául, vagy másképp szólva, bizonyos tipikus esetekben mi szokott a tipikus szakértői vélemény lenni. Egy-két rövid vezérfonal áttanulmányozása s adott esetben benne utánaalapozás, egy csomó per aktáiból későbbi használatra készített kivonatos jegyzetek, továbbá orvosszakértőkkel való alkalmi eszmecserék képessé teszik az ügyvédet — nem arra, hogy minden esetet ő maga kellőleg meg tudjon ítélni, de arra, hogy sok esetben a panaszt mint teljesen indokolatlant és per esetén kilátást nem ígért tudja felismerni s jogi tanácsát ehhez szabni. Erre csak egy példát mondok, azt, amely a szemorvosszakértő gyakorlatában a legtöbbször fordul elő: Fél szemét veszített biztosított jön az ügyvédhez azzal, hogy 35% keresőképeségcsökkenés alapján kapott járadékot, szeretne többet kapni. Ha az ügyvéd tudja, hogy ebben a nagyon tipikus esetben 35% körülbelül a legmagasabb megítélhető százalék, feltéve, hogy a másik szem nem volt már a balesetet megelőzően hibás (amit azonban a biztosító intézet tekintetbe vett volna), akkor azt a tanácsot fogja neki adni, hogy ne próbálkozzék, úgyszólván hiába, mert ennyi illeti őt meg. Most komplikáljuk kissé a kérdést. Az ügyvéd

tudja azt is, hogy, ha a másik szem a balesetet szenvedett szemben beállott bizonyos baj miatt közvetve szintén megromlott, magasabb százalék jár. A fél ezt állítja. Ha az ügyvéd ezt az állítást azonnal ténynek veszi, legtöbbször céltalan peres eljárást indít. Ha ellenben megkérdi a panaszoszt, hogy így van-e ez valóban, vagy csak az orvosszakértőkkel igyekszik ezt elhitetni s ha a felét arra bírja, hogy ő neki megmondja az igazat a saját maga érdekében: könnyen meggyőzheti arról, hogy orvosszakértők megtévesztésének kísérlete mindig céltalan, mert a szervnek tárgyilagosan megállapítható ép állapota meghazudtolja az állítást.

Nem akarom feltenni, hogy egyes ügyvédek — még ha nincsenek is tisztában ezzel — szimulálásra vagy aggravalásra bízgatnák a járadékigénylőket, ám az bizonyos, hogy a *céltalan szimulálásra való lebeszélést igen gyakran elmulasztják*, holott helyes volna, ha megmagyaráznák az ügyfeleknek, hogy az orvosszakértők megtévesztésének s ezzel a bíróság félrevezetésének kísérlete *visszaélés a szegényjogon való perlekedés kedvezményével*, aminek az lehet a következménye, hogy a bíróság megvonja ezt a kedvezményt, amivel aztán az jár, hogy még az esetleges jogos igények érvényesítése is anyagi lehetetlenségbe fog ütközni. (Mellesleg megjegyezve, rosszul értelmezett humanizmus, hogy a bíróságok alig érvényesítik ezt a lehetőséget, mert csak így érthető az a minden képzeletet felülmúló szemérmertlenség, mellyel oly sok perlekedő fel folytatja konokul a szimulálást vagy aggravalást! Azt hiszem, egy-két megfelelő bírósági intézkedés elég lenne arra, hogy az ügyvédek óva intsek a feleiket az ilyen visszaéléstől.)

A másik, pontosan tájékoztató út: szakértőt megkérdezni per indítása vagy ítélet megfellebbezése előtt. Ezt az utat alig veszik igénybe, pedig igazolt szegényeknél még csak pénzbe sem kerül, jómódúaknál pedig csekélységbe ahhoz képest, ami költségben kockán forog. Az ügyvédek *mindig* megkaphtatják szegény ügyfeleikre vonatkozólag a szükséges szakértői tájékoztatást az orvosi intézményekben működő szakértőktől, ingyenesen.

Eddig csak az ügyvédeknek sok felesleges és kárbavesztett, meg nem fizetett munkájáról és a bíróságok hiábavaló foglalkoztatásáról szóltam. Ámde van e kérdésnek egy még ennél is fontosabb vonatkozása. *A végnélküli, kellő jogi tanáccsal meg nem fejezett, visszueléseiben nem büntetett perlekedés járadékvadászokat, járadékneurotikusokat, járadékhysteriásokat nevel.* A járadékkal való elégedetlenség, az újra és újra való perlés, állapotrosszabbodás szimulálása, sőt önmagának szuggerálása a balesetet szenvedettnek egyetlen életcéljává válik s így akárhányszor addig rendes és szorgalmas munkásexisztencia tönkremegy, olyan is, akinek munkaképessége nem csökkent oly fokban, hogy ne tudta volna addigi munkáját folytatni. Sok olyan esetről van tudomásom, amikor a munkaadó a balesetet szenvedett munkást meg akarta hagyni munkakörében vagy más, számára alkalmas munkakörben kívánta foglalkoztatni, de a munkással nem lehetett többé bírni, munkájának nem lehetett többé hasznát venni.

Az a gondolkör, amelybe a járadékosok belelovalják magukat, számtalan peres keresetben tükröződik vissza. Jellemzők az ilyen kitételek: «ebből nem lehet megélni», t. i. az aránylag csekély fokú, pl. 25%-os rokkantság folytán húzott járadékból. A járadékos lelki beállítottsága az, hogy most már ő ezt tekinti a megélhetés alapjának. Holott az a 25%-os keresőképesség-csökkenés nem is jelent okvetlenül még csak 25%-kal csökkent munkaképességet sem, hanem gyakran csak elvi szempont miatt kell azt megítélni. Bizonyos sablonosság ezen a téren, minden individualizáló igyekezet mellett is, elkerülhetetlen. Így akárhányszor megesik, hogy éppen a járadékhoz való jog juttatja a járadékneurozist lejtőjére azt, aki enélkül mint rendesen dolgozó munkás, csorbíttatlan keresettel megmaradhatott volna a baleset előtti munkakörében.

Hogy az elégedetlen, soha nyugvópontra nem jutó rokkantakból milyen antiszociális elemek válnak, az közismert dolog.

Az ügynek ebbe a szémszögbe való beállításával tapasztalt ügyvédeknek nem igen mondtam újat, azzal tisztában vagyok, de fel akartam hívni a figyelmüket arra, hogy ők az *ügyfelek megfelelő pszichológiai kezelésével sokat tehetnek abban az irányban, hogy az annyira áldásos szociális biztosításnak ne legyenek néha áldatlan következményei.*

Dr. Liebermann Leó.

Bizonyító eszközök értéke a büntetőperben.

A budapesti kir. Ítéltábla B. VII. 1767/1932. számú ítélete szerint:

«Bűnvádi perrendtartásunk a bizonyító eszközök között értékkülönbséget nem tesz. Azt sem rendeli, hogy a vádlott különböző vallomásai közül a bíró nagyobb értéket tulajdonítson annak, amit a vádlott a főtárgyaláson vagy általában bírói hatóság előtt tett, mint annak, amely a nyomozat során hangzott el. Sőt amennyiben a vádlottnak a megelőző eljárás során tett vallomása a Bp. 305. §-a alapján a főtárgyaláson felolvasható és valóban fel is olvastott, illetve a vádlottnak előtáratott, ezt a vallomást a Bp. 324. §-a értelmében a bíró bizonyítékul éppúgy felhasználhatja, mintha azt a vádlott a főtárgyaláson tette volna. A vádlott beismerő vallomásának értékét tehát az az alakítás, hogy az nem a főtárgyaláson vagy általában bírói hatóság előtt, hanem a nyomozó hatóság előtt tétetett, egymagában nem csökkenti.»

A kir. Ítéltáblának ez az elvi éllel felruházott kijelentése veszedelmes precedensül szolgálhat, mert nem egyezik a törvénnyel, annak kifejezett rendelkezéseivel, de szellemével sem, sőt ellentétbe kerül azzal, amit bűnvádi eljárási jogunk fundamentális alapelveinek kell tekintenünk.

Az utóbbi évek során állandó megbeszélés tárgya büntető perrendtartásunk reformja; a leghivatottabb helyekről, magas bírói körökből hangzott el ismételt az a kijelentés, hogy büntető perrendtartásunknak főként az előkészítő eljárást — különösen a nyomozatot — tárgyzó rendelkezései a gyakorlatban nem váltak be, az eljárást egyrészt rendkívül hosszadalmassá teszik, másrészt nem alkalmasak arra, hogy az objektív igazság kiderítését teljesen megnyugtatóan szolgálják és ezzel kapcsolatban mindegyikben hangzik el illetékes helyről az óhaj megfelelő reformok iránt. Ismeretesebbek azok az előadások és tanulmányok, amelyek a valóban legtokéletesebbnek látszó angol eljárási jogot ismertetik, kapcsolatban mindig az összehasonlítás alapjául szolgáló hazai eljárási jog hiányainak és hibáinak kiemelésével.

Elhelyűt csak Horváth Dániel miniszteri tanácsosnak az angol büntető igazságszolgáltatásról szóló rendkívül alapos tanulmányára és Mendelényi László kúriai bírónak a Magyar Jogászegyletben a «Büntető eljárás gyorsításának módjai»-ról szóló előadására utalunk, amelyek minden fenntartás nélkül tárják fel eljárási jogunknak, különösen a nyomozati résznek hiányosságait. Horváth Dániel szerint: «Büntető eljárásunknak legbetegebb része a nyomozás. Hasztalan írta bűnvádi eljárásunk homlokára, hogy a nyomozás tárgya azoknak az adatoknak kipuhatólása és megállapítása, amelyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek és a nyomozás e határon túl nem terjedhet, a rendőri hatóságok túlbuzgóságukban a nyomozást valami öncélú intézménnyek tekintik és nyomoznak és nyomoznak messze-messze e határon túl», és ugyancsak Horváth Dániel szerint: «a terhelt kihallgatásáról rendelkező szakaszok között teljesen elvész a törvénynek a terhelt helyzetét biztosító leglényegesebb rendelkezése, aminek következménye, hogy a vádlottak bizony sokszor állítják a főtárgyaláson, hogy őket a beismerésre a rendőri vagy csendőri nyomozás során túlságos jóakarattal figyelmeztették».

Mendelényi László pedig a legnyomatékosabban mutat rá az angol előkészítő eljárásra, «ahol ismeretlen fogalom a gyanúsított vallatása, ahol a terheltet kihallgatni, faggatni nem szabad, ahol ellene kell bizonyítani, de nem a vádlottal önmaga ellen».

Amidőn ily súlyos szavú bírálatok döngöttek a törvény alapján vagy inkább a törvény ellenére a gyakorlatban kialakult rendszert, fokozott figyelmet érdemel a bevezetésben idézett felsőbírói kijelentés. A «konstruktív» büntetőjogi eszmék támadása a bűnvádi eljárási jog lenézett és liberálisnak bélyegzett klasszikus alapelvei ellen mind hangosabb és türelmetlenebb. A közhatalom és egyén viszonya mindjobban az utóbbi rovására mutat eltolódást, az egyéni szabadságok védelme mind nehezebbé válik, fantasztikus idegen eszméket terjesztenek, sohasem esett tehát a bírói szó oly nagy súllyal latba mint ma, és sohasem tekintett a közvélemény oly reményteljes bizalommal és várakozással a bíróság felé, mint ma.

Még fokozottabb súlya és jelentősége van tehát minden oly bírói megnyilatkozásnak, amely az állampolgárok szabadságjogait érinti, és különösen áll ez a fentidézettre, mert elvont értelme szerint ez nem jelent mást, mint a nyomozó hatóságok, de sőt az egyes nyomozó közegek egyenrangúsítását a bíróval, a nyomozat

munkájának adott esetben a bírói munka fölébe való helyezését, a bűnvádi eljárásban a nyilvánosság és bírói közvetlenség értékének lefokozását, végeredményben tehát annak bírói elismerését, hogy a bűnpernek ügydöntő szaka a nyomozat, mert ennek ténymegállapításai jóformán megdönthetetlenek és a főtárgyalást tulajdonképpen már csak a nyomozat repriméjé jelentenék, nem szolgálván egyébre, mint vádlottnak vagy a tanúnak a nyomozat során tett vallomásai ismertetésére és eltérés esetén eléjük való tárására.

Különösen a beismerés tekintetében pedig az következnek a kir. Ítéltábla állásfoglalásából, hogy a nyomozat során, esetleg nyomozóközeg előtt elhangzott beismerés már el is dönti a büntetőper, illetve vádlott sorsát, mert gyakorlati tapasztalat, hogy a beismerés esetleges kísérő körülményei tekintetében vádlottat terhelő bizonyítás rendszerint nem jár sikerrel.

A független bíró munkáját a tényállás megállapítása körül ezek szerint túlnyomóan a nyomozó hatóság végezné.

Bűnvádi perrendtartásunk indokolása szerint a Bp. 9. és 100. §-a a legfontosabb garanciák egyikét állítja fel a terhelt érdekében: a materiális védelem kötelezettségét. Mivel eljárási jogunk az előkészítő eljárás során az ügyfél nyilvánosságot kizárja és — kivételként ugyan — a védelmet is korlátozza, amely kivétel azonban a gyakorlatban már-már szabállyá vált, a törvény a 9. §-ban általános szabállyal, a 100 §-ban pedig a nyomozásnál még külön kiemelve, kötelezővé tette a materiális védelmet, mondván, hogy: «A bíróságok pártatlansága elég biztosíték arra, hogy az anyagi igazságot fogják szemelött tartani akkor is, ha lépten nyomon nem figyelmezteti is őket erre külön szabály». Másként áll a dolog azonban a nyomozás folyamán, ahol az eljárást a vád képviselője vezeti, aki a rendőrséggel nyomoztat, vagy maga látja el a nyomozás teendőit. A kir. ügyész, mint a vád képviselője, könnyebben szem elől tévesztheti a materiális védelmet, mint a bíróság. Talán még jobban kell ettől az egyoldalúságtól tartani a rendőrséggel szemben, amelynek alárendeltebb tagjai minden direktíva nélkül nem tudnák legyőzni a mindenáron való üldözés ösztönét, mert élethivatásuk gyakorlása közben úgyszólván vérükbe ment át. Szem előtt kellett tartani tehát, hogy a nyomozás folyamán az áll a terhelttel szemben, aki a főtárgyaláson ellenfele lesz és aki esetleg az üldözés gondolatától elragadtatva, a terhelt védelmi érdekeit nem veszi kellő figyelembe. Mindezeknél fogva a nyomozó hatóságokat újra és tüzetesen szükséges arra utasítani, hogy bármily súlyos is a büntett, bármily rettentő is a bűnös gonoszsága, egyenlő gondossággal gyűjtsék össze a terhelő és mentő körülményeket.»

Nyilvánvaló, hogy a törvény élesen különböztet a nyomozó hatóságok és közegek és a bíróság munkája, illetve e munka eredményének értékelése között. A bíróság az ügyfelek felett áll, és teljesen pártatlan a váddal éppúgy, mint a védelemmel szemben; nem kell tehát attól tartani, hogy az üldözés gondolatától elragadtatva, csak a vádat fogja szolgálni és a védelem érdekei elől szemet huny.

Ellenben a nyomozat munkájának esetleges kilengéseivel szemben a törvény indokolása fentiek szerint érthetően kifejezésre juttatta aggályait.

Vitathatatlan tehát, hogy a törvény szerint a bizonyító eszközök között értékbeli különbség van és nem merő alakiség, hogy különösen vádlott beismerése nyomozó közeg vagy bíróság előtt tétetett-e. Annál kevésbé az, mert terhelt kihallgatásával, illetve a beismeréssel kapcsolatban kétségtelen a törvény azon álláspontja, hogy a terhelt kihallgatása elsősorban védelmi eszköznek tekintendő. Az indokolás szerint «a terhelt kihallgatásáról szóló minden rendelkezés a leghatározottabb tiltakozás azon elavult felfogás ellen, amely csak bizonyító eszközt keresett a terhelt vallomásaiban és amely a beismerés kicsikarására fordította minden gondját». A terheltre intézett kérdések feltevésére vonatkozó szabályok az indokolás szerint határozott kifejezést adnak annak, hogy: «a javaslat minden közvetlen vagy közvetett kényszer alkalmazását tiltja és nem hagynak fenn kétséget aziránt, hogy a terhelt kihallgatását nem szabad ártalmára magyarázni». Viszont a válaszmegtagadó terheltre a törvény szerint intézendő figyelmeztetés szintén a terhelt védelme érdekében leli kiindulási pontját, mert csak arra szabad figyelmeztetni, hogy az eljárást magaviselete meg nem akasztja és ezzel csak a védelem eszközeitől fosztja meg magát.

A törvény súlyt helyez ugyan a beismerésre, azonban minden rendelkezéséből kitűnik azon törekvés, hogy csak a tiszta és külső

befolyásoktól ment beismerés képezze az ítélet alapját. Mindazonáltal még külön is kiemeli az indokolás, hogy a beismerés értékét a legnagyobb óvatossággal kell mérlegelni és a bírónak, ha tárgyiagos bizonyító anyag nem áll rendelkezésére, kötelessége további adatok után kutatni. Kifejezésre is juttatja ezt a törvény azáltal, hogy az eljárást vezető hatósági közegnek kötelességévé teszi, hogy beismerés esetén is a terhelt bűnösségére vonatkozó egyéb bizonyítékokat is megszerezze, és ez alól csak ott van kivétel, ahol a beismerés teljesen kimerítő és azt az eljárás egyéb adatai is támogatják (Bp. 139. §), de még ebben az esetben is a további nyomozás vagy vizsgálat teljesítése a vádló indítványától függ.

A Bp. kifejezett rendelkezéseibe is ütközik azonban a kir. Ítéltábla álláspontja, mert a 281. § élesen különböztetést tesz éppen a beismeréssel kapcsolatban a között, hogy a bíróság előtt hangzott-e el vagy sem és csak a bíróság előtti beismerést fogadja el teljes értékűnek.

Ha pedig a vádirat elleni kifogás mellőzését, tehát csupán a gyorsaság követelményének figyelembevételét — és ezt is csak középfokú bűncselekményekre nézve — csak akkor engedi meg a törvény, ha vádlott beismerése bíróság előtt, tehát minden kétséget kizáróan önként és külső befolyástól mentesen történt, bűnösnek kimondó ítélet alapjául a törvény szelleme szerint még kevésbé szolgálhat oly beismerés, amely nyomozó hatóság előtt tétetett és bíróság előtt a leghatározottabban fenn nem tartatott. A törvény indokolása szerint: «a nem eléggé ajánlható lelkiismeretesség és alaposság, amellyel a beismerés értékét a bűnvádi eljárásban mérlegelni kell, követeli, hogy csakis a bíróság előtt tett beismerés lehessen alapja a közvetlen idézésnek».

A Bp. 324. §-a szerint a bíróság ítéletét csakis a főtárgyaláson fennforgott bizonyítékokra alapíthatja, és bár a bizonyítás eredménye fölött a bíróság a bizonyítékoknak egyenként és egybefüggésükben való gondos mérlegelésével határoz, ami a bírói szabad mérlegelésnek legtágabb keretekben való elismerését jelenti, mégis kétségtelen, hogy a hangsúly a bíróság által felvett és a bíróság előtt lefolytatott bizonyításon van és a bírói szabad mérlegelés semmiesetre sem terjedhet odáig, hogy a bírói meggyőződés kialakulásához vezető fáradságos és nehéz bírói munka megkerülése legyen, olyként, hogy a bíró megelégedjék azzal, hogy a tényállás megállapításánál csak a nyomozat és nyomozó közegek munkájára építsen és amennyiben a vádlott ettől eltérő vallomást tenne a főtárgyaláson, vagy a nyomozat során elhangzott beismerését visszavonná, úgy megelégedjék a nyomozat adatainak elébetárásával, esetleg korábbi beismerő vallomásának felolvasásával és ennek megtörténte után a nyomozat során megállapított tényállást fogadja el ítélezése alapjául.

A büntetőper középpontjában ugyanis a bizonyítási kérdés áll és ennek megoldásától függ elsősorban a vádlott sorsa; a büntetőbíró munkája legnagyobb jelentőséget a tényállás megállapítása körül nyer, a tény jogi minősítésének és a bűnösség megállapításával kapcsolatos megfelelő törvényértelmezésnek szerepe alárendelt jelentőségű lévén azzal a bírói munkával szemben, amely a tényállás megállapítása körül végeztetik.

A főtárgyalást megelőzően lefolytatott nyomozás pedig nem mindig alkalmas arra, hogy a tényállást a végső döntés szempontjából minden kétséget felülállóan tisztázza. Ügyfél nyilvánosság nincs, a védelem jogai a gyakorlatban korlátozottak, a tanuk, bár az igazmondás kötelezettségére figyelmeztetnek, esküt vallomásukra nem tesznek és így a nyomozat során tett vallomás tekintetében még az a korlát sem feszélyezi a tanut, ami a főtárgyaláson a leteendő eskü formájában mered lelkiismerete elé; a gyanúsított, még ha ártatlannak is érzi magát, vagy annál inkább, a nyomozó hatóság vagy nyomozó közeg befolyása alól még a legpártatlanabb és a törvénynek a legapróbb részletekig is megfelelő nyomozati eljárás során sem képes magát teljesen kivonni.

A kihallgatást fogantató nyomozó hatóság vagy közeg viszont — amint arra a törvény indokolásának fenthivatkozott szövege élesen rávilágít — hivatásánál fogva ösztönszerűen is a vád álláspontja felé hajlik, érzése mindenestre az, hogy az elébe került feljelentés nem volt alaptalan és annak, aki gyanúsítottként előtte áll, bizonyos mértékig bűnösnek kell lennie. A nyomozó közeg rendszerint nem gondol arra, hány feljelentés nélkülöz minden alapot, mekkora az ügyészi megszüntetéssel, vádelejtéssel, vagy felmentő ítélettel végződő büntető ügyeknek a száma, hanem hajlandó a vád állításait valóknak elfogadni, ebben a szellemben fogantatóítja

tehát a gyanúsított kihallgatását, a tényállást rendszerint csak a vád, illetve feljelentés egyoldalú előadásából ismeri, a gyanúsítottban tehát bűnöst lát, akinek tagadását adott esetben meg kell törni és akit beismerésre kell szorítani. Annál inkább olyankor, ha a vádnak teljes bizonyíték nem áll rendelkezésére, gyanúsított bűnösségét esetleg csak indiciumok, egymásra utaló többé-kevésbé tetszetős külső körülmények támogatják, úgyhogy beismerése nélkül bűnössége minden kétséget kizáróan megállapítható nem volna.

A nyomozat természetszerűleg pedig sikert akkor ér el, ha a tényállást — a vádnak megfelelő tényállást — minden irányban tisztázza, feladatát tulajdonképpen akkor teljesítette, ha oly anyagot bocsát a közvád rendelkezésére, amely nemcsak a vádemelés, hanem az előrelátható marasztaló ítélet alapjául is szolgál.

A nyomozó hatóság tehát, ha emberileg érthető okokból is, erejét és figyelmét gyakran arra koncentrálja, hogy gyanúsított beismerő vallomást tegyen. Hogy e cél érdekében olykor-olykor szem elől téveszti a törvény azon rendelkezéseit, amelyek nemcsak az egyéni szabadság biztosítására szolgálnak, de amelyek az objektív igazság teljes kiderítésének eljárásjogi garanciái is, sajnálatos, de nem helyrehozhatlan hiba.

Kétség esetén a korrekcióra a bíróság hivatott; a törvény erre módot és hatalmat nyújt a bírónak. Csak élnie kell vele, függetlenítenie kell magát mindattól, ami az általa tárgyalt és eldöntendő ügyben nem előtte történt, függetlenítenie kell magát azoktól a tényektől, amelyek nem az ő közvetlen észlelésén és felismerésén alapulnak és csak azt kell valóban elfogadnia, ami előtte bizonyult valóbnak. A nyomozat során elhangzott beismerésnek a törvény indokolásában nyújtott útmutatás szerinti mérlegelése pedig elkerülhetetlen, különösen akkor, ha vádlott beismerését — többé-kevésbé alátámasztott indokollással — utóbb visszavonja, mert gyakorlati tapasztalat, hogy a visszavonás indokául felhozott ténykörülmények perrendszerű bizonyítása a legtrikább esetben sikerül. A törvény szellemében csak akkor jár el a bíróság és az objektív igazságot megközelítő ítéletet csak akkor hozhat, ha felismeri és kellően méltányolja a bizonyító eszközök közötti érték-különbséget.

Dr. Havas Károly.

A 16200/1933. M. E. sz. rendeletnek a védett birtok felügyeletét tárgyaló intézkedéseiről.

A 16,200/1933. M. E. sz. rend. (a továbbiakban: R.), amely a védett birtok felügyeletéről és a védelemmel kapcsolatos végrehajtási és egyéb eljárási rendelkezésekről intézkedik (Budapesti Közlöny, 1933. 292. sz.), nem igen viszi előre a megoldás felé azokat a kérdéseket, amelyeket a 14,000/1933. M. E. sz. rend. (a továbbiakban alap R.) felvet.

1. Első részében a hitelezői és közfelügyeletet szabályozza. Mint maga a védetté nyilvánítás iránti kérelem, úgy a hitelezői felügyelet iránti kérvény sem esik ügyvédi kényszer alá. Elégséges két tanu előtt aláírt vagy a községi előljárásság által tanúsított kérvény. Ez nemcsak az ügyvédség érdekét mélyen sértő intézkedés, hanem a szem előtt tartott cél objektív sérelme s a bíróságoknak felesleges munkával való túlhalmozása. A hitelezői felügyelet elrendelésének négy feltétele (alap R. 10. §) közül ugyanis kettő olyan, amelyik nem tisztán a józan ész kritikájára bízva a felügyelet elvagy el nem rendelését. Ha veszély forog fenn, hogy a hitelező az alap R.-ben megállapított kötelezettségeit a hitelezővel szemben nem teljesíti pontosan, valamint, ha az adós a hitelezők kielégítési alapját veszélyezteti, úgy a hitelezői felügyelet elrendelendő. Miután a védetté nyilvánítás önmagában a nemteljesítés imminens veszélyét jelenti, az a veszély, amelyet az alap R. 10. §-a megszab, a mennyiségi különbözőségein kívül (10. § 1. bek. 2. p.), egy minőségileg is más jellegű, az értékek elkótyavetyelésében, a gazdálkodás helytelenségében, a könnyelmű életvitelben stb. megnyilvánuló veszélyeztetést kíván. Hogy ezek a momentumok valóban olyan egyszerűek-e, amelyek nem kívánnak egy előzetes jogászai átszűrést, elbírálást, annak megítélését az elkövetkezendő időkre bízuk.

Tetézi e rendelkezés helytelenségét, hogy a hitelezői felügyelet kérdésében a bíróság a felek meghallgatása nélkül határoz. (R. 2. § 1. bek.) Ha a hitelezői felügyelet elrendelésének feltétele az lett volna, ami nézetünk szerint a helyesebb szabályozás volna, hogy az adós valamely az alap R.-ben előírt kötelezettségének nem tett

eleget, akkor nem okvetlenül lett volna szükség a felek meghallgatására. Azonban a mai szabályozás, az alap R. 10. §-ának szövege mellett a bíróság a felek meghallgatása nélkül megnyugtatóan a hitelezői felügyelet kérdésében nem dönthet. Kíváncsnak is tartjuk, hogy a bíróságok ezzel az egyébként meglevő lehetőségükkel éljenek. Elsősorban, mert csak egyfokú felfolyamodásnak van helye a törvényszékhez, ami rendkívül nehezíteni fogja egységes gyakorlat kialakulását*; másodsorban azért, mert köztapasztalatú tény, hogy az a hitelező a leghangosabb és legkövetelődzőbb, akinek legkevésbé van veszíteni valója — tehát vagy akinek az érdekeltisége kicsiny — vagy akinek a pozíciója rossz. Az ilyen nem mindig tiszta szándék ellen a legjobb védekezés a bírói szoba tiszta levegője.

A felek mindenkor meghallgatása tudja majd egyedül pótolni a R. azon indokolatlan intézkedését is, hogy a hitelezői felügyeletet elrendelő végzés nem okvetlenül kézbesítendő minden érdekelt hitelezőnek.

2. Nem tagadható, amint már fentebb említettük, hogy amint a magyar slang mondja, az ügyvédek rosszul vannak eleresztve ebben a rendeletben. Mindenekelőtt a hitelezői felügyelet busásnak éppen nem mondható (R. 6., 2. bek.) jövedelmében a közjegyzőkkel osztoznak — ha ugyan osztoznak. Mert 100 kat. holdon aluli ingatlanlál legfeljebb mint a közfelügyeletet ellátó helyi bizottság «jogi szakembere» (R. 9. § 1. bek. 2. p. és 8. § 2. bek.) láthatják el feladatukat s a rendelethől kitűnően ilyenkor a 6. § szerinti díjak a bizottságot illetik. De a 100 kat. holdon felüli ingatlanoknál sem általános a kirendelésük. Csak akkor kell *lehetőleg* ügyvédet kirendelni, ha a hitelező «veszély» alapján kéri a felügyelet elrendelését. Ez a megkülönböztetés teljesen alaptalan, nélkülözi az átgondoltságot. Ugyanis a felügyelet ellátása, a hitelezői megbízott teendői a R. 4. §-ából kitűnően — és igen helyesen — teljesen azonosak, bármely okból rendeltetett el a hitelezői felügyelet. A veszélyeztetés — ismét igen helyesen — a megteendő intézkedésekben nem okoz különbséget s legfeljebb az eljárás gyorsaságában s az előzetes kautélákban okozhatott volna eltérést.

Ami pedig a teendőket illeti, ott igazán a legszerényebb képesség, amivel e teendők terjedelmét tekintve megelégedhetünk: az ügyvédé. Hogy nemcsak a R.-t, de a magyar magánjogot kell ismernie (R. 4. § 1. bek. 1. p.), hogy gazdasági számvitelhez kell értenie (2. p.), azt olyan magától értetődőnek tartja a R., hogy ezek után nem is kételkedünk, hogy minden jó magyar ember Nizsalovszky jelzálogjogi kommentárjával a kezében ül le früstökölni, de azt is megkívánja, hogy a megbízott az egyeztetést s magát az egvességi eljárást is előkészítse. Kétségtelen, hogy a 4. § 1. p.-jában meghatározott teendők, különösen az az előterjesztés, amely a gazdaadós bevételeinek a mikénti felosztását tárgyalja, szorosan abba a feladatkörbe vág, amelyet az alap R. 16. § 1. bek. az egvesség céljából megjelöl, nevezetesen a tartozásoknak az adós vagyoni erejével és teherbíró képességével való aránybáhozatala. De hogy ezen elvi cél érdekében miben álljon akár az egyeztetésnek, akár az egvességi eljárásnak előkészítése, arról a R. hallgat. Természetszerűleg enélkül a feladat komoly ellátásáról nem lehet szó. Aki kér, legalább azt kell tudnia, hogy mit kérhet s ezzel — legalább is ez a R. — adós marad. Pedig nem közömbös kérdés, hogy a különböző rangsorú hitelezők milyen helyzetben lesznek az egvességi eljárás után. Egy jól átgondolt s gazdasági célját szolgáló egvesség, amely tehát az adósok életképességét helyreállítja, a hitelélet — ha csak szűk keretek közötti — megindulását teszi lehetővé. Ha a hitelezők tudnák, hogy mit várhatnak az egvességi eljárástól, dönteni tudnának, hogy hitelezhetnek-e? A bizonytalanság, amelyet az alap R. teremti, a R. által éppen nem szünt meg; ellenkezőleg csak fokozza a bizonytalanságot.

3. Említésre érdemes, hogy a hitelezői megbízottnak a 6. §-ban megállapított díjait a közfelügyeletet gyakorló helyi bizottság, panasz esetén (10. § 2. bek.) a pénzügyminiszter állapítja meg. Figyelemmel arra, hogy a zárgondnoki teendők által okozott költségek is idetartoznak, semmi indokát nem lehet annak találni, hogy egy a maga egészében bírói fórum elé utalt kérdésben éppen a delikát költségkérdés vonassék el a bírói joghatóság elől. Remélni szeretnők, hogy e kérdésben későbbi rendelet a megfelelőbb intézkedést hozza.

* Mintán gyors intézkedést kívánó kérdésről van szó, csak helyeselhetjük, hogy további jogorvoslat nincs. Az egységes gyakorlat kialakulását az elvi döntések közzétételével kellene elősegíteni.

4. A közfelügyelet kérdésében helytelenül szabályozza a R. az érdekeltség kérdését. Kizárja a bizottságból, akinek védett bírtoka van, vagy ilyirányú kérelmet terjesztett elő. Megállapítja azon közelhozzátartozók körét, akiknek érdekében a bizottsági tag nem járhat el, de nem zárja ki a bizottsági tagságból ugyanazeket. Ellentmondás van abban, hogy ugyanaz a bizottsági tag, aki nem szólhat jó szót a hozzátartozója érdekében, —ami természetesen helyes — résztvehet a bizottság ülésén, felügyeli hozzátartozója hitelezői megbízottját, ellenőrzi a helyszínen hozzátartozója gazdálkodását s egyessége létrehozásában közreműködik. Nem kell hozzá különös jóstehetség, hogy lássuk, hogy ez az eljárás veszélyeztetni fogja azt a kötelező szigort, amely a felügyelet eredményességét biztosítja. Bár kétségtelen, hogy a helyi bizottságnak helybeli és a helyi viszonyokkal ismerős embereknek kell lenni, mégis a teljes érdektelenség és befolyásolhatatlanság elengedhetetlen feltétel. Ennek biztosítása céljából kimondandó volna, hogy a bizottság ülésein nem vehet részt s úgy a döntésből, mint egyéb felügyeleti teendőkből ki van zárva az, kinek a R. 8. § 4. bek.-ében meghatározott közel hozzátartozója van a teendő intézkedésben érdekelve.

5. Kifogásolnunk kell végül még a felügyelet kérdése körében egy a 11. §-ban szabályozott kérdést. Kimondja ugyanis az ut. bek., hogy a hitelezői megbízott és a helyi bizottság kiküldöttének intézkedése ellen panasznak van helye a helyi bizottsághoz. Különösen a hitelezői megbízott intézkedése tekintetében mulhatatlanul szabályozandó, hogy e panasz balasztó hatályú-e? Bár a hitelezői megbízott elsősorban ellenőrző s nem intézkedő szerv, ennek körében is jelentkezhethet oly rendelkezése, amelynek jogorvoslatra való tekintet nélküli végrehajtása akár az adósra, akár a hitelezőkre káros. E lehetőségekre tekintettel a panasz felfüggesztő hatálya kimondandó volna.

Dr. Huppert Leó.

Az ú. n. ügynökök jogi helyzete.

Sok vita folyik a gyakorlati életben és az irodalomban is a felett, hogy vajjon mi a jogi helyzete az ú. n. ügynöknek, vagyis annak, aki ügyletek közvetítésével hivatásszerűleg vagy akár csak alkalmilag foglalkozik, vajjon az ügynök önálló vállalkozó-e, vagy pedig alkalmazottja-e annak a természetes vagy jogi személynek, akivel összeköttetésben áll s akinek részére ügyleteket közvetít vagy szolgáltatásokat teljesít.

A kérdésnek többfelé elágazó jelentősége van. Jelentőséggel bír e kérdés 1. abból a szempontból, hogy az ügynök által közvetített ügylet kinek az ügyleteként jelentkezik (1. biztosítási ügyleteknél az ügyletkötő és közvetítő ügynök közötti különbséget, stb.), 2. magának az ügynöknek jogi helyzete szempontjából.

Az első szempont figyelmen kívül hagyásával kizárólag az ügynök jogi helyzetével kívánok foglalkozni s nem kívánok kiterjeszkedni az ügynök által közvetített vagy létrehozott ügylet jogi természetére.

Annak a kérdésnek, hogy vajjon az ügynök önálló vállalkozó-e, vagy pedig alkalmazott, különösen két fontos kihatása van. Ettől függ ugyanis az, hogy vajjon a) az ügynök és megbízója közötti viszony csak felmondással szüntethető-e meg, vagy pedig köztük csak pusztán szerződéses viszony van-e?

b) Társadalombiztosítási kötelezettség alá esik-e az ügynök vagy sem?

Mindkét kérdésre a felelet csakis az lehet, hogy mindig a konkrét eset körülményei szerint kell azt elbírálni, hogy vajjon az ügynök önálló vállalkozó-e vagy pedig alkalmazott.

Vagyis amennyiben az ügynök és munkaadó között tényleg szolgálati alkalmaztatási viszony forog fenn, úgy az ügynököt felmondási jog és kötelesség illeti s egyúttal társadalombiztosítási kötelezettség alá is esik. Ha pedig az eset körülményei szerint az állapítható meg, hogy önálló vállalkozó, úgy sem felmondási jog nem illeti meg, sem pedig biztosítási kötelezettség alá nem esik.

Látszólag teljesen magától értetődő és egyszerű megállapításról van szó. De egyrészt a gyakorlati életben igazán csak úszó határok választják el az önálló ügynököt az alkalmazotttól, másrészt pedig a biztosítási kötelezettséget szabályozó 1927:XXI. és 1928:XL. t.-cikk bevetették a köztudatba az ú. n. munkaviszony nem teljesen kiforrott fogalmát és evvel azt a látszatot keltették, hogy elképzelhető az ú. n. munkaviszony alkalmaztatás nélkül is

s így lehetséges, hogy valaki a konkrét esetben nincs alkalmaztatási viszonyban, s ennek folytán nem is illeti meg felmondási jog, de azért a munkaviszony és biztosítási kötelezettség mégis fennforog-nak.

Bíróságaink következetes és céltudatos törvénytárgyazata tisztázta ezt a kérdést, eloszlatta a törvény szóhasználatát folytán előállott zavart, s egységesen kialakult joggyakorlatunknak is az az álláspontja, hogy a munkaviszony egyúttal alkalmaztatási szolgáltatási viszonyt is jelent, s az az ügynök, aki önálló vállalkozó, nincsen munkaviszonyban sem a vele szerződő megbízóval. (Így fogja azt fel legutóbb a bpesti kir. Ítéltábla Mf. XIX. 580/1933. sz. elvi jelentőségi ítélete is.)

Már most mik azok az ismérvek, amiknek alapján a megkülönböztetés megtehető vállalkozó és alkalmazott között?

Különbőség a vállalkozási szerződés és a szolgálati viszony között lényegileg az, hogy a vállalkozó díjazás ellenében meghatározott mű előállítására, meghatározott eredmény elérésére vállalkozik, ami a Kúria II. 7357/1928. sz. határozata értelmében nemcsak dolog készítésében vagy átalakításában, hanem munkával elérhető más eredményben is állhat. A vállalkozási szerződés tárgya tehát a kikötött munkaeredmény.

Evvel ellentétben szolgálati szerződés csakis akkor létesül, ha az ügynök a Kúria P. II. 2419/1931. sz. ítélete szerint a maga munkaerejét egészben, vagy részben a munkaadó üzlete körében teljesítendő szolgáltatásokra ellenérték mellett állandóan és a munkaadóval, mint főnökével függési viszonyban köti le. Vagyis amikor az ügynök a maga üzletszerzői vagy eladási tevékenységét nem saját tetszése szerint folytatja, hanem a munkaadó által előírt és számára kötelező rendelkezések szerint.

Vagyis olyan esetben, amikor az ügynöknek teljesen szabad elhatározásától függ, hogy mikor kezd meg és szünteti meg a munkát, nem lehet szó szolgálati viszonyról, hanem csak akkor, ha a főlé- és alárendeltségi viszony kétségtelenül megállapítható.

Hogy ez a főlé- és alárendeltségi viszony mikor forog fenn és mikor nem, többféle egyéb ismérv alapján is felismerhető.

Az a körülmény, hogy az ügynök egy vagy több megbízóval áll-e összeköttetésben, nem ügödöntő, mert nincsen kizárva, hogy az alkalmazott a munkaadó tudtával a maga vagy más részére ügyleteket köthessen.

Éppen így közömbös az is, hogy vajjon a munkavállaló díjazását fixfizetés vagy jutalék alakjában kapja-e meg, mert az egységesen kialakult joggyakorlat szerint, de az 1927:XXI. tc. 16. §-a szerint is, a jutalék is beleeshet a javadalmazás és munkabér körébe.

De amennyiben a konkrét esetben az illető ügynök önálló kereseti és forgalmi adóalany, amennyiben tetszése szerint megkezdheti vagy megszüntetheti akár egy cégnél is üzletszerzői tevékenységét s amikor csak az általa közvetített és elfogadott ügyletek után illeti meg jutalék, úgy teljesen jogos az a következtetés, hogy önálló vállalkozóról van szó, aki a vele összeköttetésben álló megbízóval alárendeltségi szolgálati viszonyban nem áll.

Ha pedig az ilyen ügynökvállalkozó szolgálati viszonyban nem áll; és így sem ő nem köteles felmondással élni, sem pedig vele szemben nincsen felmondási kötelezettség, akkor az ilyen ügynök társadalombiztosítási kötelezettség alá sem esik.

Csakis így értelmezhető az 1927:XXI. tc. 3. §-a, amely kimondja, hogy betegségi biztosításra kötelezettek azok, akik betegségi biztosításra kötelezett vállalatnál, üzemben, hivatalban vagy foglalkozásban mint munkabér fejében *szolgálatot* teljesítenek. Tehát e törvényhely szerint *szolgálatot* kell teljesíteni és *szolgálati viszonyban kell lenni* ahhoz, hogy valamely munkavállaló biztosítási kötelezettség alá esne. Ugyanezt mondja ki ugyanezen törvény 56. §-a a balesetbiztosításra nézve, végül az 1928:XL. tc. az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosításra nézve.

Az öregségi biztosítási törvény 5. §-a azt a problémát vetette fel, hogy az ügynökök, tekintet nélkül arra, hogy szolgálati alkalmaztatási viszonyban állnak-e, nem esnek-e mégis öregségi biztosítási kötelezettség alá. A kérdéses 5. § ugyanis kimondja, hogy: a biztosítási kötelezettség kiterjed a csupán egy munkaadóval munkaviszonyban álló kereskedelmi utazókra, kirakatrendezőkre, ügynökökre és pénzbeszedőkre.

Evvel szemben azonban ugyane törvény 3. §-a kimondja, hogy öregség és rokkantság esetére is ugyanazok a munkavállalók

biztosításra kötelezettek, akik biztosítási kötelezettség alá eső vállalat, üzem, hivatal vagy foglalkozás körében mint munkavállalók munkabér fejében munkaviszonyban vannak. Minthogy pedig a budapesti kir. ítélőtábla Mf. XIX. 580/1933. sz. elvi jelentőségű határozata, mint arra már rámutattam, a fenti törvényhelyen munkaviszonynak nevezett pozíciót a szolgálati szerződésen alapuló szolgálati viszonytal azonosítja, eszerint csakis szolgálati viszonyban álló munkavállaló eshetik öregségi biztosítási kötelezettség alá is.

Ugyanezen elvi jelentőségű határozat, visszanyulva az 1928: XI. tc. képviselőházi tárgyalásáig, rendkívüli finomsággal magyarázza a törvény 5. §-át s kifejti, hogy annak azon rendelkezése, amely szerint a biztosítási kötelezettség kiterjed az egy munkaadóval munkaviszonyban álló ügynökökre is, nem érintette azt az általános szabályt, hogy ez az öregségi biztosítási kötelezettség csakis a *szolgálati viszonyban* álló ügynökökre vonatkozik s a törvény a képviselőházi tárgyalás anyaga szerint csakis azért emelte ki az egy munkaadóval munka (szolgálati) viszonyban álló ügynököket stb., hogy szembeállítsa evvel azt, hogy még a több munkaadó részére dolgozó ügynök biztosítási kötelezettsége sincsen kizárva akkor, ha valamelyik foglalkozására nézve a törvény 9. §-a szerinti főfoglalkozás megállapítható.

Az idézett bírói döntés szerint a törvény a szolgálati viszonyban nem álló, önálló vállalkozó ügynök részére semmiféle vonatkozásban nem kívánt biztosítási kötelezettséget statuálni.

Mindezek alapján abban összegezhetjük fejtegetéseinket, hogyha az ügynök tevékenységét saját tetszése szerint folytatja s azt a megbízóval való megállapodás szerint bármikor tetszése szerint megszüntetheti, úgy szolgálati viszony ügynök és megbízó között nem állapítható meg s ebben az esetben felmondási jog és kötelezettség a szerződő felek között nem áll fenn s az ilyen ügynök semmiféle vonatkozásban biztosítási kötelezettség alá sem esik.

Dr. Kelényi Jenő.

Jogirodalom.

— **Kettős mutató a Grill-féle törvénytárakhoz.** Szerkesztették: dr. Petrovay Zoltán és dr. Térffy Béla. Előszóval ellátta: dr. Vladár Gábor. Második kötet: *Számmutató*. (XI. és 710 lap. Budapest, 1933. Grill.)

A *Kettős mutató* első kötetéről a Jogtudományi Közlöny 1933. évi augusztus 12-i számában emlékeztem meg. S most elhagyta a sajtót e munka második kötete is. Míg az első kötet betűrendbe sorolt címszavakban ölelte fel a magyar jog egész anyagát úgy, amint az a Grill-féle törvénytárakban feltalálható, addig e második kötet: a *Számmutató*, időrendben kívánja adni mindazon törvényeink és miniszteri rendeleteink számszerinti felsorolását, amelyek ma is hatályban lévő jogszabályt tartalmaznak. Hogy milyen munkát jelentett e második kötet megszerkesztése, arról fogalmat ad annak a megemlézése, hogy a szerkesztők a hatályban lévő jogszabályokat tartalmazó jogforrások felsorolását egészen 1933. május hó 1-ig kívánták vezetni, s a hatályban lévő törvényi jogszabályaink sorát *Szent István* törvényein, a hatályban lévő miniszteri rendeleti jogunk szabályainak sorát az 1848-i miniszteri rendeleteken kezdik és e hatalmas anyagot *Werbőczy Hármaskönyvének* — az 1848. év előtt kiadott királyi, helytartótanácsi és udvari kamarai rendeleteknek — az osztrák *pragmatica sanctio*-nak — a *Habsburg-ház* családi statútumának — az 1848. és 1867. évek között kiadott császári nyílt-parancsoknak, udvari, helytartótanácsi stb. rendeleteknek — az osztrák polgári törvénykönyvnek — az *Ideiglenes törvénykezési szabályoknak* — a Magyar Kir. Pénzügyminisztérium ügykörére vonatkozó szolgálati szabályok 1874-i gyűjteményének — egyes pénzügyi jogszabályok hivatalos összeállításának — az 1867. év óta kiadott legfelsőbb (államfői) elhatározásoknak — a jászkun statútumnak — a székesfővárosi lakásbérleti szabályrendeletnek — egyes számvevőszéki, szabadalmi hivatali, főkapitányi, tőzsdei, vasúti határozatoknak, hirdetményeknek és rendeleteknek — a római katolikus, református, ágostai hitvallású evangélikus és unitárius egyházi törvényeknek — *Magyarország Magánjogi Törvénykönyve* tervezetének — valamint a *Bélyeg- és illetékszabályok* tervezetének az anyagával is kiegészítik. És minden felsorolt jogszabály-szakasz száma mellett ott a megjegyzés: hatályban van-e, módosítva van-e, kiegészítve van-e, s hogy melyik a hatályon

kívül helyező, módosító, kiegészítő jogszabály? — Már e pusztá ismertetés is szédületesen nagyinak mutatja a munkát, melyet e kötet szerkesztői végeztek, és így a feladatnak a nagysága, melyet a szerkesztők maguk elé tűztek, kételyt támaszt a gyakorlati jogászból arra nézve, vajjon egy ilyen munka lehet-e egyáltalán feltétlenül megbízható? A kémpróbák, amelyeket csináltam, igenlő választ látszanak adni; de mindennél inkább igenlő választ látszik adni a szerkesztőknek arra való hivatottsága, és pedig ez utóbbi azért is, mert hiszen dr. Vladár Gábor kúriai tanácselnök az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályának az élén áll, s a kötet szerkesztői az igazságügyminisztériumnak éppen amaz ügyosztályában működő, nagyon érdemes miniszteri titkárok, amely ügyosztálynak az ügykörébe tartozik a törvénybizonyítványok kiadása. Így a *Számmutató* a Grill-féle törvénytáraktól függetlenül is nagy értékű és jelentős munkaeszköz a gyakorlati jogász számára. Valóban hatalmas segítség, hogy e kötet birtokában a leglelkülméretebb gyakorlati jogásznak sem kell minden egyes esetben kivétel nélkül külön kutató munkát végezni egy-egy jogszabály alkalmazásának aktuálisá válásakor arra nézve, vajjon hatályban van-e még, s ha nincsen, melyik jogforrás fosztotta meg a hatályától, lépett a helyébe, módosította vagy egészítette ki? És ha ez a kötet az ily kutató munkát a gyakorlati jogászra nézve már az 1933. május 1-je után kihirdetett jogszabályok irányában természetesen semmiféle vonatkozásban sem teheti fölöslegessé: ez csak megerősíti dr. Vladár Gábor ama tételének helyességét, melyet a *Magyar Jogászegyletben* a hatályban lévő magyar jogszabályok hivatalos gyűjteményének gondolatával szemben kifejtett. Mert egy élő nemzet jogrendje *élőfa* s az élőfának semmiféle *keresztmetszete* sem adhat teljes képet a fa egészéről. Dr. Tihanyi Lajos.

— **Baleseti orvostan.** Szerkesztette dr. Bujdosó János, Máv. igazgatósági főorvos-helyettes (Budapest, Stephanum-nyomda Rt. 1933., 695 oldal). A baleseti kártalanítási jog szoros összefüggésben van az orvostudománynak a balesetekkel foglalkozó részével: a baleseti orvostannal. A baleseti kártérítéshez való igényt s a kártérítési összeg mértékét ugyanis a jogot alkalmazó ügyvéd és bíró csak akkor tudja megnyugtató módon megállapítani, ha ismeri a balesetet szenvedett egyén fizikumában a baleset következtében beállott káros elváltozást.

Ezekben — a jogász számára egyébként kétségkívül nehéz — orvosi szakkérdésekben való eligazodás megkönnyítését célozza ez a munka, amely kiváló szakemberek tizennyole tanulmányát foglalja magában. A munka kitűnő orvostudományi megismereteket az olvasót azokkal a káros elváltozásokkal, amelyek a sérülés következtében az emberi test szervezetében előállnak.

A szerzők tanulmányaikban a baleseti kártalanítási jog alapvető szabályainak szakszerű ismertetése után feltárják az olvasó előtt az emberi testrészek külső és belső sérüléseit, a baleseti elmebetegségeket, a különös női sérüléseket, a speciális ipari és foglalkozási betegségeket, megismertetik az olvasót a röntgen- és rádiumsugár által okozott sérülésekkel, végül a baleseti sérülések utókezelésének szabályaival.

A kitűnően és nagy szakértelemmel szerkesztett munka — annak ellenére, hogy nagy részében orvosi szakkönyv — igen használható útmutató a baleseti kártalanítás kérdésével foglalkozó jogásztársadalomnak is, és hálásak lehetünk a tanulmányok szerzőinek és a munka szerkesztőjének azért, hogy szakismeretüket a nagyközönség rendelkezésére bocsájtották.

A könyv, amelyhez dr. Verebély Tibor egyetemi tanár írt előszót, tetszetős, szép albumalakú kiállításban jelent meg. Külön értéke a sérülések folytán beállott keresetképeség csökkenési fok százalékos feltüntetését tartalmazó függelék és a nagy gonddal összeállított tárgymutató.

(T. B.)

Szemle.

— **Ne gouvernez trop.** Az igazságügyminiszter karácsonyi cikkében mérlegre tette terveit, melyek agyában és szívében kialakulóban vannak az ügyvédség helyzetének megoldása kérdésében. Az ügyvédség tragikus helyzete kötelességünké teszi, hogy a miniszter minden szavát gondosan mérlegeljük és még inkább, hogy minden megnyilatkozásáról véleményünket őszintén megmondjuk. Lázár Andor nem

tartozik a sokat ígérgető miniszterek közé. Röviddel hivatalba lépése után megírtuk, hogy programjának szűkszavúsága inkább elismerést, mint kritikát érdemel. Akkor azt hittük és meg is írtuk, hogy aki keveset ígér, arról joggal tehető fel, hogy ígéreteiből többet fog megtartani. Azóta több mint egy év telt el. És az igazságügyminiszter még mindig csak a negativumoknál tart. Karácsonyi cikkének lényege, hogy nem szabad az ügyvédi kényszer területét kitágítani, mert az ügyvédség szabad kereseti pálya, melynél a munka jogcímét az ügyvédhez forduló fél spontán bizalma adja meg. Tehát: ne gouvernez trop. Nem vitázunk az igazságügyminiszter úrral, nincsenek-e oly területek, amelyeken még a mai súlyos gazdasági viszonyok között is indokolt volna közérdekből és nemcsak ügyvédi érdekből az ügyvédi kényszer megvalósítása (pl. városi telekkönyvi ügyek). Csak annak hangsúlyozására szorítkozunk, hogy a ne gouvernez trop jelszava ma az állami élet minden terén helyes és indokolt, csak ép az ügyvédi kérdés terén nem. Míg ugyanis az állami élet minden más terén tízezerrel ontották a váltakozó kormányok a paragrafusokat a legkülönbözőbb foglalkozású állampolgárok érdekében, addig az ügyvédi kérdés terén az ügyvédi kar évtizedek óta tartó ostroma dacára semmi sem történt. Nem hallgathatjuk el tehát azt a véleményünket, hogy az ügyvédi problémával kapcsolatban a ne gouvernez trop jelszavát nem szabad hangoztatni. És nem volt szerencsés az sem, hogy az igazságügyminiszter úr a sub pondere crescit palma szálló igével vigasztalja az ügyvédeket. Az ügyvédi kar pálmája csak addig nőhet a reá rakott súlyok dacára, míg derékban ketté nem törik. Ettől az időponttól pedig már nem is vagyunk messze — vagy talán már túl is vagyunk rajta.

— **Szászy-Schwarz Gusztáv emlékezetehez.** Amennyire öröndes jelenség, hogy a magyar jogászság hálával és kegyelettel hajtja meg az elismerés zászlaját nagy civiljogásznak emléke és alkotásai előtt, amelyekkel ércnél maradandóbb emléket állított magának jogtudományunknak ez az európai hírvű büszkesége, annyira elszomorító az a tény, hogy munkái, amelyek bámulatra méltó átfogó tudásáról és elméjének lenyűgöző analitikai erejéről tesznek tanúságot, értéküknek megfelelő díszes gyűjteményes kiadásban eddigelé nem jelentek meg, sőt egyes munkái (Magánjogi fejtegetések) a magyar könyvpiacra meg sem szerezhetők. Ily körülmények között *Szászy-Schwarz* megbecsülhetetlen hagyatéka, amely civiljogtudományunk kincsét képezi, kiaknáztatlanul kell hogy maradjon a komoly jogi tudás és jogászai gondolkodás nagy kárára és ezért a magyar jogásztársadalomnak kötelessége, hogy ennek az állapotnak, amely semmiképp sem válik dicsőségére, mielőbb vessen véget. Ha a gyűjteményes kiadás jelenleg akadályba ütköznék, mindenesetre gondoskodni kellene arról, hogy legalább a dogmatikai munkák: a Magánjogi fejtegetések és az ezek folytatásaként megjelent Újabb Magánjogi Fejtegetések a jogászai társadalom számára hozzáférhetőkké váljanak.

Dr. Dukes Gyula.

— **Végrehajtás ingóságok kiadására.** A Vt. 217. §-a szerint, ha a végrehajtást szenvedő a kiadandó ingóságot a végrehajtás során kiszolgáltatni nem tudja, a végrehajtó, amennyiben a végrehajtás tárgyának értéke a végrehajtás alapjául szolgáló közokiratban megállapítást nem nyert, a szakértő útján megállapítandó érték erejéig a végrehajtást szenvedőnek vagyonára biztosítási végrehajtást köteles vezetni. A hivatkozott § fogalmazása és logikai gondolatmenete hiányos, mert a fentebb ismertetett első bekezdésből az következne, hogy amennyiben a kiadandó tárgy értéke már az ítéletben megállapítást nyert, akkor ezen érték erejéig a biztosítási végrehajtás foganatosításának mellőzésével azonnal *kielegítési végrehajtás* foganatosításának volna helye. Ennek ellenére a 217. § 3. bek. szerint abban az esetben, ha a tárgy végrehajtást szenvedő birtokában nem volt megtalálható, a bíróság köteles a feleket hivatalból megidézni és a végrehajtás tárgyának készpénz-

beli egyenértékét végzés által megállapítani, amely eljárásnak azonban semmi értelme nincs abban az esetben, ha az érték — esetleg bizonyítás felvétele alapján — már az ítéletben megállapítást nyert. A 217. § hiányos fogalmazásának következménye az ingadozó joggyakorlat. Így a Bpt. Tvszk. 766/1919. sz. határozata szerint «az ítéletből kitűnő érték csupán a biztosítási végrehajtás lefolytatása szempontjából veendő feltétlenül irányadónak» és az egyenérték összegét «függetlenül az ítéletben kitüntetett értéktől» az eljáró bíróság állapítja meg. Ezzel ellenkező a K. 2204/1921. sz. határozat, amely szerint «a bírói kiküldött a 217. § alkalmazásánál szabálytalanul járt el, amikor a végrehajtást rendelő végzéssel kiadatni rendelt ingóknak értékét már magában a végrehajtást rendelő végzésben kifejezetten meghatározott értékelés dacára szakértő közbenjárásával állapította meg és ugyancsak szabály, talánul járt el az elsőbíróság, amikor a meg nem talált ingók értékét a már megállapított értéknél magasabb összegben állapította meg. Ebből következik, hogy a végrehajtásnál az ítéletben megállapított érték az irányadó és hogy annak erejéig az ingó meg nem találása esetén azonnal *kielegítési végrehajtásnak* van helye. De következik az is, hogy meghatározott érték esetén biztosítási végrehajtás foganatosításra és a felek hivatalbóli meghallgatására sincs szükség, amit a 217. §-ból ki lehet ugyan olvasni, de ellenkező magyarázatra is ad okot, sőt ez a joggyakorlat, és ezért a sérelmezett § szabatosabb fogalmazást igényel úgy az eljárás egyszerűsítése, mint a jogkereső közönség érdekében is.

Dr. Dukes Gyula.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Fotokópiák mindenfajta okiratról azonnal elkészülnek «Tempo»-nál, központi járásbíróság mellett, Koháry-utca sarok. Diktálás, sokszorosítás, fordítás. Tel.: 13-2-12.

588

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

Kérjen mutatványszámot

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)**

Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Juhász Andor, a m. kir. Kúria elnöke: A bírói függetlenségről. — Dr. Szabó Lajos, a pécsi kir. törvényszék elnöke: Hozzászólás a jogászfűzés elhelyezésének kérdéséhez. — Szemelvények a felsőbírók gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 2. sz. — Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár XXVI. kötetéhez.

Dr. Juhász Andor a bírói függetlenségről.*

Kilencedszer s egyszersmind utóljára jut ezúttal osztályrészemül az a megtisztelő feladat, hogy legfelsőbb bíróságunk munkaévét erről a kiemelkedő helyről megnyissam. Ezt szem előtt tartva, áttekintettem azoknak a beszédeimnek eléggé terjedelmes anyagát, melyekkel vezetői pályafutásom kezdete, az 1911. év óta, tehát csaknem egy emberöltőn át az évnyitó teljes-üléseken s más hasonló ünnepélyes alkalmakkor mindenkor bírótársaim elé járultam.

Ezzel a visszapillantással eredetileg az volt a célom, hogy jelenlegi felszólalásom közben úntató ismétlésekbe ne essem s mégis végeredményben azt a témát választottam beszédem tárgyául, mely mindenik eddigi megnyilatkozásomon vörös fonálként úgy húzódik végig, mint az Istenség eszméje a templomi szertartásokon, a stílus egysége az építészet alkotásain és a vezérmotívumok a zenei műveken, t. i. a bírói függetlenséget.

Lelki szükségét éreztem ugyanis annak, hogy ebben a kollégialis körben még egyszer szóljak igazságszolgáltatásunknak erről a létfeltételéről, amelyet minden oldalról kellőképpen megvilágítani alig lehet s amellyel áll vagy bukik maga a jogrendszer is.

Két igen ünnepélyes bírói összejövetelen foglalkoztam tüzesebben a bírói függetlenséggel, és pedig az 1723. évi bírói szervezeti és perjogi reform hatálybalépésének 200-ik évfordulóján, 1924. évi december 20-án, a budapesti kir. ítélőtáblán tartott ünnepi teljes-ülésben és 1932. évi október hó 2-án, az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületnek fennállása negyedszázados jubileuma alkalmából tartott ünnepélyes közgyűlésen, ez utóbbin vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr őfőméltósága jelenlétében elmondott beszédeimben.

Az 1924. évi teljes-ülésben a bírói függetlenség biztosítására a rendiség idejében keletkezett országgyűlési dekrétumokat méltattam s különös súllyal mutattam rá II. Ulászló 1492. évi dekrétumának 10. cikkére, amely azt rendeli, «hogy a királyi felség vagy a főpap urak és bárók egy bírót se szorítsanak és kényszerítsenek arra, hogy valakinek kedvére a szokásokat és a közönséges bírói gyakorlatot, meg a törvény rendjét megmássa vagy megzavarja».

Az ismertetett végzeményekből azután arra következtem: «hogy a magyar nemzet már századokkal ezelőtt intézményesen kívánta biztosítani a bírói függetlenséget, mert tudatában volt annak, hogy a közhatalom kisebb-nagyobb kezelőinek, valamint a hatalomra törekvő pártoknak és irányzatoknak gyakran kényelmetlen és alkalmatlan a bírói ítélet mindenhatóságával szemben érzett tehetetlenségük, s hogy úgy erről a részről, nemkülönben a pervesztes felek önzéséből és bosszújából támadások érhetik a bíróságokat».

Rámutattam arra is, «hogy régi törvényeink védelmükbe vették a bírakat ilyen támadásokkal szemben, tudva azt, hogy

mihelyt a bírónak lelkiismerete parancsa helyett akár az állami végrehajtó hatalom gyakorlóinak, akár politikai vagy társadalmi irányzatoknak, avagy hatalmaskodó peres feleknek tetszéséhez kell alkalmaznia ítéletét, nem bíró az többé, hanem engedelmes eszköz azoknak a törekvéseknek vagy egyéneknek a szolgálatában», mert «a függetlenségétől megfosztott vagy megfélemlített bíró olyan tehetetlen, mint a művész, akitől elvették az ecsetjét vagy vésőjét, mint a katonát, akinek kezéből kiesavarták a fegyverét, mint a lelkész, aki elől elzárták az Isten házát».

Az O. B. Ü. E. jubiláris ülésén az egyesület létjogosultságáról tartott előadásomban viszont párhuzamot vontam az említett régi dekrétumok és a bírói állás megszervezését célzó újabbskori törvényeink között és azt a megállapítást tettem, hogy: «hazánk törvényhozása a rendiség idejében tisztában volt azzal, hogy az igazság uralmát csak a tekintély vértetébe öltöztetett bírákkal lehet fenntartani», továbbá, hogy «az igazságszolgáltatás sorsát szíven viselő ez a régebbi törvényhozói irányzat a nemzet egyetemes felfogásához alkalmazkodott, mert a magyar ember mindig szomjuhozta az igazságot és sohasem riadt vissza attól, hogy uralmának biztosítása érdekében áldozatot hozzon. Ez az irányzat nyilvánvalóan tisztában volt azzal, hogy az államhatalomnak nem félénken és habozva, hanem két kézzel kell az igazságszolgáltatás rendelkezésére bocsátania az ennek a nehéz tisztnak a gyakorlását megkönnyítő eszközöket».

Időközben ismételtén áttanulmányoztam a jogegyenlőség korszakában keletkezett idevágó törvényeinket, de fájdalom, azok közül csupán kettőben ismertem fel a megértésnek azt a mértékét, amellyel a bírói függetlenséget érintő törvényhozási anyagot kezelni kellene.

Az egyik a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869: IV. tc. Talán az 1848/49. évi szabadságharcot követő hosszú alkotmányellenes uralomnak a magyar lelkekre gyakorolt hatása tükröződik vissza abban, hogy ez a törvényünk úgy a címében, mint 1. §-ában határozottan elismerte a bírói hatalom önállóságát, a kormányhatalomtól való függetlenségét, valamint ezzel kapcsolatban biztosítani igyekezett többnyire tiltó rendszabályokkal a bíró függetlenségét és elmozdíthatatlanságát is.

Tudjuk, hogy a közjogi tudomány nem egységes abban, vajjon a bírói hatalmat önálló államhatalmi ágazatnak kell-e tekinteni, avagy csupán a kormányhatalom egyik részének. Nálunk az 1869: IV. tc. ezt a kérdést eldöntötte, és pedig a törvény tekintélyével döntötte el. De a legszélsőbb elméleti álláspontra helyezkedve sem lehet a bírói hatalom különállását kétségbe vonni olyan államban, ahol a bíróság sajátlagos hivatáskörén felül, kodifikált magánjog hiányában, századok óta az életviszonyok igen nagy területén a jogszabályalkotás feladatát is gyakorolja.

Másik ilyen kimagasló törvényalkotásunk a kir. ítélőbírák és kir. ügyészek külön státusáról szóló 1920. évi XX. tc., amely fénylő meteorként jelent meg újabbskori törvényhozási életünknek ebben a részében szürke, sőt borús boltozatán. Fájdalom, ez a nevezetes törvényünk — legéletbevágóbb rendelkezéseinek — élettartamára nézve is a meteor sorsában osztozott, úgyhogy ma már inkább csak jelképes jelentőségű, de még így is nagy értéke a magyar igazságszolgáltatásnak s indokolása megérdemelné, hogy márványba vésve éljen állandóan a köztudatban.

Vargha Ferenc nyugalomba vonult koronaügyész úr, régebbi bírói és ügyészi karunknak ez a dísz és büszkesége a bírói függet-

* Dr. Juhász Andornak, a m. kir. Kúria elnökének. a m. kir. Kúriának január hó 8-án tartott évnyitó beszéde.

lenségről mély filozófiai megalapozottsággal megírt s 1925-ben megjelent monografiájában — amelyben a bírói függetlenség továbbépítésére nézve is megszívlelendő tanácsokkal szolgál — találóan mutatott rá arra, hogy törvényeink a bírói függetlenséget fogalmilag éppúgy nem határozzák meg, mint az Isten, a vallásos tisztelet, a becsület, a hitel stb. fogalmát, a bírói függetlenség egyszerűen adva van a köztudatban, mint a törvényben nem definiált, mégis védelemben részesített egyéb erkölcsi javak és értékek.

A bírói függetlenséget — amelynek az imént említettek szerint törvényi definíciója nincs — semmi esetre sem szabad a bíró egyéni érdekeit szolgáló privilégiumnak, aféle erkölcsi mellékilletménynek tekintni, mert arra nem a bírónak, mint tágabb értelemben vett állami tisztviselőnek van szüksége és igénye, hanem a népnek, mert enélkül nem tudna hova fordulni, ha igazát keresi.

Az állam voltaképpen igen terhes ajándékot juttat az ítélőbíráknak a bírói függetlenségben, mert amint azt egyik kiváló osztrák bírótársunk a közelmúltban a Magyar Jogászegyletben tartott előadásában szellemesen megjegyezte, ez a bírói függetlenség tulajdonképpen a legkínosabb függést jelenti, nevezetesen a bírónak saját lelkiismeretétől való függését. Sokkal nehezebb ugyanis saját lelkiismeretünk kétségeit leküzdeni, mint a főnök utasításait híven teljesíteni.

A jogaiban sértett ember, legyen az szegény vagy gazdag, erőtlén vagy hatalmas, egyaránt a független bíróságra appellál. Sűrűn hallunk ilyen segélykiáltást a társadalmi életben, a sajtóban, sőt még a törvényhozás termében is, de arra igen ritkán eszmélünk rá, hogy a független igazságszolgáltatás nem önként értendő, szükségképpen létező valami, hogy ezt a fogalmat nem a bíróság kapuja fölé illesztett címtábla hinti el a közönség körében, hanem még kedvező szervezeti berendezkedés mellett is csak egymást követő bírói generációknak becsületes, idegsorvasztó munkája révén lesz az élő valósággá, amelyet, mint minden remekbe készült kollektív erkölcsi értéket, szerencsétlen kezekkel tönkretenni könnyű dolog, de régi fényébe és tisztaságába visszaállítani azután alig lehet.

Meg vagyok győződve arról, hogy vannak erős lelkű bírónk, akik a legnagyobb veszély és a legfenyegetőbb kényszer közepette, ha kell, életük árán is, rendületlenül kitartanak az ítélkezésükben lelkiismeretük parancsa mellett; mégis olyan korszakban, amikor a bírói foglalkozás élethivatássá vált, s amikor az ítélőbírák és ügyészek létszáma másfélezer körül mozog, — a bírói hagyományok csodálatos hatásának számbavételével — sem lehet mindenik bírónak ilyen vértanui elszántságot feltételezni, s éppen azért az államnak a bíró anyagi és lelki függetlenségét áttörhetlen védőbástyákkal kell körülvennie.

Itt emlékezem meg összes minősítési törvényeinknek arról a hiányosságáról, hogy még kísérletet sem tesznek annak a biztosítására, hogy a kinevező hatóságok a folyamodók iskolai végzettségén, tudományos és gyakorlati felkészültségén felül a főminősítési kellék, a jellemzősátság, bírónál ezenfelül még a bölcsesség meglétéről is valami módon meggyőződhesse.

A bírói függetlenségnek minél szilárdabb megalapozására s állandó gondozására azért is szükség van, mert bíróságellenes elméletekkel és hangulatokkal lépten-nyomon találkozhatunk, különösen, ha megfigyelésünkkel nem maradunk országunk határai között.

Ismeretes bizonyára az az elméleti felfogás, hogy a független igazságszolgáltatás keletkezésének oka: a népnek az uralkodó önkénye ellen való védelme volt. Ott tehát, ahol erre már szükség nincsen s főleg ott, ahol a főhatalom a nép kezébe került, a független bíróság létjogosultsága is megszűnt. Ezzel a szélsőséges felfogással nem szükséges komolyan perbe szállanom, mert az teljesen szem elől téveszti, hogy számos régi intézmény megváltozott feladatkörben él tovább, hogy a legdemokratikusabb államokban is van egymással szembenálló többség és kisebbség, és hogy a polgároknak egymásközi jogviszonyai is állandóan pártatlan elbírálást igényelnek.

Van olyan nézet is, hogy a bírói függetlenség megvalósíthatatlan ábránd, különösen akkor, ha a kinevezések és előléptetések a végrehajtó hatalom kezében vannak. Egy hírneves francia egyetemi tanár közjogi munkájában a bírónak az előléptetés elmaradásától való félelmében (la crainte de ne pas monter) véli a függetlenség akadályát felismerhetni.

Habár a magyar igazságszolgáltatás körében szerzett tapasztalatok, hála bírói karunk önzetlenségének és a mindenkor igazságügyi kormányok tárgyilagosságának, semmiképpen sem igazolják az előléptetés elmaradásától való félelemre alapított túlzott aggodalmakat, mégis kétségtelen, hogy a bírói függetlenséget az ajánlási és kinevezési rendszer célszerűbb berendezésével s a bírói autonómia továbbfejlesztésével fokozni lehet, úgyhogy ennek a szervezeti kérdésnek tárgyilagosa megvitatása elől elzárkózni nem szabad.

A bírói státustörvénnyel megvalósított ú. n. automatikus előlépés éppen a kinevezési jogban rejlő efajta veszélyeket kívánta csökkenteni.

Új állameszmék és politikai átalakulások, valamint az ezekkel gyakran együttjáró szertelenségek is veszélyeztethetik a bírói függetlenséget.

Ilyen aggodalmak örvendetes eloszlását vélem kiolvashatni a német birodalmi legfelsőbb törvényszéknek, a nagyhírű lipcei Reichsgerichtnek 1933. évi március 29-én tartott teljes ülésében keletkezett plenáris határozatából, amelyet azután a bíróság elnöke a birodalmi kancellárnak nyújtott át. A határozat lényege az, hogy a Reichsgericht hálás elismerését fejezi ki afölött, hogy a birodalmi kancellár az 1933. évi március 23-i kormánynyilatkozatban a bírói elmozdíthatlanságot a jogrendszer alapjának ismerte el, amihez a határozat azt a megjegyzést fűzi, hogy csak az elmozdíthatlanság tudata biztosíthatja a bíró számára azt a benső függetlenséget, amelyre magas hivatásának gyakorlása közben szüksége van.

Eltekintve a forradalmi káosztól, el sem képzelhető olyan államalakulás, amely a független igazságszolgáltatást nélkülözhetné vagy amelyre a bírói függetlenség veszedelmet rejtene magában.

Ha az ország joga megváltozik, a bírónak alkalmazkodnia kell az alkotmányos úton keletkezett új joghoz. A törvényhez kötöttség éppen azt jelenti, hogy a bíró nem mellőzheti a törvényt azért, mert az az ő világnézetének, erkölcsi felfogásának vagy ízlésének meg nem felel, hanem az állami akarat egyöntetű végrehajtása s a jogbiztonság érdekében akkor is alkalmaznia kell a törvényt, ha azt tartalmilag nem helyesli.

Hogy meddig terjed azután a gyakorlatban a bírónak ez a törvényhez kötöttsége és hol kezdődik a mérlegelési szabadsága, arra örökérvenyű szabatos választ adni alig lehet, annyi azonban kétségtelen, hogy a mérlegelési szabadság csak a törvénytisztelet korlátaiban belül érvényesülhet.

Egyébként pedig a független bíróság ítélkezése csakis támasza lehet minden jószándékú kormánynak, mert alkalmas arra, hogy a népet a kormány eljárásának és intézkedésének törvényessége felől adott esetben megnyugtassa. Emellett a független bíróság az, amely a törvényelőtti egyenlőség szilárd talaján állva, napról-napra, óráról-órára országszerte nyilvánosan hirdeti az emberi közösségben maradás feltételeit, s ekként a demokráciának és a békességnek ő a legbuzgóbb propagálója.

Végül meg kell emlékeznem arról, hogy a bürokratikus szervezet túltengése is akadálya lehet a bírói függetlenség intézményes biztosításának. A bürokrácia köreiben — tisztelet a kivételeknek — bizonyos féltékenységet tapasztalhatni mindannyiszor, valahányszor a törvényhozás a bírói függetlenség érdekében a bírói állás szolgálati viszonyait az állami tisztviselőkétől eltérően kívánja rendezni.

Azok az eltérések, amelyek — függetlenségük megóvása okából — az ítélőbírák hátrányára kerülnek a törvénytárba (pl. a jutalmazás kizárása, a részvénytársaságok és szövetkezetek igazgatóságában vagy felügyelőbizottságában való elhelyezkedés tilalma stb.) barátságos fogadtatásban részesülnek azokban a körökben, ellenben olyan törvényi rendelkezések, amelyek részben éppen ezeket a hátrányokat volnának hivatva ellensúlyozni, gyakorta ellenszenvvel találkozunk.

A bürokrácia körében időnként jelentkező ezt a bíróellenes hajlandóságot a kormánynak és a törvényhozásnak kell ellensúlyoznia.

Bizonyára nem fogok — az ebből a teremből szigorúan ki-rekesztett — politizálás gyanújába esni, ha a legnagyobb elismeréssel emlékezem meg arról, hogy úgy kormányunk, mint országgyűlésünk felsőháza a legteljesebb megértéssel honorálta azokat a kívánalmakat, amelyeknek a közelmúlt napokban az ú. n. nyugdíj-

javaslat tárgyalása alkalmával a felsőház bírói tagjai hangot adtak. A miniszterelnök úrnak a felsőházban elmondott beszédéből kivilágított annak tökéletes felismerése, hogy a bíróság független lévén a kormánytól, az ítélőbírák kényszernyugdíjazása is különleges szabályozást igényel.

Nem folytatom tovább, ámbár kimeríthetetlen ez a téma, amelyről korábbi megnyilatkozásaimat felfrissítve és kiegészítve, ezúttal egyet-mást elmondottam.

Célom az volt, hogy a bírói függetlenségre, mint a legelőkelőbb alkotmánybiztosítókra az illetékes körök figyelmét ez alkalommal is felhívjam és az afölött való feltékeny örökösödést t. bírótársaimnak is a lelkükre kössem.

Tisztelt Teljes-ülés! Akármely pontról, alulról vagy az intézmény csúcsáról figyeltem is törvénykezési szervezetünk életműködését, mindig azt tapasztaltam, hogy az rászolgált arra a bizalomra, mely a bírói függetlenséggel való felruházásában megnyilatkozik, rászolgált volna annak s különösen az anyagi függetlenségnek bőségesebb mértékére és mert ítélőbíráink függetlenségüket csak a köz, csak a nép javára értékesítették, azzal soha vissza nem éltek s ekképpen részesei tudtak maradni a közbizalomnak rendkívüli áldozatkészséget követelő olyan viharos időkben is, amelyeknek visszatérésétől mentsen meg minket az isteni gondviselés.

Ez a tapasztalat lesz negyvenhat évet meghaladó bírósági szolgálatomnak legszebb emléke, amelyért szeretném egyenként igen melegen megszorítani mindenik magyar bírótársamnak becsületes kezét.

Hozzászólás

a jogászifjúság elhelyezésének kérdéséhez.

Az elmúlt esztendő vége felé az ifjúság erőteljes megmozdulása rázta fel világszerte a közvéleményt. Az egyre fokozódó munkanélküliség végsőkéig feszítette a tanult ifjúság lelkiületét és az elernyedés fenyegető rémével szemben egyre hangosabban követeli az ifjúság helyét és érdekeinek védelmét. Az újesztendőnek ez a probléma előreláthatólag olyan öröksége lesz, amelynek a lehetőség legvégső határáig való szanálása elől kitérni lehetetlenség, de politikai rövidlátás is lenne, és azért mennél több nagy áldozatok árán is szeretettel és nagy megértéssel szembe kell nézni ezzel a kérdéssel.

Minden hazájáért és a magyar jövőért aggódó hazafi előtt mint szent parancsolat áll ma már, hogy a magyar ifjúság sorsán feltétlenül segíteni kell, mert hisz ők a magyar jövő, az ő kezükben van a haza sorsa lefektetve, és bárha az ifjúság elhelyezésének nehézsége ma világjelenség, a magyar ifjúságra nézve ennek megoldása minden nemzeténél fontosabb, mert a világtörténelem legtragikusabb bűnének, hazánk feldarabolásának jóvátétele reájuk vár.

Az ifjúság elhelyezésének általános kérdéséből elsősorban a jogászifjúság elhelyezésének problémáját kívánom szóvátenni, mert úgy számra, mint kvalitásra ez az egyik legértékesebb csoportja a magyar ifjúságnak. Amikor a segítség módján gondolkozunk, két nagyon fontos tényezőt nem szabad figyelmen kívül hagyni. Az első az államnak súlyos gazdasági helyzete, amely újabb terheket már nem bírhat el; a másik kétségtelenül túlméretezett adminisztrációnk, amelynek leegyszerűsítése szintén küszöbön kell hogy álljon.

Tehát ennek a két domináló elvnek korlátai között kell keresnünk a megoldási lehetőségeket.

Szerény véleményem szerint mindennek dacára a jelentékeny segítség nem lehetetlenség, és elérhető lenne, hogy jogászifjúságunknak legalább egy része az idegromboló tétlenségből jövő hivatásába bekapcsolódassék.

Mert hisz mi a mai végzett jogászifjúság helyzete? A kétségbeejtő tétlenségre kárhoztatás, doktori diplomával a kezében sehol egy ajtó sem nyílik ki előtte, mert a bírósághoz nincs felvétel, ügyvédjelölti bejegyzést pedig még ingyenes szolgálat felajánlása mellett sem nyerhet, mert ott sincs munkaalkalom, s az ügyvédek jelöltek alkalmazásától az adózás megállapítása és egyéb mellék-szemponctokból tartózkodnak.

Bármilyen száraz és kicsiny legyen is az a karéj kenyér, amit ez ifjúság felé nyújtunk, az mégis életet jelent, sőt egy ideig a biztató reménység, hogy nekik is jut majd valami a haza oltáráról,

a reménység végtelen erejével sok csüggedő, vergődő lelket megmentene a kétségbeeséstől.

Ezért is szerény véleményem szerint elodázhatatlanul szükséges lenne a bíróságoknál a költségvetésben már két év óta felvett, de még foganatba nem ment gyakornoki állások betöltése, azután a díjtalan gyakornoki állások rendszeresítése. Ez megvolt a múltban is, amikor az állam erős és gazdag volt, meg lehetne most is, — azzal a különbséggel — hogy ez lenne a próbaév, amikor az illetőnek alkalmazhatósága kérdésében a felügyeleti hatóságok állást foglalnának és a fölötte kíváncsú szelekció első retortája lenne.

A második segítség lehetne, amit az ügyvédjelöltek nyíregyházai gyűlésén igen helyesen felvetettek, hogy az ügyvédek által bevezetett gépirószolgálatra joggyakorlaton levők alkalmaztassanak, úgy hogy az itt eltöltött idő gyakorlati idejükbe beszámíttassék.

Mi sem jogosabb és természetesebb, mint ez a kívánság, amelynek alapgondolata az, hogy az ügyvédi kar nagy anyagi áldozatának hasznát a leendő jogászcsoport generáció lássa, nem is szólva arról, hogy az itt eltöltött idő a joggyakorlat szerzésére kitűnő alkalmul szolgáljon.

Végül nem jelentéktelen segítség kínálkoznék az ifjúság elhelyezésére a bírósági kezelőszemélyzet keretében is.

Ma az irodagyakornok, noha elismert alkalmazás, a gyakorlatban mint rejtett alakulat szorgoskodik, mert irodagyakornok rendeletileg nem alkalmazható.

Ezek a jobb sorsra érdemes képzett fiatalemberek minden ellenszolgáltatás és remény nélkül menekülnek az íróasztalokhoz — félelmükben, hogy el ne sodorja őket az élet szennyes árja, és megtűrt helyzetük dacára ők végzik a kezelői munka jelentékeny részét.

Ez a kérdés is rendezésre vár, mert ennek a túrt állapotnak a rendezését az etika is megköveteli. Itt is célszerű lenne a díjas és díjtalan irodagyakornoki állás intézményesítése, bármily szerény keretek között és feltételek mellett is.

Ifjúságunk — hála Istennek — minden dicséretet megérdemel, fegyelmezett, kötelességtudó, hazafias és bámulatosan lemondó.

Ebben a helyzetben, mielőtt nem késő, míg a bárányok farkasokká nem válnak, kell szeretettel, megértéssel hozzájuk közelíteni, mert hiába, a jövő urai ők, és nekünk velük szemben súlyos adósságaink és kötelességeink vannak.

Dr. Szabó Lajos.

Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából.

— **Egyházi ingatlan parcellázása.** Róm kath. egyházközség vagyonának elidegenítéséhez a megyéspüspök jóváhagyása szükséges, ennél fogva érvényes parcellázáshoz is a megyéspüspöknek alaki hozzájárulása kell. (Kúria, 1933. okt. 18. P. VI. 3208/1932.)

— **Altruista intézmény felelőssége orvosi műhibáért.** Nem mentesíti az államkincstár felelősségét az a körülmény, hogy az egyetemi klinika nem nyereszkeresésre alakult intézmény, ennél fogva nem helytálló az az indoklás sem, hogy az alperes minden érdek nélkül, kizárólag a gyógyítás kedvéért fogadta be az anyát a klinikára, a kezelésből tehát egyedül a felperesekre hárulhatott volna előny. Az egyetemi klinikák tudvalevően elsősorban az orvosi szakoktatás s a tudományos bűvárkodás céljait szolgálják, tehát az oda felvett betegek (és szülők) is a tudományos vizsgálódás és kísérletezés tárgyai s ezáltal közvetve az orvosképzés szolgálatában állanak. (Kúria, 1933. okt. 20. P. VI. 4987/1932.)

— **Közös ingatlan kezelése.** Ingatlan kezelése módjának meghatározásánál a bíróság az anyagi jog szerint a felek indítványához kötve nincs, hanem jogosult azt a kezelési módot választani, amelyet az adott összes körülmények mérlegelésével legmegfelelőbbnek ítél. (Kúria, 1933. jún. 22. P. V. 6002/1932.)

— **Átértékelési kérelem előterjesztése.** Az állandósult gyakorlat szerint a Pp. 184. §-ában foglalt szabály a perindítás összes magánjogi hatásaira alkalmazandó. Minthogy ily magánjogi hatásnak veendő az átértékelési kérelemnek az 1928: XII. tc. 3. §-ában szabályozott és hatáskörrel és illetékességgel is rendelkező bíróság előtti előterjesztése is, a jelen keresetnek a pergátló kifogás jogerős elintézése után kellő időben tett szabályszerű előterjesztése megfelelően előadottnak mutatkozott. (Kúria, 1933. szept. 22. P. VI. 1600/1932.)

— **Átértékelés külföldi hitelező javára.** Az 1928 : XII. tc. 34. §-ának 1. pontja értelmében a felhívott törvény rendelkezései nem nyerne alkalmazást azokra a pénztartozásokra, amelyek teljesítésének módját, vagy összegének meghatározását nemzetközi egyezmény szabályozza. A jelen esetben pedig a felperes a trianoni békekötés óta román, az alperes pedig magyar állampolgár lévén, oly magánjogi alapú pénztartozásról van szó, amelyre a 7934/1924. MER. d) mellékletébe foglalt magyar-román egyezmény II. fejezetének a szabályai irányadók. Ezek a szabályok pedig az 1928 : XII. tc.-ének 3. §-ában foglalt jogérvényesítési határidőről nem rendelkeznek. Ezért nem áll meg az a felülvizsgálati panasz, hogy a felperes keresete az átértékelési követelésekre az 1928 : XII. tc. 3. §-ában megszabott határidő elmulasztása okából elkésett. (Kúria, 1933. szept. 22. P. VI. 2390/1932.)

— **Gazdasági lehetetlenülés.** A felperes annakutána, hogy a haszonbérleti szerződésből őt megillető szolgáltatást elfogadta, az ekként az alperes részéről már teljesített szerződés visszaható megszüntetését vagy módosítását gazdasági lehetetlenülés címén sem követelheti. (Kúria, 1933. szept. 7. P. VI. 5725/1932.)

— **A 49. J. E. D. értelmezése.** Abból, hogy a polgári bíróság az eléje vitt magánjogi igény elbírálásánál a büntető bíróság ítéletének döntéséhez és ténymegállapításához nincs kötve, még nem következik, hogy a polgári bíróság a büntető ügyben megállapított tényeket magáévá ne tegye s azokra mint bizonyítási adatokra ne hivatkozhat. (Kúria, 1933. aug. 31. P. VI. 3460/1932.)

— **Örkbefogadás és házasság.** Ha érthetőnek és így elfogadhatónak is jelentkezik az egy és ugyanazon a napon létrejött örökbecfogadási szerződés és házasságkötés közötti érzelmi közösség, azt ebből a körülményből mégsem lehet levonni, hogy a különben is végérvényesen megkötött örökbecfogadási szerződés hatálya az örökbecfogadó alperes és a felperes édesanyja között létrejött házasság fennállásának tartamához lett volna kötve, nem pedig azért, mert az említett szerződések egyike sem köthető meg időlegesen, mindenik jogviszonyt véglegesnek és állandónak kell tekinteni, amelyek felbontását csakis a törvényben meghatározott okok alapján lehet érvényesíteni. (Kúria, 1933. jún. 7. P. VI. 4276/1932.)

M. D.

Szemle.

— **A bírói függetlenségre is,** amely nemcsak alkotmányjogi biztosíték, hanem egyben a bírónak erkölcsi tulajdonsága, vonatkozik az «Auch Einer» szerzőjének örök igazsága: «az erkölcsi mindig magától értetődik». Mindig gyanús, ha a hajadonnak szüziességét túlhangosan hirdetik, épp ezért a Kúria elnökének rentree-beszéde, amely a bírói függetlenségnek apológiája és parænesise, inkább aggodalmat, mint megnyugvást alkalmas kelteni. Mert, eltekintve a nyugdíj-javaslatban éppen a Kúria elnökének energiájával elhárított veszedelemtől, vajjon minő ismeretlen fenyegető támadások ellen hív fel védekezésre az elnöki évmegnyitó beszéd? Ebből a beszédből azonban az is kitűnt, hogy Juhász Andor, a korhatár betöltésével 1934. év őszén nyugalomba készül vonulni. Bármily logikusnak látszik, hogy a Kúria elnöke, aki a bírakkal szemben rigorozusan alkalmazta a nyugdíjazás alaki feltételét, ennek következményeit önmagára is vonja, mégse tartanók az igazságszolgáltatás érdekeivel egybehangzóan, ha Juhász Andor, aki munkaképességének teljességét élvezte, ebből a formai okból hagyná ott a Kúria elnöki székét, amely a bírói függetlenségnek éppen az ő személyében megtestesülő fellegvára. Alig állítható, hogy a Kúria elnöki állásának vacantiájára a fiatalabb bírák előlépésének biztosítása végett van szükség és végtelenen formalisztikus gondolkodás nélkül, a Kúria elnökére nehezen lehet az ítélőbírákra vonatkozó általános szabályokat alkalmazni. Remél-

hetlen az igazságügyi kormány módot fog találni, ha szükséges a törvény módosítása útján is, hogy Juhász Andort állásában továbbra is megtartsa és ezzel is bizonyítékát adja a bírói függetlenség tiszteletének.

— **A budapesti kir. ítélőtábla** január 8-án tartott teljesülésén *Degré Miklós* elnök szomorú rajzát adta a bírói s főleg a bírósági fogalmazói kar előmeneteli viszonyainak, szembeállítva a mai helyzetet, a mult talán túlszépnek is látott képével, kiemelte azonban, hogy a kötelességérzet és a kötelességteljesítés e helyzetben sem csökkent. Ezután az elnök *Simay Gyula* tanácselnökről emlékezett meg, aki hosszú és érdemekben gazdag szolgálat után nemrég lépett nyugdíjba. A bíróság működési adataiból az elnök azt domborította ki, hogy a kir. ítélőtáblához polgári ügyekben beérkezett fellebbezések, felülvizsgálatok és felfolyamodások száma lényegesen csökkent (1932 : 16,079 ; 1933 : 10,346), amivel szemben a befejezések száma emelkedett (1932 : 10,981 ; 1933 : 13,301), úgyhogy az elintézetlen ügyek száma (az ú. n. hátralék) lényegesen kisebb (1932 : 7418 ; 1933 : 4563), mint a mult év (1932) végén. A büntető ügyekben érkezett jogorvoslatok száma emelkedett (1932 : 5804 ; 1933 : 5968), a befejezések száma nem (1932 : 5457 ; 1933 : 5201) s így ez a hátralék valamivel nagyobb (1932 : 1693 ; 1933 : 2460). A bizottságok megalakításával s a fegyelmi bírák kisorsolásával befejeződött az ülés. Az ügy és személyzeti beosztásban nem történt változás.

— **A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi tanácsának 5. számú határozata :** «Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912 : LXV. tc. vagy más nyugellátási szabályzat hatálya alá nem eső állami alkalmazottak balesetbiztosítási kötelezettsége ezidőszertig a 4616/1910. M. E. számú rendelet II. pontjának második bekezdése értelmében szünetel».

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Fotokópiák mindenfajta okiratról azonnal elkészülnek «Tempo»-nál, központi járásbírók mellett, Koháry-utca sarok. Diktálás, sokszorosítás, fordítás. Tel.: 13-2-12. 589

HIRDETÉSEK.

Rövidesen megjelenik

a **MAGYAR TÖRVÉNYEK** (a Franklin-Társulat zsebkiadásai) sorozat legújabb köteteként

Budapest Székesfőváros Lakásbérleti Szabályrendelete

Dr. Tóth László kir. törvészéki bíró, **dr. Beer János** és **dr. Szirmai Zsolt** ügyvédek kimerítő magyarázataival

Előfizetési ára P 250

Megjelenés után magasabb áron kerül forgalomba

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő :

Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felölös kiadó : **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs :

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: A bírói függetlenség kérdéséhez. — Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd: A 60. sz. kúriai jogegységi döntvény. — Dr. Tóth László budapesti kir. törvényszéki bíró: A csatlakozás lehetősége a végrehajtás elrendelésénél. — Dr. Rátnai Imre Sándor budapesti ügyvéd: A hitelező jelenlegi jogai záloglevelek kibocsátásának alapját képező aranydollárkölesönöknél. — Törvénykezési Szemle. Dr. Löw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök: A kft. tagjainak üzletrésze és törzsbetétje. — Jogirodalom. Dr. Dombováry Géza budapesti ügyvéd: Levéltári adalékok a magyar jogászai műnyelv fejlődéséhez. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 3. sz. — Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár XXVI. kötetéhez.

A bírói függetlenség kérdéséhez.

A nyugdíjtörvényjavaslat a magyar bírói függetlenségre — mely a maga lényegében ma még úgy sincs egészben kiépítve — halálos csapást szándékozott mérni. Azzal, hogy a javaslatból utóbb a bírák kényszernyugdíjazására vonatkozó rendelkezés kivételével, a veszély még nem mult el, mert a bírák kényszernyugdíjazása tekintetében a bírák fegyelmi eljárásáról rövidesen előterjesztendő külön törvényjavaslatban, azonban a nyugdíjjavaslat *elvéinek megfelelő módon* fog rendelkezés történni. A bírák kényszernyugdíjazása tekintetében tervbe vett rendelkezés hordereje iránt a magyar jogászság körében nincs ugyan véleménykülönbség, melynek dr. Juhász Andor, a m. kir. Kúria elnöke évnnyitó beszédében oly lenyűgöző érvekkel kifejezést is adott — mégis le kell szögezni egy nem régen történt eseményt, mely a kényszernyugdíjazás valódi célját megállapítja. Ugyanis a magyar képviselőház ezidei igazságügyi költségvetésének vitájában a kormánypárt egy ügyvédképviselő tagja azt a gondolatot vetette fel, hogy a *bírói funkcionak érdemi részét is* bizonyos fokig, bizonyos tekintetben az *igazságügyminiszter felügyeleti jogköre alá kell helyezni*!¹

A jelen cikknek nem célja kimutatni, hogy a bíraskodásnak a végrehajtói hatalom ellenőrzése alá helyezése és a bírói hatalom gyakorlásának a végrehajtói hatalomtól való függővétele nemcsak a magyar alkotmánnyal, de mindenféle alkotmányossággal ellenkezik, hanem röviden bemutatni a bírói függetlenségnek mintaképét, mint az alkotmányosság és az egyéni szabadság alapkövét — okulásul és buzdításul. E mintaképpel Anglia büszkélkedhetik.

Az angol bírót csak a barristerek közül lehet kinevezni. Ez az első lépés, mellyel az angol bíró függetlensége biztosítva van. Az angol *bar* — az angol ügyvédség — a legmesszebbmenő autonómiával bír; maga képi ki és nevei tagjait, maga jogosítja fel az ügyködésre, a tagfelvétel tekintetében semmiféle törvényes rendelkezéshez kötve nincs, maga gyakorolja tagjai felett a fegyelmi jogot és működésében semmiféle kormányhatósági felügyeletnek alávetve nincs. A *bar* tagjai teljesen függetlenek, hivatásuk mikénti gyakorlásáért senkinek, még annak a félnek sem, kinek érdekében működtek, sem tartoznak sem anyagi, sem másnemű felelősséggel.

A barrister csak bizonyos gyakorlati idő után nevezhető ki bírónak. A magasabbrendű bíróságokhoz (pl. High Court) 25—30—40 évi ügyvédi gyakorlat után úgy, hogy e bíróságoknál 50 éven aluli bíró nem található, de található 60, 70, sőt 80 éves bíró. Természetesen a barrister, ilyen hosszú ügyvédi gyakorlat után, azt a

függetlenséget, melyben felnevelték és melyben sokszor évtizedeken át működött, magával viszi a bírói székbe. A *bar*-ból, ebből az előkelő, nagyműveltségű, magas erkölcsű és független társaságból kinevezett bírákat felette bajos is volna felügyeleti hatóság ellenőrzése alá helyezni és hivatalvizsgálattal stb. moleztálni.

Az angol bíró fényes dotálása közismert; ezzel nyugodt és rangszerű megélhetése biztosítva van; másrészt ezáltal is megközelíthetlenné válik. Különben Angliában a bírói állás nem kenyérkereseti foglalkozás. Az alsóbbrendű bíróságok tekintetében — *county court judge, stipendary magistrate, police court magistrate* (grófsági bíró, jogász békebíró, rendőrbíró, ez utóbbi azonban nem rendőr, semmi összefüggésben nincs a rendőrséggel) — még kenyérkereseti hivatásnak tekinthető a bírói állás, a magasabbrendű bíróságoknál azonban, *High Court of Justice, Court of Appeal, Court of Criminal Appeal, Judicial Committee of the House of Lords* (birodalmi bíróság, polgári, büntető, fellebbezési bíróság, lordok házának bírósága) a bírónak kinevezése egy eredményes, érdemekben gazdag ügyvédi pályának betetőzése és elismerése.

Az angol bírói szervezetben az *előmenetel* ismeretlen. Ez a fényes dotálás mellett egyik legfőbb biztosítéka a bírói függetlenségnek. Ha volna is olyan angol bíró, aki nem érzéketlen az elismerés iránt, azt hiába várná akár előmenetel alakjában, akár más alakban. Abban az állásban, melyben kineveztetett, megmarad haláláig vagy nyugalombavonulásáig, tehát nincs ok, mely csábítaná függetlenségének árubaocsátására. Az előmenetel hiánya biztosítja az angol bíró politikai függetlenségét is. Különben el sem képzelhető olyan angol kormány vagy annak olyan tagja, ki a bírónak akár politikai jogának gyakorlása, akár bírói döntése tekintetében valamely befolyást merészelné megkísérelni.

Az angol bíró függetlensége abban is kidomborodik, hogyha az angol bíróság tanácsban dönt, a tanácskozás nem zárt ajtók mögött, hanem a nyílt színen történik; mindegyik bírói tag elmondja a maga véleményét, illetőleg ítéletét, és azoknak a bírónak véleménye, illetőleg ítélete, amelyek megegyeznek, lesz a felekre a kötelező ítélet; a többség az elhatározó. *Ugyanis az angol bírót nem lehet leszavazni, ez ellenkezik bírói függetlenségével és lelkiismereti szabadságával.* Az angol a bírói függetlenségről és lelkiismereti szabadságáról táplált felfogása lehetetlennek tartja, hogy egy hármas vagy ötös, vagy akár többtagú bírói tanács ítélete olyképpen hirdettessék ki, mintha az a tanács egyhangú ítélete volna, holott van pl. egy hármas tanácsban egy bíró, akinek ellenkező véleménye van és ennél fogva ellenkezően ítélt. De ha a tanács egyik vagy másik tagja a döntésben meg is egyezik bírótársaival, de más indokok alapján, úgy ezeket is elmondja a nyílt színen. Ezáltal az angol bíró függetlensége meg van őrizve, lelkiismerete pedig megnyugtató.

Az angol bíró fegyelmi bírósága: a *parlament*. Az angol bíró tehát csakis az angol népnek felelős, ha bírói bűncselekményt követ el, mely jogát az angol nép parlamentje által gyakorolja; az alsóház a vádló, a lordok háza a bíró. Csak egyetlen büntetés van: hivatalvesztés; a lordok háza ezirányú döntését kérelem alakjában terjeszti a király elé, ki az illető bírót állásától megfosztja. A kormánynak ez eljárásban semmiféle szerepe vagy befolyása nincs.

Az angol bírói függetlenségnek alapját II. Jakab, e kegyetlen, de egyszersmind ostoba zsarnoknak trónjától való megfosztása után a parlament által alkotott *Act of Settlement* vetette meg. De a százados angol alkotmányi fejlődés nemcsak a *bíró személyes füg-*

¹ L. a Jogtudományi Közlöny 1933. júl. 29. kelt 28. számában megjelent: «A bírák érdemleges munkájának felügyeleti ellenőrzése» c. cikket.

getlenségét biztosította a végrehajtói hatalommal szemben, hanem a bíraskodás függetlenségét is. Ennek egyik nagy biztosítója: az esküdtbíraskodás intézménye és a békebírói intézmény. A másik körülmény pedig, melynek jelentőségét a kontinentális jogászok teljesen félreértik, nagy biztosíték a végrehajtói hatalomnak a bíraskodásba való beavatkozhatása ellen, az t. i., hogy Anglia nem kodifikál. Ennek nagy alkotmánybiztosítéki jelentőségét e cikk keretében kifejtetni nem lehet, azért jelentőségét csak röviden fogom jelezni, talán lesz alkalom részletesen azt e lap hasábjain elemezni és kifejtetni. Anglia nemcsak jogi kódexeket nem alkotott eddig, de a jövőben sem fog, hanem jogi törvényeket is keveset alkotott, mert evvel akarta biztosítani, hogy a végrehajtói hatalom ne avatkozhasék be az igazságszolgáltatásba és azt ne irányíthassa. Ugyanis egy kormány, ha megbízható, esetleg szolgálatkész többsége van a parlamentben, a törvényeknek egész sorozatát hozhatja többségével, mellyel irányítja az igazságszolgáltatást, sőt egészen a maga képére alkothatja és ez úton állíthatja be a bíróságot eszköznek politikai céljai elérésére, a bíróságnak pedig a törvény szerint kell ítélnie. Ilyen esetben pedig a törvény nem egyéb, mint a kormány rendelete, mely formájában a törvény szentségével van felruházva. Angliának jogállománya nem kodifikált törvényekből áll, hanem a századokon át fejlődött, folytonosan tökéletesített *common law*-ból és a *judge made law*-ból (bíró alkotta törvény) áll. Ezek szerint ítélnék a teljes függetlenséggel bíró angol bírák, oly jogszabályok szerint, melyek nincsenek kitéve a politika különböző változatainak. *Henry Sidgwich* az igazságszolgáltatás nagyjelentőségéről és fontosságáról a többi közt ezt írja: *... in determining a nation's rank in political civilisation, no test is more decisive, than the degree in which justice ... is actually realised in its judicial administration, both as between one private citizen and another, and as between private citizens and members of the government.*² A jegyzetben idézett munkában pedig *Harold I. Laski*, a szerző magyarázatként hozzáteszi: *When we know how a nation State dispenses justice, we know with exactness the moral character to which it can pretend.*³

E cikk elején tett kijelentés szerint az angol bírói függetlenségnek *in nuce* való bemutatása az okulás és buzdítás célját akarja szolgálni. Nagyon valószínű, hogy erre sokak részéről az lesz a válasz, miszerint bármennyire pompás képet nyújt is az angol bírói függetlenség, mi azt mégsem vehetjük mintaképül, mert nálunk mások a viszonyok és a körülmények. Pedig volt idő, nem is oly nagyon régen, midőn a magyar értelmiség tekintete Anglia felé fordult, annak intézményeit iparkodott megismerni és átültetni a hazai földre. A XVIII. század végén és a XIX. század elején gróf Széchenyi Ferenc, később fia, István és több főnemes Angliába ment és ott hosszabb-rövidebb ideig tartózkodott; a főnemesek anyagilag támogatták a honorációkat, akik Angliába tanulmányútra óhajtottak menni, a magyar református egyház abban az időben érintkezésben volt az anglikán egyház tagjaival és a magyar református egyház számos tagja megjárta Angliát. Hogy mennyire terjedt a magyar értelmiség közt az angol felfogás és szellem, mutatja a többi közt, jelentőségében ugyan alárendeltebb, az a tény, hogy az angol Taylor-féle gyorsírási rendszert átültették a magyar nyelvre. A 48-as események előidézésében és a parlamenti kormányrendszer megalkotásában az angol felfogásnak és szellemnek kétségtelen szerepe volt. Amidőn azonban a 67-es kiegyezés folytán a német-osztrák kultúrával nemcsak szorosabb, de úgy szólván kizárólagos kapcsolatba jutottunk, jogi kultúránk is német-osztrák alapra helyezkedett és ez alapon meglehetősen gyors iramban fejlődött tovább, illetőleg alakult át hazánkban, oly országban, melyben önerzettel hirdettük, hogy a magyar alkotmány, de egyéb jogi intézményeink is hasonlatosak az angolhoz, legalább akkor azok voltak. A német-osztrák jogi kultúra áldása folytán bürokratizálódott azután a magyar bíraskodás is.

Amidőn a bíróságok és így a bíraskodás a végrehajtói hatalom ellenőrzése alá kerül, a bíróságok állami igazságügyi hivatalokká lesznek, melyekben a köztisztviselők (a bírák) alakszerűen meg-

határozott kötelességüket lélektani kényszerűséggel a mindenkor hatalmon levő kormány nyilvánvaló szándékára való tekintettel fogják csak teljesíteni. S amilyen mértékben valamely kormány, bár csak közvetve is, tud befolyást gyakorolni a bíraskodásra, ugyanolyan mértékben degradálódik a bíróság állami igazságügyi hivatallá.

A nyugdíjjavaslatban foglalt, a bírák kényszernyugdíjazására vonatkozó, bár ezúttal elejtett, de a megalkotandó bírói fegyelmi törvényben megvalósítani kilátásba helyezett elgondolás egyik indoka a szelekció. A bíró tekintetében a legszigorúbb és teljesen pártatlan szelekció feltétlenül helyén való, de ezt a szelekciót a kinevezésnél kell gyakorolni. Igaz, hogy a mai bírói szervezet és bíróképzés mellett a bírónak való kinevezésnél az ilyen szelekciót gyakorolni nehéz, szinte lehetetlen. Azért nemcsak a mai, német-osztrák minta után megalkotott bírói szervezetet, de az egész igazságügyi szervezetet, tehát az ügyvédség szervezetét is, mely ugyanolyan minta után készült, át kell alakítani és átszervezni, hogy lehessen a bírói kinevezésnél a feltétlenül szükséges szigorú szelekciót gyakorolni.

Emlékeztet még, hogy Tisza Kálmán miniszterelnöksége idejében az a szándék nyilvánult meg a kormány részéről, hogy a vidéki törvényszékeket a főispánok felügyelete alá helyezi. Evvel szemben a jogászság akkor is egyhangúlag az elutasítás álláspontjára helyezkedett és a szándék nem is vált valóra. Remélhető, hogy a bírák kényszernyugdíjazására vonatkozó elgondolás sem fog valóra válni, mert ellenesetben aligha nem elmondható lesz *Saraut*, a nem régen megbukott francia miniszterelnök szellemes mondása, amellyel leszavaztatása előtt felvetette a bizalmi kérdést: most szívjuk az utolsó cigarettát a guillotine előtt...

Videant consules ne quid detrimenti respublica capiat.

Dr. Admeto Géza.

A 60. sz. kúriai jogegységi döntvény.

A 60. számú jogegységi kúriai döntvény kimondja, hogy ha a kötelezett a kárbiztosítás hatályának beállta után fizetendő díjat az esedékességkor vagy a neki engedélyezett halasztás elteltéig nem fizeti meg, a biztosítónak az 1927: X. tc. 5. §-ában említett figyelmeztető felhívást a teljesítés elmulasztása napjától számított 30 nap alatt kell elküldenie.

Ez a 30 nap a törvényben nem lévén megállapítva, a döntvény új szabályt állít fel, nyilván azon az alapon, hogy a bíró nemcsak jogot alkalmaz, hanem jogot alkot is ott, ahol annak szükségét látja.

De vajjon ezt a szükséglet a jelen esetben mi okozta meg?

Az 1927: X. tc. értelmében a kárbiztosító mindaddig viseli a kockázatot, amíg a biztosító a késedelmes kötelezettség mellett — az utólagos teljesítésre engedett határidő sikertelen elteltével — a rögtöni hatályú felmondás jogával nem él. A K. T. 487. §-a szerint a díjkövetelés annak követelhetésétől számított egy éven belül elévül: ez az intézkedés a kötelezett bizonytalanságának természetes határát megvonta. A Magyar Jogi Szemlének 1933. novemberi számában megírt cikkemben ezt a határidőt nem láttam túl hosszúnak és a kötelezettre terhelőnek. Okfejtésem a következő volt: «A biztosított arra kötelezte magát, hogy fizet díjat. Ez a kötelezettség terheli őt. Ha ezt a kötelezettséget megszegi, a biztosító választhat a jogkövetkezmények között: ragaszkodik-e a teljesítéshez vagy hatálytalanítani akarja-e a szerződést. A tekintetben a törvény nem korlátozza a biztosítót, hogy mikor intézze a kötelezethez a figyelmeztető felhívást, és mi figyelmet érdemlő komoly ok sem forog fönn arra, hogy kötelezzük őt a felhívásnak haladéktalan elküldésére. Nincs a biztosítottnak istápolandó komoly érdeke abban, hogy vállalt, és őt törvényesen terhelő jogi kötelezettségétől minél előbb felszabadulni érezze magát. A gyorsaság csak a biztosító érdeke, mert ő kockázatot visel a szerződés megszűnéséig».

Ha a biztosító a felhívást, noha viseli a kockázatot, sürgősnek mégsem tartja, úgy ez a vélekedése csakis az ő érdekeit sértheti, nem pedig a biztosítottét — akinek lelki nyugalma külön kíméletet nem igényel, mert hiszen ő tudja, hogy tartozása esedékes, hogy annak megfizetésével késedelembe van — tudja, hogy a biztosító őt az elévülési idő elteltéig perelheti — és tudja, hogy ettől a veszélytől bármely percben megszabadulhat azzal, hogy teljesíti szerződési kötelezettségét és fizet.

A Kúria azonban más nézeten volt, és azon az alapon, hogy a törvény nem akarja, hogy a szerződés a biztosítónak egyoldalú

² Egy nemzetnek a politikai civilizációban elfoglalt rangjának meghatározásánál nincsen döntőbb bizonyíték annál a foknál, melyben az igazságosság a bíraskodásnál tényleg megvalósul, akár magánfél és magánfél, akár magánfél és a kormány valamely tagja közti ügyről legyen szó. (Idézve: A grammar of politics by Harold J. Laski, Reader in the University of London.)

³ Ha ismerjük, hogy valamelyik nemzetállam miképpen kezeli az igazságszolgáltatást, akkor teljes pontossággal ismerjük erkölcsi jellemét, melyre igényt tarthat.

elhatározása szerint bizonytalan ideig függőben maradjon, hogy továbbá a biztosítottak fontos érdeke, hogy ne legyen bizonytalanságban abban, hogy melyik az az időpont, melynek elteltéig a biztosító őt a teljesítésre joghatályosan felhivatja, hogy végre gyakran kérdéses, hogy a biztosítottat a kellő időben való felhívás elmulasztása miatt terheli-e díjfizetési kötelezettség, és a forgalom biztonsága megköveteli, hogy a mulasztás fennforgása előre könnyen megállapítható ismérvekhez köthessenek: azt a következtetést vontam le, hogy a felhívó levél elküldését megfelelő időbeli korláthoz kell kötni és ezt a határidőt 30 napban szabta meg.

A döntvény közzététele óta revideálok a fentemlített cikkemben kifejtett álláspontomat és szorgosan vizsgálom, vajjon tényleg szükség volt-e a Kúria által eszközölt jogalkotásra és arra, hogy a biztosítónak rendelkezésére állott egy esztendei elévülési idő 30 napra korlátoztassék?

Arra az eredményre jutottam, hogy erre a jogalkotásra szükség nem volt, és hogy a késedelmes biztosított a döntvény által neki juttatott kíméletre sem a jogosság, sem a méltányosság alapján igényt nem tarthat. Erre vonatkozó okaim a cikkemben már kifejtettekén kívül a következők:

A biztosítót a szerződés éppúgy köti, mint a biztosítottat, ő a szerződést meg nem szüntetheti, amíg a biztosított azt betartja. Csak a biztosítottnak késedelme esetére ad a törvény a biztosítónak jogot arra, hogy válasszon, vajjon a biztosítottat a lejárt díjra perelni vagy a szerződést megszüntetni akarja-e. Ha a biztosított megszegi a szerződést, díjat nem fizet, és mulasztását utóbb sem pótolja: úgy nyilván számol ezen jogellenes viselkedésének következményével, és páholyból, párnázott karosszékekben várja a biztosító elhatározását, kérve az egek urát, hogy az minél későbbben következzen be, mert hiszen addig ő biztosítva van minden ellenszolgáltatás nélkül. A biztosító rendelkezésére álló időnek megnyirbálása nem szolgálhatja a biztosító érdekét, mert hiszen töle függ, hogy mikor akar felhívni, teheti minden percben, sem a biztosított érdekét, amely azt kívánja, hogy a biztosító minél később hívja fel őt, mert hiszen ő a felhívásban megjelölt határidőig biztosítva van, a biztosító viseli a szerződési kockázatot, és addig a határidőig még a perlés veszélye is ki van az ő javára tolva. A biztosítottnak egyenesen ártalmára válik a döntés, mert ha a felhívás a kérdéses 30 napon belül meg nem történt, úgy megszűnik maga a biztosítási szerződés is, mert hiszen a díjnak nemérvényesíthetése esetében a biztosító sem viselhet kockázatot. A 30 napi korlát megszüntetésével a döntvény kifejezetten a biztosítottak érdekét kívánta megóvni, és íme: az eredmény az ellenkező, árt a biztosított érdekeinek. A döntés tehát sem a biztosítónak, sem a biztosítottak nem szolgálja az érdekét, és a jogrend sem követelte ezt a megoldást, mert nem válhat sérelmére az a körülmény, hogy az egyévi elévülési időn belül a biztosító egy hónap alatt vagy később eszközöli-e a felhívást.

Nem lehet tehát a döntvénynek határidőkitűzését dicsérni, mert az hasznos célt nem szolgál és ezenfelül felesleges is.

A jogirodalomban eddig a döntvényt senki nem dicsérte, ketten rosszalták: *dr. Vági József*: Polgári Jog 1934. jan. és *dr. Erdős István*: Jogtudományi Közlöny 1933. 46. sz. Utóbbi a gyakorlatából helyesen emeli ki, hogy a kárbiztosítási szerződések legnagyobb részben mezőgazdasági biztosítások, melyek díja túlnyomóan aratás után, szeptember 1-én, válik esedékessé. Eddig a biztosító halasztotta a felhívást és a perlést, amennyire lehetséges volt. Ezentúl gyorsan perelnie kell majd és ezzel megszorítja a bíróságnak is a dolgát, a mezőgazdákknak is a baját.

A döntvény tehát súlyosbít ott, ahol könnyíteni akart.

Dr. Gold Simon.

A csatlakozás lehetősége a végrehajtás elrendelésénél.

Az elsőbíróság a felperes keresetének részben helyt ad.

Az elutasított rész miatt egyedül a felperes él fellebbezéssel, s ugyanő a teljesítési határidő elteltével a marasztalási összegre kielégítési végrehajtást kér.

Mi a helyzet most? A Pp. 489. §-át helyettesítő Te. 28. és 30. §-ai értelmében is önálló fellebbezésnek tekintendő csatlakozásra lehetőség ugyan nincs, az alperes csatlakozási fellebbezése tehát az alaki feltételeken felül attól is függ, vajjon a felperes a felleb-

bezését fenntartja-e, mégis a marasztalásra vonatkozó fellebbezési támadás lehetősége meglévén, sikerrel vitatható az az álláspont, hogy az elsőbírói ítéletnek marasztaló és egyelőre fellebbezéssel meg nem támadott része sem emelkedett jogerőre.

Ha ez az álláspont helyes, a kielégítési végrehajtás iránti kérelem talaját veszti, s ezt a kérelmet el kell utasítani.

A budapesti kir. törvényszék a 21. Pf. 114/1933. számú határozatából a jogerő hiányának ekként megállapítása után további hozzáadás nélkül arra az eredményre jut, hogy biztosítási végrehajtás elrendelésének feltétlenül helye van.

Hogy mikor van biztosítási végrehajtásnak helye, arra vonatkozóan a Ppé. 50. és következő szakaszai tartalmazzak tételes és szabatos rendelkezést. Ezekből a tételes és szabatos rendelkezésekből csak erőltetett, meg nem alapozott magyarázattal lehet oda jutni, hogy a fentírt esetben biztosítási végrehajtás elrendelésének van helye.

A fent már idézett budapesti kir. törvényszéki határozat annak a megokolásával, hogy miért van helye biztosítási végrehajtásnak, adós marad, egy korábbi határozat — 1918. június 18. 2985/1918. — egyszerűen azt mondja, hogy a Ppé. 51. §-át «úgy kell értelmezni», hogy a biztosítási végrehajtás elrendelésének nem akadályozza az a körülmény, hogy az alperes az ítélet ellen fellebbezéssel nem élt. Ebben a határozati indokolásban jelentkező kategórikus parancs a jogérzet megnyugtatósára kevésbé alkalmas, s hogy a megnyugvás nem is következett be sem az első helyen idézett, sem a második helyen hozott kir. törvényszéki határozat után, azt mutatja az a tény, hogy a budapesti kir. ítélőtábla az 1927. évi június hó 22. napján kelt P. XIV. 6390/1927. számú határozatában a következőket mondja: «Az alperes a fellebbezéshez a Pp. 493. §-a értelmében a fellebbezési tárgyalás befejezéséig csatlakozhatik, az ítéletnek csatlakozással még megtámadható marasztaló része tehát nem tekinthető olyan jogerős határozatnak, amelynek alapján kielégítő végrehajtás lenne elrendelhető, de egyéb előfeltétel kimutatása nélkül nem rendelhető el az említett ítélet alapján *biztosító végrehajtás sem*, mert ennek a Ppé. 51. §-a értelmében törvényes alapja csak akkor volna, ha az ítélet ellen alperes, mint kötelezett, élt volna fellebbezéssel.»

Ez a határozat tehát lényegében azt mondja ki, hogy az itt szóbanforgó esetben sem kielégítési, sem biztosítási végrehajtásnak helye nincs.

Bár a jogérzet megnyugtatósára ez a határozat sem alkalmas, mert a teljesítési határidőben nem fizető s fellebbezéssel egyelőre nem élő alperesnek méltánytalan előnyt nyújt, kazuisztikai szempontból e határozat kifogástalan.

Állandóan és áttörés nélkül követett szabály az, hogy amidőn a félnek kielégítési végrehajtáshoz van joga, biztosítási végrehajtást nem kérhet. Ha már most a kérelem elbírálásának időpontjában azt sem lehet megállapítani, vajjon mihez van joga a felperesnek, biztosítási, avagy kielégítési végrehajtáshoz, nehéz megindokolni, hogy miért éppen a biztosítási végrehajtás rendelő el.

S vajjon mi lesz a biztosítási végrehajtás költségeivel, ha a csatlakozás elmarad, hiszen akkor nyilvánvaló, hogy a kérelem elbírálásának időpontjában is már a kielégítési végrehajtás elrendelésének lett volna helye.

Az eset gyakori, a bizonytalanság nagy, üdvös volna, ha legfelsőbb bíróságunk hallatná, irányt szabó álláspontját.

Dr. Tóth László.

A hitelező jelenlegi jogai záloglevelek kibocsátásának alapját képező aranydollárkölcsonöknél.

I. Ezt a kérdést túlnyomórészt az ú. n. *transfer-rendeletek* tárgyalják. Az alapjogszabályt a 6900/1931. M. E. sz. rendelet tartalmazza (megjelent a Budapesti Közlöny 1931. december 23-i 292. számában), amelynek 1933. december 22-ig való meghosszabbításáról intézkedik az 1290/1933. M. E. sz. rendelet (megjelent a Budapesti Közlöny 1933. február 1-i, 26. számában) és ennek hatályát meghosszabbítja 1934. december 22-ig, a 16,300/1933. M. E. sz. rendelet (megjelent a Budapesti Közlöny 1933. december 23-i, 291. számában).

A 6900/1931. M. E. sz. rendelet 3. § első bekezdése kimondja:

«Kötvények és záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló kölcsönök lejárt, vagy lejárt kamatát és annuitását adós jelen rendelet hatályának tartama alatt — anélkül, hogy a hitelező bármely jogát jelen rendelet hatályának megszűntén túl érintené — pengőben köteles a záloglevél kibocsátójánál letenni és az ellen az adós ellen, aki a megfelelő összeget pengőben letette, a jelen rendelet hatályának tartama alatt a tartozás miatt bírói eljárást indítani nem lehet.»

A hivatkozott rendelet 3. § második bekezdése pedig arról intézkedik, hogy a transfer-rendelet tartama alatt *tilos* a rendes törlesztést meghaladó fizetést teljesíteni és ilyent elfogadni. Mint-hogy pedig ez a rendelkezés, a 16,300/1933. M. E. sz. rendelet folytán, 1934. december 22-ig hatályában fennáll, ennek folytán tiltott cselekmény elkövetésére köteleznék a bíróság a dollárzáloglevél-hitelezőt, ha például a Jt. 38. §-a alapján rendkívüli tőketörlesztés ellenében való tehermentes lejegyzési engedély kiadására marasztalná. A letétel mérve és a dollárátszámítás kulcsa tekintetében 450/1933. P. M. sz. rendelet, valamint a 7600/1933. M. E. sz. rendelet intézkedik (megjelent a Budapesti Közlöny 1933. február 28-i, 48., illetőleg 1933. július 16-i, 159. számában), amelynek hatályát az előbb hivatkozott 16,300/1933. M. E. sz. rendelet ugyan-csak 1934. dec. 22-ig meghosszabbítja.

A letétel mérve tekintetében a 450/1933. P. M. sz. rendelet azt írja elő, hogy :

«a 6900/1931. M. E. sz. rendelet 3. §-a alá eső kölcsönöknél adós a kikötött kamatra a fennálló tőketartozás 5 %-át és ezenfelül az annuitásban foglalt kezelési költségnek, jutaléknak, más efféle járulékoknak ellenértékét köteles a *kikötött időpontokban és részletekben* a záloglevelek vagy kötvények kibocsátójánál pengőben letenni.» Ha pedig «az adós letételi kötelezettségét teljesíti, a törlesztő tervben egyébként megállapított kötelezettségei 1934. december 22. napjáig bezáróan nem járnak le.»

Fentiekből világosan kitűnik, hogy az ú. n. kamatannuitás fizethetése csak azt az adóst illeti meg, aki a lejáratkor pontosan fizet, a késedelmes vagy nemfizető adóstól hitelező a lejárt törlesztési részleteknek teljes egészében való letételét követelheti és perelheti.

Az 1933. július hó 16-át követően lejárt törlesztési részletek dollár árfolyama tekintetében a 7600/1933. M. E. sz. rendelet intézkedik. Ezen határidőt megelőzően lejárt részletekre ennek a rendeletnek hatálya nem terjed ki, mivel a rendelet 2. §-a kifejezetten azt mondja, hogy «ez a rendelet kihirdetésének napján lép hatályba», már pedig a kihirdetés a Budapesti Közlöny 1933. július 16-i számában történt meg. Nyilvánvaló tehát, hogy ezen határidőt megelőzően lejárt törlesztési részletek ú. n. aranydollar érme-paritásban, vagyis egy aranydollar = 5.7176 pengő árfolyamon helyezendők a hitelezőnél letétbe és ezek az annuitások a hitelező részére így is utalványozandók (lásd 16,301/1933. M. E. sz. rendelet 1. § 2. bek.).

Az 1933. júl. 16-át követően lejárt részletek (tehát a 450/1933. P. M. sz. rendelet szerint letétbe helyezendő ú. n. kamatrészletek) a letétel napját megelőző köznapon papírdollar áruárfolyamon helyezendők a hitelezőnél letétbe. Az átszámítás árfolyamát illetően a 16,300/1933. M. E. sz. rendelet 1. §-a 2. pontja olyként intézkedik, «hogy ha a letételt közvetlenül megelőző köznapon közzétett áruárfolyam alacsonyabb, mint a lejárat napját közvetlenül megelőző köznapra megállapított áruárfolyam, ezt az utóbbit kell alapul venni.» Ez a rendelkezés azt célozza, hogy a késedelmes adós viselje a késedelmes letét veszélyét.

II. Ha az adós késedelmesen, vagy egyáltalában nem fizet, akkor — mint fentebb kifejtettük — a 450/1933. P. M. sz. rendeletben foglalt kedvezmények rá nem terjednek ki, tehát a hitelező a törlesztőtörvényben foglalt teljes annuitást követelheti, vagyis a hitelező az adóssal szemben a kötelezvényben foglalt teljes jogait érvényesítheti, de csak a lejárt annuitások erejéig. Perelni tehát a hitelező a lejárt részleteket teljes egészében és aranydollarparitáson perelheti.

A 16,301/1933. M. E. sz. rendelet (megjelent a Budapesti Közlöny 1933. december 23-i, 291. számában) a hitelezőnek aranydollarparitáson való sorozási jogát minden fenntartás nélkül elismeri, vagyis a dollár 5.7176 alapon veendő számításba. Ez az árfolyam onnan adódik, hogy a dollárzáloglevelek alapját képező törlesztési kölcsönkötelezvények olyként rendelkeznek, hogy «dol-

lár alatt mindenütt az Amerikai Egyesült Államok-beli dollár értendő, mely a 15.0463 gramm színaranyat tartalmazó tízdolláros aranyérmének egytizedrésze», minek folytán a hivatkozott rendeletben foglalt ama megállapítás, hogy 0.26315789 gramm finom arany egyenlő egy pengővel, megadja az alanti konkluziót, hogy

$$15.0463 : 0.26315789 = 5.7176,$$

vagyis egy aranydollar egyenlő 5.7176 pengővel.

Igaz ugyan, hogy a hitelező csak a lejárt annuitásokat perelheti, de ha a kielégítés során a kölcsön jelzálogi fedezetét elárverezik, úgy a befolyó árverési vételárból a bekebelezés rangsorában a hitelező tőkekövetelését is sorozni kell. A sorozás ily esetben 5.7176 alapon eszközözlendő a kölcsön tőkehátralékára vonatkozólag, ellenben : «az így kiszámított pengőösszegeből egyelőre bírói letétben kell tartani annyit, amennyivel ez az összeg meghaladja a követelésnek a sorrendi tárgyalás napját megelőzően utóljára jegyzett árfolyam középára alapján kiszámított pengőösszegét ; mellőzni kell a különbözetnek bírói letétben tartását, ha a felosztásban az érdekeltek megegyeznek ; érdekelteknek kell tekinteni mindazokat, akik a sorozásra fennálló szabályok értelmében bárcsak részleges kielégítést is kaphatnának abban az esetben, ha az aranydollarban meghatározott követelés a sorrendi tárgyalás napját megelőzően utóljára jegyzett árfolyam középára alapján kiszámított pengőösszeggel soroztatnék.»

A 16,301/1933. M. E. sz. rendelet 1. §-a második bekezdése a lejárt törlesztési részletek sorozását és utalványozását tárgyalja. Ennek értelmében aranyban sorozandó az egész annuitás, ellenben utalványozandó annyi, amennyit az adósnak a lejáratkor érvényben levő transferrendeletek értelmében a hitelezőnél le kellett volna tennie. Tehát az 1933. július 16-át megelőző annuitások aranyban és az azt követőleg lejárt annuitások a 7600/1933. M. E. sz. rendelet értelmében megállapított árfolyamon, míg a különbözet bírói letétben visszatartandó. Ez is azt igazolja, hogy a hitelező perelheti a törlesztési tervben foglalt egész annuitást.

Itt kell említést tennünk arról, hogy a záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló kölcsönökre a kamatkorlátozó rendelkezések nem terjednek ki. Tehát legyen az adós akár gazda, akár bérháztulajdonos, a hitelező vele szemben érvényesítheti a kötelezvényben foglalt 10 %-os késedelmi kamatkövetelését, sőt az 1 % bírságot is. (Lásd : Hitelügyi rendelet 5610/1931. M. E. sz. rend. 27. §, valamint 16,300/1933. M. E. sz. rend. 3. §.)

III. Az elévülés kérdésében a 16,300/1933. M. E. sz. rendelet 5. §-a lényeges intézkedést tartalmaz abból a szempontból, hogy a transfer-rendeletek hatálya alatti idő az elévülés idejébe nem számít be. Ez alatt az idő alatt az elévülés nem kezdődik meg, ha pedig már korábban megkezdődött, úgy nyugszik.

Ugyanezen rendelet 6. §-a, a transfer-rendeletek hatálya alá eső kölcsönök tekintetében a 24,000/1921. I. M. sz. rendelet 25. §-át odamódosítja, hogy a jelzálogos hitelező oly összegnek sorozását kérheti, amely nem haladja meg a bejegyzett tőkének és öt évi kamatainak együttes összegét.

IV. Említést kell tennünk végül ama kérdésről, hogy a kölcsönök behajtása kapcsán tartozik-e a hitelező a Magyar Nemzeti Bank ú. n. peres behajtási engedélyét bemutatni, amikor lényegében belföldi hitelező belföldi adóstól pengőben való letétbehelyezést követel.

E tárgyban a 4140/1932. M. E. sz. rendelet intézkedik, még pedig olyként, hogy végrehajtási jogcselekmény elrendelése előtt a felek meghallgatandók abból a szempontból, hogy a kérelem teljesítése nem ütközik-e a *külfölddel való fizetési forgalomra* vonatkozó jogszabályokba, főként, hogy megvan-e a Magyar Nemzeti Bank behajtási engedélye és kapott-e a Nemzeti Banktól az adós halasztást.

Ennek a rendeletnek a 6900/1931. M. E. sz. rendelet alá eső, tehát kizárólag pengő ellenértékben leteendő záloglevélkölcsönök annuitásaira kiható vonatkozásait a Magyar Nemzeti Bank célszerűen oldotta meg és jelenleg a hitelezőknek kiadott határozataiban mindenütt kifejezetten feltünteti, hogy az adósnak a jövőben sem fog halasztást adni, továbbá a 4140/1932. M. E. sz. rendeletben előírt meghallgatás szüksége nem forog fenn, valamint adósnak ama kötelezettsége, hogy a 6900/1931. M. E. sz. rendelet 3. §-ában megszabott letételt teljesíti, nincs a Magyar Nemzeti Bank engedélyéhez kötve.

Célszerű tehát ily követelések behajtásánál a Magyar Nemzeti

Bank vonatkozó engedélyét a bíróságnak becsatolni, mivel ily engedély bemutatása esetében a bírói gyakorlat a 4140/1932. M. E. sz. rendeletben előírt meghallgatástól eltekint (Budapesti kir. Törvényszék 21. Pf. 14,556/1933.). Ezzel szemben, ha a hitelező fenti szövegezésű behajtási engedélyt nem csatolja be, úgy a hivatkozott rendelet értelmében a meghallgatás elrendelendő (K. Pk. V. 5407/1932.).

V. Gazdabirtokossal szemben, akinek ingatlanaira a «védettség» fel van jegyezve, ennek tartama alatt behajtási eljárás nem indítható. Ha a védett gazdaadás a védettség tartama alatt a 16,300/1933. M. E. sz. rendeletben meghatározott letétbehelyezéseket a hitelezőnél lejáratkor nem eszközli, úgy ellene a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 15. § 2. bek. b) pontja értelmében a védettség feljegyzésének törlése iránti eljárást meg lehet indítani és csupán a törlés elrendelése után foganatosíthatók végrehajtási jogcselekmények (16,200/1933. M. E. sz. rend. 14. §).

A 16,300/1933. M. E. sz. rend. 3. §-a — az 1925 : XV. tc. 3. §-ával egybehangzóan kimondja, hogy ily kölcsönökre vonatkozólag a gazdarendelemben foglalt kamatkorlátozások nem terjednek ki.

Dr. Radnai Imre Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kft. tagjainak üzletrésze és törzsbetétje.

A budapesti kir. Ítéltábla 1933. december 2-án kelt P. VI. 13,842/1933. sz. határozatában a felsőbb bíróságok közül, amennyire gyakorlatuk áttekinthető, először döntött a kft. tagjai üzletrészenek és törzsbetétének viszonyáról. A törvényből (1930 : V. tc.) tudjuk, hogy a *törzsbetét* a törzstőkének pengőértékben kifejezett százzal maradék nélkül osztható s legalább ezer pengőt tevő része, amelyet a tagok nem szükségkép azonos értékben pénz, vagy más betétben szolgáltatnak. (1., 17., 18.) Az üzletrész mivoltáról leginkább a törvény 24. §-a ad felvilágosítást, amely szerint: «az üzletrész átruházása esetében az átruházónak a tagsági viszonyból eredő jogai és kötelezettségei az új tagra szállanak át». Az *üzletrész* ekkép nem egyéb, mint a tagsági viszonyból eredő jogok és kötelezettségek foglalata. Az üzletrész az egy és azon tagot megillető több törzsbetétet foglalja össze mindenek előtt, mert a törvény értelmében minden tagnak csak egy üzletrésze lehet rendszerint, több csak akkor, ha a társaság megalakulása után vesz át különjogot biztosító üzletrészt; az ilyen megtartja önállóságát (20.). De az üzletrészek nemcsak a törzsbetétekben megtestesült és kifejezett vagyongombokból állanak, hanem mindazokból az egyéb jogokból és kötelezettségekből is, amelyek a tagot ebben a minőségében megilletik. A tagsági jogoknak összefoglaló megjelölése ekképpen ez, amely minden egyes tagsági jogosítványt magában foglal, vonatkozzék az akár a társaság igazgatásában részvételre, mint amilyen a szavazati jog, akár a társasági vagyoni részesedésre, mint amilyen a nyereségben, vagy a feloszló társaság vagyoni értékeiben részesülésre irányuló. A tagsági kötelezettségek is bennefoglaltatnak, amelyekhez az ú. n. mellékkötelezettségek is tartoznak. Éppen ezért rendeli a törvény, hogy üzletrésznek társasági tagra átruházásához is a társaság beleegyezése szükséges, ha «az üzletrész mellékszolgáltatásra is kötelez». (21.)

A törvényben a törzsbetét és az üzletrész viszonyáról is foglaltatik rendelkezés abban a szabályban, hogy: «a tagok üzletrésze törzsbetétük összegéhez igazodik», ha a társasági szerződés nem rendelkezik másképpen, továbbá abban a kiegészítő szabályban, hogy az üzletrész a társaság megalakulása után netalán átvett «törzsbetétek arányában növekszik». (20.) Ezek a szabályok, az elmondottaknak megfelelően, nem az üzletrész és a törzsbetét, vagy törzsbetétek azonosságáról, hanem arányosságáról szólnak. Vagyis azt mondják ki, hogy más intézkedés híján a tag oly arányban részes a tagsági jogokban és kötelezettségekben, mint amilyen arányban részese törzsbetétje útján a törzstőkének. Amely arányosításnak megfelelő pl. a szavazati jogra vonatkozó az a szerződést pótló szabály is, hogy «a törzsbetétek minden száz pengő után egy szavazatra jogosítanak» (38., 50.). És új törzsbetétek megszerzésének esetében is ugyanily arányban gyarapodnak a tagsági jogok és kötelezettségek.

Ezek a szabályok azonban, amint hangsúlyozzák már az előzők, csak arra az esetre szólnak, ha a társasági szerződés nem rendelkezik másképp, vagyis csupán szerződéspótlók. A szerződés

más arányt is megállapíthat. Ez azt jelenti, hogy a tagnak részesedése a tagsági jogokban és kötelezettségekben más (nagyobb, vagy kisebb) arányú is lehet, mint törzsbetétjének aránya a törzstőkéhez és az új törzstőke szerzésével járó üzletrésznövekedés is lehet nagyobb, vagy kisebb, mint a törzsbetét növekedés arányának megfelelő. Ez a lehetőség a törvénynek a jogokra és kötelezettségekre vonatkozó egyes intézkedéseiből is következik, amint a szavazati jogra vonatkozóan már az előzően említett szabály mutatta. Egy szavazatot minden tagnak kell adni (50.), de különben a szerződés szabadon állapíthatja meg a szavazati jogot a törzsbetétek arányára tekintet nélkül. (38.) Az évi mérleg szerint mutató tiszta nyereséget (31.) és a társaság feloszlása esetében maradó vagyont (95.) is csak akkor kell a törzsbetétek arányában felosztani, ha a társasági szerződés nem rendelkezik másképp. Ugyanígy a pótbefizetések is csak akkor történnek a törzsbetétek arányában, ha a társasági szerződés nem rendelkezik másképp. (29.)

A budapesti kir. Ítéltáblának idézett határozata is éppen azt mondotta ki, hogy az üzletrész kezdettől fogva vagy növekedésében csak akkor igazodik a törzsbetét szerint, ha a tagok másképp nem szerződtek. Kimondotta pedig oly szerződés kapcsán, amelyben a tagok törzsbetétjüket a törvénynek megfelelően meghatározott összegben, üzletrészüket pedig oly százalékos arányban állapították meg, amely eltért a törzsbetétek arányától a törzstőkéhez.

Nem érinti ez az eredmény a törvénynek a törzstőke legalább egytizedrészét képviselő társasági tagok részére ú. n. kisebbségi jogokat biztosító szabályait, amelyeknek értelmében bizonyos körülírt esetekben a közgyűlés összehívását (44.), bírói szakértői vizsgálat elrendelését (47.) kívánhatják, kártérítési követelést érvényesíthetnek (49.), a társaság feloszlását keresettel kérhetik (83.), felszámoló kirendelését indítványozhatják (89.). Ezek a kisebbségi jogok, ha mint tagsági jogok az üzletrészek keretébe esnek is, fennállásukban annyiban függetlenek az üzletrészek alakulásától, hogy nem korlátozhatók, vagyis e jogok érvényesítése nagyobb törzstőke birtokától függővé nem tehető.

Dr. Lőw Tibor.

Jogirodalom.

Levéltári adalékok a magyar jogászi műnyelv fejlődéséhez.

II. József halálát követő évben — e tekintetben Wirkner és id. Szögyény-Marich László följegyzései tesznek bizonyosságot — épp csak minálunk volt még mindig hivatalos nyelv a deák. Részenben a Kalapos Király germanizáló törekvéseinek a reakciójaként — a vármegyéket is német nyelv használatára akarta kényszeríteni és németül levelezett velök — országsszerte mozgalom indul meg a magyar nyelvnek hivatalossá tétele iránt.

A mozgalom a magyar dicasteriumok részéről nagy ellenzésre talált.

Az 1843/4-i országgyűlés elé a nyelvnek hivatalossá tétele iránt terjesztett törvényjavaslatot a kancellária igen sok e tárgyban kelt leiratában időszerűtlennek minősítette. Csudálatosképpen Metternich herceg volt az, aki a főhercegeket és a Felséget meg tudta győzni a nemzet igazáról, egyben pedig arról, hogy oly indítvány elutasítása, melynek évtizedek óta sem az alsó táblán, sem a felső táblán nem volt ellenzője, de Árva, Turóc, Trencsén és Liptó követeinek a személyében is istápolókra talált, csak az ellenzék erejét és az országgyűlési ifjúság elkeseredését növelheti. Ennek és csakis ennek volt köszönhető, hogy a Felség hozzájárult a javaslatához.

A törvények egyébként — mint tudjuk — 1836 óta már nemcsak latin, hanem magyar nyelven is megjelentek.

1844 után a Helytartótanács hivatalos nyelve teljesen magyar lett, ami azonban a tisztviselői kar jó részének ujjászervezése útján volt csak lehetséges (a régiek jó része ugyanis nem bírta kelőleg a nyelvet).

József nádor, a Helytartótanács elnöke, egyben pedig Pest vármegyének a főispánja a 40-es évek elején — így a Nyáry-féle ú. n. Büntetőtörvényszolgáltatási Eljárás körül fejlett vita során — hébe-hóba, nagy ritkán aláírt volt egy-egy magyar nyelvű leiratot is, amikor saját vármegyéjével levelezett, de nyilvánosan magyarul 1845 előtt nem szólalt fel.

Negyvenötben szónokolt első ízben magyarul. Ez helytartói 50 éves jubileuma alkalmából történt, melyen az ötven év előtti

huszártishti egyenruhájában jelent meg, és — mint Szögyény följegyezte — „föltötte kedélyes, kegyes magyar szónoklattal választolt”.

Az alábbi, mint hiszem, teljesen ismeretlen adalékok a bevezetésileg érintett harcot világítják meg.

Pestvármegye rendjei nem voltak aulikusok.

A II. József halálát követő 1791. évben 257. sz. a. Pest Vármegye közgyűlése a következő határozatot hozta:

„Már ezen Nemes Vgye jegyzőkönyveinek is az anyai magyar nyelven folytatása a mostani gyűléssel elkezdődvén minden tisztviselő uraknak parantsoltatik, hogy beadandó akármiféle munkájokat Magyar Nyelven tegyék. Közönségesse fog egyszersmind tétettni, hogy amennyire csak lehetséges minden kérések és panaszok ezen nyelven adódjanak be. Mely efféle végzés egyszersmind tudtára fog a szomszéd Nemes Vármegyének is oly jelentéssel adatni, hogy itt a Deák nyelvvel való és tsupán a fölséges Cancelláriának, és Helytartótanácsnak teendő tudósításokban és a törvényes dolgok folytatásában fog használtatni.”

Amikor azonban hét évvel utóbb, 1806-ban, a megye rendei anyanyelvünk kitallérozását célzó értekezést akarnak egybehívni, József nádorispány betiltja azt, amint ez a következő 1607. sz. a. iktatott följegyzésből kitűnik.

Felséges Nádor Ispány Ur Eö kir. főhercegségének a f. é. Szent Iván havának 30. napjáról költ és szint azon eszt. 1339. sz. a. a kis gyűlésben már felolvasatott kegyelmes Levele válaszulván a Vgyének abbéli felírására, mely által a megyebeli Deputáció által készített magyar szótárnak felküldése mellett egyszersmind arról is jelentés tétetődött, hogy egynémely Vgyék megkerestettek legyen, hogy küldöttjeit anyanyelvünknek kitallérozására való nézve a f. Holnapnak 15-dik napjára oly utasítással ide Pestre küldjék, hogy ezen Megyével egy közönséges magyar szó tárnak készítésében értekezzenek, jelenti, hogy jól lehet a Vgyének a hazai nyelvnek tökéletesítésére irányozó iparkodását által látna, mivel mindazonáltal az efféle összejövetelek a kir. resolútiók szerint tilalmasak volnának, a Törvénybe pedig semmi nyomok sem találtatna, sőt szokatlanok is volnának, azt javasolja Eö Kir. Főhercegsége, hogy a Vgye az e részben tett határozásoktól és azoknak eszközésétől elálljon, annyival is inkább, mivel azon célt, melyet a kérdésben lévő összejövetelek által el akar érni, levelezés és a munkák közlése által is elérhetni.

1810-ben a Szegedi Javítóház igazgatójának német nyelvű átíratára pedig a megye alispánja a közgyűlés határozatából a következő választ írja:

A Szegedi Ház Igazgatójának Litasi Urnak, Szegeden.

Teljes bizalommal való Praefectus Ur!

A folyó Holnapnak 8-tul költ és szinte ezen Holnapnak 19-n tartatott kisgyűlés alkalmatosságával felolvasatott Levelezésének következtében tudósítani kívánom Praefectus Urat az eránt, hogy az egybengyűlt RR teljes megilletődéssel vették legyen, hogy Uraságod, aki különben is születesére nézve magyar és ugyan az országnak tiszttségében vagyon helyezettve nem anya nyelvünkön, hanem német nyelven készítette legyen el hivatalos Levelét. Mivel pedig ezen tettes ns. Vármegyében a Magyar Nyelv közönségesen behozattatott volna, annál fogva általam tudtára kívántatik adatni Praefectus Uramnak, hogy ezen Nemes Vármegyéhez jövődöre nézve utasítandó hivatalos Levelét magyar, vagy inkább Deák, mintsem, hogy Német Nyelven összeszerkesztetni ne terheltesse, melyek folytán betses jóvoltában ajánlott maradok Pesten 19. máji. 1810. Praefectus Uramnak köteles szolgálja olvashatatlan aláírás. Vicsipány.

* * *

Végül legyen szabad nehány, a régi diósgyőri árkusok porából hevenyészve kiásott műkifejezéssel kedveskednem a nem kizárólag jogesetek iránt érdeklődő olvasónak. Nem foglaltam rendszerbe, mert nem kívántam ú. n. tudományos cikket írni, csak megeleveníteni pár percre régmúlt idők táblabírái, judliumai és jurátusai nyelvének zamatát, levelestárainak és almariumainak levendulaillatát.

— Reá szabott ítélet. — Szembeállítás (szembesítés). — O esztendőők elforgása után szabadul. — Abbeli kérésitül elvettetett. — Billeg (lóbélyeg). — Azt kéri, hogy ökreinek megtérítése eszköztesse. — A gyanu a bent előadottaknál fogva elenyészett. — Előadta három tanunak lova mineműségéről adott bizonyító levelét. — Kiveendő vallatása küldetessen meg. — A per támasztására (indítására) alkalmatosságot szolgáltatott. — Hogy a valóság kinyomozása miatt hejánosságot ne szenvedjen. — Itt való (itteni). — Valyon és minemű tekintet érdemelyen a könyörgőnek folyamodása. — A Főméltóságú Helytartótanácsnál hivataljából lett kiesése által szerfelett gyámoltalanná lett. — Sorsának enyhítése végett. — Bemutatya a raboskodó alperes által véghezvitt többrendbeli garázdálkodás eránt teljesített investigációt. — Világosságra jöven. — Megfogattatását gátoltatta. — Tömlötzen ma kiszentencziázva raboskodó rab. — Az itt zárt testimoniális a maga jó viseletét és nem szántsándékkal tettét bizonyítja. — Vallástételét (a kihallgatásáról szóló jegyzőkönyvet)

lelendő haszon végett (fölhasználásra) átküldi. — Talán a nevezésben tévelygés történt (névcsere) és ép azért az más Szabó legyen, akit a dolog illet. — A vádak folytatása megszünt. — Hogy a per tőle elvételődhessek. — A Sedrialis (törvényszéki) sententia az ellen telyesítettetik. — Perkimenetelig várakozással lenni utasittatik. — Következendő törvényszék. — A Szegedi Javítóházban szenvedésre ítelt. — Intézet (intézkedés). — A törvényszék ítéletét eszközzésbe venni (végrehajtani). — Assistens (védő ügyvéd) közbenjárása által eszközölje a Vgye aztat. — Valóságos mássa (másolata). — Foganatos bizonytságot teliet. — Az okoztatott seb csak a kedvező történet (véletlen) folytán lett nem halálossá. — Versengésbe elegyedvén annak fejét beszakasztotta. — Káron kívül helyezettése eszközöltetett. — Zenebonás emberek. — A szükséges hozzá alkalmazás végett ki fog az Intéző Levél (leirat) adatni. — Köteletségét folytatkozás nélkül teljesítse (t. i. a szolgabíró ur). — Egy ittrekesztett attestátumból megtetszik (egy idecsatolt bizonyítványból kitűnik). — A Bent megnevezett tolvajlások eránt vallatóra vevén. — Feőszolgabíró ur kótyavetyét (árverést) hirdetvén, a javakat árultassa el. — A megküldött könyörgő levelekben (folyamodványokban) foglalt környüállások eránt próbákat szerezni kíván. — Promováltasson (szállítsák fel). — Rosztevők által ellopott jóság. — Tömlöcztetni. — Emlékezet nincsen arról. — Abban legyen szolgabíró ur szorgalmatos (legyen azon). — A fiskális a kezességi levelet kezéhez vevén szerezze be a jóságok becsüit. — Valaki eszközlése által (valaki által). — Emlékezet tétetett rolla. — Igy azoknak mire lett ítélese egyenesen ki nem tudódhatott. — Tiszti alügyvéd. — Kiadatik oly végre. — A jelenvaló (ez a) tudósítás. — Valóságos párban (másolatban). — A környüállásoknak végire menni (kipuhatolni a tényállást). — Megkivántató próbák (szükséges bizonyítékok). — Ha a panaszolkodó nemessége megbizonyítódna. — Portékájáru hittel megerősített becsülevél. — A rab állapotja mentül előbb felvéttesse. — Vizsgálják meg miben álljon ez a feladott állapot. — Hiteknek hamis letétele felől gyanuba jönnének. — Hogy vakmerőségek végett kérdés alá vétethessenek. — A rabot rezignáltatni fogják. — A gonosz tevők eredése eránt tudakoztasson Debreczeny városánál. — Vizsgálódást rendelni. — Maga kenyerin raboskodó rab. — Kiknek cimboraságában követődött el a rossz tett. — A sequestrált jóságok mineműségekrül adjon véleményt, egyben az eránt is, hogy a panaszolt büntetést érdemljen-e? — Királyi rab (királyi fiskus által elsőfokon a Kir. Táblán politikai bűncselekményért perbe vont rab). — Sokkal világosabb, mintsem, hogy próba nélkül szükölködjön. — Megjobbítani a vétkest. — Emberiség elleni tselekedetei érdemlett jutalma elvételért. — 3. Szeptembertől számlálván a napokat. — Fertályesztendei tömlöcztetésre ítéltetett. — Maga kenyerén töltendő esztendeji rabságra ítéltetik. — Vigyázó szemmel kísérik. — Megitelt rab (Elítelt). — Ne sajnálja (legyen szíves). — Ne terheltesse (méltóztassék). — A tárgynak fölvételire kötelezze a vérhatalmu uriszéket a szolgabíró által. — A végzésnek miként lett teljesítése eránt tegyen jelentést. A kárnak megtérítésében is konvinkálva vannak. — Azóta nem hogy megjobbította volna magát, sőt újabb hamisságokon is tapasztaltatott. — Minden embert cantussá tenni tsalfa tulajdonságaira. — Az előhozottak tekintetéből (a fönebbiekre tekintettel). — Ellenek vétkes tselekedet fenn nem forogna. — A tolvajok zaboláztatását tárgyzó rendszabások. — Lopott lónak tudva lett megvételében, az ítélet szerint alaposan rajta éretett. — A kérdéses pénz hoválételéről tett vallása. — Megvasalt rab (vasrvert).

Az 1837. évi 3097. sz. pestvármegyei közgyűlési határozatból (Kossuth Lajosnak ügyében kelt felirat):

„Felfedezik a vármegye RR Ó Csász. Királyi Felségének, hogy alkotmányos polgári társaságban létüknek és a természet szerinti joguknál fogva is a személyes szabadság talpköve legyen az, hogy a törvény súlya alá vonatni kívánt személyek nyilvános és önvédelmekről meg ne fosztassanak.»

Dr. Dombóváry Géza.

* * *

— **Lélekelemzési Tanulmányok** címen testes kötetet adtak ki a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület tagjai, amelyből bennünket jogászokat különösen *Dukes Géza* budapesti ügyvédnek *A kriminálpszichoanalízis útja* című dolgozata érdekelhet. *Dukes,*

aki már hosszabb ideje dolgozik irodalmilag is ezen a téren, igen érdekes összefoglalását adja a pszichoanalízis és a büntetőjog határkérdéseinek, valamint annak az irodalomnak, amely kapcsolatot kíván teremteni a két tudomány között. A pszichoanalízis foglalkozik a lelkibetegségből bűnözők vizsgálatával, keresi a módokat arra, hogyan lehetne bűnügyek tényállását tisztázni a pszichoanalízis módszerei segítségével, de foglalkozik a büntetőhatalmat gyakorló társadalom lélektanával is. Itt egy megjegyzést kell tennünk. Freud szerint: «... a büntetés nem ritkán ad alkalmat a végrehajtóknak arra, hogy a büntetés ürügye alatt ugyane büntettet maguk is elkövessék...». Duker ezt az idézetet akként egészíti ki, hogy a büntetés «nemcsak célszerűségi rendszabály, hanem a büntető társadalom ösztönkielégülése is.» Ezt a nézetet nem oszthatom. A mai büntetőjog már hosszú évszázadok óta nem áll a talio elve alapján, már pedig a büntetés jogát gyakorló társadalom csak akkor elégítené ki a maga ösztöneit a *bűnőshöz hasonló módon*, ha a büntetés végrehajtásának módja ugyanaz lenne, mint a bűncselekmény elkövetéséé. De ellene szól ennek az elméletnek — különösen ma — a bűncselekmények sokfélesége és alig képzelhető el, hogy a bíróság tudat alatt azok valamennyijének megismétlését kívánná. A freudista alapon nyugvó kriminológia nyilvánvalóan csak a legtipikusabb, mondhatni a legprimitívebb ösztönökből eredő bűncselekmények szem előtt tartásával állítja fel a maga elméleteit és figyelmen kívül hagyja, hogy igen sokszor oly magánjogi, gazdasági vagy politikai természetű parancs megszegését pönalizálja a jog, amelyek nem hozhatók kapcsolatba a pszichoanalízis által ma vizsgált ösztönökkel és lelki történésekkel. Ez azonban oly kérdés, amelynek vizsgálata már messze túlmenne az ismertetés keretein.

Dr. Vági József.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. **Az úgynevezett közszállítások** útján történt eladások olyanok, amelyek a közvetítői tevékenység igénybevételét természetükénél fogva kizárják és amelyek után ebből az okból erre vonatkozó külön megállapodás nélkül jutalék nem jár. (Kúria, 1933. okt. 4. P. II. 289/1933.)

2. **Biztosítás.** Az 1928: XII. tc. 4. §-ának utolsóelőtti bekezdése még biztosítási szerződésen alapuló követelés átértékelését is megengedi, ha azt a felek határozottan kikötötték és ily kikötés esetére a törvény 20. és következő §-aiban foglalt korlátozások nem alkalmazandók. (Bp. T. 1933. szept. 18. P. IV. 10.592/1933.)

3. **A vasúti szállításra** kerülő áruk fuvardíjának megállapítására nem kizárólag az áruosztályozásban foglalt rendelkezések, hanem a díjszabásokban foglalt általános és különleges díjszámítási határozmányok is irányadók: mert az áruosztályozás tételei az árunak csupán díjszabási osztályát jelölik meg, amely osztálynak megfelelő díjtételt kell azután alkalmazni. A fuvardíj kiszámításának további szabályait a díjszabás egyéb határozmányai, közöttük a magyar-osztrák kötéleki díjszabás II. fejezetébe foglalt «Díjszámítási határozmányok» foglalják magukban, amely határozmányok egymást kiegészítik. (Kúria, 1933. okt. 10. P. IV. 852/1932.)

4. **A váltótartozást** elismerő nyilatkozattal a váltóadósok lemondottaknak tekintendők arról a jogukról, hogy a váltóbirtokossal szemben érvényesíthessék azokat a kifogásaikat, amelyeket az alapügyletből a jogelőddel szemben érvényesíthettek volna. (Bp. T. 1933. szept. 26. P. I. 9504/1933.)

5. **Tisztességtelen verseny.** A valóságnak csak tárgyilagos közlése és csak tárgyilagos összehasonlítás tekinthető megengedettnek, és csak akkor, ha a versenytárs jogtalan támadó fellépése teszi indokolttá az üzleti érdekeknek ily módon való védelmét. Az összehasonlítás a tárgyilagos bírálat határát meghaladóan a versenytársra lekicsinylő módon nem történhetik. Az a körülmény, hogy a versenytárs a másik vevőéhez olcsóbb árajánlattal fordult, önmagában nem tekinthető jogellenes támadásnak és így még a tárgyilagos összehasonlítás alapjául sem szolgálhat. Az, hogy az alperes egy korábbi perben tett ideiglenes intézkedés óta hasonló tartalmú leveleket ügyfeleihez nem intéz, nem szolgálhat az abban hagyásra irányuló kereseti kérelem elutasítására, mert ez a körülmény az ismétlés lehetőségét nem zárja ki. (Kúria, 1933. okt. 11. P. IV. 2458/1933.)

6. **Tisztességtelen verseny.** A bírói gyakorlat az üzleti verseny körében az ingyenesség hirdetését éppúgy, mint az ajándékozást csak kivételesen és átmenetileg, rövid időre, az üzleti érdek által kellően indokolt esetekben engedi meg. (Kúria, 1933. szept. 27. P. IV. 1841/1933. V. ö. Hj. Dt. 25., 27.)

7. **Szolgáltatból elbocsátás.** a) A munkaadó azon az alapon, hogy az alkalmazott a szolgálati viszony fennállása alatt olyan cselekményt követett el, ami az azonnali hatályú elbocsátásra jogos okul szolgálhatott volna, a megszolgált időre járó illetményeit visszatartani vagy visszakövetelni nem jogosult, mert az azonnali hatályú elbocsátásnak csak a felmondási illetmények és a végkielégítés tekintetében van jogszünetítő hatálya. (Kúria, 1933. okt. 11. P. II. 1029/1931.) — b) A bútorok nem napi közszükségleti cikkek, azok eladása nem rendszeresen hanem időszakonként változó mérvben történhet. A bútorok eladásából eredő jutalékjövödelmet tehát nem az egyes hónapok eredménye szerint, hanem hosszabb idő, esetleg az évi átlag szerint kell és lehet számítani. Ha jogosulatlan elbocsátással a munkaadó lehetetlenné tette, hogy a munkavállaló hosszabb szolgálat alatt ily átlagos jövedelemre szert tehessen, annak a meghatározásánál az előző évi forgalom adatait kell alapul venni. (Kúria, 1933. szept. 28. P. II. 5735/1931.)

8. **A karácsonyi segély** jár a felperesnek, mert az 1929. évi karácsonyt szolgálatban érte meg, s mert a tényállás szerint a karácsonyi segély, amelyet a munkavállaló évek során át rendszeresen megkapott, ennek folytán e segélyi illetmény jellegűvé vált, és az a tény, hogy a munkavállaló az utolsó két évben a karácsonyi segélyt önként igénybe nem vette, nem értelmezhető akként, hogy arról a jövőt illetőleg is lemondott. (Kúria, 1933. okt. 5. P. II. 3364/1931.)

9. **Nyugdíj.** A munkaadónak, az alkalmazottja nyugdíjáért való személyes felelőssége (P. H. T. 790., 791.) nem terjed ki az alkalmazott és az önálló jogi személyiségű nyugdíjgyesület közötti megállapodáson alapuló s az általános szabályok szerint az alkalmazottat meg nem illető nyugdíjra. (Kúria, 1933. szept. 27. P. II. 165/1932.)

10. **Nyugdíjátértékelés.** A Budapesti Villamos Városi Vasút Részvénytársaságnál mint közforgalmú vasútnál teljesített szolgálat alapján járó és a BESZKART-t terhelő nyugdíjjárandóság mértékét az 1926: XVI. tc. 2. §-ának megfelelő külön jogszabály vagy kormányrendelet meg nem állapítván, az idézett törvény 11. §-a értelmében a bíróságnak kell az átértékelésre irányadó mértéket meghatározni. (Kúria, 1933. okt. 17. P. II. 5666/1932.) H. D.

* * *

1. **Átlagos jövedelem a baleseti kártérítés szempontjából.** Kereskedelmi érettségi vizsgát tett egyénnek — a közismert átlagos kereseti viszonyokat véve tekintetbe — rendszerint 150—160 P lehet a havi jövedelme. (Kúria, 1933. jún. 26. P. VI. 1423/1932.)

2. **Jó- és rosszhiszeműség fogalma.** Az általános jogszabályok szerint a jogok szerzésére irányuló ügyleteknél a szerző jóhiszeműsége kívántatik meg, minek hiányában a szerzés rosszhiszeműnek tekintetik, s amennyiben rosszhiszemű, a kötött jogügylet az azáltal jogaiban sértett harmadik személy irányában hatálytalan, s mint ilyen megtámadható. Általános jogszabály az is, hogy a rosszhiszemű szerzővel egyenlő elbánás alá esik az is, aki abban a tekintetben, hogy a szándékolt jogügylet harmadik személy jogcs igényét jogtalanul meg ne sértse, gondatlansággal jár el, mert az általános jogszabályok értelmében a jogügyletek megkötésénél mindenki tartozik kifejtetni azt a gondosságot, amelyet az adott viszonyok között az élet felfogása szerint rendes embertől általában elvárnak. Aki pedig ezt a gondosságot elmulasztja, azt vétkes gondatlanság terheli. (Kúria, 1933. máj. 16. P. V. 4506/1932.)

3. **Átértékelés jelzálogi biztosítás céljából.** Bár a bíróság a le nem járt követelést csak jelzálogi biztosítás céljából értékelheti át, s ez az átértékelés nem hat ki magának a követelésnek a lejárat után történő s akkori viszonyoknak megfelelő átértékelésére — mégis az a tény, hogy az átértékelés csupán biztosítás céljából történik, nem vonja szükségképpen maga után azt, hogy a biztosítás mindenkori a teljes átértékelés eredményében jelentkező legmagasabb összeg erejéig adandó meg. Ez az utóbbi álláspont ugyanis végeredményében azt jelenti, hogy a jelzálogbiztosítás céljából történő átértékelés minden esetben 100 % erejéig volna eszközölendő. Az ilymértvű átértékelés azonban nem egyeztethető össze az átértékelési törvény 12. és 15. §-aiban kifejezetten hangsúlyozott mé-

tányossági elvvel olyankor, amidőn az átértékelési törvény 12. és 15. §-ai értelmében figyelembe veendő s jelenleg mérlegelhető összes körülmények arra utalnak, hogy a teljes átértékelés méltánytalanul mutatkozik. (Kúria, 1933. aug. 30. P. V. 5126/1932.)

4. Ingatlan-elidegenítés alakszerűsége. A megállapodás megjelöli az ügyletben résztvevő peres feleket, az átruházandó ingatlanokat és a felek által nyújtandó szolgáltatásokat és ellenszolgáltatásokat. Igaz ugyan, hogy a felperes a megállapított és e tekintetben meg nem támadott tényállás szerint a megállapodásban meghatározott és az általa teljesítendő szolgáltatásokon kívül tartozott volna még az ő általa átadandó istállókhöz szükséges cserepeket és gerendázatokat kiszolgáltatni, ez azonban az ügylet érvényességére befolyással nincs, csupán az alperesek jogelődjének követelési jogot biztosított volna. (Kúria, 1933. aug. 29. P. V. 5963/1932.)

5. Pertárgy értéke. Ha a főkérelem kiegészítőkérelemmel áll kapcsolatban úgy, hogyha a főkérelem teljesíthető, a kiegészítőkérelem elesik, a pertárgy értékét mindig a főkérelem határozza meg. Az adásvételi vagy csereszerződés érvénytelenítése iránti perben — ha nagyobb vagyoni érdek nem igazoltatik — a szerződéses vételár, illetve a csere tárgyainak, és pedig a legmagasabb értékűnek a szerződésben kitett értéke határozza meg a per tárgyának az értékét. (Kúria, 1933. máj. 26. P. V. 5530/1932.)

6. Végrehajtási zárlat során szenvedett kár. Az 1881 : LX. tc. 250. §-a alapján a végrehajtást szenvedőnek módjában és a kár elhárításában való közreműködés elvénél fogva kötelességében is állott volna, hogy a zárlatot kériket a bíróság útján a cukorrépa-munkálatok elvégzéséhez szükséges költségek összegének záros határidőn belül való beszolgáltatására felhívassa és ennek eredménytelensége esetén a zárlat feloldását kérje. A perben felperes maga sem állította, de a végrehajtási iratokban sincs semmi adat arra, hogy felperes a zárlat feloldását a végrehajtási bíróságnál kérelmezte volna. Ekként, ha a cukorrépa-munkálatok abbamaradása miatt kárt szenvedett, — a kifejtettek szerint — ez a károsodás az ő mulasztásának az eredménye. (Kúria, 1933. jún. 10. P. V. 5719/1932.)

M. D.

Szemle.

— **Patriarchalis jog** irányában való visszafejlődés szükségességét hangoztatta az igazságügyminiszter az ügyvédi kérdés ankétjén. Mély megdöbbenéssel és szomorúsággal fogja fogadni ezt a kijelentést, nemcsak a bírói és ügyvédi kar, hanem a jogkereső közönség is.

Ha igaz az, hogy iustitia regnorum fundamentum, akkor az igazságszolgáltatás minden visszafejlődése az állam fundamentumának gyöngítését jelenti. Szükségessé teszi ezt a visszafejlődést az állam pénzügyi helyzete? Válasz előtt rá kell mutatnunk arra, hogy alig léptették életbe Plósz Sándor remekművét, a takarékoság jel-szava címén állandóan visszafejlődöttük a Pp. garanciáit. A társasbíróság helyébe lépett az egyesbíró, fokozatosan felemelték a járásbíróság értékhatárát és kizártuk a jogorvoslatokat, a szóbeli fellebbezés tárgyalás helyébe lépett a nyilvános előadás, a fellebbezési eljárásban szűk térre szorítottuk a novumokat, a büntető eljárás terén ugyancsak az egyesbíró lépett a tanács helyébe, a vádtanács hatásköre lényegesen megszűkült. Az egyszerűsítési törvény hatalmas lépés volt már — a patriarchalizmus felé. Nem eléggé patriarchalis a mai eljárás? Nem mondotta *Juhász Andor* még a Te. előtt, hogy az igazságügyi költségvetés terén további megtakarításokat nem lehet eszközölni? Nem keresztelte el *Zsitvay Tibor* az igazságügyminiszteri tárcát koldustárcának? Nem hallottuk röviddel ezelőtt *Degré Miklós* táblai elnök évnnyitó beszédében, hogy a koldustárca három év óta nem tölti be a joggyakornoki állásokat? Nem tudjuk, hogy a képzett fiatal bírák és ügyvédek hosszú

sora vár elhelyezésre? Nem tudjuk, hogy évek óta alig volt ki-nevezés a bírói karban?

Az igazságügyi tárca vezetett eddig a takarékoság terén és megelőzte az összes többi tárcát.

Amíg nem építik le az összes felesleges állami, megyei, városi, községi hivatalokat, addig nem szabad arra gondolni, hogy még jobban leszállítsák az igazságszolgáltatás nívóját. Nagyon jól tudjuk, hogy az igazságügyminiszter ebben a kérdésben a pénzügyminiszter nyomása alatt áll. A jogászi közvélemény kötelessége a legélesebb ellentállást kifejezni és rámutatni arra, hogy elérkezünk a legvégső határig. Éppúgy, mint az egyes ember lemondhat a fényűzésről, kényelemről, megelégedhet a legszűkösebb életmóddal, csak épp lelkiismeret terén nem tehet engedményeket, éppúgy az állam lemondhat az állami élet minden fényéről, pompájáról, kényelméről, csak épp az állami lelkiismeret: az igazságszolgáltatás terén nem szállhat le a patriarchalis színvonalra, mert a XX. században a patriarchalis igazságszolgáltatás és — a balkán között alig van hajszálnyi különbség.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ne sajnálja kartárs úr a telefon- vagy levélköltséget, ha olyan árverési hirdetmény közzétételéről van szó, amelyen csatlakozottak is vannak. Tekintve, hogy az árverési hirdetmények túlnyomó része ma már az egész országból az Erdős-irodába fut be, itt nyilvántartják, hogy a csatlakozók közül meghirdette-e már valamelyik ügyvéd az árverést. Telefonérdeklődésre (12-5 58) nyomban megbízható választ kap és ha más kartárs már ugyanazt az árverést meghirdette, az Erdős-iroda támlappal is szolgál. 590

Ügyvédi köztudatba átment: diktálások, fordítások, sokszorosítások «Tempo»-irodában legjobbak, legolcsóbbak. Koháry-utca 4. Tel: 13 2-12. 591

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró: Esküdtszéki vita Mussolini hazájában. — Ifj. dr. Halász Miklós budapesti ügyvéd: Unokatartás. — Jogirodalom. Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Dr. Besnyő Bernát: Szász-Schwarz Gusztáv. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 4. sz. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XXVI. kötetéhez.

Esküdtszéki vita Mussolini hazájában.

Ismerteti: dr. Mendelényi László, a kir. Kúria bírja.

I. A «L'association internationale de Droit pénal» 1933. év április havában tartotta III. kongresszusát Palermóban (Sziciliában).

A kongresszus napirendjére a következő hat kérdés volt kitűzve:

1. Mily bűncselekményekre legyen helye a nemzetközi bíraskodásnak (vagyis legyen eltérés az elkövetési hely szerinti illetékeségtől a bárhol való elfogatás szerint illetékes bíróság javára)?

2. A becsület elleni bűncselekményeket ki kell-e vonni a rendes bíróságok hatásköréből és külön becsületbíróság (jury d'honneur) hatáskörébe utalni?

3. Az anyagi és eljárási büntetőtörvény mellett van-e szükség büntetésvégrehajtási kódexre?

4. Bűnügyekben az esküdtbírói vagy a Schöffebírói rendszer a helyesebb?

5. Kihallgatható-e a vádlott saját bűnügyében tanúként?

6. Miként lehetne elérni a büntetőbíróknak nagyobb szakértettségét (une meilleure spécialisation).

A fenti kérdésekre Európa és Amerika különböző államaiból 56 vélemény érkezett be, amelyek érdekes tanulságot nyújtanak a fenti kérdések tekintetében világsszerte észlelhető forrongásról.

Ezúttal csak a 4. kérdéshez érkezett véleményeket s a kongresszusnak erre vonatkozólag hozott határozatát kívánom röviden ismertetni.

II. A negyedik kérdéshez 12 vélemény érkezett be, amelyeket beérkezésük sorrendjében ismertetek.

Perreau a caen-i egyetem jogi professzora az esküdtszék fenntartása mellett foglalt állást (a Schöffebíráskodással szemben), mert ez nyújtja a legkomolyabb biztosítékot a vádlott számára, kinek élete, becsülete és szabadsága van kockára téve, mert a politikai hatalommal szemben függetlenebb, mint a hivatalnokbíró, és mert általában az esküdtbíráskodás nem lévén kötve a bizonyítékokhoz, szabadabban működik, kevesebb bírói tévedéssel jár és a büntetőjogszabályok fejlesztésére, reformálására is üdvös hatást gyakorol. Az esküdtszéket azonban két szempontból javítani kell, részben azért, hogy az esküdtek nívója megfelelő kiválasztással emeltessék, részben hogy ők tanácskozásuk során (de verdiktjük meghozatala előtt) megfelelő pártatlan szakember részéről (aki nem volt jelen a tárgyaláson) az eldöntendő kérdések jelentősége felől a szükséges felvilágosításhoz részesüljenek.

D'Amelio, az olasz szenátus alelnöke, a római semmitőszék első elnöke és a kongresszust rendező társaság alelnöke az esküdtszék ellen és a laikusokból és szakbírákból alakítandó vegyes bíróság mellett foglalt álláspontot. Foglalkozván az esküdtszék ellen és mellett felhozott érvekkel, kifejti, hogy az esküdtszék intézményét gyökeresen reformálni kell. Ez a reform nem állhat az esküdtszék intézményének teljes eltörlésében s az összes bűncselekményeknek a szakbírák hatáskörébe utalásában, mert ez kizárná a népies elem közreműködését, mely pedig az igen súlyos, a közvéleményt feldúló bűncselekmények fölötti ítélkezésnél nélkülözhetetlen. De nem állhat a reform ezeknek a cselekményeknek a legfelsőbb büntetőbíró hatáskörébe utalásában sem, részben ugyancsak a népies elem kizárása okából, részben pedig azért nem, mert éppen a legsúlyosabb bűncselekmények esetében kizárná a perorvoslatot. Nézete szerint a reformnak oly irányban kell történnie, amely ezen bűncselekmények elbírálását egy hivatásos bírákból és ülnökökből vagy Schöffekből álló vegyes, de egységes bírói testületre bízva, mely úgy a jog-, mint a ténykérdést dönti el.

Egy ilyen bíróságban érvényesül egyrészt a szakbírák hosszú tapasztalata, tekintélye, szaktudása és jogi képzettsége, de másrészt érvényesül az ülnököknek miliő-ismerete; tájékozottsága a cselekmény-ethikai jellege felől és az íté-

kezésben való nagyobb szabadsága. Ez az intézmény nagyon jól bevált a gyarmatokban, de különösen Németországban, ahol a Schöffebíráskodást legelőször hozták be, s ahol ennek működésével annyira meg voltak elégedve, hogy 1924-ben kiterjesztették hatáskörét. Ezen intézmény ellen szinte egyedül azt a kifogást hozták föl, hogy ebben a vegyes bíróságban a szakbíráknak túlnagy befolyása lehet az ülnökökre. Nézete szerint ez a félelem annál alaptalanabb, mert az ülnökök száma nagyobb, mint a szakbíráké. Így az Olaszországban 1931. évben átreformált esküdtszékben két szakbíró és öt ülnök bíraskodik.* De nem is az utóbbiak száma, hanem kiválasztása a fontos. Az olasz törvény szerint az ülnököknek a legmagasabb erkölcsi kvalitásokkal kell rendelkezniük és azok a polgárság legkiválóbb kategóriáiból vétetnek (senátorok, képviselők, akadémikusok, az egyetemek rektorai, akadémiai tanárok, polgármesterek, tudósok és írók közül). Ezen kategóriákból a fellebbviteli bíróság elnöke (aki egyúttal az esküdtbíró elnöke) választja ki az ülnököket, akiket királyi rendelet nevez ki. Bár ez az új olasz esküdtszék csak rövid ideje működik, az olasz legfőbb bíróság elnöke nagy reményeket fűz ennek működéséhez. Végső javaslata a következő:

1. A jelenlegi tiszta esküdtszék helyébe egy oly, úgy a jog-, mint a ténykérdésben döntő vegyes bíróságot kell szervezni, mely hivatalnokbírákból és ezek számát legalább kétszer meghaladó számú polgárokból áll.

2. Az ülnököket a polgároknak úgy erkölcsileg, mint értelmileg legmagasabb fokán álló kategóriáiból kell az igazságügyi hatóságoknak kiválasztani.

Rappaport, a varsói legfelső törvényszék bírja és az Egyesület alelnöke nem annyira egyetemes, mint inkább lengyel szempontból foglalkozik a kérdéssel (Le problème de la cour d'assises en Pologne), melyet ennek megfelelően úgy állít fel, hogy fenn kell-e tartani az esküdtszék intézményét egy államban, mely függetlenségét csak a XIX. században nyerte vissza és amelyben ennek az intézménynek nincs igazi hagyománya. Véleménye szerint az esküdtszék intézménye már csupán a múlt hagyománya, melyet csak a megszokás hatalma és a törvényhozó tértelensége tart fenn, több országban már át is alakították Schöffebíráskodássá. Lehet, hogy Olaszországban ez az átreformált esküdtszék megfelel a követelményeknek, de nézete szerint Lengyelországban a két elem együttműködése csak zavarokat okozna. Igen hosszas fejtegetéseinek eredményeként arra a következtetésre jut, hogy a lengyelek számára az egyedül helyes módja a bűnügyek elintézésének az állam bíráskodása s ennek folytán el kell törölni az 1921-i lengyel alkotmánynak az esküdtszékre vonatkozó 83. szakaszát.

Braffort, a brüsszeli fellebbviteli bíróság elnöke, a louvain-i egyetem professzora, a Schöffebíráskodás híve. Kifejti egyébként, hogy a jury elleni kifogások főleg az esküdtek kiválasztásának módja (nívója) ellen irányulnak, mert mint Napoleon mondta: nem az a kérdés, hogy az esküdtszék önmagában jó vagy rossz intézmény, hanem az, hogy jók-e vagy rosszak-e az esküdtek. Javaslata a következő:

1. A büntetőbíráskodásban részt kell juttatni a laikus elemnek, mert a) a laikuság szükséges egyensúlyt biztosít a hivatásos bírónak az elítélésre irányuló tendenciája ellen;

b) a laikus elem létesíti a szükséges kiegyenlítődést a megtorlás és a népi lelkiismerete (opinion et moeurs) között;

2. a laikus elemnek számban meg kell haladnia a hivatásos elemet, hogy végeredményben vele egyenlő súlyú legyen;

3. a laikus elemnek — a Schöffebíráskodás mintájára — a szakképzett hivatásos elemmel egy bíróságot kell alkotnia, mely úgy a bűnösség, mint a büntetés kiszabása kérdését elintézi, mert a tény, jog és tudomány kérdései gyakran elválaszthatatlanok és mert a két felfogás kölcsönhatása üdvös az ítélkezésnél;

4. a laikus elemet sors útján az összes, a bíráskodás nehéz feladatára képes társadalmi osztályok tagjaiból kell kiválasztani.

Prada mexicói ügyvéd, a tiszta esküdtszék intranszigns híve, a következő javaslatot tette:

1. az esküdtszék intézménye jobb, mint a Schöffebíráskodás;

2. az esküdteket azon társadalmi rétegből kell venni, amelyben a bűncselekményt elkövették (!);

3. külföldiek is lehetnek esküdtek, ha legalább három évig laknak az országban és bírják ennek nyelvét; nőknek is kell lenniük az esküdtek között;

4. az esküdteknek nem szabad verdiktjüket indokolni, hanem csak «igen»-nel vagy «nem»-mel felelhetnek a feltett kérdésekre;

5. az esküdteknek bizonyos mértékben a büntetés kiszabásába is be kell folyniok.

Mogilnicki varsói jogtanár és ügyvéd, a varsói legfőbb bíróság volt elnöke, ellensége a Schöffebíráskodásnak és az esküdtszéket is eltörölhetőnek véli, ha a hivatásos bíró függetlensége teljesen biztosítva van. Véleménye a következő:

1. A dilettánsokból és tapasztalatlan emberekből álló esküdtszék elvben alsóbbrendű, mint a szakbíráskodás; drága és lassú, verdiktje gyakran kiszámíthatatlan.

2. Ennek dacára azokban az országokban, ahol a hivatásos bírák függetlensége nem teljes, az esküdtszék — hibái dacára s különösen politikai bűnügyekben — a kormánytól függő bírákból alakított bíróság elé helyezendő.

3. Az esküdtszéket tehát mint átmeneti intézményt kell tekinteni a kormánytól függő bíróságtól a független bíróságokhoz.

* Ez a számarány Mussolini kifejezett kívánságára állapított meg.

4. A Schöffé-bíróság, melyben az esküdtszék hibái megvannak, de hiányzik ennek főelőnye: a függetlenség, elvetendő.

5. A bírák valóságos függetlensége nélkül nincs jó ítélet.

6. Abban a percben, amikor a hivatásos bírák nemcsak papíron, hanem valóságban teljesen függetlenek lesznek a kormányhatalomtól, megszűnik az esküdtszék szükségé és eltörölendő.

7. Minden tekintetben jobb tehát a hivatásos bíró valóságos függetlenségét biztosítani, mint az esküdtszék fenntartani és javítani.

Glaser, a wilnoi (Lengyelország) egyetem tanára, azt fejtegeti, hogy dacára az esküdtszék hibáinak, annak teljes eltűnése nem kívánatos, mert alapja egy egészséges és igazságos eszme: az esküdtek függetlensége az államhatalomtól. Idézi Ihering szavait: az igazságszolgáltatásnak csak egy módja van, amely megvalósítja a teljes bírói függetlenséget s ez az esküdtszék. Igaz ugyan, hogy a függetlenség a jó bírónak nem egyetlen, de mégis olyan kelléke, amely nélkül a bíró el nem képzelhető. De ettől eltekintve, az esküdtszék intézménye a közrendnek és az igazságszolgáltatás szervezetének állandóságát, valamint az ítékezésnek lelkiismeretesebb voltát biztosítja s ezenfelül a társadalmat neveli és a polgárok kötelességérzetét és méltóságuk tudatát emeli. Minthogy az intézmény elleni kifogások lényegileg az esküdtek értelmi műveltségének hiányára vannak alapítva: emelni kell az esküdtek színvonalát. Glaser tehát az esküdtszék fenntartása és fejlesztése mellett és a Schöffé-bíróság ellen adott véleményét azzal, hogy az esküdtszék bírósági hatáskörét a politikai és a legsúlyosabb bűncselekményekre korlátozná.

Prabiesco bukaresti jogtanár nézete szerint, ha a hivatásos bíró függetlensége teljesen biztosítható volna, nem volna szükség az esküdtszékre. Amíg ez meg nem történik, bizonyos közreműködést kell biztosítani a laikus független elemnek az ítékezésben, de erre az ülnöki intézményt tartja jobbnak, mint a Schöffé-bíróságot és az esküdtszékét, bár elismeri az utóbbinak jogosultságát a politikai és sajtóperekben. Utal arra, hogy az új román bűnvádi javaslat fenntartja az 1864-ben behozott esküdtszék oltalmát, hogy a bíróság elnöke a fellebbviteli bíróság egy tagja, két bírói tagja az illetékes törvényszék bírása, az esküdtek száma pedig hét.

Peritch, a belgrádi egyetem tanára mindenféle laikus elem részvétele ellen van és az igazságszolgáltatást kizárólag az állam által kinevezett elmozdithatlan jogász-szakkbírákra bízna.

Yotis, a görög semmitörvényű ügyvédje és az athéni fellebbviteli bíróság volt bírása a Schöffé-bíróság mellett foglal állást, de nézete szerint a büntetőbíróságok jelenlegi szervezetének bármilyen változtatása anélkül, hogy egyidejűleg az esküdtek kiválasztása javíthatnák s hogy a büntetőbíró szakképzettsége emeltetnék, hasonlítana ahhoz, amikor valaki a ruháját megfordítva veszi föl. Javaslata a következő:

1. Az esküdtszék intézménye helyébe a Schöffé-bíróságot kell tenni, s ennek három hivatásos és hat esküdtpolgár tagja legyen, akik kilencen együtt döntenek úgy a büntetés, mint a büntetés kiszabása kérdésében.

2. Az esküdttagokat (Schöfféket) három oly listából kell kiválasztani, amely lajstromok ugyanazon vagy hasonló műveltségű és foglalkozású polgárok névsorát tartalmazza s a tárgyalás elején mindegyik lajstromból 2—2 polgárt sorolnak ki.

3. A három hivatásos bírót olyan bírák közül kell kiválasztani, akik előzetesen a büntető tudományokban különleges kiképzésben részesültek s evégből meg kell valószínűíteni a büntetőbírók speciális kiképzését.

Saldana madridi egyetemi tanár sok ellentmondást tartalmazó fejtegetés után arra a konklúzióra jut, hogy

1. az esküdtszék el kell törölni s helyébe

2. a Schöffé-bíróság intézményét kell behozni átmenetileg addig, míg a büntetőbíró specializációja bekövetkezik, aminek megtörténte után a büntetőbíráskodást teljesen szakképzett magas bírákból álló büntetőbíróságokra kell bízni.

Végül Cicala római jogtanár véleménye szerint a felvetett kérdést bajos általános hatállyal eldönteni, mert figyelemmel kell lenni az egyes országok speciális viszonyaira, mégis általánosságban meg lehetne egyezni abban, hogy a derék, művelt és kiválasztott polgároknak valami szerepet kellene biztosítani a legsúlyosabb bűncselekmények fölötti ítékezésben.

* * *

A beérkezett fenti 12 vélemény közül tehát

1. a) az esküdtszék feltétlen fenntartása mellett esett 3 (1 francia, 1 mexikói és 1 lengyel),

b) az esküdtszéknek ideiglenes — a bírói függetlenség teljes kiépítéséig való — fenntartása mellett 2 (1 lengyel és 1 román),

2. a) a Schöffé-bíróság mellett 3 (1 olasz, 1 belga és 1 görög),

b) a Schöffé-bíróságnak ideiglenes — a bírói függetlenség teljes kiépítéséig való — alkalmazása mellett 1 (spanyol),

3. a laikus elem bizonyos befolyásának biztosítása mellett 1 (olasz) és

4. kizárólag szakkbíróság javára esett 2 (1 lengyel és 1 szerb).

III. A kongresszuson a kérdés fölött élénk vita fejlődött ki, amelyben nagyszámú szónok vett részt. Előadók voltak: Braffort, Saldana, Perreau, Yotis, Caloyanni (görög), D'Amelio, Prida, Glaser, Mogilnicki, Rappaport, Vrabiesco és Peritch a részletkérdésekre, míg a főelőadók voltak: Donnedieu de Vabres párizsi egyetemi tanár és Ugo Aloisi római semmitörvényű tanácselnök.

Amint a kongresszusról kiadott jelentés mondja: előre látható volt, hogy a kongresszus nem fog egyhangú határozatot hozni, mert mindenki már kialakult véleményével jött Palermóba. De ennek dacára — amit remélni lehetett — bizonyos elvi kérdésekben megegyezés jött létre.

A kongresszus ugyanis a következő határozatot hozta:

„Úgy véli, hogy azokban az országokban, ahol az esküdtszék intézménye a nemzeti hagyományokban gyökeredzik, ezt az intézményt az illető törvényhozás szellemében hasznosan lehet javítani az esküdtek kiválasztása és működése tekintetében;

azokban az országokban pedig, ahol a tény és jogkérdés elkülönítésére alapított esküdtszék helyett egy más intézményt akarnak: esküdtekből és egy vagy több szakkbíróból álló egységes bíróságot kell szervezni, de úgy, hogy a szakkbírák számát legalább kétszeresen meghaladó számú és úgy erkölcsi, mint értelmi szempontból magasnívójú esküdteket az összes társadalmi osztályokból kell kiválasztani.

A jelentés ehhez hozzáfűzi, hogy a kongresszus a nem hivatásos elem (Schöffék) elengedhetlen feltételként magától értetődőnek tartotta annak a hatalomtól való függetlenségét, mert az egyszerű polgárok részvételének az igazságszolgáltatásban főleg ez ad jogosultságot.

IV. Ami a kongresszus eredményének mérlegét illeti, előre kell bocsátani, hogy a kérdés homályosan volt szövegezve. Mert ez a szöveg: Faut-il admettre en matière criminelle le système du jury ou celui de l'échevinage? csak két lehetőség között engedett választást és kizárta a vitából egy oly vélemény lehetőségét, amely a harmadik megoldást t. i. a kizárólag hivatásos szakkbírákból alakított büntetőbíróságot tartja helyesebbnek. Rámutat erre véleményében Yotis is, aki utal arra, hogy a kitűzött 6. kérdés («De quelles manières pourrait-on obtenir une meilleure spécialisation du juge pénal?») logikai összefüggésben áll éppen ezzel a harmadik lehetőséggel.

Ennek dacára, mint láttuk, egy lengyel és a szerb javaslat a kizárólagos hivatásos szakkbíróság mellett foglalt állást.

Végeredményben a kongresszus — amint ez előre látható volt — nem döntötte el a kérdést egyik irányban sem, hanem ez elől diplomatikusan kitér, mondván, hogy akik az esküdtszék szeretik, azok szeressék tovább is, de javítsanak rajta, viszont nem rossz a Schöffé-bíróság sem, ha abba a laikus elemet jól kiválasztják.

De igen tekintélyes hangok hallatszottak el abban az irányban is, hogy amennyiben valamely országban a teljes bírói függetlenség megvalósítható lesz és a bűnügyekkel foglalkozó bírák a büntetőjogi tudományokban (kriminológia, börtönügy, pszichiátria stb.) a modern követelményeknek megfelelő szakkiképzésben foglalkozni, akkor majd nyugodtan át lehet térni a kizárólag hivatásos bírák által végzett büntető igazságszolgáltatásra.

Kevés kivétellel a kongresszuson főleg a latinfajú és balkán-országok voltak képviselve, hivatalosan képviseltette magát a Népszövetség is (talán ennek hatása látszik meg a kitérő, határozatlan s eredménytelen döntésen), de (legalább tudomásunk szerint) nem vett azon részt Anglia: az esküdtszék és Németország: a Schöffé-bíróság igazi hazája. Nélkülök pedig igazán nehéz lehetett eldönteni a kitűzött kérdést.

Unokatartás.

A Hatásköri Bíróság I. számú teljes-ülési határozata, mely a törvényes származású kiskorú unokák részéről nagyszüleik ellen tartás iránt indított ügyeket a rendes bíróság hatáskörébe tartozóknak mondotta ki, végett vetett azon áldatlan kontroverziának, melyek a Te. 137. §-ának pongyola fogalmazása folytán eme törvényhely értelmezése körül keletkeztek. Ez a határozat lehetővé teszi, hogy a bíróságok tovább építsék az unoka védelmének amaz erődtítményét, melynek alapja ugyan a Gy. t. 11. §-a, falait azonban a bírói gyakorlat építette fel.

A nagyszülők tartási kötelezettsége tudvalevően másodlagos, amennyiben a vagyontalan kiskorúakat elsősorban szüleik tartoznak eltartani. A szülők tartási kötelezettsége csak az esetben hárul át a rangsorban utánuk kötelezetteknek, ha erre a szülők képtelenek (Kúria 6754/1929.). Azonban a szülők részleges keresetképtelensége is igényt ad unokatartásra, ha ez oly fokú, hogy az elsőrendű létfenntartáshoz szükséges javakat sem képesek megszerezni (Kúria 8724/1929.).

A szülő keresetképtelenségének, különösen részleges keresetképtelenségének megállapítása bírói kogníció tárgya. A keresetképtesség azonban nem azonos a kereső- vagy munkaképességgel, mert fennforog — különösen ma — a lehetősége annak, hogy a különben keresőképes egyén munkához nem jutván, tartási kötelezettségének eleget tenni képtelen. A legmegbízhatóbb kritérium az elsősorban kötelezettel szemben lefolytatott behajtási eljárás eredménye. A Kúria kimondotta, hogy a fokozatos felelősség szempontjából a behajtást sikertelennek kell tekinteni, ha a megítélt

összeget a fokozat szerint előbbálló személy ellen vezetett végrehajtás során nem egyszerre sikerül behajtani. (5189/1929.)

A szülők eltartási kötelezettségének korlátatlanságával szemben, melyből folyóan a szülő, ha gyermekét csak a legszükségesebbekkel tudja ellátni, saját szükségletei kielégítését is megsemmisíteni tartozik (Kúria 98/1918.), a nagyszülők tartási kötelezettsége korlátozott és feltételes annyiban, amennyiben csak akkor áll be, ha vagyoni és kereseti viszonyaiknál fogva unokáik eltartásához saját eltartásuk veszélyeztetése nélkül járulhatnak hozzá (Kúria 2804/1930.).

A tartási kötelezettség az atyai és anyai nagyszülők között rendszerint egyenlő arányban oszlik meg, míg ugyanazon ágon belül a kötelezetteket egyetemlegesen terheli. Ez a generális szabály azonban nem akadályozza annak, hogy a bíróság a kötelezettek összes körülményeinek méltányos mérlegelése mellett adott esetben másként határozzon. Az egyik oldalon álló nagyszülők nagyobb vagyona vagy jövedelme a másik oldalon állókat a tartás alól fel nem menti, mert az anyagi körülmények különbözősége csak a tartás mérvére lehet befolyással.

A tartási kötelezettség időtartama vitás. Van döntés, mely szerint a szülők (illetve a velük e szempontból egy tekintet alá eső nagyszülők) a leszármazóikat férjhezmenetelükig, illetve teljeskorúságukig kötelesek eltartani (Kúria 3651/1909), más döntés szerint a bíróság a fennforgó körülmények mérlegelése mellett belátása szerint állapítja meg azt, hogy mely életkorban tartja a gyermeket keresőképesnek (Budapesti Tábla 619/1908.). Gaár Vilmos¹ szerint a nagykorúság csak annyiban bír jelentőséggel, hogy míg a kiskorú unokák tartást igényelhetnek, ha őket szüleik eltartani nem képesek, a nagykorúak csak akkor, ha a tartásra úgy maguk, mint szüleik képtelenek. Almási Antal² szerint a nagykorúság nem enyhíti el a tartási kötelezettséget, csak a keresetképtelenség feltételéhez fűzi. A keresetképtelenség megállapítása kérdésében a bírói gyakorlat kapcsolata az étellel megállapítható. Íme két döntés: az egyik szerint a keresetképtelenséget nem állapítja meg az, hogy a négy polgárit végzett varróleány munkát keresett, de nem kapott (Mjogi Döntvénytár VI. 187.), a másik szerint a keresetképtelenséghez elég, ha a létfenntartáshoz szükséges javak beszerzését a meglévő munkaképesség kifejtéséhez és értékesítéséhez szükséges munkaalkalom hiánya gátolja (Mjogi Döntvénytár, XXV. 152.). Ezen ítéletek elseje 1912-ben, másodikika 1931-ben hozott.

Minthogy a Mtj. (227. §) az egyenes ágbeli rokonok kölcsönös tartási kötelezettségét időbeli korláthoz nem köti, a bíróságra e téren nagy és felelősségteljes munka vár. Az esetek mindegyike a leggondosabb mérlegelést kívánja, mert sem szőrősszívű nagyszülőknek, sem szípolvó unokáknak nem nyújthat a jogszolgáltatás segédkezet.

A tartási kötelezettség mértékét a kötelezett gazdasági helyzete és társadalmi viszonyai határozzák meg. Ha a kiskorú nevelésre szorul, az eltartás összecszerűségének megállapításánál a neveltetési és taníttatási költségek is figyelembe veendőek. Annak, ki erkölcsileg vétkez magaviseletével maga okozta azt, hogy tartásra szorul (például a bontóperben vétkessé nyilvánított leányunoka, ki férjétől tartásdíjat nem követelhet), csak az ú. n. szűkös tartás jár. A Mtj. azon intézkedése (233. § 2. bek.), mely szerint az, ki a tartásra kötelezett részéről kitagadási okként érvényesíthető cselekményt követ el, szintén igényelhet szűkös tartást, nézetünk szerint indokolatlan kedvezmény, a tartási jog t. i. nem feltétlen jog, hanem el is veszíthető.

A tartás rendszerint természetben jár, kivéve 1. ha a kötelezett a természetben való szolgáltatást megtagadja, vagy 2. a jogosultnak alapos oka van arra, hogy a természetben való szolgáltatást visszautasítván, a tartásnak pénzbeli szolgáltatásához ragaszkodjék. E feltételek alternatív fennforgása elegendő, mindkettőjük hiánya azonban az unokatartásdíj iránt indított kereset elutasítását vonja maga után.

Megszűnik a tartási kötelezettség, ha a jogosult vagyonhoz jut, ha el- vagy visszanyeri keresőképeségét, ha a kötelezett kereseti viszonyai annyira megromlanak, hogy tartási kötelezettségének saját megélhetése veszélyeztetése nélkül eleget nem tehet, végül, ha a felek egyike meghal. A lejárt, de be nem folyt tartásdíjakat a jogosult örökösei követelni jogosultak.

A tartási kötelezettségnek a nagyszülők örököseire a hagyatékok erejéig való átszállása vitás. Gaár Vilmos és a Mtj. (240. §) igenlő, Almási tagadó álláspontot foglal el ebben a kérdésben. Nézetem szerint a kötelezés intézménye a kiskorú unoka igényeit célirányosabban védi meg, miért is az örökös felelőssége az unokatartásért — természetesen öröksége erejéig — csak arra az esetre lenne megkonstruálendő, midőn az unoka szülője életbenléte folytán nem jogosult kötelezést követelni a szülő az extraneus örökösrel szemben kötelezéstől való jogát nem érvényesíti.

Ifj. Dr. Halász Miklós.

Jogirodalom.

Szászy-Schwarz Gusztáv emlékezete.

Írta: Dr. Besnyő Bernát bpesti ügyvéd. Budapest, 1933. Katz könyvkereskedés.

Valahányszor azt hallok, hogy a Szépművészeti Múzeum gyűjteménye egy-egy remekművel gazdagodott, nemcsak kultúránk gyarapodása feletti öröm, de egyenesen holmi sovínyszta büszkeség tölt el, mert arra gondolok, hogy a nemzetek kulturális versenyében megint egy újabb győzelmi pontot értünk el. Ilyesféle örömteli büszkeséggel olvastam szerzőnek nagyszabású emlékművét és hallgattam végig Szladits Károly professzor úrnak lebilincselő emlékbeszédét. Jogirodalmi műgyűjteményünk két nagy értékkel gazdagodott, és nemcsak régi adósságát rótt le Szászy-Schwarz Gusztáv érdemeivel szemben, hanem bármelyik nagy kultúránemet által irigyelhető értékekhez jutott. Amíg Szladits emlékbeszéde finomságokban gazdag, színpompás, művészi miniatűr, szerző munkája hatalmas portré, de sőt ennél is több, egy nagyszabású kompozíció. Ennek a kompozíciónak előterében áll Szászy-Schwarz Gusztáv életnagyságú, tökéletes rajza, háttérben azonban egy nagy darab korkép és a mellékalakoknak egész serege bontakozik ki. S éppen ebben van egyik főértéke szerzőnk munkájának, hogy t. i. Szászy-Schwarz egyéniségét úgy állítja elénk, hogy perspektívája jogi fejlődésünk virágkorának legkiemelkedőbb mozzanatait és alakjait is odavarázsolja.

Amit szerző munkája nyújt, az nemcsak Szászy-Schwarz sokoldalú egyéniségének ismertetése, hanem hazai, sőt részben a külföldi jog fejlődésének, mondhatni, a legalapvetőbb kérdésekben három évtizedes története is. Akik Szászy-Schwarz működését, mint tanítványok közvetlen-közvetlenül ismertük, azok tudjuk csak igazán kellően értékelni a munka erőteljes közvetlenségét, Szászy-Schwarz tanári és tudományos működésének minden alpátostól mentes, élethű leírását, amelyet szerző műve elénk tár. Ez a közvetlenség és élethűség okozza azt, hogy nem tudjuk letenni és megszakítani az olvasást, mert minden újabb gondolat Szászy-Schwarz portréjának egy-egy erőteljes vonása, amely megeleveníti előttünk a professzor, a tudós, a szónok, a törvényszerkesztő, a debatter, a kritikus és mindenekfelett a rendkívüli nagyműveltségű, átfogó erejű egyéniség képét.

Különös értéket ad a munkának az, hogy szerző a saját egyéniségét is beleviszi és a tárgyalt tudományos kérdések körében nemcsak behatóan bírálja Szászy-Schwarznak a magánjog legalapvetőbb kérdéseiben kifejtett álláspontját, hanem beleszövi abba saját egyéni felfogását is, amellyel nemcsak megvilágítja, de ítéleti méltatásban is részesíti Szászy-Schwarz tudományos eredményeit. Legkiemelkedőbb ebből a szempontból a jogi szemlélyről szóló rész, amely bátran beillik egy önálló tudományos esszának. A bethoveni szimfóniákban csodáljuk meg állandóan azt az utólréhetetlen rejtélyt, hogy a motívumok mégannyi ismétlése sem képes figyelmünket és lelkesedésünket lelohasztani, sőt, minél többször halljuk, annál inkább magával ragad bennünket. A mű 109 oldalán gyakran visszatérő ötletek és gondolatok, mindig más-más formában, nemcsak nem fárasztanak bennünket, de újabb és újabb érdeklődést, gyakran meglepetést váltanak ki belőlünk, s úgy érezzük, mintha még mindig közvetlen közelségből élnénk át azokat a hatásokat, amelyeket Szászy-Schwarz Gusztáv tanításai, előadásai, bírálati, ötletességei bennünk keltettek. Nála soha nem az volt a legfontosabb, amit éppen tanított, s ez az, amit szerző is kitűnően szemlélte, hanem a szűk témakör felett álló univerzális kapcsolatok és módszer megvilágítása és kialakítása. A Maximus Lolliushoz írt epistolájában mondja Horatius a trójai háború szerzőjéről írva: «qui quid sit

¹ Családjogi tartási kötelezettség. (A Fodor-féle Magánjog IV. kötetében.)

² Tartás. (Jogi Lexikon VI. 491—5.)

pulehrum, quid turpe, quid utile, quid non, planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit».

Nincs az a filozófus és történész, akitől jobban megtanulhattuk, mint Szász-Schwarz tanításából, mi szép, mi turpis, mi hasznos, s mi nem az, s hogy miképpen szövik át az egész joganyagot az erkölcsnek, a szépségnek, jónak és méltányosságnak finomabbnál-finomabb szálaival. Szerző nemcsak a hű tanítvány hálójával, hanem az érett, önálló jogász objektív szemléletéből rajzolja meg Szász-Schwarzról alkotott kompozícióját, nem szépít és nem torzít, hanem az élethűséget keresi, s azt olyképpen rögzíti meg művében, amint azt az évtizedek összbenyomásából magának megalkotta.

Ha már szépművészettel kezdtém, zárogondolatom is ide sodor vissza. Paolo Veronese-nek a Kánai menyegzőt ábrázoló remekművének egyik főérdekessége az, hogy a képen szereplő alakok állítólag a művész kortársait ábrázolják. Ott ül köztük maga Veronese is, aki ilyenképpen önarkképét is megfestette a műben. Szerzőnk is nem csupán Szász-Schwarz alakját rajzolta meg az emlékezetének szentelt munkában, hanem kompozíciójában, lehet, hogy önkéntelenül saját egyéniségének is egy erősen karakterisztikus vázlatát adja. Ez a vázlat nemcsak nem üt ki az összképből, hanem harmonikusan illeszkedik belé, ami a legszebb elismerése a szerző munkája értékének.

Dr. Reitzer Béla.

Szemle.

Az én házam az én váram, így tartja az angol közmondás, de azért az angol embernek eszéágában sincs, hogy külön várórságot szervezzon, hanem a féltett otthon védelmét reábizza a rendőrségre, amely kultúrállamokban e feladatra egyedül hivatott. Éppen az utóbbi évek eseményeiből tapasztalhattuk, hogy bármilyen fajta fegyveres erő, amelyet az állami rendőrségen és hadseregen kívül *sub titulo*: rendfenntartás szerveztek, az állami rend legveszélyesebb ellenségének bizonyult. Következik az állami szuverénitás fogalmából, hogy az állam nem tűrhet meg konkurens rendfenntartó vállalatokat, amelyek minden pillanatban kétségessé tehetik, hogy a főhatalmat voltaképp ki gyakorolja. Ez alól még a tudomány várának védelme érdekében sem tehető kivétel és az a monstruózus gondolat, hogy az egyetemek rendjének védelmére az egyetemi hallgatókból kellene fegyveres különítményeket szervezni, jobban veszélyeztetni az egyetemekre is kötelező állami rendet, mint azok a fiatal emberek, akik sajnálatos korlátoltságukban úgy hiszik, hogy antiszemita tüntetésekkel biztosíthatják jövőbeli megélhetésüket a gazdasági válságkázos élet-halálharcában. Velük szemben az egyetemi rend helyreállítása már csak azért sem bízható célirányosan az evégből szervezett fegyveres diákcsapatra, mert éppen az utóbbit hozná kinos helyzetbe, ha a fegyvert saját kollégái ellen lenne kénytelen használni. Ily különítményre semmi szükség nincs, mert nyilvánvalóan téves az a széltehen elterjedt nézet, hogy az egyetem épülete a rendőri területenkívüliség privilégiumát joggal élvezné. Tévedés ugyanis, mintha az egyetemi autonómia lényegéhez az tartozna, hogy rendőr ne tehesse be a lábát az egyetemre, ha ez bűncselekmények megelőzése vagy üldözése céljából szükséges. Az önkormányzat *raison d'être*-je sokkal inkább abban áll, hogy az egyetemre oly tudományos tanítások és igazságok is bejuthassanak, amelyek a mindenkori politikai hatalom birtokosainak esetleg nem rokonszenvesek. Ennek az autonómiának védelme végett azonban nincs szükség fegyveres különítményre, hanem csupán oly tanárookra, akik azt a jogos feltevést igazolnák, hogy a tudomány művelői a gerincesek s nem a puhányok természet-tudományi kategóriájába tartoznak.

— **Dr. Hoff György** *A hites könyvvizsgálók kötelességei* címmel január hó 17-én előadást tartott a Civiljogászok Vitatársaságában. Az előadó a hites könyvvizsgálók kötelességeivel a Kft.-ről szóló 1930: V. tc. és annak végrehajtási rendeletei alapján foglalkozott, figyelembe véve emellett különösen az angol revizori gyakorlat és judikatúra eredményeit és a lex ferenda szempontjait is. Rámutatott arra, hogy a Kft.-törvény 73. §-a helyes értelmében hites könyvvizsgáló szervezetének mentesíti a Kft.-okat felügyelőbizottság létesítése alól azokban az esetekben is, amelyekben a törvény 66. §-a értelmében a felügyelőbizottság kötelező. A törvény a hites könyvvizsgálók kötelességeit «az ügyvezetés állandó ellenőrzésében» jelöli meg; az «ügyvezetés» ellenőrzésének előírása azonban csak annyiban helytálló, amennyiben a revízió alapján szolgáló számvitel az ügyvezetés vetületét alkotja, és a hites könyvvizsgáló az ügyvezetés törvényszerűségét felülvizsgálni tartozik. Az ellenőrzés «állandósága» a magyar hites könyvvizsgálói intézmény jellegzetessége. A revízió ki kell terjednie az alaki és anyagi helyesség, valamint a jogszerűség szempontjára, a jelentésnél pedig figyelembe kell venni, hogy a helyesen felfogott vállalati érdek szolgálata a jelentés tartalmának is határt szab. Értékes jelentést azonban csak alapos és lekiismeretes vizsgálat alapján lehet készíteni. A taggyűlés elé terjesztendő jelentésen felül a végrehajtási rendelet megköveteli, hogy hites könyvvizsgáló a felülvizsgálat eredményét a mérleg végére vezetendő záradékban is tanúsítsa. A vizsgálat és jelentéstételi kötelességek után az előadó a hites könyvvizsgálók járulékos kötelességeivel foglalkozott, kiemelve különösen a titoktartási kötelesség fontosságát. Az előadást követő vitában *dr. Beck Salamon* ügyvéd, *Gráber* hites könyvvizsgáló, *dr. Blau György* ügyvéd és az előadó vettek részt.

— **Tisztességtelen verseny.** Mindenkinnek, tehát a kereskedelmi forgalomra szánt árucikkek előállítóinak is fennálló jogunk alapelveinél, a szerződési szabadságnál fogva, joga van áruinak eladási árát megállapítani és annak megtartását szerződéssel továbbeladás esetére is biztosítani; ez a szerződés érvényes mindaddig, amíg törvényes tilalomba, közérdekű korlátokba vagy a jó erkölcsökbe nem ütközik; és ez az ármegállapítás a Tvt. alkalmazása körében a szerződési kötelezettségvállalók körén kívül eső versenytársakkal szemben is hatályosul akkor, ha a cikk tulajdonosa olyan zárt kötelezettségi rendszert tart fenn, amely a kereskedelmi forgalom adott körülményei és a gyakorlati lehetőség határai között a tisztességes kereskedők szokásos eljárása mellett alkalmas arra, hogy az áru legális úton csak oly viszonteladó kezébe jusson, aki az előírt árak megtartásának kötelezettségét vállalja. (Bp. Ker. és Ip. Kamara vál. bírósága 9473/1933. V. ö. Hj. T. XI. 1. és Szobonya, M. J. Szemle, 1930. 1.)

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Modern szervezettségével és közismert pontosságával áll rendelkezésére kartársainknak az Erdős-hirdetőiroda, hogy a behajtás nehézségeit tökéletes munkájával megkönnyítse.

Kartársainkat gondosan és becsületesen szolgálja ki ez az iroda és elérte azt, hogy ma már a teljes ügyvédi kar megtisztelő bizalmának szilárd alapjára helyezkedhetik.

Kartársaink önmaguknak tesznek jó szolgálatot, ha igénybeveszik az Erdős-iroda kipróbált szolgálatait.

Ügyvédi köztudatba átment: diktálások, fordítások, sokszorosítások «Tempo»-irodában legjobbak, legolcsóbbak. Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12.

592

593

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bére-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Galánffy János, a debreceni kir. közjegyzői kamara elnöke: A jegyzői magánmunkálatok. — Dr. Marton Géza, a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem ny. r. tanára: A debreceni egyetem része az országos jogászképzésben. — Dr. Bornemisza Károly, a debreceni kir. ítélőtábla bírása: A kereskedelmi perenkívüli törvényszéki eljárásban előforduló jogorvoslatokról. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 5. sz. — Tartalommutató a Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár XXV. kötetéhez.

A jegyzői magánmunkálatok.

A magyar jogéletnek régi nagy betegsége a községi és körjegyzőknek magánjogi téren megengedett, sőt törvénnyel (1901: XX., 1904: XI., 1913: LX. tc.) és rendelettel (126,000/902., 47,300/1904., 84,097/933. B. M.) alátámasztott munkálkodása: a «jegyzői magánmunkálatok». Az a jogi és államserkölyi csodabogár, hogy közjavadalmazásban részesülő közhivatalnokok a szükséges *szaktudás nélkül* fel vannak jogosítva az *impériumuk alá tartozó egyének részére* magánjogi okiratokat és beadványokat készíteni és ezért díjat szedni — éspedig túlnyomólag *olyan ügyekben, amelyekben hatósági teendőket is végeznek* — egyedül Csonka-Magyarországon tenyészik, sehol a kultúrvilágban másutt elő nem fordul, sőt az egykori nagy Magyarországnak azokban a részeiben is, amelyeket tőlünk elszakítottak, az utódállamok — amelyek pedig a magyar magánjog uralmát legnagyobb mértékben fenntartották — ezt a torzintézményt legalább papíron nem késték megszüntetni.

Érthetetlen, hogy nálunk még vezető politikai körökben is az a felfogás uralkodik, hogy a magánjogi ügyletek okiratba foglalásához magasabb jogászai képzettség nem szükséges, azt egy kis felületen jogi ismeret s némi gyakorlat megszerzése után mindenki el tudja végezni. A rövid közigazgatási tanfolyamon a magánjog, telekkönyvi rendtartás és örökösödési eljárás szabályait csak nagyjából megismerő jegyzők *mindenféle, a legkomplicáltabb magánjogi ügyletek és beadványok elkészítésére* fel vannak jogosítva és különösen az ingatlanokra vonatkozó jogügyletekről szóló okiratokat és beadványokat 80—90 %-ban ők készítik.

A szakembernek az egyetemen négy éven át kellett jogot tanulnia, három jogtudományi szigorlatot letenni, a doktori diploma megszerzése után négy éven át bíróságnál, ügyvédnél és közjegyzőnél joggyakorlatot folytatni és végül a rendkívül nehéz egységes bírói és ügyvédi vizsgát letenni. Ez a sok költséggel és sok fáradtsággal kiképzett teljesértékű jogász-szakember most tétlen, munkanélküli szemlélője annak, hogy az állampolgárok jogügyleteinek 80—90 %-át olyanok végzik, akik *néhány hónap alatt* «magukba szedtek» valamit abból, amit ők *egy évtizeden át* tanultak?

A jogi tudást, az elméleti és gyakorlati jogi képzettséget gyors talpalással nem lehet megszerezni, hanem csak sok tanulással és hosszú időn át való gyakorlattal. Aki pedig *alaposan* nem foglalkozik a jogtudománnyal és a joggyakorlattal, az nem egyéb, mint kontár.

Az orvosi, gyógyszerészeti, mérnöki és sok esetben az ipari szakmában való működést is csak teljes elméleti és gyakorlati kiképzéssel bíró egyéneknek engedik meg, a jogügyletek írásbafoglalására, tehát a jogszolgáltatás egyik legfontosabb ágának, az előzetes jogvédelemnek gyakorlására azonban nálunk a kontárok is fel vannak jogosítva, sőt ezt az igen fontos jogászai teendőt majdnem kizárólag ők végzik. Hogy miképpen végzik, erre nézve szomorú világot vet az a nagy adathalmaz, amelyet az ország különböző ügyvédi és

közjegyzői kamarái gyűjtöttek és az Igazságügyminisztérium elé tártak.

A debreceni kir. közjegyzői Kamara évek hosszú során át gyűjti a közérdeket és jogbiztonságot veszélyeztető községi jegyzői magánmunkálatok termékeit. Ebben a gyűjteményben a végrendelező által alá nem írott, záradéknélküli, csupán két tanú által előttemezett végrendeletek, — írásbeli magánvégrendeletnél négy tanú helyett csupán három tanú alkalmazása — adásvevési szerződéseknek illetékszabás végett be nem mutatása, emiatt a felek megbírságolása, — az Öen. 12. és 102. §-ának figyelmen kívül hagyásával készített örökösödési bizonyítványok — elkészített adásvevési szerződéseknek hónapokon át asztalfiókban hevertetése, a törvény nyílt megsértésével házastársak között jogügyleteknek nagyszámúban való készítése, a telekkönyv meg nem tekintéséből, a jelzálogtörvény és telekkönyvi rendtartás nem ismeréséből származó súlyos nyilvánkönyvi zavarok okozása, végrendeleteknél és ajándékozási szerződéseknel a kötelesrészek gyakori megsértése, végrendelezéseknél az örökhagyó és az örökös közeli rokonainak tanúul alkalmazása és ebből folyóan a végrendeletek érvénytelensége vagy hatálytalansága, ágyasi viszonyok jutalmazása, 18 éven aluli kiskorúakkal végrendelet felvétele, a haszonélvezeti és tulajdonjognak egymással való összezavarása, érvénytelen utóöröklési jogok és elidegenítési s terhelési tilalmak kikötése és más hasonló jogi szörnyesszülöttek nagy számban fordulnak elő, nem is beszélve arról, hogy a stílus homályossága és zavarossága, a jogi technikus-terminusok helytelensége, a rendelkezések és intézkedések egymásnak ellentmondó volta azokat, akik ezekből az okiratokból jogokat származtatnak és azokat, akik ez okiratok alapján hatósági intézkedést foganatosítanak, igen gyakran megoldhatatlan problémák elé állítják.

A jegyzői magánmunkálatok ellen igen súlyos érv tehát, hogy ezt a teljes szaktudást igénylő és kihatásaiban annyira fontos működési kört nagyon sok esetben a felek helyrehozhatatlan károsodásával látják el, amiről ők nem tehetnek, mert nem kapták meg hozzá a feljogosítással egyidejűleg a megfelelő elméleti és gyakorlati képzettséget. Ennek a következménye azután a falusi nép körében a nagyfokú jogbizonytalanság, a viszálykodásoknak, pereknek halmaza, ami jelentős teher a vétlen felekre, de az államra is.

De államserkölyi magasabb elvi szempontból is helytelen, sőt egyenesen immorálisnak és tekintélyrombolónak tűnik fel az, hogy közalkalmazásban és közjavadalmazásban álló hivatalnokok «melleslegesen» (a gyakorlatban: főként) magánmegbízásokat végezzenek és ezért díjat követelhesse. Az a finom disztinkciókhoz nem értő egyszerű falusi ember, aki magánjogi írásának elkészítéséért a «jegyző úrnak» fizet, igen könnyen jön arra a gondolatra, hogy ugyanennek a jegyző úrnak a közigazgatási tevékenységéért, pl. az adója csökkentéséért is lehet *fizetni*, ami bizony egyáltalában nem emeli a jegyző tekintélyét és az elfogulatlanságába vetett hitet. Közel fekszik annak a feltételezése is, hogy a jegyző, aki jó kiadós okiratokat készített a falu valamelyik lakosának, sokkal enyhébben fog eljárni, amikor vele közigazgatási hatalmát kell éreztetni, vagy az impérium gyakorlásában már előre ilyen szempont befolyásolhatja.

A jegyzői magánmunkálatok helytelensége legerősebben éppen ott jelentkezik, ahol a jegyzőnek *ugyanabban az ügyben*, amelyben magánmunkára megbízást vállalt, *hatósági teendőt is kell végezni*. Ilyenek pl. mindazok a szerződések, amelyekben kiskorúak vannak érdekelve, mert ezeknél a gyámhatóság véleményét kíván az elől-

járáságtól az ügylet tárgyának értékére és hogy nem sérti-e az ügylet a kiskorúak érdekeit. A bekért vélemény értelmi szerzője természetesen a jegyző. De voltaképpen ilyen minden ingatlanra vonatkozó jogügylet is, mert ezeknél a földbirtok politikai igazolásokon kívül adó- és értékbizonyítványt kell az illetékkiszabás céljára bemutatni, aminek kiállítója megint csak a jegyző, mint az előjáróság egyik tagja. És ilyen az örökösödési bizonyítvány kiszolgáltatása iránti kérvény, amelyhez halálesetfelvételi ívet, esetleg családi értesítőt, hagyatéki vagyonkimutatást (leltárt), adóérték-bizonyítványt és esetleg más, az öröklési jogot megalapozó hivatalos bizonyítványt kell csatolni, melyeknek kiállítója ismét csak a jegyző.

Ennek a helyzetnek a fenntartását erkölcsi alapon álló kormányzat tovább nem nézheti tétlenül.

A községi jegyző feladata a közigazgatás. A mai túlterhelés mellett ennek a feladatának is csak megerősítéssel tud eleget tenni. Hiszen éppen a napokban olvastunk olyan jegyzői panaszt, hogy csak kimutatást 40—50-félét kell vezetniük. Az állam és a törvényhatóság mindig újabb és újabb közigazgatási és népgondozási terhet hárít a jegyzők vállaira. Hogyan tud tehát a jegyző óriási közigazgatási elfoglaltsága mellett még magánjogi okiratok és beadványok készítésével is foglalkozni? Hogyan történhet meg az, amit egy telekkönyvi iktatótól hallottam, hogy amikor még az ingatlanjogügyletek száma nem csökkent le, volt olyan jegyző, aki havonta 40—50 beadványt nyújtott be a telekkönyvi hatósághoz? Ez nem lehet másként, mint úgy, hogy a jegyző a voltaképpeni hivatali teendőit elhanyagolja, vagy pedig azt a község terhére rendszerezített és felfogadott segédjegyzők és írnokok végzik, hogy a jegyző a «mellékfoglalkozását» tevő okiratolást és beadványozást könnyebben végezhesse.

A jegyzői magánmunkálatok megszüntetése egészen bizonyosan maga után vonná az ügyvédi kar városi túlsúlyosságának közérdekű enyhülését egy részének a községekben való letelepülhetésével, sőt bizonyára maga után vonhatná újabb közjegyzői állások rendszerezését is. Lehet, hogy az ügyvédi és közjegyzői munka talán — bár nem mindig — valamivel drágább, mint a jegyzői, de legalább megvan az az előnye, hogy jó és alapos és összehasonlíthatatlanul kevesebb esetben vonja maga után a pert és ezzel a feleknek az «olcsó» munkára való tetemes ráfizetését.

Abban a küzdelemben, amelyet a jegyzői magánmunkálatok megszüntetése céljából folytatunk, sohasem ügyvédi és közjegyzői kari érdekből indulunk ki, hanem, igenis, a jogvédelemre szoruló falusi lakosság és végeredményében a jogállam érdekében. Ezek az érdekek kötelező parancsa teszi nemcsak reánk, hivatásos jogászokra, de mindenkire nézve, aki a magyar közigazgatás erkölcsi tisztaságát megóvni, kiépíteni és az utódállamokkal szemben azt a sokat emlegetett kultúrfölényt fenntartani akarja, hogy küzdjünk ennek a veszedelmes csirák magában rejtő kelevénynek a kiküszöböléséért és ezt a küzdelmet mi nem hagyhatjuk abba, míg célt nem érünk.

Dr. Galánffy János.

A debreceni egyetem része az országos jogászkérdésben.

Debrecenben több mint egy évszázad óta, a XVIII. század utolsó évétől kezdve folyik a jogtanítás, így a jogásznemzedékek utánpótlása tekintetében Debrecen környéke az előző században jóformán az önállósra volt berendezkedve, különösen addig, míg a gyakorlati pályákra menő ifjak nagy többsége beérte az államvizsgálatokkal. A háborúelőtti utolsó évtizedek gyakorlata e tekintetben csak annyit változott, hogy a debreceni Kollégium jogakadémiáján végzett ifjak szigorlataikra valamelyik egyetemet keresték fel.

Emeljük ki a tisztos ősi Kollégium dicséretére, hogy ezt a jogászképző feladatot oly komoly lelkiismeretességgel végezte, hogy az akkori jogász-köztudatban Debrecen egyike volt a legszigorúbb főiskoláknak, mely ezt a nemes tradícióját még népszerűsége árán, sőt egyenesen elnéptelenedése kockáztatásával is fenntartotta. (Így a kötelező kollokviumok régi, de jól bevált, magyar rendszeréhez is a legutolsóig ragaszkodott.)

A Kollégium helyébe lépett új egyetem a feladattal együtt a régi tradíciókat is átvette, mire garancia volt az, hogy az új intézmény a régi kollégiumi tanári kart csaknem teljes egészében felszívta.

A háborús viszontagságok, az összeomlással, átmeneti megszállással járó megrázkódtatások s a háborúban visszamaradt évfolyamok áradatának lezajlása után az előző évtized folyamán már kialakul az a kép, melyet az új egyetem elfoglal az ország felsőoktatásában. Íme a lényegesebb mozzanatok.

Debrecen — annak ellenére, hogy gyűjtőterülete földrajzi fekvése szerint a csonka országban aránylag a legnagyobb volna a vidéki egyetemekéi között — a legkevesebb népes egyetem. Így jogászhallgatóinak létszáma is a legkisebb. Az utolsó évtizedben (1921/22—1930/31, ameddig a statisztikai évkönyv ez ideig publikált adatai terjednek) hallgatószámának száma (II. félévi adatok!) 301 (1922/23) és 630 (1930/31.) között mozgott, egyébként az országos tendenciának megfelelően állandóan növekvő irányzattal. Az utóbb említett év adatai szerint az ország összes jogászhallgatószámából (5401) csupán 11·6 % tanult Debrecenben (Budapest 38 % (2050), Szeged 18·2 % (983), Pécs 15·2 % (824), a jogakadémiák 17 % (914)). Ez a hallgatószám túlnyomórészt Debrecen közvetlen környezetéből kerül ki. (Az 1930/31. év adatai szerint maga Debrecen 29 %, a közvetlen környező Hajdú, Szabolcs, Szolnok, Szatmár, Bihar, Borsod, Zemplén, Békés, Heves vármegyék (a hallgatók száma szerinti sorrend!) összesen mintegy 74 %-át adták ki a hallgatósnak.) E hallgatószám egyöntetűen színmagyar eredetűre jellemző, hogy mindössze egyetlen egy idegen anyanyelvű (német) akadt közte! (Vallás szerint 42 % ref., 30 % r. és g. kath., 4 % ág., 24 % zsidó.)

A hallgatószámnak az előadások látogatásában és a kollokviumokban való szorgalma a viszonyokhoz képest kielégítő és öröndetes, állandó emelkedést mutat. Összehasonlításokra e tekintetben megbízható támpontok nincsenek. A tanulmányi eredmény még a vizsgálatok statisztikai adatainak egyszerű egybevetéséből sem világlik ki kellően, hisz ezek csak a kisebb vagy nagyobb bukási %-ot mutatják, de nem azt, hogy mi van a számok mögött; kisebb készség, vagy szigorúbb elbírálás. E tekintetben egy szembevetendő észrevételt mégis lehet tenni. Azt nevezetesen, hogy míg az alapvizsgálatokon, melyek helyhez vannak kötve, a bukási százalék Debrecenben a legnagyobb az egész országban (az utolsó három év (1928/29—1930/31.) átlagában a három alapvizsgálatot egybefogva: Debrecen 33·7 %, Budapest 31·9 %, Pécs. 31·3 %, Szeged 22·9 %), addig a szigorlatokon éppen megfordítva a százalékarány Debrecenben a legkedvezőbb: 15·9 % (Pécs 22·6 %, Szeged 24·2 %, Budapest 39·2 %). A jelenség oka a nagymérvű elvándorlás, melyet a jelenlegi szabályzat minden korlát nélkül lehetővé tesz, s amely természetesen elsősorban a gyengébb elem körében hódít. Az itt maradó tehetségesebb része a vizsgázóknak aztán természetesen jobb statisztikai eredményt produkál. Ez az elvándorlás az utóbbi években már olyan nagy mérvet öltött, hogy az 1930/31. évben, míg a hallgatószám összlétszámából, mint említettük, 11·6 %-ot mondhatott magának Debrecen, addig az ez évben kiadott jogi diplomáknak (összesen 1139!) már csak 3·8 %-a került ki innen. Vagyis a debreceni diákok kétharmada más egyetem pecsétje alatt szerezte meg a diplomát.

Ismét eljutott tehát a debreceni jogtanítás a háborúelőtti állapothoz, mikor hallgatói jórésze más főiskolákon szerzett diplomákkal ment ki az életbe; — de akkor a java ment el az egyetemre doktorátust tenni, a gyengéje maradt itthon az államvizsgálatokra; most meg a java marad itthon s a gyengéje vél magának másutt kedvezőbb feltételeket találhatni.

Dr. Marton Géza.

A kereskedelmi perenkívüli törvényszéki eljárásban előforduló jogorvoslatokról.

A címben jelzett eljárást szabályozó 68,300/1914. I. M. számú rendelet sokféle és részben olyan jogorvoslatot enged meg, amely egyéb eljárásban nem fordul elő. Önként adódik ennél fogva az, hogy azok, akik csak ritkán, alkalmanként foglalkoznak hasonló ügyekkel, eltévednek a jogorvoslatok útvesztőiben. Ez pedig sok felesleges munkát ad a bíróságoknak, sok költséget, idővesztést, sőt helyrehozhatatlan kárt okoz a jogkereső közönségnek. Ez indít arra, hogy a magam könnyebbségére összeállított, a gyakorlatból leszárt jegyzeteimet azoknak a kartársaimnak a könnyebbségére, akiknek nem volt idejük vagy alkalmuk ezzel a különleges eljárással alaposabban foglalkozniuk, közlétegyem.

I. Általánosságban.

A rendelet utolsó szakaszával kezdem. A 39. § II. bekezdése így szól: «Amennyiben ez a rendelet külön nem intézkedik, a polgári perrendtartás vonatkozó szabályai nyerne megfelelő alkalmazást». E szerint a polgári perrendtartás szabályai csak akkor alkalmazhatók, ha maga a rendelet nem intézkedik, továbbá a perrend szabályai nem szószerint, hanem az ügy természetének megfelelően és a rendeletben foglalt, az általános polgári perrendtartástól eltérő alapelveknek (pl. hivatalból nyomozás, jogorvoslat esetében rendszerint a felhozott panaszokra tekintet nélkül az ügy egész terjedelmének felülvizsgálata stb.) megfelelően alkalmazandók.

Különleges szabály a 21. § I. bek., amely szerint «Az eljárás befejezése nem zárja ki ugyanannak a kérelemnek vagy feljelentésnek tárgyában a bíróság eljárásának ismétlését».

A rendelet jogorvoslati rendszerébe kapcsolódik a cégbejegyzések kihirdetésére felügyelő miniszteri biztos előterjesztési és felfolyamodási joga, amelyet a 21,272/1883. számú rendelet állapít meg és amely jogorvoslatok csak a cégbejegyzést rendelő határozatok ellen, a cégbejegyzési kivonatnak a kereskedelmi minisztériumnál történt beiktatásától számított 30 nap alatt adhatók be.

Egyébként a 68,300/1914. I. M. számú rendelet a következő jogorvoslatokat állapítja meg:

1. Felfolyamodás. 2. Előterjesztés. 3. Előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodás. 4. Igazolás. 5. Kifogás.

II. Felfolyamodás, előterjesztés, előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodás.

Felfolyamodásnak az eljárást befejező végzés ellen van helye. Kivételek:

Az eljárás folyama alatt hozott végzés ellen is van helye felfolyamodásnak a költség előlegezésére kötelező, pénzbírságot megállapító vagy ideiglenes intézkedést tartalmazó (R. 17. §) végzés ellen.

Ellenben az eljárást befejező végzés ellen sincs helye felfolyamodásnak, ha annak tárgya a R. 26. § 1—6. pontjában felsorolt intézkedés.

Kétfokú felfolyamodásnak rendszerint csak a másodbíróság megváltoztatható végzése ellen van helye, kivéve, ha a polg. prtrts. csak egyfokú felfolyamodást (pl. szakértők díjai) enged. De a másodbíróság helybenhagyó határozata ellen is használható felfolyamodás a Keresk. törvény 17. §-a ellenére cégbejegyzést rendelő határozat, a Kt. 22. §-a értelmében tett feljelentésre hozott határozat a R. 32. §-ában írt felhívást tartalmazó és e felhívás ellen beadott kifogást elvető végzés, végül a fióktelep bejegyzése és a részvénytársaság vagy szövetkezet telepének áthelyezése tárgyában hozott megtagadó végzés ellen.

Azokban az esetekben, amelyekben a felfolyamodás megengedett, teljesen a fél tetszésétől függ az, hogy az egyesbíró határozata ellen felfolyamodással, előterjesztéssel vagy előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodással éljen. Kivétel a fiók bejegyzését vagy a telep áthelyezését a bejegyzését megtagadó végzés, amely ellen csak felfolyamodásnak van helye.

Nincs helye felfolyamodásnak a R. 30. §-ában szabályozott felhívás ellen sem, de amint alább látni fogjuk, az ilyen felhívás ellen beadott felfolyamodást kifogásnak kell tekinteni és mint ilyent el kell bírálni.

A felfolyamodást az egyesbíró, ha annak visszautasítására nincs ok, vagy ha annak a Pp. 555. és a R. 23. §-a alapján maga eleget nem tehet, felterjeszti a kir. ítélőtáblához. Nem szabad azt a törvényszéki hármastanács elé terjeszteni.

Az előterjesztést és az előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodást ellenben mindig a hármastanács elé kell terjeszteni, ha azt az egyesbíró az előző bekezdés szerint el nem intézi.

Az előterjesztést a hármastanács intézi el és csak akkor terjesztendő az ügy a kir. ítélőtáblához, ha a hármastanács végzése ellen felfolyamodással éltek.

Az előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodást, ha annak az egyesbíró eleget nem tehet, a hármastanács vizsgálja meg és ha annak eleget tesz, az ügynek a kir. ítélőtáblához való felterjesztését mellőzni kell. Ha ellenben a hármastanács sem tehet az előterjesztésnek eleget, akkor az ügyet minden további jogorvoslat bevétele nélkül azonnal fel kell terjeszteni a kir. ítélőtáblához. Ha

a hármastanács az előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodásban előterjesztett kérelmet csak részben nem teljesítheti, az ügyet fel kell terjeszteni a kir. ítélőtáblához, amely az ügyet a felhozott panaszokra tekintet nélkül egészben felülvizsgálja.

A kir. törvényszéki hármastanács határozata, akármiképpen szól is az, a felfolyamodás megengedhetősége szempontjából elsőfokú határozatnak tekintendő.

III. Kifogások.

A R. 30. (31.) és 32. §-ai kétféle felhívást tárgyalnak. E kétféle felhívást a gyakorlatban gyakran összetévesztik, pedig — amint látni fogjuk — azok jogkövetkezményei, az azok ellen használható jogorvoslatok és a jogorvoslatok beadásának a határideje is különbözők.

A R. 30. §-ában írt felhívásnak az ellen van helye, aki a kereskedelmi törvénynek a cégbejegyzésre vonatkozó rendelkezéseit nem tartja be (pl. mint cégbejegyzésre kötelezett kereskedő a céget be nem jegyezteti), vagy aki valamely céget jogosulatlanul használ. A felhívó végzés ellen 15 nap alatt beadandó kifogásnak van helye és a felhívás ellen irányuló minden beadványt kifogásnak kell tekinteni. Ha a fél sem a felhívásnak eleget nem tesz, sem kifogást nem ad be, pénzbírságot kell ellene kiszabni. A pénzbírságot kiszabó végzés ellen 15 nap alatt ismételt kifogásnak van helye és a fél ez újabb 15 nap alatt is eleget tehet a felhívásnak és ha a felhívásnak eleget tesz vagy kifogása sikeres lesz, a pénzbírságot törölni kell. Ugyanez a következménye annak is, ha a fél a 15 nap eltelte után, de még a pénzbírságot kiszabó végzésnek a pénzügyigazgatóságához való áttétele előtt a felhívásnak eleget tesz vagy kifogást ad be, mert első esetben a pénzbírságot kiszabó végzést hatályon kívül kell helyezni, a második esetben pedig a végzés áttételét a kifogás elintézéséig fel kell függeszteni.

E kifogás felett az egyesbírónak kell döntenie, mert a R. 8. §-a szerint, amennyiben a R. másképpen nem intézkedik, egyesbírónak kell eljárnia, a 30. § pedig, a 32. §-sal ellentétben, nem írja elő azt, hogy a kifogás felett hármastanácsnak kell határoznia.

Rá kell mutatnom itt arra a téves gyakorlatra, hogy a R. 30. §-át kereskedelmi vétségek esetében is alkalmazzák. Pl. részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatóit pénzbírság terhe alatt hívják fel arra, hogy közgyűlést tartsanak, annak jegyzőkönyveit bemutassák stb. Ha a felhívásnak nincs fogantatja, a fél további meghallgatása nélkül pénzbírságot rónak ki. Ez az intézkedés nem perenkívüli eljárásra, hanem a 68,400/914. I. M. számú rendeletben szabályozott kereskedelmi büntető eljárásra tartozik. Utóbbi szerint a fél meghallgatása nélkül pénzbírságot kiszabni nem lehet és a kir. ítélőtábla határozata ellen nincs helye további jogorvoslatnak.

Az előbb tárgyalt felhívástól lényegesen eltér a R. 32. §-ában szabályozott felhívási eljárás. E felhívást akkor bocsátja ki a bíróság, ha arról győződik meg, hogy a cégjegyzékbe történt valamely bejegyzés a törvény kötelező rendelkezését sérti.

Ebben az esetben *pénzbírságot kiszabni nem lehet, hanem, ha a fél a felhívásnak eleget nem tesz vagy beadott kifogása alaptalannak bizonyul, a törvényellenes cégbejegyzést törölni kell.*

E felhívás ellen a bíróság által kitűzött legalább 30 napi határidőben kifogásnak, ezenfelül úgy a felhívás ellen, mint a kifogást elvető végzés ellen nyolcnapos határidőben felfolyamodásnak, az ítélőtábla helybenhagyó végzése ellen pedig további felfolyamodásnak van helye. Előterjesztésnek tehát itt sincs helye, ellenben a féltől függ az, hogy a felhívás ellen kifogással vagy felfolyamodással éljen.

E kifogás felett a 32. § kifejezett rendelkezése szerint a törvényszék hármastanácsának kell határoznia.

A gyakorlat összetéveszti a kétfajta felhívást, pedig, amint láttuk, a kettő között lényeges különbség van. Ilyen téves pl. a Kúria P. IV. 3960/1931. számú határozatának a következő indoklása: «A M. G. rt. és M. T. rt.-gal való egyesülésnek az alapszabályokban való feltüntetésére vonatkozó felhívás ellen irányuló felfolyamodást a 68,300/1914. IM. sz. rendelet 30. és 32. §-aihoz képest kifogásnak kell tekinteni és az elsőbíróságot annak hármastanácsban való elintézésére kellett utasítani». Ez a határozat mintegy «egy kalap alá» vonja a 30. és 32. §§-ban írt kifogásokat, pedig a 30. § alá eső kifogást nem hármastanácsban kell elintézni, a 32. § alá eső felhívás ellen irányuló felfolyamodást pedig nem lehet kifogásnak tekinteni.

Téves az is, ha a bíróság a cég bejegyzésével kapcsolatban felhívást bocsát ki. Ekkor ugyanis, ha a cég bejegyzésének a feltételei nincsenek meg, a bejegyzést meg kell tagadni, felhívásnak csak akkor lehet helye, ha a kérelemtől függetlenül is fennforog annak a R. 30—32. §§-ában meghatározott szükségessége. Ez önmagától értetődő, de a R. 33. §-a a fióktelep és telepáthelyezés bejegyzésénél elő is írja azt, hogy a bíróság a fióktelep, illetve telepáthelyezés bejegyzését mindaddig megtagadhatja (helyesen megtagadni köteles), amíg a törvényellenességet meg nem szüntették.

Másik, gyakran előforduló tévedés az, hogy a bíróság a céget pénzbírság terhével hívja fel a cégbejegyzésben előforduló törvényellenesség megszüntetésére, jóllehet a R. 32. §-a ehhez módot nem ad.

Végül téves az a gyákorlat is, amely a cégeket komoly ok nélkül kényszeríti az alapszabályok megváltoztatására. Megtették ezt a közelmúltban 40—50 éves kifogástalanul működő szövetkezetekkel és részvénytársaságokkal. Pedig a rendelet határozottan hangsúlyozza, hogy a 32. §-ban szabályozott felhívásnak csak akkor van helye, ha a bejegyzés a *törvény kötelező* rendelkezését sérti. Magától értetődő ugyanis, hogy a bíróság nem gyámkodik a szövetkezetek és részvénytársaságok felett, hanem csak felügyel működésük törvényességére s ennél fogva az alapszabály csak akkor kifogásolható, ha hiányzik abból valami olyan, amit a törvény szerint fel kell abba venni, vagy ha valami törvényellenesen van abban szabályozva. Felhívással tehát általában csak kifejezett törvényellenességek megszüntetése céljából szabad élni.

Ha a bíró összezavarja a két különböző felhívást vagy a rendelet ellenére bocsát ki felhívást, az amúgy is bonyolult jogorvoslati rendszer még inkább bonyolódik és valóságos útvesztőbe viszi az érdekelteket. Ezen pedig a fellebbviteli bíróságoknak kell segíteniük, mert nem szabad az alakiságok útvesztőiben eltévedt feleket kárban hagyni.

IV. Igazolás.

Szándékosan utoljára hagytam, mert erre nézve nincs különösebb észrevétel, mint az, hogy csupán az előterjesztés vagy felfolyamodás határidejének elmulasztása miatt van igazolásnak helye. Az igazolásnak különben sincs nagy jelentősége, mert az eljárás ismétlését határidőre való tekintet nélkül lehet kérni.

* * *

A rendelet akkor készült, amikor még a jogi élet a maga csendes medrében folydogált és amikor a bíróság, ügyvédek és ügyfelek ráértek arra, hogy aprólékoskodó eljárási szabályokon törjék fejüket. Az ilyen bonyolult eljárás nem a mai túlterhelt jogásznak való. Az egyszerűsítés igen könnyű volna. Annak főbb vonásai a következők lennének:

Felhívást csak a felek meghallgatása és a tényállás megállapítása után bocsássanak ki. Az egyesbíró minden határozata ellen, kivéve az eljárás folyamán hozott végzést, felfolyamodásnak van helye. A megváltoztató másodbírói határozat ellen további felfolyamodásnak van helye.

A rendelet módosítására sürgős szükség van, mert a mai bonyolult rendezés igen sok felesleges munkát és a feleknek sok kárt okoz.

Dr. Bornemisza Károly.

Szemle.

— **Debrecen**, mint a magyar kultúrának egyetlen jellegzetes vidéki központja, reprezentatív jogásza útján, szinte helyi szint kölcsönöz mai számunknak, amelynek cikkirői közt a jogászai testületnek — a kir. ítélőtáblának, az ügyvédi és közjegyzői kamarának, az egyetem jogi karának — egy-egy kimagasló egyénisége szerepel. Mi sem áll tőlünk távolabb, mint a regionalizmus vagy a lokálpatriotizmus legyezgetése, de a magyar jogtudomány és jogfejlődés helyes értékelését

biztosítja azoknak az erekek megismerése, amelyek a jog folyamatát táplálják. Mint jogászok Ady Endre kérdésére:

Vajjon igaz, hogy Debrecenben
A Maradandóság lakik?

csak meglepéssel adhatunk igenlő választ, mert a jog fogalmával összefüggő konzervatív gondolkodás és historikus érzés nem bizonyult az automatikus fejlődés akadályának. Bármily nehezen kutathatók is fel a fejlődésnek mozgató erői — a szellemiek még nehezebben, mint az anyagi érdekek — köztudomású, hogy a városi élet polgáriassága az az éltető talaj, amely a jog növekedését táplálja. E tekintetben Debrecen városának *genius loci*-ja egészen sajátos értékű, mert ama kevés magyar város közé tartozik, amely szűzmagyar környezetből nőtt ki. Nem véletlen, hogy Széll Farkas, a kir. tábla egykori elnöke, Debrecen levelesládájából kutatott fel oly jogintézményeket, amelyek sajátos zamatukkal bizonyítják, hogy bár Verböczi tanúsága szerint «ez országnak majd minden joga eredetileg a pápai és római császári törvények kútjából származott» (Hk. II. r. 6. o.), a magyarság is rányomta nemzeti egyéniségének bélyegét az idegenből szakadt intézményekre. Hogy a debreceni jogászok: bírák, ügyvédek és jogtanárok a tudomány fegyvereivel méltó utódai az újabb s igazabb jogért vívott küzdelemnek, hogy kiveszik részüket az ügyvédségnek a létért folytatott harcából is, azt lapunknak e jellegzetesen debreceni száma elég szemléltetően dokumentálja.

Közgazdaság.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága ülést tartott, amelyben megállapította, hogy az 1933. üzletév 3.357,162.49 P tiszta nyereséggel zárult. A nyereségáthozattal együtt a nyereség 4.686,746.94 P. Elhatározta egyben az igazgatóság, hogy a rendes évi közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1933. évi osztalék kifizetésére 1.500,000 P, vagyis részvényenként 3 P (tavaly 4 P) fordítassék, továbbá, hogy a rendes tartalékalap — ugyanúgy, mint a múlt évben — 1.000,000 P-vel, az intézeti épületek értékesítési alapja 200,000 P-vel, az alkalmazottak jóléti intézményei pedig 60,000 P-vel javadalmaztassanak, míg az 1934. üzletévre 1.356,044 P 19 fillér nyereség vitessék elő.

596

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér.

Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédi köztudatba átment: diktálások, fordítások, sokszorosítások «Tempo»-irodában legjobbak, legolcsóbbak. Koháry-utca 4. Tel: 13-2 12.

594

A jó humoráról és kedves modoráról közismert K. J. kartársunknak feldúlt arccal, magából kikelve meséli H. F. kollégája az aulában, hogy 11 hónap óta végre jogerős lett egy nagyobb ingatlan árverése és most azért nem tudja azt az árverést megtartani, mert jelöltje a mezőtúri lapban hirdette meg a hivatalos lap helyett a 17,000 pengő kikiáltási árú hirdetményt és most már újra meg sem hirdetheti, mert elmúlt a 15 nap.

— Úgy kell Neked, — mondja dr. K. J. Ilyesmi az én irodámban nem történhetik meg, mert a jelöltemtől kezdve a takarítónőig, mindegyik tudja, hogy a hirdetéseket közlés végett az Erdős-irodára kell bízni, akkor soha nincsen baj.

595

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Az aranykikötés a Legfelsőbb Angol Bíróság előtt. — Dr. Pálffy Sándor budapesti ügyvéd: A «védettbirtok» minőség törlése. — Törvénykezési Szemle. w.: Kártevő meghatalmazottak és egyesületi szervek. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 6. sz. — Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár XVIII. kötetéhez.

Az aranykikötés a Legfelsőbb Angol Bíróság előtt.

Az ítélet, melyet alább ismertetni kívánok, messzire kimagaslik azon szellemi alkotások közül, melyeket az állam rendje a bíróság feladatkörébe utalt.

Ez az ítélet nem csupán igazságot szolgáltat a peres felek közt, nem csupán eldönti a hasonló vitás eseteket, elvi tartalmával nem csupán betölti az írott jog hézagát, s így új jogot alkot; hanem egyenesen irányt szab egy világbirodalom gazdasági fejlődésének — kritikus pillanatban —, amely a szerződészegést hatalmas államok tekintélyével állította fel követendő példa gyanánt. A példa pedig gyorsan hatott, sőt egyes országok be sem várták az Északamerikai Egyesült-Államok ismeretes törvényalkotását¹ vagy sietve követték azt.

Így Brazília a belső fizetési forgalomban eltörölte az aranymilreist, megtiltott minden arany- vagy értékálló kikötést, és a magánszerződésekben kikötött aranymilreist a papírmilreissel tétegett egyenlővé. A nemzetközi forgalomban utóbbi az eredeti aranyérték $\frac{1}{10}$ részére süllyedt, viszont a Banco de Brazil az aranymilreist — melyben a vámok fizetendőek — hat papírmilreisben állapította meg, míg a köztartozások nyolc papírmilreissel egyenlő aranymilreisben rovandók le.²

Argentina ma általában papirosesoban számol, az aranyesot még számolási érték gyanánt sem tartották fenn a magángazdasági forgalomban, ellenben aranyesoben számolják a beviteli váموkat. Így joggal tartanak ott a papírpeso oly mérvű elértéktelenedésétől, amely az ország gazdasági javulásának komoly akadály.³

Látjuk tehát, hogy az északamerikai példa rövid félév alatt magával ragadta Dél-Amerika két vezető államát és a magángazdaságot védtelenül kiszolgáltatatta a határt nem ismerő államhatalom önkényének.

De az Angol Birodalommal szorosabb kapcsolatban álló Ausztrália kormánya is megtagadta az 1928. évben Amerikában kibocsátott aranydollár-kölcsön szelvényeinek aranyalapon való fizetését.⁴

S ugyanúgy járt el az egyiptomi kormány a «Dette Unifiée» szelvényeivel, nem respektálva az illetékes bíróság kötvényhű döntését.⁵

Végül Angliában magában is a Lordok házából alakult Legfelsőbb Bíróság szemben állott az elsőfok és a Court of Appealnak az Északamerikai Szenátusban is idézett ítéletével,⁶ mely font=font alapon állott;⁷

valamint szemben állt a Lordok ítélete oly gazdasági megállapításokkal, amelyek szerint Anglia letérése az aranystandardról pénzügyeinek, iparának és kereskedelmének számottevő lendületet hozott. Ez a megfontolás a politikusan is gondolkodó lordok előtt bíraskodásuk keretében és annak gazdasági kihatását nézve közömbös nem lehetett, annál kevésbé, mert az étellel szoros kapcsolatban levő törvényhozókról még kevésbé lehet feltenni, mint a szakbírákról, hogy «fiat iustitia, pereat mundus» álláspontra helyezkedjenek.

Fel kell tennünk tehát, hogy az ítélet, amelynek alapjául fekvő tényállásra és jogi álláspont ismertetésére most rátérek: nem csupán a jog, az igazság, a méltányosság és az erkölcs, hanem minden gazdasági vonatkozás, kihatás és következmény alapos mérlegelésével hozatott.

* * *

Egy belga társulat,⁸ melynek főtelepe Bruxellesben van bejegyezve, 1928. évi szeptember hó 1-én névre szóló kötvényeket bocsátott ki. A kötvények feltételei szerint a társaság közvetlen és feltétlen kötelezettséget vállalt arra, hogy a kötvény bemutatójának a kikötött esedékesség időpontjában, Londonban százszáz font sterlinget fizet, az Egyesült Királyság arany érempenzében (gold coin), melynek súlyára és finomságára az 1928. szeptember 1-i standard irányadó. A félévi kamatszelvevények fizetési kötelezettsége ugyanígy volt előírva. A kötvényből származó jogok és kötelezettségek az angol jog szerint bírálandók el.

Az 1925. évi Gold Standard Act értelmében a Bank of England nem volt köteles többé — mint a korábbi jogállapot szerint — bankjegyeit törvényes érempenzre átváltani. E bankjegyek azért nem szüntek meg törvényes fizető eszközül (legal tender) szolgálni. Ellenben köteles volt a Bank of England a fenti kötvény szerint bárkinek bizonyos meghatározott alakban, súlyban és áron színaranyat (gold bullion) kiszolgáltatni.

A bíróság megállapítása szerint a kötvény kibocsátásakor az ország aranystandardon volt ugyan, de a bankjegyek nem voltak aranyra átválthatók és aranypenz lényegben nem volt többé forgalomban.

Mr. Joseph Feist, a fenti társaság egy száz fontra szóló kötvényének tulajdonosa, az angol bíróság előtt pert indított a társaság ellen, és attól a kötvényben körülírt arany érempenzben való fizetést követelt.

Az alperes társaság több régebbi angol törvényre hivatkozva, azt vitatta, hogy nincs jogi hatálya az olyan kikötésnek, amely szerint a font sterling-adósság arany érempenzben fizetessék. Itt tehát egyszerű angol fontban vállalt kötelezettség áll fenn, amely az esedékesség időpontjában érvényes fizető eszközzel (legal tender), vagyis száz angol papírfonttal egyenlíthető ki.

A lordok bírósága⁹ megállapítja, hogy a kötvényben foglalt aranykikötés számolt azzal, hogy Angolország — amint ez 1931-ben tényleg meg is történt — valamely későbbi időpontban letérhet az aranystandardról.

¹ L. e lap 1933. évi 36., 37., 43. és 45. számait.

² L. Frankfurter Zeitung Handelsblatt, 870—871 S. 5.

³ L. The Economist No. 4712—1619. old.

⁴ L. Financial News 1933. szept. 14.

⁵ L. Pester Lloyd 1934. jan. 3.

⁶ L. Fletcher Senator Congressional Record Vol. 77. No. 67—4991. old.

⁷ L. e lap 1933. évf. 36. szám, 206. old. A többi európai államokat illetőleg l. e lap 36. és 37. számát.

⁸ Société Intercommunale Belge d'Electricité.

⁹ Lord Russel of Killowen, Atkin, Tomlin, Wright, Warrington of Clyffe. Az ítéletét egész terjedelmében közlik a «The Financial Times» (14.006.) és a «The Financial News» (15.127.) 1933. december 16-án kelt számai, valamint méltatja azt a «The Economist» december 23-i száma (4713.), a Frankfurter Zeitung december 19-i (870.) száma, és a Deutscher Volkswirt 1934. január 12-i száma.

Továbbá, mérlegelve a kötvény teljes szövegét, megállapítja, hogy a felek egyike sem számolt azzal, miszerint a kötvényben kikötött fizetést valóságban arany érmepénzben fogják teljesíteni, sőt a bíróság megállapítása szerint az ily módon való teljesítés gyakorlatilag még akkor is lehetetlen, ha a kikötött arany érmepénz forgalomban volna. (Részleteket mellőzöm.)

Az aranyérmekikötés tehát betű szerint nem valósítható meg. Ily helyzetben az volt a bíróság véleménye, hogy miután a felek ezt a kikötést bizonyára különleges szándékkal tették, úgy — feltéve, hogy ez a szándék törvényes úton megvalósítható — a kikötés szó szerinti értelmezése helyett, annak a felek szándéka szerinti valódi értelmet kell tulajdonítani.

Az aranyérmekikötés a bíróság szerint nem fizetési módozat (mode of payment), hanem az adós társaság kötelezettsége mérvének (measure of the company's obligation) meghatározása.

A bíróság tehát a kötvényben foglalt fizetési ígéretet úgy értelmezi, hogy annak alapján angol papírfontban oly összeg fizetendő, amely egyenlő értékű százszáz, az Egyesült Királyság arany érmepénzében foglalt angol fonttal,¹⁰ az aranypénz 1928. szeptember 1-én volt súlyát és finomságát véve alapul. A kötvény névértékének minden fontja ily aranyértéket képvisel.

A bíróság érinti a Hágai Nemzetközi Bíróságnak a szerb kötvények ügyében hozott ítéletét és idézi annak azt a kijelentését, hogy valamely szerződésnek oly tartalma, amely egy fizetési ígéretet kvalifikál, nem mellőzhető mint felesleges, s így oly határozott kifejezés, mely az aranyra utal, nem hagyható figyelmen kívül. Kétségtelen, hogy a felek ez esetben is a szerb dinár értékingadozásával szemben kívántak védekezni, s ezt a Cour honorálta.

A «The Economist» szerint a lordok ítélete történelmi jelentőségű a pénzügyek terén¹¹ és óriási megnyugvást hoz sok gondolkodó, illetve aggódó embernek, egy olyan világban, amely a lefolyt években nagyon szívesen könnyített szerződéses kötelezettségein. Nincs abban józanság, hogy a jog odadobja magát arra a célra, hogy a pénzromlással szemben védekező felek valódi szándékát megghiúsítsa. A baj megtörtént, mialatt a fellebbezés elintézés alatt állott, és ma világos, hogy a nemzetközi tőke szabad forgalmára mindaddig aligha van kilátás, ameddig a tőkések nem bízhatnak abban, hogy tőkéjük és jövedelmük nem lesz kitéve a pénzromlás okozta önkényes és egyoldalú csökkentésnek.

A «The Financial News» szerint az ítélet teljesen megfelel a City normális ösztönének, és új korszakot nyit azon (nem tisztán amerikai) kötvényeknek, amelyek aranykikötést tartalmaznak.

A magam részéről az ítélet jelentőségét röviden még a következőkben látom:

1. Az ítélet, szemben az északamerikai és délamerikai törvényhozásban megnyilvánult felfogásokkal, jogos és védendő érdeket talál ama kikötésekben, amelyek pénzromlás esetére a követelés értékállandóságát az aranyhoz kívánják kötni. Az ítélet ezt világosan megmondja, és felfogását a hágai Cournak a szerb kötvények ügyében hozott ítéletére való utalással erősíti meg.

Ez annyival fontosabb, mert egy kiváló berlini jogász¹² felfogása szerint a dollár esése további lépés annak felismerésére, hogy feltétlen jogi védelem alá eső bizalom a pénz értékállandóságában, legalább pillanatnyilag jóformán nincs már többé.

Walcott senator ugyan az északamerikai szenátusban az aranykikötés tilalmát a szerződési szabadság fölösleges és súlyos megsértésének nyilvánította,¹³ de országának törvényhozása ezt a komoly figyelmeztetést nem honorálta.

A konzervatív Anglia tehát e téren új «Magna Charta»-t adott az érdekeltek kezébe, új «Habeas Corpus Act»-ot hozott a tőkéseknek és ezzel kétségkívül a forgalom haladását szolgálja a tilalmakba süllyedő Észak-Amerikával szemben.

2. A lordok ítélete a felek akaratát abban is respektálja, hogy midőn a kötvénybeli aranyérmepénzkikötést honorálni nem tudja, megadja józanul az aranyegyenérték iránti követelést, amely teljesen megfelel olyan államok gazdasági helyzetének, amelyekben

a pénzromlás bár jelentékeny, de még nem öltött szertelen méreteket.¹⁴ Amint korábban¹⁵ érintettem, a mai viszonyok közt egyedül ebben látszik az értékálló kikötés jövője.

3. Az ítélet gátat emelt oly tekintélyi érvekre való hivatkozások elé, melyek a kötvénybeli aranykikötés ellenére, a kisebb értékű hazai pénzben váltják be az esedékes szelvényeket. Így a németbirodalmi pénzügyminiszter a Young-kölcsön 1933. május 15-én esedékes szelvényei beváltásánál az aranykikötést figyelmen kívül hagyta, s ennek igazolásul angol bírói, sőt *egységes* nemzetközi gyakorlatra is (!) hivatkozott e kérdésben.¹⁶ A Reichsgericht ellenben néhány hónappal utóbb, belföldi felek között is teljes hatályt szerzett az aranykikötésnek.¹⁷

A lordok ítélete mindenképp alkalmas arra, hogy hathatósan támogassa a bázeli nyilatkozatban¹⁸ a kötvényhűség érdekében lefektetett elveket és arra, hogy a kötvénybirtokosoknak nyújtott jogi védelem révén a tőke normális forgalmát újból megindítsa.

Dr. Liebmann Ernő.

A «védettbirtok» minőség törlése.

A 14000/1933. M. E. számú rendelet (a továbbiakban R.) 15. §-a, illetve a 16,200/1933. M. E. számú rendelet 23. §-a foglalják össze azokat az okokat, amelyeknek fennforgásakor az érdekeltek a «védettbirtok» minőség törlését kérhetik.

A «védettbirtok» minőség törlése iránti kérelem eljárási szabályát a 16,200/1933. M. E. számú rendelet 24. §-a tartalmazza. Ezen § első bekezdése intézkedik arról, hogy a «védettbirtok» minőség telekkönyvi feljegyzésének törlése iránti kérelem esetén a bíróság a feleket meghallgatni köteles és ezen meghallgatási határnapot a bíróság a kérelem beiktatásától számított 15 napon belül kell hogy kitűzze.

A fenti § második bekezdése intézkedik arról, hogyha a védettséget elnyert adós nem teljesíti a rendeletekben előírt minimális kötelezettségeit, úgy az az érdekel, akivel szemben az adós a szolgáltatásokat elmulasztotta, kérheti a «védettbirtok» minőség törlését. Ugyancsak ez a bekezdés tartalmazza az utolsó fizetési határidő megállapítását, amennyiben kimondja, hogyha az adós legkésőbb a tárgyaláson teljesíti a törlést kérő érdekeltekkel szemben kötelezettségét, úgy a «védettbirtok» minőség nem törölhető. Egyben kimondja azt is, hogy a tárgyalás költségei — még ha teljesített is — adóssá terhelik.

A gazdaadós tehát, akinek ingatlanaira a «védettbirtok» minőség feljegyeztetett, a rendeletben foglalt kötelezettségeinek utoljára a védettség törlése iránti kérelem tárgyalására kitűzött határnapon tehet eleget.

Megtörtént azonban, hogy a késedelmes adós a rendeletben foglalt határozatokat, illetve a védettség törlésével kapcsolatos súlyos következményeket csak a tárgyalást megtartó bíró magyarázata után értette meg, s így a rendeletnek az a rendelkezése, hogy az utolsó fizetési határidő a tárgyalás napja, aminek elmúltával adós, ha utólagosan teljesít is, a «védettbirtok»-i minőség törlendő — nézetünk szerint — enyhítendő volna. Enyhíthető volna olyképp, hogy az eljáró bíró adósnak egy meg nem hosszabbítható 8—15 napi fizetési határidőt adna, amelynek elteltével a törlést kérő hitelezőnek kellene jelentenie a bíróságnak a fizetés meg-, vagy meg nem történtét.

Előfordult a gyakorlatban az az eset, hogy egy letárgyalt ügyben a bíróság a «védettbirtok» minőséget törő végzés kiadása előtt felhívta a törlést kérő hitelezőt, hogy nyilatkozzon, nem egyeztek-e meg adóssal időközben, mert ha a «védettbirtok» minőséget most törölteti, annak visszaállítása adósnak a rendeletek értelmében, még a későbbi teljesítés esetén sem fog módjában állani.

A fent említett halasztás szükségességét már az is mutatja, hogy a «védettbirtok» minőség törlését kérő egy hitelező — mint az tudomásunkra jutott — látva azt, hogy némelyik adós csak a tárgyaláson, a bírói magyarázat után értette meg a rendeleteket, és jött reá a védettség törlésének súlyos következményeire, az

¹⁰ «The obligation is to pay a sum ... equal to the value of £ 1000, if paid in gold coin of the United Kingdom ...»

¹¹ «Made financial history». A per tárgya ugyan csupán száz font volt, tehát mai magyar eljárási jogunk szerint nálunk ily perben a kir. Törvényszék fellebbezési tanácsa mondta volna ki az utolsó szót.

¹² Dr. Fritz Hausmann, Bankarchiv 1933. nov. 1., 46. old. «Der Sturz des Dollars ist ein weiterer Schritt zu der Erkenntnis, dass es ein rechtlich unbedingt zu schützendes Vertrauen auf Währung und Währungs-Stabilität jedenfalls unter den augenblicklichen Zeitverhältnissen nahezu überhaupt nicht mehr gibt.»

¹³ E lap 45. száma, 258. old. Congressional Record Vol. 77. No. 67. 5019. old.

¹⁴ L. dr. Kurt Hoffmann Bankarchiv 1934. jan. 1., 141. old.

¹⁵ E lap 37. száma, 213. old.

¹⁶ L. Pester Lloyd 133. május 13.

¹⁷ R. G. I. 54/33., II. 109/33.—1933. okt. 6., 1933. dec. 11. L. dr. K. Hofmann idézett cikkét, továbbá Berliner Börsencourir No. 502., 1933. okt. 26.

¹⁸ L. e lap 37. száma, 213. oldalát.

adós részére 15 napos utólagos teljesítési határidőt kért a bíróságtól, úgyhogy a hitelező a kitűzött határidő letelte után kérvénnyel értesíti a bíróságot a teljesítés meg-, vagy meg nem történtéről, s a bíróság csak ezen bejelentés után hozza meg a védettség törlését elrendelő vagy a teljesítést megállapító végzését.

A fenti könnyítéssel szemben azonban a «védettbirtok» minőség törlését elrendelő végzés elleni felfolyamodás megszigorítása válna szükségessé, azaz rendeletileg ki kellene mondani, hogy megmarad ugyan a védettséget törölő végzés elleni felfolyamodás, azonban ezen felfolyamodást csak birtokon kívül lehet benyújtani. Ezáltal megmarad egy esetleges téves bírói intézkedés esetén a jogorvoslati lehetőség, s egyik félre sem háramolhatik akkora hátrány, mint az esetben, ha pl.: a rosszhiszemű adós nem teljesítése esetén az érdekelt hitelező a «védettbirtok» minőség törlését kérte, s a bíróság a megtartott tárgyaláson elrendelte ugyan a «védettbirtok» minőség törlését, azonban a végzés adós felfolyamodása következtében jogerőssé nem válhatott, a «védettbirtok» minőség feljegyzése pedig fennmarad a felfolyamodási bíróság jogerős határozatáig. Ezen határozat meghozataláig azonban hosszú idő telhet el, amely idő alatt a rosszhiszemű adós jogtalan hasznot élvez, s a hitelezői elől az ingófedezetet el is vonhatja, akár van közfelügyelet vagy külön hitelezői megbízott, akár nincs.

A felfolyamodások elintézésére — az idő rövidsége miatt — mindezekig gyakorlat nem fejlődhetett ki, azonban már most célszerű lenne, ha a felfolyamodási eljárás, az elsőbírósági eljárás előbb említett újabb rendezése kapcsán, egvidejűleg rendeletileg szabályoztatnék.

Dr. Pálffy Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kártevő meghatalmazottak és egyesületi szervek.

A cégjog körét meghaladja, de a cégjogban különösen fontos a meghatalmazottak és egyesületi szervek harmadik személyekkel szemben felelősségének kérdése. Általános szabály, hogy a meghatalmazott és a szerv meghatalmazásának, vagy szervi jogállásának körén belül a meghatalmazottnak, vagy az egyesületnek szerez jogokat és vállal kötelezettségeket. A meghatalmazásnak fogalom-meghatározásához tartozik, hogy jogi hatásokat a nevében kötött ügyletekkel a képviselt javára és terhére keletkeztet. A meghatalmazás éppen azt jelenti, hogy a meghatalmazott jogosult legyen a meghatalmazó javára s terhére cselekedni. A meghatalmazásnak, vagy szervi jogkörnek a túllépésével megszűnik ez s az ú. n. falsus procurator saját személyében felelős. A túllépés elbírálásánál azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a meghatalmazott jogköre nem mindig a meghatalmazó kifejezett intézkedésén és elhatárolásán alapszik, hanem, hogy vannak, különösen a kereskedelmi jog körében, ú. n. vélelmezett hatáskörök (v. ö. K. T. 37., 38., 48., 45., 47., 48., 50., 290.) s ezek közt olyanok is, amelyeknek harmadik személyekkel szemben korlátozása is kizárt (v. ö. K. T. 39.) és hogy a szervi jogkörök is vélelmezettek, amelyeknek tartalmától soha sincs eltérésnek helye (v. ö. K. T. 190. Kft. 52.). Azt az előbb említett szabályt, hogy a meghatalmazó, az egyesület szerzi a jogokat és viseli a kötelezettségek terhet, a K. T. a részvénytársaságra vonatkozóan külön kiemeli, amidőn azt mondja, hogy: «azon ügyletek által, amelyeket az igazgatóság a társaság nevében köt, jogosítva és kötelezve a társaság lesz» (188.). A szakasz folytatólag azt is kimondja, hogy: «harmadik személyek irányában az igazgatóság tagjai a társaság nevében teljesített cselekményekért és az elvállalt kötelezettségeikért személyesen nem felelősek», amivel a bevezetésül felvetett kérdés, legalább a rt.-ra vonatkozóan már eldöntöttnek látszik. De ez a rendelkezés nem jelenti azt, hogy az ily cselekményekből sohasem támadhat kötelezettsége az igazgatósági tagnak harmadik személlyel szemben, hanem csupán azt, hogy ügyleti alapon nem. A harmadik személy kárkövetelése a meghatalmazott, vagy a szerv ellen csak jogtalan cselekményén alapulhat. Ez az általános magánjog szabályának az alkalmazását jelenti, vagyis annak a kártérítési kötelezettségét, «aki másnak jogvédte érdekét jogellenesen és vétkeesen, bár csak közvetve is megsértette», vagy «a jó erkölcsökbe ütköző módon másnak szándékosan kárt okozott». (MMT. 1709.) «Valamely rt. igazgatója» — mondja a kir. Kúria (1904. jan. 12. 403/1903. Dt. 3. f. 26., 49.) — «a saját törvényellenes cselekményéből származó kárért a károsultnak abban az esetben is felelős, ha a cselekmény a társaság érdekében történt.»

A meghatalmazott felelőssége harmadik személlyel szemben csak az ügyletkötésnél elkövetett jogellenes cselekményből eredhet. Nemcsak az ügyletkötés alkalmával, hanem magánál az ügyletkötésnél történtből. Oly esetek ezek, amelyekben a meghatalmazott a meghatalmazottnak megbízása, hozzájárulása, tudta nélkül él ravasz fondorlattal a másik féllel szemben és veszi rá az üzletkötésre.

Ez az egyesületi szervről is így áll azzal a különbséggel (l. azonban MMT. 1022.), hogy a szervnek ezért a cselekményeért az egyesület is szükségképp felelős, akkor is, ha a szerv alkotóit nem terheli még culpa in eligendo sem. (V. ö. Kft. 65. és MMT. 67.)

Az egyesületi szervnek ily felelőssége azonban nemcsak ügyletkötéssel lehet kapcsolatos, hanem az ügyvitellel is. Nehéz kérdés természetesen az, hogy az ily ügyviteli cselekményt, amelyet a szerv az egyesület érdekében végez, mikor kell olyannak tekinteni, amelyért kirendelőjén kívül másnak is felelős lehet azon az alapon, hogy éppen annak okozott kárt a jogellenes, vétke, a jó erkölcsökbe ütköző cselekvéssel. Az egyesület károsítása gyakran vezet harmadik személy károsodására a nélkül, hogy a szerv közvetlen károsítónak volna tekinthető. Így pl. a szervnek rossz üzletvitele tönkretetheti az egyesületet a nélkül, hogy a szervet az egyesület hitelezőjével szemben szükségképp kártérítésre kötelezné. Csak az egyenesen az illető hitelező, vagy hitelezők ellen irányuló cselekmény eshetik ily elbírálás alá. Ilyen eset pl. amidőn a rt. igazgatóságának tagjai (szervek) a csődkerésre vonatkozó törvényi szabályokat (K. T. 187.) nem tartják meg s evvel idézik elő a hitelezőknek nagyobb károsodását (K. 1905. nov. 17. 777/1904. Dt. 4. f. 3., 226.; 1932. szept. 22. P. IV. 15/1931. Hj. Dt. 25., 190.). A csődkerésre vonatkozó szabályok éppen a hitelezők védelmét célozzák s ezért, amidőn az igazgatóság ezen a téren mulaszt, éppen a hitelezők terhére cselekszik, az ő jogvédte érdeküket sérti meg. A K. T. ilyen közvetlen károkozásnak tekinti azt is, amely avval jár, hogy az igazgatóság tagjai a rt. részére saját részvényeit szerezték meg, vagy vették zálogba (161.), mert a tilalom megszegéseért kifejezetten a hitelezőkkel szemben teszi felelőssé az igazgatóság tagjait. A hitelezőkkel szemben közvetlen felelősség következik a K. T. 162. §-ából is, amely szerint a régebb kibocsátású részvények teljes befizetése előtt kibocsátott új részvények semmisesek s a kibocsátók minden a kibocsátásból eredhető kárért egyetemlegesen felelősek. Ugyanígy felelősek az igazgatósági tagok, ha az alaptőke felemelésének céljából jegyzett új részvényekre befizetett összeget, a felemelés meghiusulásának ellenére, a rt. céljaira felhasználták (K. 1901. febr. 8. 1329/1900. Dt. 3. f. 20., 77., v. ö. K. T. 154. ut. bek.). Ezekben az esetekben ugyanis a károsultak elsősorban az új jegyzők, akik részvényesekké nem lettek, hanem hitelezői a rt.-nak. A részvénykibocsátás kapcsán felelősek lehetnek az igazgatósági tagok a részvényjegyzőknek azért is, mert az aláírók a részvényjegyzésre a valóságnak meg nem felelő kijelentésekkel bírták rá (u. o.).

Felelősek lehetnek az igazgatósági tagok harmadik személyeknek a kellő ügyviteli gondosságnak elmulasztásából keletkezett károsodásért. Így felelősek a betevőknek a kellő ellenőrzéssel elhárítható sikkasztásból eredő kárért (K. 1904. ápr. 28. 746/1903. Dt. 3. f. 27., 15.), vagy azért, amelyet azzal okoztak, hogy 25 évig túrták a könyveknek rendetlen vezetését s nem gondoskodtak az ügyvitelnek a visszaélések felderítésére alkalmas megvizsgálásáról (K. 1915. máj. 6. IV. 1221/1914. Hj. Dt. 9., 110.), hogy vétkeesen elmulasztották a megkárosító visszaéléseknek megakadályozását, vagy megszüntetését (K. 1918. okt. 8. Rp. IV. 4974/1919. Hj. Dt. 13., 9.; 1932. jan. 26. P. IV. 2616/1930. Hj. Dt. 25., 82.).

Eddig mint kártérítést követelő harmadik személyek a hitelezők szerepeltek; kényesebb a részvényeseknek, mint harmadik személyeknek a kérdése, vagyis, ha nem hitelezői minőségben, hanem tagsági joguk alapján lépnek fel. E részben nem hivatkozhatni gazdag bírói gyakorlatra, aminek oka az, hogy régebbi fel fogás szerint a részvényes az igazgatóság tagjai ellen fel nem léphetett. (V. ö. Jogt. Közl. 1933. 279. Törv. Szemle.) Csak újabb bírói döntések szerint léphet fel a részvényes «a vétke igazgatósági tag ellen közgyűlési határozat nélkül is saját jogán», ami abból következik, hogy a K. T. 189. §-a «a törvénnyel, vagy alapszabályokkal ellenkező intézkedésével kárt okozó igazgatósági tag kártérítési felelősségét egész általánosságban a károsulttal szemben állapítja meg». (K. 1927. jún. 14. P. IV. 371/1927. Hj. Dt. 20., 107.) Ennek a részvényesi jognak a határait a fejlődő bírói gyakorlatnak kell majd megállapítani (v. ö. Sebestyén Samu: A rt. igaz-

gatóságának felelőssége. (Jogt. Közl. 1927., 221.). A kiindulási pont azonban itt is csak az lehet, hogy a felelősség alapja olyan vétke és jogellenes cselekmény vagy mulasztás, amely nemcsak a rt., hanem egyenesen a részvényes ellen is irányul. w.

Szemle.

— **Dr. Wesztermayer Vidor.** Az erdélyi havasok földjéből nőtt ki és lett azzá a terebélyes fává, amelynek áldásos gyümölcseit a hazai családjog nyolc éven keresztül neki köszönheti. Nyolc évig volt Wesztermayer Vidor a m. kir. Kúria III. tanácsának elnöke.

Messze, a jogászközönség körén túl, köztudattá vált az, hogy a m. kir. Kúrián a Wesztermayer-tanács a család védelmezője, az erkölcstelenség kérlelhetetlen üldözője, de egyúttal a bajbajutott emberek igazságos bírója.

Nem könnyű feladat a házasság intézményét a köz érdekében oly módon megvédeni, hogy az egyes megtalálja élete boldogulásának és boldogságának megtámadott létalapját. Az írott jog erre csupán egy kereket nyújt, a bíró az ő bölcsességével és szívével ad ennek tartalmat. Wesztermayer Vidor ezen tulajdonságokkal megáldva, nagy elődei nyomdokain haladva, a házassági jog területén, mint a III. polgári tanács elnöke, oly eredményekre tekinthet vissza, amely jogfejlődésünknek hasznára és a jogkereső közönség megnyugvására szolgált.

Most, hogy a törvény rendelkezése folytán nyugalomba vonul, mi jogászok megilletődve tekintünk fel arra a tornyos tanácselnöki karosszékre, ahonnan oly gyakran hallottuk az ő szabatosan megfogalmazott sentenciáit és ahonnan most távozik.

Bíróársaitól való búcsúszavaiban ő maga mondja, hogy bár fájdalmas az ő forrón szeretett hivatásától való távozás, a jól végzett köteleességteljesítés büszke tudatában és magasztos érzésével teszi ezt.

Egy nagy bíró csukja be a kezébe adott törvénykönyvet, amelyből 46 esztendőn keresztül alkalmazta az élő jogot az igazság dicsőségére és embertársai megnyugvására.

A magyar jogászközönség hálás szívvel búcsúzik ki-magasló lársától és kívánja, vigye magával nyugalomba az ő bensőséges elismerését és szeretetét.

Nagy megnyugvással vettünk tudomást, hogy utódja, segítőtársa: **dr. Thébusz Aladár** kúriai bíró úr lett, aki közel 20 éve működik mint bíró a házassági jog terén. Az ő jogi tudása és minden nemes, szép és új eszme iránti hajlama biztosíték, hogy a házassági jog az ő kezében fejlődni fog és a jogkereső közönség a változó életviszonyok mellett megértő bírót talál benne. *Szt. D.*

— **«A magánjog szerkezete»** címen nagyszabású tanulmány jelent meg **dr. Fürst Lászlónak**, a fiatal jogtudós és jogíró gárda egyik legkiválóbb tagjának tollából, a Pázmány Péter-Tudományegyetem magánjogi szemináriumának kiadványaként. A 30 ívre terjedő munka a modern magánjogi tudomány legfrissebb és legnehezebb problémáival foglalkozik nagy elmélyedéssel, finom megfigyelésekkel, az önálló új gondolatok sokaságával, bő irodalmi és jogösszehasonlító apparátussal. Tárgykörének gazdagságát mutatja a könyv hármas tagozata: első része a *«Szabálytan»*, a magánjogi jogszabályok *eszméi* tartalmával, a jogi értékelésekkel és fogalmakkal foglalkozik; második része, mint *«Tüneménytan»* a szabályozott életjelenségeket vizsgálja (élet és magánjog, gazdasági érték stb.); végül a harmadik rész, az *«Alaktan»* a külső formákat elemzi, amelyekben a jog megjelenik (a szabályok belső szerkezete, a jogszabályok feltüntetése, rendszer és módszer). A mű híven tükrözi vissza a modern magánjogi tudomány eszmeáramlatait, szá-

mos irányban új utakat tör és kétségkívül újabb jogirodalmunknak egyik legmélyebben járó, ritka eszmegazdagságú terméke, amely hivatva van arra, hogy jogelméletünkben *alapvető* jelentőségű legyen, de a mellett a joggyakorlatra is termékenyítő hatású lesz. Gondoskodunk róla, hogy a mű nagy értékének megfelelő méltatásban részesüljön lapunk hasábjain is.

Közgazdaság.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület igazgatósága megállapította az 1933. üzletévi mérlegét és nyereség-veszteség-számlát és elhatározta, hogy a közgyűlésnek az 1.156.900,22 P-t tevő nyereség felosztására nézve a következő javaslatot fogja előterjeszteni: Fizetessék osztalékra minden részvény után 3 P, dotáltassék a rendes tartalékalap 100.000 P-vel, az ingatlan-értékesítési tartalékalap 100.000 pengővel, fordítottassék jótékony célokra 12.000 pengő, a felügyelőbizottság és a választmány tagjainak tiszteletdíjára 18.390 P, a tisztviselők külön jutalmazására 70.030 P és az alapszabályszerű jutalékok levonása után megmaradó 192.526,96 P az 1934. évi nyereség- és veszteség-számlára irassék át.

597

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok legnagyobb része a hivatalos lapban való megjelenésre közgyűlési meghívó, mérleg, rendkívüli közgyűlési magánhirdetéseit Erdős József hirdetési irodája (Budapest, VI., Teréz-körút 35.) útján adják fel, mert ez az iroda utólérhetetlen pontossággal jelenteti meg hirdetéseit és küldi meg a támlapot a nyugtával. Az eredeti hirdetmény hátára az illető vállalat cégbélyegzőjét kell ráütni és ellátni cégszerű aláírással. A hirdetmény a vételtől számított harmadnapra jelenik meg. Az Erdős-iroda levélcíme: Erdős József, Budapest 62. Postafiók 288.

598

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. György Ernő, az OHE. igazgatója: Újabb fejezetek a válságjog köréből. (I.) — Dr. Orbán Sándor, rendelő főorvos: Az elmebeteg-ügy nehézségei a gyakorlati életben és annak megjavítási lehetőségei. — I. Dr. Iovag Ullmann Antal, II. dr. Kovács Marcel budapesti ügyvédek: Kalvária egy menytartási per körül. — Dr. Szabó Mihály (Bécs). A megbízás nélküli ügyvitel a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. (I.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 7. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 1.

Újabb fejezetek a válságjog köréből.

A jogi korlátozások rendszere.

A társadalmi fejlődés kezdetlegesebb fokán egy személyben olvad össze hármass funkció: a papé, az orvosé, a jogászé. A testi, lelki és szociális bajok orvoslását tőle várják. Személyét misztikus varázs veszi körül s az ebben való hit sikerének titka.

Súlyos gazdasági, társadalmi megrázkódtatások idején különös atavizmussal éled újra a jog misztikus erejében való hit. Van ebben valami csodavárás: a jog társadalomszervező funkciójának túlbecsülése. Amikor voltaképpen mindenkinek látnia kell, hogy a fennálló válságjelenségek gyökerei hogyan ágaznak szét a politikai, társadalmi és gazdasági élet talajában — mégis az orvoslás lehetőségét nem ezeken a területeken keresik, hanem a jogszabály beavatkozásnak tulajdonítják azt a mágikus erőt, amely a betegségi tüneteket egyszeriben eltünteti.

Ez a lelki beállítottság sok tekintetben adhatja a magyarázatát annak a feladatkorbozódásnak, jogszabály túltengésnek, amellyel a válság során most is találkozunk. S aki a válságjog problémakörével¹ kíván foglalkozni, annak számára — legalább ezidőszereint úgy látszik — végelethetetlen terület szemhatára nyílik meg. Az izgalmasan érdekes probléma e kérdés mélyén mindig az marad, hogy a válságjog gyűjtőfogalma alá vonható jelenségekből *mi az, ami a gazdasági leromlás kísérője*, nyilvánvalóan átmeneti, kóros tünet, s hol van-e joganyagnak az a része, amely a jog továbbfejlődésének irányvonalát mutatja, amely nem egyszerűen a betegség kóros elfajulása, hanem talán a jogélet új fejlődési korszakának egyik pillére.

Az újabb közgazdasági kutatások során, amikor a gazdasági életben végbemenő változások jelentőségének mérlegelésére kerül a sor, éles különbségtevással találkozunk aszerint, hogy a szóbanforgó gazdasági jelenség csupán a konjunkturális változás behatása alatt jött-e létre, vagy abban a gazdasági élet szerkezetében beállott változást kell-e látnunk. A vizsgálatnak ez a rendszere, amely a *konjunkturális* és *strukturális* változások között különbözet, a közgazdaság körében igen termékenynek bizonyult. A szemléletnek ez a módja bizonyára igen hasznos volna a jog körében is, bár annak gyakorlati alkalmazása itt összehasonlíthatatlanul nehezebb. A gazdasági élet tényei sokkal rövidebb perspektívából és szabatosabb módon mérhetők le, mint a jogélet megnyilvánulásai. Annál a szoros kapcsolatnál fogva, amely a gazdasági és jogélet között

fennáll, a gazdasági élet fejlődési tendenciái fognak a jog alakulására is döntő befolyást gyakorolni.

A gazdasági és jogélet között fennálló erős összefüggés jut ki-fejezésre abban is, hogy az a szemléleti mód, amely a gazdasági életben uralkodik, áttérjed a jog területére is. A gazdasági értékelés a jelen szemszögéből bírálja el a jövőt s annak esélyeit a jelen adottságai alapján mai értékben eszkomptálja. A gazdasági válság pesszimista beállítottsága így vezet az értékrombolásnak arra a folyamatára, amellyel ma oly széles körben találkozunk. E szemléletből fakadnak azok a téves teóriák, amelyek a gazdasági életben jelentkező bajokat a túltermelésre vezetik vissza. E felfogás szerint a termelési apparátus aránytalanul nagymérvű megnövekedése, a technika rendkívüli előrehaladása vezetett a kínálat abnormis megduzzadására, amellyel a kereslet lépést tartani nem tudván, következett be szükségképen a gazdasági élet válsága. Amikor ez a téves szemlélet a javulás útját a termelés lecsökkentésének irányában keresi, azt az alapvető jelentőségű körülményt hagyja figyelmen kívül, hogy az emberi szükséglet köre nem egy véglegesen körülhatárolt mennyiség, annak további fejlődési lehetőségei igen messzemenőek, amellet, hogy az emberiség igen nagy részénél a jelenleg is fennálló szükségletek kielégítése, ezidőszereint is, a javak iránt megnyilvánuló igen széleskörű keresletet jelenthetne. A sajnálatos azonban az, hogy e téves gazdasági teória elterjedésre talál a jogélet körében is. *Azok a jogszabályok, amelyek az emberek mozzási szabadságának, a társadalmi és gazdasági életben való elhelyezkedési lehetőségének korlátozására irányulnak, lényegében ugyanabból a gondolatkörből fakadnak, mint a túltermelés közgazdasági elméletének itt vázolt megnyilatkozásai.* Ezek is a mai szűkösséget, a válsággal együttjáró korlátozott lehetőségeket, valami végleges adottságnak tekintik, amelynek megfelelő jogi megszervezése, szabályozása, racionalizálása látszik az egyedüli helyes célkitűzésnek. A foglalkoztatási, érvényesítési lehetőségek körének minden rendelkezésre álló eszközzel való bővítése helyett, nem a fennálló szűkösség mielőbbi kiküszöbölése — e kérdés megoldásának egyedül elképzelhető módja — hanem annak intézményesítése és rendszerbe foglalása jelentkezik — e felfogás szerint — a jogélet szempontjából mint legelsőrangú fontosságú probléma.

A jogfejlődés alakulásának a gazdasági élettel és a közgazdaság teóriáiban is uralkodó felfogásokkal való összefüggését legjobban megvilágíthatja annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a *külföldi* jogállása a belföldiéhez képest miképen alakult. Azt a középkori elvet, mely az idegent vogelfreinek, minden jogi védelemtől mentnek nyilvánította, a jogfejlődés elég korán kiküszöbölte. De még így is meglepő, hogy még a XVIII. század folyamán is mily messzemenő korlátozások érvényesülnek az idegenekkel szemben, akiket a legfontosabb személyi és vagyonjogok köréből zárnak ki. A külföldi nem szerezhethet örökséget, nem lehet gyám, nem indíthat apasági keresetet, nem szerezhethet vagyont, mozgási, letelepülési, foglalkozási lehetősége a legmesszebbmenő korlátozások alá esik. Az idegenek egyenjogúsítására irányuló törekvések voltaképpen csak a XIX. században lépnek fel s igen figyelemreméltó e részben az, hogy a legkulturáltabb európai államok legnagyobb részében az idegenek jogegyenlőségének elismerése még száz évre sem tekinthet vissza. A XIX. század példátlan gazdasági ekspanziója, a termelés rendkívüli arányú megnövekedése, a társadalmi kereteknek ezzel kapcsolatos széleskörű kitérülése adhatta csak meg a lehetőséget annak, hogy az idegenek jogegyenlősítésének

¹ A válságjog kialakulása c. 1933-ban megjelent tanulmányomban igyekeztem a fogalom meghatározáshoz és e problémakör rendszeres feldolgozásához adalékokat szolgáltatni. Ezzel a fogalommal azóta a jogirodalom egyre inkább kénytelen foglalkozni. Szladits Károly közeljövőben megjelenő Kötelmi Jogának tartalomjegyzékéből látom, hogy e standard munka is több fejezetben dolgozza fel a joganyag válságjogi vonatkozásait.

gondolata elismerésre találjon. Ez irányban az első erőteljes megnyilatkozással a francia jogalkotásban találkozunk, amikor a Code Napoleon 11. szakasza kimondja azt az elvet, hogy a külföldi Franciaországban ugyanazt a jogot élvezheti, amelyet a külföldi törvények a francia állampolgárok számára biztosítanak. E látszólag a teljes jogegyenlőség szempontjait érvényesítő felfogás azonban abban az időben reális gyakorlati jelentőséggel a többi országok magatartása következtében nem bírhatott. Csak 1819-ben találkozunk a francia jogszabályok újabb, az idegenek egyenjogúsítását biztosító kiterjesztésével. Ausztria, Németország, Olaszország csak a XIX. század hatvanas éveiben ismerik el az idegenek jogegyenlőségének elvét. S a XIX. század erőteljes gazdasági fejlődése vezethetett arra, hogy a svájci polgári törvénykönyv eljusson e gondolatnak legtisztább, leglapidárissabb megfogalmazásához, kimondván, hogy: «jogképes mindenki».

A magyar jogfejlődés az idegenek jogállásának elbírálásánál általában a liberálisabb felfogás felé hajlik. Az ingó vagyron szerzését már a régi magyar jog is megengedte, az ingatlan vagyron szerzésére való jogosultságot pedig az 1852. nov. 29-i nyílt parancssal életbeléptetett osztrák polgári törvénykönyv adta meg. Frank Ignác² öt pontban foglalja még össze azt a különbséget, amely az idegen és a belföldi között fennáll, így többek között, hogy idegen ember nem szerezhet fekvő jószágot, hogy kereskedést, mesterséget nem űzhet. Ezek azok az elsőbbségek, amelyek a magyar hazafi nevet az idegenek felébe emelik.

S érdekes jelenség, hogy amiképp a gazdasági válsággal együttjáró leromlás az életlehetőségeket megnehezíti, azok a korlátozások, amelyeket a XIX. század jogfejlődésének kiterjesztő, a jogegyenlőség gondolatát érvényesítő tendenciája küszöbölt ki, újból jelentkeznek, de rendszerint nem az általános elveket megállapító magánjogi, hanem a speciális rendelkezéseket tartalmazó közigazgatási jogi szabályok útján. Az, amit Frank Ignác 1845-ben megállapított, az ingatlan vagyron szerzése és az iparüzés tekintetében fennálló korlátozások az idegenekre vonatkozólag most újból érvényesülnek.

De a korlátozásnak ez a köre nem áll meg egyszerűen a külföldi és a belföldi közötti különbségtevésnél. Az elhelyezkedési lehetőségek szükségességének jogi megszervezése a belföldi állampolgárok közötti különbségtevés rendszeréhez is elvezet. Itt természetesen nem csak, sőt talán nem is elsősorban racionális szempontok játszódnak a döntőszerepet. Hogy az utódállamok megfosztották hivatalaiktól azokat az állampolgáraikat, akik magyarok voltak, abban a nemzetiségi elfogultság és a megüresedő állások megszerzése iránti törekvés egyaránt szerepet játszik. De azok a korlátozások, amelyek akár a gazdasági életben, valamely foglalkozási ágban való elhelyezkedés, akár a tanulás szabadsága, vagy bármilyen már vonatkozásban is jelentkeznek, lényegében mind ugyanennek a felfogásnak a kifejezői. *A kívét elégetni, vagy a tengerbe dobni, a teheneket leölni, hogy azoknak az ára le ne menjen, ugyanabból a gondolatmenetből fakadó felfogás, mint oly jogszabályokat alkotni, amelyek az emberek elhelyezkedési lehetőségét akarják körülhatárolni s ebben az irányban építik ki a korlátozások rendszerét.*

Itt bizonyára fel lehet hozni azt az érvet, hogy e jogi korlátozások kényszerű velejárói a kialakult szűkös helyzetnek, a jog csak számol azzal, ami az életben kialakult, s szabályai csak a fennálló helyzet rendszerbe foglalására irányulnak. Az ily jogintézmények kiépítésénél azonban azt a szempontot kell figyelmünkre méltatnunk, hogy a jogszabály valójában okozat ugyan, de egyben ok is. A jogszabályt bizonyos gazdasági, vagy társadalmi adottság váltja ki, de a gyermek túlélheti szülőjét s az okozat megmarad, amikor már az azt előidéző ok meg is szűnt. E korlátozások hatásait hosszabb időre éreztethetik s fennállhatnak olyan időben is, amikor már azok a kényszerítő körülmények, melyek életrehívásukra okot szolgáltatottak, megszűntek. Így alakul ki egy különös circulus vitiosus, hogy amíg egyfelől a társadalmi és gazdasági adottság kényszerítő ereje vált ki bizonyos irányú jogi szabályozást, másfelől e szabályozás létezése a fennálló helyzetből való kibontakozásnak válhat akadályává. Ami eleinte úgy jelentkezik, mint egy kényszerhelyzet szükségesszabályozása, az — az idők folyamán — jogelvvé szublimálódhat s szellemének befolyását a gondolkodás irányításában is érvényesítheti.

A jog különbségtevései.

Hogy a jog egyformán mér mindenki számára, hogy a jogszabály parancsa általánosan irányadó — az mint alapvető, beidegzett, szinte természetjoginak tekinthető igazság él nemcsak a jogászok — de ami itt talán éppen olyan fontos, — a nem jogászok felfogásában is.

Valahogyan úgy képzeljük a jogszabálynak mindenki számára való alkalmazhatóságát, mint ahogyan egy nagy konfekciós üzemben mindenki megkapja a megfelelő ruhát. A jogszabály egyenruhája ráillik mindenki testére. De az újabb jogfejlődés e részben különös elhajlásokat mutat. Előbbi hasonlatunk körében maradván, inkább azt lehetne megállapítanunk, hogy jogszabályok alkalmazása szempontjából a mérték utáni szabóság gondolata van terjedőben — a jog egyre inkább számol az egyes egyének személyi, szociális, gazdasági adottságaival. Újabb jogszabályaink körében egyre inkább találkozunk a «testhezállókka», amelyek a speciális adottságokhoz, meghatározott személyi vagy tárgyi feltételek fennforgásához fűzik a jogszabály alkalmazhatóságát.

A mindenki számára egyforma mértékkel mérő törvény, amely Anatole France híres mondása szerint gazdagot és szegényt egyaránt eltilt attól, hogy a hidak alatt háljanak, ma már a jogélet széles területein nincs érvényében. A hálóhelyek megállapításának, beosztásának egész rendszere alakult ki azóta, amely nemcsak a szegény és gazdag, de még a különböző foglalkozási ágak, személyi minőségek, jövedelemforrások természete szerint is különböztet.

Ha ez a különbségtevés a szociális szempontok figyelembevételében jut kifejezésre, ha az például a létminimum jogi védelmét jelenti, úgy a fejlődésnek ez az iránya csak rokonszenvvel találkozhat, amint hogy az valójában nem is jelent egyebet a jogi eszközök kifinomításánál.

De már ebben a körben, a kötelezettségben álló, védelemre szorulóknak látszó adós jogi helyzetében is a különböző elbánás széleskörű skálája alakul ki.

Állami tisztviselő fizetése általában nem foglalható le. (1918. évi XXII. tc.) E rendelkezés helyénvalóságáról, hogy az mennyiben védi a köztisztviselők érdekeit, itt nem beszélünk, csak megállapítjuk, hogy ezzel szemben például a magántisztviselő fizetése lefoglalható.

A kisiparosok keresetének folytatásához szükséges szerszámok, eszközök mentesek a végrehajtás alól, a kiskereskedőre nézve nem áll fenn hasonló jellegű létminimumvédelem.

De a különbségtevésnek egész skálája alakul ki a különböző gazdaadós védelmi jogszabályokban. Már annak a személyes minőségnek eldöntésénél is, hogy kit lehet a védelem körébe eső gazdaadós tekinteni, a figyelembejövő személyi és tárgyi kritériumok bonyolult rendszerével találkozunk. A 2500/1933. P. M. sz. rendelet tartalmaz e részben közelebbi megállapításokat, részben a vélemezett, részben a ténylegesen megállapítható jövedelmek egybevetése alapján. E problémakörben egész különleges kérdések is felmerülnek. Lehet-e házas belteleknek minősíteni a Budapesten lévő, parkkal összefüggő palotát, a városi be nem épített telek mezőgazdasági ingatlan minősége nyerhet-e megállapítást?

A különbségtevés rendszere érvényesül például a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 9. §-ának a végrehajtási korlátozásokat megállapító rendelkezéseiben, amikor ez megállapítja a végrehajtás mentességet a gazdaadós lakásának szokásos berendezési és használati tárgyaira. Amíg egyébként végrehajtási jogunk a lakásberendezés tekintetében — társadalmi állásra való tekintet nélkül — a létminimum védelmének álláspontjára helyezkedik, itt az adós pozícióját szemelött tartó, személyre szabott, tehát sokkal szélesebbkörű lakásberendezés védelemmel találkozunk.

A nagybirtokosnál, a «szokásos berendezési és használati tárgyak» köre kiterjedhet egy gazdagon berendezett, szőnyegekkel, műtárgyakkal, ezüstneműekkel dúsan felszerelt tizenötszobás lakás ingóságaira is. Sőt itt még előállhat az a furcsaság is, hogy ha a védelem alá eső gazda egyben kereskedő, vállalkozó vagy egyéb foglalkozást is űz, úgy lakása az idézett szakasz alapján a végrehajtásmentességet élvez. A hitelező tehát rosszabb helyzetbe kerül e foglalkozási ágakhoz tartozó adósainál, ha azoknak mezőgazdasági vagyonuk is van. A vagyontöbblet a hitelező számára itt gyakorlatilag oly fedezetelvonásra vezet, amelyhez való joga egyébként kétségtelenül fennállana.

A különbségtevésnek ez a rendszere — amelynek példái még nagy számban felhozhatók lennének — voltaképpen az ügyletkötő

² A Közigazság Törvénye Magyarhonban I. 102. 1.

felek személyes körülményeinek beható vizsgálatát tenné szükségessé minden konkrét esetben, ami alig egyeztethető össze a gazdasági élet gyors elhatározásokat igénylő forgalmi rendjével. De fokozza a bonyodalmat, hogy a személyi különbségvetés nem áll meg a kötelezettségben álló fél, az adós személyes viszonyainak mérlegelésénél. Hasonló szempontok érvényesülnek a másik oldalon is, a kötelmi viszonyban jogosított, gazdaságilag erősebb helyzetben lévőnek látszó felek személyes viszonyainak elbírálásánál is. Az itt mutatkozó különbségtevések gyakran oly messzemenőek, hogy nagy mértékben igazolják annak a megállapításnak a helyességét, hogy sokkal fontosabb, hogy az ember hogyan válogatja meg a hitelezőjét, mint az adósát.

Különös nyomatékkal lépnek fel e jelenségek a válságjoggal összefüggésben álló joganyagban.

A valorizációs törvény 14. §-a szerinti felértékelésnek egyik előfeltétele a hitelezőnek a szóbanforgó ügylet alapján bekövetkezett tönkreváltása.

Lényeges szerepe van a hitelezői személyes minőségnek a gazdasági lehetetlenülés judikaturájában. Bár itt a fejlődés inkább abban az irányban haladt, hogy a szubjektív — a hitelező és adós személyében rejlő körülmények helyett, inkább az ügylet objektív vonatkozásaira, a szolgáltatás és ellenszolgáltatás aránytalanságára helyezi a súlyt, újabban mégis azt tapasztaljuk, hogy a gazdasági lehetetlenülésnek a *bérleti viszony* szempontjából való figyelembevételénél a felek személyes körülményeire a bírói gyakorlat lényeges súlyt helyez. Így a Kúria (VI. 4179—1933.) egy üzlethelyiség bérleszállítása iránt indított perben a gazdasági lehetetlenülést fennforogni nem látja, bár a helyiség bére a környéken levőkéhez mintegy 25 %-kal haladja meg, különösen azon indokból, mert a bérlő kedvező, a bérbeadó pedig kedvezőtlen viszonyok között él.

A munkabérviszonyban a munkaadó gazdasági helyzetének leromlása a fizetés, nyugdíj leszállításra, fizetéseképtelenné válása pedig az alkalmazott előnyös jellegű igényeinek messzemenő korlátozására nyújt módot.

De nagy különbségek mutatkoznak ugyanazon adós különböző hitelezői kategóriáinak jogi elbírálásánál is.

A hitelező *külföldi* minősége automatikusan messzemenő moratóriális kedvezményt biztosít az adós számára, amely túlmegy a szorosan vett valutavédelmi rendszabályok védelmi körén.

De talán még ennél is nevezetesebb az a különbségtétel, amely a gazdaadós belföldi különböző kategóriájú hitelezői között mutatkozik. Dr. Földes Mór állította össze hat pontban egy érdekes, e kérdés összes vonatkozásait feldolgozó tanulmányában³ azt, hogy egyfelől a hitelintézeti, másfelől az egyéb hitelezőket milyen eltérő jogok illetik meg a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet intézkedéseihez képest. Komoly indokok tették szükségessé a magyar hitelszervezetnek itt nyújtott részleges kárkiengyelítést. Az így mutakkozó különbségtevés igen lényeges gazdasági jelentőséggel bír, kiterjed a kamathozzájárulásra, törlesztési jutalomra, az állami hozzájárulás alapján történő tőketörlesztésre és egyéb fontos kérdésekre. E lényeges körülmények egybevetése alapján arra a megállapításra juthatunk, hogy egy ugyanolyan rangsorban bejegyzett hitelintézeti követelésnek jóval nagyobb a gazdasági értéke, mint más hitelező hasonló helyen és jogcímen bekebelezett, azonos összegű követelésének.

A különbségtevésnek ez a rendszere — melynek a fentiekben csak példaszzerű illusztrálására törekedhettünk — a gazdasági életbe a kockázatnak új, különleges elemét viszi be. Sa bizonytalanság fokozására vezet, hogy ezek a kategorizálások felismerhetőkké, rendszerint csak *utólag*, nem az ügyletkötés — hanem a *teljesítés* időpontjában válnak.

(Folyt. köv.)

Dr. György Ernő.

Az elmebetegügy nehézségei a gyakorlati életben és annak megjavítási lehetőségei.*

A zárt intézetben elhelyezett betegekkel kapcsolatos elmeügyi problémák eléggé ismeretesek, de kevésbé bírnak tudomással azokról a kérdésekről, amelyekkel az intézeteken kívül a mindennapi életben találkozunk és melyeknek ismerete szintén igen fontos úgy az elmeorvosokra, mint az egész orvosi társadalomra nézve, mert

egyrészt súlyos feladatok elé állítják a pszichiátert, másrészt sok bajjal és veszéllyel járhatnak magára a betegre nézve is. Ezekre az akadályokra akkor bukkanunk, ha valamely elmebetegnek zárt intézetben való elhelyezése válik szükségessé. Most nem a *chronikus*, csendes, veszélytelen betegekre gondolok, mert ezeknél, ha szükségessé válik az internálás, veszély nélkül és türelemmel bevárhatjuk, míg azt a hozzátartozók, több vagy kevesebb sikerrel keresztülviszik, sem az ú. n. *«határesetekre»*, amidőn vitatható, hogy egyáltalában fennforog-e elmebetegség esete, minthogy ily esetekben rendszerint nincsen *«periculum in mora»*. Azokkal az esetekkel foglalkozom, amelyeknél közvetlen veszély fenyeget, amelyeknél a zavartság, a pszichózis acut módon, hirtelen, majdnem explozive tör ki, sok esetben nagy izgalmakkal, óriási psychomotoros nyugtalansággal és sok más fenyegető tünettel. Ezeknél a betegeknek a zártintézeti elhelyezés pillanatnyi késedelmet sem szenvedhet, mert a legnagyobb mértékben veszélyeztetik úgy a saját, mint a környezet életbiztonságát és vagyoni épségét. Az ilyen *ön- és közveszélyes elmebetegnél* a kihívott orvosnak azonnal intézkednie kellene a betegnek zárt intézetben való elhelyezése érdekében; minden pillanatnyi késedelem jóvátehetetlen hibák, tragédiák okozója lehet.

Ezzel szemben hogy áll az ügy a *valóságban*? Mit tudunk tenni? A válasz nagyon lesújtó: igen sok esetben semmit sem. Ha vizsgáljuk, hogy mi a magyarázata ennek a ferde helyzetnek, csak azt tudjuk válaszolni, hogy *a jelenleg érvényben levő elmebetegügyi törvényeink*.

Az egészségügyre vonatkozó hazai törvények és rendeletek (az 1876: XIV. tc., valamint az 125.000/1902. sz. magy. kir. belügyminiszteri rendelet, az 1912: LIV. tc. és az 1300/1932. sz. magy. kir. népjóléti és munkügyi miniszteri rendelet) kimondják: «arra, hogy valaki gyógyítás és ápolás végett tébolydába, zárt elmeintézetbe felvétethessék, *közhivatalban* levő orvostudornak abbeli bizonyítványa, hogy az illető elmebetegben szenved, szükséges». Sőt a 125.000/1902. sz. rendelet még külön is hangsúlyozza, hogy *«közhivatalban levő orvos bizonyítványa nélkül elmebeteg egyáltalán nem vehető fel»*. Ez tehát azt jelenti, hogy ha pl. éjjel 1 és 2 óra között elmeorvost hívnak ki egy súlyos ön- és közveszélyes elmebeteghez, akinek az internálása halasztást nem tűr, úgy az orvos konstatálhatja ugyan a bajt, láthatja a fenyegető veszélyt, amely percek, órák alatt bekövetkezik, mégis teljesen tehetetlen. A beteg beszállítása érdekében nem intézkedhetik, ha történetesen nem közhivatali orvos és pedig azon egyszerű oknál fogva, mert délután 2 órától másnap reggel 8—10 óráig a közhivatali orvosi bizonyítvány beszerzése lehetetlenség. A hivatal ugyanis délután 2 órától másnap reggelig nem működik. Gyakorlatilag ez nem jelent kevesebbet, mint azt, hogy az *elmebetegellátás olyan nagy városban, mint pl. Budapest, a napnak csak 6 órájában vihető keresztül és 18 óráig át nem*. Délután 2-től reggel 8-ig a dühöngő, tomboló, zavart elmebeteg leugorhat az emeletről, kiirthatja a családját, felkötheti önmagát stb., nem tudjuk elhelyezni, ha csak nem nyúlunk ahhoz az ismert fogáshoz, hogy a nyugtalan, közveszélyes beteget kivitjük a családdal az utcára, lehetőleg rendőr közelébe, mert ezzel kisebb kockázattal és egész rövid időn belül célt érünk: a beteg közbotrányt okoz és kiereszkolja az azonnali hatósági beavatkozást. A törvények és rendeletek tehát úgy vannak megalkotva, hogy betartásuk sokszor lehetetlen. Az elmebetegellátás nagy szerencséje, hogy a legtöbb intézet vezetője szociális emberbaráti gondolkodástól és orvosi hivatásának feladatától áthatva, nem tartja be mereven a rendeleteket, mert tudatában van annak, hogy milyen helyrehozhatatlan hibák származhatnak annak betűszerinti betartásából.

Az elmebetegellátás egy további hiánya, hogy mostani törvényeink nem nyújtanak módot a betegség vagy baj megelőzésére, megakadályozására. *Praeventive* nem tudjuk megvédeni sem a beteget, sem a hozzátartozókat az őket fenyegető veszélytől. Feltartóztathatatlanul közeledő katasztrófa esetén, amikor pl. a családnak, a környezetnek már feltűnik a beteg gyanús viselkedése, aki téveszméi, hallucinációi révén a környezetet állandó rettegésben és nyugtalanságban tartja, hiába tárja fel a család kétségbeesett helyzetét, *a hatóság nem tud előzetes támogatást nyújtani, csak amikor már a beteg elkövet valamilyen törvénybe ütköző cselekedetet és bekövetkezett a helyrehozhatatlan baj*.

Azonban jelenleg érvényben levő törvényeinknek és rendeleteinknek más hibái is vannak. Azokra az esetekre gondolok, amikor nem azonnali segélynyújtásra van szükség, hanem pl. a szak-

³ Megjelent a Hitelevédelem 1934. évi 2. számában.

* Magyar Elmeorvosok XII. évi gyűlésén tartott előadás.

orvos megvizsgál egy beteget, esetleg a szükséghez képest hosszabb időn át meg is figyel és kiállítja részletesen megalapozott, szakszerűen kidolgozott orvosi bizonyítványát, amely szerint zártintézeti elhelyezést vél szükségesnek. A hozzátartozók ezzel a bizonyítvánnyal az illetékes közhivatali orvoshoz fordulnak, aki a beteget szintén megvizsgálja, azonban legjobb tudása mellett sem tudja magáévá tenni a szakorvos felfogását és véleményét és «mehogy szegény beteg ép ésszel a tébolydába kerüljön», lelkiismerete sugallatára hallgatva, nem állítja ki a beutalásra szóló bizonyítványt, ami természetesen lehetetlenné teszi a betegnek zárt intézetben való elhelyezését. Ebből a helyzetből a betegnek és az elmebetegügynek sok kára, hátránya származhat. Miután a szakorvosnak sokszor heteken át nyílik alkalma megfigyelni, kivizsgálni a beteget, sokkal inkább áll módjában tisztában lenni a betegség mineműségével, annak fokával, ön- és közveszélyességével, mint a hatósági orvosnak, akinek már sok másirányú elfoglaltsága sem engedheti meg, hogy intenzíven foglalkozzék az eléje kerülő beteggel. Nem szabad elfelejteni, hogy az évtizedes tapasztalatokkal rendelkező ideg-elmeorvos könnyebben találja meg a vizsgált egyén kóros lelki életének nyitját. Tudjuk továbbá, hogy különösen régóta fennálló elmebetegségek esetén maguk a betegek mennyire dissimulálnak, mennyire tisztában vannak azzal, hogy milyen téveszméket, kóros gondolatokat kell elrejtetniük és elhallgatniuk, «mehogy a bolondok házába kerüljenek»; ennél fogva mennyire rendezetten és kifogástalanul tudnak viselkedni. Egyszerű vizsgálattal sokszor még a nagy tudással rendelkező szakember sem tud vélelmet alkotni, még kevésbé a nem szakember.

Hogy milyen sajnálatos és szomorú következményekkel járhatnak törvényeink előírásai, azt néhány, a gyakorlatban előfordult esettel igyekszem demonstrálni, ami, úgy vélem, minden érvelésnél meggyőzőbb:

1. Egy depressziós, paranoid, üldöztetési téveszmékben szenvedő elmebetegnél a szakorvos kiállítja az orvosi bizonyítványt, mely szerint az azonnali beszállítást tartja szükségesnek; a beteg azonban a hatósági orvos előtt igen jól dissimulált, nem tárta fel téveszméit és így a hatósági orvos nem kapott megfelelő pszichikai képet, minek folytán természetesen megtagadta a beszállításra szolgáló bizonyítvány kiállítását. A beteg 36 órával később leugrott az emeletről és meghalt.

2. Egy paralysisben szenvedő elmebeteg hosszabb ideig tartó zártintézeti tartózkodás után, miután állapota megjavult, az intézetből elbocsájtatik. Künn a szabad életben azonban üldöztetési téveszmék lépnek fel nála, ezek hatása alatt töltött revolverrel üldöz, les hónapokon keresztül egy személyt, kire kóros téveszméit vonatkoztatja és annak ellenére, hogy ez az emberüldözés hónapokon keresztül nyíltan folyik, nincs mód, nincs eszköz a tragédia megelőzésére. A betegnek sikerül áldozatát leterítenie, holott, ha a beteg kellő időben internáltatik, a szerencsétlenséget meg lehetett volna előzni.

3. Egy alkoholistánál hirtelen psychozis lép fel delíriummal. A betegnek súlyos pszichikai állapota, állandó nagymérvű nyugtalansága és izgalma miatt, a hozzá kihívott szakorvos kiállítja az azonnali zártintézeti elhelyezést javasoló bizonyítványt. Mivel azonban a beteg Budapest környékén lakik, ahol a hatósági orvosi kiszállás, valamint a hivatalos eljárások technikailag körülményesebbek és hosszabb időt vesznek igénybe, a beteg az internálási formalitások elintézésének ideje alatt suicidiumot követ el. Ebben az esetben meg lehetett volna előzni az öngyilkosságot bekövetkezését, ha elegendő lett volna a pszichiáter bizonyítványa és a beteget azonnal be lehetett volna szállítani.

4. Végül utolsó esetként egy más természetű esetet említek. A család felkérésére a háziorvos consultálja a szakorvost a család 19 éves férfitagjánál, ki már kiskora óta abnormisan, kórosan, társadalomellenesen viselkedik. A szakorvos hosszabb ideig figyel és kórrajzszerűen, részletesen megírt és megindokolt bizonyítványában imbecillitást állapít meg és sürgősen zártintézeti elhelyezést javasol. A közhivatali orvos megvizsgálja a fiatalembert és nem tartja javalltnak az internálást. Pár nappal később a beteg igazolja a szakorvos felfogását: öngyilkosságot követ el.

Ilyen és hasonló eseteket nap-nap után olvashatunk az újságokban is és még sokkal többet olvashatnánk, ha az egyes intézetek vezető orvosai nem volnának tudatában az ilyen helyzetekből fakadó veszélyeknek és nem vennének fel sürgős eseteket saját felelősségükre, törvényes rendelkezéseink ellenére. Joggal állapít-

hatjuk meg tehát, hogy törvényeink nem felelnek meg a mai követelményeknek, ezért meg kell őket változtatni, mégpedig olyképpen, hogy a gyakorlati élethez simuljanak és lehetővé tegyék a mostan ismertetett anomáliák megszüntetését.

Mit kell tehát tenni? Elsősorban meg kell szüntetni az 1876: XIV. tc.-nek és későbbi jogszabályoknak ama rendelkezéseit, melyek kimondják, hogy zárt elmeintézeti elhelyezés csak közhivatali orvos bizonyítványa alapján eszközölhető. Ezek a rendelkezések a személyes szabadság hatályos védelmét szolgálják és megakadályozzák az azzal való visszaélést, nehogy bárki is ép elmével — a közhivatali tényező megkerülésével — tébolydába kerülhessen. Az elmebetegek személyes szabadságának hatályos védelméről azonban az 1912: LIV. tc. 19. §-a ügyis gondoskodik, mert hiszen határozottan elrendeli az elmeintézetekbe szállított betegeknek a járásbírói vizsgálatnak haladéktalanul való foganatosítását, valamint a határozat nyomban való meghozatalát. Miért is nincs akadálya annak, hogy az elmebeteg beszállításánál a közhivatali orvos bizonyítványát kikapcsoljuk, illetve a törvényeket olyképp változtassuk meg, hogy elmebetegnek zárt intézetbe való felvételéhez ideg-elmeszakorvosnak bizonyítványa egymagában is elegendő. Tehetjük ezt annál is inkább, mert a szakorvosi képesítés törvényes rendezése óta megszűnt ez a régi helyzet, hogy bárki kinevezze önmagát szakorvosnak, melynek előfeltétele, hogy az illető arra jogosított intézetekben több éven át szerzett gyakorlattal rendelkezék, miáltal megvan minden garancia arra, hogy az ilyen nehéz kérdések megoldásához a kellő tapasztalatokat megszerezze. Szadits Károly, aki az elmebetegügy egyik legnagyobb ismerője, az elmeorvosok mostani díszközgyűlésén «anakronizmus»-nak nevezte a közhivatali orvosi bizonyítvány előírását.

Felteszem azonban, hogy a fenti érvek ellenére még mindig aggályok merülhetnek fel a közhivatali orvosi bizonyítványok kikapcsolása miatt, mert félni lehet esetleges visszaélésektől. Akkor is megoldható az egész kérdés-komplexum a következő modifikációkkal:

1. Mondassék ki, hogy sürgős, életveszélyes és halasztást nem tűrő esetekben elegendő a szakorvos bizonyítványa a zárt intézetbe való beszállításhoz. Ily esetekben azonban a zárt intézet tartozik gondoskodni, hogy az illetékes hatósági orvos legkésőbb 24 órán belül a beszállított beteghez kihívassék, a beteget megvizsgálja és döntsön további ott tartózkodásáról, avagy elbocsátása felől. Természetesen ez utóbbi intézkedésnek nem lehet sem magán-, sem büntetőjogi visszaható ereje a beutaló orvosra, mert különben illuzóriussá válna az egész eljárás.

2. Másik megoldási mód: Rendeltessék el, hogy a szakorvos, ha az internálás sürgősségét látja fennforogni, fel van jogosítva a hatósági orvost a nap bármely szakában kihívatni a helyszínre, aki haladéktalanul tartozik megjelenni, a vizsgálatot megejti és szükség esetén azonnal intézkedik.

Gyakorlatilag pedig ez olyképpen oldható meg, hogy pl. Budapesten a hatósági elmebetegügyet centralizálják, egy központi hivatalt állítanak fel néhány ideg-elmeszakorvos alkalmazásával, akik minden elmebetegügyi hatósági kérdésben intézkednek. Budapesten elegendő volna, ha állandóan csak egy hatósági szakorvos tartana inspekiót, akit szükség esetén a nem hatósági szakorvos, sőt minden gyakorlóorvos is kihívhat a veszélyeztetett helyre. Ezzel egycsapásra megszűnne az a súlyos hiány, hogy délután 2 órától reggel 8 óráig szünetel az elmebetegellátás, másrészt pedig keresztülvihető volna a *praeventio*, mert most már a hatósági orvos is szakorvos, aki rendelkezik mindazzal a tapasztalattal, érzékkel, melyet az ilyen nehéz helyzet megkíván. Egy ilyen intézmény felállítása egyszerű, nem költséges, hiszen mindössze néhány szakorvos alkalmaztatását kívánja.

Az elmebetegellátásnak egyik legnagyobb hiányát szüntethetjük meg továbbá azzal a változtatással, ha az elmeintézetek és elmeosztályokkal rendelkező kórházak vezetői és osztályos főorvosai részére is biztosítjuk a betegfelvételi jogot, minden hatósági orvosi bizonyítvány nélkül, mert ők a legautentikusabb ismerői és elbíráói az intézeti felvétel szükségességének. Viszont állásukkal járó esetleges incompatibilitás és gyanúsítási lehetőségek ellen őket is megvédi az 1912: LIV. tc., amely a beszállított betegek azonnali bejelentéséről és járásbírói vizsgálatáról intézkedik. Igen egyszerűen oldható meg az a kérdés is, amely a beteget felvevő intézet orvosának elfoglaltsága ellen, mint egy személyben hivatalos szakértő ellen merülhet fel éspediglen olyanképpen, hogy az intézeti or-

vosok által felvett betegek járásbíróági vizsgálatánál nem ők, hanem az intézettől független, más szakorvosok működnek közre mint hivatalos szakértők.

Az ismertett változtatások az elmebetegellátást erősen megkönnyítene és az elmebetegellátást a mai követelményeknek megfelelően megjavíthatnák.

Dr. Orbán Sándor.

Kalvária egy menyartási per körül.

Egy évek óta húzódó menyartási per I. fejezete nyert a napokban befejezést. Annyi minden történt ebben a perben és az azzal kapcsolatos végrehajtások körül, hogy érdemesnek tartom a történetek pontos leírását.

Egy budapesti többszörös háziúr fiának negyedik felesége, nem bírván a megállapított nőtartási összegeket férjén behajtani, apósa ellen indított menyartási pert. Ezt a pert csak a Kúria nyerte meg. A teljesítési határidő lejártával kielégítési végrehajtást kért az időközben felgyülemlett összegek erejéig. Apósa azonban új bizonyítékok alapján perújítási keresetlevelet nyújtott be és abban egyszersmind az alapper végrehajtásának felfüggesztését kérte. Annak dacára, hogy hasonló ügyekben már elsőfokú pernyerés esetében a kielégítési végrehajtás, tekintet nélkül alperes perorvoslatára, elrendelendő, perújított felperes nagy csodálkozására a perújítási per bírása oly értelmű végzést hozott perfelvételre szóló idéző végzésében, hogy perújító alperes kérelmére megengedi, hogy az alapperben meghatározott összegek fizetés helyett bírói letétbe helyeztessenek. Perújított alperes ezen bírói határozat folytán kellemetlen dilemmába került, mert nem tudta, hogy minek fogja fel az említett bírói határozatot, mivel ily határozatról a Pp. említést nem tesz. Ha a Pp. 572. §-ában körülírt felfüggesztésnek veszi az említett határozatot, amely ellen ebben az esetben külön jogorvoslatnak helye nem volna, úgy könnyen megtörténhetné az, hogy az egyik vagy másik bíróság arra az álláspontra helyezkedhetik, hogy itt tulajdonképpen nincs szó a Pp. 572. §-ában körülírt felfüggesztésről, hanem egy különleges, a Pp.-ban említés nélkül hagyott határozattal állunk szemben, miért is ezen végzés ellen külön jogorvoslatnak, tehát felfolyamodásnak lett volna helye, amely jogorvoslattal azonban az érdekelt fél nem élt. Ki lehetett volna tehát téve perújított felperes, hogy a perújítási per jogerős befejezéséig pénzéhez nem jut. Perújított felperes tehát arra határozta el magát, hogy az említett bírói végzés ellen felfolyamodással él, és ebben a felfolyamodásában többek közt a Kúria 1906. ében hozott XVI. sz. teljes-ülési határozatára is hivatkozott, amely szerint tartás, élelmezés, életjáradék, nyugdíj és ezekhez hasonló természetű követelések iránti perekben végrehajthatónak kimondott ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetében a kereset beadását megelőző félévre hátralevő és a per folyama alatt lejárt részletekre nézve az 1881. LX. tc. 42. §-a alkalmazást nem nyerhet. Felfolyamodó hivatkozott arra, hogy per analogiam ez a jogszabály a jelen esetben is alkalmazandó. Úgy az ítéletábla, mint a Kúria elutasították a felfolyamodásokat azzal az indoklással, hogy miután a Pp. 572. §-a esetében csak felfüggesztésnek van helye, a szóbanforgó bírói végzés nem lehet más, mint felfüggesztés, annál is inkább, mert a többen bent foglaltatik a kevesebb is, és miután a hivatkozott perrendi szabály szerint felfüggesztésnek helye van bírói letétbehelyezés nélkül is, a jelen esetben tulajdonképpen kevesebbről van szó. Nagy érdeklődést kelthet az, hogy az ítéletábla hozzáfűzte még azt is, hogy miután a Pp. későbbi keletű, mint a fent hivatkozott teljes-ülési határozat, a Pp.-nak módjában állott volna, hogy 572. §-ában a felfüggesztés lehetőségét kifejezetten kizárja a tartási és egyéb hasonló perekben.

Többszöri kérelem dacára sem volt hajlandó a perújítási bíróság az alapper végrehajtásának felfüggesztését megszüntetni. Időközben további havi tartásdíj-részletek váltak esedékessé, amelyeket adós esetről-esetre bírói letétbe helyezett. Ennek dacára perújított felperes több ízben kísérletezett végrehajtási kérelmekkel, azonban minden egyes esetben elutasított. Az egyik elutasító végzés ellen perújított felperes felfolyamodással élt és ebben többek közt azt az álláspontját fejtette ki, hogy a bírói letétbe helyezett összegeket perújító alperes tulajdonképpen bármikor visszaveheti és lehetséges, hogy ebben az esetben be fog következni adós fizetése képtelensége, minek folytán a követelés rajta már nem lesz behajtható. Az ítéletábla megfontolás tárgyává tette per-

újított felperesnek ezt az érvelését és az iratokat visszaküldve az elsőfokú bírósághoz, ezt arra utasította, hogy a felek meghallgatása útján állapítsa meg azt, hogy perújító alperes tulajdonképpen milyen rendeltetéssel helyezte bírói letétbe a pénzt. A meghallgatás során perújító alperes ügyvédje kijelentette, hogy a letétbehelyezés azzal a rendeltetéssel történt, hogy az ő pervesztése esetében a letett összegek, minden végrehajtási cselekmény mellőzésével, kiutaltassanak perújított felperes részére. Ezen meghallgatás megtörténte után az ítéletábla a felfolyamodást elutasította.

A perújítási per érdemlegesen tárgyalatott és perújító alperes kereseti kérelmével elutasított az elsőfokú bíróság által. Az elutasítás folyományaként az elsőfokú bíróság az elrendelt felfüggesztést megszüntette és a bírói letétbe helyezett összegeket perújított felperes részére kiutalta, mégpedig egy és ugyanazon végzésben. Ezen végzés ellen felfolyamodással élt perújító alperes, kérve a felfüggesztés fenntartását és a bírói letétbe helyezett összegek kiutalásának mellőzését. Az elsőfokú bíróság egy formahibához hasonló hiány miatt a felfolyamodást visszautasította, amely végzés ellen perújító alperes felfolyamodással élt az ítéletáblához.

Perújított felperes annak dacára, hogy az elsőfokú bíróság a bírói letétbe helyezett összegeket az ő kezeihez utalta ki, és különösen azért, mert perújító alperes a végzés kiutalást tartalmazó része ellen is felfolyamodással élt, megkérte a kielégítési végrehajtást, amely kérelmével őt azonban az elsőfokú bíróság elutasította. Ezen elutasító végzés ellen perújított felperes felfolyamodással élt az ítéletáblához és felfolyamodásában főleg a következőket fejtette ki. Kifejezetten kijelentette, hogy azért, hogy az esetleges kétszeri fizetés lehetősége kizárassék, és tekintettel adós feltétlen bonítására, a bírói letétbe helyezett összegekről véglegesen lemond a végrehajtás elrendelése esetére. Hivatkozott még arra, hogy perújító alperes ügyvédje az ítéletábla által elrendelt meghallgatása alkalmával, amiről fent már megemlékeztünk, kijelentette, hogy a bírói letétbe helyezett összegek azzal a rendeltetéssel téteményeztettek le, hogy pervesztesség esetében rövid úton kiutaltassanak perújított felperes kezeihez. Nem lehet kétséges, hogy pervesztesség alatt csak jogerős pervesztesség érthető, miért is a felfolyamodás szerint az elsőfokú bíróságnak egyáltalában nem is volt joga arra, hogy a letétbehelyezett összegeket perújított felperes részére kiutalja. Végül még azt is megemlítette a felfolyamodás, hogy a bírói letétbe helyezett összegek nem kamatoznak és semmi ok sincs arra, hogy miért ne járna kamat az egyes esedékességektől számítva.

Az ítéletábla teljesen magáévá tette a felfolyamodásban kifejtett érveket és a kielégítési végrehajtást, tekintet nélkül a megtörtént letétkiutalásra, elrendelte, és pedig nemcsak a tőkeösszegekre, hanem a kamatokra is. Az ilyként elrendelt végrehajtás nyomása alatt perújító alperes eddigi tartozását kifizette. A törvényszéknek a perújítási per érdemében hozott elutasító ítélete ellen perújító alperes fellebbezéssel élt, és ez az ügy a legközelebb tárgyalás alá kerül az ítéletábla előtt.

Dr. lovag Ullmann Antal.

* * *

A kir. ítéletábla ama kijelentéséből, mely szerint a Pp. későbbi keletű, mint a XVI. számú teljes-ülési határozat, az látszik kiolvashatónak, hogy az ítéletábla a t. ü. határozatot a Pp. 572. §-a által hatályon kívül helyeztnek tekinti. Ámde a t. ü. határozat a tartási perekben csak abban az esetben zárja ki a fizetést helyettesítő letételt, amikor ez a visszavégrehajtási igény veszélyeztetett voltára van alapítva. Ellenben az 572. §-ban megengedett felfüggesztésnek előfeltétele az, hogy a bíróság a perújítás sikerét az előterjesztett adatokból valószínűnek lássa. Az 572. § nem helyezte hatályon kívül a XVI. sz. t. ü. határozatot. A két jogszabály más-más tényállásra vonatkozik. A t. ü. határozat hatályban van, de nem alkalmazható akkor, ha valószínű, hogy a tartásban marasztaló határozat megdől. Nem helyteleníthető, hogy a gyakorlat az 572. §-nak ezen (az 502. §-hoz hasonló) szabálya alól nem veszi ki a tartási stb. pereket. Visszas volna a végrehajtás teljes befejezését megengedni, amikor pl. már a perújítási keresetlevélben valószínűsített, hogy a nő a tartásra érdemtelen volt.

A perújítás bírósága letétel nélkül is felfüggeszthette volna a végrehajtást. A letétel megkívánása tehát a felperesre nem volt sérelmes.

Kérdés, mi alapon bocsátkozott a kir. ítéletábla — az 572. §

utolsó mondata ellenére — a felfolyamodás érdemleges elbírálása? Felfolyamodásnak csak a kielégítési végrehajtás elrendelése iránti kérelmet elutasító végzés ellen lehetett helye. Ez viszont nem a táblához, hanem — tartási perből kifolyóan — elsőfokon a járásbíróhoz, másodfokon a törvényszékhez tartozott.

Hogyan kerülhetett a helybenhagyó végzés elleni felfolyamodás a Kúria érdemleges elbírálása alá?

Dr. Kovács Marcel.

A megbízás nélküli ügyvitel a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.

Culpa est inmiscere se rei ad se non pertinenti (Dig. 50., 17., 36.). Ez a tilalom kifejezetten vagy hallgatólag, de minden jogrendszerben szükségképpen benne van. Hiszen ez jelenti a pozitív jog keretein belül az ügyintézési szabadságot és kizárólagosságot, negatív oldaláról a magánjogi szuverenitást. Ezért van rendkívül nagy jelentősége annak a problémának, hogy az idegen beavatkozás megbízás, illetőleg egyéb jogosítotttság nélkül — azaz a megbízás nélküli ügyvitel — mennyiben, milyen feltételek mellett ismertessék el jogosnak.¹ A kérdés szabályozásának fontosságát már felismerte a római jogalkotó is, s míg egyrészt igyekezett megvédeni az ügyek vitelében akadályozottak érdekét (Inst. 3., 27. — Dig. 3., 5.), másrészt fenntartotta, legpregnansabban éppen a fenti tilalommal, az egyént saját ügyeiben megillető ügyintézési szabadság és kizárólagosság gondolatát. Az új magánjogi kodifikációk szintén szabályozásuk körébe vonták a megbízás nélküli ügyvitel problémáját s több-kevesebb eltéréssel, de lényegileg római jogi alapokon alkották meg erre vonatkozó tételeiket. A jogfejlődés eredményeit s a gyakorlati jogélet követelményeit, természetesen, figyelembe kell venni ennél a szabályozásnál is, azonban éppen a megbízás nélküli ügyvitel alkalmazási területének analógia útján való kiterjesztésében a jogalkotók kissé túl is mentek a megkívánt és helyes határon.

Az analógikus kiterjesztő jogalkalmazás természetesen csak mint kiegészítő jogeszköz jöhet tekintetbe. Ezt a kiegészítő eszközt maga a jogalkotó is gyakran igénybe veszi s új, önálló jogtételek alkotása helyett hivatkozik hasonló tényállású viszonyok érvényes szabályaira. Ez önmagában véve nem helytelen. Kiterjesztő jogi alkalmazással állunk szemben az ú. n. «alkalmazott megbízás nélküli ügyvitel» (angewendete Geschäftsführung) esetében is, azonban vizsgáljuk meg, vajon a kiterjesztő jogalkalmazásnak ez a formája szintén helyes-e?

Az alkalmazott megbízás nélküli ügyvitel tárgyát képezik a legkülönbözőbb dologjogi, kötelmi- és öröklési jogi viszonyokban (birtok, haszonélvezet, adásvétel, haszonkölcson, utóöröklés stb.) előforduló önkéntes cselekmények, amelyekre a törvényhozó «sic volo, sic iubeo» hatalmával a megbízás nélküli ügyvitel szabályait jelentette ki alkalmazandóknak. A római jog még nem ismeri ezt a kiterjesztést, sem a német Pandekta-jog. Nem találjuk meg a francia polgári törvénykönyvben (Code Civil), sem az olasz Codice Civile-ben. Hiába keresnők nyomát az angol magánjogban, ami ugyan érthető, hiszen az angol jog magát a megbízás nélküli ügyvitelt is csak egy kivételes esetben ismeri el jogosnak (1. jegyz.). Jelentkezik, bár még következtetlen és rendszertelen alkalmazásban az osztrák Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch 336, 517, (613), (824), (949), 1097 (helyette a III. Novella 136. §-a) szakaszaiban.² Végül aztán a német Bürgerliches Gesetzbuch (B. G. B.)

¹ Az angol jog pl. annyira védi az egyén kizárólagos ügyintézési jogát a megbízás- vagy egyéb jogosultság nélküli idegen beavatkozással szemben, hogy a megbízás nélküli ügyvitelt az ügy urát terhelő megtérítési kötelezettség alapjául el sem ismeri, egyetlen esetet kivéve, a tengeri mentést. (A. Curti: Englands Privat- und Handelsrecht, II. 101—102. o. Berlin, 1927.) Viszont a neg. gestio jelentőségére és törvényhozási alapjára nézve lásd: Inst. 3. 27. 1. §; Dig. 3. 5. 1.; Sturm: Das negotium utiliter gestum, 147. o. (Weimar, 1878); u. a.: Das Grundprinzip der negotiorum gestio stb. 4., 5. és 41. o. (Berlin, 1882); Kohler: Die Menschenhülfe im Privatrecht. Jahrb. f. Dogm. 25. k. 43. o.; Kühlenbeck: Pandecten, 342. o.; Ruhstrat: Beiträge zur Lehre von der Neg. Gest., Arch. f. Civ. Prax. 32. k. 189. és köv. o., 196. o.; u. a.: Über neg. gest., 27. o. (Oldenburg, 1858); Ogonowski: Die Geschäftsführung ohne Auftrag stb. 18. és köv. o., 61. o. (Lemberg, 1878); Brückmann: Die Rechte des Geschäftsführers ohne Auftrag stb. 219. o. (Jena, 1903).

² Az 1818. január 24-i Hofdekret (Justizgesetzsammlung Nr. 1410) a találó jogállást is mint megbízás nélküli ügyvivőt jelenti ki megítélendőnek s ugyan csak a törvénykönyvhöz írt kommentárok is adnak kiterjesztő értelmezést olyan paragrafusokhoz, hol ilyenről a jogalkotó nem rendelkezett. Pl. Stubenrauch: Kommentar zum österr. allg. bürg. Gesetzbuche, 391—392. §§, 492. o.; 967. §, II. 164. o.; 981. §, II. 178. o. (8. Aufl. Wien, 1902.)

szinte jogbirodalma egész területén érvényesülési lehetőséget enged a megbízás nélküli ügyvitel szabályainak: (292), 336, (347), (419), 450, (467), 517, 547, (581), 601, (850), 994, (1007), 1049, 1216, 1959, 1978, (1991), (2023), (2036), 2125, (2185) §§.³ (A zárjelbe tett számok a közvetve utaló §-ok számai.) A későbbi keletű (1912) Svájci Polgári Törvénykönyv és Kötelmi Jog ebben a tekintetben «súlyos visszaesést» mutat, bár a kiterjesztő jogalkalmazás fenti formájával még itt is találkozunk: 753. §.⁴

A magyar jogalkotó — mint az utóbbi évtizedekben általában — a Magánjogi Törvénykönyv-javaslat megalkotásánál is német minta után igazodott. Azonban nem elég önállósággal a német törvénykönyvnek különösen ezen talán nem is egészen indokolható intézményével szemben. Magánjogi Törvénykönyv-javaslatunk két előbbi szövege is erősen német hatást mutat ebben a tekintetben s nem marad mögöttük a mostani sem. A megbízás nélküli ügyvitel szabályait kiterjesztő rendelkezésekkel találkozunk Javaslatunk alábbi szakaszaiban:

A birtokos ellenköveteléseivel kapcsolatban, ahol is a 489. § utolsó bekezdésében ez áll: «A rosszhiszemű birtokos, úgyszintén felelősségének beállta után a jóhiszemű birtokos is csak szükséges költségének megtérítését és ezt is csak megbízás nélküli ügyvivőként követelheti». Ez a szabály aztán további alkalmazást nyer a birtokelőd költségének a tulajdonos által leendő megtérítését illetőleg (490. és 491. §§); talált dolog visszaadása alkalmával a találó követelése tekintetében (578. §); szerződéstől történő ellálás esetén a kölcsönös visszaszolgáltatásokra nézve (1067. és 1074. §§); meghatározott vagyontárgy szolgáltatására kötelezett adós késedelme esetére (1154. §); közvetett alkalmazást nyer adásvétel esetén, ha a szerződés szavatossági hiány miatt felbontatik (1394. §). Az 574. § szerint: «Kötelességeinek vétkes megszegése esetében a találó ügy felel, mint a megbízás nélküli ügyvivő, aki beavatkozásával az ügy urát közvetlenül fenyegető veszélyt akart elhárítani». Ugyanilyen az adós felelőssége a hitelező késedelme esetén, ha az elfogadási késedelem nem a hitelező hibájából állott be (1170. § 2. bek.). 678. § 1. bek.: «Ha a haszonélvező a haszonélvezet tárgyára kötelezettségén túl költekezett, költségének megtérítését a haszonélvezet tárgyának visszaszolgáltatásakor megbízás nélküli ügyvivőként követelheti». Hasonló vonatkozásban megfelelően alkalmaztatik ez a szabály a hozományi haszonélvezetre (131. § 2. bek.); továbbá az előörökös és az utóörökös jogviszonyára is (2152. § 2. bek.). 892. § 1. bek.: «Ha a záloghitelező a zálogra költekezett, költségének megtérítését az elzálogosítótól vagy a tulajdonostól megbízás nélküli ügyvivőként követelheti». Az 1321. § 1. bek. szerint a haszonkölcsönvevő a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint követelheti a haszonkölcsönadótól a dologra fordított olyan költségének megtérítését, mely nem a dolog rendes fenntartása végett volt szükséges. Az 1360. § 2. bek. szerint adásvétel esetén az eladó a dolog átadása előtt, de a veszélynek a vevőre történt áthárulása után a dologra fordított nem szükséges kiadásai megtérítését a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint követelheti a vevőtől. Az 1497. § 1. bek. alapján hasonlóképpen a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint követelheti a bérbeadótól a dologra fordított nem szükséges költségének megtérítését. Megfelelően alkalmaztatik ez a szabály a haszonbérletre is (1533. § 4. bek.). Vagyon ellen irányuló tiltott cselekmény esetén az 1733. § szerint: «Aki a tiltott cselekménnyel mástól elvont vagyontárgyra költekezett, költségének megtérítését a sértettől csak megbízás nélküli ügyvivőként és csak a költekezéssel előidézett és még meglévő értékelkedés erejéig követelheti». 2071. § 1. bek.: «Az örökséget visszautasító félnek a visszautasításig végzett eljárás alapján az örökös irányában a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint vannak jogai és kötelességei». Alkalmazást nyer ez a szabály az utóörököse is (2073. §). A 2084. § 1. bek. szerint az örökös a hagyatéki hitelezőkkel szemben a hagyaték kezelője. E minő-

³ A törvénykönyv magyarázóiban azonban még ezeket a lehetőségeket is átélve, a törvénykönyv egyéb, hiányos rendelkezését is a neg. gestio szabályainak analógikus alkalmazásával egészítik ki. Ezt találjuk pl. Das bürg. Gesetzbuch... erlättert von: Dr. Busch, Erlert stb. II. 693. §, 351. o. (Berlin u. Leipzig, 1929.)

⁴ Hasonló kiterjesztésű jogmagyarázattal találkozunk: Gmür: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (Bern, 1917—1929); Tuor: III. 491. §, 260. o.; 571. §, 614. és 615. o.; Leemann: IV. 890. §, 1104. o. Továbbá: Dr. A. Egger, dr. A. Escher stb.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch; Oser: V. Das Obligationenrecht 307. §, 619. o.; 473. §, 831. o. (Zürich, 1915.)

⁵ Egyáltalán lehet-e szó tiltott cselekmény esetén megbízás nélküli ügyvitelről? Legfeljebb csak az aaptalan gazdagodás elve volna alkalmazható.

ségében az örökség elfogadásáig végzett eljárásáért a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint felelős s költekezéséért ugyan ezen szabályok szerint követelhet megtérítést a hagyatékból. Így felel a hagyatéki tartozásokért az is, aki az örökséget vétellel vagy más szerződéssel megszerzi (2090. § 1. bek.).

Mindezen esetekre általános jellemzésül — a továbbiakban ismertetendő megszorítással — mi is azt mondjuk, amit *Brückmann*⁶ a B. G. B. hasonló szabályaival kapcsolatban megállapít: «... kann von einer systematischen Verwertung erheblicher Gesichtspunkte kaum... die Rede sein; vielmehr erscheinen... die einzelnen Fälle lediglich als *kasuistisch geregelte*, dem praktischen Bedürfnis entspringende Normen». — «... wir sehen in den im vorstehenden besprochenen Normen lediglich den Ausfluss rechtspolitischer Erwägungen und praktischer Bedürfnisfragen». Valóban, mélyebb elvi megokoltságot nem hozhatunk fel ezen törvényhozói eljárás támogatására s azt sem lehet állítani, hogy az alkalmazott megbízás nélküli ügyvitel az évezredekkel ezelőtt megindult jogfejlődés természetes eredménye volna. Hiszen éppen az a főhibája ennek a szabályozásnak, hogy a száraz *jogászai kasuistika* szülte. Látszólag ugyan vissza lehet vezetni a gyakorlati jogélet kívánalmaira, azonban még ebből a szempontból sem mondható szerencsés megoldásnak, eltekintve attól, hogy Javaslatunk nem is következetes álláspontja keresztülvitelében.

Kétségtelen, hogy a jogalkotó az alkalmazott megbízás nélküli ügyvitel szabályozásánál nem gondolhatott arra, hogy minden ide sorolható esetre kifejezetten rendelkezék. Tehát a jogalkalmazó analogikus jogmagyarázatának lehetőségét fenti eljárásával sem zárhatta ki.⁷ Azonban olyan esetekben, mikor semmivel sem indokolható a Javaslat hallgatása és amikor éppen olyan természetes volna a megbízás nélküli ügyvitel szabályaira való kifejezett hivatkozás, mint egybeült, ahol a Javaslat ezt meg is teszi, ezt a hallgatást következtetlenségnek kell minősítenünk. Ilyen «elmulasztott lehetőséggel» találkozunk a letéteményesnek a dologra nem a dolog megőrzése végett tett kiadásaival kapcsolatban. Az 1335. § ugyanis csak a dolog megőrzése céljából szükséges költségek megtérítéséről szól, holott a következetesség és teljesség azt kívánná, hogy a most említett második lehetőséget is számba vegye. Mint-hogy pedig — bár az 1335. § erről sem szól kifejezetten — a dolog megőrzése végett szükséges kiadások megtérítése a Javaslatnak analóg esetekben követett álláspontjából kikövetkeztethetően a megbízás szabályai szerint történhetik, — egyéb kiadásoké nyilvánvalóan a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint.⁸ — Ugyan-ezeket elmondhatjuk hasonló értelemben az 1626. §-ra (B. G. B. 670. §) vonatkozólag, mert a megbízottnak a megbízás teljesítésével kapcsolatban, ha nem is annak szorosan vett kivitele folytán, merülhetnek fel olyan kiadásai, melyeknek megtérítését a megbízótól méltán követelheti. (Pl. a megbízásból kötendő ügylettel kapcsolatban egy másik, előnyösnek látszó ügylet megkötése érdekében is eljár.) Továbbá: «Közvetlen hagyomány rendelése esetében a hagyomány megnyíltával a hagyományos a hagyományozott dolog tulajdonát... az örökhagyótól közvetlenül szerzi meg... (2055. § 3. bek.). A hagyomány ily módon való megszerzése után az örökös jogi helyzete a hagyományossal szemben ugyanaz, mint a dolog kiadására kötelezett birtokosé a tulajdonossal szemben. A B. G. B. ennek megfelelően, ilyen esetben, a hagyománnyal terhelt esetleges megtérítési követelésére a birtokos és tulajdonos közt ilyen vonatkozásban érvényes szabályokat terjeszti ki (2185. §). Javaslatunk azonban örököszt a kezelő cégrendeleti végrehajtó jogállásával ruhazza fel, aki viszont költekezése megtérítését a megbízás szabályai szerint követelheti (1999. § 2. bek.). Mindenekelőtt nagyon vitatható maga a helyessége ezen szabályozásnak, de semmiesetre sem kétséges, hogy a Javaslat egybeült követett eljárásának éppen nem felel meg. Egyáltalán nem rendelkezik a Javaslat az örökösnek az álörökös ellen az örökség kiadása iránt támasztható követelésével kapcsolatban az álörökös ellenkövetelésére vonatkozólag.

A Javaslat itt egyébként is nagyon szűkszavú. Nem számol azzal, hogy az álörökösnek esetleg olyan hagyatéki tárgyat kell

kiadnia, amelyre már költekezett s így erre az esetre még csak utaló szabálya sincs.⁹

Fenti eseteket példaképpen csak annak igazolására mutattuk be, hogy Javaslatunk az alkalmazott megbízás nélküli ügyvitelt illetőleg nem egységes elgondolásból folyó rendszert követ, sőt szabályozása e tekintetben hiányos és következetlen is. Mindezek-től eltekintve lássuk azonban, hogy a kiterjesztő jogalkalmazás ezen formája megfelel-e, illetőleg mennyiben felel meg egyetlen indokának, a gyakorlati jogélet kívánalmainak?

(Bef. köv.)

Dr. Szabó Mihály.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Tisztességtelen verseny.** A viszonteladó kereskedő üzleti alkalmazottainak valamely juttatásban részesítése a Tvt. 1. §-ába ütközik, ha valamely e részben megengedhető oél nélkül, vagy a cél által megszabott kereten túl, állandóan, rendszeresen, különösen oly módon történik, hogy az elérendő forgalom nagyságához szabott jutalmat az alkalmazottnak előre kilátásba helyezi. (Kúria, 1933. dec. 7. P. IV. 3558/1933. V. ö. Hj. Dt. 26. 195.)

2. **Kényszer.** Fegyelmi vétségnek minősülő cselekmények fennforgása esetében a fegyelmi eljárásnak a kilátásba helyezése a szabad akaratelhatározást kizáró jogellenes fenyegetésnek nem minősíthető. (Kúria, 1933. okt. 4. P. II. 1848/1933.)

3. **Kezesség.** A bírói gyakorlatnak megfelelő és a magánjogi törvényjavaslat 1212. §-ában is kifejezésre jutó jogszabály az, hogy a kezes felszabadulására nézve a hitelező késedelmeskedéséből meríthető jogszabályok nem állanak a készfizető kezesre, ha a hitelező késlekedése miatt a követelés oly időben vált a fődóssal szemben behajthatalanná, amikor a kezes már az ő terhére róható teljesítési késedelembe volt. (Kúria, 1933. dec. 20. P. VII. 2449—1933.)

4. **Gazdasági lehetetlenülés.** Ámde a kéményseprési díjak közigazgatási behajtásának átmeneti nehézkessége és a kéményseprési díjaknak az utóbbi időben bekövetkezett csökkentése, bár azok nyilván az általános gazdasági viszonyok kihatásaként jelentkeznek, nem minősíthetők a szokásos szerződési kockázatot tetemesen meghaladó olyan mélyreható gazdasági változásnak, amellyel a felek okszerűen előre nem vethettek számot, és amelynek következtében a szolgáltatásnak, valamint az ellenszolgáltatásnak a felek részéről szem előtt tartott gazdasági egyensúlya felborult, és főleg nem tekinthetők ezek a változások olyanoknak, melyek kellően indokolnák, hogy a szerződésben az eladónak biztosított elállási jog érvényesülése helyébe a szerződés bírói módosításával a vételárreszletek leszállítása lépjen. Fokozottabban áll ez oly esetben, amikor a szerződésben az eladó a kéményseprési díjak mérvéért a szavatosságot kifejezetten elhárította, és amikor a körzetben a kémények száma a szerződéskötés óta jelentősen szaporodott. (Kúria, 1933. dec. 18. P. IV. 3946/1933.)

5. **A vállalkozói szerződésekre irányadó jogszabály** szerint a vállalkozó eltérő megállapodás hiányában, rejtett hibákért s szerződésileg kikötött jótállási határidőn túl is az általános elévülési időn belül szavatossággal tartozik és ezt a felelősséget nem háríthatja el magától azzal, hogy az elvállalt építési munkálatok egyes részeinek az elvégzését alvállalkozókkal végezteti, mert a fővállalkozó ellenkező kikötés hiányában a vállalt munka teljesítésénél általa alkalmazott személyeknek, alvállalkozóinak vétkességéért is éppúgy felel, mint a saját vétkességéért. Aki különleges szakértelmet igénylő munkára vállalkozik, — annál a jogszabálynál fogva, hogy a vállalkozónak úgy kell az elvállalt művet előállítania, hogy a kikötött tulajdonságok meglegyenek benne és ne legyen olyan hibája, amely értékét vagy rendeltetésszerű használhatóságát elenyészelteti vagy csökkenti, — az építetővel szemben valamely még teljesen ki nem próbált építkezési rendszer kockázatát viselni tartozik, hacsak be nem bizonyítja, hogy az építkezésnek ezt a módját éppen a megrendelő kifejezett kívánságára eszközölte. (Kúria, 1933. dec. 12. P. IV. 261/1933.)

⁶ *Brückmann* i. m. 74. és 79. o.

⁷ Ezt hangsúlyozza *Brückmann* is i. m. 79. o.

⁸ Nagyon valószínű, hogy a javaslat 1335. §-ának a B. G. B. 693. §-a szolgált mintául, ugyanis ott is ez a szabály található csaknem szó szerint. A B. G. B. magyarázója aztán pótolta is ezen rendelkezés hiányosságát oly módon, hogy nem a dolog megőrzése végett tett kiadások megtérítésére a megbízás nélküli ügyvitel szabályait terjesztette ki (lásd 3. j.).

⁹ A B. G. B. 2023. §-a ilyenkor is a birtokos és tulajdonos közti viszonyra hasonló vonatkozásban érvényes szabályokat rendeli alkalmazandókul. Ugyan- csak a birtok kiadásának szabályait alkalmazza ilyen esetre a svájci Polg. Tk. is (599. § 1. bek.), azonban ezek a szabályok tisztán a római jogi *impensae*-elven alapulnak.

6. Bérleszállítás. A munkaadó azzal, hogy a munkavállaló bérét ennek hozzájárulásával leszállítja, nem mond le arról a jogáról, hogy a szolgáltatási szerződést tetszése szerint bármikor felmondhassa és alkalmazottját nyugdíjazhassa. A munkavállaló a munkaadónak ama jogával szemben, hogy a szolgáltatási viszonyt a csökkentett fizetés alapján is felmondhatja, a fizetésleszállítás tudomásulvételét ahhoz a feltételhez kötheti, hogy munkaadója bizonyos ideig nem él a felmondás jogával. A fizetésleszállítás és az azt rövid időn belül követő felmondás joggal való visszaélésnek csak akkor volna minősíthető, ha az minden jogos érdek és cél nélkül egyedül a felperes megkárosítása végett történt volna. (Kúria, 1933. dec. 19. P. II. 5069/1932.)

H. D.

Szemle.

— **Új fogalmak a bűnvádi eljárási jogban.** A bűnvádi perrendtartásnak az előzetes letartóztatásról és vizsgálati fogságról szóló rendelkezései a polgári szabadságjogok garanciális biztosítékai, illetve ilyenül kellene szolgálniuk. Ezért részletes útmutatást tartalmaznak a tekintetben, ki és mikor tartóztatható le és mily előfeltételek mellett és mennyi ideig tartható letartóztatásban.

A bírói szabadmérlegelésnek a törvény így is elég tág teret enged. A Bp. 141. és következő szakaszai mást, mint előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot nem ismernek. A legújabb bírói nomenclatura a törvényt az «őrizetben-tartás» új fogalmával látszik kibővíteni. A budapesti kir. büntetőtörvényszék újkeletű ítéletében olvasható, hogy vádlottak nemcsak előzetes letartóztatásban, hanem «őrizetben» is töltöttek el bizonyos időt. Hogy ez az idő egy nap-e, vagy tíz nap, az érdem szempontjából lényegtelen. Lényeges, hogy az «őrizet» bírói elismerést nyerl.

Nehezen érthető olvasmány; mert eddig abban a tudatban éltünk, hogy bírói ítéletben csak olyat olvashatunk, ami nincs ellentétben hatályban levő törvénnyel.

A Bp. 143. §-a minden kétséget kizár; e szerint ugyanis az előzetes letartóztatást elrendelő határozat a terheltnek elfogatásakor, esetleg a hatóság elé állításakor kézbesítendő, írásbafoglalása és kézbesítése pedig csak akkor halasztható el és legfeljebb 24 órára, ha a késedelem veszéllyel jár. Ez a 24 óra természetesen az előzetes letartóztatás idejébe számítandó és csak annyit jelent, hogy a terhelt nem a törvényben egyébként előírt 48 órát, hanem 24 órával többet tölt el a rendőrségi fogdában.

A 97. § sem szolgálhat a több napig tartó «őrizet» bírói elismerésének alapjául, mert e törvényhely szerint a nyomozóhatóság rendelkezésének megszégése legfeljebb 24 óráig tartó fogvatartással torolható meg.

A kommunizmus utáni zavaros idők rendőrségi tömegmunkája termelte ki a néha hetekig tartó «őrizetet», de joggal hihettük, hogy a jogrend teljes helyreálltával ez a kivételes rendőri intézkedés, amely talán indokát találta a huszas évek zűrzavarában, megszűnt és idejét múlta.

Azt hittük, hogy a napilapok rendőri rovatának tudósításai az «őrizetes cellákról» csak a jogi fogalmakat természetesen szigorúan el nem határoló nagyközönség számára készülnek, de bírói ítéletben sajnálattal kell e szigorú elhatárolásokat nélkülöznünk. Annál inkább, mert a fogalomzavar a szabadságjogok rovására esik.

— Az újabb magyar gazdasági törvényhozás és annak hatása a biztosítási intézményre. Erről a kérdéstről tartott előadást *Kutasi Elemér* ügyvéd, a BIOSZ igazgatója Bécsben az osztrák biztosítástudományi társaság meghívására.

Előadásában utalt arra, hogy Magyarország és Ausztria közt

fennállott közjogi kapcsolatok megszűnte ellenére a gazdasági életnek igen sok területén a szoros kapcsolatok a két ország közt továbbra is fennmaradtak. Áll ez a biztosítási szakmára is, hiszen a Magyarországon és Ausztriában működő társaságok közt 29 olyan társaság van, mely mindkét állam területén dolgozik.

Előadó kifejtette, hogy a háború utáni gazdasági törvényhozást az államnak a gazdasági életbe való erősebb beavatkozása: az állami intervencionizmus jellemzi, és rámutatott arra, hogy Magyarországon a gazdasági élet különböző területein milyen intézkedésekben jelentkezett az állam beavatkozása. Vizsgálva a magánbiztosítási intézményt, megállapította, hogy az állami intervencionizmus a biztosítás terén az állami biztosítási felügyelet intézményének megalkotásában nyilvánult meg. Bár nem hiányoztak ezen a téren messzebbmenő törekvések (államosítás, budapesti közszéki biztosító felállítása, állami viszontbiztosítási intézet stb.), a háború utáni gazdasági törvényhozás a magyar magánbiztosítási intézmény struktúráját nem változtatta meg, az állami felügyelet intézménye pedig kétségtelenül üdvös hatással volt a magyar magánbiztosítás konszolidálására.

Az előadásnak nagyszámú és előkelő közönsége volt, melynek soraiban megjelentek az osztrák biztosítási szakma összes prominens képviselői. Az előadó-ülésen *dr. Ehrenzweig Albert* egyet. tanár, ny. államtitkár, az osztrák biztosítási jognak egyik kitűnő művelője elnökölt, ki az előadónak meleg szavakkal tolmácsolta érdekes előadásáért az egyesület köszönetét.

Boda Ernő.

Közgazdaság.

A Magyar Leszámlító- és Pénzváltóbank igazgatósága megállapította az 1933. üzletév mérlegét és zárszámadásait, amelyek szerint a tiszta nyereség 1.163,273·59 pengő, az előzőévi 1.420,159·29 pengővel szemben. Elhatározta az igazgatóság, hogy a közgyűlésen 1·50 pengő osztalék kifizetését fogja javasolni, továbbá 200,000 pengő a tartalékalap növelésére, 400,000 pengő a nyugdíjtartalék javára, 50,000 pengő pedig a báró Madarassy-Beck Miksa segélyalap javára fordíttassék és az 1934. év számlájára 116,704·45 P (tavalý 106,159·29 P) vitessék elő.

600

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.

Apróhirdetések előre fizetendők.

Ha irodáját más lakásba helyezi, ha eljegyzését, esküvőjét akarja publikálni, ha gépirónót, jelöltet keres, vagy ha bármilyen hirdetést óhajt akár belföldi, akár külföldi lapban közzétetni, forduljon Kartárs úr mindig bizalommal az Erdős-hirdetőirodához, (VI., Teréz-körút 35. Telefon: 12-5-58.), mert ebben az ügyvédek hirdetési irodájában lelkiismeretes kiszolgálás mellett az eredeti kiadóhivatali árból engedményt kap. Az Erdős iroda készséges és értékes szolgálatait ma már 4000 kartársunk veszi állandóan igénybe!

599

Grosschmid fejezetek költelmi jogunk köréből, új kiadást; **M. Törvények**, Grill új kiadása teljes vagy egyes köteteket megvételre keres. Árajánlatok Gál, Váci-út 32.

601

Ügyvédi köztudatba átment: diktálások, fordítások, sokszorosítások «Tempo»-irodában legjobbak, legolcsóbbak. Koháry-utca 4. Tel: 13-2-12.

608

Jogtudományi Közlönynek alapítása óta megjelent összes évfolyamai együttesen eladók. Érdeklődők felkéretnek, szíveskedjenek címeiket Blockner hirdetővel, IV., Városház-u. 10. szám közölni.

602

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A bűnvádi eljárás reformja. (I.) — Dr. Moldoványi István, a budapesti központi kir. járás-bíróság másodelnöke: Párhuzam a budapesti és vidéki bíróságok ügyforgalma között. — Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 8. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 1.

A bűnvádi eljárás reformja.

A bűnvádi eljárás akár a tudományos szemléletben, akár a mindennapi gyakorlati megjelenésében is lényegében nem a büntetőjognak és nem is a büntetőjog tudományának, hanem a közjognak s ennek keretében is a szorosan vett alkotmányjognak a tárgya.

Magában az anyagi büntetőjogban is kétségtelenül van sok közjogi elem, mikor alkotmányos, vagy kevésbé alkotmányos úton hatalmi szóval a büntető megtorlás súlya alatt állapítja meg az egyén, a polgár szabad cselekvésének határait. Túlteng azonban benne az elvont racionális elem, amely jobbára elméleti szerencsés vagy szerencsétlen elgondolások, előrelátások és elképzelések alapján szabja meg a tilalmait és kapcsolja ezekhez a megtorlás eszközeit s azok mérvét is. Tartalmilag az észszerűség szerint csak akkor igazolt és helyes ez is, ha az általános erkölcsi felfogásból fakad. Mint ilyen azonban változó, fejlődő, de visszaeső is lehet, mint általában minden kornak és minden nemzetnek is az erkölce ilyen változó. E mellett úgy a tilalmi határok terjedelme, mint a megtorló rendelkezések mérve tekintetében ugyanegy korban és ugyanazon nemzetnél is mindig vitatható, mondhatnám sohasem kielégítő. Az erkölcsi iratlan eszményi, de esetenként hajlékony követeléseivel szemben ugyanis az anyagi jog koronkinti változásai ellenére is az adott esetekben sokszor szinte megkövülten merev. Ez alapon mondotta a tekintély súlyával Finkey Ferenc is a «Büntetési rendszerünk égető sebei»-ről szólva jogászgyeleti előadásában, hogy «vérző szívvel», «belső elégedetlenséggel» szabják ki olykor a legfelsőbb fokon a büntetést. Alkotmányjogi jelentősége inkább csak abban van az anyagi jognak, hogy egy-egy kornak és nemzetnek nemcsak erkölcsi felfogását tükrözi megközelítőleg vissza, hanem a kormányhatalom és az egyes polgár, az egyén kapcsolatában jellegzetesen visszatükrözi azt is, hogy a hatalom az egyéni szabadság rovására éppen mennyire nyomult előre. Minél túltengőbb az egyéni, polgári önrendelkezés rovására a kormányhatalom, annál több aztán a tiltó, a korlátozó szabály s annál több a büntető rendelkezés is. És bátran mondhatjuk, hogy rendszerint annál több aztán a bűn is. Mert a történelmi fejlődés eredményeként is már elért szabadság határán túl a büntető megtorlás súlyával megvont új korlátok az egyén természetes, ösztönös életfeltételeinek, kifejlett igényeinek a rovására esnek már és rendszerint többet is vonnak el a szabadságából, mint amennyi az állami berendezkedés céljával és rendeltetésével ész- és okszerűen összeegyeztethető.

Általános érvennyel megállapíthatjuk tehát minden időre, hogy ott, ahol a büntető megtorlással kapcsolatos szabályok szaporodnak és a megtorlás szigorában fokozódnak, ott az állami élet egyensúlyában akár az egyén, akár a kormányhatalom cselekvősege folytán már rendellenesség, zavar van jelen. Ezen megállapítás alapján nem mondhatunk sok jót arról a korról, amelynek éppen mi magunk cselekvő és szenvedő részesei vagyunk.

Az egyén nagyobb veszedelemre azonban a kormányzó és végrehajtó hatalommal szemben nem a tiltó szabályok túltengésé-

ben volt és van. Végre is a messzemenő tilalmi határok betartása is, amelyek egyébként mindig is magasabb állami érdekekre hivatkoztak, sokszor azonban éppen a hibás előzmények káros következményeinek feltartóztatására, vagy elhárítására szolgáltak, csak az önfegyelmező lelkierőnek, az idegeknek a próbái voltak mindig, amelyek a polgári kötelességtudásnak áldozatos, sőt hősiek példái is kiválhattak. A nagyobb veszedelem a hatalom és az egyes viszonyában mindig ott jelentkezett, amikor a büntetőszabályok esetenként való alkalmazásánál az volt elbírálás tárgya, hogy az egyén, a vádlott tényleg túllépte-e a tilalmi határokat, ami miatt a büntető megtorlás alkalmazása terhére éppen szorgalmazva van.

Mert ha az anyagi jogszabály lehetett mindig változó, sőt lehetett szövegezése miatt tartalmában kétes s mint az emberi értelemnek alkotása, maga is emberileg értelmezhető és magyarázható és az is maradt, sőt a jobb és a rosszabb belátás szerint a félremagyarázásuk is örök emberi lehetőség, — ezzel szemben az a kérdés, hogy valaki átlépte-e valóban a tilalmi határokat s ezért büntető megtorlás alá vonható-e, ez mindenkor *csak egyetlen lehetőségtől*: csakis *kizárólag a ténybeli igazságtól függ*. A ténybeli igazság pedig minden magyarázat, minden feltevés és minden képzeleti vagy értelmezési lehetőség kizárásával mindig csak egyetlenegy lehet, csak a valóban megtörtént esemény, ami pedig alanyi vonatkozásban is megváltozhatatlanul és örökösön csak egy. *Ez az, amit bizonyosságnak nevezünk.*

Az egyén és a hatalom közötti kapcsolatban tehát az egyén rovására a végzetes veszedelem mindig abban a lehetőségben volt, és van, ha a hatalom nemcsak az alkalmazandó jog megállapítására, hanem az egyénnel szemben elbírálandó ténymegállapításra is akár tudatosan elhatározó befolyást gyakorolhatott, akár az elengedhetetlen tüzetes próbák és ellenőrzés hiányával a bizonyosság feltétlen érvényesülését nem biztosította, s így bizonyosnak volt megállapítható az is, ami valóban nem volt az.

Az egyén legnagyobb történelmi értékű vívmányai éppen azok az intézményes biztosítékok, amelyek a bűnvádi eljárás szabályainak kiépítésével hosszú történelmi küzdelem eredményeként *éppen azzal a rendeltetéssel jelentkeznek, hogy a marasztaló ítélleti ténymegállapítás bizonyossága egy legyen a csak egyetlen lehetőséget engedő történelmi valósággal.*

És ha a bűnvádi eljárás szabályait mai fejlettségükben lényegük szerint vizsgáljuk, akkor ezek a biztosítékok, sokszor még igenleges formában is, azokban a tilalmakban, azokban a korlátokban jelentkeznek, amelyek már nem az egyénnel szemben, hanem *egyenesen a hatalomnak a reprezentánsai ellen, az eljáró hatóságok ellen állítottak fel félreérthetetlenül az eljárás alatt álló egyén érdekében. Alkotmányos egyensúlyt adó reciprocitás van abban, hogy az anyagi büntetőjog az egyént, az alaki ellenben az egyénnel szemben eljáró hatóságokat korlátozza, ezeket köti meg.*

Arra szabályt állítani ugyanis, hogy valamely bűncselekmény rejtőző, vagy titkolózó tette miként puhatoltassék ki és állapíttassék meg, nem lehet. Amint maga a bűnnek leplezése, a bűnös bujkálása vagy alakoskodása is, úgy a bűnnek és a bűnösnek felderítése is, módzataiban is, az egyéni találékonyság és éberség problémája marad mindig, és pedig éppen a magasabb erkölcsi érzéknek és a fontos közérdeknek megfelelően is, mindig olyan *izgató problémája*, amely irányító, rávezető szabályok nélkül is fokozott cselekvőségre serkent. Ez a cél, ez a feladat, amely egyenesen a nemes hevületig fokozódik, s amely — a bizonyosságot

még csak keresve, — a megoldandó rejtélyben rendszerint csupán a gyanúnál tart még, kétségtelenül irányzatos s mint ilyen óvhatatlanul elfogult. Ez az irányzatosság, amely szinte lelki szükség-szerű és mondhatnám a kielégülés ösztönével kereste és keresi mindig a felöltő gyanú irányában a bűn tettesét — örök emberi. De ez a lelkeség volt mindig az is, ami lendületében olyan súlyos elvétésekbe sodort, amelyek nemcsak a legmeggrázóbb és leg-szomorúbb mozzanatok voltak a történelemben, hanem a leg-visszatetszőbb, dermesztő igazságtalanságok is.

Innen van, hogy a bűnvádi eljárás szereplő személyei közül, ha a többi három, a bíró, a vád és a védelem is névtelen értékei a történelemnek, maga a vádlott sok, igen sok esetben éppen a lesújtó, megsemmisítő ítéletek után az utókor szemében hőssé magasztosul és egyenesen maradandó történelmi nagyság. Sokrates-nek büntetőítélet adta a méregpoharat, Krisztusnak a keresztet. És minden nemzetnek sok hőse a büntetőítélet folytán hozott véráldozat árán nyert örök dicsőséget. De a köznapi élet közön-séges halandóinál is sűrűn visszatérők voltak a mementók, amelyek a bűnüldözés ösztönös indulatának botlásai ellen gátakat, biztosítékokat sürgettek. Az eszelős süket, akinek a füleibe befagyott a forró olvasztott ólom, a néma, kinek nyelvét tépette ki, a vak, akinek szemeit tolatta ki a büntetőítélet, a megtorlás után fel-keltették a léleknek szintén csak emberi megnyilatkozását, a szánal-mat is. Ha pedig a gyanú, amely a bizonyosság érlelésében intéz-ményes gátakat nem ismert volt, a megtorlás után ismét utólag valótlannak bizonyult, ráeszmélt tovább az ember arra is, hogy maga a jóhiszemű büntetés is lehet írott törvény nélkül és a vissza-torlás jogi lehetősége nélkül is bűn. Így éledt fel világszerte, hol később, hol utóbb, a követelés, amely a törvényt szabó, kor-mányzó és megtorló hatalom egységéből jóval, sok-sok századdal Montesquieu fellépése előtt ténylegesen kiválasztotta az első biz-tosítékot, a külön jogállású bírót. Ebben keresett oltalmat az ember a még alakatlan és személytelen váddal szemben, a pusztá gyanú-val szemben, amelynek táplálója vagy a zsarnok önkénye, vagy a népharag, a «clamor publicus» fellobbanása volt. S megszületett a gyakorlásában ma is legnehezebb hatalom, a bíróé.

Ezzel magával azonban az egyén esendő sorsa még alig vál-tozott.

A bíró egyenesen a történelmi szükség szerint a maga külön jogállásában arra volt volna hivatott — ami a rendeltetése ma is, — hogy a tény bizonyosságát, amelyet a hatalmi tekintély, vagy a közhangulat vitatott és sürgetett, a saját elfogulatlan és független meggyőződése szerint állapítsa meg. De ha emancipálhatta is volna magát minden más külső behatástól, s ha a kora teljes füg-getlenséget biztosított is volna neki, egyet, amivel maga a kor sem rendelkezett, nem adhatott számára. Ez pedig a legnagyobb, a legelengedhetetlenebb követelés ma is a bíróval szemben: *a benső felszabadulás, a lélek feltisztulása, a felvilágosodott világszem-lélet.*

A fonák vakhit, hogy az egyén cselekvőségét az Isten ellen-őrzi, ő maga annak a tanúja is, s így a ténybeli igazság megállapí-tása, ami az ember végességében olyan kétes részéről a legcsalhatatlanabb, magával az Istennel rendelkezett — és magát az Istent hívta bírónak. S jöttek újra a borzalmak borzalmi, az igazság megcsúfolásai: az istenítéletek. Az az ostoba vakhit, hogy az ítélkező Isten az ártatlan érdekében felfüggeszti majd az örök fizikai törvények feltartóztatatlan hatásait, és a tűz majd nem éget, a víz nem fullaszt, a párviadalban nem az ügyes, de az igaz győz. A vakhit, hogy az ember mellett, vagy az ember ellen letett esküben is maga az Isten ítél. A vakhit, mely az egyén társadalmi, rendi állása, előkelősége szerint megszabta azt is, hogy hány tanú esküjében jelentkezék — kinél többen, kinél kevesebben — az Isten. A bíró pedig maga alig tett egyebet, minthogy kötött formák szerint az előítéletben elhatározta, hogy milyen próbák keretében jelentkezék majd az isteni ítélet. Ez az ítélkezés volt talán a legesztelenebb és a legigazságtalanabb, mert az antik sorstragédiák módján csak a nem is kétes eshetőségeken és véletleneken, nem pedig a meggyőződésen sarkalt. A despota önkénye és a népitélet féltelensége is kevésbé volt tévedő, mint a vakhit, mely egyenesen a ma is tulajdonképpen egyetlen benső garanciát: a lelkiismeret felelősségérzetét hártotta át magáról a mindentudó Istenre.

És nemcsak ismétlődtek, de fokozódtak is az elrettentő ered-mények s újra csak küzdelembe szállt az ember s megnyugvást, bizonyosságot most már a gyanúbavett áldozatnak töredelmében,

beismerésében keresett. Ezt is bámulatos tökélyre vitte eszközei-ben a leleményesség. Eltekintve a vallási fanatizmus egyéb botlásai-tól, amilyen a spanyol inquisitio s nálunk a protestáns lelkészek megcsúfoló gályarabsága is volt, két dominikánus barát a boszor-kányságnak, mint valóságnak, szinte a természetrajzát is megírta már, és *a beteg képzelemnek ez a szörnyszülöttje a torturák hatása alatt csodálatosképpen szerte a világon mint ténybeli igazság, mint bizonyosság élt a bírói ítéletekben egyenesen «az ördögök seprűn nyar-galó cimboráinak» saját töredelmes beismerései alapján.*

Mind-mind ezek már a bírói intézmény biztosítéka mellett.

És örökre tanulságos, hogy mindezek a borzalmak a vádlónak és az ítélőbírónak is a legtisztább jóhiszeműsége és az ítéletben szinte kielégülő szilárd meggyőződése mellett történtek.

Az emberi haladás sok áldást hozott, de egy sincs, ami annyi szenvedést, nyomort és fájdalmat szüntetett volna meg, mint a bűnvádi eljárásnak most fennn csalhatatlanoknak hangoztatott biztosítékai, amelyek ellenőrzések és tudatos korlátozó gátak a hatalom szerveivel: a bíróval és a váddal szemben is. Az a kér-dés csupán, és csak ez lehet a reformmozgalom magja is, hogy a biztosítékok csakugyan csalhatatlanok-e?

Így a futólagos történelmi szemlélet is konkluzióképpen csak-ugyan ahhoz az eredményhez vezet, ami a kiindulásunknak is alapja volt, hogy a történelem sommázata lényegében nem egyéb, mint az egyénnek és a hatalomnak, a jognak és az önkénynek, a szabadságnak és a zsarnokságnak örökös küzdelme. Az alkotmány pedig lényege szerint csakugyan nem több, mint a hatalomnak visszatolt hadállása és az egyénnek kivívott szabadsága. Sehol világosabban és szemléltetőbben nem tükrözik ez mint éppen a bűnvádi eljárásokban. És nemcsak a *multra vonatkozóan találó az a megállapítás, de a jelenre is és örökre is igazolt marad, hogy a nem-zetek szabadságának, a nemzetek alkotmányának fejlettsége legkifeje-zőbben a bűnvádi perrendtartásunkban tükrözik.*

Nem én élezem ki tehát, hanem a történelem termelte és érlelte ki a mai alkotmányos rendet, amely elvi, principiális külön-biséget tesz egyfelől a védő, másfelől pedig a bíró és a vád között. Ez pedig az, hogy míg a védői hivatás minden hatalmi jelleg nélkül való, addig úgy a bíró, mint a vádló is hivatali kötelességet hatalmi jogkörben teljesítenek. Innen aztán az az elvi különbségtétel is, hogy míg a védői kötelesség, eltekintve a rendzavarásnak perjogi jelentőség nélkül való tilalmától, kötetlenül szabad, addig a bíró is és a vádló is (mindig a közvédat és egyelőre csak a mi bűn-vádi eljárásunkra vonatkoztatva értem) megkötöttek, korlátozot-tak. Mert történelmi kivívott áldásos eredmény, hogy a hatalom — *minden hatalom,* — intézményes ellenőrzés és korlátozás alá esik. Éppen ebben van az alkotmányosság fogalmának lényege, mert az a hatalom, amely korlátlan, az nem alkotmányos, hanem önkényes.

A Procrustes-ágy rideg legendája csak az alkotmány szimbo-likus képe. A hatalomnak ebbe az eszményi ágyba kell pontosan beilleszkednie. És mindig is tragikus eredményeket váltott ki, ha a hatalom, amelynek terhet, de megszedítő felsőbbtségét is mégis csak az emberi gyarlóság hordozza, akár kicsi volt a megszabott keret betöltésére, akár — s ez volt a gyakoribb — túl akart nőni ezen.

(Folyt. köv.)

Dr. Medvigy Gábor.

Párhuzam a budapesti és vidéki bíróságok ügyforgalma között.

Sok vitatkozás tárgyát képezte, hogy a budapesti, vagy a vidéki bíróságok megterhelése nagyobb-e, valamint ezzel kapcsolat-ban az is, hogy a perek hol nehezebbek, Budapesten-e, vagy a vidéken?

A kérdés egyáltalában nincs eldöntve, az a körülmény azon-ban, hogy a Budapesten 1—1 bíróra eső kiosztott perek és ügyek, befejezett perek és ügyek, érdemleges végítéletek száma állandóan lényegesen felülmúlja a vidéki járásbíróságok bírái által befejezett ügyek, hozott ítéletek és a reájuk eső kiosztott perek és ügyek számát és e mellett olyan jelenségek sem merülnek fel, amelyek arra mutatnának, mintha a budapesti járásbírák ezt a szám-szerint kétségtelenül nagyobb munkát nehezebben végeznék el, valószínűvé teszi, hogy a járásbírói perek és ügyek elintézése a vidéken általában véve nehezebb és több munkát igénylő.

Nem ilyen könnyen áttekinthető a helyzet a törvényszéki ügyforgalomnál, mert itt a budapesti törvényszékek megterhelése és végzett munkája csak kisebb jelentőségű eltérést mutat a vidéki törvényszékekkel szemben. Így pl. 1932-ben Budapesten egy bíróra 318 kiosztott ügy, 351 befejezett ügy és 150 ítélet esett, míg a vidéken egy bíróra 309 kiosztott ügy, 327 befejezett ügy esett és ezenfelül átlag 157 érdemleges végítéletet hoztak.

A budapesti és a vidéki bíróságok munkaterhének megbírálását az alábbiakban új szempontból kísérlem meg. Éspedig abból a szempontból, hogy a befejezések hány százaléka történt érdemleges végítélettel.

Érdekes, hogy itt a járásbírók adatai mennyire vágnak egymással. Amennyiben a Budapesten 1932-ben befejezett 94,126 polgári perből 54,462-t, tehát 58 %-ot, a 230,412 befejezett ügyből pedig 61,044-t, tehát 26 %-ot fejeztek be érdemleges végítélettel, addig a vidéken az 1932-ben befejezett 160,551 polgári perből 92,003-t, tehát 57 %-ot, a 644,248 befejezett ügyből pedig 130,379-t, vagyis 22 %-ot fejeztek be érdemleges végítélettel.

Az érdemleges végítélettel történt befejezések aránya a törvényszéki ügyeknél is sok hasonlóságot tüntet fel. Így Budapesten a II. fokú polgári perekből 79 %-ot, az I. fokú büntető ügyekből 48 %-ot, míg a II. fokúakból 72 %-ot fejeztek be érdemleges végítélettel és ezzel szemben vidéken a II. fokú polgári perekből 84 %-ban, az I. fokú büntető ügyeknél 42 %-ban és a II. fokúaknál 82 %-ban érdemleges végítélet fejezte be a pert, illetve ügyet.

Az eltérés a törvényszék és a járásbíró között tehát általában véve az, hogy amíg a járásbírósnál az érdemleges ítéletek százaléka egyenlő, addig a törvényszékeknél a vidékiek érdemleges ítéleti arányszáma általában véve magasabb.

Csak két kivétel van és ez mind a kettő a vidék javára mutatkozik. Az első az, hogy a budapesti kir. büntető járásbírósnál 1932-ben 48,357 bűnügy közül csak 6582-t fejeztek be érdemleges végítélettel. Tehát a végítéletek arányszáma csak: 14 %, holott a vidéken 174,306 bűnügyből 38,376-t fejeztek be érdemleges végítélettel és így itt a végítéletek arányszáma: 22 %, vagyis több mint felével magasabb a budapestinél. Ez az adat is megerősíti azt a sokszor hangoztatott állítást, hogy Budapesten igen sok járásbírósi bűnügyben egyeznek ki a felek.

Még nagyobb az ellentét az érdemleges végítéletek arányszáma tekintetében az I. fokú polgári pereknél. 1932-ben ugyanis a budapesti kir. törvényszékek 22,163 I. fokú polgári pert fejeztek be és ezekben csak 4631 érdemleges végítéletet hoztak, míg vidéken a kir. törvényszékek 13,845 I. fokú polgári perből 7863-t, tehát 59 %-ot fejeztek be érdemleges végítélettel.

Olyan nagy a különbség, hogy ezt nem lehet magyarázni azzal, mintha Budapesten több egység, vagy szünetelés és egyéb megszűnési mód volna. De nincs semmi alap egyéb ehhez hasonló feltevésre sem, mert ennek az eltérésnek jóformán egyedüli oka az, hogy a budapesti kir. törvényszéknél a 68,700/1914. I. M. sz. rendelet 48. §-a alapján a P. ügykönyvbe kell venni azokat az ügyeket előkészítő beadványokat és intézkedéseket, amelyeket a vidéki törvényszékeknél a TUSz. 46. §-a értelmében csak a kiosztókönyvbe kell felvenni.

A kérdés ugyan az igazságszolgáltatás egyéb fontos problémáihoz képest kisebb jelentőségű, de azért véleményem szerint tisztá képet a vidéki és a budapesti törvényszékek megterheléséről csak akkor lehetne nyerni, ha a törvényszéki ügyforgalmi adatszolgáltatás a jövőben az ország egész területén egységes alapra helyeztetnék.

Dr. Moldoványi István.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. **Üzletátruházás** forog fenn akkor is, ha az átruházás tárgyául szolgáló üzleti értékek az üzlet forgalmát, fennállását biztosítják s így a maguk összességében a kereskedelmi üzlet folytatására alkalmasak. Az üzlet átvételének az üzlet folytatása nem kelléke. Az 1908:LVII. tc. a rendes kereskedői gondosság előírásával tudakozási köteleességet ró az üzletátvevőre és azt, hogy ennek eleget tett, az üzletátvevőnek kell bizonyítani. Ennek a köteleességnek a teljesítését egymagában véve nem meríti ki az a körülmény, hogy az adásvételi szerződésben az eladók az eladás tárgyát tevő üzem és ingóságok per- és tehermentességéért szavatosságot vál-

laltak. (Kúria, 1933. okt. 13. P. IV. 1896/1933. V. ö. Hj. Dt. 26. 163.)

2. **A 21. sz. J. D.** alkalmazási körébe tartozó eseti vállalkozásnak tekinthető a J. D. keretébe nem tartozó üzem által rendezett valamely alkalmi vállalkozás is az eset körülményeihez képest, de ilyennek nem tekinthető a valamely társadalmi egyesület részéről csupán tagjai, családtagjaik és meghívott vendégek részére rendezett nem nyilvános jellegű kerti mulatság. (Bp. T. 1933. okt. 23. P. IX. 9043/1933.)

3. **Kötbér** után kamat nem jár s e tekintetben nem tesz különbséget az, hogy a kötbér biztosítására váltó adatott. (Kúria, 1933. okt. 10. P. VII. 2654/1933.)

4. **Vétel.** A rendelkezésre bocsátásnak az az értelme, hogy az áru a vevőnek nem kell, azt megtartani nem akarja. Ha azonban a vételárköveteléssel szemben csak időelőtti kifogást emel s egyúttal árleszállítást kér, ez azt jelenti, hogy az árut meg akarja ugyan tartani, de fizetni még nem akar s nem annyit, mint amennyi vételárként a szerződésben kikötöttet. — Ha a vevő a rendelkezésre bocsátással elkésett, az ügylettől el nem állhat, hanem az áru hiányai miatt csak árleszállítást követelhet. (Kúria, 1933. okt. 12. P. VII. 1987/1932.)

5. **Segélyalap.** A munkaadó, aki munkaképtelen és önhibáján kívül szorult anyagi helyzetbe jutott alkalmazottai támogatására segélyalapot létesített, évente az üzleti nyereségének egy részét erre az alapra fordította, azáltal, hogy ezt az alapot egyéb vagyonától elkülönítve rendelte kezelni, ehhez az alaphoz való tulajdonjogáról nem mondott le. A munkaadót törvény nem kötelezi arra, hogy az alkalmazottai segélyezésére ily alapot létesítsen; ha tehát önként vállalta ezt a kötelezettséget, jogosítva volt a segélyalap létesítése és kezelése feltételeit, így azt is meghatározni, hogy abból mely esetben s mely feltételek mellett nyújt az alkalmazottainak segélyt. A munkavállalók tehát a segélyalap felosztását nem igényelhetik, annál kevésbbé, mert nem is állították, hogy a segélyalaphoz befizetéssel hozzájárultak volna. (Kúria, 1933. okt. 17. P. II. 2833/1932.)

6. **Elbocsátás.** Ha az ügyrendi utasítás szerint a befolyó pénzek felett az ügyvezető igazgató és a cégvezető együttesen volt rendelkezni jogosult, nem tekinthető a köteleesség makacs megtagadásának a cégvezetőnek az a ténye, hogy 100 pengőt, amelyet a tisztviselők hátralékos illetményére kívánt fordítani, az afelett egymagában rendelkezni nem jogosult ügyvezető igazgatónak, aki váltótartozást óhajtott törleszteni azzal, ki nem szolgáltatta. (Kúria 1933. okt. 24. P. II. 627/1932.)

7. **Tisztességtelen verseny.** Az a körülmény, hogy a keresettel fellépő versenytárs maga is elkövette, akár sorozatosan is a Tvt.-be ütköző cselekményeket és versenytársai ellen előzetes felhívás nélkül tömegesen indít pereket, nem lehet akadály a annak, hogy versenytársa ellen a törvénybe ütköző cselekmény abban hagyása iránt keresettel fellépjen s ezek a körülmények önmagukban véve nem szolgálhatnak alapul annak a megállapítására, hogy a perek indításának és folytatásának célja nem valamely komoly gazdasági érdek, hanem versenytársainak zaklatása és a hatóságok előtti való megfélemlítése. (Kúria, 1933. okt. 18. P. IV. 1954/1933.) H. D.

Szemle.

— **Tíz bécsi ügyvéd** tartóztattak le — a napilapok közlése szerint — azért, mert az utolsó másfél évtized alatt kommunista és szocialista vádlottakat védtek. Röviddel az ú. n. proletárdiktatura után nálunk is elhangzott a jelszó, hogy «hazafias» ügyvéd nem vállalhat kommunista védelmet, de becsületére válik a magyar ügyvédi karnak, hogy ettől a jogtudatlanságra valló ostobaságtól éppoly kevésbé engedte magát megfélemlíteni, mint a kommün alatt az ú. n. forradalmi törvényszék ügyvédelles terrorjától. Noha a kommunista pörökben teljesített védelem hivatalos körökben — legalább is annakidején — nálunk sem ébresztett rokonszenvet, arra nem került a sor, hogy ügyvédek a védői hivatás teljesítése címén tartóztattak volna le. «Man kann sagen — így írja kézikönyvében Glaser, a bécsi egyetem hajdani professzora —, dass die Geschichte des Strafprozesses die Geschichte der Verteidigung ist.» E történe-

lem során gyakran megesett, hogy a védelmet kizárták, de, hogy bezárták volna, arra alig akadt példa. Annyi logika ugyanis még a legzsarnokibb és legönkényesebb kormányzatban is feltételezhető, hogy a politikai pör védője éppoly kevésbé gyanúsítható meg részességgel, mint a gyilkosé vagy betörőé. Hogy a védő esetleg rokonszenvet érez a vádlott iránt, az éppúgy előfordulhat a nem-politikai, mint a politikai bűncselekmény esetében. Ha a vádlottnak nyújtott törvényes segítség vagy e szimpátia elegendő ok a letartóztatásra, úgy *eadem ratione* letartóztatható az orvos, aki a megsebesült szocialistának sebeit bekötözte vagy a lelkes, aki a statáriumban kivégzettnek lelki vigaszt nyújtott. Sőt esetleg a bíróság vagy a kir. ügyészség is bűnbe eshetne, ha, miként az néha megtörténik, rokonszenvének az enyhítő körülmények hangsúlyozásával ad kifejezést. Glaser, Wahlberg vagy Lammasch tanítványaitól ily logikátlan és a büntető perjognak fittyet hányó galimátiász aligha lett volna feltehető, mert a régi osztrák kultúra a jog formáit már csak esztétikai okokból is tisztelte. De most, úgy látszik, annak a Gleispachnak a szelleme lebeg a vizek felett, aki bécsi tanszékét sietett a berlini náci-katedrával felcserélni. Tanítványai az austro-marxizmus ellen folytatott küzdelemben bebizonyították, hogy Bécs nincs is oly messze Berlin-től és az austro-nácizmusnak jogászai logikája, a birodalmi igazságügyminiszternek jurisprudentiájából meríti a cselekvéshez szükséges ihletet.

—A **döntvénytárak** érdekes olvasmányok. A jog a legnagyobb mértékben gyakorlati studium és vajjon lehet-e a jogásznak valami vonzóbb, mint időrendben követni e gyakorlati problémák felmerülését. Erre a célra természetesen csak oly döntvénytárak alkalmasak, amelyek bőven közlik az esetet, hogy abból a tényállás is, a jogi megítélés is minden részleteiben megérthető legyen. Valamikor a Jogtudományi Közlöny mellékletéül megjelenő döntvénytárak mintái voltak az ily bőséges közlésnek, amidőn a háromfokú ítéletek teljes szövegéből a tényállás minden részlete, s a jogi szemlélet (néha ellentéteiben is) teljességgel kitűnt. Most a döntvénytárak is az anyaghoz viszonyítottan nagyon korlátolt ívszámmal jelennek meg, és a kényszerű takarékoság káros következményei ezen a téren is mutatkoznak. Nagy ügyesség kell már ahhoz is, hogy a rendelkezésre álló oldalakon minden oly kúriai ítélet közzétehető legyen, amely figyelemre érdemes s maguk ezek az ítéletek is (újabb perjogi szabályoknak és ítéletszerkesztési gyakorlatnak megfelelően) szűkebb szavúak, mint régebben. Ily körülmények közt már a döntvénytári közlés is gyakran csak figyelmeztetés arra, hogy hol van az a forrás, amelyből az, akit valamely kérdés különösen érdekel, meríthet. Fokozottabb mértékben áll ez az *összefoglaló döntvénytárakról*, amelyek a döntvénytárak anyagát rövid tartalomkimutatásban gyűjtik össze. Feladatuk tulajdonképpen az, hogy a valamely joganyag iránt érdeklődőnek bősége-sebb tárgymutatóul szolgáljanak, hogy a vonatkozó bizonyos időszakra terjedő határozatokat hol találhatja meg és hogy futólag és ideiglenesen tájékoztassanak arról, hogy az ítélezés valamely kérdésben mily irányban halad. Ily összefoglaló döntvénytár a *Jogi Hírlap Döntvénytára*-nak nem rég megjelent második hiteljogi kötete, amely az 1930. szept. 1-től 1933. szept. 1-ig terjedő időszakra vonatkozik. Elsősorban a Jogi Hírlapban is megjelent anyagot dolgozza fel, s ezért a Jogi Hírlapnak az említett időszakra hiteljogi mutatója is. De a másutt megjelent határozatokra is kiterjeszkedtek a szerkesztők: dr. Huppert Leó és dr. Nagy Dezső Bálint budapesti ügyvédek, így különösen olyanokra, amelyek a «Kereskedelmi Jog» folyóiratban és igen nagy számban olyanokra, amelyek a mi «Hiteljogi Döntvénytár»-unkban jelentek meg először. A hiteljogi döntvénytárnak már 1930-ban megjelent első kötetét szívesen fogadta a magyar jogászság s ama kézikönyvekhez sorolta, amelyeket szívesen használ, a második kötet is a kijelölt célra ajánlható.

h. d.

Közgazdaság.

A Magyar Országos Központi Takarékpénztár igazgatósága megállapította az 1933. év mérlegét, mely 722,439.48 pengő nyereséggel zárul, a tavalyi 715,804.43 pengővel szemben, vagyis egy kis töredékkal meghaladja az előző évi eredményt. Ekkép az igazgatóság abban a helyzetben van, hogy a közgyűlésnek, úgy mint tavaly, részvényenként 1 pengő osztalék kifizetését, 100,000 pengőnek külön tartalékba helyezését és új számlára a tavalyi áthozatot meghaladóan 409,655.31 pengő előrevitelét javasolja.

606

A Salgótarjáni Kőszénbánya R.-T. igazgatósága megállapította az 1933. évi zárszámadásokat és elhatározta, hogy a közgyűlésnek részvényenként — az előző évi 1.25 pengővel szemben — P 1.— osztalék kifizetését fogja indítványozni.

607

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédi köztudatba átment: diktálások, fordítások, sokszorosítások «Tempo»-irodában legjobbak, legolcsóbbak. Koháry-utca 4. Tel: 13-2-12.

604

Ha házgondnok vagy háztulajdonos Kartárs úr és lakást akar kiadni, házat, telket óhajt eladni vagy venni, pénzt szeretne kihelyezni vagy megbízója részére kölcsönt keres, parcellázást, hitelezői felhívást óhajt publikálni vagy bármilyen természetű hirdetést akar feladni az ország bármely lapjában, vegye igénybe az *Erdős-hirdetőiroda*, (Teréz-körút 35. Telefon: 12-5-58.) sokszorosan kipróbált készséges és megbízható szolgálatait. Ezt az irodát joggal nevezhetjük az ügyvédek hirdetési irodájának, mert 4000 Kartársunk hirdetési ügyeit bonyolítja le a legnagyobb meglepédesre.

605

HIRDETÉSEK.

Megjelent

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

(CORPUS JURIS HUNGARICI)

1933. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bírő
szerkesztésében.

Ára fűzve 10 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Glatz Ede budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Az angol bírák fizetése és a polgárok szabadsága. — Dr. György Ernő, az OHE. igazgatója: Újabb fezetek a válságjog köréből. (II.) — Dr. Hajnal Hugó budapesti ügyvéd: A kegyelmi jog átruházása. — Dr. Mennyei Géza budapesti ügyvéd: Szemelvények az új gazdavédelmi rendeletek körül kifejlődött bírói gyakorlatból. — Dr. Szabó Mihály (Bécs). A megbízás nélküli ügyvitel a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. (II.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 9. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 1.

Az angol bírák fizetése és a polgárok szabadsága.

Viscount Buckmaster a Spectator 1933. december hó 1-én megjelent számában «A bírák fizetése és a polgárok szabadsága» címén cikket írt, melyben az 1931. évben előállott nehéz gazdasági viszonyokból indul ki. Szerinte a közvetlen veszélyt csak azok a szigorú rendszabályok hártották el, melyeket a gyeplő megragadására felhívott kormány életbeléptetett. Hogy a rendszabályok sikerre vezettek és visszaállították az állandóságot, oly tény, mely a közönséget arra készíti, hogy az akkor fenyegető veszélyt lekicsinyelje.

A rendszabályok azonban, melyek akkor életbeléptek, most is érvényesek, és most nemcsak az időleges érvényt helyes megvizsgálni és bírálni, hanem az állandó hatást is. Elsőnek életbeléptetett rendszabály volt, mely a bírák fizetését a többi polgári tisztviselőkkel együtt az «Orders in Council» joghatósága alá helyezte.*

Senki sem gondolt arra, hogy szükség esetén és nyomasztó helyzetben a bírákra nem érvényes az egyenlő áldozathozatal elve. A bírák ki is fejezték szándékukat, hogy önkéntesen veszik ki ebből részüket, de az 1931. évi törvény alapján kiadott rendelet nem adott erre alkalmat és ezáltal sok rossz következményre alkalmas példát alkotott.

Közismert történelmi tény, hogy az Act of Settlement célja a bírának a külső beavatkozástól való teljes függetlenítése volt. A koronával folytatott hosszú küzdelem eredménye volt ez és a két forradalom ebben érte el a csúcspontot. I. Károly és II. Jakab is a bírák önkényes elmozdíthatását igényelte és gyakorolta, állítva, hogy a bíró a korona eszköze a király pedig a törvény felett áll. II. Jakab menekülése előtt tényleg elmozdított négy bírót és az új kormány — mikor a protestáns hit elvei alapján megalapozta a trónt és öröklésének rendjét — elsősorban a bírák teljes függetlenségének megerősítését és — amint hitte — örök időre való megalapozását fogantatosította. Az «Act of Settlement» nemcsak azt foglalta magában, hogy a bírák gyakorolják hivatalukat «quamdiu se bene gesserint», de azt is, hogy fizetésük biztos és meghatározott legyen és hogy csak az országgyűlés mindkét háza mozgathassa őket el. E törvény nem tartalmaz utalást arra, hogy amíg a bíró működik bármily hatalom fizetését leszállíthatja, és nincs is arra adat, hogy ez attól az időtől a mai napig megtörtént volna.

Az ok világos. A hivatal betöltése elválaszthatatlanul összefügg a jövedelem biztonságával, és éppoly könnyű a bíróság füg-

getlenségét a fizetés folytonos leszállításával veszélyeztetni, mint más eszköz által.

Senki sem gondol arra, hogy a jelenlegi kormánynak ily szándéka van, de a rossz példa emléke még sokáig fog élni, miután az ok, mely azt szülte, eltűnt. Az 1931. évi törvény felhatalmazást tartalmaz, hogy őfelsége a törvény életbeléptetése után egy hónapon belül a «szolgálatában álló» személyekre nézve a szükségesnek látszó rendeleteket meghozza. Ebben a tág fogalomba a polgári szolgálat tagjai és a bírák egyformán bevonattak, az utóbbiak fizetését 20 %-kal csökkentve. A szándék világos volt és a lordok házában ellenzésre is talált, hol kimutatták, hogy a hozandó törvény nem érintheti a bírákat, de a tiltakozás eredménytelen maradt. Ebből következik, hogyha ezt a jogforrást elfogadjuk, jogszabályt alkotni ugyanígy lehet a jövőben is, és az Act of Settlement (amelyen maga a trón is nyugszik) következtetés útján érvényét veszti. Ezek szerint, ha nem is kifejezetten, de következtetés útján, mivel a törvény intézkedését a rendelet lerontotta, mindazt, amire a jövőben szükség lehet, a képviselőház egyedül végezheti, és a lordok házában védelme teljesen elvész.

A szocialisták új javaslata arra törekszik, hogy a jogalkotás rendeletek útján történjék. Erre a célra törvényt javasolnak, amely szerint minden törvényhozási és végrehajtási cselekmény a parlamenti kormányzás hatáskörén kívül kerüljön és a kormány tagjai által szükségesnek vélt rendeletek kényére és kedvére bízassék. Mindig azt hittük, hogy utolsó mentővárul megmarad a bíróság, mely mind e kérdések felett és kívül áll, és amelyet megbízott a törvény az alattvaló védelmével. Ha az 1931. évi törvény elve megtámadatlan marad, ez a védelem elvész.

Ebből a törvényből meg kell állapítani, hogy az két dolgot akar. Először lehetővé teszi, hogy rést üssenek a bíróság függetlenségén, másodsor pedig a bírákat újból a politikai küzdelem színterére vonja. A jót nem becsüljük meg addig, míg el nem veszítettük.

Maga az a gondolat, hogy a bírák külső behatások által magasztos hivatásuktól elvonassanak, ma lehetetlennek tetszik, de dolgok, mik már előfordultak a múltban, a jövőben is előfordulhatnak. Tudjuk, hogy az Act of Settlement-et azért hozták, hogy egyszer és mindenkorra véget vessenek azoknak a visszaéléseknek, melyek által a bíróságot a királyi hatalom szolgálatára szorították.

A Stuartok hatalma elenyésző ahhoz képest, mint amit némely szocialista képviselő akar gyakorolni a rendeletek által, és ha a bírákat e gépezet működésének alávetik, hosszú időre búcsút vehetünk legnagyobb nemzeti büszkeségunktől, melynek jogoságát a világ minden nemzete előtt igazoltuk.

Eddig a cikk. Angol szokás szerint a szerkesztő a következő számokban leköszölte az olvasóknak a cikk által érintett kérdésekre adott véleményét. Egyik olvasó rámutat arra, hogy a közigazgatási hatóság egy polgári perben, valamely ténynek bizonyítékul való elfogadása érdekében — ugyan eredménytelenül — befolyást kívánt gyakorolni. Ezenkívül a vidéki és városi bírák fizetésének különbségéről szól több levél, arányba állítva a különböző fizetéseket az évi ülések számával (144., illetve 170.). Az egyik levél közlése után a szerkesztő megjegyezte, hogy a felső bíróság bíráinak fizetése nem annyira gazdasági, mint alkotmányjogi kérdés.

Dr. Glatz Ede.

* Miniszteri felelősség mellett, a Privy Council javaslatára a korona által jóváhagyott rendelet.

Újabb fejezetek a válságjog köréből.*

Elaszticitási problémák.

A gazdasági válságok messzemenő eltolódásokat hoznak létre a gazdasági élet felépítésében. Megváltoztatják a gazdasági élet tartóoszlopainak a méreteit. Azok a kötelezettségek, amelyek a korábbi értékalapon alakultak ki, változatlan nagyságuk mellett is, elviselhetetlen súlyúakká válnak, a válsággal együtt járó értéklomlások következtében. Ennek a tételnek ma talán legtöbbet hangoztatott illusztrációját a magángazdaság terheinek a közterhekkel való egybevetése szolgáltatja, így amikor az állapítható meg,⁴ hogy amíg 1928-tól 1932-ig a gazdasági üzemek tiszta hozadékanak csökkenése 45 %-ot ért el, addig ugyanezen időtartamon belül a közterhek csak 23 %-kal csökkentek. Rendszerint hasonló aránytalansággal találkozunk minden hosszabb időre szóló megállapodásnál. Az abból folyó kötelezettségek, nem a konkrét ügylet körülményeiben, hanem az általános viszonyok változásában rejlő okok folytán válnak rendkívül súlyosakká. E terheknek a fennálló érték- és jövedelmi viszonyokkal való arányba hozatala, a fennálló kötelezettségek lehető rugalmasságának biztosítása, a fixjellegű költségtételeknek minél nagyobb mértékben aránylagos jellegűvé váló átalakítása, válságos időkben komoly gazdasági célkitűzéssé válik.

E törekvés jogi vonatkozásban az *elaszticitás* lehetőségeit kívánja a jogélet területén minél szélesebb körben érvényesíteni. A jog alkalmazkodó képességének, rugalmasságának intézményes biztosítása tekintetében, az eddigi jogrendszer felfogásával szakít, átfogó elvi megoldási kísérletekkel is találkozunk.

E törekvés elméleti, sőt bölcséleti régiókba is emelkedik az újabban annyit hangoztatott *dinamikus jogi szemléletben*, melynek legújabb hódító körútja Spengler⁵ művéből indul ki. A valóságos életérdekek szempontjából — hirdeti e felfogás — a jognak le kell mondania a szigorúan körülhatárolt jogi fogalmakról. A valósághoz kell közeledni s azt kell nézni, hogy a jogalkalmazás milyen hatással van az életben jelentkező funkciókra, erőkre, feszültségekre. A dinamikus jog elasztikus, mozgékony fogalmait is funkcionálisan alakítja ki. A tisztán jogász konstrukciót háttérbe szorítja; nem jogász, hanem népi, laikus jog. A statikus jog szabályok tömegével operál, amelyek racionálisan felfoghatók, alkalmazásuk szinte egyszerű logikai műveletté válik. Ezzel szemben a dinamikus jognál, amint ezt például e szemlélet egyik lelkes híve a német jogra vonatkozólag megállapítja:⁶ «a feladat nemcsak az, hogy a jogot értelmileg felfogják és alkalmazzák, hanem, hogy a közösségi kötelékből folyólag e jogot kiérezzék és kialakítsák».

A dinamikus szemlélet hasonló szellemű megnyilatkozásainak, ez elvek gyakorlati alkalmazásának további taglalása túlmesszire vezetne. *A pillanat valóságos, vagy vélt szükségleteinek fenntartás nélküli kiszolgálása, valami újszerű, különös mítosznak és a minden korlátozás és gátlás nélküli önkény uralmának biztosítása* keverednek itt egymással. Ez az egész jelenségkör döbbenetes illusztrációját adja Hedemann azon megállapításának,⁷ amelyet ő egyébként a jogi generál-klauzulák előtérbe nyomulása kapcsán állapít meg, mondván, hogy *amikor a jogban a mozgékony és hatalmi tényező egységbe olvad, úgy Bizanc van emelkedőben és a pusztulás jelei mutatkoznak*.⁸

Így a dinamikus jogi felfogás érvényesülése a jogbiztonság és a személyi szabadság — nyíltan vallott — megtagadásával egyértelmű és szöges ellentétben áll azokkal az elvekkel, amelyeket a civilizált országok a közelmúltban még általában, de ma is legnagyobb részükben, a jog alapvető elveinek tekintenek.

Felvethető itt az a szempont, hogy a dinamikus szemlélet tartalmaz egészséges gondolatokat is, különösen amikor a jognak az életviszonyok alakulásával való kapcsolatát domborítja ki. Valamely jogszabály helyességének igazi próbaköve az, hogy az a

gyakorlatban hogyan válik be, a gazdasági élet szükségleteinek helyes felismerése megfelelő irányjelzője lehet a jog helyes irányban történő továbbfejlesztésének, ebben a körben a jog dinamikus felfogása kétségtelenül megtermékenyítő hatást gyakorol. Vég-eredményében azonban ezzel a kérdéssel is úgy állunk, mint Molière vígjátékírója, aki amikor elmagyarázták neki, hogy mi a különbség a vers és a próza között, meglepődötten mondotta, hogy nem is tudta eddig, hogy prózában beszél. A jogászok is így voltak a jog dinamikus felfogásával: annak egészséges elemeit, abban a korlátozott körben, ahol annak létjogosultsága meg volt, eddig is alkalmazták, anélkül, hogy a jog dinamikájának elméletét ismerték volna. Tették ezt azzal a józan, egészséges, bizonyos vonatkozásaiban ösztönös jogi felfogással, amelynek mindig meg van az a helyes szemmértéke, hogy a jogszabálynak az élet gyakorlati igényeivel való összhangzatosságát kellően mérlegelni tudja.⁹ Így a statikus és dinamikus jogi felfogás helyes arányú keveredése a példák egész sorával lenne illusztrálható a magyar magánjog bírói gyakorlatának kialakulásában.

A dinamikus jogi szemlélethez közel áll az a felfogás, amely a jogszabályok alkalmazásánál az általános jellegű klauzulák uralkodó befolyását széles körben kívánja biztosítani. Ha e törekvés nem is megy oly messzire, hogy a lerögzített, általános érvényű jogszabályok létét kiküszöbölni akarná, azok alkalmazásánál oly szempontok érvényesítésének ad helyet, amelyek a konkrét esetre vonatkozólag az egyébként érvényben lévő jogszabály alkalmazását kizárják, vagy annak tartalmát módosítják. Az ügyletek jó erkölcsökre, a hűség és bizalom kívánalmaiba ütköző voltának túlzott kihangsúlyozása, a gazdasági lehetetlenülés szempontjainak messzemenő érvényesítése, valójában ugyanúgy a jogbizonytalanság felé vezet, mint az előbb vázolt dinamikus jogi szemlélet. S itt az a különleges helyzet áll elő, hogy az a felfogás, amely valójában a gyakorlat kívánalmait akarja kielégíteni s legfőbb törekvése ehhez képest az, hogy a gazdasági szempontok érvényesülésének tág teret biztosítson, végső eredményében a gazdasági élet nyugodt funkcionálásának, a megbízható kalkulációnak legfontosabb elvébe: *a jogbiztonságba* ütközik. Így a Treu und Glauben szempontjainak az egyes esetek elbírálásánál túlzásba vitt alkalmazása a gazdasági élet egészséges funkcionálásának alapját képező bizalmi légkört veszélyezteti.

A jog rugalmasságának biztosítására irányuló törekvések széles körben jelentkeztek nálunk is a jelen válság során: úgy átfogó, általános jellegű reformkívánságok, mint az egyes konkrét esetekben a vitássá vált igények érvényesítésénél felhozott ellenvetések, kifogások útján. Az a kívánság, amely a jogi megkötöttségeket a gazdasági életviszonyok mindenkor változásához akarja mindenképpen hozzáidomítani, gyakran itt is oly fajta túlzásokra vezet, mintha nagyobb tárgyak mérésénél nagyobb, kisebb tárgyak mérésénél kisebb hosszegységet akarnának alkalmazni.

A bekövetkezett nagy értékeltolódások és különösen az áruk egy részénél beállott értékcsökkenés, a pénz vásárlóerejének emelkedése, a jogélet területén is utat nyit oly törekvéseknek, amelyek ezt a kialakult aránytalanságot megfelelő jogi eszközök alkalmazásával kívánnák kiküszöbölni. Találkozunk e részben előkelő jogászai oldalról is megnyilatkozó oly felfogással,¹⁰ amely a pengő-tartozások leértékelésében látja a mai súlyos helyzet szanálásának eszközét oly módon, hogy az adós, aki úgy látja, hogy a kölcsön felvétele óta az annak biztosításául szolgáló fedezet belső értékében, saját hibáján kívül, jelentékeny eltolódás állott be, annak bírói megállapítását kérhesse, hogy tartozása nem áll arányban annak eredeti értékével. Ez a gondolat a leértékelésnek igen széles körben való jelentkezését, annak a fennálló ügyletek tág körére kiterjedő alkalmazását jelentené. E jogelv érvényesülése feleslegessé tenné azoknak az eseti, különleges körülményeknek a vizsgálatát is, amelyekkel egyébként a gazdasági lehetetlenülés kérdésében kialakult bírói gyakorlatnál találkozunk. E felfogás azonban többek között figyelmen kívül hagyja azt a szempontot, hogy ily jogelv érvényesítése a pénzrendszer alapjait ingatja meg, s

* Az előző közlemény a Jogtudományi Közlöny 7. számában jelent meg.

⁴ L. szerzőnek «Rugalmasság a gazdasági életben» c. tanulmányát. Közgazdasági Szemle. 1934.

⁵ Untergang des Abendlandes II. kötet. 97. és köv. old. «Az antik jog a testek joga volt, a miénk a funkcióké. A római jogi statikát teremtették meg, ami feladatunk a jogi dinamika megalkotása.»

⁶ Lange cikke: Juristische Wochenschrift 1933. 2859. l.

⁷ Die Flucht in die Generalklausel. 74. l.

⁸ Hedemann itt hozzákapcsolja a maga gondolatát Pringsheim német jogtörténész azon általa idézett megállapításához, hogy: «Az abszolút császárság az aequitas-szal együtt hirdeti a császári akaratnak a ius korlátjától felszabadított tekintélyét».

⁹ Az itt érintett szempontokat, azt a kérdést, hogy a jogszabály a gyakorlatban, a közönségnél és a bíróságnál mily hatást vált ki, teszi rendszeres vizsgálat tárgyává Olchváry Zoltánnak, a debreceni kir. ítélőtábla elnökének: Tétéles szabályainak a gyakorlat tükrében c. tanulmánya. (Egy részlete közölve a Jogtudományi Közlöny 1933. 13. számában.)

¹⁰ Külley Rohrer Viktor kir. ítélőtáblai tanácselnök cikke a Köztelek 1933. júl. 9-i számában.

de az enyhébb büntetési nem mérvének mikénti megállapítását a bíróságra, az első folyamodású, vagy a végső fokon döntő bíróságra bízza.

Akkor, amidőn a Kúria megállapítja, hogy ez az *intézkedés* (?) nem tartozik a bűnvádi eljárás útjára s azt nem is kell perrend-szerű végzésbe foglalni, mert ez az intézkedés nem más, mint a kegyelmi elhatározásnak egy kiegészítő része s így az «természetesen» végérvényes, — nem az általános jogelvek megvalósítását hozza létre, hanem az alkotmányossággal kerül szembe, hiába hivatkozik arra, hogy a megbízás alapján intézkedését a bíróság, mint felségjogot gyakorló szerv teszi meg.

Eltételezve attól, hogy nincs példa arra, hogy a felségjogokat megbízás alapján *más szerv* is gyakorolhatja, mert a felségjogokat mindig az államfő a saját szervei által ugyan, de közvetlenül gyakorolja, ha kivételnek is vennők a kegyelmi tény mikénti fogantatásának esetét, ezzel a kivétellel is az államfő a kegyelmezés jogait a saját személyében gyakorolja s a megbízott szerv csupán arra nyer mandátumot, hogy azoknak a körülményeknek gondos mérlegelésével állapítsa meg a kegyelmi tény reális megvalósításának feltételeit, amely körülmények éppen a kegyelmi tény souverain és speciális minőségénél fogva a felségjogok gyakorlásának területén meg nem állapíthatók.

Ha a kegyelmezésnek előterjesztésével foglalkozó szerv (Igazságügyminisztérium, Kabinet-iroda) be lenne rendezkedve arra, hogy azokat a tényeket s körülményeket maga megállapíthatná, amelyek a szabadságvesztésbüntetésnek pénzbüntetésre való átváltoztatása esetében, a pénzbüntetés nagyságának a cselekmény súlyával való aránylagos megállapításának kérdésében szerepet játszanak, akkor a kegyelmi tény mindjárt deklarálhatná a pénzbüntetés mérvét is.

Éppen azért azonban, mert ezeknek a körülményeknek gondos mérlegelés útján való megállapítása par excellence bírói cog-nitiót kíván, bízza a kegyelmi elhatározás ennek a megállapítását a bíróságra.

A bíróság azonban a bírói cautelák szemelőtt tartása nélkül nem dönthet. Hogy a megbízásnak megfelelni tudjon, kihallgatásokat tarthat; telekkönyvet s esetleg könyveket kérhet be; adóívek felmutatását kérheti stb. s ezeknek egybevetésével hozza meg az *intézkedést*.

Intézkedni csak végzéssel, vagy ítélettel lehet.

A bíróságok hivatásának minőségét kivételekkel megváltoztatni nem lehet s veszedelmes precedenst is képezhet az a felfogás, hogy van a bíróságnak olyan megnyilvánulása is, amely sem alakszerűséghez kötve nincs, sem az érdemi intézkedéseknek törvényi korlátjai nincsenek, sem pedig a panaszos félnek jogorvoslata nincs.

E szerint megtörténhet, hogy a kegyelmi tény egy 6 havi börtönbüntetést pénzbüntetésre rendel átváltoztatni, a kegyelmi tény kiegészítő bíróság pedig a maximális pénzbüntetés korlátjának figyelembevétele nélkül *százezer pengő* pénzbüntetést szab ki, jogerősen s perújítás útján sem megváltoztatható módon, mert hiszen törvényben nem szabályozott intézkedések ellen perújítással sem lehet élni.

Éppen azért a Jogegységi Határozatokba foglalt ama megállapítás ellen is szót kell emelni, hogy törvénysértés az, amidőn a kegyelmi elhatározás alapján eljáró bíróság határozatát megtámadó felfolyamodás elfogadtatik.

Addig, amíg nálunk — nem mint Angliában — a bíróságok elhatározásait csupán a törvények s rendeletek alapján mondhatják ki, addig, amíg az az elv áll fenn, hogy ítéletet tulajdonképp már a jogszabály mond ki, — amely mindenkire nézve kötelező s a bíróság csupán adott esetben végrehajtja a kimondott törvényi ítéletet s ekkép alkalmazza a törvényt, — nem lehet kivételt statuálni semmiféle érdemleges intézkedés területére sem, de még kevésbé lehet a felségjognak megbízás útján való végrehajtását a felségjoggal egyenlő erejű funkciónak minősíteni.

Az államfő a kegyelmi tény folytán — a törvény erejénél fogva — nincs kötve a törvényben lefektetett büntetési tételeknek alkalmazásához, kimondhat a maximumnál nagyobb s a minimumnál kisebb, de amikor bírói cognitio alá bocsátja az e kérdésben hozandó határozatot, akkor nem azt supponálta, hogy a bíróság az államfői jogok gyakorlásának megbízottjává válik, hanem hogy azt a cog-nitiót fogja a bíróság a maga hatáskörében s a maga, törvényben előírt eljárása útján gyakorolni, amely eljárás nem illeszkedhet bele a felségjogok gyakorlásának kereteibe.

A bíróság maga nem mondhatja ki, hogy az általános jogelvek rá nézve nem kötelezőek, a felségjognak gyakorlásában mandátum útján való részvétel pedig még nem jelenti a felségjognak, — különben szintén törvényben körülírt — birtoklását.

Dr. Hajnal Hugó.

Szemelvények az új gazdavédelmi rendeletek körül kifejlődött bírói gyakorlatból.

I. A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet (R.) 2. §-ához.

Bíróságaink általában a kellő szigorral vizsgálták, vajjon a védettség elrendelésének személyi és tárgyi előfeltételei fennforognak-e? Így a budapesti kir. törvényszék (Pf. 39/1934. sz. a.) kérelmezőt elutasítja, mert az ingatlanok nem javadalmasa, hanem a jelzálogos hitelezővel egy tekintet alá eső életjáradékos. Csak elvétve fordultak elő oly esetek, mint amilyent a «Jogesetek a perenkívüli eljárások köréből» c. folyóirat januári száma hoz, s amidőn Budapest határában fekvő nagyobb telken álló villára jegyezték fel a védettséget, vagy más esetben, amidőn nagykereskedő és sebészfőorvos neje (pétervásárai kir. járásbíróság m. tkvi hat. 3004/1933. tk. sz.) vagy gyakorló ügyvédek birtokát nyilvánította a tkvi hatóság védetté. Mindezekben az esetekben feltehetőleg inkább a jövedelem-megoszlási kimutatás volt hibás, amit azonban a tkvi hatóságok hivatalból észlelni nem igen tudnak, amelynek tartalmával szemben azonban (budapesti kir. törvényszék Pkf. 535/1934.) bírói mérlegelésnek helye van. A R. 2. § 2. bekezdésében meghatározott teherminimum, — a kataszteri tiszta jövedelem tizenötszöröse — azonban oly alacsony, hogy különösen az országnak azon vidékein, (így a Duna—Tisza közének egyes kerületeiben, vagy Szabolcs megye egyes járásában) ahol a kataszteri tiszta jövedelem az ingatlan valóságos hozamával már amúgy sem volt arányban, több oly birtok is elnyerte a védett minőséget, amelynek erre szüksége nem volna. Így a kiskunhalasi kir. járásbíróság mint tkvi hatóság 20,797/1933. tkvi számú végzésével védetté nyilvánított 23 1/2 magyar holdas birtokot, amelynek kataszteri tiszta jövedelme 55.56 aranykorona, összes jelzálogi megterhelése pedig csupán 1600.— pengő, a gyomai kir. járásbíróság m. tkvi hatóság pedig 5747/1933., illetve 5783/1933. sz. tkvi végzéseivel megadta a védettséget néhány □-öl hiányával 20 m. holdas, 73-18 ar.-kor. kataszteri tiszta jövedelemmel rendelkező és összesen csak 2700.— P-vel terhelt, illetve 23 1/2 magyar hold területű, 206-23 ar.-kor. kataszteri tiszta jövedelmű és összesen csak 3540.— P-vel terhelt földbirtoknak. De lege lata egyik határozatot sem lehet hibáztatni, nem gondoljuk azonban, hogy a R. intenciói szerint védelemben volna részesítendő minden olyan birtok is, amelynek kamatterhe magyar holdanként mindössze 7—8 P. Minthogy a R. nem tartalmaz ellenkező intézkedést, a tkvi hatóságok kénytelenek voltak a védett minőség tkvi feljegyzését oly esetekben is elrendelni, amidőn csak a R. életbe lépte után és nagyon is nyilvánvalóan azzal a céllal történt az ingatlanok tulajdoni viszonyaiban változás, hogy ezúton a R. adta kedvezmények elérhetőek legyenek; így a hatvani kir. járásbíróság mint tkvi hatóság 8243/1933. tkvi sz. a. Sajnos, a beígért kormányintézkedés, amely ily üzemeknek útját vágta volna, elmaradt.

Bíróságaink általában igyekeztek — helyenként egyéb folyó munka félretételével is — a védettségi kérvényeket soronkívül elintézni s ezek túlnyomó részben eddig elintézést is nyertek, bár még mindig állanak végzések kiadmányozás alatt. Kár, hogy e végzések tekintetében nem alakult ki egységes szövegezés, még inkább egységes külalak, de még egységes szövegű és beosztású blanketta sem.

Nem tartozik ugyan szorosan véve tárgyunkhoz, de azért legyen szabad megemlíteni, hogy értesülésünk szerint jóval kevesebb (1933. dec. 15-ig kb. 92,000 drb.) védettségi kérvény érkezett be, mint azt hivatalos helyeken várták (118,000 drb.). A kérelmek az ország egyes vidékei szerint igen különbözőképpen oszlanak meg; legtöbb, helyenként 1000—1400 darab, sőt ennél is több — érkezett a keleti megyékben és az Alföld közepén levő tkvi hatóságokhoz, így: Cegléden 860 körül, Kisújszálláson 1040 körül, Mátészalkán és Szerencsen 1000 darabon felül, Debrecenben 1200 körül, Hatvanban 750 körül stb., míg más vidékeken, külö-

ily mélyreható intézkedésnek keresztülvitele már nem az igazságszolgáltatás, hanem a pénzügyi politika feladatkörébe tartozik, amint hogy ily irányú megoldásokkal a közelmúltban az Észak-amerikai Egyesült Államokban, Angliában s legutóbb Csehszlovákiában találkozhattunk.¹¹

Az adott eset különleges körülményei alapján azonban a pénz vásárlóerejének emelkedését, mint a gazdasági lehetetlenülés megállapításánál tekintetbe jövő körülményt újabban — a korábbi gyakorlattól eltérőleg — bírói gyakorlatunk is kellő figyelemre méltatja. Így, amíg a kir. Kúria IV. 3614/1932. sz. ítéletében, a korábbi gyakorlattal megegyezően még azt állapítja meg, hogy kétoldalú szerződésnél a pénz szolgáltatásra kötelezett fél helyzetében beállott változás ezt a felet általában nem jogosítja fel a szerződés felbontására, addig a későbbben meghozott, P. VI. 149/1933. sz. határozat már azt mondja, hogy most, amikor a pénzérték mutatja a nagyobb viszonylagos állandóságot és ezzel szemben a forgalmi ügyletek bizonyos területén a dolog használati értéke mutat erősen hanyatló irányzatot, a pénzadós részére ekként előálló súlyos, az ő tönkrevételét is előidézhető helyzetből való kiszabadulásra más törvényes mód és eszköz nem áll rendelkezésre, indokolt, hogy a gazdasági lehetetlenülés szabályai az ily pénzadós részére is alkalmazást nyerjenek.

Az eddig kialakult és ismeretessé vált bírói gyakorlat mégis azt mutatja, hogy a gazdasági lehetetlenülés fogalmi körében mozgó, az eset egyéni körülményeit szemelőtt tartó joggyakorlat, legalább is ez ideig, igen szűk körben érvényesítette a fentebb vázolt szempontokat.

Azokkal a súlyos nehézségekkel, amelyek az értékelődások következtében a hiteléletben jelentkeznek, az állami beavatkozás rendszere más módon, az alapvető elvek érintése nélkül bizonyos átkaroló mozdulatokkal igyekszik segíteni. Ebbe a körbe esnek azok a gazdaság-igazgatási szabályok — melyeknek a jelen viszonyok között mutatkozó rendkívüli jelentőségéről egyébként még szólni akarunk, — amelyek úgy a külföldi tartozások visszafizetésének korlátozásával, mint a kamat csökkentésével, valamint a gazdasági védelmi rendeletekben foglalt korlátozó intézkedések egész rendszerével, a záloglevelekre, az értékálló kikötésekre vonatkozó rendelkezésekkel, lényegében mind azt a célt szolgálják, hogy az adós fennálló kötelezettségeinek teljesítését enyhítsék. A korlátozásoknak ez a rendszere valójában az e korlátozások által érintett kölcsönök leértékelésére vezet, közvetett úton ugyan, de a gazdasági élet logikájának szükségképpen kényszerével. Az a külföldi követelés, amelynek visszafizetését jogszabály tiltja, az a kölcsöntőke, amelynek kamatát, a piacon normális viszonyok között kialakuló kamattételtől eltérőleg, különleges korlátozó rendelkezés állapítja meg, az az aranyklauzula-kikötés, amelynek hatályosulását az erre irányuló jogszabály — legalább is ezidőszere — kiküszöböli, a hitelező számvetésében, az e korlátozásokkal arányos, megfelelő leértékelésre kell, hogy találjon, amint hogy szükségképpen kevesebbet is ér az e rendelkezések hatálya alá nem eső követeléseknél.

A jogi megkötöttség kiküszöbölésére, a rugalmassági helyzet megteremtésére irányuló törekvések számos egyéb téren is jelentkeznek. A gazdasági élet minden oly területén, ahol a hosszabb időre szóló lekötések szokásosak, megnyilvánul az óhaj, hogy a fennálló kööttségek felszabadításával a mai viszonyoknak megfelelő helyzet kialakítható legyen.

Az alkalmazotti jogviszony területén a 4600/1933. M. E. sz. rendelet intézkedései a részvénytársaságokra, szövetkezetekre és az állami érdekeltségekre vonatkozólag megadta a lehetőségét annak, hogy még a fennálló szerződési kööttségek ellenére is a fizetések és nyugdíjak a munkaadó gazdasági helyzetében beállott változás folytán leszállíthatók legyenek. A hosszabb időre szóló lekötés elleni védekezés jelentkezik azokban az újabban egyre gyakoribb, igen nagy számban a bíróságok elé kerülő megállapodásokban is, amelyek a szolgálati időnek rövid, határozott tartamra szóló meghosszabbítására irányulnak. A szolgálati viszonyból folyó kötelezettségeknek a vállalat mindenkor helyzetéhez való alkalmazkodása érdekében már oly jogszabállyal is találkozunk a külföldön, amely a hosszabb időre szóló szolgálati szerződés megkötését tiltja el.¹²

Felvethető itt az a kérdés is, hogy a régi kööttségek megazítása mellett nem lenne-e célirányos, a munkanélküliség csökkentése érdekében, a szolgálati viszony terén a mai életviszonyokhoz jobban alkalmazkodó, rugalmasabb lehetőségek intézményes biztosításáról gondoskodni, az új munkaerők foglalkoztatása érdekében. Elképzelhetőnek tartanánk e részben, legalább is átmeneti időre, oly megoldást, hogy a jövőben beállítandó munkaerők tekintetében az eddiginél hosszabb próbaidő, rövidebb felmondási idő nyerjen alkalmazást. E jogszabály kialakításánál természetesen kellő figyelmet kellene fordítani a visszaélési lehetőségek kiküszöbölésére, tehát arra, hogy ez az itt vázolt lehetőség ne a régi munkaerők kicserélésére vezessen, hanem csak új foglalkoztatási lehetőségek, többlet-munkaerők beállítását biztosítsa. Ez a gondolat érvényesül már a 150,239/1934. VI. sz. pénzügyminiszeri rendeletben, mely a pénzügyi könyvszakértők szerződéses alkalmazásánál az e rendelet alapján kibocsátott pályázati hirdetményben foglaltakhoz képest kimondja, hogy a szolgálati viszony az első évben 30 napi felmondás mellett, az alkalmaztatás második évétől kezdve pedig három havi felmondás mellett szüntethető meg, s a jogviszony közjogi jellegére való tekintettel a jogvitáknak bírói útra való tartozását kizárja. Ez igen lényeges leszállítása az egyébként három vagy hat hónapra szóló felmondási lehetőségeknek, de a mai viszonyok között ily megoldásoknak is nagy értéke lehet, ha azok tényleg a munkaalkalmak szaporítására vezetnek.

A bérleti viszonyban, úgy az üzlet-, mint a lakásbéreknek az utolsó évek folyamán beállott nagymérvű lecsökkenése következtében, aránytalanul súlyosra vált, hosszabb időre szóló szerződési lekötések tekintetében, a változott viszonyokhoz való alkalmazkodás lehetőségét nem biztosította oly jogszabály, mint amilyennel nálunk az 1400/1932. M. E. sz. rendeletnél a haszonbérek, a német, francia, belga jogban pedig az üzletbérek leszállítását illetőleg találkozunk. Ezzel szemben a megfelelő kritériumok fennforgása esetén, a hosszú időre szóló, aránytalanul terhes üzletbérek leszállítására a gazdasági lehetetlenülés bírói gyakorlatának e körben való alkalmazása nyújt módot. A lényeges különbség azonban az általános jellegű, külön jogszabályon alapuló és a gazdasági lehetetlenülés egyéni elbírálása között ott jelentkezik, hogy amíg a külön jogi szabályozás a bér leszállítására automatikusan megadja a lehetőségét, pusztán azon tény alapján, hogy a szerződésileg kialakult bér az időközi változások folytán aránytalanul magas lett, addig a gazdasági lehetetlenülés — ily jogszabály hiányában — nem nyer szükségképpen megállapítást pusztán azon az alapon, hogy a szerződéses bér a mai általános bérszínvonalhoz képest, túlmagasnak mutatkozik. Egymagában véve annak igazolása, hogy a szerződéses üzletbér 25 %-kal magasabb a környéken fizetett béreknél, nem indította a bíróságot a bér leszállítására. Ennek előfeltételei a bírói gyakorlat szerint csak akkor állanak fenn, ha a bérbeadó és bérlő személyi viszonyaiban rejlő különleges körülmények is ily megoldás mellett szólnak. Az ily perekben nem szokatlan az az eset, hogy a bérbeadó a hosszabb időre szóló szerződéssel bíró bérlőjének a perben felajánlja, hogy a bérleti viszonyt megszünteti. E megoldás tekintetében, mely a mosdóvízzel együtt a gyereket is kiönti, mert a bérlet további fenntartását tenné lehetetlenné, az újabb bírói gyakorlatban ismételt találkozunk oly döntésekkel (így VI. 5558/1933. és VI. 3098/1933.), amelyek — bizonyos keretek között — a *propriété commerciale* jogintézményét, az üzletbérletnek a bérelt helyiségre való különleges jogát intézményesíti jogunkban, amikor kimondja, hogy a bérlő akarata ellenére nem lehet megszüntetni a bérletet, ha van lehetőség annak módosított alakban való fenntartására, minthogy, különösen üzletekre nézve, egzisztenciális jelentőségű lehet a helyiség megtartatása.

(Folyt. köv.)

Dr. György Ernő.

A kegyelmi jog átruházása.

A kir. Kúria a Büntetőjogi Dtár XXVII. kötet 1. sz. alatt közölt esetben konkrét eset kapcsán (I. 4753/1933.) kimondotta, hogy a bíróságoknak ama rendelkezése, amely a kegyelmi tény kiegészítő részeként lép életbe, semmiféle jogorvoslattal meg nem támadható s az a bíróságok saját hatáskörében sem változtatható meg.

Tudvalévő, hogy az államfő a kegyelmi tény akként is szokta gyakorolni, hogy a bíróságok által hozott büntetés nemét enyhíti,

¹¹ Külön probléma, hogy ily megoldás esetén az aranypengő kérdése miként nyerhetne nálunk rendezést.

¹² Így az a 1932. évi cseh banktörvény 17. a) §-a szerint a bankok vezető tisztviselőikkel két évnél hosszabb időre szóló szerződést nem köthetnek.

nösen Dunántúl tehetősebb járásaiban, ez a szám jóval alacsonyabb: így Szombathelyen alig 350 darab, Gyöngyösön kb. 240 darab, míg a tabi és tamásii tkvi hatóság még ennyi kérvényt sem várt. Általában a német lakosságú vidékek a védettségi kérvények beadása tekintetében tartózkodást mutatnak.

A védett birtokok között kisbirtokok mellett szép számmal szerepelnek közép- és nagybirtokok, sőt találni lehet néhány főúri hitbizományt is. A kérvények benyújtására egyes helyeken a másod-, harmad- stb. tkvi ranghelyen álló hitelezők és más, hacsak politikai vonatkozásban is érdekeltek, egyenesen reá beszéltek a gazdákat s a kérvényeket képviselőjükben tömegesen nyújtották be. Ebben az összefüggésben kell megemlítenünk a kiskőrösi járásbíróház mint tkvi hatóság által 1933. év utolsó hónapjaiban követelt azt a gyakorlatot is (így 16,614/1933., 17,727/1933., 17,155/1933. stb.), hogy árverési kérelem beérkezése esetén erről a végrehajtást szenvedőt végzésileg értesítette annak hozzáadásával, hogy joga van a R. értelmében ingatlanainak védett birtokká való minősítését kérni.

II. A Rendelet 9. §-hoz.

A 16,200/1933. M. E. sz. rendelet életbelépte előtt egyes tkvi hatóságok (így pl. Karcag, Ráckeve, Kiskunhalas, Marcali stb.) a védett minőség feljegyzését rendelő tkvi végzésben figyelmeztették az adóst, hogy a védettség joghatályai csak akkor állanak be, ha a R. által előírt fizetményeket teljesíti; a tkvi hatóságok túlnyomó része azonban többnyire a védettség kimondásával egyidejűleg beállította az árverési határnapokat, és pedig tekintet nélkül arra, hogy azok 1934. január 1-ét megelőző vagy követő időre estek-e? A másodbíróházok egynémelyike (így a miskolci kir. törvényszék Pkf. 6532/1933. sz., pestvidéki kir. törvényszék Pkf. 1640/1934. sz.) megváltoztatta az ily értelmű elsőfokú határozatokat, s az elsőbíróházakat, — tekintettel adós fizetési mulasztására, — az árverés kitűzésére utasították, — a másodbíróházok más része viszont (pl. debreceni törvényszék Pkf. 7867/1933., kalocsai kir. törvényszék Pkf. 2513/1933., egri kir. törvényszék Pkf. 3952/1933., Pkf. 4064/1933.) az elsőfokú döntést helybenhagyta azzal az indokolással, hogy «a védett minőség feljegyzésének nem előfeltétele» az, hogy az adós a R.-ben előírt fizetményeket teljesítse. A jogvitát tudvalevően a 16,200/1933. M. E. sz. rendelet 14. §-a döntötte el, s így de lege lata helyesnek kell elismernünk az ily értelmű döntéseket (elsőfokban karcagi kir. járásbíróház m. tkvi hatóság 682/1934. tksz., másodfokban miskolci kir. törvényszék Pkf. 143/1933., pestvidéki kir. törvényszék Pkf. 1640/1933.), amelyek az elsőbíróháznak árverést beállító végzése ellen használt jogorvoslatnak a most idézett rendelet felhívott §-ában foglalt szabálynál fogva nem adnak helyet, bár leszögezik azt, hogy az adós a R.-ben megadott fizetési kötelezettségeinek nem tett eleget.

Tkvi hatóságaink túlnyomó része akkor, amidőn az ingatlan védetté nyilvánításának okából a kitűzött árverést beállítja, egyúttal az árverési feljegyzést is törli. A szekszárdi kir. törvényszék másodfokon meghozott Pkf. 36,1934. sz. végzésével «az árverés törlésének törlését» rendelte el azzal az indokolással, hogy az árverés törlésének elrendelésére a R. kifejezett tételes rendelkezést nem tartalmaz, egyéb intézkedései pedig kiterjesztőleg nem magyarázhatók. Ennek megfelelően több tkvi hatóság (kunszentmártoni 8344/1933. tkvi sz., edelényi 965/1934. tkvi sz. a.) árverés kitűzése iránti megkeresés beérkezése esetén a végrehajtási jogot és az árverést feljegyzik s csupán az ezt meghaladó kérelmet utasítják el.

III. A Rendelet 5., 6. és 38. §-aihoz.

a) Az átmeneti időben (1933. október 24-től 1934. január 1-ig) esedékes szolgáltatások tekintetében a bírói gyakorlat némi ingadozás után (egri kir. törvényszék Pkf. 4064/1933., Pkf. 3952/1933.) több másodbírói végzés (miskolci kir. törvényszék Pkf. 143/1933., gyulai kir. törvényszék Pkf. 5718/1933., balassagyarmati kir. törvényszék Pkf. 3551/1933., pestvidéki kir. törvényszék Pkf. 1640/1934. sz.) következtében megállapodottnak tekinthető oly értelemben, hogy a R. 38. §-ának 2. bekezdése nemcsak arra az adósra vonatkozik, aki a 6300/1932. M. E. sz. rendelet szerinti «kedvezményeket igénybe vette», hanem általában minden adósra, ennél fogva minden adós tartozik az ebben az átmeneti időben

lejáró szolgáltatást teljesíteni. Ezzel ellentétben nem jöhet számba a püspökladányi kir. járásbíróház m. tkvi hatóság 6125/1933. tkvi sz. végzése, amelyet csudálatos módon a debreceni kir. törvényszék Pkf. 7884/1933. sz. a. indokai alapján helybenhagyott, és amely azt mondja ki, hogy a R. 5. §-a szerint csak 1934. január 1-től kezdve kell az esedékes szolgáltatásokat teljesíteni, a 38. §-a pedig csak arra az adósra vonatkozik, aki ingatlanainak védetté nyilvánítását nem kérte.

b) Az 1934. január 1-e után teljesítendő fizetések tekintetében a R. intézkedései elég határozottak. Mégis találkozunk oly állásfoglalással (tiszafüredi kir. járásbíróház m. tkvi hatóság 403/1934. tkvi sz.) hogyha a kat. tiszta jövedelem negyvenszeresén túl eladósodott gazda a R. 6. §-a szerint kíván teljesíteni, úgy a záloglevélkölcsön után járó törlesztési részleteket is a 200/1934. P. M. sz. rendelet által előírt időben és módon (letétbe helyezés útján) tartozik megfizetni. A tévedést itt a R. 6. §-ának 3. bekezdésében szereplő «letenni» szó okozta, mely lehet homonymája, de nem synonymája a 200/1934. P. M. által szabályozott «letétel»-nek.

IV. A Rendelet 15. §-ához.

Tkvi hatóságaink minden törlési kérelem felett külön-külön tüzik ki és tartják meg a 16,200/1933. M. E. sz. rendelet 24. §-a szerint szükséges tárgyalásokat; ez áll arra az esetre is, ha a törlési kérelem más hitelező hasonló kérelme folytán megtartott tárgyaláson terjesztett elő. Az idézések többnyire azzal a meghagyással bocsátatnak ki, hogy az adós a tárgyalásig joghátrány nélkül még teljesíthet. A törlési tárgyaláson ex lege nem szükséges az érdekeltek megjelenése, így tehát helyes a kecskeméti kir. járásbíróház mint tkvi hatóság 455/1934. tkvi sz. végzése, amely a feleket a tárgyalásra azzal a jogkövetkezménnyel idézi meg, hogy elmaradásuk esetén a tkvi hatóság a rendelkezésére álló adatokból belátása szerint fog határozni, de nem helyes a kiskunhalasi kir. járásbíróház m. tkvi hatóság 455/1934. tkvi sz. végzése, amely a törlési eljárást megszünteti és a széljegyet törli, mert a tárgyaláson a szabályszerűen idézett felek egyike sem jelent meg, viszont újból helyes a jászberényi kir. járásbíróház mint tkvi hatóság ama döntése, amely szerint adós távollétében is elrendelte a «védettség» törlesztését. A püspökladányi (1221. és 1222/1934. tkvi sz.) és a kiskunhalasi kir. járásbíróház mint tkvi hatóság (513/1934. tkvi sz.) a törlési tárgyaláson hozott végzésével, dacára adós elismerésének, még nem rendelte el a birtok védett minőségének törlesztését, hanem 15 napos újabb teljesítési határidőt tűzött ki adós számára, azzal, hogy ennek eredménytelen eltelte esetén a törlést el fogja rendelni. A III. alatt idézett másodfokú határozatok, valamint a püspökladányi kir. járásbíróház mint tkvi hatóság most felhívott (1221. és 1222/1934. tkvi sz.) végzései egyúttal eldöntik azt a kétségesnek látható kérdést is, vajjon 1934. január 1-e előtt lejárt szolgáltatás elmulasztása miatt elrendelhető-e a törlés? Valamennyi határozat ugyanis záloglevélkölcsön után 1933. november 1-én esedékes törlesztési részlet megfizetésének elmulasztásán alapul.

Eredetisége miatt érdemel megemlítést az az érvelés, amely egy törlési tárgyaláson egyik kiskunhalasi ügyvéd ajkáról hangzott el, aki a kat. tiszta jövedelem negyvenszeresén és vagyoni erején túl eladósodott ügyfele képviselőjében azzal védekezett, hogy a R. 16. §-a ily esetekben kötelezővé teszi a magánegyházi eljárásnak megkísérlését, ennél fogva mindaddig, amíg ez az eljárás szabályozást nem nyer és az érdekeltek számára meg nem nyílik, a védettség nem törölhető. A meghozandó döntés felől — a R. 15. §-ának 2. bekezdésében foglalt imperatív rendelkezésre való tekintettel, nézetünk szerint nem lehetnek kétségek.

Dr. Mennyei Géza.

A megbízás nélküli ügyvitel a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.*

Egészen természetes követelmény a jogalkotóval szemben, hogy szabályaival a felmerülő jogi problémák eldöntését a legmesszebbmenőleg meg kell könnyítenie. Ezt csak egyszerű s lehetőleg minden komplikációt kizáró rendelkezésekkel érheti el. A

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 7. számban.

megbízás nélküli ügyvitel szabályainak ez a szokatlan mérvű elhíntése a legkülönbözőbb jogviszonyok területén, kérdés, ezt a célt szolgálhatja-e?

Vegyük szemügyre pl. az adásvételnél előforduló alkalmazott megbízás nélküli ügyvitelt: Ha a veszély átszállása után, de a dolog átadása előtt az eladó a dologra költekezett, amennyiben ez szükséges volt, megbízottként, amennyiben nem volt szükséges, megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint követelhet megtérítést.¹⁰ Nem képezi ugyan feladatunkat, hogy a megbízás szabályainak ilyen módon való kiterjesztésével foglalkozzunk, azonban tárgyunkkal kapcsolatban lévén, alábbiak során erre vonatkozó álláspontunkat is kénytelenek leszünk megemlíteni.

Annak idején a B. G. B. tervezetét tárgyaló második bizottság többsége a megbízás nélküli ügyvitel szabályai segítségével való megoldást elvetendőnek ítélte.¹¹ A bizottság úgy látta, hogy az eladó szerződésszerű kötelezettsége tulajdonképpen a veszély átszállása után sem változik meg. Ha a dologra esetleges rosszabbodás vagy elpusztulás elhárítása végett költekezik, ez nem a szerződésen kívül történő, önkéntes cselekmény, hanem szerződésszerű köteletségének teljesítése. Méltányossági szempontok indokolják, hogy a vevő a veszély átszállása után szükségessé vált kiadások megtérítésére köteleztessék; de éppen ezért, mivel itt egyszerűen szerződésszerű köteletség teljesítéséről van szó, elhibázott volna, egy másik, egészen más természetű jogviszonyt is közbeiktatni. Ami egyébként még azt a veszélyt is rejténé magában, hogy olyan esetben is, mikor az eladó pusztán szerződésszerű köteletségének teljesítésében eszközöl kiadásokat, esetleg mint ügyvivő fog elbíráltatni. Így vélekedett a bizottság, azonban a tervezetben végül mégis csak benne maradt az elvetendőnek ítélt rendelkezés s mint a B. G. B. 450. §-ának 2. bekezdése ma is érvényben van. Innen került bele Javaslatunkba is.

Kétségtelen, hogy az eladó a törvényi fikció alapján sem válik ügyvivővé, sem megbízottá, sem megbízás nélkülivé.¹² A jogalkotónak sem volt célja a jogi fogalmak tisztaságát megzavarni. Csakis a gyakorlati megoldás megkönnyítésére gondolhatott, mikor fenti szabályt megalkotta. Azonban mindenek előtt vegyük tekintetbe a német bizottság előbb ismertetett feltevését, hogy esetleg az eladó szerződésszerű köteletségének teljesítése is egy egészen más alaptermészetű, szívességi-ingenyes jogviszony szabályai szerint fog megtérülni. Vagyis fenti tétel az eladó cselekményeinek, respektive kiadásainak nagyon pontos és sokszor talán keresztül sem viheto megkülönböztetését tételezi fel, ami mindenesetre már is a megoldás megnehezítését jelenti. Ha pedig a kérdéses szabály gyakorlati megvalósulását nyomon követjük, következő eredményre jutunk:

Az eladó a szükséges kiadásainak megtérítését megbízottként követelheti.¹³ Itt mindjárt megállapíthatjuk, hogy ez a megbízás-fikció egészen felesleges, hiszen az eladó egyszerűen köteletségét teljesíti, ha a még nála lévő dolgot az elpusztulástól vagy rosszabbodástól megóvjá, vagyis az átadásra alkalmas állapotban fenn tartja.¹⁴ Ha ezért a dologra költekezett, költekezése megtérítésénél

nyilvánvalóan annak objektív szükségessége lehet csak irányadó, mert az eladótól nem lehet megkívánni, hogy a szerződésből folyó kötelessége teljesítésénél még külön a vevő — mint törvényileg fikcionált megbízó — esetleges szubjektív szempontjait is figyelembe vegye. A felelősség mértéke szintén adódik az eladó szerződésszerű kötelességével. Viszont az is egészen természetes, hogy éppen a megbízás egyik legjellemzőbb ismérve, a mindkét felet megillető bármikori felmondási jog itt még fikció alapján sem konstruálható meg. A törvényi fikció tehát éppen nem megkönnyíti, hanem komplikálja a kérdés eldöntését. Az 1360. § 2. bek. szerint az eladó nem szükséges, «más» költekezésének megtérítése a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint történik. Valóban, mikor az eladó nem a szerződésből folyó megőrzési kötelessége teljesítése végett költekezik a dologra, vagyis az objektív szükségesség mértékét átlépi, köteles — amennyiben megtérítésre számot tart — a vevő érdekét és feltehető akaratát is figyelembe venni. Ha pedig ezt megteszi, vagy ha a vevő költekezését jóváhagyja, az 1640. § alapján a vevővel szemben ismét a megbízott jogállását nyeri, vagyis ugyanolyan megítélés alá esik, mint előbbi esetben, mikor pusztán szerződésből folyó kötelességét teljesítette; különösen vegyük tekintetbe még azt is, hogy az 1636. § az ügyvivő kötelességeire általában a megbízás szabályait terjeszti ki. Ha az eladó költekezése nem volt helyénvaló és a vevő sem hagyta jóvá, az eladó csak az alaptalan gazdagodás szabályai szerint követelheti költségei megtérítését (1640. § 2. bek.). Viszont az alaptalan gazdagodás visszatérítésének kötelessége a jogrend szelleméből, a «senki más kárára jogalap nélkül nem gazdagodhatik» elvből külön becikkelyezés nélkül is következik. Tehát a vevő megtérítési kötelességének kimondása éppen a Javaslat rendelkezésénél fogva végeredményben egyforma elbírálás alá eső szükséges, továbbá érdekében lévő és feltehető akaratának megfelelő kiadások megtérítésére vonatkozólag helyes, csak evégből két másik jogviszony szabályait is felhasználni az egyszerűség s a jogszabályokban való könnyű tájékozódás szempontjából sem látszik szerencsés megoldásnak. Különösen, mikor a megbízás nélküli ügyvitelre való hivatkozás — mint előbb láttuk — tulajdonképpen csak váltó, melyen a kérdés ismét a megbízás vágányára terelődik; a megbízásfikció viszont — mint szintén kimutattuk — nem szükséges a kérdés eldöntéséhez.

Mindezekkel szemben csak nagyon gyenge indokokat találhatunk a kiterjesztés támogatására; így pl. a tudatosan nem helyénvaló beavatkozás esetén a felelősség, esetleges díjazás, a vevő tiltakozása dacára tett kiadások megtérítése tekintetében. Azonban a jogalkotónak nem állhat módjában minden számbavehető apró kérdésre kifejezetten rendelkeznie, főként, ha azoknak megoldására adott esetben — ha egyáltalán felmerülnek — a jogalkalmazó feltétlenül meg tudja találni a jogrendben minden esetre benne rejlő, megfelelő jogi formát. A megbízás nélküli ügyvitel szabályaira való hivatkozás gyakorlati célszerűségét ezen szabályoknak többé-kevésbé kétségbe vonható helyességük miatt is kifogásolhatjuk. Az új törvénykönyvek és Javaslatunk is elfogadták azt a helyesség szempontjából nagyon is vitatható elvet, hogy amennyiben a megbízás nélküli ügyvitel helyénvaló volt, vagy az ügy ura jóváhagyta, az ügyvivő megbízottként követelheti kiadásai megtérítését, illetőleg a megbízás nélküli ügyvitel átalakul megbízássá (Svájci Köt. Jog 424. §). Ha jogait megbízottként érvényesítheti, felelőssége is eszerint alakul. Tudjuk, több megbízott, ha csak az egyetemlegességet kifejezetten nem vállalták, egyénileg felel, viszont több megbízás nélküli ügyvivő együttes cselekményeikért egyetemlegesen. (L. G. 633/1899. Lányi: II. 1497. — Vadász Lajos: Magánjogi Törvénykönyvünk stb. II. 383. o.) Eltekintve azoktól az elvi különbségektől, melyek a két intézmény egészen eltérő rendeltetésében rejlenek, ime, gyakorlati vonatkozásban is nehéz probléma elé állíthatja a jogalkalmazót a kettő erőszakos azonosítása: Vajjon említett esetben a megbízottakká történt átalakulás után mi lesz az eredetileg egyetemleges felelősséggel? (Tegyük fel, hogy az ügy urának nagyon is érdekében állna, hogy megmaradjon az ügyvivők egyetemleges felelőssége!)

Az adásvétellel kapcsolatban elmondottakat, mutatis mutandis, a Javaslat többi kiterjesztő szakaszaira is alkalmazhatjuk. Vagyis: az alkalmazott megbízás nélküli ügyvitel gyakorlati megindokolhatóságát is problematikusnak találjuk.

Kétségtelen, hogy a megbízás nélküli ügyvitel tárgya nem kizárólag önálló, szívességi tevékenység vagy jogügylet, hanem egyéb cselekmények is, melyek esetleg más, nem ingyenes jog-

¹⁰ A római jog szerint a vevő az eladónak a szerződés megkötése után a dologra tett szükséges és érdekében lévő kiadásait köteles megtéríteni, pl. Dig. 19., 1., 13. § 22; Cod. 4., 49., 13., 16. Ugyanez a német Gemeines Recht álláspontja. A porosz Landrecht erre vonatkozólag nem rendelkezik. Nemkülönbön hallgatnak a Code Civil és a Codice Civile is. Az osztrák Allg. B. G. B. szintén nem számol ezzel a kérdéssel, s az új svájci kötelmi jog hasonlóképpen nem. A német B. G. B. 450. §-a a megbízás és megbízás nélküli ügyvitel szabályai segítségével oldja meg a kérdést; s mint láttuk, ezt a megoldást vette át javaslatunk is.

¹¹ Protokolle der Kommission für die zweite Lesung des Entwurfs des Bürgerlichen Gesetzbuchs von Dr. Achilles, Dr. Gebhard, Dr. Spahn. II. 100. Prot. II. 64—67. o.

¹² Oertmann: Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch und seinen Nebengesetzen. Recht der Schuldverhältnisse. 450. § 572. o.: «Aber keineswegs wird der Verkäufer darum zum wahren Geschäftsführer».

¹³ Endemann: Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts. I. 936. o. 16. jegyz. (Berlin, 1903); az eladó megbízotti jogállásával kapcsolatban (B. G. B. 450. § 1. bek.) ezt mondja: «Die Fiktion des Gesetzes bezweckt nur eine abgekürzte Ordnung durch Verweisung. Es kann gar keine Rede davon sein, dass im angegebenen Fall aus dem Inhalte des Kaufs nun ein zweiter und zwar wesentlich unentgeltlicher (§ 662) Vertrag gesetzlich erzeugt würde. Das ist wichtig für die Beurteilung der Frage, welche Verwendungen als erforderlich angesehen werden dürfen; die Antwort gibt der Inhalt des Kaufvertrags; nur was in den Rahmen der Verpflichtungen eines Verkäufers passt, gehört hierher». Megjegyzendő, hogy a B. G. B. tervezet eredeti szövege (akkor 464. §) csak egyszerűen a szükséges kiadások megtérítéséről szól, a megbízás-fikció nélkül.

¹⁴ Mint a Code Civil 1136. §-a is mondja: «L'obligation de donner emporte celle de livrer la chose et de la conserver jusqu'à la livraison, à peine de dommages et intérêts envers la créancier». Továbbá az 1614. § 1. bek. szerint: «La chose doit être délivrée en l'état où elle se trouve au moment de la vente». (Ugyanezt mondja a Code Civil 1470. §-a is.)

viszonyok tárgyaiként szoktak előfordulni, azonban a neg. gestio-nak éppen az egyéni ügyintézési szabadság és kizárólagosság elvének megőrzése végett mégis csak meg kell maradnia a régi római jogi alapokon, ami pedig az utilitas absentium, az ügyeik vitelében akadályozottak érdekének megvédése. A neg. gestio alkalmazási területének ez a nagymértékű intézményes kiterjesztése — amit előbbiekben bemutattunk — bizonyára magában rejti azt a veszélyt, hogy olyan cselekmények is, melyek tulajdonképpen egy adott jogviszony keretébe tartoznak, megbízás nélküli ügyvitelként fognak elbíráltatni s főként az egyén magánjogi szuverenitását sértő, esetleges önkényes tevékenykedés is mint megbízás nélküli ügyvitel igazolást fog találni.

Végül szeretnénk még rámutatni arra, hogy amikor a jogalkotó mindenáron hasonlóság alapján igyekszik megoldani a szabályozandó kérdéseket, túlzásának milyen érdekes, de egyébként óvatosságra intő következménye lehet.

A találással kapcsolatban azt mondja Jovaslatunk, hogy «kötelességeinek vétkes megszegése esetében a találó úgy felel, mint a megbízás nélküli ügyvivő, aki beavatkozásával az ügy urát közvetlenül fenyegető veszélyt akart elhárítani (574. §). Ezen szakaszhoz készült Indokolás (258. o.) szerint «a kötelességét megszegő találó jogállása leginkább a megbízás nélküli ügyvivő jogállásához hasonlít, ezért a Mt. a felelősség kérdését a megbízás nélküli ügyvitel szabályaira utalással oldja meg». Már első pillanatra is különösen hangzik fenti rendelkezés, hogy éppen a kötelességét *vétkesen megszegő* találó felelősségét *enyhítsük* az 1638. §-ra való hivatkozással s igen különösen hangzik az Indokolás is, hogy a kötelességeit megszegő találó jogállása leginkább a megbízás nélküli ügyvivő jogállásához hasonlít. A római jog szerint az a találó, aki a talált dolgot elsajátítja, delictumot (furtum) követ el, s csak ha a visszaadás szándékával veszi birtokba a talált dolgot, tekintetik neg. gestor-nak.¹⁵

Hiszen ez természetes is, hogy csak az a találó jár el az utilitas absentis, az elveszett dolog tulajdonosa érdekében s így mint neg. gestor, aki a dolog tulajdonosának a dologra vonatkozó érdekét kötelességei teljesítésével igyekszik megvédeni, nem pedig az, aki kötelességeit vétkesen megszegi, mondjuk, a talált dolgot eltitkolja. Egy későbbi szakaszban (577. § 2. bek.) maga a Javaslat is szigorúbb álláspontot foglal el a kötelességét megszegő találással szemben, s kimondja, hogy «találódj nem jár annak, aki mind az értesítési, mind a bejelentési kötelességét elmulasztotta vagy törvényes kötelességeit egyébként csalárdul megszegte»; mert az Indokolás szerint is (258. o.) «a jutalomra jogosan csak az számíthat, aki a tulajdonos érdekét a törvényben megszabott kötelességének teljesítésével valóban szolgálta». Tehát:

Míg a Javaslat egyik rendelkezésével a kötelességeit vétkesen megszegő találó felelősségét enyhíti, holott éppen szigorítania kellene, a másikkal viszont ugyanezt a találót joghátránnyal sújtja.

De nézzük tovább:

Szükséges költségeinek megtérítését az ilyen találó is követelheti, még pedig azon szabályok szerint, melyek a dolog kiadására kötelezett birtokos és tulajdonos közti jogviszonyra ilyen vonatkozásban érvényesek. (578. § 2. bek.) A kötelességeit megszegő találó — mivel már kötelességszegése miatt is mint rosszhiszemű birtokos jön tekintetbe, vagy ha jóhiszemű lett volna is, de felelőssége beállt — ellenkövetelése tekintetében az előbb már ismeretett 489. § utolsó bekezdése alá esik, vagyis ellenjogait megbízás nélküli ügyvivőként értékesítheti. Azaz:

Míg az ilyen találó kötelességei teljesítésében elkövetett vétkeisége szempontjából az ügy uráról közvetlenül fenyegető veszélyt elhárítani akaró megbízás nélküli ügyvivő enyhébb felelőssége alá esik, addig ellenkövetelése tekintetében — eltekintve attól, hogy találódj nem illeti — mint rendes megbízás nélküli ügyvivő bírál-tatik el.

Olyan bifurkáció ez egymástól szinte el sem választható szempontok területén s adott esetben az alkalmazandó helyes szabály kiválasztását annyira komplikálja, megnehezíti, hogy — eltekintve a kérdés elvi tekintetben is kínosan erőszakolt megoldásától — az ilyen analogikus kiterjesztő jogalkalmazás gyakorlati megindokolhatóságát mégis csak kétségbe kell vonnunk.

Dr. Szabó Mihály.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Okirat kikötése.** Ha az ügyleti felek akarata a kötendő szerződés írásba foglalására irányult, az írásba foglalás azonban elmaradt, úgy a köztük létrejött szóbeli megállapodások a szerződés joghatályával nem bírhatnak, azok alapján tehát egyik fél sem származtathat jogot sem teljesítésre, sem kártérítésre. (Kúria, 1933. okt. 27. P. IV. 3301/1933.)

2. **A pénzfizetésre kötelezett adós**nak magának kell az esedékességkor a hitelezőnél teljesíteni, minden erre vonatkozó felszólítás nélkül. (Kúria, 1933. okt. 26. P. VII. 2468/1932.)

3. **Az egyetemleges adóstársak,** amennyiben törvény, vagy jogügylet mást nem határoz és az egyetemlegesség körülményeiből más érdekeltiségi arány nem következik, egymás között egyenlő arányban vannak a teljesítésre kötelezve és egyik adóstárs sem hivatkozhatik a többivel szemben olyan elengedésre, vagy kedvezésre, amelyet a hitelezőtől a saját személyére nézve nyert. Abból, hogy mindegyik adós a többiekkel szemben csupán aránylagos teljesítésre van kötelezve, következik, hogy minden adóstársnak kereseti joga van a többi ellen arra, hogy a hitelezőnek járó teljes vagy részleges teljesítéshez az őket illető arányban hozzájáruljanak; amennyiben pedig a hitelező egész, vagy részkövetelését a többiek nélkül elégítette ki, a hozzájárulási kötelezettségüket nem teljesítő, vagy nem kellő mértékben teljesítő adóstársaktól visszeresett aránylagos megtérítést követeljen. És nemcsak az az adós fordulhat adóstársa ellen, aki a hitelező egész követelését kiegyenlítette, vagy a hitelező egyéb követeléséből a reá eső részösszeget többet fizetett, hanem az az adós is, aki bármely részszolgáltatást kizárólag a saját vagyonából teljesített; viszont — önként érthető — hogy ezzel a viszontkeresettel szemben a megtámadott adóstárs, ha hasonló részszolgáltatást teljesített, ellenkövetelését beszámítás útján érvényesítheti. (Kúria, 1933. nov. 7. P. IV. 3762/1932.)

4. **Kötbér.** A késedelmes teljesítés esetére kikötött kötbér követelhetésének előfeltétele az, hogy a késedelmes teljesítés elfogadása alkalmával a kötbérre vonatkozó igény kifejezetten fenn-tartassék (E. H. 454. sz.). (Kúria, 1933. okt. 18. P. IV. 2891/1933.)

5. **Kártérítés.** Az alperesi ipartestületnek kártérítési kötele-zettsége pusztán azért, mert a nála jelentkező felperes részére a munkakönyvmásolat kiadását megtagadta, meg nem állapítható, mivel a felperesnek módjában állott az elutasító határozat ellen, a törvényben biztosított jogorvoslattal élni. Egymagában az, hogy egy hatósági jogkörű gyakorló testület valamely félre nézve kedvezőtlen döntését a határozat felülbírálására hivatott szerv megvál-toztatta, ezen testület ellen kártérítési igényeket nem eredményezhet. (Bp. T. 1933. nov. 6. P. XXI. 8812/1933.)

6. **Tisztességtelen verseny.** «Selyem» név alatt csak tiszta selyem-árut szabad hirdetni. A műselyemnek selyemként való hirdetése megtévesztésre alkalmas. Arra sikerrel nem hivatkozhat, hogy az ilyen cikkeket vásárló közönség azoknak anyagát ismeri és így tudja, hogy azok a hirdetéstől eltérően nem valódi selyem, hanem műselyem áruk, mert az a körülmény, hogy a megtévesztés siker-ül-e, a megtévesztés lehetősége mellett közömbös. (Kúria, 1933. okt. 18. P. IV. 1954/1933. V. ö. H. Dt. 26., 49.)

7. **Váltó.** Állandó bírói gyakorlaton alapuló jogszabály, hogy az a váltóbirtokos, aki a rendelvénnyre nézve kitöltetlenül kapott váltónak saját magára történt rendelvénnyezése által önmagát tette rendelvénnyessé, túrni tartozik mindazokat a kifogásokat, amelyek alperest az eredeti hitelező ellen, aki részére a váltót kiállította, megilletik. (Bp. T. 1933. okt. 4. P. I. 7800/1933.)

8. **Elháríthatatlan esemény.** A m. kir. Kúria a biatorbágyi vasúti merényletből keletkezett és elbíráltása alá került első jog-eset alkalmából az 1874: XVIII. tc. hivatalos előkészítő anyagá-nak figyelembe vételével és a merénylet elleni bűnügy akkor ismert adatainak részletes feldolgozásával kimerítő tényállás megállapí-tásával hozott P. VI. 4426/1932. sz. ítéletében (Mj. T. 1933. XIV. k. 5. sz. a 65—74. o.) olvi éllel mondotta ki, hogy az 1874: XVIII. tc. 1. §-a által a harmadik személy cselekményét illetően megkí-vánt elháríthatatlanságon nem pusztán csak a vaspályavállalat szabályszerű szokásos elővigyázati intézkedéseitől feltételezett alanyi (szubjektív), hanem ezek elégtelensége esetében a minden-kori viszonyok által indokolt szükséghez képest esetleg ezeket meghaladó intézkedéseket is megkívánó tárgyilagossá (objektív), de

¹⁵ Windscheid: Lehrbuch des Pandektenrechts. 5. Aufl. I. 184. § 568. o. 7. jegyz. (Frankfurt a. M. 1882.)

emellett az észszerűen elvárható lehetőségek határaihoz igazodó viszonylagos (relatív), nem pedig minden emberi erő alkalmazásba vételével való feltétlen és korlátlan (abszolút) elháríthatatlanságot kell és lehet érteni. (Kúria, 1933. nov. 2. P. VI. 5541/1932.)

H. D.

Szemle.

— **A bűnös Budapest** kriminálstatisztikájából, amely a székesfővárosi statisztikai hivatal nagyértékű és gondosan szerkesztett közleményei sorában *dr. Hacker Ervin* tollából most jelent meg, voltaképp az derül ki, hogy Budapest lakossága korántsem oly bűnös, mint ahogy az a milliós nagy város kriminogén tényezőiből következne. Sőt ellenkezőleg, az 1904—1928-ig terjedő évek arányszámai azt mutatják, hogy, az 1926—1928. évektől eltekintve, Budapest az összkriminalitásban mögötte maradt az országos átlagnak, de még ezekben az években is — úgy, mint az előzőekben — a személy, állam és társadalom elleni bűncselekmények arányszáma Budapesten kedvezőbb, mint az «erkölcsös» vidéken. Pedig, miként Hacker meggyőzően bizonyítja, a Budapest kriminalitását hátrányosan befolyásoló tényezők: a lakosság sűrűsége, a kedvezőtlenebb lakásviszonyok, a nehezebb megélhetés, a nagyobb társadalmi feszültség, a kriminális elemek felgyülemzése, a bevándorlás, a bűnözésre kínálkozó alkalom, számban és súlyban egyaránt felülmulják a főváros kriminalitását kedvezően befolyásoló tényezőket, mint amik a magasabb műveltség és a fokozottabb szociális gondozás. Ha figyelembe vesszük, hogy a hivatásos, szokás és iparszerű büntetések, mint mindenütt, úgy Magyarországon is a fővárosban tömörülnek s a kriminalitásnak abszolút számát emelik, ami természetesen kihat az arányszámokra is, úgy a székesfőváros lakóinak igazán nincs oka a szégyenkezésre. Igaza van ugyan Hackernek, hogy a kriminál-ætiológia morális tudomány s így matematikai biztonsággal sohase derítheti ki hiánytalanul a törvényszerűség tényezőinek kapcsolatát, de éppen a statisztikai eredményeknek ez az óvatos értékelése kelthet megnyugvást.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Tanulja meg minden ügyvéd, jelölt és ügyvédkisasszony, hogy: 1. Hivatalos pecsét nélkül a Hivatalos Lap nem fogad el hirdetést. 2. A hirdetmény hátára rá kell ütni az ügyvéd bélyegzőjét. 3. A Hivatalos Lap csak harmadnapi közlésre fogad el hirdetést. 4. Olvashatlan, vagy rosszul sokszorosított hirdetmények közzétételét a Hivatalos Lap megtagadja. 5. Ingó árverést 1000 P-től 5000 P becsértékig a helyi lapban, 5000 P-n felül a Hivatalos Lapban kell közzétenni. 6. Ingatlan árverést 1000 P-től 5000 P kikiáltási árig a helyi lapban, 5000 P-ön felül a Hivatalos Lapban kell meghirdettetni. 7. Ingatlan árverést 15 nappal előbb, újabb ingatlan árverést 8 nappal előbb kell meghirdetni. 8. Az Erdős-iroda a hivatalos hirdetményekből közlés előtt minden felesleges szavat kihúz és ezzel felére apasztja a költséget. 9. A hirdetményhez nem kell kísérlével. 10. Az Erdős-iroda telefonszáma: 12-5-58. (Feljegyzendő a naptárra!) 11. Ajánlottlével küldése felesleges, ha a borítékot így címezi: *Erdős-hirdető*, Budapest, 62. Postafiók: 288.

608

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

HIRDETÉSEK.

Megjelent

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

(CORPUS JURIS HUNGARICI)

1933. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 10 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrásy-út 21.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindennemű

**természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert**

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzssem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Fodor Armin, ny. kir. kúriai tanácselnök: Dr. Sichermann Bernát. — Dr. Nádas László, ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd: Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatósági tagjainak felelőssége adókért és illetékekért. — Dr. Pálffy Sándor budapesti ügyvéd: Hozzászólás a 14,000/1933. M. E. számú rendelet 16. §-ában szabályozott egységhez. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 10. sz. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XXV. 1.

Dr. Sichermann Bernát

A magyar ügyvédi kart és a magyar jogtudományt nagy veszteség érte Sichermann Bernát elhunytával.

Régi barátság kötött össze vele.

Egyetemi hallgatók voltunk, amikor megismerkedtünk. Ő akkor polgári perjogi kérdésekkel foglalkozott. Tőlem ezek a kérdések ebben az időben még távol álltak. De érdeklődéssel hallgattam. Két évvel idősebb volt nálam és felsőbb tanfolyamokat hallgatott. De barátai körében már akkor ismerték kiváló tehetségét.

Amikor elvégezte az egyetemet, elszakadtunk egymástól és éveken át nem találkoztunk. Csak annyit hallottam, hogy Kassán ügyvédkedik, a város főügyésze lett, igen jólmenő ügyvédi irodája van és előkelő társadalmi állást foglal el.

Az 1895. évben léptünk ismét személyes érintkezésbe. Megküldte nekem a csekkről írt munkáját, meleg megemlékező sorok kíséretében. A munka rendkívül tetszett nekem, világos képet adott az előttem akkor ismeretlen jogi anyagról. Megköszöntem a munkát elismerő szavakkal. Rövid idő múlva meglátogatott, felújítottuk a régi emlékeket és beszélgettünk munkálatainkról. Ebben az időben már én voltam az, aki behatóan foglalkozott a polgári perjoggal, ő egészen elmerült a hiteljogi kérdések, elsősorban a váltó- és csekkjog tanulmányozásába. Ez után gyors időközökben, valahányszor Budapestre jött, meglátogatott. Tanulmányt írt az osztrák csekkjog-javaslatról, amelyet én mutattam be a Jogászegyletben. Néhány évvel ezután törvénytervezetet is készített a csekkjogról (mint ő nevezte, a «bankutalvány»-ról), amelyet a Jogtudományi Közlöny indokolásával együtt közzétett.

Az 1903. évben a kormány is foglalkozni kezdett a csekkjog megalkotásának gondolatával. Plósz Sándor igazságügyminiszter — úgy emlékszem, a kereskedelmi miniszter javaslatára — Halász Sándort, a postatakarékpénztár igazgatóját bízta meg a tervezet elkészítésével. A személy megválasztása ellen nem lehetett észrevételt tenni. Halász rendkívül képzett férfiú volt, aki elméletileg és gyakorlatilag alaposan foglalkozott a csekk intézményével. Sichermann a Jogászegyletben éles kritika alá vette Halász tervezetét, azonban elismerte arról, hogy a német és osztrák javaslattal szemben haladást jelent. A csekkjog körüli munkálatok folytatása a politikai viszonyok következtében akkor félbeszakadt. Amikor az 1907. évben a Közép-Európai Gazdasági Egyesület napirendre tűzte a csekkjog törvényhozási szabályozását, az lett volna a feladata, hogy e részben egységes szabályzatot hozzon létre Németország, Ausztria és Magyarország részére. Ez a feladat nem sikerült. De a tárgyalások eredménye mégis az lett, hogy mind a három államban ismét szőnyegre került a csekkjog megalkotása. Ekkor azonban Tóry Gusztáv igazságügyi államtitkár, mint a törvényelőkészítő osztály vezetője, vállalta magára a munkálatok

folytatását, amelyeknél Sichermann befolyása nagy mértékben érvényesült. Így keletkezett az 1908. évi csekkjog törvényünk, amelynek alkotása körül Sichermannnak kétségtelenül nagy érdemei vannak.

Az 1908. év más téren is Sichermann munkájának nagy sikerét érlelte meg. Ez a váltójog nemzetközi egységesítésének területe volt. Az 1908. évben ugyanis Budapesten tartotta az International Law Association konferenciáját, amelynek fő tárgya a váltójog nemzetközi egységesítését célzó szabályzat előkészítése volt. Több ily szabályzat készült a múlt század 70-es és 80-as éveiben, a brémai, az antwerpeni, és végül az 1888. évi kiegészítő brüsszeli szabályzat. Mindezek a szabályzatok azonban hol helytelen alapon épültek fel, hol teljesen elavultak. 20 év után a fent említett nemzetközi jogi egyesület elérkezettnek látta az időt, hogy új szabályzatot készítsen. Ez az új szabályzat sokkal tökéletesebb volt az előbbieknél és mint Budapesti Váltószabályzat felélesztette az érdekelt körök figyelmét. Nem egy ember munkája volt az, több tervezet alapján készült, így tehát tulajdonképp alig lehet mondani, hogy az Sichermann műve volt. De az oroszánrész e munka sikerében mégis Sichermannnét illette. Különösen az angolok csodálták, hogy mily alaposan ismeri Sichermann az angol váltójogot. Az egyesület elnöke, Lord Phillimore, a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg mindig Sichermann e munkásságáról, és oly nagyra becsülte azt, hogy meghívta Sichermannnét későbbi években vendégeül angliai kastélyába. Ezt a meghívást Sichermann el is fogadta, és talán ez a vendéglátás is hozzájárult ahhoz, hogy Lord Phillimore a háború szerencsétlen befejezése után mindig hangosan hirdette a magyar nemzet iránti barátságos érzelmeit.

A váltójog nemzetközi egyenlősítése nemsokára újabb nagy lépéssel haladt előre. A németalföldi kormány 1910. évre nemzetközi államértekezletet hívott össze e tárgyban és annak előkészítése végett a váltójog minden lényeges kérdésére kiterjedő terjedelmes kérdőívet küldött szét. Tóry Gusztáv engem bízott meg a kérdések megszerkesztésével és kijelentette, hogy készüljek el az államértekezleten való személyes megjelenésre is. Kérelmemre megígérte, hogy ha csak lehet, az értekezletre velem együtt Sichermann is személyesen elmegy. Így indultak meg a munkálatok. Később a miniszter szükségesnek látta, hogy kívülünk Nagy Ferenc egyetemi tanár is, aki már évek óta foglalkozott a váltójogi egységesítés munkáival, mint a kormány kiküldöttje, résztvegyen a hágai államértekezleten.

Túlhaladná e sorok terjedelmét, ha Sichermann munkásságát a hágai nemzetközi váltószabályzat tárgyalásában behatóan ismertetni akarnám. Csak egy egyéni visszaemlékezésre kívánok itt szorítkozni. Az államértekezlet munkáját először több bizottság készítette elő. A bizottság, amelynek a magyar kiküldöttek tagjai voltak, rendszerint olyképpen folytatta tárgyalásait, hogy minden egyes kérdést Nagy Ferencnek rendkívül világos, kimerítő előadása vezetett be arról, hogy miképpen van ez a kérdés szabályozva a különböző váltójogi rendszerekben és törvényhozásokban. A bizottság tagjai nagyon hálásak voltak ezért az ismertetésért, mert voltak olyan tagjai is, akik saját nemzeti váltójogukon kívül semmiféle más váltójogot nem ismertek. Ezután következett az általános és a részletes vita, amelynek során Sichermannnak alkalma nyílt, hogy kimutassa, mennyire ismeri a kérdésnek elméleti és gyakorlati vonatkozásait és a külföldi törvényhozások eltérő rendelkezéseit. Különösen itt is feltűnést keltett az angol váltójognak az a mélyreható ismerete, amelyet csak hosszú tanulmány adhat

meg. Az egyik ülésen nagy derűtséget keltett, amikor egyik váltójogi kérdés megvitatásánál szóba került, hogy miképpen van az szabályozva angol jogban, az angol kiküldött Siehermannhoz fordult felvilágosításért. Siehermann ezt a felvilágosítást nyomban megadta, és az angol kiküldöttek a felvilágosítást helyesnek találták.

A nemzetközi egyezmény folytán szükségessé vált új magyar váltótörvény előkészítésében is Siehermannot illette az oroszlanrész.

Tökéletlen volna Siehermann nagy érdemeinek felsorolása, ha csak a váltójogi és a csekkjogi körüli munkásságára mutatnák rá. A hiteljogi egész területe, és azonkívül a magánjognak, különösen a dologi és kötelmi jog volt tanulmányainak és munkásságának tárgya. Amióta 1911-ben Kassáról Budapestre költözött, hogy itt mint a Magyar Általános Hitelbank ügyésze folytassa működését, az igazságügyminisztérium állandóan igénybe vette közreműködését. A háborúban keletkezett moratóriumi és más hiteljogi rendeletek feletti minden tanácskozásban tevékeny részt vett. A magánjogi törvénykönyv egyes részeire az igazságügyi minisztérium kikergette véleményét, amely mindig erősen befolyásolta a törvény-előkészítést. A jelzálogjogi törvény és különösen annak a biztosítéki jelzálogra vonatkozó része az ő mélyreható dolgozatai és bírálatai alapján alakult ki.

És mindezt teljesen érdektelenül, csakis a közérdeket tartva szem előtt, végezte. Sem kitüntetésekben, sem anyagi jutalmakban nem részesült ezért a nagy munkáért. Csöndben, minden feltűnés nélkül teljesítette ezt a munkát. Azonban a magyar jogászság, nemcsak ügyvédtársai, hanem minden magyar jogász egyaránt tisztelettel hajolt meg kiváló egyénisége előtt. A Jogászegylet tiszteletbeli tagjának választotta meg. A Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete a nagy jogászt és a hitelélet kiváló ismerőjét és munkását ismerte fel benne, amikor egyik vezetőjévé választotta. A Külügyi Társaság tagjának választotta meg.

Mélyreható tudás, éles észbeli tehetség, nagy önzetlenség, ezek voltak Siehermann Bernát nagy jogászi egyéniségének jellemvonásai.

Dr. Fodor Ármán.

Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatósági tagjainak felelőssége adókért és illetékekért.

Az igazgatósági tagoknak az adókért és illetékekért való vagyoni felelőssége tekintetében hármasszerű áll fenn, amennyiben az *egyenest* adókért az igazgatósági tagok felelősséggel egyáltalában nem tartoznak, a forgalmi adóért minden egyes esetben felelősséggel tartoznak, az illetékekért csak bizonyos illetékekért felel az igazgatósági tag.

A *forgalmi adónál* az igazgatósági tagoknak a felelősségét az 1921: XXXIX. tc. 34. §-a állapítja meg, kimondván, hogy a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a vállalat igazgatója és igazgatósági tagjai, egyéb vállalatoknál a cégtulajdonosok, egyesületeknél és más intézeteknél pedig a vezetőség az adóköteles vállalattal egyetemlegesen felelős az általános forgalmi adóért. Az egyetemleges fizetési kötelezettségből az következik, hogy a hátralékos adó az igazgatósági tagok bármelyikétől követelhető, mégpedig a vállalattal egyidejűleg, vagy pedig még abban az esetben is, ha a vállalat ellen nem lesz érvényesítve a követelés, ami igen nagy különbséget tesz az illetékekért követett eljárással szemben, ahol csak a kezesség van kimondva, ami egyúttal sortartási kötelezettséget és behajthatatlanságot is feltételez. Minthogy azonban az egyetemlegesség folytán az igazgatósági tag kötelezettsége a forgalmi adó befizetésére már annak esedékességének időpontjában áll be, ennek folytán az elévülés is akkor veszi kezdetét, még pedig tekintet nélkül arra, hogy részben a fizetési meghagyás ki lett-e bocsátva vagy nem, amint ezt legutóbb a közigazgatási bíróság 13,104/1931. számú határozatában ki is mondotta. Természetes, hogy az adóhatóságnak bármikor jogában van a fizetési meghagyást az igazgatósági tag ellen az elévülési időn belül kibocsátani és ezáltal az elévülést megszakítani, ha azonban ez nem történt meg, akkor az elévülés az esedékességtől számított öt év alatt következik be.

Az elévülés tekintetében a forgalmi adóra nézve a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600., illetve 1927. évi 60,000. számú pénzügyminiszeri rendeletek 91. §-a értelmében a kincstár követelése el-

évül, ha azokat nem vetik ki, illetőleg nem érvényesítik öt év alatt annak a naptári napnak utolsó napjától számítva, melyen a követelési jog beállott. A forgalmi adóknál is tehát, mint az illetékekénél, minden évben csak egyszer kezdődik meg az elévülés, és pedig mindig december 31-én. Az egyetemleges felelősség érvényesítésének azonban egy igen fontos és lényeges korlátozása foglaltatik a közadók kezeléséről szóló hivatalos összeállítás 90. §-ához kiadott utasítás 1. pontjában, mely kimondja, hogy ha valamely tartozás bármely oknál fogva az egyetemleges fizetésre kötelezetteknek előzetesen biztosított is, az egyetemlegesen fizetésre kötelezetteknek lefoglalt ingóságokra az árverést csak abban az esetben szabad kitűzni, ha a tartozás az elsősorban fizetésre kötelezetteknek behajtható nem volt. Ebből az következik, hogy bár az igazgatósági tagok ellen a fizetési meghagyás kibocsátható, de árverés mindaddig nem tűzhető ki, amíg maga a cég ellen az eljárás sikertelenség címén teljesen befejezve nincs. Ez áll úgy a forgalmi adókra, mint az illetékekre.

Az *illetékek* tekintetében az alapvető tételes rendelkezés az illetékszabályok 97. §-ának 5. pontjában foglaltatik, amely kimondja azt, hogy a készpénzben fizetendő illetékek lerovásáért kezeskedni kötelesek a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, társulatok és intézetek megbízott ügyvivőikkel együtt, kiknek az üzletnél az illetékbefizetés kötelezettségükben áll és ugyanezek a kincstárnak járó illetékösszeg, valamint az ezt kitüntető kimutatás teljes és helyes volta és azon terhes következmények és büntetések iránt is egyetemleges kezeséggel tartoznak, melyeket a társulati ügyekre vonatkozó bélyeg- és illetékszabályok áthágása vonhat maga után. Az 1850. augusztus 2-án kelt osztrák császári nyílt parancs ezen rendelkezése, amint annak szövegéből látható, igen sok homályt foglal magában. A fentidézett rendelkezésből a következők tűnnek ki: 1. A felelősség csak készpénzben fizetendő illetékekre terjed ki, tehát nem terjed ki a bélyegben lerovandó illetékekre. 2. Felelősek a megbízott ügyvivők; hogy kit kell érteni ügyvivő alatt, fenti rendelkezésből nem tűnik ki, a közigazgatási bíróság gyakorlata szerint azonban az igazgatósági tagokat. 3. Ezek közül azonban csak azok, akiknek az illetékbefizetés kötelezettségükben áll. A közigazgatási bíróság 10,902/1929. számú határozatában pl. kimondotta azt, hogy a könyvkivonati követelésnek telekkönyvi bejegyzése után kivetett illetékekért az igazgatósági tag nem felelős, mert a 97. § 5. pontja szerint az igazgatósági tag csak olyan illetékekért tartozik kezeséggel, melyeknél az illetékbefizetés előzetes felhívás nélkül kötelezettségükben áll. Minthogy azonban a telekkönyvi bejegyzés után járó és kiszabás alapján készpénzben lerovandó illetékekre ilyen előzetes felhívás nélküli befizetési kötelezettség nem áll fenn, a kezességi felelősség nem érvényes. Ebből a határozatból tehát az tűnik ki, hogy az igazgatósági tag csak olyan befizetésekért felelős, amit előzetes felhívás nélkül be is kell fizetni. Ilyen volna pl. a részvénykibocsátási illeték, kölcsönszerződések illetéke stb. A közigazgatási bíróság újkeletű 1793. elvi jelentőségű határozata kimondotta, hogy a részvénytársaság terhére kiszabott bejegyzési illetéket a részvénytársasági igazgatósági tagoktól a kincstár kezesség címén sem jogosult követelni, mert erre az illetékre nézve a felhívás nélküli befizetési kötelezettség nem áll fenn. Több világosságot vet erre a kérdésre a közigazgatási bíróság 206. számú jogegységi megállapodása. Ezen nagyfontosságú jogegységi határozat a következőket mondja: Az 1793—1932. sz. elvi jelentőségű határozatban foglalt indokokon felül azért sem terjedhet ki az igazgatósági tagok kezessége a törvénykezési illetékekre, mert az 1914: XLIII. tc. 6. fejezetének IV. alcíme alatt az 50—56. szakaszokban a törvénykezési illeték fizetésére kötelezetteket részletesen felsorolja, de a felsorolásban a nyilvános számadásra kötelezett társulatok igazgatósági tagjairól említés téve nincs, sőt nincs említés téve ezekről az illetékszabályok 94. §-ának 1—6. pontjaiban sem, amely a bélyegilleték iránti kezeséget tárgyalja. Csupán az illetékszabályok 95. §-ának 2. bekezdése állapítja meg magukra a nyilvános számadásra kötelezetteknek nézve a kezességben fizetendő illeték lerovása iránti kötelezettséget, még pedig ezt is utalással az illetékdíjgyezék 64., 86. és 101. tételeiben felemlített jogügyletekre nézve, a 97. § 5. pontja pedig egyedül és kizárólag rendelkezik az igazgatósági tagok egyetemleges kezeségéről, szintén a készpénzben fizetendő illetékek címe alatt és utalással a 95. § 2. pontjára is, amiből nyilván következik, hogy még a legszigorúbb értelmezés mellett is csak a 95. § 2. pontjában említett illetékdíjgyezék 64., 86., 89. és 101. tételeiben foglalt jogügyletektől készpénzben fizetendő illetékekre terjedhet ki az

igazgatósági tagok kezessége, ezek között pedig a törvénykezési illeték elő nem fordul.

Ezen határozatból kitűnőleg az igazgatósági tag csak a 64. tétel szerinti kölcsönszerződések, a 86. tétel szerinti szerencsekötések, vagyis szerződések, melyek által valamely még bizonytalan előnynek remény ígértetik, így biztosítási szerződések, életjáradéki szerződések és hasonló szerződéseknek felmerült illetékekért és a 101. tétel alatt foglalt nyomtatványilletékekért felel. A vagyonátruházási illetékekért ezen határozatból kifolyólag az igazgatósági tag nem felel. Hogy ki az ügyvivő, mai napig tisztázva nincsen. A bírósági gyakorlat szerint ez alatt az igazgatósági tagok értendők, de nézetem szerint a közigazgatási bíróság joggyakorlata is előbb-utóbb oda fog vezetni, ahová a magánjog terén a Kúria gyakorlata már vezetett, hogy t. i. csak azok az igazgatósági tagok felelősek az illetékek befizetéséért, akik az ügyvezetésben tényleg résztvettek.

További kétely, hogy mely igazgatósági tagok felelősek. Három eset képzelhető el. Hogy az esedékesség idején bejegyezve volt, a behajtás idején bejegyezve volt, vagy pedig, hogy az összes, az esedékesség óta bejegyzett igazgatósági tagok felelősek. A közigazgatási bíróság azon a nézeten van, hogy csak az esedékesség idején bejegyzett igazgatósági tagok felelősek, míg az adóhatóságoknál e részben még határozott gyakorlat nem fejlődött ki.

Dr. Nádás László.

Hozzászólás a 14,000/1933. M. E. számú rendelet 16. §-ában szabályozott egyességhez. •

A 14,000/1933. M. E. számú rendelet (továbbiakban R.) 16. §-a intézkedik, egy későbbi rendeletben szabályozandó egyességről, amely egyesség megindítását a gazdaadós vagy bármelyik hitelezője kérheti, ha a gazda tartozásai a védett birtok kat. tiszta jövedelmének negyvenszeresét (a házas belteleknél a házádalap tizenkétszeresét) meghaladják.

A fenti egyesség lehető szabályainak vizsgálása alkalmával felmerül az a kérdés, hogy a kat. tiszta jövedelem alkalmas-e arra, hogy a kérendő egyesség tárgyalási alapjául szolgáljon, mivel az ország különböző vidékein más és más a föld minősége s így eltérő a teherbírás is. Nem lehet tehát a kat. tiszta jövedelem alapján — ami azonban az egyesség megkérésének alapjául megfelel — azonos módon elbírálni az egyességi kérelmeket anélkül, hogy a gazda vagyoni ereje, illetve teherbíróképessége megállapításánál nagyobb aránytalanságok elő ne álljanak.

Az aránytalanságok kiküszöbölhetősége végett a teherbíróképesség, illetve a vagyoni erő megállapítására célszerű lenne az ingatlanokat az egyességi eljárás során újból felbecsülni, amely becslés alapján az ingatlanok értéke a mai viszonyoknak megfelelően, de nem a mai nyomott forgalmi árak figyelembevételével, hanem azoknál magasabban a valódi értéknek megfelelően állapítatnák meg.

Az egyesség szabályainak megalkotásánál figyelembe kellene venni azt is, hogy ma már a telekkönyvbe való bizalom általános s ez a bizalom megköveteli azt, hogy a telekkönyvi rendtartás semmiféle formában ne törelessék át. Az Országos Ügyvédszövetség pécsi IV. vándorgyűlésén elhangzott felszólalások ugyan a gazdaegység szabályainál kényszerítő jogszabályok alkalmazását ajánlották s úgy a svájci (A mezőgazdák eladósodása és a gazdaadóságok rendezése Svájcban. Magyar Gazdák Szemléje, XLIX. évf. 1. szám), mint a lengyel (Mezőgazdasági eladósodás és adósvédelem Lengyelországban. Magyar Gazdák Szemléje, XLVIII. évf. 11. szám) adósvédelmi eljárások kényszerítő jogszabályokat tartalmaznak, nálunk azonban a telekkönyvbe vetett bizalom folytán helyesebb lenne a telekkönyvi rendtartás épségben tartása mellett, más szabályzatot életbe léptetni.

A szabályozandó egyességi eljárás formája talán leginkább a kényszerjegyeségi eljáráshoz hasonlíthatna. Az egyességi szabályokban meg kellene különböztetni ügyleti, valamint végrehajtási zálogjogon alapuló követeléseket. Azoknak a hitelezőknek ugyanis, akik a telekkönyvbe bízva és azt ismerve, telekkönyvi biztosítással nyújtottak kölcsönt a gazdának s így ügyleti jelzálogjoggal bírnak, mint külön kielégítésre jogosult hitelezőknek, a követelésük

teljes összegének erejéig, a jelzálogul lekötött ingatlan szolgálna továbbra is fedezetül.

Azok a hitelezők azonban, akik nem jelzálogjoggal biztosított kölcsönt nyújtottak a gazdának, vagy bármi más módon kezelt követelésük áll fenn a gazdával szemben, s esetleg csak végrehajtási zálogjoggal bírnak, az egyességben, mint quotális hitelezőknek, követelésüknek csak $\frac{1}{10}$ -os része biztosíthatna.

Az ügyleti jelzálogjoggal biztosított hitelezőknek, mint külön kielégítésre jogosult hitelezőknek, jelzálogjogi követelése nem csorbulna s a kamatok a mindenkor érvényben lévő rendeletek alapján lennének fizetendők. A csak végrehajtási joggal bíró, quotális, hitelező követelése teljes összegében nem, hanem csak az egyességben megállapítandó $\frac{1}{10}$ -os arányban maradna fenn, ami a quotális hitelezőknek még mindig előnyt jelent, mivel egy behajtási eljárás lefolytatása alkalmával még valószínűségük sincs — hacsak ők maguk vagy még hátrább álló hitelezők nem vásárolják meg az ingatlanokat, — hogy a mai állapotok mellett követelésükre a vételár felosztásakor valami is jusson.

Az egyesség alapján ezen quotális követelés tőkeösszege nem kerülne kifizetésre, hanem csak ezen $\frac{1}{10}$ -osan megállapított tőkeösszeg után kapnák a hitelezők a kamatokat, de ha a gazdaadós helyzete később megjavulna s még tőketörlesztést is tudna teljesíteni, úgy elsősorban a quotális hitelezőknek kellene megkapni a quota szerinti tőkájukat. Ha azonban a gazdaadós az egyességben megállapított fizetési feltételeket elmulasztaná, vagy a védettség bármely hitelező kérelmére jogerősen törölné, amely okokból kifolyólag vagy bármely más oknál fogva a megkötött egyesség hatályát vesztené, úgy a quotális hitelező teljes összegű követelése újból feleledne s az esetleges tőketörlesztésre fizetett összegekből, a megfelelő összeg, az egész követelés kamathátralékára lesz elszámolandó.

Nézetünk szerint a gazdaegység csak ilyen formában lenne eredményesen keresztülvihető, anélkül, hogy a telekkönyvi rendtartás elve keresztültörtene, hiszen a Budapesti Ügyvédi Kamara is hasonló irányú a telekkönyvi rendtartás elvének épségben tartása mellett állást foglaló felterjesztést intézett 1993/1933. ük. szám alatt a m. kir. Igazságügyminiszterhez.

A gazdaegységi eljárás szabályaiban a telekkönyvi rendtartást áttörő jogszabály alkalmazását a törvényhozónak jól meg kellene gondolnia, mert beláthatatlan következményekkel járhat az, ha a pillanatnyi előny kihasználása végett egypár évtizedes, a bírói gyakorlatban jól bevált jogszabály, mint a telekkönyvi rendtartás keresztültörtene.

Dr. Pálffy Sándor.

Szemle.

— Az ügyvédi kamarát, a magyar alkotmányos szabadságjogok utolsó fellegetvárát, az új rendtartás *inane nomen*-é fokozta le. Eddig sem volt egyéb szaváló gyűlekezetenél, mert felterjesztései az igazságügyminisztérium iratárában választalanul találtak örök nyugvóhelyet, de a törvénybe iktatott halálos ítélet még a zokszót is belefojtotta az ügyvédek százaiba, akik az öngyilkosság és az éhhalál alternatíváján löpregenek. A rajtaütésszerűen életbeléptetett új rendtartás még az utolsó alkalmat is megghiúsította, hogy a kamara közgyűlése kegyelmet gyakorolhasson a tagdíjhátralékosokkal szemben, hogy a megélhetés helyett legalább a remény maradjon meg, amelyet a kamarai tagság nyújt. Igaz, hogy a kisközgyűlés megkegyelmezhet a tagdíjhátralékosoknak, de mit várhatunk attól a kisközgyűléstől, amelynek tagjait a *beati possidentes* választják? Feltehető-e, hogy nem igyekeznek az éhes konkurrenciától szabadulni, amikor a törvény erre módot nyújt? Szó sincs róla, a létszám hipertrofiáját legegyszerűbben és legradikálisabban a tagdíjhátralékosok törlesztésével lehet megszüntetni, de egy cseppet sem lenne igazságtalanabb, ha azokat törlik, akik a tagdíjat megfizették, mert a tudás, tehetség és tisztesség, az ügyvédi hivatás e hármas minősültsége, igazán nem függ a fizetőképes klientelától. Nyilvánvaló, hogy a magyar ügyvédségnek bátor szókimondása zavaró tényező abban a temetői csendben és rendben, amelyet a szabad-

ságjogok megrendszabályozásával biztosítani sikerült s épp ezért e tényező kiküszöbölése a közéleti összhang érdekében kívánatos. Megfontolást érdemel azonban, nem volna-e egyszerűbb az ügyvédi kamarát, mint teljesleges intézményt vagy magát az ügyvédséget megszüntetni, amely okvetetlenkedésével megzavarja a tekintély autochton uralmát.

— **Jogegységi döntvények.** I. A kir. Kúria I. polgári tanácsa elvi kérdésben el kíván térni a Polgári jogi Határozatok Tárába 553. szám alatt fölvetett (P. H. T. III. kötet, 299. lap) elvi határozattól. Minthogy ekként a vitás elvi kérdést az 1912: LIV. tc. 70. §-a első bekezdésének 1. pontja, valamint az 59,200/1912. I. M. számú rendelet (Igazságügyi Közlöny XXI. évfolyam, 12. szám, 411. lap) 1. §-a első bekezdésének 1. pontja szerint a kir. Kúria jogegységi tanácsának kell eldöntenie, az említett elvi határozattal eldöntött vitás elvi kérdés újabb eldöntése végett *Juhász Andor*, a kir. Kúria elnöke a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsot az 1934. évi május hó 5. napjára egybehívta. A Polgári jogi Határozatok Tárába 553. szám alatt fölvetett elvi határozat így szól: «A baleseti kártérítés mérvének megállapításánál azok javára, akiket keresetként meghatározott és állandó jövedelem illetett, ennek mindenkor a baleset idején élvezett mennyisége az irányadó, tekintet nélkül arra, hogy ezt a jövedelmet a balesetet szenvedő mióta húzta. Rendes mellékilletmények, habár azokat a sérült csak rövid idő óta élvezte, de azok részére az egész évre biztosítottak, szintén abban az összegben veendő a kártalanítás kiszámításánál figyelembe, amely összeget a baleset évében kitétek volna». A kir. Kúria I. polgári tanácsa pedig a vitás elvi kérdést a következőképpen szövegezte meg: «A baleseti kártérítés mérvének megállapításánál azok javára, akiket keresetként meghatározott és állandó jövedelem illetett, ennek mindenkor a baleset idején élvezett mennyisége az irányadó-e, különösen abban az esetben is, ha a balesetet szenvedett szolgálati viszonyban állott és az ebből a jogviszonyból származó jövedelme jogszabály vagy a szolgálati szerződés rendelkezései értelmében a baleset időpontját követő időben a szolgálat kifogástalan teljesítése esetén, minden más feltételtől függetlenül (automatikusan) emelkedett volna?» Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében *dr. Almási Antal* kir. kúriai bíró.

II. A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa április hó 14. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: «Azt a felet, aki a tárgyalás előkészítésére vonatkozó köteletségét elmulasztja vagy elkésve teljesíti, ha emiatt a tárgyalást el kell halasztani (Pp. 203. §), az okozott költségben nyomban a tárgyalást elnapoló végzésben kell marasztalni vagy ez a marasztalás a véghatározatra tartható fenn? Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében *dr. Alföldy Dezső* kir. kúriai bíró.

III. «Vonatkozik-e a megítélt perköltség követelésre is az 1881: LX. tc. 43. §-ának utolsó bekezdésében foglalt az a rendelkezés, hogy a teljesítési határidő lejáratától a kielégítésig késedelmi kamat abban az esetben is jár, ha a végrehajtás alapjául szolgáló ítéletben vagy egyességben kamatfizetési kötelezettség nem foglaltatik? Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében *dr. Alföldy Dezső* kir. kúriai bíró.

Közgazdaság.

A Hazai Bank Részvénytársaság igazgatósága megállapította az 1933. üzletév zárószámadásait. A mérleg 345,843.49 P nyereséggel zárult, miután leírásokra az előző évi 200,871.06 P-val szemben 263,506.04 P fordítottatott. Az igazgatóság elhatározta, hogy a közgyűlés elé oly javaslatot fog terjeszteni, mely szerint a nyereségből az alapszabályszerű levonások és a tartalékalap javadalmozása után részvényenként a tavalyyival azonos összegű 1 P osztalék fizetessék.

610

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Vidéki árverési hirdetményt a helyi lapban való meghirdetésre Kartárs úr soha ne küldjön vidéki kartársának vagy a végrehajtónak, hanem egyenesen az *Erdős-irodának* kísérelvél nélkül erre a címre: *Erdős-hirdető*, Budapest, 62. Postafiók: 288., üsse a hátára bélyegzőjét és csak ennyit írjon rá: «Közlendő a helyi lapban!» Az Erdős-iroda idejekorán leközzölteti a hirdetményt, felelősséggel gondoskodik arról, hogy a támpéldányt a végrehajtó kézhez kapja, ha nem volna elegendő idő arra, hogy az ügyvédnek kézbesítse le. Az Erdős-iroda a bíróságok által elfogadott eredeti kiadóhivatali árat számítja fel és ebből 10% engedményt ad. Az Erdős-iroda telefonszáma 12-5-58. és a hirdetményért telefonkivánságra megbízottját elküldi.

609

Kisközügylési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

611

HIRDETÉSEK.

Megjelent

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

(CORPUS JURIS HUNGARICI)

1933. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 10 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Mindennemű

**természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert**

legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem

I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Havas Károly budapesti ügyvéd: Dr. Baracs Marcel. — Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A bűnvádi eljárás reformja. (II.) — Törvénykezési Szemle. Dr. Szirmai Zsolt budapesti ügyvéd: Bér és hasznosbér lefoglalása ingó módjára. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 11. sz. — Perjogi Döntvénytár. XIX. 1.

Dr. Baracs Marcel.*

Igaza van-e Carlylenak, hogy a kiváló emberek alkotják meg korukat? Vagy igaza van-e Tainenek, hogy a kiváló embereket és eszméiket is a környező milieuból kell magyarázni? Ki ennek megfejtője?

E kérdéssel vezeti be Szász-Schwartz Gusztáv Iheringről írt örökbecsű megemlékezését. Választ nem ad reá; midőn mesterének emléket állít, jóelőre érzékelteti az olvasóban, hogy rendkívüli ember, a jogtudomány egyik hőszáról lesz az elkövetkezendőkben szó.

Régi kérdés, mely mindig új; időszerű, valahányszor nagyjaink emlékét idézzük.

Baracs Marcel pályájának kezdete és működésének javarésze hazánk fénykorába esik; vajjon e kor termelte-e őt, vajjon ügyvédi és közéleti nagyságát, jogászai kiválóságát és eszméinek gazdagságát az őt környező milieuból, a XIX. század utolsó évtizedei szellemi életének merészen felfelé törő irányzatából kell-e magyaráznunk, ki tudná megmondani?

Ő maga így jellemezte: «Hogyan fejlődtem, mivé lettem: származásom és nevelésem determinálták. Apám 48-as honvéd, híres ügyvéd. Összes őseim, atyai és anyai ágon Isten szolgái. 1865-ben születtem, tehát beleszülettem a szabadságba, egy nagy kulturális fellendülésbe».

Valóban, Baracs Marcel ifjúkora a magyar szellem újkori renaissance-ának korával esik egybe és a fiatal diák, a kezdő ügyvéd gazdag képességeinek kifejtésére tág teret talált. 24 éves korában, 1889-ben már ügyvéd volt, túlfűtött temperamentumának, nem mindennapos önértetének gyakori kirobbanásai közt eltöltött viharos egyetemi évek után, amidőn könyveit és a kardot egyaránt szorgalmasan forgatta. Mert legmozgalmasabb diákévei, a lovagias ügyek szinte szakadatlan sorozatában sem feledkezett meg könyveiről, vizsgáit kitüntetéssel tette le és lerakta alapjait széles, egyetemes tudásának.

Ügyvédjelölti éveit Szász-Schwartz Gusztávnál töltötte, aki akkor még ügyvédi gyakorlatot folytatott; mesterének, Szladits Károly szerint a modern magyar magánjog egyik alapvetőjének hatása maradandó nyomokat hagyott a tehetséges ifjú jogász lelkében. És nemcsak a büntetőjog hivatott művelője lőn, hanem otthon volt a jog minden ágában, elméletileg, gyakorlatilag egyaránt, elannyira, hogy később, mint a Magyar Törvénykönyv kodifikáló bizottságának tagja, a törvényelőkészítési és szerkesztési munkában is méltón megállta helyét.

A természet bőven megáldotta; kitűnő külső, határozott, energikus fellépés, erős fizikum, sportban edzett test, szívós munkakészség, amely minden akadályt leküzdeni képes volt és — last but not least — hatalmas agy, csodálatos memória, a percipálásnak gyorsasága, amely a legbonyolultabb helyzetet is gyorsan

átlátta, erős judicium, amelyre bizton számíthatott, s ezenfelül: nem mindennapi erkölcsi és fizikai bátorság, mely erőt, öntudatot adott minden gesztusának.

Egyike volt a kiválasztottaknak, kibén adottság, hivatottság, volt, hogy pályáján kiemelkedjék.

Ügyvédségének első éveiben már jelentős sikereket ért el; tehetsége korán kezdte bontogatni szárnyait s kedvező talajra talált. A 90-es évek elején az ügyvédi hivatás még az átlagembernek is megélhetést nyújtott; az átlagon messze felülemelkedő képesség és erős egyéniség a sikernek majdnem biztos záloga volt.

Kartársai körében korán szerzett magának tekintélyt, nevet és megbecsülést; mihamar felismerték nemcsak tehetségét, de harcos készségét, temperamentumának átütő erejét, a közügyek iránti lelkesedését, bátor szókimondását, és 10 évi ügyvédkedés után, 1899-ben a kar bizalmából már a Budapesti Ügyvédi Kamara választmányában foglal helyet, majd 1905-ben a Kamara ügyészévé választják, alig 40 éves korában, oly előd után, mint Pollák Illés, aki nemcsak súlyt, de díszet is adott ennek a tisztségnek.

Ekkor Baracs Marcel már ismert alakja volt nemcsak az ügyvédi karnak, hanem a főváros társadalmi és közéletének is; 1901-ben Budapest főváros törvényhatósági bizottságába is bekerült, országos nevű előd, Szilágyi Dezső után, akinek halála nyitotta meg az utat Baracs Marcelnak a törvényhatóság közgyűlésébe.

Ügyészi tisztségben a kamara egyhangú bizalma újból és újból megerősíti s csak a forradalom eseményei készítetik az ügyvédi közélettől rövid visszavonulásra. Az októberi napokban, midőn jelszavak uralkodtak, midőn támadtak mindent, ami régi és bevált, támadtak mindenkit, aki érték volt a multban, Baracs Marcellt is támadások érték, visszavonult, az 1918. évi őszi kamarai választáson nem vállalt szerepet, várt, mert tudta, hogy ideje újból elkövetkezik.

El is következett; a kommun diestelen napjai után a kar, amelynek emlékezetében élt a nemzeti gyász idején tanúsított bátor és önzetlen magatartása, túlnyomó többséggel alelnökévé választotta, amely díszes méltóságot haláláig büszkén viselte.

Működése a Kamara életében iránytszabó volt; hivatása iránt érzett szeretete, önértete, amellyel büszkén vallotta magát ügyvédnek és szolgálta a kart, széleskörű tudása, közjogi és politikai kérdésekben való jártassága hivatottá tették nemcsak arra, hogy a kart kifelé méltóan képviselje, hanem arra is, hogy fontos kérdésekben döntő szóval bírjon.

A kar tekintélyének és becsületének féltékeny őre volt; bárhonnan érte támadás, kemény, önértetes szóval verte vissza. «Az erkölcsiekben és lelkiekben nagy, számra hatalmas kar tehetetlennek bizonyuljon akkor, amikor kívülről dobálják sárral?» kérdezte a közgyűlés színe előtt, amidőn a kar becsülését ócsárló meggon-dolatlan próbálkozásokkal számolt le a kar nevében. «És leckét adott azoknak, akik leckéztetni akartak», kitanítva őket s mindenkit, ki erkölcsi megbecsülésében próbálná csorbítani a kart, hogy ez a kar «sziklaszilárdan áll az ősi hagyományaink által megszentelt becsületnek a talapzatán, s erről a talapzatról semmiféle megpróbáltatások által magát leszorítani nem engedi».

Ügyészi és fegyelmi bírói működésével általános tiszteletet és becsülést szerzett; érzélgősségtől ment egyénisége, önmagával szemben is mindenkoron gyakorolt kritikája, az ügyvédi hivatás magasztosságáról táplált véleménye a szigorúbb álláspont felé haj-

* A Bűnügyi Védők Egyesületében 1933. február 28-án tartott emlékbeszéd.

totta különösen akkor, ha a kari etikával való szembehelyezkedést tapasztalta. Az ügyvédséget magasabb hivatásnak tekintette, amely fokozottabb erkölcsi követelményeket támaszt tagjaival szemben, és mint az általa oly nagyra tartott és oly féltve őrzött kari autonómiának vádhatósága és bírása, ezeket a szempontokat soha szem elől nem tévesztette. 1919-től kezdve haláláig, mint a Kamara egyik fegyelmi főtárgyalási tanácsának elnöke gyakorolt mélyreható, szinte döntő befolyást a fegyelmi judikatura kialakulására.

És a kommunizmus bukása után, amidőn sötét ösztönök és vad indulatok a nemzeti újjáébredés örve és hazafias jelszavak alatt nem egyszer féktelen túlzásokra ragadtatták magukat, Baracs Marcel Pap Józseffel vállvetve a kamara életéből és a fegyelmi bíraskodás köréből minden igaztalan túlzást távoltartani igyekezett; ha kérlelhetlen szigort érvényesített azok ellen, kik ügyvédi esküjüket szegték s hazafias érzéseikhez lettek hűtlenek, éppoly kérlelhetlen eréllyel szállt szembe minden törekvéssel, mely ártatlanok üldözésére irányult.

Az ügyvédi kamarák története a jogegyenlőségért és közszabadságért lefolyt harcoknak története is. Baracs Marcel évtizedeken át irányító részt vett a kamara harcaiban, meggyőződése volt és fanatikus hittel hirdette, hogy «az ügyvédségnél nincs magyarázható foglalkozás», — hirdette, hogy mi ügyvédek csak a magyar talajban tudunk megélni, minket hivatásunk ideköt, a mi egyedüli kenyerünk a magyar jog, a mi boldogulásunk a haza boldogulásától függ, és hirdette, mert meggyőződése volt, hogy csak szabad és demokratikus országban érvényesülhet a szabad ügyvédség.

Vallotta és hirdette, amivel Vázsonyi Vilmos búcsúzott az ügyvédségtől: «Ahova ügyvéd nem léphet be, ott nincs jog, ott kezdődik a sötétség birodalma».

Aki végiglapozza a budapesti ügyvédi kamarának a kommunizmus utáni időkben kelt évi jelentéseit és elfogulatlan szemmel olvassa az ország akkori közállapotait bíráló összefoglaló bevezetéseket, amelyeket évről-évre Baracs Marcel szerkesztett, meg kell állapítani, hogy bátrabban, férfiasabban, a felelősség teljes tudatában ritkán hangzott el szó a fenyegetett közszabadságok és polgári jogok védelmében.

Emlékeztet az a felirat, mellyel a budapesti ügyvédi kamara 1920-ban a nemzetgyűléshez és a miniszterelnökhöz fordult, «felhívja a figyelmet a veszélyeztetett jogrendre, szigorú megtorlást követelve a multra, hajthatatlan elért a jövőre, követelve a törvénynek maradék nélküli megtartását és megtartatását és rámutatva arra, hogy azok a hazafiatlanok, akik a törvényt szegik és a rendet bontják, ezek azok, akiket meg kell bélyegezni és büntetni bíróság útján és társadalmilag egyaránt». Követelte e felirat «a sajtó részére a leplezetlen híradásnak és bátor kritikának a jogát, mert, amint mondta, nem azt kell a világ előtt röstellni, hogy akadtak és akadnak itt is gonosztevők, hanem azt, ha tetteiket lepleznők vagy megtorlás nélkül hagynók. A törvény legyen törvény mindenkiel szemben, védelmezője a polgárságnak és félelmetes pallosa minden gonosztevőnek. Ismerjék meg végre a gonoszok az egyetlen terrort, mely meg van engedve, a törvénynek terrorját». Baracs Marcel szerkesztette e feliratot; államférfiúi, politikai hitvallását tartalmazta.

Az ügyvédség érdekében, a jogszolgáltatás és jogfejlesztés terén a budapesti ügyvédi kamara szolgálatában 25 éven át kifejtett önzetlen és eredménydús működésének méltó elismerésül a kamara 1924 április 10-én tiszteletbeli tagjává választotta. Ritka kitüntetés; midőn mély meghatottsággal fejezte ki ezért halálját, így szólt Baracs Marcel: «Eljutottam életem pályájának magaslatára és elnyertem a legnagyobb jutalmat: a kartársi elismerésnek oly felmagasztosítóan szép megnyilvánulását, amelynek erkölcsi ereje túlragyogja bármely külső kitüntetésnek fényét». Gyönyörű szavak, melyek az embert jellemzik.

Egész közéleti működését független és demokratikus lelki világából fakadó állandó küzdelem jellemzi a szabadságjogokért, a polgári jogegyenlőségért. Polgárnak érezte és vallotta magát, büszke lateinernek, akiben élt az ősi lateiner öntudat, aki csak erkölcsi és szellemi kiválóságot ismert el, akinek nem imponált vagyon, cím, kitüntetés, aki a maga számára csak kartársaitól fogadott el kitüntetést és minden mást visszautasított, aki büszkén vallotta magát ügyvédnek, polgárnak, semmi másnak. «A politikai gula talapzata a népfenség, a népnek akarata, a népnek gazdasági, szociális és kulturális jóléte», mondotta a magyar képviselőházban 1927. március 24-én tartott első beszédében, amellyel egy-

csapásra nemcsak elismerést és szimpátiát, de osztatlan tekintélyt is vívott ki magának, pártállásra való tekintet nélkül a magyar törvényhozásban. «Rend, munka, szabadság, a gondolatnak szabadsága, a sajtószabadság, a munkának, a tanulásnak, a kulturális fejlődésnek szabadsága, a magán- és közjogoknak tisztelete, párosulva a közélet teljes tisztaságával», így jelölte meg, amit mint törvényhozó, mint magyar polgár és hazafi a kormányzat-tól elvár.

És mégis, Baracs Marcel, aki valóban hivatott volt, hogy kiváló képességeit, széleskörű tudását, erős nemzeti érzését és a szó nemes értelmében konstruktív gondolatvilágát mint törvényhozó állítsa nemzete szolgálatába, csak élete végén, egy parlamenti cikluson vehetett részt a törvényhozás munkájában mint a nemzeti ellenzék tagja. Ő maga fájlalta ezt; érezte, hogy méltón illelt meg hely a törvényhozásban, de a hatalmasok kegyét nem kereste, függetlenségét feláldozni még ezért az árért sem volt hajlandó sohasem.

A parlamentben is elsősorban ügyvéd volt: ha ügyvédi kérdésről, ügyvédi érdekről volt szó, erélyesen szállt síkra, teljes felkészültséggel igyekezve a barátságosnak nem mondható légkörben a kar javát szolgálni.

Az igazságügyi kérdések egyik legalaposabb ismerője volt; felszólalásait osztatlan figyelem és elismerés kísérte még akkor is, ha éles bírálatot gyakorolt egyes javaslatok retrográd szelleme felett. Az ügyvédi szabadság, bírói függetlenség meggyőződéses védelmezője volt; lelkes és hivatott szószólója az ügyvédség és jogszolgáltatás érdekeinek és veszteségünk, hogy nem hallathatja többé szavát.

A politikában ellenzék volt; puritán jelleme, amely mindenkor a legszigorúbban elhatárolta közéleti működését ügyvédi hivatásától, általános tiszteletben részesült. Progresszív nézeteket vallott, de sohasem feledkezett meg a dicső multtól; elmondhatjuk róla Renannal: a haladás igazi bajnokai azok, kik tisztelik a multat.

Tekintélyes helyet foglalt el a várospolitikában, amelyben 1901-től kezdve részt vett. Itt nyomban Vázsonyi Vilmos mellé szegődött, hűségesen támogatta harcaiban az elavult városházi uralom ellen, együtt élvezték küzdelmes munkájuk eredményeit. Vezérének halála után a községi demokrata párt elnöke lett, majd a közgyűlésen is a nemzeti liberális ellenzékhez csatlakozott, de az összes pártok egyhangú szavazata választotta meg működése méltó elismerésül a törvényhatóság örökös tagjává.

Országos politika, várospolitik, közélet, társadalmi élet, mind csak díszes kerete volt élete valódi tartalmának, hivatásának, — melyért s melynek élt, melyért rajongott, amelyet mindennél többre tartott: ügyvédi, védői hivatásának.

Egyetemes jogász elme volt, mint ügyvéd minden téren megálta helyét, de igazán elemében a védői székben volt. A bajba jutott üldözött ember védelme, harc és bátorság a hatalom önkényével szemben, ami megszűnni sohasem fog, valameddig emberi kézben a hatalom, bátor helytállás elveiért, meggyőződéséért, a polgári szabadságjogokért és egyéni jogokért való küzdelem, bárholon érje is támadás, ez az, ami Baracs Marcellt izgatta, ez az, amiben nálánál nagyobb kevés akad.

Vérbeli védő volt; a nagy nyugati demokráciák nagy ügyvédekéhez, a nagy francia és angol ügyvédekhez hasonló, rá is illenének Clemenceau szavai Briand-ról, a védőről: «Ha ellopnam a Notre Dame tornyát, Briand legyen a védőm s nyugodt leszek».

A védelmet művészetté fejlesztette; saját védői tapasztalatait szűrte le Egyesületünkben a «Védelem mint művészet»-ről 1928. decemberében tartott megkapó előadásában.

Valóban művésze volt a védelemnek. Ellensége a kontárok-nak, ellensége a jogi «mesterembereknek», a művész, — mint ő maga mondá — «akinek intuiciója megragadja az ügyet, és a sokszor igen nagy, sokszor csak szemernyi emberi igazságot keresi és védői feladatának lényegét abban találja, hogy ennek az emberi igazságnak szerezzen érvényt a törvényi igazság határai között». Akkor volt igazán elemében, amikor, mint a szabadságnak, jog-nak és becsületnek bajvívója állt ki a porondra, amikor mint a társadalomnak élő lelkiismerete szállt szembe emberi jogok védelmében a hatalommal. Mint ő mondá a védőről: «amikor hallotta a lelkiismeret dobpergését és ment előre a kötelesség útján».

Lényegben és formában művész volt; mert nemcsak a peranyag teljes ismeretével, minden legapróbb részletének tudásával,

a legteljesebb törvény- és jogtudással foglalta el a védői széket, hanem a külső megjelenés formáiban, dialektikájában, magatartásában, bírósággal, a váddal és védeccel szemben való fellépésében is tiszteletet parancsoló, öntudatos, bátor volt, erélyes, de nem sértő, aki soha nem felejtette s másokkal sem feledtette, hogy úr, gentleman, aki szól. Az előkelő Barristerre emlékeztetett; aki tudatában van hivatása méltóságának, aki érzi és érzékeltetni is tudja mindenkivel, hogy a védő a jogszolgáltatás minden más tényezőjével egyenrangú faktora, akit ugyanolyan tisztelet és elbánsás illet, mint amazokat.

Pedig bűnvádi eljárási jogunk szerkezete mellett olykor igen nehéz a védő helyzete. Félábrában az inkvizícióban járó eljárási jogunk emlegeti ugyan az ügyfélegyenlőséget, a vád és védelem perbeli egyenlőségét, de valóban a védő egyénisége, szellemi és erkölcsi kiválósága adta súlya az, mi számára az ügyfélegyenlőséget biztosítja. A bíró, aki nemcsak osztja az igazságot és ítél, hanem az ítélete alapjául szolgáló tényállást is létrehozza és megállapítja, aki az előzetes eljárás, a nyomozat és vizsgálat eredményét, nem egyszer egyoldalú megállapításait tartalmazó iratok teljes ismeretében kezdi meg az ügy tárgyalását, aki tehát már előre képet alkotott magának az eldöntendő ügy igazáról, amely kép azonban olykor az objektív igazságnak a bírói lélekben élő szubjektív képe, néha türelmetlenül, olykor idegenkedve fogadja a védő előterjesztéseit, a váddal szembeni tagadásait és ellenvetéseit, a tanukhoz, szakértőkhöz intézett kérdéseit, melyekkel a védő is csak az igazság kiderítését célozza, talán okvetetlenkedésnek is hajlandó azt tekinteni, és ebben a helyzetben a védőnek nemcsak a meggyőzés minden fegyverét fel kell sorakoztatnia, értelmieket és érzelmieket, szellemieket és erkölcsieket, hogy átvigye a bíróra azt a felismerést, hogy az általa, a védelem által képviselt igazság valóban az igazság, hanem egyéniségének egész súlyát, múltjának szeplőtlen tisztaságát, egész nagy erkölcsi tőkéjét — s mind ezt a bíróság iránti teljes tisztelettel és a bírósághoz és saját szerepéhez mért komoly és ünnepélyes formában kell csatásorba állítania.

Amint Baracs Marcel mondotta: «felszólalni egyoldalú szerepben, kifejezetten a vádlottnak érdekében és mégis a társadalom lelkiismeretének lenyűgöző erejével hatni: ez a művészet».

E művészetnek Baracs Marcel igazi művésze volt.

Mint szónok kiváló.

Ha igaz az, amit Disraeli mond, hogy a szónokban csak az a lényeges, hogy egy egyéniség benyomását keltse, úgy a nagy szónokok közé tartozott. Amidőn felállt, szétnézett hallgatóságán és beszélni kezdett, mindenki érezte, hogy aki szól, egyéniség, aki azért beszél, mert mondanivalója van. Cicero mondja valahol, hogy ő ugyan szónoknak vallja magát, de vakmerőnek és önhittnek tartja azt az embert, aki abban a pillanatban, amikor szólásra áll fel, bizonyos megilletődést nem érez. Azt akarja jelezni ezzel Cicero, hogy amikor feláll a szónok és szól másnak, tudnia kell, hogy hatása lehet másokra, kell, hogy a felelősség érzete hassa át és ez kelt benne megilletődést.

Bármily erős dialektikával, formaérzékkel, szóbőséggel és készséggel rendelkezett is Baracs Marcel, a szónoki emelvényen sohasem felejtette, hogy hatása lehet másokra és beszédeit mindig gondosan előkészítette, tárgyát átgondolta, a formai tőkélyre ügyelt, talán fokozott mértékben is, mert tudta, hogy súlya van annak, amit mond.

Erős, szenvedélyes temperamentum volt, de bíróság előtt kellő önfegyelmet gyakorolt; erejének érzetéből eredő öntudatát sohasem igekezett leplezni, de minthogy ereje valóban megvolt, ez önhittséggé nem fajult.

Ma, amidőn a mindenfelől feltörő új eszmék forrongása szerte e világon mind jobban és jobban kikezdi azt, ami régi és bevált, ma, amidőn az egyéni szabadságjogok védelme mind nehezebbé válik, amidőn a magukat egyedül üdvözítőnek valló eszmék már a jogszolgáltatás kapuján is betörnek, el akarva pusztítani mindent, ami eddig előttünk, jogászok előtt szent és sérthetetlen volt, amidőn itt-ott hangok hallatszanak a büntetőjog és bűnvádi eljárási jogunk visszafejlesztése mellett: ma a védői kar valóban érzi Baracs Marcel kimagasló, erős, szuggesztív védői egyéniségének hiányát.

Hosszú, majd félévszázados ügyvédi pályája alatt sokszor állott a küzdőtéren. Eötvös Károly és Vázsonyi Vilmos, a legkiválóbb magyar védők oldalán vett részt a 13-ak, az 1904. évi vasutas-sztrájk vezetőinek védelmében, kiknek ügye messze az

ország határán túl, az európai érdeklődés központjában állott. Vezetőszerpe volt e legillusztrisabb ügyvédtársaságban is és egyik legszebb védői sikere volt a bíróság felmentő ítélete.

Az utolsó évtizedekben alig volt nagyjelentőségű bűnügy, melyben ne lett volna szerepe.

Önmaga legkitűnőbb védelmének a háború alatt zendülés miatt rögtönítélő bíróság elé állított néhány munkás védelmét tartotta, legkitűnőbbnek, mert ezeket az embereket valóban ékes-szólásával, védői és emberi lelkesedésével, ember- és szabadságszeretetével mentette meg a golyótól.

Védői hivatásának csúcspontja azonban a bolsevizmus alatt az ellenforradalmárok védelme volt.

Emlékezzünk: bolsevizmus, terror, a nemzeti öntudat senyvedése. És akkor, amidőn nem egy hangos közéleti szájhős vörös jelvényt hordott gomblyukában, mert állítólag az egyenesen az ő személye ellen irányult terrornak ellentállni nem volt képes, vagy biztos fedezékből hangoztatta, hogy hazájáért életét áldozni mindenkor kész, akkor Baracs Marcel, az ügyvéd, a jogvédő, az első hívó szóra a porondon termett, a bírói székből terpeszkedő martalócok elé állt, akiknek asztalán revolver jelképezte Justicia istenasszonyát, odaállt és képükbe vágta és fülükbe harsogta, hogy elég volt a vérontásból, vigyázzanak, mikor ítélnék, mert e szerint fognak ítéltetni, ha elérkezett a számonkérés ideje. A férfias bátorságnak, az igazság erejébe vetett fanatikus hitnek oly megrázó erejű kifejezése volt ez a nemzeti tespedés napjaiban, amely méltóan emeli Baracs Marcellt a magyar védőügyvédek legkiválóbbjainak első sorába.

Talpig férfi volt; hazafiságát szívében, nem a száján hordta.

A Berryerk, a Malesherbek, Sároi-Szabók méltó utóda; a Sároi-Szabó Sámuel lelke élt benne, ki szemrebbenés nélkül hallgatta, amidőn a Martinovich-per ügyésze maga elé citálván őt, imígyen aposztrofálta: «Domine, vigyázzon, mert fejével játszik», hallgatta és ment tovább a maga útján.

És csodák csodája: a véreskező martalócok magukba roskadva hallgatták Baracs Marcel ajkáról az igazság szavát, és amitől a haza minden fia rettegett, a halálos ítéletet a hőslélekű ludovikás fiúkra kimondani nem merték.

Báró Perényi Zsigmond zászlós úr Baracs Marcel temetésén meghatott szavakban méltatta kommun alatti magatartását; nemcsak a ludovikások védelmében szállt síkra Baracs Marcel, hanem önzetlenül rendelkezésére állott mindenkinek, minden üldözöttnek, minden hazafinak, tíznek és száznak, báró Perényi Zsigmondnak is, erővel, lelkesedéssel, bátorsággal és elszántsággal, nyílt szóval, a hatalom bitorlóival merész szembeszállással oly időben, amidőn sokan még suttnogni sem mertek.

A kommun gyásznapjai elmúltak; az újonnan szervezkedő polgári hatalom még nem rendelkezett kellő erővel és tekintéllyel, hogy a rendcsináláskor szenvedélyből elkövetett túlzásokat és a rendcsinálás ürügye alatt egyesek és csoportok által elkövetett rendbontásokat megakadályozza és megtorolja; a jogrend csak lassan állott helyre, vad ösztönök még hosszú ideig garázdálkodtak és bizonytalanra tették egyesek életét és a társadalom jogbiztonságát.

Férfiakra, bátor, félelmet nem ismerő férfiakra, jogvédőkre nagyobb szükség volt, mint valaha — és Baracs Marcel ismét ott állott a küzdőtéren a legelső sorban, szembeszállott a sötét erővel, küzdött a jogeszmé érdekében és küzdött minden egyes érdekében, akit jogtalanság ért és aki védelemért hozzá fordult.

Erre az időre, 1920-ra esik a szegedi főpap védelme, amelyet ő maga legnehezebb védelmének mond. S mert legnehezebb volt, talán a legnagyobb siker koronázta.

Ki ne emlékeznék a felségsértés és izgatás büntetével vádolt szegedi főrabbi esetére, aki ellen hosszas, majdnem egy évig tartó fogság után a szegedi kir. törvényszék vádta nácsa bűncselekmény hiányában szüntette meg a bűnvádi eljárást. Ebbe a védelemben Baracs Marcel egész lényét, lelkét, szívét, tudását belevitte, és aki elolvassa a szegedi kir. ügyészség vádirata ellen benyújtott kifogásait, elolvassa elfogulatlanul, visszaemlékezve az akkori idők zavaros gondolatvilágára, annak el kell ismernie, hogy nehezebb védelmet szebben, jobban, bátrabban, tudományosabb felkészültséggel ellátni nem lehet.

Kedvelt mondása volt, amelyet sokszor idézett beszédeiben: «Navigare necesse est, sed non est necesse vivere». Jogvédői hivatásában elsősorban saját magára alkalmazta ezt.

Védői tekintélye a kommun utáni években mindjobban emelkedett; Vázsonyi Vilmos elhunytá után szinte egyedül maradt a régi nagy védői gárdából; felkeresték az ország minden részéből a legszebb, legnehezebb védelmekkel. Nem egy nagy közjogi vonatkozású büntetőperben hallatta szavát és amidőn védett, nem nézte, hogy az ő gondolat- és lelkivilágától merőben ellentétes gondolkodású vádlott igazáért harcol, nem tekintett semmit, csak azt, hogy a rábízott ügy általa felismert igazának érvényt szerezzen.

Baracs Marcel élete változatos, eseményekben és eredményekben gazdag élet volt, amely maradandó emléket hagy kortársai emlékezetében és tanulságot az utódok számára.

Nem adna teljes képet Baracs Marcelről az, aki nem emelné ki mély vallásos érzését. Az ősköztől öröklött istenfélelem benne a Voltaire-i szemlélettel egyesült. Comment est ce que tu me prouve l'existence de Dieu: mais par ouvrant les yeux. Hitt Istenben, mert őseitől tanulta és mert a Mindenható kezét látta a természet minden megnyilvánulásában. Felekezetének büszke fia volt, aki áldozatosan és tettekre készen állott helyt, ha szükség kívánta.

Utolsó éveit fájdalmas kór keserítette; az erőtlől duzzadó, energikus férfi nehezen tűrte testi összeroppanását, titkolni igyekezett mindenáron és barátai, családja elszorult szívvel látták heroikus küzdelmét, amelyet a természet örök erővel szemben is folytatott.

Utolsó nyilvános szereplése 1933 újév napján volt. A budapesti ügyvédi kamara tradíciója, hogy újév napján a Kamara vezetősége testületileg üdvözlő elnökét és 1920 óta, 13 esztendőn keresztül mindig Baracs Marcel volt az, aki a Kamara érzelmeit újévkor a köztisztelőben álló Elnök előtt tolmácsolta, felhasználván ezt mindig arra is, hogy ne csak a multa vessen visszatekintést, hanem az ügyvédség, az ő rajongva szeretett ügyvédnépe jövőjét is megrajzolja, mindig bizakodva és biztatva, mindig optimizmussal telve, megjelölve az utat és eszközöket, amelyek a vergődő ügyvédség boldogulásához vezethetnek.

1933. január 1-én megtört testtel, de friss lélekkel üdvözölte az elnököt; szavain átrezgett az időt jelző műezzin szava: közelg az ítélet: érezte, hogy hatyúdálát mondja, az ügyvédség iránt érzett minden mélységes szeretete, hivatása iránti rajongása, egy jobb, boldogabb jövő iránti olthatatlan vágyódása csendültek ki szavaiból. Valóban hatyúdala volt: a gyilkos kór mindjobban támadta és 1933 augusztusában örökre lehunyta szemét.

Hogyan foglaljam össze ezeketán Baracs Marcel jelentőségét? Nagy ügyvéd, bátor védő, jeles hazafi, a társadalom hasznos polgára volt. Az ügyvédi kar egyik legkitűnőbb tagjának elvesztését gyászolja, aki díszet, tekintélyt és dicsőséget szerzett a karnak; a haza hűséges fiát, a nemzeti társadalom tettekre késő, bátor tagját siratja, aki egy életen keresztül küzdött a jogért, nemcsak a maga, de mások jogáért, aki egy életen keresztül kereste az igazságot, nemcsak a maga, de mások igazát is.

Hatalom, vagyon, dicsőség: mulandó és bölcsen mondja Shakespeare bohóca: Mit tud minderről kedden az, ki hétfőn meghalt? Más az, ami maradandó.

Gyönyörű rege szól a fejedelmi tölgyről, amely büszkén hordja a magasban koronáját; de vihar kél, villámok cikkáznak s hatalmas villám derékban hasítja ketté a fejedelmi törzset. És csodák-csodája: az elhalt törzs villámvágta hasadékból gyönyörű új hajtások kelnek, évről-évre újra kikelnek, hirdelve az örök életet, a természet örök erejét. Az ügyvédség erdejéből hatalmas tölgyet vágott ki a Végzet; de e törzsből virágzó hajtások kelnek, eszmék, tanulságok, harcok és küzdelmek emléke, egy élet példája, mely élni fog, kortársakon túl, nemzedékről nemzedékre, Baracs Marcel emléke élni fog.

Dr. Havas Károly.

A bűnvádi eljárás reformja.*

A bűnvádi eljárás szabályainak alkotmányos értéke tehát mindig azon fordul:

hogy szabad-e és mennyire szabad azok szerint a védelem; és

hogy az azokban felállított alkotmányos korlátok elég és kimerítő biztosítékot nyújtanak-e az ellen, hogy a bűnper hatalmi tényezőinél: a vádnál és a bírónál a köteleességteljesítésben nem talál-e lehetőséget, rést az önkény, vagy a ténybeli tévedés.

* Az előbbi közleményt lásd a 8. számban.

A magyar jogászi közéletben szembetűnő jelenség, hogy a bűnvádi eljárásnak reformja, továbbfejlesztése ma is újra napirenden levő, szinte aktuális kérdés. Pedig a törvény alkotása idején a tökéletesség nimbusza lengte körül és hozsanna fogadta s talán csak egyetlen bölcs volt kételkedő, a később is említendő Lukács Adolf. A törvény hatálybalépésének első 10 éve után, 1911-ben azonban az országos jogászgyűlésen már felmerült a magas szempontok szerint az alapos kritika, amely elvi kérdéseket vitatott és komoly aggodalmakat hozott felszínre. S érdekes felemelő jelenség, hogy ezek az aggodalmak egyenesen a hatalom gyakorlóinak kitűnő egyéniségei: tekintélyes bírák és királyi ügyészek részéről is merültek fel (Baumgarten, Degré, Finkey, Vargha). És napjainkban is megint magas bírói részről történt kezdésre van újra felszínre a kérdés.

Ez a kezdés elindulásánál a szomorú gazdasági viszonyokkal igazolt és más helyről hangoztatott pénzügyi okokra utal ugyan, azonban a kritikai méltatás és elmélkedés során már magas elvi színvonalon lendül tovább. Sajnálatos, hogy ez a többi nagy tekintélyek által is támogatott reformmozgalom a elhatárolt keret szerint — ha újabb szempontokat követ is, — lényegében csak vetülete az 1911. évi jogászgyűlés vitájának, pedig az azóta is eltelt újabb két évtized szerény felfogásom szerint mélyrehatóbb szemléletre indíthat, sőt azt szükségessé is teszi. Annál is inkább így van ez, mert az 1900-ban életbelépett alaptörvény ma már több novellával, megítélésem szerint, éppen a történelmi fejlődés irányától eltérést, sőt azzal szemben egyenesen visszaesést is mutat.

A reformmozgalomnak, ha nem is hibája, hanem inkább fogyatékossága csak az elhatárolt keret, amely a perrendtartásnak csupán a jogorvoslati rendszere körül vizsgálódik. Pedig behatóbb kritika nélkül hagyván magukat az alapvető elveket, a felvett szűkebb problémát sem oldhatja meg, a jogorvoslati perszakot sem javíthatja meg.

Mikor ebbe a magasszínvonalú és nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szempontból is igen értékes eszmecserebe magának a bűnvádi per fellebbvitelének a kérdésére vonatkozóan szerényen bekapcsolódok, méltóztassanak megengedni, hogy okfejtéseim során én ne a tetőnél kezdjem a perrendtartás alkotmányos konstrukciójának a kritikáját, hanem azt vizsgáljam, hogy vajjon azok az alapok, amelyekre a tető is épült, és úgy, amint felépült, biztosítják-e azt az elsődleges perjogi feladatot, hogy a fedél alatt maga a ténybeli igazság, a bizonyosság, és csak ez, aggály nélkül és zavartalanul lakozzék.

A most is magas színvonalon mozgó eszmecsere, amelynek során a mélyenszántó egyes előadások maradandó hatást váltottak ki, különösen vonzó tartalmat adott Mendelényi László bevezető előadása, amely egyben irányt is szabott a maga történelmi vonatkozású megvilágításaival. Az angol bűnvádi eljárás ismertetése kapcsán, amely alkotmányjogi jelentőségében kétségtelenül a legelőrehaladottabb, méltó büszkeséggel mutatott rá arra, hogy az angol eljárás és a régi magyar büntetőeljárás szelleme között sok a rokonnosság. Úgy ő, mint az általa is hivatolt Horváth Dániel és Admeto Géza is, akik az angol peres eljárást érdekesítő jeles dolgozataikban, Nagy Emil és Havas Károly tagtársaink pedig előadásaikban, szintén közvetlen észlelet alapján is ismertetik, az elismerésen túl az elragadtatás hangjaig emelkednek. Megelőzte őket ezen lelkeségben a tudós és bölcs Lukács Adolf, akinek neve nemcsak kegyelettel, hanem igazoló elismeréssel is fel-felöltlik, mint érvek nyomatóka is, az eszmecsere során. Teljes tárgyilagossággal ezen előadásokhoz és hivatkozásokhoz, mint tekintélyt kell hozzá-soroznom még Mr. Llewellyn Jones-t, aki a mi szempontunkból is nagyon értékes előadásával tisztelte meg a hozzá méltó keretet nyújtó tekintélyes Magyar Jogászegyletet. S mikor így emlékezve, átfutunk ezeken a lelkes előadásokon és hozzávesszük a szintén lelkes angol államférfinak a saját eljárásuk felett kifejtett hűvös, szinte rideg kritikáját, amelyből nem a büszkeség, hanem a reform szükségének nyomatékos kívánsága cseng ki, akkor gondolkozóba kell esnünk, szinte zavarba jövőnk. Vajjon a mi, az alaposságunkban elismert szakembereink tévedtek volna s nem értették volna át az angol eljárás elveit s annak lényegét? Vagy talán a nagy angol férfit, akinek tárgyilagosságáról mi csak hálával emlékezhetünk meg, mert tisztán az igazságérzete állította a mi nagy perünk mellé is, ő volna mesterkéltén szerény?

Ennek az első pillanatra rejtélyes ellentétnek egyszerű és természetes magyarázata abban van, amit Llewellyn Jones bevezet-

sül maga is hangsúlyoz, hogy ő általában a magyar jogszolgáltatás rendszeréről s így különösen a bűnvádi eljárásunk szabályairól és gyakorlati érvényesülésükről is tájékozatlan. A mi eszméket váltó szakembereink ellenben mind a két eljárást előadásuk és dolgozataik igazolása szerint is behatóan ismerik.

A mi szakférjaink igazolására meg kell állapítani, hogy a hatályban lévő angol és a magyar bűnvádi eljárások között úgy a keletkezés, mint a fejlődés s ennek megfelelőleg az elvi tartalom tekintetében is kiáltó ellentétek vannak és pedig oly értelemben, hogy a magyar eljárási jog, igazán fonák eredményeként, *a messzebbmenően engedett módozatok ellenére, sőt egyenesen emiatt*, kevésbé kedvez a ténybeli igazság, a bizonyosság megnyugtató kiderítésének. Elannyira, hogy ami Llewellyn Jonesnak a mindennapi természetesség megszokott unalma, ugyanaz nálunk meglepő és magával ragadó újság. És nem merjük megkockáztatni, hogy Llewellyn Jones megismervén majd a mi eljárásunkat, szintén az elragadtatás hangján emelne szót oly értelemben, hogy az angol eljárást a kitűnő magyarhoz igazodva, reformálják meg.

Az első alapvető és egyenesen lényegbevágó eltérés az, hogy az angol jog bűnvádi eljárása tisztára a történelmi fejlődés eredménye, a miénk ellenben merőben elméleti, racionális alkotás. A kettő között, hogy hasonlattal éljek, olyan érzékelhető a különbség, mint a természetben kiformalódott drágakő és az úgynevezett rekonstruált műkő között. Az utóbbinál az emberi leleményesség megközelíti, szinte el is éri már az utánzásban a tökéletességet, de azért mégsem éri utól soha a természet teremtő erejét, mert csak külszín ad. Az angol eljárás szinte zordan patinás. Mint egy szobor. Itt-ott már torzító csorbulásokkal s talán csonkokkal is, s mégis robusztusan erőteljes és megnyugtatóan természetes. Az elméleti eredetű eljárási jog, amilyeneket például a hozzánk betört osztrák szellem az 1853-as (július 29.) nyílt parancsban is oktroyált, egyenesen mesterieket produkált. Olyan mégis ez az egyébként kitűnő szerkezet is, mint egy a parvenű ízlésnek tetsző fényesre cizellált letisztított, ki is egészített, talán még fel is ruházott szobor, mely nem az élet piacára, hanem inkább állványra kívánczik már. Az előbbiben, — a történelmiben — az életnek, a mezőnek, köztük a véres harcmezőnek is a szabad és merész levegője árad, az utóbbiaknál azonban inkább a hivatali szobáknak, a büroknak szivarfüstös, vagy pipás áporodott levegője érzik. Az angol eljárási jog történelmi emlékei szerint is az élet és a vér árán fejlett ki, amely ismétlődő nyílt és harcos nagy perekben váltakozó szerencsével ugyan, de közvetlen ellenfelek voltak maga a hatalom és az egyén. A mi elméleti perjogainkban pedig azóta, mióta a nyugati, helyesebben a szorosán vett osztrák befolyás rájuk nyomta bélyegét, a hatalom egyoldalúságának az aggodalma, gyanakvó szelleme ült meg, amely a fájdalmas emlékezés szerint nem nyílt küzdelemben vívott meg az egyénnel, hanem rabláncon tehetetlenné téve, zárt ajtók mögött szedte a küzdelmet is kizáró egyenlőtlenségben hősökké magasztosult áldozatait. Innen van, hogy bár végül is ugyanazon garanciális elvekkel, ugyanazon korlátozó biztosítékokkal hivatkozik ma a mi bűnvádi eljárásunk is, akár az angol, ezek a garanciák és korlátok lényegében nálunk csak az éppen eljáró egyéneknek rátermettségéből érhetnek élő valóságokká, — míg az angol jogban megsértésük, megkerülésük az emberi gyarlóság által szinte lehetetlen, intézményesen egyenesen kizárt, addig mi a garanciális elvekben inkább illúziókkal büszkélkedünk. Az angol jogban *ugyanazek a garanciák* olyan természetes adottságok, amelyek mellett a mi garanciáink ráérőszakoltaknak, mesterkéltnek és kényszerűeknek tetszenek.

Érdekes és tanulságos közbevetőleg feleleveníteni, hogy az 1849. évi március 4-i birodalmi alkotmány, amelynek beigérésére és elérkezésére nyilván Kossuth 1848. március 3-i országgyűlési beszéde, majd március 15-i bécsi deputációja is elhatározóan közrehatottak, a 103. §-ában az alkotandó bűnvádi eljárásra vonatkozólag a nyilvánosságot, szóbeliséget és a vádló eljárást, de ezeken kívül az esküdszék intézményét is már elhatározta. Az 1851. december 31-én kelt császári elhatározás azonban, mikor már az orosz kolosszus elnyomta a diadalmas magyar alkotmányharcot, más irányt szabott s már az 1853. évi nyíltparancs büntetőeljárásában a «visszatolt hadállásából» csak előbbre tört a hatalom. S itt következett el aztán a fonák eredmény, hogy a Mendelényi László által a mindnyájunk büszkeségére hivatolt történelmi magyar szellem, amely Bécsnek is és Bécsben is és az osztrák birodalomnak is «alkotmányt követelt», nem érvényesült, hanem a mi saját bűnvádi

eljárásunk több vonatkozásban egyenesen elfordulva az 1849-as javaslatainkban már kibontakozó haladó szellem irányától, a «sárgakönyvön» keresztül is aulikus akaratlansággal odafejlett, hogy ebben a magyar alkotásban is inkább az abszolutisztikus császári szellemnek, mintsem a magyar léleknek megfelelő rendszer érvényesült.

Am szemléltessük az angol eljárási jognak és a miénknek is közös követeléseit: A hatalmi önkényt és a tévedést a tényállás bizonyossága tekintetében kizárni hivatott korlátok és biztosítékok általában és megegyezően: A kormányzó és végrehajtó hatalomtól különvált független bíró. A nyilvánosság. A szóbeli közvetlenség. Az ügyfélegyenlőség és a törvényes vádemelés.

El sem képzelhető kifejezőbb és szemléltetőbb forrása a *bírói hatalom* külön jogállásának és az azt gyakorló bíró függetlenségének, mint az angol eljárási jog.

Nálunk a bíró a hatalma gyakorlásában csak a király embere, a király reprezentánsa s ugyancsak nálunk és ugyanabban az eljárásban megint csak a királynak a hivatalos embere, hivatalnok a vád is, a hivatalból eljáró királyi ügyész. Mind a kettő a szó igaz értelmében hivatalnok, tisztviselő. Kezdi joggyakornokságon és úgyszólván belenő, beleérik a ranglétra különböző fokain keresztül, szinte kivétel nélkül, a bírói székbe. Mint ilyen szinte robotos munkában adminisztrálja önmagát, adminisztrálja hivatalát, de, hogy úgy mondjam, leadminisztrálja az elbírálandó pert is. Nemcsak ítél, hanem mintegy a vád és más nyomozó hatóság fogyatékoságait pótolva, maga is az ítélkezés érdekében nyomozásra van kényszerítve. Sőt egészen fonák elgondolással ő az egyetlen, aki a per főszereplőjével, a vádlottal formáserint is perben áll. Nemcsak, hogy ő egyedül kérdezheti, hanem köteles is megkérdezni és vallatni azt, s ha nem vall, amire a vádlott ma már elvileg nálunk sem kötelezhető, meg kell suhogtatni a feje felett a fenyegetést, hogy a védelem eszközeitől fosztja meg magát. Történik ez ugyanakkor, mikor ott ül mellette, vagy háta megett a jogtudó s a helyzeténél fogva higgadt védő a maga élő valóságában s kihallgatásra várakoznak a tanúi is. Odasodródik aztán a bíró nálunk, ami ilyen helyzetben szükségképpen és óvhatatlanul elkövetkezik, hogy kénytelen vitába szállni a vádlottal, ha éppen a komoly intelem folytán is vallomásra kész. De vall is, mert a vallomás megtagadása nálunk szinte elképzelhetetlen, mert az intelem tenorja szerint is ez egyértelmű volna azzal, hogy nem is tud védekezni. Így nem egyszer elvi, politikai vitatható kérdésekben is vitázik aztán az elnök és vádlott s közben az előbbinek, a bírónak a kijelentései magukban hordják már az ítéletet, amely érthetően majdnem olyan jelentőségű és súlyú a formális végítélet előzményeként, akár az istenítéletet rendelő régi formális *előítélet*. És színleg *ez után* veszi fel, ő maga a bíró a bizonyítást, mégpedig idegen kézből eredő előző adatok ismeretében, amely adatokban már az egész peranyag a nyomozó hatóságnak, sőt perrendi novelláink szerint egyenesen magának az egyik ügyfélnek, a vádhatóságnak, a királyi ügyésznek zárt ajtók mögött, önmagára hagyva felvett jegyzőkönyveiben és megállapításaiban rögzítve vannak. Rögzítve vannak a hivatali tekintély súlyával is, mert az utóbbi is a király embere.

Nem részletezem tovább, hiszen ehhez nem kell átélni egy-egy elsőfokú tárgyalást, elég, ha valaki újságolvasó. Mert az újság, a sajtó egy újabb hatékony tényezője nálunk az elméleti racionális peres eljárásnak. Egyenesen hagyományai és igazi szelleme ellenére akaratlanul a középkorból megújulva visszatérő «clamor publicus»-sá kényszerül, amelynek hatása alól senki, aki ember, ki ma sem vonhatja magát. És ha ez valóban a «clamor publicus» volna csak, de több ennél, intézményesen egyenesen a hatalom akaratlan kiszolgáltatott eszköze ma már a mi perjogunk lehetőségei szerint. Mert a «szabad» sajtó itt nem a közvetlenség alapján és annak erejével megnyilatkozható ítélő társadalmi fórum. *Ettől a lehetőségtől büntető megtorlás súlyával el van tiltva*. Maga a nyomozás és a bírói vizsgálat ugyanis elzárkózik még az ügyfél nyilvánosság elől is. De aztán mégis az éppen eljáró hatalom jóvoltából és csak ebből, a kiadott egyoldalú közlési engedélyek és szövegek alapján *maguk elől az ügyfelek elől elvont peranyag* nyíltan tárgyalható és szellőztethető. Mindez a nélkül, hogy például a vád képviselője részéről, bár megengedjük, hogy nem tendenciózusan, de formáserint is mégis csak egyoldalúan engedett közlésre, amely sokszor keservebb ítélet, semhogy halálos élet vehetné a későbbi felmentés is, maga a vádlott vagy a védelme a büntető megtorlás kockázata nélkül és nálunk ezenkívül az egyoldalú érdekelttség vagy pláne

a reklám nyílt vádjának hátránya nélkül is komolyan bármit is közölhetne. És *ebben van a másik előítélet*, amelyet fonák helyzetében a nyomozásra kényszerített bíró nem maga létesít ugyan, amelynek hatása alól azonban sokszor a legnemesebb elszántsággal sem vonhatja ki magát ő sem, aki maga is ember. Jellemző itt is, hogy az ítélő bíró csak a felek és a nyilvánosság ellenőrzése és közreműködése mellett hozhat ítéletet, az adminisztratív hatóság ellenben egyoldalúan, tehát «engedhet» olyan előzetes közlést, mely sokszor a marasztalás minden hátrányával teljes.

Nézzük most már az angol bírót. Nem is tekintély, nem is hivatal, hanem egyenesen méltóság. Már megjelenésekor is a politikai hatalom, a helyhatóság részéről is esetről-esetre megkülönböztető, felemelő ünnepélyes és kötelező meghajlásban nyilvánul ez. De ez külsőség csupán. A lényeg nem ez. A lényeg az, hogy nem hivatalnok, nem a hivatali karrier grádusain felfutó nagyság, hanem magából az életből, annak hosszabb próbájából kiemelt, elhívott tisztség, független kiválóság és jelesség. Túlnyomó tömegükben nobile officiumok. Már mielőtt bíró lett volna, már az élet s ebben a hatalom fölé is emelkedett. Az ügyvédek sorából szemelik ki az esküdtzéki perek bírát, de olyformán, hogy továbbra is tagja marad magának az önmagában tisztességet jelentő karnak. Sőt maguk a kar kiválóságai a nélkül, hogy külön hivatásuk volna, esetenként elhivatnak a bírói hatalom gyakorlására is, amely esetben méltóságukban és minden vonatkozásban is csak bírák és valóban azok. De tovább ugyanaz az ügyvéd, vagy másik ügyvéd, a védőin kívül nemcsak a bírói szék magasságában megszokott, hanem elismert a vádlói székben is, ott ül nemcsak magán-, de megint csak *közmegebizásból* is esetenként, ahol ő is a király békéjét védi. A király embere, a hatalom hivatalnok-embere egyébként inkább csak a királyi ügyész s ő nem a bírói székben, hanem a miénkhez mérve *elenyésző számban és esetben is*, csak a vádlói székben ül.

Íme ez a lényegbeli különbség. Az elmélet perjoga és az élet, a történelem perjoga között. Az utóbbiban csakugyan a hatalom és az egyén küzd a bíró előtt s a bíró mindkettő feletti magasságban, külön jogállásban, mint egyén, sőt ennél is több, mint egyéniség ítél és csak ítél. Sem nem nyomoz, sem nem adminisztrál. Az anyagi jog keretein kívül nincs is egyéb korlátja, mint a saját lelkiismerete. Maga is kétségtelenül hatalom, szinte az önkény színével is, mert még az ugyancsak az egyénekből, a laikusokból alakult esküdtzésekkel szemben is vétőt emelhet, mikor maga viszi más esküdtek elé a már eldöntött ügyet, sőt továbbviteléről tudatosan meg is feledkezhetik. Semmi adminisztratív, vagy technikai robotja nincs, semmi külvilági vagy benső hatósági előzmények nem kötik meg. A királlyal szemben is független hatalom. Sőt volt tekintélyes nézet, amely a király fölé is emelte. Mikor a királyi fej a többi más között egy alkalommal túlnőtt a hatalom eszményi Procrustes-ágyán, a koronás fejét is az alkalmi bírói hatalom vétette le s nem kisebb nagyság, mint Milton volt az, aki ennek elméleti, racionális igazolásával is kísérletezett.

Intézményesen talán csak egyetlen korlátja van önmagán kívül s ez a *nyilvánosság*, amelyből maga is a méltóságba emelkedett. De ez a biztosíték nemcsak az ítélő bírónak ellenőre, hanem az egész eljárásnak is, mert a szintén *csak bírói úton* kiformalódó *előkészítő eljárás is nyílt*, ahol már a sajtónak egyoldalú közlési engedélyre szüksége sincs. A 24 óra alatt a bírāja elé állítandó letartóztatott vádlott nyilvánosan áll a próbák alatt s ezek a bizonyságok, amelyek az egyenjogú felek, és csak a felek keresztüztüében, forognak a vádlott körül, mind nyilvánosak. Ideje és lehetősége is alig van tehát annak, hogy a clamor publicus egyoldalúsága elhatalmaskodhassék, annál kevésbbé, mert a tiltott közlés megtorlása is komoly és kemény, mert a sérelem nem is a féle, — hanem a bíróságé. Minden bizonyítékot nyilvánosan és a szóbeli közvetlenség erején *két kézből, de egyútt és egyszerre dolgozó két kézből vesz át a bíró* és már nem gyanú, hanem a kiformalódó valóságosság alapján dönt, és jogorvoslat kizárásával dönt, a vádlottnak a megtorlásnak még színezetétől is mentes előzetes biztosító fogságáról is.

Az *ügyfélegyenlőség* követelése teljesen kielégített. Amint nálunk elképzelhetetlen a megszokottság béklyójában az, hogy a vádlott ne kerüljön csendőrségi, rendőrségi, vagy éppen királyi ügyészi kézre s ne legyen az ügy terjedelme szerint akár hetekig ott faggatás és vallatás tárgya a nyomozásnak titkos és éppen az érdekelték előtt titkolózó, riasztó keretében, s amint nálunk elképzelhetetlen, hogy ezenközben kimerítően ne vétessenek fel a táplált gyanú irányában egyoldalúan a rendelkezésre álló bizonyítékok, az angol

jogban viszont éppen olyan elképzelhetetlen az, hogy a nyomozás — mindig a vádlottnak kényszerű igénybevétele nélkül — tovább terjedhessen annál, amit egyébként a mi bűnvádi perrendtartásunk is előír, hogy tájékozódást szerezzen affelől, hogy kínálkozik-e alap a vádemelésre. Eredeti rendelkezéseiben a mi eljárásunk az ügyfélként eljáró királyi ügyész feladatkörét csak az utasítás-adásig vitte előre, ma pedig már egyenesen *maga az ügyfél*, a királyi ügyész az, aki nyomoz nálunk, ami nyilván alkotmányjogi visszaesés. Elemi követelés aztán velük mint hatóságokkal szemben, nálunk annak elismerése, hogy *csak gyanú* esetén nyomoznak. De, hogy aztán *a már gyanakvó ember* magára hagyva, meg tud-e felelni a perrend 9. §-ában előírt, majd a 100. §-ban is nem ok nélkül megismételt objektív védelem parancsának, az legalább is vitatható. Azt hisszük, hogy az angol jog nem ok nélkül zárja ki ezt a problémát. Szomorú történelmi előzményei lehettek annak ott is, hogy ezt a kivételes lelkierőt nem igényli az ügyféltől, a vádlótól, de a rendőrségtől sem. Különösen visszacseng a történelmi emlék a vádlottnak igen messzemenő kíméletében. A vádlott mint ilyen, ki sem hallgatható, csak mint tanú szerepelhet és pedig csupán, ha akar s ekkor is csak komoly, szinte ünnepélyes óvó figyelmeztetések után. Pedig bárhogy forgassuk a kérdést, vitathatatlan az, hogy a töredelem, a bűnös cselekménynek a *nyílt és önkéntes beismerése* minden bizonyítékok között a legmegnyugtatóbb. A vádlott beismerésétől óvakodó, a vádlottat attól szinte visszatartó angol szabályban tehát egyenesen a hatalom ellen állított tilalom van, amely az angol józan felfogás szerint ösztönösen törne a gyanú igazolásával fufanggal vagy erőszakkal is a legmegnyugtatóbb, de egyben a legkényelmesebb bizonyíték után: a vádlott beismerése után. És ami a történelmi reminescenciát illeti, a mi perrendünkben is van konszonáns szabály, amely hasonló tilalmat tartalmaz. Kifejezetten tiltja a zaklató, az éjjelbe nyúló kihallgatást, tiltja a biztatást, az ámtítást és az erőszakolás bármely formáját. Miért e szabály nálunk is, ha ez a lehetőség, sőt lélektani alapon indulva el, ez a valószínűség is nem forog fenn a tilalom túlhágása tekintetében? És ha van ez a szabály, miért nincsenek meg a garanciái, a biztosítékai a pusztá és betartásában ellenőrizhetetlen parancson kívül. Azt hisszük, hogy ez talán az egyetlen hivatali kötelességteljesítés, amely ellenőrzés nélkül történik.

A szemléltető például már előbb hivatkozott 1853-iki osztrák nyíltparancs is, amely a vádlott kihallgatását *csak bírói* kézre bízta, már komoly garanciákat keresett, mikor a kihallgatást egy hites jegyzőkönyvvezetőn kívül kötelezően két tanú jelenlétében írta elő nemcsak, hanem megszabván a 173. §-ban «az illedelmet és szelidséget» is, a 177. §-ban tiltja a «minden jószándékú fogást» is, a 184. §-ban pedig irányítólag előírja, hogy miként formulázzandók a kérdések, kötelezőleg meghagyva a vallomás felvételére szolgáló ív papirosnak kétrétbe hajtását azzal, hogy egyik oldalon a kérdések, másik oldalon a feleletek irandók be *szó szerint*.

És bizony a szemléltető például felhívott régi 1853-i eljárás akkor is, mikor a 260. §-ától kezdve 22 terjedelmes szakaszon keresztül a 282. §-ig «a bizonyítékok jogszerű erejét»: a kötött bizonyítást ritka lelkiismeretességgel részletezi, megint csak önmaga ellen, a saját *nyomozó rendszerének* az aggodalmai szerint is kiüt-közhető hátrányai ellen, keresett biztosítékokat *egyenesen a vádlott érdekében*, kimondván a bevezető 260. §-ban a szabad mérlegelés elvét is. A saját szellemének megfelelő fonáksággal azonban ez utóbbit azon korlátozással, hogy a bíró által világosan megjelölendő az okok, amelyek folytán a fennforgó bizonyítékok és gyanúok ellenére a vádlott «bűnösségéről miért nem győződött mégsem meg». Úgy, hogy ez az eljárás a saját nyomozó rendszerével szemben az óvatosságban ezek szerint már odáig ment, hogy a ténykérdésből egyenesen jogkérdést csinált és már a jogi revízió fogalma alá esett a fellebbezési eljárások során annak vizsgálata is, hogy vajjon be van-e bizonyítva a bűnösség s illetve az annak alapjául vádba tett tényállás vagy sem.

Mindebből folyik ennek a szemléltető például felvett eljárásnak is, de a többi nyomozó rendszerű eljárásoknak is az az önmagukkal szemben biztosítékul felállított további követelése is, hogy a fellebbezésre, mint megint csak biztosítékra, minél tágabb tér nyíljon. Így egy-egy perben szinte szabályszerint kétszer is megjárhatta az összes fellebbezési fórumokat a per, és pedig egyszer «a megszüntető, a felhagyási, s illetve a perbefogatási határozványok» közbeszóló rendelkezései ellen, másodszor pedig csak ezek

után elkövetkezett «szóbeli» végtárgyaláson keletkezett érdemleges döntés ellen is.

S itt vagyunk bátrak közbevetve egy szerény reflexiót megengedni, egy a Zehery Lajos mélyenszántó előadásából kiütköző érveléssel kapcsolatban. Csakugyan messzemenő és már valóban lehetetlent igénylő követelés volna a közvetlenség per jogi fogalmával szemben az, amit ő a marasztaló büntető ítélet teljesen megnyugtató biztosítékaul elvont bölcséleti alapon egyedül vélné helyesnek és tökéletesnek, tudniillik, hogy magát a vádbeli cselekményt, az esemény történelmi lefolyását kellene közvetlenül észlelnie, «megismernie» az ítéelő bírónak, hogy alaposan szólhassunk közvetlenségről. Lehetetlent nem igényelhetünk egy bírói ítélet megnyugtató alapjául. Az azonban nem lehetetlen, hogy az angol jogban is igenis megnyugtató élő valóság, hogy az ítéelőbíró ne «közvetítő» előzetes és ellen nem őrzött rögzítésén át ismerje meg kötelességszerűen még a «közvetlen» főtárgyalás előtt a vonatkozó bizonyítékokat, hanem közvetlenül — más hatósági felfogás előzményei nélkül — észlelje azokat, ezek között a tanúk előadását is, akik a maguk közvetlen szemléletükről, «megismerésükről» tesznek hit alatt vallomást. Ez a közvetlenség igenis elérhető s ez biztosítandó is a teljesen megnyugtató ítélet érdekében az ítéelő bíró számára.

A fenti sok óvó-, védőszabályban több a történelmi tapasztalatok emlékére alapuló természetes ösztönös gyanakvás, mint a bizalom a nyomozó és vizsgáló hatóság iránt. Az angol jog a helyes és természetes, amely mesterkelt és a nyilvánosság, sőt ügyfél-nyilvánosság nélkül mégis csak áthágható ellenőrizhetlen korlátokkal nem kísérletezik a szinte lehetetlennel, hanem egyszerűen kizárja a vádlottnak vallatását, bizonyítékul való felhasználását és csak önkéntes ajánlkozása esetén veszi számba szabály szerint *nyílt színen* — mint tanút, és épp úgy mint más tanút is.

Ezen megállapításon a mi abszolutisztikus behatások alatt és az azoknak védelmében is racionális elméleti irányban fejlődött, helyesebben a fejlődés megindult eredeti irányából eltérített per-jogunknak védelmezői szinte kétségbeesnek, hogy hiszen akkor sohasem volna, vagy csak ritka esetben volna kideríthető a ténybeli igazság. És ez a megrögzött tévhit jellemzi legjobban a mi elmaradottságunkat, helyesebb szóval, a mi visszafejlődésünket. Mert egyenesen mint ténybeli igazság jelentkezik előttünk a Mende-lényi László előadásában is, megelőzőleg pedig Horváth Dániel és Admeto Géza dolgozatában is a statisztikai valóság, hogy a ténybeli igazság megállapítása mellett és ennek alapján a vádlottnak előttünk különösnek tetsző kíméletével is a marasztaló ítéletek aránya az angol jogszolgáltatásban lényegében ugyanaz, mint nálunk.

(Folyt. köv.)

Dr. Medvigy Gábor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bér és haszonbér lefoglalása ingó módjára.*

A régebbi bírói gyakorlat szerint ingó módjára (a Végrehajtási törvény 79. § szerint) csak a már lejárt bér volt lefoglalható (Bp. kir. Tvszk 21. Pf. 8040/1931.), a lejárandó bér csupán az ingatlan haszonvételére vezetett zárlat során volt végrehajtás alá vonható.

A kir. Kúria Pk. V. 2201/1933. sz. végzésében (közölve Medzihrandzky: Jogesetek a perenkívüli eljárások köréből 3. évfolyam 4. szám 231. eset alatt) ellenkező álláspontra helyezkedett, kimondva, hogy még le nem járt bérjövdelem is lefoglalható ingó módjára. A kir. Kúria indoklásában a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet (a Jt.-vel kapcsolatban végrehajtási rendelet: Vr. 10.§-ára hivatkozik), amely szerint, ha az árverés napja előtt esedékessé vált bér- és haszonbérkövetelést ingók módjára lefoglalták, és a követelés a lefoglalás után járt le, annak behajtása és felosztása tekintetében a Vht. 122—126. §-ait kell alkalmazni, kivéve, ha a beszédés, illetőleg a bírói letétbehelyezés előtt az ingatlan haszonvételére jelzálogjog alapján végrehajtási zárlatot foganatosítanak, amely esetben a jelen rendelet 32—34. §-ait kell alkalmazni.

A kir. Kúria megállapítása szerint ez a jogszabály elismerése annak, hogy le nem járt bérkövetelés is lefoglalható ingó módjára. Miután pedig a foglalás módja és a között, vajjon az ingatlanra az árverés ki van-e tűzve vagy sem, nyilván nincs funkcionális

viszony, kiterjesztő magyarázatnak van helye, és így a le nem járt bérnek ingó módjára való lefoglalása általában megengedettnek tekintendő.

A kir. Kúria megállapítása az idézett rendelethely szövegének kétségtelenül megfelel. A kérdés mégis további vizsgálat tárgyává teendő, mert a kir. Kúria állásfoglalásának gyakorlati következményei visszaság, és így magának az első pillantra feltétlenül helyesnek látszó jogmagyarázatnak helytálló volta felől kétségeket támasztanak.

A bérbevétel ugyanis zárlat útján való behajtása esetén a Vr. 33. § értelmében végső eredményben a jelzálogos hitelezők követelésének bekebelezésük sorrendjében való törlesztésére fordíttatik, ingó módjára való lefoglalás esetén pedig az ingó végrehajthatók követelésére a foglalás sorrendjében, a bérjövdelem tehát esetleg oly végrehajtható lesz, aki nem is jelzálogos hitelező, esetleg oly (hátról álló) jelzálogos hitelező, aki zárlat esetén követelése kedvezőtlen rangsora folytán a bérjövdelemből mit sem kapna.

Már pedig a jogban szokatlan jelenség, hogy ugyanannak a cél-nak (adott esetben a lejárandó bérjövdelem behajtásának) elérésére szolgáló kétféle jogeszköz alkalmazása az elért eredményt más-más személynek juttassa. Közömbös az, hogy a jelzálogos hitelező zárlat foganatosításával az ingó foglaltatóval szemben jogaiba helyezkedhetik, mert hogy egy jogi ellentmondás orvosolható, nem menti annak sérelmes voltát. Egyébként még így is számos inkonveniencia állhat elő: pl. a bérlő köztisztület és a zárlatot az ingó módjára lefoglalt bérkövetelés utalványozása után, de a kifizetés előtt foganatosítják. Hatálytalanná válik-e az utalványozás, vissza-követelhető-e a jogerős utalványozás alapján felvett bérösszeg az utalványostól stb.

Ha a kérdés eldöntésénél figyelembe jövő jogszabályokat közelebbről vizsgáljuk, a következő eredményre jutunk.

A Jt. 29. §-a értelmében a jelzálogjog kiterjed a lejárandó bér- és haszonbérkövetelésre, ha a jelzálogos hitelező azokat lefoglalta. A Vr. 32. § értelmében pedig az ingatlan haszonvételére zárlatot elrendelő végzésnek a végrehajtást szenvedő kezéhez történt kézbesítésével van többek közt a lejárandó bérjövdelem valamennyi a zárlati jövdelemből részesülő hitelező javára végrehajtás alá vonva.

Ezzel szemben a rendelet idézett 10. §-a szerint a lejárandó bérek a zárlat *foganatosításáig* foglalhatók le ingó módjára. Azaz ingó módjára lefoglalható és az ingófogalás sorrendjében felosztandó olyan bérjövdelem is, amelyre a zárlatot elrendelő végzés kézbesítése folytán a jelzálogjog kiterjed, amelyre tehát a jelzálogos hitelezőknek volna a rendelet 33. §-a értelmében bekebelezésük sorrendjében igényük!

A két szabály szóhangzata ellentmondó; így felvetődik az a kérdés, nincs-e valamelyiknek más jelentése, mint amit prima vista mutat.

Nem tudom, túl messze megyek-e, amikor az ellentmondás eloszlatása végett a következő feltevésből indulok ki.

A Vr. 9. § értelmében a végrehajtási jog feljegyzésével a végrehajtható jelzálogos hitelező javára, a Vr. 32. §-a értelmében pedig a zárlatot elrendelő végzés kézbesítésével valamennyi jelzálogos hitelező javára végrehajtás alá vannak vonva a Jt. 27. és 28. §-ában írt dolgok (termények, alkatrészek, tartozékok); mégis a Vr. 9. §-a megengedi, hogy ezeket a végrehajtható jelzálogos hitelező külön ingók módjára is lefoglalhassa; ez a foglalás azonban a kielégítési sorrendet lényegesen nem bolygatja meg, mert a Vr. 9. § 2. bekezdése értelmében az összeírás és becslés valamennyi végrehajtható jelzálogos hitelező javára szolgál, azaz az ingó módjára lefoglalt termények stb. közöttük bekebelezésük sorrendjében kerül felosztásra.

Már most lehetségesnek tartom és ez a feltevés helyessége esetén a Vr. 10. és 32. §-ai közötti ellentmondást kiküszöbölne, hogy a rendeletalkotó a Vr. 10. § hasonló rendelkezést kívánt felvenni a lejárandó bér tekintetében; (csak hogy annak világos kifejezése elmaradt), és hogy az a kitétele, amely a lejárandó bérek ingó módjára való lefoglalására utal, csupán a végrehajtható jelzálogos hitelezőnek kívánta — a 9. § párdarabjaként azt a jogot megadni, hogy a lejárandó bérjövdelemet még a zárlat foganatosítása előtt ingófogalás útján maguknak biztosítsák. Ezt a feltevést támogatni látszik az, hogy a Vr.-nek nem lehetett oka incidentális rendelkezéssel hatáskörébe nem tartozó joganyagot szabályozni, és egy mellékmondatával idegen területen új jogintézményt létesíteni.

* L. Medzihradszky: Jogesetek a perenkívüli eljárások köréből II. évf. 3. szám 187. sorszám és 5. szám 20. sorszám alatti fejtegetéseit.

Ha pedig a Vr. 10. §-ának ilyen értelmet tulajdonítunk, akkor az csupán a végrehajtató jelzálogos hitelezőnek biztosít kivételes jogot, de nem tartalmaz olyan általánosabb szabályt, amelyből kiindulva, a lejárandó bérek ingó módjára való lefoglalhatósága általánosságban kimondható lenne. *Dr. Szirmai Zsolt.*

Szemle.

— **Jura novit Curia**, ami a jogismerés kötelességét nemcsak a kir. Kúriára rója, hanem az összes alsóbb bíróságokra is. Méltán panaszkodik tehát a Budapesti Ügyvédi Kamara évi jelentésében, hogy a kir. Ítéltábla vádáláhelyezett egy ügyvédet mint tettest, jelöltjét mint bűnségedet zsarolás kísérlete címén, mert az ügyvéd a felétől nyert információ alapján levelet írt a sértettnek s ebben a tulajdonjog fenntartásával részletre vásárolt áru visszaadására szólította föl azzal, hogy ellenkező esetben kénytelen lenne ingó dolog jogtalan elsajátítása miatt a legszigorúbb törvényes lépéseket megtenni. Bírói gyakorlatunk a B. H. T.-be 500. sz. a. felvett elvi határozat óta nem enged kétséget, hogy «az a vádlott, aki a tényekből alaposan következtetheti, hogy a sértett tiltott módon tartja vissza a vádlott által igényelt ingó dolgot és aki ennek folytán a dolog kiszolgáltatását bűnvádi feljelentéssel való fenyegetéssel is sürgeti, zsarolást *nem követ el*». (B. H. T. V. 29.) Egész sora az újabb ítéleteknek (BDtár XVIII. 44., XX. 4., XXI. 32., XXIV. 17., XXV. 27.) bizonyítja, hogy a Kúria az elvi határozattól nemcsak, hogy el nem tért, hanem még világosabban kifejezte, hogy a büntető feljelentéssel való fenyegetés csak akkor jogtalan, ha a vádlottnak a sértettel szemben nem volt büntető eljárás útján érvényesíthető igénye, ellenben amit valaki jogai megóvása végett jogosult megtenni, annak megtételét büntetlenül kilátásba is helyezheti. Semmi kétség nem lehet tehát, hogy a kamarai jelentésben közölt eset még az ügyvédet megbízó fél részéről sem bűncselekmény — éspedig nem csupán, mint a kamarai jelentés mondja, szándék, hanem jogtalanság hiánya okából —, de még kevésbé lehet abból az ügyvéd ellen vádat kövacsolni, akit a felét nyert szabályszerű információ csak a tényekből levont jogi következtetés tekintetében, másszóval csupán jogászai műhiba vagy nyilvánvaló rosszhiszeműség esetében nem fedez. Ezeknek a büntetőjogi közhelyeknek az ismerete éppúgy feltehető a vádat emelő kir. ügyészségtől, mint a vádáláhelyező kir. táblától. Ha a kamarától panaszolt esetben mégis elkerülte figyelmüket, ennek oka korántsem a jogi kérdés kontroverz volta, hanem az a sajnálatos felfogás, amely az ügyvédet nem tekinti az igazságszolgáltatás többi tényezőivel egyenrangúnak. Holott nyilvánvaló, hogy a törvényes hatáskörben végzett ügyvédi ténykedés éppoly kevésbé lehet bűncselekmény, mint ahogy a bíró nem követ el zsarolást, amikor pénzbírság terhe mellett bocsát ki idézést vagy nem követi el a személyes szabadság megsértését, ha a vádlottat, bár esetleg a törvény helytelen magyarázatával szabadságvesztésbüntetésre ítéli. Alapítalan feljelentés mindenkit érhet, tehát ügyvédet, sőt bírót is, de a gyanú alaposságát feltételező vádhatározat ellen az ügyvéd éppoly joggal várhatja el a bíróság védelmét, mint a kir. ügyészség vagy a bíróság tagja, akit hivatali kötelességeinek teljesítése miatt jelentettek fel. Mert az igazságszolgáltatás tekintélyét nem csupán a hivatalnoki funkcionáriusok személyén keresztül érheti sérelem, nem is szólva az ügyvédet személyében ért sérelemtől, amelynek jóvátételére a felmentő ítélet alig látszik alkalmas eszköznek, sőt nem menti fel a vádáláhelyező bíróságot sem a jog ismeretének kötelessége alól.

Közgazdaság.

A Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága megállapította az 1933. év mérlegét. A nyereség tulajdonképpen 1.012,545 P 11 fillér, amelyből a nyugdíjpénztárnak mérlegben belül 151,359 P 18 fillért utaltak át, 351,738 P 10 fillért pedig veszteségeirásokra fordítottak, úgyhogy a közgyűlés rendelkezésére 509,447 P 83 fillér tiszta nyereség áll. Az igazgatóság a közgyűlésnek részvényenként 75 fillér osztaléknak március 19-től való kifizetését fogja javasolni.

A Magyar-Olasz Bank Rt. igazgatósága előterjesztette az 1933. üzletévi mérleget, amely a leírások és belső tartalékolások után 1.030,452 P 47 fillér nyereséget mutat fel. Az elért üzleti eredmény alapján az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja részvényenként 1.50 pengő, összesen 600,000 pengő osztalék kifizetését.

Az Angol-Magyar Bank mérlege. Az igazgatóság jelentése, amelyet a közgyűlés elé terjesztenek, az előző évről áthozott 225,017.69 P betudásával, a folyó üzletben eszközölt 320,000 P, valamint az értékpapíroknál és érdekeltségeknél keresztülvitt jelentékeny rendkívüli leírások után 1.143,618.11 P tiszta nyereséget tüntet fel (az előző évi 1.525.017.69 P-vel szemben). Figyelemmel a még mindig tartó gazdasági válságra, az igazgatóság a külföldi nagyrészvényesekkel egyetértően a fentebbi tiszta nyereséget az intézet saját erejének növelésére kívánja fordítani és a rendelkezésre álló összegből 600,000 P a tartalékok és 300,000 P a nyug- és kegydíjalapok dotálására fordíttassék, míg a fennmaradó 243,618.11 P az 1934. üzletév számlájára vitessék át.

A Magyar Általános Hitelbank igazgatósága megállapította az 1933-as üzletév mérlegét. A nyereség- és veszteség-számla 4.208;315 P 31 fill. nyereséggel zárul. Az igazgatóság ezen összegből egyes vagyontételek értékelésénél mindenekelőtt 2.350,411 P 49 fillért kitevő rendkívüli leírásokat foganatosított. Ezen leírások keresztülvitele után a 689,746 P 53 fill. nyereségelővitel betudásával 2.547,650 P 35 fill. marad a közgyűlés rendelkezésére. Az igazgatóság a közgyűlés elé azt a javaslatot fogja terjeszteni, hogy ezen összegből 500,000 P a rendes tartalékalap növelésére, 200,000 P az értéksökkenési tartalékalap gyarapítására és 1.050,000 P az alkalmazottak nyugdíjalapjainak javadalmazására fordíttassék, a fennmaradó 797,650 P 35 fill. pedig az 1934. üzletévre vitessék elő. Osztalékfizetésre az idén sem kerül sor és ehhez képest tantieme folyósítása is elmarad.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Budapesti Kartársaink, ha a Hivatalos Lapban meg akarnak hirdetni egy árverést, el kell menniök a lap kirendeltségéhez. Ott kapnak egy csekket, ezzel a legközelebbi postahivatalhoz, feladják a pénzt, visszamennek a kirendeltséghez és a feladólap ellenében kapnak egy nyugtát. Harmadnap ezzel a nyugtával újra el kell menniök és ennek ellenében megkaphatják a támlapot. Ha a Várban adják fel, csak autobuszra kiadnak 1.28 pengőt. Ha pedig a kirendeltségnél, postán, várban, autobusznál nem kell várniok, míg sorra kerülnek, elfecseélnek legalább 2—3 órát. *Kartársaink ezen munkálatokat egy perc alatt elvégezhetik!* A közlendő hirdetmény hátára ráütik bélyegzőjüket és ráírják: Közlendő a Hivatalos Lapban. Kísérőlevél nélkül beteszik egy így címzett borítékba: *Erdős-hirdető*, Budapest 62. Postafiók 288. Harmadnap reggel küldőnccel irodájukban megkapják a támlapot a Hivatalos Lap eredeti nyugtájával. Nem kell a pénz előre beküldeni, a támlappal kapnak egy kitöltött befizetési lapot és a pénzt alkalomadtán feladják. Az Erdős-iroda minden felesleges szót kihúzza a hirdetményből, ezáltal a közlési díjat a felére redukálja. Ha csatlakozó ügyvéd már meghirdette az árverést, erről támlap kíséretében értesíti az ügyvédet. *Mindezen munkálatokért az Erdős-iroda csak 50 fillér kezelési díjat számít fel!*

Kisközgyűlési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. György Ernő, az OHE. igazgatója: Újabb fejezetek a válságjog köréből. (III.) — Törvénykezési Szemle. I.: Az előzetes végrehajthatóság korlátai. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 12. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 2.

Újabb fejezetek a válságjog köréből.*

A gazdaságjog előtérbe nyomulása.

A gazdasági válsággal együttjár a gazdasági élet legkülönbözőbb megnyilvánulásainak egyre szélesebb körben mozgó s egyre mélyebbre ható szabályozása. Ha ezt a jogszabálycsoportot a gazdaságjog gyűjtőfogalma alá vonjuk, úgy annak egyik legjellegzetesebb ismervét oly jogfejlődési tendencia érvényesülésében láthatjuk, amelyre már évtizedekkel ezelőtt *Menger* mutatott rá, amikor azt állapította meg, hogy a magánjog szabályait egyre inkább a közigazgatási jogi jellegűek váltják fel. A gazdasági élet jogának kialakítása egyre inkább e közigazgatási jellegű jogszabályok életre hívása útján megy végbe. A korábbi, az általános keretszabályozásra irányultak, az ügyletben álló felek cselekvési körét az ügyletek fogalmi körülhatárolása útján jelölték ki s rendszerint tág teret engedtek a felek szabad elhatározásán alapuló diszpozitív jellegű rendelkezéseknek. A jog a cselekvőségek széles területének mintegy szélső tilalomfáit tűzte csak ki, addig ez újabb, közigazgatási jellegű gazdaságjogi szabályok nemcsak a határokat állapítják meg, hanem kiterjeszkednek az azon belül lévő utak kijelölésére is.

Ha a gazdaságjogról beszélünk, úgy voltaképpen e körbe tartozónak kell tekintenünk a jogi jelentőségű rendelkezéseknek azt a jelentős csoportját is, amelyet a gazdasági élet önalkotta jogának tekinthetünk. Az utóbbi évtizedek gazdasági fejlődése során a különböző ügyletek tipizálódása és differenciálódása, azok lebonyolítási rendjének bonyolultabbá válta szükségessé tette, hogy a kialakult ügyleti feltételek részletes, megfelelően, kialakított keretét az ügyletkötéseknél mint állandó jellegű klauzulákat vegyék alkalmazásba. Amíg még Kereskedelmi Törvényünk 1. §-a is, az akkor fennálló gazdasági viszonyoknak megfelelően a kereskedelmi szokás jelentőségét emeli ki, amely az állandó jellegű, rendszerint ismétlődő cselekvések által nyer jogi jelentőséget, addig az újabb jogfejlődés során egyre fontosabbá oly kikötések alkalmazása válik, amelyeket az egyes ügyletcsoportokra vonatkozólag az illető szakmák, foglalkozási ágak rendszerint az ügyletkötés feltételévé tesznek. Itt már nem a kialakult tradíciók, szokások, szinte tudatosság nélkül való ösztönös követése megy végbe, hanem egy átgondolt, kellő megfontolás után kialakított, rendszerint kollektív munkán épülő üzletág vagy ügylettípus-kiformálás. Ily kikötések alkalmazása természetesen összefüggésben áll a gazdasági szerveződésnek azzal a folyamatával is, amely az üzletvitelnek és a gazdasági versenynek kialakításában egyöntetű elvek érvényrejuttatására törekszik.

A gazdasági élet autonóm tényezőinek e jogszabályító tevékenysége új jogintézmények életre hívására is vezet. Így a tulajdonjogfenntartás intézményét a gazdasági élet gyakorlati igényei alakították ki. Ez intézménynek a joggyakorlat részéről való elismertetésében jelentős része jutott a Szász-Schwartz Gusztáv tudomá-

nyos állásfoglalásának. A gazdasági élet fejlődése, a hosszabb időre szóló beruházásoknál a hitel biztosítására irányuló törekvés, a tulajdonjogfenntartásnak széleskörű alkalmazását teszi indokolttá, ami mellett figyelemreméltó jelenség, hogy ez intézmény a jogi elbírálás során rendszerint kedvezőtlen elbánásban részesült. Kifejezésre jut ez a bírói gyakorlatban, amely például a veszély viselésének az eladóra való hárításával egy jogi szempontból is erősen vitatható, gazdaságilag azonban a tulajdonjogfenntartás alap gondolatával semmiképpen sem összeegyeztethető álláspontot helyezkedik. A köztartozások miatt vezetett végrehajtásoknál az érvényben levő jogszabályok, mint igénylési lehetőséget, figyelmen kívül hagyják a tulajdonjogfenntartás jogcímét. Legújabbban a 14.000/1933. M. E. számú rendelet 14. §-ában találkozunk a gazdaadósvédelem körébe eső oly speciális szabályozással, melynél fogva a tulajdonjog fenntartásával eladott dolgok visszaadására irányuló követelés csak úgy érvényesíthető, ha a dolog vételárának még fele sincs kifizetve.¹³ Az üzleti feltételek részletes kialakításával találkozunk a gazdasági életben az ügyletek számos oly csoportjánál is, ahol egyes jogi vonatkozások törvényi szabályozást is nyertek, így a banküzlet körében, a bizományi, a szállítmányozási ügyleteknél. Ez állandó kikötésként jelentkező feltételek az ügyletcsoportoknak a gyakorlatban való kialakulására messzemenő befolyást gyakoroltak. Gyakori az az eset is, hogy a gazdasági életnek ez autonóm módon kialakított szabályai utóbb valamelyes módon az állami jogalkotás szabályozási körébe kerülnek, így az állam, ellenőrzési okokból, a visszaélési lehetőségek kiküszöbölése érdekében, a gazdasági élet szabad ügyletkötési lehetőségét korlátok közé szorítja. Ily helyzettel állunk szemben például a biztosítási ügyleti feltételek tekintetében, ahol a 196/1923. M. E. számú rendelet intézkedéseire képest az általános biztosítási feltételek és azoknak minden módosítása a felügyeleti hatóság jóváhagyását igényli. A kartel a gazdasági életben kialakult, gyakran alkalmazott intézmény volt, amikor azt az állam az 1931. XX. tc. életre hívása útján ellenőrzési körébe vonta és a létesített kartelek kötelező bejelentését írta elő. A kartelek létrejöttének, célkitűzésének megállapítása, a kartel gazdasági életműködésének irányítása változatlanul az abban résztvevő gazdasági alanyok rendelkezési jogkörében maradt. A jogi szabályozás a bejelentés útján érvényesülő nyilvántartásra s bizonyos körben a közérdekből szükségesnek mutakozó állami beavatkozás lehetőségének biztosítására irányult.

De e gazdaságjogi anyag fontosabb része az, amelyet nem a feleknek az ügyletkötésnél megnyilvánuló akaratelhatározása, hanem a jogszabály parancsa tesz élő joggá. Ha valaki azt az érdekes feladatot tűzné maga elé, hogy a gazdaságjog teljes anyagát, úgy, ahogyan az ma valójában érvényben van, összefoglalni kívánná, úgy már a források összeállításánál is szinte leküzdhetetlen nehézségekkel kellene számolnia. Nem érdektelenek e szempontból e kérdés szabályalkotási, közjogi vonatkozásai. A gazdaságjogi anyag jelentős részével természetesen az e részben meghozott törvényekben találkozunk. E törvények nagyrésze azonban már számol a mai viszonyok között oly könnyen aktuálissá váló, gyors változások lehetőségével. A megfelelő rugalmasságot rendszerint oly rendelkezés beiktatása biztosítja, amely a kormány számára megadja a felhatalmazást, hogy az egyes intézkedéseket rendeleti

* Bef. közl. — Az előző közlemények a Jogtudományi Közlöny 7. és 9. számában jelentek meg.

¹³ E rendelkezést bírálja Schuster Rudolfnak a Magyar Jogi Szemlében megjelent cikke. 1934. 2. szám. 516. l.

úton léptesse életbe. A gazdasági életviszonyok szélesebb körét szabályozó jogszabálytömeg jelentős része újabban annak a speciális törvényes felhatalmazásnak alapján lát napvilágot, amelyet az 1931 : XXVI. tc. 2. és 3. §-a és az ezek hatályát meghosszabbító 1932 : VII. és 1933 : X. tc.-ben megállapított felhatalmazások adnak meg. Az 1931 : XXVI. tc. 2. §-ának az a lapidáris megállapítása, hogy a minisztériumot a gazdasági és hitelélet rendjének megóvására szükséges jogi és eljárási, úgyszintén a törvényhozás hatáskörébe tartozó egyéb rendelkezések életrehívására hatalmazza fel, voltaképpen a gazdasági élet rendjének rendeleti úton való szabályozására adott generális felhatalmazást.

Az új jogintézményeknek, a gazdasági élet működésének korlátozására, rendezésére és szervezésére irányuló szabályok oly tömegével állunk itt szemben, melyek a gazdasági és jogélet szempontjából egy-két éven belül több és messzebbmenő újítást léptetnek életbe, mint amennyivel azelőtt évtizedek alatt találkozhattunk. De a különböző rendeletekben lefektetett jogszabályokon kívül találkozunk a gazdaságjogi szabályalkotás különleges megjelenési formáival is, átruházott hatáskörben, így amikor a Magyar Nemzeti Bank a külföldi fizetési forgalom rendjét írja körül, a Pénzügyi Központ a gazdaadós-rendeletek pénzügyi rendelkezéseinek lebonyolítása tárgyában bocsátja ki az itt figyelembe jövő eljárást körvonalozó értesítéseit. A fatermelők és fakereskedők ügyleteinek jogi szabályozása szempontjából az a megbízás tartalmaz lényeges jelentőségű rendelkezéseket, amellyel a földművelésügyi minisztérium az Erdőbirtokosok és Fakereskedők Faforgalmi Rt.-ára ruházta a tűzifakészlet forgalombahozatala körüli funkciók ellátását.

Ha e gazdaságjogi szabályanyagot rendszerezni kívánnánk, úgy talán a leghelyesebben gazdaságigazgatási, gazdaságszervezési és az ezek kikényszerítésére irányuló büntetőjogi jellegű csoportosításról lehetne szó. A gyakorlatban természetesen e határvonalak gyakran összefolynak.

A gazdasági élet szempontjából egyre fokozódó gyakorlati jelentőséggel bírnak azok a jogszabályok, amelyek az ipari közgazdaság köré esnek s az üzleti tevékenység kifejtésének, az ügyletkötés lehetőségének előfeltételeit szabályozzák. A gazdasági viszonyok leromlása elsősorban a gazdasági érdekeltségek körében vált ki oly törekvéseket, amelyek a foglalkoztatási lehetőségek kedvezőtlenebbre fordulását egyre messzebbmenő jogi beavatkozással kívánják ellensúlyozni. Az iparigazolványok kiadásának megnehezítése, képesítéshez, engedélyhez, kaucióhoz való kötése, a zárt számnak — nemcsak a kis-, hanem a gyáripár körében való bevezetése — jelzik e kívánságok irányzatát. A foglalkozás szabadságának oly korlátozásaival állunk itt szemben, ahol már nemcsak az érvényben levő jogszabály-anyag, hanem a felmerülő kérdések problematikája is valósággal áttekinthetetlené vált. Nem érdektelen, ha az e körben felmerülő kérdésekre — csak az aktualitás által adott keresztmetszetben — egy pillantást vetünk. A budapesti kereskedelmi és iparkamara hivatalos lapjának 1934. márciusi száma foglalkozik — többek között — a következő ipari közgazdasági problémákkal. Fenntartható-e a kereskedelemügyi miniszter 13.633/1933. sz. rendelete, amely azt mondja ki, hogy Budapesten a vendéglő- és kávéházipar gyakorlására kiadható iparengedélyek számát a közszükségleti kritériumtól kell függővé tenni. Ha valamely kerületben iparengedély iránti kérelmet azért utasítottak vissza, mert megállapították azt, hogy ott oly üzletre szükség nincs, úgy egy éven belül új engedély csak valamely régeinek megszünte esetén adható ki. A kerületi határok alkalmazása természetesen a gyakorlatban súlyos visszasságokra vezet, például amikor valamelyik utcának egyik oldala az egyik, a másik oldala a másik kerülethez tartozik s a két kerületben más a jogi helyzet az újabb engedélyek kiadását illetően. További kérdések: a kereskedelemügyi miniszter felhívására nyilatkozzon a Kamara, vajjon a malomkőfaragás különálló ipar-e, vagy része a képesítéshez kötött kőfaragóiparnak? A zászlókészítésre jogosító iparigazolványoknál — a Kamara véleménye szerint — a zászlóvarrással a kárpitosiparon kívül, a férfi- és női szabók is, a zászlók szegélyezésével és rudakra felszerelésével a kárpitosok jogosítottak foglalkozni. Hogyan kell szabályozni a kifőzőipart, e kérdés vonatkozásai a vendéglősiparral, penziókkal, házi kosztadással, orvosi diétikus konyhakkal.

S a hasonló jellegű témák szinte a végtelenségig lennének felsorolhatók. E jogi szabályozás egész rendszerében s a körülötte kialakuló vitákban felsorakoztatott kívánságokban a különböző foglalkozási ágak, szakmák harcának, a valamely szakma kereté-

ben jogilag benne élő, de abból valójában megélni mégsem tudó, s az abba kívülről mégis beáramlani kívánó új elemek egymás közötti küzdelmének tükörképe vetődik.

Az itt érintett üzletviteli lehetőségek körülhatárolására irányuló célkitűzésekkel némi rokonságot tüntetnek fel a *tisztességtelen verseny* jogszabályai. Érdekes volna itt végigkísérni azt a változást, amely a versenyszabadság kérdésében az elmúlt évtizedek során kialakult. A liberális felfogás itt eredetileg a teljes szabadság álláspontján állott. A gazdasági élet erősen felmenő vonalában a versenyszabadságnak e legtisztább liberális elvek szerinti érvényesülése sem jelentette a versenytársak érdekeinek komoly veszélyeztetését. A fejlődés további rendjén ez álláspontot, megfelelő erkölcsi és gazdasági megfontolások alapján oly felfogás váltja fel, amely a versenyszabadságot a kereskedelmi tisztességgel össze nem egyeztethető versenylehetőségek kiküszöbölésével kívánja szabályozni. A tisztességtelen versenyt tilalmazó szabályozás sem akarja lehetetlenné tenni a gazdasági verseny szabadságát, de annak alakulásában csak az üzleti tisztességgel összeegyeztethető játékszabályok alkalmazását tartja megengedhetőnek. A gazdasági válságnak a legutóbbi időkben jelentkező kimélyülése, a versenyszabadság továbbmenő korlátozása iránti oly törekvéseket váltott ki, melyek a mai gazdasági életviszonyokkal nehezen összeegyeztethető módon, gyakran arra emlékeztetnek, mintha a céhek visszaállítása volna valódi célkitűzésük.

Ez a felfogás hajlamos arra, hogy az átlagon felüli teljesítményt a versenyszabadságok gondolatával össze nem egyeztethetőnek nyilvánítsa. Ezek a törekvések jutnak kifejezésre például azokban az akciókban, amelyek az áruházak és egységáruüzletek — vagy azok keretén belül egyes üzletágak — eltiltására, új üzletek létesítésének korlátozására irányulnak. E törekvések a legutóbbi időben Németországban, Ausztriában, Svájcban, Csehszlovákiában megfelelő törvényes korlátozó intézkedések életrehívására is vezettek. Az így életrehívott jogszabályok egészen tudatosan, az átlagos teljesítő-képességű üzleti exisztenciák érdekének védelmében az átlagon felüli teljesítmények korlátozását, kiküszöbölését kívánják megvalósítani.

De találkozunk a gazdaságjognak tárgyi célkitűzéseket szemelőtt tartó megnyilvánulásával is. Egyik legfontosabb ága ennek az árképződés befolyásolására irányuló joganyag. E jogszabályok körében találkozunk leginkább az állami intervencionizmussal, az irányított gazdálkodással magánjogi vetületével is.

Ez a gazdaságjogi anyag rendszerint messzeemenő beavatkozást jelent a gazdasági élet normális forgalmi rendjébe csakúgy, mint az egyesek azon cselekvési lehetőségeibe, amelyek egyébként a magánjog által megvont keretek között szabadon fejthetők ki. S ami e részben igen lényeges jelentőséggel bíró körülmény: hasonló jellegű, nagyban-egészben azonos irányban mozgó beavatkozásokkal találkozunk itt az Északamerikai Egyesült Államokban éppen úgy, mint a szabadság klasszikusnak tartott hazájában, Angliában, vagy akár a bennünket környező államok valamennyijében. Az árképződés befolyásolására irányuló szabályok két körben is jelentkeznek. Az egyik irány: az árcsökkenést hatást céllozza. Ideesnek az árelemző bizottság munkálatai, a kartelljog által nyújtott lehetőségek felhasználása. Ez inkább policális irányú beavatkozás mellett, az áremelésre irányuló tendencia bizonyos gazdaságszervezési törekvésekben jut kifejezésre, a termelés korlátozása, a forgalombahozatal módjának megállapítása útján. Ebbe a körbe esik a gabona forgalmát érintő boletta rendszere, a cukor-, a len-, a tej-, a burgonyaforgalomra vonatkozólag érvényben lévő szabályozás. Csak a legközelebbi múlt napok joganyagából említhetjük meg: az 1890/1934. M. E. sz. rendeletet, amely a fűszerpaprika termelését köti engedélyhez, az 1720/1934. M. E. számú rendeletet, amely a lenolaj előállításának ideiglenes korlátozásáról intézkedik. Találkozunk e körben új jogintézmények életrehívásával is. A tűzifaforgalom korlátozását érintő 1710/1934. M. E. számú rendelet a tulajdonszerzés új, regisztrált módját lépteti életbe, amikor megvásárolt tűzifa úgy válik a vevő tulajdonává, hogy az a termelő birtokában marad. Az így megállapított constitutum possessorium hatályosságának előfeltétele az erdőhivatalnál történő bejelentés. Az ingózálog-szerzés lehetőségét is megadja e rendelet 1. §-a ugyan-csak az illetékes erdőhivatalnál történő lajstromozás alapján.

E korlátozásoknak és a forgalom átszervezésének rendszerbe foglalása a büntetőszankciók széles körben való alkalmazásával jár együtt. Súlyos fogyatéka e büntetőjogszabálycsoportnak,

hogy azt nem kísérheti mindig együtt a közfelfogásnak az az ösztönös erkölcsi együttérzés — *mens conscia recti*, — amely a büntetőjogszabályok hatályosulásának egyik legerőteljesebb támasza. Aminek tilalma időben és térben annyira változó, az abba ütköző cselekményeknél szükségképpen hiányzik az az erkölcsi reakció, amely egyébként a büntetendő cselekmények elkövetését spontán kísérni szokta és amely a bűncselekmények elkövetésétől való visszatartásban csaknem oly erővel érezteti hatását, mint a büntetés kirovása. Sőt nem egyszer joggal támad fel az az érzés, hogy a büntetőjogilag is alátámasztott tilalom voltaképpen a gazdaságilag észszerűnek mutatkozó cselekvés eltiltására irányul. Az Economist egyik legutóbbi számában megjelent egyik közlemény azt írja le, hogy Münchenhausen báró legutóbb Autarkistánországba jutott el és amikor ott felvetette azt a kérdést, hogy miután a kávéval fűtik a melegházakat, ahol a déligyümölcsöt termelik, nem lenne-e egyszerűbb e helyett a kávé exportálni és a déligyümölcsöt behozni, a bennlakóktól azt az ijedt felvilágosítást nyerte, hogy aki pedig náluk kiejti azt a szót, hogy «árubehozatal», az halállal bűnhődik. A szatírának ez a kiélezettsége világítja talán meg éppen a legjobban, hogy a gazdaságjogi jellegű büntetőrendelkezések nem egyszer attól akarják az embereket eltiltani, hogy azon, amit nekik eltiltottak, gazdasági megfontolások alapján gondolkozzanak. Mint anekdóta keringett nemrégiben, de valójában az elmúlt évek keserű kritikáját juttatta kifejezésre annak az egyszerű embernek a szájába adott, példákkal bőven megvilágított megállapítás, hogy aki pedig az elmúlt 20 év során pontosan az ellenkezőjét csinálta annak, mint amit az ilyen alkalmi jellegű gazdasági rendszabályok eltiltottak, az végeredményében gazdaságilag igen jól járt. E sok esetre joggal alkalmazható megállapítás mélyén a gazdasági és jogi helyzet ki nem egyensúlyozottságának lesújtó bírálata rejlik. Egészséges viszonyok között a magángazdaságilag racionális cselekvésnek közgazdaságilag is helyesnek kell bizonyulnia, s így a jog sem követelhet — az erkölcs és a Treu und Glauben általános érvényű kereteinek betartása mellett — oly magatartást, amely nyilvánvalóan az önérdéket sérti. De ha a gazdasági erők egyensúlya megbomlik, a jogi beavatkozás igyekszik — a pillanatnyi sikerek után végeredményében többnyire sikertelenül — a magángazdasági tevékenység önérdékellenes irányítása árán is, a helyrebillentés sziszifuzi munkáját végbeinni.

A gazdaságjogi szabályanyag előtérbe nyomulásának egyik fontos kihatása jelentkezik abban, hogy amikor a jogtól a megfelelő magatartás normatívumainak megállapítása tekintetében várunk választ, úgy azok a kiforrott, nagyrészt régi, bevált törvényeinkben lefektetett, az irodalom és a bírói gyakorlat által részleteiben is kicsiszolt és átvilágított szabályok, amelyeket voltaképpen még ma is az érvényben lévő jog pilléreinek tekinthetünk, az esetek egyre nagyobb számában nem adják meg a helyes tájékoztatást. Az általános érvénnyel rendelkező, világosan tájékoztató, a jogrendszer egészével összhangban álló jogszabályt mind fokozottabb mértékben szövi át a konkrét gazdaságpolitikai célkitűzések szolgálatában álló eseti, speciális, részletező szabályozás.¹⁴

Ha csak a legegyszerűbb ügyletcsoportot nézzük: milyen világos és mennyire általános érvényűnek látszik Kereskedelmi Törvényünk 336. §-ának rendelkezése, hogy a vétel megkötöttnek tekintetik, ha a felek, úgy a vétel tárgyára, mint az arra nézve megegyeztek. Ez a jogszabály ma sincs hatályon kívül, de a 3700—1933. M. E. számú rendelet intézkedéseihez képest a cukorgyárak csak a rendeletileg meghatározott répamennyiséget vehetik át. A tejforgalom tekintetében érvényben lévő szabályozás nemcsak az átvehető mennyiséget határozza meg, de a vétel árának megállapítását is kiveszi a felek diszpozitív elhatározása köréből s az ipari tejterménység megállapítása után, havonként *utólag* derül ki, hogy az eladott tej mily árakon kerül elszámolásra. Külföldi vétel vagy eladás esetén hiába egyeznek meg a felek a vétel tárgyában és árában, a prius a behozatali és kiviteli engedély elnyerése s az

ár megállapításánál sem az ügyletkötő felek akaratelhatározása a döntően irányadó, hanem az, hogy a Nemzeti Bank adott esetben mily devizafelárat állapít meg.

A tűzifaforgalomban a Földművelésügyi Minisztérium 10,975—1933. számú rendeletéhez képest miniszteri előírás állapítja meg azt az árat, amelyen a behozott tűzifa eladható. Ugyanezen rendelet intézkedéseihez képest a belföldi tűzifaforgalomban a megvásárolt belföldi tűzifa átvételének időpontját, az átvételi részletek beosztását nem a bérletkötő felek, hanem az Országos Fagazdasági Tanács és a minisztérium állapítja meg. Szóljunk talán az ügyletek teljesítéséről, az ősi szabályról, hogy megállapított időben és módon kell fizetni, s vegyük ezzel szemben figyelembe a külföldi fizetési forgalom korlátait? A hitelfeltételek tekintetében is le szokhatunk arról, hogy az elavultnak látszó közgazdasági tétel érvényesülését: a kínálat és kereslet mikénti alakulását vizsgáljuk; teljesen elegendő, ha az Országos Hitelügyi Tanács kamatmegállapításait kísérjük figyelemmel, ami mellett az sem fontos, ha a kínálat forrása egyre jobban elapad.

S ha a részleteknek azt a sokszínű mozaikját, az egyre megújuló jogszabályoknak át sem tekinthető útvesztőjét, az egységbe foglaló szintézis magasabb szintjéről kívánnánk áttekinteni — merész feladat, amellyel a kortárs sohasem tud végleg megbirkózni, — úgy igen gyakran az a benyomásunk, mintha a jogelvének és az élő jogszabályoknak az az egysége, amelyről úgy érezzük, hogy: *ez a jog*, újszerű befolyások hatása alatt különös változás állapotába került. A talajt, amelyen állottunk és amelyet szilárdnak hittünk, egyre több ponton újfajta képletek lepik el és lazítják meg. Szemünk nem tudja pontosan kivenni, csak *kóros gombák-e ezek, vagy valamilyen új geológiai rétegződés első megnyilvánulásai?*

Dr. György Ernő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az előzetes végrehajthatóság korlátai.

A Pp. 415. §-a felsorolja azokat az eseteket, amelyekben az elsőbíróság ítéletét fellebbevitelre tekintet nélkül végrehajthatónak kell kimondani. Az itt részletezett esetekben a Pp. 509. §-a szerint a fellebbezési bíróság is felülvizsgálatra tekintet nélkül végrehajthatónak mondja ki azt az ítéletet, amellyel az elsőbírósági ítéletnek megváltoztatásával marasztal, csak hogy a 4. p. esetében a 300 P-ös marasztalási összeg helyett 5000 P-ös irányadó. A fellebbezési bíróság azonban a Pp. 415. §-ában részletezett eseteken kívül is marasztaló ítéletének előzetes végrehajthatóságát kimondani tartozik az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó részében. A Pp. 416. §-a szerint az eljárásnak mindkét fokán kérelemre végrehajthatónak kell nyilvánítani az oly marasztaló ítéletet is, amelynek marasztalása «sem pénzösszegre, sem telekkönyvi előjegyzéssel biztosítható jogra nem terjed», ha a kérelmező «nyomban valószínűvé teszi, hogy a végrehajtás elhalasztásából nehezen pótolható, vagy nehezen megállapítható kára származnék». És mindkét fokon irányadó a Pp. 417. §-ának az a szabálya is, amely szerint az előzetes végrehajthatóság kimondása elmarad, ha az adós az ítéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezése előtt valószínűvé teszi, hogy a «végrehajtásból meg nem téríthető kára származnék». Ha pedig az adós a megjelölt időpontig a visszavégrehajtási igény veszélyeztetettségét tenné valószínűvé, a bíróság a végrehajtás elrendelését biztosíték adásától teheti függővé. Ezen az alapon különben a Vh. T. 42. §-ának megfelelően még a végrehajtás során is fellephet az adós a végrehajtás ellen és kívánhatja, hogy a végrehajtás folytatása a «végrehajtató által nyújtandó biztosítástól tétessék függővé», vagy, ha az biztosítást nem nyújt, engedtesse meg, hogy az adós a végrehajtás tárgyát, vagy készpénz-ellenértékét a bíróságnál letétbe helyezze.

A Pp. 415. §-ának esetsorolása kizárja azt, hogy az előzetes végrehajthatóságnak elrendelése az első fokon, vagy megváltoztató fellebbezési ítéletben oly esetben is szóba jöjjön, amelyben a visszavégrehajtási igény veszélyeztetettségének esetén kívül valamely általános (tipikus) okból aggályosnak látszanék. Nem így az elsőbírói ítéletet helybenhagyó fellebbezési ítéleteknél, amelyeknél a végrehajthatóság szabálya esetsorolás nélkül minden helybenhagyó marasztaló ítéletre vonatkozik.

Korlátozást jelent természetesen már magában az, hogy csupán *marasztaló* ítéletek jönnek szóba, ami nemcsak a megállá-

¹⁴ E sorok megírása után olvasom az újabb magyar jogalkotásban oly prominensen irányító szerepet vivő *Vladár Gábornak* megállapítását e jogszabályanyag kritikája tekintetében: «A sikertelenség legfőbb oka abban van, hogy egyrészt ragaszkodásból a kialakult intézményekhez, másrészt remélve, hogy a válságos gazdasági helyzet talán mégis csak átmeneti állapot, a szilárd gazdasági élet viszonyaira alkotott s azoknak megfelelő jogintézményeket és jogelvéket igyekszünk fenntartani a forrongó gazdasági élet viszonyaira, de azokból lépten-nyomon engedményt kell tennünk». Dr. Tunyoghi-Szücs Kálmán: «Az adós gazdák szükségjoga» című munka előszavából.

pító ítéleteket zárja ki, amelyeknek végrehajtása amúgy is kizárt, nemcsak az elutasító ítéleteket, amelyeknél amúgy is csupán a perköltségekre lehetne gondolni, hanem minden ú. n. konstitutív ítéletet is.

Így kizárt a házassági perben a házasság fennállásának kérdésében hozott bármely ítélet előzetes végrehajthatósága. A házassági perben érvényesíthető vagyoni jogi kérdésekben is kizárt az ily végrehajthatóság azért, mert a Pp. 692. §-a a vagyoni jogi kérdésekben hozott ítélet végrehajtását általában, az elsőfokon is, kizárja a házasság kérdésében hozott ítélet jogerőre emelkedéséig.

Kizárt az előzetes végrehajthatóság a gyermek törvényességének megtámadása, kiskorúság meghosszabbítása s a meghosszabbítás megszüntetése, gondnokság alá helyezés és megszüntetése, az atyai hatalom gyakorlását megszüntető árvaszéki határozat érvénytelenítése, a holtánnyilvánítt és okiratok megsemmisítése iránt indított perekben hozott ítéletek alapján.

De nemcsak ezeknél a nagy részben személyállapotot (status) érintő s a Pp. szerint különös eljárásra (XI—XV. címek) tartozó perekben hozott ítéleteknél van ez így, hanem más konstitutív ítéleteknél is, amelyet valamely semmis, vagy megtámadható jognyilatkozat kérdésében hoztak.

A tételes törvények keretében különösen a K. T. szolgáltatja példáit az ily jogviszonyoknak, amelyeknek ítéleti elbírálása előzetes végrehajtásra nem vezethet. Így a 100. és 144. §-ok esetében, amidőn a fellebbezési bíróság helybenhagyó határozattal a közkereseti, vagy betéti társaság feloszlását kimondja és esetleg (Jogt. Közl. 1933. 243. Törvk. Szemle.) felszámolását elrendeli (így: Bp. T. 1916. P. II. 10,954. Pj. Dt. 4. 96.) vagy a 174. § esetében, amidőn a részvénytársaság, vagy szövetkezet közgyűlési határozatainak megtámadása folytán a határozatokat megsemmisíti. Ugyanez áll a kft-ről szóló törvény 83. §-ának esetében a társaság feloszlására irányuló perben, vagy 40. §-ának esetében a taggyűlési határozatok megtámadásánál.

Kérdéses lehet, hogy oly esetben van-e helye az előzetes végrehajtásnak, amelyben a közkereseti, vagy a betéti társaság feloszlásának kimondásával egyidejűleg, egy keresettel a társ a feloszlásból eredő teljesítési követeléseket is érvényesít, ami sem perjogilag, sem anyagi jogilag nem kizárt, ha felszámolásra szükség nincs (Jogt. Közl. id. h.). Helyes döntésnek ebben az esetben is az látszik, hogy a feloszlás jogerős kimondásáig a feloszlásból eredő teljesítés előzetes végrehajtásának se legyen helye.

Az előzetesen végrehajtható marasztalásnak azonban nem kell szükségkép teljesítésre szólni, hanem abban hagyást is parancsolhat. Így különösen a Tvt. körében gyakori abban hagyási marasztalások is előzetesen végrehajthatók a helybenhagyó ítéltáblai ítélet alapján. Ennek a törvénynek a körében van azonban más oly marasztalás, amely a nélkül, hogy az ily ítéleti rendelkezés a marasztalók sorából kivehető volna, előzetesen végrehajthatónak nem tekinthető. Ez a hírlapi közzététel elrendelése. (V. ö. Bp. T. P. VII. 9048/1928., 2247/1929., 2701/1929.) A törvény szerint a nyertes fél kérheti ezt, ami megengedi azt a magyarázatot, hogy csak a jogerős ítélet jogosít a közzétételre. De a döntő szempont nem ez, hanem, hogy a közzététel megtörténtével szemben visszavégrehajtás egyáltalában lehetetlen. Ha a közzététel megtörtént, többé meg nem történné tenni nem lehet s oly károkat okozhat a marasztaltnak, amelyeket helyrehozni egyáltalában lehetetlen.

Kisajátítás esetében a törvény (1881: XLI. tc. 59. §) zárja ki az előzetes végrehajthatóságot általában azzal a rendelkezésével, hogy a kártalanítási összeg csak az ítélet jogerőre emelkedése után fizetendő s a majorsági zsellérbirtokokról stb. szóló 1896: XXV. tc. alapján indított perekben az eljárást szabályozó 42,800/1914. I. M. sz. rendelet 16. §-a, amely szerint ebben az eljárásban a Pp. vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók.

Az előzetes végrehajtás szerződéssel is kizárható előre, így pl. a biztosítási feltételekben (v. ö. Kovács Marcel. ad 415. §. X.).

Végül nem lehet helye előzetes végrehajtásnak akkor, ha az ítélet szól úgy, hogy a teljesítés csak jogerőre emelkedése után

eszközrendő, így amidőn a telekkönyvi törlés törését kimondó ítélet így rendelkezik. (K. 1929. dec. 19. Pk. V. 7092/1929. Pj. Dt. 15. 72.)

l.

Szemle.

— A Kúria Ügyvédi Tanácsa szerencsés összetételének köszönheti, hogy összeköttetésben áll az élet valóságával s így gyakorlatának jogot alkotó részében gyakran a többi bíróságnál is eredményesebben szolgálja az igazságot. Ezt a megállapítást a Tanácsnak legutóbb hozott, látszólag nem is nagy jelentőségű kérdést eldöntő határozata váltotta ki, amely az Ü. R. 41. §-ának értelmezésében kimondotta, hogy az ügyvéd a harmincnapos felmondási idő alatt a bélyegköltségeket nem köteles előlegezni, feltéve, hogy az ügyfélnek módjában állott a felmondásnak vele történt közlésétől kezdve kellő képviselőről gondoskodni. Amikor a törvényhozás az Ü. R.-t hatvan évvel ezelőtt megalkotta, a maximális bélyegilleték ötven forintra rúgott, ma a perértékhez viszonyítva a pengők ezreibe emelkedhetik, több mint félszázad előtt az ügyvéd szabály szerint jómódúnak számított, ma kevés számú kivétellel a szellemi proletáriátus létszámát dagasztja. Nyilván megfelel tehát nem csupán a méltányosságnak, hanem a jogszabály realitásának is az az értelmezés, amellyel az Ügyvédi Tanács a fölmerült kérdést megoldotta. E megoldás szimptomatikus kell hogy legyen egyéb törvényes rendelkezések helyes értelmezésére is, amelyek az ügyvéd és a fél jogviszonyát a római jog patronatusának szellemében szabályozták. Mert minden jogszabály csak kerete az igazságnak s mint ahogy a festő nem a kerethez festi a képet, éppúgy az igazságszolgáltatás művészete is megkívánja, hogy a törvény simuljon a mindenkori szociális tartalom valóságához. Ha a bíróságok a törvény értelmezésében mindig ragaszkodnának a szabályhoz, akkor kevesebb ok merülne fel az ötletszerű törvényhozásra s kevesebb ok a panaszra, hogy a »jogtolytonosságot biztosító forradalom« után hozott törvények és kibocsátott rendeletek tömege feje tetejére állította a jogban fogalmilag inkorporált konzerváló gondolatot.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

A vidéki ügyvéd, amíg a Hivatalos Lapnak elküld egy árverési hirdetményt, a következő munkát teljesíti, amely művellettel elfecsérel egy órát. Megolvassa, hogy hány szavat tartalmaz a hirdetmény. Kiszámítja, hogy hány szavat tartalmaz a hirdetmény. Postautalványon feladja a pénzt. A hirdetményhez ír egy kísérőlevelet és ajánlottan feladja. Ha véletlenül rosszul számítja ki, elfelejt támlapért, fölapon való közlésért, bélyegilletékért, forgalmi adóért, portókötségért, kincstári illetékért pénzt beküldeni, ki van annak téve, hogy a pénz pótlásáig a hirdetmény nem jelenik meg. *Vidéki kartársaink ezen munkálatot egy perc alatt elvégezhetik!* A közlendő hirdetmény hátára ráútik bélyegzőjüket és ráírják: Közlendő a Hivatalos Lapban! Kísérőlevelél nélkül beteszik így címzett borítékba: *Erdős-hirdető, Budapest 62. Postaiók 288.* és bedobják a levélszekrénybe. Harmadnap reggel postán elküldi a támlapot a Hivatalos Lap eredeti nyugtájával egy befizetési lap kíséretében, a pénzt pedig alkalomadtán beküldik. A közlést az Erdős-iroda a felére redukálja azáltal, hogy minden felesleges szót kihúz. *Mindezen munkálatokért az Erdős-iroda csak 50 fillér kezelési díjat számít!*

618

Kisközgyűlési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: »Tempo«-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

619

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9.

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Sándorfalvi Pap István ny. kir. kúriai tanácselnök: Kötelesrész örökbefogadás esetén. — Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A bűnvádi eljárás reformja. (III.) — Dr. Kuthi Sándor debreceni ügyvéd: A bírói függetlenség kérdése Magyarországon és Csehszlovákiában. — Dr. Fürst László budapesti kir. törvényszéki jegyző: A bírói gyakorlat nyilván-
tartása. — Törvénykezési Szemle. Ö.: A tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (I.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 13. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 2.

Kötelesrész örökbefogadás esetén.

A Jogtudományi Közlöny 1933. október 28-án megjelent 39. számában «A kötelesrész kérdésének köréből» című cikkem II. részében azzal a kérdéssel foglalkoztam, hogy az örökbefogadás hogyan hat a kötelesrésze, és ismertettem a Kúriának 1932. június 21-én 4582/1931. sz. a. hozott ítéletében elfoglalt álláspontját, mely szerint, ha az örökhagyónak két örökbefogadott gyermeke van, akik közül az egyiket korábban, a másikat később fogadta örökbe, az első örökbefogadott gyermek kötelesrésze $\frac{2}{4}$, a másodiké csak $\frac{1}{4}$.

Igen tekintélyes helyről fellívták a figyelmemet arra, hogy ebben a megoldásban esetleg visszasság lehet, mert ha még több, különböző időben örökbefogadott gyermek van, úgy a kötelesrészek (hányadok) összege túlhaladhatja az egész vagyont: ugyanis az első örökbe fogadott gyermek kötelesrésze $\frac{1}{2} = \frac{24}{48}$, a másodiké $\frac{1}{4} = \frac{12}{48}$, a harmadiké $\frac{1}{6} = \frac{8}{48}$, a negyediké $\frac{1}{8} = \frac{6}{48}$; ezek összesen $\frac{50}{48}$ részt tesznek.

Köszönettel tartozom ezért az észrevételért, mert ebből azt látom, hogy említett cikkemben hézag van, ami miatt a Kúria idevonatkozó álláspontjának egész területét nem lehet áttekinteni. Szükségét érzem ezért annak, hogy ezt a hézagot pótolva, az egész kérdéssel újra foglalkozzam. Kissé visszatekintek a kérdés történetére, s itt kénytelen vagyok a magam emlékeire is utalni. Amikor a Kúriára kerültem, nemsokára előfordult az az eset, hogy az örökhagyó után egy törvényes és egy örökbefogadott gyermek maradt, s a peres felek között az volt a vita, hogy a törvényes gyermek kötelesrésze $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{1}{4}$.

A Kúria azon az állásponton volt, hogy az örökbefogadott gyermek jogállása egyenlő a törvényes gyermek jogállásával, ennélfogva a kötelesrész kiszámításánál mindegyiket számításba kell venni. Én elmondtam, hogy O. P. T. K. szerint örökbe csak az fogadhat, akinek törvényes gyermeke nincs; a magyar jogban ellenben hiányzik ez a megszorítás; így, mivel az örökbefogadott gyermekek száma sincs korlátozva, megtörténhetik, hogy a szülő akár hatot, kilencet is fogad örökbe, amivel törvényes gyermekének kötelesrészét egy $\frac{1}{20}$ -re, $\frac{1}{14}$ -ra szoríthatja le, ami a kötelesrész kijátszására vezet; én tehát a törvényes gyermek kötelesrészének kiszámításánál figyelmen kívül hagynám az örökbefogadott gyermeket, s így a kötelesrészt $\frac{1}{2}$ -ben állapítanám meg. Főbb valóban fordult elő eset, hogy az örökhagyó, akinek egy törvényes gyermeke volt, hatot fogadott örökbe.

Azt hiszem, nem követek el indiszkréciót és sértéseket a titoktartás ellen, ha ezt elmondom; hiszen körülbelül 20-25 éves dologról van szó; a Kúria már közel 10 év óta elhagyta a régi álláspontot, s azóta az új álláspont alapján folytat gyakorlatot. Elmondom tehát azt is, hogy a később előfordult pár esetben is megmaradtam álláspontomon, de megmaradtam egyben kisebbségnek; a kisebbség azonban nőtt, s végre az 1925. február 5-én

7718/1922. sz. a. hozott ítéletnél többséggé vált. Akkor ezt a kérdést, mint ahogyan szoktam fontosabb elvi kérdéseknél, a tanács plénuma elé vittem, s bővebb és részletesebb tanulmányozás után foglalta el a tanács azt az álláspontot, hogy a kötelesrészt örökbefogadással sem lehet sérteni. Azóta ez a Kúria gyakorlata, s ezt foglalja szabályba a M. J. T. javaslat 2027. §-a.

Ennek az álláspontnak elméleti alapja az, hogy az örökbefogadást a kötelesrésszel szemben *ajándéknak* kell tekinteni, amint-hogy az örökbefogadottra az örökségben való részesítés valóban ajándékozás. Ha valaki, akinek egy gyermeke van, ajándékba adja egész vagyonát, a gyermek megkapja az ajándékozottól kötelesrészét, a vagyon felerészét. Ha pedig ugyanaz örökbefogad egy gyermeket, s végrendelettel arra hagyja egész vagyonát, vagy ajándékba adja egész vagyonát, s azután örökbefogadja az ajándékozottat, akkor a korábbi álláspont szerint a törvényes gyermek kötelesrészbe csak $\frac{1}{4}$ -et kapna, ami visszás és kijátszó eredmény lenne.

Ugyanez lenne az eredmény, ha az örökhagyó nem az örökbefogadott gyermeknek, hanem harmadik személynek ajándékozta vagyonát, amely esetben mindkét gyermek $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{4}$ részt kapna kötelesrészbe. Ez azonban nem helyes eredmény, mert az örökbefogadott gyermeknek a családba, az öröklési kapcsolatba való befogadása már magában azt jelenti a törvényes gyermekre, hogy ő ezzel a ténnyel kötelesrésze van szorítva, mert az egész vagyon helyett csak felerészt kap törvényes öröklés esetén.*

Amikor az örökhagyó örökbefogadott egy gyermeket, ezzel törvényes gyermekével szemben már kimerítette ajándékozási jogát; ha azután vagyonát harmadik személynek ajándékozza, ez már nem lehet törvényes gyermekének újabb sérelmére, hanem az ajándékozás csak az örökbefogadott gyermek jogait érintheti annyiban, hogy az is csak kötelesrészt kaphat; következésképpen az ajándékkal szemben a helyzet úgy alakul, hogy a törvényes gyermek megkapja kötelesrész fejében a $\frac{2}{4}$ -et, az örökbefogadott gyermek pedig az $\frac{1}{4}$ -et; marad az ajándékozottnak $\frac{1}{4}$ rész. A helyzet ugyanaz abban az esetben is, ha az örökhagyó a vagyonnak csak felét ajándékozza harmadik személynek, a vagyon fele pedig megmarad törvényes öröklésre. Ebben a felerészben ugyanis a két gyermek egyenlően örököl; tehát mindegyik kap az egész vagyonhoz viszonyítva $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{4}$ részt. A törvényes gyermek ebben az $\frac{1}{4}$ -ben kötelesrészét még nem kapta meg, követelhet tehát az ajándékból még ugyanannyit, hogy kötelesrésze ki legyen egészítve; az örökbefogadott gyermek ellenben nem követelhet semmit, mert ő megkapta kötelesrészét ($\frac{1}{4}$). Az ajándékozottnak marad $\frac{1}{4}$.

Már elől említett cikkemben rámutattam arra, hogy ez az álláspont, mely szerint az örökbefogadott gyermek kötelesrésze nem egyenlő a törvényes gyermek kötelesrészével, ellenkezni látszik azzal a jogszabállyal, hogy az örökbefogadott gyermek jogállása egyenlő a törvényes gyermek jogállásával, de logikus folyománya a másik jogszabálynak, mely szerint a kötelesrészt örökbefogadással sem lehet sérteni. Így lehet összeegyeztetni a két jogszabályt.

Alkalmazni kell ezt arra az esetre is, ha az örökbefogadott gyermek nem törvényes gyermekkel, hanem korábban örökbefogadott gyermekkel áll szemben, mert az első örökbefogadott

* Ne hozzuk fel ezzel szemben, hogy ugyanez áll be, ha az örökhagyónak még egy gyermeke születik, mert az a természet rendjén, az örökbefogadás ellenben kizárólag az örökhagyó akaratán alapul.

gyermek az örökbefogadással a törvényes gyermek jogállásába lépett, akinek szerzett jogait, tehát a kötelesrészhez való jogát, ami a vagyon feléből áll, újabb örökbefogadással sértetni nem lehet, mert ezt úgy kell tekinteni, mint az ajándékozást. Tehát az első örökbefogadott gyermek kötelesrésze $\frac{1}{2}$, a másodiké $\frac{1}{4}$. (Kúria 4582/1931. sz. 1932. június 21.)

Ha az örökhagyó később még harmadik gyermeket is fogad örökbe, ennek kötelesrésze nem $\frac{1}{6}$ azon az alapon, hogy hárman vannak, hanem csak $\frac{1}{8}$ -ad, mert az első örökbefogadott gyermek szerzett joga $\frac{1}{2}$ (kötelesrész), marad a vagyonból $\frac{1}{2}$ rész = $\frac{2}{4}$; a fél vagyon (és természetesen az első örökbefogadott is) számításon kívül marad; abból ugyanis, ami az első örökbefogadott gyermek kötelesrésze, a második örökbefogadott gyermek nem kérhet kötelesrészt, mert az örökbefogadott gyermek nem követelhet kötelesrészt az örökbefogadás előtt tett ajándékból (P. H. T. 295. sz.), már pedig az örökbefogadással juttatott kötelesrészt (kötelesrészeire vonatkozó igényt) ajándékszamba vesszük. Tehát a második örökbefogadás csak a fél vagyonra vonatkozik, így a második örökbefogadott gyermek kötelesrésze a fél vagyon fele, vagyis $\frac{1}{4}$ rész = $\frac{2}{8}$ rész; erre vonatkozik a harmadik örökbefogadás, tehát a harmadiknak kötelesrésze $\frac{1}{8}$ és így tovább, a negyediké $\frac{1}{16}$.

Ezért nem állhat elő az, hogy már négy gyermek örökbefogadása esetén túlhaladhatja a kötelesrészek (hányadok) összege az egész vagyont.

Mint említettem, mielőtt a Kúria a 7718/1922. sz. ítéletet meghozta, amelyben először mondta ki, hogy a kötelesrészt örökbefogadással sem lehet sértetni, a kérdést a tanács plénuma elé vittem és kidolgoztuk az előfordulható esetekre, hogy lássuk, lehet-e alkalmazni a felállított elvet minden esetre. Felemlíték pár példát.

Az örökhagyónak van egy törvényes gyermeke; ennek kötelesrésze $\frac{1}{2}$; örökbefogad egy gyermeket, ennek kötelesrésze $\frac{1}{4}$; még születik egy gyermeke. Két törvényes gyermek lévén, ezek kötelesrésze $\frac{1}{4} + \frac{1}{4} = \frac{1}{2}$, mert bármennyi legyen a törvényes gyermekek száma, azok kötelesrészeinek összege együtt $\frac{1}{2}$ -nél több nem lehet; az örökbefogadott gyermek kötelesrésze pedig $\frac{1}{4}$. Ha az örökhagyó ezután még egy gyermeket örökbefogad, ez az örökbefogadás már csak $\frac{1}{4}$ -re vonatkozik, mert $\frac{3}{4}$ részt már felfoglálnak az eddigi kötelesrészek; ebből az $\frac{1}{4}$ -ből a második örökbefogadott gyermek kötelesrésze felerész, tehát $\frac{1}{8}$.

Hogy alakul ebben az esetben a törvényes öröklés? Két törvényes gyermek és két örökbefogadott gyermek, összesen négy gyermek, a hagyaték $\frac{1}{4} - \frac{1}{4}$ részét öröklí mindegyik. A két törvényes gyermek és az első örökbefogadott gyermek az $\frac{1}{4} - \frac{1}{4}$ részben éppen csak kötelesrészt kapja meg, míg a második örökbefogadott gyermek az $\frac{1}{4}$ -ben megkapja teljes örökrészét. Egymással szemben tehát igényeik nincsenek.

Ha ellenben egy törvényes és két örökbefogadott gyermek van, úgy a törvényes öröklés rendje szerint $\frac{1}{3} - \frac{1}{3}$ jut mindegyikre. De minthogy a törvényes gyermek kötelesrésze $\frac{1}{2} = \frac{12}{24}$, a neki jutott $\frac{8}{24} = \frac{1}{3}$ részt ki kell egészíteni $\frac{4}{24}$ -del. Kérdés, hogy melyiktől kapja ezt? Az első örökbefogadott gyermek kötelesrésze $\frac{6}{24} = \frac{1}{4}$, ő tehát $\frac{2}{24}$ -del kapott többet kötelesrészenél; a második örökbefogadott gyermek kötelesrésze $\frac{1}{8} = \frac{3}{24}$, tehát $\frac{5}{24}$ -del kapott többet; így a törvényes gyermek kötelesrészből hiányzó $\frac{4}{24}$ -et a második örökbefogadott gyermek fizeti meg, mint később örökbefogadott, vagyis később ajándékozott. (Sortartás.) Tehát, ha a vagyon értéke 24,000— pengő, ezt öröklí hárman; mindegyik kap 8000 pengő értéket, de a második örökbefogadott gyermek megtérít a törvényes gyermeknek 4000— pengőt (8000 + 4000— = 12,000 pengő = kötelesrész); marad neki 4000— pengő, tehát kötelesrészen (3000— pengő) felül.

Ne legyen feltűnő, hogy itt a kötelesrészt s nem az örökrészt meghaladó többlet a felelősség alapja egy másik kötelesrész ki egészítésénél, tehát a rendes szabálytól eltérés mutatkozik; mert ez abból ered, hogy az örökbefogadás a törvényes gyermekkel és a korábban örökbefogadott gyermekkel szemben egészben ajándékozás lévén, csak a kötelesrész marad védett területnek.

Ha ebben a példában az örökhagyó az egész vagyont (24,000— pengő értéket) harmadik szén élynek ajándékozta, az ajándékozott fizet a törvényes gyermeknek 12,000— pengőt ($\frac{1}{2}$), az első örökbefogadott gyermeknek 6000— pengőt ($\frac{2}{8}$), a másodiknak 3000— pengőt ($\frac{1}{8}$); összesen 21,000— pengőt, marad tehát neki 3000— ($\frac{1}{8}$), mert az örökhagyó már csak ennyiről rendelkezhetett szabadon, a többi kimerítette az örökbefogadásokkal.

Hasonló a megoldás, ha az örökhagyó végrendelettel egész vagyonát törvényes gyermekére hagyta; úgy ez fizet az első örökbefogadottnak 6000— pengőt, a másodiknak 3000— pengőt, marad neki 15,000— pengő, tehát kötelesrészen felül 3000— pengő.

Ha pedig az örökhagyó az első örökbefogadottnak hagyta egész vagyonát, ez fizet a törvényes gyermeknek 12,000— pengőt, a második örökbefogadottnak 3000— pengőt, összesen 15,000— pengőt, marad neki 9000— pengő (kötelesrész és 3000— pengő).

Végre ha az örökhagyó a második örökbefogadottnak hagyja a vagyont, ez fizet a törvényes gyermeknek 12,000 pengőt, az első örökbefogadottnak 6000— pengőt, összesen 18,000 pengőt, marad neki 6000— pengő, tehát kötelesrészen felül 3000 pengő.

Ha az örökhagyó az első örökbefogadás után (vagy törvényes gyermeke mellé) egyszerre két gyermeket fogad örökbe, úgy ezek kötelesrészt együtt kell számítani, mert a megmaradt $\frac{2}{4}$ vagyonra ketten vannak, tehát kötelesrészük a fél vagyonból $\frac{1}{4} + \frac{1}{4}$, vagyis az egész vagyonra vonatkozóan $\frac{1}{8} + \frac{1}{8} = \frac{2}{8}$ -ad; marad tehát szabadon $\frac{2}{8}$.

Örökbefogadás esetén, ha törvényes gyermek van, vagy az örökbefogadások nem egy időben keletkeztek, a kötelesrész kérdését csak így lehet megoldani, mert mindenik örökbefogadottnak szerzett joga van a vagyon felére, illetőleg az előző kötelesrészen felülmegadó vagyon felére, s így a további örökbefogadás (ajándékozás) csak a maradékra esik, mert az örökbefogadás előtt tett ajándék (ebben az esetben korábbi örökbefogadás) nem felelős a később örökbefogadott kötelesrészeért.

Dr. Sándorfalvi Pap István.

A bűnvádi eljárás reformja.*

Felötlik most már az ellenvetés, hogy mégis csak a racionális álláspont az igazolt, mert a tagadhatatlanul büszkeségünkbe fejlett csendőri, rendőri és királyi ügyészi intézményeink is teljes erkölcsi garanciát nyújtanak — nem is szólva a vizsgálóbírói intézményről, — a tekintetben, hogy a nyilvánosság, sőt az ügyfélnyilvánosság kizárásával is lefolytatott nyomozati és vizsgálati eljárások mintegy az eljáróknak személyes garanciája mellett kifogástalanok.

Abban a meggyőződésben vagyok, hogy ezen lényeges, sőt az egész reformmozgalomban talán egyetlen lényeges kérdésben, megint az angol jog elzárkózásában, kételkedésben van az igazság.

Az első érvem a racionalistákkal szemben merőben racionális, amely azonban az okszerűség, a logika szempontjából megítélésem szerint, cáfolhatatlan.

Dicsekszünk azzal, nem szólva a járásbírói eljárásról, ahol rendszerint nyomozati vagy vizsgálati előzmények nincsenek, hogy hiszen maga a bírói ítékezés a főtárgyaláson hatékony garanciák alá van helyezve, korlátok közé van szorítva, nevezetesen, amint már fentebb felsoroltuk, a bírói ítékezésnek biztosítékai és korlátai a függetlenségen kívül a nyilvánosság, a közvetlen szóbeliség, az ügyfélegyenlőség és az a szabály is, hogy a bírói ítélet csak a tettazonosság korlátai között mozoghat és így is csak a főtárgyaláson fennforgott bizonyítékokra alapítható.

Az ítélelőbíró tehát csakugyan lényegesen és — megengedem, hogy így képzeletben — hathatósan korlátozva és ellenőrizve van a hatalom gyakorlásában. De kérdem most már, hogy ha maga az ítélelőbíró a racionális felfogás szerint is ellenőrzés és korlátozás alá volt fogandó, akkor miért nincs korlátozva az ítéleti ténymegállapításra is igenis kiható megelőző eljárásban ugyanilyen módon a nyomozó hatóság, vagy akár a vizsgálóbíró is? Hiszen ha az utóbbiak csakugyan személyi biztosítékot nyújtanak a pártatlanság, az elfogulatlanság tekintetében és az önkény vagy akár a tévedés szempontjából is, akkor ugyanezek a személyes garanciák talán mégis csak fokozottabb mértékben forognak fenn az ítélelő bírónál, aki végre is marasztalás esetén az erkölcsi felelősségnek önmagában fékező komoly súlya alatt is van. Mert a főtárgyalás nyilvánossága mégsem csak azért van, hogy szenzációs per esetén spektakuláriumot keressen ott a belépőjegyekért ostromló közönség. A logika szerint már most, ha az előbbi hatósági személyeknél, azok ellenőrzésénél merőben felesleges a biztosítékok keresése, felesleges s ily megkülönböztetésekkel egyenesen bántó teher ez az ítélelőbíró-nál is. Amint például a kitűnően szerkesztett 1853-as osztrák patens

* Az előbbi közleményt lásd a 8. és 11. számban.

szabály szerint nem is engedte be a végtárgyalásra csak a hatalom embereit s néhány ügyfél-bizalmi egyént. De fordítva, még inkább logikus és racionálisabb a tétel — és ez a lényegesebb — tudniillik, ha az ítélőbírónál szükség van óvó- és ellenőrző-biztosítékokra úgy, ha nem fokozottabb mérvben, de legalább is ugyanolyan mérvben szükség van erre a nyomozó hatóságokkal és bizony a vizsgálóbíróval szemben is.

Az angol jogról előadó és író tekintélyes urak egy-egy esettel szokták megvilágítani az angol eljárási jognak magávalragadó, szinte magasztos nyíltságát, szabadságát, méltóságát, de emellett gyorsaságát, biztonságát és határozottságát is. Csakugyan ez a mód, vagyis az eseti megvilágítás a legalkalmasabb arra, hogy szemléltetően meg is győzzön.

Vegyünk tehát mi is példákat :

Előrebocsátom az általános, a megszokott képet. A főtárgyalási elnök, aki egyben társaival együtt ítélőbíró is, maga a főtárgyalási elnök kezdi a tárgyalást a vádlott kihallgatásával. Ezen szerepében a törvény parancsából kötelességszerűen aktív az elébetárásokban, amelyek során kizárólag a mások által felvett írásbeli előzményekre támaszkodik, *forma szerint* valóban *szóbelileg*. Elég élénken. Hiszen ez csak az egyéni temperamentum dolga. Nem egyszer vitaszerű korholó modorban, mert óvhatatlanul idáig sodródik, miközben azon végigmenve, a vádlott elé tárja *az egész, szintén nem általa közvetlenül észlelt és rögzített peranyagot*. Ha előbb nem, már ekkor az előítéletnek bizonyos kényszerű hatása alá kerül. Hiszen végre is ezeket a vallomásokat, nemcsak a vádlottét, de a tanúkét is, valamint a szemlejegyzőkönyveket is mind-mind hatósági személy, az általában köztisztviselő tárgyat képező tekintély vette fel. Egymaga és egyoldalúan. Azok jóhiszeműsége mellett a hatalom súlya, tekintélye szól a nálunk elszigetelten inferioris helyzetű egyénnel, a vádlottal szemben. S közben kezében a vádlott jegyzőkönyve, amelyből megint elébetárja, hogy *más előtt* már miként vallott. Ez nálunk a közvetlenség. És sajátságos mégis, hogy a bűnvádi perrendtartásunk ezek ellenére nem tekinti a vádlottat bizonyítéknak, mert szavai és szerkezete szerint csak a vádlott kihallgatása után kerül a főtárgyaláson a sor «a bizonyítás felvételére». S mégis-mégis az ítéletben, mint bizonyítékok, közhelyek nemcsak magának a vádlottnak, hanem a vádlott-társnak önmagát is terhelő *nyomozati* beismerései, amelyek igen sok esetben a főtárgyaláson soha el sem hangzottak, hanem csak elébetartás módján szerepeltek, vagy mint a törvény szavai mondják : «forogtak ott fenn» az előző zárt, titkos, ellen nem őrizhető eljárásból. Fennforogtak pedig a nélkül, hogy ezt a bizonyítékot próba alá vehették volna maguk a felek, kivéve közülük az egyik ügyfelet, éppen az eljáró királyi ügyészt, aki annakidején maga vevén fel a vallomást, a megfogalmazott gyanú irányában egyedül és a nyilvánosság kizárása mellett élhetett és élt is egyoldalúan a kérdésnek elemi jogával és szükségével. És mindez az egyoldalúság azon jóhiszemű indokolás alapján történik a törvény szerint, hogy az ezen módon kímélt vádlott zaklatásnak ne legyen kitéve, holott megint csak egyenesen a nyilvánosság a tanú arra, hogy a kizárólagos elnöki kérdészi jogkör keretén belül a vádlott olykor bizonyos pellengérező módon a maga inferioris kiszolgáltatott helyzetében egyenesen vesszőt fut, csak azért, mert az ítélőbíró is nyomoz. S jönnek aztán a tanúk. A «bizonyítás». Megint elnöki kézben az előző vallomás s megint elkövetkeznek az elébetárások a tanúval szemben is, amelyeket pedig a közvetlenség elvén nyugvó perrend sehol elő nem ír, hogy azt mondjam, *sehol meg nem enged*. De jönnek gyakran ezek során is az elnöki viták s jön aztán nem egyszer a közbeeső bírói határozat is, amely a tanút egyenesen azért zárja el az eskütől, mert főtárgyalási vallomása ellenkezik a megelőző eljárásban tett vallomásával. Ez nálunk a közvetlenség.

De, hogy magára az eszmecsere tárgyaül szolgált jogorvoslati rendszerünkre vonatkozóan is mindjárt elővegyek egy mozzanatot, mindebben még nem merül ki a mi közvetlenségünk. Sorra kerül a fellebbezési bíróság s amit az ítélőbíró mégis ilyen közvetett közvetlenségű bizonyítás eredményének mérlegelése alapján a *nyomozati anyagból* a vádlott terhére az elsőfokon nem fogadott el, azt elfogadhatja — de nem egyszer el is fogadja — marasztalás alapjául a fellebbezési bíróság. Ez nálunk a közvetlenség.

De térjünk át egyes szemléltető megtörtént esetekre.

Az első terjedelmes, de feljegyzésre lényeges részeiben érdekes, mert tanulságos :

Az 1910-es évek elején Berettyószentmártonban, a faluszélen,

a lakásához vezető úton hajnalban a mellén talált több lösebbel, halva lelték a község nábobját : legidősebb T. S.-t. Az út a fia portája mellett vezetett el, amelyet másik oldalról derékszögben az országút határolt. A kerítés egyik oszlopa tövében friss vakondtúrás és abban *lábnyom* volt. E helyet, mint lesállást, minden más körülmény egybevéágása is valószínűsítette. A portán belül a ház megettí kertben tárgyi alapon súlyos gyanúok merült fel az ott lakozó T.-család ellen, ahol az asszony ötödik gyermekkel aznap kezdte meg a gyermekágyi fekvést. A kertben ugyanis egy *hátultöltő* kécsővű vadászfegyvert találtak elásva a csendőrök a második napon, amelyet beismerésük szerint az apa ifj. T. S. felhívására a két fiú, Sándor és Mihály azért ástak el, mert nem volt fegyvertartási engedélyük és a kihágási büntetéstől féltek. Komoly gyanúok, amint a perrendünk mondja : «alapos». A gyanú tovább ment. Nyilván az öröklés beálltát akarták siettetni s letartóztatásba kerültek nemcsak az apa és a két fia, hanem a két sógor is, az elhaltak két veje is. Ezek közül az egyik V., a községi bíró. Tagadtak, kivéve az elhaltak Sándor unokáját, aki a harmadik napra virradó hajnalon *beismert*, és kivéve még ennek öccsét, Mihályt is, aki formális kihallgatásra sem került. Másnap kint volt a vizsgálóbíró helyszíni szemlén. Ezután álltam mint védő az apa mellé, a sajátos külön vizsgálóbírói kérésre azonban az ezen vádlottal való érintkezést is addig elhalasztottam, míg a terhelteket ő is ki nem hallgatta. A fiú az eljárás negyedik napján még a vizsgálóbíró előtt is a beismerésnél maradt, tehát az előző csendőri nyomozás során tett beismerésén kívül *bíró előtti beismerése is volt*. Az ötödik napon tartott fegyverszakértői szemlén, amely a vizsgálóbírói szobában volt, belépése alkalmával az odakísért Sándor fiú már azzal kezdte, hogy nem mondott valót, a nagyapját nem ölte meg. Leintetett, bírói részről intetett le. Elérkezett az esküdtszéki főtárgyalás. A vád képviselőjében jeles ügyész, most a kir. Kúria kitűnő bírása, járt el, a védelem részéről velem együtt több tagtársunk. Az első főtárgyaláson a következők derültek ki egyelőre : A csendőri tényvázlatban foglalt első beismerés a Berettyószentmártonnal közvetlen szomszédos Berettyóújfalú községben történt, az ottani községházán, ahol két községi esküdt volt inspekciós s ahova a terhelteket éjnek idején a csendőrök bekísérték. A két esküdt a beismerés körülményeit a főtárgyaláson a következőképp tárta fel : A nyomozó csendőr-örmester, a községházára beérkeztek, Sándor fiút a nagyapjáról levett, vértől átitatott és attól szagos ingre fektette, azt tette a feje alá. Így fektette a lócára. Koronkint arról is faggatta, hogy «alszol-e Sándor?» A tényállásra vonatkozó kérdésekre a fiú csak tagadásban volt. Hajnaltájban az égő lámpafény mellett az örmester a meszelt falhoz közel állította a fiút azzal a parancssal, hogy a szemét le ne húnyja, hanem mereven nézze a fényt visszaverő fehér falat. A fiú előadása szerint ez rettenetes szenvedés. A fiú csak tagadott. Reggel az örmester végre azzal fordult a fiúhoz : «Sándor, az anyád halálán van, vérmérgezést kapott, ha valasz, Miskát, az öcsédet hazaengedem». És Sándor fiú beismerő vallomást tett, Miska fiú pedig hazament. A vizsgálóbíró előtt is első alkalommal tett beismerését azzal indokolta utóbb a terhelt, mert félt, hogy Miska öccsét is behozzák s az állítólag «halálos beteg» anyja három apró gyerekekkel magára marad.

Mellékesnek tetsző, de éppen a kritikus pillanatban jelentős mozzanat volt ennél a két főtárgyalási vallomásnál az, hogy előzőleg egyik kollégánk a tárgyalásközi szünetben hallotta, amint a csendőr-örmester a két esküdtnek utasításul adta, hogy annak a kérdéseire, aki a balsarkon ül, mindent megmondhatnak, de azon túl már «a védők» következnek. Mivel azonban eggyel több védő volt, mint ahány védői szék, a királyi ügyész helyére az egyik védő került. A királyi ügyész pedig egyvonalba az esküdtbírószék tanács-tagjaival. Az első községi esküdt tárt aztán fel a fentiek szerint mindent az említett védő kérdésére, a másik esküdt azonban már csak szembesítés után volt igazmondásra készíthető.

Nyomban megtörtént az ügyészi felszólalás. A két vő ellen indokolt vádelejtés és egyben bizonyításkiegszítés kérése abban az irányban, hogy való-e több más tanúnak is azon egyező előadása, hogy a T.-portát elhatároló kerítésnek az országút mellett vonuló része egy szakaszon hiányzik. Akkor már a védelem feltárta komoly gyanúját, hogy a gyilkosok nem az elhalt sértett leszármazói voltak, hanem az ő édestestvére, aki már emberéletért 8 évet ült azelőtt s aki minden jel szerint a gyilkosság elkövetése előtt betört az elhalt lakásába, ahol a szemle során is takarékbetétkönyvek és más értékek a földön heverték, azonban a testvér T. köte-

lezvénye, amelyről a vádlott apa és fiú tudtak, hiányzott. Sem az ő előadásuk, sem a védelem okfejtése nem talált hitelre a vád előtt. Hiszen volt *beismerés*. S jött az elrendelt újabb szemle napja. Amint a vasútállomásnál leszálltunk Berettyóújfaluban, hozták már a hírt a berettyószentmártoniak, hogy a volt fegyenc T. reggelre felakasztotta magát, miután megelőzően napokon át bibliai idézetek hangoztatásával bolyongott a falu utcáin. A vád az apa és a fiú ellen maradt. A szóbanforgó kerítésszakasz a szemle során is hiányzóknak találtatott, fennforgott tehát az a nyílt lehetőség, hogy azon keresztül bárki akadály nélkül juthatott el a kerítés kritikus oszlopához, ahol a friss vakondtúrásban a leshelyen a lábnyom az eset után találtatott. A főtárgyaláson is állott a vád, mert hiszen az egyik vádlottnak *«a vádlott társait is terhelő beismerése»* volt a bizonyíték s az elásott fegyver ennek különös súlyt adott. A sajtó már a nyomozat és a vizsgálat során ítéletet hozott, latolgatván, hogy az apa bitót, a húsz évet be nem töltött fiú pedig hány évi fegyházat kap.

A folytatólagos főtárgyalás szinte formalitásnak tűnt fel, mert hiszen tárgyi bizonyíték is volt az elásott és napfényre került *hátultöltő* fegyver s ott voltak a hullából kiboncolt ólomserétek, úgynevezett «posták», maguk a lövedékek, köztük egy nagy deformált ólomgöbecs is. A fegyverszakértő a bűnjelfegyvert emberölésre alkalmasnak mondotta. Nem is volt kétséges. Védői kérdésre szakszerűen megfelelt arra is, hogy a bűnjelek között fekvő és a fegyverbe illő patronba a halálos sérülés okozására mennyi minimális puskapor szükséges. Az ottlévő köcmennyiség igénybevételével megállapította és szemléltette azt is, hogy abból is mennyi minimális mennyiség szükséges a lefojtáshoz, hogy a kívánt feszítőerő kifejlődhessék.

Nem tudott azonban eleget tenni annak a védői felhívásnak, hogy magából a hullából kiszedett lövedékmennyiséget is aztán a hüvelybe helyezze, annál kevésbé, mert az ólomgöbecs nemcsak a hüvely nyílásába, de a csak 16-os méretű csőbe sem fért. Hátra volt a lábnyom rajza is, mint az első bírói szemle jegyzőkönyvének pontos és fontos adata. A tárgyalás legvégén történt ennek az ismertetése a felolvasott iratok között s ennek kapcsán volt a tiszteletteljes védői kérdés, hogy hány centiméter a lábnyom.

Az elnöki felelet az volt, hogy ez — és éppen ez — nincs megállapítva és feltüntetve. A védői zsebbeli mérce visszautasított és a tanácskozó-szoba vonalzójával állapított meg a pontos vizsgálóbírói rajz mérete, amely friss vakondtúrásban találtatott, ahol tehát az áruló lábnyom fizikai törvényszerűséggel *nagyobb* kellett volna hogy legyen, mint az azt okozó csizma. Kérte tehát, hogy az állítólag tettes vádlott csizmájának is mérete vétesse. Ez lényegesen nagyobb volt, mint maga a lábnyom s ugyanez maradt az eredmény kevés eltéréssel akkor is, mikor maga a meztelen láb méretett le.

Mindezek után a verdikt és az ítélet nem is volt kétséges. A második szemle napján magát felakasztó fegyházviseltnak volt a tanúk szerint az egész községben feltűnő kicsi lába, s neki volt nagyobb, egycsovú *előltöltő* fegyvere is.

Tehát nemcsak nyomozati, hanem vizsgálóbírói beismerés is volt, amelyeket az elásott fegyverben a beismeréssel összevágni látszó tárgyi bizonyíték is támogatott, s mégis az ártatlanság kétségtelen volt.

De ma is kétkedem abban, hogy a tárgyi adatok cáfoló ereje mellett is, ha nincs a két községi esküdtnék az igazmondása tanúvallomásaikban a beismerés *hatósági* előzményeire, nem csakugyan bitó lett volna-e a *fiú* beismerése alapján a kétségtelenül ártatlan *apának* a sorsa.

Pedig, hacsak legalább ügyfélnyilvánosság lett volna az előző eljárás verbális részének a felvételénél és ellenőrzését a védelem is eszközölhette volna, nemcsak a másik három már előbb szabadult egyén, hanem a nyolc hónapot fogházban igazán keservesen végigszenvedő apa és fiú is kikerült volna a hatalom kezéből. Pedig én semmitsem értek meg jobban az egész elhibázott eljárásban, mint az eljáró csendőrmesternek és a vitathatatlanul kiváló vizsgálóbírónak szubjektív meggyőződését a vádlottak bűnösségére vonatkozóan, sőt megértem adott helyzetében a csendőrmester buzgalmát is, amely őt atrocitásba, majd pedig a valót nem fedő ámtásba is sodorta.

(Folyt. köv.)

Dr. Medvigy Gábor.

A bírói függetlenség kérdése Magyarországon és Csehszágban.

A felsőház *dr. Juhász Andor*, a Kúria elnöke, felszólalására kihagyta a nyugdíjtörvénynek a bírákra vonatkozó szakaszát, amit a jogászi közvélemény meglepéssel fogadott. A magyar ügyvédség sohasem mulasztotta el, hogy a bírói függetlenség szószólója legyen, kérve-kéretlen, a nélkül, hogy ezért valaha is ellenszolgáltatást, vagy nehéz óráiban hasonló támogatást várt volna.

Nem lesz érdektelen talán, ha ebben a kérdésben olyan szakvéleményt hívunk fel Juhász Andor igaza és a kir. Kúria magas tekintélye mellett, akire aligha gondolt volna magyar ember: a cseh állam legfőbb bírósága, a brünni Legfelső Bíróság elnökének, *dr. Fajnor Vladimírnak* egy beszédét, melyet a szlovenszkoji jogászegylet 1933. évi közgyűlésén tartott és amelyet magyarra fordítva, a «Csehszlovák Jog» című kassai jogi szaklap teljes szövegében leközölt.

A Legfelsőbb Bíróságról szóló 1918: V. cseh államtörvény ezen bíróság hatáskörét a m. kir. Kúriával, illetve a bécsi Legfelső Törvényszékkel szemben lényegesen kiterjesztette. A Legfelsőbb Bíróság *közvetlen* fordulhatott a törvényhozáshoz, — nem az igazságügyminiszter útján — véleménye szerint szükséges törvények hozatalát vagy módosítását kívánva, s ami még fontosabb: az egész bírói kar legfelsőbb felügyelete nem az igazságügyminiszter, hanem a cseh Kúria elnöke vagy helyettese hatáskörébe tartozott.

Amint azonban a cseh állam alakulása, születése pillanatában, szinte annak mámorában hozott legszebb, legdemokratikusabb törvényeket, azóta folyton változtatja retrográd irányban, vagy oly magyarázatot ad, mely céljainak legjobban megfelel (hogy szállóige lett a mondás: Csehszágban minden *szabad*, de nem *lehet*), azonmód történt a Legfelsőbb Bíróságra vonatkozó törvénnyel is. Már az 1919. évi 216. számú törvény a bíróság hatáskörét, függetlenségét lényegesen csökkentette. Elvette kezdeményezési jogát s ezennél csak az igazságügyminiszter *megkeresésére* tehet *igazságügyi* törvényekre vonatkozó javaslatokat, másrészt kivette kezéből a bíróságok legfőbb felügyeleti jogát és csak az «észrevételezési» jogot hagyta meg.

Sokkal nagyobb izgalmat keltett azonban a cseh állam bíróságai körében egy új bírói *fegyelmi törvény* tervezete, melyet a kormány megküldött a csehszlovák bírák egyesületének és a német bírák egyesületének. (Jellemző, hogy még a bírói testület is kettévált.)

A javaslatról ezt mondja a cseh Kúria elnöke:

«A tervezet a végrehajtó hatalom kiterjesztésére mutat tendenciát, a bírói önállóság és függetlenség, tehát a bírói határozás alkotmányos biztosítékainak rovására.

Új bírói fegyelmi törvényt kiadni a bíróságok szervezetéről, a bírói pragmatikáról szóló törvény, tehát a bírák jogairól és kötelességeiről szóló törvény kiadása előtt, iskolapéldája annak, hogyan *nem szabad* a törvényhozónak eljárnia.»

Az Elnök a tervezet egyes rendelkezéseit bírálva, oly kérdésekhez nyúl, melyek a magyar nyugdíjtörvénnyel különös aktualitást nyerne s már csak ezért is figyelemre méltók.

«A tervezet 1. §-a a hivatali kötelesség megszegését azzal is definiálja, hogy «állami érdekek lettek megsértve, vagy *veszélyeztetve*». A fegyelmi vétség ily definíciója akkor sem fogadható el, ha a bírói fegyelmi tanácsok önállóan határozhatnának a végrehajtó hatalom ingerenciája nélkül, mert ez végeredményben *politikai* fegyelmi bíráskodáshoz vezetne.

A tervezet 44. §-a a fegyelmi büntetés törlését és következményei megszüntetését az igazságügyminiszternek tartja fenn, holott erről eddig a fegyelmi tanács, illetve elnöke határozott.

Az 57. § a bíró adminisztratív elbocsátását provideálja. Új bírói szervezés esetében, mely alatt a bírák *áthelyezhetlensége* nem érvényesül, az alkotmánylevél 99. §-a szerint külön szervezeti törvényt tétel fel, melyet a szükséghez képest esetről-esetre adnak ki és nem *általános* törvényt, s az új bírói szervezet *helyi* és *időbeli* terjedelmét mindig meg kell állapítani. Az új szervezésnél szerintem a bírák áthelyezhetőségének csak azon bírákra szabad kiterjedni, akiknek kerületeiben a területi változások történnek, minden más rendelkezés *alkotmányellenes*!

A tervezet kimondja, hogy a bírák elmozdíthatók és áthelyezhetők, ha a bíróság székhelye változást szenved. Eszerint, ha a Legfelsőbb Bíróság székhelyét Brünnből Prágába tennék át,

a Köztársaság bármely bíróját nyugalomba lehetne ezen a címen küldeni.

A 82. § újabb jogfosztás: a testi vagy szellemi fogyatkozás okából a bíró nyugdíjazását ezentúl nem az illetékes bíróság vezetője, hanem az igazságügyminiszter iniciálja.

A tervezet uniformizálni akarja a bírakat egyéb köztisztviselőkkel, nem törődve épp a hivatásból járó különbségekkel.

A tervezet a Legfelsőbb Bíróságtól el akarja venni saját bírái feletti fegyelmi bíráskodást, sőt a kerületi bírósági elnökök szempontjából hozott határozatait a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságnál létesítendő külön tanáccsal bíraltatná felül.

Az 1850. évben kelt és a Legfelsőbb bírói széket Bécsben létesítő császári pátens, amely a legsötétebb osztrák abszolutizmus idején kelt, sokkal több megbecsülést, tiszteletet és bizalmat nyújt, mint a fenti tervezet.

A tervezet szerint fegyelmi képviselő s egyúttal a bírói kar tiszteletének és megbecsülésének védője ezentúl nem független bíró, hanem közigazgatási tisztviselő, az államügyész volna. Ügyvédi fegyelmi bíróságnál ügyvéd a fegyelmi képviselő, csak bírónál nem lehetne karbeli?

A cseh bírák szövetsége *autonóm bírói kamarák* létesítését kívánta!

Másutt azt írja a cseh Legfelsőbb Bíróság elnöke:

«A végrehajtó hatalom az államváltozás óta következetesen azon célt követi, hogy a bírakra és ezzel közvetve magára az igazságszolgáltatásra minél nagyobb befolyást gyakoroljon.

Nem békülhetünk ki azzal, hogy a végrehajtó hatalom kormányrendeletekkel, sőt egyes kormány- és közigazgatási aktusokkal igyekszik fokozni a végrehajtó hatalmat a bírói hatalom rovására.

A bírói önállóság és függetlenség nem a bírói kar valamely privilégiuma, hanem a polgári szabadságok legerősebb és legnagyobb biztosítója, annak bármely megsértése csak veszélyeztetése és halálos veszedelme a polgárság emberi és polgári jogainak.»

... A Legfelsőbb Bíróság elnökének nyilatkozata annál érdekesebb, mert az új cseh állam modern törvényhozásában igyekezett a francia jogrendszerhez símolni, ahol tudvalevően régi jogfejlődés történelmi következményeképpen a törvényhozás a *közigazgatást* igyekezett mindig a *bírói* hatalommal szemben körülbástyázni... A nyilatkozatokból kitűnik, hogy ez a tendencia igyekszik is érvényesülni a nélkül, hogy a német-osztrák jogfejlődést figyelembe venné.

Megemlítem még, hogy bár a m. kir. Kúria teljes-ülési határozatai nem kötelezők a cseh bíróságokra, a gyakorlat követi, idézi sőt a döntvényeknek hivatalos kiadása is megjelent.

A cseh bíróságok ítéletei indokolásában gyakran találkozunk hivatkozással kúriai döntvényekre. Dr. Fajnor egyébként más alkalmakkal a legmelegebb elismeréssel nyilatkozott a régi magyar jogéletéről, a régi magyar jogászokról és különösen a m. kir. Kúria böles és magasnívójú judikatúrájáról.

A velünk minden téren szembeforduló cseh állampolitika idejében jólesik ezt a kimívelt európai hangot hallani, melytől «oda-átról» úgy elszoktunk már... Dr. Kuthi Sándor.

A bírói gyakorlat nyilvántartása.

Minden gyakorlati jogász naponta találja magát szemben azzal a kérdéssel, vajon van-e az előtte lévő jogesethez hasonló esetben felsőbbbírósági döntés és milyen?

Ilyenkor a döntvénytárban kezd bányászni, vagy — az újabbban örvendően szaporodó — rendszeres döntvényösszeállításokhoz fordul. Esetleg «specialista» kartársat kérdez meg.

A döntvénytárak még a leggondosabb összeállítás mellett sem terjeszkedhetnek ki a teljes bírói gyakorlatra. Az anyag óriási mennyisége mellett folyóirataink döntvénytárai csak a szemelvények szemelvényeire szorítkozhatnak és a közölt határozatok az egész anyagnak alig néhány százalékát teszik ki.

A legfőbb elvi jelentőségű döntések területén a döntvénytárak nagyjából kielégítő választ tudnak adni a gyakorlat kérdéseire. A joggyakorlat legfontosabb irányelveit a döntvénytárak szerkesztői állandó figyelemmel kísérik és aránylag kicsiny azoknak az eseteknek a száma, amikor lényeges elvi kérdésekben a felsőbbbíróságok gyakorlata hosszabb ideig nem válik közismertté.

Annál nagyobb a jelentősége az összeállítás teljességének a jog *hajszálcsoves jelenségeinek a területén*. A gyakorlati jog nem merül ki általános elvek alkalmazásában, «lényeges», «fontos» kérdések mikénti megoldásában. Az életben konkrét érdekek ütköznek össze, az ilyen érdekállásoknak apró-cseprő, minden esetben más színezése mellett. Az esetnek azok a «körülményei», amelyeknek mérlegelése és figyelembe vétele a jog hajlékonyságának legfőbb követelménye, többnyire háttérbe szorulnak akkor, mikor a döntvénytár szerkesztője elvi tartalmat keres a felsőbbbírósági határozatok tömegében. A mai jog mindinkább halad a *konkrét értékelés* irányára felé és számtalan az olyan eset, amelyben a nagy elvont igazsággal szemben az eset konkrétumában rejlő mikroszkópikus eltérés jutott érvényre és eredményezett az elvont fogalmi követelménnyel ellentétes, de az adott esetnek jobban megfelelő döntést.

Az élet nagy tarkasága, a milliónyi esetek milliárdnyi változata mellett az ilyen konkrét körülmények rendszerbe foglalása emberi erőt meghaladó feladat volna és ezt a feladatot a legbehatóbb döntvénytári összeállítás sem oldhatja meg. Nem vállalkozhatik ilyen rendszerezésre a döntvénytár már azért sem, mert ez azzal járna, hogy minden egyes esetet *annyiféle szempontból* kellene feldolgozni, ahány *részmozzanatra* az eset egyáltalában felbontható. Az eset szemléletének és megítélésének százféle fogalmi lehetősége minden esetnek százféle minősítését tenné szükségessé s ha a lehetőségeknek ezt a számát az esetek hallatlanul nagy tömegével egybevetjük, akkor már a rendszerezésre váró anyag mennyiségét is csak csillagászati számokkal lehetne kifejezni.

Alig van eset az életben, amelynek ne volnának ilyen konkrét kiágazásai. Ezek a «görcsök» az elvi, a fogalmi megítélés fáján, a perek anyagának olyan tekintélyes részét alkotják, aminőről az elméleti, az általános szemlélethez szokott elmének sejtelve sincsen. Ezek azok az elemek, amelyek az egyetemről az életbe kerülő ifjúságnak a legnagyobb nehézséget okozzák, s amelyek okai annak a nagyon ismert eredménynek, hogy az elméletileg képzett főnek az életben mindent újból kell tanulnia.

Az ilyen rendszerezhetetlen jelenségek *szabad értékelés tárgyai*. Minthogy gépies megkötésük, sablonizálásuk lehetetlen, ügyvéd és bíró szabad szellemi működése rajtuk alakítja, gyúrja, fejleszti a gyakorlatot.

Mégis bírónak, ügyvédnek egyaránt szüksége van arra, hogy ahol lehetséges, a szubjektív értékelés helyett az egyforma esetek egyforma elbírálása érvényesüljön. A *bíróval* szemben ott áll a jogrendnek az a biztonsági követelménye, hogy a megítélés minél kisebb mértékben legyen a bíró egyéniségének a függvénye és minél inkább fejezze ki a személytelen állam akaratát. Az *ügyvéd* előtt pedig ott kell lebegnie az ügyfél érdekének, amely azt kívánja, hogy képviselője, ha lehet, mutasson rá a legvékonyabb hajszálkérdésekben is a neki kedvező előző precedensekre.

Ezen a területen a rendszerezés és a fogalmi felépítés legyőzhetetlen technikai akadályai mellett csak a felmerült esetek részmozzanatainak minél kimerítőbb *nyilvántartása* adhat segítséget. Ilyen nyilvántartás létesítése túlnyomóan eseti jogunkban a legfontosabb gyakorlati feladatok közé tartozik.

Dr. Fürst László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.

A tisztességtelen versenyről szóló törvény (1923: V. tc.) ki-hirdetésének 1933-ban (jan. 5-én) volt s életbelépésének ez évben (május 15-én) lesz tízedik évfordulója. A törvény nagyterjedelmű bírói ítélkezést tett szükségessé, amely a budapesti kir. Ítéltáblának VII. tanácsát és a kir. Kúriának IV. tanácsát különösen nagymértékben foglalkoztatja. Évről-évre szaporodtak e jogterületen a legfelsőbb bírósági határozatok, mert a legfelsőbb bíróságok az abban hagyási kérdésekben, a kereskedelmi és iparkamarai választottbíróságok párhuzamos hatáskörének ellenére, igen sok esetben, a kártérítési kérdésekben pedig kizárólagosan döntenek. A pereknek — a kamarai hatáskör ellenére — a kir. bíróságoknál fel-szaporodását előmozdította az is, hogy a törvény szerint az, aki kártérítési igényt kíván támasztani, az abban hagyási kérdésben sem fordulhat előzetesen a választottbírósághoz, amelynek a hatás-köre csak olyan ügyekre terjed ki, amelyekben a felperes nem köve-

tel kártérítést és ennél fogva a kereset csupán abban hagyásra irányul. (44. §, v. ö. K. 1929. II. 8. P. IV. 3661/1928. Hjt. Dt. 22., 28.; 1929. XI. 13. P. IV. 6157/1929. Hjt. T. 11., 46. és *Lévy Béla*, Jogt. Közl. 1926. 107.; *Szente Lajos*, Ker. J. 1928. 88.; *Szentirmay Ödön* Jogt. Közl. 1929. 69. és 81.; *Schuster Rudolf* és *Löw Tibor*, u. o. 1929. 132.) A felsőbb bíróságok munkája ezen a téren a takarékosági okokból eszközölt perrendi egyszerűsítésekkel sem csökkent, mert a jogorvoslati korlátozások nem terjednek ki ezekre a perekre, amelyek a perértékre tekintet nélkül tartoznak a kir. törvényszékek hatáskörébe (Pp. 476., 521.; Te. 24., 37.). Az említett évfordulók alkalmat adnak e felsőbbbírói ítélezés eredményeinek szemügyre vételére, amely szemlélődés bevezetésében nem lehet megelégedni arról, hogy a budapesti kir. ítélőtábla említett szaktanácsának elnöke, aki a törvény életbelépése óta állt a tanács élén s akinek a törvény életre keltésének munkájában nagy a része: *Simay Gyula*, a magyar jogászság legnagyobb sajnálatára nemrég lépett nyugalomba.

(A következőkben idézett kúriai határozatoknál, amelyek 1934. január végéig terjednek, a kötet és sorszámkok, eltérő megjelölés híján, a «Hiteljogi Döntvénytár»-ra vonatkoznak s a határozatok maguk P. IV. jelűek.)

I. *Üzleti verseny*, amelynek tisztességét biztosítani a törvény célozza, minden gazdasági tevékenység, amely közfelfogás szerint az ipari vagy kereskedelmi élet köréhez tartozik, nyereség elérésére, jövedelemszerzésre irányul és versenyhatás elérésére általában alkalmas. (1932. V. 18. 6042/1931. 25., 139.; 1933. III. 17. 3809/1931. 26., 99.) A törvény ezért nem csupán a K. T. vagy az Ipartörvény hatálya alá eső üzemekre vonatkozik, hanem kiterjed mindazokra a vállalatokra, amelyeket a közfelfogás ipari természetű szabadfoglalkozásnak minősít, vagyis minden vagyoni vagy nem vagyoni szolgáltatás visszerhes teljesítésével járó üzleti alapokra fektetett szabadfoglalkozásra. (1932. III. 16. 7076/1930. 25., 113.; 1932. V. 3. 1257/1931. Jogt. Közl. 1932. 191. Szem. 1a.) Ily üzleti versenyt folytatnak ezért a tánciskolai vállalat (25., 113.), a gyógyszerész (25., 139.), a vásári árus (1933. IX. 26. 2516/1933. 26., 193.), a távbeszélőhálózat előfizetői névsorában pénzért hirdetések közlő kir. posta (1932. III. 17. 5463/1930. 25., 118.). Az ingatlanokra vonatkozó adásvételt és bérletet közvetítő ipar gyakorlása során jelentkező versenyt is a Tvt. alapján kell elbírálni, tekintet nélkül arra, hogy a közvetített ügyletek nem kereskedelmiek (1930. XII. 3. 5143/1929. 24., 41.). Ugyanígy azokat a cselekményeket, amelyekkel két fél ugyanannak a külföldi gyárnak a képviselőjét óhajtotta megszerezni (26., 99.). Versenycélzat nélkül természetesen a cselekmény üzleti versenynek nem minősülhet. (1932. III. 2. 5707/1931. 25., 102.; Jogt. Közl. 1932. 191. Szem. 1a.)

II. A tisztességtelen versenynek sértettje a *versenytárs* (23. §), aki ebben a minőségében a törvényből eredő jogok érvényesítésére jogosult (1932. XII. 23. 1307/1931. 26., 45.), és pedig abban az esetben is, ha ő maga is elkövetett tisztességtelen versenyeselekményt, ami nem mentesíti ellenfelét (1933. VIII. 30. 6255/1933. 26., 177.). Versenytársaknak kell tekinteni azokat a vállalatokat, amelyeknek üzleti működése az üzleti verseny terén összeütközésbe kerülhet (1933. VI. 28. 160/1933. 26., 173.), ha csak bizonyos ponton is. De nem szükséges, hogy az ügyletek terjedelme és minősége teljesen azonos legyen (1934. I. 11. 3087/1933. 27., 47.). Éppen ezért ugyanannak a közkereseti társaságnak a tagjai nem versenytársak és így egymás ellen a Tvt. alapján fel nem léphetnek (1930. V. 21. 4001/1929. 23., 62.), rendszerint a gyáros és a kereskedő sem (1930. ápr. 30. 6821/1929. Keresk. J. 1930., 148.). A belföldi (1928. jan. 19. 6354/1927. Hjt. T. 9. 135.), vagy külföldi cég nevében és számlájára árusító vezérképviselő sem önálló versenytárs (1932. XII. 23. 1148/1931. 26., 44.), ennek minősül ellenben az a belföldi cég, amelyre a külföldi kizárólagos joggal ruházta át cikkei előállításának és forgalombahozatalának jogát (1930. XII. 16. 7674/1930. 24., 12.). Hasonlóan az önálló ügynök, aki valósággal önálló üzleti tevékenységet folytat (1931. VI. 18. 1173/1931. 24., 85.).

A versenytársi minőségnek megállapításánál az áru előállításával vagy forgalombahozatalával, ipari vagy kereskedelmi szolgáltatások teljesítésével tényleges foglalkozás és nem az ily foglalkozásra való formai jogosultság (iparigazolvány) az irányadó (24., 85.; 26., 173.; 1932. V. 18. 6042/1932. Jogt. Közl. 1932. 191. Szem. 1b.). Az ipar gyakorlásának ideiglenes szünetelésével sem szűnik meg a versenytársi minőség (1932. XI. 8. 2430/1932. 26., 8.; 1933. VI. 6.

2126/1931. 26., 149.; 1933. XI. 14. 2963/1933. Jogt. Közl. 1934. Szem.).

A távolsági viszonyok sem szüntetik meg a versenytársi minőséget, ha a kifogásolt versenyt üzőnek működési köre szűk ugyan, de a sértett vevőkör az egész országra kiterjed (1933. I. 27. 2381—1931. 26., 60.).

A Tvt.-en alapuló keresetet nem zárja ki az sem, hogy a versenytárs az ellene irányuló cselekmény elkövetésekor még csak alakulóban volt. Valamely üzletalapításnak törvénytelen eszközzel lehetetlenné tételével szemben alapítói védelemben részesülnek (1928. VI. 22. 2066/1928. 21., 65.).

A sértett versenytársaon kívül a szakmabeli érdekek előmozdítására hivatott belföldi gazdasági testületek és szakegyesületek is követelhetik ugyan a tisztességtelen verseny abban hagyását (32. §) s tehetnek a törvény 16—22. §-ában meghatározott büntettek és vétségek esetében magánindítványt (24. §), de kártérítést, vagy nem vagyoni kárért elégtételt nem követelhetnek. (1927. XII. 14. 3512/1927. 21., 6.)

III. A Tvt. alapján *perbevonható* mindenki, akinek magatartása a Tvt. valamely rendelkezésébe ütközik, a törvényben meghatározott egyes cselekmények tényálladáskához képest tehát esetleg az is, aki a cselekményt nem a saját üzlete, hanem más versenytárs érdekében a magánjogi felelősséghez szükséges önállósággal követte el. (26., 45. Ugyanígy : 25., 113. Azelőtt ellenk. : Hjt. T. 9., 135.; 1928. XI. 14. 1207/1928. 22., 8.; 1930. XII. 11. 5912/1929. 24. 40., amely álláspont bírálatát l. *Löw Tibor*, Jogt. Közl. 1928. 232.)

Az üzlettulajdonos (a vállalat birtokosa) nemcsak vagyoni felelősséggel tartozik az üzleti alkalmazottnak a Tvt.-be ütköző cselekményeiért (33. § 3. bek.), hanem köteles gondoskodni arról is, hogy alkalmazottai a cselekményeket abban hagyják, amely igényrel szemben nem hivatkozhatik arra, hogy megválasztásuknál, felügyeletükénél és utasításuknál kellő gondosságot fejtett ki (1932. IX. 21. 274/1931. 25., 188. Ugyanígy : 26., 99. és részben már 1932. VI. 30. 8487/1930. 25., 168., de még eltérően : 1931. I. 8. 5906/1929. 24., 11.). S az üzlet körében tevékenységet kifejtő, vagy az üzlet érdekében akár csak esetileg is eljáró családtagok az üzlettulajdonos versenyjogi felelőssége szempontjából az üzleti alkalmazottakkal egy tekintet alá esnek (1933. I. 12. 5012/1932. 26., 53.).

Az üzlettulajdonos, aki a segédek sérelmes magatartását tudva tűrte, a cselekmény *részese* s felelőssége nem korlátozódik a Tvt. 33. §-ának 3. bekezdése szerint (1931. IX. 17. 7901/1930. 24. 112.). A részesről nemcsak kártérítés követelhető, hanem a cselekmény abban hagyása is (26., 45.). Közömbös, hogy a sérelmes cselekmény elkövetője önkéntes elhatározásból, avagy mások megrendelésére (felbujtására) járt-e el. (1932. XII. 16. 4366/1932. 26., 40.)

(Folyt. köv.)

ő.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Az iparendedély** nem magánjogi forgalom tárgya és annak forrása kizárólag az engedély kiadására hivatott hatóság határozata. (Kúria, 1933. nov. 9. P. IV. 3565/1933.)

2. **Semmis jogügylet.** Pénzügyminiszteri rendelettel gyufa előállításának céljára szolgáló ipartelep létesítésére adott átruházhatatlannak minősített engedélynek az átruházása semmis. (Kúria, 1933. nov. 15. P. IV. 1473/1933.)

3. **Okirat.** Ha a szóbeli úton már létrejött megegyezés után a felek abban állapodnak meg, hogy megegyezésükről utóbb írásbeli szerződés állíttassék ki, a szerződés írásbeli kiállításának elmaradása, a szóbeli úton már megkötött szerződés joghatályára csak abban az esetben van befolyással, ha a feleknek a körülményekből megállapítható ügyleti akarata az írásbeli alaktól a szerződés érvényességét tette függővé. (Kúria, 1933. nov. 15. P. IV. 4734/1932. Ugyanígy : 66. E. H.)

4. **Ügyletkötési hatáskör.** Oktatás vagy nevelés célját szolgáló intézet igazgatójának jogköre ebben a minőségében, külön megbízás nélkül, nem terjed ki olyan szerződések kötésére, melyek nyilván kívül esnek a vezetése alatt álló intézet szükségletének keretén. (Kúria, 1933. nov. 22. P. IV. 6274/1932.)

5. **A közkereseti társaság** feloszlásában való kölcsönös megállapodás hiányában az a pusztán tény, hogy az egyik tag ezen a

napon a vállalatot elhagyta, vagyis a társasági szerződésből folyó kötelesek további teljesítését egyoldalúan megtagadta, a közkereseti társasági jogviszonyt jogszerűen meg nem szüntette, kivéve, ha már ekkor olyan ténykörülmények állottak fenn, amelyekre való tekintettel a tagnak a társaság feloszlását előleges felmondás nélkül is joga volt a K. T. 100. §-a értelmében követelni. (Kúria, 1933. nov. 17. P. IV. 3856/1932.)

6. **A részvénytársaságnak** oly igazgatósági tagja, aki ebben a minőségében maga is oka károsodásának, kártérítést a többi igazgatósági tagtól nem követelhet, ha e tagok vétkességi fokának s a kárral kapcsolatának nagyobb mértéke ezt nem indokolja. (Kúria, 1933. nov. 7. P. IV. 182/1932.)

7. **A gőzhajózási vállalatok** az 1884: XVII. tc. 183. §-a g) pontja értelmében nem esnek ugyan az ipartörvény rendelkezései alá, de az általános magánjog szabályai szerint is az az alkalmazott, akit a munkaadó szolgáltatából jogos ok nélkül bocsát el, kártérítésre tarthat igényt, de kár igazolása nélkül is joga van a kikötött, vagy törvényes felmondási időre járó illetményekre. Bár nem állottak be a nyugdíjazásnak a szolgálati szabályzatban előírt feltételei, mégis a hathavi felmondási idő leteltétől jár a nyugdíj, mert a vállalat a jogtalan elbocsátással megfosztotta az alkalmazottat annak a lehetőségétől, hogy nyugdíjazásának szabályszerű előfeltételeit a szolgálatban elérhesse. (Kúria, 1933. nov. 14. P. II. 2860/1931.)

8. **Ipari tisztviselő** az az alkalmazott, aki ipari üzemben túlnyomó részben műszaki természetű szellemi tevékenységet, vagy túlnyomó részben kereskedelmi természetű tevékenységet fejt ki. (Kúria, 1933. nov. 14. P. II. 985/1932.)

9. **A munkavállaló azonnal kilépése** okának közlésére nincs szükség akkor, amikor az nyilvánvaló, de a kilépés közlésének nyomában kell megtörténnie, mert a kilépési oknak huzamosabb időn át nem érvényesítése, a munkavállalónak arra a szándékára mutat, hogy annak az oknak az alapján az azonnali kilépés jogával élni nem kíván, azt ebben a vonatkozásban megbocsátja. A megbocsátási szándékot azonban a munkavállalónak egész magatartása alapján kell s lehet csak megállapítani. (Kúria, 1933. okt. 31. P. II. 522/1932.)

10. **A vasúti alkalmazott**, aki az 1919. november havi viszonyok között munkahelyéről bejelentés nélkül a románok által megszállott más községbe távozott, magára vette az ezzel járó kockázatot s a románok által történt letartóztatásra és fogvatartásra ezért, mint mentségi okra, sikerrel nem hivatkozhatnak. (Kúria, 1933. nov. 7. P. II. 2070/1932.)

11. **Az özvegyi nyugdíj** és nyugdíjtermészetű kegydíjigény ellenkező kikötés vagy rendelkezés hiányában rendszerint azt a feleséget illeti meg, aki az alkalmazottal még annak a szolgálat alatt lépett házasságra. (Kúria, 1933. nov. 17. P. II. 960/1932.)

H. D.

Szemle.

— **A «tekintély-büntetőjogé»** a jövő, amely az eddigi individualisztikus büntetőjog helyett a közösségi érdekeket tolja előtérbe. Állítólag erre a konklúzióra jutott *Angyal Pál* a szolnoki városháza nagytermében az ottani összjogászságnak a szovjet-büntetőkédekről, Mussolini kódexéről és az 1933. évi náci-javaslatról tartott előadásában. Hogy a kisebbségi erőszak gondolatát eszményesítő három forradalomból minő jövő fog az emberiségre leszűrődni, azt senki, tehát még a büntetőjog tanára sem tudhatja, de tudnia kell, hogy a civilizált emberiség nem csupán a fentemlített három országból áll, tehát a büntetőjog jövőjét talán mégsem kizárólag a saját kusza gondolataitól megkötyagosodott forradalmi strébernek az elképzelése határozza meg. Reméljük, hogy a szolnoki előadás idézett konklúzióját egyik szaklap-társunk talán mégsem egész szabatosan reprodukálta. Mert azt talán alig lehetne állítani, hogy az individualisztikus büntetőjog nem a közösség, hanem a gyilkosok, rablók vagy gyújtogatók érdekeit szolgálta. Ha Montesquieu és Beccaria óta a kultúrnépek büntetőjoga a büntetést a bűnösséggel igyekszik arányba hozni, úgy ezzel az «álhumanizmussal» éppen a társadalom érdekeit kívánja eredményesebben meg-

oltalmazni. Mindenesetre jellemző azonban, hogy a vád, amely szerint az individualisztikus büntetőjog az egyes érdekét szolgálja a társadalomával szemben, nem éppen forradalmi újdonság, hanem feltalálható már abban a bíráltnak keresztelt piszkolódásban, amellyel a *Note ed Osservazioni* szerzője: Vincenza Facchinei, dominikánus szerzetes Beccaria halhatatlan művét részesítette. Éppily kevésbé forradalmi újdonság a «tekintély-büntetőjog» sem. Amióta állami büntetőjog van, az mindenkor az állam tekintélyén alapult. Minél messzebb megyünk a múltba, minél fékteleb- nebbül tobzódott a büntető hatalom az egyéniségnek teljes semmibevételével, annál autoritatívabb volt a büntetőjog. Aki a jövőt a múltnak feltámadásában látja, az kiélheti ugyan reakciós vágyálmait, kiszolgálhatja a politikai forradalmakat, de a tudomány prófétájának éppoly kevésbé számít, mint ahogy szöges ellentétbe kerül azzal a múltbeli feltámadással, amelynek most üljük ünnepét. Krisztus feltámadása ugyanis az embert, az egyént szabadította fel, nem pedig a pogány ösztönöknek hódoló tömegeket igazolta, amelyek Barabbásnak megkegyelmeznek, de keresztre feszítik a Megváltót. Épp ezért reméljük, hogy a büntetőjog tudós professzora sietve föl fogja világosítani a gyanútlan szolnoki hallgatóságát, hogy mennyire félreértették az előadásából levont következtetést, amely szerint nem Binding és Liszt, hanem Frank II. és Kerl urak a jövő büntetőjogának hivatott hírnökei.

— **Jogegységi Döntvény.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa május hó 5. napján a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «A haszonbérbeadott ingatlan új tulajdonosa, aki az ingatlant vétel útján szerezte, a haszonbérletet a törvényes felmondási idő megtartásával felmondhatja-e abban az esetben, ha a bérlet a telekkönyvbe bejegyezve nincs, de a tulajdonváltás alapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudott a bérleti szerződésnek arról a kikötéséről, amely a bérlet tartamát a törvényes felmondási időn túl terjedő időre állapítja meg? (Vonatkozással egyfelől a kir. Kúria 530/1913. P. számú, másfelől a szegedi kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság Pf. I. 6659/1929. és Pf. II. 6011/1932. számú határozatára.)» Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében *dr. Koós Emil* kir. kúriai bír.

— **A jogeszköz használatával való fenyegetés (minae iuris) mikor zsarolás?** Lapunk 11. számában (a 64. lapon) bírálat tárgyává tett kir. ítélőtáblai döntés azt mutatja, hogy az ebben a kérdésben kialakult kúriai gyakorlat még mindig nem ment át eléggé a jogászai köztudatba. Ezért nem látszik feleslegesnek az alábbi tájékoztató összeállítás közlése.

Kúria: 1. Amit valaki jogai megóvása végett jogosult megtenni, annak megtételét büntetlenül kilátásba is helyezheti. (*BDtár* XXV. 18.).

2. Feljelentéssel való fenyegetés nem jogtalan módja a követelés érvényesítésének, ha annak, aki a fenyegetést használta, büntetőjogi igénye van a megfenyegetéssel szemben. (*BDtár* XXIII. 139.)

3. Ha a feljelentéssel való fenyegetés annak a követelésnek érvényesítésére irányult, amely a fennforogni vélt bűncselekmény által veszélyeztetettnek látszott, nem állapítható meg a zsarolásnak az az alkateleme, hogy a fenyegető jogtalanul akart magának vagyoni hasznot szerezni. (*BDtár* VIII. 184.)

4. Ha az, aki a fenyegetést használta, méltán volt abban a felfogásban, hogy joga van a bíróságnál elégtételt keresni, a hatósági jogsegély igénybevételének kilátásba helyezése nem oly jogellenes fenyegetés, aminőt a zsarolás tényálladékaéhoz a törvény megkíván. (*BDtár* XVIII. 44.).

5. Nem követ el zsarolást az, aki a tények alapján alaposan következtetheti, hogy jogellenesen tartják vissza az ő dolgát és aki ennek folytán feljelentéssel való fenyegetéssel sürgeti a dolog kiszolgáltatását. (*BDtár* VI. 73. — *BHT* 500. *EH.*)

6. Feljelentéssel való fenyegetés abból a célból, hogy az, aki a fenyegetést használja, a sérelmére elkövetett bűncselekmény okozta kárával arányban nem álló vagyoni hasznot szerezzen magának: zsarolás. (*BDtár* XX. 4.)

7. Perrel való fenyegetés a követeléshez való juthatásnak nem jogtalan módja akkor, ha a követelés világos vagy jóhiszeműen

vitatható. Ha a fenyegetőnek nincs követelése, de úgy tűnteti fel, mintha lenne, vagy ha követelése van is, de a jogosan követelhető összeg a fenyegetéssel követelt összegén nyilvánvalóan mélyen alól marad, akkor már a perrel való fenyegetés vagyoni haszon végett kényszerítő befolyás arra, hogy a fenyegetett a perrel járó kellemetlenségek elkerülése végett olyant cselekedjék, amit különben nem cselekednék meg. (BDtár XXI. 15.)

8. Ügyvéddel szemben fegyelmi feljelentés kilátásba helyezése nem zsarolás, ha az ügyvéd oly magatartást tanúsított, amelyet mint szabálytalanságot joga volt a fenyegetőnek az Ügyvédi Kamara tudomására hozni. (BDtár XXIII. 73.)

9. Ügyvédjelöltnek az Ügyvédi Kamaránál — tehát magánjogi követelések behajtására hatáskörrel nem bíró és az ügyet csakis fegyelmi és felügyeleti szempontból elbírálni hivatott hatóságnál — való feljelentéssel megfenyegetése: zsarolási eszköz. (BDtár VI. 182.)

10. Zsarolás eszköze: katonatisztnek megfenyegetése azzal, hogy ha ki nem egyenlíti a becsületszávának lekötésével megfizetni ígért tartozását, úgy őt felettes katonai hatóságánál feljelenti. A követelés behajtása ugyanis nem a katonai hatóság hatáskörébe tartozik és az adós katonatiszt a feljelentés folytán becsületügyi eljárásnak volt kitéve. (BDtár VI. 183.)

— **A gazdaadósok kezeseitől követelhető szolgáltatások.** A gazdamoratóriumrendelet bírálata kapcsán különösen kifogásoltam, hogy a rendelet megfosztja a gazdaadós kezését és egyetemleges adóstársát (amennyiben maga nem gazda) attól a kifogástól (Mjtj 1200), hogy a főadós halasztást kapott, tehát a kezes tartozása sem esedékes.

Bírálatomban (Jogt. Közl. 1933. évf. 242. l.) szándékosan csak a rendelet 28. és 31. §§-ra utaltam és nem kutattam, tartozik-e a kezes azzal a kamatkülönbözettel, melyet a rendelet 8. §-a a főadósra elengedett.

E kérdés körül nagy vita keletkezett (Dr. Nánai Lajos: Magyar Jogi Szemle 1934. évf., 84. l.). A hitelezők a rendeletet úgy értelmezték, hogy az a kamat egy részét csak a gazdának engedte el, a kezesnek azonban a különbözetet meg kell fizetnie, és pedig minden halasztás nélkül.

Felette érdekes, hogy a P. K. ebben a kérdésben körlevelet intézett tagjaihoz, amelyen dr. Földes Mór most megjelent Gazdavédő Jogszabályok Lexikona (II. kötet, 294. l.) egész terjedelmében közöl. A körlevél bevezető részében jelenti, hogy a gazdaadósok köréből mind sűrűbben érkeznek panaszok a pénzügyminiszterhez, hogy egyes hitelezők a gazdaadósok egyik kötelezettjétől nagybőrtékű kamatot vagy tőkefizetést követelnek, mint amennyit maga a gazdaadós fizetni köteles.

Felkéri a P. K. tagjait, hogy ne járjanak el a kezesekkel szemben a rendelet intencióival össze nem egyeztethető szigorral és ne igényeljenek nagyobb tőketörlesztést, mint amennyi a gazdaadóstól követelhető. Továbbá, hogy a gazdaadóstól és együttkötelezetteiktől együttesen csak oly mértékű kamat megfizetését igényeljék, amely a kamathozzájárulással és a hitelintézetet terhelő évi $\frac{1}{2}\%$ számításba vételével kiadja a felszámítható kamattételt.

A P. K. ezen körlevele dicséretreméltó és nem is tenném szóvá, ha nem hivatkoznék arra, hogy a körlevélben kifejezett kérelem »egyezik a Pénzügyminiszter úr felfogásával«.

Ez a rendelet azonban szükségképpen a következő furcsa kérdések felvetését teszi szükségessé: ha a Pénzügyminiszter úr felfogása egyezik a körlevéllel, akkor miért van más a rendeletben, mint a körlevélben? Ha pedig téves a rendelet, akkor miért nem változtatja azt meg a Pénzügyminiszter úr és miért elégszik meg azzal, hogy a P. K. körlevélben reá való hivatkozással kéri tagjait, hogy ne érvényesítsék azokat a jogokat, melyeket a rendelet nekik biztosít? Végül ki fogja megkérni azokat a hitelezőket, akik nem tagjai a P. K.-nak, hogy tartsák tiszteletben a miniszter intencióit, melyek a rendelet intézkedéseivel ellenkeznek? T. M.

— **Szokola Leó:** »A gyámügy reformja« című tanulmánya különnyomat (a Városi Szemle XIX. évfolyamából) abból az alkalomból íródott, amidőn a kormány a nemzeti munkaterv keretébe beleillesz-

tette a gyámügy reformját is. Szerző hangsúlyozza, hogy tisztán magánjellegű munkát készített, amely anyaggyűjteményül szolgál a belügyminisztériumban készíthető hivatalos javaslat számára. Figyelemreméltó a gyermekvédelem racionalizálására irányuló törekvés, az 1877: XX. tc. nem világos szakaszainak minden vonatkozásban való átjavítása, kiigazítása. Érezhető, hogy a szerző alaposan tanulmányozta a német és a svájci jogot és teljes mértékben kifejezésre akarja juttatni törvénytervezetében a bíróságaink gyakorlatát magában foglaló új Magánjogi Törvénykönyvjavaslatot. Szerző fontosnak tartja, hogy állapíttassék meg a bírói és ügyvédi vizsga, mint kötelező képesítés a gyámhatóság fogalmazói karánál. Ezt különösen a Te. tette fontossá, mert a törvényes kiskorúak tartási ügyeinek nagyrésze gyámhatósági hatáskörbe került, s ezzel az árvaszék jogvitás ügyeinek a száma jelentősen emelkedett.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

A Jogtudományi Közlöny 1898—1911. évfolyamai beköltve, az 1912. évfolyam kötetlenül kaphatók. Érdeklődők forduljanak telefonon (Telefon: 290—75.) vagy levélben a kiadóhivatalhoz.

620

Mit kereshet az ügyvéd? Jelöltet, gépirónót, házfelügyelőt, házvezetőnőt, lakást, mindenest, szakácsnőt, nevelőnőt, takarítónőt stb. Mit akar venni vagy eladni az ügyvéd? Bérházat, birtokot, bútort, írógépet, irodaberendezést, nyaralót, pénzszekekrényt, szőnyeget stb. Mindent megkaphat, eladhat a napilapok apróhirdetése révén. Kartársainknak igen nagy kényelmet nyújt, hogy apróhirdetéseiket telefon útján (125—58.) feladhatják az Erdős-irodában. Ügyvédeknek az Erdős-iroda 10% engedményt ad az eredeti kiadóhivatali árból.

621

Kisközügylési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: »Tempo«-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

622

HIRDETÉSEK.

Most jelent meg!

**Az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól
szóló anyagi jogszabályok tana,
különös tekintettel a bírói gyakorlatra**

írta

Dr. Schwartz Tibor

kir. törvényszéki bíró

Ötödik, teljesen átdolgozott kiadás

Ügyvédeknek, bíróknak, magántisztviselőknél nélkülözhetetlen!

Ára 3 pengő 20 fillér

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Kodifikálatlan kódex. — Dr. Csányi István budapesti ügyvéd: A hitelező jelenlegi jogai záloglevelek kibocsátásának alapját képező aranydollar-kölcsönöknél. — Törvénykezési Szemle. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: A végrendeleti tanúk záradéka. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 14. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 2.

Kodifikálatlan kódex.

Azaz, pontosabban szólva, törvénné nem vált (törvénytelen) kódex. Furcsa műfaj. De tény az, hogy van, mert a M. T. J. tényleg nem egyéb, mint törvényerőre nem emelkedett, a gyakorlatban azonban törvényként alkalmazott jogszabálygyűjtemény. Az egykori osztrák-magyar Monarchiáról szállóigévé vált az a megállapítás, hogy bármennyire különböző nyelvű és fajú népek lakják, akik egymással semmiféle rokonságban nincsenek, a Monarchia mégis olyan politikai és gazdasági szükségesség, ami, ha nem volna, azt egyenesen ki kellett volna találni. Ilyenféle furcsa műfaj a kodifikálatlan kódex is. Az életviszonyoknak emberfeletti ötletessége teremtette meg, s az ötlet nagyszerűen bevált. Van is magánjogi kódexünk, nincs is. Azaz, hogy mint alakszerűen megalkotott törvény nincsen, de mint élő jog létezik. Nemcsak létezik, hanem a gyakorlatban hovatovább ugyanolyan rendszerességgel alkalmazzák, mintha írott törvény volna. Pedig ennél is több, mert ha a közvélemény egy sok százra, sőt ezrekre menő paragrafustömeget minden külső kényszer nélkül kötelező jogszabályként elismer és azokat a felmerülő életviszonyokra alkalmazza, ebben a spontán megnyilatkozásban a legnagyobb erő és elismerés rejlik. Érdekes megfigyelni, hogy amíg kezdetben csak egész szórványosan, mondhatni félénken történt hivatkozás a kódex egyes szabályaira, és ez is inkább csak a felek előterjesztéseiben és jogvitáiban, addig hovatovább rendszerre válik a kódex rendelkezéseire való hivatkozás, és pedig bírói, sőt legfőbb bírói ítéletekben is.

A kodifikálatlan kódex, ha szabad ezt mondani, nemcsak azért értékesebb a törvényerővel felruházott jogszabálygyűjteménynél, mert annak mindennemű kényszer nélkül, belső meggyőződésből van eleven ható ereje, hanem azért is, mivel az írott törvény összes előnyeit, annak hátrányai nélkül magában foglalja. Egészen primitív igazság az, hogy minden írott törvény merev, általánosító és nélkülözi az egyes életviszonyokban bennrejlő finomságok és megkülönböztetések iránti érzéket. Ha van írott jogszabály, a bíró nagyon gyakran akkor is kénytelen azt alkalmazni, ha úgy látja, hogy a konkrét eset méltányossági kíváncsai, vagy nüanszbeli finomságai nem is eredményeznek minden tekintetben megnyugtató döntést. A törvényhez való ezen ragaszkodás gyakran vezet olyan ítéletekre, melyek nem elégitik ki sem az általános jogérzetet, sem a feleknek várakozásait, de sőt magának a bírónak hivatása helyes betöltéséhez fűzött elgondolását sem. Sokkal könnyebb a helyzete a bírónak, ha kezei nincsenek megkötve, de viszont irányítást találhat a jogszabályban, amelytől, ha annak esztetikuságánál fogva itt-ott eltérést tart indokoltnak, minden konfliktus nélkül eltérhet, amelybe gyakran jut akkor, ha összeütközik a maga egyéni meggyőződése a formális törvényparancsal. Ezért bátran mondhatjuk, hogy valósággal ideális megoldás az, amihez a magánjogi kodifikáció problémáját a véletlen helyzet juttatta. Egyenesen vétek volna változtatni ezen és forszírozni a törvényesítést. A legalizációnak ugyanis még egyéb lényeges hátrá-

nyai is volnának, mint amikre már fentebb utaltunk. Senki nem tudhatja előre, mi fog kialakulni az egyre inkább forrongó, majd nem kaotikus gazdasági helyzetből. Senki nem tudja, hogy a szélsőséges erők harcából, amely előttünk lefolyik, melyik fog diadalmasan kikerülni, avagy, hogy hány foknyi szögben fog megrajzolódní ezeknek az erőknek eredője. Már pedig a törvényalkotás vonala elsősorban ettől függ, az elhajlás nagyságát a múlt és a jelen jogszabályaitól elsősorban ez befolyásolja.

Felbecsülhetetlen előnye tehát a fennálló helyzetnek az, hogy a gazdasági változások által megkívánt jogfejlődést nem gátolja a törvényalkotási apparátus ismert nehézsége és vontatottsága, hanem nyomon kísérheti az életviszonyok változásait a jogszabályok átalakulása, módosítása, vagy pótlása. Ha a bírói gyakorlat úgy látja, hogy a kódex valamelyik szabálya elmaradt az élet mögött, vagy a változott viszonyok nem teszik kívánatossá egyik vagy másik szabály további alkalmazását, minden nehézség nélkül élhet a szükséges korrektívumokkal, a nélkül, hogy ebben őt a formai törvény béklyói akadályoznák. Ez olyan felbecsülhetetlen előnye ennek a, mondhatni rendszerré vált, alakilag ugyan félmegoldásnak, tényleg azonban a teljes megoldásnál is tökéletesebb felépítésnek, hogy első tekintetre alig lehet átlátni a vele járó konzekvenciákat. Ezek közé tartozik nem utolsó sorban a gyorsan változó tételes jogszabályváltozások romboló erkölcsi hatásának kiküszöbölése. Nem üres frázis, ha arra történik hivatkozás, hogy a törvénytiszteletnek nem túlságosan kedvez az a rezsim, amely rövid időközökben változtatja a fennálló törvényeket és minduntalan újakkal cseréli ki a régieket. Olyan országban, ahol ma ez a szabály, holnap pedig már az ellenkezője az, nem lehet csodálni, ha a polgároknak hiányzik a törvényeknek az az áhitatos, majdnem szent tisztelete, amely azokat az előző évtizedekben övezte. A konzervatizmusban rejlő erőt az ellenkező világnézet sem veheti tagadásba, és nem vonható kétségbe az sem, hogy ennek az erőnek a jogrend szempontjából fokozottabb jelentősége van, mint bárhol másutt. Ha az élet által megkívánt változásokat maga az ezekből fakadó jogérzet hozza létre, mindennemű formálhatalmi beavatkozás nélkül, ha az új jogszabályforrás elementáris erővel tör fel a legmélyebb talajrétegekből, a vele járó átható erő összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint a mesterséges alkotásoknál.

Éppen a mi jogfejlődésünkben klasszikus példa van arra, hogy törvénné nem emelt kódex minő hatást képes gyakorolni a jogalkalmazásra, a jogfejlődésre és a legfontosabb alapintézményekre. A Hármaskönyv életereje megalkotásától kezdve évszázadokon át elevenebb lüktetéssel élt és vitte át a maga tartalmát a magánjog és közjog szerteszét ágazó érhalózatába, mint akármilyen formális törvény. Nem is szólva arról az összetartó erőről, amely a szétvált területek érzései és gondolatvilági egybetartozóságát képes volt időtlen időig ápolni és ébren tartani. Könnyen lehet, és sokan vannak, akik ezt határozottan állítják, hogy a M. T. J.-nak ez irányban is meg van és meg lesz a nagy hatása. Ma még bajos megállapítani, de egyáltalában nincs kétség, hogy igazuk van azoknak, akik régi törvényeinknek megalkotását és újakkal való pótlását azért is ellenzik, mert féltik a jogi és érzelmi közösségnek meglazulását.

Még egy szempontból nagyértékű egyetemes fontosságú kérdésben lévő kényszerűségi és alaki formák megalkotásának kérdése. Lehetővé teszi ugyanis azt, ami egyébként a jogszabály-

alkotásnak a természettudományokkal szemben egyik legnagyobb gyengéje. A kísérletezés. Alkalmunk lesz tapasztalatból megfigyelni, hogy a kódex egyik vagy másik rendelkezése a gyakorlatban bevál-e vagy sem, és nem kíván-e elvi, vagy részletbeli változtatást. Végeredményben mindig a gyakorlati élet mutatja meg, helyesen van-e megalkotva valamely jogszabály, vagy sem. A hiba csak az, hogy ha már egyszer meg van alkotva és tételes erővel fel van ruházva, a kísérletezés igen drága tandíjat követel és a hiba kijavítása nem könnyű. Hányszor tapasztaltuk azt, hogy nyilvánvalóvá vált, s a köztudatba is átment egyik vagy másik jogszabály, sőt jogintézmény helytelensége és az élettel való konverziója. Mégis évek, sőt nem ritkán évtizedek kellettek ahhoz, hogy a szükséges változtatások megtörténhessenek. A kódex mai szerkezeténél mindezek a hátrányok elesnek. Sőt. A kísérletképpen való alkalmazás annyi értékes anyagot produkál, hogy ennek segítségével egyik vagy másik intézmény, vagy részletszabály végleges kialakulása sokkal nagyobb megnyugvással fog megérni, mint akármilyen előrelátó elméleti latolgatás útján. És ha azután eljön, mert el kell jönni annak az időnek, amikor a béke megint helyreáll a lelkekben és a zsebekben, itt lesz előttünk az a rengeteg értékes tapasztalat, amelyet a törvényerőre emelendő kódex végleges szövegezésénél nem mint találgatásokat, hanem mint az élet által már helyesnek elfogadott megoldásokat, habozás nélkül iktathatunk be törvénytárunkba. S ha az aranykorszaknak az az ideális állapota nem is tér vissza, amely a költő szavai szerint sine lege fidei rectumque colebat, a sponte sua kiképződött nagyszerű magánjogi kódex ott fog állni, mint sziklaszilárd vára a jogbiztonságnak, ahol a jogkereső tévelygés nélkül menedékre talál. S ezt a várat nem az óriások építették fel aranybérért, hanem a nép maga hordta oda önként az építés anyagát és a ragasztó erőt.

Dr. Reitzer Béla.

A hitelező jelenlegi jogai záloglevelek kibocsátásának alapját képező aranydollar-kölcsönöknél.

A Jogtudományi Közlöny folyó évi január hó 20-i számában dr. Radnai Imre Sándor kollégánk rendkívül érdekes cikket írt, különös tekintettel a 6900/1931. M. E. rendeletére.

A 6900/1931. M. E. rendelet 3. §-ának 1. bekezdése szerint a «kötvények és záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló kölcsönök lejárt vagy lejárási kamatát és annuitását az adós a jelen rendelet hatályának tartama alatt — a nélkül, hogy ez a hitelező bármely jogát a jelen rendelet hatályának megszűntén túl érintené — pengőben köteles a záloglevél kibocsátójánál letenni és az ellenadós ellen, aki a megfelelő összeget pengőben letette, a jelen rendelet hatályának tartama alatt a tartozás miatti bírói eljárást indítani nem lehet.

Ugyanezen § 2. mondata szerint pedig a jelen rendelet hatályának tartama alatt a kötvények, illetőleg záloglevelek kibocsátójának tilos ezekre a kölcsönökre a rendes törlesztést meghaladó fizetést elfogadni és az adósnak tilos azokra a kölcsönökre a rendes fizetést meghaladó törlesztést teljesíteni.

E rendelet a 16,300/1933. M. E. rendelet folytán 1934. évi december hó 22-ig meghosszabbított. Ezen mondatból a cikkíró azt a további következtetést vonja le, hogy tiltott cselekmény elkövetésére kötelezné a bíróság a dollár-záloglevél hitelezőit, ha például a Jt. 38. §-a alapján rendkívüli tőketörlesztés ellenében való tehermentes lejegyzési engedély kiadására kötelezni.

Ebben a tekintetben a cikkírónak nincsen igaza és pedig azért, mert nem vette figyelembe a 6900/1931. M. E. rendelet 5. §-ának 1. bekezdését, amely szerint a rendeletnek csak az 1. és 4. §-aiban foglalt rendelkezések megszegését minősíti kihágásnak és azokat is csupán pénzbüntetéssel rendeli büntetni. A 3. §-ban foglalt tilalom megszegése esetére semmiféle intézkedést a rendelet nem tartalmaz, azt nem minősíti még kihágásnak sem és ennek megszegését pénzbüntetéssel nem sújtja.

A budapesti kir. törvényszék mint fellebbezési bíróság jogerős ítéletben is kimondotta már, hogy azilyen ügylet, ha megkötöttet a tilalom ellenére, érvényes. A rendelet kifejezetten a rendes annuitást meghaladó fizetést tiltja és ezek, mint kivételes jogszabályok, kiterjesztően nem magyarázhatók, azonban ha a hitelező azt elfogadja, azt érvénytelennek a bíróság sem mondhatja ki.

Minthogy a 6900/1931. M. E. rendelet csupán a rendes annuitást meghaladó fizetést tiltja, abból az következik, hogy más formában való rendezés nem áll tilalom alatt.

Egyébként melyik az a földbirtokos, aki ma a rendes annuitást meghaladó fizetést tudná eszközölni, a nélkül, hogy ingatlanának egy részét el ne idegenítené és igen sok esetben csakis így tud még az ú. n. csökkentett kamatfizetési kötelezettségének is eleget tenni, mert a statisztika azt igazolja, hogy a legnagyobb birtokosok is 10,000 holdat meghaladóan is kérték birtokaiknak védetté nyilvánítását, amit a bíróság el is rendelt. Sajnos azonban, a fizetés hiánya miatt már a bíróság a védettség feljegyzésének törlesztését igen sok esetben elrendelte, mert az adós még ezen csökkentett fizetési kötelezettségének sem tudott eleget tenni.

Az esetben, ha a tulajdonos ingatlanának egy részét — hogy kamatszolgáltatási kötelezettségének is eleget tudjon tenni — készpénzért értékesíteni akarná, az új vevő csak az esetben mutatkozna hajlandónak a vásárlásra, ha az ingatlan a régi tulajdonos tehermentesen tudja szolgáltatni. Hogy ez megtörténhessen, az eladónak és a vevőnek a jelzálogos hitelezőhöz kell fordulnia, hogy a tehermentes lejegyzéshez a hitelező beleegyezését elnyerjék.

A hitelező tehermentes lejegyzéshez a beleegyezést azonban a Jt. 38. §-ának 2. bekezdése értelmében köteles is megadni, ha a lejegyzendő részlet az egész jelzáloghoz képest oly csekély, hogy a jelzálog fedezet biztonságát a tehermentes lejegyzés nem veszélyezteti és egyúttal az adós arányos törlesztést eszközöl.

A 23,000/1929. I. M. rendelet 5. §-a értelmében, ha a terhelt jószágtest birtokrészletének tehermentes lejegyzését kéri, az érdekelt jelzálogos hitelező kellően igazolt beleegyezésének hiányában a tehermentes lejegyzést csak oly jogerős bírói ítélet alapján szabad elrendelni, amely a hitelezőt a Jt. 38. § 2. bekezdésének értelmében a beleegyezés megadására kötelezi.

Az ingatlanoknak ilyen tehermentes lejegyzése nem esik a 6900/1931. M. E. rendelet 3. §-ának tiltó rendelkezése alá, mert ha ez alá a rendelkezés alá esne, akkor az egész jelzálogtörvényünk felborulására vezetne, s így a jelzálogos hitelező önkényének lenne kiszolgáltatva minden adós és a hitelezőnek több jogot biztosítana, mint a tulajdonosnak. Márpedig a Jt. 1. §-a világosan kimondja, hogy a jelzálogos hitelező csupán kielégítést kereshet a követelésének biztosítására lekötött ingatlanból és a Jt. 36. §-a szerint a jelzálog jog a jelzálog elidegenítését vagy további megterhelését nem gátolja, sőt a jelzálogos hitelezővel kötött ellenkező megállapodás semmis.

Semmi indok sem szól a mellett, hogy a jelzálogos hitelezőnek nagyobb jog biztosítsassék, mint a tulajdonjog, mert az adósnak törvényesen megengedett kiforgatására vezethetne, miután a hitelező önkényétől függne az ügylet létrejötte.

A 6900/1931. M. E. rendelet különben is a külfölddel szemben fennálló tartozásoknak pengőértékben való befizetése tárgyában adatott ki, márpedig a legtöbb esetben nem állunk szemben külföldi hitelezőkkel, csak belföldi bankokkal.

Minthogy a gyakorlat azt mutatja, hogy a dollár-záloglevél-adósok még az úgynevezett csökkentett annuitási kötelezettségüknek sem tudnak eleget tenni, nemhogy magát a kölcsöntőkét képesek lennének visszafizetni, miért is a hitelezőknek is érdekében áll, sőt a hitelezőknek elsősorban, hogy a tehermentes rész eladásához hozzájáruljanak, mert ez esetben az eladott ingatlanra eső arányos tőkét biztosan visszakapják, míg ellenkező esetben bizonytalan, hogy a hitelező mikor jut a pénzéhez és annak hány százalékát fogja megkapni.

Dr. Csányi István.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrendeleti tanúk záradéka.

A végrendeleti tanúk záradéka kérdésében a kir. Kúria igen érdekes ítéletet hozott. A tényállás szerint az örökhagyó 1912. augusztus 12-én sajátkezűleg megírt, keltezett és aláírt, de tanúk által nem záradékoltt végrendeletére 1916. augusztus 15-én folytatónak még egy hagyományrendeletet írt, ezt a rendelkezést újból keltezte és aláírta s az ekként készített okiratot két végrendeleti tanú 1916. augusztus 17-én záradékolta. Vitás volt, hogy érvényes-e a fenti végrendelet. A Kúria következő indokolással állapítja meg a végrendelet érvényességét:

Az okirat tartalmából kétségtelen, hogy az örökhagyó akarata nem irányult két végrendelet alkotására, hanem 1916. augusztus 15-én az 1912. évben írt végrendeletét egy hagyományrendelettel csak kiegészítette, aminek törvényes akadálya nem volt. A fellebezési bíróság tehát helyesen vette az örökhagyónak két részletben megírt és külön-külön keltezéssel és aláírással ellátott végrendeletét egy egységes végrendeletnek, amelynek kelte 1916. augusztus 17. napja, amikor az örökhagyó az okiratot a végrendelet érvényességéhez megkívánt alaki követelmények teljesítésével végrendeletévé tette. (K. 1933. X. 17. I. 1713/1933. Közölve Jogi Hirlap, 1933. évf. 1119. sz. eset.)

Aki nem kísérté figyelemmel a Kúria judikatúráját a végrendeleti tanúk záradékának kérdésében, azt bizonyára meglepi, hogy a döntés mily messzire megy a végrendelet érvényességének fenntartása érdekében. Ha azonban visszapillantunk arra, mily irányban fejlődött a joggyakorlat, akkor a legújabb döntésről meg lesz állapítható, hogy az az eddigi fejlődés természetszerű következménye.

Harminc évvel ezelőtt bíróságaink lépten-nyomon a legszigorúbban követelték meg a törvényben előírt végrendeleti alakszerűségek betartását. Egyes régebbi döntések a hajszálhasogatás mintaképeiként szerepelhetnek.

Ez a szigorú álláspont lépésről lépésre enyhült és ma talán a másik véglet felé közeledünk: a favor testamenti oly mérveket öltött, hogy végrendeletnek alaki okokból való hatálytalanítása a ritka esetek közé tartozik.

Ma már szinte komikusan hat az a harc, mely a végrendeleti tanúk clausulája körül folyt le és pedig úgy a clausula elhelyezése, valamint szövegezése körül. Hosszú ideig a bíróságok érvénytelennek mondták ki a végrendeletet, ha a tanúk nyilatkozata magába a végrendeletbe foglaltatott a végrendelező aláírása előtt. A Dt. új f. XXVIII. kötetében felvett 306. sz. eset szerint: «Érvénytelen a végrendelet, ha a végrendeleti tanúknak az 1876: XVI. tc. 5. §-ában előírt bizonyítványa, mely szerint végrendelező kijelentette, hogy a nem általa írt okirat az ő végrendeletét tartalmazza, azt előttük aláírta vagy már előbb általa sajátkezűleg aláírtnak elismerte, — magába a végrendelet szövegébe és végrendelező aláírása előtt van írva (Bpesti Tábla).

Ugyanígy döntött a budapesti tábla 6040/883. sz. ítéletében és álláspontját következőképpen indokolta. «Miután végrendelező az okiratot a tanúk bizonyítványa után írta alá, nyilvánvaló, hogy a tanúk bizonyítványában még akkor, mikor tétetik, meg nem történhetett cselekmény igazoltatik, mi kizárja az igazolás komolyságát is (Dt. új f. VI. 296.).

Hosszú időn át folytatta a bíróság azt a gyakorlatot.

Ma már állandó az a gyakorlat, hogy «a végrendeletet nem teszi érvénytelenné az a körülmény, hogy a végrendelet felolvasása, valamint a végrendelező által tett elfogadási nyilatkozat megtevése nem a végrendeletben vezetett külön záradékban, hanem magában a tanúk által aláírt végrendeletben igazoltatott. (Mj. Dtár XI. 62. sz., XII. 47. sz. és 48. sz. eset, VI. 196. sz. III. 67. sz.)

A judikatúra ezen fejlődését lezárta az 574. sz. elvi jelentőségű határozat: «Az állandó bírói joggyakorlat szerint alaki tekintetben érvényes a végrendelet az esetben is, ha a törvényben megszabott alakszerűségek fennforgása nem külön záradékban, hanem a végrendelet szövegében igazoltatik. Ezt a szöveget követő keltezés után, a tanúk névaláírása előtt levő «előttünk» kifejezés pedig azt jelenti, hogy a végrendelet szövegében tanúsított alakszerűségek a tanúk előtt, tehát együttes jelenlétükben mentek foganatba. Ha a végrendelet szövege azt tanúsítja, hogy a végrendelet a végrendelező és a tanúk jelenlétében felolvasatott, a felolvasást a tanúk egyike által teljesítettnek kell tekinteni annál inkább, mert a felolvasó tanú nevének felemlítését az 1876: XVI. tc. 6. §-a nem követeli. (E. H. 1914. évi május hó 7., 4578/1913. szám.)»

Ez a most már állandónak tekinthető gyakorlat ellenkezni látszik az 1876: XVI. tc. 5. §-ával, mely előírja, hogy az alakszerűségek betartását a tanúknak kell igazolniok. Mert ha az alakszerűségek betartását a végrendelet szövege tanúsítja, akkor a záradék nem a tanúk, hanem a végrendelező nyilatkozata.

Ámde mindazon esetekben, melyekben a Kúria elfogadta a végrendelet szövegébe foglalt záradékot, a végrendelet tanúk előtt felolvasatott (fentebb idézett III. 167., VI. 196., V. 50., XI. 62.). A Mj. Dtár XII. k. 47. sz. esetben a Kúria még egy lépéssel tovább

ment. Nevezetesen ebben az esetben sem a végrendelet fel nem olvastatott, sem nem tanúsította a záradék, hogy az 5. § szerinti alakosságok megtartattak.

Az indokolás szerint «a tanúk névaláírása felett levő «előttünk» szó jogügyleti jelentőségénél fogva ha egyebet nem bizonyítana is, azt elfogadhatóan igazolja, hogy a végrendelező az okiratot a tanúk előtt írta alá s illetve ismerte el azt általa aláírttnak. Az a körülmény pedig, hogy az előttemező az okiratot az együttes jelenlét feltüntetésével, tehát a végrendelezésnél szokásos módon írták alá, azt bizonyítja, hogy tudtak arról, hogy az általuk aláírt okirat az örökhagyó végrendeletét tartalmazza.»

Ezzel a döntéssel végleg szakított a Kúria régebbi formalisztikus álláspontjával a tanúk záradéka kérdésében és azóta nemcsak hű maradt újabb állásfoglalásához, hanem tovább kiépítette. Nevezetesen ismételt kimondotta, hogy a végrendeletnek az a kitétele, hogy a végrendelezés «a tanúk jelenlétében» történt, valamint a záradékban, vagy az aláírásnál a tanúk által használt «előttünk» kifejezés kellőképpen tanúsítja azt, hogy a tanúk együttesen jelen voltak, miután az alakosságok megtartásának tanúsításánál a törvény nem kívánja meg az általa használt szavak megismétlését. (Jogi Hirlap I. k. 2071., II. 1010., III. 579., 807., IV. 297., 321.)

A fentebb ismeretett 574. sz. elvi jelentőségű határozatot a Kúria több ízben kiegészítette még azzal, hogy elegendő, ha az alakszerűségek megtartása részben a végrendeletből, részben a záradékban tűnik ki, miután ezek ebből a szempontból együttes elbírálás alá esnek (Jogi Hirlap II. évf. 313. sz. eset, V. 614., 825., VI. 815., 1161., VII. 497.). Elegendő az is, ha a végrendeletre vezetett több záradék közül az utóbbi az előbbire való utalással, tehát a két záradék együttesen tartalmazza az alakszerűség megtartásának igazolását. (U. o. VII. k. 422. eset.)

Ha végignézzük ezen a fejlődésen, akkor cikkem bevezető részében közölt legújabb határozat a judikatúra fejlődésének természetes folyamánaként jelentkezik.

Az 1876: XVI. tc. 5. §-ának ezt a liberális magyarázatát foglalta el már három évtized előtt Grosschmid Jogszabálytanában (251. l.). Az 5. § szerint szükséges, hogy a végrendelező a tanúk együttes jelenlétében és általuk értett nyelven kijelentse, hogy ez okirat az ő végrendeletét tartalmazza. Ámde Grosschmid szerint, «ha a végrendelező az okiratot az olvasni tudó tanú előtt felmutatja, úgyhogy ezek kétségtelenül leolvashatják róla, hogy ez «Végrendelet» s hogy az ő végrendelete, ezzel a kérdéses kijelentés nem kevésbé perfekt alakjában van jelen. Továbbá: «ha a tanúk az actus folyamán oly helyzetbe tétetnek, hogy az okirat végrendeleti tartalmát egészen megismerik, ezzel többnek van elégtéve, mint amennyit a törvény szükségképpen megkíván».

Grosschmid tehát már harminc évvel ezelőtt arra az álláspontra helyezkedett, melyhez bírói joggyakorlatunk csak lassú fejlődés és számos végrendelet érvénytelenítése után jutott.

A bírói gyakorlat nagyon helyes fejlődésének legmértőbb betetőzése az volna, ha a Magánjogi Törvénykönyvünk, követve az osztrák, francia, svájci és német példát, elismerné a saját kézzel írott (holograf) végrendelet érvényességét.

Ott, ahol elismerik a holograf végrendeletek érvényességét, a tapasztalatok igen kedvezők.

A tanúzáradék három évtizedes judikatúrájának története ékes bizonyossága annak, mennyire szükséges a végrendelezés alakszerűségének leegyszerűsítése.

Kérdés, hogy a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának 1854. §-a, mely nem egészen azonos az 1876: XVI. tc. 5. §-ával, nem fog-e újabb komplikációkat előidézni.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— Frank Reinhard és Stooss Károly halála a modern büntetőjogtudomány számára aranykorának iránytadó két egyéniségének elvesztését jelenti. Mert aranykornak nevezzük azt az időszakot, amelyben a büntetőjog területéről a segédtudományok fényszórójának világánál kigyomlátták a misztikumot és a babona zagyaságait, de a termékeny talajt a világháború arcvonal mögötti fegyverei és a forradalmak tobzódásai még meg nem fertőzték. Ezekbe az értékeket termelő évtizedekbe esik az elhunyt két professzor működé-

sének java része — Franknak a müncheni, Stoosnak a bécsi egyetem kebelében. Eltekintve a nemzetközi jog süppedékeny talajára való néhány elkalandozástól, mindkét tudós ereje legjavát az anyagi büntetőjog fejlesztésének szentelte. Stooss Károly tudományos megbecsülését jelentette, hogy a svájci büntetőtörvénykönyv előkészítésére hivatalosan felkért szakférfiak egyik vezetője volt. Erről a joganyagról írta meg a XIX. század utolsó éveiben két hatalmas munkáját, amelyek a felfogás eredetiségében és alaposágban egyenlő színvonalon állnak az osztrák büntetőjogról szóló — a tankönyvek megszokott kereteit messze meghaladó — műveivel. Nagyértékű munkásságot fejtett ki az új osztrák büntetőtörvénykönyv előkészítésénél is, amelynek befejezését itt sem érthette meg. Frank Reinhard a kriminális jogszabályok értelmezőinek és ezzel a joggyakorlat irányítóinak is egyik legkiválóbbja volt. A német büntetőjog ama négy évtizede, amely alatt Frank kommentárának 18 kiadása jelent meg, valósággal átítatódott e tudós fogalommeghatározásaival, a jogtalanságról, a kísérletről, a beszámíthatóságról szóló elméleteivel.

Frank tudását az új regime is igénybe venni szándékozott — elhatározását a német jog akadémiájába való meghívással jelezve. A választás azonban egy már a halálba készülöre esett — így maradt meg Frank a letűnt korszak nagyjai sorában.

A.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a bűnvádi ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi május hó 4. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: 1. «Annak a cselekménye, aki a reá jogerősen kiszabott szabadságvesztés-büntetés kitöltésére mást szándékosan reábír, ha az így reábírt személy az említett büntetés kitöltése végett az illetékes hatóságnál jelentkezik és a büntetést részben vagy egészen kiállja, a Btk. 374. §-ába ütköző bűnpártolásra való felbujtásként (Btk. 69. § 1. pont), vagy a Btk. 400. §-ában meghatározott közokirathamisításként minősítendő-e, amennyiben ez a vádlott tudta, vagy a fennforgó körülmények között tudnia kellett, hogy ezzel az ő jogviszonyaira vonatkozóan valótlán tény fog bevezettetni a szabadságvesztési intézet nyilvános könyvébe?»

2. «Az pedig, aki másra jogerősen kiszabott szabadságvesztés-büntetés kitöltésére akár felbujtás folytán, akár önként vállalkozik és evégből az illetékes hatóságnál jelentkezik s az ilyen büntetést a jogerősen elítélt személy neve alatt részben vagy egészen kiállja, csupán a Btk. 374. §-ába ütköző bűnpártolásban, vagy ezzel anyagi halmazatban álló, a Btk. 400. §-ában meghatározott közokirathamisításban is marasztalendő-e, amennyiben ez a vádlott tudta, vagy a fennforgó körülmények között tudnia kellett, hogy ezzel másnak a jogviszonyaira vonatkozó valótlán tény lesz bevezetve a szabadságvesztési intézet nyilvános könyvébe?»

(Vonatkozással a kir. Kúriának a Büntetőjogi Határozatok Tárába 419. szám alatt felvett 2540/1904. B. számú és 509. szám alatt felvett 552/1912. B. számú elvi jelentőségű határozatára és az 1912: LIV. tc. 70. §-ának 1. pontjára.)

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kartársaink évek hosszú sora óta meggyőződhetnek arról, hogy az *Erdős-hirdetőiroda* ajánlata mindig a legolcsóbb, — megelégszik a legkisebb haszonnal, — fürgeségben, agilitásban vezet, — a megbízásokat lelkiismeretesen elvégzi. Ha Kartársaink akár hivatalos, akár másfajta hirdetést óhajtanak az ország bármelyik lapjában közölni, forduljanak bizalommal *Erdős József* hirdetési irodájához, VI., Teréz-körút 35. (Telefon: 125-58.) Hogy ez az iroda rászolgált a bizalomra, ezt ma már 4000 kartársunk igazolja, mert valamennyi elismeréssel és megelégedéssel nyilatkozik az Erdős-iroda utólérhetetlen pontosságáról.

623

Kisközyűlési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

624

HIRDETÉSEK.

Most jelent meg!

**Az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól
szóló anyagi jogszabályok tana,
különös tekintettel a bírói gyakorlatra**

Írta

Dr. Schwartz Tibor

kir. törvényszéki bíró

Ötödik, teljesen átdolgozott kiadás

Ügyvédeknek, bíróknak, magántisztviselőknél nélkülözhetetlen!

Ára 3 pengő 20 fillér

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrásy-út 21.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem

I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-47.)Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A be nem kebelezett bérlet. (I.) — Dr. Földes Mór budapesti ügyvéd: A kamatok tőkésítése a gazdavédő rendeletben. — Dr. Szirmai Zsolt budapesti ügyvéd: Várható jövedelememelkedés figyelembevétele a baleseti járadék megállapításánál. — Dr. Pálffy Sándor budapesti ügyvéd: Megjegyzések a zöldhitelek-rendeletéhez. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 15. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 3.

A be nem kebelezett bérlet.

I.

A Kúria jogegységi tanácsának május hó 5-i ülésén abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy «A haszonbérbeadott ingatlan új tulajdonosa, aki az ingatlant vétel útján szerezte, a haszonbérletet a törvényes felmondási idő megtartásával felmondhatja-e abban az esetben, ha a bérlet a telekkönyvbe bejegyezve nincs, de a tulajdonváltás alapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudott a bérleti szerződésnek arról a kikötéséről, amely a bérlet tartamát a törvényes felmondási időn túl terjedő időre állapítja meg».

A jogegységi tanács elé vitt eset a legszorosabb kapcsolatban van azzal a sokat vitatott kérdéssel, hogy a bérlet (haszonbérlet) dolog tulajdonában bekövetkezett változásnak (singularis jogutódlásnak) minő hatása van a fennálló bérleti (haszonbérleti) jogviszonyra, vagyis azzal, hogy a bérbeadó (haszonbérbeadó) singularis jogutódát kötelezi-e a jogelődjével kötött szerződés?

A felvetett kérdést a különböző jogrendszerek háromféleképpen oldották meg:

1. A megoldás egyik módja az, ami a római jog rendszerében alakult ki, és ez abból indul ki, hogy a bérlet szolgáltatásra irányuló kötelmi jogviszonyt létesít a bérbeadó tulajdonos és a bérlő között; az új tulajdonost ez a kötelmi viszony nem érinti, hanem az tulajdonjoga alapján szabadon rendelkezhet a dolog fölött, tehát a bérleti jogviszonyt felmondás nélkül megszüntetheti. (Dig. XIX. k. 2. c. 25. l. 1. § 32. l. — Dig. VII. k. 1. c. 59. l. 1. §). Ezt fejezi ki az ú. n. német közönséges jogba átment paroemia: «Kauf bricht Miethen».

2. A másik megoldást a legvilágosabban a porosz jog tükrözteti vissza, amely az ellenkező felfogás alapján áll és azt hirdeti, hogy «Kauf bricht nicht Miethen» (Miethen geht vor Kauf). Ez a rendszer azon alapszik, hogy a bérleti jogviszony teljes egészében átmegy az új tulajdonosra, aki mint a bérbeadó singularis jogutódja e kötelmi jogviszony alapján jogosítva és kötelezve lesz, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a bérlet telekkönyvileg be volt-e jegyezve vagy sem. De e rendszerben is megszűnik a bérleti jogviszony a bérlet tárgyának bírói kényszereladása esetén. Ezt a megoldást tartalmazza a Preuss. Allg. Landrecht (I. 21. 2—5., 350—360. §-ok). Ingatlanokra való vonatkozásban elvileg ugyanígy rendelkezik a francia Code civile is.¹

A francia jog szabályozásának lényege az, hogy védi a bérlő jogát az esetben, ha a bérlet tárgyát elidegenítik, mert a Code civile szerint az adás-vétel csak akkor szünteti meg a bérleti szerződést, ha ez a joghatás a bérleti szerződésben határozottan ki lett kötve.²

Lényegében azonos a német Bgb. álláspontja is. A Bgb. szabályozásának a magyar jogfejlődés szempontjából is jelentősége van. Az 571. § szerint: «Wird das vermietete Grundstück nach der Überlassung an den Miether von dem Vermiether an einen Dritten veräußert, so tritt der Erwerber an Stelle des Vermiethers in die sich während der Dauer seines Eigenthums aus dem Miethverhältniss ergebenden Rechte und Verpflichtungen ein». Ha az új tulajdonos nem teljesíti a bérleti jogviszonyból származó kötelezettségeit, a régi tulajdonos (a bérbeadó) úgy felelős, mint a kezes, ki a sortartás kifogására nem hivatkozhatik. Ha a bérlő a bérbeadó törlése folytán tudomást szerez a tulajdonjogváltozásról, akkor a bérbeadó szabadul a kezesi felelősség alól az esetben, ha a lehetséges legelső felmondási időpontra a bérlő a bérletet nem mondja fel. (Bgb. 571. § 2. bek.)

3. A megoldás harmadik módját az ú. n. vegyes rendszer tükrözteti vissza. Ez a felfogás elvileg a «Kauf bricht Miethen» elvéből indul ki, de ezt kétféleképpen enyhíti. Egyrészt azzal, hogy az új tulajdonos nem szüntetheti meg azonnal a bérletet, hanem csak kellő felmondás után. Másrészt ingatlanoknál megengedi a bérleti (haszonbérleti) szerződés telekkönyvi bejegyzését, amihez azt a joghatást fűzi, hogy ez esetben a bérleti (haszonbérleti) szerződés az új tulajdonosra is kötelező.

E vegyes rendszernek követője az olasz kódexen kívül, a hazai jogra való vonatkozásban igen nagy jelentőséggel bíró Optk., amelyben a szabályozás lényegét az 1095., 1120. és 1121. §-ok tartalmazzák.³

Minthogy az Országbírói Értekezlet rendelkezései szerint az Optk.-nak a telekkönyvvel kapcsolatos anyagjogi rendelkezései hatályban maradtak, az Optk.-nak felhívott §-ai ebben a vonatkozásban a magyar jog élő forrását képezik ma is. S ebből a szempontból különösen jelentősége van az 1095. §-nak, amely szerint: «Ha valamely bérleti szerződés a nyilvántartásokba be van iktatva, a bérlőnek joga dologbani jogkép tekintendő mint a következő birtokos is, a még hátralévő időre nézve megnyugodni tartozik».

A régi magyar jogban fenntartás nélkül érvényesült a «Kauf bricht Miethen» elve. Így tanítja ezt Frank Ignác is, aki egyúttal éles álláspontot foglal el azzal a felfogással szemben, hogy az ingatlanbérlet dologi jog lenne.⁴

terhelő kártérítésről nem intézkedtek — ez esetben, ha ház bérletéről van szó, a bérbeadó köteles a bérlőnek a felmondási időre járó bérösszeget kártérítés fejében megfizetni; ha pedig haszonbérletről van szó, a kártérítés egyharmadát teszi ki annak az összegnek, ami még a hátralévő időre haszonbér fejében a bérbeadónak járna.

³ Optk. 1120. §.: «Ha a tulajdonos a bérleményt másnak elidegeníti, s annak már át is adta; a bérleményes, ha joga a nyilvántartásokba beiktatva nincs (1095. §) kellő felmondás után, az új tulajdonosnak engedni tartozik. De jogosítva van a bérbeadótól, szenvedett kárára és megszűnt hasznára nézve, tökéletes elégtételt követelni».

Optk. 1121. §.: «Valamely szükséges bírói eladásnál a bérlő még azon esetben is, ha joga, mint dologbani jog beiktatva van, az új vevőnek engedni tartozik. Egyedül a kárpótlásra nézve marad fenn elsőbbségi joga».

⁴ Frank Ignác: A Közigazság Törvénye Magyarhonban. I. rész. 651. old. 326. §.: «Mit tartunk a bérlett jóság eladásáról? Mivel a bérlőnek csak személyes követelése van és egyedül a kiadó ellen, akivel alkudott; ettől ugyan, ha rövidséget szenved, elégtételt nyerhet: de a vevőre, kivel nem alkudott, az ő követelése ki nem terjed. Az ellenvetés: hogy az eladó többet nem adhatott, mintsem amennyivel bírt, cél mellé vág; és azon tévedésből származik, mintha a kötelezés a jóságban gyökerezne, vagy a sajátjának egy részét kiszakasztatná és magához vonná. Személyes követelés éppen csak az adós személyét követi; mert ő van lekötve, nem a jóság, azaz akárcsi, aki a jóság birtokába jut. A hitelezés az adósnak csontjába nőtt, nem a jóságba. Tehát semmi kétség, hogy a vevőnek teljes igazsága lehet, melyhez a bérlő követelése fel nem ér».

¹ Code civile 1743. §.: «Si le bailleur vend la chose louée, l'acquéreur ne peut expulser le fermier ou le locataire qui a un bail authentique, ou dont la date est certaine, à moins, qu'il ne soit réservé ce droit par le contrat de bail».

² A francia jog szerint, ha a bérleti szerződésben a felek úgy rendelkeztek, hogy az új tulajdonos a bérleti jogviszonyt megszüntetheti, — de a bérbeadót

Hazai élő jogunk a felvetett kérdést elsősorban az Optk. hivatkozott §-ai felfogásában szabályozza. Vagyis elvileg érvényesül a «Kauf bricht Miethe» szabálya, azzal a korlátozással, hogy az új tulajdonos nem szüntetheti meg a bérletet azonnal, csak kellő felmondás után. Ha pedig a bérlet telekkönyvileg be van jegyezve, az köti az új tulajdonost is, és csak az árverés útján történő tulajdonváltás szünteti meg a bérletet. Az Optk.-nak hivatkozott rendelkezéseiben megnyilvánuló jogszabályokat kiegészítik és magyarázzák az 1881. évi LX. tc. 181. és 191. §-ai és a 139. sz. E. H. (1898. november 30. 30,374/1898.). A végr. tv. 181. §-a szerint, «ha az elárverezett ingatlan bérbe vagy haszonbérbe van adva: a bérlők vagy haszonbérlők a használati jogot — ha csak az árverési feltételekben más ki nem kötött — a vevőnek átbozsátani tartoznak; és pedig a haszonbérlők az árveréskor folyamatban levő gazdasági év végével, a szerződés módozatai szerint, lakbérlők pedig a helyi szabályoknak megfelelő, ilyenek nem léteben három hónapi felmondásra». A 191. § pedig azt a jogszabályt fejezi ki, hogy árverés esetén, mikor a bérlet (haszonbérlet) megszűnik — ha az be van kebelezve — «a haszonbérlő vagy a bérlő által követelt kártérítési összeg a hitelező által felszámított mennyiségben veendő számításba». A 139. sz. E. H. határozat leszögezi, hogy «az állandóan követett bírói gyakorlat szerint a haszonbérlet tárgyának új tulajdonosa nem követelheti a haszonbérlőnek azonnal való kimozdítása mellett a haszonbérlet tárgyának azonnal az ő birtokába való kibocsátását; hanem e tekintetben az új tulajdonosnak csak ahhoz van joga, hogy megfelelő előleges felmondás után követelje azt, hogy az illető gazdasági év leteltekor a haszonbérlet tárgya az ő birtokába átbozsátassék».

Említésre méltó, hogy a hazai jogirodalomban Szladits egyenesen érinti a jogegységi döntés tárgyát képező kérdést, és úgy nyilatkozik, hogy ha az új tulajdonos a bérletet nem vállalta át, «akár tudott a bérletről, akár nem», az ingatlan bérletébe bérbeadóként belép ugyan, de kellő felmondással a bérletet (haszonbérletet) az új tulajdonos felmondhatja «akkor is, ha a vételkor tudott a bérlet hosszabb tartamáról».⁵

Almási a kérdést nem érinti. Úgy látszik azonban, hogy álláspontja az, hogy a «Kauf bricht Miethe» tétele élő jogunkban elvi tisztaságban nem érvényesül.⁶

II.

Mielőtt a jogegységi döntés alá kerülő kérdésben álláspontot foglalnánk el, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a szabályozást amit Magánjogi Törvénykönyvrünk tervezetei megvalósítani óhajtanak.

A BSz. 1273. §-a csaknem szószzerűen átvétele a Bgb. 571. §-ának és általánosságban szakít a «Kauf bricht Miethe» szabállyal, akként, hogy e helyett azt az elvet állítja fel, hogy a bérleti szerződés összes jogaival és kötelezettségeivel átmegy a bérbeadó singularis jogutódjára. E generális szabály alól kivételt képez «a bérleti szerződésnek oly kikötése, amely a bérlet tartamát a törvényes felmondási időn túl terjedő időre állapítja meg vagy a törvényesnél szigorúbb kötelezettséget ró a bérbeadóra, (mely) az új tulajdonosra nem kötelező, hacsak a tulajdonváltást előidéző szerződés megkötésekor tudomása nem volt róla vagy a kikötés ugyanakkor a telekkönyvből vagy az ingatlan bérletek nyilvántartó jegyzékéből ki nem tűnt». Vagyis a BSz. a jelenlegi joggal szemben a bérleti szerződés elvi singularis jogutódlását mondja ki, — amely alól ugyan kivétel a hosszabb időtartamú bérlet, — de az ilyen bérlet is köti az új tulajdonost, ha az a telekkönyvbe be van jegyezve, vagy — amit a BSz. azzal egyenlőnek tekint — ha arról az új tulajdonos a tulajdonváltást előidéző szerződés megkötésekor tudott.

A Mtj. külön alfejezetben foglalkozik a kérdéssel: «Ingatlan tulajdonváltásának és terhelésének hatása a bérletre». Szabályozásának lényege azonos a BSz. állásfoglalásával. A Mtj. 1522. §-a általánosságban szakít a «Kauf bricht Miethe» elvvel és a BSz.-el egyezően a bérleti szerződésnek az új tulajdonosra való kötelező átszállását rendeli. E generális szabály alól kivétel «a bérleti szerződésnek oly kikötése, amely a bérlet tartamát a törvényes felmondási időn túl terjedő időre állapítja meg vagy a törvényesnél szigorúbb kötelezettséget ró a bérbeadóra, (amely) az új tulajdonosra nem köte-

lező, ha csak a tulajdonváltás alapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudomása nem volt róla, vagy a kikötés ugyanakkor a telekkönyvből ki nem tűnt». Látnivaló tehát, hogy a Mtj. a jogegységi kérdést úgy dönti el, hogy a bérleti szerződésről való tudomást egyenlőnek tekinti a telekkönyvi bejegyzéssel.

A bérleti szerződésről való tudomásnak a Mtj. e fejezetében egyéb jelentősége is van. Az 1525. § első bekezdése szerint az új tulajdonos felmondhatja a bérletet, «ha a bérleti szerződésnek a tulajdonváltáskor hatályban lévő és a törvény értelmében egyébként kötelező feltételei reá nézve jelentékenyen terheesebbek, mint amelyekről a tulajdonváltás jogalapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudott vagy a telekkönyvből tudomást szerezhette». Az 1528. § a bérbeadott ingatlan elidegenítésének esetére megállapított szabályokat arra az esetre is alkalmazni rendeli, ha a bérbeadó a bérbeadott ingatlant harmadik személyek építményi, haszonélvezeti vagy más oly jogával terheli, amelynek gyakorlása az ingatlan szerződésszerű használatát kizárja. Az 1529. § a de lege lata szabályozással szemben egészen új jogszabályt állít fel, amikor kimondja, hogy «a telekkönyvben bejegyzett bérlet végrehajtás esetében is fennmarad, ha jelzálogos követelés a rangsorban meg nem előzi, vagy ha a bérlet fenntartásával árverés alá bocsátott ingatlan vételárából a megelőző jelzálogos követelések kikerülnek».

Megjegyzendő, hogy a Mtj. 1533. §-a szerint «a haszonbérletre, amennyiben a törvény mást nem rendel, a bérlet szabályait kell megfelelően alkalmazni».⁷

III.

Az iudicatura minő ellentétes döntései okozták, hogy a kérdés a jogegységi tanács elé kerül?

A Kúria az 530/1913. sz. ítéletében — teljesen megfelelően az előzőekben ismertetett hazai jogszabályokkal — azt az álláspontot tette magáévá, hogy «magában véve az a körülmény, hogy valamely ingatlan új tulajdonosa tud arról, hogy az ingatlan haszonbérben van, a jelenleg érvényes jogszabályok szerint nem akadályozza, hogy az új tulajdonos az egyedül a korábbi tulajdonossal kötött szerződéssel biztosított haszonbérleti viszonyt felbonthassa».

A Kúria ezen ítéletében megnyilvánuló felfogás annyira vitatlan volt a háború előtti jogunkban, hogy a hivatkozott eseten kívül más felsőbbbírói döntést idevonatkozóan nem is ismerek. Ezzel szemben a szegedi kir. Törvényszék, mint fellebbezési bíróság, az utóbbi években ismétellen ellenkező álláspontra helyezkedett, és akként döntött, hogy «állandó bírói gyakorlaton alapuló jogszabály ugyan, hogy az ingatlan vevője a haszonbérletet a gazdasági év végére megfelelő időben felmondani jogosult. Ez a felmondási jog azonban csak a jóhiszemű vevőt illeti meg. Nem illeti meg azonban a vevőt akkor, ha a haszonbérleti jog telekkönyvileg biztosítva van, vagy ha a vevőnek a haszonbérletről a vételi szerződés megkötésekor tudomása volt. Ha ugyanis a vevő a haszonbérleti szerződésről, annak feltételeiről, különösen a haszonbérlet időtartamáról tudomással bírt, ez a tudomás az ily vevővel szemben a tkvi bekebelezéssel egy tekintet alá esik, mert a tkvi bekebelezéssel elérni kívánt célt szolgálja, t. i. azt, hogy a haszonbérletről az érdekelt fél tudomást szerezzon». (Pf. II. 6011/1932.) Látnivaló, hogy a szegedi Törvényszék a Mtj. 1522. §-ában lefektetett jogszabályt alkalmazza, vagyis a bérleti szerződésről való tudomást egyenlőnek veszi a tkvi bejegyzéssel.

Ugyanezt az elvet tartalmazzák a szegedi Törvényszék Pf. I. 2871/1927. és Pf. I. 6659/1929. sz. ítéletei is. Az utóbbinak az a különösebb érdekessége van, hogy a törvényszék álláspontjának alátámasztására a 3. sz. J. H.-ra hivatkozik, amely, mint ismeretes, még az árverési vétel megtámadását is megengedi akkor, ha az árverési vevő az árverés alkalmával tudta vagy kellő gondosság mellett tudnia kellett, hogy az elárverezett ingatlan nem a végrehajtást szenvedőnek, hanem másnak a tulajdona vagy azt, hogy arra másnak kétségtelenül jogos tulajdoni igénye van.

(Bef. köv.)

Dr. Munkácsi Ernő.

⁷ Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendeletének tervezete a szóbanforgó kérdést a Mtj. szellemében oldja meg. A szabályrendelet tervezet 42. §-a szerint: «az ingatlan új tulajdonosa, ha az ingatlant visszatértes jogügylettel szerzte és a bérleti jog a telekkönyvbe bejegyezve nincsen, a rendes felmondás szabályainak megtartásával a határozott tartalmú bérletet is felmondhatja. Nem élhet azonban az új tulajdonos felmondási jogával abban az esetben, ha a tulajdonváltás jogalapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudomása volt arról, hogy határozott tartalmú, bár egyébként a telekkönyvbe be nem jegyzett bérleti szerződés áll fenn». Az ingatlan új tulajdonosa ezt a felmondási jogot csakis tulajdonjogának bejegyzése napjától számított 3 hónapon belül gyakorolhatja.

⁵ A Magyar Magánjog Vázlata 229. és 230. old.

⁶ L. A Kötelmi Jog Kézikönyve. I. kiadás 628 old.: «A bérlet megszűnhetik akként is, hogy a bérbeadó a bérbeadott dolgot a bérleti viszony lejártá előtt másnak eladja és tulajdonába adja. Nem ugyan akként, hogy az eladás és átadás önmagában véve is a bérleti szerződést megszünteti.»

A kamatok tőkésítése a gazdavédő rendeletben.

(Részletek a cikkírónak a Gazdavédő Jogszabályok Lexikona, I. kötet. «Tanulmányok a Gazdavédelmi Jogszabályok Köréből» cím alatt legközelebb megjelenő művéből.)

A 14.000/1933. M. E. számú gazdavédelmi rendelet (az alábbiakban R.) több vonatkozásban módosítja a jelzálogtörvénynek (az alábbiakban Jt.) a rangsor szerinti kielégítésre vonatkozó jogszabályait.

A telekkönyvi rangsor szerinti kielégítés általános szabályai lényegileg a Jt. 23., 53. és 54. §-aiban vannak megállapítva.

A Jt. 23. §-a a jelzálogjog terjedelmét állapítja meg a követelés tekintetében és kimondja azt, hogy «a jelzálog nemcsak a követelés bejegyzett összegének, továbbá a bejegyzett kamatnak és mellékszolgáltatásoknak szolgál fedezetül, hanem a törvénnyel fogva fedezetül szolgál a követelés törvényes kamatának, a jelzálogos követelés felmondásával járó költségnek és a követelésnek a jelzálogból való kielégítésével járó per- és végrehajtási költségnek».

A Jt. 53. §-a szerint «a jelzálog értékesítéséből befolyt összeget a jelzálogos hitelezők között a rangsor szerint kell felosztani. Egyenlő rangsorban álló hitelezőknek, amennyiben a befolyt összeg követelésüknek teljes összegét nem fedezi, arányos kielégítéshez van jog».

Végül a Jt. 54. §-a úgy rendelkezik, hogy «a jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének rangsorában nyerne kielégítést:

1. a követelés bejegyzett tőkeösszege;

2. a jelzálogjoggal biztosított kamatok közül a végrehajtási árverés napjáig lejárt, 3 évnél nem régebb időről hátralékos, valamint az árverés napjától tovább folyó kamatok;

3. a jelzálogjoggal biztosított egyéb kamatok és más mellékszolgáltatások, valamint a jelzálogos követelés felmondásának költsége és a követelés behajtásának per- és végrehajtási költsége, amennyiben biztosításukra biztosítéki jelzálogjog van a jelzálog rangsorában bejegyezve.

A jelzálogjoggal biztosított azok a kamatok és egyéb mellékszolgáltatások, valamint a jelzálogjoggal biztosított azok a költségek, amelyek a jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének rangsorában nem nyerne kielégítést, a jelzálogot a rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból a jelzálogjog rangsorában kerülnek kifizetésre.

Kiegészíti ezeket az elvi jogszabályokat a 24.000/1929. I. M. sz. rendelet 15. §-a, amely a jelzálogos hitelezők előtt kielégítendő előnyös tételek sorrendjét állapítja meg, és annak 16. §-ában foglalt azon elvi rendelkezés, hogy «Az előnyös tételek kielégítése után a jelzálog értékesítéséből befolyt összeget a Jt. 53. és 54. §-ának megfelelően kell felosztani».

A rangsor szerinti kielégítésnek a Jt.-ben megállapított általános szabályait lényegesen módosítja a R. 4. §-ának 2. bekezdése. Ez akként szól, hogy «a védett birtokká nyilvánított ingatlanon jelzálogjoggal biztosított, a rendelet hatályba lépésének napjáig lejárt és az 1932. évi április hó 1. napjáig el nem évült kamatnak, valamint az 1923 : XXXIX. tc. alapján megállapított kártérítésnek 8 %-ot meg nem haladó részét a tartozás tőkeösszegéhez kell hozzáadni; ekként ezek tőketartozássá válnak és a jelzálogjogi fedezet a tőkekövetelés biztosítására szolgáló rangsorban reájuk is kiterjed. A kamat és kártérítés évi 8 %-ot meghaladó részének — amennyiben bírói úton érvényesíthető — a jelzálog továbbra is fedezetül szolgál ugyan, de ezek a tőkeköveteléssel egyenlő rangsorban a kamat és kártérítés biztosítására bejegyzett külön keretben sem kaphatnak kielégítést, hanem csak a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból kerülhetnek kifizetésre».

A R. idevonatkozó intézkedése több irányban kiegészítésre szorul. E nélkül kétségek támadhatnak ezen rendelkezés helyes értelme felől. Tisztázandók volnának a következő kérdések:

1. Mit jelent az a rendelkezés, hogy csak a védetté nyilvánított ingatlanon «jelzálogjoggal biztosított» kamatok adhatók hozzá a tartozás tőkeösszegéhez?

A Jt. 23. §-a értelmében a jelzálogjog nemcsak a követelés bejegyzett kamatnak (a Jt. 7. §-a értelmében százalékszerűen bejegyzett, vagy egyébként határozottan kitüntetett kamatoknak, hanem a törvénnyel fogva fedezetül szolgál a követelés törvényes kamatának is. Ilyen törvényes kamat pl. a késedelmi kamat, a váltókövetelés után járó kamat, a kamatláb meghatározása nélkül

kikötött kamat (részletesebb felsorolást lásd Nizsalovszky: A jelzálogjog jogszabályai. 70. oldal, 23. § 5—8. jegyzet.). Mindezek a kamatok a Jt. 23. §-a értelmében «jelzálogjoggal biztosított kamatok», mert a jelzálogjog minden külön bejegyzése nélkül is már törvénnyel fogva fedezetül szolgál nemcsak a követelés bejegyzett összegének és bejegyzett kamatának, hanem a követelés be nem jegyzett törvényes kamatának is.

Eldöntést igénylő kérdés az, hogy amikor a R. 4. §-ának 2. bekezdése a jelzálogjoggal biztosított kamatok tőkésítését engedi meg, ezalatt csak a bejegyzett kamat értendő-e, avagy pedig alkalmazást nyerhet-e a R. 4. §-ának 2. bekezdése oly esetben is, amikor csak a követelés tőkéje van bejegyezve, maga a kamat pedig vagy egyáltalán nincs bejegyezve, avagy a kamatláb nincs meghatározva.

Véleményem szerint a kamat telekkönyvi bejegyzettsége a tőkésítésnek nem előfeltétele.

2. Mit jelent az a rendelkezés, hogy az 1932. évi április hó 1. napjáig el nem évült kamat adható hozzá a tőkéhez? Semmiképpen sem jelentheti azt, hogy azok a kamatok, amelyek 1932. évi április hó 1-e és 1933. évi október hó 24-e között évültek el, hozzáadhatók a tőkéhez és csak azoknak az elévült kamatoknak tőkésítését tiltja el a rendelet, amelyek már 1932. évi április hó 1-én elévültek voltak.

3. Mit jelent az a rendelkezés, hogy a R. hatálybalépésének napjáig lejárt kamatot «a tartozás tőkeösszegéhez» kell hozzáadni? Vajjon a tartozás bekebelezett tőkeösszegéhez, illetve keresetbiztosítéki jelzálogjognál a bejegyzett legmagasabb összeghez (kerethez), avagy csak a tartozás fennálló tőkeösszegét kell-e ezen a helyen figyelembe venni, és csak a fennálló tőkeösszeghez kell a kamatot hozzáadni? Véleményem szerint közömbös az, hogy a telekkönyvileg bejegyzett összeg keretében a követelés fennáll-e, avagy nem? Ez következtethető a Budapesti Közlönyben 1934. január 16-án megjelent 1500/1934. I. M. sz. rendeletből is.

4. Mit jelent az, hogy a tartozás tőkeösszegéhez hozzáadott kamatra és kártérítési összegekre «kiterjed a jelzálogi fedezet a tőkekövetelés biztosítására szolgáló rangsorban».

A Jt. 53. és 54. §-ának fentebb idézett rendelkezései értelmében a jelzálog nemcsak a követelés bejegyzett tőkeösszegének, hanem a három évnél nem régebbi időről hátralékos bejegyzett kamatnak és külön biztosítéki jelzálogjog keretében a három éven túli kamatoknak fedezetül is szolgál. Rendszerint mindezek úgy vannak bekebelezve, hogy a tőke rangsorában kerül sorozásra a három éven belüli időről hátralékos és a három éven túli kamat is.

Ezek szerint tehát a R. 4. §-a nélkül is az esetek túlnyomó részében az volt eddig is a jogi helyzet, hogy a tőkekövetelés biztosítására szolgáló rangsorban nemcsak a bejegyzett tőkének, hanem a kamatnak is fedezetül szolgált a jelzálogjog; vagy, amint a R. 4. §-a mondja: «a jelzálogjogi fedezet a tőkekövetelés biztosítására szóló rangsorban mindezekre a kamatokra eddig is kiterjedt».

Helyes értelmezés mellett, azt hiszem, — példával megvilágítva — következő lesz a R. 4. §-ának 2. bekezdése következtében előálló új jogi helyzet: ha az ingatlanra 10,000 pengő tőke és ezen összegnek 1930. évi október hó 24-től járó 8 % kamatai erejéig, valamint a kamatok biztosítására szóló 4000 pengő biztosítéki jelzálogjog volt az ingatlanra bekebelezve, úgy ezen bejegyzés rangsorában 10,000 pengő tőke, ennek 1930. évi október hó 24-től 1933. évi október hó 24-ig lejárt három évi 8 % kamata, tehát 2400 pengő, valamint a külön biztosítéki jelzálogjog keretében legfeljebb 4000 P erejéig a 10,000 pengőnek 1933. évi október hó 24-től tovább folyó kamata lett volna sorozható. Ezzel szemben a R. 4. §-ának rendelkezése alapján az 1933. évi október hó 24-ig lejárt három évi 2400 pengő összegű kamat tőkésítették és a 10,000 pengő tőke rangsorában most már 12,400 pengő tőke, ennek 1933. évi október hó 24-től három évre járó 8 % kamata és ezen felül a 4000 pengő külön kamatbiztosítéki jelzálogjog keretében 12,400 pengő tőke után számítva további 4000 pengő kamat lesz sorozható. Ezt következtetem a Budapesti Közlönyben 1934. évi január hó 16-án megjelent 1500/1934. I. M. számú rendeletből is.

5. «A jelzálogos követelés kamatainak kamatát a jelzálogból akkor sem lehet külön bejegyzés nélkül kielégíteni, ha kitűnik, hogy a kamatok után is kamat van a bekebelezés alapjául szolgáló szerződésben kikötve» (lásd Nizsalovszky: A jelzálogjog jogszabályai. 177. oldal, 54. § 8. jegyzet). Ezt az elvet megtöri a R. 4. §-ának 2. bekezdése, amelynek értelmében a tőkésített kamat után is jár

kamat, és pedig külön bejegyzés nélkül, mert a R. 4. §-a 2. bekezdése alkalmazásának nem előfeltétele az, hogy a tartozás tőkeösszegének kamattal való növelése a telekkönyvben bejegyeztessek.

6. Kérdés tárgya lehet az, hogy csak a tőkeösszeg változásának a R. 4. §-ának 3. bekezdésében szabályozott bekebelezése után állanak-e be azok a jogkövetkezmények, hogy a R. 4. §-ában részletesen meghatározott hátralékos kamatok tőketartozássá válnak és a jelzálogjogi fedezet a tőkekövetelés biztosítására szóló rangsorban reájuk is kiterjed?

Véleményem szerint a jogi konzekvenciák telekkönyvi bejegyzés nélkül is beállanak. A R. 4. §-ának 2. bekezdése imperatívus írja elő azt, hogy az ott meghatározott kamatokat a tartozás tőkeösszegéhez kell hozzáadni. Joga van ugyan a R. 4. §-ának 3. bekezdése értelmében a hitelezőnek ahhoz, hogy a tőkeösszeg változásának telekkönyvi bekebelezéséhez szükséges okirat kiadását az adóstól követelje és ennek alapján a változást a telekkönyvbe feljegyeztesse. Ezt azonban a Jt. 4. §-ának 2. bekezdésében megállapított joghatály előfeltételül a rendelet nem állapítja meg.

Ex lege joghatályos rangsorról van jelen esetben szó. Ez bejegyzés nélkül is érvényesül, ugyanakként, mint pl. a Jt. 53. §-a esetében, amikor a jelzálogjog nemcsak a bejegyzett kamatnak, hanem a követelés be nem jegyzett törvényes kamatának fedezetül is szolgál.

7. Mit jelent a R. 4. §-ában az, hogy csak a «hátralékos» kártérítés adható hozzá a tőkéhez? Azt hiszem, hogy helyes az a feltevés, hogy amidőn a rendelet a tartozás tőkeösszegéhez hozzáadható járulékoknál azt követeli meg, hogy azok a) jelzálogjoggal biztosítva, b) a rendelet hatálybalépése napjáig lejártak, és c) 1933. évi április hó 1. napjáig el nem évültek legyenek — az áll egyaránt úgy a kamatra, mint az 1943. évi XXXIX. tc. alapján megállapított kártérítésre. Mit jelent ezek után az, hogy a kártérítésnek ezenfelül «hátralékos»-nak kell lennie? (A kamatnál a R. szerint nem követelmény az, hogy az «hátralékos» is legyen, csak az, hogy a rendelet hatálybalépésének napjáig lejárt legyen.)

8. A kamat és kártérítés évi 8%-ot meghaladó részének a jelzálog továbbra is fedezetül szolgál ugyan, de ezek a tőkeköveteléssel egyenlő rangsorban a kamat és kártérítés biztosítására bejegyzett külön keretben sem kaphatnak kielégítést, hanem csak a jelzálogot a rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból kerülhetnek kifizetésre.

Kétségtelen, hogy a Jt. 54. §-a 1. bekezdésének 2. pontja értelmében a követelés bejegyzett tőkeösszege mellett sorozandó 3 éven belüli kamat keretében a R. 4. §-ának intézkedése következtében a 8%-on felüli kamat, vagy kártérítés sorozásának nem lesz helye.

Ha azonban a követelés bejegyzett tőkeösszegét és annak százalékban meghatározott kamatán felül külön rangsorban, pl. a végrehajtási jog feljegyzésével egyidejűleg a 8%-on felüli kamat vagy kártérítés is be van kebelezve, ebben a rangsorban a 8%-on felüli kamat vagy kártérítés is sorozható lesz, mert a R. 4. §-ának 2. bekezdése csak a 8%-ot meghaladó kamatrésznek a tőkével egyenlő rangsorban való sorozását tiltja.

9. Nem lehet vitás véleményem szerint az sem, hogy olyan esetben, amikor a kamat biztosítására szolgáló külön biztosítéki jelzálogjog nem a tőkeköveteléssel egyenlő, hanem azt követő, vagy más rangsorban kebelezetett be, ezen a kereten belül a 8%-on felüli kamatot is lehet sorozni, mert itt is áll az, hogy a R. csak a tőkeköveteléssel egyenlő rangsorban tiltja a 8%-on felüli kamat és kártérítés sorozását.

10. A fentiek szerint a kamatnak, vagy kártérítésnek 8%-ot meghaladó része a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból kerülhet kifizetésre.

Milyen követelések értendők a védett birtokká nyilvánított ingatlannál a jelzálogjoggal biztosított és a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések alatt? Vajjon csak a védett birtokot a védetté nyilvánítás hatályának tartama alatt terhelő tartozások, avagy pedig mindazok a terhek is, amelyek a védetté nyilvánítás hatályának megszűnte után az ingatlanra jelzálogilag be lettek kebelezve, avagy előjegyezve, és a sorrendi tárgyalás napján fennállanak?

A R. ezt világosan nem juttatja kifejezésre. Azt hiszem, hogy a 8%-on felüli kamat és kártérítés a védetté nyilvánítás hatá-

lyának esetleges megszűnte után a sorrendi tárgyalás napjáig bejegyzett összes követelések alapján sorozható összegek után fennmaradó esetleges maradványból való kielégítésre van korlátozva.

11. Hogyan fog a különböző követelések után járó kamatnak, vagy kártérítésnek 8%-ot meghaladó része a maradványból kielégíttetni? Olyan esetben, amikor a rendelkezésre álló maradványösszeg az összes követelések után járó 8%-ot meghaladó kamat vagy kártérítési összeg kielégítésére nem elegendő, — egymás között arányosan kell-e az ilyen követeléseket kielégíteni, avagy pedig azt a felesleget is rangsor szerint, t. i. a jelzálogjogok bejegyzésének rangsora szerint kell kielégíteni? Ilyen maradványösszezből való kiegyenlítést ismert a végrehajtási törvény 192. §-ának 3. bekezdése (hatályon kívül helyezve a 24,000/1929. I. M. sz. rendelettel), amely bizonyos követeléseknek arányos kielégítést rendelt el. Ilyen jellegű sorozás a Jt. 59. §-ának utolsó bekezdése, ahol azonban a maradványból való kielégítésre nézve kifejezetten meg van állapítva az, hogy azok a kamatok, mellékszolgáltatások és költségek, amelyek a jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének rangsorában nem nyernek kielégítést, a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból a jelzálogjog rangsorában kerülnek kifizetésre. A R. 4. §-ának 2. bekezdése sem arányos kielégítésről, sem a jelzálogok rangsorában való kielégítésről nem beszél. A maradványból való kielégítéssel kapcsolatban véleményem szerint a méltányos döntés az volna, hogy a Jt. 54. §-a utolsó bekezdésének megfelelően e helyütt is a maradványból kielégítendő 8%-on felüli kamatok és kártérítés a jelzálogjogok rangsorában kerüljenek kifizetésre.

12. A Jt. 54. §-ának utolsó bekezdése a maradványból való kielégítés tekintetében, miként fentebb már érintettem, következőleg intézkedik: «A jelzálogjoggal biztosított azok a kamatok és egyéb mellékszolgáltatások, valamint a jelzálogjoggal biztosított azok a költségek, amelyek a jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének rangsorában nem nyernek kielégítést, a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból a jelzálogjog rangsorában kerülnek kifizetésre.»

A Jt. 69. §-ának 2. bekezdése pedig a keretbiztosítéki jelzálogra nézve azt a kivételes szabályt tartalmazza, hogy «A követelésnek bármilyen jogalapon járó kamatjáért és egyéb mellékszolgáltatásokért, ha azok biztosítására jelzálogjog külön nincs bejegyezve, a jelzálog csak annyiban felel, amennyiben a követelés járulékaival együtt a bejegyzett keretet meg nem haladja». Nizsalovszky szerint ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a keretbiztosítéki jelzálogjognál «lényeges eltérés a közönséges jelzálogtól, hogy az olyan mellékköveteléseket, amelyek a bejegyzett keretben nem nyernek kielégítést, nem lehet a Jt. 54. §-ának 2. bekezdése értelmében az összes tőkekövetelésnek kielégítése után fennmaradó összeg terhére sem sorozni». (Lásd Nizsalovszky: «A jelzálogjog jogszabályai». 243. oldal. 69. § 5. jegyzet.)

Kérdés az, hogy a Jt. 69. §-ának fentebb idézett 2. bekezdése és a R. 4. §-ának 2. bekezdése között milyen viszonylat áll fenn. Véleményem szerint a Jt. 69. § 2. bekezdésének alkalmazására a R. 4. §-ának 2. bekezdése kapcsán nem kerülhet sor, mert itt nem az akadályozza meg a sorozást, hogy a mellékkövetelés a bejegyzett keretben nem volt kielégíthető, hanem a R. 4. §-a 2. bekezdésének különleges jogszabálya. Lett volna ugyan bejegyzett keret, de ennek kihasználását a R. 4. §-a nem engedi meg, hanem e helyett csak a maradványra utalja a hitelezőket. A maradványból való kielégítés joga pedig megilleti a hitelezőt, tekintet nélkül arra, hogy közönséges, vagy keretbiztosítéki jelzálogjoggal volt-e a 8%-on felüli kamat, vagy kártérítés biztosítva.

13. A Jt. 15. §-ának 3. bekezdése értelmében a Jt. 4. §-ának 2. bekezdése szerint beállott joghatályok a védett birtokká nyilvánítás hatályának megszűnése után is fennmaradnak. E szerint tehát ahhoz, hogy a 4. § 2. bekezdése alkalmazást nyerjen, szükséges az, hogy az ingatlanok védett birtokká nyilvánítottassanak. Ha azonban a védett birtokká nyilvánítás megtörtént, akkor a védett birtokká nyilvánítás hatályának 1935. évi október hó 31. napjával való megszűnése után, avagy pedig előbb is, a védetté nyilvánításnak a telekkönyvi hatóság végzése alapján bejegyzendő törlése után is érvényesülnek a Jt. 4. § 2. bekezdésének életbelépett rendelkezései.

14. A Jt. 40. §-a értelmében a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet hatálya általában 1935. évi október hó 31-éig tart, hacsak a rendelet másképpen nem rendelkezik, vagy a rendelkezés természetéből más nem következik.

A Jt. 15. §-ának 3. bekezdése kifejezetten intézkedik arról, hogy a Jt. 4. §-ának 2—4. bekezdése értelmében beállott joghatályok a védett birtokká nyilvánítás hatályának megszűnése után is fennmaradnak, ennél fogva nem lehet kétség aziránt, hogy a Jt. 40. §-ában foglalt azon generális rendelkezés dacára, hogy a rendelet hatálya 1935. évi október hó 31-éig tart, joghatályban maradnak a Jt. 4. §-a 2. bekezdésének rendelkezései 1935. évi október hó 31-én túl is. *A tőketartozássá vált kamat megtartja tehát tőkejellegét a védettség megszűnése után is. Megtartja pedig ezt a jellegét még az esetben is, ha a tőkeösszeg változása nem is lett telekönyvileg feltüntetve.* Az is közömbös, hogy a védettség milyen címen szűnt meg, hogy az az adós hibájából, vagy mulasztásából, avagy ettől független körülmények következtében állott-e be.

Vitás lehet azonban az, hogy a R. 4. §-ának 2. bekezdésében megállapított joghatály érvényesül-e olyan esetben is, amikor az elsőbíróság a birtoknak védetté nyilvánítását elrendelte, a másodbíróság azonban az elsőbírói végzés megváltoztatásával az ingatlannak védett birtokká nyilvánítása iránt előterjesztett kérelmet elutasítja.

A R. 15. §-ának 3. bekezdése úgy rendelkezik, hogy a 4. § 2. bekezdése értelmében beállott joghatályok — tehát csak a beállott joghatályok — fennmaradnak a védett birtokká nyilvánítás hatályának megszűnése után is. E szerint tehát csak ott lehet arról szó, hogy a R. 4. §-ának 2. bekezdésében megállapított joghatály továbbra is fennmaradjon, ahol ez a joghatály a R. 4. §-a értelmében már beállt. Minthogy pedig csak a védett birtokká nyilvánított ingatlanra nézve állhatnak be a joghatályok, védett birtokká nyilvánított ingatlannak pedig nem tekinthető az az ingatlan, amelyre nézve az elsőbírósági határozat megváltoztatásával a védett birtokká nyilvánítást a másodbíróság nem rendelte el: ennél fogva kétségtelen az, hogy a R. 4. §-ának 2. bekezdése értelmében beálló joghatályok nem érvényesülhetnek olyan ingatlanra nézve, amelyre vonatkozólag az elsőfokú határozat megváltoztatásával a másodbíróság a védetté nyilvánítás iránt előterjesztett kérelmet elutasította.

15. A védett birtokká nyilvánítás hatályának megszűnése után is fennmarad a tőkésített kamat tőkejellege. *Fennmarad tehát az esetben is, ha a védett adós soha egyetlen fillér kamatot nem fizetett tartozásaira, és e címen az érdekelt hitelező kérelmére a R. 15. §-ának 2. b) pontja alapján a «védett» minőség feljegyzésének törlése rendeltetett el.*

Kétségtelen, hogy a védettség megszüntetése után is megilleti a gazdaadóst a R. 1. §-ában megállapított kiváltságos $5\frac{1}{2}\%$ -os kamatláb. Ez marad a kamatnak bírói úton megállapítható legmagasabb mértéke, tekintet nélkül arra, hogy az adós a kamatot fizeti-e, avagy nem. A fizetésnek vagy nemfizetésnek következményeit csak a hitelező pénzügyintézet érzi meg. A P. K. 1933. november 11-i 5/1933. sz. körlevele szerint ugyanis «a hitelintézetek a kamattérítést csakis akkor igényelhetik, amikor adósaik kamattartozásuknak őket terhelő részét kiegyenlítik». Tehát a jó adósnál, aki az $5\frac{1}{2}\%$ -ot fizeti, megkapja pl. a P. K. III. kategóriájába tartozó vidéki intézet a kamathozzájárulási alaphoz részére kiutalandó 2% -ot. (T. i. — $\frac{1}{2}\%$ levonásával — az adós által fizetett $5\frac{1}{2}\%$ és az adóst az O. H. T. által megállapított kamatláb szerint terhelő 8% közti kamatkülönbözetet.) Ellenben annál az adósnál, akinél akár a fizetési képesség, akár a fizetési készség hiánya miatt a pénzügyintézet az $5\frac{1}{2}\%$ -os kamatot nem kapja meg, hatványozott mértékben szenved a hitelező pénzügyintézet, mert mindaddig, míg az adós a lecsökkentett kamatot nem fizeti, az intézet a kamathozzájárulást sem igényelheti.

A kamat tőkésítésével kapcsolatban a védettségnek bármi okból bekövetkezett megszűnése esetére eldöntésre váró kérdés mindenestre az, hogy a tőkésített kamatnak, tehát a tőketartozásnak az a része, amely az 1932. évi április hó 1-étől 1933. évi október hó 24-éig terjedő időre eső kamatnak felel meg, 1932. évi április hó 1-e előtt vagy azután keletkezett követelésnek tekintendő-e? Mert az $5\frac{1}{2}\%$ -os kedvezményes kamat alá a tőketartozás ezen része csak az esetben esik, ha ez a követelés 1932. évi április hó 1-e előtt keletkezett magánjogi követelésnek tekintendő.

Eldöntendő a kérdés annyival is inkább, mert két «quasi jogforrás»-nak minősíthető törvényértelmező «kútfő», avagy legalább is «illetékes hely» ellentétes álláspontot foglal el ebben a kérdésben. A Pénzügyintézeti Központ 5/1933. és 6/1933. sz. körleveleiből azt vélem kiolvasni, hogy az 1932. április 1. és 1933. október 24. közti időre eső kamatkövetelés a tőkésítés megtörténte után 1932. április

1-e után keletkezett követelésnek tekintendő, — e szerint ezen tartozási részösszeg után az adóst nem illeti meg az $5\frac{1}{2}\%$ -os kedvezményes kamat, — az adós köteles a tőkésített kamat ezen része, mint 1932. április 1. után keletkezett követelés után az O. H. T. által megállapított teljes kamatot megfizetni, a pénzügyintézet pedig a tőkekövetelés ezen része, mint nem 1932. április 1. előtt keletkezett tartozás után kamathozzájárulás nem illeti meg.

Ezzel homlokegyenest ellenkező álláspontot foglal el Tunyogi Szücs Kálmán «Az adós gazdák szükségjoga» című művében — amely, mint kommentár, Vladár Gábor előszava szerint igen találóan minősítve — «azt a szerepet van hivatva betölteni, amit a miniszteri indokolás a törvényjavaslatok mellett».

Tunyogi Szücs Kálmán szerint (lásd ad 14. § 75. oldalon) «Az 1933. április 1-e előtt keletkezett követelés után e naptól járó kikötött kamatnak csak a lejáratát új, de a megfizetésére irányuló követelés a tőkeköveteléssel együtt keletkezett».

16. Kíváncs voltam még annak a kérdésnek eldöntése is, hogy 1932. évi április hó 1-e előtt keletkezett tőkekövetelésnek tekintendő-e az 1932. évi április hó 1-e előtti időből eredő kamathátralék, ha az a R. 4. §-ának 2. bekezdése alapján tőketartozássá változott át. Hallottunk olyan véleményt, amely általában minden, a R. 4. §-a alapján tőkésített kamatot, még ha az az 1932. évi április hó 1-e előtti időből származólag évekre visszamenő kamatot foglal is magában, kivétel nélkül 1932. évi április hó 1-e után keletkezett követelésnek minősít. Ezen állásfoglalás indokál az hozzák fel, hogy ezek a követelések csak az 1932. évi április 1-e után, t. i. az 1933. október hó 24-én életbelépett R. 4. §-ában foglalt törvényi rendelkezések alapján váltak tőkekövetelésekké, tehát csak 1932. április 1-e után keletkeztek, és mint ilyenek évi $5\frac{1}{2}\%$ -os kedvezményes kamat alá nem esnek.

* * *

A kamatok tőkésítésével kapcsolatban felmerülhetők kérdéseket fentebbiekben csak exemplificatív tárgyaltam. A kérdés egyéb vonatkozásainak kimerítő megvilágítása helyszűke miatt ezúttal akadályba ütközik.

Dr. Földes Mór.

Várható jövedelememelkedés figyelembevétele a baleseti járulék megállapításánál.

A kir. Kúria jogegységi tanácsa rövidesen állást foglal abban a kérdésben, vajjon:

«a baleseti kártérítés mérvének megállapításánál azok javára, akiket keresetként meghatározott és állandó jövedelem illetett, ennek mindenkor a baleset idején élvezett mennyisége az irányadó-e, különösen abban az esetben is, ha a balesetet szenvedett szolgálati viszonyban állott, és az ebből a jogviszonyból származó jövedelme jogszabály vagy a szolgálati szerződés rendelkezései értelmében a baleset időpontját követő időben, a szolgálat kifogástalan teljesítése esetén, minden más feltételtől függetlenül (automatikusan) emelkedett volna?»

azaz, vajjon az 553. sz. E. H., amely szerint «a baleseti kártérítés mérvének megállapításánál azok javára, akiket keresetként meghatározott és állandó jövedelem illetett, ennek mindenkor a baleset idején élvezett mennyisége az irányadó, tekintet nélkül arra, hogy azt a jövedelmet a balesetet szenvedő mióta húzta», fenntartandó-e vagy sem.

A kérdés jogelvi megoldása nem okoz nehézséget, annál inkább perjogi vonatkozásai.

I. «A kártérítési kötelezettség kiterjed az összes vagyoni hátránynak a kiegyenlítésére, melyet a kárvallott azon ténynek az okozataképpen, amelyből folyó kárért a megtérítés adandó, szenvedett; . . . . a szabály egyszóval a kártérítési kötelezettség terjedelmére nézve az ú. n. teljes kártérítés» (Zsögöd: Fejezetek I. 698. old.). Márpedig kétségtelenül a baleset okozta hátrányok közé tartozik annak a magasabb jövedelemnek elmaradása, amelyhez a sérült a baleset be nem következte esetében jutott volna. Így a károsultnak nyilván igénye van arra, hogy ezen jövőbeli elmaradt jövedelemtöbblet tekintetében is kártalanítást kapjon. Adott esetben az 553. E. H. előtt a kir. Kúria ezt a jogelvet akceptálta is akkor, amikor «a fokozatos előlépéssel járandott jövedelememelkedés egyenértékét» megítélte (3330/1907; lásd dr. Lőw Tibor cikkét a Jogtudományi Közlöny 1921. évfolyamának

154. lapján). Közelebbről nézve az 553. sz. E. H. sem tagadja meg ezt az álláspontot, mert hiszen az a baleset időpontjában fennállott jövedelem irányadó voltát azzal az állásponttal szemben szögezte le, amely a balesetet szenvedett által halálát megelőzően csupán rövid ideig élvezett magasabb jövedelem figyelmen kívül hagyását kívánta. Az 553. E. H. meghozatalánál, amely a kárigényt kiterjeszti, nem pedig megszünteti, a jövőbeli jövedelememelkedés kérdése fel sem vetődött.

És elvileg fennáll a károsult erre vonatkozó igénye, függetlenül attól, vajon olyan várható jövedelememelkedésről van-e szó, amelyhez a károsult mint köz- vagy magánalkalmazott jogszabálynál, vagy szolgálati szerződésnél fogva jutott volna, vagy olyanról, amelyet szabad pályán volt elérendő. Éppen úgy a baleset folytán esik el az egyikről, mint a másiktól, a kár és az okozati összefüggés mindkét esetben egyaránt meg van, különbségtételnek tehát nem volna rációja.

II. A tétel a maga teljességében azonban mégsem fog érvényesülhetni: az esetek nagy részében jelentkező leküzdhetetlen perjogi (bizonyítási) akadályok miatt.

Egész terjedelmében csak akkor érvényesülhetne, ha jogunk volna az egyes foglalkozási ágakban működő egyének jövedelmét görbéje tekintetében vélelmet felállítani; márpedig ennek helye nem lehet, mert ez jóformán annyiféle, ahány ember van. Sem azt, hogy valakinek jövedelme pályája későbbi szakában emelkedni fog, sem, hogy az esetleges emelkedés milyen mérvű lesz, sem azt, hogy munkaképesség csökkenése, illetve munkaképtelensége mikor következik be, tipizáló szabályt felállítani nem lehet. Normális időkben ezt talán némileg másképp látnók, miután azonban a kérdést mai hatállyal kell megoldani, mégis csak abból a képből kell kiindulnunk, amelyet az életpályák a most már 20 éve tartó világválságban mutatnak, és ez a kép a szabály — a vélelemre alapot nyújtó sablón — teljes hiányáról győz meg.

Mindez természetesen nem zárja ki a vélelmek érvényesülését ott, ahol azokat a bírói gyakorlat már ma is alkalmazza: amikor t. i. a keresetképtelen kiskorú baleseti járadékát később elérhető keresetképesége alapján annak feltehető kezdőpontjától fogva állapítja meg, a még teljesen ki nem fejlett munkaerőjű sérült baleseti járadékának megállapításánál pedig számbaveszi azt a jövedelmet, amelyhez munkaereje teljes kifejlésével jutott volna — 556. E. H. —; mert ezzel a jövedelememelkedéssel az esetek túlnyomó részében ma is lehet számolni.

Ilyen esetektől eltekintve azonban mégis abból kell kiindulnunk, hogy csak olyan későbbi jövedelememelkedés vehető figyelembe, amelynek bekövetkező voltát bizonyítani lehet.

Márpedig ez a bizonyítás az esetek egy részében lehetetlen: lehetetlen majdnem minden olyan esetben, ahol a későbbi magasabb jövedelmet a károsultnak nem jogszabály vagy jogügylet biztosítja. Ezekben az esetekben bizonytalan jövőbeli tényekről lévén szó, tanú-, vagy okirati bizonyítás, vagy becslőeskű a dolog természeténél fogva helyt nem foghat, szakértői bizonyítás pedig a fentebb mondottaknál fogva szintén kizárt: mert hogy az események sodra, a véletlen, a sérült egyéniségének ereje, vagy gyengesége jövedelmének milyen változását eredményezheti, legfeljebb profécia, de nem a Pp-ben meghatározott szakértői bizonyítás tárgya lehet.

Nyilván nincs azonban akadálya annak, hogy amely esetekben pozitívumokból lehet a sérült várható jövőbeli jövedelmére következtetni, ott a kártérítés megállapításánál a várható magasabb jövedelem várható esedékességétől kezdve irányadónak vétessék. Mindenesetre tehát a jogegységi tanács elé utalt kérdés szövegében kiemelt esetekben, de minden más alkalommal is, amikor a várható későbbi magasabb jövedelem valamilyen perrendszerű bizonyítás eredményeképpen állapítható meg. Pl. ügyvédnél, ha jogigénnyel bír arra, hogy bizonyos időpontban más, nagyobb jövedelmű irodában társként belépjen, vállalkozónál, ha pl. valamely terhes kötelezettségének szerződésből folyó, meghatározott időpontban bekövetkező megszűnése folytán vállalkozásának rentabilitásának növekednie kell.

Még ezek a bizonyítások is sokszor ingatag alapon fognak állni; azzal azonban a kártérítési jog körében mindig számolnunk kell, hogy számtani pontosságú eredményeket alig, inkább csak többé-kevésbé pontos approximációkat kapunk (lásd a Pp. 271. §-át), ez azonban nem mehet addig, hogy mérő feltevések alapján rójunk ki kötelezettségeket.

Az ilyen módon bizonyított későbbi magas jövedelemmel szemben azután, úgy hiszem, nem lehet helytadni olyan megfontolásoknak, amelyek szerint az esetleg közbejövendőt jogszünetítő tények folytán (rögtöni hatályú elbocsátás, állásvesztést eredményező fegyelmi vétség stb., stb.) még sem vált volna esedékessé. Mert itt megint csak lehetőségekről van szó, amelyeket még kevésbé szabad vélelmezni, mint a jövedelem növekedését, bizonyításuk pedig fogalmi képtelenség.

III. Fenti megoldás sok esetben kétségtelenül igazságtalanságra vezet, mert sokan vannak, akiknek szerződésük a jövőre nincs, jövőjük mégis van — mégis a baleseti kártérítés szempontjából hátrányba kerülnek azokkal szemben, akiknek jövőjét esetleg csak írás, de nem tehetség biztosítja. És hátrányba kerülnek esetleg antedatált szerződések gátlás nélküli gyártóival szemben is. Ennek az igazságtalanságnak az élet adott esetben a bírói bölcsesség tompíthatja a kárösszeg bőkezűbb megállapításával (hiszen ebben a vonatkozásban túlnyomóan szabadfoglalkozású egyénekéről van szó, akiknek folyó jövedelme számtani pontossággal legritkábban állapítható meg, úgyhogy a bírói kogníciónak tág tere van), kiküszöbölni azonban nem tudja.

A megszorító álláspont mégis indokoltnak látszik, mert annak ellenkezője az ítélkezést olyan labilis talajra vezetné, amelyet a jogbiztonság érdekében feltétlenül kerülnie kell. Dr. Szirmai Zsolt.

Megjegyzések a zöldhitel-rendeletre.

A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet alapján kb. 88,000 gazdaadós kérte, hogy ingatlanaira a «védett birtok» minőség feljegyzetessék, azonban nem valamennyi «védett birtok»-nak minősített ingatlan tulajdonosa teljesítette azokat a kötelezettségeket, amelyeknek teljesítése folytán az R. és az idevonatkozó rendeletekben foglalt feltételek szerint a «védett birtok» minőség fennmaradhatott volna. Eddig kb. 4000 esetben nyújtottak be az arra illetékes hitelezők törlesztési iránti kérelmet, ami azonban nem jelentette azt, hogy mind a 4000 esetben töröltetett is a «védett birtok» minőség, mert az esetek túlnyomó részében a 16,200/1933. I. M. számú rendelet 24. §-a alapján kitűzött tárgyalásokig teljesítettek a hátralékos gazdaadósok.

Az adós gazdák részéről egy zöldhitel-rendelet kiadását sürgették, mert szerintük sokan csak a zöldhitel igénybevételével tudják a R.-ben szabályozott minimális fizetéseket teljesíteni. A 2600/1934. M. E. sz. rendelet (továbbiakban ZR.) intézkedik az 1934. évi mezőgazdasági munkálatok elvégzéséhez szükséges hitel (zöldhitel) előmozdítása tárgyában.

A ZR. 1—5. §-ai a hitelre vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazzák, míg a 6—10. §-ok foglalják magukba azokat a határozatokat, amelyek alapján a «védett birtok» tulajdonosa vehet fel hitelt.

A ZR. 2. §-ának 1. pontja szerint, amely pont a nem védett birtokokra vonatkozik, azonban a 8. § 1. pontja alapján — bizonyos feltételek mellett — a védett birtokosokra is kiterjesztett ezen hitel. Árverés esetén a sorrendi tárgyaláson az előnyösen sorozandó követelések kivételével, minden egyéb terhet megelőzően ugyan ez a hitel, azonban, ha bármelyik hitelező, akinek végrehajtási joga van és módja nyílik arra, hogy a 24,000/1929. I. M. rendelet 9. §-a alapján a termény összeírását és becslését kérje és ezt foganatosíttatta is, a fenti rendelet alapján, a bármely formában nyújtott hitelt, megelőzi rangsorban.

A ZR.-nek ez a rendelkezése feltétlenül csökkenteni fogja azon magánhitelezőknek a számát, akik az adósok — legyenek azok akár védett, akár nem védett gazdák — részére zöldhitelt folyósítanak. A zöldhitelt nyújtó hitelező ugyanis sohasem lehet biztos a felől, hogy egy másik hitelező, akinek végrehajtási joga áll fenn, nem foganatosíttatja-e a fent hivatkozott összeírást és becslést, s ezáltal esetleg éppen a zöldhitel-fedezetül lekötött termények árának az erejéig megelőző ranghelyet nyer, s a zöldhitelt nyújtó hitelező pedig nem képes a hitel fedezetére lekötött termények árából magát kielégíteni.

Ugyanez a rendelkezés visszaélésekre is alkalmat nyújthat, azaz a zöldhitelt nyújtó hitelező elől fiktív követeléssel, illetve az ez után nyert végrehajtási jog alapján foganatosított összeírást és becsléssel elvonhatnak minden fedezetül lekötött terményt, illetve a lekötött termények ellenértékét.

Nézetünk szerint a rendelet — mint az a fent előadottakból is kitűnik — hiányos, és nem valószínű, hogy sok olyan magánhitelező akadna, aki a rendelet alapján a fent említettek figyelembevételével hajlandó volna bármely adósnak zöldhitelt nyújtani, hiszen már a rendelet alapján sincs követelésének behajthatósága biztosítva.

Ezért hátrányos a rendelet a gazdák szempontjából is, mert nem valószínű, hogy megkaphassák azt az összegű zöldhitelt, mint amire számítottak, s amire a gazdaságuk zavartalan folytatásához tényleg szükségük volna.

Nagyon sok olyan gazda van, aki a felveendő zöldhitelt nem a gazdálkodás további vitelére, hanem az egyéb hiteleinek kamatterheire akarja fordítani, amire őt egyébként félhivatalos nyilatkozat is felhatalmazza. A gazdák szempontjából pedig ezen újabb adósságvállalás egyáltalán nem hozza meg a kívánt eredményt, mivel csak gyengíti az egyéb tartozásaikra fordítandó fedezetüket.

A gazdáknak igyekezniük kellene, hogy a zöldhitel igénybevétele nélkül, amit a gyakorlatban nagyon sok esetben láttunk és látjuk is, önerejükől rendezzék a R.-ben szabályozott minimális kamatterheiket. Az adós gazdán sem egy további terheket jelentő zöldhitel igénybevétele, sem pedig egy további — szélesebb alapokra fektetett — védelem sem segít, hiszen a további védő-intézkedésekkel a gazda fizetési készsége csak csökkenne, mert vajjon akar-e egy olyan gazda kötelezettségeinek valaha is rendesen eleget tenni, aki, ha a kötelezettségeinek egy részét az esedékességkor teljesíteni nem tudja, úgy további kedvezményekben és védelemben részesül.

Dr. Pálffy Sándor.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Orvosi műhiba.** Amennyiben az alperes a Röntgen-vizsgálatot a karnak gipszbekötése után indokolatlanul mulasztotta el, és amennyiben a felperes munkaképességének a csökkentését ezáltal ő okozta, az ebből eredő kárért az 1876 : XIV. tc. 47. §-a alapján felel. Ugyanis ebben az esetben az ekként előállt kár nem a gyógymód megengedett szabad választásának a következménye, de a pontos diagnózishoz szükséges segédeszközök igénybevételének a vétkes elmulasztásából fakadt. A pontos diagnózishoz szükséges segédeszközök igénybevételének indokolatlan elmulasztása pedig az 1876 : XIV. tc. 47. §-a alá eső orvosi műhiba. (Kúria 1934. jan. 18. P. VI. 1610/1933.)

— **Teljesített követelés ártértékelése.** Az ártértékeléshez való igény megállapítását nem teszi kizárttá az, ha az az előny, amely a névértékben való fizetés alkalmával és ennek következményeként az adós javára — egyben a hitelező hátrányára — indokolatlanul megvolt, utóbb csökkent vagy talán egészben el is enyészett, mert ennek az id. tc. 12. §-nak a II. bekezdéséhez képest csupán csak az ártértékelés mértékének a meghatározásánál lehetne jelentősége. (Kúria 1934. jan. 16. P. VI. 4279/1933.)

— **Pertársaság, elismerés.** Az egyetemlegesen kötelezett pertársnak abból a tényből, hogy a marasztaló ítélet ellen a maga részéről fellebbezést nem adott be, nem lehet arra következtetni, hogy ez a pertárs a kereseti követelés jogalapját ezzel elismerte. Az elismeréshez az eljárási szabályok értelmében fűződő jogkövetkezmények különben is csak akkor állanak be, ha az elismerés magyarázatot nem tűrő módon, kifejezetten, félreérthetetlenül és az ügy eldöntése előtt a keresetbe vett jogra vonatkozóan történt. Téves ennél fogva a fellebbezési bíróságnak az az álláspontja, amely szerint az elsőbíróságnak a kártérítési kötelezettség jogalapja kérdésében hozott ítélete ellen fellebbezéssel nem élő elsőrendű alperest, eme mulasztása miatt a kereset jogalapjára nézve elismerésben lévőnek tekintette. (Kúria 1934. jan. 10. P. VI. 4418/1933.)

— **Cseléd munkaköre.** A per adatai szerint, szolgálatba lépése előtt, a felperes a kertészeti és gazdasági intézetbe járt, részére meghatározott munkakör és munkaidő nem volt kikötve, a felperest az alperesek mulatságokba, társaságba vitték, az alperesek gyermekeivel tegeződő viszonyban volt. Mindez a tény arra a következtetésre ad alapot, hogy a felperest az 1876. évi XIII. törvénycikk 3. § a) pontjának megfelelő alkalmazásával nem lehet az alacsonyabbrendű szolgálatokat elvégző cselédnek tekinteti és így a felmondás kérdésének az elbírálásánál nem az idézett tör-

vényben foglalt, hanem az általános szabályok az irányadók. (Kúria 1933. nov. 14. P. III. 2770/1933.)

— **Házastársi magatartás.** Az egymással jó viszonyban élő művészberek között megszokott dolog a barátkozás megnyilvánulásának az a formája, hogy kölcsönösen tegeződnek, alkalmilag karonfogva járnak és egymást üdvözlésül megcsókolják, N. N.-nek pedig bohém és bizalmaskodó természeténél fogva egyébként is elnézően megengedett rendes szokása volt, hogy a vele ismerős férfiakba és nőkbe egyaránt belekarolt, — őket megölelte és megcsókolta. A felperes erkölcsi magatartásának megítélésénél ezek szerint nem hagyhatók figyelmen kívül az egyes társadalmi és érdekkörök szokásai és egységes erkölcsi álláspontja sem, ha azok egyébként a társadalmi közfelfogásban tényleg elfogadott élő, átlagos morállal ellentétben nem állanak. Márpedig a művészkörökben közismerten szokásos, a művészi hivatás egyetemes természetében és lelki hatásaiban rejlő ez a fesztelenebb társadalmi érintkezés az általános erkölcsi felfogást súlyosan nem sérti, a felperesnek abban a magatartásában tehát, hogy művészként a művésztársadalom szokásaihoz alkalmazkodott és ebben a keretben N. N.-hez intézett, egyébként ismeretlen tartalmú leveleiben bizalmas megszólítással élt, — sem általános erkölcsi sérelem, sem a házasság erkölcsi tartalmával össze nem egyeztethető életmód már csak azért sem ismerhető fel, mert a per adatai szerint a felperest mindenütt komoly és tisztességes viselkedésű asszonynak ismerték, akit a középosztályhoz tartozó körökben szívesen befogadtak és aki művésztársaival szemben is mindig bizonyos tartózkodással viseltetett. (Kúria 1933. dec. 13. P. 4428/1933.)

— **Zárgondnok jogköre.** A zárgondnok, aki az ingatlanok kezelésével megbízott, nemcsak a zárlatot foganatosító és a jövedelemre a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 32—34. §-ai értelmében igénytel bírók javára, hanem az összes hitelezők, tehát azoknak érdekében is köteles az ingatlanok terményeit s jövedelmeit megőrizni, akik erre más végrehajtással szereztek zálogjogot. Hogy pedig a zárgondnok kezeihez befolyt kielégítési alaphoz a hitelezők közül kik nyerhetnek és mily sorrendben kielégítést, az elsőbbségi, illetve sorrendi tárgyalás útjára tartozik, ez a körülmény tehát, és a zárgondnok fentebbi körülírt hivatása kizárja, hogy a zárgondnok a hitelezők egyikének érdekében bármelyik más foglaltató hitelező ellen igénykeresettel léphessen fel. A fellebbezési eljárás során az egyik jelzálogos és zárlatot vezetett hitelező a felperes érdekében mellékbeavatkozóként perbelépett ugyan és egyúttal azt a kijelentést tette, hogy arra az esetre, ha a bíróság a zárgondnokot e tisztéből kifolyólag ily kereset indítására jogosultnak nem találja, a zárgondnok tőle különös felhatalmazást kapott az igénypernek saját nevében való megindítására és lefolytatására. Azonban a kir. Kúria megítélése szerint ez az utólagosan bejelentett felhatalmazás az eredetileg hiányzó keresetességi jogot annál kevésbé pótolhatja, mert a zárgondnok éppen fentebb érintett hivatása és jogköre tekintetbevételével ilyen per indítására a jelzálogos hitelező részéről fel sem volt hatalmazható, illetve ilyen, az egyik hitelező érdekében a másik hitelező elleni igényper indítására még az egyik jelzálogos hitelező meghatalmazása esetében sem bírt kereseti joggal. (Kúria 1934. jan. 10. P. V. 3732/1933.) M. D.

Szemle.

— **A követelések beszédésével (inkasszó) foglalkozó ipar gyakorlásáról** kibocsátott 67,688/1933. K. M. sz. rendelet a cégjog szabályozta területet érint, amikor 3. §-ában azt mondja, hogy ez ipar gyakorlására engedélyt csak az kaphat, aki «céget bejegyeztette». Ez a rendelkezés feltételezi, hogy a követelések beszédésével foglalkozás alapján a cégbejegyzés kérhető, mert a rendelet 9. §-a szerint az inkasszóval foglalkozó iparos más ipari foglalkozást nem űzhet és így a rendelkezés nem indulhat ki abból, hogy az inkasszóval foglalkozó más alapon kérhette a bejegyzést. A kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzést azonban a K. T. 16. §-a szerint csak kereskedő kérheti, vagyis a K. T. 3. §-ának megfelelően oly személy, aki «kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik». A követelések behajtása pedig nem kereskedelmi ügylet s így az inkasszóval foglalkozás a kereskedői minőség megállapításának és következtetés-képpen a bejegyzésnek alapjául nem szolgálhat. Az inkasszót

kereskedelmi ügyletnek a gyakorlat sohasem tekintette s a K. T. 258. és 259. §-aira figyelemmel nem is tekinthette s legutóbb, már a rendelet életbelépése után és a rendeletre utalással, újból is kimondotta ezt a Bp. T. 1934. febr. 15. P. VI. 1153/1934. sz. határozatában. E végzés szerint: «A követelések beszédésével való iparszerű foglalkozás a kereskedői minőség megállapítására nem alkalmas, mivel az a K. T. 258. és 259. §-ában felsorolt kereskedelmi ügyletek egyikének fogalma alá sem sorozható. A követelések beszédésére adott megbízás teljesítése kereskedelmi ügyleteknek csak járuléka lehet és mint mellékügylet csak abban az esetben kereskedelmi ügylet, ha valamely kereskedő kereskedelmi üzlete folytatásához tartozik. Való ugyan, hogy az 1884: XVII. tc.-et módosító 1922: XII. tc.-ben nyert felhatalmazás alapján kibocsátott 67,688/1933. K. M. sz. rendelet szerint követelések beszédésével foglalkozó ipart csak az gyakorolhat, aki az 1922: XII. tc.-ben megállapított általános feltételeken felül azt is igazolja, hogy cégét bejegyeztette. De egyelőre még nincs oly törvényi intézkedés, amely a K. T. rendelkezéseivel szemben lehetővé tenné a kereskedelmi ügyletekkel nem foglalkozó behajtási irodáknak a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzését. E nélkül pedig a cégbíróság a K. T. rendelkezéseitől el nem térhet, hanem az állandó joggyakorlatnak fenntartásával a cég bejegyzését mellőzni s a tévesen bejegyzett céget törölni köteles.»

— **A Te. 42. §-a** lényegileg hatályon kívül helyezte a Pp. 542. §-ának azon rendelkezését, hogy a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati kérelem indokolása... iránt... nyilatkozni köteles». Egyéb jogorvoslatok feletti határozatok tekintetében a Te. előtt sem állt fenn hasonló imperatív szabály. Pedig nyilvánvaló, hogy egyfelől a bírói munka alaposságát a beható megfontolást mennyire biztosítja, másfelől az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat mennyire fokozza, ha a bíróság valamely jogorvoslat elintézésénél nem csupán utal az előző határozat indokaira, vagy nem csupán pozitíve indokolja meg a saját döntését, — hanem egyúttal azt is megindokolja, hogy a jogorvoslatban foglalt érveket miért nem tartotta elfogadhatónak. Ez a negatív irányú indokolás, még ha nem is győzi meg a felet és ügyvédjét a saját álláspontjuk helytelenségéről, mindenesetre meggyőzi őket arról, hogy a bíró nem egyszerű hatalmi szóval, hanem a jogorvoslati indokok lelkiismeretes mérlegelésével intézte el a kérdést. Ez egyúttal az ügyvédi munka bírói megbecsülését is jelenti, az ügyvédet is minél behatóbb jogi munkára ösztönözi, s elejét veszi a jogviták színvonalát lesüllyesztő azon feltevésnek, hogy a bíróság amúgy sem méltányolja komolyan az ügyfél, illetve az ügyvéd jogi érvelését. A nélkül, hogy itt általánosságban kritikát kívánnánk mondani a bírói határozatok szokásos indokolásairól, — jólesőleg kell kiemelnünk azt a szokatlanul beható, terjedelmes és rendkívül gondos indokolást, amellyel a budapesti kir. törvényszék mint cégbíróság (Dr. Szent-Lélek) az 1934. március 29-én kelt, 132/49. sz. végzésével elintézte egy — alapszabálmódosításra felhívott — részvénytársaság kifogását. A végzés a kifogásoknak túlnyomó részben nem adott ugyan helyet, de a társaság kifogásaiban foglalt minden egyes érvre magas színvonalon álló, hét oldalra terjedő, részletes polémiával replikázott. Még folyamatban levő ügyekkel nem szoktunk foglalkozni, — de fenntartjuk, hogy a felsőbb bíróság jogerős döntése után visszatérjünk erre a cégügyre, s a törvényszéki határozat indokolását érdemileg is taglaljuk.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Helybeli vállalat ügyvédet keres alkalmazottul, ki nemcsak komoly jogi képzettséggel, hanem üzleti érzékkel és kereskedelmi

gyakorlattal is rendelkezik, a német, francia és angol nyelveket írásban és szóban bírja, reprezentálóképes. Ajánlatok curriculum vitae-vel, mely az eddigi működése részletes adatait, referenciákat és fizetési igényeket tartalmazza «Ügyvédtisztviselő» jelíggel a kiadóhivatalba küldendőek.

625

Kisközségi választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

627

HIRDETÉSEK.

Legújabb hivatalos kiadványok:

Országos Törvénytár (negyed-rét alak). 1933. teljes évfolyam. Füzve P 6-50, kötve — P 10-50
Törvények Gyűjteménye (nyolcad-rét alak). 1933. teljes évfolyam Füzve P 5-20, kötve — P 8-20

Rendeletek Tára 1933. teljes évfolyam. Füzve P 43—, kötve P 49—
Hadirokkant-törvény és végrehajtási utasítása. Teljes hivatalos kiadás P 2-40

Az összes törvények és rendeletek beszerezhetők az «Országos Törvénytár» hivatalos kiadványainak új főbizománya:

Kókai Lajos könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Kamermayer Károly-utca 3.

(Központi Városháza épületében). Telefon: 89-4-44.

626

Mindennemű
természettani, természettajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Most jelent meg!

Az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól szóló anyagi jogszabályok tana,
különös tekintettel a bírói gyakorlatra

írta

Dr. Schwartz Tibor

kir. törvényszéki bíró

Ötödik, teljesen átdolgozott kiadás

Ügyvédeknek, bíróknak, magántisztviselőknélkülözhetetlen!

Ára 3 pengő 20 fillér

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Felolós szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felolós kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Váli Ferenc budapesti ügyvéd: Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében. (I.) — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A be nem kebelezett bérlet. (II.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 16. sz. — Perjogi Döntvénytár. XIX. 2.

Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében.

A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság (*Cour permanente de Justice internationale*) mint fellebbezési fórum foglalkozott a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetemnek felvidéki ingatlanai visszaadása iránt a csehszlovák állam ellen folyamatba tett és már régóta húzódozó perével. E fellebbezési eljárás alapját az az ítélet képezte, melyet a magyar—csehszlovák vegyes döntő-bíróság fenti ügyben 1933. február 3-án az egyetem javára hozott. Ez ítélet rendelkező része így szólt:

«A magyar—csehszlovák vegyes döntőbíróság kimondja:

a) hogy a trianoni szerződés 250. cikke alapján a kereset megítélésére hatáskörrel bír;

b) hogy a csehszlovák kormány a felperes egyetemnek visszaadni köteles mindazokat az ingatlanokat, melyeket követel, és melyek az ítélet I. részében felsoroltattak,¹ mindenemű kisajátítási, kényszerkezelési vagy zárlati rendelkezéstől mentesen, és abban az állapotban, amelyben azok a szóbanlévő rendszabályok alkalmazása előtt voltak;

c) hogy a kereseti kérelem többi pontjára vonatkozólag a bíróság eljárási szabályzata értelmében folytatja az eljárást;

d) hogy a költségekről később fog dönteni.»

A csehszlovák kormány e közbenszóló ítélet jellegével bíró elvi határozat a) és b) pontjai ellen fellebbezéssel élt a hágai Állandó Nemzetközi Bírósághoz az 1930. április 28-án kelt ú. n. II. párisi szerződés X. cikke alapján és e cikk által meghatározott 3 hónapos határidőn belül.

A kereset formájában benyújtott fellebbezés folytán az Állandó Nemzetközi Bíróság hivatottá vált annak felülvizsgálására, hogy a vegyes döntőbíróság által az egyetem perében kimondott ítélet megtámadott része jogilag helyes-e. Magának a felülvizsgálatnak módja és terjedelme a bíróság álláspontjától függött, amit a felek az eljárás megindításakor természetesen nem ismerhettek.

Eltekintve a párisi II. szerződés X. cikke alapján két másik ügyben benyújtott, de utóbb a csehszlovák kormány által visszavont fellebbezéstől,² ez az ügy volt az első, amelynek kapcsán a magyar állam a hágai Állandó Nemzetközi Bíróság előtt peres fél gyanánt szerepelt, és ez volt a párisi szerződés által megteremtett «fellebbezés» intézményének is első gyakorlati alkalmazása.

A Cour 15 állandó tagja közül kettő szabadságon lévén, csak a következő 13 tag vett részt az egyetem perének tárgyalásán: Adatei elnök (japán), Guerrero alelnök (San-Salvador), Kellogg

(Egyesült Államok), Rolin-Jaeyuemyns báró (belga), Rostworowski gróf (lengyel), Fromageot (francia), Bustamante (kubai), Anzilotti (olasz), Sir Cecil Hurst (angol), Schücking (német), Negulesco (román), van Eysinga (hollandi) és Wang (kínai). Minthogy a peres államok egyikének sem volt polgára az állandó bírák sorában, mindkét fél élve az eljárási szabályzatban biztosított jogával, egy-egy nemzeti *ad hoc* bírót jelölt ki. Így járult a bíróság 13 tagjához Tomcsányi Vilmos Pál ny. m. kir. igazságügyminiszter magyar és Hermann-Otavsky prágai egyetemi tanár csehszlovák nemzeti bíró.

A tárgyaláson résztvevő állandó bírák közül kettő, névszerint Kellogg és Bustamante, az ítélethirdetés előtt eltávoztak, és bár az ítélethez csatolt megjegyzésük értelmében a maguk részéről is elfogadták a bíróság ítéletét, a végleges szavazásnál szavazatuk számításba nem jöhetett.

Így végeredményben a bíróság ítéletét 12 szavazattal 1 szavazat ellenében hozta, mely ítéletet 1933. december 15-ének délutánján hirdették ki a hágai békepalota nagytermében. Az egy eltérő szavazatot a csehszlovák nemzeti bíró adta, ki terjedelmes különvéleményt is csatolt az ítélethez.

Az ítélet rendelkező része a következő:

«A bíróság tizenkét szavazattal egy ellenében

1. elutasítja a csehszlovák kormány kereseti kérelmét;

2. megállapítja, hogy a magyar—csehszlovák vegyes döntő-bíróság 1933. február 3-án hozott 221. sz. ítéletében helyesen határozta el:

a) hogy a trianoni szerződés 250. cikke alapján a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetemnek a csehszlovák állam elleni perében hatáskörrel bír; és

b) hogy a csehszlovák kormány a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetemnek mindazokat az ingatlanokat visszaadni köteles, melyeket követel és pedig mindenemű kisajátítási, kényszerkezelési vagy zárlati rendelkezéstől mentesen és abban az állapotban, amelyben a szóbanlévő rendszabályok alkalmazása előtt voltak;

3. megállapítja, hogy a bírósági szabályzat 64. cikkének ama rendelkezésétől, mely szerint mindegyik fél maga viseli eljárási költségeit, eltérésnek szüksége nem forog fenn.»³

Az Állandó Nemzetközi Bíróság oly nagytekintélyű és annyi jeles jogászból álló testület, hogy valóban a világ legmagasabb bírói fórumának tekinthető, és döntései valósággal a nemzetközi szokásjog forrásai. A bíróságnak az egyetem ügyében hozott ítélete három általános jogi szempontból bír különös jelentőséggel: 1. első ízben valósítja meg gyakorlatban a nemzetközi döntő-bírósági eljárás során mindezideig ismeretlen rendes jogorvoslat intézményét; 2. a csehszlovák kormány kifogásaival szemben megállapítja, körülírja és meghatározza a budapesti egyetem jogi személyiségét, perképességét és a peres ingatlanokra vonatkozó tulajdonjogát és 3. tartalmazza a trianoni békeszerződés egyes rendelkezéseinek messze kihatású értelmezését.

A következőkben a jelen általános ismertetés keretében egyenként foglalkozunk a fenti három kérdéscsoporttal.

¹ Az ítélet I. része sorolja fel a peres ingatlanok telekkönyvi adatait. Az ingatlanok az elszakított Nyitra, Pozsony és Turóc megyék területén fekszenek, a déli csoport vágsellyei, az északi znióvárjai uradalom néven volt ismeretes.

² A csehszlovák kormány megelőzőleg a magyar-csehszlovák vegyes döntő-bíróság által Semsey Sándor és társai — Csehszlovákia, Fodor Vilmos — Csehszlovákia és a Magyar Kender-, Len- és Jutáipar Rt. — Csehszlovákia perekben hozott ítéletek ellen is fellebbezést jelentett be, de utóbb azt visszavonta.

³ Ez a rendelkezés csak a fellebbezési eljárás költségeire vonatkozik, mert az alapeljárás költségei tekintetében az elsőbíróság még nem határozott. A szerződési szabályzat hivatkozott 64. cikke következőképpen szól: «Ha a bíróság másként nem határoz, mindegyik fél maga viseli eljárási költségeit».

I.

Bizonyára még mindenki emlékezetében van az a vita, melyet Románia magatartása felidézett akkor, midőn a magyar—román vegyes döntőbírósnak a földbirtokreform végrehajtása miatt folyamatba tett perekben hozott hatásköri ítélete miatt nemzeti bíróját visszavonta és a jogi vitát politikai térre terelte. Nem kívánunk ezen a helyen a vita részleteire visszatérni, csupán meg kell említenünk, hogy ennek során a magyar kormány kompromisszumos javaslata az volt, hogy a román kormány által felhozott állítólagos hatásköri túllépés kérdése a nagy tekintélynek örvendő Állandó Nemzetközi Bíróság döntése alá bocsájtassék. A román kormány ezt a javaslatot akkor nem fogadta el, de mégis ez az indítvány szolgáltatotta a gondolatot a fellebbezés intézményének elvi felállításához.

A nemzetközi jogi irodalom már régóta foglalkozott az érvénytelen vagy semmis döntőbírósi határozat kérdésével.⁴ Számos író felsorol olyan okokat, melyek következtében a nemzetközi döntőbírósi határozat érvénytelen. Ilyenek gyanánt szerepelnek főképpen: hatásköri túllépés (*excès de pouvoir*), indokolás hiánya (*défaut de motifs*), a bírák valamelyikének megvesztegetése vagy egyébkénti elfogultsága (*corruption ou mauvaise foi des arbitres*), lényeges eljárási hiba (*vice essentiel de la procédure*) és lényeges tévedés (*erreur essentielle*). Nyilvánvaló azonban, hogy az ilyen ok fenn vagy fenn nem forgása csak újabb vitakérdés lenne a felek között és az egész elgondolás gyakorlati jelentőséggel csak akkor bírhat, ha megegyezés létesül ama fórum tekintetében, mely a semmisség megállapítására hivatott. A nemzetközi gyakorlatban előfordult több olyan eset, mikor a felek egyike a döntőbírósi ítéletet annak vélt érvénytelensége címén vonakodott végrehajtani, de találkoztunk olyan esetekkel is, midőn a felek újabb döntőbíróst küldtek ki az állítólagos érvénytelenség elbírálása céljából. A leghíresebb ilyen eset az «Orinoco Steamship Company» ügye az Egyesült Államok és Venezuela között.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a fenti ú. n. érvénytelenségi okok (kivéve esetleg az «*erreur essentielle*» kevésbé meghatározott komplexumát) nem vonatkoznak az esetleges téves ténybeli következtetésekre, vagy az alapul fekvő jog téves alkalmazására, tehát nem szerepelhetnek általános jogorvoslati eljárás alapja gyanánt. Ezek az okok inkább hasonlítanak azokhoz az esetekhez, midőn a belföldi bíróságon rendkívüli jogorvoslatnak, perújításnak lehet helye. Számos döntőbírósi szerződés valójában tartalmaz oly határozmányt, mely szerint bizonyos esetekben (legtöbbször új bizonyítékok felfedezése esetén) perújításnak (révision) lehet helye. Maga az 1907. évi hágai békekonferencia által elfogadott döntőbírósi szabályzat 83. cikke tartalmaz ilyen értelmű rendelkezést.

De fellebbezéssel a szó általánosan elfogadott belföldi jogi értelmében először csak az 1930. április 28-án aláírt és utóbb ratifikált páris—hágai II. sz. Egyezmény X. cikkében találkozunk először a nemzetközi jog területén.

A hágai keleti jóvátételi tárgyalások során ugyanis napirendre került a Magyarországi és a kis-entente államok között a földbirtokreformok ügyében fennálló vita, mely akkor már az egész vegyes döntőbíráskodás jövőjét kérdésessé tette. Ezeknek a tárgyalásoknak során a vitára tulajdonképpen alkalmas adó ú. n. agrár-perek a szerződésben részletezett módon a felállítandó agrár-alap ellen indítottaknak voltak tekintendők, és ily módon különleges pénzügyi megoldást nyertek. Ezek a perek tehát nem tartoznak azoknak az eseteknek körébe, hol a vegyes döntőbírók határozatai ellen fellebbezésnek lehet helye.

A hágai tárgyalások alkalmával parafált ideiglenes szerződés, majd a folyamánként létrejött végleges párisi szerződés a Magyarország és a kis-entente államok viszonylatában alakult vegyes döntőbírók tagjainak létszámát 2 újabb semleges taggal gyarapítani rendeli. Így ezek a vegyes döntőbírók ezentúl 3, a világháborúban semleges állam polgáraiból (köztük a bíróság elnöke), továbbá 2 nemzeti bíró, összesen tehát 5 tagból állanak. A fenti intézkedések célja az volt, hogy a kis-entente államok által

a vegyes döntőbírók ellen tanúsított bizalmatlanságnak elejét vegyék és a bíraskodás megbízhatóságát emeljék.

De a hágai konferencia nem elégedett meg ezzel az intézkedéssel, hanem még egy további biztosítékot kívánt nyújtani. Felmerült a már magyar részről régebben is hangoztatott indítvány, hogy szükség esetén a nagy tekintélynek örvendő Állandó Nemzetközi bíróság vizsgálja felül a vegyes döntőbírók által hozott határozatokat. A párisi konferencia, mely az előbbinek munkáját végleges formába öntötte, ugyancsak elfogadta a fenti gondolatot. A párisi II. sz. Egyezmény X. cikke a következő rendelkezéseket tartalmazza:

«Egyfelől Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia, másfelől Magyarország megállapodnak abban, hogy a vegyes döntőbírók által a jelen Egyezmény I. cikkében meghatározott perekon kívül minden más perben, akár a hatáskör kérdésében, akár az ügy érdemében ezután hozandó összes ítéletekkel szemben az Állandó Nemzetközi Bíróságot fellebbezési bíróság jogkörével ruházzák fel a nélkül, hogy e végből külön döntőbírósi szerződés kötése volna szükséges.

A fellebbezést egyszerű beadvánnyal azok az államok gyakorolhatják, amelyek között az illető vegyes döntőbíró felállított, mégpedig a bírósági ítéletnek a fellebbező állam kormány megbízottja részére történt kikézésétől számított három hónapon belül.»

Ez a rendelkezés tehát a felek és a vegyes döntőbírói ítélet szempontjából felállítja a «fellebbezés», tehát általános és devolutív jogorvoslat intézményét, az első ilyen rendszerezített jogorvoslatot a nemzetközi bíraskodás történetében.

(Bef. köv.)

Dr. Váli Ferenc.

A be nem kebelezett bérlet.*

V.

Reámutattunk a jogegységi tanács elé terjesztett kérdés teljes hátterére, láthattuk jogtörténeti kialakulását, jogrendszerbeli megoldásait, a külföldi kódexek állásfoglalását, a hazai jog álláspontját, a bírói gyakorlat ingadozását és azt az irányzatot, ami a Mtj.-ben megnyilvánul.

S bár nem hivatásunk, hogy elébe vágjunk a jogegységi tanács döntésének, mégis álláspontot kell foglalnunk az eldöntendő kérdésben.

A megoldás nyilván *egy jogpolitikai és két jogdogmatikai* kérdést érint. *Jogpolitikailag* a bérlő (haszonbérlő) gazdasági, társadalmi, hivatásbeli helyzetének alátámasztásáról van szó; *jogdogmatikailag* pedig analízálni kell a bekebelezett bérlet kötelmi vagy dologi jogi jellegét, továbbá mérlegelni kell annak következményeit, amit a dolgok szerzésénél a dolgokat terhelő jogokról (korlátozottságokról) való tudomás jelent.

A római jogi felfogás a bérletet a bérbeadó és bérlő közti tisztán kötelmi viszonyoknak fogta fel és a tulajdonnak római jogi fogalmából következett, hogy az új tulajdonos a bérleti viszonyt nem volt köteles fenntartani. A rómaiaknál uralkodó felfogás nem becsülte a mások házában lakó *inquilínusokat* és az idegen tulajdont bérlőket és így nem esoda, hogy a bérleti viszony biztonságát jogpolitikai célként nem ismerték el. Az idők változását mutatja a *porosz Landrecht* álláspontja és a *Bgb. szabályozása*, amelyben a bérlet erősebb a vétel útján szerzett tulajdonnál. (Miethe geht vor Kauf.) A hazai jog fejlődésében is mindjobban megnyilvánul a bérlet (haszonbérlet) biztonságának védelme és habár az Optk.-ból átvett szabályokban még elvileg fennáll a Kauf bricht Miethe elve — de ez az elv a bérlő védelmet célzó kivételekkel van átlukasztva. A Mtj. irányzata nem hagy kétséget. Ez még elvileg is szakít a Kauf bricht Miethe szabályával és a telekkönyvi bejegyzés joghatályával egyenlőnek tekinti az új tulajdonosnak a bérlet tartamáról való tudomását. A jogfejlődés kétségtelenül a bérlők (haszonbérlők) fokozott védelmét mutatja. S ez más vonatkozású szabályokban is megnyilvánul. Gondoljunk csak azokra a rendelkezésekre, amelyek a haszonbérletnek a jelenlegi gazdasági válságban való gondos megállapítását célozzák. De ettől a válságjogi szabályozástól eltekintve is — a bérleti (haszonbérleti) jogviszony megerősödését

⁴ L. különösen: Lammasch, Die Rechtskraft internationaler Schiedssprüche, 1913.; Audry, La révision de la sentence arbitrale, 1914.; Stoykovitch, De l'autorité de la sentence arbitrale en droit international public, 1924.; Schätzel, Rechtskraft und Anfechtung von Entscheidungen internationaler Gerichte, 1928.

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 15. számban.

jelentette a 28. sz. J. H. is, amely a bérlet (haszonbérlet) birtokosnak (albirtokosnak, használati birtokosnak) ismerte el.

Indokoltnak mutatkozik tehát helyes jogpolitikai szempontból az a további lépés is, amely a jogegységi kérdést úgy dönti el, hogy az új tulajdonos nem mondhatja fel a haszonbérletet, ha a tulajdonváltás alapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudott a bérlet tartamáról. Azzal az ellenvetéssel szemben, hogy erre a szabályra azért nincs szükség, mert a bérlet telekkönyvi bejegyzés útján gondoskodhatott volna a bérlet biztonságáról — jogosan vehető ellen, hogy a telekkönyvi bejegyzéssel kapcsolatos költségek sokat visszatartanak, nem is beszélve azokról, akik ügyvéd hiányában erre nem is gondolnak. A bérbeadóval szembeni kártérítési jog pedig egész könnyen kijátszható és az gyakran teljesen illuzorikus lehet a behajthatatlanság miatt; e mellett tekintetbe kell venni a kártérítés összecszerűségének nehéz bizonyítását és azt a nem vagyoni hátrányt, amit a kiköltözés, a foglalkozás megváltoztatása stb. jelent.

Ezek azonban csak jogpolitikai indokoltságok, — kérdéses azonban, hogy a fenti megoldás dogmatikailag alátámasztható-e?

Élő jogunknak vitatlan tétele, hogy a telekkönyvbe bejegyzett bérleti jog az új tulajdonost is köti. Miért? Talán azért, mert a telekkönyvi bejegyzéssel az eredetileg kötelmi jellegű bérleti jog dologi joggá változott-e át, — vagyis igaz-e az, hogy amikor a bérbeadó a bérleti jog telekkönyvi bejegyzéséhez is hozzájárulását adta, a felek egy egészen más jogot létesítettek, mintha ugyanazt a bérleti szerződést a telekkönyvi bejegyzésre vonatkozó jogosultság nélkül alkották volna meg? Vagyis a bérlet telekkönyvi bejegyzése konstitutál-e? Avagy a bejegyzett bérleti jog csak azért köti az új tulajdonost, mert a telekkönyvi bejegyzés folytán tudnia kellett, hogy az általa megvett ingatlant (dolg) más javára korábban fennálló jog terheli? Vagyis a bérlet telekkönyvi bejegyzése nem más minőségű jogot létesít, hanem a bérlet kötelmi jogát nyilvánosan deklarálja. Ha az előbbi felfogás (konstitutív hatás) a helyes, akkor a bekebelezett bérletet egy világ választja el a kötelmi jogi jellegű be nem kebelezett bérlettől, hiányozván a dologi ügylet és így a be nem kebelezett bérlet nem igényelheti azt a jogot, amit csak a dologi ügylet útján nyerhetne. De ha az a felfogás helyes, hogy a bekebelezett bérlet csak nyilvánkönyvileg deklarált kötelmi jogosultság, akkor kézenfekvő, hogy a deklaráló hatásnak akkor is érvényesülni kell, ha a deklaráció célja: a tudomásulvétel, telekkönyvi bejegyzés nélkül is kétségtelenül fennáll!

Az Optk. 1095. §-a a bekebelezett bérletet expressis verbis dologbani jognak mondja. S még mielőtt az Optk. helytelen minősítésére reámutatnék, leszögezem, hogy bírói gyakorlatunk határozottan kimondotta, hogy a bekebelezett haszonbérlet nem dologi jog: «A haszonbérlet azáltal, hogy haszonbérleti joga a haszonbérlet ingatlanokra telekkönyvileg bekebelezett, dologi jogot még nem nyert» (K. Rp. V. 485/1915. M. Dár IX. 314.). S a magyar bírói gyakorlat helyes irányban haladt. Az Optk. szabályozásának megértéséhez tudnunk kell, hogy a XVIII. század vége és a XIX. század eleje jogtudományában ismételtelen találkozunk azzal a felfogással, ami a dologi jog és az abszolút jog fogalmát azonosnak veszi, vagyis amely felfogás a dologi jog fogalmát csak abban látta, hogy az mindenkivel szemben fennáll. Ezt a felfogást követi az Optk. 308. §-a is, ami az örökösödési jogot is dologbani jognak tekinti, mert az 532. § szerint «Ez oly dologbani jog, mely mindenki ellen, ki a hagyatékot magának akarja tulajdonítani, hatályos». Ma már tudjuk, hogy az abszolút jelleg a dologi jogosultságnak csak egyik ismérve. És vannak olyan nem dologi jogok is, amelyek mindenkivel szemben hatályosak a nélkül, hogy azok dologi joggá válnának.

Ha a bérleti jogot mélyen analizáljuk, akkor észrevehetjük, hogy — a tulajdonváltás esetétől eltekintve — a be nem kebelezett bérleti jog is szinte abszolút jogként érvényesül. S ez a csaknem abszolút jelleg a bérlet birtokosi minőségéből folyik, azt a birtokban rejlő közvetlen uralom adja meg. Ez az oka annak, hogy egyes kódexek és írók a bérleti jogot dologi jognak tekintik.⁸

A bérleti jog telekkönyvi bejegyzése hatásának e helyes felismeréséből következik, hogy a bejegyzett bérleti jog az Optk.

rendszerében sem változik dologi joggá, hanem a bejegyzésnek egyedüli célja és jelentősége, hogy a bérlet kötelmi viszonyát, külön kikötés nélkül, törvény erejénél fogva átvigye a bérbeadó singularis jogutódjára. A bejegyzett bérleti jog nem változik dologi joggá; a bejegyzés nem jelent többet, minthogy a bérbeadó személye a bérlet tartamára az ingatlan mindenkori tulajdonosának személyében van megállapítva, aki is kötelezve van arra, hogy a bérleményt a bérlet rendelkezésére bocsássa.

Meg kell jegyezni, hogy a bérlet kötelmi jellegét az sem érintené, ha azt elvileg oly jogviszonynak ismerjük el, ami ipso facto átmegy a tulajdonos singularis jogutódjára — amint ezt a Mtj. szabályozása javasolja; ez a forgalmi élet biztonsága szempontjából sem lehet aggályos, mert a bérletet (haszonbérletet) fel lehet ismerni és a bérletnek (haszonbérletnek) kötelessége is meggyőződni, hogy ki van az ingatlan közvetlen birtokában.

Leszögezhető tehát annak az álláspontnak helyessége, hogy a bekebelezett bérlet sem válik dologi joggá; a bejegyzés ténye csak deklarálja a tulajdonjog korlátozottságát, amely korlátozás az új tulajdonost is köti. Természetes tehát, hogy a korlátozás akkor is köti az új tulajdonost, ha arról nem a telekkönyv útján értesült, de arról tulajdonjoga szerzésekor tudott.⁹

Ugyanerre az eredményre jutunk, ha a jog világában általánosságban vizsgáljuk, hogy minő joghatása van annak, ha valaki oly dolgot szerez meg, amelyről a szerzőskor tudja, hogy a dolog teljes vagy részbeni használatára más korábban jogot szerzett. A korábban, bár telekkönyvön kívül szerzett tulajdonjog elismerése közismert. A 3. sz. J. H. még az árverési vétel megtámadását is megengedi, ha vevő tudta, vagy a kellő gondosság mellett tudnia kellett, hogy az ingatlan másnak tulajdona, sőt akkor is, ha még nem tulajdona, hanem arra másnak kétségtelen jogos tulajdoni igénye van.

Még sokkal jobban közelíti meg esetünket a haszonélvezet analógiája. Bár tudjuk, hogy a haszonélvezet dologi joga a tulajdonost túlrésre, a bérlet kötelme pedig szolgáltatásra kötelezi, — ennek dacára a haszonélvezet gazdasági tartalma közel áll a bérlethez; nem is szólva arról, hogy mindkét jog alanyának használati birtokosi jellege (28. sz. J. H.) alkalmat ad az analógiára. A telekkönyvbe be nem jegyzett haszonélvezet fennáll és a jog védelmezi, ha az új tulajdonos tudta, vagy a kellő gondosság mellett tudhatta, hogy az ingatlant haszonélvezet terheli.¹⁰

Az 1908. XLVII. tc. I. §-a szerint, aki kereskedelmi üzletet szerződés útján átvész, felelős az üzletből eredő azokért a kötelezettségekért, amelyeket az átvétel idején ismert, vagy a rendes kereskedő gondosságával megtudhatott. Kereskedelmi üzlet haszonbérlet tárgya is lehet. (L. K. 1916. III. 29. Rp. IV. 8256/1915. sz. ítéletet.) El lehet-e akárcsak képzelni, hogy az üzlet átvételét az általa ismert haszonbérlet nem kötné?

A haszonkölcsön jogügyleti tényálladéka is közel áll a bérlethez. De a haszonbérlettel kapcsolatban nem találunk oly szabályt, amely szerint a tulajdonos singularis jogutódját ne kötné a haszonkölcsön.¹¹

A jogegységi tanács elé vitt kérdésnek az ismertetett módon való eldöntése nem új jogszabályalkotás, hanem a jelenlegi jog ratio legis-ének felszínre hozása. Nem jelenti a Mtj. 1522. §-ának az élő jogba való felszívását, mert a Mtj. idevonatkozó rendszerbeli strukturája a jelenlegi tételes joggal szemben nagyarányú elvi eltérést mutat; így különösen az 1529. § azon rendelkezése, amely a bekebelezett bérletet végrehajtás esetén is fenntartja. S hogy mennyire nem tekinthető a jelenlegi joggal szemben új szabály-

⁸ Almási is elismeri, hogy nem dologi jog is korlátozhatja a dologi jog (tulajdonjog) tartalmát. A Dologi Jog kézikönyve I. kötet 10. és 11. oldalán olvashatjuk: „...de lehet nem dologi jog is, mely a dologbéli jogosultat valamely különös jogi tényről fogva arra kötelezi, hogy dologbéli jogával egy vagy több bizonyos személlyel szemben, egyáltalán ne éljen, vagy ne éljen teljesen. Ilyen különös jogi tény többek között: a dologbéli jogosulttól létesített kötelmi szerződés (bérlet, haszonbérlet)...»

¹⁰ Lásd Almási Dologi Jog kézikönyve II. köt. 48 old. Hivatkozás van a K. 1771/1915. sz. ítéletre. M. D. T. X. K. 176/76 — továbbá a 432. sz. E. H. indokaira.

Ugyanerre a jogeszméi gondolatra vezet az 55. sz. T. H. is: «Az 1881. LX. t.-c. 168. §-ának, tehát nem lehet más értelme és célja, mint éppen az, hogy az abban engedett kereset útján oly jogok is megóvhatók legyenek a végrehajtatóval szemben, amelyeket az anyagi törvények érvényesésként elismernek, habár telekkönyvi bejegyzésük elmulasztott is».

¹¹ Legfeljebb csak arról lehet szó, hogy a haszonkölcsön ingyenes voltánál fogva a haszonkölcsönadó felmondhatja a haszonkölcsönt, «ha előre nem látott körülménynél fogva a haszonkölcsönadónak magának van szüksége a dologra». Mtj. 1327. §.)

⁸ Így a porosz Landrecht. Meszlény a «Kötelmek dologiasítása a modern jogban» (Magyar Jogász Ujság 1907. évi 19. számában) c. tanulmányában a bérleti jogot a Bgb. rendszerében dologi jognak tekinti.

Almási Dologi Jog kézikönyvében a birtokot a dologi jog Keretintézményének tekinti és így is tárgyalja.

alkotásnak, azt az is igazolja, hogy a Tervezet Indokolásában a tudomásnak a telekkönyvi bejegyzéssel azonos joghatása nincs külön indokolva, nyilván azért, mert nem tekintették a jelenlegi jogállapottal szemben való eltérésnek. *A jogegységi tanács elé vitt kérdésnek a fenti értelemben való eldöntését kívánja a jogpolitikai elgondolás, az anyagi igazság és a jogfejlődés iránya egyaránt.*

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— Némí javulás jelei mutatkoznak gazdasági téren. És az igazságszolgáltatás terén? A napilapok hetek óta ontják az ügyvédi kar válságos helyzetéről szóló cikkeket, interview-kat, riportokat. Tíz év alatt nem foglalkoztak annyit az ügyvédi karral, mint az utolsó tíz héten. A vergődő ügyvédség érdekfeszítő téma lett. Nagy szenzáció volt az év elején, hogy 3223 ügyvéd közül 2300-an el fogják veszteni a szavazati jogot, mert nem fizették be a nyugdíjárulékot. A 2300-ból 1000 lett, az ezer leolvadt 400-ra. Március 7-től a hó végéig 1898 ügyvéd 118,000 pengőt fizetett be, tehát átlag személyenként 60 pengőt. Az aktív és passzív választói jog elvesztésével való fenyegetés volt szükséges ahhoz, hogy 1898 ügyvéd fejenként 60 pengőt lefizessen. Ha ennek nagyobbik fele kényelemből, nemtörődomségből maradt is adós, még mindig marad néhány száz, akik — nyílt titok — e célból felvett kölcsön, sőt még súlyosabb áldozatok árán szabadultak csak meg a szavazati jog elvesztésének székelyétől. A nagy ügyvédi ankét óta négy hónap folyt le. Az igazságügyi költségvetés indokolásában még nyomát sem látjuk annak, hogy miként akarja enyhíteni a miniszter az ügyvédi kar súlyos helyzetét. Mindössze pár ismerős szót olvassunk megint: «folyik az ügyvédi rendtartás egészét felölelő reform előkészítése». És talán meg kellene nyugodnunk abban, hogy semmi sem történik, mert a pesszimista Schopenhauer aranysszava «dass alles Glück negativer Natur ist» sokszorosan valónak bizonyult a háború utáni igazságügyi reformok terén. De újabb fenyegető veszélyként olvassuk fenti szavak folytatását: «s ezzel kapcsolatban megfontolás alatt áll az ügyvédi díjszabás bizonyos mértékű egységesítésének kérdése». Hogy a mai ügyvédelles atmoszférában mit jelent a díjszabás *egységesítése*, azzal tisztában vagyunk.

És a bírák helyzete? A 978,000 pengős megtakarításból 831,600 pengő személyi járandóságokra esik, 187 állással megint kevesebbet vett fel a miniszter a költségvetésbe, mint tavaly. Az utolsó két évben előléptetések nem voltak és egyelőre semmi kilátás, hogy ez a deflációs igazságügyi politika, mely kétségbeejt a bírák javát, enyhülne. Sőt ellenkezőleg. Ezen súlyos tünetek mellett az egyetlen fénypont, hogy az ügyforgalom újabb 15%-os apadása dacára sem gondol a miniszter a bírói fórumok csökkentésére. Öröndetes, hogy nem következett be eddig, amit a múlt évi költségvetés kilátásba helyezett: «a gyors, olcsó és egyszerű jogszolgáltatás biztosítása céljából megindultak a polgári eljárás jelentős módosítására irányuló munkálatok». Találjunk vigaszt Schopenhauer szavaiban, és abban, hogy némi javulás — csak gazdasági téren mutatkozik egyelőre.

— **Jogegységi döntvények.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi június hó 2. napján a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: I. «Az autogarázs tulajdonosát garázsberkövetelése tekintetében megilleti-e az 1881: LX. tc. 72. §-ában meghatározott törvényes zálogjog?» (Az ügy előadója: dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bíró.) — II. «Lehet-e végrehajtást vezetni, vagy egyébként jelzálogjogot

szerezni az úrbéri birtokosság közösen használt erdejének állagára olyan követelés fejében, amely a volt úrbéres erdőbirtokosság közgyűlésének határozata alapján felvett kölcsön, vagy egyéb ügylet következtében állott elő?» (Az ügy előadója: dr. Gébert József kir. kúriai bíró.)

A CITY-kávéházban minden este **ÉRDI RÓZSI**
művésznő énekel * **Kola József** zeneszerző
Kalmár Sándor * **Szamosi-trió**
Új szellem! 629 *Új vezetés!*

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközfgyűlési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 628

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Dr. Siehmann Bernát* †: A magyar intézetek által kibocsátott — Amerikai Egyesült Államokbeli dollárokról szóló — kötvények és záloglevelek jogi helyzete. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A be nem kebelezett bérlet. — *Dr. Medvigy Gábor* budapesti ügyvéd: A bűnvádi eljárás reformja. (IV.) — *Dr. Váli Ferenc* budapesti ügyvéd: Az Állandó Nemzetközi Bíróság Ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében. (II.) — Törvénykezési Szemle. 5.: A tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (II.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 17. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 3.

A magyar intézetek által kibocsátott — Amerikai Egyesült Államokbeli dollárokról szóló — kötvények és záloglevelek jogi helyzete.*

I.

A tényállás az, hogy az 1925: XV. tc. meghozatala óta a magyar pénzügyintézetek — záloglevélkibocsátás alapjául szolgáló — törlesztéses kölcsönöket nyújtottak, majdnem kivétel nélkül oly kötelezvények alapján, amelyekben a tartozás összege aranydollárban lett meghatározva (kíróva). A szokásos formula: «Dollár vagy aranydollár alatt a jelen kötelezvényben mindenütt az Amerikai Egyesült-Államokbeli dollár értendő, mely a 15.0463 gramm színaranyat tartalmazó tízdolláros aranyérmének egytizedrészé»... Ezen kirovás még a következő kikötéssel is volt alátámasztva: «Amennyiben az ezen kötelezvény alapján valóságos aranydollárban teljesítendő fizetések a hitelező bármi okból más pénznemben fogadná el vagy kénytelen volna elfogadni, az általa ily módon felvett összeg csak annyi aranydollár erejéig fogja tartozásomat csökkenteni, mint ahány aranydollár a felvétel napján abból tényleg beszerezhető lesz». Ilyen kötelezvények és ezeknek megfelelőleg bekebelezett jelzálogjogok alapján az intézetek zálogleveleket bocsátottak ki, amelyek vagy kifejezetten aranydollárról vagy minden további megjelölés nélküli ú. n. «sima» dollárról szóltak; kibocsátattak más, ugyancsak aranyértékű valutákról (sv. frankról, angol fontról) szóló záloglevelek is; sőt nem éppen ritkán a «sima» dollárról szóló zálogleveleket kibocsátott intézetek egyes záloglevélvevőkkel szemben külön okiratban minősítették a «sima» dollárt aranydollárnak. A Magyar Általános Hitelbank «aranyzáloglevél»-nek nevezett címleteiben azt mondja: «A bank úgy a záloglevél kamatait, mint annak tőkéjét, saját vásárlása szerint vagy az 1926. február 1-i súlyú és finomságú Amerikai Egyesült Államokbeli aranydollárérmékben vagy ezekkel egyenlő értékű dollárbankjegyekben fizeti ki». Mindezen kikötések kötelező, illetve joghatályos volta eddigelé kétségszövevényre nem lett; sőt joghatályosságukat egyes törvények (törvényerejű rendeletek) kifejezetten elismerték (banktörvény, illetve alapszabály, 410/1932, 1210/1933. M. E. sz. rend.).

Folyó évi (1933.) június hó elején az Amerikai Egyesült Államok törvényhozása törvényt alkotott, amely — ha jól vagyunk informálva — a jogügyletekben kikötött aranyzáradékokat, és pedig visszahatólag, érvényteleneknek nyilvánította. (A törvényjavaslat

tárgyalása alkalmával Reed szenátor a javaslatot gyalázatnak nyilvánította, amely a nemzeti becsületen olyan szégyenfoltot ejtett, mely századokban sem lesz lemosható.) Ezen törvény az amerikai jog uralma alá eső ú. n. aranydollártartozásokat kétségtelenül papírdollártartozásokra konvertálta. De vajjon az idegen, különösen a magyar jog uralma alá eső jogviszonyokból eredő aranydollártartozásokat is?

Hallottunk igenlő nézetet. Ha ezen nézet helyes volna, ez azt jelentené, hogy a hazai jog szuverénitása alá eső jogviszonyokból eredő összes aranydollártartozások ipso jure és uno ictu máris papírdollártartozásokká átalakultak, és pedig kivétel nélkül; nem lehetne jogilag megindokolni, illetve konstruálni azt, hogy pl. az aranyzáloglevelek papírdollárzáloglevelekre átminősültek, az azok alapjául szolgáló jelzálogköcsöntartozások ellenben megmaradtak aranytartozásoknak. A törvényhozó (a törvényalkotó joggal felruházott kormány) ugyan hatalmi szóval így is rendelkezhetik; ha azonban ennek politikai tekintetek nem is állának útját, ez az érdekelt adósok szemében erőszakot és flagrns igazságtalanságot jelentene, mely valószínűleg általános passiv resistantiát váltana ki, egy resistantiát, melynek letörésére a bíróságok — ha egyáltalán — csak nagyon kellenül vállalkoznának. Gyakorlatilag tehát mindenképp az említett nézetnek az volna az eredménye, hogy nálunk immár az egész vonalon csakis papírdollárkövetelés, illetőleg tartozás léteznék. Ha pedig ez így volna, akkor egyáltalán nem lehetne kérdéses, hogy a kötvények és zálogleveleknek akár tőkéje, akár szelvénysszolgálat a transferalapba való letételkor mi módon számítandó át, mert ezt a transferrendelet 1. §-a már világosan szabályozta.

Nem volna tehát jogi probléma, de volnának elkerülhetetlen, óriási gazdasági károk.

II.

Azonban az uralkodó és igénytelen nézetem szerint egyedül helyes felfogás szerint a magánjogi szerződés egyes kikötéseinek hatálytalanítását kimondó állami intézkedés nem érinti és nem érintheti azon szerződéseket, melyek más állam szuverénitása alá tartozó jogterületnek joga alá tartoznak; sőt a hatálytalanítást kimondó jogszabály a gyakorlatban kénytelen visszavonulni a máskülönben uralma alá tartozó oly jogviszonyoknál, melyek a külföldi jogterületet is érintik, amint ezt a francia gyakorlat az ú. n. «règlements extérieurs» körébe eső jogviszonyokra, illetőleg nemzetközi relációban kifejlesztette és amint ezt az aranyklauzulát a világháborúban hatálytalanított Németország is e tekintetben a Svájjal 1920. dec. 6—9-én kötött egyezményben, illetve 1923. évi márc. 25-én kötött pótegyezményben a német területen jelzálogjogot szerzett svájci intézetek javára concedálta. Hogy az Únió nem lesz-e kénytelen hasonló útra lépni, éppúgy nem tudjuk, mint ahogy lehetséges, hogy az említett törvényt a legtöbb bíróság alkotmányellenesnek fogja minősíteni.

Az aranyzáradékot hatálytalanító amerikai törvény tehát a magyar magánjog uralma alá tartozó jogviszonyokra ipso jure ki nem hat és ki nem hathat; nem helyezhet tehát hatályon kívül egy olyan aranyzáradékot, amely a magyar magánjog uralma alá tartozó szerződésből ered.

* Ezen (1933.) július elején (még a 7600/1933. előtt készült emlékirat nem csupán jogász-olvasó)

nem tudok, — azonban ez már nem a jog, hanem a politika kérdése.)

Azon sokszor hangoztatott szólam, hogy a dollárérték elfogadásával a felek a követelés sorsát a dollárhoz kötötték és így viseljék a következményeket, — ha alapjában helyes volna is — a fentidézett aranydollárkikötésekre nem alkalmazható, mert hiszen azokban a felek világosan kifejezésre juttatták, hogy ők a követelés sorsát *nem* akarják a dollárhoz kötni, hanem csakis az aranynak meghatározott mennyiségéhez.

A dollárról szóló kötvények és záloglevelek jogi helyzete tehát nálunk ezidőszert a következő:

Ezen papírok két csoportra oszthatók:

A) az aranyzáradékkal ellátott, B) az ú. n. «sima» dollárról szóló papírokra.

A)

Az aranydolláros csoport ismét két alcsoportra osztható.

a) Olyan papírok, melyek kifejezett kikötés vagy a nemzetközi magánjog szabályai szerint az amerikai magánjog uralma alá esnek, illetőleg ab ovo az alá helyeztetek. (Azon körülmény, hogy ilyen papír időközben más területre vagy belföldre jutott, irreleváns.) *A külföldön elhelyezett aranydollárpapírok majdnem mind ezen kategóriába tartoznak.* Az ilyen papírok tekintetében joggal lehet vitatni azt, hogy aranyzáradékuk hatálytalanult és ennél fogva «sima» dollárról szólóknak tekintendők, tehát a transfer szempontjából ez utóbbiakra vonatkozó rendelkezések alá esnek; külön magyar jogszabálynak e célból való alkotására szükség nincsen.

b) Olyan aranydollárpapírok, melyek a magyar magánjog uralma alá esnek, amelyek aranyzáradéka tehát kétségtelenül joghatályos maradt; ezeknek aránylag csak csekély része került külföldre, illetőleg maradt ottan; ezen papírok birtokosai majdnem kizárólag kiskorúak, nők (házassági biztosítékok!), gyámpénztárak, nyugdíjpénztárak, szociális alapok, biztosítóintézetek és alapítványok, amely alanyok ilyen papírok megszerzésére rendszerint ex lege kötelezve voltak. Ezek tekintetében a transfer szempontjából új jogszabályra szükség nincsen, mert az átszámítást az 1210/1933. M. E. sz. rendelet 3. §-a világosan szabályozza. Hogy ezen papírok aranyzáradékának (mint minden másvalutájú ilyen záradéknak) hatályon kívül helyezése milyen igazságtalan és minden irányban minő végzetes hatású lenne, azt kifejtenem talán felesleges.

B)

A «símadolláros» papírok szintén két alcsoportba oszthatók.

a) Olyan papírok, melyek tekintetében a kibocsátó intézet a papírbirtokosnak külön, aranyzáradékot pótló, nyilatkozatot adott ki. Ezek tekintetében az imént A), b) pont alatt mondottak irányadók.

b) Olyan papírok, melyek tekintetében hasonló nyilatkozatok nem adtak ki, vagyis a valóban «símadollár»-papírok. A transfer szempontjából itten sincsen szükség külön új jogszabályra, mert a transferrendelet 1. §-a e kérdést világosan rendezi.

Külön jogszabályra csak azon esetben volna szükség, ha a megfelelő záloglevél után papírparitáson *letett* és az aranyparitáson számított szelvényösszegek közötti különbözet volna egyelőre külön leteendő. Ilyen esetben azonban a letét nem volna valamely külön alapha helyezhető, hanem egyelőre csakis az illető *teljesítő intézet külön letéti számlájára*; mert minden egyebektől eltekintve, egyáltalán nem bizonyos, hogy a különbözet reá nézve nyereséget fog képezni; sőt az ellenkezője a valószínű. Eltekintve ugyanis attól, hogy a dollár árfolyama még tovább is leszállhat, kétségtelen, hogy a végleges rendezésnél a papírdollár átszámításánál a pengő külföldi értékelése lesz alapul veendő; ilyen átszámítás mellett pedig egy hiány fog felmerülni, amelynek pótlására a külön letett különbözet sem lesz talán elegendő. Dr. Sichermann Bernát.

A be nem kebelezett bérlet.

A Kúria jogegységi tanácsa május 5-én fog állást foglalni abban a kérdésben, hogy a be nem kebelezett haszonbérleti szerződés

gyakorlatnak el kell hagynia eddigi álláspontját és át kell térnie arra, hogy az új tulajdonost a haszonbérleti szerződés köti, ha annak létezéséről tudott.

Munkácsi szerint a kérdésnek illetően eldöntését kívánja a jogpolitikai elgondolás, az anyagi igazság és a jogfejlődés iránya.

Nézetem szerint a jogpolitikai elgondolás szempontjából erős kétségek merülnek fel. A jogfejlődés iránya tényleg a Munkácsi-féle megoldás felé mutat, de kérdés, hogy a jogfejlődés iránya helyes-e? Az anyagi igazságnak a kérdéshez való viszonyáról pedig az alábbiakban lesz szó.

Nem fér kétség ahhoz, hogy a Munkácsi-féle megoldás dogmatikailag alátámasztható. Egyik-másik érve azonban ezen a téren sem helytálló. Így például, hogy a haszonbérlet bejegyzésének ténye csak deklarálja a tulajdonjog korlátozottságát, mely az új tulajdonost is köti. Ez az érv téves, mert épp a joggyakorlat mai álláspontja az, hogy a telekkönyvi bejegyzés nem deklarálja, hanem konstituálja a tulajdonjog korlátozottságát.

Sok szó fér Munkácsi analógiáihoz.

Munkácsi hivatkozik a 3. sz. J. H.-ra, mely az árverési vétel megtámadását is megengedi, ha a vevő tudta, vagy kellő gondossággal tudnia kellett, hogy az ingatlan másnak tulajdona.

További analógiája, hogy a telekkönyvbe be nem jegyzett haszonélvezet fennáll és a jog védelmezi, ha a tulajdonos tudta, vagy tudhatta, hogy az ingatlant terheli.

Jogpolitikai szempontból azonban nagy különbség van a telekkönyvbe be nem jegyzett tulajdon vagy haszonélvezet és haszonbérlet között.

Elég, ha a vevő tudja, hogy az ingatlan nem illeti az eladót, elég, ha tudja, hogy az ingatlant haszonélvezet terheli. A tulajdon és haszonélvezet szavak egymagukban véve tiszta képet adnak az ingatlan jogi helyzetéről. Nem is szólva arról, hogy a vevő, aki ingatlant vesz, bár tudja, hogy az már másé: eo ipso rosszhiszemű. De a vevő, aki haszonbérbeadott ingatlant vett, tudta, hogy a bírói gyakorlat szerint jogosult a haszonbérletnek felmondani, még ha pontosan ismeri is a haszonbérleti szerződést. Tehát a vevő rosszhiszeműségéről ezidőszert semmiképpen sem lehet szó. Ha a vevő tudja, hogy az ingatlan haszonbérbe van adva, akkor még úgyszólván semmit sem tud. A haszonbérleti szerződések tartalma — különösen a háború után — rendkívül változó. Nemcsak az idő és a haszonbér fontos. A háború utáni esetekben nagy szerepet játszik a valorizáció kérdése. Fontos a fundus instructus, a föld megművelésére vonatkozó kikötések.

Ha tehát a vevő csak annyit tud, hogy a haszonbérleti szerződés még X évre szól és mennyi a holdankénti haszonbér, akkor a feltételeknek csak egy töredékét ismeri.

Feltéve, hogy a Kúria elhagyja mai álláspontját, mi lesz a helyzet a jövőben?

Nem elég, ha a vevő az eladótól kér információt. Mert ha az eladó megtéveszti, ha fontos kikötéseket elhallgat, akkor az első sorban a vevő kára lesz — hisz tudomással bírt a haszonbérleti szerződésről.

A jövőben tehát nyugodtan csak úgy lehetne haszonbérbe adott ingatlant vásárolni, ha a vevő magához a haszonbérletéhez fordulna és tőle kérne felvilágosítást a haszonbérlet feltételeiről. Ez pedig azt jelentené, hogy a földbirtokos haszonbérbe adott ingatlantát úgyszólván csak a haszonbérlet beleegyezésével tudná eladni. Mert a haszonbérlet minden eladást meg tud akadályozni, ha súlyosabb feltételeket közöl a vevővel, mint amelyeket a szerződés tartalmaz.

Nem tudja ezt ellensúlyozni az eladó, még az írásbeli szerződés felmutatásával sem. Mert lehetnek írásbeli pótmegállapodások, sőt lehetnek szóbeli megállapodások is. A vevő tehát teljesen bizonytalan helyzetbe kerül.

A mai helyzet kedvezőtlen a haszonbérletre nézve, de a szerződés telekkönyvi bekebelezésével tudnak magukon segíteni. De az ellenkező álláspont kedvezőtlen lesz a földbirtokososztályra, a nélkül, hogy segíteni tudnának magukon.

Ne tévesszen meg bennünket az a körülmény, hogy a német BGB. és a mi Mjtj-ünk nem áll a Kauf bricht Miete álláspontján.

A BGB. 566. § szerint egy évnél hosszabb időre szóló haszonbérleti szerződés csak úgy hatályos, ha írásban kötött. Mjtj-ünk 1534. §-a szerint pedig ötven kataszteri holdnál nagyobb ingatlan haszonbérleti szerződés érvényességéhez okirat szükséges. Ez pedig ott, ahol a szerződésre a törvény

szab meghatározott alakot, ez az alak szükséges a szerződést módosító vagy kiegészítő utólagos megegyezések érvényességéhez is.

Úgy a BGB., valamint a Mjtj. szerint is úgy az eladót, valamint a vevőt megvédi az írásbeli szerződés, melynek átadását az eladótól követelheti.

És ezzel kapcsolatban rá kell mutatnom arra, hogy a mai állásponttól való eltérés ellentétbe kerülne az újabb magyar törvényhozás ama tendenciájával, mely az eddiginél nagyobb teret biztosít a vevő az okirati kényszernek.

Ha a Kúria kimondaná, hogy a vevőt köti az eladó és haszonbérlet között létrejött haszonbérleti szerződés, ez oda vezethet, hogy a szóbeli megállapodások még harmadik személyre is kötelezők lehetnek.

Tehát a jogpolitikai okok a mai álláspont fenntartása mellett szólnak, legalább is addig, míg törvény nem fogja megállapítani, hogy a haszonbérleti szerződés csak úgy hatályos, ha okirattal jött létre.*

A mai álláspont elhagyása ellen szól az a szempont is, hogy midőn a földbirtokos nem adott engedélyt a haszonbérleti jog bekebelezésére, a haszonbérlet tudta és tisztában volt azzal, hogy a tulajdonosnak joga van ingatlant eladni úgy, hogy az ő haszonbérleti szerződése az új tulajdonos által fel lesz mondható. Ha most a joggyakorlat az új tulajdonost megfosztaná a felmondás jogától, a haszonbérlet ezzel egy igen értékes ajándékhoz jut.

Hisz lehet, hogy a haszonbérlet kérte szerződésének telekkönyvi biztosítását és a haszonbérlet ezt kifejezetten megtagadta. Lehet, hogy a haszonbérlet épp azért, hogy az eladás jogát fenntartsa, (vállalva az esetleges kártalanítást) olcsóbban engedte át a haszonbérletet. Mindezen esetekben a jövőben kötelezze a szerződés az új vevőt?

Az anyagi igazság ily esetekben nem a haszonbérlet oldalán lesz, amint Munkácsi állítja.

És befejezésül még egy érv. A kérdés nem alkalmas arra, hogy jogegységi határozattal döntessék el, mert a mai bírói gyakorlattól való eltérés új a maival homlokegyenesen ellenkező jogszabály felállítását jelentené. Márpedig Grosschmid helyes tanítása szerint: «a Kúria nincsen feljogosítva arra, hogy, miként a törvényhozó, merőben csak a jognak kifejtése, előbbrevitele vagy tökéletesítése okából kérdéseket szabadon kiválogasson a végből, hogy azokat azután autoritativ eldöntse». A mai gyakorlatnak vannak hátrányos következményei. De az ellenkező gyakorlatnak az egész kérdéskomplexum törvényes szabályozása nélkül még súlyosabb következményei volnának és a perek légiját vonná maga után.

Nagyon helyes, hogy a jogegységi tanács foglalkozni fog a kérdéssel. De csak azért, hogy a szegedi tábla döntésével szemben a Kúria joggyakorlata mellett foglaljon állást.

Dr. Teller Miksa.

A bűnvádi eljárás reformja.**

Másik példa. A háború vége felé folyt hadseregszállító-perek során az úgynevezett «gyorsított» eljárások keretében, amelyek tapasztalat szerint szinte megcsúfoló módon, amint akkor, úgy például a jelenben is, az úgynevezett valuta-ügyekben, a leghosszabb eljárások — nyolc-, vagy kilenc hónapi fogságba került, de halálra is betegedett egyik kedves emlékü osztálytársam, a társadalomban is és a nagykereskedelmi világban is sok vonatkozásban elismert puritán jellem és tekintély. Külön rendőri különítménnyel, amely Budapestről szállt ki több detektívvel, folyt ellene is, mások ellen is a lelkes nyomozás. Ennek során terhére végzetes tanúvallomások rögződtek le. A peranyag többhetes, délelőtt és délután is tartott főtárgyalás keretében fért csak el. A főtárgyalási elnök már egyenesen a visszatetszésig mestere volt ezekben a perekben az elnöki székből eszközölt kényszerű bírói nyomozásnak. És a tárgyalásnak talán 15-ik napján, nem tudom már hányadik tanúnál, miután már a vádlottak és a tanúk felé is napokon át ismét és ismét vitázó

modorban hangzott az elnöki székből a bírói határozott előítéletes meggyőződés, — azzal nyitotta meg mégis a főtárgyalás folytatását, hogy előlről kezdi azt a vádlottak kihallgatásától, mert belátása szerint is a nyomozásban lefektetett előzmények őt a tárgyalás vezetésénél téves irányba terelték. Az ítélet felmentő volt. Ki kell emelnem, hogy a nyomozati anyag nem ügyészi, hanem merőben rendőri (különítmény) volt.

Ezen perek kapcsán lehet talán arra is utalnom, hogy milyen ellenállhatatlan ereje lehet az ilyen hangoló motívumoknak a nyilvánosság és ügyfélnyilvánosság nélkül is magárahagyott nyomozó és vizsgáló közegek animalásában, mikor magát az ítélelbíró ságot sem hagyták hidegen. Mert nem véletlen az az időszerűség, hogy a büntetőtörvénykönyvnek a megvesztegetés büntetteiről rendelkező fejezete az előző gyakorlattal ellentétben a bírói magyarázatban és alkalmazásban a legmagasabb bírói fórumon éppen ekkor fordult.

De yegyünk közelebbi eseteket, ma közismerteket.

Méltóztassanak megtekinteni például az Erzsébetvárosi Körben elkövetett bombamerénylet bűnperének iratait, vagy akár a csongrádi bombamerénylet iratait. Az előbbiben csak a másodbírói ítélet, az utóbbiban már az elsőbírói ítélet állapította tényként meg és hozott azon az alapon felmentő ítéletet, hogy a nyomozat során kinyert beismerések és tanúvallomások, hogy enyhén fejezzem ki magamat, a nyomozat túlhajtó lelkesége következtében megbízhatatlanok, annál is inkább, mert az irányzatosság nemcsak a felekre hatott, hanem a testi épséget is érintette.

Úgyhogy egész rövid összefoglalásban a mi eljárásunk szerint az ügydöntő érdemi tárgyalásról, a főtárgyalásról az első fokon azt a képet nyerjük, hogy annak során a hatalom egyoldalúságában felvett nyomozással és vizsgálattal kapcsolatban az ítélelbíró részéről önkénytelen, szinte természetes, sőt — maga is nyomozásra lévén utasítva — egyenesen kényszerű az a törekvés, hogy az előtte fekvő és hatóságilag rögzített adatokat reprodukálja s a főtárgyalást mintegy a megelőző eljárásoknak a reprizévé tegye. A vádlottnak és a védelemnek pedig rendszerinti szintén kényszerű nehéz feladata viszont az, hogy ezeket az előző adatokat a megismétlések során egyenesen a hitelükben a kellő értékükre szállítsa le, vagy pedig egyenesen lerontsa.

Mindez nem a bíró, az ítélelbíró hibája, vagy fogyatéka, hanem az elméleti felépítésű eljárás fonákságainak eredménye. És meg kell állapítanunk a magyar bíró kiválóságának és színvonalának a jellemzésére, hogy napról-napra megkapó és fölemelő plédáit észleljük a védői székből annak, hogy a rákényszerített előzmények elkerülhetetlen hatása alól fokról-fokra mint bontakozik ki, mint tisztul fel a lelke s miként találja meg a bizonyítás felvétele során és annak eredményeként sokszor megütköző csodálkozással a helyes, a történeti valóságnak megfelelő tényállást, a bizonyosságot. E mellett azonban ismétlődő eset az is, s ez szolgál a mi jogorvoslati rendszerünknek az igazolására, hogy a megelőző, merőben egyoldalú előkészítő eljárás hatásai mélyebben gyökereznek, semhogy ez a lelki felszabadulás már az első fokon teljes lehetne és számos esetben csak a másodbírói az, amely előtt, az elég gyakori új bizonyításfelvétel eredményeként is, a való tényállás azután megnyugtatóan napfényre derül. E ponton is meggyőző a statisztika. Aránylag nálunk több a marasztalást felmentésre megváltoztató másodbírói ítélet, mint az angol eljárásban az összes fellebbezés.

Ezen komoly észrevételekkel szemben ismét és ismét halljuk a biztatást, hogy miért nem kapcsolódik be teljes erővel a védelem már a nyomozásba? Erre a felelet egészen egyszerű. Sem a vádlott, sem a védelme nem nyer alkalmat arra kellő időben, hogy a nyomozat és a vizsgálat során érvényesüljön. Mert bár a törvény csak kivételként állítja fel a védelem azon korlátozását, hogy az ügy állásáról a sokszor tömeggel felgyűlő iratok alapján tájékozódást szerezhessen, ez a kivétel a gyakorlatban szabállyá vált. Egészen ritka kivétel ugyanis az, ami szinte kegyként gyakoroltatik, hogy a vádlottnak és a védőnek az iratok rendelkezésére bocsátatnak. Mert saját szerű gyanakvással és indokolatlan megszegényítésünkre, nem is szólva a sokszor hermetikusan elzárt s így tehetetlen vádlottról, az intézményes biztosíték: a védő az illetékes hatósági hatalmi felfogás szerint veszélyeztetője az eljárás sikerének. Annak az eljárásnak, melyet éppen ellentétes eredetű veszélyei miatt ostromlunk. Mindez nincs így az angol eljárásban, ahol maga a bizonyító eljárás, tehát az összes bizonyítékoknak a felvétele már az előkészítésnél is nyílt színen és ügyfélegenlőség mellett történik,

* Ezidőszent ugyan nálunk a haszonbérleti szerződést írásban kell megkötöni, mert jóváhagyás miatt be kell mutatni. De ez nem zárja ki az írásbeli és szóbeli pótszerződések hatályosságát. Másrészt kíváncsok, hogy a haszonbérleti szerződések hatósági jóváhagyása megszűnjön és könnyen lehetséges, hogy az előbb-utóbb be fog következni. Ez esetben pedig lehetséges lesz megint hosszabb időre szóló szóbeli szerződések kötése.

** Az előbbi közleményt lásd a 8., 11. és 13. számban.

s mindaz a szorosan vett nyomozati anyag, amely a mi perrendünk üres szóhangzása szerint is csak arra szolgálhatna, hogy van-e alap a vádemelésre, vagy sem, valóban kizárólag csak a vádlónak a tájékoztatására szolgál, a bíró elé pedig, ha kerül is, nem egyoldalú feldolgozás és megállapítások keretében, hanem az ügyfelek ellenőrzése, s ezeknek a közvetlenség teljes érintetlenségével és erejével eszközölt közös próbája alapján.

Szomorú lenne, ha a példaszerűen említett esetek mindennapiak volnának, sőt hangsúlyoznunk kell, hogy mindezek az elvétések kivételek, amelyekbe a magárahagyott nyomozó vagy vizsgáló hatósági személy jóhiszemű lelkességéből, a legtisztább meggyőződése szerint sodródott. De e mellett kétségtelen, hogy ezek mégis *már szemléltető jelenségek*, amelyek nem a személyi garanciák elégtelenségéből, hanem egyenesen az eljárás elméleti egyoldalúságából, a nyomozó rendszernek nemcsak az előkészítő eljárásban, de az ítéldbírói eljárásban is való fenntartásából erednek. Ezeket a lehetőségeket zárja ki az angol bűnvádi eljárás a nélkül, hogy az eljárás célját *legtávolabbról* is veszélyeztetné vagy sértené.

Hogy pedig mennyire hozzá van növe az annak adatait átlanuló és annak alapján újra, vagy továbbnyomozó tárgyaló bíró vagy tárgyalást vezető elnök is az ügyfélnyilvánosságot és a védelmet kirekesztő nyomozás adataihoz, annak további szemléltetésére már igazán napirenden lévő ismétlődésekre is utalhatok. Ha a vádlott vallomása s esetleg a tanú vallomása is eltér a nyomozati vallomástól, vagy azon lényegbevágóan módosít, ezeknek a sokszor csak detektívjelentésbe foglalt vallomásoknak megerősítésére maga a detektív hivatik fel, sokszor többedmagával is tanúul. Az így kihallgatott tanúknak állandó dilemmájuk, büntetőeljárásunknak pedig örök problémája marad, hogy mi azután a vallomásukban az önigazolás és mi a perjogi értelemben vett vallomás.

Pedig maga a mi eljárásunk is s illetve annak szerkesztői, igenis, aggályt tápláltak a nyomozó rendszerrel szemben. Ez nemcsak a már idézett 9. és 100. §-oknak az objektív felelősséget megszabó parancsaiból, hanem például a 100. § 2. bekézdésének azon további rendelkezéséből is folyik, amely szerint a törvény jogot ad arra, hogy a gyanúsított védelme érdekében egyes nyomozó cselekmények teljesítése a járásbírósnál is kérhető. Ez azonban mint biztosíték, megint nem több az illúzió, mert egyrészt a fent előadottak szerint a gyanúsított és a védelme a nyomozat állásáról kimerítően tájékozva általában és rendszerint nincsenek, mert nem lehetnek, de illúzió azért is, mert a szorgalmazható bírói eljárás magának a kérelemmel terhelt bírónak minden irányító szabály nélkül merőben diszkrecionális joga csak és nem egyben kötelessége is. De hogy maga a törvény a nyomozást, hogy úgy mondjam, törvényes gyanú alatt tartja, szemlélteti az alaptörvénynek a novellák által már lefaragott azon rendelkezése is, hogy a nyomozás után a büncselekmények elég széles körében kötelezően előírta a bírói vizsgálatot, de ezt is azonban oly módon, hogy a nyomozati anyag maga is mint szintén praejudiciumokat tartalmazó teherátvitel megy át a vizsgálóbírói kézbe s így természetesen az esetek nagy többségében ezen alapokon épül tovább a *bírói előkészítés* anyaga is.

Sohasem tudtam megérteni, hogy kifejezett óvó aggályai ellenére a mi bűnvádi eljárásunk miért teszi mégis tudatosan ok és szükség nélkül, sőt egyenesen az alkotmányos követelés ellenére kísértő próbára egyes szerveit.

Végeredményében tehát ahhoz a megállapításhoz jutunk, hogy az a merőben elméleti racionális elgondolás, amely az egymással kibékíthetetlenül ütköző nyomozó rendszert a vádrendszerrel össze akarta békíteni, amely fából akart vaskarikát csinálni, merőben sikertelen.

A mi büntető jogszolgáltatásunkban csak takarékos ornamentika, önámító dísz a szóbeliség, a nyilvánosság, a közvetlenség és ügyfél-egyenlőség is, de nem elvi élő igazság.

Ha nagyban és egészben a mi bírói jogszolgáltatásunk ezen vegyes rendszer megtartása ellenére a világviszonylatban is kimagasló és megnyugtató, ez két oknak köszönhető. Az egyik egy sajátos nemzeti adottság, amely szintén történelmi fejlődés eredménye s ez a magyar bírónak a testületben kifejtett benső tradicionális függetlensége, nobilis emberies érzése és tárgyi igazságra való hagyományos törekvése, aminek szomorú történelmi előzményei vannak. Inkább a történelemtanulás és nem a törvénynek a megtanulása és tudása emeli nálunk eszményi magaslatra a bírót. A másik ok pedig az a körülmény, hogy az eljárási jogunk éppen a

fellebbezési rendszer kiépítésével egyenesen a saját alaprendszerének hibáját korrigálja, módot adván arra is, hogy az egyoldalú nyomozás túlzásai vagy fogyatékoságai a ténybeli vonatkozásokkal kapcsolatban *ismét* ellenőrizhetők és pótolhatók legyenek. Ez utóbbival kapcsolatos aztán még az ítéldbíró megkötő azon további biztosíték is a mi eljárási jogunkban *szemben az angollal*, hogy az ítéldbíró az ítéletét írásban is részletesen indokolni s így felsőbb bírói ellenőrzésre előkészíteni köteles.

Ha már most ezen kérdésnél is összemérjük a mi eljárási jogunkat az angol eljárási joggal és annak az okát keressük, hogy miért van ott és miért lehet ott aránylag egészen elenyésző számban jogorvoslat és miért tengenek nálunk túl a jogorvoslatok, akkor ezt megint csak az egymással ütköző nyomozó- és a vádrendszer természetes eltérő eredményeiben kell felismernünk.

A nyomozó rendszer, amely a nyomozat során és a vizsgálat során is aktákat halmoz s ebben előítéleteket rögzít, éppen az elbűvő egyoldalúsága miatt ellenőrzésre, korrekcióra szorul, aminek következtében az elméleti szerkesztők elgondolásában is már szükségként jelentkezett, hogy a *ténymegállapításnak* a «sárga könyv» szerint a kétszeres, az életben lévő eljárásunk szerint pedig egyszeres revíziója megengedtesék s e mellett az is, hogy a fellebbezési eljárás keretében új korrigáló bizonyításfelvétel is eszközölhető legyen. Sőt a második büntetőnovella még ennél is tovább ment és megbontva az alaptörvény elvi koncepcióját, még a jogkérdésre korlátozott harmadfokon is lehetőséget biztosít a revízióra elég sajátosan és vitatható módon azzal, hogy még a harmadfok is *erre irányuló kérelem nélkül hivatalból*, és csak hivatalból, a tényállást is megváltoztathatja.

Mindezzel szemben az angol jogban, ahol az ügyfelek jelenlétében és ellenőrzésében, sőt maguk által az ügyfelek által történik már az előkészítő eljárásban is szinte korlátlan lehetőségi határral a bizonyítás és ellenbizonyítás is, magának a tényállásnak a megállapítása a *meggyőződését csak az előtte közvetlenül észlelt bizonyítékok alapján megalkotó bíróra nézve* aligha lehet kételyeket magában hordó probléma. E mellett bizonyos az is, hogy az ezek szerint kimerítően felvett bizonyítást és annak eredményét bármely fellebbezési fórum, pusztán a rendelkezésre álló gyorsírói feljegyzések alapján, ami ott kötelező, már nem észlelheti közvetlenül. Nálunk pedig, amint fentebb már szemléltettük, már az első fokon tárgyaló bírói nyomozati és vizsgálati adatokra az elibetárások révén is rá lévén kényszerítve, kétségtelen, hogy már maga sem csak az általa közvetlenül észlelt bizonyítékok alapján ítél. Ez magyarázza az angol jogban azt a kardinális és nálunk egyenesen visszatetsző szabályt, hogy a vádlott terhére egyáltalában nincs fellebbezésnek helye, a vádlott érdekében és javára pedig csak egészen kivételesen és pedig vagy magának az első fokon ítelt bírónak az ajánló nyilatkozata alapján, vagy pedig magának a fellebbezési bíróságnak az átvizsgálás után megadott engedélye alapján és folytán. Az angol jog ezen elzárkózó felfogása egyenesen a bírói méltóság tekintélyéből is fakad, azt is védi s ebben az elzárkózásban azon gondolat él, hogy a fellebbezési bíróságnak a vádlott terhére megváltoztató ítélete nem érinti kedvezően a bírói tekintélyt sem, mert külső hatásában a bírói ítélkezésekkel szemben, különösen újabb bizonyíték felvétele nélkül, ellentétes voltuk alapján a megbízhatóság tekintetében méltán kelt kételyeket.

Az angol eljárási jogban ezek szerint a fellebbezési eljárás lényegében nem több annál, minthogy az angol felfogás is elismeri, hogy a legnyiltabb és legszabadabb eljárás és bizonyítás és a bírói függetlenség teljessége mellett is előállhat emberi tévedés. Ezért és csak ezért, tehát a minden garancia mellett is elkerülhetetlen bírói tévedés nyilvánvalósága esetén enged csak fellebbezést.

Összegezve tehát az összehasonlítás eredményét és ebből a szempontból vizsgálva a fellebbezési eljárásunk reformjára vonatkozóan felszínre került eszméket és javaslatokat, arra az eredményre kell jutnunk, hogy a fellebbezési eljárás rendszere is csakugyan szorosan összefügg azzal az alapvető kérdéssel, hogy vajjon az eljárás rendszere nyomozati rendszer-e vagy vádrendszer. A nyomozati rendszer mellett a ténymegállapításra is kiterjedő fellebbezés a vádlott érdekében és csak a vádlott érdekében elmellőzhetetlenül szükséges. Azért a vádlott érdekében, mert a nyomozati rendszernek egyoldalúsága és zártsága mellett az irányzatosság sohasem a vádlott érdekében, hanem csak a vádlott terhére jelentkezik mint fenyegető eshetőség. Vádrendszer esetében pedig, a tiszta angol vádrendszert értem, a közvetlenség, szóbeliség és a teljes ügyfél-

egyenlőség elvéből folyó természetes következmény a fellebbezésnek csak kivételes lehetősége, mert a vádrendszer mellett az előkészítő eljárás előítéletes anyaga s az ahhoz kapcsolódó, egyenesen és szükségképpen abból kiinduló saját irányzatos főtárgyalási nyomozása is nem kötvén a bírót, a maga függetlenségében csak olyan meggyőződésre juthat a ténybeli igazság tekintetében, ami emberileg csak képzelhető, amivel szemben a fellebbezési bíró már ezen szempontok szerint csak hátrányosabb helyzetbe kerül. A fellebbezési bíróság ugyanis, mert előtte már egyszer mérlegelt és lehető teljes biztosítékok mellett közvetlenül észlelt lezárt peranyag van, ezt csak a tárgyalás teljes ismétlésével és okszerűen csak azonos eredménnyel vizsgálhatná újra felül.

(Folyt. köv.)

Dr. Medvigy Gábor.

Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében.*

Az Állandó Nemzetközi Bíróság, mely a háború után megteremtett nemzetközi jogi rend legsikerültebb és legtiszteletreméltóbb alkotásának bizonyult, a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmányának (14. cikk) és Szervezeti Szabályzatának köszönheti létét, mely utóbbi egy államok közötti szerződés, mely nálunk az 1926. I. tc. alakjában nyert elfogadást. A szervezeti szabályzatot kiegészíti a bíróság eljárási szabályzata, melyet maga a bíróság állapított meg. Ezek a szabályzatok természetesen a «fellebbezés» jogintézményét nem ismerik. A bíróság ennél fogva a maga szempontjából a párizsi II. sz. Egyezmény X. cikke által létesített ú. n. «fellebbezést» csupán a saját szabályzatai értelmében folyó peres eljárásnak tekinthette, melynek tárgya az elsőbíróság valamely megtámadott határozatának a hatáskör és érdem szempontjából való felülvizsgálata.

A «fellebbezés» intézményének másik nehézsége az volt, hogy míg a békeszerződések által felállított vegyes döntőbíróóságok előtt magánszemélyek is perelhetnek és az elsőfokon eljáró magyar—csehszlovák vegyes döntőbíróóság előtt eljárás során az egyetem volt a felperes, a csehszlovák állam az alperes, viszont az Állandó Nemzetközi Bíróság előtt csak államok lehetnek a peres felek. A fenti Egyezmény alapján a csehszlovák állam megtámadta az elsőfokú ítéletet a bíróság szabályzata szerinti kereset formájában, tehát a fellebbező fél formailag felperessé vált, a magyar állam viszont az egyetem helyett vállalta az elsőfokú ítélet védelmét.

A fellebbezés intézményének ez volt az első gyakorlati megnyilvánulása. Kérdéses volt, hogy a bíróság miképpen fogja értelmezni a párizsi II. sz. Egyezmény X. cikke által reá ruházott hatáskört, hogy azt reformatórius, vagy kasszatórius formában kívánja-e kezelni és milyen lesz álláspontja az elsőfokú eljárás egyes kérdéseivel szemben.

Az ítélet mindenekelőtt a hatáskör kérdését vizsgálja, melyet a bíróság szabályzata értelmében hivatalból vesz vizsgálat alá. A hatáskörrel esetleg szembeállítható érvelést az ítélet következőképpen cáfolja meg:

«Az a tény, hogy valamely ítéletet olyan perben hoztak, mely perben a felek egyike magánszemély volt, nem zárja ki, hogy ez az ítélet államok közötti vita tárgyát képezze, és hogy ennél fogva valamely általános egyezmény vagy államok közötti külön döntőbíróági szerződés útján a bíróság elé terjeszthető legyen. A Csehszlovákia és Magyarország között felmerült vitában, mely a jelen eljárás tárgyát képezi, a csehszlovák kormány azt állítja, hogy a már idézett ítéletben a vegyes döntőbíróóság helytelenül állapította meg hatáskörét a Pázmány Péter Tudományegyetem által a trianoni szerződés 250. cikke alapján bizonyos Szlovákiában fekvő ingatlanok visszaadása iránti perben; továbbá azt állítja, hogy ez a kereset alaptalan és ő nem volna jogszerűen a javak visszaadására kötelezhető. Ezt az álláspontot a magyar kormány vitatja.

A bíróság ennél fogva két állam között felmerült határozott vitakérdéssel áll szemben».⁵

* Az előbbi közleményt lásd a 16. számban.

⁵ Az elsőfokú ítélet és az Állandó Nemzetközi Bíróság fenti ítéletének magyar fordítása a Magyar Jogi Szemle Könyvtára 37. számában nyert közlést.

Ezzel a bíróság nemcsak hogy az ügyek eme típusában való hatáskörét állapította meg, de irányt szabott ama kérdés tekintetében is, hogy hatásköre mire terjed ki. Ezt a «fellebbezési» hatáskört még közelebb az ítélet következő bekezdése határozza meg:

«A párizsi II. sz. Egyezmény X. cikke értelmében a felek megállapodtak abban, hogy «akár a hatáskör, akár az ügy érdemében» alávetik magukat a bíróság ítékezésének. Minthogy a bíróság hatásköre fenti rendelkezések értelmében szigorú elhatárolást nyert, nem érzi önmagát feljogosítva, hogy ellenőrzést fejtessen ki ama módozat tekintetében, ahogyan a vegyes döntőbíróóság eljárási szempontból tisztét gyakorolja».

A bíróság tehát ezzel oly értelmezést adott a reá ruházott «fellebbezési» hatáskörnek, hogy ez a hatáskör az elsőfokon esetleg elkövetett alaki sérelmekre nem terjed ki, hanem csupán a vegyes döntőbíróóság ítéletének a hatáskör és érdem szempontjaiból leendő felülbíráására. Ezzel, úgy látszik, a bíróság annak a gondolatnak is kifejezést kívánt adni, hogy a megtámadott ítélet feloldására és újabb eljárás végett az első fokhoz való visszaküldésére magát felhatalmazottnak nem érzi, tehát eljárása tisztán reformatórius és nem kasszatórius.

A vegyes döntőbíróóságok határozatának egy másik bíróság általi felülvizsgálata igen érdekes jogi konstrukció. Az elsőbíróóság és a fellebbezési bíróság között természetesen nincs semmiféle hierarchikus összefüggés. A bíraskodás a nemzetközi jogi viták elintézésére amúgy is kivételes hatásköri kikötésen alapul, de a jelen esetben a hatásköri kikötések különleges kombinációjával állunk szemben.

Az elsőbíróági ítélet jogereje a másodfokon működő bírósághoz való folyamodás tényétől és a második fokú eljárás kimenetétől tetetett függővé. Az elsőbíróóság hatásköre tehát a fellebbezés lehetősége vagy a fellebbezési eljárás eredménye által korlátozást nyert. Ebben áll ennek a nemzetközi jogban eddig példátlan érdekes jogi konstrukciónak a lényege.

Az egyetem perében eddig hozott elsőbíróági és ennél fogva a fellebbezési ítélet is lényegileg egy közbenszóló határozatnak felel meg, mely azonban az összes elvi vitás kérdéseket felöleli és eldönti. A vegyes döntőbíróóság fenntartotta magának döntését a még hátralévő kérdések tekintetében, melyek a következők: az ingatlanok visszaadásának módozatai, az elmaradt haszon, esetleges kártérítés és perköltség kérdése. Az Állandó Nemzetközi Bíróság helybenhagyó határozata folytán a kiegészítő eljárás a magyar—csehszlovák vegyes döntőbíróóság előtt már folyamatban van.

II.

A felvidék megszállása után a csehszlovák kormány lefoglalta a magyar közalapítványi tisztviselők által kezelt minden vagyontárgyat, tekintet nélkül arra, hogy milyen intézmény volt az illető vagyontárgy tulajdonosa. Így lefoglalta a budapesti egyetem tulajdonát képező vágsellyei és znióvárjai uradalmakat is.

Midőn az egyetem a trianoni szerződés 250. cikke alapján a magyar—csehszlovák vegyes döntőbíróóság előtt a kérdéses javak visszaadása iránt keresetet indított, a csehszlovák kormány a hatásköri és érdemi kifogások egész tömegét támasztotta ezzel a keresettel szemben. Így tagadta az egyetem jogi személyiségét, perlési képességét és tulajdonjogát. Első időben úgy állította be a helyzetet, mintha a peres ingatlanok az állam tulajdonát képeznék, és így a trianoni szerződés 191. cikke alapján az utódállamra szálltak volna át minden megtérítési kötelezettség nélkül. Majd a javaknak egyházi minőséget kívánt tulajdonítani, melyek feletti döntés joga a Szentszéket illetné. Ezen a címen sikerült a csehszlovák kormány megbízottnak az ügy szóbeli tárgyalását évekig elhalasztania. A Szentszék és a csehszlovák állam közötti *Modus vivendi* azonban természetesen ezekről a javakról meg sem emlékezett és ekkor a bíróság elnöke végre kitűzte az ügy tárgyalását.

A vegyes döntőbíróóságnak, éppen úgy, mint a fellebbezési bíróságnak, behatóan kellett foglalkoznia a budapesti egyetem jogi helyzetével és tulajdonosi minőségével. Ez a kérdés képezte a peres felek közötti vita legterjedelmesebb részét. Az egyetem 300 éves történetét és ehhez kapcsolódva a magyar nemzet többszáz éves történetét tette vizsgálat tárgyává mindkét bíróság. Az ily módon megejtett vizsgálat mélységéről és lelkiismeretességéről az ítélet indokolása ad számot. Nem lehet egy cikk keretében még csak

hozzávetőlegesen sem beszámolni az érvek és ellenérvek szövevényes játékáról, a felhozott és gyakran eredetben bemutatott, sok esetben nyomdafestéket sem látott okmányokról vagy hivatkozásokról, melyek a bíróságok előtt szerepeltek. Hozzájárult a megítélés nehézségeihez az a határozatlan és tétova, minden kákán csomót kereső csehszlovák védekezés, mely a kifogások sokféleségének közepette gyakran önmagával került ellentétbe. Az ítélet sem mulasztja el az alkalmat, hogy ezekre az ellentmondásokra rá ne mutasson.

A csehszlovák kormány tagadta az egyetem jogi személyiségét, illetve azt esetleg csupán mint «személyiséggel ellátott állami szervet» (*Anstaltsperson*) volt hajlandó elismerni. A peres ingatlanok mindenképpen állami javaknak volnának illetően tekintendők.

A csehszlovák kormány az egyetem ama jogi képességét is tagadta, hogy saját képviselői által perbelileg eljárjon, vagyis perbeli cselekvőképességét. Szerinte ez a képviselőt kizárólagosan a közalapítványi kir. ügyigazgatóságot illetné.

A vegyes döntőbírósi eljárás utolsó stádiumában az egyetem állami jellegére alapított ellenvetés fenntartása mellett a csehszlovák kormány megbízott frontot változtatott és úgy állította be a helyzetet, mintha az «egyetemi alap» néven ismert peres és nemperes javak az egyetemtől különböző alapítványi jogi személyt képeznének. Ebben az esetben — a csehszlovák álláspont szerint — az egyetemet, mint jogosulatlan perlőt, el kellene keresetével utasítani. Ennek a védekezésnek következményeképpén a közalapítványi kir. ügyigazgató beavatkozott a perbe és kérte a bíróságot, hogy arra a nem várt esetre, ha az az egyetemi alap külön jogi személyiségét elismerné, a peres javakat neki, mint az «alapítvány» jogi képviselőjének ítélje vissza. Egyébként azonban a közalapítványi kir. ügyigazgató is az egyetem jogi álláspontjának védelmére kelt.

A vegyes döntőbírósi eljárás azonban az egyetemi alap külön jogi személyiségét el nem ismerte, és ezért a feltételes perbeavatkozást tárgytalannak minősítette. A fellebbezési eljárás során a csehszlovák kormány ugyancsak allegálta az egyetemi alap jogi személyiségét és a perbeavatkozás mellőzését elkésettség címén kérte, a nélkül azonban, hogy ezzel célt ért volna.

A vegyes döntőbírósi eljárás és az Állandó Nemzetközi Bíróság mindezekkel szemben megállapította, hogy a Pázmány Péter bíboros-hercegprímás által 1635-ben alapított és II. Ferdinánd magyar király és német-római császár által megerősített *Studium generale*⁶ már alakulásakor jogképeséssel bírt és jogi személyisége a jezsuitarendtől különbözött, bár akkor a jezsuitarend kezelésében állott, mely a tanulókat is szolgáltatta. 1769-ben, tehát még a jezsuitarend feloszlása előtt, Mária Terézia a dunaföldvári apátság javait adományozta az egyetemnek.

A jezsuitarend 1773-ban bekövetkezett feloszlása után, 1775-ben Mária Terézia a nagyszombati jezsuita kollégium által bírt tőrői prépostság ingatlanait, mely a vágsellyei és znióváraljai uradalmakat foglalta magában, királyi adománylevéllel az egyetemnek adományozta.

Az 1780. évi *Diploma Inaugurale* nemcsak a Budára áthelyezett egyetem összes kiváltságait erősíti meg, de a fenti adományokat még újabakkal is bővíti. A vágsellyei uradalom tulajdonába és birtokába 1781-ben ünnepélyesen és az 1848 előtti jogunk minden formája mellett bevezetik az egyetemet. De a znióváraljai ingatlanokba való bevezetés több okból, így a II. József-féle események miatt is késedelmet szenved.

Ezért 1804-ben I. Ferenc király kibocsátja a *Nova Donatio* néven ismert adománylevelet, mely az előbbi adományt újból megerősíti és ugyanebben az esztendőben az egyetemet a znióváraljai uradalomba is bevezetik.

Mindkét bíróság ebből a hiánytalanul megállapított tényállásból az 1848 előtti magyar jog gondos vizsgálata alapján arra a következtetésre jutott, hogy az adományozott (az egyetem és nem az egyetemi alap) szükségképpen jogi személy volt, mely az adományul nyert ingatlanok tulajdonosává vált.

A csehszlovák kormány ezért különösen azt kívánta kimutatni, hogy az egyetem, ha eredetileg jogi személyiséggel bírt is, azt később elvesztette azáltal, hogy «államosítása» bekövetkezett. Külö-

nösen az 1848 : XIX. tc.-et állította be oly törvényi rendelkezés gyanánt, melyből ez az állítólagos államosítás következne. A bíróság azonban ezt sem ebből, sem semmilyen más intézkedésből kiolvasni nem vélte. Nem tekintette ilyennek azt az egyébként nem vitás ténykörményt sem, hogy 1870 óta, amióta a budapesti egyetem rendes évi állami támogatásban részesül,⁷ az egyetemi költségvetés az állami költségvetésben szerepel.⁸

A fellebbezési ítélet ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy «midőn az egyetem jogi személyiségéről van szó, akkor ezen tisztán a magánjog terén bírt képessége értendő, azaz a képessége, hogy ingók vagy ingatlanok tulajdonosa lehet, hogy hagyományokat vagy adományokat elfogadhat, hogy szerződéseket köthet stb. E jogképesség teljesen megáll az államnak az egyetem tudományos és oktatási tevékenysége felett gyakorolt terjedelmes ellenőrzése mellett».

Az ítélet tehát megállapítja az egyetem jogi személyiségét. Hasonlóképpen elveti a perképeség állítólagos hiányára alapított csehszlovák kifogást.

Sem az egyetem, sem pedig a magyar kormány vitássá nem tette, hogy az egyetem jövedelmező vagyontárgyainak (az ú. n. egyetemi alapnak) peres ügyeiben rendszerint a közalapítványi kir. ügyigazgatóság szokott eljárni és az egyetemet jogilag képviselni. De ugyanakkor bizonyítást nyert magyar részről, hogy ez a képviselő az egyetem számára se nem kizárólagos, se nem kötelező. Számos esetben az egyetemet jogtanár vagy ügyvéd képviselte. A különbség csak abban áll, hogy amikor a közalapítványi kir. ügyigazgató vagy helyettese jelenik meg a bíróság előtt, neki külön felhatalmazást bemutatni nem szükséges, mert őt a fennálló jogszabályok általános meghatalmazással látták el.

Az egyetem tehát jogosult volt a vegyes döntőbírósi eljárás előtt jogtanárok és ügyvéd által képviseltetnie magát. A perképeség különben is önként folyik a jogképesség fogalmából (kivéve, ha ellenkező értelmű jogszabály fennállása kimutatható lett volna), de a békeszerződések amúgy is biztosítják minden magyar természetes vagy jogi személynek azt a jogot, hogy közvetlenül forduljon a vegyes döntőbírósi eljárásokhoz.

Mint már fentebb is említést nyert, a csehszlovák kormánynak az eljárás utolsó stádiumában különösen kiemelkedő védekezése az volt, hogy a peres javak nem az egyetem, hanem az «egyetemi alap» elnevezésű állítólagos alapítványi jogi személy tulajdonát képeznék.

Kétségtelen, hogy az egyetem hasznóhajtó vagyontárgyai, amelyeket a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium kebelében működő közalapítványi tisztviselők kezelnek,⁹ évtizedek gyakorlatán alapuló nyelvhasználat értelmében «egyetemi alap» néven voltak ismeretesek. A nyelvhasználat azonban semmiesetre nem alkalmas valamely új jogi személyiség megteremtésére és ezért a csehszlovák kormány minden igyekezete oda irányult, hogy az állítólagos «alapítvány» alapító aktusát előteremtse, de siker nélkül. Az «egyetemi alap», ahol tulajdonosként szerepel, csupán az egyetemnek vagyoni jogi tekintetben való megjelölése. Éppen úgy, ahogyan találkozunk telekkönyvi betétekkel vagy szerződésekkel, hol ilyen vagy olyan «uradalom» szerepel tulajdonos gyanánt és abból még nem következik, hogy az illető uradalom külön jogi személyiséggel bír, az «egyetemi alap» elnevezés a tulajdonos, az egyetem, megjelölésére szolgál, ahogyan pl. a kincstár szó a magyar államot jelenti magánjogi tekintetben.

A bíróság a vonatkozó összes érvek és ellenérvek gondos mérlegelése után a következő megállapításokra jutott :

«Mindez mutatja, hogy az «egyetemi alap» elnevezés az egyetem megjelölése magánjogi jogviszonyok terén. Abból, hogy telekkönyvben egyetemi alap szerepel tulajdonos gyanánt,

⁷ Az 1870. évi költségvetés indokolása megállapítja, hogy az Egyetem saját jövedelméből többé magát fenntartani nem képes, mert a bevételek a kiadásokat nem fedezik. Ekkor az indokolás így folytatja : «Ezen hiány az Egyetem töke-
vagyona csorbítása nélkül csak úgy fedezhető, ha a hiányzó összeg erejéig az Egyetemnek, mint országos intézetnek, a kincstárból segély nyújtatik.»

⁸ Ezzel kapcsolatban az ítélet hivatkozik az állami számvizsgálók felállításáról szóló 1870 : XVIII. tc. 17. §-a következő rendelkezésére : «Valamint az összes bevételek és kiadások, úgy az állami vagyon, alapok és azon intézeteknek, amelyek állami segélyben részesülnek, kezelési számadásai (a 13. és 14. §-ok értelmében) az állami számvizsgálók ellenőrzése alá tartoznak.»

⁹ A közalapítványi tisztviselők nem állami, hanem királyi alkalmazottak és illetményeiket az általuk kezelt jövedelemből származó ú. n. hozzájárulási alaptól nyerik.

⁶ A középkorban és az újkor elején uralkodó általános felfogás szerint valamely *Studium Generale* felállításához akár a pápának, akár pedig a német-római szent birodalom császáranak hozzájárulása volt szükséges.

semmiképpen sem következik, hogy az egyetemről különböző ilyen nevű jogi személy léteznék. Kétségtelen ugyan, hogy csak természetes vagy jogi személyek jegyezhetők be a telekkönyvbe, mert csak természetes vagy jogi személyek bírhatnak tulajdonjoggal. De eltekintve attól, hogy maga a telekkönyvi bejegyzés jogi személyiséget nem teremthet, semmi akadálya nem lehet annak, hogy a telekkönyvbe az «egyetemi alap» elnevezés használtassék az egyetem megjelölése gyanánt.»

A bíróság tehát megállapította, hogy a peres ingatlanok tulajdonosa az egyetem, tehát jogosult személy annak követelésére, hogy a kérdéses javak neki visszaadassanak. Ezen nem változtat az a körülmény sem, hogy ezeket a javakat nem az egyetem maga kezelte, vagy hogy az adományozó kívánságához képest a javak felett szabad rendelkezési joggal nem bír.¹⁰

(Bef. köv.)

Dr. Váli Ferenc.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.*

IV. Az *abbanhagyás* vétkességre tekintet nélkül csupán tárgylag törvénysértő magatartás miatt (1931. XII. 1. 3749/1930. 25., 42.) mindenkitől követelhető, akinek magatartása a törvénybe ütközik, ha fennforog a cselekmény megismétlésének veszélye. Ennek a veszélynek a felismeréséhez rendszerint elegendő egy jogsértő cselekmény, de bizonyítható, hogy megszűnt az ismétlés veszélye (25., 188.). Megszűntnek kell tekinteni a veszélyt különösen akkor, ha a jogsértő elismeri a kereseti jogot és oly magatartást tanúsít, amely az ismétlődés veszélyét kizárja (26., 173.). Magában a magatartásnak abbanhagyása nem teszi azonban feltétlenül tárgytalanná az abbanhagyási kérelmet (1929. I. 18. 2462/1928. Hj. T. 10., 64.), így a sérelmes rőpcédula terjesztésének még a keresetindítás előtt megszüntetése sem, ha a jogsérelemnek elismerése nélkül a védekezés fenntartásával történik, valamint az a kijelentés sem, hogy a törvénybe ütköző nevet többé nem fogja használni (1927. III. 31. 6474/1926. Hj. T. 9., 11.). De a Tvt. 9. §-a 2. bek.-be ütköző, csak két ízben megjelent hirdetést, amelynek közzétételét már régen abbanhagyták, eltüntetni nem szükséges (26., 177.). Az abbanhagyás a még tényleg alkalmazásban lévő sérelmes cselekmények megszüntetését és az ily cselekményektől a jövőben tartózkodást jelenti (1933. X. 31. 1983/1933. 27., 10.).

V. *Kártérítés* tisztességtelen verseny miatt abbanhagyási kérelem egyidejű előterjesztése nélkül is követelhető (1931. X. 20. 2829/1930. 25., 3.) szándékosság vagy gondatlanság esetében (1. §), így rosszhiszemű céghasználat alapján (1929. V., 24., 6161—1928. Hj. T. 11., 4.). A kártérítési követelés sohasem járuléka az abbanhagyásnak, hanem önálló követelés (1934. I. 17., 4660/1933. 27., 50.). A kármegállapításnál abból kell kiindulni, hogy a hírnév és hitelrontás az ügylet jövedelmezőségét egészében sújtja (1932. V. 30., 881/1932. 26., 144.). A kárért a magánjogi társaság többi tagja is felel, ha a társtag a kárt saját hatáskörében elkövetett cselekményével mint a társaság tagjainak megbízottja okozta (24., 41.). A Tvt. 24. §-ában megjelölt testületek és egyesületek kártérítést vagy elégtételt nem követelhetnek (21., 6. v. ö. II. inf.).

VI. *Elégtétel* a nem vagyoni kárért a Tvt. 35. §-a 2. bek.-nek eseteiben jár. E kötelezettség megállapításának szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a tettes a szándékos cselekményt a törvénysértés tudata nélkül, tehát nem rosszhiszeműen követte el (840. E. H. 1927. III. 31. 6474/1926.). A követelés elegendő, hogy a sérelmes magatartás kár okozására általában alkalmas legyen.

(26., 53.). Ily kárért a munkaadó is felelőssé tehető az alkalmazottért viselt felelősség keretében (26., 99.).

VII. Az *ítéletnek hírlapi közzététele* az abbanhagyási, vagy kártérítési marasztalás kapcsán nem szükségképp következik be. A bíróság a nyertes fél kívánságára «elrendelheti». Így elrendelte az «ingyen» hirdetések esetében, utalással arra, hogy a sérelem is hírlapi hirdetéssel történt (1930. III. 28., 396/1929. 23., 36.) és amikor a panaszolt eljárás az üzletvitelnek következetes módja volt (25., 168.). Nem rendelte el, amidőn a sérelmes nyomtatvány terjesztése már abbanmaradt (21., 6.) és amikor a sérelmes kijelentések csak gondatlanságból és nem rosszhiszeműen, csak bizalmas kezelésre szánt ajánlatban s nem a nagy nyilvánosságnak szánt, vagy tágabbkörű elterjedésre alkalmas közlésben történtek. (1932. VI. 1. 6045/1930. 25., 151.). Állandó bírói gyakorlat szerint az ítéletnek előzetes végrehajthatósága (Pp. 509. §) a hírlapi közzétételre nem terjed ki. (V. ö. Jogt. Közl. 1934. 68. o. Törvényk. Szemle.)

(Folyt. köv.)

6.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Kényszerhelyzetben** volt a hitelező rt., amidőn az alapítókéjét jelentékenyen meghaladó fizetésnek az elmaradása vagyoni összeomlásával járt volna. (Kúria, 1933. nov. 30. P. IV. 6284/1932.)

2. Az **engedmény** pusztá tudomásulvétele nem fizetési ígéret és jelentősége csupán az, hogy az adós ezután joghatályosan már csak az engedményes kezéhez teljesíthet, de az adósnak jogi helyzetét egyébként nem érinti és különösen azt a jogát, hogy az engedményezővel való jogviszonyából eredő kifogásait az engedményesnek ellenvethesse, meg nem szünteti. (Kúria, 1933. nov. 23. P. IV. 6173/1932.)

3. Az **utalványozás**, amely nem alapszik lekötözettségen, tartama szerint csupán arra irányuló felhatalmazás (feljogosítás) adása, hogy az utalványozott a szolgáltatást az utalványozó számlája terhére az utalványos kezeihez teljesítse. (Kúria, 1933. nov. 23. P. IV. 6173/1932.)

4. A **kezelési kötelezettség**, tekintettel arra, hogy a hitelezők az alperes hozzájárulása nélkül, sőt akarata ellenére adtak a főadós kereseti követelése megfizetésére halasztást és a követelés a halasztás ideje alatt vált a főadóssal szemben behajthatatlanná, elenyészett. (Kúria, 1933. nov. 21. P. VII. 3311/1932.)

5. **Zálog.** Olyan esetben, ha a zálogba adott ingót harmadik személy, mint albirtokos tartja birtokában, a tényleges átadást pótolja az albirtokosnak nyilatkozata, mely szerint a zálogbaadást tudomásul veszi és kijelenti, hogy a dolgot a hitelező részére tartja kezizálogul. (Kúria, 1933. nov. 14. P. IV. 1187/1933.)

6. A **kereskedelmi megtartási jog** a korábban végrehajtás útján szerzett zálogjoggal szemben is érvényesíthető. (Kúria, 1933. szept. 23. Pk. V. 5062/1932.)

7. A **biztosítási üzletszerzővel** szemben tett az a kijelentés, hogy a biztosítást olyan állapotban, mint ahogy a malom akkor volt, felveheti, nem lehet más értelemben venni, mint abban, hogy a felperes késznek nyilatkozott malmának biztosítására ügyletet kötni azzal a biztosító intézettel, ahová az ügynök őt beajánlja és e végből módott adott, hogy a biztosításhoz szükséges adatokat felvegye. De nem adható e kijelentésnek olyan magyarázat, hogy azzal az ügynök a biztosítási ügylet megkötésére megbízást kapott. (Kúria, 1933. dec. 13. P. IV. 3185/1933.) H. D.

Szemle.

— A **Mária Terézia-rend** közjogi jellegéről *Polner Ödön* akadémiai értekezést írt, amely látszólag akadémikus kérdéssel foglalkozik. Mert a gazdasági életnek kiáltó válságában, a jogfejlődésnek gyakran kritikus kilengései közegette ugyan kit érdekel, vajjon a néhány száz vitéz katonából álló rend közjogilag minő megítélés alá esik? Polner munkájának értékelésére azonban nem is annyira annak témája, mint inkább a tudományos kutatásnak benne megnyilvánuló bátor elfogulatlansága irányadó. Szemben az uralkodó felfogással azt bizonyítja ugyanis Polner, hogy nagy

¹⁰ A kérdéses javakat az első időben az Egyetem szervei kezelték, de II. József uralkodása alatt kerültek a kir. helytartótanács kebelében működő *Commissio Studiorum* (a közalapítványi ügyosztály elődje) kezelésébe. I. Ferenc király 1802-ben a következőket írta Pálffy gróf kir. kancellárnak: «Wegen künftiger Organisation der bereits verwilligten Studienkommission begnehmige Ich das gemeinschaftliche Einrathen Meines Herrn Bruders des Erzherzogs Palatinus, und meines húngarischen Hofkanzlers durchaus, und verwillige zugleich, ihrem weiteren Anträge gemäß, dass der Universität, wenn sie einmal ordentlich regulirt seyn wird, die eigene Verwaltung der ihr eigenthümlichen Güter, Realitäten und Kapitalien unter der Aufsicht der mit der Statthalterey vereinten Studienkommission eingeräumt werde.» A helytartótanács erre azt válaszolta, hogy az oktatással és tudománnyal foglalkozó tanárok az ingatlanok kezelésére nem volnának alkalmasak és így a kezelésben újabb változás nem állott be.

* Az előbbi közl. lásd a 13. számban.

közjogi tévedés, mintha Mária Terézia «e rendet magyar királyi» minőségében, mint magyar rendet alapította volna, tehát «közjogilag lehetetlen» a következtetés, hogy mint magyar rend fenntartható. Történelmi és közjogi apparátusának egész súlyával mutatja ki Polner, hogy Magyarország és Ausztria kapcsolatának megszűntével megszűnt az a rend is, amelyet Mária Terézia osztrák jelleggel alapított s amely csak a további fejlemények során vált közös intézménnyé. Az ellenkező felfogás azzal a képtelen eredménnyel járna, hogy amennyiben Ausztria a rendet, mint osztrákot fenntartja, «az egymással esetleg háborút viselő nagymesterek ugyanazzal a renddel tüntetnék ki hazájuk hadseregének tisztjeit». Ebből a tudós szerző levonja a gyakorlati következtetést, hogy a megszűnt rend helyébe oly önálló magyar katonai rendet kellene alapítani, amelynek feltételei azonosak a Mária Teréziától alapított renddel. Okfejtésének jogászhiánytalanságánál talán még jelentősebb tény, hogy Polner Ödön a tudományos elgyávulásnak mai szomorú korában nem csupán a közjogi jogfolytonossághoz, hanem az előítéletmentes kutatás hagyományaihoz is hű maradt, amiért, ha a tudomány is ismerne Mária Terézia-rendet, rászolgált volna ennek elnyerésére.

— **A kir. Kúria 62. sz. jogegységi döntvénye:** «Törvényes késedelmi kamat (1881 : LX. törvénycikk, 43. §) a teljesítési határidő lejártától kezdve a perköltség után is jár, ha a perköltség fizetésére a felet ítélet vagy bírói egyesség kötelezi». (1934. április 14.)

— **A kir. Kúria 63. sz. jogegységi döntvénye:** «A bíróság belátásától függ, hogy azt a felet, aki a tárgyalás előkészítésére vonatkozó kötelességét elmulasztja, vagy elkésve teljesíti s ezzel a tárgyalás elhalasztására okot ad, az okozott költségben nyomban végzéssel elmarasztalja-e, vagy az ekként okozott költség megtérítése tárgyában az intézkedést a végítéletre (véghatározatra) tartja fenn». (1934. április 14.)

— **Jogegységi döntés.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa június hó 9. napján a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Megszűntnek tekintendő-e az a követelés, amely a hitelező kiskorúságának tartama alatt, a pénz értékének csökkenése idején teljesített és a gyámhatóság által jogfenntartás nélkül elfogadott fizetéssel nyert kiegyenlítést? (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől a P. V. 6538/1929. és P. V. 6952/1930. számú, másfelől a P. I. 892/1927. és P. I. 2160/1927. számú határozatára.)» Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében dr. Almási Antal kir. kúriai bíró.

A CITY-kávéházban minden este **ÉRDI RÓZSI**
művésznő énekel * **Kola József** zeneszerző
Kalmár Sándor * **Szamosi-trió**
Új szellem! 629 *Új vezetés!*

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközügyűlési választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 680

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A Könyvnap június 4-5-6-án lesz!

	Kötve
Molnár Ferenc: A Pál-utcai fiúk	P 2—
Török Sándor: Az idegen város	« 2:65
Ady Endre összes költeményei	« 4—
Babits Mihály: Az európai irodalom története	« 3:20
Cholnoky Jenő: Földrajzi és statisztikai atlasz	« 12—
Cholnoky Jenő: A Kárpátoktól az Adriáig	« 4:80
Gulácsy Irén: Fekete völgyek	« 5—
Igy írunk helyesen! (A Magyar Tudományos Akadémia által megállapított helyesírási szabályok bő szójegyzékkel, idegen szólások, közmondások, idézetek gyűjteménye)	« 1:70
Jókai Mór: Aranyember	« 2:60
Körmendi Ferenc: A boldog emberöltő	« 3:60
Lambrecht Kálmán: Az őszember	« 4:50
Márai Sándor: Egy polgár vallomásai	« 3—
Mécs László: Válogatott költemények ... .. kb.	« 3—
Papp Jenő: A mai Magyarország erkölcsrajza	« 3—
Rákosi Viktor: Elnémult harangok	« 2—
Szász Károly: A világirodalom nagy époszai	« 6—
Szép Ernő: Dali, dali, dal	« 1:90

A könyvnap könyveit ajánlatos előjegyezni, miután egyes művek korlátozott példányszámban jelennek meg.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVKERESKEDÉSE

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Most jelent meg!

A GYAKORLATI KÖZIGAZGATÁSI VIZSGÁRÓL SZÓLÓ JOGSZABÁLYOK

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

Dr. AVASUVÁROSI KOVÁCH LAJOS

Ára 50 fillér

Kapható: **FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN**

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Soriz.*: Nagy Ferenc. — Dr. Váli Ferenc budapesti ügyvéd: Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében. (III.) — Dr. Schwarcz Gyula budapesti kir. járásbíró: Van-e visszaható ereje a 60. sz. Jogegységi döntvénynek? — Szemle. *Melléklet*: Ügyvédi Közlöny 18. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 3.

Nagy Ferenc.

Az 1867. évi kiegyezést követő időszakban nemcsak állami, hanem különösen jogi életünknek is nagy megújódása következett be. A kornak a nemcsak nagy államférfi, hanem nagy jogász *Deák Ferenc* adott nevet, akiről már 1851-ben írta *Tóth Lőrinc*, hogy: «mint törvényhozó az igazságügyi mezőn senki sem bírt annyi képességgel, mint ő. Ő írta volna a legjobb, legalaposabb, viszonyainknak legjobban megfelelő kódexet, ki minden eszmét megmért, minden szót megfontolt bölcsessége mérlegén, mielőtt az életbe kiteszített volna». Az ő 1861. évi felirati beszédei, s az «Adalék» (1865.) forrásai a magyar közjognak.

E kor adta az országnak azokat az igazságügyi törvényeket, amelyeknek determináló hatása alatt még ma is állunk: az igazságügyi szervezetet, az első perrendet, a csőd-, a kereskedelmi, a váltótörvényt és a büntetőkódexet. E kornak jogásza: professzorok, bírák, ügyvédek vezettek a haladásnak arra az útjára, amelynek irányát ma is követjük. *Csemegi Károly* nemcsak a büntetőtörvénykönyv szerkesztője volt, hanem a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. tc.-é is, nemcsak kriminalista, hanem egyetemes műveltségű nagy jogász, akinek hatása jogászi fejlődésünk egészében megnyilvánult. A budapesti táblának *Szabó Miklós* volt elnöke, *Vajkay Károly* tanácselnöke és *Zlinszky Imre* bírása. *Kozma Sándor* volt a főügyész. A börtönügy mestere *Tauffer Emil*. Ekkor alapította *Lőw Tóbiás* a «Magyar Igazságügy» folyóiratot, a tudományos jogi irodalomnak sokáig vezető orgánumát.

Ebben a korszakban készült fel munkára és kezdte meg működését *Nagy Ferenc*, akinek első jelentősebb dolgozata («A kereskedelmi társaságok jogi természet») a «Magyar Igazságügy»-ben jelent meg.

A kereskedelmi és a váltótörvény, amelyek joganyagának a feldolgozására munkája irányult, nem voltak önálló alkotások, hanem recepciók. Hogy ez politikai és gazdasági helyzetünkből szükségképp következett, indokolásra nem szorul. E materiák különben is olyanok, amelyeknél az internacionális szabályozás már akkor a fejlődés természetes irányának látszott. A kodifikáció után az volt azonban a nemzeti feladat, hogy a joganyagot minél inkább magunkévá tegyük, s a magunk szellemével áthassuk. Ennek a munkának végezte a javarészt *Nagy Ferenc*.

E munkának voltak más részesei is, mert túlzás volna azt hinni, hogy a kereskedelmi és váltójog tudománya és gyakorlata csak *Nagy Ferenc* szellemét tükrözte vissza. A német irodalom, különösen *Staub* kommentárjai, a német törvénykezés, a Reichsoberhandelsgericht, majd a Reichsgericht döntései közvetlenül termékenyítették meg irodalmunkat és ítélkezésünket. És kiváló bíránkat, akik közül csak a kereskedelmi és váltótörvényszék nagy elnökét, *Nagy Ödön*t említjük meg, sem lehet egyszerűen csak *Nagy Ferenc* tanítványainak tekinteni.

De mégis *Nagy Ferenc*é volt a munka java, mert ő volt az ifjúság tanítómestere, ő vezette be a magyar ifjúságot a kereskedelmi

és váltójognak nem könnyű materiájába élő tanításával és könyveivel, amelyek közül a Kereskedelmi Jog nyolc, a Váltójog hat kiadásban jelent meg. E tanításnak és könyveknek a jelentősége pedig nemcsak abban állt, hogy a materiákat közölte hallgatóival és olvasóival, hanem hogy, tekintettel magánjogunk kodifikálatlan voltára, először és egyedül tanított arra, hogy mint kell leküzdeni a kodifikált jog nehézségeit, kódexet kezelni és alkalmazni. És ha a magyar jognak valamikor kódexe lesz, az első bevezetőnek a kereskedelmi törvényen át őt kell tekinteni.

Ezért tartozott *Nagy Ferenc* a magyar jogászság vezérferfiainak sorába, ha mind e kiválóságának ellenére nem is mondható, hogy a magyar jogászságnak vezére volt. Egy embernek ily vezetés talán nem is juthat s talán ne is jusson.

Ennek a férfinak állított emléket szép akadémiai emlékbeszédében egyetemi tanszékén utóda, *Kuncz Ödön*.* Életrajzából, a külső hatásokból, amelyek befolyásolták, különösen megkapó az, amit «a kolozsvári környezet»-ről ír. A tudósról szóló fejezetekben felette érdekes, amit gyakorlati irányáról mond, kapcsolatáról a kazuisztikával, «eleven» jurisprudenciájáról és különösen a «generalis klauzulák»-ról vallott nézeteiről.

«A generalis klauzulák alakjában érvényesülő erkölcsi elvek termékenyítő és a jogalkalmazást magasabb szférákba emelő voltát átérzte és elismerte. De küzdött az ellen, hogy a magasztos ideálok a nem eléggé lelkiismeretes bírák kezében a jogászgondolkodás elpuhulására, a jogbizonytalanságra és az önkényre vezessenek.»

«Ha valaki, úgy ő, a gazdasági jog nagy mestere, látta tisztán, hogy minő kiszámíthatatlan káros következményekkel járhat a mai gazdasági rendben, ha a bíróság a «jóerkölcs», a «méltányosság», az «osztó igazság», a «közérdek», az «egyetemes közgazdasági érdek», a «felek akarata» stb. generalis klauzulák alkalmazásának nem a fegyelmezett jogászi gondolkodás irányítása mellett, tehát nem a *Magyar Győze* által oly szépen kiépített összehasonlító következtetés alapján, hanem előre kiszámíthatatlan szubjektív érzése szerint jár el. Hiszen a kapitalista termelési rendben a gazdasági élet eminens érdeke a jogrend racionalissá válása, a bírói döntések kiszámíthatósága. Mert csak így lehet kikalkulálni az üzleti rizikót, csak így alakulhat ki a vállalkozási kedv. A gazdasági életben a jogbiztonságot a szerződési hűség, az adott szó szentsége jelenti. Pacta sunt servanda! És egyenesen paradox helyzet keletkezik, ha a bíróság a «méltányosság», a «jóerkölcs» jelszavával semmisíti meg azt a szerződést, amelynek becsületes megtartását ugyancsak egy erkölcsi elv: a szerződési hűség követeli meg. A bíróságnak tehát az etikai, irracionális elemeket érvényesítő generalis klauzulákat sohasem szabad olyan módon alkalmazni, hogy ezzel a jogbiztonságot ássa alá és végeredményben ártson annak az érdeknek is, amelynek védelmére vállalkozott.»

«Az igazságszolgáltatást magasztos erkölcsi elvekkel megneme-sítő generalis klauzulákból csak az igaz bíró kezében fakadhat áldás.»

Az emlékbeszéd végighalad *Nagy Ferenc* egész jogászi munkálkodásán, nem annyira az egyes művek, mint a problémák kapcsán, melyek foglalkoztatták. Színesen festi le a pedagógust, a köz- és a magánélet emberét.

* *Kuncz Ödön*, akad. I. tag: *Nagy Ferenc* r. tag emlékezete, felolvasta a 1933. nov. 27-i összes ülésen, kiadja a M. Tud. Akadémia 1934. Emlékbeszédek. XXI. k. 22. k.

Nagy Ferenc, akinek pályája nemcsak megkezdődött a magyar fellendülés korában, hanem nagyjából le is folyt, mégis életével és működésével átnyúlt a hanyatlás időszakába, a háborút követő abba a korba, amelyben, saját panasa szerint, a jognak és az igazságnak tisztelete is hiányos. A róla megemlékezés, mint minden visszapillantás abba a korba, amelyben, a jog és igazság uralma teljesebb volt és annak művészei különös megbecsülésben részesültek, csak arra buzdíthat és arra adhat erőt, hogy a magyar jog új renaissance-át reméljük s munkánkkal arra törekedjünk. *Sorix.*

Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítélete a Pázmány Péter Tudományegyetem perében.*

III.

Az egyetem keresetét a trianoni szerződés 250. cikkére alapította. E cikk következőképpen rendelkezik:

«A 232. cikk és a IV. címhez tartozó függelék rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával a magyar állampolgároknak vagy a magyar állampolgárok által ellenőrzött társaságoknak a volt Osztrák-Magyar Monarchia területein fekvő javai, jogai és érdekei nem esnek az említett rendelkezésekben megszabott lefoglalás vagy felszámolás alá.

Ezek a javak, jogok és érdekek a jogosultaknak — minden ilyennemű rendszabálytól vagy a kisajátításra, kényszerkezelésre vagy zár alá vételre vonatkozólag 1918. évi november hó 3-tól a jelen Szerződés életbelépéséig alkotott bármily más rendelkezéstől mentesen — fognak visszaadni. Az említett javak, jogok és érdekek abban az állapotban fognak visszaadni, amelyben azok a szóbanlevő rendszabályok alkalmazása előtt voltak.

Azokat a felszólalásokat, amelyeket magyar állampolgárok a jelen cikk alapján esetleg elő fognak terjeszteni, a 239. cikkben említett vegyes döntőbíróóság fogja elbírálni.

A jelen cikkben érintett javak, jogok és érdekek közé nem tartoznak azok a javak, amelyek a IX. rész (Pénzügyi rendelkezések) 191. cikke alá esnek.»

A 250. cikk alkalmazásának első feltétele tehát az, hogy valamely magyar állampolgár igényéről legyen szó. A 246. cikk értelmében «magyar állampolgár» elnevezés alatt minden magyar «természetes és jogi személy» értendő. Az egyetem jogi személyiségének igazolásával ennek a feltételnek hiánytalanul megfelelt.

A második feltétel pedig az, hogy a magyar jogi személynek valamilyen jószágáról, jogáról vagy érdekéről legyen szó. Az egyetem igazolta a peres ingatlanok feletti tulajdoni jogát és ezzel ennek a feltételnek is megfelelt. A békeszerződés ugyan kiveszi a 250. cikk alkalmazása köréből a 191. cikkben felsorolt személyek, azaz az állam, a korona és a volt uralkodócsalád javait, de a csehszlovák kormánynak nem sikerült azt igazolnia, hogy a szóbanlevő javak ebbe a csoportba tartoznak, bármennyire is igyekezett a per első stádiumában azokat állami javak gyanánt beállítani.

A 250. cikk alkalmazásának további előfeltétele az, hogy a kérdéses javakkal szemben az illető utódállam valamely a 232. cikkben felsorolt kényszerintézkedést vagy rendszabályt (a kifejlődött nyelvhasználat a vegyes döntőbíróóságok gyakorlatában ezt «measure» vagy «mesure prohibée» néven ismerte) alkalmazott, melyet azonban a 250. cikk kifejezetten eltilt és a kérdéses javaknak sértetlen állapotban való visszaadását rendeli. Ez az a rendelkezés, melynek alapján az egyetemnek a természetben való visszatérítéshez joga nyílt.

A csehszlovák kormány másirányú védekezésének fenntartása mellett arra is hivatkozott, hogy ő nem alkalmazott olyan rendszabályt a peres ingatlanokkal szemben, mely a 250. cikk tiltó rendelkezései alá esik. Szerinte az általa alkalmazott rendszabályok csupán védelmi jellegűek, a javaknak a tulajdonos érdekében való fenntartását célozták, továbbá nem differenciális jellegűek, végül pedig a peres ingatlanoknak a csehszlovák állam közegei által történő kezelése csupán folytatása lenne a magyar közalapítványi kezelésnek, tehát az államutódlásból folyó természetes jogosítvány.

Mindezekkel szemben az ítélet utal arra, hogy a csehszlovák állam által alkalmazott kényszerintézkedéseket először határozott jogi alapra helyező 1919. augusztus 11-én kelt csehszlovák rendelet a peres javak kezelését a «szlovákiai római katolikus egyházi javak központi bizottságára» bízta és továbbá azt is kimondta, hogy «ez a bizottság... gyakorolja az ellenőrzést valamennyi alapítvány felett és e javakból származó tiszta jövedelem felhasználásáról... rendelkezik».

A csehszlovák kormány beismerése szerint ezt a rendelkezést alkalmazták az egyetem javaira is. Ez a rendelet magát úgy nevezi, hogy «bizonyos egyházi javak kényszerkezeléséről szóló rendelet». Ebből, de az egész rendelkezés tartalmából a bíróság azt a következtetést vonta le, hogy itt valóságos, a békeszerződés által tiltott kényszerintézkedésről van szó és ezzel kapcsolatban közömbös, hogy az a differencialitás jellegével bír-e vagy nem. Egyébként az ítélet szerint az is világos, hogy itt kirívóan differenciális rendszabályról volt szó.

A csehszlovák harmadik kifogást az ítélet a következő indokolással veti el:

«A csehszlovák kormány fentemlített harmadik ellenvetése tekintetében maga e kormány által a bírósághoz benyújtott telekkönyvi kivonatokból kitűnik, hogy a peres javaknak legalább is egy részét a csehszlovák állam, majd egyes magánszemélyek javára átirták. De bármiképpen legyen s még ha igaz is volna, hogy e javak a csehszlovák állam részéről jogi helyzetüket érintő beavatkozás tárgyát nem képezték, a bíróság ennek az ellenvetésnek helyességét el nem ismerheti. Valóban nem is vitás, hogy az 1919. augusztus 11-én kelt csehszlovák rendelet által létesített bizottság a javakat nem a magyar tulajdonos javára kezelte, mely sem a jövedelmet nem kapta kézhez, sem pedig számadást a kezelésről. Nem vitás továbbá, hogy a közalapítványi ügyigazgatásnak az 1867. évi szolgálati szabályzata értelmében való kezelése a reábizott javak tekintetében a tulajdonos javára eszközölt magánkezelés jellegét viseli és ennél fogva az igazgatásnak az egyetem szlovákiai javaira nézve eszközölt kezelése nem bírhatott a magyar állam közhatósági igazgatásának jellegével.»

A csehszlovák kormánynak a trianoni szerződés értelmezésére alapított másik nagyjelentőségű ellenvetése az volt, hogy a 250. cikk védelme csakis «magánjavak, -jogok és -érdekek» épségben tartására terjed ki és az alól a «közjavak, -jogok és -érdekek» kivételnek. Hogy mi lenne a megkülönböztetés a javak e két kategóriája között, annak meghatározásával a csehszlovák kormány megbízott adós maradt, viszont az egyetemet és az egyetemi alapot olyan személynek kívánta tekintetni, melynek javai ez utóbbi csoportba esnének.

Az ítélet ezzel szemben megállapítja, hogy a békeszerződés fenti megkülönböztetést nem teszi meg, a 250. cikk alkalmazásának csupán egy kivétele van, t. i. a már előbb említett és a szerződés 191. cikkében felsorolt személyek vagyona. Az ítélet eme megállapítása, valamint a differencialitás kérdésében elfoglalt határozott álláspontja, a további perek tekintetében nagyjelentőségű precedenst szolgáltatott.

A csehszlovák kormánynak a trianoni szerződés 256. és 249. cikkeire, valamint Magyarország és Csehszlovákia között 1930. április 26-án létrejött ú. n. párisi jegyzőkönyvre alapított és mindkét bíróság által elvetett kifogásaira azok különleges és az ügy érdemét alig érintő természete miatt itt most vissza nem térhetünk.

* * *

Az egyetemi per gyakorlati lebonyolítása még befejezést nem nyert, de az elvi vitás kérdések a vegyes döntőbíróóság és az Állandó Nemzetközi Bíróság ítéletével eldőlték, és pedig hiánytalanul, a magyar álláspont javára. Habár ezzel a döntéssel a jog és igazság még csak idealiter, csak papíron valósult meg, mégis mérhetetlenül sokat jelent ez nemcsak az egyetemnek, hanem az igazságos elbírálás iránt áhító magyarországnak is. Fokozza bizalmunkat a nemzetközi bíróság erkölcsi ereje iránt és méltó példát szolgáltat a nehéz feladattal küzdő bírói pártatlanság megvalósulására. Mindez alkalmas lehet arra, hogy a szebb jövőbe vetett hitünket továbbra is táplálja.

Dr. Váli Ferenc.

* Az előbbi közleményt lásd a 16. és 17. számban.

Van-e visszaható ereje a 60. számú jogegységi döntvénynek?

Égetően időszerű ez a kérdés, mert most kerülnek tömegesen a bíróságok elé a biztosítótársaságok olyan díjperei, amelynek eldöntése sok esetben kizárólag ebben a kérdésben elfoglalt állásponttól függ.

Az 1927. X. tc.-be foglalt ú. n. biztosítási novella 5. §-ának értelmében a biztosító a folytatólagos (nem első évi) kárbiztosítási díjat csak akkor követelheti per útján a biztosítottól, ha előzetesen ajánlott levélben figyelmeztette az esedékességre és neki az utólagos teljesítésre az esedékességtől legalább 30 napi határidőt engedett.

A hivatalos lap 1933. dec. 13-án megjelent számában közzétett 60. sz. jogegységi döntvény értelmében a biztosítónak ezt a felhívást a teljesítés elmulasztásától számított 30 nap alatt kell elküldenie, és a később elküldött felhívás már nem alkalmas arra, hogy fenntartsa a biztosító számára azt a lehetőséget, hogy a szerződés teljesítését követelhesse.

A döntvény közzététele előtt a biztosítótársaságok nagy része a szóbanforgó felhívást rendszerint nem azonnal az esedékességkor, hanem sokszor csak hónapokkal később küldte el a biztosítottnak és időközben legfeljebb egyszerű levélben figyelmeztette a késedelmeskedőre arra, hogy a díj már esedékes. Ennek a rendszernek az a nyilvánvaló magyarázata, hogy a biztosítók a feleikkel való üzleti összeköttetés zavartalan fenntartása végett a lehetőség szerint igyekeztek elkerülni a biztosítottaknak súlyos költséget okozó pereket, ami csak a felhívás kibocsátásáig állott módjukban. Ugyanis abban az esetben, ha a biztosított a rendszerint 30 napban megszabott utólagos teljesítési határidő alatt sem fizetett, akkor már 60 napon belül feltétlenül meg kell indítani a pert, különben a biztosítási szerződés a Novella 5. §-ának 3. bek. értelmében megszűnt volna.

Ez a rendszer okozta azt, hogy 1933. december 13-án, amikor a szóbanforgó döntvényt közzétették, igen sok kárbiztosításnál az volt a helyzet, hogy bár a díjak hónapokkal előbb, sokszor félévénél korábban már lejártak, az előírt felhívásokat mégsem bocsájtották meg ki.

Ekkor és még inkább a közzétételt követő 15 nap elteltével — amikor a döntvény hatályba lépett — siettek pótolni az addig halogatott felhívásokat, a szokásos 30 napi fizetési határidő kitűzése mellett, és annak sikertelen lejártával további 60 nap alatt beadták a díjkövetelés iránti keresetüket.

Ezeknek a pereknek legnagyobb része most kerül tárgyalásra és egyre sűrűbben hivatkoznak a biztosított alperesek arra, hogy a döntvényben megszabott 30 napi határidő elmulasztása miatt a biztosító nem érvényesítheti bírói úton a díj követelését. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban eddig még nem sok ítéletet hoztak, de az eddig meghozottakban a bíróságok ellentétes álláspontot foglaltak el. Túlnyomó részben abból indultak ki, hogy a 60. sz. döntvénynek visszaható ereje van. Ehhez képest, azzal az indokkal, hogy a biztosító a döntvény közzétételénél hónapokkal korábban esedékes díjra a teljesítés elmulasztásától számított 30 napon túl bocsájtotta ki a felhívást, a kereseteket elutasították. Ilyen irányú jogerős döntést már a másodfokú bíróságok is hoztak.

Mivel egészen a múlt év február haváig visszamenően esedékes díjakról van szó, és így sok biztosítónak — perenkívül nem rendezhető — csaknem egyévi díjállománya függ a kérdés eldöntésétől, fel kell vetni a kérdést, hogy helyes-e a már kialakulófélben lévő gyakorlat, amely visszaható erőt tulajdonít a 60. sz. jogegységi határozatnak.*

A Ppé.-nek a kir. Kúria döntvényeiről szóló 70—78. §-ai ezt a kérdést nem szabályozzák és ellentétes nézetek alakultak ki erről úgy a bírói gyakorlatban, mint a jogi irodalomban.

A vitás kérdés vizsgálatánál abból kell kiindulni, hogy a bírói tevékenység elsősorban a jog alkalmazásában állván, a legfelsőbb bíróság által alkotott kötelező erejű döntvények szerepe is általánosságban rendszerint nem jogot létesítő (konstitutív), hanem csupán jogot felismerő (deklaratív). A legtöbb döntvény ugyanis nem alkot új jogszabályt, hanem csak a már meglévő jogszabályo-

kat értelmezi — az egyöntetű elbírálás érdekében — kötelező erővel és mutat irányt a jogszabályok helyes alkalmazására.

Ebből következik, hogy, ellentétben a törvénnyel, amely (igen ritka kivételektől eltekintve) csak az életbelépése után keletkezett tényállásokra alkalmazandó, a döntvénynek, mint a már hatályban levő jogszabályok kötelező értelmezésének, általában visszaható ereje van.

Előfordul azonban, hogy bizonyos kivételes esetekben a döntvényhozásban a bírói gyakorlatnak nemcsak a most említett törvény magyarázó, hanem a törvény pótló ereje is megnyilvánul, nevezetesen akkor, amidőn olyan életviszonyokra vonatkozik, amelyeket a törvény nem, vagy csak hiányosan szabályoz.

Ekkor már nem arról van szó, hogy valamely hatályban lévő jogszabályt milyen értelmezés mellett kell alkalmazni, hanem arról, hogy újonnan keletkezett szabályozás alá kerülnek bizonyos tényállások.

Az ilyen tartalmú döntvénynek már nem magyarázó, felismerő, hanem jogalkotó jellege van, és ilyenkor nem tulajdoníthatunk annak visszaható erőt s nem alkalmazhatjuk a hatálybalépése előtt keletkezett tényállásokra, mert ilyen felfogás mellett a jogviszonyban álló felek cselekményének vagy mulasztásának olyan jogi hatályt tulajdonítanánk, amelyre a cselekvéskor vagy a mulasztáskor a felek maguk sem gondoltak vagy gondolhattak, és nem egy esetben a felek egyező akaratától eltérő jogi eredményt idéznénk elő.

A továbbiakban tehát az vizsgálendő, hogy a 60. sz. Jogegységi határozat a deklaratív vagy konstitutív döntvények közé tartozik-e.

Az 1927. X. tc. újonnan és részletesen szabályozza a biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdéseket és a biztosítási díjnak bírói úton való érvényesítésére pontosan meghatározott feltételeket és határidőket ír elő. A gyakorlati alkalmazásban azonban hiányosnak bizonyult ez a szabályozás, mert a különböző határidő megszabása mellett elmaradt annak az igen lényeges kérdésnek a rendezése, hogy melyik az a legvégső időpont, amikor a folytatólagos időszakra járó biztosítási díj érvényesítésének feltételét képező felhívás még elküldhető.

Erre nézve a törvény semmiféle intézkedést nem tartalmazván, a gyakorlati alkalmazásban a legkülönbözőbb felfogások érvényesültek.

Az egyes bíróságok a kereskedelmi élet biztonságának általános elvéből kiindulva úgy határoztak, hogy a felhívást az esedékesség után azonnal ki kell bocsátani. Ezzel szemben számos határozatban érvényesült az a felfogás, hogy ellenkező törvényi intézkedés hiányában a felhívás bármikor elküldhető és csupán a biztosítási szerződésekből eredő igények érvényesítésére megszabott elévülési határidő korlátozza az elküldés idejét. Ismét más határozatok az esedékesség után pár napra, továbbiak pedig az esedékességtől számított 30 nap alatt kibocsátott felhívást fogadták el.

A gyakorlatnak ez a rendkívül szétágazó iránya kétségtelenül arra mutatott, hogy a törvény lényeges kérdésben hiányos.

Ez tette szükségessé a kérdésnek jogegységi határozattal való szabályozását, és a törvénynek ezt a hiányát pótolta a szóbanforgó határozat, amikor a törvényben már megszabott határidőkön felül megalkotta az említett 30 napi új határidőt, amelynek lejártá után a biztosító eszik a vonatkozó biztosítási időszak díjának bírói úton való érvényesítésétől.

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a 60. sz. döntvény nem valamely meglévő jogszabály értelmezésére vonatkozik, hanem a törvény hiányosságát pótolja új jogszabály alkotásával tehát nem sorozható a visszaható erővel bírói deklaratív határozatok közé, hanem törvénytöltő (konstitutív) határozat jellege van.

A törvényt pótló döntvénynek pedig az előbb kifejtettek szerint nem lehet nagyobb erőt tulajdonítani, mint magának a törvénynek, amely rendszerint csak kihirdetése után lép életbe és csak a kihirdetés után keletkezett tényállásokra alkalmazható.

Különösen nem ruházható fel ez a döntvény visszaható erővel azért, mert jogvesztő határidőt állapít meg, és ha hatálybalépése előtti tényállásokra is alkalmaznánk, akkor olyan határidő elmulasztása miatt zárnánk el a jogosított felet követelésének érvényesítésétől, amely határidőt a döntvény meghozataláig senki sem ismert és nem is ismerhetett, mert — nem volt.

Ehhez képest, nézetem szerint, a szóbanforgó határidő az

* A bírói gyakorlat változásának visszaható hatályának kérdésével behatóan foglalkoztak 1931. évfolyamunkban dr. Szladits Károly (105. l.), dr. Hevesi Illés (114. l.) és dr. Sichermann Frigyes (127. l.) Szerk.

1933. dec. 28-a előtt lejárt biztosítási díjknál csak akkor tekintethető elmulasztottnak, ha a biztosító a felhívást dec. 28-tól (a döntvény kötelező erejétől) számított 30 nap alatt sem hacsátotta ki.

Nem mondhatjuk tehát, hogy az 1933. dec. 28-i hatállyal alkotott 30 napi új határidőt a biztosító ugyanannak az évnek tavaszán vagy akár őszén, tehát az új határidő megalkotása előtt, elmulasztotta, és nem hivatkozhatik erre a díj iránt perelt biztosított sem, mert érvelése túlságosan hasonlítana a régi latin mese farkasának logikájához, amely szerint a patak alsó folyásánál álló bárány ivásával felkavarta a jóval feljebb álló farkas ivóvizét.

Dr. Schwarcz Gyula.

Szemle.

— **A pisai temető** portico-jának hatalmas falfestménye előtt, amely a Halál diadalát hirdeti, carrarai márványba faragva áll Carrara Ferencnek mellszobra, a Programma egy márványkötetével diszitve. Így szimbolizálja a büntetőjognak rég elhunyt mestere, hogy a Halál diadala sem teljes. A mell-szobor feliratán olvasható: «a F. C. per la scienza del diritto penale nuova alta gloria d'Italia fecero questo monumento nella città dove insegno italiani e stranieri MDCCCXC». Vagyis az új olasz Btk.-nek: «Olaszország magas dicsőségének» életbelépte alkalmából készült a szobor annak a tudós-nak emlékére, aki a pisai egyetemen olaszokat és idegeneket tanított. Amikor e sorok írója eltűnődött a hatalmas márványfejnek köbe fagyott szelíd mosolyán, nem tudta elfojtani a gondolatot: vajjon azok is dacolni fognak-e tudni a Halál diadalával, akik ma a «kollektivitás» vagy «az állam» nevében gyakorolt egyéni önkénnyel próbálják eltiporni a gonosz individualisztikus büntetőjogot és az egyéni szabadságnak még mögöttele rejtőző foszlányait?

— **A cégjog** körébe tartozik a rendelet, amelyet a m. kir. minisztérium 1934. március 9-én 2710/1934. M. E. sz. a. «az ügynevezett öröklakást biztosító szövetkezet kilépő tagja részére járó üzletrész kifizetésének szabályozása tárgyában» kibocsátott. A K. T. 235. §-ának első bekezdése a szövetkezeti tagnak feltétlen kilépési jogot biztosít, amelynek alapján a tag bármely üzleti év folyamán, akár valamennyi, akár egyes üzletrészeivel kiválhatik a szövetkezetből. Az alapszabályok sem korlátozhatják ezt a jogot, csak a felmondás idejét, módját és alakját határozhatják meg. A Bp. T. a törvénynek ezt a szabályát 1933. november 24-én kelt P. VI. 10,832/1933. sz. ítéletében ú. n. házszövetkezetre is alkalmazta. A rendelet most az oly szövetkezetekre vonatkozóan, amelyeknek «kizárólagos célja az, hogy tagjai részére lakásnak, vagy üzlethelyiségnek a tagság tartamára használatát (ú. n. öröklakást)» biztosítsanak, úgy változtatja meg a törvény szabályát, hogy: «a kilépő tag a kiválás évről szóló zárszámadás szerint reá eső üzletrész kifizetését csak akkor követelheti, ha legalább is egyidejűen a szövetkezet másik tagja, vagy a szövetkezetbe a szövetkezet beleegyezésével belépő tag a kilépő tag üzletrészeinek megfelelő mennyiségű üzletrészt jegyez a kilépő tag üzletrészeivel összefüggő öröklakás megszerzése végett és a jegyzett üzletrészekre a szabályszerű befizetést teljesíti». És ezt a szabályt irányadónak mondja ki arra az esetre is, ha a szövetkezeti tag magánhitelezője mondotta fel az üzletrészt (K. T. 239. §), vagy ha a meghalt tag helyébe a jogutód nem lép be tagként. Nem kétséges, hogy a társasháztulajdon bizonyos vonatkozásokban különös szabályozást kíván, amit a törvényhozó az 1924: XII. tc.-kel meg is kísérelt, de nem nagy sikerrel, mert a társasházak ezután is leginkább szövetkezeti formában alakultak. Most a gazdasági viszonyok változása, különösen a bérek hanyatlása folytán érezhetővé vált azonban ennek a formának az a veszélye és hátránya, amely az üzletrész felmondhatóságában áll. Ezen kíván segíteni az új rendelet, amelynek alkalmazásánál elsősorban azt kell majd elbírálni, vajjon az 1931: XXVI. tc. 2. §-ában kapott (s az 1932: VI. és 1933: X. tc.-kel fenntartott) meghatalmazás kiterjed-e a K. T. cogens rendelkezéseinek ily megváltoztatására. Lényegileg az új szabály megszünteti a szabad kilépési jogot, amint hogy a hitelező végrehajtási jogát is nagy mértékben korlátozza.

— **A jogos fegyverhasználat** kérdésében a kir. Kúria P. VII. 2546/1932. sz. ítélete (lásd Magánjogi Döntvénytár XXVII. 15. oldal) az eddigi gyakorlattól eltért. Ebben az ítéletben ugyanis a kir. Kúria a véten felelősség és a méltányos kármegosztás elve alapján kártérítést ítélt meg annak a napszámosnőnek, aki kocsmai verekedés alkalmából, amelyben azonban részt nem vett, a karhatalom jogos fegyverhasználatára folytán megsérült; holott a 756/1932. sz. ítélet teljesen analog esetben (a fegyverhasználat színhelyétől 30—40 lépésnyire megsérült gyermektől) a kártérítést megtagadta. Figyelemre méltó fenti ítéletben az is, hogy a kir. Kúria a fegyverhasználat jogossága tekintetében nem a jogosságot megállapító közigazgatási határozatra hivatkozik, hanem — bár csak néhány szóval — («az őket szorongató tömeggel szemben jogos volt a fegyverhasználatuk») érdemben indokolja a fegyverhasználat jogos voltát, és ezzel a 49-es JEH.-t az eddigi gyakorlattal szemben a jogos fegyverhasználat kérdésének körében is érvényre emeli.

Sz. Zs.

A CITY-kávéházban minden este ÉRDI RÓZSI
művésznő énekel * **Kola József** zeneszerző
Kalmár Sándor * **Szamosi-trió**
Új szellem! 620 **Új vezetés!**

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközségi választáshoz mindennemű körlevelek sokszorosítása: leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban: «Tempo»-nál, Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 634

Egy üvegezett keményfa könyvszekrény, 242 kötet könyvvél (jogi művek, törvények, rendeletek, Pallas lexikon stb.), úgy egy 2-es Wertheim-pénzszekrény eladó. Bővebbet a kiadóhivatal. 635

HIRDETÉSEK.

A Könyvnap június 4-5-6-án lesz!

	Kötve
Molnár Ferenc: A Pál-utcai fiúk ...	P 2—
Török Sándor: Az idegen város ...	« 270
Ady Endre összes költeményei ...	« 4—
Babits Mihály: Az európai irodalom története, képekkel ...	« 320
Cholnoky Jenő: Földrajzi és statisztikai atlasz ...	« 12—
Cholnoky Jenő: A Kárpátoktól az Adriáig, képekkel ...	« 480
Gulácsy Irén: Fekete völgyének ...	« 5—
Igy írunk helyesen! (A Magyar Tudományos Akadémia által megállapított helyesírási szabályok bő szójegyzékkel, idegen szólások, közmondások, idézetek gyűjteménye) ...	« 170
Jókai Mór: Aranyember, kartonálva ...	« 260
Körmendi Ferenc: A boldog emberöltő ...	« 360
Lambrecht Kálmán: Az ősemlék, képekkel ...	« 450
Lyka Károly: Kis könyv a művészetről, képekkel ...	« 3—
Márai Sándor: Egy polgár vallomása ...	« 3—
Mécs László: Válogatott költemények ...	kb. « 3—
Papp Jenő: A mai Magyarország erkölcsrajza ...	« 3—
Rákosi Viktor: Elnémult harangok ...	« 2—
Szász Károly: A világirodalom nagy époszai ...	« 6—
Szép Ernő: Dali, dali, dal ...	« 190

A könyvnap könyveit ajánlatos előjegyezni, miután egyes művek korlátozott példányszámban jelennek meg.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVKERESKEDÉSE

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A bűnvádi eljárás reformja. (V.) — Dr. Berce Aladár budapesti ügyvéd: A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomeszkénteséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira. — Dr. Fürst László budapesti kir. törvényszéki jegyző: A bírói gyakorlat nyilvántartása. — Jogirodalom. Dr. Márffy Ede debreceni egyet. ny. r. tanár: Dr. Balás Károly: Pénzügytan. — Törvénykezési Szemle. Ö.: A tisztességtelen verseny. (III.) — Szemelvények a felső bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 19. sz. — Perjogi Döntvénytár. XIX. 3.

A bűnvádi eljárás reformja.*

Az a meggyőződése, hogy a bűnvádi eljárásunk jövő helyes iránya csakugyan a tiszta vádrendszer, amely mellett Balázs P. Elemér is határozottan foglalt állást. Nemcsak azért, mert ebben van történelmi szellem, hanem azért is, mert — ha a hatalmi szempontoktól eltekintünk — ez a racionális is.

Mert ez a hivatalnak terhes nyügei közül és a rákényszerített nyomozási kötelességnek már külsőségeiben sem tetszetős óvhatatlan irányzatosságából is kiemeli a bírói tekintélyt s csakugyan külön jogállású, felülről és alulról is független hatalom. Hatalom a hatalommal szemben is az egyén alkotmányos biztonsága, az ez ellen indított eljárásnak pártatlan és elfogulatlan jogszerűsége érdekében is.

Mert ez az előzetes irányzatos nyomozati és vizsgálati eljárások befolyása nélkül a tárgyi adatokon kívül a közvetlen észleletekről beszámoló tanúvallomások révén is a tárgyaló felek kettős megvilágításában mindjárt a közvetlenség erejével odaemeli, oda segíti a bírót, hogy maga önállóan szabad lélekkel fogja fel azokat, hogy aztán így az ítélete, amelyért az ő lelkiismerete kell hogy feleljen, önmagára nézve is, de másokra nézve is kételyt kizáróan határozott és megnyugtató is lehessen.

Mert ez teszi feleslegessé és ez mellőzi azt a költséges és a pert az elposványosításig elhúzó, *halmozottan csak ugyanegy peranyagot ismétlő, tagadhatatlanul költséges megelőző eljárási részeket*, amelyek több hivatali szervet kötnek le, iratokat termelnek s nemhogy elősegítenék, hanem — időbelileg egészen bizonyosan — egyenesen hátráltatják az igazságszolgáltatást, amelynek gyorsasága pedig éppen a bűnügyekben nagyon figyelemreméltó erkölcsi ható tényező is.

És végül, mert ez mentesít azon, a boldog emlékü Baumgarten Izidor által tollra vett és népszerű veszedelmes elméleti tantételtől is, amely szerint a bírói ítélet akarati aktus. Ez egyértelmű volna az alkotmányosság legnagyobb veszedelmének, a bírói abszolutizmusnak elismerésével. Akarati aktus lehet a bírói ítélet a jogkérdésekben, ha az alkalmazandó jogszabály erre neki teret enged, aminthogy nagyon sok esetben enged is és kell is hogy engedjen. De nem lehet akarati aktus a ténykérdésben, ami a bűnvádi eljárásnak, mondhatnám, az alkotmányos lényege. Itt nem lehet akarat, amely választási lehetőségeket tétel fel, mert a ténybeli igazság csak egyetlen lehetőséget enged. Ennek megállapítására pedig a közvetlenség hatása alatt álló bírói lélek csak egy lehetőséget ismerhet s ez az, amire a meggyőződését a bizonyítékok közvetlen hatása benső kényszerűséggel viszi. Akarati aktus azonban igenis lehet a nyomozó rendszernek ennek káros hatásaként, amikor az ítéldbíró a megelőző eljárás problematikus hitelében

csakugyan választási lehetőségeket találhat még akkor is, ha az általa észlelt *ugyanazon bizonyító adatok* ütköznek az előkészítés során való ellenőrizhetetlen megnyilatkozásaiban a főtárgyaláson ellenőrzés mellett történt és közvetlenül észlelt megnyilatkozásaikkal. Ez a lehetőség azonban csak a szereplők tekintélyesebb hivatali szerepe és állása folytán alig más és több, mint a múlt idők istenítéletei s a torturák vallomásai, amelyek végrehajtóira áthárítható volt és valóban át is hárult az ítéldbíró lelkiismereti felelősségérzete.

A Mendelényi László érdekes és értékes javaslataiban biztosítani kívánt két célt, tudniillik az olcsóságot és gyorsaságot is, csakugyan csupán a tiszta vádrendszer biztosíthatja.

Eppen ezen javaslatok különösen alkalmasak egész gondolatmenetünk helyességének szemléltető igazolására. Mert ha ezek — amint ez nyilvánvaló — a kiváló előadó nyílt szellemének is megfelelően az általa méltán elismeréssel ismertett angol jog alapján keresnek megoldást, akkor, *de csak akkor*, célra is vezetők. Ha azonban ugyanazokat a meglévő nyomozó rendszerhez kapcsolnánk, akkor nem hozhatnak üdvös eredményt, hanem inkább öregbítenék a reformra szoruló mai panaszos helyzetet.

Első javaslata: a királyi ügyészség alá rendelendő külön igazságügyi rendőrség létesítése, nem hozna kielégítő eredményt sem az olcsóság, sem a gyorsaság tekintetében. Sőt felfogásom szerint tovább sodorna a rendőrállamnak igazán nem kívánatos konstrukciója felé, amely nálunk Bécs inaugurálásában nagyon szomorú emlékü, s amelynek utóhatásai érezhetők éppen a mi perrendtartásunkban is, mert a csak félig-meddig a vádrendszeren felépülő alaki jogunkban nem tudott eléggé úrrá lenni a történelmi magyar szellem. Úgy vélem, hogy ebben a kérdésben inkább Dörning Henrik álláspontja helyes, aki igazolt önérzettel mutat arra, hogy államrendőrségünk a bűnügyi nyomozás terén világviszonylatban is magas színvonalon felelt. Mint ilyen pedig tökéletesen és kimerítően megfelel annak az *egyedül megengedhető alkotmányos célnak*, hogy a büntett nyomait és alanyait felfedezze, kikutassa és a vád emeléséhez alapot nyújtson.

Ezenkívül a királyi ügyészségek vezetése alatt működő külön igazságügyi rendőrség csak öregbítené azt a helyzetet, ami megint csak az angol eljárási joggal szemben kirívó, hogy nálunk túlteng az úgynevezett közvád. Hatáskörében is, mikor mint ügyfél az előkészítő eljárásnak ő maga sokszor nemcsak az irányító, de cselekvő részese is, de számbelileg is, mikor, az angol joggal szemben, az úgynevezett közvadás ügyekben is túltengően kizárólag szerepel.

A királyi ügyész intézmény nálunk máris nemcsak túlméretezett, de a túlfejlesztett feladatkörében túl is terhelt. Nemcsak a szónak fizikai értelmében. De a lelki teljesítmények tekintetében is. Az ügyvéddel szemben is elsődleges követelés, hogy a per első bírója legyen. Ez fokozottabb igény a közváddal szemben. A rendőri nyomozatban, vagy az érdekelt magánfél által feltárt adatokban idegen anyag kerül első elbírálása elé. De ha maga kerül mint fogadosító tényező a rendeltetése szerint is irányzatos nyomozásba, már saját, sokszor egyenesen személyes ügyévé válik a közügy, melynek eljárási fejleményeihez saját cselekvőségei s ezek révén is az ítélet eshetőségeinek egyenesen személyes — bár, megengedem, benső egyoldalú érzése szerint ideális — érdekei fűzik. Ebben a helyzetben pedig már sokszor a kibékíthetlenségig ütközik a helyzetileg is egyirányú «ügyfél» és a nyomozás hivatali kötelessége, amely utóbbi tárgyilagos szemléletet igényel. A lélektani lehetőségek és a logikai okszerűség határán túlesik, tehát az

* Az előbbi közleményt lásd a 8., 11., 13. és 17. számban.

alaptörvényen is túlmenő fonák helyzet, amely szerint maga a királyi ügyész is nyomoz. Ez is kétségtelenül fontos, azonban az ügyészi feladatkörhöz mérve mégis csak — hogy úgy mondjuk — alárendeltebb szerepkör. Nem bírói, mert hiányzanak az alkotmányos biztosítékai. Nem is rendőri, mert — nálunk elég visszasan — sok vonatkozásban iurisdictionális. Egy fonák hatalmi deformáció. Ellenőrizetlen s így az egyéni hajlam szerint önkényre is teret engedő. E mellett nemhogy független volna a helyzete, hanem még önállósága sincs. Az éppen eljáró királyi ügyész a vezető elnök-ügyésznek, ez pedig nem egyszer a kormánytényezőknél felfogásához, irányításához van kötve nemcsak az egyes nyomozati lépéseknél, hanem már a célkitűzésnél is és a terhelt sorsáról való közbeeső és záró elhatározásoknál is. A felelősség súlya mégis rajta van. Mi úgy látjuk, hogy ez a kitűnő testület nincs a maga elhivatottságának megfelelő jog- és szerepkörben. Maga, eszményi törekvéseivel, bizonyos függetlenségre vágyó, legalább az önállóság azonban feltétlenül megilletné. Végre is hagyományai vannak. Kozma Sándornak nemcsak a képe van az ügyészi szobákban, de szelleme is ott él. Ez a szellem nyilvánult meg például abban az önértékes felfogásban is, amely egy testként utasította vissza azt a miniszteri gondolatot, amely jutalekot ígért a bűnüldözés anyagi eredményeiből. Ez az egy tény is híven jellemzi a testület igazi szellemét, de maga a visszautasított kísértő kísérlet arra a lehetőségre vall, hogy feladatkörük megítélése hivatalosan másképp is helyt foghat. Fizikai s egyben lelki túlterhelés például az is, mikor a más által irányított, esetleg teljesített nyomozás alapján készült pusztán vádirattal utolsó nap egy más, új királyi ügyész kényszerül főtárgyalásra, esetleg több ügyben is s ott a bírói nyomozó feladatkörnek talán egyetlen ferde, igazán nem kíváncsított előnyét élvezve azáltal, hogy megismeri a peranyagot, — ő az ügyfél, aki a tárgyaláson emeli és tartja a vádat! — Aztán micsoda különös elfajulás például az is, ami éppen napjainkban az úgynevezett valuta-ügyekben folyik. Ezen ügyekben szemléltetésül igenis él már egy speciális igazságügyi rendőrség — mint különítmény. A megtestesült zárt egyoldalúság. Sem a terhelt, sem a védő iratokat nem ismerhet. A terhelt a védőjével s ez viszont az ügyről nem értekezhetik, ami egyenesen törvénytört. Hetenkint egyszer válthat szót az eljáró királyi ügyész úrral a védő. S az eljárás gyorsított, tehát a perjogi alkotmányos biztosítékokban lefokozott. Az összes ügyek terhe azonban egy — tagadhatatlanul — kitűnő egyéniség vállán lévén, elintézésükben szembeszökően lassú és hosszadalmasak. Hosszadalmasak már azért is, mert az érdekelt Magyar Nemzeti Bank véleményétől, sőt iurisdictionjától is függők. Világosabb, célravezetőbb s egyenesebb megoldás is volna, ha ezekben az alkalmi szakügyekben is a magánvádlói alkalmak kiterjesztésével a Magyar Nemzeti Bank jeles ügyészi kara vinné a vádat. Amint az is, ha más, a magánjogi ügyletekből kisarjadzó s az esetek többségében rendszerint kétes bűnügyekben általán a magánfelek vádképviseleti joga elhatározó mérvben tágíthatná. Ez sem az alaposság, sem a felkészültség rovására nem esnék. Hiszen a mi perrendünkben egyenesen visszatetsző a pótmagánvádra törekvő sértett jogorvoslati lehetőségének túltengése: A királyi ügyészség iurisdictionális jogkörében megszüntető határozatot hoz. Ez ellen folyamodás van a királyi főügyészhez. Ha a folyamodás nem sikeres, a vizsgálat elrendelését kérheti a vizsgálóbírónál, mert a vizsgálat kimerítő nyomozás esetén is kötelező. A vizsgálóbíró elutasító határozata, végzése ellen a vádtanácsban s még innen is a királyi Ítéltáblához van jogorvoslatnak helye. Tehát egy közbeeső kérdésben négy halmozott jogorvoslati lehetőség! S mindez a racionalizálásnak, az egyszerűsítésnek más pontokon biztosítékokat törölő idején.

Mindezeket — kezdve a mi túlméretezett és túlterhelt ügyészi intézményünkön — megismerésük után igazán nem fogja Angliában propagálni mint reformeszméket Mr. Llewellyn Jones.

És egész bizonyos, hogy a külön ügyészi függésbe kerülő igazságügyi rendőrség gondolatáért sem fog lelkesedni. A királyi ügyészség a nyomozó rendőrség élén, oda beszerelve, nem volna nyereség, hacsak maga is újabb teherként rendőrséggé nem használna át. A rendőrség ma már külön és önálló magas hivatás. Külön lelkiületet, sajátos beidegzettséget, tudományos és gyakorlati sajátos tudást igényel és folytonos permanenciát, éber hadállásban magával a bűnnel — az ellentétes póluson — szinte együttélést kíván. Túl az emberismereten egyéneket kell ismernie. Szervei, — a fizikaiakat értem — keze, füle, szeme, nem egy jogeseten nyugod-

hat, hanem át kell éreznie velük túl egy város, megye, sőt az ország határán is túl, már az egész világot, szinte szerves nemzetközi kapcsolatokban. Nélkülök (a rendőrség nélkül) nem lehet el a királyi ügyész, velük együtt, mint fejük, inkább teher, de felettük, saját közjogi különállásában, a felmerülő egyes jogesetek kapcsán a bírói megtorlás higgadt és erélyes szorgalmazásában — és csak ebben a szerepben — igenis alkotmányos szükség.

Mendelényi Lászlónak a hosszas nyomozások megszüntetésére irányuló második javaslata aligha több pium desideriumnál, mert ez a ma élő perjogunkban is nyíltan megírott, de üres szabály a 83. §-ban, és a nyomozó rendszer fenntartása mellett csak az is marad.

A terheltnek és a tanúknak legsürgősebben bíró által való kihallgatása természetesen kívánság s ebben már bennfoglaltatik a hosszas nyomozások megszüntetése is, mert a *«legsürgősebb»* bírói kihallgatások révén nemcsak a hosszas nyomozást, hanem jóformán az egész nyomozást, oly értelemben, amint az nálunk élő valóság, kirekesztjük. Azonban a zárt, titkos még az ügyfelek által sem ellenőrzött kihallgatások — csak elvi aggály alatt maradnának.

(Bef. köv.)

Dr. Medvigy Gábor.

A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomesőkentéséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira.

Az elmúlt évben kibocsátott 4600/1933. és 6700/1933. M. E. sz. rendeletek most, ezekben a hónapokban állanak a gyakorlat pergőtűzének ostromában (a döntőbizottsági tárgyalások folytán), s ezért aktualitásuk nem szűnt meg a rendeletek hatálybalépésének idejével.

A rendelettel a tavalyi év folyamán a jogi szakajtó igen intenzíven foglalkozott, a Jogtudományi Közlöny is, ahol is dr. Munkácsi Ernő kartársam folytatólagos cikksorozatban ismertette a legnagyobb részletességgel a rendeleteknek úgy anyagi, mint alaki jogi vonatkozásait, dr. Gallia Béla kúriai bíró úr pedig egy szintetikus felépítésű cikkben foglalkozott a kérdéssel összefüggő problémákkal. (Dr. Munkácsi cikkei: Jogtud. Közl. 1933: 110., 165., 174. old.; dr. Gallia Béla cikke: Jogtud. Közl. 1933: 270. old.; l. még ezenkívül dr. Weiss Artur cikkét u. o. 143. old.)

A cikkírók ismertetéseit és kritikáit megismételni nem kívánom, csupán a következőkre óhajtok rámutatni.

Ismeretes, hogy az első ízben kibocsátott rendelet (a 4600. sz.) élesen disztigvál az ú. n. köztámogatásban részesülő és az abban nem részesülő részvénytársaságok, szövetkezetek stb. között. A rendelet az előbbi kategóriába tartozó vállalatok alkalmazottainak állásával, javadalmozásával, nyugdíjazhatásával és nyugdíjának összegszerűségével kapcsolatban igen szigorú intézkedéseket léptet életbe. Nem titok, hogy ezeket a rendelkezéseket a Népszövetség pénzügyi főbiztosának (Tylernek) kívánságára kellett így megalkotni, s ezzel kapcsolatban csupán mellesleg mutatunk rá arra, hogy a magyar államnak a magánvállalatoknál való közvetlen érdekeltsége összehasonlíthatatlanul kisebb és jelentéktlenebb, mint a szomszédos államoké. Nem beszélve most Németországról, de nem beszélve Ausztriáról sem (Creditanstalt bukása után vállalt állami érdekeltség stb.), megemlítjük például Olaszországot, ahol a vezető nagybank: a Banca Commerciale fizetési nehézségei folytán 15 milliárd líra névértékű ipari részvény került legutóbb is az állam tulajdonába. A köztámogatásban stb. részesülő vállalatokra vonatkozó rendeletek kritikájával már csak a fentiekkel fogva sem foglalkozunk, mindössze néhány megjegyzésünk lesz ezekkel kapcsolatban a későbbiek folyamán.

Más a helyzet a köztámogatásban nem részesülő és az ú. n. nem «közérdekű» vállalatokra (a 4600. sz. rendelet nomenklatúrája szerint: «bármely részvénytársaság» stb.) vonatkozólag.

Az első ízben kibocsátott rendelet: a 4600/1933. számú, elgondolását és tendenciáját illetően en bloc helyes intézkedéseket léptetett életbe. A kérdés lényegét szabályozó III. fejezet már címében is kifejezésre juttatja szándékát, a fejezet t. i. a következő címet viseli: «Általános rendelkezések az aránytalanul magas járandóságoknak a változott gazdasági helyzethez mért leszállításáról». (Szóról-szóra átvéve a cím is a részvényjogi reformtervezet VI. fejezetéből.) Az ú. n. vezetőállásban levő funkcionáriusok

abnormisan magas javadalmazása kérdésének szabályozásáról volt lényegileg szó. Hogy a 4600. sz. rendelet e tekintetben mennyire ugyanazon az elgondoláson épült fel, mint a részvényjogi reformtervezet vonatkozó része, azt legfényesebben dokumentálja az a körülmény, hogy bizonyos esetekben a részvényesek hosszabb határideig élhettek a fizetésleszállítás és nyugdíjsökkentés jogával, mint az igazgatóságok.

A 4600. sz. rendelet egész struktúráját és meghozatalának indokait (most mindig a »nem köztámogatásban részesülő« és nem »közérdekű« vállalatokról beszélünk) a nyugdíjasokra vonatkozólag majdnem semmissé tette a pár hónappal később kibocsátott 6700. sz. rendelet. Amíg 4. §-ában a most említett rendelet tovább halad a 4600. sz. rendelet mesgyéjén és pointirozza, hogy a nyugdíjak csak a 4600. sz. rendelet 26. §-ának második bekezdésében előírt általános feltételek fennforgása esetén szállíthatók le és négy pontban kazuisztikusan meghatározza, hogy ezen előfeltételek meglétele esetén is mennyire szállíthatók le »legfeljebb«, addig az alapvető jogelvet és tendenciát 6. §-ában már feladja és a nyugdíjsökkentési lehetőséget — nagyon sok esetre — függetleníti a 4600. sz. rendeletben előírt generális előfeltételektől.

Megállapítható tehát, hogy a 6700. sz. rendelet (rossz értelemben vett) eklektikus rendelet; egymással össze nem függő elveken és alapokon intézkedik; lényege az, hogy ha az egyik jogalapon nem lehet csökkenteni a nyugdíjat, lehet esetleg egy másikon. És ezenkívül: *salvus conductus* adott azoknak a vállalatoknak, amelyek az 1926: XVI. tc. alapján, az ott meghatározott határidő alatt nem kérték a nyugdíjarányszám leszállítását.

Az 1926: XVI. tc.-nek egyik sarkalatos intézkedése az volt (14. § 2. bekezd.), hogy: »Ha a felek a járandóság összegét az 1924. július hó 1. napja után a pénz értékcsökkenésének figyelembe vételével *eggyességgel* megállapították, a járandóság összegére tovább is az eggyesség az irányadó«. A fent említett rendeletek szelleméből folyik, hogy az ilyen eggyességgel megállapított nyugdíjakat is le lehet szállítani, annak dacára, hogy az 1926: XVI. tc. hiv. §-a most is hatályban van. (Életben van tehát két egymással ellentétes jogforrás.)

A 6700. sz. rendelet már említett 6. §-a a nyugdíjknál bizonyos esetekre az ú. n. összehasonlítási és visszavetítési módszerrel operál, amely igen sokszor igazságtalanságokat eredményez és a gyakorlatban alig is vihető pontosan keresztül, éppen ezért a judikatúra lassanként felhagy vele még az 1926: XVI. tc. alapján megindult perekben is; a 6700. sz. rendelet a bírói gyakorlatnak ezen a súlyos tapasztalatokon nyugvó magatartására nem volt figyelemmel.

Már Gallia Béla kúriai bíró úr is rámutatott a 6700. sz. rendeletnek azon súlyos intézkedésére, amelynek értelmében még az ú. n. kis kegydíjasnak is elvonható a kegydíja a maga teljes összegében (ha az nem alapszik a szabályzaton), ezzel tehát nem kívánok foglalkozni, csupán arra kívánnék rámutatni, hogy olyankor fog ez súlyos méltánytalanságra vezetni, amikor a munkavállaló nem ajándéku kapja a kegydíjat (tisztá ajándékozásról ezekben a relációkban egyébként sem lehet szó, l. a kir. Kúria P. IV. 64/1931. számú elvi jelentőségű ítéletét), hanem olyan *ellenszolgáltatokért*, amelyek a nyugdíjszabályzat értelmében nem honorálhatók nyugdíjjal, illetve magasabb összegű nyugdíjjal, vagy mert esetleg a munkavállaló lemondott a munkaadó elleni nyugdíjper megindításáról, avagy befejezéséről, s ezért kapja kegydíj formájában a nyugdíjat vagy a nyugdíj bizonyos részét.

Szerkesztési technika szempontjából is erősen kifogásolható mind a két rendelet. (Sajnos, ez ma már közhely a háború óta kibocsátott rendeletekkel, sőt törvényekkel is kapcsolatban.) A 4600/1933. sz. rendelet például 35. §-ában »egy évi törvényes felmondási idő«-ről beszél. Lényegileg arról van ott szó, hogy csőd, kényszerfelszámolási vagy kényszerseregyességi eljárásban biztosított bármiféle elsőbbségi vagy külön kielégítési jog alapján csupán a törvényes felmondási időre eső járandóságokat lehet előnyösen kielégíteni, úgy azonban, hogy az »egyévi törvényes felmondási idő« esetében legföljebb havi 800 pengőt lehet számítani. A magyar munkajogi vonatkozású *törvények* csak két esetben ismerik az egyéves felmondási időt: a gazdatiszti törvény az okleveles gazdatisztnél és a sajtótörvény a felelős szerkesztőnél. Nyilvánvaló a rendelet egész konstrukciójából, hogy nem ezeket a kategóriákat tartotta szem előtt (a gazdatisztek nem is igen eshetnek a rendelet

alá), hanem a vállalatok úgynevezett irányító és vezető tisztviselőit, igazgatóit. Lehet, hogy a rendeletkészítő a Kúria 42. sz. polgárjogegységi döntvényére gondolt (amely döntvény bizonyos kategóriáknál az egyéves felmondási idő kérdését szabályozza), de akkor a »döntvény« szót kellett volna a »törvény« kifejezés helyett használni.

Hogy mindez nem üres jogi filológizálás akar lenni, azt mindennél jobban bizonyítja az, hogy a Kúria 40. és 42. sz. polgári jogegységi döntvényeinek indokolásai értelmében csak az 1910/1920. M. E. sz. rendeleten alapuló felmondási igények tömegtartozások, s minthogy ez a rendelet az egyévi felmondási időt nem említi meg (mellesleg: a Kúria okfejtésében óriási tévedés van) s így az egyéves felmondási idő csak a bírói gyakorlaton alapul, az nem tömegtartozás stb.

Az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-a értelmében az ezen rendelet alapján támasztható követelések csőd esetében a tömeg tartozásaival, csődönkívüli kényszerseregyesség esetében pedig a 4070/1915. M. E. sz. rendelet 31. §-ának első pontjában (illetve ma már az 1416/1926. M. E. sz. rendelet 55. §-ában megjelölt) költségekkel egy tekintet alá esnek. A hiv. sz. rendelet alapján támasztható követelés: a felmondási időre járó javadalmazás és a végkielégítés.

A 4600/1933. számú rendelet 35. §-a a kérdéskomplexummal kapcsolatban csupán a »(törvényes)« felmondási időre eső járandóságokról beszél, a végkielégítésről hallgat, amiből nyilvánvaló, hogy ezt az igényt nem kívánta előnyösen kielégítendő tételnek tekinteni, viszont ugyanakkor az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-át nem helyezte hatályon kívül, az tehát még ma is fennáll. (Ismét két egymásnak ellentmondó jogforrás.) A kérdéssel — tudunkkal — eddigelé csupán a budapesti törvényszék foglalkozott s igen helyesen mondotta ki (38. Pf. 15,957/1933. sz. a. 1933. december 22-én hozott ítéletében), hogy: »A 4600/1933. M. E. sz. rendelet 35. §-a nem helyezte hatályon kívül az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-át és így a végkielégítés nem kvótálisan jár az alkalmazottnak«.

A járandóságoknak csökkentése tárgyában hozott határozatokra vonatkozólag a rendeletek csupán azt az intézkedést tartalmazzák, hogy azokról az érdekelt alkalmazottat (illetve bizonyos esetben a részvényesek képviselőit) *értesíteni* kell. Nem írják elő ellenben kötelezőleg azt, hogy az értesítésben hivatkozni kell arra, hogy milyen alapon csökkentik a járandóságokat és még csak a rendeletekre sem kell utalni. Ebből a negatívumból, helyesebben: a pongyola rendeltszerkesztésből a gyakorlatban óriási bonyodalmak származnak. Számtalan lehetőség van ugyanis arra, hogy például a nyugdíjat ne a rendelet alapján csökkentsék. Példaképpen megemlítem az egyik osztrák pénzintézet magyarországi fióktelepének azt az eljárását, hogy a nyugdíjakat (a rendeletek megjelenése után, azoktól függetlenül) azért szállította le, mert ugyanabban az időben az osztrák szövetségi kormány külön rendeletekkel szabályozta és csökkentette az ausztriai nyugdíjasok járandóságát, minek folytán — a vállalat szerint — megfelelően csökkentendő volt a fióktelep magyarországi nyugdíjasainak a járandósága is, abban az esetben, ha ez a csökkentés ellenére is még mindig felülmuta a fióktelepre érvényes arányszám alkalmazásával kiszámított járandóságot, azonban ezt az indokot (a magyarországi rendeletek megjelenése utáni időpontban írt) csökkentő leveleiben nem említette meg. Ha szem előtt tartjuk, hogy a 4600. és a 6700. sz. rendeletek alapján eszközölt csökkentések esetében az értesítéstől számított *záros határidőn* (15 napon) belül panasznak van helye a döntőbizottsághoz, ellenben a más alapon véghezvitt redukciók esetén a rendes bíróságnál kereshető orvoslás, beláthatjuk, hogy az indokolási vagy legalább is utalási kötelezettséget okvetlenül elő kellett volna írni, mert ellenkező esetben az érdekelt alkalmazott a legnagyobb bizonytalanságnak van kitéve, feltevésekre van kényszerítve, s így esetleg a 15 napos határidő elmulasztásával örök időkre elesett a csökkentés elleni orvoslás lehetőségétől, viszont ha feltevésében csalódva vagy — hogy a záros határidőből ki ne essen — quasi jogfenntartásképpen, a döntőbizottság előtt indította meg panaszát, ott pergátló kifogásnak és ehhez képest súlyos költségviselésnek teszi ki magát. A rendeletek még azt sem írják elő, hogy az érdekelt alkalmazott *kérdésére* a vállalat okát tartoznék adni, hogy milyen alapon csökkentetett a nyugdíj?

(Folyt. köv.)

Dr. Berczel Aladár.

A bírói gyakorlat nyilvántartása.

Az előző cikkünkben* kijelölt feladat megoldására alkalmas eljárás tervét az alábbiakban vázoljuk:

1. A nyilvántartás célja a Kúria és esetleg más felsőbb bíróságok ítéleteinek regisztrálása tartalmuk szerint.

A munka három részből áll:

a) Az ítéletek tartalmának *kivonatolása*.

b) A kivonatok *rendszerbe foglalása*.

c) A rendszerbe foglalt anyagról a közönségnek adott *tájékoztatások*.

2. A *tartalom kivonatolása* abból áll, hogy minden egyes ítéletről annyiféle szempontot kell kiemelni, amennyi egyáltalában figyelembe jöhet, olyan célból, hogy az ítéletet az életben előforduló hasonló esetben fel lehessen használni. Minden egyes szempontot külön cédulára kell feljegyezni, az ítélet ügyszámának megjelölése mellett. A szempontoknak nem kell pontosan megfogalmazott jogtételeket, vagy éppen általános jogelveket kifejezniük. Elégséges, ha az előforduló jogi helyzetet vagy életviszonyt akként megjelöljük, hogy a megjelölés nyomán az esetet rendszerezni lehessen. Ehhez szükséges egyfelől, hogy a megjelölésből nagyjából kitűnjék a tételes jog rendszerének az a helye, ahová az eset durva minősítés szerint beleillik, ahol azt elhelyezni szokás. Másfelől ki kell tűnnie az eset specifikumának, az ítélet alapjául szolgált különös életjelenségnek. Pl.: «Veszélyes üzem fenntartója; tolatásból keletkezett baleset, 1180/1933.» «Hozzájárulás a szerzői mű közzétételéhez; a jogosult kijelentette, hogy a reklámmodellt már bemutatta, a modellt kipróbálás végett átadta, 1832/1933.» «Culpa in eligendo, mezőőr alkalmazása, 1894: XII. tc. 74—75. §§, 5479/1933.» «Bérlet gazdasági lehetetlenség, átalakítási költség 6470/1933.» stb. A kétféle követelményt (a rendszeri hely kijelölése és a specifikum feltüntetése) természetesen csak értelmileg és nem formailag kell érteni. Ha tehát a különleges megjelölés alapján a rendszerezés már lehetséges, akkor a rendszeri hely kijelölése felesleges. Pl. a «strandolás idegen férfinál» megjelölésből nyilvánvaló, hogy a házastársi köteleességek kérdéséről van szó, és az eset a házassági törvény 80. §-ának a) pontja alá kívánczik.

3. A kivonatolás eredményét feltüntető cédulák a *rendszerezés* alapjai. A rendszerezés legcélszerűbben a fokról-fokra tagoló módszer szerint történhetik. Ennek a módszernek a lényege az, hogy először a legfőbb beosztási egységek szerint választjuk szét az anyagot, azután fokozatosan haladunk az alacsonyabb egységek felé. Ezzel elérjük azt, hogy a rendszerbefoglalás közben egyszerre mindig csak néhány fogalmi szempontot kell szem előtt tartanunk, s mégis a legmélyebb tagozódásig juthatunk el. Pl. az előttünk lévő tömeget először a szerint osztályozzuk, hogy az egyes adatok a magánjogba, a büntetőjogba, vagy a hiteljogba stb. illenek-e. Az osztályozást akként véghezvük, hogy a különböző jogágak anyagát elkülönítjük. Azután elővesszük pl. a magánjogi csoportot és azt ismét a személyi és családi jog, a dologi jog, a kötelmi jog és az örökösödési jog csoportjaira bontjuk. A kötelmi jogban pl. ismét külön-külön csoportokba helyezük a szerződések szabályait, az egyéb általános szabályokat, az egyes szerződéseket, a szerződésen kívüli köteleket stb. Ilyen módon a legnagyobb tömeg mellett is kényelmesen és gyorsan jutunk el a legapróbb beosztási egységekig, amelyeket az anyag szaporodásához képest mindig jobban és jobban elrészletezhetünk és elmélyíthetünk, a nélkül, hogy ezzel az eligazodást megnehezítenők, hiszen a főcímek általánosabb és az alcímek különösebb megjelölései fokról-fokra útbaigazítanak.

4. A rendszerbe foglalt cédulákat a beosztási egységeknek megfelelően méretezett borítékokba, vagy borítólapokba helyezük el, s ezeket — esetleg a tizedesrendszer szerint — megszámozzuk. A címekről külön összefüggő jegyzéket készítünk, az általános tájékozódás céljára. Az eredeti ítéleteket kúriai évszámuk és főlajstromszámuk szerinti folytatólagos sorrendben összegyűjtve őrizzük. Akinek a címek katalógusából kitűnő valamely kérdés tekintetében *tájékozásra* van szüksége, az a megfelelő cím megadása mellett (esetleg a cím tizedesrendszerbeli helyének megjelölésével) kérheti a vonatkozó anyag közlését. A megadott cím borítékában elhelyezett cédulák megmutatják, hogy mely határozatokban lehet a vonatkozó kérdéshez adalékot találni. A felvilá-

gosítás adása legcélszerűbben egy, a jogászközönségnek könnyen hozzáférhető helyen (pl. a nagyforgalmú bíróságok valamelyikének közelében vagy épületében) ebből a célból nyitott helyiségben történhetik, ahol a cédulakatalógust kezelnek, s ahol egyúttal az eredeti ítéletek is megtekinthetők volnának. A hivatali titok megőrzése, az ítéletek fejezetének eltávolítása és a szövegben előforduló individualizáló megjelölések (különösen nevek) alkalmas technikai eljárással való törlése útján lehetséges. Dr. Fürst László.

Jogirodalom.

Dr. Balás Károly: Pénzügytan.

(Budapest, 1933. Királyi magyar egyetemi nyomda.)

I. Semmiesetre sem a véletlen műve, hogy a tudományosan dolgozó magyar jogi írók figyelmét újabban mind fokozottabb mértékben ragadják meg az állampénzügyi kérdések. Ennek egyszerű és világos magyarázata ezeknek a kérdéseknek napról-napra növekvő jelentősége; nemcsak az állami élet fenntartása és irányítása, hanem az állampolgárok közteherviselőképesége szempontjából is. A gyakorlati életben ma a világ legtöbb országában kétségbeesett élethalálharc folyik az anyagi létéért küzdő állam és a közterhek súlya alatt összeroskadni készülő polgárok között. A pénzügyi tudósoknak sürgős kötelességük a küzdő felek segítségére sietni, és az igazságosság és eszélyesség követelményeit az érdekeltek elvakult önzésével szemben diadalra juttatni és ily módon a küzdő felek közül a gyengébbnek a pusztulását megelőzni. Balás Károlyt is kétségkívül szintén elsősorban ennek a szükségességnek a megismerése és méltányolása vezette most tárgyalat kiváló művének megírására.

Balás művében a pénzügytan anyagának csupán egy részével, nevezetesen a közjövödelmek és a társadalmi jövedelemeloszlás viszonyának magyarázatával, az adók általános tanával, és a főbb residuális (egyenest) adók leírásával foglalkozik. A pénzügytan anyagának második részét (közvetett adók és egyéb közvetett jövedelmeknek leírása, továbbá a közszükségleteknek, a közháztartások rendjének, valamint a közterheknek a magyarázata) később kiadandó külön kötetben kívánja tárgyalni.

A munka azonban ennek dacára is zárt tudományos egészet alkot. Olyan egységes tudományos rendszert, amely a felvetett nagyfontosságú kérdéseket egészen újszerű szempontok szerint tárgyalja. Nevezetesen szakít az állampénzügyi kérdések tárgyalásánál eddig alkalmaztatni szokott sablonos tárgyalási módokkal, amelyek a jövedelemeloszlási szempontokat majdnem teljesen figyelmen kívül hagyják. A pénzügytan elméleti alapjait mintegy beleépíti a társadalmi jövedelemeloszlás magyarázatába. A modern jövedelemeloszlás tanának különösen azzal a részével hozza kapcsolatot, amely a pénzbeli jövedelmeknek (a fizetőerőt tartalmazó pénzüsszegeknek), mint az adózóképeség közvetlen forrásainak keletkezését és reprodukcióját magyarázza. Szerző e rendszerének indoklására igen helyesen hivatkozik arra, hogy a modern államháztartás közvetlenül és szükségképpen pénzbeli gazdálkodásból áll, amely az adózó társadalom jövedelemeloszlásával (pénzüsszegetermelésével) szövődik össze. Ennél az összeszövődöttségűnél fogva nem elég azt látni és hangoztatni, hogy a közületek jövedelmei az állampolgárok jövedelmeiből származnak, hanem továbbmenve, állandóan szem előtt kell tartani és megfigyelni az adó, mint jövedelemág sorsának összeforrott voltát az adózó társadalom jövedelemeloszlásával és jövedelemszerzési különleges viszonyaival. Még pedig annak úgy pozitív (bevételi), mint negatív (költségbeli) vonatkozásaival. E nélkül az államháztartás elméleti vagy gyakorlati embere egyoldalú és elfogult marad csupán. Ez pedig éppoly bajok forrása a közgazdasági kérdések színházi kezelésének szükségességével szemben, mint az egyoldalú bankemberek gondolkodásmódja.

Szerző művét két főrésztre osztja: az első rész a közjövödelmek helyzetével foglalkozik a modern jövedelemeloszlásban; a második rész pedig a közjövödelmek fajaival.

II. A munka első részének kiindulópontja a modern jövedelemeloszlás folyamata, tekintettel az államháztartás jövedelmeire. Ezzel kapcsolatosan tárgyalja szerző a modern jövedelemeloszlás főágait és a közjövödelmek helyét ezek között. A jövedelemeloszlás főágaként a következő jövedelmeket jelöli meg: a) árbevétel (árjövödelmek); b) munkabérijövödelmek; c) járadékjövö-

* L. a 13. számban.

delem. Ez utóbbi lehet magánjogi, vagy közjogi járadék, a szerint, amint magánjogi, vagy közjogi jogcímen hárult a jövedelem alanyára. A mai jövedelemeloszlás rendjében az árbevételt (árjövédelmet) tekinthetjük olyannak, mint amelyből a többi jövedelemág kihasad, s amely mintegy oka és összefoglaló alapjövedelemfajtája a többi jövedelemágoknak. Ezek az utóbbiak viszont többé-kevésbé az árjövedelem bizonyos szempontból való residuumainak tekinthetők. Az a körülmény, hogy a kapitalisztikus jövedelmi eloszlási rendben az árbevételből szakadnak ki az egyes fő jövedelemágak, még nem mondja azt, hogy valamennyi jövedelemág eme kiválásának egyszerre vagy egyidőben kellene megtörténnie. Ellenkezőleg; a gazdasági élet alakulása a legkülönbözőbb sorrendben és változatokban eszközli ezt a megoszlást.

Szerző ezután részletesen magyarázza a közjogi járadékok lényegét, megállapítván, hogy a jövedelemeloszlás főágait a jövedelem megosztódásának társadalmi főjogcímei határozzák meg. Ebben az osztzkodásban egyik főjogcím a modern államnak minden modern jövedelemből részt kérő adószedő közjogi hatalma. Ez a jellegzetes külön ág az a hányadrész, amely a közpénztárakba közjogi címen folyik be. Ezek az elveken alapul az a rendszer, amelyben szerző a munka következő részében a közületeknek jutó jövedelmeket csoportosítja.

III. A munka második része a modern pénzügytani tudomány megvilágításában részletesen felöleli mindazt, amit az adókról és az adózás kérdéseiről tudnunk kell. (Adó fogalma, adóforrások, adóztatás mértéke, adóáthárítás, többszörös megadóztatás, lét-minimum, áradók, residuumadók, változatlan nagyságú, egyetlen adó, adó kategóriák, hozadéki adók, jövedelmi adók, vagyoni adó, értéknövekedési adó.)

Tudományos szempontból a munka e részének jelentőségét különösen abban látom, hogy az adóztatásra vonatkozó tudományos vizsgálódásokat mintegy kilendíti arról a holtpontról, amelyen azok a háború óta tespednek. Nincsen semmi értelme sem annak, hogy makacsul ragaszkodjunk olyan doktrinár álláspontokhoz, amelyeket a mindennapi élet rohanása és fejlődése már régen meghaladott.

Szerző igen helyesen hangsúlyozza a modern tudományos pénzügytani vizsgálódásoknál a pénzügyi konjunktúrákutatók rendkívüli jelentőségét. Ennek arra is ki kell terjeszkednie, hogy a különböző javaknak, használati és fogyasztási cikkeknek és életkényelmeknek áralakulásánál milyen szerepet játszik az adó mint költség, és mint árelem.

Nyilvánvaló, hogy szerző a modern konjunktúrákutatók által produkált eredményekből merítette azokat a benyomásait, amelyek arra indították őt, hogy a modern adóztatás rendszerében teljesen új szempontok érvényesítését sürgesse.

A pénzügyi tudomány művelői egészen a legújabb időkig is határozottan túlbecsülték az általános jövedelmi adók lehetőségeit. A munkának a személyi adókról, s különösen a jövedelmi adóról szóló részében szerző nyomatékosan mutat rá azokra az elméleti és gyakorlati aggályokra, amelyek a személyi adók, s különösen a jövedelemadó rendszerének túlságos kiterjesztése ellen hozhatók fel. Hasztalan állapítjuk meg elméleti okoskodásokkal azt az igazságot, hogy az adófizetők teljesítőképeségéhez legjobban alkalmazkodhatnak a személyi adók, ha viszont a modern pénzügyi konjunktúrákutatók eredményei és a gyakorlati élet tapasztalatai azt mutatják, hogy a bizonyos mértéket meghaladó súlyú személyes adók a gyakorlatban felháborító, s egyes szerencsétlen adóalanyokat egyenesen megsemmisítő eredményekre vezetnek.

Egészen eredeti a munkában az adóknak residuális és ár-adókra való osztályozása. És pedig a szerint, amint az adó adótárgyként: a) közvetlenül az árbevételeket ragadja meg (áradók); vagy pedig b) az egyes gazdaságok hozadékaiból, illetőleg az egyes gazdálkodók jövedelmeiből adóalap gyanánt fennmaradó azokat a hozadék- és jövedelemnyiségeket, amelyeket a különféle adótípusoknál adóköteles tiszta hozadék, vagy adóköteles tiszta jövedelem gyanánt szoktak kiszámítani és megadóztatni.

Szerző e kérdés tárgyalásával kapcsolatosan igen helyesen mutat rá arra, hogy ha a különféle adófajták természetét helyesen akarjuk megítélni, tisztában kell lennünk azzal, hogy nem minden körülmények között, és nem minden időszakban válnak be ugyanazok az adótípusok. Az egyes adótípusok megfelelő, vagy kevésbé megfelelő volta ugyanis nem ezeknek a típusoknak az abszolút belső értékétől függ, hanem a gazdasági élet alakulásával

és konjunktúráival változik. Lehetséges ennél fogva, hogy az általánosságban megfelelőbbnek látszó adótípusokkal szemben kivételeseknek tekinthető időszakokban és konjunktúrák közt más adótípusok válnak be jobban.

Szerző nagy súlyt helyez az adóztatás mértékének helyes megtalálására is. Fejlett kapitalisztikus gazdasági rendben az adóteher súlyosságára nézve a következő sorrendet állítja fel: 1. legerősebben kell megadóztatni a konjunkturális, főleg spekulatív nagy nyereségeket (főleg a banktőkének és tőzsdei spekulációnak nagy konjunkturális nyereségeit); 2. csak másodsorban következnek a termelő nagytőkék és nagyipari stb. vállalatok; 3. azután a nagybirtok-üzemek; 4. a kisebb tőkék jövedelmei; 5. a kis tőkékkel támogatott és dolgozó közép- és kistermelő vállalatok; 6. a csekély tőkével segített munkabérelti és fizetésbeli keresmények és végül legenyhébben: 7. a pusztán munkabérek, illetőleg fizetések (értve a köz- és magánalkalmazotti szolgálati jellegű fizetéseket, nem pedig esetleg ilyeneknek nevezett tantiemeszerű jövedelmeket, amelyek inkább konjunkturális nyereségek jellegével bírnak).

A törvényhozásnak az adóprogresszivitás kérdésének a rendezésénél sem szabad szem elől téveszteni, hogy a pénzgazdaság korszakában más az adóteherbírási nagyságbeli sorrendje, mint azelőtt volt. Nem ott kell tehát alkalmazni a legerősebb adókulcsot, ahol sablonosan legnagyobb értéket lehet megállapítani, hanem ott, ahol a legnagyobb valóságos készpénzfizetési képességet találjuk.

Kétségtől merőben új és tudományos pénzügyi irodalmunkban eddigéig még kellőképpen fel nem ismert és méltányolt szempontok ezek, amelyek beláthatatlan perspektívát nyújtanak a modern állami gazdálkodás és különösen az adóztatás jövő lehetőségeire nézve. A mű különös tudományos értékét, amint arra már az előzőkben is rámutattunk, éppen ez adja meg.

Nagyon természetes, hogy a munkában felvetett egyes részletek tekintetében szerzővel úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból vitába bocsátkozhatnánk. Ezek a kisebb jelentőségű vitás kérdések azonban, szerény nézetem szerint aligha nagyon érdekelnek az olvasót. Annál is inkább, minthogy pénzügyi vitás kérdésekhez a munka eredeti szövegének részletes ismerete, illetve eredetben való tanulmányozása nélkül úgysem lehet érdemlegesen hozzászólni. Éppen ezért tartottam kíváncsnak a mű ismertetése céljából a *«Jogtudományi Közlöny»* hasábjain rendelkezésemre bocsátott korlátolt terjedelmet kizárólag a mű nagyértékű fejtegetéseinek a megfelelő méltatására fordítani.

Balás Károly nemcsak a magyar, hanem az egész modern tudományos pénzügyi világirodalomban is páratlanul álló alapos-sággal igyekszik a művében felvetett nehéz kérdéseket megoldani. Ennek egyik bizonyossága az is, hogy a munka minden egyes fejezetét nagyértékű s oldalakra terjedő bibliográfiai jegyzetek vezetik be, amelyek bárki számára lehetővé teszik a felvetett kérdéseknek eredeti források alapján való további tanulmányozását. A fejezetek végén pedig minden fontosabb kérdésnél megtaláljuk a nevezetesebb modern államok vonatkozó törvényhozási rendelkezéseinek összefoglaló ismertetését is, úgyhogy a munka a nemzetközi összehasonlító pénzügyi jog szempontjából is nagyjelentőségű.

Már csak egymagában ez is nélkülözhetetlenné teszi e munka használatát mindazokra nézve, akik pénzügytani kérdésekkel tudományos alapon kívánnak foglalkozni. A munka használhatóságát nagyban emeli az annak végén található név- és tárgymutató is.

Dr. Márffy Ede.

* * *

— **A magyar anyagi büntetőjog hatályos jogszabályai.** Összeállította dr. Angyal Pál, dr. Rácz György közreműködésével. — *A magyar bűnvádi perrendtartás szabályai*, összeállította dr. Angyal Pál, dr. Bertl Emil és dr. Jencs Árpád közreműködésével. Mindkét kötet a Grill-féle Kis Törvénytárban jelent meg (3. és 4. füzet), áruk 6—6 pengő.

Büntetőtörvényhozásunk szaporasága teljes mértékben indokolja a joganyagnak újabb egybegyűjtését (1934. jan. 1-ig) és kiadását. Ez elképzelhető a judikatúrának teljes mellőzésével is. Ennek a zsebkiadásnak anyagi jogi kötetében az előszóban olvasható, hogy a «joggyakorlatnak is csak leglényegesebb megnyilatkozásait adják», nevezetesen a J. H., T. Ü. H. és E. H.-t, «egyéb kúriai határozat csak kivételesen vétetett fel». Ebből joggal követ-

keztethető, hogy a zsebkönyv feloleli a B. H. T.-ban megjelent s még hatályban lévő elvi döntéseket, amelyek a törvényes jogszabályoknak kiegészítői. E feltevésből azonban a közelebbi vizsgálat csakhamar kiábrándít. Így csupán kémpróbaként vetettük egybe a B. H. T. V. köt. 1. füzetében megjelent anyagi jogi határozatokat a zsebkönyv anyagi jogi kötetével. Ebből az egybevetésből kiderült, hogy a B. H. T. e füzetében közölt 24 anyagi jogi E. H. közül csak négy található fel e zsebkönyvben, ellenben a 485—489., 491—493., 495., 499., 500—507., 509., 510. és 512. sz. döntések hiányoznak. Ha e kémpróbával arányosan «vétettek fel» a B. H. T. többi döntései is, úgy az előző, enyhén szólva, nem áll összhangban a könyvvel. Valamint nem áll összhangban az előzőnek az a kijelentése, hogy a zsebkönyv «az élő jog lehető teljes és pontos összefoglalása» az ugyancsak kémpróbaszerűen megállapított ténnyel, hogy pl. az 1930 : XVI. tc. 35—36. §-ában (közhasználatú gépjárművekről), az 1930 : XXXIII. tc. 1. § 152—162. cikkében (pestis, kolera stb. ellen való védekezésről) vagy az 1931 : XX. tcikk 18. §-ában (a gazdasági verseny szabályozásáról) foglalt anyagi büntetőjogi szabályok a zsebkönyvben a legszorgosabb kutatással sem voltak fellelhetők. Igaz, hogy a kötet a most említett törvények nélkül is 546 lapra terjed, de az említett hiányok mégis sajnálatosan igazolják Huxley-nak mondását : *size is not grandeur*, «a terjedelem még nem kiválóság».

— **Büntetőjogi irodalom külföldön.** I. Rittler : *Lehrbuch des österreichischen Strafrechts* (Az Osztrák Büntetőjog Tankönyve. I. köt. Általános rész.) Wien. Österr. Staatsdruckerei, 1933. A szerző a kiváló osztrák kriminalistának, Lammasch-nak tanításait feldolgozó, 1926. évben megjelent munkájának elveit tartotta szem előtt a jelen művének megírásánál is. Előnye azonban az utóbb írt könyvének az, hogy a bűncselekményről és a büntetésről szóló alapvető fejezeteket tervszerűbben és rendszerezettebben dolgozta fel. E tárgykörben a szerző felfogása lényegében egyezik Belingével, a korán elhunyt német büntetőjogászával. E hatásoktól eltekintve, teljes önállósággal juttatja érvényre Rittler a maga tudományos felfogását, s szabatos rövidséggel világítja a gyakorlatnak és elméletnek minden jelentősebb problémáját. Mivel szerző különös gondot fordított az osztrák joggyakorlat beható ismertetésére, a munka tanulmányozása nagy hasznára válhatik azoknak, akik az újabb judikatúrát akár tudományos szempontból, akár valamely konkrét kérdés helyes megítélhetése végett megismerni kívánják. — II. O. Schwarz : *Nachtrag zum Kurzkomentar zum Strafgesetzbuch*. (A német büntető jogszabályok 1932. végétől 1934. január végéig.) Verlag Beck. Berlin, 1934. Az eredetileg a Deutsche Juristenzeitung kiadásában megjelenő kommentársorozatról e lap hasábjain már ismételtelen megemlékeztünk. Dr. Schwarz, a birodalmi törvényszék bírójának, a most megjelent pótkötetben adta ki kiegészítésül az elmúlt esztendőben életbelépett büntetőjogszabályokat. Az új törvények közül különösen a szokásszerű (megrögzött) büntetésekről, valamint a lapszerkesztőkről szóló törvények érdemelnék figyelmet. — III. G. Rácz : *Ungarisches Strafrecht*. (Magyar büntetőjog.) Ungarische Jahrbücher. Bd. XIII. 345—356. Szerző a magyar büntetőjog általános jellemzése után különösen a háború után alkotott anyagi és alaki büntetőjogszabályainkat ismerteti rendszeres feldolgozásban, könnyen érthető, helyes megvilágításban.

A.

— **Dr. György Ernő : Újabb fejezetek a válságjog köréből.** (Budapest, 1934.) Szerzőnek a válságjog kialakulásáról írott értékes tanulmányához (Budapest, 1933.) méltán csatlakozik lapunkban közölt cikksorozata, melyben korábbi fejtegetéseinek folytatásaként az újabb joganyag válságjogi vonatkozásait teszi kritika tárgyává, vizsgálva, hogy a mai gazdasági élet megoldásra váró problémáit a különböző jogi vonatkozások miképp befolyásolják. Rámutat arra, hogy azok a korlátozások, amelyek a ma tükrében a gazdasági válság által előidézett kényszerhelyzet szükségesszábozása-ként jelentkeznek, hatásukat hosszabb időre is éreztethetik. A gazdasági válság kényszerítő parancsa folytán előálló szükségmegoldás az idők folyamán jogelvvé szublimálódhat és szellemének befolyását a jövő fejlődés irányításában is érvényesítheti. Az egyre megújuló jogszabályoknak át sem tekinthető útvesztőjét, a részleteknek sokszínű mozaikját az egységbe foglaló szintézis magasabb szintjéről világítja meg a szerző, az értékes új gondolatok és szempontok nagy tömegét tárva az olvasó elé. Az, hogy fejtegetései most önálló füzetben is megjelentek, a válságjog irodalmának komoly nyeresége.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.*

VIII. Az üzleti verseny tisztességének a legáltalánosabb szabálya, hogy «az üzleti tisztességbe, vagy általában a jó erkölcsökbe ütköző módon» nem folytatható (1. §). Ez az általános tilalom mondhatni a törvény legfontosabb rendelkezése, mert módot ad a tisztességtelen verseny oly megnyilvánulásainak az elhárítására, amelyek egy vagy más okból a különös szakaszok valamelyike alá nem vonhatók. A szakasz jelentőségét átérezhetővé teszi az a közismert körülmény, hogy az ebben a materiában mintaszerű francia gyakorlat a Code civil ama egy rendelkezése alapján (1382.) fejlődhetett, hogy : «tout fait quelconque de l'homme, qui cause à autrui un dommage, oblige celui, par la faute duquel il est arrivé, à le réparer». A szakasznak ezt a hiánypótló jelentőségét, azt a célját, hogy «gazdasági életünk a tisztességtelen versenynek minden elkövethető megnyilvánulásával szemben védelmet találjon» már a javaslat miniszteri indokai is hangsúlyozták. A törvény egyéb tényálladékaik jelentőségének és különösen az azokban foglalt korlátozásoknak a kiforgatására ellenben e szakasz nem használható fel.

Az 1. §-ra hivatkozás a bírói határozatokban gyakran csak kiegészítő jelentőségű. Így : midőn a vezérképviselő az egyik képviselt vállalat javára a másik képviselt vállalat árúit becsmérlette (1933. I. 26. 2263/1931. 26., 56.) és különben is hitel- és hírnévrontó tények híresztelésének esetében (1928. VI. 22. 2066/1928. 23., 65. ; 1930. X. 15. 6837/1929. Ker. J. 1930. 255.) a 13. §-on kívül, avagy papírpoharakra díszítőrajz alkalmazásánál a 9. §-on kívül azért, mert alapelv, hogy «mások fáradsággal és költséggel elért munkaeredményének a saját üzleti verseny céljaira kihasználása az üzleti tisztesség, valamint a jóerkölcs követelményeivel ellentétes» (1933. VI. 14. 358/1932. 25., 160.), a magát szabónak nevező ruhakereskedő esetében a 2. § (1932. VI. 30. 8621/1930. 25., 169.), az összetéveszthető védjegyhasználatnál a 8. § (23., 65.), vagy cégjelzőnél a 7. § mellett (1930. I. 12. 5832/1929. 23., 66.).

Egyedül az 1. § alapján minősítette az üzleti versenyt tisztességtelennek a bíróság, amidőn valamely szöveg (dal) terjesztése kizárólagos jogának megsértésével üzték (1933. IV. 5. 6095/1931. 26. 119.), vagy amidőn a versenyzők patkányirtási ügyleteik közvetítésére jutalékot ajánlva körleveleikkel drogistákat igyekeztek rábírní, akiknek üzleti köréhez ez a közvetítés nem tartozik és annak ellenére, hogy tudomásuk szerint is versenytársaik hatósági rendelkezés folytán csak gyógyszerárak és drogériák útján hozhatják forgalomba irtószereiket s ezért csak a hatóság részéről megállapított jutalékot fizethetik (1933. V. 11. 980/1933. 26., 134.). Ugyanígy : midőn a kereskedő a versenytársnak címzett, de véletlenül hozzá érkezett megrendelést a címzett s a rendelő megkérdezése nélkül teljesítette (1931. XII. 10. 4415/1930. 25., 53.) és azt az eljárást is, amely a versenytárs vevőkörének megismerésére s ez adatoknak üzleti hasznosítására irányult, bár az eljárás nem volt eredményes (1932. IV. 15. 5481/1930. 25., 126.), valamint azt, amellyel a kereskedő a kért áru helyett «kellő felvilágosítás és a vevő belenyugvása nélkül» más árut szolgáltatott ki (24., 112. ; 1932. IV. 6. 8037/1930. Jogt. Közl. 1932. 163. Szem. 6.) Az üzleti tisztességbe és a jó erkölcsökbe ütközik a versenyvállalat részéről megrendelt eredeti rajzok alapján készült és árjegyzékében használt képeknek engedély nélkül lemásolása, vagy utánképzése és a saját árjegyzékben felhasználása akkor is, ha az eljárás a törvény 7. vagy 9. §-át nem is sértené (1928. XI. 9. 686/1928. 21., 93.). A szerződészegésen túlmenő a Tvt. 1. §-ába ütköző versenyt folytat a kizárólagos gyártást vállaló eladóval szemben a kizárólagos beszerzést vállaló vevő is, ha az eladó mintájának utánzásával gyártatja mással az árut (1932. X. 19. 1619/1932. Jogt. Közl. 1933. 47. Szem. 1. a.) s ugyanily versenyt, aki fényhirdetésbe a szomszéd szuterén helyiség lebecsülésére irányuló «és nem pince» szavakat veszi fel (1933. XI. 25. 3315/1932. u. o. 1., b.). És a Tvt. 1. §-ába ütközik az a körlevél, amelyben a kamarai választottbíró ítéletét a kereskedő a vevővel részben megcsonkított, részben bővített szöveggel közölte (1929. X. 6. 1393/1929. Ker. J. 1930. 28.), valamint az üzleti versenynek pusztán a vevők szerencsejáték hajlamán alapuló módja (27., 50.).

Ilyen a Tvt. 1. §-ába ütköző eljárás, különösen a *vevőcsábítás* (1927. X. 19. 940/1927. Ker. J. 1927. 195. ; 1930. XII. 11. 5903/1929.

* Az előbbi közl. lásd a 13. és 17. számban.

u. o. 1931. 24.) is, amelynek legdurvább formája: az utcán elfogás és betessékelés még a nyílt vásáron sátrakban árusító kereskedőknek és iparosoknak sem megengedett, akikre pedig nem alkalmazhatók kivétel nélkül a versenynek azok a korlátozásai, amelyek az állandó, zárt üzleti helyiséggel, bolttal rendelkező kereskedőkre s iparosokra kötelezők (26., 193.). Ez a vevőfogási tilalom az utcán gyakorlott fényképészeti iparra is vonatkozik (1933. XII. 7. 3650/1933. 27., 35.).

A vevőcsábításnak finomabb formái is vannak, így különösen az *ajándékok*. A K. szerint (1933. IX. 28. 652/1933. 26., 195.): «az állandóan követett joggyakorlat értelmében az ajándékozás önmagában véve nem tekinthető ugyan meg nem engedett verseny-cselekménynek», de ilyennek minősül akkor, ha mértéke, vagy módja szerint a Tvt. 1. §-ába ütközik, nevezetesen, ha nem alkalmoszerűen rövid ideig csekélyebb értékű figyelemességek nyújtásával, hanem állandóan, rendszeresen, az áru szolgáltatásával együtt, értékehez arányosítva, a kisebb figyelemességeket meghaladó értékek szolgáltatásával, különösen az ajándékozás előzetes hirdetésével történik. (V. ö. *Schuster*. Jogt. Közl. 1930. 88.) Ezt a vevőcsábítást végezhetik ú. n. propagandasegéddek is, akik más (idegen) vállalat körében törekcszenek a megbízó árujának terjesztésére. Az ily propaganda sem ütközik feltétlenül a Tvt. 1. §-ába, nem különösen akkor, ha a segéddek «kifelé felismerhetően annak a vállalatnak a megbízottjaiként jelentkeznek, amelynek áruja propagálására hivatottak és ha működésük körében egyébként a Tvt. megszabta korlátokon belül maradnak». Nem így, mikor a megbízottak az idegen üzlet alkalmazottaiként mutatkoznak (1931. IX. 10. 1567/1930. 24. 105.). Még az idegen kereskedő segédeknek fizetett eladási jutalom sem tekinthető minden esetben és minden körülmények közt a Tvt. 1. §-ába ütközőnek, de ilyen az, ha fizetése valamely megengedett cél nélkül (pl. azért, hogy az árut a forgalomba bevezessék és ismertté tegyék) és a cél megszabta kereteken túlmenően, állandóan, rendszeresen s különösen oly módon történik, hogy előre kilátásba helyezik a jutalmat az alkalmazottnak (26., 195.; 1933. XII. 7. 3558/1933. Jogt. Közl. 1934. 39. Szem. 1.; 1934. I. 10. 3070/1933. 27., 44.).

Tiltott vevőcsábítás az is, ha az eladó a versenytárs és közte állítólag fennforgó, de nemlétező rokoni kapcsolatra hivatkozással hiteti el a vevőt, hogy mindegy, akár nála, akár a versenytársnál vásárol (1929. III. 1. 4533/1928. Hj. T. 10., 87.), vagy azzal érvel, hogy a versenytárral kötött szerződés amúgy is érvénytelen (1929. XI. 6. 251/1928. Hj. T. 11., 47.), vagy, ha az alkalmazott (ügynök) azzal az állítással bírja vásárlásra a vevőt, hogy a versenytárs küldötte hozzá (1934. I. 24. 3176/1933. Jogt. Közl. 1934. Szem.). De talán túlszigorú, vagy legalább túlságosan általános az a határozat, amely szerint «ha a kereskedő valamely ügyletet még meg nem kötött ugyan, de az ügylet megkötése érdekében lépéseket tett s arra nézve sikerrel kecsegtető tárgyalások vannak folyamatban, az ezekről a körülményekről tudomással bíró versenytárs az üzleti tisztességnak a Tvt. 1. §-ába ütköző megsértése nélkül nem követhet el olyan cselekményeket s nem tanúsíthat olyan magatartást, ami által a versenytársának ügyletkötési lehetőségét meg hiúsítja». (1933. X. 26. 2761/1933. 27., 7. v. ö. *Beck Salamon*, P. Lloyd 1934. 31. sz. Polg. J. 1934. 95.)

Az *olcsóbb árusítás* az üzleti versenynek közkeletű megengedett eszköze (1932. XI. 23. 2964/1932. 26., 20. jegyz.), de mégis a Tvt.-be ütközik, ha az olcsó árusítás minden saját jogos gazdasági érdek nélkül, kizárólag a versenytárs (társak) szándékos megkárosítása, tönkretétele végett történik (1930. III. 5. 2576/1929. Ker. J. 1930. 100.; 1932. XI. 16. 2529/1932. 26., 20.). Az olcsóbb árusítás ellen véd az ú. n. márkacikkek megszabott árának oltalma a budapesti kereskedelmi és iparkamarai választott bíróság ítélezésében (Hj. T. 11., 1.; Jogt. Közl. 1934. 24. Szemle, v. ö. *Szobonya*, M. J. Szemle, 1930. 1.; *Keszthelyi*, Jogt. Közl. 1930. 46.; *Szente Lajos*, Ker. J. 1930. 8.; *Schuster*, Jogt. Közl. 1931. 87.)

Nemcsak a Tvt. különös tényálladékaiba, de általános 1. §-ába, az ú. n. generalis clausulá-ba (v. ö. ind.) sem ütközik az, hogy a tagszövetkezetnek a központ eltiltotta a vásárlást bizonyos személytől (24., 85.) vagy, hogy az eladók bizonyos áruk szolgáltatását megtagadták arra az esetre, ha a vevők más vállalatától is vásárolnak, amennyiben az árumegvonás nem volt általános és nem vonatkozott oly árucikkre, amelyet más forrásból beszerezni nem lehetett. (1932. III. 3. 5837/1930. 25., 104.)

Azon, hogy valamely eljárás a Tvt. 1. §-ába ütközik, nem vál-

toztat az sem, hogy bizonyos helyen, vagy szakmában már általános gyakorlattá fajult, mert a törvénnyel ellentétben hatályos kereskedelmi szokás nem létesülhet (26., 193.). Közömbös a Tvt. 1. §-a alkalmazhatóságának szempontjából a megtévesztés eredményessége, csak az jelentős, hogy az üzleti verseny során tett közlés tárgyilag alkalmas-e a megtévesztésre (1932. VI. 1. 6045/1930. 25., 152.).

(Folyt. köv.)

ő.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **A részvénytársaság 50 %-os részvényérdekeltisége** címén nem tehető felelőssé a külföldi rt. kötelezettségéért, mert a rt. a tagoktól független alanya a szerzett jogoknak és a vállalt kötelezettségeknek, s a K. T. 168. §-a értelmében a részvényesek e minőségükből folyóan, a részvények névértékének befizetésén kívül a társaság kötelezettségeihez hozzájárulni nem tartoznak. A rt. igazgatósági tagja pedig azon cselekményekért, amelyeket akár mint a külföldi rt. igazgatóságának és végrehajtó bizottságának, akár mint a rt. igazgatóságának a tagja, a rt.-ok nevében s a megbízása körében teljesített, a saját személyében nem felelős. (K. T. 188. §-a). (Kúria, 1933. dec. 13. P. II. 2707/1932.)

2. **Tisztességtelen verseny.** Az a körülmény, hogy a versenytárs üzleti tevékenysége szünetel, egymagában sem a versenytársi minőséget, sem pedig az annak alapján a Tvt. rendelkezéseiből folyó keresetességi jogot nem szünteti meg; mert erről csak akkor lehet szó, ha az eset körülményeiből megállapítható, hogy az üzleti tevékenység abbahagyása végleges. (Kúria, 1933. nov. 14. P. IV. 2963/1933. V. ö. Hj. Dt. 26. 149.)

3. **Váltó.** Nincs oly jogszabály, amely a váltóbirtokost arra kötelezné, hogy a kamatfizetési kötelezettség elmulasztása esetén erre vonatkozó külön megállapodás hiányában a váltót lejáratni köteles. (Kúria, 1933. dec. 13. P. VII. 1618/1933.)

4. **Elbocsátás.** A felek a szolgálati szerződésben az azonnali hatályú elbocsátás feltételeit szabadon állapíthatják meg, és így az I. T. 94. §-ában megjelölt elbocsátási okok érvényesíthetőségét további feltételekhez köthetik. (Kúria, 1933. dec. 7. P. II. 3581/1932.)

5. **Felmondás.** Magánjogunk, eltekintve az 1910/1920. M. E. számú rendelet 2. §-ának különleges rendelkezésétől, nem ismer olyan általános érvényű szabályt, és ilyen bírói gyakorlat sincs, amely kimondaná, hogy szolgálati jogviszonyban álló egyének szolgálati szerződése csak a hónap utolsó napjára szóló felmondással bontható fel. (Bp. T. 1933. nov. 29. P. XXI. 8441/1933.)

6. **A csődtörvény 52. §-ának második bekezdése** csupán azt mondja ki, hogy a különkielégítésre jogosult hitelezők, amennyiben őket az adós ellen személyes igény is illeti, követeléseiket mint csődhitelezők az általános csődtömeg ellen is érvényesíthetik, de ezzel semmiképp sincs az kimondva, hogy az általános csődtömeg ellen érvényesíthető a hitelező követelésének az a része is, amely a külön kielégítési alaphoz fedezetet s ennek keretében kielégítést is nyer. (Kúria, 1933. nov. 23. P. VII. 3422/1932.) H. D.

* * *

1. **Megállapítási per.** Az a kérdés, hogy megállapítási keresetnek a Pp. 130. §-ában szabályozott törvényes előfeltételei fennforognak-e — az esetben is hivatalból vizsgálandó, ha a fellebbezési bíróság az ügyet érdemlően elbírált és e miatt támadás nincs is. A megállapítási kereset szükségességének, mint közjogi jellegű kérdésnek hivatalból történő vizsgálata ugyanis a felülvizsgálati bíróságnak is feladata. (Kúria 1934. jan. 11. P. V. 4650/1933.)

2. **Több végrehajtató az igényperben.** Az ugyanazon igényperben beidézett több végrehajtató között nincs az anyagi magánjog szabályain alapuló olyan pertársaság, amelynél fogva a per valamennyi pertársra nézve csak egységesen volna eldönthető. (Kúria 1933. dec. 7. P. V. 2695/1933.)

3. **Igazolással kapcsolatos felfolyamodás.** Olyan esetben, amiképpen a másodbíróság végzése ellen további felfolyamodásnak nincs helye, az ilyen felfolyamodással kapcsolatos igazolási kérelmet sem bírálhatja el érdemben a harmadfokú bíróság. Ez okból a kir. Kúria az igazolási kérelemmel kapcsolatos felfolyamodást hivatalból visszautasította, minthogy adott esetben a másodbíróság végzése nem tartoznak azok közé a végzések közé, amelyek ellen a harmad-

bírószághoz további felfolyamodásnak volna helye. (Kúria 1933. dec. 20. Pk. V. 4520/1933.)

4. **Jó erkölcsökbe ütköző házassági ígélet.** A felperes kártérítési keresetét arra alapította, hogy az alperes, amikor a felperes a férjétől még érvényes házassági kötelékben állott, a felperesnek házasságot ígért, az alperessel kötendő házasság mielőbbi megkötése céljából a felperes a férje ellen bontópert tett folyamatba s a házassági bontóper mielőbbi befejezhetése végett az alperes sürgetésére és kijelentéseire a felperes a férjével szemben érvényesíthető vagyoni igényéről (hozomány és nőtartásdíj) lemondott. Felperes azzal, hogy érvényes házasságának fennállása alatt az alperes házassági ígéletét elfogadta, — a házasság természetével össze nem egyeztethető, jó erkölcsökbe ütköző módon járt el. Az anyagi jognak megfelel tehát a fellebbezési bíróságnak az a döntése, amellyel a felperest az alperes ellen, lényegében az eredetileg érvénytelenül tett házassági ígéletének be nem tartásából folyó s így a jó erkölcsökbe ütköző, ennél fogva bírói úton nem érvényesíthető kártérítés iránti keresetével elutasította. (Kúria 1934. jan. 16. P. III. 2489/1933.)

5. **Gépkocsivezető gondossága.** Hogy a felperest szállító tehergépkocsi mögött ehhez közvetlenül csatlakozva más teherjármű is haladt, és az alperes gépkocsija előtt az út szabad volt, továbbá hogy a baleset helyén úgy a teherjárművekkel való előzés, mint a gyalogközlekedés tiltva van, sem külön-külön, sem együttesen nem mentesítették az alperes gépkocsivezetőjét az alól a 250.000/1929. B. M. számú rendelet 7. §-ának harmadik bekezdése által reá rótt kötelezettség alól, hogy az előzésre a felperest szállító tehergépkocsi vezetőjének és ezzel együtt szükségképpen a tehergépkocsin volt utasoknak a figyelmét is felhívja. A jelzés elmulasztása ekként az alperes gépkocsivezetője részéről kötelességszegés, és az, annak folytán, hogy a jelzés megtörténte esetén alkalmas lett volna a felperes leszállásának és ekként a balesetnek az elhárítására, a balesettel okozati összefüggésben áll. (Kúria 1934. jan. 17. P. I. 4984/1932.) M. D.

Szemle.

Suloky István

friss hantjára letesszük mi is koszorúnkat. Innen indult ki a mi körünk-ből, ügyvéd volt, Balog Arnoldnak, e lapok szerkesztőjének s a «Jogtudományi Közlöny»-nek is munkatársa. Volt professzorának elismerése nyitotta meg neki a bírói pályát, amelyen gyorsan emelkedett, úgy hogy 47 éves korában már a kir. Kúria bírása volt. De nála az emelkedés csak mindig több munkát jelentett, a legtöbb munkát talán a legfelsőbb fokon. És íme, alig néhány évvel azután, hogy befogadta, a kir. Kúria gyászlobogót vont fel érette, korban egyik legfiatalabb tagjáért s méltán gyászolhatja, mert a kir. Kúria is, de az egész magyar jogászság sokat, igen sokat veszítettek nemes, igazságos lelkével.

— **A tulajdonosváltás hatása a haszonbérleti szerződésekre** kérdésében a Kúria jogegységi tanácsának május 5-i ülése a döntést június 2-ra halasztotta.

— **Az 1933. előtti német bírói gyakorlatot és tankönyveket** a német bíró csak nagy óvatossággal alkalmaztatja. Ezt olvassuk Max Rumpf egyetemi tanárnak a Deutsche Juristenzeitung márc. 15-i számában. A cikk két kis részletét szószerint idézzük minden kommentár nélkül, mert élénk fényt vetnek a mai német mentalitásra: «Das ist insbesondere für das deutsche Richtertum der Segen des 12. Nov. 1933 gewesen, dass der Richter heute nicht mehr so leicht ins Leere greift, wenn er nach den im Volke geltenden Werten auslangt.

Wir Deutschen haben uns endlich wieder zusammengefunden, wir haben uns zurückgefunden zu der schlichten und ewigen Grundgesetzlichkeit und Verfassung alles völkischen Gemeinschaftslebens im allgemeinen und auf das Gesetz, nach dem besonderen.» «Gewiss der Richter versündigt sich heute und immerdar an der

Hoheit des Richteramtes, wenn er in dunkler Maulwurfsmühe nach einem Beweisgründlein aus den Materialien wühlt oder wenn er in ödem Präjudizienkultus erstarrt. Aber auf der anderen Seite wäre es nichts als dumme Überheblichkeit, wenn er allen schon vorrätigen guten Rat — Rat, nicht Anweisung, nicht Befehl! — in den Wind schlagen wollte. Er kann doch auch erwarten, dass unsere Lehrbücher und Entscheidungen, soweit sie wenigstens selber nicht älter als 1933 sind, mit teilhaben am Geiste der neuen Volksgemeinschaft.

Ganz gewiss erwächst hier gerade unserem Reichsgericht eine ganz besonders schwere Aufgabe darin Gegenwartsnähe und Volksverpflichtung in Einklang zu bringen mit einer wertvollen «Konstanz der Rechtsprechung». Ich möchte meinen: von echter Konstanz der Rechtsprechung sollte erst wieder ab 1933 die Rede sein dürfen. Der Umbruch macht es nötig alle überkommenen Entscheidungen und Grundsätze der Rechtsprechung aus der vorangegangenen Ära verantwortlich daraufhin nachzuprüfen, ob sie überhaupt oder ganz so, wie damals gemeint, noch heute inneren Geltungsanspruch besitzen. Es muss so angesehen werden, als wäre die ältere Rechtsprechung unter einer clausula rebus sic stantibus ergangen.»

Tehát a német bíró az 1933. november 12. előtti bírói gyakorlatot csak akkor veheti figyelembe, ha az a nép mai szellemének (Geist der neuen Volksgemeinschaft) megfelel, mert a bíró kötelessége, hogy összhangzásba hozza a Gegenwartsnähe-t a Volksverpflichtung-gal (a jelent a néppel szemben való kötelességgel).

A CITY-kávéházban minden este ÉRDI RÓZSI
művész nő énekel * **Kola József** zeneszerző
Kalmár Sándor * **Szamosi-trió**
Új szellem! 629 **Új vezetés!**

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközügyi választáshoz, bármely más ügyvédirodai célra: leírások, sokszorosítások, fordítások legjobban, legolcsóbban: «Tempo»-nál. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 636

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám **80 fillér**

Egy évre **8 P 40 f**

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Fürst László: Valorizációs jogfenntartás és a kiskorúak. — Dr. Marer László budapesti ügyvéd: A garázstulajdonos törvényes zálogjoga. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 20. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 4

Valorizációs jogfenntartás és a kiskorúak.¹

1. A kir. Kúria jogegységi tanácsa a következő vitás kérdés eldöntését tűzte napirendre:

«Meggisztnek tekintendő-e az a követelés, amely a hitelező kiskorúságának tartama alatt, a pénz értékének csökkenése idején teljesített és a gyámhatóság által jogfenntartás nélkül elfogadott fizetéssel nyert kiegyenlítést?»

2. A kérdés szemléltető példája annak, hogy a jogban a logikai minősítés csak a már nyert eredmények kifejezésére való, de a megoldás kulcsát értékelő vizsgálattal kell megtalálni.

Ha a felvetett esetet egyszerűen «minősítjük», a kérdés nem is tűnik fel kérdésnek. Az alkalmazandó jogszabályt keresve, így kell okoskodnunk:

A) Olyan jogszabály, amely a kiskorú ingyenes joglemondásáról rendelkezik, *van*: a gyámi törvény 113. §-ának utolsó bekezdése, amely szerint az ilyen lemondás a gyámhatóság jóváhagyása esetén is érvénytelen.

B) Olyan jogszabály, amely a jogfenntartás nélküli elfogadás hatását az átértékelési igény tekintetében meghatározza, szintén *van*: az átértékelésitörvény 14. §-a; eszerint (a 4. bekezdésben írt, nem idevágó kivételtől eltekintve) ilyen esetben az átértékelési igény elvész.

C) Olyan jogszabály, amely arról szólna, hogy mi a jogi helyzet, ha a hitelező kiskorú és a teljesítés elfogadása jogfenntartás nélkül történik, — *nincsen*.

Különös jogszabály (C)) hiányában az a kérdés, hogy az eset melyik általános jogszabály (az A) vagy a B) alatti) alkalmazási körébe tartozik? A tényállásnak az az eleme, hogy kiskorú vagyonát csökkentő ténnyel állunk szemben, az A) alatti jogszabály elvont fogalmi jegyével közös. Az az elem, hogy hitelező pénztartozás teljesítését jogfenntartás nélkül fogadja el, a B) jogszabályra ad visszhangot. Abból, hogy a kiskorú hitelező is hitelező, még nem következik, hogy a B) szabály az A) szabály mellőzésével egyedül nyerhet alkalmazást. Ha ugyanis a kiskorú vagyonának az a csökkenése, amely a valorizációs igény elvesztésében nyilvánul, joglemondás eredménye, akkor az A) szabály, mint *lex specialis*, a B) szabályt félretolja. Gépies minősítés tehát mindaddig nem lehetséges, amíg el nem döntöttük, hogy a jogfenntartás elmulasztása joglemondás-e az A) jogszabály értelmében?

3. A teljesítés elfogadása valorizációs fenntartás nélkül nem jogügylet, s így nem is joglemondás.

A jogügyletet egyéb joghatásos tényektől az különbözteti meg, hogy a bekövetkező jogi eredményt intencionálja. A felek nemcsak tudják, vélik vagy sejtik, hogy a jogügylet bizonyos joghatásokra fog vezetni, hanem ezeket a joghatásokat veszik célba, ezeknek elérése jogügyleti elhatározásuk közvetlen oka.

¹ V. ö. a kir. Kúriának egyfelől P. V. 6538/1929. és P. V. 6952/1930., másfelől a P. I. 892/1927. és P. I. 2160/1927. számú, a jogegységi döntés kitűzésében említett határozatait. A jogegységi tanács a vitás elvi kérdést 1934. június 9. napjára kitűzött ülésében fogja eldönteni; előadó: dr. Almási Antal kir. kúriai bír. — L. a kérdéstről már dr. Nizsalovszky Endre egyetemi ny. r. tanár cikkét a Polgári Jog 1933. évi 7. számában.

A jogügyletnek ezt a merőben elméleti fogalmát jogpolitikai célból nem ritkán ki kell terjesztenünk olyan jogi tényekre is, amelyeknek szándékossága nem ilyen minden kétséget kizáró fokú. Elégge ismeretese azok a tényállások, amelyeknél ezt a szándékosságot gyakorlati okokból inkább feltételezzük, mint megkívánjuk (ajánlat «hallgatolagos» elfogadása, pro herede gestio, bizonyos utaló magatartások stb.). Így a jogügylet fogalma az életben bizonyos fokozatosságot, rugalmasságot nyer a merev elméleti elgondolással szemben s alkalmazást talál olyan esetekre is, amelyek a szigorú meghatározások kereteibe nem illenek.

Ennek a kiterjesztő alkalmazásnak azonban minden körülmények között határt szab az, hogy legalább a joghatásokra irányuló akarat *lehetőségének* kell meglennie.

Szembetűnően hiányzik ez a lehetőség olyan esetben, amikor valamely jogi tényhez a maga felmerülése idején bizonyos joghatások egyáltalán nem kapcsolódnak, hanem ezek a hatások csak egy későbbben keletkezett jogszabály visszaható rendelkezésénél fogva létesülnek.

Amikor a kiskorú hitelező részére csökkent értékű pénzben névérték szerint történt teljesítést elfogadták, akkor átértékelési törvény nem volt, sőt az esetek tekintélyes részében még a bíróságok átértékelési gyakorlata sem indult volt meg. Az elfogadással kapcsolatban tett jogfenntartó nyilatkozatnak tehát az akkori jog nem biztosította azt a hatást, hogy a hitelező lehetőséget nyert az utólagos átértékelésre. Ekként a jogfenntartás elmulasztása ebben az időben nem jelenthetett lemondást az átértékelési igényről. Hiszen ilyen igény akkor még nem létezett, ilyenről a hitelező nem tudhatott. A hitelező legfeljebb sejtette, remélhette, hogy valamikor átértékelés lesz. Talán arról is gondoskodhatott, hogy a majdani valorizációt jogfenntartással megmentheti magának. Ha tehát a teljesítést fenntartás nélkül fogadta el, ebből vagy az következik, hogy az átértékelésben nem bízott eléggé és többre értékelte a névértékben biztosan megkapott fizetést a bizonytalan jövőbeli valorizációnál, vagy pedig az, hogy az átértékelés lehetőségét számításba sem vette. Lemondásról, jogügyletről egyik esetben sem lehet szó. Az első esetben azért nem, mert még a lehetősége is ki volt zárva annak, hogy a hitelező akarata a joghatásra: az ingyenes joglemondásra irányuljon, hiszen nem tudhatta, hogy a fenntartás elmulasztásával veszíti el majdani igényét (arról ezúttal nem szólva, hogy az esetek javarészeben az effélé nagylelkűség gazdasági indokát is nehezen lehetne megtalálni). A második esetben pedig azért nem lehet szó lemondásról, mert a hitelező arról az igényről, amelyről nem tudott, le se mondhatott.

A jogfenntartás elmulasztása tehát nem jogügylet,² hanem egyszerűen hiánya annak a feltételnek, amelyhez a későbbi törvény a teljesítés utáni valorizáció kivételes jogkövetkezményét fűzte. A teljesítés tiltakozás nélküli elfogadása az adósban azt a megnyug-

² A teljesítést és annak elfogadását az elméletben uralkodó felfogás nem tekinti külön *kötelmi* jogügyletnek s így a cselekvőképeséget csak a teljesítés esetleges dologi ügylete szempontjából kívánja meg. De a jogfenntartás elmulasztása az átértékelési törvény 14. §-a körében még a kisebbségi felfogás szerint sem volna cselekvőképeségi hiány okából megdönthető. Az *ingyenes* lemondáshoz erre irányuló *szándék* kell, ez pedig a fentiek szerint mindenképpen hiányzik. Ismét egészen más lapra tartozik az a lehetőség, hogy valamely jogrendszer a jogügyletek érvényességi kellékeit mindazokra a magatartásokra kiterjessze, amelyek végeredményben *menyiségi eltolódásokat* idézhetnek elő a felek vagyonában, s eltekintsen ezekről a kellékektől a jogügyleteknél is akkor, ha azok csak minőségváltozással járnak (l. cikkirő: «A magánjog szerkezet», 275. old.). Ez a lehetőség a mai magánjogoktól egyelőre távol áll.

vást keltette, hogy a teljesítéssel kötelezettsége végleg megszűnt. A teljesítés elfogadása tehát *konkludens tény* erejével zárja el a hitelezőt utólagos átértékelési követelés támasztásától.

4. Kérdés, nem áll-e ennek a konkludens erőnek útjában a gyámi törvény 113. § utolsó bekezdésében foglalt cselekvőképeségi korlátozás?

A konkludens magatartások joghatásának alapja az ellenfélben méltán felkeltett várakozás, bizalom vagy megnyugvás. Ha valaki magatartásával a másik félben ilyen lelkiállapotot tárgyilag indokoltan kelt fel, akkor közömbössé lesz a jog előtt az ő saját megfelelő lelkiállapota. A külső tényekben való bizalom oltalma független a külső tény létesítőjének akarati állapotával. Az ilyen oltalom tényállása *tárgyi tényállás*, amelyhez a cselekvő részéről sem szándékosság, sem gondatlanság nem kell. A vétlen felelősséghez közelálló eset ez: megállapításához elég a tárgyi előreláthatóság, az adekvát okság az egyik fél cselekvése és a másik fél helyzetváltoztatása között.

Ha tehát a helyzetváltoztatásra vezető várakozás vagy bizalom az ellenfélben megszületett, akkor ez a körülmény egymaga a joghatás alapja, tekintet nélkül a cselekvő akarati állapotára. Ebből dogmatikusan az következne, hogy közömbös a magatartás tanúsítójának cselekvőképesége is. A cselekvőképeség hiánya a cselekedethez különben fűzött joghatást a vétlenség hiányán keresztül zárja ki. A joghatás azért marad el, mert akinek cselekvőképesége nincs, annak akaratát, szándékát, gondatlanságát sem lehet jogilag figyelembe venni.

Az életbeli tényállás elvont elemeit azonban nem lehet gépiesen egymásra rakosgatni. A cselekvőképeség szerepét nem meríthetjük ki azzal a megállapítással, hogy a cselekvőképeség hiánya kizárja a vétlenséget. A cselekvőképtelenség — éppen a most tárgyalt esettel vonatkozásban — egyebet is kizárhat, mint a vétlenséget. *Magát a joghatást* minden további nélkül nem zárja ki, hiszen pusztán azért, mert valamely cselekvés cselekvőképtelentől ered, a cselekvés még nem lesz feltétlenül közömbös a jog számára. Pl. ügyletképtelen személydeliktumot elkövethet és azért felelős lesz; ügylet- és vétőképtelen személy reáltényekkel kötelezettségbe kerülhet (pl., ha a vásárolt és elfogyasztott áruval gazdagodik, gazdagodását kiadni tartozik, ha idegen dolgot hatalmába kerít, azt ki kell adnia stb.). De kizárhatja a cselekvőképtelenség ténye a másik fél keletkezett bizalmának és helyzetváltoztatásának *tárgyi indokoltságát*. Aki az elmebeteg csapongó képzetéből eredő közlésekben (a betegségről tudva) bízik, aki az ittas ember számtani műveleteit fogadja el vállalkozása alapjául, aki gyermeknek vagy tékozlás miatt gondnokoltnak értékebecslésre épít, az bizonytal nem hivatkozhatik arra, hogy tárgyilag indokoltan támaszkodott «partnere» magatartására.

Hogy a bizalom és helyzetváltoztatás tárgyilag indokolt volt-e, azt csak eseti értékelés döntheti el. Ezeket az eseti értékeléseket mégis közös szempontok kapcsolják össze azokban a jellegzetes esetekben, amelyekben a tárgyi indokolttságot, vagy annak hiányát általános ismertetőjelekből lehet megállapítani. Egyes esetsorok tipikusan olyanok, amelyekben a helyzetváltoztatás tárgyi indokoltága megvan, mások tipikusan nem ilyenek.

Az a korlátozás, hogy a kiskorú jogokról visszteher nélkül nem mondhat le, nem a szorosan vett cselekvőképeségi korlátozások, hanem az ú. n. *rendelkezési korlátozások* közé tartozik. Az ilyen korlát felállítására a törvényhozót az a mérlegelés készteti, amelynél fogva bizonyos fajta rendelkezéseket a védett jogalany érdeke szempontjából *egyáltalában* megengedhetetleneknek tart. Az ilyen ügyletek érvénytelenségének oka magának az ügyleti típusnak a kárhóztatása, s nem a védett alany személyében rejlő hiányosságok. A rendelkezési képesség hiányát ezért törvényes képviselettel sohasem lehet pótolni.

Abból, hogy a rendelkezési korlát oka nem a védett személyben rejlő hiányosság, hanem a törvényhozónak valamely ügylettípust abszolúte kárhóztató értékelése, fontos következtetést vonhatunk le a szóbanforgó kérdésre.

Az ingyenes rendelkezés nem azért érvénytelen, mert a kiskorú értelme fejletlenségénél, ítélőképessége fogyatékoságánál fogva nem alkalmas ilyen ügylet megkötésére. Hiszen az ilyen ügylet akkor is érvénytelen, ha azt a törvényes képviselő köti és a gyámhatóság ahhoz hozzájárul. Az érvénytelenség oka az, hogy a törvény a kiskorú érdekét ebben a vonatkozásban a törvényes képviselő és a gyámhatóság tényével szemben is oltalmazni kívánja.

Az az ok, amely az elmebeteg, az ittas ember, a gyermek, vagy a tékozló gondnokolt magatartásában való bizalmat kizárja, ennél a rendelkezési korlátnál nincsen meg. A követelést névértékben kifizető adóssal szemben a kiskorú hitelező törvényes képviselője és gyámhatósága áll. Nem mondhatjuk tehát tárgyilag indokoltlannak az adós bizalmát abban, hogy a történt fizetést a hitelező teljes kiegyenlítésül fogadta el.

Ha pedig a szóbanforgó érvényességi hiány nem kapcsolatos a kiskorú akaratának és értelmének fejletlenségével s így az adós további gazdálkodásában méltán vehette alapul a teljesítés elfogadásában rejlő megnyugtatót, akkor a hitelező utóbb nem állhat elő a valorizációs igénnyel, hanem az a teljesítés elfogadásával végleg elenyészett.

5. A kiskorú részére biztosított törvényi kedvezéssel nem áll ellentétben az, hogy a kiskorú *konkludens és reáltényekkel* elveszítessen olyan lehetőségeket, amelyekről ingyenes jogügyletben nem mondhat le. A rendelkezési korlátozások rendszerint nem adhatnak az oltalmazottnak az ügylet érvénytelenségén túlmenő védelmet. Pl. érvényes jogvesztő záradék alapján a jogvesztés akkor is bekövetkezik, ha a jog fenntartásához szükséges cselekményt cselekvőképtelen mulasztja el; a telekkönyvi helyszínelési eljárásban kitűzött, a törlési perre meghatározott, továbbá bizonyos megtámadási határidőnek és magának az átértékelési határidőnek folyását a jogosult cselekvőképeségének hiányai nem akasztják meg, a jogorvoslat elmulasztása a legjobban védett jogot is elenyészeti.

A kiskorúaknak nyújtott kedvezések túlságos kiterjesztése nem is volna alkalmas az elérni kívánt cél szolgálatára. A túlságos gyámkodás a kiskorúakkal való forgalmat veszedelmesen megbénítaná, mert az olyan szabályozás, amely elvileg nem szorítkozik az újonnan keletkező jogviszonyokra, a kiskorúakkal érintkezőkre visszariasztó hatású volna. Az ügylet pusztá megkötésével és a jóváhagyással járó kockázat világosan felismerhető, ezt a forgalom könnyen elviseli. A jogviszonyok lebonyolítása során is minduntalan jelentkező favor azonban kiszámíthatatlan eshetőségekkel fenyegeti a kiskorúval szerződő felet.

A törvényi cél félreismerése volna azt hinni, hogy a gyámi törvény az ingyenes lemondás érvénytelenség tekintésével a rendes forgalmat akarta «handicap»-elni a kiskorúak javára és az utóbbiakat mentesíteni akarta volna azoktól a következményektől, amelyeket a törvényes képviselőnek gyámhatóságilag ellenőrzött rossz spekulációja von maga után. Azt, hogy az ügylet a kiskorúra nézve előnyös-e, a törvényes képviselőnek kellett mérlegelnie és a gyámhatóságnak felülbírálnia. Ha a spekuláció nem vált be, ennek következményei a kiskorúra kell hogy nehezedjenek. A törvény csak azokat az ügyleteket zárta ki, amelyek már előre, *causájuknál fogva* veszélyeseknek ismert fel a kiskorúra nézve: az ingyenes joglemondásokat. A pusztá értékkülönbség azonban még nem ingyenesség; a spekulációs értékkülönbség kockázatának minden ügylet ki van téve; a visszteherforgalomnak éppen ez a kockázat az alapja. A túlságosan nagy értékkülönbség csupán következtetési alap lehet az ingyenesség célzatára. De szóba sem jöhet ilyen célzat olyan időben, amikor még a fennálló jog szerint nem volt igénye a hitelezőnek, amelyről lemondhatott volna.

6. A valorizációs igény anyagi jogi tartalma az a lehetőség (alakítási jog, hatalmasság), amelynél fogva a hitelező az átértékelési kérelem előterjesztésével a pénzromlás következményeit magáról elháríthatja vagy enyhítheti. Az átértékelési hatalmasság magánjogi tényállásához tehát csak a követelés és a pénzromlás tartoznak. A teljesítés elfogadása, mint konkludens tény az igény fennállására nézve, már az indiciumok, a *bizonyítékok* területére tartozik. Igaz, hogy ettől az indiciumtól kötött következtetési láncolat vezet a bírót az átértékelés megtagadásához. De azzal, hogy a törvény a teljesítés elfogadását a többi indiciumok sorából kiemelte és jelentőségét kötelezően körülírta, nem változtatta meg annak bizonyítéki jellegét. A bizonyítékokat pedig sohasem formai meghatározások szerint, hanem valóságos súlyukhoz képest kell mérlegelni. A teljesítés elfogadása az akarathányban nem szenvedő törvényes képviselő részéről a gyámhatóság jóváhagyásával a törvény rendelkezése nélkül is elég alapot ad arra a következtetésre, hogy az átértékelési igény elenyészett. Az angol jogban a konkludens tények bizonyítéki jellegét tisztán fejezi ki az *estoppel* intézménye: a konkludens magatartás tanúsítja, elzárja magát az ilyen magatartással ellentétes anyagi jogi tényállás bizonyításától. Jogunkban a bizonyítéki jelleg sokszor elhomályosul és anyagi jogi

formulákban rejtőzik el. De nem szabad, hogy a formulázás módja félrevezessen: a bizonyíték szolgáltatásához nem kell jogilag körülírt cselekvőképesség, hanem elég a bizonyító konkludens magatartás tanúsításához való tényleges képesség. A bizonyíték nem «érvényes», vagy «érvénytelen», hanem meggyőző, vagy nem meggyőző.

7. A bírónak nem szabad haboznia a törvényhozó értékelésének kikutatásában, mihelyt a legcsekélyebb kételye támad abban a tekintetben, hogy a különben világos és egyértelmű törvényszó alkalmazható-e a felmerült esetre?

A valorizációs törvény 14. §-ának a szövege teljes világossággal kizárja az átértékelést, ha a hitelező a fizetést jogfenntartás nélkül fogadta el. Ez a törvényi rendelkezés nem különböztet kiskorú és nem kiskorú hitelező között s így a rendelkezés logikai magyarázata félreérthetetlenül arra az eredményre juttat, hogy fenntartás hiányában a kiskorú átértékelési igénye is megszűnik. Láttuk, hogy a szövegértelmezésnek ezt a tisztán logikai úton nyert eredményét az összeütköző érdekeknek a törvényhozói értékelések nyomán történt mérlegelése megerősíti. Nincsen tehát ok arra, hogy a bíróság a törvény világos szövegének kétségtelen értelmétől eltérjen.³

Dr. Fürst László.

A garázstulajdonos törvényes zálogjoga.

A kir. Kúria jogegységi tanácsa a közeljövőben fogja eldönteni azt a kérdést, hogy az autogarázs tulajdonosát garázsbérkövetelése tekintetében megilleti-e az 1881: LX. tc. 72. §-ában meghatározott törvényes zálogjog.

E kérdés egy másik kérdésre vezethető vissza; arra, hogy mennyiben tekintendő azonosnak a garázsbérkövetelés a Vht. 72. §-ában említett bérköveteléssel?

A Mtj. 1481. §-a értelmében a bér az az ellenérték, amelyet az egyik fél a másiknak meghatározott dolog időleges használatának vagy a használati jog időleges gyakorlásának átengedése fejében tartozik fizetni. A Vht. 72. §-a valamely helyiség bérbeadójának ezt a követelését biztosítja törvényes zálogjog útján.

* * *

A garázst igénybevevő felek a garázstulajdonossal kötött szerződésük alapján jogot nyernek arra, hogy autójukat a garázshelyiségben elhelyezzék. Jogosultságuk ennyiben a garázshelyiség használatának időleges átengedésére irányul; a jogviszony tehát e tekintetben bérletnek minősül.

A garázsdíj azonban nem kizárólag a helyiség időleges használatának ellenértéke. A garázstulajdonossal szerződő fél nem csak arra van jogosítva, hogy kocsiját a garázsban elhelyezze, hanem a tulajdonos *ugyanazon díj ellenében* az autó megőrzéséről és tisztántartásáról — esetleg jókarbantartásáról is — köteles gondoskodni. A garázstulajdonos e szolgáltatásaival a jogviszonyba olyan elemek kerülnek, amelyek a tiszta bérleti szerződés körében nem fordulnak elő. A garázstulajdonos megőrzési, valamint tisztán- és karbantartási kötelezettsége egy «munkával elérhető eredménynek» (Mtj. 1580. § 2. bek.) — az autó használható állapotban való fenntartásának — elérését célozzák. Az ilyen tartalmú kötelezettség ellenérték fejében való elvállalása pedig a vállalkozási szerződés fogalmának felel meg.

E szerint az autogarázs tulajdonosa nemcsak mint bérbeadó áll a vele szerződő féllel szemben, hanem egyben mint vállalkozó is. Ennek következtében az őt illető szolgáltatást — a garázsdíjat — nem lehet tisztán bérnek tekinteni, hanem az részben vállalkozói díjnak is minősül.

* * *

A vállalkozó díjkövetelése ugyancsak törvényes zálogjoggal biztosított követelés.¹ Ez a törvényes zálogjog megegyezik a bérbe-

³ Természetesen ez az álláspont nem zárja ki az átértékelés lehetőségét olyan esetben, amikor a fenntartás elmulasztása *valósággal* az ingyenes rendelkezés eszköze volt, tehát a liberalitási célt kimutatható pl., ha az elfogadás a már világosan kialakult valorizációs gyakorlat idején, vagy éppen a törvény életbelépése után történt és a fenntartás elmulasztásából nem lehet másra következtetni, mint az ingyenes juttatás célzatára. Az ilyen esetek azonban aligha gyakorlatiak és másként, mint a gyámhatóságnak a törvényes képviselő részéről történt félrevezetésével, szinte nem is képzelhetők.

¹ Szladits: Dologi Jog 282. old.

adó törvényes zálogjogával abban a tekintetben, hogy csak addig áll fenn, amíg a zálogtárgy a vállalkozó birtokában van. Meg- egyezik továbbá a két zálogjog abban is, hogy mindkettő minden más hitelezőt megelőző kielégítést biztosít a jogosult (záloghitelező) számára.² Míg azonban a bérbeadónak a Vht. 72. §-a azt a kedvezményt biztosítja, hogy törvényes zálogjog (a törvényben említett kivételekkel) az olyan dolgot is terheli, amely nem a bérlelő tulajdona, addig a vállalkozót illető zálogjog tekintetében ilyen *írott* jogszabály nincs.

Ez a különbség azonban csupán formai. A ratio iuris a mellett szól, hogy a vállalkozót akkor is törvényes zálogjog illeti díjkövetelése erejéig, ha a vállalkozás tárgyául szolgáló dolog nem a megrendelő tulajdona. (E kérdésnek a gyakorlatban csak ritkán lesz jelentősége, mert ez esetek túlnyomó részében a dolog tulajdonosa szerződik a vállalkozóval.)

A bírói gyakorlatban határozottan felismerhető az a tendencia, hogy a vállalkozó törvényes zálogjoga tekintetében a csődtörvény 57. §-ának 2. pontjában foglalt rendelkezéseket (amelyekből a vállalkozó törvényes zálogjoga kifejlődött) kiterjesztően kell értelmezni.³

De mind e szempontoktól eltekintve: a jog azzal a céllal enged törvényes zálogjogot a vállalkozónak a dolgon, amelyen a szerződésszerű munkaeredményt létrehozta, hogy így feltétlenül biztosítsa számára az ellenszolgáltatást azért az értéktöbbletért, amellyel az ő tevékenysége folytán emelkedett a dolog értéke.⁴ E jogalkotási cél szempontjából pedig közömbös, hogy a dolog, amelyen a vállalkozó a munkaeredményt létrehozta, a megrendelőnek vagy másnak a tulajdona, mivel a vállalkozói tevékenység eredményeképpen feltételezett értékelkedés folytán a tulajdonos (az árverési vételár növekedése által) mindenesetre gazdagodott, s így méltányos, hogy a vállalkozó, akinek ez az értékszáporulat tulajdonítandó, tevékenységének ellenértékéhez egész bizonyosan hozzájusson.

Mindebből az folyik, hogy a vállalkozót illető törvényes zálogjog úgy tartalma, mint a hozzáfűződő kiváltságok (mindenkit megelőző kielégítés, a dolog lekötöttsége a jogviszonyon kívül álló tulajdonossal szemben is) tekintetében azonos hatályú azzal a zálogjoggal, amelyet a Vht. 72. §-a a bérbeadó számára biztosít.

Csupán egy tekintetben van szembevetendő különbség a kettő között. A Vht. 72. §-a a bérbeadónak csak félévi bérösszeg erejéig ad zálogjogot. Viszont a bírói gyakorlatban kialakult szabályozás nem tartalmaz hasonló korlátozást a vállalkozó zálogjoga tekintetében. Ez tehát törvényes zálogjogát *minden időbeli korlát nélkül érvényesítheti*.

* * *

A fentiek szerint a garázsbérből foglalt kétféle szolgáltatás közül a vállalkozói díj az, amelyhez erősebb, a Vht. 72. §-ában foglaltakon túlmenő kedvezményekkel védett, törvényes zálogjog fűződik. Az esetben tehát, ha a garázsbérré a Vht. 72. §-át alkalmazzuk, az abban foglalt vállalkozói díj-jellegű elem nemcsak hogy előnyösebb kielégítéshez nem jut, mint jutna egyébként (ha nem bérköveteléssel egybekapcsolva, hanem önmagában szerepelne), sőt ellenkezőleg: az idézett törvényszakasz időbeli korlátozása folytán a kielégítési lehetőség szűkebb, korlátozottabb lesz.

Ez nem csupán azt indokolja, hogy a garázsdíjkövetelésre a Vht. 72. §-a alkalmazzassék, hanem — egy pusztán teoretikus irányban haladó gondolatmenet szerint — még arra is okul szolgálhatna, hogy a garázsbérből foglalt *vállalkozói díj* összegét a 72. § időbeli korlátozása nélkül lehessen előnyösen sorozni. Természetesen azonban, hogy ezt a merőben elméleti jellegű megoldást a gyakorlatban nem lehet alkalmazni, elsősorban, mert a garázsdíj egységes szolgáltatás, amelyben összegszerűen nem határozható meg az a rész, amely a garázshelyiség használatának ellenértéke és az, amely a garázstulajdonos vállalkozói tevékenységének díja. A tények egyszerű megítélése alapján megállapítható azonban, hogy a bérjellegű elem az, amelyre a garázsdíj túlnyomó része esik s csak a jóval kisebb részt lehet a vállalkozói ténykedés ellenértéké-

² L. a vállalkozói díj tekintetében: K. 5904/1931. (Perjogi dtár XVIII. 62.) és Vht. 111. §.

³ K. II. 5855/1928., Nizsalovszky: Dologi Jog, 744. old. (Magyar törvények Grill-féle gyűjteménye), továbbá K. 5904/1931. (Perjogi Dtár XVIII. 62.)

⁴ L. K. 5904/1931. (Perjogi Dtár XVIII. 62.)

nek tekinteni.⁵ (E kérdést a szakkörök is ugyanígy ítélik meg.) A jogrendszer egyéb vonatkozású elveiből⁶ pedig analógia útján az folyik, hogy valamely, több elemből álló egységes követelés jogi jellegét a túlnyomó jelentőségű elem jogi jellegével kell azonosnak minősíteni. Ezt az elvet a garázsdíjra alkalmazva: a garázsdíjat minden vonatkozásban bérnek kell tekintenünk s így a Vht. 72. §-ában foglalt szabályt a garázsdíjra is alkalmazni kell.⁷

* * *

A bírói gyakorlat ezideig nem foglalt határozottan állást abban a kérdésben, hogy a Vht. 72. §-a alkalmazandó-e a garázsbér-követelésre.

A budapesti kir. törvényszék végrehajtási ügyekben követett gyakorlata⁸ a kérdést tagadóan oldja meg, s ugyanígy foglalt állást a kir. Kúria is Pk. V. 5308/1930. számú végzésében. A kir. Kúria e végzése (illetve az azzal helybenhagyott alsófokú határozat) a kérdés ilyenirányú eldöntésének közelebbi indokait nem fejt ki. A budapesti kir. törvényszék jelenlegi gyakorlatának alapjául szolgáló indokokat a 21. Pf. 20,654/1930. sz. végzés tartalmazza;⁹ ezeket azonban sem a fentebb kifejtett jogelvi szempontokból, sem pedig a gyakorlatiasság nézőszögéből megnyugtatóknak nem fogadhatjuk el.

A felvetett kérdés kifogástalan megoldását tartalmazza a budapesti kir. törvényszék pregnánsan szövegezett 24. Pf. 13,334/1932. számú ítélete, amely szerint:

«... minthogy valamely autó garázsírozásának elvállalása lényegileg olyan bérleti szerződés, amellyel a bérbeadó a garázs használatának, illetve a használati jog időleges gyakorlásának átengedésére, az autóbirtokos pedig pénzbeli ellenérték (garázs-díj) fizetésére kötelezi magát és a szerződés ezen túlmenő jogi jellegén nem változtat az, hogy a bérbeadó részéről a használat átengedése mellett szokás szerint kocsimosás, esetleg javítás is szerepel, mint ellenszolgáltatás, mely mellékszolgáltatások azonban az ügylet célját ki nem merítik és a bérleti szerződést vállalkozási szerződéssé át nem minősítik, — megállapítja a fellebbezési bíróság, hogy a garázstulajdonost a garázs területén levő ingókra félévi garázs-díj erejéig ugyanolyan törvényes zálogjog illeti meg, mint általában a bérbeadót.»

Dr. Marer László.

Szemle.

— A labda gyermekek játékszere, amiből természetesen nem következik, hogy hatóságok és hatósági közegek a gyermekkel — megfelelő törvényes rendelkezés hiányában — labdázhassanak. Érthető volt tehát a laikus közvélemény felszisszenése, amikor a rendőr a kapitányságra kísért egy gyereket, aki köztéren meg nem engedett labdázással kihágást követett volna el, ha t. i. a Bn. 15. §-a szerint büntetőjogi felelősségre nem vonható gyermek kihágást fogalmilag elkövethetne. Míg azonban a Bn. 15. §-a és — a contrario — a Bn. 33. §-a is a hatósági beavatkozást csupán a *büntettet*

⁵ Ugyanígy Bp. tszék 24. Pf. 13,334/1932.

⁶ Így: a) specificatio esetén, ha az anyag értékesebb, mint a munka, a mű az anyag tulajdonosáé lesz, míg ellenkező esetben fordítva; b) a földolog jogi sorsát követi a mellékdolog; c) a főkövetelés jogi sorsa rendszerint a járulékra is kiterjed stb.

⁷ Nem mond ellent ennek az, hogy a bírói gyakorlat szerint (Borsodi: «A végrehajtási elj. zsebkönyve 1931.» 142. old.) a bérköveteléshez fűződő törvényes zálogjog nem terjed ki a járulékokra. A kamat és költség nem függ oly szorosan össze a tőkével, mint a garázs-díj alkotóelemei, amelyeket nem is lehet egymástól összecszerően különválasztani.

⁸ 21. Pf. 6722/1930.; 21. Pf. 20,654/1930.

⁹ E végzés szerint: «... A boxokra beosztott garázshelyiség a maga egészében egy egységes objektum, amelyben az egyes boxokat igénybevevő gépkocsitulajdonosok között felmerülő érdekellentét vagy érdekösszeütközés lehetséges okából is a munkavállalót (garázstulajdonost) illeti meg a feltétlen rendelkezés joga és amellyel vonatkozásban a köz- és tűzrendészet látószögéből és a közigazgatási hatóságokkal szemben a garázstulajdonost terheli a felelősség.» (21. Pf. 20,654/1930.)

vagy vétséget elkövető gyermek esetében teszi lehetővé, addig a Fb. 65. §-a lehetővé teszi, hogy a fiatalokúak bírálja «a gyermek érdekében, aki élete tizenkettedik évének betöltése előtt *büntetőjogszabályba ütköző cselekményt* (tehát esetleg kihágást) követett el», a Bn. 15. §-a értelmében intézkedhessen. Másszóval, a kihágás is indiciumul szolgálhat — nem is szólva a Kbt. 27. §-ában megjelölt eshetőségről — a gyermek érdekében tehető intézkedésre s nyilván nem a szolgálatot teljesítő közrendőrnek hivatása, hogy eldöntse: vajjon az észlelt kihágás ily indiciumnak tekintendő-e? Rideg jogi szemszögből tehát nincs abban semmi atrocitás, ha a rendőr a tilalmas helyen labdázó gyermeket bekíséri a kapitányságra, még akkor sem, ha oly jómódú szülő gyermekéről van szó, akire guvernáns ügyel fel, mert a rendőr kötelessége nem váltakozhat a gyermek szüleinek társadalmi állása szerint. Amiért az eset az ú. n. közvéleményben mégis keserű szájtzt váltott ki, annak nem az eljárás jogellenessége, hanem a rendőrségnek és a közönségnek viszonya adja magyarázatát. Mindkettő egyaránt felelős érte, ha a magyar rendőr nem *Schutzmann* s még kevésbé *bobby*, akinek hazájában a közönség az államhatalom legmagasabb és legalacsonyabrangú képviselőjét *ex offio* barátjának tekinti. Ez az oka, hogy nálunk, ha akár felnőtt, akár gyermek rendőr kíséretében jelenik meg, senkinek se jut eszébe, hogy e kíséret nem szükségkép kompromittáló s hogy amikor a rendőr és a polgár közt összeütközés támad, a közönség nem szükségkép s nem mindig áll a rendőr mellé önkéntes segítőcsapatnak. Mint ahogy a rendőrség abban, akit gyanúba fog, már *in hypothesi* gonosztevőt lát, éppúgy a közönség *a priori* hajlamos, hogy szégyenletesnek tartsa a rendőri kíséretet. Ebből a circulus vitiosus-ból a kivezető utat csak a közönség és a rendőrség együtt találhatja meg. Minthogy a rend fenntartása gyakorlatilag alig bízható másra, mint a rendőrségre s a rendet nemcsak azok ellen kell megvédeni, akik ezt mások sérelmére, hanem azok ellen is, akik a maguk kárára veszélyeztetik, a Fb. keretében sem nélkülözhető a rendőrség közreműködése. Tehát a megoldás nem állhat oly utasítás kibocsátásában, amely a rendőrnek megtiltja, hogy gyermeket a kapitányságra kísérjen, hanem a rendőrségnek minél tökéletesebb alkalmazkodásában ahhoz a nyugat-európai gondolkörhöz, amelyből az Fb. és a Bn. származik. Ott, ahol állam és nép valóban egyet jelent, semmi ok sincs a felháborodásra, ha a rendőr a labdázó gyereket nem ugyan előállítja, de gondozásba veszi. Viszont ott, ahol az államhatalom képviselői a polgárok személyes szabadságával futballoznak, nehezen érthető meg a polgársággal, hogy a rendőrség a gyerekek labdázásába nem csupán rosszindulatú vexatura végett avatkozik be.

— Dr. Beck Salamonnak *Magyar védjegyjog* című könyve a nyár végén jelenik meg. A méltán nagy érdeklődésre számot tartó könyv előfizetési ára 15 pengő. A vételár a könyv megküldésekor fizetendő. Megrendelhető a szerzőnél. (V., Alkotmány-utca 11.) A könyv ára megjelenése után magasabb lesz.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden-szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknak **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközyűlési választáshoz, bármely más ügyvédirodai célra: leírások, sokszorosítások, fordítások legjobban, legolcsóbban: «Tempo»-nál. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

637

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. o.: Igazságügyi költségvetés. — Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A bűnvádi eljárás reformja. (VI.) — Dr. Istvánffy László budapesti ügyvéd: A kártérítési elv túlhajtsa. — Dr. Schleiffer Pál budapesti ügyvéd: A garázstulajdonos törvényes zálogjoga. — Törvénykezési Szemle. 5.: A tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (IV.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 21. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 4.

Igazságügyi költségvetés.

A költségvetés indokolása szerint: a megtakarítási lehetőségeknek gátat vetett az a körülmény, hogy a tárca költségvetésében a múlt években végrehajtott csökkentések után további apasztások nagyobb mértékben már csak az igazságügyi hatóságok és intézmények zavartalan működésének veszélyeztetésével lettek volna keresztülvihetők.

E szavak világában nincs mit nyugtalankodni az igazságügy-miniszternek a költségvetési vita során mondott a még tervbe vett egyszerűsítésekre vonatkozó szavain, különösen, ha az egyszerűsítések valóban csak a felfolyamodásoknak egy részét érintik. Nincs mit nyugtalankodni azon sem, ha a miniszter a munkacsökkenés arányában a magasabb bírói állások csökkentésére törekszik, különösen, midőn szembeállítja ezzel az elsőfokú tanácsok helyreállításának és a bírói fizetések emelésének reményét.

A kormányzati oldalról megnyilatkozott e felfogás szükségletlenné teszi azt is, hogy ismételten foglalkozzunk azzal az időnként visszatérő, a szakszerű hozzáértést nélkülöző indítvánnyal, amely a kir. ítélőtáblák eltörlésében látja az igazságügyi szervezet kérdésének megoldását. Megelégedhetünk azzal, hogy e részben *Hetényi József* kir. ítélőtáblai bírónak az e lapok hasábjain megjelent (1932. 61.) fejtegetéseire utaljunk. (V. ö. még 1932. 73.)

A költségvetés különben 978,000 P megtakarításról tanúskodik az előző költségvetéshez viszonyítottan. Megszűnt 1 kúriai tanácselnöki, 5 kúriai bírói, 17 ítélőtáblai bírói és 6 törvényszéki bírói csoportba sorozott állás. Az ú. n. végleges létszámokkal szemben így ma már csak 45 állással van több a tényleges létszámokban: 4—4 a kúriai és táblai bírói csoportokban és 37 a törvényszéki bíróságban. A költségvetés létszáma: 1705.

A költségvetési vita egyébként ezúttal nem is annyira a bírósági szervezeti és bírói kérdésekről folyt, hanem főleg az ingatlan birtokjog nehéz problémái, a gazdavédelmi intézkedések és az ügyvédség súlyos helyzetéből fakadó feladatok foglalkoztatták a felszólalókat.

A célkitűzéseken túl egészében szimpatikus beszédében az igazságügyminiszter sem jutott, amely beszédben különösen megnyugtathatott minden hallgatót az a kijelentés, hogy az igazságügyminiszter tetteiben legnagyobb elődjének, *Deák Ferenc*-nek példáját kívánja követni.

Ezen az úton örömmel üdvözljük.

o.

A bűnvádi eljárás reformja.*

Az egyesbírói hatáskör kiterjesztésének javaslatát az angol jogrendszer igazolni látszik. De csak ez és nem a mi nyomozó rendszerünk is. Mert ennél a kérdésnél is megint csak a vád és a nyomozó rendszer ütköző problémái lépnek előtérbe. Az angol vádrendszerben, ahol a megelőző eljárás adataitól és a rákényszerített irányzatos tárgyalási nyomozás nyügétől is felszabadult és független a bíró, csakugyan nincs súly a bíróság tagjainak a létszámán. Ott, ahol azonban, mint nálunk, nyomozati és vizsgálati előzmények kötik meg és tartják fogva a tárgyalást vezető bírói lelket, egyenesen szükségként jelentkezik, hogyha nem is az esküdtszék, de legalább a két tanácsstag, akiket kevésbé kötnek az előzmények s akik közvetlenebbül vannak a főtárgyaláson felvett bizonyításnak a hatása alatt, résztvegyenek az ítékezésben.

Az egyesbírói hatáskör megállapításánál is az angol jog a határozottabb és biztatóbb útmutató. Ott a büntetés kiszabásánál s ezenkívül annál a kérdésnél is, hogy a magasabb hatáskörű esküdtszékhez tegye-e át a pert, megint, ha nem is korlátlan, de elhatározásában szabad a bíró, inkább csak a vádlott köti, ha ez ragaszkodik az esküdtszékhez, mint garanciához. Ehhez azonban az volna nálunk szükséges, hogy, úgy az anyagi jogban, mint az eljárási jogban is, ha már az angolokig nem is jutunk el, legalább Deák Ferencig menjünk vissza, aki úgy a büntető anyagi jogban, mint az eljárási jogban is javaslataival, mint más téren is, a hagyományos magyar nemzeti szellemnek tagadhatatlanul a legtündöklőbb reprezentánsa. Bevezetésül hagyományokról szölgünk, amelyeknek irányában mi mindig is haladtunk. Méltán sajnálhatjuk tehát, hogy a Deák Ferenc szellemének és javaslatainak csak plátói hitvallói vagyunk. Szinte nem tudok a büntetőjogot és az eljárást érintő előadást, könyvet vagy értekezést, amely igazolásul reá ne hivatkoznék és mégsem tudunk annyi erőre kapni, hogy igazságait a ma élő perjog alapján kifejtett tapasztalati igazságok figyelembevételével is, korszerű átdolgozásban adjuk át végre az életnek. Mihelyt például élő valóság volna az az anyagi jogi rendelkezés, hogy a bíró a büntetés kiszabásánál alsó határokhoz kötve nincs, semmi akadályát nem látnám annak, hogy a nyomozórendszer nyügétől mentesített egyesbíró hatásköre az ő diszkréciójától is függő lehetőségek szerint, mint az angol jogban is, kiterjesztessék.

Ami végül Mendelényi Lászlónak utolsó javaslatát illeti, tudniillik a súlyosabb bűnügyekben a kötelező vizsgálatot s ennek során a tanúk eskü alatt való kihallgatását, ez alapon pedig egy magasabb bíró alatt egy megerősített szaktanács létesítésének intézményét és ezen alapon tovább a fellebbezés kizárását is, — ezekkel a gondolatokkal már határozottan szembe kellene fordulnom, de természetesen megint csak a nyomozó eljárási rendszer fennmaradása esetén.

Éppen a súlyosabb horderejű bűnügyekben az ügyfelnyilvánosságnak a kizárásával tartott vizsgálat s ennek során az ügyfelek közbejövetele nélkül kihallgatott tanúk vallomásának az esküvel való megerősítése után ugyanis bármily számú, akár szaktanácsban, akár laikusok bevonásával alakított tanácsban a tárgyalás alig lehetne már több és más a legmagasabb és legkiválóbb újra nyomozó bíró

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 8., 11., 13., 17. és 19. számban.

elnöklete alatt is, mint csakugyan felesleges és költséges megismétlése a vizsgálatnak.

A racionalizálás, az egyszerűsítés, a gyorsítás útja és iránya nem lehet más, mint annak biztosítása, hogy minden bizonyítás az ítéletre is kiterjedő hatállyal csak a teljes nyilvánosság és ebben az ügyfélnyilvánosság keretében maguk által a felek által és lehetőleg csak egyszer és halmozó ismétlések nélkül vétessék fel, a bíró pedig minden külső hatás alól, a megkötő eljárási előzmények hatása alól is, mentesíttessék és csak azok uralják lelkét, amik közvetlenül bent a főtárgyaláson hathatnak rá.

A hatalom és az egyén örök küzdelmében ez a történelmi, ez a hagyományos irány és ez tükrözik, mondhatnám tündöklük az angol büntetőeljárásban és nem véletlen az, hogy a történelmi eredmények gyanánt tökéletességükben egyaránt kimagaslának az egész világon és ma is az általános felfordulás idején legnagyobb biztonságot és nyugalmat nyújtanak általában az angol alkotmány és ennek keretében különösen a büntetőeljárás is.

Nemcsak Llewellyn Jones, hanem Balázs P. Elemér is, nem ok nélkül emel kifogást az angol jognak egyes formalisztikus fonákosságai ellen, amelyek magára az ítéletre is hátrányosan hathatnak ki. Ezek azonban nem az elvekben, hanem inkább csak a formákban gyökereznek. Forma alatt nem a külsőségeket értem, amelyek az angol eljárásban szintén eredetiek és a lelkületre is hatók. Hanem a bizonyítás szabályait érintő formalitásokat, amilyen például a keresztkérdések során feltehető kérdéseknek a korlátozása s egyes bizonyítékoknak a mások felett való elsőbbsége, döntőbb volta. Igenis, ezeken a pontokon lehet az elméletnek a gyakorlati igényekkel karöltve racionális elgondolások kapcsán majd javítani. De meggyőződésem szerint az angoloknál a lényeg a feleknek kihangsúlyozott egyenjogúsága, csak az ügy tárgya által korlátozott szabadsága, a bírónak az izoláltságig menő függetlensége és a méltóságig való egész magasbaemelése. Ezek az angol jogban sohasem fognak változni. Ez az az irány tehát, amely felé megalkuvás nélkül törekednünk kell, nem pedig az, hogy a mi kevert és a túltengő nyomozati rendszer miatt hosszú, nehézkes és éppen a fellebbezések tágabb lehetőségében saját hibái ellen orvoslást igénylő bünvádi eljárásunkat még aggályosabbá tegyük azáltal, hogy ezen szükséges korlátokat tovább lebontsuk a fellebbezési eljárásnak korlátozásával is.

Az angol eljárás irányában és rendszere felé való törekvés csakugyan közelebb hoz a gyorsaság és az olcsóság problémáinak megvalósulásához is, mert a mai, méreteiben is és hatáskörükben is túltengő nyomozásnak és vizsgálatnak, mint az ítélet alapját képező intézményeknek elejtésével elesik annak szüksége és lehetősége is, hogy a lényegében ugyanegy peranyag három tagadhatatlanul nagyon költséges szervet vegyen lényegében csak ismétlések céljából kimerítően egymásután igénybe. E mellett, amint fentebb kimutattuk, csak kontradiktórikus, közvetlen és nyílt bírói bizonyítás-felvitel vezet, minden tévedés lehető kizárásával, legbiztosabban a ténybeli igazsághoz.

Eszmemenetünk alapján és ennek irányában fogva meg már most a felvetett problémát, mi a következőket javasoljuk:

1. A csendőri, rendőri és ügyészi nyomozásnak, mint a tájékoztató adatgyűjtésen túlmenő és a főtárgyaláson reprodukálható peranyag teljes kiküszöbölését.

2. Minden a bűnperben történő bizonyításfelvételnek a kir. járásbírók előtt a teljes nyilvánosság és az ügyfélnyilvánosság mellett is történő felvételét.

3. Ezzel kapcsolatosan a törvényszéki egyesbírói intézmény megszüntetését.

4. Az anyagi büntetőjogban a büntetési tételek alsó határainak eltörlését.

5. Ez alapon a kir. járásbíróson meginduló bűnügyek nagyobb tömegében, a vád bizonyítékainak, vagy törvényességének hiánya esetén, vagy a bizonyítékok lerontása esetében, nemkülönben a beszámítást, vagy büntetést kizáró okok bebizonyítása esetében is az eljárásnak már ott végzéssel való megszüntetését.

6. Azon esetekben, ha a bűncselekménynek tárgyi súlyára s e mellett az alanyi bűnösségnek fokára is tekintettel a királyi járásbíró a vádlottra egy évnél több büntetést igazságosnak nem ítél, a büntetőpernek ítélettel való befejezését, ellenkező esetben pedig annak a társas szak- vagy esküdtszéki bírósággént működő törvényszékekhez való áttételét.

7. Ténykérdésben csak a vádlott részéről megengedett egy-

fokú fellebbezést, amelyet úgy a járásbíró, mint a kir. törvényszék ítéleteinek eseteiben is a kir. ítélőtábla intéz el és pedig bizonyításkiegészítés elrendelése esetében az új bizonyítékoknak a főtárgyalás keretében, bonyolult esetekben pedig a tanács egyik kiküldött tagja útján megint nyilvánosság és ügyfélnyilvánosság mellett történő közvetlen felvételével.

A vádnak csak felmentés esetén és csak abban az esetben volna megengedhető ténykérdésben a fellebbezés, ha indítványozott bizonyítékainak felvétele elől elzárattott.

8. A kir. Kúria hatáskörének a jogegység érdekében hozandó határozatokra való korlátozását, azonban ezen kivételes jogorvoslat határainak a kiterjesztése és maguknak az ügyfeleknek elhatárolt keretben megengedett kezdeményezési joga mellett.

Úgy az alaki, mint anyagi jogkérdésekben ez volna, a revisio per saltum analógiájára is, a kizárólagos jogorvoslati lehetőség.

9. A kir. ügyészségnek további tehermentesítése céljából pedig a magánvád érvényesülésének tág körben való megengedését.

10. A bírói pervezetésnek a rend és a törvényes szempontok betartására való korlátozását, a tényállást felderítő bizonyító pervitel feladatának pedig az ügyfelek jogává és kötelességévé tételét.

Ezeknek a javaslatoknak keresztülvitele a haladás és az alkotmányosság szellemében előrevisz s e mellett kétségtelenül egyszerűsíti, gyorsítja s olcsóbbá is teszi az egész eljárást.

Nemcsak jogirodalmunk teljességének érzékeny veszteségét szüntetné meg, hanem a reformmozgalomra is gyakorlati jelentőséggel bátorító, üdvös és termékenyítő volna, ha Lukács Adolfnak éppen a perorvoslati rendszerünket tárgyazó s az előbbi munkáit kiegészítő műve kiemeltetné az enyészetből. Pedig ez a tőle magától halála előtt pár hónappal nyert értesülésem szerint csak a leromlott gazdasági viszonyok miatt, anyagi eszközei hiányában, nem jelent meg. Akár az igazságügyminisztérium, akár a szegedi Ferenc József-tudományegyetem, amely utóbbinak egyik díszje volt, szolgálatot tenne a haladás irányának és a tudományos szempontoknak is, ha e komoly kritikai szellemnek bizonyára nagybecsű művét az utókornak megmentené.

Végül meggondolandónak vélem, megint csak az angol jog példáján, azt az inkább az anyagi jog körébe vágó reformot is, ami a próbára bocsátó ítéletekben, bírói elhatározásokban jelentkezhetnek. A bíró nemcsak a büntetés mérvének megállapításakor, de nem egyszer magának a bűnösségnek a megállapításakor is van olyan helyzetben, amikor «vérző szívvel» teljesíti kötelességét. Ezen kívül akár elégtételnek, akár elrettentő megtorlásnak, akár a javítás eszközeinek tekintjük is a büntetést, elvitathatatlan, hogy a sodró élet alkalmi bűnbe visz olyat is, aki — egész életét s az ezáltal igazolt egyéniségét véve számba, — az eset körülményei szerint is sem elégtételadás végett, sem elrettentő megtorlás céljából nem jelentkezik olyanul, akire a bűnösségnek egy életre szóló bélyegét kellene nyomni. Javításra pedig nem szorul egyszerűen azért, mert vitán felül jó. Nem is kevés, hanem egyenesen számos eset kínálkozik ma is a büntetőjogszolgáltatás keretében, mikor az anyagi büntetőjog vitatott racionális célkitűzései mellett is az volna az állami jogrendnek és a társadalomnak érdekei és szempontjai szerint is az üdvösebb, ha nemcsak, hogy büntetés nem alkalmaztatnék, hanem egyelőre, a további példás élettől függő hatállyal, a bűnösség megállapítása sem. Arról nem is szólok, hiszen Finkey Ferenc a maga nagy tekintélyével is propagálja, hogy a mi büntetőrendszerünk s illetve a mi sok tekintetben fogyatékos büntetést végrehajtó intézeteink is csakugyan nem annyira a javításnak, mint a bűnre nevelő lehetőségnek is nem egyszer a fészkei. A próbárabocsátás emberies gondolata e mellett nemcsak a bünvádi eljárás menetére hatna tehermentesítőleg, hanem, reményem szerint, az előttem másodrangú pénzügyi szempontokból is kézzelfogható könnyebbségeket eredményeznének. És veszély nélkül, kár nélkül, mert a próbárabocsátás lehetőségének is minden aggályt kizáró nagy biztosítéka volna mindenkorra a hatalmak hatalma, a független magyar bíró, amely biztosítékot egész előadásom kitűzött célja szerint a maga nagy értékében minden az alkotmányosság szempontjai szerint nem igényelt tehertől mentesíteni és olyan magasra emelni kívánnék magasztos alkotmányos szerepében, ahol erkölcsi fensőbbisége szerint osztatlan elismeréssel lélekben van is.

Még egy szempontra kell utálnom, amely mint kedvezőtlen eredmény a mi bünvádi eljárásunk hibás s fonák rendszerének a következménye. Az a körülmény, hogy az ügyfelek közül az előkészítő eljárások során a perjogunk az ügyféljelleggel össze nem

egyeztethető előnyös helyzetet biztosít a nyomozó királyi ügyésznek, az a további körülmény, hogy a bíró tárgyalásvezetési tevékenységének lényege a nyomozás, amelyet a közvetlen érdekelt vádlottnál kezd s így maga is cselekvőleg kényszerül bekapcsolódni a felek vitájába, s végül az a körülmény is, hogy maga a vádlott és a mellette álló védelem is tagadhatatlanul alárendeltebb helyzetbe kerülnek, a mi fő tárgyalásainknak, de az egész eljárásunknak is — szemben az angollal — nem egyszer adnak olyan színt és jelleget, ami a nem éppen közömbös külső hatásokat hátrányosan befolyásolja. Olykor egyik vagy másik részről a szenvedelem kerül a felszínre. Nem egyszer az ítéletben is.

Pedig kell hogy legyen mindhárom nemes és magasztos hivatásnak egy közös nevezője, amelyet a feladatoknak történelmi egymásrautaltsága, a lelkiismeret és az előrehaladott emberies gondolkodás is sugallnak. Ha ilyen elvet, axiomát keresünk, amely megint csak a közreműködő alanyokon át, a buzgólkodó hivatásokat egy egységbe foglalja s ily módon az alkotmányos jelentőségű mindenkor bírói eljárásnak is a szabályait egyetlen egybe foglalja össze, akkor ezt a Szent Ágostonról Franke György javára vitatott hármas tagozatú normában találjuk meg: «In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem caritas». Mindnyájunknak egynek kell lennünk abban, hogy a büntett üldözése parancsoló szükség. De mindnyájunknak egynek kell lenni abban is, hogy csak a kétségtelenül bűncselekményben leledző ember üldözhető és büntethető s ha erre ténybeli bizonyosság fenn nem forog, mindenkinek a legszentebb kincsét, a szabadságát az erőszakoló kísérletezésektől is érintetlenül kell hagyni. S egynek kell lennünk abban is, hogy nemcsak az ítélet előtt, amikor a vádlott feje felett még csak a kétség lebeg, de még az elítéltetése után is, a megtorlásban is, az embernek kötelessége embertársával szemben minden mellékes tekintet nélkül az emberiség.

Érdekes azonban, hogyha ezt a hármastagozatú axiomát a fejtegetéseim egészével egybevetem, arra jövök rá, hogy ez a keresett egyetlen szabály is, ha részleteiben egy új bírói eljárásnak és talán egy új anyagi jognak is a megszövegezésénél gyakorlati kivételre kerülne, az eredmény csak nem változnék. S illetve az eljárás részletei mégis csak a szerint lennének eltérők, hogy vajjon ezt az axiomát egy új eljárás szabályaiban a hatalom szövegezi-e meg, vagy pedig az egyén: maga a követelő élet. A hatalom egymagában mindig nyomozó rendszert fog megszövegezni, az egyén ellenben mindig a tiszta vádrendszert, a történelmi angol szabad szellemben.

Mi úgy érezzük, hogy részünkről az élet szava és a történelem visszhangja szólalt meg.

Egy önkénytelenül felöltő kérdésre kell még választ adnom. Ha talán itt-ott említettem is, miért nem szoltam rendszeresen az angol jognak összehasonlító méltatása kapcsán az *esküdtszék* intézményéről, amely pedig, ebben a jogrendszerben, mint az egyéni szabadság robusztus és megingathatatlan biztosítója az egész eljárásnak egyenesen a pillére? A felelet nagyon egyszerű. Ezt a kérdést az egyének részéről a maga nagy tekintélyével kimerítően megvitatta és le is zárta már a legutóbb tartott országos magyar jogászgűlés. Erről tehát felesleges az én gyenge szavamat hallatnom. Hiszen végre is e szerint már csak arról lehet szó, hogy az álomba szenderített intézmény ismét ébrenlétre serkentessék. Ezzel adós az egyéneknek, az alkotmányos életnek — a hatalom.

Dr. Medvigy Gábor.

A kártérítési elv túlajtása.

A vétkesség nélküli, úgynevezett tárgyi felelősség az újabb jogelveknek kétségtelenül egyik legfontosabb vívmánya és éppen a magyar magánjog kezdettől fogva a leghaladottabbnak mutatkozott a kártérítési felelősség ilyen kiépítésében. Újabban azonban a véten felelősségre alapított kártérítési igények bizonyos túltengésével találkozunk és nem ritkák oly alsóbírói döntések, amelyek ily címen oly esetekben is kártérítést ítélnék meg, amelyekben semmi más indok, mint a méltányosság tágan értelmezhető fogalma, nem alkalmazható. Miután a méltányosság a tárgyi felelősségnek bizonyos körben konstitutív eleme (Mtj. 1737. §), elvileg ez ellen nem lehet kifogást emelni addig, amíg ez a gyakorlat oly területekre nem téved, ahol annak alkalmazása törvényileg és jogelvileg kizárt. A Kúriának egy legújabb döntése *látszólag* megnyitja a zsilipeket ily keresetek előtt. Legutóbb ugyanis a

Kúria, ellentétben korábbi döntéseivel, a tárgyi felelősség terén egyelőre tisztán hatásköri jelentőségű oly határozatot hozott, mely alkalmat adhat a tárgyi felelősség egy lényeges intézményének alapeszméjével ellentétes értelmezésére.

A szóbanforgó és 1934. március 14-én kelt I. 3164/1933. sz. határozatában a kir. Kúria azt mondta ki, hogy a bányavállalat alkalmazottja a balesetből származó kárának az OTI-tól járó kártalanítást meghaladó része iránt a tárgyi felelősség alapján az 1927: XXI. tc. 90. §-ának rendelkezésétől függetlenül, tehát a nélkül is indíthat keresetet a *rendesbírósnál*, hogy a munkaadó vétkességét megelőzőleg jogerős büntető ítélet megállapította volna. Ez a döntés, amely, ismételjük, ellentétes a kir. Kúriának ugyane kérdésben a legutóbbi időig hozott több határozatával és a Társadalombiztosítási Felsőbírósnak gyakorlatával is, nézetem szerint perjogilag helyes álláspontot képvisel, de legalább is alkalmas oly értelmezésre, amely tételes jogszabályainkkal ellentétes és mind a társadalombiztosítás, mind pedig a tárgyi felelősség elveinek teljes félreértésén alapul.

A társadalombiztosítás intézménye mindenütt a tárgyi kártérítési felelősség kialakulásával együtthalad és valósul meg, mert mind a kettő ugyanazt a célt, nevezetesen a kármegosztást szolgálja, míg azonban a tárgyi felelősség a kártérítést egyéni úton érvényesíti, a társadalombiztosítás a kártérítési kollektív szervezet útján intézményesen valósítja meg. A társadalombiztosítás a legjobban veszélyeztetett elemeket, nevezetesen az üzemekben alkalmazottakat veszi védelme alá az őket foglalkozásuk közben ért betegségek és balesetek tekintetében. Mindazokban az üzemekben, amelyek a kötelező betegségi és balesetbiztosítás alá esnek, a tárgyi felelősség törvény által megvalósult, és pedig a kárnak megosztása útján. A kármegosztás abban nyilvánul, hogy a betegségi biztosítási járulékokat a munkaadók és a munkavállalók felerészben, a baleseti járulékokat pedig a munkaadók egyedül viselik, a kártérítés azonban korlátolt, nevezetesen baleset esetén a balesetet megelőző egyévi átlagos keresetnek mindig csak egy részét kapja a balesetet szenvedett, illetve családja. A kártérítésnek ezt a mértékét a törvény állapítja meg, mert nyilván ezt a mértéket tartja az adott gazdasági viszonyok közt megvalósíthatónak és méltányosnak. A társadalombiztosítás eszméjének lényege, hogy a munkaadó a baleseti járulék fizetésével teljesen eleget tesz mindennemű kötelezettségének, és még akkor is, ha a baleset folytán nagyobb kár merül fel, csupán a munkaadó, vagy megbízottja vétkességének jogerős büntetőbírói ítélettel való megállapítása esetén kötelezhető magasabb, nevezetesen teljes kártérítésre. Sehol a törvényben nincs nyoma annak, hogy a munkaadó a társadalombiztosító intézet által meg nem térített kár tekintetében önbiztosítóként jelentkezne, ellenkezőleg a törvény 69. és 71. §-ai kimondják, hogy a baleseti biztosítás *kártalanítja* az üzemi baleset károsultját és *kimerítőleg* felsorolja e kártalanítás mértékét, a 68. § szerint a munkaadótól sem az intézet, a 90. § utolsó bekezdése szerint pedig a balesetet szenvedett munkavállaló sem követelhet többet, vagyis a baleseti járulék fizetésével a munkaadó eleget tett kártérítési kötelezettségének.

És ez nem is képzelhető másképp, mert ha az állam biztosításra kötelezi a munkaadókat az üzemfenntartás egész ideje alatt, tekintet nélkül az illető üzem által okozott baleseti károk összegére, akkor ez csak a munkaadók és munkavállalók kölcsönös kockázatviselésének elve alapján lehetséges. Ez a megoldás a károsultak igényét kiveszi a peres kockázat alól és nagyobb biztonságot is nyújt. És ez nemcsak az 1907: XIX. tc. és az 1927: XXI. tc. egész felépítéséből és tételes intézkedéseiből következik, hanem mindehhez úgy van, ahol a kötelező társadalombiztosítás megvalósulást nyert. Kétféle, «társadalombiztosítási» és «általános» alapon való tárgyi felelősséget egyetlen ország sem ismer. Így tudvalévő, hogy a német birodalmi Haftpflichtgesetz 2. §-a, amely bányá-, gyár- és hasonló üzemekben az alkalmazottakat ért testi károk tekintetében valósította meg a tárgyi felelősséget, a német társadalmi biztosításnak életbelépése óta úgyszólván teljesen elvesztette jelentőségét és már csak az üzemek látogatóira, vagy más, az üzemekbe került harmadik személyekre bír jelentőséggel, mert az alkalmazottakra vonatkozólag mint különleges törvény merőben a Reichsversicherungsordnung az irányadó (898. és köv., 1042., 1219. §-ok).

A kir. Kúria idézett ítéletének okfejtése szerint különbséget kell tenni a felek, vagyis a károsult és a felelős személy társadalombiztosítási jogviszonya és magánjogi jogviszonya között, utóbbi

tekintetben pedig a vétkességi és a vétlen felelősség szabályai között. Ha ezt az 1932: IV. tc.-re alapított, merőben perjogi szemléletet az anyagi kártérítési igényre is vonatkoztatnánk, ez igen különös következményekkel járna. Az anyagi jog szempontjából a társadalombiztosítási jogviszony is a károsult magánjogi igényét elégíti ki és szolgálja és bármennyire körül is van véve közigazgatási jellegű szabályokkal, egészben véve mégis csak magánjogi kártérítési jogintézmény, amin az sem változtat, hogy külön bíróság hatáskörébe van utalva. E szerint a gondolatmenet szerint a munkaadó három különböző jogalapon is felelős volna: 1. társadalombiztosítási jogalapon, amelynek eleget tesz a biztosítási járulék fizetésével, 2. vétkesség alapján a törvény 90. §-a szerint, és 3. a tárgyi felelősség általános elvei alapján, amennyiben a társadalombiztosítási járulékok a károsult minden kárát nem fedezik.

Nyilvánvaló azonban, hogy ez a kártérítési elvek olyan összekészülése, amely mellett a társadalombiztosításnak többé semmiféle értelme sincs, mert a társadalombiztosítás a tárgyi felelősség talajából nőtt ki és azt intézményesíti, nem lehet tehát a társadalombiztosítási kártérítésen túlmenőleg ismét tárgyi alapon további kártérítést megállapítani. Az kétségtelenül alapelve a kártérítési jognak, hogy aki vétkesen okozta a kárt, az feltétlenebbül és nagyobb mérvben köteles a kárt megtéríteni, mint aki azt véletlenül okozta. Olyan szabály nem képzelhető, hogy a pusztán tárgyiilag felelősnek kártérítési kötelezettsége súlyosabb legyen, mint annak, aki vétkessége alapján köteles a kárt megtéríteni. Az 1900. évi XXVII. tc. 9. §-ában is kifejezésre jut az az elv, hogy a gazda az alkalmazottjának a gazda hibája nélkül bekövetkezett betegségéért korlátozott, míg a gazda hibájából bekövetkezett betegségéért teljes kártérítéssel tartozik. Ha az 1927: XXI. tc. 90. §-a jogerős büntetőítélettel teszi függővé, hogy a munkaadó közvetlenül és a társadalombiztosítási kártérítésen túlmenőleg is felelőssé legyen tehető, úgy nem tételezhető fel, hogy azt a munkaadót, akit vétkesség nem terhel, ennél kedvezőtlenebb elbánásban kívánta volna részesíteni. Az idézett törvényhely utolsó bekezdése félre nem érthető módon mondja ki, hogy az *«e §-ban megjelölteken kívül»* a munkaadó a vele munkavállalói jogviszonyban álló biztosítottakkal és családtagjaikkal szemben a balesetből, vagy a foglalkozási betegségből kifolyólag *kártérítéssel nem tartozik»* és csak harmadik személyekkel szemben a magánjog szabályai szerint fennálló kárigényeket hagyja érintetlenül.

A Kúria egyelőre pusztán eljárásjogi megállapításába máris súlyos ellentmondás csúszott, mert e szerint a munkaadó büntetőbírószámban megállapított vétkességén alapuló felelősségét társadalombiztosítási jogviszonynak kell tekinteni, bár a felett a rendes bíróság ítélezik, de fogalmilag nem tekinthető társadalombiztosítási jogviszonynak alapuló követelésnek a biztosított munkavállalónak munkaadója ellen *más jogalapon* támasztott követelése. Vajjon mi minősíti az előbbi társadalombiztosítási jogviszonynak, és mi fosztja meg az utóbbit ettől a jellegtől? Az 1927: XXI. tc. 90. §-a mindkettőt inkorporálja, midőn az előbbi előzetes eljáráshoz köti, az utóbbit pedig kizárja. *«Más jogalap»* pedig nincs, mert annál fogva, hogy a társadalombiztosítási törvény a tárgyi felelősséget az alkalmazott és munkaadó jogviszonyában, mint kivételes jogszabályt kimerítően megvalósította, csak azt lehet megállapítani, hogy a tárgyi felelősség általános szabályaira alapított kereset jogalap hiányából elutasítandó.

Nem nyújt alapot másra a Mtj. 1737. §-a sem, midőn azt rendeli, hogy a tárgyi alapon általában az a károsult követelhet kártérítést, kinek kára máshonnan meg nem térül és annyiban, amennyiben a méltányosság megkívánja, mert a társadalombiztosítás útján az alkalmazottat ért balesetből származó kár olyan mértékben megtérül, amilyen mértékben azt a törvény rendeli és méltányosnak tartja. Ezen túlmenő kárigény pedig vétkesség nélkül nincs. A balesetbiztosítási kötelezettség alá eső vállalatok túlnyomóan tárgyiilag is felelős üzemek, de megfordítva mindenestre áll, hogy minden olyan üzem, amely a bírói gyakorlat szerint tárgyiilag is felelős, okvetlenül a kötelező balesetbiztosítás szabályai alá esik. Ennélfogva a Kúriának érdemben nyitvahagyott okfejtésénél fogva ezeknek az üzemi balesetből származó kártérítési kötelezettsége mindig és elvileg a teljes kárra terjedhetne ki, mert *tárgyi alapon* (*«más jogalapon»*) mindig lehetne a társadalombiztosítási kártérítésen felüli kár megtérítését is igényelni. Miután a törvény még a vétkességi felelősséget is enyhítette annyiban, hogy csak a jogerős büntetőbírói ítélettel megállapított és büntető-

jogilag is üldözendő vétkességet jelentette ki a további kártérítés jogalapjának, az egyszerű *magánjogi vétkesség* nyilván nem *«más jogalap»*.

Bár a jogirodalomban nem hiányoznak olyan megnyilatkozások, amelyek ennek a felfogásnak alapján állanak, látnivaló, hogy a kártérítési alapelvek teljes felborítása nélkül ez az álláspont nem igazolható. A vétkes károkozót nem lehet könnyebb és jobb helyzetbe hozni, mint a tárgyiilag felelős személyt. Ezen túlmenőleg pedig a kötelező társadalombiztosítás eszméjét és alapját rendítené meg az ilyen felfogás, mert a kötelező társadalombiztosításnak egyedül elfogadható értelme csak az lehet, hogy a tárgyiilag felelős személy a biztosítási járulék fizetésével kötelezettségének teljesen eleget tett, amennyiben őt a baleset előidézésében vétkesség nem terheli és jogügylettel sem vállalt magára ezen túlmenő kötelezettséget.

A Kúria említett határozata szerencsére nem az ügy érdemében hozott döntés, hanem merőben perjogi szempontból a rendes bíróság illetékességét állapítja meg a tárgyi felelősség általános jogalapja szempontjából, ami magától értetődik, mert ha a károsult többet kér, mint ami neki a társadalom biztosítási törvény alapján jár, azt csak a rendes bíróság előtt kérheti. Bizonyosra vesszük, hogy a Kúria bölcs gyakorlata csak az instancia rövidítésének látszatát elkerülendő tartózkodott érdemi és anyagi jogi állásfoglalástól.

Helytálló tehát, hogy a társadalombiztosítási kártalanítást meghaladó kárigénynek pusztán a tárgyi felelősségre alapított érvényesítése nincs külön eljárásra fenntartva, abban is igaza van a Kúriának, hogy azt nem kell megelőznie a vétkességet megállapító büntetőbírói ítéletnek sem, de nem azért, mert az 1927: XXI. tc. 90. §-át *«nem lehet akként értelmezni»*, hanem mert ez a törvényhely csak a vétkességi felelősséget tartja fenn és minden egyéb felelősséget *kifejezetten kizár*. Végül helyes az is, hogy az ügy *érdemére* tartozik az a kérdés, hogy a munkaadó pusztán tárgyi felelősség alapján tartozik-e a társadalombiztosítási kártalanítást meghaladó kártérítéssel. Ez az érdemi döntés azonban nem lehet más, mint a keresetnek az első tárgyaláson jogalap hiányából való elutasítása.

Nagy tévedés azt hinni, hogy a tárgyi felelősség túlfeszítése a károsultaknak hasznára válhatik. A fentiekben merőben a tételes törvény és a jogelvek szempontjából tárgyaltuk a kérdést, de az elvek gyakorlati hatását sem szabad elhanyagolni. Amennyire kívánatos a tárgyi felelősség minél szélesebb körben való érvényrejutása, éppoly óvatosságot igényel annak fokozatos kiépítése. Az újabb törvényhozási alkotások éppen a tárgyi felelősség legújabb területén, pl. a német légi forgalmi törvény, nem győzi hangsúlyozni, hogy sokkal előbbre való az átlagos károk zömének reális megtérítéséről intézményesen gondoskodni, mint a felelősség túlhajtásával az egész kártérítést ingatag alapokra építeni. Nemcsak néhány, minden terhet elbíró, nagy vállalatot kell a jogrendnek szem előtt tartania, hanem a tárgyiilag felelős vállalatok átlagtípusát, amelyeknél a felelősség csak észszerű és üzletileg kalkulálható határok között mozoghat. A baleseti kártérítésnek ezt a mértékét pedig a magyar társadalombiztosítási törvény kétségtelenül megvalósította, járulékei máris a vállalatok teherbíróképességének határán mozognak. Nem lehet a társadalombiztosítás tetejébe további felelősséget építeni.

Dr. Istvánffy László.

A garázstulajdonos törvényes zálogjoga.

Ezen a címen e lap utolsó számában közzétett értekezésében dr. Marer László arra a megállapításra jut, hogy a garázstulajdonost a Végrehajtási Törvény 72. §-ában szabályozott törvényes zálogjog garázsbérkövetelésére nézve megilleti.

A kérdés ilyen értelemben való eldöntését cikkíró azzal okolja meg, hogy felfogása szerint a gépkocsi tulajdonosa és a garázs tulajdonosa között a gépkocsinak a garázsban való elhelyezése tekintetében bérleti jogviszony jön létre, és szerinte a garázsdíjat ezen az alapon megillető törvényes zálogjog nem enyészhet el annak folytán, hogy a garázsdíj nem csupán a helyiség időleges használatának az ellenértéke, hanem kis részében a garázstulajdonos által nyújtott egyéb szolgáltatások (kocsimosás, esetleg jókarbantartás) ellenértékét is képezi, amely szolgáltatások tekintetében a garázstulajdonos vállalkozónak minősül. E részben dr. Marer helyesen,

utal arra, hogy a Csődtörvény 57. §-a alapján kifejlődött joggyakorlat értelmében a vállalkozót is törvényes zálogjog illeti meg díja erejéig a vállalkozás tárgyára nézve, és így, ha a felek közötti bérleti jogviszonyba idegen elemek is vegyülnek, — a garázsdíjkövetelést — figyelemmel arra, hogy az részben vállalkozás ellenértékének minősül, a maga teljes egészében a törvényes zálogjog kedvezménye megilleti.

Nézetem szerint cikkíró fejtegetései nem mindenben fogadhatók el helyeseknek, és így azon végső konklúziójával szemben, amely szerint a garázsdíjkövetelést a bérkövetelést megillető törvényes zálogjoggal tartja felruházandónak, kifejezést óhajtok adni ellenkező irányú felfogásomnak.

Az alapvető tévedést abban látom, hogy dr. Marer szerint az autónak és a garázsnek tulajdonosa között *bérleti viszony jön létre*. Azzal, hogy a gépkocsitulajdonos gépkocsiját garázsban helyezi el, a gépkocsi megőrzését kívánja biztosítani. Közte és a garázstulajdonos között tehát nem bérleti, hanem *letéti, őrzési szerződés létesül*. A gépkocsitulajdonos semmiféle irányban sem kíván rendelkezni a maga részére a garázshelyiséggel, vagy annak egy részével, csupán azt kívánja elérni, hogy a gépkocsi addig, amíg üzemben nincs, megfelelően őriztessék. A bérleti jogviszony tartalmánál fogva meglehetősen tágkörű rendelkezési jogot enged a bérelő részére a bérlet helyiségre nézve, ez a rendelkezési jog a gépkocsinak garázsban való elhelyezésével kapcsolatosan teljesen hiányzik. A garázsírozási jogviszonyban azonban a bérleti jogviszony egyéb elemei sem találhatók fel. A bérleti jogviszony egyik lényeges kelléke az, hogy a bérlet tárgya egy meghatározott helyiség, vagy egy helyiségnek meghatározott része. Az esetek túlnyomó többségében a garázshelyiség nincs boxokra osztva, hanem a helyiség osztatlan területén vannak a különböző gépkocsik elhelyezve. Egy és ugyanazon gépkocsi az egyik nap a garázshelyiség egyik sarkában, a másik nap annak másik sarkában talál elhelyezést, és így a garázsírozással kapcsolatosan nem lehet arról beszélni, hogy a gépkocsitulajdonos a garázshelyiség egy meghatározott része időleges használatának jogát veszi igénybe.

A bérbeadót megillető törvényes zálogjog feltételezi azt, hogy annak tárgyai állandóság jellegével legyenek a bérlet helyiségben. Szabályként áll, hogy a bérbeadó megtilthatja a törvényes zálogjog tárgyát képező ingóságoknak a bérlemény területéről való elvitelét (Ptkv. javaslat 1504. §). A bérleti és garázsírozási jogviszony itt is eltér egymástól. A gépkocsinak a garázsban való elhelyezése nem az állandóság jellegével történik, rendszerint csak az éjjeli órák tartamára nyer a gépkocsi a garázsban elhelyezést, és igen sűrűn előfordul, hogy a gépkocsi napokon át úton van és csak többnapos megszakítás után nyer újból elhelyezést a garázsban.

A most említett körülmények nemcsak a jogviszony letéti, őrzési jellegét dokumentálják, hanem egyben a garázsírozási jogviszonynak a bérleti jogviszonytól eltérő jogi természetét is igazolják.

Minthogy pedig, és e tekintetben nincsen közöttünk véleményeltérés, az egységes garázsdíj *túlnyomó része* dr. Marer szerint a helyiség használati joga átengedésének, nézetem szerint a helyiségben való letétnek, megőrzésnek díjára esik, — a kérdés eldöntése szempontjából nincsen döntő jelentősége annak, hogy a garázsdíjnak az a jelentékenyen kisebb része, amely a garázstulajdonos vállalkozási munkája ellenértékeül szolgál, olyan törvényes zálogjogban részesül-e, amelynek kritériumai a Végrehajtási Törvény 72. §-ában szabályozott törvényes zálogjog kritériumaival megegyeznek-e, vagy azoktól mennyiben térnek el. A törvényes zálogjog kedvezményében tehát a garázsdíjkövetelés nem részesíthető, mert az lényegileg nem bérkövetelés, hanem letéti, őrzési szerződés alapján fizetendő letéti, őrzési díj. Márpedig ezt a követelést sem a törvény, sem pedig a bírói gyakorlat értelmében törvényes zálogjog meg nem illeti.

A jogviszony túlsúlya a gépkocsi letételére, őrzésére esik, a fizetendő díj túlnyomó része is a megőrzés céljából való letét díja. Azt a törvényes zálogjogot tehát, amelyben a bírói gyakorlat a vállalkozás díját felruhazza, az ugyanazon jogviszonyban domináló őrzési díjra kiterjeszteni annál kevésbé lehet, mert a törvényes zálogjog intézménye kivétel azon általános szabály alól, amely szerint a hitelezők a foglalás sorrendjében szerzik zálogjogukat, márpedig minden kivétel szorosan magyarázandó. Ezt az elvet a legszigorúbban alkalmazza a bírói gyakorlat, amikor kimondja, hogy a bérbeadó törvényes zálogjogát csupán bérkövetelése és

ennek törvényes kamatai erejéig gyakorolhatja, de törvényes zálogjoga a bérkövetelés behajtásával felmerült költségekre már nem terjed ki (Kúria 6097/1906, 4890/1897, 6109/1887). Még pregnansabban fejezi ki ezt a jogszabályt a kir. Kúria Pk. V. 4930/1931. sz. határozatában (Jogi Hírlap VII. 570.), amellyel kimondotta, hogy a készpénzbeli és terménybéren felül a haszonbérelő által a haszonbérbeadó helyett fizetni kötelezett adóösszeg a törvényes zálogjog jogcímén előnyösen nem sorozható, mert — és ugyanezt a bérleti jogviszonnyal kapcsolatban is megállapította a kir. Kúria — «az 1881. LX. tc. 72. §-a szerint a bérbeadót megillető törvényes zálogjog a bérbeadó részére a más hitelezőkkel szemben olyan kivételes jogot biztosít, amely — mint kivételes jog — szigorúan lévén értelmezendő, a szorosan vett bér természetével bíró követelésen — a bérösszegezen — és annak az esedékesség idejétől számítandó törvényes kamatain kívül más követelésre ki nem terjeszthető. A bérelő által a bérösszegezen felül teljesítendő egyéb szolgáltatások, amelyek nem kifejezetten a bér helyett, vagy a bérösszegebe betudandólag állapítottak meg szerződés szerint, a bérösszeg jogi tekintetével nem bírnak». (Pk. V. 2800/1932.) Dr. Schleiffer Pál.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.*

IX. A valóságnak meg nem felelő, megtévesztő és az áru kelen-dőségének a fokozására is alkalmas a kereskedőnek oly előadása (2. § 1. bek.), hogy az eladás alkalmi s nem üzleti haszonra irányuló (26., 45.). Ugyanily megítélés alá esik az árunak «ingyen» hirdetése, holott a csomagolási költség címén előállítási költséget is felszámít. Az ily hirdetés a 2. § 2. bek.-be is ütközik, mert az is célja, hogy a jelentkezőket a kereskedő haszonhajtóbb áruknak a megvételére rábeszélhesse (23., 26.). Más az, ha egyedüli eladója a piacon még keyéssé ismert árut hoz, nagyobb körben ismertté tétele és elterjesztése végett, rövidebb ideig ingyen hozza forgalomba. (1931. XI. 16. 4883/1931. 26., 27.)

A 2. § 1. és 2. bek.-ét alkalmazza a kir. Kúria 1932. X. 21. 8380/1930. sz. ítéletében (25., 207.) a Dayton-mérleg szerkezetéről és a Hungária-mérleg áráról szóló részben valótlan, részben a valóságnak ugyan megfelelő, de oly hirdetésekre, amelyeknek a «szokásos figyelem mellett a valóságnak meg nem felelő értelmet» lehet tulajdonítani. A 2. § 2. bek.-t kell alkalmazni akkor is, ha a homályos, vagy többértelmű híresztelésnek csak egyik lehetséges értelme is valótlan (1931. XI. 17. 3846/1930. 25., 30.), így, mikor a kereskedő a nem tisztán lenből és kenderből készült árut pusztán «vászon»-nak hirdeti (1933. X. 17. 2032/1933. 26., 202.) és akkor is, ha a hirdetési szöveg, átlagos (szokásos) figyelemmel átolvasásnál, a valóságnak meg nem felelő értelmezésre vezethet. (1933. VI. 9. 1471/1933. 26., 156.)

A régi cégtől elvont osztálysorsjegyek arányának a valóságnak megfelelő közzététele is csak a jó hírnév aláásása céljából történhetett. (Hj. T. 10., 64.) És általában: a saját áru előnyeinek más eredetű áruval összehasonlítás útján feltüntetése csak a más áru kétségtelen alsóbbrendűsége esetén tekinthető megengedett versenyesszövegnek. (1932. III. 10. 4466/1930. 25., 107.) Nem ilyen az a hirdetés, amelyben a valóságnak meg nem felelő az a közlés foglaltatik, hogy egyedül a hirdető gyárt kifogástalan pótkávét. (1931. XII. 22. 4416/1930. Jogt. Közl. 1932. 59. Szem. 6.)

A 2. § 1. bek.-be ütközik az, ha az üzlethelyiségben a volt üzlet-társat ügyletkötésre kereső üzletfelet az ügyletkötésre rábeszéli a nélkül, hogy a keresett személynek az üzlettől történt megválásáról és azonos üzlete folytatásáról felvilágosítanak (1930. IV. 25. 3388/1929. 23., 37.); ha a hirdetett minőségű munka a hirdetett összegért el nem végezhető és a hirdető olyat nem is szolgáltat (1929. V. 17. 5967/1928. 22., 37.); ha a vállalat, amely szőnyeg-használatra nem szövött anyagot hoz forgalomba, ezt az anyagot érthetően és kifejezetten meg nem jelöli (1933. I. 8. 5215/1931. 25., 72.); ha nem állati, hanem műselymet egyszerűen selymennek hirdet (1933. VI. 10. 4456/1932. 26., 49.); ha szikvízgyár e minőségének elhallgatásával nem árpalé (maláta) és komló együttes erjedése termékeként keletkezett, hanem vízben oldott cukornak malátával és komló kivonattal sziruppá keverésével és szénsavtartalmú víz hozzáadásával előállított italneműt nevez alkoholmentes maláta-

* Az előbbi közl. lásd a 13., 17. és 19. számban.

tápsörnek és ha az árut orvosi testülettől vagy közismert orvos-tekintélytől származó a fogyasztóközönség nagyobb körének szánt ajánlás nélkül orvosilag ajánlottak nevezte. (1932. I. 19. 5339/1931. 25., 78.)

Ugyanez áll, ha a ruhakereskedő szabónak nevezi magát (25., 169.), de magában az, hogy a divatkereskedő kirakatában azt hirdette, hogy dunyhából paplant készít, paplanok átdolgozását vállalja, nem jelentette szükségképpen azt, hogy ezt saját ipari üzemében végzi s nem bízta más vállalkozóra (1933. VI. 2. 1072/1933. 26., 147.). A fehérneműtisztítás hirdetése sem megtévesztő, ha alvállalkozó végzi is (1933. VIII. 30. 6250/1932. 26., 176.), de megtévesztő a gőzmosóda hirdetése, ha üzeme szünetel (1933. IX. 1. 6277/1932., u. o. jegyz.). És megtévesztő, ha a nem mérnöki szak-képzettségű villanyszerelő és rádiókereskedő hirdetésében mérnöknek nevezi magát (1933. X. 31. 1983/1933. 27., 10.).

Nem ütközik a Tvt. 2. §-ába az «amatőrkiadás» hirdetése, ha a mű nem is felel meg a művészi és műértői szempontoknak, hanem csak a szakmabeli gyakorlatnak (1930. I. 12. 5832/1929. 23., 67.), vagy a «népművészeti» munkáké, ha a tervezés és kivitel nem is származik ú. n. népművésztől, hanem csak a motívumok és a stílus népiesek (1933. VI. 8. 2137/1932. 26., 154.).

A Tvt. 4. §-ába ütközik az árunak a magyar gyártás feltüntetése nélkül oly külső kiállítása, amely alkalmas annak a látszatnak a felkeltésére, hogy az illatos folyadék külföldi, jelesül kölni gyártmány (1933. II. 23. 2380/1931. 26., 81. V. ö. 1927. I. 19. 6354/1927. Hj. T. 9., 135.).

X. A 7. § tilalma arra az esetre is szól ugyan, amidőn a használat meg nem illető névre, cégérre, vagy egyéb megjelölésre más jogosult (23., 66.; 25., 113.) s a tilalom részben a cégbitorlás tilalmával párhuzamos (1926. XI. 16. 1676/1926. Hj. T. 9., 12.). De a «tilalom érvényesüléséhez nem szükséges az, hogy a jogosulatlan használat valakinek alanyi jogát sértse». Így tiltotta el a bíróság a hiteltudósító «ipara tárgyának közelebb megjelölésének nem minősíthető Mercur-toldatot» a keresettel fellépett versenytárs toldathasználati jogosultságára tekintet nélkül (1932. XI. 8. 2430/1932. 25., 8.), így az évtizedes irodalmi működés körében használt írói névnek egyedül, a polgári név nélkül használatát (26., 154.). A cégjogilag jogosult céghasználat azonban a szakasz tilalma alá nem eshetik (Hj. T. 9., 135.).

A 7. § alapján védelemben részesülhet megfelelő tényállás alapján az oly versenytárs is, aki mintaoltalomra is számíthatna (1932. I. 17. 5398/1931. 25., 71.).

A védjegyoaltalomban részesülő tényállásra is kiterjedhet a 7. §, sőt a Tvt. oltalma azon túlterjedő s a védjegy törlése iránt folyamatba tett közigazgatási eljárás tárgyatól független (1930. IX. 18. 2132/1930. 23., 101. Shell Tox, Fly Tox. V. ö. *Palágyi Róbert* Jogt. Közl. 1932. 117.; 1931. IX. 10. 1568/1930. 24., 106.; 1934. IV. 5. P. VII. 6254/1932.). Az a kérdés persze, hogy a védjegy kizárólagos használati joga megillet-e valakit, valamint e jog elsőbbségének és átruházásának kérdései kizárólag a védjegyoaltalmi eljárásra tartoznak (1929. II. 8. 6001/1928. 22., 28. II.).

A különleges árumegnevezés a szó-védjegy bejegyzésének hatályban álltára tekintet nélkül védelemre talál a Tvt. keretében és nem tekinthető szabad árunévvé alakultnak, míg a szakkörök tudatában vannak annak, hogy az elnevezés mely vállalat gyártmányára vonatkozik (24., 112. v. ö. 1933. VI. 8. 1046/1933. Jogt. Közl. 1933. 239. Szem. 2.). A védjegyet védelemben részesíti a kir. Kúria abban az esetben is, amelyben a védjegyezett áru szabadalma már megszűnt, mert amíg tudatában vannak a szakkörök annak, hogy a mintás áru bizonyos gyárak szabadalma volt és a gyárak jogutódai az árujegyzéssel hozzák tovább is forgalomba, az árujegyzés szabad árunévvé még védjegyként belajstromozás híján sem válhatott volna (25., 42.; 1932. III. 1. 5396/1931. Jogt. Közl. 1932. 135. Szem. 5.).

(Folyt. köv.)

ő.

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

1. A fakitermelési szerződésnek bármely okból megszüntetése is, a kitermelő a szerződésszerű munkája útján kitermelt, illetve feldolgozott érték szerződéses részét jogszerűen követeli s az erdőtulajdonosok ezzel szemben csak azt igényelhetik, hogy a

kitermelő a reá eső felerész értékéből viselje a kitermelésnek és feldolgozásnak a szerződés szerint őt terhelő költségeit s beszámíthatják a kitermelő állítólagos szakszerűtlen működéséből keletkezett kárak összegét. Az a körülmény, hogy a kitermelőnek az elvállalt munkára a kitermelt anyag értékét meghaladó összeget kellett fordítani, tehát, hogy a termelés reá nézve veszteséges volt, nem ok arra, hogy a valóban kitermelt, illetve feldolgozott anyagnak szerződés szerint őt illető értékét meg ne kapja. (Kúria 1933. dec. 19. P. VII. 2469/1932.)

2. Tisztességtelen versenyt űz, aki a vevőkör kiterjesztésére vagy megtartására oly híreszteléssel törekszik, hogy verseny társnál olcsóbban vásárlás az egész iparágat gyöngíti. (Kúria 1933. dec. 7. P. IV. 3651/1933.)

3. Az Ip. T. 94. §-a g) pontjának az alkalmazhatósága szempontjából közömbös, hogy az alkalmazottnak az e pont alá vonható cselekményéből, vagy mulasztásából a munkaadóra tényleg hármlott-e kár és hogy a károsodás mily mérvű. (Kúria 1933. dec. 12. P. II. 516/1933.)

4. Gazdasági lehetetlenülés okából a nyugdíj leszállításának csak akkor van helye, ha a nyugdíjnak megállapítása óta az adós vagyoni viszonyai olyan lényeges és mélyreható változáson mentek volna keresztül, hogy a miatt az eredeti nyugdíj teljes összegének megfizetése elviselhetetlen terhet jelentene, s anyagi romlását eredményezhetné. Az a körülmény azonban, hogy az adós (biztosító) szövetkezet díjbevételei az utóbbi években nagyobb mértékben csökkentek, egymagában a szerződésileg kötelezett nyugdíj leszállítását kellőképp alá nem támasztja. (Kúria 1933. dec. 18. P. II. 832/1933.)

5. Felmondás és nyugdíj. Nincsen olyan törvényes rendelkezés, amely a munkaadót arra kötelezné, hogy az alkalmazottját szolgáltatásban megtartsa mindaddig, amíg az a nyugdíjjogosultságát eléri. A munkaadó tehát a nyugdíjigényre tekintet nélkül élhet a felmondás jogával, ha csak az elbocsátás nem a nyugdíjigényének a kijátszása, az alkalmazottnak a nyugdíjtól való megfosztása okából és szándékával történik. A munkaadó kétségkívül jogosult a szolgálati viszonyt felmondással megszüntetni, ha a gazdasági helyzet rosszabbodása következtében a tisztviselők létszámának az apasztása, az illetmény- és nyugdíjterhek csökkentése nélkül magának a vállalatnak a fennmaradása válnék lehetetlenné, kockázatosná. (Kúria 1933. dec. 6. P. II. 291/1933. v. ö. Hj. Dt. 26. 115.)

6. A cselekvőképességében korlátozott személlyel kötött szerződéshez a cselekvőképes fél a jóváhagyás kérdésének függőbenléte alatt kötve van; a jóváhagyás megtagadásáig önként teljesített szolgálatokért a szerződésben kikötött és a másik fél által elismert ellenszolgáltatást meghaladó igényt a szerződés érvénytelensége címén nem érvényesíthet. Az alperes szorosan véve a jóvá nem hagyott szerződésből eredőleg csak a jogalap nélküli gazdagság erejéig volna felelőssé tehető. (Kúria 1934. jan. 9. P. II. 461/1933.)

7. Váltó. Az érvényes váltónyilatkozat feltétlen fizetési kötelezettséget szül. A váltóadós fizetési kötelezettségét nem kötheti ahhoz a feltételhez, hogy a hitelező a váltó összege erejéig szerzett jelzálogjogát ruházza át a fizető adósára, s ha azt a hitelező nem teljesíti, az adósnak nincsen joga megtagadni a lejárt váltó kifizetését, amint hogy nem tagadhatja meg akkor sem, ha a hitelező a jelzálogjog törlésére alkalmas okirat kiadását megtagadja s e miatt a fizető adós igényét csak törlési per útján érvényesítheti. A váltóadós tehát azt az igényét, hogy a jelzálogjogról szóló 1927: XXXV. tcikk 9., 10., 50., 57. vagy 58. §-ai valamelyikének alapján fizetés ellenében a váltóhitelezőtől jelzálogjogának átruházását követelje és pedig milyen terjedelemben, váltóperben kifogás útján sikerrel nem érvényesítheti, miután e kifogás alapján a fizetést jogosan meg nem tagadhatja. (Bp. T. 1933. dec. 4. P. I. 7519/1933.)

8. A joglemondó nyilatkozat hatálya azon az alapon sem támadható meg sikerrel, hogy a lemondás az 1910/1920. M. E. sz. rendeletbe ütközik, mert ez a rendelet nem tartalmaz korlátozó rendelkezést abban a vonatkozásban, hogy az alkalmazott a szolgálati viszony megszüntetésekor az őt megillető jogokról szabadon ne rendelkezhessek, azokról joghatállyal le ne mondasson. (Kúria 1934. jan. 11. P. II. 4510/1933.)

H. D.

Szemle.

— **A közösségi érdekek védelmének** igen helyesen jelölte meg egy pünkösti cikkében az igazságügyminiszter, mint a jogfejlesztés irányvonalának útmutatóját. Valóban fokozottabb védelemre szorulnak a tömegek az őket gazdaságilag kizsákmányoló profitáriátus mesterkedése ellen, erőlyesebb represszióra van szükség nemcsak az ipari culpával, a közveszélyes cselekményekkel, az élelmiszerhamisítók, de különösen azokkal a közvéleményhamisítók szemben, akik háborús uszításokkal megmérgezik a tömegek lelkét, hogy az uszítás eredményeképp elpusztítsák a milliók testét is. Nem ily szerencsés azonban, ha az előkelő cikkíró gondolatát a szovjet jogrendszerben, az olasz és a német törvényhozásban megnyilvánuló közvéleménnyel támasztja alá, amely «az állam létérdekének hatékony védelmében» fejezte ki a közösségi érdekek primátusát az egyéni érdekek felett. Egyrészt senki, tehát még az igazságügyminiszter sem tudhatja, mi a közvélemény azokban az országokban, ahol a közvéleménynek összes csatornáit gondosan eldugaszolták, másrészt optikai csalódás, hogy ott, ahol a kisebbség erőszakos uralma önmagát nevezte ki «államnak», az utóbbinak védelme szükségképp a közösségi érdekek védelmét jelenti. Végül pedig nem egész szabatos megállapítás, hogy az individualista büntetőjog az egyes embert becselebb jogtárgynak tekintette, mint az államot. Elvégre a felségsértés és a hűtlenség esetében a Btk. és a Kat. Btk. nem fukarkodik a halálbüntetéssel és az életfogytiglani fegyházzal, kétszer pedig azt se lehet felakasztani, aki az állami érdek ellen vét. Éppen e kérdésben nem szabad megfélekedezni *Binding*-nek (Lehrbuch II. 418.) mélyen szántó megjegyzéséről: «Minél hatalmasabb és egészségesebb az állam, annál nyugodtabban nézhet szembe az ilyen támadásokkal, minél kisebb és betegebb, annál inkább fogja gyengeségét a büntetethetőség kiterjesztésében és túlzott büntetésekben elárulni». Vajon az állam gyengeségének beismerése közösségi érdek-e? Ennek a kérdésnek eldöntését legkevésbé azokra lehet bízni, akiknek egyéni érdeke, hogy saját gyengeségükből fakadó félelmüket el ne árulják. Tökéletesen igaza van az igazságügyminiszternek, hogy a közösségi érdekek nemcsak a közjog, hanem a magánjog terén is érvényesülnie kell. De ismét problematikus, vajon a földbirtok eladósodásának megakadályozására felvetett gondolat: a kötöttség bizonyos mértékének kiterjesztése a közép- és kisbirtokra, valóban a közösség érdekeit szolgálja-e? Nemcsak azért, mert a népességének mégis csak 57%-a foglalkozik őstermeléssel, a föld birtokosainak száma pedig a lakosságnak alig 10%-a, hanem mert kérdés, vajon a hitel kiküszöbölése a kisebb birtokok érdekét szolgálja-e? Lehet, hogy a gazdavédelmi rendszabályok «a mai felfordult világban» elkerülhetetlenek, de a közösségi érdek sokkal általánosabb iránytűje a jogfejlődésnek, semhogy a felfordult világhoz irányodhatna. Miként boldog emlékü Baumgarten Izidor írta: «Lehetnek esetek, amikor fordítva kantározzák fel a lovat, de ez még nem ok, hogy lovagoljanak is rajta».

— **Jean-Paulin Niboyet** professzor előadása a Pázmány-Egyetemen. A Sorbonne kiváló nemzetközi magánjogásza a Tudományegyetem jogi karának meghívására május 11-én «A modern franciaországi nemzetközi magánjog kifejlődése» címen tartott előadást. *Kuncz Ödön* professzor, a jogi kar dékánja vezette be hosszabb francianyelvű beszéddel az előadást, melynek gerince a személyiségi jog nemzetközi problémája volt. Az előadó rámutatott arra a hatásra, amelyet a történelmi fejlődés során a francia nemzetközi jogra az olasz, illetve a római jog gyakorolt és kiemelte, hogy az új nemzetközi jogra viszont a francia szellem gyakorolt igen erős hatást. Ismertette a francia legfelsőbb bíróság nemzetközi magánjogi gyakorlatát házasságjogi, gyámsági stb. ügyekben. Érdekes példákkal igazolta, hogy a modern nemzetközi jog legeleveníbb és legjobban érvényesülő részét a személyiségi jog nemzetközi kérdései alkotják. A nemzetközi jog fejlődésének rendkívüli

tempóját olyan lovassághoz hasonlította, amely a háttérrel, a vonuló sereggel elvesztette az összeköttetést. Az előadó a francia nemzetközi jog bírói gyakorlatából vett példákon bemutatta a hágai kongresszusok eredményeinek gyakorlati alkalmazását. Ismertette a háború utáni évek súlyos gazdasági krízise által előidézett nagy ki- és bevándorlási folyamatot. Az egyes években a két milliót is meghaladó francia bevándorlás, amely a békeévek bevándorlásától szervezetszerűségénél és tömeges voltánál fogva is sokban különbözött, különleges helyzetet idézett elő a bevándorló tömegek szerződéseiben, házassági és vagyoni jogában és ezzel a nemzetközi jog személyiségi problémáinak szaporodását idézte elő, aminek az ezek megoldására irányuló fokozottabb törekvés volt a következménye. *Niboyet* professzor érdekes előadását előkelő hallgatósága nagy tetszéssel fogadta.

— **Iván Miklós: A koronától az aranypengőig.** A pénzváltás jogi bonctanának nevezi szerző könyvét. Valóban találóbb elnevezést nehéz volna erre a kitűnő könyvre alkalmazni. A mű bevezető részében szerző ismerteti felfogását a papírpénzről általában, nagyrészt a Grosschmid teóriája alapján. Majd rátér a különféle magyar papírpénzek történeti ismertetésére az 1892. évi valutarendezéstől napjainkig. Ez a történelmi rész a maga oknyomozó taglalásával és finom jogi disztinkcióival a könyv legkitűnőbb része. Éles reflektorként világít rá arra, hogy pénzügyi értelemben a korona elértéktelenedése nem egyéb, mint szakadatlan pénzváltásoknak filmszerűen lepergő sorozata, mely az azonos egységnevezet és a változások sebes üteme által előidézett optikai csalódás folytán egy és ugyanazon valuta romlásának a látszatát keltette. Ez magyarázza meg bíróságainak tévovázó álláspontját és törvényhozásunknak sokszor felemás intézkedését a valorizáció kérdésében. Ismerteti szerző a pénzváltásnak magánjogi hatásait. Ha valamit kritizálhatnánk könyvében, úgy talán csak az, hogy a pénzváltással kapcsolatos váltásjog ismertetése és kritikája kissé szűk területet kapott könyvében, de klasszikusan tömörnek és minden tekintetben helytállónak tartjuk véleményét, amely abban csúcsosodik ki, hogy a bíróság eredeti hivatása abban áll, hogy a társadalmi és gazdasági élet rendjét a jogszabályok méltányos alkalmazásával biztosítsa és ha e helyett, hivatásával ellenkezően, beleavatkozik a gazdasági javak eloszlásának processzusába, akkor olyan «jóléti intézménnyé» alakul át, amely az egyik fél javára szolgáló kegyes tevékenységét a másik fél pénzéből gyakorolja. Ez a túlkapás olyan jogbizonytalanságot támasztana, mely a hitel és ezzel együtt az egész gazdasági élet megbénulását vonná maga után. Sajnos, az utóbbi években bíróságaink részéről ez a tendencia elég gyakran ütközik ki és ennek megfelelően hitel-életünk válságokai között nem utolsó helyen áll a bírói joggyakorlat ilyen irányban való tendálása.

Dr. Gutman Lajos.

— **Van-e az iparosnak kereskedősegédje?** Nem elég, úgy látszik, a közterhek folytonos emelkedése, újabban a háborús jogszabályok alkalmazása is árt a küzködő kisiparnak.

A magántisztviselők érdekében 1920-ban kiadott rendeletről van szó, amelyet egyes alsó bíróságok úgy magyaráznak, hogy az a kisiparosoknál alkalmazott kereskedősegédekre, tehát az iparosnál dolgozó bolti lányokra és segédekre is alkalmazandó.

Ezt a borzalmas tévedést a rendelet pongyola szövegezése teszi lehetővé, éppen ezért nem szabad nyugodni, amíg a kereskedelmi miniszter, aki a rendeletet kiadta, saját maga illetékes módon nem reparálja a tévedést.

Szerencsénk, hogy éppen olyan kiváló gyakorlati jogász kezében van a kereskedelmi tárca, amelynek a közvélemény Fabinyi Tihamért ismeri.

Ezért vehetjük biztosra, hogy a rendelet eredeti intenciója fog érvényesülni.

Az 1910/1920. M. E. sz. rendelet így csoportosít:

címében: kereskedősegédek, ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselői;

1. §-ában: kereskedőknél vagy iparosoknál tisztviselői vagy kereskedősegédi minőségben alkalmazottak;

24. §-ában: kereskedősegédek és ipari vagy kereskedelmi vállalatok tisztviselői.

Látnivaló, hogy a cím és a 24. § világosan elválasztja a két kategóriát, ellenben az 1. § összekeveri azokat és ajtót nyit olyan magyarázatnak, amely szerint iparosnál is lehetne kereskedősegédet látni, ami már fogalmilag is ki van zárva.

Ez az ajtó engedett utat számtalan téves ítéletnek és okozott olyan helyrehozhatatlan károkat, amelynek súlyát sok kisiparos sokáig fogja nyögni.

Ez az ajtó, amelyet egy szórakozott miniszteri tisztviselő hagyott 1920-ban nyitva, rázúdította sok kisiparosra a kereskedelmi törvény 56. §-ának borzalmait és e miatt volt kénytelen az O. T. I. vagy M. A. B. I.-díjakon felül hat hétre a beteg alkalmazottnak a fizetését is kiadni, a helyettesnek bérét és társadalmi biztosító díjait fizetni, végkielégítést fizetni és a hosszabb felmondási idők terhét viselni.

Pedig szembeszökően világos, hogy a rendelet ezeket a terheket csak a szellemi munkát végző magántisztviselői kategóriák szociális jogállásának méltánylásaképpen intencionálta és nem is gondolhatott az iparossegédekre vagy az iparosnál ily minőségben munkát vállaló kereskedősegédekre.

A rendelet éppúgy, mint minden idevágó törvény, élesen elválasztja az iparost a kereskedőtől, akinek inkább áll módjában a nagyobb személyzeti rezsit kombinálni.

A magyar törvényhozás mindig kivételt tett a kisiparossal, mert szem előtt tartotta annak gazdasági inferioritását, állandó küzdelmét.

Az 1907. évi O. T. I. törvény kivételes kulesot alkalmazott reá nézve, kivételt tesz vele a legújabb O. T. I. törvény is a baleseti teher dolgában. Ezért lehetetlen, hogy a polgári irányt favorizáló 1910/1920. M. E. sz. rendelet még súlyosabb terheket rakjon rá a legsúlyosabb gazdasági válság küszöbén.

Jöjjön hát a kereskedelmi miniszter kétsoros rendelete arról, hogy ez a pongyola rendelet azokra vonatkozik, akiket a címben és a 24. §-ban említ:

1. a kereskedők segédeire,
2. az ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselőire.

Dr. Dóczy Sámuel.

HIRDETÉSEK.

Most jelent meg!

**Az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól
szóló anyagi jogszabályok tana,
különös tekintettel a bírói gyakorlatra**

írta

Dr. Schwartz Tibor

kir. törvényszéki bíró

Ötödik, teljesen átdolgozott kiadás

Ügyvédeknek, bíróknak, magántisztviselőknélkülözhetetlen!

Ára 3 pengő 20 fillér

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Dival
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A Könyvnap június 4-5-6-án lesz!

	Kötve
Molnár Ferenc: A Pál-utcai fiúk	P 2.—
Török Sándor: Az idegen város	« 2.70
Ady Endre összes költeményei	« 4.—
Babits Mihály: Az európai irodalom története, képekkel	« 3.20
Cholnoky Jenő: Földrajzi és statisztikai atlasz	« 12.—
Cholnoky Jenő: A Kárpátoktól az Adriáig, képekkel	« 4.80
Gulácsy Irén: Fekete völegények	« 5.—
Így írunk helyesen! (A Magyar Tudományos Akadémia által megállapított helyesírási szabályok bő szójegyzékkel, idegen szólások, közmondások, idézetek gyűjteménye)	« 1.70
Jókai Mór: Aranyember, kartonálva	« 2.60
Körmendi Ferenc: A boldog emberöltő	« 3.60
Lambrecht Kálmán: Az ősemlék, képekkel	« 4.50
Lyka Károly: Kis könyv a művészetről, képekkel	« 3.—
Márai Sándor: Egy polgár vallomásai	« 3.—
Mécs László: Válogatott költemények ... .. kb.	« 3.—
Papp Jenő: A mai Magyarország erkölcsrajza	« 3.—
Rákosi Viktor: Elnémult harangok	« 2.—
Szász Károly: A világirodalom nagy eposzai	« 6.—
Szép Ernő: Dali, dali, dal	« 1.90

A könyvnap könyveit ajánlatos előjegyezni, miután egyes művek korlátozott példányszámban jelennek meg.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVKERESKEDÉSE
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindenemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Tóth László budapesti kir. törvényszéki bíró: Az egyetemi oktatás problémájához. — Timár Sándor budapesti kir. járásbíró: sági alelnök: Közjogi jelzőlogjog. — Dr. Fuchs József gyöngyösi ügyvéd: Bér- és haszonbérkövetelés lefoglalása ingó módjára. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 22. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 4.

Az egyetemi oktatás problémájához.

Az a vita már régi, hogy az egyetemi oktatás milyen irányú legyen.

Az egyik tábor azon az állásponton van: az egyetem adjon elméleti oktatást, olyan iránytűt, amely a gyakorlat zivataraihoz biztos útmutatásul szolgálhat. A gyakorlatot az egyetem tökéletesen egyébként sem szolgáltathatja, felesleges tehát az egyetemen gyakorlati oktatással foglalkozni, igazi gyakorlatot majd az élet ad.

A másik tábor ezzel ellentétesen a gyakorlati oktatásnak fontosságát is szem előtt tartja és nem elégszik meg az elmélet iránytűjével, hanem az életbe lépő fiatalembernek olyan ismereteket is ad útravalóként, amely ismeretek a boldogulást és megélhetést, az előrejutást és érvényesülést lényegesen megkönnyítik.

A tisztára elméleti oktatás keresztülvihetetlen azért, mert az élő jognak az élettől való elvonatkoztatása és tisztára elméleti taglalása szinte elképzelhetetlen. A jog bármilyen megállapításánál, a jogszabályok egymásra hatásánál, összefüggésénél, tényállásokra vonatkozásánál elkerülhetetlen a gyakorlatra való hivatkozás és elkerülhetetlen a jognak a külső élet jelenségeire való kivetése. Ezzel pedig a tisztára elméleti oktatás máris lehetetlenné vált.

Tehát nem tisztára elméleti oktatás kell, hanem igenis megbízható elméleti alapokon nyugvó gyakorlati oktatásra van szükség. Arról, hogy ez a gyakorlati oktatás miként valósul meg, gyakorlati emberek miként vonassanak be az oktatás körébe, — mert hiszen valódi gyakorlati oktatás csak azoktól remélhető, akiknek a gyakorlat olyan elemük, mint a halnak a víz, vagy a madárnak a levegő — sok elgondolás látott már napvilágot. Ezúttal egy kiáltó hiányszóra kívánom csak a figyelmet felhívni.

Egy kiváló budapesti ügyvéd mutatott rá arra egy beszélgetés alkalmával, hogy jeles iskolai és egyetemi képzettségű fiatalembert alkalmazott irodájában, rögtön egyetemi tanulmányainak befejezése után. Az első munka, amit a fiatalember kapott, abból állt, hogy egy pár egészen közönséges ügyvédi levelet kellett megírnia. Az eredmény szörnyű volt. Hogy a formát nem találta el, az menthető, elvégre nem dolgozott még ügyvédi irodában, de hogy tisztességesen foglalmazni nem tudott, az már tragikus.

Átgondolva az esetet, rá kell jönni, hogy nem a fiatalemberben volt a hiba. Az kétségtelen, hogy a fogalmazási készség némelyik emberben nagyobb fokban van meg, míg a másik ezzel a készséggel csak kisebb mértékben rendelkezik. Ez sokszor az értelmi képességekkel nincs is arányban, azaz a kevésbé értelmes ember is esetleg simábban és könnyebben foglalmaz, mint az igen értelmes és értékes ember.

De az is kétségtelen, hogy foglalmazni meg lehet tanulni és az is áll, hogy foglalmazni tanítani is lehet.

Az «orator fit, poeta nascitur» tétel itt is áll. Költővé tenni senkit sem lehet tanítás révén, de azt mindenkinek be lehet verni a fejébe, aki arra képes, hogy az egyetemet sikerrel végezze el,

hogy miként kell értelmesen, világosan és szabatosan gondolatait a papírra vetni.

Mi már most a helyzet. Amikor az érettségiző fiatalember az utolsó írásbeli dolgozat után leteszi a tollat, ha a jogi pályára lép, nem is veszi azt fel többé, csak akkor, amikor doktori értekezését készíti el. Ha ugyan maga készíti. Tudvalévő, hogy egész üzemek vannak berendezve arra, hogy disszertációkat üssenek össze. Ez egyszersmind megmutatja azt a mértéket is, amellyel a doktori értekezéseket elbírálják. Gyári üzem termékeit ehhez mérten mérlegelik és egy-két kirívó esettől eltekintve, visszavetés nem is történik. Az értekezésnek súlya nincs.

Talán fölösleges is kiemelni, hogy a jogi pályán a fogalmazási készségre milyen nagy szükség van. A jogásznak a gondolat kifejezésére csak a szabatos gondolatközlés, a szabatos fogalmazás áll rendelkezésére. A technikus, az orvos, a közgazdász számokkal, egyenletekkel, ábrákkal, ábrázolásokkal segíthet magán és ha a szövegben kevésbé erős, segédeszközei a nehézségeken átvihetők, a szövegben érthetetlen előadás az ábrával, vagy egyenlettel tökéletesen érthetővé válik. Ha jogász nem tökéletes a szövegezésben, a gondolat elsikkad és nincs olyan segédeszköz, amely az elsikkadt gondolatot felszínre hozná.

Azt az ellenvetést hallom, hogy a szemináriumi munka módot ad a fogalmazási készség megszerzésére, illetve kifejlesztésére. Ez lehet, hogy így van, azonban mégsem segítség. Egy kis töredék csak az, amelyik a szemináriumokban belterjes munkát végez. A hallgatóknak ez a része az értékesebb ellem. Ez a rész akkor is foglalmazna és akkor is képezné magát, ha véletlenül szeminárium nem volna. Kétségtelen, hogy a szeminárium fejlődésüket nagyban elősegíti, helyes irányba viszi és irányításával a munkát megkönnyíti, az eredményeket megsokszorozza, de mondom, csak azoknál, akik egyébként is dolgoztak volna. Az a tömeg pedig, amelyik önként nem vállalta a szeminárium terhét, amelyik ekként az irányított fejlődő munkából nem veheti ki a részét, az életbe kilépése alkalmával kevesebbet tud a fogalmazási részből, mint tudott annakidején a középiskola elhagyása után. Azóta egynéhány év eltelt, a fiatalember nem gyakorolta magát, nem irányították, hibáit nem gyomlálták, tehát a gyakorlat is hiányzik, a gyomok is felburjánzottak és előáll az a helyzet, hogy az egyetemet végzett fiatalember egy szimpla felszólító levelet képtelen helyesen megfoglalmazni.

Ez körülbelül annyit jelent az egyéb pályákkal való párhuzamban, mintha a fiatal orvos nem tudna injekciót adni, vagy az újsütetű mérnök nem értene a rajzoláshoz.

Nem azt kívánom mindezzel mondani, hogy a jogi oktatás terén vezessük be új anyagként a fogalmazási gyakorlatokat. Ez tényleg nem oda való. Ha azonban azzal a gondolattal foglalkozunk, hogy a jogi oktatást az egyetemen elmélyítjük, nem lehet ezt a teret figyelmen kívül hagyni és keresni kell olyan megoldást, amelyik a fogalmazási készség fejlesztését biztosítja. Nézetem szerint alkalmas volna az írásbeli kötelező kollokviumok bevezetése. Írásbeli jogi munkánál szükségszerűen érezni kell, hogy maga a gondolat nem elég. A jogi tétel megfejtésével csak odáig jutottam el, hogy önmagamban a kérdésre feleletet találtam. A jogásznak, a gyakorlati jogásznak feladata itt nem ér véget, a feladatának második része az, hogy a megoldást közölje, és pedig olyan alakban közölje, hogy azt, akit meggyőzni kíván, elgondolását minden részében gyökeréig világosan követhesse és ennek folytán a megoldást

magáévá tegye. Itt szükségszerűen érezni kell mindenkinek, hogy csak a szabatos fogalmazás az az eszköz, amellyel ez a cél elérhető, és ha ezen a téren a kötelező írásbeli kollokviumok kapcsán még segítséget és irányítást is kap a jogászfijúság, az eredmény nem maradhat el.

Dr. Tóth László.

Közjogi jelzálogjog.

A jelzálogjog magánjogi jogintézmény. Szabályai magánjogi szabályok. A Jt. magánjogi törvény.

A közadók kezelésére vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítása tárgyában 600/1927. P. M. sz. a. kiadott rendelet 81. és 82. §-ai szerint azonban a közadók módjára behajtandó követelések (az ú. n. köztartozások) ingatlanokkal való telekkönyvi biztosítása végett is jelzálogjogot kell létesíteni.

Kétségtelen, hogy az ilyen jelzálogjog valóságos (magánjogi) jelzálogjog nem lehet, mert nélküli a jelzálogjog megállapításának magánjogi kellékeit. A jelzálogjog megállapításához ugyanis szükséges vagy az, hogy a jelzálog tulajdonosa a jelzálogjog megalapításához beleegyezését adja (jogügyleti jelzálogjog); vagy az, hogy a jelzálogjogot magánjogi jogszabály adja meg (törvényes jelzálogjog).

A kérdéses jelzálogjog tehát csak közjogi jelzálogjog lehetne,ilyent azonban a közjog nem is ismer. Elvileg nem ismerhet, mert nincs szüksége rá, sőt el sem ismerheti, hogy szüksége lenne rá. Egészen természetes ugyanis, hogy köztartozásokért mindegyik állampolgár az egész vagyonával felel. Kell, hogy azok egész vagyonát törvénynél fogva terheljék s magánjogi tartozásait feltétlenül megelőzzék, mert közérdek az, hogy a köztartozások kielégítést nyerjenek, már pedig a közérdek elől a magánérdeknek meg kell hátrálni.

A telekkönyvi intézmény behozatala után azonban úgy gondolkodtak, hogy viszont a telekkönyv hitelessége és a telekkönyvezett ingatlanok forgalomképességének elősegítésére való alkalmassága is közérdekké. Helyénvaló ennél fogva, hogy mindenki nyugodt lehessen a felől, hogy a telekkönyvezett ingatlanokat csak azok a tartozások terhelik, amelyek a telekkönyvből kitűnnek. Erre való tekintettel arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az ingatlanokat, azoknak a telekkönyvből kitűnő terheik kívül csupán az ügyis egyenesen utánuk kivetett föld- és házadónak hátralékai terheljék, s ezek is csak bizonyos mértékig. Ehhez képest az 1839. november 30-i legfelsőbb rendelet úgy intézkedett, hogy ezek a hátralékok csak az esedékességük napjától számított három évig bírnak elsőbbséggel, a régebbi adóhátralékok ellenben csak a jelzálogos hitelezők kielégítése után elégíthetők ki az ingatlanok árverési vételárának maradványából.

Ezt a korlátozott elsőbbséget az 1850. május 3-i 181. sz. rendelet per identitatem rationis az ingatlanátruházási illetekre is kiterjesztette, de kimondotta, hogy a régebbi illeteknek az ingatlanokból való kielégítése zálogjogi bejegyzéssel biztosítandó.

Ez a — lényegileg mai jogunkba is átment — újítás nyitott utat ama végzetes álláspont térfoglalásának, hogy a köztartozások kielégítését éppúgy biztosítani kell és éppoly módon, mint a magánjogi tartozásokét.

Ezzel a régebbi köztartozások a magántartozások sorsára degradálódtak.

A köztartozásoknak a magántartozások sorsára juttatása mármint logikusan vont a maga után azoknak telekkönyvi bejegyzéssel, tehát egy tisztán a magánjogi forgalom közvetítésére hivatott intézmény felhasználásával való biztosítását. Megtörtént tehát az első lépés annak a telekkönyvi intézmény meghonosításakor igen bölcsen vallott elvnek áttörésére, hogy a *telekkönyv csak magánjogok nyilvántartására szolgál*. (Halmosy: A telekkönyvi rendszer alapelvei. 1865. 26. és 101. old.)

Ezen a lejtőn azután csak lefelé lehetett haladni.

A telekkönyvi biztosítást — ha már ezt egyáltalán igénybe vették, legalább — egészen különlegesen kellett volna szabályozni s a szabályozásban élesen kidomborítani a biztosítás közjogi jellegét. E helyett azt *zálogjognak*, tehát egy merőben magánjognak igénybevételeivel vitték keresztül.

A jogalkotó hatalom korlátozásánál fogva ezt is meg lehetett tenni, de az is bizonyos, hogy a jogintézményeket a maguk mivoltából kivetkőztetni nem lehet.

A köztartozásokat biztosító «jelzálogjog» valóságos jelzálogjognak el nem ismerhető. Az csak névleges, vagy ha már van: mégis csak *közjogi* jelzálogjog lehet, amelyre a jelzálogjog magánjogi szabályai semmiképp sem illenek, tehát semmiképp sem alkalmazhatók.

Nem lehet tehát pl. az ilyen jelzálogjogot átruházhatónak (Jt. 8. §.) elismerni: nemcsak azért, mert az általa biztosított követelés sem ruházható át magánszemélyekre, hanem főleg, sőt elsősorban azért, mert nem magánjogi úton jött létre, nem magánjog, tehát magánjogként való translatio tárgya sem lehet.

Ugyanebből az okból az ilyen jelzálogjog a köztartozást kifizető dologi adós telekkönyvi tulajdonosra, vagy más nem adósra sem szállhat a Jt. 9. vagy 10. §-ai alapján át.

A jelzálogjog tulajdonosa az ilyen jelzálogjog ranghelyével nem rendelkezhetik s ezt új jelzálogjog bejegyzésének céljára fenn nem tarthatja (Jt. 18., 19. §§), mert a névleges jelzálogjog nem magánakarattal létesített jelzálogjog, nem magánakarattal terhelés, mely tehát meg sem újítható.

És így tovább.

Természetes, hogy ennek a jogszabályozási kakukoskodásnak meg kellett magát bosszulni. Könnyörtelenül ütköztek ki a hátrányok, melyek a köztartozások magánjogi biztosításából úgy a követelő közjogi, mint az adós magánszemélyekre, sőt magára a telekkönyvi intézményre hárulnak.

Az, akivel szemben három évnél régebbi köztartozások állanak fenn, már rendszerint el van adósodva és fizetéseképtelen. Ha vannak ingatlanai, ezekre már a teherterhelések hosszú sora van bejegyezve. Minő értéke lehet az ilyen köztartozások talán tíztizenötödik ranghelyen való telekkönyvi biztosításának?! Nem volt-e bölcsőbb az 1839-es rendelet, mely a régi adóhátralékokra mintegy keresztet vetett?!

Ámde, hogy ez be ne következzen, a felelősségtől tartó funkcionáriusok rendszerint azon vannak, hogy a köztartozások telekkönyvi biztosítását minél gyorsabban keresztülvigyék, mit sem törődve azzal, hogy van-e erre komoly szükség, vagy sem. (Az adós vagyoni helyzetét rendszerint nem ismerik.) Ez vezetett oda, hogy telekkönyveinkben tekintélyes számban vannak köztartozásos teherterhelések, melyek olyan régiek, hogy már maguk a bejegyzető hatóságok sem tudják megállapítani, hogy fennállanak-e vagy sem, s ezért kitörölésük a legnagyobb nehézségekkel jár, érzékenyen hátráltatva természetesen a telekkönyvi jogok forgalmát is.

A köztartozások szorgalmas telekkönyvi biztosítása okozza azt is, hogy az evégből ma történt bejegyzést sok esetben holnap már töröltetik, rengeteg hiábavaló bejegyzéssel terhelve ezzel a telekkönyvet s nehezítve annak annyira fontos és kívánatos áttekinthetőségét.

A köztartozások telekkönyvi biztosítása azonban ma már nemcsak a kielégítés biztosítása végett történik, hanem az elől hivatkozott Összeállítás 91. §-a szerint azért is, hogy a köztartozások elévülésének határideje kitolódjék. De bármilyen fontos az, hogy a köztartozások befolyjanak, az elévülést engedő jogalkotó akarat mégis csak az lehet, hogy a régi tartozások megszűnjenek. Ellenkezik tehát az elévülés intézményének szellemével az elévülés szándékos akadályozása.

A közjogi jelzálogjog tehát mindenképpen jogi torzó s felette kívánatos annak rendszerbeillőbb szabályokkal való mielőbbi helyettesítése. Annyival inkább, mert csak nem régen történt, hogy a 16,400/1933. M. E. sz. rendelet 6. §-a az Összeállítás 81. §-át kiegészítve kimondotta, hogy köztartozást biztosító jelzálogjog ranghelyével a tulajdonos nem rendelkezhetik (az 1930:XXXIV. tc. 92. §-ának ezirányú rendelkezése tehát hatályát veszti) s az ilyen jelzálogjog megszűnése esetében ennek ranghelyén köztartozás biztosítására új jelzálogjog jegyeztethető be. Itt tehát már a magánjognak nem is csupán felhasználásáról van szó, hanem annak elferdítéséről is, lévén a jelzálogjogi ranghellyel való rendelkezés a magánjog szerint nem hitelező, hanem a tulajdonos joga. (Jt. 18. §.)

Mert igaz, hogy ez a ferdítés álláspontunkból voltaképpen visszaferdítés, egyenesbeigazítás, az 1930:XXXIV. tc. 92. §-nak megkorrigálása, ámde kétségtelen, hogy nem ezzel a szándékkal történt, hanem csak az esetleges kollíziók kiküszöbölése végett.

Timár Sándor.

Bér- és haszonbérkövetelés lefoglalása ingó módjára.

Dr. Szirmai Zsolt budapesti ügyvéd úr a Jogtudományi Közlöny március 17-én megjelent 11. száma Törvénykezési Szemle c. rovatában a kir. Kúria Pk. V. 2201/1933. sz., a bérék és haszonbérék ingó módjára való lefoglalása tárgyában rendelkező határozatával kapcsolatban ezt a kérdést nagy alaposággal és felkészültséggel tárgyalja. Érdekes fejtegetéseivel több ponton nem értek egyet és a kérdés nagy gyakorlati jelentősége folytán nem tartom fölöslegesnek, hogy arra visszatérjek.

Dr. Szirmai Zsolt abból indul ki, hogy a jogban szokatlan jelenség, miszerint különböző jogeszközök alkalmazása ugyanannak a célnak, adott esetben a lejárandó bérjövdelem behajtásának érdekében az elérendő eredményt más-más személynek juttassa. Itt mindenekelőtt megjegyzem, hogy bér- vagy haszonbérjövdelemnek ingatlan haszonvétele, illetve haszonélvezetére vezetett zárlat vagy ingó módra való végrehajtás útján való lefoglalása esetén a cél semmiesetre sem ugyanaz, mert előbbi esetben arról van szó, hogy az ingatlan haszonvétele jussón telekkönyvi sorrend szerint az érdekelt jelzálogos hitelezőknek, míg ingó módjára való végrehajtás esetén ez a szempont teljesen figyelmen kívül marad és az eljárás célja nem lehet más, mint az ennek a végrehajtásnak során zálogjogot szerzett hitelezők kielégítése. Az nem lehet lényeges, hogy az ingó módjára végrehajtást vezető hitelező — esetleg — egyszersmind jelzálogos hitelező is, mert ha jelzálogjogát akarná érvényesíteni, ezt csak a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet (Vr.) 32—34. §-ában szabályozott eljárással tehetné. A cél azonosságát egymagában abból, hogy úgy a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 32—34. §-ának alkalmazása esetében, mint ingó módra való foglalás esetén a végrehajtási eljárás tárgya azonos, azért sem lehet megállapítani, mert hiszen a végrehajtási eljárás nem öncél, hanem minden hitelező külön célja az, hogy saját követelése elégtétessék ki. Ez az elméleti kiindulópont tehát szerintem téves és nem lehet alap annak a logikai folyamatnak megindítására, amelynek végső következményeképpen cikkíró úr azt a tételt állítja fel, hogy a bér- és haszonbérkövetelések ingó módjára való lefoglalásának a kir. Kúria végzésében megállapított joga csak a jelzálogos hitelezőt illeti meg.

Megítélésem szerint úgy a cikkben felhívott jogszabályok szövege, mint a kir. Kúria állásfoglalása a kérdést abban az irányban dönti el, hogy a bér- és haszonbérkövetelések ingó módjára való lefoglalásának joga egyaránt megillet minden hitelezőt, akinek a tulajdonos személyes adósa, akár van az illető hitelezőnek az ingatlanon bekebelezett jelzálogjoga, akár nincs, és amennyiben a követelés bírói letétbe helyezése előtt az ingatlan haszonvétele vagy haszonélvezetére zárlatot nem foganatosítottak, a felosztásnak a Vht. 122—126. §-ának szabályai szerint kell történnie. Ezt a felfogást a cikkben felhívott törvényszakaszok, nevezetesen a Vr. 10. és 32. §-a közt látszólag mutatkozó ellentmondás sem dönti meg. A kérdés vizsgálatánál elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy a Jt. rendelkezései szerint a jelzálogos hitelezőnek egymagában a jelzálog jog bekebelezésével csak biztosításhoz, nem pedig kielégítéshez van igénye és ahhoz, hogy jelzálogjogát tényleg érvényesíteni tudja, egyúttal végrehajtást is kell vezetnie. E nélkül a jelzálog jog csak elsőbbséget biztosít az ingatlan állagára. A cikkíró úr azt állítja, hogy a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 10. és 32. §-a közt ellentmondás áll fenn abban a tekintetben, hogy a 10. § szerint a bér- és haszonbérkövetelés a 32—34. § szerinti zárlat foganatosításáig eszközölhető, viszont a 32. § szerint a zárlatot rendelő végzésnek a végrehajtást szenvedő részére való kézbesítésével a bér- és haszonbérkövetelések a jelzálogos hitelező javára végrehajtás alá vannak vonva. Ennek az ellentmondásnak eloszlatására állítja fel azt a tételt, hogy a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 10. §-a csupán a 9. § párdarabja és ehhez képest csak a jelzálogos hitelezőt illetné meg az a jog, hogy a zárlat foganatosítása előtt a lejárandó bérjövdelem ingó foglalás útján magának biztosítsa. Ez a következtetés azonban — úgy vélem — kissé túlmerész és figyelmen kívül hagyja azt, hogy a 9. § is tekintettel van az összeírás útján jogot szerző jelzálogos hitelező jogszerzését megelőzően szerzett jogokra, ha tehát pl. az ingatlantól már elvált, azonban onnan még el nem vitt terményeket valaki már előzően lefoglalta, ez a foglalás a jelzálogos hitelező jogszerzését természetesen megelőzi. A 9. §-nak gyakorlati jelentő-

sége csak abban az esetben van, ha a jelzálog tulajdonosa csak dologi adós és így a hitelezőnek nincs módja vele szemben kielégítési joga alapján ingó végrehajtást vezetni. Ha tehát el is fogadjuk azt az egyébként mivel sem indokolt felfogást, hogy a Vr. 10. §-a mintegy pendantja a 9. §-nak, akkor sem hagyható figyelmen kívül, hogy a 9. § szerint is figyelembe veendő a korábbi jogszerzések, tehát ha jelzálogos hitelező jelzálogjoga alapján a zárlat foganatosítása előtt már le akarja foglalni a bér- vagy haszonbérjövdelemet, akkor is számolnia kell az előző, ingó módjára eszközölt foglalással, mint előző jogszerzéssel.

Nem tulajdonítok különösebb jelentőséget annak a körülménynek, hogy a Vr. 10. §-a szerint a lefoglalt és az árverés napja előtt esedékes volt bér- vagy haszonbérkövetelések az esetben osztandók fel a Vht. 122—126. §-ai szabályai szerint, ha a beszéd előtt zárlatot foganatosítottak, míg a 32. § szerint a foglalás a jelzálogos hitelező javára a zárlatot rendelő végzésnek a végrehajtást szenvedő részére való kézbesítésével megtörténtnek tekintendő. Ennek helyes értelme szerintem az, hogy a zárlatot rendelő végzésnek a zárlatot szenvedő tulajdonos részére való kézbesítése mindenesetre rangsort biztosít az előző ingófogalással szemben is, ahhoz azonban, hogy ez a rangsor hatályosuljon, szükséges, hogy a zárlatot a kérdéses bér- vagy haszonbérkövetelés beszédése, illetve bírói letétbe helyezése előtt tényleg foganatosítsák.

Végül még megjegyzem, hogy a 16,400/1933. M. E. sz. rendelet 5. §-a szerint köztartozások fejében a bérék és haszonbérék követelés gyanánt az esedékesség időpontjára való tekintet nélkül lefoglalhatók. Egészen természetes, hogy a jelzálogos hitelező ezen foglalás ellen is védekezhetik a Vr. 32—34. §-ai szerint vezetett zárlat útján, mert a 16,400/1933. M. E. sz. rendelet a jelzálog jog alapelveit nem boríthatja fel. Viszont fentiek alapján azt hiszem, hogy a kir. Kincstárt megillető és most már kodifikált jog ugyanúgy megillet minden más hitelezőt, annál is inkább, mert a kir. Kúriának felhívott és még a 16,400/1933. M. E. sz. rendelet megjelenése előtt hozott határozata egy kincstári foglalás folytán hozatott ugyan, azonban a határozatban kifejtett jogelvek nemcsak a Kincstárra, hanem bármely más hitelezőre is állanak.

Dr. Fuchs József.

Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából.

1. **Vétel.** A kisbirtokos vevőnek a nagyobb gazdasági gépekre vonatkozó megrendelése nincs a 21,485/1901. K. M. sz. rendelet 6. §-ának megfelelően hitelesítve. De az eredetileg a megrendelővel szemben hatálytalan vételi ügyletnek a megkötése utóbb az 1909. évi XXV. tc.-kel és a 44. sz. J. H.-tal összeegyeztethető módon megvalósultnak minősíthető a gépeknek négy évet meghaladó használatával, az időközben történt részletfizetésekkel és azzal, hogy a vevő négy évvel az ügylet megkötése után nyilván az ügylet fenn tartását jelentő váltókeret-hitelbiztosítéki okiratot adott az eladó vételárhátralék követelésének a biztosítására. (Kúria 1934. jan. 16. T. VII. 5259/1932. V. ö. Hj. Dt. 26. 84.)

2. **A «Garancia levél»-nek** a dolog természete szerint olyannak kell lennie, hogy a hitelezőnek a hitelezett összegek tekintetében megfelelő biztosítékot nyújtson. A kereskedelmi életben éppen ezért garancialevél alatt rendszerint bank-garanciát értenek. (Kúria 1934. jan. 17. P. VII. 4472/1932.)

3. **A Tvt-be** az áruszállítás csak abban az esetben ütközött volna, ha az eladó a vevőnek felosztalni hirdetett fióküzletébe való állandó és tudatos szállítással, saját üzleti nyereségének előmozdítása végett kívánta volna elősegíteni a közönség megtévesztését célzó ál-likvidációt. (Kúria 1934. 17. P. IV. 4661/1933.)

4. **Az Iparosok Országos Központi Szövetkezetének** igazgatósága részéről cégszerűen a cégbejegyzés megtörténte előtt jóváhagyott szolgálati szerződés utólagosan érvényesnek és joghatályosnak elismertnek tekintendő akkor, ha az IOKSz. a cégbejegyzés megtörténte után eltérő állásfoglalásának kifejezést nem adott s a munkavállaló az IOKSz. kötelékébe tartozó szövetkezetnél huzamosabban tényleges szolgálatot teljesített. (Kúria 1934. jan. 18. P. II. 4579/1933.)

5. **A bányauzemek folytató rt.** üzemvezető igazgatójára az 1910/1920. M. E. sz. rendelet határozmányai irányadók. (Kúria 1934. jan. 9. P. II. 3187/1933.)

6. **A szolgálati viszonyból** azonnali hatályú elbocsátás jogtalanságának nem következménye, hogy a felperes továbbra is szolgálatban állónak tekintessék, mert a munkaadó nem kényszeríthető és ítélettel nem kötelezhető arra, hogy a szolgálati viszonyt akarata ellenére folytassa (P. H. T. 785.) és ezért még abban az esetben is, ha a szolgálati viszonyt csak fegyelmi határozattal lehetett volna felbontani, a munkavállalónak csupán kártérítésre lett volna igénye. (Kúria 1934. jan. 23. P. II. 4613/1933.)

7. **Nyugdíj.** Ha a munkaadó nyugdíjszabályzatában alkalmazottait a nyugdíjintézetbe való belépésre kötelezi és az általuk fizetendő járulékokat a szabályzat szerint fizetésükből levonja, akkor ő köteles az alkalmazottnak a nyugdíjintézetbe való felvételéről és a nyugdíjjárulék szabályszerű befizetéséről gondoskodni és az a körülmény, hogy ezt tenni elmulasztotta, az alkalmazott hátrányára nem szolgálhat. De ha az alkalmazott elhatározására volt bízva, hogy belép-e a nyugdíjintézetbe, vagy sem, ilyen szabályozás mellett nem a munkaadónak állott kötelességében gondoskodni arról, hogy az alkalmazott a nyugdíjintézetbe lépjen, hanem az alkalmazott elhatározásától függött, vajjon belépési szándékát kinyilvánítja és a felvételt kérelmezi-e. (Kúria 1934. jan. 19. P. II. 4181/1932.)

8. **Özvegyi nyugdíj.** A szolgálati jogviszony természetével, a jóhiszeműséggel és a méltányossággal ellenkeznék, ha a munkaadó az alkalmazottja hozzátartozóját a nyugdíjszabályzatban részére biztosított jogától önhibáján kívül bekövetkezett okból akarná megfosztani. Az alapszabály ama rendelkezése tehát, hogy az özvegyi nyugdíj a nyugdíjintézeti tag özvegyét az esetben illeti meg, ha férjével ennek halálát közvetlenül megelőző egy év tartama alatt szakadatlanul közös háztartásban együtt élt, csak az oly értelmezés mellett nem ütközik a jó erkölcsökbe, hogy az özvegyet csak a hibájából bekövetkezett különélés ténye fosztja meg a nyugdíjtól. (Kúria 1934. jan. 16. P. II. 1269/1933.) H. D.

Szemle.

— **Bűnvádi eljárási jog** az összefoglaló címe *Auer György és Mendelényi László* nagyszabású kommentárjának, amelyből most jelent meg a hatodik befejező kötet. Amit az előző kötetekről azoknak megjelenése alkalmából írtunk, az természetesen erre a kötetre is vonatkozik, de a Bp.-nek e kommentárja sokkal jelentősebb alkotás, semhogy a pusztán dícséreten felül a bíráló méltatásban rejlő elismerést ne igényelhetné. Míg a Bp.-nek Balogh—Illés—Vargha-féle háromkötetes magyarázata elsősorban didaktikus munka volt, amely a század elején a kódex elvi alapjait igyekezett a gyakorlatba plántálni, addig az Auer—Mendelényi kommentárban az elmélet csak a háttérben: a szerzők tudásában lebeg. Minden ízében gyakorlati célokat szolgál e kommentár, amely éppúgy híján van a frázisnak, mint a törvény üres parafrázisának, hanem éppen azt nyújtja, amit a gondolkodó jogász a kommentárban keres: a törvény értelmezésekor felmerülő kontroverz kérdések megoldását a bírói gyakorlatnak figyelembevételével. Ezt szem előtt tartva az Auer—Mendelényi kommentár 1400 oldalon lényegesen többet nyújt, mint előde kétezer oldalon. Hogy ez a kommentár nem oldja meg az összes kérdéseket, amelyeket a való életnek teremő fantáziája a jövőben még esetleg felvet, az nyilvánvaló. Ebből a szemszögből nincs tökéletes kommentár, mint ahogy nincs tökéletes törvény sem. Auer és Mendelényi becsületes munkája mégis a legjobbat nyújtja, amit a két kiváló képzettségű kriminalista elfogulatlan kritikai szemlélettel nyújtani tud. A most megjelent kötetre vonatkozólag mégsem hallgathatunk el egy észrevételt. Ebben a kötetben közlik a szerzők a Bp. XIX. fejezetét az esküdtbíráskodásra vonatkozó néhány általános megjegyzéssel, de a fejezet, valamint az 1897:XXXIII. minden magyarázata és a vonatkozó judikátúra ismertetése nélkül. Ebből az látszik, mintha a szerző az esküdtbíráskodásra vonatkozó anyagot nemcsak a jelenben, de a jövőben sem tekintené élő jognak, holott Mendelényi Lászlónak az 1928. évi jogászgyűlés tudós előadójá-

nak véleménye e kérdésben némileg eltért a kommentátorétól, sőt mi is bízunk benne, hogy a kommentár hosszabb életű lesz, mint az esküdtbíráskodást törvényellenesen felfüggesztve tartó 6976/1922. sz. rendelet. Viszont hasonló megfontolásból nem kifogásolható az egyszerűsítő törvények magyarázatának szükségszerűsége. E törvények a kötet végén, mint «melléktörvények» szerepelnek s nem a szerzők hibája, ha így a bűnvádi perjog hatalmas opus-ára talál a költő szava: *desinit in piscem mulier formosa superne*.

— **Társadalombiztosítási jogegységi határozat.** A budapesti kir. ítélőtáblának a társadalombiztosítási ügyekben alakított jogegységi tanácsa június hó 21-re kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Tekintettel arra, hogy az OTI-nak a munkaadó vagy megbízottja ellen az 1907: XIX. tc. 81.§-a alapján érvényesíthető megtérítési igényei tárgyában az 1921: XXXI. tc. életbeléptetése óta e törvény 11. §-ának 4. pontja és a 44,200/1921. I. M. számú rendelet 13. §-a értelmében a bírói eljárás az OTI. határozata ellen beadható fellebbezéssel indul meg, amelynek beadása előtt az OTI-nak kell határozatot hoznia, az OTI-nak ilyen határozatát az 1907: XIX. tc. 81. §-ának utolsó bekezdésében meghatározott kettő (2) évi elévülési időt félbeszakító jogcselekménynek kell-e tekinteni?

Ha igen, úgy az elévülés ideje mely naptól számít?»

«(Vonatkozással egyfelől a budapesti kir. ítélőtábla Mf. XIX. 532/1932., Mf. XVIII. 536/1932. számú, másfelől eltérőleg a Mf. XX. 506/1931. és Mf. XX. 6065/1933. számú ítéletére.)»

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközügyűlési szavazatok megoszolhatnak, abban minden ügyvéd egyetért: legjobb leírások sokszorosítások, fordítások «Tempo»-nál készülnek. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 639

HIRDETÉSEK.

A Könyvnap június 4-5-6-án lesz!

	Kötve
Molnár Ferenc: A Pál-utcai fiúk	P 2 [—]
Török Sándor: Az idegen város	« 2 ⁷⁰
Ady Endre összes költeményei	« 4 [—]
Babits Mihály: Az európai irodalom története, képekkel	« 3 ²⁰
Cholnoky Jenő: Földrajzi és statisztikai atlasz	« 12 [—]
Cholnoky Jenő: A Kárpátoktól az Adriáig, képekkel	« 4 ⁸⁰
Gulácsy Irén: Fekete vőlegények	« 5 [—]
Így írunk helyesen! (A Magyar Tudományos Akadémia által megállapított helyesírási szabályok bő szójegyzékkel, idegen szólások, közmondások, idézetek gyűjteménye)	« 1 ⁷⁰
Jókai Mór: Aranyember, kartonálva	« 2 ⁶⁰
Körmendi Ferenc: A boldog emberöltő	« 3 ⁶⁰
Lambrecht Kálmán: Az ősemlék, képekkel	« 4 ⁵⁰
Lyka Károly: Kis könyv a művészetről, képekkel	« 3 [—]
Márai Sándor: Egy polgár vallomásai	« 3 [—]
Mécs László: Válogatott költemények ... .. kb.	« 3 [—]
Papp Jenő: A mai Magyarország erkölcsrajza	« 3 [—]
Rákosi Viktor: Elnémult harangok	« 2 [—]
Szász Károly: A világirodalom nagy époszai	« 6 [—]
Szép Ernő: Dali, dali, dal	« 1 ⁹⁰

A könyvnap könyveit ajánlatos előjegyezni, miután egyes művek korlátozott példányszámban jelennek meg.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVKERESKEDÉSE

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Polner Ödön szegedi egyet. ny. r. tanár: Választójog és parlamenti kormányzás. — Dr. Horváth Barna szegedi egyet. ny. r. tanár: Modern jogelméletek. — Dr. Hubay László szegedi kir. ítéltáblai bírő: A rágalmazás és a hitelrontás találkozása. — Dr. Eisner Manó szegedi ügyvéd: A büntetőbírói ítélet indokolásáról. — Dr. Grüner István szegedi ügyvéd: Vadászati törvény és az általános magánjog. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 23. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXV. 2.

Választójog és parlamenti kormányzás.

A választójog kérdése ismét szőnyegre került. A közeledő reform tekintetében különféle híreket és értesítéseket olvashatunk; különféle kívánalmakról szerezhettünk tudomást. Egyike e kívánalmaknak az, hogy ezután egész vármegyékre, sőt talán többre kiterjedő nagy választási tagozatok együttesen több képviselőt válasszanak; a másik az, amely az előbbi kívánalommal nem feltétlenül kapcsolatos, de kapcsolatba hozható vele és igen gyakran kapcsolatos is, az ú. n. aránylagos választási rendszer, vagy kisebbségi képviselő.

A több képviselőt nagy kerületekben választó rendszer fennállhat a többségi képviselő elve mellett is, amikor az ily kerületekben választandó összes képviselők csak akkor megválasztottak, ha mind megnyerték a szavazatok többségét, vagyis, lajstrommal történő szavazás, csak egy lajstromnak összes jelöltjei választhatók meg s a szavazatok aránylagos szétosztása több lajstrom jelöltjei között nem foglalhat helyet.

Az ily többségi rendszeren alapuló lajstromos választást Franciaországban a nagy francia forradalom óta vagy ötször behozták és ugyanannyiszor elvetették.

Már ez önmaga bizonyítéka annak, hogy kétélű fegyver, melylyel kísérletezni nem célszerű, bár a sokszoros változtatgatás oka a szélsőségek között mozgó állhatatlan, ideges francia szellemben is kereshető.

Bizonyos azonban, hogy úgy ez a rendszer, mint az aránylagos választási rendszer gyengíti a választók és megválasztottak közötti kapcsolatot; a pártokat jogintézménnyé és a parlamentet a pártvezetőségek által kinevezett egyének testületévé teszi. Ezenkívül mind a két rendszer megnehezíti a parlamenti kormányzás lehetőségét, és ezért, ha a parlamenti kormányzásra még súlyt helyezünk, mind a kettőt mellőzni kellene.

A parlamenti kormányzás rendszere napjainkban hitelét veszítette, amint hangoztatják, csődbe került és Olaszországban, Németországban, Ausztriában már mellőzték is.

E csődnek oka azonban nem a rendszerben magában van, hanem abban, hogy a rendszert nem tudták kellően alkalmazni és nem tudták elkerülni a rendszert fenyegető veszélyeket, s a helyett, hogy e veszélyeket igyekeztek volna elkerülni, magát a rendszert dobták félre.

Nekünk, magyaroknak, azt hiszem, ragaszkodnunk kellene e rendszerhez, vagyis igyekeznünk kellene arra, hogy az fennmaradjon és inkább arra kellene törekednünk, hogy veszélyeit kerüljük ki, mintsem hogy egymással helyettesítsük.

Történelmünk egész fejlődési főiránya, a magyar nemzet politikai gondolkodásának az alkotmányosság felé hajló szelleme arra mutat, amerre a parlamenti kormányzás menete halad és ez az

oka, hogy bár parlamenti kormányrendszerünk sok gyengeségben szenvedett és szenved még most is s mondhatnók, hogy bizonyos szempontból a gyermekbetegségeket még nem állotta ki egészen, az mégsem fajult el annyira és nem érte el a sülyedésének azt a fokát, amelyre a nevezett és más európai országokban — Angliát kivéve — eljutott.

A parlamenti kormányrendszer az állam szubsztrátumának, az állam népének, vagyis az állampolgárok összességének hivatott része és illetékes képviselője által meghatározott és nyilvánított akarat és irány szerint való kormányzás a nép egészének, vagyis az állampolgárok összességének érdekében, céljai megvalósítása végett.

Minden helyes kormányzásnak ez utóbbi célra és érdekében kell történnie, de a célok és érdekek felismerése, és az arra szolgáló eszközök és módok, az oda vezető utak megválogatása tekintetében különféleké lehetnek a felfogások és irányok és ez irányok meghatározása és felfogások érvényesülése az állampolgárok közreműködésével a parlamenti kormányzás rendszerének a rendeltetése.

De éppen azért, mert az összesség érdekeinek és céljainak elérésére szolgáló eszközök és módok különféleké s a felfogások e tekintetben eltérők lehetnek, a legalkalmasabbak megválogatása és meghatározása az egymással megegyező irányokat és felfogásokat egyesítő pártoknak egymással való küzdelme, esetleg meggyőződése útján történik; ami a parlamenti kormányrendszert a valóságban a pártok felfogása, iránya szerinti, a pártokon alapuló kormányzássá teszi.

Kétségtelenül ezzel vannak kapcsolatban a parlamenti kormányrendszer veszélyei.

A pártkormányzás önmagában nem káros. Ellenkezőleg, meghatározott irányú, következetes és állandó, szilárd és öntudatos, szabadon alakult párt által támogatott kormányzás kívánatos és előnyös. Csak ha az ily pártkormányzás az összesség érdekében és céljai helyébe valamely rész érdekének elérését teszi, ha a pártnak, mint mindig csak résznek (hiszen «pars» annyi, mint rész) fenntartása, illetve hatalmon tartása öncéllá lesz, s ami ezzel rendszerint össze van kötve, a párt tagjai egyéni érdekei kielégítésének eszközévé válik, akkor válik az ily pártkormányzás károsná.

Különösen két veszélytől kell a parlamenti kormányrendszernek, mint Scyllától és Charybdistől óvakodnia. Egyik az egyoldalú pártmonopólium, a másik a párttöredékesség, sokpártúság.

Az egyoldalú pártmonopólium, amidőn a váltakozás lehetőségének kizárásával állandóan egy párt marad a kormányon, rendszerint együtt jár az előbb jelzett káros következményekkel.

A párttöredékesség esetén pedig, midőn a kormányzás nem támaszkodhatik egységes szilárd nagy pártra, hanem különféle részérdekek körül és alárendelt irányok szerint csoportosult apró pártok, vagyis inkább párttöredékek közötti alkukon, szövetekezéseken, ú. n. koncentrációkon, blokkokon alapul — eltekintve attól, hogy ilyenkor is mindig a pártérdek nyomul előtérbe — szilárd, következetes, állandó kormányzat nem lehetséges.

Csakis az ú. n. kétpártrendszer mellett egészséges a parlamenti kormányzás, mely az előbb jelzett veszélyekkel és károkkal nem jár. Ott tehát, ahol a parlamenti kormányzást fenn akarják tartani, a kétpártrendszer nemesak elméleti ábrándozás, hanem, mondhatnám, «kategorikus imperativus», feltétlen parancs, amelyet el kell fogadni s amely nemzet és társadalom ezt a rendszert nem fogadja el és nem tudja megvalósítani, az csak politikai éretlenség.

géről, kiskorúságáról, vagy egészségtelen alkatáról tesz tanúbizonyságot.

A kétpártrendszer a dolog természetében is fekszik. Az államéletben minden kérdés két szempontból bírálható el, minden intézkedés két irányban haladhat. Az egyik az egyén felett hatalmat gyakorló összesség szempontja, a másik az összességnek alárendelt egyén szempontja. Ez az állami élet két sarkpontja és e két sarkpont között mozog egyik, vagy másik irányban az államélet minden kérdésére vonatkozó intézkedés.

Az államéletben hol az egyik, hol a másik irányban való haladásra van nagyobb szükség, s ezért a két irány egymást mindig felválthatja; de felváltás előtt is ellensúlyozhatja. A pártok alakulása legtermészetesebben e két irány és elv körül történhetik, neveztesse azokat bárhogyan, és e kétirányú pártban minden mellékszempontnak az iránya helyt foglalhat; ezeken kívül semmiféle mellékszempontnak nem lehet állandó indoklottsága arra, hogy külön pártalakulásnak alapjává váljék, legfeljebb átmenetileg, ideiglenesen, mintegy olyképp, midőn valamely élőlény természetes fejlődésének irányát valamely véletlen esemény megzavarja, amikor a fejlődés irányának visszatértéig rendkívüli képződmények is lehetségesek.

Az egyoldalú pártmonopólium, úgy látszik, inkább a szűkkörű választójog mellett fordul elő.

A párttöredékességet inkább a széleskörű választójog okozza könnyen érthető okoknál fogva.

A középút, vagyis a helyes pártalakulás itt is a kétféle választójog között van, legalább addig is, míg a szélesebb választójog által politikai hatalomhoz jutottak a kellő önkorlátozás és önfegyelmzés által a megfelelő belátásra nem jutnak.

Rendkívül előmozdítja a párttöredékességet, mely napjainkban a legtöbb európai államban csődbe juttatta a parlamenti kormányrendszert, az ú. n. aránylagos választási rendszer. Ennek elvi alapja az, hogy a választók körében keletkezhető vagy azok közt előidézhető minden párt országos arányának megfelelően bejusson a parlamentbe. Természetes, hogy az ily lehetőség melegágya az apró-cseprő pártocskák és töredékek keletkezésének. A parlamenteknek azonban nem az a célja, hogy bennök minden képzelhető nézet és irány helyet foglaljon.

Ha a parlamentek célja csupán a véleményezés lenne, akkor indokolható volna, hogy abban mindenféle nézet képviselve legyen. De a parlamentek célja az, hogy a kormányzás alapirányának meghatározója legyen, szilárd alapja és támasza a kormánynak, mely azután a törvényhozásnak is előkészítője és irányítója. Különösen fontos ez akkor, ha a parlament a törvényhozást egészen kiadja a kezéből, jóformán az egész törvényhozást a kormányra ruházza, mint nálunk történt.

A párttöredékességnek, sokpártúságnak alkalmatlanságát és veszélyességét belátták már több államban. Ott is, ahol az aránylagos választási rendszer járványszerű elterjedése megvan, kerestek mesterséges eszközöket, hogy a pártok elaprózódásával szemben egy pártnak túlsúlyt biztosítsanak. Erre való volt az Olaszországban 1923-ban behozott az a választási rendszer, amely szerint, ha az általános választásokon az egész országból valamely pártra az aránylagos választási rendszer szerint a szavazatoknak viszonylagos többsége esett (legalább egynegyed része), akkor ez a párt megkapja a képviselői helyeknek nemcsak viszonylagos többségét, hanem az abszolút többségnél is nagyobb, önkényesen megállapított kétharmad részét; míg a többi, kevesebb szavazatot nyert párt az üresen maradt helyeken osztozkodik, természetesen jóval kisebb arányban, mint amely a szavazatok arányában megilletné.

Ez a választási rendszer csakhamar iskolát teremtett és az 1926. évi romániai választási rendszer is elfogadta lényegben; s Romániában ma e szerint választanak.

E rendszert a *mesterségesen hatványozott többségi* rendszernek lehet nevezni.

Első alkalmazási helyén azóta mellőzték, mert Olaszországban a parlament ú. n. képviselői kamarája ma lényegben a törvény által monopolizált egyetlen pártnak vezetősége által a választók hozzájárulásától feltételezetten kinevezett testület.

Nyilvánvaló, hogy az előbb ismertetett olasz-romániai választási rendszer lényegében már szintén nem választási és még kevésbé aránylagos választási rendszer, amiből pedig kiindult.

Ez is csak egyik tanúbizonysága annak, hogy tulajdonképp nem a parlamenti kormányrendszer került csődbe, hanem sokkal inkább

az idő előtt túlságosan kiszélesített választójog és az ú. n. aránylagos választási rendszer, melyet a kiszélesített választói jog ellen-szerűen nagy matematikai készséggel, de kevés politikai előrelátással kieszeltek és alkalmaztak.

A párttöredékesség megakadályozása, sőt a kétpártúság biztosítása végett más eljárás is képzelhető. Így p. o. az, amelyet «országos pótválasztások» rendszerének lehetne nevezni. Ez röviden abban áll, hogy az első választások után helyet foglaló pótválasztások döntsék el, hogy a választások küzdelmébe belement pártok közül, ha többen voltak kettőnél, melyik kettő kerüljön a parlamentbe.

Ez az eljárás részletesebben a következő:

A választások egy-egy képviselőt küldő, elég kicsiny kerületekben («uninominalis» választás) folynak le a többségi rendszer szerint. Jelöltek mindenfelé pártárnyalat szerint állíthatók.

A lefolyt választások alapján hivatalosan megállapítatik, hogy az egész országban megválasztott jelöltek milyen párthoz tartoznak. A *legtöbb helyen nyert két párt* megválasztott jelöltjeinek választása megáll, s ők a választásuk máskülönböni érvényességének feltétele mellett végleges képviselőkké válnak; a többi kerületekben a választások megdőlnék s azokban *új választásokat* kell tartani, amelyekben már csak azon két párthoz tartozó jelöltek léphetnek fel, amelyek az első választáson a legtöbb helyet nyerték el és csak az ő megválasztásuk érvényes.

E rendszer kétségtelenül biztosítaná, hogy a választásokon kettőnél több ne kerüljön be a parlamentbe, különösen, ha az időközi választásokra is kiterjedne a kétpártúság korlátja; de azt már nem biztosítaná, hogy a megválasztott parlamentben újabb pártok ne keletkezhessenek. Ennek megakadályozása végett további korlátozó szabályokat kellene alkalmazni.

E kötelező szabályok is mutatják a rendszer merevségét, bár végeredményben a pártok kérdésében mégis a választóknak kellene határozni. E szempontból ama másik fentebb jelzett rendszer felett határozott előnnyel bír. Nemzetiségi kisebbséggel bíró országokban persze azt is megakadályozná, hogy nemzetiségi alapon alakuljanak pártok. Ilyen alapon álló pártok alakulása azonban már önmagában egészségtelen állami állapotnak a jele.

Mindeme mesterséges eszközöknél megnyugtatóbb a választásra feljogosított társadalmi rétegeknek kellő politikai belátása és józan érzéke, amellyel biztosítani tudják azt, hogy egészségtelen pártalakulásokkal a parlamenti kormányzás el ne fajuljon és az elfajult és megromlott parlamenti kormányzás helyébe ne lépjen a diktatúra.

Dr. Polner Ödön.

Modern jogelméletek.

Az általános jogelméleti kutatás mai irányairól felvett pillanatfelvétel is bizonyos jellegzetes fejlődési vonalak kialakulását mutatja.

Ha csak a ma legelevenebb áramlatokat: a *Kelsen*-féle tiszta jogtant, a *Sauer*-féle kultúrfilozófiai irányt, a szabadjogi iskolákat (*Gény*, *Kantorovicz*), az angol-amerikai analitikus (*Hohfeld*) és szociológiai (*Pound*) iskolát, a pluralizmust (*Laski*, *Gurvitch*), a francia institutionalizmust (*Hauriou*, *Renard*, *Delos*) tekintjük is, a mai kutatás öröndetes közös vonásaként kiemelhetjük, hogy gazdagabb empiriával és ugyanakkor gazdagabb filozófiai hangszereléssel is dolgozik, mint a tegnapi. Sokkal magasabban áll a mai kutatás dogmakritikai öntudatossága is. Négy nagy nemzetközi folyóirat és az önálló publikációk polemikus részeiben folyó *bellum omnium contra omnes* gondoskodik arról, hogy a jogelmélet a maga hagyományosan hyperkritikus jellegét megőrizze.

A módszerért folytatott küzdelem még mindig erős. A tiszta normatív (*Kelsen*) vagy explikatív módszerek mellett a kombináló módszerek (*Gurvitch*) is előtérbe nyomulnak s az angol-amerikai írók a bírói funkció elméletében teszik gyakorlativá a módszertant (*Cardozo*).

Erős reakció tapasztalható a *formalizmussal* és az *imperatív elmélettel* szemben. Ez a hatalmas áramlat pluralistáknál, szociológusoknál, institutionalistáknál és szabadjogászoknál egyaránt érvényesül és részint a történeti iskola, részint a természetjog rehabilitálásával is kapcsolatos.

Erősen érvényesül a különböző irányokban a *funkcionális jogszemlélet*, amely nem annyira merev disztinkciókra, mint inkább

hatásbeli összefüggések felderítésére törekszik. Ezzel függ össze a jogpolitikai orientáció is, amely az elméletet a jog racionalizálásának kritikájaként hasznosítja.

A világnézeti megoszoltsággal és a dogmakritikai elmélyüléssel is összefügg, hogy a mai elmélet *polyphonikusabb*, mint a tegnapi. Olyan *egyszólamú* elméletek, mint a hatalom-, kényszer-, elismerés-, szerződési elmélet, vagy akár a merev pozitívizmus és a merev természetjog is, azért nem meggyőzőek ma, mert a szellemtörténeti analízis világosan mutatja, hogy mennyire *stilizálják* a jog komplex alakzatát. Ez azonban azzal is jár, hogy a mai elmélet a végső jogfilozófiai kérdéseket határozottan háttérbe tolja és függőben hagyja a funkcionális összefüggések kutatása kedvéért.

Merev állásfoglalásoktól és spekulatív kalandoktól irtózva a mai elmélet inkább a *nyitott rendszert* keresi. Erejét a gyakorlati jogélet hű megfigyeléséből és a filozófiai doktrinák kérelhetetlen kritikájából merítve, e kettős párlatból reméli spekulatív erőszak nélkül kivonni a bölcsék követ. A jogesetek analizisére *Commons* műve a tanulságos példa, aki az amerikai judikatúra elemzéséből fejti ki a közgazdasági alapelveket. (*Legal Foundations of Capitalism*, 1924). A filozófiai doktrinák kritikájára pedig *Ross* könyve nyújt jellegzetes példát, aki a jogelmélet alapvetéseképpen azt akarja kimutatni, hogy a gyakorlati ismeret összes rendszerei intellektuális illúziók. (*Kritik der sogenannten praktischen Erkenntnis*, 1933). *Holmes*nak, *Cardozo*nak, *Isay*nek a bírói funkcióra vonatkozó kutatásai, *Holdsworth*nak gondos szellemtörténeti analízissel megírt kilencötöttes angol jogtörténete egyfelől, másfelől *Sauter* német és *Haines* amerikai kutatásai a természetjog tantörténetéről, *Menzel*, *Barker*, *Dunning*, *Laski* dogmakritikái oly fontos összetevői a mai elméletnek, amelyek nélkül arról jellemző képet alkotni alig lehet.

De ha a jogesetelemzés empiriája és a dogmakritika a legjellemzőbb és legtöbbet ígérő vonásai is a mai elméletnek, — mindkettő erősen *történetelméleti* szint ad neki — nem szabad megfedkezünk az *axiológiai* színárnyalatokról sem. A nagy világnézeti áramlatokon belül hatalmasan érvényesülnek olyan idealisztikus filozófiák, mint pl. *Spann* univerzalizmusa is. A pluralizmus is pregnáns axiológiai doktrínával dolgozik és besorakozik a természetjog reneszánszának sorhadába. Semmi sem oly jellemző azonban a mai elméletre, minthogy ez az új természetjog vagy jogmetafizika is történelemszemléletre, szociológiára vagy egyenesen ontológiára támaszkodik. A pluralizmus a komplex, növekvő interdependenciájú modern társadalom megfigyeléséből vezet le egy a mai korhoz alkalmazott Benthamizmust (*Laski*), az univerzalizmus pedig a maga értékmerőit intuitíve meglátott ontológiai törvényszerűségekből deriválja: *Spann*-nál pl. az igazságosságnak nincs is ideája, mint a konkrét egésznek (pl. állam), hanem az csupán a tagnak az a helyzete, hogy az őt kitagozó egész középpontja felé van fordulva (*Mittewendigkeit*). Az érték naturalisztikus, vagy ontológiai *«fundálása»* egyébként is érezhető tendencia a mai gondolkodásban.

Ha azt a merészséget, hogy ily különböző felfogásokat a *«mai»* elmélet közös nevezőjére hozzunk, meg lehetne bocsátani, akkor elmondhatnók, hogy a mai elmélet a jogot a társadalmi technika (*«social engineering» POUND*) legbonyolultabb gépezetének (*«Organapparat»*, *«Zwangsapparat» Kelsen*), vagy e gépezet szervezeti szabályainak tekinti. A súlyt a mechanizmus funkcióinak, tehát a jogalkotás, -alkalmazás, -fejlődés tanulmányozására fekteti. Ezen túl a jog mindenféle stilizálásától — egyik vagy másik tényezőjével való azonosításától — visszariad, de behatóan érdeklődik a jog és különböző tényezői — gazdálkodás, harc, hatalom, szokás, erkölcs stb. — közötti konkrét összefüggések, valamint a jog társadalmi funkciói iránt. A jogot legszívesebben egyszerűen a társadalmi érdekkielégítés általános értékszempontja elé állítja, de nem zárkózik el azoknak az összekötő vonalaknak felkeresése elől sem, amelyek a jogot épp a maga társadalmi funkciójában feltételezett abszolút érték szolgálatától való függésében ábrázolják. Az egész funkcionális szemléletet az alanyi joghelyzetek logikája teszi gyakorlatilag is használhatóvá és illusztrálhatóvá s e téren egyrészt a tiszta jogtannak, másrészt az analitikus iskolának (*Hohfeld*, *Kocourek*) vannak nagy érdemei.

Soha nem érezte jobban az elmélet a saját nézőponthoz kötöttségét, mint ma, amidőn a világnézetek küzdelme mintegy szemléltetően oktatja a doktrinák történeti alkalmosságát s azt is, hogy a jogelmélet nagy korszakai a jogfejlődés válságaival egybe-

esnek. A mai elméletnek nem csekély teljesítménye épp ez a kritikai öntudat, mely minden kategórikus állásfoglalást hipotézissé finomít. Ez emeli föléje oly reménytelen alternatíváknak, amilyen pl. a természetjog- és pozitívizmusé s teszi egyaránt fogékonnyá az empiria és a metafizika iránt. Erről a kritikai tartózkodásról azt mondhatnám, — amit *Kant* mondott a kötelességről, mint amely szerinte a boldogságra egyedül tesz érdemessé — hogy ha nem is garantálja, de a kutatást leginkább teszi méltóvá arra, hogy végre meghallja azt a suttogó feleletet, amelyet a jog élete ad arra a végső — a történeti valóság és a végső értékek együzt szemlélésében megoldódó — kérdésre, hogy mi is a jog lényege?

Dr. Horváth Barna.

A rágalmazás és a hitelrontás találkozása.

A Bv. (1914: XL. tc.) életbeléptét közvetlen követő időben az elmélet nem igen kutatta a rágalmazásnak és a becsületsértésnek a hitelrontáshoz való viszonyát, hanem meglegedett annak a megállapításával, hogy a hitelrontás vétségének statuálásával a törvény egy rég érzett szükségét elégített ki, amennyiben a rágalmazó tényállítás kihat a egyén hitelére is, de a hitelrontás nem mindig rágalmazás is egyúttal.

A rágalmazásnak és a hitelrontásnak egymáshoz való viszonyában azonban felvetette a gyakorlat azt a kérdést, hogy az egyidejűleg elkövetett két vétség egységbe olvad-e, vagy anyagi halmazatot alkot, továbbá, hogy csupán rágalmazás, vagy csupán hitelrontás miatt tett feljelentésre folyamatba tett bűnyűgyben a vádtól eltérően a másik deliktum akár egyedül, akár anyagi halmazatban megállapítható-e a vádlott terhére, ha a kettő ugyanazzal a tényállítással van elkövetve.

A kir. Kúria 1917. október 10-én B. I. 1200/1917. sz. alatt hozott határozatában az ugyanazon sajtóközleményben foglalt kitételek miatta rágalmazás mellett még hitelrontás címen is a vádlottat elítélhetőnek nem tartotta a következő okokból: «A megtámadottnak társadalmi értékével kapcsolatos vagyoni érdeke a Bv. 1—5. §-ában megfelelő védelmet talál. A Bv. 24. §-ában foglalt vétség fogalmi meghatározása, ezen törvény rendjében való elhelyezése, a védett érdekből folyó természete, új és így a szorosan körülvonalmazandó célt szolgáló rendeltetése ennél fogva arra a következtetésre kötelez, hogy ez a vétség csak akkor létesül, ha az üzleti hitelt, hitelképességet valótlán tényekre fektetett támadás éri a nélkül, hogy a támadás rágalmazást vagy becsületsértést foglalna magában. Ennyiben véd új területen a régi törvény által is oltalmazott érdeket a Bv. 24. §-a, amely tehát kiegészítő jellegű. Mivel pedig a vádlott ugyanazért a tényállításért, amely a főmagánvádló panasza szerint a hitelrontás tényálladékát is megállapítja, a rágalmazásban mondatott ki bűnösnek, a hitelrontás vétségében való bűnösségének külön kimondása a kir. Kúria törvényértelmezése szerint már ez okból sem foghat helyet.»

E határozatnak arra alapított indoka, hogy a Bv. 24. §-a kiegészítő jellegű, már magában véve sem helytálló, mert erre nézve a törvényben semmiféle támpont nincsen. A Bv. 24. §-a ugyanis nem az egyén társadalmi értékével kapcsolatosan, vagy azon keresztül védi a hitelképességet, hanem attól függetlenül.

A hitelrontás vétségének meghatározása a sértett fél társadalmi megbecsülésével semmiféle kapcsolatot sem foglal magában, úgy hogy ezért még az erkölcsi fogyatékosságban leledző az az egyén is, ki hiába keresné becsületét a bíróság előtt, hitelének veszélyeztetése miatt sikerrel léphet fel.

A Bv. törvény megalkotásáig az egyén gazdasági érdeke nem részesült védelemben; s az új törvény indokolása szerint is, éppen e régóta érzett szükségnek tett eleget a törvényhozó, amikor a hitelképességet büntetőjogi védelemben részesítette.

A jogilag védett értékek sorába ezzel egy új kategória lépett be: a gazdasági tisztesség érintetlensége, vagy mondjuk úgy, hogy az egyénnek a hitelhez fűződő gazdasági érdeke, amely az egyén társadalmi tisztességének értékétől merőben különböző, s ha azzal nem is egyenrangú, de semmiesetre sem alárendelt érték, amire egyébiránt a büntetési tétel egyforma nagysága is mutat. Az érdeksérelem elütő minőségénél fogva a hitelrontás nem olvadhat bele a rágalmazásba; és nem állhat e két deliktum az általános és különös törvény viszonyában és attól eltekintve, hogy a törvény nem mondja ki, hogy a hitelrontás csak akkor állapítható meg, ha más

bűncselekmény, nevezetesen rágalmozás nem forog fenn, szubzidiáris viszonyról sem lehet szó. Azt pedig mondani sem kell, hogy a rágalmozás vétsége és a hitelrontás vétsége egymással sem a vagylagosság, sem a helyettesítés viszonyában nem állhat.

Egységbe forrasztó tényező hiányában tehát anyagi halmazat felvételére vannak utalva, amint azt a kir. Kúria egy újabb, B. I. 5463/1927. sz. határozatában egyenesen ki is mondta azzal az indoklással, hogy «igenis, el lehet követni egy és ugyanazon újságcikkkel mind a két vétséget, amikor is azok egymással anyagi bűnhalmazatba kerülének. A rágalmozás ugyanis más jogi értéket, nevezetesen a sértett erkölcsi egyéniségét támadja meg, míg a hitelrontás vétsége a sértett vagyonjogát, tehát egy teljesen elütő és különálló másik jogi értéket fenyeget. Az a körülmény tehát, hogy a vádlott egy és ugyanazon cselekvősséggel, ugyanazon sértettel szemben követte el a két különálló jogsértést, még nem eredményezett cselekményegységet, mely utóbbi ilyen esetben csak akkor áll elő, ha az egyik eredmény, mint azonos jellegű kisebb tényálladék, beolvadhat az ezt úgyis magában foglaló, tehát azt felszívó szélesebb tényálladékba, ami azonban az adott esetben nem forgott fenn».

A bírói gyakorlat ezzel olyan irányba terelődött, amely az elmélet tanításának is megfelel. (Angyal: A becsület védelme, 67. lap.) Úgyhogy ma már vitásnak nem tekinthető, hogy a hitelrontásnak becsületsértéssel vagy rágalmozással való találkozása esetén anyagi halmazatot kell megállapítani.

Az előrebocsátott esetekben a szóbanforgó két deliktumot egyidejűleg, ugyanazon sajtóközleményben tett, de nem ugyanaz a tényállítás valósította meg. Kérdés már most, vajon egységbe olvad-e, vagy anyagi halmazatot képez a két bűncselekmény akkor, ha az ugyanazzal az egy tényállítással van elkövetve, mert ha nem is gyakran, de előfordult ismételt is, hogy a sértett hitelét veszélyeztető, illetve hitelképességét csökkentő tényállítás egyúttal rágalmozó jellegű is.

Egy ilyen esetben, amikor a vádlott ellen csupán hitelrontás vétsége miatt indult eljárás, az ítéletábra a vádlónak a minősítés miatt bejelentett fellebbezése folytán a cselekményt rágalmozással minősítette s a kir. Kúria ezt a döntést azzal az indoklással tette magáévá, hogy «a vád alapjául szolgáló tényállás valóság esetén csakugyan alkalmas arra, hogy a sértett ellen a bűnvádi eljárás alapjául szolgálhasson, vagy őt a közmegvetésnek tegye ki, az pedig kétségtelen, hogy az enyhébb jellegű és ugyanazon kijelentésre alapított hitelrontás a tettazonos, de szélesebb és általában súlyosabb tényálladékú rágalmozás vétségébe beolvadt és azzal a Btk. 95. §-a szerinti cselekményegységet alkot. (Kir. Kúria 1929. április 23. — B. I. 1988/1928.)

Ez a határozat két szempontból érdemel figyelmet. Míg egyrészt a Bp. 325. §-ában kifejezett elvet helyesen juttatja érvényre, amikor a tettazonosság keretében a vádtól eltérő minősítés lehetőségének utat nyitott, addig másrészt visszatért a régi gyakorlatra abban a kérdésben, hogy az említett két deliktum találkozása esetén egységgel, vagy többséggel állunk-e szemben, s ezzel bizonytalanná tette az e kérdésben való állásfoglalást.

Kétségtelen, hogy a tettazonosság a történeti esemény azonoságát feltételezi, de megköveteli a sértett érdek azonoságát is. Amikor a bíró a cselekményt minősíti, a történeti tények mellett azt is vizsgálja, hogy a vádló milyen érdeksérelmet panaszol, ennek az elbírálásánál pedig nem az a mérvadó, hogy a vádló hitelrontásnak vagy rágalmozásnak nevezte-e el a jogsértést, hanem az, hogy milyen eseményt ad elő, s ebből az eseményből milyen érdek sérelmét lehet felismerni. És ez természetes is, mert ha a panaszolt érdeksérelmet csak a vádló deliktummegjelölésében lehetne keresnünk, úgy a vádtól eltérően a cselekményt csak az ugyanolyan jogi értéket védő törvényszakaszok alá lehetne vonni, ami az ítékezés szabadságát az anyagi igazság rovására indokolatlanul kötné meg, mert ilyen felfogás mellett a vád minősítése csak korlátozott mértékben volna helyesbítható, hiányos minősítését pedig egyáltalán nem lehetne a törvénynek megfelelővel pótolni.

Amikor tehát a vádló hitelrontás miatt emel vádat, de olyan tényállást panaszol, amelyből az tűnik ki, hogy a sértett társadalmi értékének megtámadása révén közmegvetésnek is ki van téve, a Bp. 325. §-ának rendelkezésénél fogva a bíró szabadon minősítheti a cselekményt rágalmozással. Ezen a ponton egyetértek az idézett kúriai határozat állásfoglalásával, de nem osztom azt a felfogását, hogy a hitelsértés a rágalmozásba beolvad.

Beolvadásról ugyanis csak azonos vagy rokon jogi értéket támadó bűncselekmények között lehet szó, márpedig amiként azt fentebb kiemelttem; a merőben heterogén érdeksérelmek miatt a rágalmozás sohasem emésztheti fel a hitelrontást. Sem akkor, ha egyidejűleg, de más tényállítással, sem akkor, ha az ugyanazzal az egy tényállítással van ugyanazon személy sérelmére elkövetve.

Az a körülmény, hogy egyetlen tényállítás foglal magában kétféle érdeksérelmet, egyáltalán nem bonyolítja a kérdést, mert a magyar büntetőtörvény az eredmény-elméleten épült fel, s ennek velejárója az, hogy annyi bűncselekmény létesül, ahány különböző eredmény következik be. Az uno actu elkövetett cselekményeknél is annyi deliktum anyagi halmazatáról beszélünk, ahány különálló konkrét érdeket sértett ugyanaz a fizikai cselekvés vagy mulasztás.

Mimhogy pedig a felvetett esetben ugyanaz a vádbavett tényállítás magában foglalja úgy a rágalmozás, mint a hitelrontás minden ismérvét, a vádnak csupán hitelrontás vétségére való alapítása nem akadályozza annak, hogy a bíró a történeti eseményből kivilágító két eltérő érdeksérelmre tekintettel — tehát megmaradva a tettazonosság keretei között — a két deliktum anyagi halmazatát állapítsa meg.

Az előadottakból nyilván következik tehát, hogy a bíró a történeti eseményből felismerhető egyetlen érdeksérelmet esetén ennek minéműsége szerint szabadon minősítheti a cselekményt a vádtól eltérően akár rágalmozással, akár hitelrontással, ha pedig mind a két érdeksérelmet kiviláglik a tett leírásából, úgy, bármilyen címen emelték is a vádat, e két bűncselekmény anyagi halmazatát lehet és kell is megállapítani; de a valóság bizonyítása miatt eltérő perkezelést igénylő rágalmozást ez esetekben is csak úgy állapíthat meg a vádbeli minősítéstől eltérően, ha a Bp. 325. §-ának 3. bekezdésében írt szabályt megtartotta.

Dr. Hubay László.

A büntetőbírói ítélet indokolásáról.

Az ítéleti indokolás problémája az alaki jog azon kérdése közé tartozik, amelyek voltaképpen megoldását a törvény úgyszólván teljes egészében a bíróságok gyakorlatára hagyta. Bűnvádi perrendtartásunknak ma már csak emlékként élő 328. §-a megadta ugyan az ítéletek indokolásának legáltalánosabban értelmezett kereteit vagy talán inkább: néhány legfőbb irányvonalát, de már Varga Ferenc joggal panaszolja,¹ hogy e fontos kérdés szabályozása nem történt meg eléggé világosan és kimerítően; kielégítő összhangban a bűnvádi perrendtartás revíziós rendszerével.

Nem feladatom e helyütt, hogy a törvény szűkszavúságának okaival foglalkozzam és hogy azt a kérdést vizsgáljam, miképpen alakult ki bírói gyakorlatunkban az ítéleti indokolás jogintézménye. Az utóbbi vizsgálódás felette érdekes és tanulságos lehetne, mert megvilágítaná bíróságainknak ebben az irányban kifejtett nagy erőfeszítéseit és sokszor igen magas színvonalon álló munkásságát, amelyekből komoly tanulságok is kínálkoznak. A hely korlátozottsága azonban erre a vizsgálódásra ezúttal nem ad alkalmat.

Hogy a bíró ítéletét indokolni köteles és hogy az indokolásnak ki kell terjednie úgy a tényállás megállapítására, mint annak jogi értékelésére, olyan jogelv, amelyet az újkori jogfejlődés során soha és sehol nem vontak kétségbe. Másrészről szembeűnő tény az, hogy különböző idők és irányzatok, legalább a gyakorlatban, igen eltérően értékelték az alaki jognak ezt a fontos intézményét; felismerhetően a szerint, hogy mily fokban kedvezett valamely kor felfogása a politikai és társadalmi szabadságeszméknek, és hogy mennyiben élt a jog valóban önálló életet vagy vált saját lelkétől idegen függvényévé a közhatalom próbálkozásainak vagy a bürokrácia túltengésének.

Jogirodalmunkban sem találjuk a kérdés jelentőségéhez mért érdeklődés produktív jelenségeit.

Alaki alaptörvényünk miniszteri indokolása a jogi indokolás szükségességét külön nem motiválja, a tényállás indokolására vonatkozóan pedig csak azt emeli ki, hogy az indokolásra azért van szükség, mert *csupán az nyújt garanciát a bírói önkény ellen.* Ezt a szempontot azonban az indokolás igen élesen világítja meg

¹ Edvi—Balogh—Varga: A Bűnvádi Perrendtartás Magyarazata II. kötet, 445. oldal.

akkor, amikor azt mondja, hogy indokolás mellett számot kell vetni a bírónak magával, és gyakran éppen az indokolás átgondolásánál veszi észre, hogy puszta sejtelen és benyomás vezetik meggyőződését, mely a szigorúbb indokolás kritikáját ki nem állja».

A törvényhozónak ezt az éleslátó szempontját továbbvive, *Finkegy Ferenc* erős jogérzéssel utal arra,² hogy «az indokolás az, ami meggyőzi a feleket, a közönséget és a felsőbb bíróságokat az ítélet alaposágáról és helyességéről és ami biztosítékot nyújt az iránt, hogy a bíróság nem önkényesen, nem pusztán a rokonszenv vagy ellenszenv alapján hozta meg az ítéletét, hanem az ügynek beható, gondos megfigyelése, lelkiismeretes tanulmányozása után és a büntetőtörvények alapos ismeretével és azok igazságos alkalmazásával».

Ezekből az idézetekből láthatóan elsősorban a *közjogi* szempont az, amely az ítéleti indokolás jogintézményének helyes és teljes érvényesülését kívánja, ám a közjogi érdek mellett nagy fontossággal bír a tisztán *alakijogi* szempont is, amely kimerítő szabályozást igényel és kifejezett, következetes összhangot követel meg az indokolásnak, valamint a rendes és a rendkívüli perorvoslatoknak rendszere között. Legutóbbi egyszerűsítési törvényünk újból és a korábbi jogállapothoz látszatra tüzetesebben szabályozta az ítéleti indokolás kérdését, igaz, hogy a tehermentesítés egyoldalú gondolatával, de megállapítható, hogy a bonyolult kérdés szerencsésebb megoldását sem az egyik, sem a másik irányban nem segítette elő. A Te. 112. §-ának negatív rendelkezései csak olyan jelenségek kiküszöbölésére irányulnak, amelyek addig is a gyakorlatnak a törvény szövegétől független hibái voltak, pozitív előírásai pedig sem garanciálisan, sem eruditíve nem jelentenek nyereséget. Ez a megítélés nyer kifejezést *Vámbéry Rusztemnél* is³ és a gyakorlati jogásznak meg kell állapítania, hogy bíróságainak a Te. 112. §-ához igazodó gyakorlata az egész vonalon visszateszt és nem fejlődést tükröz vissza.

Fokozza a gyakorlat nehézségeit az a tény, hogy a Te. 112. §-a nemcsak a Bp. 328. §-át pótolta új szabályozással, de hatályon kívül helyezte a Bp. 327. § 2. bekezdésének a) pontját is, aminek következtében az ítélet rendelkező része többé nem tartalmazza a cselekménynek a történeti tényekből és a törvényi elemekből vett szabatos körülírását. Ez a módosítás nemcsak a tettazonosság felett való őrkdésen ütött csorbát, de megfosztotta a bírót attól az önellenőrző, tisztázó és selejtező munkától is, amelyet már a rendelkező rész szabatos átgondolásánál kellett elvégeznie s amelynek folytán a Bp. 327. § 2. bekezdése 2. pontjának érvényessége idején a bíró gyakran elkerült olyan mérlegelési hiányokat és tövedéseket, amelyek most esetleg csak az indokolás megszerkesztésénél kerülnek elő.

Nem remélhetjük, hogy az ítéleti indokolás kérdése belátható időben ismét törvényi szabályozás alá vétessék. Mégsem vélem hiábavalónak, hogy a kérdés gyakorlati aktualitását hangsúlyozzam s az érdeklődés felkeltése céljából is, hosszas fejtegetések helyett egy törvényhely-szövegezési elgondolást közöljek, amely a Te. 112. §-ának szóhasználatához alkalmazkodva s a novella intencióival is számolva, hitem szerint megvilágítja a kérdést s annak kielégítőbb megoldását.

Ez az elgondolás a következő:

«Az ítélet indokolásában elő kell adni a bíróság által megállapított azt a tényállást, amelyen az ítélet rendelkezései alapulnak. A tényállásnak — a tények történeti és okozatos összefüggésében — fel kell ölelnie mindazokat a tényeket és ténybeli körülményeket, amelyek, az alanyi és a tárgyi bűnösség kérdésében, a vád és a védekezés szempontjából fontossággal bírnak.

Olyan tények tekintetében, amelyek valósága, értelme vagy jelentősége a felek között vitás, a tényállásban vagy az indokolásnak ahhoz fűződő részében ki kell fejteni, hogy a bíróság mely tüzetesen megjelölt bizonyítékok alapján és milyen következtetések útján állapította meg valamely tény valóságát vagy valótlan-ságát, illetve ítéleti értelmét és jelentőségét. Megfelelő esetben tüzetesen elő kell adni azt is, hogy a bíróság milyen okokból nem tulajdonított bizonyító erőt valamely bizonyító eszköznek.

A tényálláson kívül minden esetben ki kell fejteni azokat az okokat, amelyek a jogi kérdések eldöntésénél, valamint a főtár-

gyaláson tett, de elutasított indítványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak.

A perorvoslat folytán hozott ítéletek indokolásánál okszerűen ugyanezeket az elveket kell követni akkor, ha a felsőbbfokú bíróság ítélete akár a tényállást, akár a jogi kérdések megoldását illetően az alsóbbfokú bíróság ítéletétől eltér.»

Megfontolandó volna az is, hogy nem kellene-e adott esetben a Bp. 384. § 5. pontja értelmében semmiségi oknak tekinteni azt, ha az ítélet az indokolás fenti elvei ellen vét.

Végezetül el kell ismernem, hogy a nehézségek uralkodó oka mindazonáltal nem maga a törvény. Az indokolás jogintézményének mai törvényi szabályozottsága mellett is lehet eszményien magas nivón és helyesen indokolni. Ám a megismétlődő leegyszerűsítési akciók — az igazságszolgáltatásnál is mind erősebben érvényesülő bürokratikus felfogás, amely a jogerősen elintézt ügyek számával és nem a bírói munka kvalitásával minősít —, a bírák létszámának folytonos apasztása, az egyesbírói intézmény kiépítése és a járásbírói hatáskör kiszélesítése útját állják annak, hogy az ítéleti indokolás rendje szervesen tovább fejlődjék vagy akár csak megőrizze a háború előtt volt birtokállományát. Talán nem volt felesleges rámutatni arra, hogy a büntetőigazságszolgáltatás egyik legfontosabb fundamentuma, az ítéleti indokolás korábbi birtokállományának megővése érdekében is tenni kellene valamit.

Dr. Eisner Manó.

Vadászati törvény és az általános magánjog.

Egy egészen speciális jogterületet kívánok e szerény cikk keretében érinteni, amelynek gyakorlati vonatkozásai azonban mind szélesebb körben érdeklik a magyar Alföld és Dunántúl vadakban egyre dúsabb területeinek mezőgazdaságát. Az apróvadak által okozott mezei károkról van szó.

A vadászati jogról szóló 1883:XX. tc. 7. §-a a vadak által tett károk megtérítéséről akként rendelkezik, hogy csak a fővadak által a vetésekben okozott minden kárért tartozik teljes kárpótlással azon birtokos, akinek vadászterületén a fővad tenyésztetik. A törvény tehát a kárkövetelés lehetősége kérdésében különböztet a fővad és apróvad között, az előbbihez sorolva kifejezetten csak a szarvas és däm vadat, amely felsorolást annál is inkább elhatároló taxációnak kell tekinteniünk, mert egy későbbi rendelkezés kifejezetten csak a vaddisznóval bővítette még a fővad fogalmi körét.

Az idézett törvény tehát — mint lex specialis — *kizárja* az apróvadak által okozott károk követelésének lehetőségét. A joggyakorlat követte is ezen egyéül helyesnek tekinthető törvényértelmezést, amidőn a kir. Kúria kimondotta, hogy a mezei nyulak által okozott károkért kártérítést követelni nem lehet. (K. 5268/1894.), továbbá, hogy az őzek által okozott károk megtérítése sem követelhető.

Hogy helyes és méltányos-e ezen törvény és ennek nyomán kifejlődött gyakorlat, erről lehetnek eltérőek a vélemények, ám a törvény él és így alkalmazása kötelező.

A romló gazdasági viszonyok az utóbbi években egyre több keresetet szültek, amelyek apróvadak utáni mezei károk követelését kísérelték meg a vadászterületek tulajdonosaival, illetve haszonbérlettel szemben. Perértéknél fogva ezen jogügyek a felsőbb bíróságok elé alig kerültek, így az említett későbbi határozatok nem ismeretesek. Az alsóbíróságok döntései legnagyobbbrészt egyszerűen hivatkoznak a fenti törvény kártérítést kizáró rendelkezésére és elutasítják a keresetet.

Az utóbbi időben azonban hallunk oly felfogás és jogi kísérletről, amely a lex specialis vadászati törvényről igyekszik valahogyan *átvinni* a kérdést az általános magánjog területére és azt vallja, — mely álláspont egy járásbírói ítéletben is kifejezésre jutott — hogy a törvény nem ellenkezik azon jogi alapelvvel, mely szerint aki másnak kárt okoz, azt megtéríteni köteles. Felmerülhet azonban a kérdés, vajon ki itt a kártokozó «aki», — a vadászterület tulajdonosa-e, avagy a káposztát legelő nyúl, a szőlőt csipkedő fácánkakas?

El nem fogadható ugyanis az az analógia-kísérlet, amely a vadászterület birtokosát «állattartónak» kívánja minősíteni, és utal a mezőrendőri törvényre és a magánjogi törvényjavaslat 1739. §-ának az állattartó kártérítési felelősségéről szóló rendelkezésére.

² A Magyar Büntető Perjog Tankönyve, 447. oldal.

³ A Bp. a B-listán, Jogtudományi Közlöny, 65. évfolyam, 54. oldal.

Nem szorul bővebb magyarázatra ennek az analógiának erőltetett helytelensége. A vadászterület birtokosa a vadak tekintetében állattartónak nem tekinthető, mert ez alatt az általános magánjog is természetsszerűleg csakis azon állatot értheti, amely az ember rendelkezési lehetőségén, tehát hatalmi körén belül esik. E szerint tehát felel a gazda meg nem kötött tehenének tilosban való leeléséért, de nem felelhet a vadászterület jogosítottja a rendelkezési lehetőségén kívülálló, például fácánvadért, amely ide vagy oda, esetleg hosszú kilométerekre repül és így a jogosított hatalmi körén kívül esik.

Minden vad *res nullius*, amelynek tulajdonjogát és a felette való rendelkezési jogot és lehetőséget a vadászatra jogosított csak akkor szerzi meg, ha a vadat nem tilalmi időben okkupálja, lelövi, vagy megfogja. Mindaddig tehát, amíg a vad *res nullius*, amíg tehát a jogosított hatalmi körén kívül esik, addig annak netáni kártételéért is kizárólag csak a speciális törvényben megállapított esetben lehet szavatosságról szó.

Utalhatunk e tekintetben Kolosváry Bálint egyetemi tanár «Vadászati Jog» című könyvében foglalt azon érvelésére, mely szerint a *res nullius*-on, még ha a vadászati jogosított kizárólagos el-sajátítási joga alá is vannak utalva, a tulajdonjog szoros szerkezete, a károkozás elhárítására alkalmas tulajdonosi rendelkezések lehetősége nem érvényesül. A vadászatra jogosított a kizárólagos el-sajátítása alá utalt vadakkal nincs kapcsolatban oly értelemben, mint az állattartó gazda a maga állatával. Levonható tehát ezen helyes értelmezésből az a jogi következtetés, hogy «a vadkárért merőben objektív alapon, tehát a vétkeességtől függetlenül keletkező kártérítési kötelezettség a kártokozó vadnak csak abban a keretében mozoghat, amelyet a mindenkori pozitív törvények kijelölnek».

A netáni *vétkeesség* kérdését az előbb említett álláspont a tenyésztés fogalmával igyekszik kapcsolatba hozni. A vadászati jog szempontjából azonban ezen fogalom alatt csak a mesterséges szaporítást, vagyis azt a tenyésztést kell értenünk, amely a vadászat rendeltetésszerű gyakorlásán egyrészt túlmenően a vadat már nem a vadászat hivatás- vagy sportszerű gyakorlása céljából neveli, hanem üzletszerűen, nyereszkesedés céljából, például élő állapotban való továbbeladásra tenyészt. Ha valaki vadászterületén mesterséges keltetőgéppel, vagy házityúk alá rakott fácántojásokkal kelteti a fácáncsirkéket, ez esetben még lehetne szó az állattartó analógiájának kiterjesztéséről és arról, hogy a kikelt és apró tenyésztett vadat a tenyésztő hatalmi körében tartja, de itt is csak addig, amíg az így tenyésztett vad el nem repül, amikor már *res nullius*-sá változik.

Ha mutatkozik is az általános magánjog rendelkezéseivel szemben jogi *collisio* a vadászati törvény felhívott §-ával, ha bizonyos esetekben méltánytalannak is mutatkozik ezen speciális törvény fenti rendelkezése, mégis helyes jogi álláspontnak csak az tekinthető, hogy a törvény hatályban léte alatt alkalmazni ezt kell és az általános magánjogra vonatkozó *juris* analógia helyt nem foghat.

Dr. Grüner István.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **A mozgófényképüzem** engedélye olyan személyre szóló hatósági jogosítvány, amely a magánjogi forgalomnak nem tárgya, következésképpen az engedély vagy az engedéllyel nyert jogosítvány kihasználása csak azt illetheti, akit azzal az engedéllyel kiadó hatóság felruház. E részben a 8454/1920. M. E. számú rendelet 4. §-a a mozgófényképüzem folytatására jogosító mutatvány-engedélynek átruházását, haszonbérbeadását, vagy másnak átengedését tiltotta és a tilalom ellenére történt átruházást, haszonbérbeadást vagy átengedést hatálytalannak nyilvánította. Utóbb a 6900/1923. Bm. rendelet, majd a 640/1930. M. E. rendelet az engedélyesnek a tőkeszolgáltatásra vagy személyes közreműködésre kötelezett más személlyel való társulást megengedi ugyan, de ennek a szerződésnek jogi hatályát a m. kir. belügyminisztérium jóváhagyásához köti. (Kúria 1933. dec. 12. P. IV. 4550/1932. V. ö. Hj. Dt. 25., 94., 138., 156.)

2. **A vevőnek** a K. T. 356. § 2. pontja értelmében fedezeti vétel igazolása nélkül is jogos igénye van az árkülönbözetre. (Kúria 1934. jan. 10. P. VII. 1938/1933. V. ö. 654. és 655. E. H.)

3. **Árdrágítás.** Az a kifogás, hogy az ügylet árdrágító, lánc-kereskedelmi ügyletnek minősül, alaptalan már annál a körülménynél fogva, hogy a perbeli árunak a közforgalomban nyilván az árubőség folytán kialakult ára, a peres ügylet megkötése után igen jelentékeny mérvben esett; így a perbeli ügyletkötéseknek nem tulajdonítható árdrágító hatás. (Kúria 1934. jan. 31. P. VII. 6278/1932.)

4. **Játék.** Bírői jogsegélyben nem részesíthető játékügylet olyan esetben forog fenn, ha mindkét ügyleti félnek szándéka a tényleges teljesítésnek már eleve kizárásával csupán az árkülönbözet véletlen esélyeire irányul, vagy ha legalább az egyik ügyleti fél a másiknak ilyenirányú szándékát ismerte vagy ismerhette. (Kúria 1931. jan. 31. P. VII. 6278/1932.)

5. **Részvénytársaság igazgatóságának felelőssége.** A csődnyitás elmaradásából származható esetleges kárát, amelynek keletkezésénél a felperes nem kisebb mértékben, mint az alperesek, valamennyien a rt. igazgatóságának tagjai, közrehatottak, felperes a részben szintén hasonló kárt szenvedő alperesektől jogszerűen nem követelheti. (Kúria 1933. jan. 23. P. IV. 3139/1933.)

6. **A vasúti szolg. szabályzat 72. § 1/c) p. szerint** önmagában már az a tény, hogy az alkalmazott a büntetőbíróóság által a felmondási időt meghaladó szabadságvesztésre ítéltetett, feljogosítja a munkaadót arra, hogy a szolgálatot felmondhassa. S mivel a kegyelmezés jogának nem pertörles (Btk. 105. § 2. pont) alakjában, hanem a büntetés végrehajtásának kizárása céljából (Btk. 117. § 2. p.) történt gyakorlása a büntetés elengedése vagy enyhítése mellett nem szünteti meg a büntetendő cselekmény egyéb büntetőjogi következményeit is; a felmondás szabálytalanságára alapított felülvizsgálati panasz alaptalan. Nem érinti a felmondási jognak gyakorolhatását az a tény sem, hogy a büntetőbíróóság a felperesnek a szolgálatból való elmozdítását mellékbüntetésként ki nem mondotta, mert a büntetőbíróóságnak a szolgálat kérdésében való rendelkezése csak annyiban mérvado a munkaadóra, hogy a szolgálatból való bírói elmozdítás esetében a vasút büntetés terhével kötelezve van (Btk. 443. §) az elítéltnak elbocsátására. (Kúria 1934. jan. 18. P. II. 3311/1933.)

7. **Szolgálati szerződés.** Az alkalmazott élettartamával vagy szolgálatképességével meghatározott időtartamú szolgálati szerződésnek sincs az a hatása, hogy a munkaadó minden körülmények között, tehát akkor is köteles volna az alkalmazottját a szolgálatban megtartani, ha az alkalmazott a szolgálati köteleességei ellen vét: ellenkezőleg, a munkaadó ilyen ígéret ellenére is felbonthatja a szolgálati szerződést, ha arra az alkalmazott magatartásában rejlő nyomós oka van. (Kúria 1934. jan. 25. P. II. 5006/1932.)

8. **Férj szolgálata feleségénél.** Nincs sem jogi, sem erkölcsi akadálya annak, hogy a férj, aki a nejeének eltartására van kötelezve, külön díjazás nélkül fejtsen ki üzleti tevékenységet a nejeének társas-üzletében a társaság és a neje érdekében. (Kúria 1934. jan. 10. P. VII. 2973/1933.)

9. **Közvetítői díj** ellenkező megállapodás hiányában csak jogérvényesen létrejött, illetve feltétlenné vált ügylet esetén követelhető jogszerűen. (Kúria 1934. jan. 24. P. VII. 4428/1932.)

10. **Jogszokásról** csak akkor lehet szó, ha valamely helyen, időben, vagy körben egy tényleges szokást állandóan úgy alkalmaznak, hogy a köztudatba átment szokásjogi tartalmat nyer. Jogszokás hiányában a fennálló esetleges tényleges szokás csak akkor kötelező, ha azt a felek kikötötték. (Kúria 1934. febr. 7. P. IV. 748/1933.)

11. **A feltevés,** mint a jognyilatkozat indoka, forgalmi ügyleteknél csak annyiban jöhet számba, amennyiben azt a felek az ügyletbe kifejezetten felvették, vagy a másik szerződő fél a feltevést ismerte, vagy a kellő gondosság mellett felismerhette. (Kúria 1933. febr. 1. P. IV. 1627/1933.)

12. **Lemondás.** A kártérítési igényről lemondás következik abból, hogy a fél elismerte a szerződésből folyó tartozását és utóbb a kifizetését ígérte. A lemondás ugyanis nemcsak kifejezett nyilatkozattal, hanem azt kétségtelenné tevő ráutaló (concludens) tényekkel is történhetik. (Kúria 1934. jan. 30. P. IV. 4674/1933.)

13. **Vétel.** Annak, hogy a motor eladója jogi és tényleges átadási kötelezettségének eleget tett, nem az a jelentősége, hogy a vevők, ha a szállított motoron olyan hibákat vagy hiányosságokat észleltek később, amelyek csak az üzem közben, vagy hosszabb használat után állapíthatók meg, ezek miatt kifogásokat nem támaszthattak, hanem csupán az, hogy mivel a rendes üzembe helyezéssel kapcsolatos átvétel már megtörtént, és hibák, valamint

hiányosságok merülhettek fel az öthónapos üzembentartás ideje alatt helytelen kezelés következtében is, utóbb a vevők tartoznak bizonyítani azt, hogy a motor a törvényes és kikötött kellékeknek már az átadás idejében sem felelt meg. (Kúria 1934. jan. 31. P. VII. 2585/1933.)

14. Részvényvétel. Az a tény, hogy a részvények megvételekor a rt. vagyoni helyzete tekintetében a vevő tévedésben volt, alapot adhatna feltételei fennállása esetén arra, hogy a szóbanlévő vételi ügyletet a felperes az eladóval szemben tévedés címén megtámadja és a vételárat az eladótól visszakövetelje. (Kúria 1933. jan. 23. P. IV. 3139/1933.)

15. Tisztességtelen verseny s a Tvt. 1. §-ába ütközik, ha az alkalmazott (utazó) azzal a nyilatkozattal bírja a megbízójától vásárlásra a vevőt, hogy őt a versenytárs küldötte a vevőhöz. (Kúria 1934. jan. 24. P. IV. 3176/1933.)

16. Tisztességtelen verseny. Ha az áru anyaga a hirdetett anyagnak, minősége pedig az áruházak forgalmában a hirdetett minőségnek megfelelt, az ár pedig az önköltségi ár körül mozgott és jelentősen alatta volt a hasonló áruk forgalmi árának: a közzétett hirdetés nem tartalmazott valótlan és megtévesztésre alkalmas adatokat (Tvt. 2. §.), amidőn az árut prima pouplin-ing gyanánt, dömping-áron hirdette. (Kúria 1934. febr. 8. P. IV. 4675/1933.)

17. Az italmérő által alkalmazott üzletvezető szokásos tevékenysége, mint túlnyomó részben nem szellemi irányító munka, nem az ipari tisztviselő, hanem az Ip. T. 92. §-a 3. bekezdése alá eső fontosabb teendőkkal megbízott iparossegéd munkakörének felel meg. (Kúria 1934. febr. 7. P. II. 4287/1931.)

18. Nyugdíj. Egymagában az a körülmény, hogy az alperes pénzintézet üzletmenete az általános gazdasági viszonyoknak az egész gazdasági életre kiható közismert leromlása folytán az utóbbi években lényegesen rosszabbodott, a szerződésileg kötelezett nyugdíjnak az 1932. június 1-től 1933. július 31-ig terjedő időre leszállítását kellőképp alá nem támasztja. (Kúria 1934. febr. 1. P. II. 2432/1933.)

19. A nyugdíjra vonatkozó az a megegyezés, hogy a munkavállaló hátrányosabb helyzetbe nem kerülhet, mint előző munkaadójánál, nem jelenti egyszersmind a kedvezőbb nyugdíjalap megállapításának a kizárását. (Kúria 1934. febr. 1. P. II. 2995/1933.)

20. A nyugdíj megállapítása dolgában folytatott tárgyalások a fizetés késedelmét nem mentik. (Kúria 1934. febr. 6. P. II. 5764/1932.)

H. D.

Szemle.

— **Szeged** a második állomás a J. K. vidéki körútján, amelynek célja, hogy jogi kultúránknak a fővárostól távol nyíló virágait is koszorúba fonja. Már az aranybullában (XXV. cikk) Szeged, mint privilegiált sörakodóhely szerepel s aligha véletlen, hogy az attikai sónak, amelyet a Magyar Alföld szikes televénye termelt, hasonlóképpen központi telepévé nemesült. Nem véletlen, hogy Mikszáth, Tömörkény, Móra Ferenc és a magyar szónak még számos ötletben gazdag művésze «fogadott szülőföldjének» tisztelte Szeged városát. Jogászi nyelven szólva tehát a háború után Szegedre irányult kultúrpolitikának nem annyira konstitutív, mint deklaratív jellege volt. Nem az Egyetem, nem a Tábla, nem a Kamara kölcsönöz Szegednek jogászi jelentőséget, hanem ellenkezőleg a jogi intézmények a helyben élő jogászoknak munkájából és tehetségéből merítik éltető erejüket. Mai számunknak — bocsánat a kifejezésért — mintakollekciója minden szónál ékeesebben hirdeti a jogászi gondolatok alföldi raktárának gazdagságát.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa június hó 2-án *Juhász Andor* elnökletével tartott ülésen a következő döntvényt hozta: «A haszonbérbeadott ingatlan vevője a telekkönyvbe be nem jegyzett haszonbérletet a törvényes felmondási idő megtartásával abban az esetben is felmondhatja, ha a vételi szerződés megkötésekor tudott a haszonbéri szerződésnek arról a kikötéséről, amely a haszonbérlet tartamát a törvényes felmondási időn túl terjedő időre állapítja meg.» (A döntvény indokolását Magánjogi Döntvénytárunkban közöljük.)

— **A kir. Kúria jogegységi tanácsának 33. számú büntető döntvénye:** «1. Annak a cselekménye, aki a másra büntett vagy vétség miatt kiszabott szabadságvesztésbüntetés kitöltésére vállalkozva ennek a büntetésnek kitöltése végett az illetékes hatóságnál jelentkezik és a büntetést egészben vagy részben kiállja, megállapítja úgy a Btk. 374. §-a alá eső bűnpártolásnak, mint a Btk. 400. §-a alá eső közokirathamisításnak a Btk. 96. §-a szerinti halmazatát.

2. Annak a cselekménye pedig, aki a reá büntett vagy vétség miatt kiszabott szabadságvesztésbüntetésnek kitöltésére mást rábír, ha az így rábírt személy ennek a büntetésnek kitöltése végett az illetékes hatóságnál jelentkezik és a büntetést egészben vagy részben kiállja, megállapítja úgy a Btk. 374. §-a alá eső bűnpártolásra való felbujtásnak (Btk. 69. § 1. pontja), mint a Btk. 400. §-a alá eső közokirathamisításnak a Btk. 96. §-a szerinti halmazatát.»

— **Márai Sándor** nem tartozik ugyan a jogi írók közé, de a most megjelent munkájáról: az *Egy polgár vallomásai*-ról szóló megemlékezés mégis lapunk hasábjaira kívánczok. E regényes történet ugyanis, mint minden igazi művészek alkotása, illusztrálja azt a sajátosan titokzatos kapcsolatot, amely a szónak teremtménye és a vele kifejezett gondolatnak igazsága közt megállapítható. Aki igazán költő, — és nehéz volna tagadni, hogy Márai élő íróink legjavából való — az nemcsak a jövőnek vátése, mint ahogy Jókai «megérezte» a csak később felfedezett csillagot, de vátése a multnak is. Amin nem a vaticinatio post eventum-ot kell érteni, hanem azt a misztikus tehetséget, hogy a gondolatnak meglátó erejével pótolja a szaktudást. Így volt lehetséges, hogy Márai Sándor könyvében a magyar jogtudomány egyik leglobogóbb lángelméjének következő jellemzése olvasható:

«Az egyik apai nagybácsi Pesten élt és jogot tanított az egyetemen. Azt tartották róla, hogy az eredeti koponyákban gazdag magyar századvég egyik legkülönösebb észjárású embere. Micsoda gazdagság volt ez az elmúlt magyar század, milyen tüneményes kiállítása tehetségeknek s egyéniségeknek. Arany, Petőfi, Vörösmarty, Kemény, Gyulai, Eötvös, Semmelweis — s milyen elfogódott büszkeséggel tudtam csak gyermekkoromban a pesti nagybácsira gondolni, kinek nevét egyszerre emlegették a század magyar zsenijeinek tündöklő neveivel. Magánjogot tanított közel félszázadon át és — jogászok mondják így — forradalmasította a magyar jogi gondolkodást, ő fogalmazta meg hosszú időre a magyar magánjogot. Nyugtalanító észjárású ember volt. Pedagógiával nem sokat törődött, az enyém-tied határkérdései érdekelték csak, az emberek együttélésének az a végtelenül bonyolult, inkább erkölcsi, mint jogi kérdésekből összeálló problémacsoportja, ami a «magánjog», ami az élet...»

Gondolkodási képessége — valamilyen különös szellemi elfogulatlanság, az ítélet megvesztegethetetlen bátorsága és a meghatározás készségének spontán bősége — hallgatóiban és kortársaiban a «zseni» képzetét keltették. Munkásságában, lényében, fellépésében érezni kellett azt az egyszeri személyhez kötött, nevezhetetlen erőt, a kifejezés és definiálás lehetőségének ehhez az egy emberhez rögzített sajátosságát, ami a «zseni». Különös tanár volt, nem sokat törődött tanítványai buzgalmaival, gyűlölte a magolókat s hamarabb és szívesebben átbocsátott a vizsgán egy értelmes embert, ha nem is tudott választ adni a vizsgakérdésre, mint egy biflázó jelöltet, aki hadarta a tételt, mint a vízfolyás... Óriási testével nehézkesen eltelepedett a dobogón, mintegy ráfeküdt az asztalra s féloldalt dőlve, kényelmesen és rendíthetetlen nyugalommal, néha órákon át szótlanul hallgatta a vergődő és izzadó jogászt. «Nem szól a tárgyhöz, de úgy látom, intelligens» — mondta néha révedezve. Magyar jogászok ezrei hallgatták, s aki egyszer rájött az ízére e különös észjárásának, nehezen szabadult hatása alól. Nem lehetett tudni, hová kanyarodik és hol áll meg, ha egyszer megragadott egy problémakört. Kifejezőmódja, iránya is csak az övé volt: bonyolult, sűrű mondatai, — egyik hallgatója «gutaütéses, érvágásra szoruló» körmondatait kifogásolta — meglepő szóképei, váratlan képzettársításai, nehezen követhető hasonlatai, nyelvének bővérű, súlyos áradása, az a rejtélyes «egyéniesség», mely a kötőszavak alkalmazásában is megmutatkozik s elárulja az «író»-t, más szóval a kifejezőt, ez mind «zseni-gyanús» volt s bizonyosan nem volt ok

nélkül az! Választott tárgykörének nemcsak mestere volt, hanem alkotója, felfedezője. Mintha előtte senki soha nem foglalkozott volna magánjoggal, s mintha utána felesleges lenne lényegesen bolygatni megállapításait: ezt a hatást váltották ki írásai az olvasóból.»

Az e közlemény bevezetésében mondottak helyességét cáfolná meg, ha nem bízhatnók nyugodtan az olvasóra annak megállapítását, hogy kicsoda Márai Sándornak apai nagybátyja?

— Az OHE. 1933. évi működéséről szóló jelentése mintaszerű összeállításban ismerteti mindazt, ami az 1933. évben a fizetés-képtelenség materiáját tette.

Jogi vonatkozásban különös érdeklődéssel bír a jelentésnek az a megállapítása, amely szerint szinte divattá vált, hogy a fizetés-képtelenségek a lebonyolításukra szánt jogintézmények mellőzésével intéződnek el: adós vagy egyszerűen lehúzza a rolót, vagy árverés — éspedig többnyire adóárverés — vet véget egzisztenciájának; nem egyszer úgy, hogy az árverést maga az adós inszenálja, sietteti és azon áruraktárát közelállójá vagy strómann szerzi meg.

Ezt az eljárást az teszi lehetővé, hogy a jobbkéz nem tudja, hogy mit csinál a balkéz. Ugyanazokra az ingóságokra párhuzamosan folyik az eljárás a bírósági végrehajtó és az adóhatóság részéről, — a köztörvényi foglaltató az adóvégrehajtásról, árverésről értesülést nem szerez, és ha a hitelező már mindent megtett, hogy a bírói árverés eredményességét biztosítsa, ki van téve annak a meglepetésnek, hogy az árverési határnapon az ingóságoknak hűlt helyét találja: adóárverésen eladattak.

Kiemelendő a jelentésből még az, hogy az 1933. évi csődstatisztika szerint a bejelentéssel élő másodosztályú hitelezőkre három ezrelék kvóta esett. Ha ezt kiegészítjük a jelentésnek azzal az adatával, hogy az 1933. évben megszűnt csődök költségei az első- és másodosztályú hitelezőknek jutott összeg több mint kétszeresét tették ki (a másodosztályú hitelezőknek jutott összegnek pedig kb. 26-szorosát), a legjobb indulatú szemlélő előtt is nyilvánvalóvá kell hogy váljék, hogy itt egy jogintézmény olyan eltorzulásával állunk szemben, amely a jogvédelem tekintélyét súlyosan sérti. Ez a helyzet egyik magyarázata annak is, miért olyan közömbösek a hitelezők az előző bekezdésben említett visszaélések kérdésében. Végére még mindig több értelme van a hitelező szempontjából annak, ha az adós más név alatt üzletét folytatja és megerősödve, fogyasztóként jelentkezik, mint egy olyan eljárásnak, amelyből a hitelező egy fillért sem láthat, viszont ki van téve megtámadási pereknek, amelyek során korábban kapott törlesztéseket tőle elveszik, túlnyomóan ismét csak azért, hogy az eljárás költségei nyerjenek fedezetet.

Ha a csődjog reformja ezen a jogterületen az ép ész uralmát visszaállítaná és valóban biztosítaná azt, hogy a csődeljárás során a hitelezők követeléseikre nézve valamelyes kielégítést nyerjenek, úgy maguknak a hitelezőknek fokozott ellenőrzése nehezítené meg a csődönkívüli vagyoneeltüntetéseket.

— A hágai nemzetközi jogi akadémián, ahol eddig a magyarság csak hallgatóként jelent meg, az idén dr. Szász István július 31., augusztus 1., 2. és 3-án «Les conflits de lois dans le temps» címen tart előadást. A tárgyalandó kérdésnek aktualitást ad a francia Académie des sciences morales et politiques kitüntetése, mellyel P. Roubier ugyanilyen tárgyú jeles művét a B. Chevalier 6000 frankos díjjal jutalmazta éppen a napokban. Noha a hágai nemzetközi jogi akadémia előadásainak látogatását anyagilag sem a magyar kormány, sem az egyetemek nem támogatják, mégis reméljük, hogy a magyar előadónak e nemzetközi fórumon való megjelenésekor a magyarok a szokottnál nagyobb számban fognak megjelenni.

Bürner.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és álláskeresőknél 10 fillér.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kisközségi szavazatok megoszolhatnak, abban minden ügyvéd egyetért: legjobb leírások sokszorosítások, fordítások «Tempo»-nál készülnek. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

640

HIRDETÉSEK.

Most jelent meg!

**Az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól
szóló anyagi jogszabályok tana,
különös tekintettel a bírói gyakorlatra**

Írta

Dr. Schwartz Tibor

kir. törvényszéki bíró

Ötödik, teljesen átdolgozott kiadás

Ügyvédeknek, bíróknak, magántisztviselőknél nélkülözhetetlen!

Ára 3 pengő 20 fillér

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Mindennemű

**természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert**

legelőnyösebben szállít

**CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.**

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

**TÜKÖR KÉPES HAVI
FOLYÓIRAT**

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felolós szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bőrc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)

Felolós kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Tunyogi Szűcs Lajos igazságügyminiszteri osztálytanácsos: A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Dr. Bercezel Aladár budapesti ügyvéd: A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjassainak javadalomesökkentéséről szóló rendelet a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira. (II.) — Szemle. *Melléklet:* Ügyvédi Közlöny 24. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 5.

A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya.

A jogi irodalomban újabban ismét felvetődött az a kérdés, van-e visszaható hatálya a bírói gyakorlat változásának. Két nézet áll egymással szemben, az egyik azt vallja, hogy a bírói gyakorlat változásával új jogszabály jön létre, a másik nézet szerint pedig a bírói gyakorlat kütfői erejét a szokásjog adja meg, s ezért a megváltozott gyakorlatot kijelentő bírói határozat a még el nem döntött vitás kérdések elbírálására is irányadó (I. dr. Szladits Károly egyetemi tanárnak, dr. Hevesi Illésnek, dr. Sichermann Frigyesnek és dr. Schwarcz Gyulának a Jogtudományi Közlöny 1931/105., 114., 127. és 1934/103. lapjain megjelent értékezéseit).

A kir. Kúriának 79. számú polgári döntvénye fennálló jogunktól eltérő határozatot hozott abban a kérdésben, hogy a végrendelet nélkül elhalt anya hagyatékában törvényes leszármazók mellett van-e törvényes örökösödési igénye a törvénytelen gyermekének is. Ennek a határozatnak az indokolása igen helyesen csupán azt fejt ki, hogy a Kúria azért érezte magát felhatalmazva az akkori fennálló jogunktól eltérő határozatot hozni, mert jogunknak erre vonatkozó szabálya az Országbírói Értekezletbe van foglalva, erre vonatkozóan pedig az országgyűlésnek mindkét háza határozataiban azt az útmutatást adta, hogy az Országbírói Értekezlet munkálata mind a bírónak, mind a feleknek ideiglenes kisegítő és eligazító módszerül szolgálhat. Ebből pedig a kir. Kúria azt a következtetést vont, hogy ha az Országbírói Értekezlet egyes rendelkezései sem a társadalom jogérzetével, sem a természet rendjén nyugvó szabályozás követelményeivel többé összhangban nem állanak, azoknak a korszellem által követelt módosítása elől a jogszolgáltatás szervei el nem zárkoznak.

A P. VI. 7542/1925. (Mj. tára 926/158.) számú határozat nem találta a méltányossággal összeegyeztethetőnek, hogy a baleseti járadékkal terhelt felek a 87. számú döntvényt megelőző időre is — visszamenőleg — felemelt járadék fizetésére köteleztessenek s ezzel aránytalan vagyoni teherrel sújtassanak. A 87. számú döntvény ugyanis helyet adott a baleseti járadék felemelésének a pénz értékének változása okából is. A Kúria azonban még ebben az esetben sem azt mondta ki, hogy elvi jelentőségű határozatnak visszaható ereje nincsen, hanem csupán azt, hogy a méltányossággal nem látja összeegyeztethetőnek, hogy a baleseti járadékok a megváltozott gyakorlatra tekintettel visszamenőlen is felemeltesenek.

Ugyanezt mondták ki lényegében a P. VI. 4818/1926., valamint a 7646/1926. és a 96/1926. számú határozatok is (Mj. tára 1927/65.).

A P. IV. 7618/1929. számú kúriai határozat indokolása tér el első ízben attól a felfogástól, hogy a bírói határozatok új jogot nem létesítenek s kimondja, hogy a jogunkat továbbfejlesztő, a Polgári-jogi Határozatok Tárának 844. számú határozatával a Kúria «a

jognak egy újabb szabályát hívja életre, amelynek visszaható erővel felruházását azonban a forgalom biztonsága, a bizalom és a jóhiszeműség egyaránt kizárják, amiből következik, hogy azt a 32 évi elévülési időn belül a jogviszonyok elbírálására nem lehet kiterjeszteni».

Ezzel a határozattal szemben, amelynek széles visszhangja támadt a jogi irodalomban, a Kúria P. VI. 1503/1930. (J. Hirl. 1931/1277.) számú határozatában határozottan arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felmerült vitás kérdést mindig a Kúria újabb határozatában elfoglalt álláspontja szerint kell eldönteni, még akkor is, ha az későbbi keletű, mint a kereset beadásának ideje, mert a Kúria megítélése szerint nem is volt más jogszabály, mint amelyet a Kúria, mint a törvénynek megfelelőt, újabban felismert és alkalmazott.

A Kúriának ez a határozata azonban nem oszlatta el sem a jogi irodalomban, sem a bírói gyakorlatban felmerült kétséget a bírói gyakorlat visszaható erejére nézve. Az irodalomban Schwarcz Gyula dr. (Jogtudományi Közlöny 1934/103.) vitatja, hogy az (anyagijogi értelemben vett) konstitutív bírói ítéletek új jogot hoznak létre s azoknak visszaható erőt nem lehet adni, mert nem lehet nagyobb erejük, mint magának a törvénynek.

A bírói határozatok közül legújabbban a budapesti kir. törvényszék 38. Pf. 82/1934. számú határozata (J. H. 1934/257.) foglalkozik a kérdéssel. Ez az ítélet a következőket fejt ki: A Pp. 70., 71. és 75. §-ai következtében a kir. Kúria jogegységi és teljes-ülési határozatai az összes bíróságokra nézve kötelező hatályt nyertek. Ezzel az intézkedéssel a bíróságok szervezetét szabályozó alaptörvénynek, az 1869 : IV. tc. 19. §-a szenvedett alapvető változást. Tehát a bíróságokra nézve ezek a határozatok éppen olyan erejű jogi kütfők, mint a törvény, s így az elvi kérdést kötelező erővel eldöntő határozat maga is kétségtelenül jogszabály. A Pp. 75. §-a előírja, hogy a jogegységi és teljes-ülési határozat kötelező hatálya a hivatalos lapban közzétételének napjától számított tizenötödik nappal kezdődik.

Ha a jogegységi és teljes-ülési határozatok csupán deklaratív természetűek volnának, akkor erre a rendelkezésre nem volna szükség, mert az a jogszabály, amelyet a határozat kinyilatkoztat, már előbb benn volt a jogban és kötelező is volt, csak a bíróságok közt voltak olyanok is, amelyek a jogszabályt nem ismerték vagy helytelenül alkalmazták. Vagyis a határozat hozatalának napján azonnal kötelező hatállyal bírna. Íme, a törvényhozó nem volt ezen a véleményen. Hanem éppen úgy, mint a többi tételes jogban (törvény, rendelet, statutum) a jogszabály érvényéhez és hatályához bizonyos alakszerűségek közti közzétételt és kíméleti időt a hatálybalépéshez statuál. Nyilván azért, mert az új jogszabályt képező határozat megismerésére és elsajátítására a bíróságoknak megfelelő módot és időt kívánt engedélyezni.

Ami a felemlített határozatokat illeti, a Kúria rendszerint nem erre irányuló elvi érveléssel hivatkozik arra, hogy új jogszabályt alkotott. Így pl. a 60. számú jogegységi határozat a fennálló jogelvekből s más jogszabályokból levont következtetések alapján állapítja meg, hogy a biztosítónak az utólagos teljesítésre vonatkozó felhívást a teljesítés elmulasztásától számított harminc nap alatt kell elküldenie.

A törvény (1927 : X. tcikk) ily határidőt nem állapított meg, a Kúria azonban ily határidő megállapítását a forgalom

érdekében és méltányosságból szükségesnek tartotta. De nem mondja, hogy új jogszabályt alkotott, mint ahogy nem is alkotott, csak az általános elvekből és a fennálló jogszabályokból levont következtetés alapján jogot szolgáltatott. A P. VI. 1503/1930. számú határozata a Kúriának pedig határozottan kimondja, hogy nem jön létre a bírói gyakorlat változásával új jogszabály, mert nem is volt más jogszabály, mint amelyet a Kúria mint a törvénynek megfelelően felismert.

Hogy a bíróság magát jogalkotó szervnek tekintené, ez teljes határozottsággal csupán a budapesti törvényszék ismertetett 38. Pf. 82/1934. számú határozatában jut kifejezésre. Ezzel a határozattal szemben szükségesnek tartjuk rámutatni arra, hogy a Ppé. 70., 71. és 75. §-ai következtében az 1869 : IV. tc. 19. §-a semmiféle változást nem szenvedett.

A Kúria jogegységi és teljes-ülési határozatai az idézett törvénnyel kútfői erőre nem emeltettek. A Ppé. indoklása világosan kijelenti, hogy a törvény nem ruházta fel a Kúriát törvényhozó hatalommal. Az a jogegységi és teljes-ülési határozat tehát, mely az elvi kérdést kötelező erővel eldönti, semmiképpen sem jogszabály, és ezt nem igazolja a Ppé. 75. §-ának 2. bekezdésében foglalt az a rendelkezés sem, hogy e határozatok kötelező hatálya a hivatalos lapban való közzététel napjától számított tizenöt nappal kezdődik.

Ez a határidő ugyanis, mint ahogy maga a törvény idézett 75. §-ában foglalt alaprendelkezés is csupán a bíróságok részére szóló, inkább belső ügyrendi szabály, amely arra való, hogy a bíróságoknak megfelelő idő álljon rendelkezésre, hogy a határozatban foglaltakról tudomást szerezzenek és a jogszolgáltatás egyöntetűsége érdekében ahhoz alkalmazkodhassanak, de nem jelenti azt, mintha ezt a döntvényt mint szokásjogi szabályt megfosztaná attól, hogy a multban felmerült és még el nem döntött vitás kérdés elbírálásánál alapul szolgálhasson. Röviden: a 75. § 2. bekezdése azt célozza, hogy felügyeleti szempontból nem esik kifogás alá, ha a bíró a döntvényt tizenöt napig még nem veszi figyelembe.

Kérdés most már, csakugyan nem alkot-e a Kúria új jogszabályt, midőn elvi határozatában fennálló jogunktól eltér, tekintve, hogy ezeket a jogegységi és teljes-ülési határozatait az összes bíróságok kötelesek követni. A kérdés vizsgálásánál vissza kell térni ahhoz, hogy a Kúria jogegységi és teljes-ülési határozata magában véve nem hoz létre jogszabályt, még annak következtében sem, hogy a bíróságok azt követni tartoznak. Csak mint szokásjog bír kútfői erővel, ehhez azonban az szükséges, hogy azt a Consensus populi magáévá tegye, mert különben nem válik szokásjoggá, jogszabállyá, csak pusztá határozat marad, mely konkrét vitás kérdést döntött el, s amelyhez a törvény rendelkezéséhez képest ideiglenesen a bíróságok is alkalmazkodtak. Megszűnik azonban kötelező ereje, ha a Consensus populi a határozatot nem emeli szokásjoggá, mert ennek nyomása alatt a jogegységi tanács, illetőleg a teljes-ülés más határozatot lesz kénytelen hozni. Nem fikció tehát az az álláspont, hogy a bírói ítélet egymagában nem alkot jogot. Ennek ellenkezője csak látszólagos, annál fogva, hogy a Consensus populi hatása rendszerint nem oly közvetlen és gyors, hogy annak hatását éppen olyan módon lehetne észlelni, mint a törvényét vagy a kihirdetett rendeletét.

Ezt az álláspontot nem érinti, hogy adott esetben a bíróság dispositiv vagy cogens szabályt «ismert fel» szokásjogi szabályként (l. dr. Sichermann Frigyes id. m.) s a határozatok visszaható erejét nem érinti, hogy azt a bíróság a mai rendkívül nyugtalan gazdasági viszonyok között adott esetekben méltányosságból nem ismerte el. Ez a bírói határozatok jogi természetét s azok visszaható erejét nem érinti. Ezekből következik az is, hogy anyagi jogi értelemben véve minden bírói határozat csak deklarativ.

Ehhez képest elméletileg teljesen tisztázott a kérdés, nem lehet tagadni azonban, hogy a gyakorlatban a bírói határozatok ellenkező álláspontot is foglalnak el, ami nem egészen megnyugtató. Az ilyen irányú bírói gyakorlattal szemben mindenesetre módot kellene találni, hogy az tovább ne fejlődhessek. Egyébként de lege ferenda megfontolandó volna az 1912 : LIV. tc. 75. §-ának módosítása, illetőleg kiegészítése oly irányban, hogy az az ismertetett ítélethez hasonló ítélet hozatalának alapjául ne szolgálhasson.

Dr. Tunyogi Szűcs Lajos.

A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomsökkentéséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira.*

A hatáskör kérdését már a 4600. sz. rendelet is szabályozta. A 21. § kimondotta, hogy a köztámogatásban részesülő, továbbá az önkormányzatok és közalapítványok érdekeltsége körébe tartozó társaságoknál, végül a közérdekű testületeknél stb. a kérdéses határozat ellen bírói út kizárásával panasz nyújtható be a pénzügyminiszterhez. A panasz tárgyában elnökből és két tagból álló döntőbizottság határoz. A bizottság elnökét és egyik tagját a pénzügyminiszter, másik tagját az igazságügyminiszter jelöli ki. Részletesen szabályozza a bizottság működését az 1155/1933. P. M. sz. rendelet. A 4600. sz. rendelet 27. §-a szerint viszont ha «bármely» részvénytársaság stb. igazgatósága *«tekintet nélkül arra, hogy a társaság köztámogatásban részesül-e vagy sem»*, a rendelet 26. §-a alapján (azaz azon alapon, hogy a viszonyok, amelyeknek alapján a javadalmozást, nyugdíjat, végkielégítést stb. a rendelet életbeléptetése előtt megállapították, a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak) csökkenti a rendelet életbeléptetésétől számított bizonyos időn belül a járandóságokat, úgy szintén bírói út kizárásával panasznak van helye, azonban ezen panaszok felett már nem a fent említett, hanem egy másik döntőbizottság határoz, amelynek elnökét az igazságügyminiszter, tagjait pedig a pénzügyminiszter által kijelölt szakférfiakból összeállított jegyzékben felsoroltak közül a bizottság elnöke hívja meg. Ezen döntőbizottság működését (az alábbiakban majd ezen bizottság működésével fogunk csupán foglalkozni) részletesen a 27,400/1933. I. M. sz. rendelet szabályozza.

A 4600. sz. rendelet szerint tehát a köztámogatásban részesülő stb. vállalatok határozatai elleni panaszok is az utóbb említett döntőbizottság kompetenciája alá tartoznak, ha a határozatokat a 4600. sz. rendelet 26. §-a alapján hozták meg. Ezt az elvet azonban áttöri a 6700. sz. rendelet, amikor az ezen rendeleten alapuló nyugdíjhatározatok elleni panaszok tárgyában úgy intézkedik, hogy ha a panasz a 4600. sz. rendelet I. fejezete alá eső (köztámogatásban részesülő stb.) vállalat határozata ellen irányul, úgy az első helyen említett (a gyakorlatban: pénzügyminiszteri döntőbizottságnak nevezett) fórum, míg ha a panasz a III. fejezet alá eső vállalat határozata ellen adatik be, a második helyen említett döntőbizottság bír hatáskörrel. (Bizonyos esetekben a rendes bíróság is eljár még az ezen rendelet alapján eszközölt vállalati intézkedések felülbírlása tárgyában is.) Minthogy a 6700. sz. rendelet a disztinkciót ilyen szimplista módon viszi keresztül, ebből a gyakorlatban megint óriási bonyodalmak keletkeznek. Eltekintve attól, hogy a 4600. sz. rendelet vonatkozó intézkedéseit nem helyezte hatályon kívül, nem volt figyelemmel arra, hogy mi történik akkor, ha a köztámogatásban részesülő stb. vállalat a nyugdíjcsökkentést a 4600. sz. rendelet 26. §-a alapján eszközli? («Bármely» részvénytársaság stb. «tekintet nélkül arra, hogy köztámogatásban részesül-e vagy sem stb.») Ilyenkor a vállalat lényegileg továbbra is az I. fejezet alá esik, azonban ad hoc a III. fejezet alá eső társaságnak tekintendő. Éppen erről az ad hoc-i minőségről nem intézkedik a 6700. sz. rendelet a hatáskör szempontjából, pedig ez lenne a leglényegesebb momentum. A rendeletből az a következtetés vonható le, hogy az ad hoc minőségre nincs figyelemmel. (Azaz nincs a kérdés eldöntésénél figyelemmel arra, hogy a köztámogatásban részesülő vállalat milyen alapon eszközli a leszállítást, és hogy nem mint köztámogatásban részesülő vállalat jár el. Tudjuk, hogy ilyen leszállítás záros határidőhöz van kötve és egyéb különös kellek is szükségesek az általánosakon kívül.) Ezzel szemben ellenkező felfogás is sikerrel vitatható, különösen akkor, ha a 4600. sz. rendelet fent már ismertetett és hatályában fenntartott §-ainak intézkedéseit figyelembe vesszük. A kérdésben egyébként már állást foglalt a 27,400/1933. I. M. sz. rendelet alapján eljáró döntőbizottság és kimondotta, hogy a köztámogatásban részesülő és a velük a rendelet szempontjából egyenlőnek tekintendő vállalatoknak a 6700. sz. rendeleten alapuló nyugdíjcsökkentő határozatai elleni panaszok a másik döntőbizottsághoz tartoznak még akkor is, ha a nyugdíjcsökkentés végeredményben a 4600. sz. rendelet 26. §-án alapul, azaz, ha a határozat a 6700. sz.

* Az előbbi közleményt lásd a 19. számban.

rendelet olyan intézkedésén nyugszik, amelynek generális előfeltételei a hiv. rendelet 26. §-ában foglaltaknak. (1933. Db. 380. sz.)

Ezek után ismertetni fogjuk a 27,400/1933. sz. rendelet alapján eljáró döntőbizottság néhány elvi jelentőségű határozatát.

Nem vált valóra azoknak az aggodalma, akik azt kifogásolták, hogy nem rendes bíróság jár el ezekben az ügyekben. (Ezúttal csupán a Budapesten működő döntőbizottságról beszélünk, a másoknak: a Dél-Magyarország területén eljáró szegedi döntőbizottság határozatait nem ismerjük.)

A döntőbizottság elé kerülő ügyek legnagyobb százalékát a nyugdíjúgyek adják.

A döntőbizottság állandó gyakorlata, hogy a jogos nyugdíjcsökkentés alapvető feltétele az, hogy a vállalat gazdasági viszonyai a megállapítás óta az ő hátrányára *lényegesen* megváltoztak legyen. A Db. 12/1933. sz. ítélet annak megállapítása után, hogy: «a vállalat (vidéki pénzügyintézet) jövedelmezősége némileg alábbszállott is és folyószámlaüzlete kisebb keretek közé is szorult, egyébként az intézet vagyoni helyzete még megerősödött és üzletmenete a maga egészében még mindig kielégítő», kimondja, hogy «elvből következik, hogy panaszlott vállalat gazdasági viszonyai időközben az ő hátrányára *lényegesen meg nem változtak* (az ítéletben is alá vannak húzva ezek a szavak), vagyis a 4600/1933. M. E. számú rendelet 26. és a 6700/1933. M. E. sz. rendelet 5. és 6. §-ában megszabott alapvető feltétel teljesen hiányzik, ami nélkül szerződéses kötelezettségei alól a vállalat nem szabadulhat, miért is a nyugdíjas panaszának helyt kellett adni».

A döntőbizottság a nyugdíjcsökkentés jogosságának elbírálásánál az egyéb előfeltételek fennforgása esetén a *vagyonállag* változásának a vizsgálatára fekteti a főszűrt. Így pl. Db. 158/1933. sz. ítéletében a következőket mondotta ki: «A mérlegek szerint a részvénytársaság alapítókéje változatlanul 1 millió pengő, tőketartaléka 763,873.92 pengő s nyugdíjalapja 31,964.09 pengő volt, mind a két üzleti évben. Míg azonban az 1931-ik üzleti év 13,755.45 pengő nyereséggel záródott, addig az 1932. üzletévi nyereség már csak 4725.61 pengő volt. A panaszlott előkészítő irata szerint a 1931-ben a kiadások nem haladták ugyan meg a bevételt, de 1932-ben 10,000 pengővel már felülmúlták azt, az 1933. év október hó 31-ig terjedő számítások szerint pedig 95,000 pengő bevétellel szemben 135,000 pengő kiadás mutatkozik, ami mintegy 40,000 pengővel több a bevételnél. Ezek az adatok az igazgatóságnak aránylag kedvező üzleti jelentése mellett is arra mutatnak, hogy a gazdasági viszonyok változása jelentékeny mérvben érinti hátrányosan a panaszlott üzletvitelét, *de másrészt nem hagyható figyelmen kívül, hogy a vagyonállag változatlan*, s hogy a kedvezőtlen viszonyok mellett is nyereség mutatkozott a panaszlott üzletvitelénél az 1932. évben is».

A 4600/1933. sz. rendelet 27. §-ának második bekezdése szerint nincs helye csökkentésnek (generális negatív előfeltétel), ha a nyugdíjjárandóság nem haladja meg a *nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéket*. A 6700/1933. sz. rendelet 4. §-ának első bekezdése és 3. pontja szerint, ha a vállalat által fenntartott elismert nyugdíjpénztár nincs, de el nem ismert külön jogi személyként működő nyugdíjpénztár (intézet, alap) van, a vállalatnál járó nyugdíj *legfeljebb* arra az összegre szállítható le, amely az alkalmazottat megilletné, ha a nyugdíjszabályzat rendelkezései reá kiterjednének. A döntőbizottság ezt az elvet igen szigorúan alkalmazza. Az egyik nyugdíjcsökkentés elleni panaszügyben a vállalat azzal védekezett, hogy az ő nyugdíjszabályzata sohasem ment fogamatba és illetve, hogy az konkludens tényekkel hatályon kívül helyeztette, tehát a kérdés elbírálásánál egyedül az irányadó, hogy mennyiben változtak meg a vállalat hátrányára azok a viszonyok, amelyek alapján a javadalmazást a 4600. sz. rendelet életbeléptetése előtt megállapították? A döntőbizottság kimondotta (Db. 161/1933), hogy: «Elsősorban azt kell eldönteni, hogy a felek jogviszonyában van-e nyugdíjszabályzat, avagy nincs; más szóval hogy a panaszosokat megillető nyugdíj legkisebb mértéke, amelyen alól leszállításnak helye nincs, nyugdíjszabályzat alapján határozható és határozandó-e meg, avagy kizárólag abból kell kiindulni, hogy a megállapítás óta a viszonyok a vállalat hátrányára megváltoztak-e és mennyiben változtak meg. Ezt a kérdést a döntőbizottság a panaszosok álláspontjának megfelelően, vagyis akként döntötte el, hogy a felek jogviszonyában nyugdíjszabályzat van, s hogy annak a rendelkezései irányadók a tekintetben, hogy abban az esetben, ha a csökkentés előfeltételei egyébként fennforognak, mi az a

mérték, amelyen túl a nyugdíjat csökkenteni nem lehet». Most következik az ítéletben azoknak a körülményeknek a felsorolása, amelyekből a döntőbizottság megállapította, hogy a vállalatnak igenis van életben levő nyugdíjszabályzata. Majd így folytatódik: «Nem is tekintve tehát azt, hogy a kir. Kúria állandó gyakorlata szerint — amely a Ph. T.-ba 790. sz. alatt felvett elvi jelentőségű határozatában is kifejezésre jutott — a nyugdíj fizetésének teljesítésére hivatott, a szolgálatadó anyagi hozzájárulásában részesülő és a szolgálatadó üzletének keretében működő nyugdíjintézet létesítése a szolgálatadót nem mentesíti a nyugdíjfizetése iránti személyes felelősség alól, továbbá nem is tekintve azt, hogy sem a nyugdíjalaphoz való hozzájárulás elmaradása, sem a tagokat terhelő járulékos fizetésének elmulasztása magát a nyugdíjszabályzatot nem szünteti meg, az adott esetben a szóbanforgó nyugdíjszabályzat a felek jogviszonyában irányadó és a panaszlottra kötelező már annál fogva is, mert a panaszlott — aki pedig a nyugdíjszabályzat megszüntét vitatja — ennek az intézkedéseit alkalmazta következetesen mindenkor, még azt követőleg is, amikor szerinte ez a szabályzat már megszűnt. Ha pedig a részvénytársaságnak (a vállalatnak) nyugdíjszabályzata van, a szabályzat rendelkezéseiből kell kiindulni annak a megállapításánál, hogy a nyugdíjjárandóság meghaladja-e vagy sem azt a mértéket, amely a jogosultat a szabályzat rendelkezései szerint megilleti vagy megilletné, ha kiterjednének ő reá is annak a rendelkezései. A tárgyalásról felvett jegyzőkönyvhöz A) alatt mellékelte különirat számadásait irányadónak fogadták el a panaszosok is annak a megállapítása végett, hogy mi a legkisebb mértéke annak a nyugdíjnak, ami őket a nyugdíjszabályzat szerint megilleti; az pedig nem volt vitás, hogy panaszlott részvénytársaságra a 30 %-os arányszám irányadó. Ezek a nyugdíjak pedig nem haladják meg a panaszosok nyugdíjjárandóságának a *nyugdíjszabályzat alapján* a panaszlottra irányadó arányszám alkalmazásával kiszámított mértékét, következésképp nyugdíjcsökkentésnek nincs helye sem a 4600/1933. M. E. sz. rendelet 26. §-ának második bekezdése, sem a 6700/1933. M. E. sz. rendelet 4. §-ának 3. pontja értelmében».

Ennél a pontnál ismét rá kell mutatnunk egy helytelen, helyesebben: nem precíz rendeletbeli szövegezésre. A 4600. sz. rendelet többször idézett 27. §-a szerint nincs helye csökkentésnek, ha a nyugdíj összege nem haladja meg a nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéket. A rendelet ezen pontjában félreértések elkerülése végett okvetlenül fel kellett volna venni még azt is, hogy: «figyelemmel az esetleges arányszámra». Az 1926. évi XVI. tc.-kel statuált arányszám természetesen a legtöbb nyugdíjszabályzatban nem foglal helyet, holott az — még ma is — sok nyugdíjasra kiterjed. Az ismertetett szöveg tehát nem fejezi ki világosan azt, amit valójában kifejezni akart, mivel a nyugdíjszabályzatban — arányszámrendszer fennforgása esetén — nem foglaltatnak azok az összes tényezők, amelyek a nyugdíj mennyiségét meghatározzák. A törvények és a rendeletek nemcsak a jogászok számára készülnek s célszerűségi szempontokból felállított fikció alapján áll az a tétel, hogy a törvény (és a rendelet) nem ismerésével senki sem mentheti magát. (L. a tekintetben dr. Fürst László: «A magánjog szerkezete» című új műve 209. oldalának a «Jogismerési kötelesség»-ről szóló fejezetének a *bonyolult* jogszabályok ismeretéről szóló sorait.) A döntőbizottság állandó gyakorlata az, hogy az esetleges arányszámot is figyelembe veszi a «nyugdíjszabályzatban meghatározott mérték» vizsgálatánál.

Ha a vállalat által annakidején megállapított nyugdíj a nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéket valamivel meghaladja ugyan, de az összeg a *létminimum fedezésére* szükséges, a döntőbizottság a nyugdíjak csökkentését rendszerint nem engedi meg. Az 1933. Db. 161. sz. ítéletben kimondotta (özvegyi nyugdíjról volt szó, amikor is a vállalat a rendeletek megjelenése után az addig adott 1320 pengő évi nyugdíjat 1000 pengőre szállította le), hogy: «Az évi 1320 pengőből a panaszosnak egy hónapon csupán 110 pengő jut, ez az összeg pedig a létminimum határán mozog s annak bármily összegű csökkentése is a panaszosra érzékeny veszteséget jelentene, viszont a csökkentés a panaszlottra, még ha az általa meghatározott összegig terjedne is, számbavehető előnyt nem eredményeznek. Ezeknél fogva és tekintettel még arra is, hogy a panaszlott üzletvitel nyereséggel járt az 1931. és az 1932. évi mérlegek szerint is, a döntőbizottság az igazságosság és méltányosság követelményeivel megegyezőnek azt találta, hogy a nyugdíj hagyassék meg abban az évi 1320 pengőben, amely-

ben azt a panaszlott a panaszos férje által élvezett 2200 pengő évi nyugdíj 60 %-ában a nyugdíjszabályzat 27. §-ának megfelelően eredetileg meghatározta.

Az 1933. Db. 214. sz. ítélet szerint (altiszt nyugdíjáról volt szó): «A döntőbizottság a nyugdíjjárandóság csökkentését megengedhetőnek azért nem találta, mert az ő nyugdíja évi 960 pengőben, tehát havi 80 pengőben van megállapítva, ez az összeg pedig a *létfenntartásra nélkülözhetetlen* akkor is, ha neki — amint a panaszlott állítja — háza van is, mert továbbá ennél a panaszosnál a nyugdíj legkisebb mértéke a felhozottak szerint 864 pengő, amiből egy hónapra 72 pengő jut, tehát havonként 8 pengő, évenként pedig 96 pengő lenne az a különbözet, amelyet a csökkentés legfeljebb eredményezhetne. Ez pedig aránylag olyan jelenték-telen összeg, hogy annak megtakarítása a panaszlott üzletvitelénél számbavehető előnyt különben sem jelentene, másrészt pedig a panaszos nyugdíját — mint többlet — aránytalanul magassá nem teszi».

Olyan esetben, amidőn a döntőbizottság azt kutatja, hogy az annakidején megállapított nyugdíj (arányszámot is figyelembe véve) meghaladja-e a nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéket s a vállalat azzal védekezik, hogy a nyugdíj összegének megállapításánál helytelen összeget vett fel az 1914. évi illetménynek az 1926: XVI. tc. 4. § 2. bekezdés alapján való kiszámításánál, a bizottság ezt a védekezést nem fogadja el. Az előbb említett számú eljárásban, amelyben több panaszos ügye volt egyesítve, az egyik panaszos ügyében kimondotta: «A panaszlott akkor, amidőn a panaszos nyugdíjának kiszámításánál annak 1914. évi illetményét maga vette fel 11,000 K-ban, most annál kisebb összegre vissza nem térhet, már csak azért sem, mert elzárta a panaszost attól, hogy kisebb összeg felvétele esetén a munkaügyi bírósághoz fordulhasson és bírói hatáskörben tisztázhassa, hogy neki mennyi alapfizetés után mennyi nyugdíj jár».

(Bef. köv.)

Dr. Berczel Aladár.

Szemle.

— Az ügyvédi kamarai választáson hét párt vett részt s túlzás nélkül megállapítható, hogy az összes «pártok» megbuktak. Legalább is ez derül ki, ha a választás eredményeit összehasonlítjuk az egyes csoportoknak reményével és azzal a jobb ügyhöz méltó buzgalommal, amelyet a várakozás sikere érdekében kifejtettek. Megbuktak nemcsak oly értelemben, hogy még a legtöbb szavazatot nyert párt is vajmi távol áll attól, hogy többségi párttá válhasson, de oly értelemben is, hogy nem a mondva csinált «programmok», hanem nyilván az egyes pártokban szereplő markánsabb egyéniségek determinálták a szavazók állásfoglalását. Így történt, hogy tekintet nélkül a szavazatok számára, amely egyik vagy másik listára esett, a budapesti kamarának mondhatni minden reprezentatív tagja bekerült a kisközségbe. Ez az eredmény mindenképpen megnyugtató, mert hisz nyilvánvaló, hogy minden ügyvédi pártnak ma voltaképp csak egy programja lehet: az ügyvédség megmentése a gazdasági özönvízből és a szabadságnak, az ügyvédség szellemi éltető elemének, védelme a reakciós erőszakkal szemben. Kétséget nem szenved, hogy a megválasztottak óriási többsége, tekintet nélkül arra a pártra, amelynek listáján bekerült, ezt a programot vallja. Így tehát a hét pártnak történt felfejlődés: a «*getrennt marschieren*», nem lehet akadály a «*vereint schlagen*» eredményességének. Feltéve, hogy a beválasztott egyéniségeknek sikerül az eddigi pártkereteket szétvetni és a kisközséget az ügyvédi érdekek falanxává egyesíteni, amelynek éle azok ellen irányul, akik az ügyvédséggel együtt az egyéni szabadságjogoknak és az igazságszolgáltatás hagyományainak még fennmaradt roncsait próbálják elliporni. Ha tehát a «pártok» megbukhattak is a választáson, a kisközségnek nem szabad elbuknia, mert ez egyértelmű volna az ügyvédségnek és mindazoknak a megbecsülhetetlen érdekeknek a bukásával, amelyeknek az ügyvéd hivatásos védelmezője.

— **Hitler sajtójoga a Jogászegyletben.** A Magyar Jogászegylet évadzáró előadása június 8-án volt. Dr. Szakáts Kálmán ügyéségi titkár olvasott fel az új német sajtójogról. Rámutatott az előadó arra az összefüggésre, amely a XIX. század demokratikus világnézete és az ezzel összhangban álló sajtószabadság között fennállt. Majd részletesen ismertette a régi német sajtótörvényeket, amelyek az egyéniség érvényesülését biztosító sajtószabadság jegyében születtek. A nemzeti szocializmus világnézete, amelynek alapelveit is vázolta az előadó, szakít az individualizmus tiszteletével. Így az új német sajtótörvény a «Führer» parancsára, «a nép érdekében» egészen újfajta, a nemzeti szocializmus szemléletéből fakadó rendelkezéseket honosított meg. Mindkét irányú törvény helyes bírálathoz az kell, hogy annak a világnézetnek szemszögéből vizsgáljuk, amelyet alkotói hirdettek, állapította meg az előadó, aki hűvös tárgyilagossággal és feltűnően minden kritika nélkül vázolta ezeket az új németországi «jogintézményeket». A felülről irányított sajtó, amelynek munkatársai alkalmasságát még a házastárs tiszta árjaságának is kell bizonyítani: egy középkori és bolsevik eszközökkel megteremtett fából vaskarika, amely megfojtja azt, amit mi sajtó«jog»-nak tudunk. Ha a «Führer» parancsára ebből a sajtószabadságot megölő vaskarikából — más szóval: bilincs-ből — paragrafusokat kovácsolnak és ezt törvénynek nevezik el, ez a szakaszokban foglalt joggyilkosságot még nem teszi joggá. Ezért végtelenül csodálkozunk, hogy az előadás — ugyanúgy mint az új német büntetőtörvényről szóló, szintén a Jogászegyletben nemrégiben tartott előadás — mellőzte a jogászból kitörő mély-séges megbotránkozást és keservesen átértzett fájdalmat a jogeszmé és egyben az emberiség, a kultúra minden gonosz fantáziát felülmúlóan durva megsebzésén. Az előadást a nagy számban megjelent jogászlelkőségek — főleg a bíróságok és ügyészségek képviselői — élénk tapssal fogadták, amely nyilván kizárólag az előadó igen rokonszenves személyének szólt. Hozzászólás nem volt. A téma fölött kritikát csupán az elnöki székből éreztük. Amidőn ugyanis az elnöklő dr. Pap József, az Ügyvédi Kamara elnöke megköszönte az alapos készülségű előadást, élesen hangsúlyozta, hogy a magyar jogászok mindenkor az egyéni szabadság és függetlenség, a szabadságjogok hívei voltak. Ezért a magyar sajtójog se távolodhatott el soha ettől az eszmétől. Amíg magyar jogász lesz — mondotta, — addig a függetlenség és a szabadság lesz a vezérgondolatuk. A krónikás hűségesen feljegyzte, hogy a közönség az elnöknek e becsületesen átértzett és bizonyára a jogásznak a német jogot letaposó rémuralom fölötti megvetését önkéntelenül is érzékeltető mondatait ugyanolyan lelkesen, mint az előadást, megtapsolta. Annak azonban aligha lehet tapsolni, hogy a liberalizmusban fogant Jogászegylet a jog hirdetésére alkotott katedráin a jogtalanság jogát immár másodízben ismerteti, és pedig kritika nélkül.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és álláskeresőknek 10 fillér.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztás eredménye: minden ügyvéd «Tempo» irodára szavaz, ha leírásokat, sokszorosításokat, fordításokat jól, olcsón akar végeztetni. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 641

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felölős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felölős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. György Ernő, az OHE. igazgatója: A kényszeregyességi ajánlat tartalmazhat-e fizetés helyett adásra irányuló ígéretet? — Dr. Ujlaki Miklós budapesti ügyvéd: A magyar jog sorsa a Jugoszláviához csatolt területeken. — Jogirodalom. I. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Szladits Károly—Fürst László—Ujlaki Miklós: Kötelmi Jog. — II. Dr. Zöldy Miklós kir. ügyész, egyet. m.-tanár: dr. Szász István: Kiadási jog. — Törvénykezési Szemle. 6.: A tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (V.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 25. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXVI. 3.

A kényszeregyességi ajánlat tartalmazhat-e fizetés helyett adásra irányuló ígéretet?

A címben foglalt kérdést aktuálissá a budapesti kir. törvényszék kényszeregyességi ügyben eljáró tanácsának Ke. 46,891/78—79/1933. sz. végzésében foglalt megállapítása tette, amely elvileg megengedhetőnek tartja, hogy a kényszeregyességi ajánlat datio in solutum-ra irányuljon. Bár e közbenszóló végzés nem tartalmaz végleges döntést a konkrét ügy szempontjából, nagy elvi jelentőséggel bíró kérdésben foglal állást, amikor az eljárást megszüntető elsőfokú határozat megváltoztatásával a kényszeregyességi bírót az egyesség további tárgyalására utasítja s kimondja, hogy az eljárás megszüntetésére nem szolgálhat indokul az, hogy az adós hitelezőinek pénzben való fizetés helyett ingatlanok útján történő kielégítést ajánl. Hivatkozik itt a végzés arra az anyagi jogszabályra, melyet egyébként a M. T. 1243. §-a is tartalmaz, hogy t. i. a kötelek abban az esetben is megszűnik, ha a hitelező más szolgáltatást fogad el teljesítés gyanánt, mint amellyel az adós tartozik. Ehhez képest, a végzés szerint, nem ütközik tiltó jogszabályba a kényszeradós oly egyességi ajánlata, mellyel a hitelezők követelésének bizonyos százalékát az e célból rendelkezésre bocsátott ingatlanokból akarja kielégíteni.

Magával e döntéssel, amely a még tárgyalás alatt álló ügy sorsát végleg amúgy sem dönti el, itt tovább nem is foglalkozunk.

A tényállás teljessége szempontjából csak azt akarjuk kiemelni, hogy azok az ingatlanok, amelyek itt teljesítésül felajánlottak, *nem tartoznak az adós vagyonához*. Azokat harmadik személyek engednék át a hitelezőknek s ennek ellenében adós vagyontárgyait kapnák meg.

A konkrét ügy vonatkozásaitól teljesen függetlenül az itt jelentkező elvi kérdést tartjuk különleges jelentőséggel bírónak, annál is inkább, mert e téma eddig alig talált irodalmi megvilágításra, a gyakorlatban pedig, tudomásunk szerint, ily eset eddig nem merült fel. S a felvetett kérdés megválaszolása nemcsak elméleti vonatkozásokban, hanem gyakorlati kihatásaiban is nagy jelentőséggel bír — majdnem azt mondhatnánk, hogy ez elv érvényesülése egy új korszak kezdetét jelentené az inszolvenciális lebonyolítások történetében.

Kiindulási pontul azt a megállapítást vehetjük, amelyre a fenti végzés is hivatkozik, a M. T. 1243. §-ában foglalt elv kimondásával, hogy t. i. a kötelek megszűnhetik abban az esetben is, ha a hitelező a teljesítés helyett más szolgáltatást fogad el. A datio vagy promissio in solutum-nak — Grosschmid pregnáns kifejezései szerint — a fizetésváltásnak, vagy a fizetésváltó ígéretnek ezt a kötelek-megszüntető jellegét úgy a jogirodalom, mint a bírói gyakorlat is elismerte. Grosschmid¹ mutat rá arra, hogy a fizetés-

váltás, a datio in solutum, voltaképpen nem egyéb, mint nováció. Sőt a példa, amelyet e kérdés taglalásánál felhoz, meglehetősen közel esik a fentebbiekben érintett kényszeregyességi eset tényállásához. Aki — Grosschmid szerint — pénztartozását a házzal megváltja, az a pénzkötelmet egyszerűen házkötelemmé noválta. Az animus novandi-nak és az in solutum animus-nak nincs semmi gépies elválasztó vonala.

Nem vitás, hogy ha az ügyletben álló felek között megegyezés jön létre abban az irányban, hogy készpénzfizetés helyett ingatlanban való kielégítést fogad el a hitelező, ilyen novációs jellegű megállapodás konzekvenciájaként, az ingatlan átengedése folytán, adós kötelezettsége alól szabadul. A fizetéseképtelenségek körére alkalmazva ezt a gondolatot, ugyancsak vitán kívül állónak tekinthetjük az oly egyesség hatályát, amelyhez minden hitelező hozzájárul. Az ily egyesség két lényeges körülményt tartalmaz: azt, hogy a hitelező megelégszik a követelés teljes összege helyett annak egy bizonyos százalékos arányban való kielégítésével, valamint hogy a pénzben való fizetés helyett valamely vagyontárgy átengedésével hajlandó magát kielégítettnek tekinteni. Az ily tartalmú, valamennyi hitelező hozzájárulásán alapuló ú. n. 100 %-os magánegyesség hatályossága nem vonható kétségbe, az in solutum animus fennforgása minden érdekeltnél megállapítható. Ilyen megállapodások valóban létre is jönnek a gyakorlatban. Tudunk esetekről, ahol immobilizált vállalatok ügye úgy nyert elintézt, hogy a részvénytársaság összrészvényeit kielégítésül a hitelezők rendelkezésére bocsátották. A lényeges azonban e megoldásnál az volt, hogy *ahhoz valamennyi hitelező hozzájárult*.

Az itt vázolt esetekben a teljesítés mikéntjének, a fizetésváltásnak megállapítása az ügyletben álló felek autonóm akarat-elhatározása körébe tartozott. Egész más helyzettel állunk szemben a kényszeregyesség körében. Azoknak a hitelezőknek a szempontjából, akik az adós által tett, a készpénzben való fizetés helyett valamely vagyontárgy átengedésével történő teljesítést tartalmazó ajánlatot elfogadják, arra az álláspontra helyezkedhetünk, hogy miután itt a hitelező elfogadta az adós által ajánlott eltérő szolgáltatást, a fizetésváltást, ez egyességi ajánlatnak a hitelező részéről való elfogadása hozta létre azt a novációt, amely a datio in solutum hatályosságának alapja. Hogyan állunk azonban azon hitelezők szempontjából, akik az egyességi ajánlatot *nem* fogadták el? A kényszeregyesség fogalmában rejlő kényszer gondolata voltaképpen a hitelezői többség akaratának a kisebbségre való erőszakolását jelenti. Kényszeríthető-e az egyességi ajánlatot el nem fogadó hitelezői kisebbség, a többség hozzájárulása esetén is arra, hogy a datio in solutum vele szemben a teljesítés hatályos módja legyen, vagyis hogy készpénzben való kielégítés helyett valamely vagyontárgy átengedésével legyen köteles beérni?

E kérdés elbírálása szempontjából mindenekelőtt a *kényszeregyesség jogi természetével* kell tisztában lennünk. A jogelmélet e kérdéssel behatóan foglalkozott s ma azt a felfogást tekinthetjük uralkodónak, amely a kényszeregyességet *szerződési jellegű* ismeri el, de Kohler² helyes megállapítása szerint a kényszeregyességet nem egyszerű magánjogi, hanem speciális perrendi jogi természettel bíró szerződésnek tekinti. E szerződés létrejöttének körülményei formálisan a perjog szabályozási körébe esnek, a szerződés tartalma azonban magánjogi természetű. A magánjogi tartalmú ügy-

¹ Fejezetek kötelmi jogunk köréből II. 2., 872. 1.

² Lehrbuch des Konkursrechts. 453. és 458. 1.

let a bírói eljárás útján nyer végleges kialakítást. Az egyességi ajánlatnak a hitelezők többsége részéről történő elfogadása önmagában véve még nem hozza létre hitelező és adós között a joghatályos szerződést. Ez csak egy *szerződés torzó*,³ amely szerződéssé valójában csak akkor válik, hogy ha — bizonyos előfeltételeknek, így a többség hozzájárulásának megállapítása után — a bíróság az egyességet jóváhagyja. A kényszeregyességnek azon jogi természetéből, hogy az processzualis jellegű szerződésnek tekinthető, folyik az a következmény is, hogy annak joghatálya valamennyi érdekelt hitelezőre kiterjed. Ezt a felfogást tükrözteti vissza a mi érvényben lévő kényszeregyességi rendeletünk 75. §-ának az a megállapítása is: «az egyességi ajánlatot akkor kell elfogadottnak tekinteni, ha stb.» Ekként a rendelet az egyesség létrejöttének előfeltételeit írja körül s ebből is kitűnik, hogy az egyesség nem egyszerűen a hitelezői többség elfogadó nyilatkozatával jön létre, hanem azáltal, hogy annak alapján az egyesség bírói jóváhagyást is nyer s ennek révén éri el az összhitelezőkre kiterjedő joghatályt. E perrendi formák között létrejövő szerződés *tartalma* azonban — elsősorban a kényszer alá eső kisebbség érdekeinek védelmében — a kényszeregyességi eljárás jogszabályaiban megállapított *korlátozások* hatálya alá esik. Amikor a kényszeregyesség a hozzá nem járuló kisebbség szerződési szabadságát korlátozza, indokolt, hogy az eljárás keretében gondoskodás történik olyan *intézményes garanciákról* is, amelyek *határt szabnak* a korlátozás és a kényszerítés lehetőségének.

Az itt vázolt beállításban nyer különösebb jelentőséget az a szabályozás, amelyet a minimális kvóta és maximális teljesítési határidő tekintetében a Ke. rendelet 6. §-ának 1. pontja tartalmaz. Az egyességhez hozzá nem járuló hitelezők kényszeríthetők ugyan arra, hogy kevesebbrel is beérjék, mint amennyivel adósuk nekik tartozik, de a rendeletnek a minimális kvótára vonatkozó intézkedése biztosítékot nyújt nekik abban az irányban, hogy a többségi határozat alapján rájuk kényszeríthető egyesség sem állapíthat meg 50, bizonyos körülmények között 75 %-nál nagyobb engedést — s e minimális kvóta teljesítésének maximális határideje nem lehet 8, illetve 10 hónapnál hosszabb. Az 1410/1926. M. E. sz. rendelet 6. §-ának 1. pontja a minimális kvóta *«megfizetéséről»* beszél, amikor azt mondja ki, hogy a kényszeregyességi eljárást nem lehet megindítani, ha az adós a tartozások legalább 50 %-ának *megfizetését* nem ajánlja fel. Minthogy kétségtelen, hogy a megfizetés kifejezés készpénzben, törvényes fizetési eszközben való teljesítést jelent, megállapíthatjuk, hogy a kényszeregyességi rendelet a kényszerítés alá eső hitelezők védelmében már az egyességi ajánlat megtételénél kötelezően előírja, hogy az adós legalább is a minimális kvótát és annak pénzben való teljesítését ajánlja fel. Amint nem lehet a rendeletben megállapított hányadnál alacsonyabb százalékot felajánlani, ugyanúgy nem szólhat az ajánlat fizetés helyett más vagyontárggyal való teljesítésre. A minimális kvóta, a maximális teljesítési határidő és a készpénzben való fizetés lényeges, alapvető elemei a kényszeregyességi eljárás megindíthatóságának; oly korlátok ezek, amelyek a rendelet félreértést nem tűrő rendelkezéseiből a kényszeregyesség természetének megfelelő módon folynak, ezeken sem az adós, sem a hitelezői többség, de még a bíróság sem teheti túl magát. Ahogyan nem képzelhető el, hogy például az adós ajánlata 5 %-os egyességi kvótára szójon s hogy ily ajánlat alapján az egyesség, a hitelezői többség hozzájárulása s a bíróság jóváhagyása mellett is joghatályosan létrejöhesen, sőt ily 5 %-os egyességi ajánlat alapján még az eljárás sem indítható meg, ugyanígy nem helyezheti hatályon kívül az adós ajánlata, a többség hozzájárulása, vagy akár a bíróság jóváhagyása sem azt a kötelezettséget, hogy az *ajánlatnak pénzben való fizetésre kell irányulnia*. Az eredeti ajánlatnak utólagos, a rendelet 6. §-ába ütköző módosítása, nemcsak az ajánlatnak s rendelet 5. §-ába ütköző in peius módosítását jelenti, hanem annak 85. §-ában foglaltakhoz képest, kógens megszüntetési oknak is tekintendő.

Így a kényszeregyességi jog szabályainak megfelelő figyelembevételére alapján arra az eredményre jutunk, hogy a készpénzben való fizetés helyett vagyontárgyak átengedése útján történő teljesítés, a *datio in solutum*, mint az egyességhez kifejezetten hozzá nem járuló hitelezőkre kényszeríthető kikötés helyet nem foghat.

A kérdés elvi vonatkozásainak tisztázása eldönti ugyan a kér-

dés lényegét, mégis röviden utalni kívánánk azokra a gyakorlati inkonvenienziákra is, amelyek a *datio in solutum*-nak a kényszeregyesség körébe való behatolása esetén nyilvánvalóan előállhatnak. A teljesítésül felajánlott vagyontárgyak értékelése mindig, de különösen válságos időkben, szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Különböző szakértők eltérő módon állapíthatnák meg a teljesítésül felajánlott vagyontárgy értékét s így szinte minden esetben már a körül merülnének fel, megnyugtató módon meg sem oldható nehézségek, hogy a teljesítésül felajánlott vagyontárgynak mily értéket lehet tulajdonítani, az a hitelezők követelése hány százalékának felel meg? Bizonyos vagyontárgyakkal szemben egyes hitelezők részéről szubjektív értékelési szempontok is szerepet játszhatnak. Valamely vállalat, ház, telek a hitelezők egy csoportja számára, személyes körülményeinél fogva jelenthet komoly értéket. A többiek számára, ugyanilyen okból, e vagyontárgyak értéke majdnem a semmivel lehet egyenlő. A likvidáció jogintézménye megadja a lehetőségét annak, hogy az egyességgel kapcsolatban *adós vagyontárgyai* a hitelezők javára értékesíttessenek. Az a lehetőség, hogy az adós — hitelezőire kényszerített hatállyal — nem is saját, hanem *idegen* vagyontárgyakat ajánlhasson fel s azok átadásával kötelezettsége alól szabaduljon, a visszaéléseknek át sem tekinthető perspektíváját nyitná meg. Nem egy esetben arra nyujtana ez lehetőséget, hogy az adós immobil vagyontárgyai egyéb, nem kevésbé immobil s esetleg még kisebb értékű más vagyontárgyakkal cseréltesse fel. Az e vonatkozásban mutatkozó veszélylehetőségek csak aláhúzzák azoknak a megállapításoknak a helytállóságát, amelyekre az előzőekben, az itt figyelembejövő jogkérdések elvi vonatkozásainak tisztázása alapján jutottunk.

Dr. György Ernő.

A magyar jog sorsa a Jugoszláviához csatolt területeken.

A magyar délvidék egyes területeit a Trianonban 1920. évi június hó 4-én megkötött békeszerződés (1921 : XXXIII. magyar t.-cikk) 27. cikkének 2. pontján alapuló határvonalmegállapítás Jugoszláviához¹ csatolta.² Az Újvidéken (Novi Sad) 1918. évi november hó 25-én megtartott teljesülésén a volt «Nemzeti Tanács» kimondotta ezeknek a Jugoszláviához csatolt magyar területeknek Magyarországtól való elszakadását.

Jugoszlávia jogrendszere nem egységes. A jugoszláv királyságnak *hat* különböző jogterülete van, ezek a következők:

1. *Öszerbia*, amelynek területén a régi szerb jog van hatályban;³
2. *Montenegróban* (Crnagora = Feketehegy) szintén szerb, illetőleg szerb eredetű jog van hatályban, ez azonban több tekintetben eltér az Öszerbiában érvényes jogtól;⁴
3. *Horvát-Szlavonországban* osztrák jog, így a magánjog tekintetében az osztrák polgári törvénykönyv van hatályban;⁵

¹ A békeszerződés fent idézett cikke Magyarország határait még a «Szerb-Horvát-Szlovén Állammal» (S. H. S.) szemben állapította meg. A jugoszláv királyságnak ez a megjelölése azonban csak az 1929. év októberéig volt használatos. A szerb-horvát-szlovén királyság hivatalos elnevezésül az 1929. évi október hó 4-én életbe léptetett törvény értelmében a «Jugoszláv Királyság» (Royaume de Yougoslavie) cím állapított meg. (V. ö. a m. kir. belügyminiszter 1929. évi 4449. eln. számú körrendeletét a szerb-horvát-szlovén királyság hivatalos nevééről.)

² A Jugoszláviához csatolt magyar délvidék közigazgatási beosztása a következő: 1. *Dunai bánság* = Dunavska banovina; ehhez tartoznak a nagybecskereki (Veliki Bečkerek), szendrői (Smederevo), újvidéki (Novi Sad) és zombori (Sombor) kerületek. 2. *Szávai bánság* = Savska banovina; ennek a bánságnak varasdi (Varasdin) kerületéhez tartozik a csáktornyai (Čakovec) és a perlaki (Prelog) járás. 3. *Drávai bánság* = Dravska banovina; ennek a bánságnak marburgi (Maribor) kerületéhez tartozik az alsólendvai (Dolnja Lendava) és a muraszombati (Murska Subota) járás. 4. *Belgrádi városi kerület* = Uprava Grada Beograda; ide tartozik Pancsova (Pančevo) város.

³ Az öszerb jogterületen érvényes magánjog főforrása a szerb polgári törvénykönyv (1844. március 25.), mely lényegében az osztrák polgári törvénykönyv megrövidített fordítása. A szerb polgári törvénykönyv 10. §-a a szokásjogot pozitív jogforrásként jelöli meg oly esetekre, melyekre törvényi szabályozás nincsen. — A kereskedelmi és váltójog főforrása a szerb kereskedelmi törvénykönyv (1860. január 26.), mely egyes német eredetű váltójogi rendelkezésektől eltekintve, nagyban egészében azonos a Code de commerce-el. V. ö. *Schlegelberger*: Rechtsvergleichendes Handwörterbuch. Bd. I. Länderberichte. Berlin, 1929. 234—236. lap.

⁴ Montenegróban a magánjog főforrása az általános vagyoni jogi törvénykönyv (1888. március 25.). — A kereskedelmi jog főforrása a szerb kereskedelmi törvénnyel lényegében azonos kereskedelmi törvénykönyv (1910. január 22.). V. ö. *Schlegelberger*, 236. lap.

⁵ Az osztrák polgári törvénykönyv Horvátországban az 1852. évi november hó 29-i császári rendelettel hozott be és 1853. évi május hó 1-én lépett életbe.

³ Ezt a kifejezést használja Krusch: «Das Wesen des Vergleichs zur Abwendung des Konkurses» című művében. 100. l.

4. Dalmáciában és Szlovéniában, valamint egyes a Murán túli területeken (ez utóbbiak korábban magyar jogterületet alkottak) szintén osztrák jog van hatályban, de ez több tekintetben eltér a Horvát-Szlavonországban hatályos osztrák jogtól, mert míg Horvát-Szlavonországban az osztrák polgári törvénykönyvnek 1852. évi november hó 29-e után megjelent novellái nincsenek hatályban, addig Dalmáciában és Szlovéniában az osztrák polgári törvénykönyvnek mindazon novellái is hatályosak, amelyek 1918 novemberét megelőzőleg keletkeztek;

5. Külön joga van Bosznia-Hercegovinának (régii török törvények és rendeletek, az izlám egyes rendelkezései, házasságjogi kérdésekben a római katolikus és görögkeleti egyházjog, ó-szláv eredetű, magyar, olasz és török jog hatása alatt módosult szokásjog, *kisegítő jogforrásként az osztrák polgári törvénykönyv stb.*);

6. Az egykori Vajdaság területén, Bánáiban, Bácskában és Baranyában magyar jog van hatályban.

A hat különböző jugoszláv jogterületnek természetesen vannak közös jogszabályai is. Ugyanis a különböző jelenlegi jugoszláv területek egyesülése óta keletkezett összes jugoszláv jogszabályok — ha kifejezett ellenkező rendelkezést nem tartalmaznak — az egész jugoszláv királyság területén, tehát mind a hat jogterületen hatályosak.

A területközi (interlokális) jognak Jugoszláviában nincsen egységes szabályozása; eltér egymástól ebben a kérdésben a különböző jogterületek bírói gyakorlata is.⁶ Általában az ügyleti formák tekintetében a «locus regit actum» elve az irányadó. Azt,

A törvénykönyv azonban nem érvényes a maga teljességében, mert mellette számos kiegészítő és módosító törvény van hatályban.

⁶ V. ö. *Schlegelberger*, 241—243. lap. — A különböző jugoszláv jogterületeken hatályos törvénykönyvek (így a szerb, a montenegrói, az osztrák polgári törvénykönyv) és egyéb jogszabályok (pl. a magyar házassági törvény) számos nemzetközi jogi rendelkezést tartalmaznak; egységes törvényi szabályozása azonban Jugoszláviában nemcsak a területközi, hanem a nemzetközi jognak sincsen. — Magyarország és Jugoszlávia között a világháború óta számos nemzetközi megállapodás jött létre. A fontosabb egyezményeket a következő magyar jogszabályok tartalmazzák: a) 3430/1925. M. E. sz. rendelet a magyar királyság és a szerb-horvát-szlovén királyság között a trianoni békeszerződés értelmében kicserélendő iratanyagokra (közigazgatási és bírósági iratanyag, anyakönyvek, telekkönyvek földadókataszter, szárazföldi és víziutakra vonatkozó iratanyag stb.) vonatkozóan kötött egyezményről; b) 1928 : XXXV. tc. a gyámságra és gondnokságra vonatkozó egyes kérdéseknek a szerb-horvát-szlovén királysággal való rendezéséről; c) 4610/1928. M. E. sz. rendelet a trianoni határ által megosztott vármegyék, városok és községek vagyoni viszonyainak rendezésére Magyarország és az S. H. S. királyság között létrejött egyezmény életbeléptetéséről; d) 4620/1928. M. E. sz. rendelet a szerb-horvát és szlovén királysággal a letétek kivételére vonatkozó korlátozások megszüntetése tárgyában kötött egyezmények életbeléptetéséről; e) 4630/1928. M. E. sz. rendelet a szerb-horvát és szlovén királysággal a magyar vagy osztrák koronában kötött régi életbiztosítási szerződéseknél rendezése és a biztosító magánvállalatokkal szemben követendő kölcsönös eljárás szabályozása tárgyában kötött egyezmény életbeléptetéséről és a 134,342/1928. P. M. sz. rendelet ezen egyezmény végrehajtásáról; f) 4710/1928. M. E. sz. rendelet a gyámpénztárakkal kapcsolatos kérdések, valamint a gyámsági és gondnokságra vonatkozó egyes kérdések rendezése tárgyában a szerb-horvát-szlovén királysággal kötött egyezmény életbeléptetéséről és kihirdetéséről; g) 1929. évi XLV. tc. a szerb-horvát-szlovén királysággal egyes közlekedési kérdések rendezése, valamint a határjelzések fenntartásának szabályozása tárgyában Belgrádban 1926. évi július hó 24-én kötött egyezmények becikkelyezéséről; h) 1929 : XLVI. teikk a szerb-horvát-szlovén királysággal 1926. évi július hó 24-én kötött kereskedelmi szerződés becikkelyezéséről és 1929 : XLVII. tc. a szerb-horvát-szlovén királysággal 1926. évi július hó 24-én kötött kereskedelmi szerződés kiegészítéseiről; i) 1930 : XIII. tc. a szerb-horvát és szlovén királysággal 1928. évi február hó 22-én kötött egyenes adóügyi egyezmény becikkelyezéséről; j) 1930. évi XXIII. tc. a büntetések kiadása és a bírósági bünygi jogsegély tárgyában 1928. évi február hó 22-én Belgrádban kelt magyar-jugoszláv egyezmény és a hozzátartozó aláírási jegyzőkönyv becikkelyezéséről; k) 1930 : XXXIX. tc. a polgári jogsegély és a magánjog körébe tartozó egyes kérdésekre (bírói igénybevétele, bírósági és jogügyi segély, mentesség a perbiztosítók és az eljárás költségei előlegezése alól, ingóhagyatékok, okiratok hitelítése és bizonyító ereje, holtnaknyilvánítás, jogszabályok közlése vagy bizonyítása, gyermek törvényességének megtagadása, házasság felbontása, örökbe fogadás és törvényesítés, anyakönyvi kivonatok kölcsönös kicserélése, csőd, szerzői jog stb.) vonatkozólag 1929. évi november hó 11-én Belgrádban kelt magyar-jugoszláv egyezmény és a hozzátartozó aláírási jegyzőkönyv becikkelyezéséről; l) 1930. évi XLIV. tc. a betegek kölcsönös ellátása tárgyában 1928. évi február hó 22-én Belgrádban kelt magyar-szerb-horvát-szlovén egyezmény becikkelyezéséről; m) 950/1930. M. E. sz. rendelet Magyarország és a szerb-horvát-szlovén királyság között a régi osztrák vagy magyar koronára szóló tartozások és követelések rendezése tárgyában kötött egyezmények életbeléptetéséről; n) 1120/1930. M. E. sz. rendelet a régi koronára szóló pénzkövetelések bírói érvényesítését korlátozó rendelkezések részleges hatályon kívül helyezéséről a jugoszláv királysággal szemben; o) 20,048/1930. I. M. sz. rendelet Lettországnak és Jugoszláviának csatlakozásáról a polgári eljárásra vonatkozólag 1905. évi július hó 17-én Hágában kelt s az 1909 : XIV. tc.-be iktatott nemzetközi egyezményhez; p) 1931 : I. tc. a fertőző betegségek elleni védekezés tárgyában 1928. évi február hó 22-én Belgrádban kelt magyar-szerb-horvát-szlovén egyezmény becikkelyezéséről; q) 489/1931. M. E. sz. rendelet a régi Torontál vármegye vagyoni viszonyaital kapcsolatos kérdések rendezése céljából Magyarország és a jugoszláv királyság között létrejött megállapodás életbeléptetéséről; r) 490/1931. M. E. sz. rendelet a volt 14. szerb-bánati határőrezredből alakult vagyonszövetség tulajdonát alkotó, Szegeden fekvő ingatlanra nézve Magyarország és a jugoszláv királyság között

hogy az egyes konkrét ügyben a hat különböző jugoszláv jogrendszer közül melyik alkalmaztassék, a lakhely állapítja meg. A magyar házassági törvény azokra nyer alkalmazást, akik a magyar jogterületeken bírnak községi illetőséggel.

Ami mármost a Jugoszláviához csatolt magyar területeket illeti, azoknak jogrendszere nem volt egységes. Az egykori Vajdaság területén és a Muraközben magyar jogszabályok, a volt határőrvidékeken viszont osztrák jogszabályok, különösen az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezései voltak hatályban.

Az Újvidéken (Novi Sad) 1918. évi november hó 25-én megtartott teljes ülésén a «Nemzeti Tanács» ezeken a területeken *ideiglenesen hatályban tartotta mindazon korábbi törvényeket és rendeleteket*, amelyeknek éle nem irányult a volt magyar nemzetiségek ellen. E határozat következtében az egykori Vajdaság területén és a Muraközben az 1918. évi november hó 25-ét megelőzőleg keletkezett összes magyar jogszabályok (a volt határőrvidékeken pedig az osztrák jogszabályok, különösen az osztrák polgári törvénykönyv) továbbra is hatályban maradtak. Utóbb azután a szlovén igazságügyi kormánybiztos 1919. évi szeptember hó 18-án kelt rendelete, illetőleg az 1919. évi október hó 10-én kelt igazságügyminiszeri rendelet egyes murántúli területeket,⁷ az alsólendvai (Dolnja Lendava) és muraszombati (Murska Subota) járásbíróóságok területeit Szlovéniához csatolta és e területekre a Szlovéniában (korábban Stíria, Krajna és Karinthia) érvényes (osztrák) jogszabályait terjesztette ki.⁸

Az utolsó magyar jogszabály, amely a Jugoszláviához csatolt magyar területeken még hatályba lépett, az ingatlanokra vonatkozó magánjogi szabályok kiegészítéséről szóló, 1918. évi október hó 15-én hatálybalépett 4420/1918. M. E. számú rendelet volt. Talán nem érdektelen megemlíteni, hogy nemcsak a Jugoszláviához, hanem a Csehszlovákiához⁹ és a Romániához csatolt magyar területeken is ez a rendelet volt az utolsó olyan magyar jogszabály, amelynek hatálya az elcsatolt magyar jogterületekre még kiterjedt.

A magyar jogszabályok hatálybantartásának természetes következménye volt az, hogy bár a «Nemzeti Tanács» határozata kifejezetten csak a korábbi törvényeket és rendeleteket tartotta hatályban, az egyesülés idején érvényes magyar szokásjog is hatályban maradt. Ugyanez áll a magyar bírói gyakorlatra is, melynek elvi tételeit a magyar jogszabályok szerint ítélő bíróságok átvették és a magyar jog jugoszláv joggyakorlatát ennek alapján fejlesztették tovább.¹⁰

A magyar jog jugoszláv hatályossági területén érvényes jognak tulajdonképpen 4 forrását különböztethetjük meg. Ezek a következők:

1. Az 1918. évi november hó 25-ét¹¹ megelőzőleg keletkezett magyar jogszabályok (törvények, rendeletek, szokásjog, bírói gyakorlat);

2. az 1918. évi november hó 25-ét megelőzőleg keletkezett, ideiglenesen hatályban tartott magyar jogszabályokat módosító jugoszláv törvények és rendeletek;

3. az eredetileg csak a régi Szerbia területén érvényben volt, de utóbb az ország egész területére kiterjesztett jogszabályok;

4. az ország különböző területeinek egyesülése óta keletkezett jugoszláv jogszabályok, amelyek — kifejezett ellenkező rendelkezés hiányában — kötelező erővel bírnak az ország egész területén.¹²

létrejött megállapodás életbeléptetéséről; s) 3350/1931. M. E. sz. rendelet a volt torontálvármegyei gyámpénztárral kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló magyar-jugoszláv megállapodás életbeléptetéséről.

⁷ Precomurje. (Übermurgebiet.) Vas és Zala vármegyék egyes részei.

⁸ Hasonló jogrendszerek kiterjesztés előfordult Csehszlovákiában is, ahol a csehszlovák köztársaság osztrák jogterületét alkotó úgynevezett történelmi országok (Csehország, Morvaország és Szilézia) joga teljes egészében kiterjesztést nyert a hultschini kerületre, amely korábban a német birodalomhoz tartozván német jogterület volt.

⁹ A Csehszlovákiához csatolt magyar területeken a 4420/1918. M. E. számú rendelet csak rövid ideig volt hatályban; a Csehszlovákiához csatolt két magyar jogterület közül Kárpátországnak 1928. márciusában helyezettett hatályon kívül, Szlovákiában pedig még korábban vesztette hatályát.

¹⁰ A magyar bírói gyakorlat elvi tételeinek további figyelembevételét az is igazolja, hogy *Ignjatovics* Miklós, az újvidéki fellebbezési bíróság elnöke a bírói alkalmazás körébe eső fontosabb magyar jogszabályok mellett a vonatkozó elvi jelentőségű magyar bírói gyakorlatot is lefordította szerb nyelvre. (A magyar jog jugoszláv bírói gyakorlatát ugyancsak *Ignjatovics* tette közzé «Felsőbírói határozatok» címen, szintén szerb nyelven.)

¹¹ E napon hozta a volt «Nemzeti Tanács» Újvidéken tartott teljes ülésében a korábbi jogszabályok ideiglenes hatálybantartásáról szóló határozatát.

¹² A jugoszláv törvények a hivatalos lapban hirdettetnek ki. A magyar jogszabályokat módosító, valamint az egyes magyar jogszabályok helyébe lépett jugoszláv törvényeknek és rendeleteknek összefoglaló hivatalos gyűjteménye nincsen. 1921 óta *Ignjatovics* Miklós újvidéki fellebbezési bírósági elnök szerkesz-

A Jugoszláviához csatolt magyar területeken ideiglenesen hatályban tartott jogrendszer az elcsatolás óta eltelt több mint tizenöt esztendő alatt a jugoszláv törvényhozás módosító és főként jogegységesítő törekvései nyomán igen sok pontban hatályát veszítette. Számos új jugoszláv jogszabály keletkezett ezalatt az idő alatt, amelyek a magyar jogterületeken ideiglenesen hatályban tartott korábbi törvényeket és rendeleteket részben hatályon kívül helyezték, részben módosították, részben pedig új rendelkezésekkel egészítették ki.

Az ideiglenesen hatálybantartott magyar törvények és rendeletek egyes részeinek, egy-egy rendelkezésének módosítása különösen kezdetben, az elcsatolás utáni első időkben volt gyakori. Ezek a részleges módosítások nagyjából eljárásjogi szabályokat érintettek, aminek főként a különböző jugoszláv jogterületek eltérő szervezetének és ügyintézési módjának egységesítése volt a célja. A későbbi időkben viszont a magyar jogszabályok részleges módosításai helyett azok teljes hatályon kívül helyezése és a királyság valamennyi jogterületén hatályos, egységes új jogszabályokkal való helyettesítése vált gyakoribbá. Egyes magyar jogszabályok teljes hatályon kívül helyezése túlnyomórészt olyan kérdéses csoportok tekintetében történt, amelyeket a jugoszláv törvényhozás valamennyi jugoszláv jogterületre, tehát a királyság egész területére nézve egységesen szabályozott.

A Jugoszlávia egész területén hatályos új, egységes törvények közül különösen kiemelhetők:

a) a magánjog¹³ köréből: a nagykorúságról¹⁴ (1919. július 31.), a névviseletről (1929. február 19.), az alapítványokról (1930. július 11.), a szerzői jogról (1929. december 20.), az ipari tulajdon védelméről (1922. február 17.), a telekkönyvi jogról (1930. május 18.), az agrárreformról (1919. február 25., 1922. május 20., 1922. június 4., 1928. május 17.), a mezőgazdák védelméről (1932. április 19., 1932. október 19., 1932. december 19.), a vadászati jogról (1931. december 5.) és az erdészetről (1929. december 31.) szóló törvények;

b) a polgári törvénykezési jog köréből: a polgári perrendtartásról (1929. július 13.)¹⁵, a bírói szervezetről (1929. január 18.), a bírósági ügyviteli szabályokról (1932. október 25.) szóló törvény, a végrehajtási törvény (1930. július 9., amely azonban egyes szakaszok kivételével még nem lépett hatályba), a közjegyzői törvény (1930. szeptember 11.), valamint az ügyvédi rendtartás (1929. március 17.);

c) a hiteljog köréből: a részvénytársaságok alapításáról (1922. március 30.), a váltójogról¹⁶ (1928. november 29.), a csekkjogról (1928. november 29.), a csődről (1929. november 22.), a csődön-

tésben megjelenik szerb nyelven a magyar jogterületekre vonatkozó törvények és rendeletek, valamint a felsőbb bírói gyakorlat gyűjteménye, mely azonban korlátozott terjedelmű következtében nem teljes. — Egyes jugoszláv törvények Horvátországban elég jó német fordításban is megjelennek; a szórványosan előforduló magyar nyelvű törvényfordítások megbízhatatlanok. Az idegennyelvű jogirodalom rendkívül szegény; magyar-, német-, francia- vagy angolnyelvű jugoszláv jogi tan- és kézikönyvek egyáltalában nincsenek. — Számos jugoszláv törvény ismertetése megjelent a *Zeitschrift für Ostrecht*-ben, így egyebek között: Milan Škerlj: Das jugoslawische Gesetz zum Schutze des gewerblichen Eigentums. 1927. évi 1. évf. 5–6. füzet, 641. l.; Alexander Bilimović: Arbeitsrecht des Königreichs der Serben, Kroaten und Slovenen (Jugoslawien). 1929. évi 3. évf. 3. füzet, 369. l.; Milan Škerlj: Das jugoslawische Scheckgesetz. 1929. évi 3. évf. 5. füzet 684., 710. l.; Hugo Lachner: Das neue jugoslawische Wechselgesetz im Vergleich mit dem deutschen. 1930. évi 4. évf. 1. füzet, 17. l.; S. Zuglia: Das neue jugoslawische Konkurs- und Ausgleichsgesetz. 1930. évi 4. évf. 6. füzet, 596. l.; J. Šuman: Die Urheberrechtsgesetzgebung in Jugoslawien. 1930. évi 4. évf. 8–9. füzet, 799. l.; L. Tauber: Das jugoslawische Gesetz über den unlauteren Wettbewerb. 1931. évi 5. évf. 5. szám, 321. l.; J. Lachner: Das neue jugoslawische Lagerhausgesetz. 1931. évi 5. évf. 5. sz., 356. l.; Franz Goršić: Der zivilprozessuale Einschlag im jugoslawischen neuer allg. Verwaltungsverfahren. 1931. évi 5. évf. 10. füzet, 700. l.; Franz Goršić: Zum neuen jugoslawischen Zivilprozessgesetz. 1933. évi 7. évf. 559. l.

¹³ A magánjog egységes kodifikációja Jugoszláviában már folyamatban van; az általános polgári törvénykönyv tervezete tárgyalás alatt áll ugyan, de a törvényhozás elé még be nem terjesztették. E helyütt említem meg, hogy a házasságjog egységesítése ügyében kidolgozott törvényjavaslat Jugoszlávia egész területére kötelezőnek nyilvánítja az egyházi házasságkötést. A polgári házasságkötés egymagában csak akkor jogérvényes, ha olyan okok forognak fenn, amelyek egyházi szempontból házassággátló akadállyal számíthatnak, a polgári jogban azonban nem képeznek ilyen akadályt. A házasság felbontása a javaslat szerint továbbra is a polgári törvényszék joga marad. (V. ö. Újság, 1933. szeptember 9.)

¹⁴ A teljeskorúság korhatárát, mely a magyar jog szerint a betöltött huszonegyedik életév, a fent hivatkozott törvény huszonegy évre szállította le. A teljeskorúság korhatára az összes többi magyar elcsatolt területeken, így az Ausztriához csatolt ú. n. Burgenlandban, a Csehszlovákiához, Lengyelországhoz és Romániához csatolt magyar területeken is a huszonegyedik életév betöltésével áll be.

¹⁵ A polgári perrendtartás a Vajdaságban, Horvát-Szlavonországban, Dalmáciában és Szlovéniában 1933. április 1-én, Szerbiában és Montenegróban pedig 1934. április 1-én lépett életbe.

¹⁶ Az új jugoszláv váltótörvényt magyarázza és a váltójog alapelveit ismerteti Pavlovič Tamás, a novisadi (újvidéki) fellebbezési bíróság tanácselnöke „Osnovi meničnog prava i t. d.” c. könyvében. Novisad, „Uranija” nyomda, é. n.

kívüli kényszeregyességi eljárásról (1929. november 22.), a csődön-kívüli megtámadásról (1931. január 22.), a közraktárakról 1930. augusztus 23.), a tisztességtelen versenyről (1930. április 4.) szóló törvény, valamint az ipartörvény (1931. november 5.);

d) a büntetőjog köréből: a büntetőtörvénykönyv (1929. január 27., 1931. október 9.), a büntetőeljárás (1929. február 29.), az államügyességekről szóló törvény (1929. március 21.), az ország védelméről szóló törvény (1929. január 6.), a sajtótörvény (1925. augusztus 6.);

e) a közigazgatási jog köréből: az államtanácsról és a közigazgatási bíróságokról (1922. május 17.), a bírásokról (1929. január 8.), a közhivatalnokokról (1923. július 31. és 1931. március 31.), az iskolákról (1929. augusztus 31., 1929. december 5., 1930. július 7., 1931. december 5., 1932. március 18.), az egyetemekről (1930. június 28.), az ünnepekről (1929. szeptember 27.), az orvosokról (1931. január 24.), a gyógyszerészekről (1930. április 7., 1931. november 30.), a vasutakról (1925. április 25.) szóló törvények, valamint az adó- és illetéktörvények.

Mindezen törvények a jugoszláv királyság egész területén hatályosak lévén, az egyes jugoszláv jogterületeknek az új, egységes törvényekkel szabályozott kérdésekre vonatkozó összes korábbi jogszabályai, így a magyar jogterületeken a vonatkozó összes magyar jogszabályok hatályukat veszítették.¹⁷

Már e rövid összefoglalásból is nyilvánvaló, hogy az új, egységes törvények sokasága és sokfélesége mellett az egyes jugoszláv jogterületek korábbi joga mindjobban háttérbe szorult.

A jugoszláv jogalkotás bőven buzgó forrásával egyre jobban elárasztja Jugoszlávia különböző jogterületeit; ezeknek korábbi jogszabályai egymás után merülnek el az új, egységes jugoszláv jogrendszerben. Nem képez kivételt e tekintetben a magyar jogterület sem, amelyen szintén egyre szűkebb lesz a jogszabályoknak az a köre, amely még őrzi a jogrendszeri közösséget az anyarszággal.

Dr. Ujlaki Miklós.

Jogirodalom.

Szedits Károly – Fürst László – Ujlaki Miklós: Kötelmi Jog.

(I–III. kötet, Magyar törvények Grill-féle kiadása, 1934.)

Az élő jognak a magánjog tudományos rendszerében, vagy ami azal nagyjában egyező — a Ptk. rendszerében való csoportosítása és kiadása, a háború előtt célszerűségi szempontokból volt kíváncs az ért, hogy a jogszabályt kereső hamarabb megtalálhassa az anyagot. Ami akkor csak könnyítési eszköz volt, ma a jogszabály feltalálásának szinte elfeltétele. Ki állíthatja magáról — hogy a gyakorlati jogélet mindennapi példáit ragadjam ki, — hogy pl. a valutaválságjog kuszált, pótrendeletekkel és nemzetbanki körlevelekkel hivatalosan magyarázott szabályaiban, kellő összeállítás nélkül tájékozódni tud; avagy akárcsak néhány évre visszanyúló kamatmaximumi kérdést az idevonatkozó jogszabályösszeállítás nélkül el tudná dönteni, holott azelőtt 4–5 törvényhely ismerete elegendő volt ehhez. A jogszabálytúltermelés a háborúval kezdődött. Utána úgy látszott, hogy egy időre megállt, de az 1931. évben újra megindult gazdasági válság a válságjog új fázisát nyitotta meg, amelynek végéhez még nem érkeztünk el. S ami a jogszabályokra nézve általában áll, az fokozottan igaz a magánjognak a forgalmi életben legjelentősebb részére, a Kötelmi Jogra. Minden jogásznak örömmel kell üdvözölnie ezért azt, hogy a leghivatottabb professor vezetésével, két kiváló tanítványának közreműködésével a magyar törvények Grill féle kiadásában megjelent Kötelmi Jokban oly segédkönyvet kapott, amely a fent vázolt cél elérésére alkalmas.

Az új Kötelmi Jog kiadása három kötetből áll. Az anyagnak kötetekbe való beosztását nyilván főleg nyomdatechnikai szempontok befolyásolták. Az I. kötet a kötelmi jog általános részét foglalja magában; a II. kötet tárgyalja az egyes kötelmi jogcímeket az alaptalan gazdagodásig; a III. kötet a kötelmi jogcímeket folytatja és a munka jogviszonyaival fejeződik be. Az összeállítás a Mtj. rendszerében felel meg a kötelmi jog anyagába tartozó tör-

¹⁷ A magyar közjognak a Jugoszláviához csatolt magyar területeken törvényben volt szabályai a dolog természeténél fogva túlnyomórésztben már az állami főhatalom változásával hatályukat veszítették. Az állampolgárságról valamennyi jogterületen hatályos, új, egységes törvény (1928. november 21.) rendelkezik.

vényeket, kormányrendeleteket és a bírói gyakorlatot. Minden fejezet I. részében a Mtj. vonatkozó §-ait közli; a II. részben pedig az élő jogot, és pedig első helyen a törvényeket és azután a kormányrendeleteket, valamint az egyéb írott jog- és jogmagyarázati (jogismerési) forrásokat, nevezetesen helyhatósági szabályrendeleteket, hivatalos tájékoztatókat stb., végül a felsőbb bíróságok fontosabb döntéseit.

Az egész munkára jellemző, hogy a szerkesztők igyekeztek az elméleti és gyakorlati követelményeket összhangzásba hozni, sohasem feledkezve meg arról, hogy az ilyfajta törvénykiadás elsősorban gyakorlati célt szolgál. A magánjog határainak megvonásánál megnyilvánuló ez a könnyedebb felfogás teszi lehetővé, hogy a jogkereső az egész anyagot kézhez kapja úgy, ahogy arra az életben szüksége van s ahol sokszor nem különül el a magánjogi rész a büntető vagy közigazgatási anyagtól. Ennek a helyes felfogásnak köszönhető, hogy az I. kötetben a pénztartozások válságjogi fejezetében a valuták bejelentésére, a transfermoratóriumra, a külföldi fizetési forgalomra stb. vonatkozó közigazgatási és büntető szabályokat; a II. kötetben mintegy a kártérítési joghoz csatlakozóan az egész társadalombiztosítási jogot; a III. kötetben a munkajogban a házicseledekre, mezőgazdasági, útépítő stb. munkásokra vonatkozó jórészen közigazgatási szabályokat is megtaláljuk. Ugyanez a helyes felismerés vezetett ahhoz is, hogy a bérleti jogviszonnyal kapcsolatban közlik a Pp. X. címének a bérleti jogviszony megszüntetésére vonatkozó rendelkezéseit is.

A munka figyelmes és gyakorlati összeállítására jellemző, hogy a II. kötetben a vállalkozási szerződéssel kapcsolatban leközlik a *Közszállítási Szabályrendeletet* (a m. kir. belügyminiszternek a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel egyetértéssel kiadott 1929. évi 88.500. sz. rendeletét). Nem felesleges kiemelni ennek fontosságát, mert a *Közszállítási Szabályrendelet* nemcsak az állammal, törvényhatóságokkal, községekkel stb. kötött szerződések feltételeit foglalja magában, de igen sokszor magánosok között létrejött szerződés részévé is válik annak folytán, hogy jogügyleti megállapodással arra hivatkoznak.

A munka értékét növelik azok a különleges táblázatok és utaló összeállítások, amelyeket minden kuszáltabb joganyagot tartalmazó fejezetnél találunk. Így pl. *külön táblázat* tünteti fel az 1931. év óta a kamatra vonatkozóan életbelépett jogszabályokat; a pénztartozások válságjogában *«időrendi tábla»* teszi lehetővé a tájékoztatást az egymást felváltó, hol kiegészítő, hol ellentmondó rendelkezések tömegében. S mennyire helyes, hogy ott, ahol a munka terjedelme és célja kizárja a rokonszabályok leközölését, legalább *szemléltető összeállítás* sorolja fel azokat, hogy a jogkereső azonnal tudomást szerezzen róluk. Pl. a biztosítékadásról szóló résznél ilyen összeállítás tünteti fel mindazokat a jogszabályokat, amelyek a kötelmi jogon kívül a biztosítékadásra vonatkoznak: a perbeli biztosítékra, az örökösödési eljárás folyamán szolgáltatandó biztosítékra, a nő és gyermeket megillető tartás biztosítékára vonatkozó szabályokat stb.

Ezen ismertetés keretén belül a részletekre nem terjedhetek ki, de azért két különösen kiválóan feldolgozott fejezetre fel kell hívnom a jogászközönség figyelmét: az Átértékelésre vonatkozó részre, és a Munkajog viszonyaira. Az átértékelés egy nagyjában lezárt joganyag, amelyet a tv. rendszerében úgy dolgoztak fel, hogy minden §-nál az I. részben a tv. előtti, a II. részben a tv. utáni gyakorlatot közlik. Ennek a rendszernek helyességét csak az tudja kellőleg méltányolni, aki ismeri, hogy más összeállítások ilyen megkülönböztetést nem tesznek és az egymásután leközölt ellentétes bírói döntések mennyire zavarják a tájékozódást, sőt gyakran az ítélkező bíróságot is. Ez a munka az első, amely a közölt anyag terjedelmében és a feldolgozás részleteit feltüntető csoportosítások kiemelésében mutatja azt a nagy haladást, amit a munkajog az utolsó évtizedekben tett, amelynek folytán szinte kezd kiemelkedni ius specialeként a magánjog keretéből.

Mint minden emberi munkának, ennek is vannak hiányai, de azok elvesznek a több ezer oldalra kiterjedő anyagtömegben. Csak egy újabb kiadás részére szolgáló megjegyzésként említem fel, hogy a külön elévülési időre vonatkozó jogszabályoknál nem említik a kizsákmányoló ügyletek semmisségét érvényesítő jog egy évi különleges elévülési idejét (1932: VI. tc. 9. §). A munka válságjogában nem található a fontos anyagjogi szabályokat magában foglaló 6700/1933. M. E. rendelet; a gazdavédelmi rendeleteknek a kamatokra vonatkozó szabályainak is e munkában lenne helye

(talán nyomdatechnikai okokból kerül a Végrehajtási Jog kötetébe).

Az Élő Jog összeállítása nemcsak hatalmas jogtudást, szerkesztői pontosságot, de mindenekfelett nagy felelősségérzetet kíván. A szerkesztőnek tudnia kell, hogy aki a munkát kezébe veszi, az annak tudatában teszi, hogy az ott talált joganyag: az Élő Jog, abban bízhat, annak alapján jogügyleteket köthet, vitákat eldönthet. A szerkesztőt ezért nagy felelősség terheli, ha a leközölt szabályanyag hiányos, vagy az összeállítás megtévesztésre alkalmas, mert ezeknek következtében olyan események adódhatnak, ami sok ember anyagi és erkölcsi érdekeit döntően befolyásolják. *Ezt a felelősségérzetet látom én teljességében megnyilvánulni ebben a munkában, amelyet minden jogkereső abban a nyugodt és biztos tudatban vehet kezébe, hogy emberileg elképzelhető tökéletes összeállításban kapja a Magyar Kötelmi Jog élő anyagát.*

Dr. Munkácsi Ernő.

* * *

Kiadatási jog.

Írta: dr. Szász István, az igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró, egyetemi magántanár. (Magyar Törvények Franklin-Társulat zsebkiadásai. 1933. év. 219. oldal.)

A kiadatási jogot tárgyzó három kisebb magyarnyelvű munka (Nagy, Benyovits, Doleschall tollából) részben már elavult, mindenestre azonban nem foglalja magában a kiadatási jogunknak áttekintő rendszerét. Idevágó *rendszeres munkára* pedig idő múltával nagy szükség lett. Nevezetesen a kiadatási jogunk fejlődésében a világháborút és a békeszerződést követő idők gyökeres változást eredményeztek. Így az Osztrák-Magyar Monarchia területi szétválásával együttjáró — egyebek között nemzetközi büntetőjogi vonatkozásban is sokrétű — számos probléma, továbbá az újabban megkötött nemzetközi szerződések és a bonyodalmas viszonyossági gyakorlatnak folytonos módosulásai: nemcsak kicsiszolták, de részben új alapra is fektették a XIX. század virágzó eszméiből kisarjadt magyar kiadatási jog rendszerét és egyúttal annak tetejére új anyagát halmozták össze.

Ebben az érdekes, heterogén és bonyodalmas joganyag-komplexumban igazít el bennünket a szerző most szóbanlévő munkája.

Szerző munkáját három főrésze tagozta. Az első részben az általános tanokat, a mintegy felerész terjedelmet felölölő második részben pedig a kiadatási jog anyagi feltételeit, végül az első rész terjedelmének megfelelő harmadik részben a kiadatási jog eljárási szabályait ismerteti.

I. Az általános fogalmak rendjén szerző mindenekelőtt a kiadatás fogalmát határozza meg. Kiemeli, hogy a kiadatás a nemzetközi bűnjogi jogsegélynek leggyakoribb és legjelentősebb alakja.

A továbbiakban szerző a *kivátsítással*, mint a kiadatás rokonszabályával foglalkozik; majd a rövid úton és a szabályszerűen fogantatott kiadatással ismerteti meg. Ezek után a bírói és a közigazgatási hatóságok kölcsönös jogsegélyébe utalt kiadásra tér rá, amellyel a kiadatási anyagi és eljárási jogot két különálló — egyfelől a nemzetközi bírósági jogsegélynek, másfelől a közigazgatási hatóságok kölcsönös jogsegélyének körébe tartozó — részre bontja.

Szerző szerint az *anyagi* kiadatási jog annak a kérdésnek szabályozását tartalmazza, hogy mely bűncselekmények szolgálnak kiadatás alapjául, illetőleg melyek vannak ez alól elvileg kivéve; kik a kiadható személyek és mely biztosíték ellenében engedélyezhető kiadatás. Az *alaki* kiadatási jogot viszont ama szabályokban ismerteti, hogy mely perjogi feltételtől függ a kiadatás, mely belöldi hatóság jár el abban; különösen kit illet a felett a döntés és a kikért egyén perjogi helyzete hogyan alakul ki.

A nemzetközi forgalom fejlődésével a kiadatási esetek emelkedő számát pontos *statisztikai* kimutatással támasztja a szerző alá.

Ezek után szerző a kiadatási intézmény *történeti* kialakulásának becses adalékait sorolja fel és a magyar kiadatási jog történetének átfogó képét nyújtja.

A kiadatási jog *forrásaiként*: a kiadatási szerződéseket és viszonyossági gyakorlatot tárgyalja részletesen, végül röviden foglalkozik általában a kiadásra vonatkozó — szűkszavú — tételes törvényi jogszabályokkal. Élesen domborítja ki a *háború hatását* kiadatási szerződéseinkre; majd ezt követőleg felsorolja a hatályban lévő *legújabb kiadatási szerződéseinket*. A munkának ez a része, valamint a *viszonyossági gyakorlatot* ismertető része különös érték-

kel bír abból a szempontból, hogy az olvasó itt a vonatkozó teljes anyaggyűjteményhez juthat. Megtalálható itt az Amerikai Egyesült Államokkal, Belgiummal, Bulgáriával, Franciaországgal, Görögországgal, Lettországgal, Luxemburggal, Monacoval, Nagybritanniával, Németalfölddel, Olaszországgal, Paraguayval, Romániával, Svájjal, Svédországgal, Norvégországgal és Jugoszláviával kötött hatályos kiadatási szerződéseink ismertetése. Mégpedig oly tartalommal, hogy azoknak — szerző munkájának meghatározott terjedelme folytán elhagyott — szövegére tulajdonképpen az olvasónak nincs szüksége. Ezt követőleg az Ausztriával, Németországgal, Csehszlovákiával, Törökországgal, Spanyolországgal, Lengyelországgal, Argentínával és egyéb államokkal fennálló viszonsági gyakorlatunk hasonlóképpen gondos és áttekintő ismertetését kapja az olvasó.

II. A gerinçe a munkának a második része, amely a kiadatás feltételeinek, vagyis a kiadásra vonatkozó anyagi jogszabályoknak kimerítő rendszerbe foglalását tartalmazza. Szerző elsősorban azzal a kérdéssel végez, hogy mely állam kérheti a kiadást. A *kikérést* vagy arra alapítják, hogy a kikért egyén a kikérő állam honosa (principium personalitatis) vagy pedig arra, hogy a bűncselekményt a kikérő állam területén követték el (principium fori delicti commissi). Előfordulhat a kikérések konkurenciája is. A kiadatás a bűncselekmény részeseire egyaránt kiterjedhet. A kiadatási szerződésekben nem szereplő bűncselekmények címén csak akkor van helye kiadatásnak, ha az egyezmény a szerződő államokat ily arányban kifejezetten nem korlátozza. Bizonyos bűncselekmények jellegük, illetve súlyuk miatt a kiadatásból ki vannak zárva.

Szerző ezután huszonkilenc pont alá csoportosítja a kiadatási bűncselekményeket. Külön típusait honosították meg e bűncselekményeknek a jugoszláv és török új kiadatási szerződések, amelyek a kiadatási bűncselekményeket nem sorolják fel. Ezt követőleg szerző a kiadatási bűncselekmények súlyával, majd azok jellegével foglalkozik behatóan. Az előbbi szempontból — szerző tanítása szerint — büntetettek kiadatási cselekményé minősítő, továbbá a büntetési tétel szerint a kiadatási bűncselekményeket megkülönböztető szerződésekről van szó. Azt az általánosságban érvényesülő szempontot, hogy a kiadatási bűncselekménynek legalább egyévi szabadságvesztésbüntetéssel büntethetőnek kell lenni: a kiadást kérő és a megkeresett, valamint esetleg honosság vagy elkövetési hely szerint érdekelt állam törvényei szerint egyaránt vizsgálni kell.

A különös kiadatási cselekményeket vizsgálva, kivételes szerepük van ebben a vonatkozásban az úgynevezett *politikai bűncselekményeknek*. A politikai bűncselekmények kivételes helyzetének történelmi eredete és alapja a politikai büntetéseket megillető *menedékjog* kialakulásában található meg.

A nemzetközi büntetőjogi jogsegélyt annyira megnehezítő — ma már többé-kevésbé ilyennek felismert — menedékjog szűkítése irányában tartott mozgalmat a szerző helyesli. Ezzel a törekvéssel — a merényleti, anarchista és kommunista záradékrendszerétől egészen az 1932-ik évi hágai nemzetközi jogösszehasonlító és egységesítő kongresszus határozmányáig — gondos részletességgel foglalkozik. Majd áttér a nem politikai, hanem egyéb jellegűknél fogva a kiadatásból kizárt bűncselekményeknek: úgymint a vallási, a sajtó, a katonai, a jövedéki bűncselekményeknek, valamint a párviadalnak, végül a jugoszláv szerződés (1930: XXIII. tc.) harmadik cikke II. pontjának idevágó rendszerbeli méltatására.

A kiadatásnak — a bűncselekmény elkövetési helyével, a tettes állampolgárságával és nemzetközi jogi kiváltságos helyzetével összefüggésben — további külön akadályai lehetnek. Így kiemeli szerző, hogy nincs helye kiadatásnak a megkeresett állam területén elkövetett bűncselekmény miatt. Továbbá általános szabály, hogy egy állam sem adja ki a saját állampolgárát. Szerző itt megemlíti, hogy a büntetőjogi irodalom konzervatív képviselői maguk is elvi alapon támadják ez utóbbi szabályt. Azonban a dogmaszerű jelentőségét az a tétel, hogy egy állam sem adja ki a maga állampolgárát, csak akkor veszítheti el, ha az államok büntető törvényei teljesen azonos alapúak és rendszerűek lesznek és az államok egymás igazságszolgáltatása iránt teljes bizalommal viseltetnek. Végül szól a *területenkívüliség* kedvezményét élvező személyekről, akiknek kiadatása nem foghat helyet. Kiemeli még szerző a kiadatás egyéb elképzelhető *akadályait* is. Ilyenek a bűnvádi eljárás megindításának, a büntetés végrehajtásának vagy a büntethetőségnek kizáró okai.

A kiadást kizáró okok közt perrendi természetű új csoportot alkot a megkeresett államban folyamatba tett bűnvádi eljárás, illetve a megkeresett állam bírósága által hozott — végrehajtásra váró — ítélet. Reámutat szerző ama általános szabályra, hogy ha az eljárás folytatásának érdemi akadálya (pl. ítélt dolog) nincs, a büntetettnek külföldre kiadatását a hazai büntető eljárás megszüntetése még nem zárja ki.

A dolog természetéből következik, — amint azt szerző helyesen emeli ki — hogy minden *feltétel* fennforgás mellett sem lehet kiadni a bűnöst, ha a megkeresett állam bírósága a szóbanlévő bűncselekmény elbírálására kizárólagos hatáskörrel bír.

III. A mű harmadik részében a szerző a külföldi kiadatási eljárás *rendszerét* ismerteti. A kiadatási eljárás tisztán *bírói hatáskörbe* tartozik: Angliában, az Amerikai Egyesült Államokban, Luxemburgban, Svájcban, Franciaországban és Németországban. *Közigazgatási hatóságok* előtt folyik le a kiadatási eljárás: a rég francia és porosz jog rendszerének uralni területén. Viszont túlnyomó részben bírósági — kontradiktórius — eljárás alakjában folyik le, mindazonáltal a kiadatás engedélyezésének vagy megtagadásának kérdésében a határozat kormányhatóság kezében van: Belgiumban, Hollandiában és Magyarországon (*vegyes rendszer*).

Ezután szerző a magyar kiadatási eljárás *forrásainak* (kiadatási szerződések, viszonsági gyakorlat, Bp. XXIV. fejezete, 26—27. és 560. §-ok, miniszteri rendeletek), majd ezt követőleg a hatóságoknak *érintkezési módja* ismertetésére (diplomáciai és kivételes érintkezés) tér át. A külföldre küldendő iratok *formájának*, nyelvezetének, fordításának és hitelesítésének (záradékolásának) szabályai után szerző a kiadatási *költségek* megtérítésével, a bűntettesek átszállításának és átadásának módjaival foglalkozik.

Ezután szerző a külföldi államtól kiadatás kérésének eljárási (technikai, perjogi) problémájával foglalkozik. Nálunk a kiadatás szüksége és *kieszközlése* felől a bíróság határoz. A bíróság azonban nem határozhatja el a kiadatás mellőzését célszerűségi oknál fogva. A bűnösséget megállapító jogerős bírói ítéleten felül nyomozólevél vagy elfogatóparancs dokumentuma alapján lehet a kiadást kérni. *Összbüntetési* ítélet alapján történő kiadatás kérésénél meg kell azt is állapítani, hogy az összbüntetésből mennyi esik a kiadatás tárgyául szolgáló bűncselekményre. A külföldön elszervedett kiadatási fogságot a szabadságvesztésbüntetésbe be lehet számítani. A kiadatás folytán a bűnvádi eljárás eredményét a megkeresett állammal — kérelemre — közölni kell. A kiadatás kiterjesztése, ha valamely nemzetközi szerződésnek bizonyos bűncselekményekre korlátozó rendelkezése annak útjában nem áll, a kiadott személy beleegyezése mellett a megkeresett állam nyilatkozatának megszerzése nélkül is megtörténhetik.

Szerző munkája végén a külföldi állam részére a kiadatás engedélyezésének további eljárási (technikai, perjogi) kérdéseit elemezi. Ennek rendjén a büntetett letartóztatására a bíróság, végül az igazságügyminisztérium előtt folyó eljárásra vonatkozó — hármas — mozzanattal foglalkozik. Majd az egyes eljárási fázisokban felmerülhető illetékességi kérdéseket világítja meg. A sajátos kiadatási fogság intézményének kiemelése után pedig a kiadatás feltételeinek kinyomozását célzó eljárást ismerteti.

IV. A most közölt kivonatos ismertetés elegendő alapul szolgálhat annak megállapítására, hogy ez a munka a mai magyar kiadatási jog *hiánytalan és hiányt pótló összefoglalása*. Mert egyfelől nincs a kiadatási jogunknak olyan részletkérdése, amelyet szerző a legalaposabban meg ne világított volna. Másfelől viszont a szerző munkáján kívül nincs más hasonló magyarnyelvű munka, amely az egész kiadatási jog anyagát ily rendszeresen feldolgozta volna.

A munkának ehhez a kimagasló — kettős — értékéhez járul, hogy a szerző — önálló felfogása és bíráló véleménye dacára — mindvégig szigorú tárgyilagossággal az általa ismertett legális állásponthoz tartja magát. E tekintetben azt is lehet mondani, hogy a szerző különös gondot fordít arra, hogy a mindig világos és áttekinthető mondanivalóját a mai kiadatási jog *megbízható értelmezésének lehessen tekinteni*. Mindehhez járul még a munkának ama becses értéke, — amelyre egyébként már fent is utaltam — hogy a hatályban levő kiadatási szerződéseinknek és a ma érvényes viszonsági gyakorlatnak kimerítő gyűjteményes összeállítása révén szerző munkája által a magyar jogi irodalmat oly anyaggal gyarapította, amelyhez az olvasó máshol ily könnyen megtalálható és kezelhető alakban nem juthat hozzá.

Szerző munkájából ismételten kicsendül a modern nemzetközi büntetőjogász megállapodott szemléletéből eredő ama óhaj, hogy legfőbb célkitűzésnek a nemzetközi büntetőjog *unifikálására* irányuló törekvést kell tekinteni. E célkitűzés megoldásában — mint egyéb nemzetközi viszonylathoz tartozó alapvető kérdésnél is — az államok között kívánatos megértésre és békére van szükség; mégpedig a nemzetközi büntetőjog szempontjából különösen azért, hogy az emberiségre általános veszélyt jelentő internacionális bűnözőkkel szemben a küzdelmet minél hatásosabban és eredményesebben lehessen lefolytatni. Ehhez képest azonos rendszerű tételes büntetőjogszabályok meghonosításán felül, a kiadatási bűncselekmények körének tágítása és a kiadatási eljárás lehető könnyűvé tétele, továbbá a mendékjog korlátozása, végül a külföldi ítélet belföldi végrehajthatóságának elismerése azok az ideák, amelyek még ha bizonyos részben utópisztikusaknak is tűnnek fel, azonban helyeselhetők a szerzőnek ama állásfoglalása, hogy ezeknek az eszméknek a *további fejlesztése* mellett tör lándzsát.

Mindazáltal a szerző a nemzetközi büntetőjog *realitásait* kutatja. Történelmi perspektívában és a fogalmi fejlődések éles megvilágításában tárja elő minden — a kiadatási joggal összefüggő — intézmény meghonosítását, hatásait és rendszerének kialakulását. A nemzetközi büntetőjog területén a tárgyalt kiadatás különös jogának *öncéltségét* hirdeti szerző, amidőn éppen a felismert magasrendű jogelvek alapján kutatja és mutat reá az államok közt gyakran felmerülő kényes és bonyodalmas jogviták megoldási lehetőségére.

Mi sem természetesebb tehát, minthogy szerzőnek a most szóbanlévő munkáját a jogirodalom eddigi bírálata a *legteljesebb elismerésben* részesíti. Az a készség, amellyel szerző e különös joganyagot a tudós önállóságának csorbitatlanságával és a változatos gyakorlat ismerőjének biztonságával kezeli: valóban instruktív eredményű és intuitív hatású. Magam részéről még ama szórványos — tisztán elméleti jellegű — ellenvetések mindegyikét sem osztanám, amelyeket a szerző e munkájának ismertetésével összefüggésben olvastam.

Dr. Zöldy Miklós.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.*

XI. A Tvt. 8. §-a az összetévesztésre alkalmas, de különben jogosan (1929. VI. 13. 7383/1928. 22., 67.) használt név, cég, védjegy, ismertetőjel, vagy rajz ellen véd, mert még a jogszerűen használt név sem használható összetévesztésre alkalmas módon (1932. V. 6. 6774/1930. 25., 135., v. ö. *Keszthelyi*, Jogt. Közl. 1930. 47.), a jogos cég használatával sem szabad visszaélni (Hj. T. 9., 12.). Így e törvényszakaszba ütközik a cégnek a bejegyzéstől eltérően pusztán a hasonló hangzású vezetéknev feltüntetésével hasonló üzletkör hirdetésével használata (1928. V. 25. 7799/1927. Hj. T. 10., 38.).

Az összetévesztetőség vizsgálatánál abból kell kiindulni, hogy az üzleti forgalomban használt szavaknál, jegyeknél, ábráknál, elnevezéseknél a közönséget a jelzések uralkodó elemei irányítják (1932. XI. 10. 2265/1931. 26., 15.). Így összetévesztethők az Eta s Etam szóvédjegyek és az Eta szóvédjegy bejegyzésének a ténye sem akadályozza a régebbi bejegyzésű Etam védjegy tulajdonosának a keresetét (23., 65.). Az oly cégeknél, amelyek azonos névszóveggel (Johann Maria Farina) azonos üzletkörben nagyobb számmal működnek, a cégszóveg megkülönböztető hangsúlya a toldatra esik. (Hj. T. 9., 135.).

A Tvt. 8. §-a alkalmazásának nem lehet helye akkor, amidőn két különböző földrajzi helyen levő újságforgalmi vállalat nevezi magát «Újságbolt»-nak (1932. XI. 9. 2382/1931. 26., 13.).

A megjelölés rendszeres használatának hosszabb ideig tűrése kizárja a versenytárs ellen fellépést, hacsak utóbb a verseny újabb áru forgalombahozatalával közvetlenebb nem lesz, mint amidőn a versenytárs is kezd sósorszeszt gyártani, amit eddig csak a megjelölést tűró kereskedő hozott éppen e megjelöléssel (Diana) forgalomba (1932. XII. 16. 4216/1932. 26., 39.).

XII. A Tvt. egyik leggyakrabban alkalmazott védelmi szabálya a 9. §-ban foglalt. «E törvényszakasz alkalmazásának előfeltétele», hogy «az árun alkalmazott névnek, ismertetőjelenek, rajznak stb. individualizáló képessége legyen, vagyis alkalmas legyen

arra, hogy az árut és az azt előállító, vagy forgalombahozó vállalatot más árutól és vállalatától megkülönböztesse». E kvalifikált használatnak időbeli korlátja nincs, mert a használatba vett árujegy a forgalomban bármely rövid idő alatt ismertté válhatik, sőt az is elegendő, ha az árujegy használatának csak a szándéka is nyilvánvaló (25., 160., v. ö. 1933. XI. 29., 3291/1933. 27., 31.). Nem lényeges az sem, hogy a kérdéses poharakat a rajzról a fogyasztóközönség, vagy azok a tényezők ismerték fel, amelyek előállítása és adásvétele körében a gazdasági piacon érdekelték (25., 160.). E szakasz keretében az összetévesztetőség ténye magában versenyző célzat és rosszhiszeműség nélkül is alapjául szolgálhat az abban hagyási keresetnek (1931. IX. 30. 1696/1930. 24., 122.). Az összetévesztetőség elbírálásának a kérdésében pedig nem a részletekben jelentkező kisebb-nagyobb eltéréseknek, hanem a futólagos megtekintésre, az emlékezetben megmaradó összbemománssal van jelentősége (24., 122.; 26., 60.; 1932. II. 3. 5728/1931. Jogt. Közl. 1932. 107. Szem. 9.). Így az összetévesztetőség ábráknál, rajzoknál nemcsak akkor forog fenn, ha teljesen azonosak, hanem akkor is, ha megkapóan hasonlóak (1933. X. 4. 2397/1933. 26., 200.; 1934. I. 16. 3178/1933. 27., 49.).

Példái a 9. §-ba ütköző eljárásnak: ha a sörgyár tápszerüzemében előállított áruk megjelölésére oly szót (Salvator) kíván használni, amely más sörgyárnak sörgyártmányait évszázadok óta jellemzi (24., 106.), ha a gyógyszerár az acidum acetylosalicilicumot hazai aszpirin elnevezéssel hozta forgalomba (24., 112.), ha a kereskedő Valvoline-olaj helyett Valvoline-rendszerű autóolajat ajánl (1933. VI. 1. 6045/1930. 25., 152.), ha a drogéria tulajdonosa a «Diana»-jelzést nem is éppen sósorszeszre, hanem csak cégtoldatként használja s még akkor is, ha drogéria sósorszesze, külső kiállítása és elnevezése szerint a Diana-sósorszeszgyár gyártmányától könnyen megkülönböztethető (1932. XII. 16. 4216/1933. 26. 39.), ha a kereskedő sajátgyártású szappanárúját «Hangya» és «Marcali Hangya» elnevezéssel látta el, amely elnevezéssel ellátott árukról a forgalomban a perrel fellépő vállalatot szokták felismerni (26., 40.), ha a rádiókereskedő hirdetésének első oldalán a Luo-akkumulátorokat dícséri a túloldalra utalással, a túloldalon pedig kellő figyelmeztetés nélkül más (Hoppecke) gyártmányokat is felsorol (26., 177.), ha a gyáros a Vacuum-Farmoil szavakkal jelöli meg vállalatát és áruját, holott versenytársa a Farmerol áru nevét már évek óta használja s arról a vállalatát felismerik (1933. X. 25. 2119/1933. 27., 5.).

Magában az, hogy az eladó a vevőinek a kért gyártmány helyett más gyártmányt ajánl, az üzleti versenynek megengedett eszköze (24., 112.; 25., 152.; Ker. J. 1930. 28.) és kellő felvilágosítás esetében a Tvt. 9. §-ába akkor sem ütközik, ha az ajánlott áru elnevezése különben kifogásolható volna (1934. I. 10. 3072/1933. 27., 45.).

A papírszalagoknak alkalmazása, mint az áru természetének megfelelő kiállítási mód, nem oly jellegzetes, hogy ahhoz kizárólagos jog formálható volna (1930. X. 31. 1290/1930. 24., 32.). Frottir-törülközőkön bordúrmintául stilizált virágok sem árujelzők, mert általában szokásosak és csak az áru díszítésére szolgálnak (1933. XII. 14. 3723/1933. 27., 39.). Az «Újságbolt» megjelölést sem lehet valamely újságelárusítónak mást kizáróan kisajátítani (26., 13.). És az ostyababának habbal töltése, a baba fejének és cipőinek csokoládé-leöntéssel díszítése sem minősül az áru jellegzetes külsőben kiállításának, amelyről valamely vállalat felismerhető (1933. VI. 22. 1841/1932. 26., 165.).

Az áru minőségére, külső alakjára és anyagára utaló árunév is oltalomban részesül, ha olyan jellegzetes alakban használják, hogy a pusztán ezeket az adatokat feltüntető elnevezéssel szemben megkülönböztetésre alkalmas. Lényegtelen az is, hogy az árunév a védjegylajstromba bevezethető volna-e (1934. I. 10. 2978/1933. 27., 46. Blokmalt).

(Folyt. köv.)

ő.

Szemle.

— Szükség, hogy legyenek a botránkozások — így vagyon írva Máté (XVIII. 7.) és Lukács (XVII. 1.) evangéliomai szerint. De az erkölcs e forrásának tanítása az igazságszolgáltatásban kevéssé kívánatos eredménnyel jár. Mint a jogélet eseményeinek tárgyilagossá bírálatra törekvő szemlélői, már több ízben szóváltottuk, hogy a Bp. szellemé-

* Az előbbi közl. lásd a 13., 17., 19. és 21. számban.

nek nem felelnek meg a kopogó szellemek, hogy a pervezetés joga nem jogosít még el nem ítélt vádlottak és el nem ítélt tanúk erkölcsi kitanítására, hogy a főtárgyalás elnökének feladata a kérdezés, nem pedig az, hogy fel nem tett kérdésekre véleménynyilvánítással válaszoljon, szóval, hogy az elnök a nyomozati iratokból merített tudomása alapján ne álljon be kir. ügyésznek, hanem szavaiban, hangjában és magatartásában egyaránt őrizze meg a bírói emelvény magaslátával jelképezett elfogulatlanságnak legalább a látszatát. Szóvátettük mindezeket akkor, amikor az elnöki fölényesség az akasztófa előrevetett árnyékában álló vádlottakkal szemben érvényesült. Mindennek ellenére most még sem csatlakozhatunk ahhoz a korúshoz, amely hozsannával fogadta a képviselőházban a budapesti büntetőtörvényszék elnökének pervezetéséről elhangzott súlyos híradatot. Sajnos, az utolsó évtizedekben megszoktuk, hogy Justitia és Klio egymással udvariassági látogatásokat váltsanak, hogy a politikát az igazságszolgáltatás termeiben intézzék el és a parlamentben bírói ítéletek fölött törjenek pálcát, de ennek az ususnak mégsem szabad oly abusussá fajulnia, amelyben a hatalmak megoszlásának határai végleg elmosódnak. Sem az igazságügyminiszter, aki a képviselői kritikáról nem nyilatkozott, sem a Kúria elnöke, aki ugyan erről nyilatkozott, nem élezte ki, hogy a parlament nem fellebbezési fórum az igazságszolgáltatás eltévelyedéseivel és hibáival szemben, nem fegyelmi hatósága a bírónak s nem hangulatkeltő megafon sem a vádlott mellett, sem ellene. Csak az igazságügyminiszter tartozik a törvényhozásnak politikai felelősséggel, akár a bírói kinevezés körül elkövetett hibáért, akár ha a kir. ügyészséget nem utasítja, hogy a kötelességszegő bíró ellen fegyelmi eljárást indítványozzon, de a bíró fölött a parlament semminő formában sem ítélezhetik, mint ahogy a bíró sem jogosult, hogy ítéletének indokolásán kívül a törvényhozó nyilatkozatát hivatalosan bírálja. Sajnos, a képviselőházi felszólalás nem a jogosult petitumra, hanem az indokolás alakjába burkolt jogosulatlan véleménynyilvánításra volt kiélezve. Közjogunknak elemi igazságai homályosultak el a képviselő és a bíró konfliktusában, nagy kárára nem a szereplő személyeknek, hanem az igazságszolgáltatásnak, amelynek nem érdeke, hogy «botránkozások legyenek». Nem vizsgáljuk, hogy ki kezdte a botránkozást, de mégse hallgatható el, hogy az alkalmat a politika szolgáltatta, amely a történelmi felelősséget — egyéb felelősségről amúgy is csak közjogi tankönyvekben esik szó — azzal próbálja magáról elhárítani, hogy szennyését a bírósági tisztítóintézetbe küldi. Más esetekben ugyanis, amikor csupán vádlottak s nem egyben államférfiak szerepelnek bűnügyekben, a törvényhozás nem szokott az igazságszolgáltatás félszégeivel, túlkapásaival és egyéb fogyatékoságaival foglalkozni, amelyek kevésbé előkelő bűnügyekben sokkal érzékenyebben sértették a *parcere subjectis, debellare superbos* erkölcsi szabályát.

— Über die Bedeutung der Börsenschiedsgerichte im internationalen Handelsverkehr (A tőzsdebíróságok jelentősége a nemzetközi kereskedelmi forgalomban), írta dr. Kende Ernő tőzsdebírószági csoportvezető joggyi titkár. «Der Wirtschaftler» wieni közgazdasági folyóiratban megjelent tanulmány különlenyomata, Wien 1934. május. — A tárgyalt kérdés tökéletes ismeretével megírt alapos tanulmány abból indul ki, hogy a tőzsdék nemcsak barométerei a gazdasági életnek, feladatuk nemcsak az, hogy konstatálják az áralakulást, hanem egyben áralakító, árkiegyensúlyozó funkciói is vannak és ily módon a gazdasági életnek legfontosabb szervei közé sorozandók. A tőzsdéknek a hivatása az, hogy az ügyletkötések koncentrálásával a mindenkori világpiaci helyzetnek megfelelő reális áralakulást biztosítsák. E mellett a tőzsdebíróságoknak a feladata mindazoknak az akadá-

lyoknak az elhárítása, gátló tüneteknek a kiküszöbölése, amelyek a reális áralakulásnak útjában állanak. A tőzsdebíróságok a tőzsdei szokások uralomrasségítésével garantálják a forgalom biztonságát, ami legelemibb előfeltétele a reális áralakulásnak, irányítják szerződésszegések esetén a szokásokban lefektetett szabályok megfelelő alkalmazásával a reális árakat ugyancsak veszélyeztető egzekutálásokat, távoltartják a tőzsdeügyletektől a hivatlan elemeket, megakadályozzák az indokolatlan spekulációt stb. A tőzsdebíróságok nemcsak aktív ítélkezés által, hanem elsősorban prohibítív módon fejtik ki ezt a hatást; ily módon a tőzsdebíróságok pusztá léte már önmagábanvéve egyik legfőbb garanciája az áralakulásnak. Bár a tőzsdebírószági ítélkezés közvetlenül csak a helyi piacot érinti, jelentősége nemzetközi is, mert minden helyi áralakulás kihat a világpiaci áralakulásra. A tőzsdei szokások általában minden tőzsdén azonosak, mindenütt az ügyletkötések uniformizálást, a forgalom biztonságát garantálván, úgyhogy a tőzsdebíróságok ítélkezése mindenütt lényegében azonos lesz, egységesen irányítván a világpiaci áralakulást. Nemzetközi jelentősége van a tőzsdebírószági ítélkezésének abban is, hogy megteremtői nemzetközi jelentőségű joggyakorlatnak, majd az abból alakított jogszabályoknak (pl. gazdasági lehetetlenülés). Bár a tőzsdebírószági ítéleteknek külföldön való végrehajthatósága nehézségekbe ütközik, a tőzsdebíróságok nemzetközi jelentősége mégis kézenfekvő, mert a tőzsdeügyletek és általában a kereskedelem irányításával a világkereskedelem áráira való hatással, ítélkezésüknek különös prohibítív erejével a világkereskedelemben az autarkisztikus törekvések mellett is értékes tényezői maradnak.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Az ügyvédek elszegényedését mindenki tudja, de nem méltányolják úgy sehol mint a Kovács Aladár cégnél, az ügyvédek népszerű írógépkarbantartójánál. Itt valóban mélyen átérzik az idők változását. Karbantartásért, javításért, írógépszalagokért minimális árat számítanak. Előzékeny-udvarias hang, pontosság és gyorsaság jellemzik a céget. Kovács Aladár címe továbbra is Budapest, VII., Kertész-u. 23. Tel.: 42-8-61. 644

Irodaberendezések, pénz- és okmányszekrények vétele és eladása. Széchenyi-utca 16. (sarok), tőzsdével szemben. Tel.: 19-8-65. 642

HIRDETÉSEK.

**Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett**

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.
legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

643

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Fazekas Oszkár budapesti ügyvéd: Árkartel és márkacikkek. — Dr. Berczel Aladár budapesti ügyvéd: A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomesökkentéséről szóló rendelet a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira. (III.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 26. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 5.

A Jogtudományi Közlöny a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

Árkartel és márkacikkek.

I.

A márkacikkeknek a modern áruforgalomban tapasztalható nagymérvű térfoglalása távolról sem — mint sokan hinni szeretnék — egyedül a reklám tömegpszichológiai hatásában és a propaganda mindent magával ragadó erejében leli magyarázatát, hanem túlnyomólag *abszolút értékű gazdasági realitásokban* gyökerezik. A márkázott áru — azzal, hogy a gyáros «fémjelzését» viseli magán — a tartalom és a minőség állandóságát éppúgy garantálja; a közelebbi vizsgálatot, az árusítóüzlet megbízhatósága tekintetében való puhatolózást éppúgy mellőzhetővé teszi, mint ahogy az állami pénzverés feleslegessé tette az érme súlyának és tartalmának vizsgálatát. Az egyik úgy, mint a másik, illetéktelenül zavaró tényezőktől függetlenül és ezért *közbizalmat élvező értékegységet* teremtett.

Ennek, a márkacikk piaci pozícióját megalapozó *ethikai* ténynek a teljesmérvű honorálása jutott érvényre a *budapesti kamarai választottbírósnak* öt évre visszanyúló ama joggyakorlatában, amely elismerte a márkacikk gyártójának azt az autonóm jogát, hogy cikkének piaci árát — éppen úgy, mint elnevezését, árukülsőjét és más ismertető jeleit — szabadon és a közvetítőt is kötelező módon meghatározhassa, mert ezt a márkacikkben inkorporált *személyiségi jog* szükségszerű folyományának tekintette.

Az idevágó első választottbírósi ítéletek indokolása kimondotta, — dr. Szobonya Béla és dr. Neuhold Ferenc kir. kúriai bírák, mint választottbírósi elnökök fogalmazásában — hogy «a márkacikk előállítója az áru árát annak *lényeges tulajdonságává és egyúttal saját vagyonának alkatrészévé teszi* azáltal, hogy azt nemcsak előre meghatározza és állandóan fenntartja, hanem megtartását nagy áldozattal járó jogi szervezettel és anyagi eszközökkel biztosítja», «... a márkacikk egységes ára az *árunak jellegzetességévé vált*...», «az ily árunak ára *nem pusztán közgazdasági jelenség*...» (Vb. 39,820/1929. és Vb. 14,780/1930.)

Az intézményesített árvédelem egyes márkacikk számára valósággal a lét vagy nemlét kérdésével esik egybe. Ha ugyanis egyes detail-árusoknál ugyanaz a márkacikk a meghatározott szabott áron alul kapható, a vevőközönség azt az üzletet, amely drágábban árusítja a *felismerhetőleg* azonos jellegű és minőségű árucikket: *árdrágítónak* nézi és lassanként — de biztosan — *el-pártol tőle mástermészetű bevásárlásainál is*, és ezzel lehetetlenné teszi a márkacikk tekintetében *bármely* árszínvonal betartását, ami viszont az illető márkacikknek háttérbeszorulására vezet. «Itt az árrontás csábító erejét — nem úgy, mint a szabadforgalomban levő áruk versenyénél — a versenytárs *saját* vagyonának felhasználásából, hanem... a *márkatulajdonos kimutatható* vagyoni

értékének egyenes megsemmisítéséből meríti». (Vb. 25,875/1930. Szobonya.)

Már ez a röviden odavetett néhány szó is mutatja, hogy a márkacikk oltalmánál — akár a cikk eredetiségének, akár az árvédelemnek oltalmáról van szó — nem pusztán az eszmei tulajdonjog, mint dogma forog kérdésben, hanem *egy gazdasági kultúr-tényezőnek a sorsa is*, amelynek sokoldalúsága és szövevényessége oly nagyarányú, hogy itt — a helyszűke miatt — annak méltatásáról le kell mondanunk.

A budapesti kamarai választottbíróság által meghonosított, majd rendesbíróságaink gyakorlatában is elismert *árvédelem intézménye* csupán ahhoz az előfeltételhez van kötve, hogy a márkacikk-árugyáros «zárt és hézagmentes árvédelmi rendszert» tartson fenn, amely annak — a jogi lehetőség szerint — való megakadályozására szolgál, hogy egyesek a márkacikket áron alul árusíthassák és ezzel azoknak az üzleteknek a vevőkörét elvonják, amelyek hűségesen állják az árbetartási kötelezettséget. Az állandóan követett joggyakorlat néhány év alatt megnyugtató jogbiztonságot teremtett ezen a téren és megadta az alapot ahhoz, hogy egyfelől egyes márkacikk pozíciójukat megerősítsék, másfelől, hogy ezeknél a cikkek-nél a *szabad árversenyben kialakult rendes üzleti haszon* biztosítható legyen.

A budapesti kamarai választottbírósnak folyó évi május hó 2-án 7230. ügyszám alatt hozott ítélete (elnök: Szobonya) *váratlan fordulatot hozott* e kérdésben, az állandó gyakorlattal ellentétben megállapítván azt, hogy a márkacikk árvédelmi rendszere «olyan megállapodás, amely árura vonatkozóan az ár alakulása tekintetében a gazdasági versenyt korlátozó kötelezettséget állapít meg», s ennél fogva a kartell törvény 1. és 2. §-ainak tekintete alá esvén, *csakis akkor hatályos, ha írásba foglaltatott és a minisztériumnak bemutatottatott*.

Habár ugyanezen bíróságnak egy másik tanácsa (elnök: Neuhold) folyó év május hó 28-án Vb. 10,239/1934. ügysz. alatt hozott ítéletében *újból* az eddig következetesen és kivétel nélkül vallott álláspontra helyezkedett és indoklásában az alább ismertetendő érvekre támaszkodva, kimutatta, hogy a márkacikk árvédelme «nem kartellhez hasonló jogviszony», mindazonáltal kétségtelen, hogy a *joggyakorlat állandósága megingott* és a márkacikk körül érdekelt termelés és forgalom nem támaszkodhatik többé a hosszú éveken át élvezett jogbiztonságra.

Minthogy pedig több mint 30,000 — többnyire kiskereskedő- és iparosüzem foglalkozik az országban márkacikk árusításával, jelentős érdek fűződik ahhoz, hogy ez a nyugtalanító jogbizonytalanság végetérjen, — annál is inkább, mert úgy az egyik, mint a másik választottbírósi ítélet (és ugyanez áll minden más figyelemreméltó állásfoglalás tekintetében is) változatlanul és kiváló dialektikával megmarad azon a gondosan alátámasztott felfogáson, hogy úgy magángazdasági, mint közszempontból a márkacikk árvédelmének, mint intézménynek a benső indoklottsága és gazdaságpolitikai szükségszerűsége teljes mértékben fennáll. A két szembenálló felfogás ellentétessége kizárólag a *betűmagyarázat* körére szorítkozik.

Ugyanezt mondhatjuk lényegileg a keresk. minisztérium illetékes előadóinak, dr. Dobrovics Károly min. s.-titkár úrnak és dr. Kőházi Endre kir. törvénysz. bíró úrnak a *Közgazdasági Értesítőben* (1933. márc. 25., máj. 13., jún. 24. és 1934. jún. 2. sz.) közreadott tartalmas cikkeiben foglaltak tekintetében is. Dobrovics is

«*sui generis*» intézménynek (nem kartelszerű összebeszélésnek) minősíti a márkacikk ár védelmét; elismeri és a konkrét javaslatok egész rendszerével honorálja is ez intézménynek úgy gazdasági jelentőségét, mint azt a tényt, hogy a márkacikkárugyáros által az egyes vevőktől az ismételési szabott ár elismerésére vonatkozólag bekért reverzálisok semmiképp sem illeszthetők bele sem a törvény, sem a bemutatásra (nyilvántartásra stb.) vonatkozó előírásokat tartalmazó 5381/1931. M. E. sz. rendelet keretei közé. A helyett azonban, hogy le is vonná ebből azt az önként kínálkozó következtetést, hogy a törvényhozó intenciója nem irányult és nem is irányulhatott arra, hogy a márkacikk ár védelme kartelnek minősítettessék, — éppen megfordítva — a fennálló jogszabályokat kívánja (rendeleti úton) olyképp megmászítani, hogy azok megfelelő «könnyítéseket» statuáljanak a törvény által előírt és most érintett azon alakítások teljesítése tekintetében, amelyek a jelenlegi előírások keretében gyakorlatilag megvalósíthatatlanok. Mindezt csupán azért, hogy eleget lehessen tenni annak a betűszerinti magyarázatnak, amely szerint Dobrovics a törvény 1. §-ában foglalt és túltágra szabott definíciót (ellentétben úgy az elméletnek, mint a külföldi törvényhozásoknak és a joggyakorlatnak állásfoglalásával) a márkacikk-reverzálisokra is kiterjesztendőnek tartja.

Ezzel szemben Kőházi fejtegetéseinek sarkpontjává — úgy a törvény szövege, mint különösen annak indokolása alapján — az egyezmény célját teszi («kartel és más hasonló célú jogviszony»), és megállapítja, hogy a kartel fogalmi ismérvei hiányoznak ott, ahol hiányzik a közvetlen célzat az egymásközi verseny szabályozására, amint hogy hiányzik az minden oly ügyletnél, amelynél az eladó a saját vevőjével áll szemben és melynél a vevőnek az illető áruval (márcikkkel) való ellátását oly kikötések betartásától teszi függővé, amelyeknek közvetlen célja nem az illető áru piaci ár-színvonalának szabályozására irányul. Itt ugyanis — mint azt a fent érintett Neuhold-fele 10,239/1934. sz. kamarai választottbíró-sági ítélet indokolása találóan kiemeli — az a tény, hogy egy gyáros a saját márcikkére nézve szabott árat ír elő, «a gazdasági versenyt semmi módon nem szabályozza, sem nem korlátozza, mert a szabad versenyt nem zárja ki és nem teszi lehetetlenné, hogy bárki más az illető márcikk tulajdonosával szemben versenyt folytasson; ugyanolyan minőségű és összetételű árut, esetleg jobbat is előállíthasson és a maga árúját esetleg olcsóbban is piacra dobhassa, és ezáltal — az árunak ugyanolyan, vagy talán jobb minősége és olcsóbb ára folytán — a márcikk tulajdonosával szemben szabad versenyt folytathasson s a versenyben esetleg amaszt felül is múlthassa, le is győzhesse...»

Ez azt jelenti, hogy a gyáros, amikor saját márcikkére nézve szabott árat ír elő, már önmaga levonja azokat a következtetéseket, amelyeket (akár márcikozott, akár márcikozatlan) verseny-cikkekkkel fennálló szabad piaci versenyben kialakult ár-színvonal megkövetel. A szabad verseny reá korlátlanul kiható erejének kényszere alatt a fennálló ár-színvonalnak megfelelő — hol magasabb, hol alacsonyabb — árat szab meg és minden ismételésétől — a márcikk állandó jellegét megővendő — csupán azt követeli meg, hogy esetenként az előírt árat egyformán betartsa. Másszóval, nem enged oly helyzetet teremteni, amelyben a védjegytulajdonos márcikkre önmagával konkurál. Ez éppoly kevésbé minősíthető verseny szabályozó jogviszonynak, mint az az intézkedés, amely arról gondoskodik, úgy ugyanannak a kereskedőnek a különböző fiókjázaiban vagy különböző bizományosainál valamely áru szabott ára egyaránt betartassék. Saját fiókjai (bizományosai) egymással ne versenyezzenek. A csupasz «árszabályozás» (korlátozás) jelensége itt is, ott is fennforog, de nem többeknek egymásközi versenyét szabályozza, hanem itt egyetlen egy gazdasági alany autonóm hatáskörében marad. A védjegytulajdonos autonóm hatásköre az ő egyéniségét hordozó márcikkre (ha annak árusítása különböző kezekre van is bízva) éppúgy kiterjed, mint egy üzlettulajdonos rendelkezési joga pl. bizományosainak gesztiojára.

II.

A fentiekben csak igen vázlatos szemlét adhattunk a pro és contra eddig felmerült érvekről. Jelen sorainkkal a figyelmet arra kívánjuk felhívni, hogy a karteljogi kifogás helytállóságát vitató s a márcikk ár védelmét bejelentésre kötelezett kartelnek minősítő felfogás úgy dogmatikai, mint jogpolitikai szempontból alapvető tévedésben leledzik.

Vizsgáljuk közelebbről ezt az eléggé feltűnő két falláciát:

1. A márcikkellenes törvényértelmezés elnézi azt, hogy a törvény 1. §-ának szavai szerint a kartelnek (és a «kartelhez hasonló-célú jogviszonynak») elengedhetetlen kelléke az, hogy a «versenyt szabályozó kötelezettség» a felek (versenytársak) közötti megállapodásban alapíttassék meg. A törvény szószerint «kötelezettség... alapítását» (nem mint idézni szokták: «megállapítását»), a fent idézett rendelet pedig ilyen kötelezettség létesítését kívánja meg a bemutatás tárgyává teendő megállapodástól.

Ez az előfeltétel a márcikk szabott árának megállapításánál már fogalmilag is hiányzik. A szabott ár betartására vonatkozó kötelezettséget ugyanis nem az a nyilatkozat (reverzális) statuálja, amelyet a márcikkárugyáros az ismételésétől be szokott követelni (és amelynek bemutatására nézve Dobrovics rendeleti úton «könnyítéseket» hoz javaslatba), hanem az árbetartási kötelezettség forrása a márcikkárugyáros egyoldalú aktusából, t. i. abból az intézkedésből áll elő, hogy a gyáros valamely márcikk tekintetében a szabott ár statuálását elhatározza, publikálja és intézményesíti. Alapja ennek nem bárkivel való «megállapodás», hanem a védjegyből folyó személyiségi jog, amely az árunak úgy ezen, mint egyéb ismérveire kiterjed.

Sem az elméletben, sem a gyakorlatban nem merült fel sohasem kétség aziránt, hogy az árbetartás azokat is kötelezi, akik soha semmiféle reverzalist alá nem írtak, sőt azokat is, akik a márcikkárugyárossal soha semmiféle közvetlen kapcsolatba nem jutottak. Szobonya és Neuhold kir. kúriai bíró urak által fogalmazott első idevágó kamarai választottbíró-sági ítéletek egyaránt e tétel körül kristályosodnak ki, kiemelve, hogy az eszmei tulajdon abszolút (a kötelmi jogviszonyokon túlterjedő) hatályú, — hiszen csaknem kivétel nélkül az összes árrontási perek oly alperesek ellen folytattak le, akik nem írtak alá «reverzalist». Elegendő, ha a gyáros vevőkörét felhívja a reverzálisok aláírására, az azonban, hogy pl. 1000 vevő közül csak 50, vagy 500 írja-e alá a reverzalist, nem okoz különbséget. Arra pedig még sohasem volt eset, hogy 1000 vevő közül azt valamennyi aláírva vissza is juttatta volna. Nyilvánvaló tehát, hogy az ár védelmi rendszer nem minősíthető 1000 ismételés mind-egyikével külön kötött kartelnek (megállapodásnak), mert kötve van az is, aki reverzalist alá nem írt, sőt az is, akit erre fel sem szólítottak; de sőt az is, akinek a létezéséről a gyárosnak még csak tudomása sincsen.

Képtelenség tehát abból kiindulni, hogy az árszabályozást «megalapító kötelezettség» az ilyen — a kötelezett fél előtt sok esetben ismeretlenül maradó — reverzálison alapszik! A «kötelezettség» forrása tehát nem «megállapodáson», hanem a védjegytulajdonos abszolút jogán alapszik. Nem lehet tehát szó a Kt. 1. §-ának tekintete alá eső «megállapodásról» sem.

2. Még súlyosabb a jogpolitikai nézőpont tévessége. Dobrovics ugyanis abban a feltevésben van, hogy az ár védelmi rendszer — mint intézmény — épen és sértetlenül fenntartható lesz a «kecske és káposzta» elvének érvényesítésével oly módon, hogy a márcikk szabott árának meghatározása bejelentési kötelezettség alá eső kartelnek minősül ugyan, — a rendeletileg létesítendő «könnyítéseket» keretében elengedtetik egy-egy gyáros 10—20,000 vevőjétől származó reverzálisoknak egyenként való bemutatása és nyilvántartásba vétele, kartelképviselők rendelve stb., stb. olyképp, hogy e helyett csak egy-egy blanketta és egy-egy névsor kerül időnként bemutatásra és természetesen az $\frac{1}{4}\%$ kartellilleték is befizetésre.

Ez a feltevés végzetesen téves!

Abban a pillanatban, amint a márcikk ár védelmét kartellé minősítjük, egy csapásra ipso facto megsemmisítettük magát az ár védelem intézményét. Ugyanis a kartellé való minősítéssel a törvényből folyó — rendeletileg meg nem másítható — az a joghatás áll elő, hogy az írásbafoglalás a vonatkozó «megállapodásnak» érvényességi kellékévé válik. Márpedig mindig akadnak egyesek, — éppen azok, akiket az eddigi joggyakorlat versenytársaik bőrére spekuláló parazitáknak bélyegzett — akik nem írnak alá reverzalist, hanem árutakon szerzik meg az árut és taktikájuk a mások vevőkörének árrontás útján való elhódítására irányul. Ezekkel szemben a márcikkárugyáros ezek után tehetetlen maradna, mert — írásbeli kötelezettség hiányában — ezek árbetartásra kötelezve nem lesznek. Amde ezzel az egész ár védelmi rendszer összeomlik, mert megszűnik az ár védelmi rendszer hézagmentessége és ennél fogva gazdaságilag lehetetlenné válik az árbetartási kötelezettség teljesítése azok által, akik a reverzálisokat aláírták és akikre nézve az így keletkezett

«kartelhez hasonló célú jogviszony» jogilag kötelezővé vált, mert (mint fentebb előadtuk) ez vevőkörüknek lassú, de *menthetetlen elvesztésével* jár.

A javasolt «könnyítések» tehát csakhamar odavezetnének, hogy azokat jó lélekkel senki igénybe nem vehetné; az írásb-foglalás és a bemutatás (és természetesen a kartellilleték fizetése is) céltalanná válnék és egyetlen — bizonyára senki által sem kívánt — eredmény egyedül az maradna, hogy megsemmisülvén az egész vonalon a márkacikkek árvédelme — szabadjára hagyva érvényesülhetne az a gazdasági és etikai destrukció, amely ennek a jogállapotnak fel nem tartóztatható velejárója volna. *Dr. Fazekas Oszkár.*

A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomszökkentéséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira.*

Egy esetről tudunk, amidőn a bizottság az 1926 : XVI. tc. 14. §-ának hatályban hagyott rendelkezéseit respektálva, a *nyugdíj-szabályzatban meghatározott mérték szempontjából* érvényesnek fogadta el az 1924. július 1. után létrejött *egység*et. Az 1933. Db. 161. sz. ítéletben (ugyancsak egyesített perben) kimondotta, hogy : «A nyugdíjat 1924. november hóban, tehát az 1926 : XVI. tc. életbelépése (1926. július 31.) előtt, de az 1924. évi július hó 1. napját követően egyesség útján maguk a felek állapították meg 3560·40 pengőben ; ily esetben pedig az 1926 : XVI. tc. 14. §-ának második bekezdése szerint, a nyugdíjösszegére továbbra is az egyesség irányadó, a panaszos özvegynek évi nyugdíja pedig 2136·24 pengőben ennek az összegnek, azaz 3560·40 pengőnek 60 %-ában a nyugdíjszabályzat 27. §-a értelmében van megállapítva, tehát ez a nyugdíj sem haladja meg a szabályzat szerinti mértéket».

Más esetekben is, ha nem is honorálja teljesen az 1924. július 1. után létrejött *egység*et (1926 : XVI. tc. 14. §-ának 2. bekezdése), mégis figyelemmel van rá. Két nyugdíjas igazgató ügyében arról volt szó, hogy jogerős bírói ítéletek állapították meg a nyugdíjat ; az intézet eredetileg 3198 pengőben állapította meg mindkét nyugdíjas nyugdíját, az ezután megindított perben hozott ítéletek évi 3690 pengőben. Ezek után a pénzintézet 1931-ben *egység*et kötött a két nyugdíjossal évi 4200 pengőben, a rendelet megjelenése után pedig ezt 3000 pengőre szállította le. A döntőbizottság a nyugdíjat 3960 pengőben állapította meg és kimondotta (1933. Db. 158), hogy : «Az intézet vagyoni helyzetét figyelembevéve, *de azt is figyelembevéve, hogy a panaszolt a két nyugdíjas nyugdíjjárandóságát egyességgileg 1931. évben jelentékeny összeggel (évi 510 pengővel) emelte, annak ellenére is, hogy a nyugdíjjárandóságot jogerős ítéletek szabályozták, a döntőbizottság*» stb. Természetszerűleg — mint láttuk — az egyességgileg megállapított nyugdíjak meghaladták a nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéket. A most említett ügyekben azt is kimondotta a döntőbizottság, hogy az *egység napja* az az időpont, amelyekből a 4600/1933. sz. rendelet 26. §-a alapján ki kellett indulni a konkrét ügyekben annak a megállapításánál, hogy *ettől kezdve* a csökkentésig a viszonyok a vállalat hátrányára lényegesen megváltoztak-e?

El kellett döntenie a döntőbizottságnak azt a kérdést is, hogy az olyan nyugdíjat, amely csak a jövőben válik esedékessé, de amelynek mennyisége a rendelet életbelépésekor, illetve a csökkentési határidő alatt még megállapítva nem volt, le lehet-e a jövőre vonatkozólag szállítani? Több vállalat ugyanis rosszul interpretálván a 6700 sz. rendelet 4. és 6. §-át, a virtuális nyugdíjigénnyel bíró aktív alkalmazottnak a jövőben esedékessé váló nyugdíját a rendelet alapján leszállította. A döntőbizottság elé vitt konkrét kérdés tehát az volt, hogy lehet-e csökkenteni olyan nyugdíjjárandóságot, amely mennyiségileg még nincs megállapítva, noha az ahhoz való jogosultság nem kérdéses (az alkalmazottnak várományi joga van). A döntőbizottság jogi tanulmányzambamenő ítéletében (Db. 157/1933.) a kérdésre nemmel felelt. A nagyterjedelmű ítéletből a következő kivonatos részeket közlöm : «A döntőbizottság a jogkérdésben azt az álláspontot foglalta el, hogy a 4600/1933. és a 6700/1933. M. E. sz. rendeletek nyomán csak a rendeletek életbelépésekor összegszerűleg már megállapított járandóságok (javadalmasítás, nyugdíj, végkielégítés) csökkentésének van

helye ; olyan járandóságot ellenben, amelynek összege még nincs megállapítva és amely az alkalmazottat csak később, az alkalmazási viszony megszűntével, tehát csak a jövőben fogja tényleg is megilletni, csökkenteni a felhívott rendeletek alapján nem lehet. A 26. § első bekezdése alapján a javadalmasítás csökkentése helyet csak akkor foghat, ha a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak azok a viszonyok, amelyek alapján a javadalmasítást a rendelet életbelépése előtt megállapították ; s miután az első bekezdés intézkedéseit megfelelően alkalmazni kell a nyugdíjakra, a nyugdíjszerű járandóságokra és a végkielégítésekre is, kétségtelen, hogy a nyugdíjak csökkentése is az első bekezdésben körvonalazott feltételektől, vagyis attól függ, hogy a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak-e azok a viszonyok, amelyek alapján a nyugdíjat a rendelet életbelépése előtt megállapították. Tehát a megállapításnak már a rendelet életbelépése előtt meg kell történnie, mert a megállapítás időpontja az, amelyből ki kell indulni annak az elbírálásánál, hogy ezt követően a csökkentés idejéig a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak-e azok a viszonyok, amelyek alapján a javadalmasítást, illetőleg a nyugdíjat stb. a rendelet életbelépése előtt meghatározták, vagyis a fentebbi két időpont közé eső változások alapján kell eldönteni, hogy bekövetkezett-e az a helyzet, amelytől a csökkentés lehetősége függ. Ha ez a megállapítás a jövőre is vonatkoznék, akkor felesleges lett volna a csökkentés előfeltételéül megszabni azt, hogy a megállapítás és a csökkentés közötti időben a viszonyok a társaság hátrányára lényegesen megváltozzanak, mert a jövőre vonatkozó szabályozásnál a megállapítás és a csökkentés ideje és ténye rendszerint egybeesik és így hiányoznák az alap annak az elbírálására, hogy a csökkentés lehetősége fennforog-e. Nem helytálló panaszoltnak az az érvelése, hogy a végkielégítés szintén csak a jövőben határozható meg, tehát a jövőre való megállapítás helyet foghat a nyugdíjnal is és pedig azért nem helytálló ez az érvelés, mert azt, hogy a végkielégítés összege a törvényes mértéket meghaladja-e vagy sem, szintén csak összegére már előzően megállapított végkielégítéssel szemben lehet megállapítani. Ezek szerint részvénytársaságnál, vagy szövetkezetnél tényleges alkalmazásban levő (aktív) tisztviselőknél mégcsak a jövőben bekövetkező nyugdíjazása esetére fizetendő járandósága a 4600/1933. M. E. sz. rendelet 26. §-a alapján csökkentés (illetve csökkentéssel kapcsolatos megállapítás) alá nem kerülhet. Különben is a panaszolt eljárás mellett a megállapítás és a csökkentés egyidejűleges ; és így nem lehet tudni azt sem, mily összegű a megállapított nyugdíj és hogy mennyivel csökkentették azt. Viszont nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a megállapítás — vita esetén — bírói útra tartozik és a döntőbizottság csak a csökkentés jogszerűsége és helyessége felől határozhat. Ha tehát a nyugdíjjárandóság csökkentésének lehetősége attól függ, hogy annak a 4600/1933. M. E. sz. rendelet életbelépése előtt történt megállapításától a csökkentésig a viszonyok a vállalat hátrányára lényegesen megváltoztak-e, kizárólag ennek kell irányadónak lennie annak a megállapításánál is, hogy a csökkentés nem túlzott-e? *S amennyiben a rendelet 4. §-ának 4. pontja nyugdíjjárandóság helyett a javadalmasítást említi olyannak, amelynek megállapítása a viszonyok változásának mérlegelésénél kiindulási pontul veendő, nyilvánvalóan felcseréli a járandóság szót a javadalmasítással, mert különben olyan esetben, amikor sem nyugdíjpénztári alapszabály, sem nyugdíjszabályzat nincs, és évekkel előbb megállapított nyugdíjjárandóság csökkentésénél azt, hogy a javadalmasítás megállapítása óta a viszonyok mennyiben változtak meg, figyelembe venni nem is lehetne, már annál fogva sem, mert a nyugdíjazással megszűnik a javadalmasítás, tehát a nyugdíjjárandóság megállapítása óta csak az erre vonatkozó megállapításnak és nem a javadalmasítás megállapításának az időpontja lehet kiindulási időpontul vehető, annak a meghatározásánál, hogy a viszonyok időközben, vagyis a csökkentésig a vállalat hátrányára lényegesen megváltoztak-e. Arra pedig sem a rendeletek szövegében, sem célzatában nincs semmiféle támpont sem, hogy a 6700/1933. M. E. sz. rendelet 4. §-ának 4. pontja a nyugdíjszökkentés mérvének meghatározásánál a javadalmasítás szót, a járandóság helyett azért használta, hogy ezáltal lehetővé tegye az olyan nyugdíj megállapítását és egyidejű csökkentését is, amely az alkalmazottat csak a jövőben, az alkalmazási viszony megszűnésével fogja majd megilletni. Utalt a panaszolt a 6700/1933. M. E. sz. rendelet 6. §-ának 1. bekezdésére is annak a vitatásánál, hogy csökkenthető a tényleges alkalmazott nyugdíja is ; ez a § azonban nem támogatja*

* Az előbbi közleményt lásd a 19. és 24. számban.

a panaszlott álláspontját, sőt inkább annak a rendelkezése ellene szól a panaszlott álláspontja helyességének. Mert igaz ugyan, hogy az említett bekezdésben foglalt rendelkezés a tényleges alkalmazott nyugdíjának a csökkenthetőségét tárgyalja, ánde olyan kivételes esetre vonatkozóan, amelynél az alkalmazott javadalmazása kisebb annál az összegnél, amely neki a vállalatnál nyugdíj címén «a nyugdíjazáskor érvényben levő szabályok szerint járna». Azt azonban, hogy a javadalmazás kisebb-e annál az összegnél, amely az alkalmazottnak nyugdíj címén, a nyugdíjazáskor érvényben levő szabályok szerint járna, a nyugdíjazás bekövetkezése előtt megállapítani nem lehet. Nyilvánvalóan erre való tekintettel nincs is határidőhöz kötve ennél a kivételes esetenél a nyugdíjsökkentés foganatba vétele, amely pedig minden más esetenél záros határidőhöz van kötve, mind a két rendeletben; s nyilván erre való tekintettel van az említett bekezdésben a csökkentés lehetőségének a gazdasági viszonyok megváltoztatásával kapcsolatos alapfeltétele is olyképp szabályozva, hogy a gazdasági viszonyok megváltozásának vizsgálásánál nem a javadalmazás, s nem is a nyugdíj megállapításának időpontjából, hanem abból kell kiindulni, hogy minők voltak ezen a viszonyok, s abban az esetben, ha a vállalatra az 1926: XVI. tc. alapján irányadó arányszámot ezután az időpont után állapították meg, hogy milyenek voltak ennek a megállapításnak az időpontjában. Az a körülmény pedig, hogy abban az esetben, ha kivételesen a jövőre vonatkozóan kell a nyugdíjjárandóság csökkentése felől a rendeletben intézkedni, módosulnak azok a feltételek is, amelyek a csökkentést egyébként általánosságban szabályozzák, megerősíti ezt az álláspontot, hogy csökkenteni rendszerint csak a már összeszerűleg is megállapított járandóságot lehet; amiből viszont következik, hogy ilyen kivételes rendelkezés hiányában az általános szabálytól eltérni nem lehet. Ha pedig ilyen kivételes rendelkezés a felmondásban levő alkalmazott nyugdíjának csökkentésére vonatkozóan nincs a rendeletekben, akkor vonatkozik az ilyen esetre is az az általános jellegű szabály, hogy a nyugdíjjárandóság csökkentésének lehetősége csak a már összegszerűen előzően meghatározott nyugdíjak tekintetében forog fenn.

(Bef. köv.)

Dr. Berczel Aladár.

Szemle.

— A kisközügyűlés premiere-jét nagy izgalommal várták, úgy barátai, mint nagyszámú ellenségei. Az az érzésünk, hogy mindkét párt csalódott. Csalódtak a kisközügyűlés barátai, akik — amint a közgyűlésen megjelent igazságügy-miniszter ki is jelentette — forduló pontnak tekintették az ügyvédi kar életében a kisközügyűlés életbelépését és valami csodát vártak tőle. De csalódtak a kisközügyűlés ellenségei is, mert tagadhatatlan, hogy valamelyes haladás mégis csak mutatkozott a közgyűlés felszólalásaiban. Mert aki felül tud emelkedni a kisközügyűlés barátai és ellenségei között dúló harc lármáján, melyben több a pártviszály füstje, mint a szent meggyőződés tüze, az örömmel állapítja meg, hogy az ügyvédi karnak sok olyan kiváló tagja vett részt a vitában, akiket eddig a nagy közgyűlés türelmetlen lármája távol tartott és ezek az érdemleges felszólalások nyugodtabb légkört teremtettek. Sőt lehetővé tették, hogy a kamara a bel- és külpolitika nagy kérdéseiben is a karhoz méltó módon állást foglalhasson.

Ez a kis haladás azonban csak a formában, a hangban, a nagyobb türelemben, a résztvevők nagyobb számában jelentkezett — a közgyűlés érdemleges munkájában nem. Lesújtó, hogy mikor a kar élet-halálharcát vívja, a hónapokig dúló szenvedélyes pártharcok után, a közgyűlés rendelkezésére álló rövid időt nem kizárólag érdemleges munkára, nem a hosszú közgyűlési program alapos letárgyalására használja fel, hanem hosszú, fájdalmasan hosszú, néha szép, de túlnyomórészt felesleges szónoklatokra. A kisközügyűlés azzal kezdődött, hogy egymásután felvonultak az egyes pártok delegált szónokai és mindegyik kimutatták, hogy az egyes pártok programjai között eltérés nincs, felszólították a többi pártokat, hogy csatlakozzanak — a szónok pártjához.

A régi, ha nem is jó, de jobb időkben a választások után megszűntek a pártok, mert mindenki tudta — szónoklatok nélkül is — hogy a választás célja a legalkalmasabb vezetők kiválasztása, a végső cél azonban közös.

A kisközügyűlés nem a lefolyt választás likvidálása, hanem a közelgő még nagyobb választásnak startja volt.

Voltak tartalmas, okos felszólalások, de ezeknek kis száma elveszett azok között az unalmas számtalanszor hallott, hosszú lére eresztett szónoklatok között, amelyeket néhai Szász-Schwarz Gusztáv szavaival lehet legmegfelelőbben jellemezni: «Vannak emberek, akik még mindig nem tudják, hogy Guttenberg már rég feltalálta a nyomtatást». A—s.

— 65. sz. jogegységi döntvény. A kir. Kúria június hó 9. napján tartott ülésében következő jogegységi döntvényt hozta:

Ha a balesetet szenvedő szolgálati viszonyban állott és az ebből a viszonyból származó jövedelme jogszabály vagy a szolgálati szerződés rendelkezései értelmében a baleset időpontját követő időben a szolgálat kifogástalan teljesítése esetén minden más feltételtől függetlenül (automatikusan) emelkedett volna: részére arra az esetre, ha a jövedelem emelkedésére megszabott időben még életben lesz, ettől az időtől fogva már az emelkedett jövedelem mennyiségének megfelelő járadék ítélhető meg.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állás keresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Az ügyvédek elszegényedését mindenki tudja, de nem méltányolják úgy sehol mint a Kovács Aladár cégnél, az ügyvédek népszerű írógépkarbantartójánál. Itt valóban mélyen átérzik az idők változását. Karbantartásért, javításért, írógépszalagokért minimális árat számítanak. Előzékeny-udvarias hang, pontosság és gyorsaság jellemzik a céget. Kovács Aladár címe továbbra is Budapest, VII., Kertész-u. 23. Tel.: 42-8-61. 644

Irodaberendezések, pénz- és okmányszekrények vétele és eladása. Széchenyi-utca 16. (sarok), tőzsdével szemben. Tel.: 19-8-65. 642

HIRDETÉSEK.

Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.

legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61. 643

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felölös kiadó: Vállas Lajos

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Dr. Sichermann Frigyes* budapesti ügyvéd: A bírói gyakorlat változásának visszaható ereje. — *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: A biztosítási ügynökökről. — *Dr. Nádas László* ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd: A kartelliletek. — *Dr. Vályi Lajos* budapesti ügyvéd: Védett és nemvédett gazdaadós és nemgazdaadós együtt-kötelezettek. — *Dr. Berczel Aladár* budapesti ügyvéd: A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomsökkentéséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira. (IV). — *Dr. Polgár Imre*: Hágai Nemzetközi Jogi Akadémia. — Törvénykezési Szemle. 6.: A tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (VI.). — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 5.

A Jogtudományi Közlöny a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

A bírói gyakorlat változásának visszaható ereje.¹

I. A probléma az, hogy ha a bírói gyakorlatban irányváltozás áll be, vagyis a bíróság az eddigi gyakorlattal szembehelyezkedve minősít valamely szabályt «jogszabály»-nak, — tartoznak-e ugyan-ezen bírák s általában mindazon bírák, akik az irányváltozást helyeslik, vagy akikre az (pl. döntvény esetében) kötelező, az újonnan elismert jogszabályt visszahatólag is alkalmazni (az «irányváltozás» előtti időből eredő tényálladékokra) olyan természetű kérdésekben, amelyekben az általános jogelvek szerint egy új törvénynek nem volna visszamenő hatálya. (Nem vonatkozik kérdésünk azon első ügyre vagy ügyekre, melyek az irányváltozás bekövetkeztére az alkalmat szolgáltatották; az itt felmerülő inkonveniencia tekintetében a Jogtudományi Közlöny 1931. évi 13. számában megjelent cikkem utolsó részére utalok.)

A visszahatás hívei lényegileg azzal érvelnek, hogy 1. a bírói gyakorlat változásával nem jöhet létre új jogszabály; 2. ennél fogva, ha a bíró az eddigi gyakorlattól eltérő szabályt minősít jogszabálynak, ez csak annak a felismerését jelentheti, hogy az eddigi gyakorlat téves volt, s azelőtt is már az volt a jogszabály, amit az irányváltoztató bíró ilyennek felismert; 3. így tehát a régebbi tényálladékokra sem alkalmazható a korábbi gyakorlat által csupán tévedésből jogszabálynak tekintett tétel.

Ezen logikai lánc mindhárom tagja külön-külön is téves; de ha az első vagy második tétel meg is állna, abból még korántsem következnek a második, illetve harmadik tétel helyessége.

II. Ha a bírói gyakorlatnak sohasem volna is jogszabályalkotó ereje, akkor sem áll az, hogy a bírói gyakorlat irányváltozása szükségképp azt jelenti, miszerint a bíróság által immár alkalmazásba vett szabály azelőtt is jogszabály volt s a korábbi gyakorlat tévedett. A bírói gyakorlat megváltozásának indoka és joglogikai jellege többféle lehet s az alábbi változások beállhatnak annak dacára, hogy a korábbi gyakorlat valóban az érvényes jogszabályt alkalmazta.

a) A kútfőből a jogszabály levezetését szabályozó értelmezési elvek lehetővé tehetik a jogszabálynak (a kútfő értelmét képező normának) «automatikus» megváltozását. Ha a törvényszöveg többféle lehetséges értelme közül az tekintetik jogszabálynak, amely

a «leghelyesebb» (a közérdeknek, az élet szükségleteinek, etc. legjobban megfelel), úgy a társadalmi, gazdasági viszonyoknak, a szükségleteknek változásával időnként változást szenvedhet a kútfő leghelyesebb értelme, a jogszabály. A viszonyok változásával a törvénynek új értelmét felismerő judikatúra tehát korántsem jelenti a korábbi eltérő viszonyok mellett a törvényből más értelmet kiolvasó gyakorlatnak a tévességét.

b) Ha a jogszabály megállapításánál jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a nemzet, vagy bizonyos társadalmi réteg, foglalkozás körén belül az emberek túlnyomó része (a mindenkori közzelfogás, a «közmegegyőződés») minő értelmet tulajdonít a törvénynek, — vagy általában mit tekint jogszabálynak — akkor a közzelfogásnak, a jogi közmegegyőződésnek a változása ugyancsak a jogszabálynak a megváltozását jelenti. Ha tehát a judikatúra ily esetben felismeri az új jogszabályt, úgy ez korántsem jelenti azt, hogy a korábbi közzelfogásnak és megegyőződésnek megfelelő eddigi bírói gyakorlat nem az akkor érvényes, helyes szabályt alkalmazta volt.

c) Gyakran nevezünk jogszabálynak olyan tételeket, melyek csupán valamely jogi normából bizonyos empirikus «propositio minor» közbeiktatásával eszközölt, bár ugyancsak abstract, általános jellegű levezetések képeznek. Pl. abból a jogelvből, hogy a kitöltetlen okirat birtokosa rendszerint csupán «a forgalomban szokásos, rendes tartalmat» töltheti ki, a judikatúra sokáig azon «jogszabályt» vonta le, hogy a váltóbirtokos a váltót önhatalmulag nem telepítheti (mert a forgalmi életben szokásos okirattartalomhoz a telepjelölés már nem tartozik hozzá). A forgalmi élet fejlődésével ezen utóbbi empirikus praemissa megváltozott s így automaticæ megváltozott az utólagos telepítés kérdésére vonatkozó «jogszabály», amint azt 1912-ben a 313. sz. E. H. helyesen felismerte.

d) Ahol valamely jogszabálynak léte és tartalma bizonytalan, — ahol a törvényértelmezés, analógia stb. különböző — egymással ellentétes — megállapításokra vezethet, ottan (határozott értelmezési normák hiányában) a «lehetséges», «kétes» jogszabályok közül a bíró akaratelhatározása választja ki a jogszabályt. Ezen akaratelhatározás az illető bíró egyéniségének és számtalan motívum (igazságossági, érzelmi, célszerűségi momentum) összehatásának eredőjeként születik meg. A bírák személyének, érzelmi s értelmi diszpozícióinak megváltozása eltérő akaratelhatározást eredményezhet, az egymással ellenkező, «lehetséges» vagy «valószínű» jogszabályok közül azon tételnek a kiválasztásánál, amelyet a bíró aztán úgy alkalmaz, mintha a kétségtelen jogszabály volna. Abból azonban, hogy a bírák személye vagy lelki diszpozíciója megváltozván, kétes esetekben immár másképp akarnak és választanak, korántsem következik, hogy a lehetséges szabályok közül a bírák által korábban más módon eszközölt választás jogilag téves volt s amit — a csupán lehetséges, kétes jogtételek közül — azelőtt jogszabálynak minősítettek, kevésbé volt jogszabály, mint az ellentétes, de egyaránt «lehetséges», «kétséges» jogszabályok közül a bíró által ma kiválasztott s kétségtelen jogszabály módjára alkalmazott norma.

e) Lehetséges, hogy a bírói gyakorlat azért változik meg, mert a bíróság a közérdek vagy más cél, avagy az igazságosság, vagy más erkölcsi vezérelv szempontjából mérve, a fennálló jogot annyira helytelennek vagy hiányosnak érzi, hogy — attól eltér s az eddigi jogszabályokkal szembehelyezkedő vagy azokat kipótló új szabályt is alkalmaz. Hogy az ily újítást a jogrend megengedi-e

¹ Reflexiók dr. Tunyogi Szűcs Lajosnak a 24. számban megjelent cikkére.

vagy nem, — hogy utóbbi esetben az eltérés etikailag igazolható-e vagy nem, — hogy az új szabályt «jogsabály»-nak vagy «kialakulóban levő jogsabály»-nak, vagy egyszerűen «a jogot kiegészítő» szabálynak nevezzük-e, — hogy az új szabály életképesnek bizonyul-e s szokásjogivá erősödik-e vagy nem, — az itt közömbös. Tény, hogy ily esetekben az irányváltoztató gyakorlat a fennálló jogtól eltérő szabályt alkalmaz s így ezen esetben sem mondható, hogy a korábbi eltérő gyakorlatban alkalmazott szabály — nem volt jogsabály.²

f) Lehetséges, hogy az irányváltoztató bíróság valóban azt hiszi, hogy az előző gyakorlat tévedett s azelőtt is az volt már a jogsabály, amit az új gyakorlat annak minősít, — azonban éppen az irányváltoztató judikatúra téved s a valóságban éppen most történik meg a fennállott és most is fennálló jogtól való eltérés.

III. A felsorakoztatott a—f) esetekben az irányváltoztatás korántsem jelenti azt, hogy a korábbi gyakorlatban alkalmazott szabály nem volt jogsabály s az új szabály már a régebbi gyakorlat idejében is érvényes jogsabály lett volna. Mindezen esetekben az új szabály valóban novumot jelent (hogy «jogsabályt»-e vagy másféle szabályt, az itt irreleváns) s így nemcsak a jogpolitikai szempontokkal, hanem a fennálló általános jogelvekkel is ellenkeznek ezen új szabály alkalmazása az irányváltozás előtt felmerült tényállásokra. (Legfeljebb azon időpontig terjedő visszahatás lehetne indokolt, amikor az a)—c) esetekben a judikatúra irányváltozását motiváló külső változás — mindenki részéről felismerhetően — beállott.)

Felállítható ugyan úgy jogilag, mint jogpolitikailag az a kíváncsalom, hogy a fent d), e), f) alatt tárgyalt esetek elő ne forduljanak; — amennyiben azonban a bírói gyakorlat illetően változásai mégis előfordulnak (amit megakadályozni semmiféle jogrend nem tudott és nem is fog), akkor csak fokozná az inkonvenienciát, ha az «új szabály»-nak még visszaható erő is tulajdoníthatnák.

Lehetséges továbbá, hogy a fent a)—f) alatt tárgyalt összes esetekben a judikatúra olyan terminológiával és fikciókkal operál, mintha nem is új szabályról, hanem a korábban is érvényes, kétségtelen jogsabályról volna szó; — azonban ezen stiláris külszín nem érintheti a tárgyalt esetek joglogikai jellegét és benső mibenlétét.

Nincs akadálya végül az olyan konstrukciónak, definíciónak, «elmélet»-nek, — mely a jogrendet, a jogsabályokat úgy határozza meg, hogy az új szabály (a fenti d), e), f) esetekben) a bírói funkciótól függetlenül is érvényes jogsabálynak, illetve (a fenti a), b), c) esetekben) a judikatúra változására indokul szolgáló változás előtt is már érvényes szabálynak minősüljön. — Ámde mindazon célszerűségi és igazságossági szempontok, melyek a jogsabályváltozás esetén az új szabály visszahatásának a kizárása mellett szólnak, a fent tárgyalt esetekben teljes mértékben fennforognak, tekintet nélkül arra, hogy a jogtiszteelő társadalom részére mindenképp «új»-nak minősülő szabályt valamely jogsabálymeghatározás minnek és mikortól fogva érvényesnek minősíti.

IV. Vizsgálódásunk eredménye tehát a fenti esetekben a visszaható erő kizárása mellett szól és pedig függetlenül azon kérdéstől, hogy a bírói gyakorlat létesíthet-e új jogsabályt. Nem kell tehát itt foglalkoznunk azon (nagyreszt terminológiai) kérdéssel, hogy a judikatúrának változása már magában véve is jogsabályváltozást jelent-e. Csak arra mutatok rá, hogy ahol maga a tételes jog elismeri a szokásnak jogsabályalkotó erejét, ott a judikatúra változásának legalább bizonyos eseteiben nemcsak jogszociológiailag, hanem jogdogmatikailag is kétségtől új jogsabályok létrejöttével állunk szemben. Amikor egy új szokásjogi szabály kialakulásában a bírói gyakorlat részt vesz, az irányváltoztató bírói döntések az új szokásjogi szabály létesülésének kezdeti, vagy közbeeső vagy befejező stádiumát képezik. Semmiképp sem mondható tehát, hogy ez az új szokásjogi szabály már a korábbi ellenkező bírói gyakorlat idejében is létezett. Ennélfogva a legszorosabban értelmezett jogelvekkel s bármifajta «elmélet»-tel is szögesen ellenkeznek ez új gyakorlat visszaható alkalmazása olyan esetekben,

amikor a judikatúra megváltozása egyúttal egy korábbi jogsabálynak szokásjogi úton való megváltoztatását, a szokásjog változását, továbbfejlődését jelenti.

V. A II—IV. alatt tárgyalt eseteken kívül előfordulhat (bár bizonyára ritkán) az az eset is, (melyet az ellenkező álláspont hívei egyedül tartanak szem előtt), hogy a judikatúra irányváltozása azért történik, mert az előző gyakorlat valóban jogi tévedésben volt és jogsabálynak minősített olyan tételt, amely akkoriban sem volt jogsabály (s a korábbi judikatúra még szokásjog képződésére nem vezetett). A judikatúra változásának ezen (de csakis ezen!) esetében az új gyakorlat valóban csupán felismerése az előző gyakorlat idejében is már érvényben volt jogsabálynak s így ez esetben a közkeletű «általános jogelvek» betűjének megfelelné az újonnan felismert jogtétellel visszaható alkalmazása. Azonban (miként fent hivatkozott cikkemben behatóbban kifejtettem):

«a jogrendet tisztelő, ahhoz alkalmazkodó, a jogsabályokat követő népek... egyszóval az «életnek» a nézőpontjából a törvénynek, szokásnak az az értelme képezi a mérvadó szabályt, amelyet a jogszolgáltatás szervei a kútfőnek tulajdonítanak, alkalmaznak, kikényszerítenek. Ha a bírói gyakorlatban tényleg alkalmazott szabály megváltozik, akkor ez — az «életnek», a törvényhez alkalmazkodó polgárnak a szempontjából — ugyanolyan változást jelent, mint a törvény szövegének a megváltoztatása. Ugyanazok a jogpolitikai indokok, amelyek bizonyos kérdésekben a törvények visszaható erejének kizárása mellett szólnak, azt is indokoltá teszik, hogy az ilyen tárgykörű bírói gyakorlat megváltozása esetén — a változás előtti időben előállott tényállásokra, illetve jogviszonyokra — még a régi gyakorlatban elfogadott szabály alkalmaztassék utólagosan is».

Ennélfogva indokolt az a jogpolitikai kíváncsalom, hogy a gyakorlat irányváltozása előtt felmerült tényálladékokra továbbra is a korábban érvényesült «putatív jogsabály» alkalmaztassék, — ami azt jelenti, hogy a bírói gyakorlatban primär jogsabálynak minősített szabályok, amennyiben ezen minősítés tévedésen alapszik, secundär jogsabályokat képeznek s mindaddig alkalmazandók, amíg a judikatúra a primär jogsabályoktól való eltérésüket fel nem ismeri, — de még azon túl is a vonatkozó gyakorlat idejében előállt jogviszonyokra nézve.

Hogy az imént megindokolt jogpolitikai kíváncsalomnak megfelelő pozitív jogtétel a mi jelenlegi jogunkban is él, vagy legalább kialakulóban van, azt az előző cikkemben felhívott kúriai határozatokkal demonstráltam, amelyekhez azóta is több hasonló irányú bírói döntés csatlakozott. (Főleg a 844. sz. E. H. és az 58. sz. J. D. kapcsán. L. még dr. Vági József cikkét a Polgári Jog 1931. nov. számában s az ott idézett judikatúrát.)

VI. Az általános jogelveket illetően módon értelmező (vagy ha úgy tetszik, «kivételként áttörő») ezen jogtételre annál inkább is szükség van, mert hiszen a fent II—IV. alatt tárgyalt esetekben az irányváltoztató judikatúra visszahatása (úgy az általános jogelvek értelmében, mint az igazságosság és célszerűség parancsoló követelményei szerint) mindenképp ki van zárva, — már pedig azt, hogy valamely «irányváltozás» esetén a II—IV. alatt tárgyalt esetek egyike, avagy az V. alatti eset forog-e fenn, többnyire csak az utókor tudja eldönteni s az is csak bizonytalanul.

Ennélfogva jogpolitikailag helyesnek és élő jogunkban is kialakultnak kell tekintenünk azt az általános szabályt, hogy a judikatúra irányváltozása esetében a korábbi bírói gyakorlatban jogsabálynak minősített szabály az irányváltozás előtt keletkezett tényállásokra és jogviszonyokra később is alkalmazandó az olyan természetű kérdésekben, amelyekre nézve az új törvényeknek rendszerint nincsen visszaható ereje.³

³ Nem tehetünk e részben különbséget a törvényt «pótló» és «értelmező» gyakorlat közt. A törvényt értelmező gyakorlat is jogsabály erejével érvényesül a polgárokkal szemben s a fent érintett indokok itt is az irányváltoztató gyakorlat visszahatása ellen szólnak. (A fent II—IV. alatt tárgyalt esetek egy része első sorban éppen a kútfőket értelmező gyakorlat körében fordul elő.) Nem eszathatjuk e részben a dr. Bothár Sándor cikkében (Polg. Jog. 1934. évf. 272.) és a Bpesti Törvényszék 15. Pf. 1472/934. sz. ítéletében kifejtett álláspontot. (Jellemző egyébként, hogy habár ez utóbbi ítélet elvileg visszaható erőt tulajdonít a csupán «magyarázó jellegű» döntvénynek, — mégsem engedi meg a «lezártnak tekintett» korábbi jogviszonyok «felbolygatását» s így az adott esetben mégis kizárja a visszahatást.) Más lapra tartozik a magyarázó törvény visszahatása, ami nem jelenti a törvényhozó «irányváltozását», hanem csak egy addigi bizonytalanság megszüntetését. Ha a magyarázó törvény a régebbi törvénynek világos, avagy a gyakorlatban, köztudatban kialakult értelmével szembehelyezkednék, úgy a visszahatás

² Hogy a bíróság mily tudatosan mérlegeli azon kérdést, vajjon adott esetben nem-e volna indokolt eltérnie a fennálló jogtól, arra érdekes példa a 64. sz. polg. J. D. indoklása. («A jogegységi tanács csak abban az esetben foglalhatna el olyan álláspontot, amely a hatályban levőként felismert szokásjogi szabálytól eltér, ha ennek a szabálynak alkalmazása elemi jogérzetünk sérelmével járna...» «Még más ok is szól az ellen, hogy fennálló jogunktól... döntvényvel térjünk el... Ennek megfontolása is arra indította a jogegységi tanácsot, hogy a ma fennálló szabály további fenntartása mellett foglaljon állást».)

tehetetlenül valóban a gazdasági megsemmisülés réme elé kerülhet.

Különösen két kérdés élesedett itt ki ütközőponttá. Először, hogyha a védettbirtokos gazdaadós a R.-ben meghatározott kamatfizetési kötelezettségének pontosan eleget tett, s így a kamatnak a 8. § értelmében a folyó követelést meghaladó része megszűnt, követelheti-e a hitelező az 1. §-nak megfelelő kamatot a nemvédett gazdaadós, vagy az eredetileg érvényesen kikötött kamatot a nemgazdaadós egyetemleges adóstársától? És követelheti-e, behajthatja-e az esedékessé vált tőkekövetelését e védelemből kimaradt együttkötelezettektől?

A kamatlábra vonatkozó kérdés a 8. § rendelkezésére tekintettel talán vitatható volt. Mert ha a kedvezményes kamat kifizetésével a kamatkövetelés egészben megszűnt, akkor ez az egyetemleges adóstárson sem követelhető. A tőkekövetelés esedékessége kérdésében azonban még csak vita sem állhatott fenn, hiszen a 28. § (4) expressis verbis feljogosítja a hitelezőt, hogy a kiscgazdaadós javára biztosított kényszerkonverziót kizárja, ha a gazdaadós olyan kezelése vagy egyetemleges adóstársa van, akin a követelés behajtható. S a könyvadóssággá konvertálás lehetőségét kedvezményes formában éppen azoknak az együttkötelezetteknek adja meg, akiken a követelést már behajtották, és visszakereseti lehetőség nélkül maradtak.

Ezekben a kérdésekben a hitelezői álláspont lényeges módosulására kell következtetni a Pénzügyi Központ 3/934. sz. körleveléből. Az előkelő levélíró autentikus felfogásra hivatkozva, tagjaitól a gazdaadósok önhibájukon kívül súlyos helyzetbe került együttkötelezettjeivel szemben messzemenő *megértést és előzékenységet kíván a hitelszervezet érdekében is*. Konkréte: a hitelező pénzügyi intézet a gazdaadósoktól és együttkötelezetteiktől, ha a gazdaadós a főadós, együttvéve *csak oly mértékű kamat megfizetését követelje*, amely a kamathozzájárulással és a hitelintézetet terhelő évi $\frac{1}{2}$ % számításbavételével kiadja a felszámítható kamattételt. Ha pedig a gazdaadós a R. 6. §-ában előírt további kedvezményt is igénybevette, az együttkötelezettől megkívánható évi 4 % kamatfizetés ellenében az együttkötelezett részére engedje át azt az összeget, amely reá a gazdaadós részéről a hitelezők összessége javára, a helybizottság előírásai szerint teljesített befizetésekből jutna. Ne igényeljen továbbá a védelmi idő alatt, peres vagy végrehajtási úton a védett gazdaadós együttkötelezetteitől *nagyobb tőketörlesztést*, mint amennyi a gazdaadóstól a R. szerint követelhető.

A hitelező érdekeltség böles és belátó állásfoglalása ez. Kíváncos volna azonban a hasonló szellemű, általánosan kötelező jogi szabályozás is. Éspedig nem egyoldalúlag az adósok érdekében, hanem a hitel és a hitelező védelmében is, mert amennyire az igazság mellőzhetetlen követelménye volt az, hogy a nemvédett együttkötelezettek részére megadassék az adóstárs védelemlávonásának következtében az élet további lehetősége, úgy megilleti ez a jogos igény a hitelezőt is. Lehetnek esetek, amikor a nemvédett és nemgazdaadós együttkötelezettek ilyen messzemenő és generális kedvezményezése nem megokolt, vagy a hitelezőre elviselhetetlen kárt jelent. Kipróbált bíróságunk a helyes határvonalat fogja megszabni, ha reabízzák.

A Pénzügyi Központ körlevele végre is nem jogforrás, nem általános érvényű, és nem is kötelező, a másik végletbe esően egyoldalú és nem is elég szabatos. Mert mit ért pl. a «felszámítható» kamattétel alatt? A körlevélben foglaltak nyilván a nemgazdaadós együttkötelezettek javára is szólnak. Most már a védett, a nemvédett gazdaadóssal vagy a nemgazdaadóssal szemben felszámítható kamatra kell-e gondolni? Mind a három más. Milyen kamatösszegeből kell tehát a hitelező által feltétlenül viselendő évi $\frac{1}{2}$ %-ot és kamathozzájárulást levonni? Helyesebb volna a 8. § alapján kimondani, hogy ha a védettbirtokos főadós folyó-kamatkötelezettsége megszűnt, nem érvényesíthető ez az együttkötelezett nemvédett adóstárssal szemben sem. Az egyetemleges adóstársaság bonyolult jogviszonyaiban esetleg nem lesz olyan egyszerű annak a fontos kérdésnek az eldöntése sem, hogy ki hát a főadós? S a Pénzügyi Központ kizárólagos ítélő hatáskörét e hivatása magaslatán álló nagyszerű intézményünk iránti minden tiszteletünk mellett sem fogadhatjuk el megnyugvással: A körlevél az együttkötelezett által nyújtott «külön fedezetek (értékpapír) stb.» kielégítés céljából való igénybevitelében tagjait nem kívánja korlátozni. Mi az a «stb.»? Lehet ez a R. 1. §-a alá nem eső földbirtokos nemgazdaadós, vagy a 2. § mértékén alul maradó

nemvédett gazdaadós különfedezetet nyújtó földbirtoka is? Mert ebben az esetben a bevezetőben említett fonák, s a gazdaadósvédelem közérdekű jogcímével és céljával ellenkező alakuláslehetőség továbbra is fennáll és orvoslást sürget.

Különösen védelmet igényelnek azok a középosztálybeli köz- és magánalkalmazott földbirtokosok, akik a földben a magyar élet alapját érezve, ragaszkodnak önálló megélhetést nem nyújtó kis földjükhöz vagy családi birtokukhoz, s a rendkívüli védelem előnyeitől csak azért esnek el, s jutnak esetleg megsemmisítő válságba, mert a városi élet fogyasztói szükségleteit egyébként csak minimálisan kielégítő és tényleges tőkevagyon nem reprezentáló jövedelmük a R. 1. § és a 2500/1933. P. M. r. feltételezett értékelése szerint a mezőgazdasági forrásból származókat meghaladja.

Nem tartozom azok közé, akik az egyoldalú adósvédelem hívei, és a hitelhez fűződő óriási közérdeket elvakulva nem veszik észre. Mégis az a szerény nézetem, hogy a védett és nemvédett gazdaadós és nem gazdaadós együttkötelezettek jogviszonyainak igazságos szabályozása a hitelezői arcvonal által elszenvedett eddigi sérelmekkel szemben észrevehető további veszteséget és kárt már nem fog jelenteni.

Dr. Vályi Lajos.

A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomesökkentéséről szóló rendeletek a gyakorlatban, figyelemmel a döntőbizottság határozataira.*

«Tekintet nélkül tehát arra, hogy ez az álláspont a vállalatra esetleg hátrányos, és hogy e mellett az álláspont mellett a határozatlan időre kötött szolgálati szerződéssel alkalmazott előnyben részesül azokkal szemben, akik határozott időre kötött szolgálati szerződéssel vannak alkalmazva, s azokkal szemben is, akik már nyugdíjaztattak, mert ezek javadalalmazása és nyugdíjjárandósága a rendeletekben előírt feltételek mellett leszállyítható: az ügy fő tárgyát illetően — a viszonyok megváltozásának vizsgálása nélkül — a rendelkező rész értelmében kellett határozni, annál is inkább, mert a határozatlan időre szóló szolgálati szerződéssel alkalmazottal szemben a vállalat már azáltal is szabadul rendszerint a javadalalmazással reá háruló teher egy részének viselése alól, hogy a szolgálati viszonyt felmondással megszüntetheti.»

A 6700. sz. rendelet 6. §-a — mint már említettük — bizonyos esetekre összehasonlítási lehetőségeket enged meg. Kimondja, hogy amennyiben a nyugdíjjárandóság kiszámításánál annakidején *alapul vett* javadalalmazás nagyobb annál a javadalalmazásnál, amelyet a vállalatnak *megfelelő állásban és foglalkozási körben működő és ugyanannyi szolgálati idővel* rendelkező alkalmazottai a rendelet életbelépésekor (1933. aug. 1.) kapnak, úgy — a vagyoni viszonyok hátrányos változása esetén — a már folyó nyugdíj az említett kisebb javadalalmazásnak megfelelő mértékben szállítható le. (Mellesleg: ennél a pontnál a rendelet feljogosítja a vállalatokat arra is, hogy a bíróilag megállapított arányszámra se legyenek tekintettel.) A döntőbizottság ezt a §-t szigorúan alkalmazza, tehát az abban foglalt rendelkezést szorosan értelmezi. Azaz: ezen az alapon csak akkor csökkenti a nyugdíjat, ha — az egyéb feltétel fennforgása esetén — van a vállalatnak olyan aktív alkalmazottja, aki *ugyanolyan* állásban és foglalkozási körben működik, mint a nyugdíjas működött nyugdíjaztatásakor és ezenkívül *pontosan ugyanannyi szolgálati ideje* van, mint volt a nyugdíjasnak. (Állandó gyakorlat.) Az esetek legnagyobb részében ezek a kellekek természetesen nem foroghatnak fenn, ám a rendeletkészítő erre nem volt figyelemmel.

A vagyoni helyzet vizsgálatánál a döntőbizottság figyelemmel van az aktív alkalmazottak (főleg a vezetők) javadalalmazására és a vállalat nyugdíjterheire is. A szükséges szakértői vizsgálatot főleg a Pénzügyi Központ útján folytatja le, ugyanúgy, mint az arányszám-ügyekben eljáró Kúriai Külön Bíróság.

Az eljárási rendelet szerint a bizottság a Pp. szabályainak megfelelően jár el. A pervesztes felet a pernyertes fél költségeinek viselésében marasztalja el.

Ha a panasz elbírálása nem az ő, hanem a 1155/1933. P. M. sz. rendelettel szabályozott döntőbizottság hatáskörébe tartozik, úgy a pergátló kifogásnak helyt ad, a panaszügyet hatáskör hiá-

* Bef. közl. — Az előbbi közleményeket lásd a 19., 24. és 26. számban

nyában megszünteti, azonban a panaszos kérelme esetén a Pp. 104. §-a és a Te. 12. §-a alapján az ügyet az utóbb említett másik (pénzügyminiszteri) döntőbizottsághoz teszi át. (1933. Db. 380. és több más határozat.)

Domináns szerepe van a bizonyítási eljárásban az üzleti könyvekkel, mérlegekkel és általában az okiratokkal való bizonyításnak. A bizottság a tárgyalások nem nyilvános jellegére vonatkozó rendeleti határozmányokat szigorúan alkalmazza. A rendeletnek azon, már említett hiányos intézkedéseit, hogy a leszállítást tartalmazó értesítésekre vonatkozólag nem írja elő az indokolási, sőt utalási kötelezettséget sem, a döntőbizottság nem korrigálja, illetve nem reparálja. (Db. 125/1933.)

Az eljárási rendeletnek megfelelően, a bizottság az érdemi ítéletben mindig megszabja a járandóság összegét, tehát akár teljesen, vagy részben ad helyt a panasznak, akár elutasítja azt, mindig megszabja az összeget, tehát olyankor is, amikor a maga teljes összegében meghagyja a régi járandóságot.

Ha a peres felek között a járandóság tekintetében a rendes bíróság előtt munkaügyi per van folyamatban, (főleg nyugdíjperekről lehet e tekintetben szó), de a vállalat a rendeletben megszabott határidőn belül a rendelet alapján a járandóságot csökkentette, s az érdekelt alkalmazott panasszal él, úgy a döntőbizottság a munkaügyi per jogerős befejezéséig a panaszeljárást felfüggeszti. Ilyenkor rendszerint maga keresi meg az illető bírói fórum vezetését az ügy soronkívüli elintézése miatt. A fent említett munkaügyi perekben — amelyek jogerős elintézéséig a döntőbizottság a maga eljárását felfüggeszti — nemcsak a jogosultság és általában a jogalap kérdéséről lehet szó, hanem magáról az összecszerűségről is.

Részben ehhez a témakörhöz kapcsolódik a kir. Kúria P. II. 832/1933. sz. elvi jellegű döntésének ismertetése. Az alapul fekvő tényállás az volt, hogy a nyugdíjperben a fellebbezési bíróság az alperesi vállalatot 1932. július 1.-től kezdődő hatállyal havi 400 pengő nyugdíj megfizetésére kötelezte. A felülvizsgálati tárgyaláson az alperes igazolta, hogy a 4600/1933. sz. rendelet alapján a felperes özvegyi nyugdíját havi 200 pengőre szállította le, s e miatt a panasz eljárás is megindult. A Kúria ezen az alapon a törvényszék ítéletének azt a részét, amelyben az alperest 1933. augusztus 1-ét követő időre is havi 400 pengő megfizetésére kötelezte, hatályon kívül helyezte és a pert ebben a részében megszüntette. Az indokok kivonatosan a következők: «A válaszirathatban foglalt, az ahhoz C., D. alatt csatolt végzéseik alapján valónak elfogadott (Te. 40. §) és Pp. 535., 540. §-ainak rendelkezéseire tekintettel a felülvizsgálati eljárásban is figyelembe veendő tényelődadás szerint az alperes a felperes özvegyi nyugdíját 1933. évi augusztus hó 1. napjától kezdődően a 4600/1933. M. E. számú rendelet 26. §-a alapján havi 200 pengőre csökkentette, s e miatt a felperes által beadott panasz folytán (27. §), a döntőbizottság előtt eljárás van folyamatban. Minthogy pedig ez a panasz eljárás a bírói utat kizárja (27. § 2. bek.) és így a per ama része tekintetében, hogy az alperes az 1933. évi augusztus hó 1-től tovább folyó időre a felperes nyugdíját jogosult volt-e csökkenteni, avagy nem, a Pp. 180. §-ának 1. pontja alá eső és a Pp. 180. §-a utolsó bekezdése, valamint 540. §-a szerint a felülvizsgálati bíróság által is hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény forog fenn, a m. kir. Kúria a Pp. 547., 505. és 182., 183. §-ai alapján a fellebbezési bíróság ítéletének az alperest erre az időre is havi 400 pengő nyugdíj fizetésére kötelező rendelkezését hatályon kívül helyezte és a pert ebben a részében megszüntette».

Dr. Berczel Aladár.

Hágai Nemzetközi Jogi Akadémia.

Július 2-án tizenkettedszer nyílnak meg a hágai békepalota termei, hogy néhány hétre helyet adjanak a világ legkülönbözőbb részeiből odasereglt hallgatónak, akikkel a nemzetközi jog leg-hivatottabb művelői ismertetik meg az államok közti kapcsolatok időszerű kérdéseit.

Bizonyos érdeklődés már eddig is mutatkozott ugyan magyar részről a Hágai Akadémia iránt, mégis szükségesnek véljük a magyar jogászi közvélemény előtt kissé közelebbről megvilágítani ennek az intézménynek eredetét, célját és azokat az eszközöket, amelyekkel céljának megvalósítására törekszik.

Az Akadémia, mint oly sok a béke szolgálatában álló egyéb

intézmény, az amerikai Carnegie-alapnak köszönheti anyagi létének biztosítását.

A hágai békekonferenciának szellemétől áthatva, a legkiválóbb nemzetközi jogászok, köztük a holland Asser, a francia Renault, a német Bar, az olasz Fusinato szoros együttműködésben fáradoztak azon, hogy egy oly nemzetközi intézményt hívjanak életre, amelynek feladata a legkiválóbb nemzetközi jogi professzorok tanítása útján megmutatni a helyes utat nemzetközi viszonylatokban a jog uralmának érvényesítésére, hogy távol tartassék az egyformán káros pesszimista és utópista szellem.

Két évig, 1912-től 1913 végéig folytak a tanácskozások az Akadémia szervezeti szabályzatának kidolgozása tárgyában. Jelentős része volt e munkában James Brown Scottnak, a Carnegie-alap nemzetközi jogi osztálya igazgatójának. Minden elő volt készítve, hogy az Akadémia 1915-ben megnyissa kapuit. A közbejött események folytán csak jóval később kezdődhetek meg az előadások.

Megemlítsre érdemes, hogy a népszövetségi Tanács által az Állandó Nemzetközi Bíróság szabályzatának kidolgozásával megbízott jogászbizottság munkájának befejeztével 1920. július 24-én a reábízott misszióval kapcsolatban három kívánságot juttatott kifejezésre. A harmadik így hangzik:

«A Hágában az Állandó Nemzetközi Bíróság szabályzatának kidolgozására összeült jogászbizottság örömmel ragadja meg ezt az alkalmat annak a kívánságnak kifejezésére, hogy a Hágában 1913-ban megalakult Nemzetközi Jogi Akadémia, melynek működése a közbejött események miatt megakadt, mihelyt csak lehet, kezdje meg tevékenységét az Állandó Nemzetközi Választott Bíróság és az Állandó Nemzetközi Bíróság mellett a hágai békepalotában.»¹

Rövidesen meg is indultak az Akadémia megnyitásának előkészítő munkálatai van Kleffens holland külügyminiszteri osztályvezető irányításával, és 1923. július 14-én történt meg az ünnepélyes felavatás a nemzetközi tudományos és politikai világ részvételével.

A statutum szerint az Akadémiának két intéző szerve van: az igazgató-tanács és a curatorium. Az igazgató-tanács a Carnegie-alapnak azon igazgatóiból áll, akik a békepalota ügyeinek intézésére vannak kirendelve. Tagjai csak holland állampolgárok lehetnek és állandó székhelye Hágában van. Ezzel a rendelkezéssel az alapítók Grotius szellemének kívántak hódolni.

A curatorium tizenkét különböző nemzetiségű tagból áll. Feladata az Akadémia tudományos vezetése. A curatorium állítja össze az előadások tárgyát, választja ki az előadó tanárokat, határozza meg az előadások időpontját és tartamát. A curatorium irodája az elnökből, a mellérendelt titkárból, az alelnökből és az Akadémia főtitkárból áll. Maga a curatorium ritkán ülészik, a folyó ügyeket az iroda intézi.

Az Akadémia előadásai évenként július elején kezdődnek. A statutum szerint az előadások három hónapig tarthatnak. Kezdetben hat hétig folytak az előadások. Újabban a tanfolyam nyolc hétig tart, két egyenlő ciklusra osztva.

Az előadások tárgyát a nemzetközi jog legkülönbözőbb kérdései képezik. Sajnos, eddig magyar vonatkozású kérdésről nem volt előadás Hágában. Magyar előadó sem szerepelt eddig. Boldogult Magyary Géza ugyan 1924-ben meghívást kapott előadások tartására, közbejött akadályok folytán azonban e meghívásnak nem tehetett eleget.

Mint örömdetes eseményt kell megemlítenünk, hogy ezidén először fog magyar előadó szerepelni a Hágai Akadémián. Szász István dr., a budapesti «Pázmány Péter» tudományegyetem m. tanára, a nemzetközi magánjog igen érdekes ágáról, az időközi magánjogról (les conflits de lois dans le temps) fog az első ciklusban öt előadást tartani.

Az előadások nyelve általában francia. Az idén az első ciklusban szerepel egy német nyelvű, a második ciklusban egy angol nyelvű előadás.

Azonban a Hágai Akadémia nem elégedhetett meg azzal, hogy a célkitűzésének megfelelő eszméket csupán előadások útján közölje a nemzetközi jog iránt érdeklődőkkel. Az Akadémián elhangzott előadások nyomtatásban is megjelennek a Recueil des Cours című

¹ Cour Permanente de Justice Internationale. Comité consultatif de juristes. Procès-verbaux des séances du comité 16 juin—24 juillet 1920 avec annexes. La Haye 1920. Van Langenhuyzen frères 749. l.

sorozatos műben. Eddig több, mint negyven kötet jelent meg, amelyek a nemzetközi jognak valóságos kincsestárát képezik.

Az előadások azoknak vannak szánva, akik a nemzetközi jogban már bizonyos jártassággal bírnak és egyes kérdésekkel közelebbről kívánnak foglalkozni.

Az Akadémián semmiféle díjat sem kell fizetni, a tanfolyamok teljesen ingyenesek. Sőt nem holland állampolgárságú hallgatók részére tíz, egyenkint 360 hollandi forintos ösztöndíj van rendszerezve, amelyekért azok pályázhatnak, akik nemzetközi jogi kérdésekről már tanulmányt, vagy cikket bocsátottak közre.²

Nagyon alkalmas hely a békepalota a nemzetközi jog iránt érdeklődőknek, mert itt rendelkezésükre áll a kitűnően felszerelt könyvtár és figyelemmel kísérhetik a nemzetközi bíróságok tárgyalásait.

Az akadémiai hallgatóknak és volt hallgatóknak egyesülete (Association des auditeurs et anciens auditeurs de l'Académie. La Haye. Palais de la Paix) is alakult, amelynek főfeladata a hallgatóknak Hágában való tartózkodását megkönnyíteni és eredményessé tenni.

Dr. Polgár Imre.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.*

XIII. Hírnévrontás és hitelrontás (13. §) nemcsak valótlan hitel- és hírnévrontó tények híresztelése, hanem verseny céljára akár való tényre is utaló oly valótlan kifejezés használata (21., 65.), vagy általában bármely az üzleti tisztességbe ütköző oly cselekmény elkövetése, amely alkalmas arra, hogy a versenyvállalat hitelét, vagy jó hírnevét veszélyeztesse, vagy hitelképességét csökkentse. Az üzleti tisztesség követelményei szerint általában nem szabad a versenytárs személyével, üzletével, vagy foglalkozásával kapcsolatban oly állításokat tenni, amelyek, ha nem is érintik a személy erkölcsi értékét, becsületét, de üzleti pozícióját aláássák. Nem szabad oly tényeket állítani, amelyek a versenytárs üzleti magatartását támadják, a versenytárs személyének és áruinak megbízhatóságát kétségessé teszik, szolgáltatásának jóságát lebecsülik. Jogos érdek, tárgyilagossággal összefüggés és indokolt szükségesség nélkül a versenytárs személyének és áruinak tárgyalását, mással összehasonlítását és szembeállítását a tisztességes üzleti felfogás, amely az üzleti versenyt sohasem a versenytárs ócsárlására alapítja, akkor is tiltja, ha az állítás egyébként való. Így a szénsavas víz készítője azzal, hogy a versenytárs auto-syphonos vizének értékét a saját árujának értékével szembeállítva kisebbitette, a Tvt. 13. §-ában tiltott cselekményt elkövette. (1932. IX. 15. 6/1931. 25. 186.).

Ugyanígy elkövették e cselekményt a versenyvállalatoknak minősülő lapok szerkesztői, akik a lapjukban folytatott élehangú, a szakszerű jogos kritikán túlmenő, becsúrló, személyeskedő polémiajuk során a másik lapvállalat jó hírnevét veszélyeztető kijelentéseket tettek (1929. X. 24. 7528/1928. 22., 96.), és elkövette a villanszerelő, aki a másik szerelőről a kellő időben még beszerezhető (s utóbb be is szerzett) iparengedély hiányát híresztelte s így az ipari és üzleti forgalomban helyzetét, a szakmabeli foglalkozás gyakorlására alkalmasságát támadta meg (1929. II. 5. 4025/1928. 22., 28. IV.), vagy a kereskedő, aki valamely hivatalos nyilatkozatot, amelyben versenytársának neve szerepelt, ama tudomásának ellenére, hogy a név csak más cég visszaélése folytán került a nyilatkozatba, a névnek kiemelésével tett közzé (1930. X. 8. 4516/1930. 23. 100.) és aki a vevők elriasztása céljából az üzem veszélyességét és szennyes voltát, még ha a valósággal egyezően is, kiemelte (26., 173.).

A Tvt. 13. §-ába ütközik annak a gyárosnak az eljárása is, aki gépe előnyeinek a kiemelésére a gép műszaki adataival versenytársa régi típusú traktorainak adatait s helytelen ármegjelöléssel is állította szembe, mellőzve a már forgalomban lévő új típusú traktort (1932. III. 2. 5709/1931. 25., 103.), a táncmesteré, aki a másik tánciskoláról a valósággal ellentétben azt mondta, hogy oda csak cselédek és kocsisok járnak (25., 113.), a kereskedő, aki a versenytárs olcsóbb árára hivatkozó vevőnek azt mondta, hogy

vigyázzon, nehogy becsapják (26., 53.), azé, aki arról, aki véle külföldi gyár képviselőjének megszerzéséért versenyzett, azt írta, hogy az előző képviselőhöz szoros viszonyánál fogva nem alkalmas arra, hogy a vevőkörnek kifogásolt szállítások folytán megrendült bizalmát megszilárdítsa (26., 99.) és annak a kereskedőé, aki versenytársáról azt a hírt terjesztette több elterjedt hírlapban, hogy annál a büntetőbíróság nagymennyiségű oly árut vett zár alá, amely a hírterjesztő védjegyével, vagy cégfeliratával ellátott üvegekben volt és azért ellene védjegybitorlás és tisztességtelen verseny miatt eljárást indított. (1933. V. 50. 881/1932. 26., 143.).

A hírnévrontó magatartás megállapítására elegendő, ha a hirdetés szövege alkalmas arra, hogy olvasója a hírnévrontó kijelentéseket a versenytársra értse (1932. I. 12. 4384/1930. 25., 74.). A közérdek és jogos magánérdek védelmében (a jogos védelem körében) tett a valóságnak megfelelő tényállás tisztességtelen versenyeselekménynek nem minősülhet (25., 118.), annak az állításnak a valósága ellenben, hogy a legtöbb esetben a «műszerész-laboratórium» név mögött «nem volt más, mint 1—2 csavarhúzó, egypár kapcsolati rajz és vajmi kevés szaktudás», a köztudomásra hivatkozással meg nem állapítható s az állításban foglalt általánosításnál fogva nem bizonyítható (1932. VI. 14. 7900/1930. 25., 159.).

Az eljárás akkor is törvénybe ütköző, ha a lebeszélés a vevőre nem tette meg a kívánt hatást, mert a hírnévrontó nyilatkozatnak minősítése nem függ attól, hogy a célzott eredményre vezetett-e (26., 53. v. ö. VIII. inf.).

(Bef. köv.)

ő.

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

1. O. F. B. A 60,000/1921. E. M. sz. rendelet 60. §-a alapján alakított választmánynak, mint a házhelyhez juttatottak megbízottjának, nem szabad szembehelyezkedni a házhelyhezjuttatás legfőbb intéző szervének, az Országos Földbirtokrendező Bíróságnak rendelkezéseivel, mert nyilvánvaló, hogy ez az eljárás a megbízók (házhelyigénylők) érdekeinek és akaratának meg nem felelt. (Kúria 1934. febr. 3. P. IV. 3423/1933.)

2. Kezesség. A főadós részvénytársasággal együtt és egyidejűleg fizetési késedelembe esett készfizető kezesek a hitelező részéről a főadósnak adott halasztásra és a hitelezőnek a főadós részvénytársasággal szemben az alperesek szerint fennforgó behajtási késedelmére, mint a kezesi kötelezettségtől mentesítő körülményre sikerrel nem hivatkozhatnak. (Kúria 1934. febr. 7. P. VII. 5501/1932.)

3. Váltó. Rendes körülmények közt nem kívánható meg egy pénzügyintézetől sem, hogy a nála leszámítolásra kerülő váltók eredetét vizsgálja, de felperes banknak adott esetben tudni kellett, hogy a kereseti váltók ingatlaneldarabolásból származnak és erre tekintettel a rendes kereskedői gondossággal vizsgálni tartozott azt, hogy az ingatlaneldarabolást foganatosító bank megfelelt-e a tilalom alól való mentességet (1920 : XXXVI. tc. 56., 60 §-ok) biztosító feltételeknek. (Kúria 1934. febr. 1. P. VII. 4925/1933.)

4. Képviselési jogkör. A rendház főnöke a nyugdíjszabályzat által a főapát kizárólagos jogkörébe utalt nyugdíjigéret tételére nem volt jogosítva. Az oly kötelem, melyet valaki másnak nevében a képviselési jog határainak a túllépésével vállal, a képviseltre csak jóváhagyással válik hatályossá. A jogi személy képviselőjének korlátozása harmadik személy irányában is kihat, ha a képviselési jogkör korlátozása a szervezeti szabályokból vagy bizonyos jogviszonyokat szabályozó általános utasításból (nyugdíjszabályzatból) kitűnik. (Kúria 1934. febr. 14. P. II. 4937/1932.)

5. Magatartás. Amennyiben az alkalmazott olyan magatartást tanúsít, amelyben az elbocsátáshoz, a szolgálati viszony megszüntetéséhez való hozzájárulás jut kifejezésre, avagy amelyből arra okszerű következtetés vonható, utóbb, évek múlva a szolgálatból történt elbocsátásának a szabályszerűségét, avagy jogszerűségét nem kifogásolhatja, vita tárgyává már nem teheti. (Kúria 1934. febr. 8. P. II. 3173/1932.)

6. Nyugdíjigény mellett való alkalmazás lévén a szabály, a munkaadónak volt a kötelessége az alkalmazottat a nyugdíjintézetbe bejelenteni, s amennyiben azt nem tette, az éppúgy nem esik az alkalmazott terhére, mint az a körülmény, hogy a munkaadó

² Az idén harmadszor fordul elő, hogy magyar jogász sikerrel pályázott. Ezúttal dr. Haraszti György nyert ösztöndíjat.

* Az előbbi közl. lásd a 13., 17., 19., 21. és 25. számban.

a nyugdíjárulékot a felperes fizetéséből le nem vonta (Kúria 1934. febr. 14. P. II. 4698/1932.)

7. Tiszteességtelen verseny. Abból a szempontból, hogy a hírlapi cikkeknek a felperes jó hírnevét és hitelét veszélyeztető tartalma miatt (1923 : V. tc. 13. §-a) az alperest terheli-e versenyjogi felelősség, és hogy ez utóbbinak mi a terjedelme (csak abban hagyás vagy egyúttal kártérítés, esetleg hírlapi közzététel is), jelentős az a kérdés, vajon mennyiben igaz a cikkek tartalmának az a lényege, hogy a felperes külföldről beszerzett száraz insulinport felhígítva, magyar ipari terméként hozta forgalomba. Az alperesnek ugyanis, mint insulin gyártó vállalat képviselőjének, jogos üzleti érdeke fűződött ahhoz, hogy a felperesnek szóban levő eljárását, ha az a valóságnak csakugyan megfelelt, nyilvánosságra hozza, és ezzel megakadályozza azt, hogy a felperesi gyártmány friss honi gyártású insulinként üzleti előnyökben jogosulatlanul részesedjék az alperes áruja forgalmának rovására. (Kúria 1934. febr. 6. P. IV. 4663/1933.)

8. Tiszteességtelen verseny. A bécsi cég gyártmányainak kizárólagos árusításával megbízott vezérképviselője a hasonló gépek gyártásával foglalkozó alperessel szemben mint versenytárs fel léphet s ezt a jogosultságát nem szünteti meg az a körülmény, hogy a bécsi cég vezérképviselője a cégjegyzékből töröltetett. A törvény a vállalat fogalmát a tényleges működésben tartott üzemhez köti, s így a formai jogosultság kérdése a versenytörvény szempontjából jelentőséggel nem bír. (Kúria 1934. febr. 14. P. IV. 5247/1933. V. ö. Hjt. Dt. 24. : 12., 85. ; 26. : 44., 173. ; Hjt. T. 9. 135.) H. D.

Szemle.

— **A katonai büntetőperrendtartás 258. §-a** szerint a főtárgyalásról a nyilvánosság kizárható «a közérkölciség, közrend és az állambiztonság, valamint a katonai szolgálati érdekek veszélyeztetettségének okából» — és még akkor is, ha a nyilvánosság kizárásába a felek beleegyeznek.

A hírlaptudósítások hiányossága folytán nem tudjuk, hogy ezeknek a tágran fogalmazott lehetőségeknek melyike alapján zárta ki a nyilvánosságot a katonai bíróság az ú. n. «kecskeméti kardaffér» főtárgyalásáról — feltételezzük azonban, hogy a határozat perjogilag helytálló.

Helytálló, azonban mégsem helyeselhető. Az esetről annakidején napokon át öles ujsághírek jelentek meg, két ember bántalmazásával és személyes szabadság megsértésével vádolva egy katonatisztet. Ha a hírek valótlank, illetve a tiszt jogosan járt el és így a bűnperben felmentették, úgy az igazság elemi követelménye, hogy a nyilvánosság előtt hangozzék el az ítélet, amely a nyilvánosan meghurcoltat rehabilitálja. Ha azonban a tiszt vétkesnek találtatott, az igazság ismét azt követeli, hogy a sértettek ugyanaz előtt a nyilvánosság előtt nyerjenek az ítélet által elégtételt, amelynek színe előtt emberi méltóságuk megtiportatott. Mert, úgy az alaptalanul történt megvádoltatásnak, mint a bántalmazásnak talán súlyosabb része éppen az a megalázó helyzet, amelybe a megvádolt, illetve sértett a nyilvánosság előtt jut. Akár sértett, akár vádlott került ki győztesen ebből a perből, a zárt tárgyaláson kihirdetett ítélet adta elégtételt annyit ér, mint fáklya légüres térben.

Közhely, hogy a tárgyalások nyilvánossága visszaélésekre ad okot. De közhely az is, — bár úgy látszik, eleget nem ismételt közhely — hogy az ilyen visszaélések ellen sikerrel — a jóhiszeműség védelmének veszélyeztetése nélkül — csak úgy lehet küzdeni, ha a tárgyalás nyilvánosságát tiszteletben tartjuk és érvényesítjük minden olyan esetben, ahol ahhoz jogos érdek fűződik. Sz. Zs.

— «Népbíróság» a címe annak az intézménynek, amelylyel a német ú. n. törvényhozás a Reichsgericht-nek politikai

bűnügyekben eddig fennállott kizárólagos hatáskörét pótolja. E bíróság öttagú, három tagja az S. S. Gauführer-ei közül, két tagja pedig a Hitler által e célra kijelölt szakbírák közül kerül ki. Eljárását jellemzik a következő szabályok: az előzetes letartóztatás határozatlan tartama, vizsgálatnak csak ügyészi indítványra van helye. Védőt a vádlott ugyan szabadon választhat, de a választás csak akkor érvényes, ha a bíróság a védőt «megerősíti», viszont az elnök a védőt bármikor elmozdíthatja, ha nem tanúsít elég buzgalmat — az állami érdek védelmében. Perorvoslatnak természetesen nincs helye. Reméljük, hogy a Magyar Jogászegylet ezt az «érdekes» reformot, amely «a kultúrnépek jogfejlődésének irányát» jellemzi, nem fogja ismertetni. Újabb reformok ugyanis már e törvényt is túlhaladták, amennyiben a hitleri jogszolgáltatás azóta reájött, hogy a Totalitátsstaat érdekében még célszerűbb, ha a halálbüntetést *előbb* hajtják végre a vádlotton s csak azután kerül az ügy a statáriális bíróság elé.

— **A kir. Kúria 66. sz. polgári jogegységi döntvénye:** «A gépkocsiszállítás (autógarázs) tulajdonosát a szállásdíj (garázsdíj) tekintetében, (amelyben rendszerint nemcsak az őrzés, hanem a tisztítás díja is bennfoglaltatik) az 1881 : LX. tc. 72. §-ának második bekezdése szerint a bérbeadó javára biztosított törvényes zálogjog illeti meg az ott megszabott korlátok között. (1934. június 9.)

— **A kir. Kúria 67. sz. polgári jogegységi döntvénye:** «A volt úrbéri birtokosok közösen használt erdejének állagára nem lehet végrehajtást vezetni vagy egyébként jelzálogjogot szerezni olyan követelés fejében, amely a volt úrbéres erdőbirtokosok közgyűlésének határozata alapján felvett kölcsön vagy egyéb ügylet következtében állott elő.» (1934. június 9.)

— **A kir. Kúria 68. sz. polgári jogegységi döntvénye:** «Az a követelés, amely a hitelező kiskorúságának tartama alatt, a pénz értékének csökkenése idején névértékben teljesített és jogfenntartás nélkül elfogadott fizetéssel nyert kiegyenlítést, megszüntnek tekintendő és arra csupán a megszünt követelések átértékelésére vonatkozó külön jogszabályok alkalmazhatók». (1934. június 23.)

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukerésőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Irodaberendezések, pénz- és okmányszekrények vétele és eladása. Széchenyi-utca 16. (sarok), tőzsdével szemben. Tel.: 19-8-65. 642

Minden ügyvéd «Tempo» irodában végeztesen nyári szabadságolással: leírásokat, sokszorosításokat, fordításokat. Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12. 643

Fiatall ügyvédet keres budapesti iroda, csakis kiváló képzettséggel kimerítő ajánlat Társulási lehetőség jellegére Blocknerhez, Városház-utca 10. 646

Mindenemű
**természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, egyet. c. ny. r. tanár: Fürst László műve a magánjog szerkezetéről. — Dr. Szabó Ferenc budapesti ügyvéd: A 60. számú jogegységi döntvény körül. — Dr. Rudolf Loránt: Vonatkozik-e a készpénzfizetés tilalma a keresztezett csekk forgatmányosára? — Törvénykezési Szemle. 6.: Tisztességtelen verseny joggyakorlatából. (VII.) — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XIX. 4.

A Jogtudományi Közlöny a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg. Az Ügyvédi Közlöny legközelebbi száma augusztus hó 11-én jelenik meg.

Fürst László műve a magánjog szerkezetéről.

Az utolsó három nemzedék magyar magánjogi irodalma a hatalmas fejlődés örvendetes képét mutatja. Nem is csoda! Hiszen éppen ebben az időben áldott meg bennünket a sors Grosschmid működésével. És bár minden külső ünneplés dacára ma sincsenek még sokan, akik Grosschmid igazi értékét valóban felismerik, nem pedig csupán mondják, hogy ezt teszik, kétségtelen, hogy a méret- és színvonalkülönbség okozta óriási ür Grosschmid könyvei és a magyar magánjogi irodalom többi termékei között lassanként mégis csak csökken. Grosschmidnél a magánjog mélytűtten tudományos művelése még pusztán a zseni művészete. Oly privilégium, amely csak Isten különös kiválasztottját illeti. A következő nemzedék lelkébe már Grosschmid tanítványai közül néhányan, persze főleg az erre legalkalmasabb Szladits Károly véste és fogja remélhetőleg még jó sokáig vésni, hogy epigon is képes a magánjogi irodalmat önállóan fejleszteni, hogy bár a magánjog legmagasabb csúcsait kizárólag a zseni fedezheti fel és járhatja be először, azokat hozzáférhetőkké az ő útmutatásai nyomán nagy szorgalommal és lelkes odaadással már mások — nálánál kisebbek — is tehetik. Grosschmid a magánjog művelésének arisztokratáit nevelte. Tanainak mélyébe csak néhány tanítványát vezette, de ezek azután mind az ő lelkes apostolai is. Ellenben Szladits a magánjogi elmélet általános színvonalát emelte és emeli ma is. Betölti azt az óriási színvonalkülönbséget, amely Grosschmid fellépésének idejében egyenesen megakadályozta az ő magánjogi szemléletének teljes elterjedését. Megteremtí a magánjog tudományának a fejlesztését ott, ahol előbb ritka csodaként csak a magánjog művészete virágzott.

Ennek gyümölcsei erőteljesen most kezdenek mutatkozni. Szladits kiváló tanítványa, Fürst már egy lépéssel tovább megy Szladitsnál is. Ráparancsolja a magánjog művelőire a gnoti seautont. Öntudatosá akarja és tudja varázsolni azt, ami még a mi nemzedékünkben öntudatlan volt. Kutatja és választ is képes adni arra, hogyan jár el és mit is csinál a törvényhozó, a bíró és a jogelmélet művelője akkor, amidőn magánjogi jogszabályt létesít, alkalmaz és magyaráz.

De még ezzel sem elégszik meg. Filozófiai lelkét nem hagyja nyugton az az idegfeszítően érdekes kérdés, hogyan viszonylik a jogszabály, az ítélet és a jogelmélet a való élethez, mik és milyenek azok az életjelenségek, amelyeket ezek megragadnak, miként ragadják meg őket, mily változtatásokat idéznek elő az általuk megfogott életviszonyokon? És viszont minő változásokat kényszerít rá az anyag, a valóságos élet a maga mestereire, a vele foglalkozó jogszabályokra, bírói gyakorlatra és jogelméletre?

Ezek valamennyien oly kérdések, amelyeknek rendszeres és tudatos feltevéséről akkor, amidőn vagy négy évtizeddel ezelőtt a magánjoghoz kerültünk, még semmit sem tudtak.

Hogy azok nálunk ma felvethetők és a jogászközönség elé is kerülhetnek, az a Pázmány Péter Kir. M. Tudományegyetem magánjogi szemináriuma igazgatójának hervadhatatlan érdeme. Hogy azonban Fürst reájuk már elfogadható és további kutatásra erősen buzdító, sőt arra egyenesen kényszerítő, önálló választ is tud adni, ez már Fürst László saját egyéni kvalitása.

Fürst a magánjogi jogszabályok eszmei tartalmát az elvont jogi fogalmakban és azok konkrét jogi értékelésében találja. A jogszabályok e kettős tartalma egyúttal jogi antinomiát takar. A fogalmak elvontsága állandóan ütközik az életjelenségek és érdekek konkrét értékelésével, ami a jogi problémák legtöbbszörének az alapoka.

Ebből bontakozik ki mindenekelőtt a sematikus egyenlőségre törő jogbiztonság követelménye egyfelől, a jogi értékelések hierarchiájának: a magánjogi érdekeknek a rangsora másfelől.

Fürst szerint minden jogi fogalom ideiglenes értékű. Ez a fogalom alapjául szolgáló szempont szerint különböző lehet. Ezért a jogi fogalmak viszonylagosak. Korszakok, jogrendszerek, sőt egy rendszeren és egy koron belül is különböző elgondolások szerint még azonos életjelenségeket illetően is egymástól eltérők, sőt egymással ellentétesek is. Ahol a fogalom nem felel meg az élet és a törvényhozó értékítéleteinek, ott azokat az élet áttöri. Ha nemcsak az élettel ellentétesek, de egymással is szemben állanak, akkor a törvény házainak és a törvényhalmazatnak a jelenségeivel találkozunk. Az értékelés és a fogalomalkotás ellentéteit a jogszabályok különös szerkesztési módja útján, a törvény betűjétől való eltérés megengedése, vagy meg nem engedése útján, a megfelelő joghatásoknak több töredékszabályból való összedesése útján és végsőleg az érdekösszeütközésből fakadt új értékelésnek új konstrukcióba való bujtatása útján oldjuk meg.

A jogszabályok — Fürst tanítása szerint — az élet és a gazdaság által használt formákat figyelembe veszik. Ezt akként teszik, hogy bizonyos határokon belül az érdekelt feleknek megengedik, hogy érdekkapcsolataikat önmaguk értékeljék. A felek által választott ezek az értékelési formák a törvényhozó értékelésének irányt szabnak. Sőt bizonyos keretek között azt meg is kötik. Rendszeren a jogszabály a felek értékelésének szabad folyást enged. Azonban kivételesen a jogszabálynak a felek értékelési formáit felül kell bírálania. Éspedig főleg az esetek két nagy csoportjában. Vagy akkor, amidőn a felek a forgalmi forma szabad minősítésének összes következményeit nem látták előre. Vagy akkor, amikor azt előrelátták ugyan, de a felek minősítési szabadságát a törvényhozó korlátozza. Ezzel találkozunk a dologi jogszabályokban, amelyek az összes engedélyezett dologi jogbeli típusok zárt sorát adják és a felek minősítésének csupán azt a szűk teret biztosítják, hogy közülük azt válasszák, amely nekik viszonylag legjobban megfelel. Ebből a szemszögből fejtegeti Fürst a tulajdonfenntartást, a lex comisoriát, az antichresis tilalmát, a haszonélvezet gyakorlását, a perlési célt szolgáló engedményt és több ezekhez rokonuló más jogi jelenséget is.

Kimutatja, hogy a típuskorlátozás típuskizárássá ott fejlődik, ahol a törvényhozó nem csupán az érdekkielégülés formáját, de magának az érdekeknek az érvényrejtését kirekeszti.

Majd rátér arra, hogy a jogi fogalmak viszonylagosak. Azok pontosan, minden következményeikben csak a leggyakoribb, Fürst szerint

a «gócpontokban levő» esetekre illenek. A távolabbi esetekre csak mindinkább elmosódottabban állanak. Sőt a gócpontoktól igen távoli esetekre, amelyekre pedig elvileg szintén állaniok kellene, már egyáltalában nem is illeszthetők. Ezt a jelenséget Fürst találóan a fogalmak fokozatosságának nevezi. Észleletét a jogrendszer legkülönbözőbb részeiből felhozott példákkal illusztrálja. Az abszolút jogon, a szerzői jogon, az amerikai jogban ismeretes eladási korlátokon (chattel servitudes), említhette volna a nálunk most megvitatás alá került márkacikkkel összefüggő eladási korlátozásokat is, a jelzálogjogon, a nyilvántartási jelbirtokon, a gyűjtőletélen, a zártfajú kötelmek lehetetlenülésén, majd a birtokkal járó kötelmeken szemlélteti kézzelfoghatóan, mily átmenetekből szövődik össze az a sok jogi fogalom, amelyet az uralkodó, felszínes nézet ellentétnek szokott tekinteni. A fogalmak viszonylagosságára vonatkozó további vizsgálódásaiban a vétkesség gócpontját a szándékosság kötelmi jogi, mint a rosszhiszeműség dologi fogalmának közös gyökerében: *abban az értékítéletben látja, hogy a cselekvőnek vagy mulasztónak a szóban forgó életjelenségkörben mit kellett tudnia.* Ezzel a közvetlenül az életjelenséghez simuló értékeléssel magyarázza meg Fürst a törvényhalmazat és az igényhalmaz kérdéseit is.

A jogi tényeket Fürst vagy olyanoknak látja, amelyek *puszta létezésükkel hatnak*, vagy olyanoknak, amelyeknek inkább csak a tartalmuk fontos (létezésükkel vagy jelentésükkel ható tények). Azonban ezt az ellentétet is csakhamar az átmenetek csillogó láncolatába olvasztja fel. Az alaki és az anyagi jogi szabályok szembehelyezése, amellyel Fürst a rendelkezési elvet, a jogügyletek szövege és értelme közötti ütközőpontokat, majd általában az anyagi és az alaki jogi tények ellentétét magyarázza, a fogalmak fokozatosságát az egyes jogszabályokból már a jogrendszernek egymástól eddigelé élesen megkülönböztetett részeire, vagy — *amint Fürst mondja* — más jogi síkokra is viszi át.

Gyakorlatilag ez a fontos következménnyel jár, hogy a határjelenségek öntudatosabban és határozottabban ismerhetők fel és célszerűbben oldhatók meg, ha tudjuk, hogy a jogi fogalmak sohasem egymástól minőségileg elválasztott kategóriák (minőségi skatulyák), de csupán mennyiségi iránymutatók, amelyekhez az élet jelenségei esetenként viszonyítandók.

Fürst szerint a jog kötelező szabályok alakjában jelentkező bizonyos irányú életértékelés. Jog és élet tehát nem ellentétek, tulajdonképpen azok nem is különböznek egymástól, hiszen a jog csupán az életjelenségeknek bizonyos szempontokból való szemlélése.

A jogszabály az életre tudatosan, normatív hat, a jogalkotó az élet impulzusaiból merít és a jogszabályok céljává egyenesen az élet befolyásolását teszi.

De a jogszabály ezen normatív hatása nem az egyedüli.

Mellette észlelhető a jog és az élet öntudatlan (ontológikus) kölcsönhatása is.

Abból, hogy élet, jogszabály és ítélet csak a képzeletben egymástól merőben és minőségileg is különböző «síkok», amelyek azonban a valóságban egymással párhuzamos élettények, folyik, hogy a jogismerési kötelesség, az obligatio iudicati és a jogalkalmazás az életben megannyian egyformán állanak erkölcsi, jogi és gyakorlati szabályok alatt. Innen van az is, hogy a jogismerési kötelességet nem húzhatjuk rá, tegyük arra az ügyfélre, aki az ügyvédi megbízási szabályok minden csínjával nincs tisztában, hogy az ügyvédnek ezt a laikus ügyfél előtt meg kell magyaráznia (K. 6942/1930. JH. V. 98. oldal, 322. szám, úgyszintén a Jogi Hírlap Döntvénytárának II. k. 448. oldalán felsorolt esetek). Fürst nem említi ezeket. Annak dacára sem, hogy igen élesen világítanak rá az ő tézisére.

Az élet és a jog kölcsönhatásából ered az is, hogy az obligatio iudicati új, a réginél előnyösebb jogi helyzetet teremt és sokszor anyagilag is új jogot létesít. Innen van végül az is, hogy a tárgyi jognak sok hézagával találkozunk annak dacára, hogy az fogalmilag zárt, hézag nélküli rendszernek jelentkezik is.

A magánjog tartalma: a személyek termelésének és fogyasztásának, a személyi, a családi és a vagyoni működés lehetővé tétele és biztosítása. Ezért a magánjog célja konzervatív: a tényleg fennálló hatalmi állapot megtartása mindaddig, amíg azt változtató tények nyugvó helyzetéből ki nem lendítik. Ezért jár a létező állapot minden változása a jogrend beavatkozásával. A nyugvó helyzet megbotlygatása igényt szül annak javára, akit megfelelő alap nélkül uralmi helyzetében megzavartak.

A jogrend beavatkozásának az eredménye annak a helyzetnek

újbolí előállítása, amely a jog célkitűzésének megfelel. A magánjog most vázolt irányát nevezi Fürst a magánjog statikai elvének.

De e mellett van szerinte a magánjogban egy dinamikai elem is; a gazdasági érdeklátások változásának és azok átalakulásának az irányítása.

A magánjog statikai és dinamikai elvei összhatásának eredményeként szemlélteti Fürst az alanyi jog és az igény általános, továbbá a jogi védettség, a hatalmasság, a szabadosság és a várományosság — nálunk Szász Schwarzwald Gusztáv által napfényre hozott részletesebb kategóriáit is.

A magánjog dinamikai elvének fejtegetése Fürstnél főleg a kielégülésük felé törő érdekek jogi értékelésének éles, néha meglepő és java-részt mindig meggyőző rajzolója. A könyv felét kellene kiírni, hogy idevágó fejtegetéseit csak némiképp ismertessük. Ez persze ki van zárva. Annyit azonban okvetlenül ki kell emelnem, hogy a jogi és a gazdasági értékelésnek a párhuzamát mint a jog szabálytani és tüneménytani szemléltetési síkjából eredő szerkezeti meglátást — a németek erre vezető kutatásai után is — rendkívül termékeny, önálló és gondolateltető észleletnek tartom, amely a könyv helyét a magyar magánjogi irodalomban megszabja és biztosítja.

A jogi tényektől érintett érdekek tekintetében Fürst vizsgálja, hogy minő vagyontárgyak tartoznak az illető érdekkörébe, továbbá, hogy minő érték fejezi ki az érdek nagyságát.

Az értéket tekintti minden magánjogi érdek közös nevezőjének. A jogi változások — szerinte — nem egyebek, mint minőségi vagy mennyiségi értékelőelődások. A joghatások is valóságban csak az érdekeltelődés és érdekkicserélés különbségeihez igazodnak. Erre a különbségre építi fel Fürst az ingyenesség és visszatérhetőség, a kártérítés és a gazdagodás, a datio in solutum és a nováció megkülönböztetését, a jogközösség megszüntetését, a tartási kötelelem természetbeliből pénzbelivé való átfordulását és sok más jelenség megértését is.

Életértékelés dönti el szerzőnknek azt, vajjon harmadik személy védelemben részesül-e akkor is, amidőn a sérelem nem közvetlenül annak saját érdekkörében, hanem más személy érdekkörében állt be. Ily védelem alapja — úgymond — nem az, hogy a sértett érdeket abszolút vagy relatív jog védte-e, hanem, hogy az érdek, amelyet a sérelem ért, oly lényeges-e, amely védelmet érdemel. Ennek pedig vagy akkor van helye, ha a jogosulttól elvont érdek a harmadikhoz került (gazdagodás), vagy ha a harmadik oly vétkes magatartást tanúsít, amelyről tudja, vagy amelyről tudnia kellene, hogy az a jogosultnak általában oltalmazott érdekét sérti.

Ez a harmadik elleni igényvédelem kerete.

A keretet Fürst rendkívül szemléltető módon tölti meg sematikus tartalommal. Nem feledkezik meg e körül a határjelenségekről sem: a harmadik elleni igény keretén túlcsapó, az elveszett és ellopott dolgokra vonatkozó jogszabályokról, az ingatlan tulajdonváltásával kapcsolatos jogátmenetekről (64. számú JEH), a kötelmi szerzés jóhiszemű védelmének a hiányáról. Az utóbbit az abszolút vagyoni jogok merőben fogalmi felfogásából eredőnek mondja és a fennálló jog hibájának tekinti.

Ugyancsak ennek tulajdonítja és hibáztatja azt is, hogy a kötelmi jog megsértője a hitelezőnek nem közvetlenül felel, és hogy az uralkodó felfogás ezt a hiányt csak a kártérítési residuum átruházásának kerülő útján, és így is csak valaminőképpen képes pótolni. Az általa a mai jog eredendő bűne gyanánt felfogott «fogalmi konstrukciót» okolja Fürst azért is, hogy a dologi ügylet érvénytelensége folytán az eredeti dologi jogosultat közvetlenül megillető igény az abból kielégítést kereső harmadik személyt nem közvetlenül, hanem csupán a foglalás kerülőútján illetheti meg. A szembenálló érdekek mérlegelése ilyenkor Fürst szerint arra vezet, hogy a kötelmi jogosultnak nagyobb és védelemre inkább érdemes érdeke van arra, hogy ipso jure jusson az érvénytelen alapon vagy az ingyenesen szerző birtokába került vagyontárgyhoz, mint az érvénytelen alapon szerzőnek vagy az ingyenszerzőnek arra, hogy továbbra is ennek a vagyontárgynak a birtokában maradjon.

Mindezekből Fürst azt következteti, hogy a kötelmi és a dologi jogok szembeállítására ma már többé nem alkalmas arra, hogy a magánjogi rendszer alapvető megkülönböztetéséről szolgált. Helyébe az igényeknek és különösen a harmadik személyek elleni igényeknek értékre redukált, egysíkú szemléletét tenné és a további fejtegetéseiben teszi is.

A szabálytalan és tüneménytalan után Fürst könyvének harmadik részében az alaktant, vagyis azt taglalja, miképpen tükrözik vissza

a tételes jog szabályai a magánjog értékeléseit és miképpen írják körül annak a fogalmait. Az alaktan így lényegileg a jogszabályokban fellelhető tényállások és joghatások viszonyának összes lehetséges alakulásait tárja elénk.

A jogtételek — úgymond Fürst — nincsenek egységesen csoportosítva. Majd sugallatok, majd az általuk szabályozott életjelenségek szerint, de főleg a jogi fogalmakra fektetett logikai rendszer szerint csoportosítjuk őket. A jogszabályok csoportosításának tökéletesítése végett szükségünk van arra, hogy őket egy síkba, közös nevezőre hozzuk. A jogi képzetekben láthatunk érdekösszeütközéseket, kiegyenlítő és rendező elveket és pozitív tételes parancsokat. Ezeknek az elemeknek bizonyos minimális erővel (intenzitással) kell bírniok, el kell érniök azt a színvonalat (Fürstnél «síkot»), amelyen értékítéletünk őket kétségtelenül már jogtételeknek érzi. Ahol az érdekösszeütközést kiegyenlítő elem a legerősebb, ott jogelvvel, ahol a rendező elem van túlsúlyban, jogi fogalommal, ahol a tételes parancs az, amely kiemelkedik, jogszabállyal van dolgunk. A jogtételek jellegzetes tulajdonsága azok átalakíthatósága. A jogtétel jogi fogalommal vagy jogelvvé alakítható át és viszont.

Nem rendelkezünk a jogi tényállások és a joghatások általános fogalmi képzetével.

Innen van az, hogy belső önellentmondások nélkül nem valósulhat meg teljesen a jog legfőbb logikai elve, t. i. az, hogy azonos tényállásokhoz minden körülmények között azonos joghatások is fűződjenek. *Ez a követelmény csak egyes jogszabályokon belül valósul meg, a jogszabályok egymás közötti viszonyában ellenben sokszor vagy egyáltalán nem, vagy csak kisebb mértékben.* A jog általános tendenciája azonban mégis az, hogy az egységesség követelményét megvalósítsa. Ez akként érhető el, hogy felállítjuk a tényállások és joghatások összefüggéseinek típusait és ezeken belül a tényállások azonosságához hasonlítjuk a joghatások módosulásait is. Fürst tizenhat ilyen típust sorol fel.

A jog feltüntetésének feladatát Fürst a fennálló tételes rendszerek vázolásában és összehasonlításában, továbbá azoknak a gondolati formáknak a kiépítésében látja, amelyekkel a jog fejlődése kifejezhető és a tételes jog rendszerének a szabályozott életjelenségekhez való viszonya szemléltethető. A vázoló és összehasonlító rendszer a jogot statikusan, a jogfejlődésre és az életjelenségekhez való viszonyra utaló azt dinamikus szemléli. Ezekhez simul a szemléltetés négy főiránya: a dogmatikus, a jogösszehasonlító, a jogtörténeti, a pragmatikus.

A rendszer célja lényegileg didaktikai, a joganyagban való tájékozás nyújtása. Ez a cél tulajdonképpen kizárja, hogy a rendszer az élet jogi értékelését és a jogi fogalmak kialakulását befolyásolhassa. Azonban a valóságban a rendszer mégis mindkét irányban is befolyást gyakorol. Főleg azért, mert annak merev kezelése ferde irányba vezeti az oly tényállások elbírálását, amelyeket a jogalkotó a szabályozás céljából kivehetőleg értékelt ugyan, de abban a konkrét összetételben, amelyben az eset felmerült, nem szabályozott. Ilyenkor a rendszer átépítésére szorulunk. Ennek vagy induktív módon, vagy deduktíve ugyan, de a képzeleti kísérlet határain belül kell történnie. A rendszerátépítés útján nyert eredmények előbb ideiglenesek. Éspedig mindaddig, amíg azok helyessége és megfelelő volta a való életben nem nyert teljes megerősítést.

A jog tudománya módszerében nem szigetelheti el magát ama többi tudományoktól, amelyek szintén értékekkel, fogalmakkal és tényekkel foglalkoznak. Ezért a jogtudomány módszerének *többoldalúnak kell lennie*: az értékek világában a normatív szabályrendszerek eszközét, az élet közvetlen értékelését kell használnia, a logikai «fronton» (Fürst kifejezése) a fogalomképzést, a tünetmentin pedig a természettudományok és a gazdasági tudományok módszerét, az élet megfigyelését.

A módszertani állásfoglalás nem a jogalkotásban és a joggyakorlatban lényeges. Hiszen ez a kétrendbeli tevékenység módszertani szempontból öntudatlan és ilyennek is kell maradnia, mert ellenesetben a reflexió mindkettő lényegét: a cselekvést, a jogalkotást, az eset eldöntését bénítaná meg. Sokkal lényegesebb a módszertani állásfoglalás a dogmatikában. De ott sem döntő. Ott is az oly kivételes művek viszik el a pálmát, amelyekben módszertan és dogmatika összhangzatosan egybeolvad. Ilyennek tekinti Fürst nálunk Grosschmid Fejezeteit.

A fentiekben csak futólag és a hely által megszabott kereteken belül számoltam be azokról, amik Fürst könyvének átolvasásakor figyelmemet megragadták. A könyv tanulmányozása az olvasóban

élénk és igen kedvező hatást kelt. Fürst a magánjog világában arra tanít, hogy az Univerzumot nem csupán érezni és érteni, de hogy azt még a legmagasabb absztrakciókig is igen világosan meg is lehet értetni. A magyar magánjog — hogy Fürst saját kifejezésével éljek — síkjára szerzőnk élő jogrendszerünk *művelésének* oly tudatos és áttekinthető képét adja, amelyet az utóbbi két évtized más magyar munkájában nem tudunk fellelni.

A magánjog és a magánjog bölcséletének határmesgyéjén mozogva Fürst oly a külföldi és belföldi irodalom fölényes tudásától áthatott, de mégis merőben önálló standard worket adott, amelyet a magyar magánjog művelője semmiképp sem nélkülözhet, amelyet ezentúl vagy fel kell használnia, vagy amellyel szemben állást kell foglalnia.

Hogy érvelése, problémáinak felvetése és megoldása mindenütt át van itatva elsősorban a tételes magyar jog, de a többi európai jogok és főleg az 1931 előtti német jog szervesen feldolgozott tudásával, azt azok előtt, akik Fürst eddigi irodalmi működését figyelemmel kísérték, fel sem kell említenem. Legújabb munkája, még sokkal nagyobb mértékben, mint az eddigiek, azokra, akiknek feladata az ifjabb tehetségeket a nekik járó helyekre juttatni, azt a fokozott kötelességet rója, hogy ne engedjék ezt a sokat ígérő tehetséget az elmélet számára elveszni.

Az eddigiek persze nem azt akarják mondani, hogy a könyv hibátlan. Ellenkezőleg. Úgy tartom, hogy Fürst túlkönnyen engedett annak a hypermodern tömegnyomásnak, amely a fogalmak ápolása helyett az érdekek durvább anyagát tartja a tételes jog fő alkotó elemének.

Pedig éppen Fürsttől tanuljuk, hogy minden jogi fogalom értéket is.

És ha ezek az értékelések egyoldalú fejlődés eredményeképp bizonyos mértékben a jogászati technika túlságosan begöngyölt skatulyáiba vannak is eldugva, mégis csak azok a jog igazi magvai és csak azok tartalmazzák azokat az ideálokat is, amelyek az állam gigászi többségével szemben az egyén jogainak évezredek át fejlődött rendszerét helyezik és amelyek végeredményben egyedül alkalmasak arra, hogy a jogfejlődést az ókori és a középkori barbarizmusba való visszasüllyedésétől eltereljék. Elhihetjük Fürstnek, hogy az *érdek* a magánjog statikai és dinamikai tartalmának egyik igen fontos rügója. De nem tudjuk neki elhinni, hogy ez az egyedüli, vagy akár csak, hogy ez a tulajdonképpen döntő és irányító főrugó. Helyesen ez a rügó is csak akkor végezheti el feladatát, ha az a jogi ideálokat kifejező jogi fogalmak ellenőrzése és irányítása alá kerül és marad. E nélkül az fenyegeti a magánjogot, amit a háborúban közigazgatási veszélynek neveztem, de ami ma már közigazgatási vésznek is mondható.

Igazat kell adnunk Fürstnek abban is, hogy a magánjogi fogalmak többszörös átrendszeresítést igényelnek. De nem bírok megbarátkozni azzal, hogy az átrendszeresítésnek merőben, vagy akár csak túlnyomóan is az *érdek síkjában* kell megtörténnie. A magánjogi fogalmakat revízió alá kell vennünk. De ez a revízió sem foszthatja meg őket sem magánjogi jellegüktől, sem ideális magvuktól. Csak a magánjogi fogalmaknak, értékítéleteknek és jogszabályoknak *ilyen revíziója* biztosíthatja az állam, ha úgy tetszik a nemzet és az egyén életműködésének azt az összhangját, amelyet minden igazán művelt nemzet magánjogában juttat kifejezésre.

Sokat mondhatnék Fürst tárgyalási modora ellen is. Világosan beszél ugyan. De mégis ember legyen az, aki őt a magasról gondolataiban állandóan követni akarja. Sehol egy felesleges szó. Sehol egy az olvasó gyengébb voltát figyelembe vevő oázis. Mindenütt csak tömör filozófia és sűrített magánjogi tudás. És végig az egész könyvön a magánjogi anyag szerves feldolgozását az olvasónál is feltételező, fanatikus haladási erő. Fürstnek nem szabad arra gondolnia, hogy valamikor majd a tanítványai fogják megértetni. Ez igazán csak a zseni privilégiuma.

Fürst idézeteivel is sokszor kellett hadakoznom. Helyes az, amit a magánjogi fogalmak fokozatosságáról mond. De csakugyan oly következetesnek kellett-e ebben lennie, hogy azt a magánjogi írókra is alkalmazza? Nem áll az, hogy a magyar jogi írók termelése csak olyan arányban érdemes az elismerésre és a feldolgozásra, amilyenben azok személyes érintkezése áll szerzőnkhez. Pedig teljesen szembetűnő, hogy szerzőnk csakis a «gócpontokban levő» írókat részesítette oly beható figyelemben, amelyet azok megérdemeltek. Nálunk, ahol némely író bámulva tapasztalja, hogy az ő legsajátosabb gondolata néha bizony idegen lobogó alatt

evez az elismerés kiszámíthatatlan tengerein, ez oly lényeges hiba, amelyet nem hagyhattam említetlenül. Van vagy féltucat író, akiknek neve vagy nem is fordul elő Fürstnél, vagy propter pompam et ostentationem csak egyszer-kétszer fordul elő nála annak dacára is, hogy azok — amit szerzőnknek tudnia kell és amit bizonyára tud is, — sokkal több eredetit hoztak napfényre, mint amennyit javukra szoktak írni.

Felhozhatnék még más egyebet is. Azonban sem az, sem az itt említettek nem változtatnak azon, hogy Fürst műve a magyar magánjog irodalmának igen örvendetes és igen fontos eseménye, amelynek nagyon örülhetünk és amelyet ez irodalom további fejlődésének egyik sokat ígérő biztosítékaként üdvözölhetünk.

Dr. Almási Antal.

A 60. számú jogegységi döntvény körül.

A 60. számú jogegységi döntvénnyel kapcsolatosan megjelent cikkek közül különös figyelmet érdemelnek dr. Dávid István kir. kúriai bíró úr fejtegetései (megjelentek a Magyar Jogi Szemle f. évi januári számában), amelyek során — provideálván a döntvénnyel kapcsolatosan «előreláthatólag felmerülő észrevételekre» — fel- említi azokat a szempontokat, amelyek a jogegységi tanácsot a döntvény meghozatalában vezették, és megismertet bennünket a döntvény indokainak — hogy úgy mondjam — indokaival, amelyek magában a döntvényben kifejezésre nem jutnak. Mindenesetre hálásak lehetünk ő méltóságának, hogy a döntvény indokaiból hiányzó eme részek kellő megvilágítása révén tényleg módot és alkalmat nyújtott az általa is előrelátott észrevételek megtételére.

A cikk mindenekelőtt foglalkozik a német és az osztrák joggyakorlattal és arra a megállapításra jut, hogy miután a német törvény szerint a biztosítónak nem kell a biztosított számára utólagos teljesítési határidőt kitűzni, hanem az esedékesség beálltával rögtön perelhet, ott az elévülési időt összhangba lehet hozni a díj esedékességével és az ezzel egybeeső perlési lehetőséggel. Ugyanez a helyzet — különösen az elmélet hatása alatt — az osztrák jogban is.

Nálunk azonban — mint a cikkben ki van fejtve — nem így áll a dolog. A bizt. novella 5. §-a szerint ugyanis nem lehet a díjat mindjárt az esedékességkor peresíteni, hanem előbb a biztosítottat a törvényben előírt levélben fel kell szólítani a fizetésre és csak az utólagos teljesítési határidő eredménytelen eltelte után élhet a biztosító azzal a jogával, hogy vagy perli a díjat, vagy pedig a biztosítástól eláll. Itt tehát nem lehet a K. T. 487. §-ában meghatározott egyévi elévülési időt alkalmazni, mert a kötvény szerinti lejáratkor a díj még nem lévén perelhető, a lejárat sem eshetik össze az elévülési idő kezdetével.

A bizt. novella egészen speciális intézkedése folytán tehát itt egy különleges elévülési idő van statuálva, és pedig a K. T. 487. §-ában megszabott egy évtől eltérően 90 nap, illetve a felhívás kézhezvételétől számított 30 nap után további 60 nap. A 487. § akkor foghatna helyt, ha az egyévi elévülési idő a felhívásban engedélyezett utólagos teljesítési idő lejártától kezdődne, mert hiszen a törvény szerint «az igények egy esztendő alatt évülnek el azon időponttól számítva, amidőn azok érvényesíthetők lettek volna». Minthogy pedig az igény csakis a 30 napi utólagos teljesítési határidő elteltevel érvényesíthető peres úton, az elévülési idő csak innen kezdődhetik. Ezzel szemben azonban a novella kimondja (3. bek.) azt, hogy «ha a biztosító díjkövetelését az utólagos teljesítésre engedett határidő eltelte után további 60 nap alatt bírói úton nem érvényesítheti, a szerződést e határidő utolsó napjával megszüntnek kell tekinteni», aminek kétségtelenül az a következménye, hogy ezen idő eltelte után a biztosító már bírói úton nem érvényesíthetvén a követelését, az nyilvánvalóan elévült. Ez tehát semmi más, mint az 5. § alá eső biztosítási díjak bírói úton való érvényesítésére nézve egy, a K. T. 487. §-ától eltérő elévülési időnek a statuálása.

Ez kétségtelen, és e körül nincsen és nem is lehet vita. A vitás kérdés az, — és igénytelen nézetem szerint a 60. sz. jogegységi döntvény után is az maradt — hogy a szóbanforgó felhívás mely időpontban küldessék el. Erre felel ugyanis a döntvény, amikor kimondja, hogy a felhívást a teljesítés elmulasztása napjától számított 30 nap alatt kell elküldeni.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a bizt. novella 5. §-a nem írja elő azt, hogy a szóbanforgó felhívás az esedékességtől, illetve a biztosító által e végre engedett halasztás elteltétől mennyi idő alatt küldessék el. Kétségtelen tehát, hogy a törvény ezirányban nem intézkedvén, egy terminust nyitva hagyott. Nincs már most semmi indoka annak, hogy ezen *nyitvahagyott terminus tekintetében ne alkalmazzuk azt az időtartamot, amelyet a K. T. 487. §-a a biztosítási szerződésből eredő igények érvényesítésére általában előír.* A bizt. novella a K. T.-t csupán módosította és kiegészítette (1. §), minthogy pedig a K. T. 487. §-ával nem áll ellentétben a bizt. novella 5. §-ának eme rendelkezése, teljesen felesleges egy olyan időpontnak a konstruálása (30 nap), amely nem talál magyarázatot sem a K. T.-ben, sem a novellában, sőt a 487. §-sal egyenesen ellentétben áll. A döntvény az általa statuált 30 napra nézve útmutatást a nov. 5. §-ában a felhívásnak az esedékesség előtti elküldési idejére és az abban kitűzendő teljesítési időre előírt 30 napban talál. Eltekintve attól, hogy ez sem egy *fix* terminus, mert hiszen az egyik oldalon szűkíthető, a másik oldalon tágítható, de hogy a német és az osztrák jog analógiájánál maradjunk — amire egyébként alább még bátor leszek kitérni — ott is (német 39. §: 2. hét; osztrák 29. §: 1 hó) megvannak a terminusok és mégsem állapította meg ezeket a határidőket a legfelsőbb bíróság a felhívás elküldési idejéül.

Ő méltósága azt mondja többek között (8. old. 5. bek.):

«Egészen kétségtelen, hogy ennek a szabálynak nem lehet azt a feltétlen értelmet tulajdonítani, hogy az elévülési idő minden egyébre való tekintet nélkül szükségkép megkezdődik már annak az időpontnak elteltével, melyet a felek a szerződésben, vagy későbbi megállapodásukban lejárát gyanánt eredetileg megállapítottak.»

Ez nem vitás. Bizonyos az, hogy a nov. 5. §-a a díj *materiális* érvényesítése tekintetében más elévülési időt állapít meg, mint a K. T. 487. §-a, s így az ebben írt egyévi idő nyilvánvalóan figyelembe nem jöhet. Más az elévülési idő számításának kezdete és terjedelme az egyiknél és más a másiknál. A K. T. szerint az elévülés az igény érvényesíthetőségének időpontjának kezdődik és egy évig tart. A nov. szerint pedig az igény érvényesítése nem esik össze a díj eredeti esedékessége napjával, hanem a biztosító által engedett utólagos 30 napi teljesítési idő lejártával kezdődik és innen számított 60 napig tart.

Elismervén tehát egyrészt, hogy a nov. a díj érvényesítésének idejét a K. T.-től lényegesen eltérően szabályozza, másrészt nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt, hogy a nov. egy *eljárási szabályt* ír elő, mint a díj anyagi érvényesítések *előfeltételét*, amit a döntvény indokolása következőképpen jelöl meg: «a levél elküldésével megindítja-e (a biztosító) azt az eljárást» stb. Ezen eljárás megindítására viszont semmiféle határidőt nem tűz.

Továbbmenve, már most bizonyos az, hogy a novella saját-szerű rendelkezése folytán ez az eljárás, vagy a döntvény kifejezése szerint «a kérdés lényegét egyébként nem érintő alakszerűség» a biztosító virtuális jogainak érvényesítésére döntő befolyással van. T. i. e nélkül nem élhet sem a díj követeléséhez, sem pedig a szerződés megszüntetéséhez való jogával.

Hogy tehát ezt az igényét, vagy a cikk szavai szerint (9. old. 1. bek.) «a biztosító javára engedélyezett vagylagos jog gyakorlását, a szerződés teljesítésének követelését, vagy a rögtöni hatályú felmondást» érvényesíthesse, a mondott felhívást ki kell bocsátania. Ez a felhívás vagy eljárás a biztosító igénye érvényesítésének *előfeltétele* és ebben vagy ezzel *juttatja kifejezésre* a biztosító a biztosítottal szemben, hogy igényét, illetve jogait gyakorolni kívánja, és ehhez fűződik a törvényben előírt (nov. 5. §, 3. bek.) amaz anyagi jogi következmény is, hogy «ha a biztosító díjkövetelését az utólagos teljesítésre engedett határidő eltelte után további 60 nap alatt nem érvényesíti, úgy a szerződést e határidő utolsó napjával megszüntnek kell tekinteni».

És ha ez az eljárás, amely a biztosító igényének érvényesítési lehetősége és előfeltétele, nem is egyenlő magával a díj követelése vagy a szerződés felmondása iránti igénynek érvényesítésével, azonban az is kétségtelen, hogy *ebben az eljárásban magában is a biztosító igénye nyilvánul meg.* Mert ha a felhívás egyik oldalon kötelezettséget is ró a biztosítóra a felhívás elküldése tekintetében, másfelől azonban jogot, tehát igényt is jelent a biztosítottal szemben arra, hogy ennek révén a szerződésből eredő jogait érvényesíthesse.

Minthogy pedig a nov. 5. §-a a felhívás kibocsátására külön határidőt nem szab, nincsen semmi ok arra, hogy ezt a — bár formai eljárásban — jelentkező igényt kivonjuk amaz elévülési idő alól, amelyet a K. T. 487. §-a a biztosítási szerződésből eredő igényekre általában megállapít.

Az elévülést, mint a jog megszűnésének egyik eszközét, megszorítóan kell magyarázni és alkalmazni. Ha tehát a bizt. ügyletekre általában egyévi elévülési idő van megállapítva, úgy ennél rövidebb elévülési terminus megszabása a szerződő felek jogainak csorbitását jelenti és éppen ezért ezt a rövidebb időt csak ott szabad alkalmazni, ahol későbbi törvény, jelesül a novella a K. T. szóbanforgó rendelkezését kifejezetten módosította.

Ma a döntvény alapján az a helyzet, hogy a biztosító díjkövetelésének érvényesítésére a szerződésszerű esedékességtől csupán 120 nap áll rendelkezésre, szemben a korábbi egy évvel.

Bár szerény nézetem szerint a fentebb kifejtettek alapján a biztosító a felhívást egy év alatt küldheti ki, — meg tudnám érteni azt az álláspontot, amely szerint a felhívás oly időben bocsátassék ki, amely idő alkalmas arra, hogy a biztosító a díjkövetelését a 487. §-ban meghatározott egy éven belül érvényesíthesse, vagyis a szerződés szerinti lejárat naptól számított egy esztendő alatt érvényesítendő a biztosító igénye olyképp, hogy ezen esztendő alatt kell megtörténnie a nov. 5. §-ában előírt felhívásnak és egyben a díj peres úton való érvényesítésének.

A fentebb mondottakat támasztja alá a német és az osztrák jogállapot is, amelynek hatása, különösen biztosítási jogunk alakulására, kétségbevonhatatlan. Nyilvánvaló az, hogy amint arra a cikk is hivatkozik, ott nem kell a díj pereltetéséhez a felhívás elküldése, csak a további kockázatviselés alól való szabadulásnak, vagy az azonnali hatályú felmondásnak tekinti előfeltételül. De az is bizonyos, hogy sem az osztrák, sem a német törvény — éppúgy, mint a magyar — nem szab semmiféle terminust a felhívás elküldésére. És ő méltósága is elismeri, — aminthogy ebben a kérdésben is teljesen egységes az elmélet a gyakorlattal — hogy mindkét külföldi jog szerint a felhívás az *elévülési időn belül bármikor* elküldhető. Hogy ez a felhívás vagy eljárás ott csak a szerződés felmondásához való igénynek, nálunk pedig úgy a felmondási, mint a díj perelhetőségi igénynek az előfeltétele, az az eltérő jogrendszerben találja magyarázatát, de a dolog lényegét és elvi részét nem érinti. Sem a német, sem az osztrák legfelsőbb bíróság nem látta szükségét annak, hogy kimondja, miszerint a szóbanforgó felhívást két hét, illetve egy hó alatt kell a biztosított címére elküldeni. Pedig a törvény ott is szolgál ilyen útmutatással.

Ha pedig erre az volna az ellenvetés, hogy ott nem is kell ezt a terminushoz kötni, mert a biztosító úgyis viseli a kockázatot, úgy tisztelettel utalhatok arra, hogy ez nálunk is így van és mindaddig, amíg a felhívás el nem ment és az abban kikötött határidők le nem járnak, nálunk is viselnie kell a biztosítónak a rizikót. Ebben tehát nincs eltérés.

Nehezen is lehet megérteni a döntvény amaz indokát, «hogy a törvény helyesen felfogott értelme szerint a felhívó levél elküldését az ügyleti felek érdekének, a bizt. ügylet természetének és a forgalom biztonságának megfelelő időbeli korláthoz kötöttnek kell tekinteni.» A törvény helyesen felfogott értelme — amint fentebb kifejttem bátor voltam — aligha támasztja alá a döntvény álláspontját; elvégre Németországban és Ausztriában sem látták szükségesnek a törvény értelmét ilyen «helyesen» felfogni.

Ami pedig a bizonytalanságot illeti, a biztosítottnak csak egy szempontból kell bizonyosságban lennie, t. i., hogy érvényben van-e a biztosítás, vagy nincs, vagyis számíthat-e kártérítésre a biztosított esemény beálltával vagy sem. E körül pedig kétsége a fennálló jog szerint nem lehet. Hátrány csak a biztosítóra származhatott, mert később indítván meg az eljárást, később élhetett az ismert jogaival.

Egyébként ennek a kérdésnek, t. i. (a döntvény szerint) a szerződő félnek fontos érdeke, hogy ne legyen bizonytalanságban abban, hogy melyik az az időpont, amelynek elteltéig a biztosító őt teljesítésre joghatályosan felhívhatja, — a gyakorlatban azelőtt sem volt különösebb jelentősége. Elvégre minden biztosító — saját jól felfogott érdekében — igyekezett a díjaiban jelentkező künnelevőségeit, mielőtt az esedékesség elérkezett, behajtani. E végből akár helyi ügynöke, pénzbeszedője, vagy egyszerű fizetési felszólítás alakjában több ízben is kifejezést adott amaz álláspontjának, hogy ragaszkodik a díj követeléséhez és a szerződés teljesítéséhez,

ami viszont a kockázatviselést is jelentette. A különbség csak az, hogy azelőtt (a döntvény előtt) a biztosító az üzleti méltányosságának sokkal szélesebb skáláját alkalmazhatta, mert nem volt kötve egy elég szűk terminushoz (30 nap), ellenben most kénytelen a felhívásnak 30 naphoz való kötöttsége folytán a díj követelését is — ehhez mért korábbi időben — per útján érvényesíteni, vagyis a díj behajtásának kétségtelenül legerélyesebb és a biztosítottra nézve legkölségeesebb módját választani.

Ha pedig éppen a «bizonytalanság» szempontjából analógiát keresünk a német és az osztrák joggal, úgy ott lehetséges, hogy a biztosító két-, illetve háromévi törvényes elévülési időn belül érvényesítse per útján a díjkövetelési igényét, vagy pedig a felhívás elküldése által a szerződés felmondásához való jogát.

Csak elégtétellel állapíthatom meg, és azt hiszem, velem együtt elsősorban mindazok, akik gyakorlati biztosítási joggal foglalkoznak, hogy ő méltósága cikke végén maga is elismeri a döntvényben kifejezett jogszabályról, miszerint «mindez rendkívül különösen hangzik és bizonyára kevés jogász akad, aki a biztosítási szerződés olyértelmű liquidálásával meg volna elégedve». Hozzáteszi azonban magyarázatul, hogy «a törvény szabályai oly adottság gyanánt állnak előttünk, hogy azok alapján más magyarázati eredményhez nem juthatunk». Bátor voltam rámutatni arra, hogy éppen a törvény szabályai, nevezetesen az igények érvényesítésére a K. T. 487. §-ában megszabott egyévi elévülési idő összhangba hozható a bizt. nov. 5. §-ában előírt eljárásnak ezen időn belül való megindításával.

Engedtessek meg végül, hogy a döntvénnel kapcsolatosan néhány szóval még reámutassak arra, hogy a hozott jogegységi határozat több olyan kérdést vet felszínre, amelyekre választ nem ad és így jogbizonytalanságot teremt.

Így például vita merülhet fel akörül, hogy amennyiben a biztosító a döntvényben előírt 30 napon belül *nem* küldi ki a felhívást, quid nunc.

Nyitva marad ugyanis az a kérdés, hogy a biztosító viseli-e tovább a kockázatot, azaz a biztosítási szerződés is megszűnik-e, vagy pedig csak az illető biztosítási időszakra járó díj követeléséhez való igényét veszti el. A törvény kimondja ugyan, hogy «a késedelemmel elküldött felhívó levél nem alkalmas arra, hogy fenntartsa a biztosító számára az 1927: X. tc. 5. §-ának 2. bekezdésében engedett azt a lehetőséget, hogy a szerződés teljesítését követelje». Amiből az következtethető, hogy a biztosítási szerződés továbbra is érvényben marad és a másik jogot: t. i. a szerződés felmondási jogát továbbra is gyakorolhatja. Ha viszont így áll a dolog, úgy eme jogát miként érvényesítheti? El kell-e küldenie e végből — bár a 30 nap után, vagyis elkésztetten — a törvényszerű felhívást. Itt azután megint szembetaláljuk magunkat azzal a kérdéssel, hogy mennyi idő alatt kell a felhívást ezen célból elküldeni? Talán előállhat olyan eset, hogy a díj érvényesítése végett a felhívást az esedékességtől számított 30 nap alatt, a szerződés felmondására vonatkozó igény érvényesítése végett pedig 1 év alatt lehet elküldeni.

Ugyancsak nyílt kérdés marad, vajjon a felhívás elkésve történt elküldése és a szerződés későbbi rögtöni hatályú felmondása esetén a biztosító követelheti-e kárának aránylagos megtérítését? Nem védekezhetik-e a biztosított azzal, hogy a szerződés megszűntét a biztosító okozván (K. T. 486. §), nem tarthat igényt kártérítésre.

Úgy vélem, hogy a döntvény azt a bizonyos «bizonytalanságot» még növelte, a helyett, hogy csökkentette volna. Dr. Szabó Ferenc.

Vonatkozik-e a készpénzfizetés tilalma a keresztezett csekk forgatmányosára?

Az 1908: LVIII. tc. 11. §-a a keresztezett csekkről a következő rendelkezéseket tartalmazza: «A csekk kibocsátója, valamint minden forgatója a csekk előlapján a szövegen keresztbe írt vagy keresztbe nyomtatott ezekkel a szavakkal: «csupán elszámolásra» vagy más hasonló értelmű kifejezéssel megtilthatja, hogy a csekk készpénzben fizetessék. A csekk ebben az esetben csakis elszámolásra használható fel a csekkbirtokos javára az utalványozottal vagy pedig oly valakivel szemben, aki az utalványozottal giro-számlai összeköttetésben áll, vagy a fizetési helyén létező leszámoló helynek tagja. Az utalványozottnak, amennyiben a leszámoló helynek nem tagja, jogában áll magán a csekkben, ennek bemutatá-

sakor a leszámolóhely valamely tagját oly célból kijelölni, hogy a csekk a fent körülírt módon elszámolásra felhasználható legyen...»

A csekk törvény fenti §-a értelmében tehát a keresztezett csekket A) az utalványozott; B) oly valaki, aki az utalványozottal girószámlái összeköttetésben áll; C) vagy oly valaki, aki a fizetés helyén lévő leszámolóhelynek tagja — a csekkbirtokossal csupán elszámolhatja (jováírhatja folyószámlán), de készpénzben a csekkbirtokosnak fizetéseket nem teljesíthet. Fentiekből, és pedig az alapon, hogy a csekk törvény 11. §-a a forgatmányosokra a készpénzfizetés tilalmát kifejezetten ki nem terjeszti, márpedig a törvényhozó erre vonatkozó rendelkezése tökéletes taxationnak látszik és tökéletes taxationnak is kellene lennie, mert hisz az általános szabályoktól, t. i., hogy a csekk forgatmányosa készpénzben fizethet a forgatónak — eltérő kivételről intézkedik, annak a következtetésnek levonása látszik plauzibilisnek, hogy az elszámoló záradék csakis a csekk beváltására vonatkozik s így a keresztezett csekk forgatmányosa az általános szabályoknak megfelelően a csekket szabadon készpénzben beválthatja, vagyis reá nem vonatkozik a készpénzfizetés tilalma.

A fenti következtetés helyességét látszanak még igazolni az alábbi érvek is; és pedig:

hogy maga a törvény indokolása is csupán azt mondja ki: «a keresztezés a csekk forgathatóságát természetesen nem zárja ki», de arról nem tesz említést, hogy a készpénzfizetés tilalma a forgatmányosokra is vonatkozik;

hogy a készpénzfizetés tilalma sem nyújt abszolút biztonságot a jogosulatlan csekkbirtokosokkal, illetve az utóbbiak tényéből folyó kárral szemben, hanem csupán *nagyobb* biztonságot nyújt magának a keresztezett csekk kibocsájtójának is, mert a minden vonalon keresztülvitt jóváírás mellett is történhetnek visszaélések;

hogy a gyakorlati életben a keresztezett csekket az első forgatmányos a kibocsájtótól készpénzben szokta vásárolni, ennek folytán a többi forgatmányosokra sem vonatkozhatik a készpénzfizetés tilalma.

A fenti érvekkel szemben áll azonban véleményem szerint az a döntő körülmény, hogy az esetben, ha azt az álláspontot valljuk, hogy a keresztezett csekk forgatmányosa készpénzben fizethet a forgatónak és ha ez lett volna a törvényhozónak is az akarata, akkor

I. semmiféle értelme nem lenne a keresztezett csekk intézményének és a keresztezett csekk intézményét, mint teljesen *fölösleges*et, a törvényhozó nem is honosította volna meg, mert mind a keresztezett csekk kibocsájtója, mind pedig forgatói, illetve forgatmányosai teljesen azonos helyzetben volnának a közönséges csekk kibocsájtójával és forgatóival. Ezt az alábbiakkal igazoljuk: «K» kibocsájtó «U» utalványozottra intéz egy bemutatóra szóló csekket és azt keresztezi, borítékolja, postára küldi. Hivataloslagja elveszti a levelet, «T» tolvaj megtalálja és a levélben lévő csekket, mely bemutatóra szól, tehát «T»-nek semmiféle alaki legitimációra szüksége nincs, elviszi «F 1» kereskedőhöz, aki «T»-nek teljesen jóhiszeműen kifizeti a csekk ellenértékét, majd továbbadja «F 1» «F 2»-nek, aki elmegy az utalványozotthoz és bemutatja a csekket. «U» kétségtelenül köteles «F 2» javára írni az összeget, majd utóbb köteles is azt kifizetni, mert «F 2» alakilag legitimálva van és jóhiszemű birtokos. Tehát, ha a fenti álláspontot valljuk, «K» kibocsájtó hiába keresztezte a csekket, ez neki semmi biztonságot nem adott, kénytelen lesz túrni, mint a csekket elvesztő fél, hogy ne javára, hanem «F 2» javára írják és fizessék ki az összeget, vagyis teljesen azonos helyzetbe kerülne így «K», bár a csekket keresztezte, mintha nem keresztezte volna, mert keresztezés nélkül is a fenti esetben a csekk beváltásából származó kárt ő lenne köteles viselni.

Ugyanez a helyzet, ha nem a kibocsájtó, hanem egy későbbi forgató keresztezi a csekket és ugyanez a helyzet azokra a forgatókra nézve is, akik már keresztezve kapták a csekket. (A keresztezés nyilván, mint a papírból kitűnő intézkedés, azon forgatók érdekét is szolgálja, akik már keresztezve kapták a csekket.)

II. De nemcsak a fenti érv alapján kizárt dolog, hogy a készpénzfizetés tilalma a forgatmányosokra ne vonatkozzék, hanem azért is, mert ha az első álláspontot valljuk, a törvényhozó egyáltalában nem érné el azt a *gazdasági célt* sem, melynek elérésére a keresztezett csekk intézményét meghonosította. A törvény magyarázata szerint a keresztezett csekk intézményének célja annak a

veszélynek a kiküszöbölése, mely abban rejlik, hogy a bemutatóra szóló vagy üres forgatmánnyal ellátott csekkek forgalomba kerülven, illetéktelen kezekbe jutnak. Kérdem, hogy tudná a törvényhozó ezt a fent körülírt célt elérni, ha az illetéktelen kezeknek egyszerűen csak arra kellene vigyázniok, hogy ne az utalványozottnál mutassák be a csekket beváltás végett, *egyebütt azonban minden korlátozás nélkül készpénzre beválthatnák?* A keresztezésnél a biztonság épp a jóváírásban van és ez a jóváírás által nyújtott biztonság a fenti álláspont mellett teljesen üres jogszabállyá degradálódna, mert mindenki készpénzzel fizethetne, csak az utalványozottnak (és «B», valamint «C»-nek) kellene jóváírni. Nemrontja le ezt az érvünket az a megfontolás, mellyel egyébként a gyakorlati életben argumentálni szoktak, hogy az esetben, ha a csekk kibocsájtója, illetve forgatója azt akarja elérni, hogy a keresztezett csekk forgatmányosa készpénzben ne fizethessen, akkor tiltsa meg a csekk forgathatóságát. Ezzel az ellenérvvel élők abból indulnak ki, hogy mind a keresztezett csekk, mind pedig a forgathatóság kizárása azonos célt: a csekkbirtokos biztonságát szolgálja. Elfelejtik azonban, hogy ezt az azonos célt más eszközzel éri el a törvényhozó és az egyik eszköz nem kiegészítője a másiknak. A keresztezett cseknél a biztonság a jóváírásban, a recta cseknél pedig a köztörvényi utódlásban áll. De különben is már első pillanatban szemünkbe ötlök ennek az ellenérvnek a tarthatatlansága, mely lényegben azt mondja: ha el akarom kerülni azt, hogy a keresztezett csekk forgatmányosa készpénzben ne fizethessen, akkor akadályozzam meg a forgathatóság kizárásával, hogy a csekknek forgatmányosa legyen. Ugyanilyen joggal azt is mondhatnánk: el akarja a kibocsájtó kerülni, hogy a csekk beváltásából kára származzék, ne bocsásson ki csekket.

Hátra van még az első álláspontot vallók harmadik és negyedik érve. Harmadik érvük: a keresztezés sem nyújt abszolút biztonságot, mert a jóváírás mellett is történhetnek visszaélések. Ez kétségtelen. Nem értem azonban, hogy ebből a tényből miként vonják le azt a következtetést; ha a jóváírás nem nyújt abszolút biztonságot, akkor ne adjuk meg a kibocsájtó és a forgatók javára a *jóváírás által* nyújtott biztonságot sem, mert ez az érvük más szavakkal pontosan ezt jelenti. Fentebb pedig láttuk, hogy az esetben, ha a forgatmányosok készpénzben fizethetnek és egyedül csupán az utalványozott (illetve csupán «B» és «C») köteles jóváírni, akkor nemcsak a forgatók, hanem még a kibocsájtó sem élvez semmiféle biztonságot.

A negyedik érvük: a gyakorlati életben s keresztezett csekket az első forgatmányos a kibocsájtótól szokta készpénzben vásárolni, ennek folytán a többi forgatmányosokra sem vonatkozhatik a készpénzfizetés tilalma. Kétségtelen, hogy oly személyek, akik nincsenek az utalványozottal csekk-összeköttetésben, készpénzben szoktak vásárolni ilyen keresztezett csekket olyan valakitől, mint kibocsájtótól, aki az utalványozottal csekk összeköttetésben áll. (Ez legtöbbször a dolog természete szerint külföldön teljesítendő fizetéseknel fordul elő.) A tény, amire hivatkoznak, tehát megfelel a valóságnak, jogi következtetésük azonban helytelen, mert

1. abból, hogy a gyakorlati életben így szokásos, még nem következik az, hogy így is helyes és hogy ez felel meg a törvényhozó intenciójának;

2. de különben is az ily csekket vásárló személy, tehát az első forgató a készpénzfizetést saját rizikójára teszi, tehát ha véletlen folytán ebből a készpénzfizetésből kár származna, a kárt a készpénzben fizető első forgató köteles volna viselni. Az pedig teljesen más kérdés, hogy az esetben, ha én a kibocsájtónál készpénzben fizetek, akkor a rizikóm nullára csökken és hogy a tulajdonképpen helyes eljárás: a saldó jóváírás és elismerés, teljesen fölösleges és célnélküli volna;

3. de még azt is lehetne vitatni, hogy ily esetben a készpénzfizetés tulajdonkép nem a keresztezett csekk kibocsájtása, illetve a csekk keresztezése előtt történt-e, amikor is a forgató még szabadon készpénzben fizethet.

Most pedig mérlegeljük a kétféle következtetés alapjául szolgáló fent tárgyalt érveinket, mely mérlegelés alapján fogunk tudni dönteni, hogy vajjon melyik álláspontot tegyük magunkévá, illetve, hogy melyik az az álláspont, melyet nézetünk szerint bírói gyakorlatunknak el kellene foglalnia.

Az első álláspont főérve, hogy a csekk törvény 11. §-a tökéletes taxatió és sem a hivatkozott törvényszakasz, sem pedig a törvény-

magyarázat nem említi, hogy a forgatmányosokra is vonatkozik a készpénzfizetés tilalma, pedig ha a törvényhozó ezt akarta volna, úgy mint az általános szabályoktól eltérő-kivételt külön, le kellett volna szögeznie, és ha nem tette, akkor a törvény-alkalmazó nem élhet kiterjesztő magyarázattal.

A másik álláspont főérve a keresztezett csekk intézményének gazdasági és jogi jelentőségének magyarázatából folyik: a keresztezett csekk intézménye teljesen *főlösleges* intézmény volna, ha az első álláspont állna meg; a keresztezett csekk intézményének egyedüli létjogosultsága, hogy a jóváírás minden vonalon érvényesüljön és ha nem érvényesül, — és az a másik főérve — akkor nem nyújt semmiféle speciális biztonságot a keresztezett csekk, amit pedig a törvényhozó elérni kívánt. Kérdem, akkor, midőn a gazdasági élettel és társadalmi felfogással ellenkező törvényeket a bírói gyakorlat törvényrontó erővel nullifikálni tudja, megengedhető volna-e, hogy ne élhessen a bírói gyakorlat oly kiterjesztő magyarázattal, mely lehetővé teszi, hogy valamely jogintézmény a törvényhozó által elérni kívánt célt szolgálni tudja? Márpedig a fentiekben kimutattuk, hogy a keresztezett csekk csak úgy tudja betölteni hivatását, ha a készpénzfizetés tilalma a forgatmányosokra is vonatkozik, így tehát a kérdés azon múlik, hogy élhet-e a törvényt alkalmazó bíróság kiterjesztő magyarázattal? Szerény nézetem szerint igen, sőt még kisebb jelentőségű kérdésekben is élhet kiterjesztő magyarázattal, nemcsak jelen esetben, midőn a kiterjesztő magyarázattal egy egész jogintézmény létjogosultságát menti és bizonyítja.

Ezek alapján, minthogy úgy hiszem: az első álláspont mellékérveinek tarthatatlanságát is sikerült kimutatnunk, azt az álláspontot kell elfoglalnunk, hogy a készpénzfizetés tilalma a keresztezett csekk forgatmányosára is vonatkozik, mert ez felel meg a keresztezett csekk jogi lényegének és céljának, valamint gazdasági jelentőségének.

Dr. Rudolf Lóránt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tisztességtelen verseny joggyakorlatából.*

XIV. A szabónő, aki vevője segítségével a másik szabónő saját tervezetű ruhamodelljét elleste és rajzát saját divatszalonjában ruharendelésre rendelkezésre tartotta, a Tvt. 15. §-ába ütköző cselekményt követett el (1930. V. 28. 4342/1929. 23., 64.). Nem minősül üzemi titoknak az, amit a forgalomba hozott gyártmányból szakértő felismerhet (1933. VI. 27. 1090/1933. 26., 171.).

XV. A tisztességtelen versenytámadással szemben a megtámadott versenytárs megengedett *önvédelemmel* élhet, nevezetesen: a támadó cselekményhez arányos és oly védelmi eszközökkel, amelyek csupán a támadással felidézett összetéveszthetőség és az azzal okozott károsodás elhárítására irányulnak; az ily védekezés sem az üzleti tisztességbe, sem a jó erkölcsökbe nem ütközik. Ilyen védelem a megtévesztő vendéglői hirdetőtáblákkal szemben felvilágosító táblák (1932. XI. 10. 2265/1932. 26., 15.), vagy a hatósági patkányirtás kapcsán a drogistáknak az irtószerek hatóságilag megszabott ára drágaságára vonatkozó hírlapi közlésével szemben az eladóknak a patkányirtók részére kifejtett ügynökös-ködékre és a velük kötött szerződések veszélyére figyelmeztető nyilatkozata (26., 134.). De a jogos védekezés nem terjedhet túl azon, ami a támadás visszautasítására feltétlenül szükséges (26., 173.) s csak a valóságnak tárgyilagos közlése és csak tárgyilagos összehasonlítás megengedett (1933. X. 11. 2458/1933. Jogt. Közl. 1934. 19. Szem. 5.).

XVI. A hathónapos *elévülés* (36. §) folyamatos, vagy ismétlődő jogsértő magatartás esetében csak a valóságos megszűnés napjától számítandó. A tudomás és tűrés nem elévülést idéz elő, hanem a kereseti igény anyagi elenyésztét, ha oly hosszú ideig tartott, amely a belenyugvás megállapítására alkalmas (1929. V. 22. 6002/1928. 22., 36. v. ö. 26., 39.). Így hirdetésnél az elévülést a hirdetés abbahagyásától kell számítani. (1932. IV. 15. 2527/1931. 25., 127.) Az elévülési idő nem kezdődik meg a versenyselekményért felelős személy kilétének megállapításáig (1933. V. 11. 1070/1932. 26., 132.).

Az elévülést az előzetes intézkedés nem szakítja meg; a büntető-eljárás is csak a terhelt ellen irányuló kártérítési követeléselévülés

szakítja félbe; az, hogy az alkalmazottak és a munkaadó kártérítési felelőssége egyetemleges, nem akadályozza az elévülés kérdésének külön elbírálását. (1933. I. 25. 1846/1931. 26., 55.)

XVII. Az *ideiglenes intézkedésnek* a törvény 48. §-ában kapott felhatalmazás alapján kibocsátott (a 23,800/1924. I. M. sz. rendeletbe foglalt) szabályai kárkövetelést adnak az ellenfélnek, ha «a kérelmezőt jogerősen elutasítják azzal a követeléssel, amelynek alapján az ideiglenes intézkedést elrendelték» (16. §.) Magának a pernek az elmaradása nem alapozza meg az ideiglenes intézkedésekkel okozott kár megtérítésére irányuló igényt, hanem ilyen esetben annak az elbírálása, vajjon a magánjogilag tilos tisztességtelen versenyselekmény fennforog-e, a kártérítés iránt indított perre tartozik (26., 55.)

ő.

Szemle.

— **Napilapoknak** nem mindig és nem szükségképp megbízhatatlan közleményeiből állapítható meg, hogy a Székesfővárosi m. kir. Pénzügyigazgatóság a budapesti államrendőrség főkapitányságánál feljelentette dr. Gerlóczy Endre budapesti lakost és «ezidőszerint még ismeretlen tettestársait», mert ezek illetéklerovás céljára már felhasznált bélyegjegyeket az okiratról leszedték, azokról az értéktelenítés jeleinek nyomait vegyi úton eltávolították és a bélyegjegyeket illetéklerovásra újból felhasználták. Még a napilapok is megütköztek, hogy a pénzügyigazgatóság a feljelentést «a Btk. 379. §-ában minősített fondorlatos csalás» miatt tette meg s ezzel kétszeresen minősített ignorantia juris-t árult el, amennyiben nemcsak azt nem tudja, hogy a csalást a Bn. 50. § a «minősíti», de azt se, hogy éppoly kevésbé van «fondorlatos», mint fondorlat nélküli csalás, mert a tényálladási elem sohasem lehet a tényálladék adjectivuma. Ezenfelül az 1934. június 16-án tett feljelentés «az 1897:XXXVII. tcikk 1. §-ában minősített bélyeghamisítás vétsége» miatt történt, noha az 1932:XXI. tc. az 1897:XXXVII. tcikket tudvalevőleg hatályon kívül helyezte és pótolja. Talán meg bocsátható a pénzügyigazgatósági tisztviselőnek, ha fogytékos jogi ismereteivel feleslegesen hivatkozik, hisz Goethe is a Farbenlehre-jére volt leghüszkébb. Kevésbé bocsátható meg azonban, ha logikai képességeinek fogytékosságát azzal árulja el, hogy a bélyeg csalárd használatának vétségét a priori az ügyvéd terhére írja, akinek neve a beadványon olvasható. Némileg hasonló jogcímen lehetne ugyanis dr. Popovics Sándor budapesti vagy Deák Ferenc elysiumi lakost bankjegyhamisítás miatt feljelenteni, mert a hamis tízpengősökön előbbinek aláírása, utóbbinak meg arcképe látható. A priori dr. Gerlóczy Endre, aki nemcsak budapesti lakos, hanem véletlenül a Budapesti Ügyvédi Kamara ügyésze, éppoly távol áll a bélyeghamisítástól, mint Popovics vagy Deák Ferenc a bankóhamisítástól. Ha pedig a m. kir. pénzügyigazgatóságnak eziránt netán esetleg mégis kétsége volt, bizonyára módjában állt a kamara elnökének telefoni felhívásával a kamarai ügyész kriminális hajlamai felől táplált kétségeit eloszlatni. Sőt még erre se lett volna szükség, ha a feljelentő az anyagi büntetőjognak annyi szeretettel ápolta területéről átrándult volna a bünvádi eljárásnak kietlenebb mesgyéire s ott tudomást szerez arról, hogy feljelentést nemcsak «ismeretlen tettestársak», hanem ismeretlen tettesek ellen is lehet tenni. Bünvádi feljelentést csak úgy, mint fegyelmet. Utóbbinak hivatása lesz kideríteni, hogy kik azok a jogban, logikában és az ügyvédi hivatás tiszteletében egyaránt járattan «ismeretlen tettestársak», akik e bünvádi feljelentésért felelősek, amelynek tartalmával eszünkágában sincs az aláíróként szereplő pénzügyigazgató-helyettest meggyanúsítani, mert *mi* tudjuk, hogy az aláírásból éppoly kevésbé lehet szükségképpen a hatóságelőtti rágalmazásnak, mint abélyeghamisításnak elkövetésére következtetni.

— **A madoccai gyilkos kézrekerítése** iránt most folytatott csendőri eljárás a Bp. 470. §-a szerint nyomozó eljárásnak tekin-

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd az 13., 17., 19., 21., 25. és a 27. számban.

tendő. Ennélfogva a csendőrség ennek során a Bp. VIII. fejezetének III. része szerint tartozott volna eljárni. Ha tehát össze akarjuk állítani a csendőrség és a csendőrséget ezúttal dirigáló szekszárdi ügyészségi elnök terhére felróható jogsértések sorozatát, azzal kell kezdenünk, hogy

a) törvényellenes volt a gyilkos egész családjának a község-házára, majd a szomszédfalubeli csendőrszere való szállítása: a Bp. 97. §-ának 1. bekezdése szerint csak a nyomozás színhelyén levők internálhatók a nyomozás befejeztéig és azok is csak valamely szomszéd házban vagy helyiségben;

b) a Bp. 96. §-a értelmében a nyomozás során is alkalmazandó a Bp. XIII. fejezete: ebben pedig helyet foglal a 205. § 1. pontja is, amelynek megsértését képezi a csendőrség azon eljárása, mellyel a gyilkos hozzátartozóit ezúttal vallomásra szorította; nem is szólva arról, hogy még ha ez önmagában véve megengedett lett volna is,

c) akkor sem foganatosíthatta volna azt a csendőrség, hanem akkor is a vizsgálóbírónál vagy a járásbírósnál kellett volna ezt indítványoznia (Bp. 98. §. 4. bekezdés);

d) nyilvánvaló törvénysértés, hogy a csendőrség a gyilkos apjának 197 pengőjét lefoglalta *azon gyanú alapján, hogy azt esetleg a gyilkos számára való fegyvervásárlásra is fordíthatták volna (!)*; a lefoglalásnak ily esetét sem a Btk. 61. §-a, sem a Bp. 169. §-a nem ismeri, amihez ismét hozzájárul, hogy még egyébkénti törvényes-sége esetén

e) sem lett volna foganatosítható ez az eljárás a csendőrség, hanem csak a vizsgálóbíró, vagy a járásbíró által (98. § 4. bekezdés); de még ha mindez törvényes volna is, akkor is maradna törvénysértés, mert

f) akkor viszont az így lefoglalt összeg nem lett volna a gyilkos apjának adóhátralékára fordítható, egyrészt mert a közadók ily módon való behajtását a K. K. H. Ö. nem ismeri, másrészt, mert a törvényesen lefoglalt és elkobzott tárgynak megvan a maga ettől eltérő rendeltetése (1892: XXVII. tc. 3. §);

g) hasonlóképp nincs oly jogszabály, melynek erejénél fogva a csendőrség jogosult lett volna letartóztatás terhével megtiltani, hogy éjjel bárki is az utcára lépjen;

h) törvényellenes a gyilkos családjának előzetes letartóztatásba helyezése fogolyszöktetés gyanúja címén: fogolyszöktetést az, aki a fogolyt csak rejtegeti, nemcsak azért nem követhet el, mert ezt a Btk. 447. §. 1. bekezdésének világos szóhasználatára kizárja, hanem azért sem, mert ellenkező esetben teljesen értelmét vesztené a Btk. 374. §-a, mely szerint az ilyen személy bűnpártoló; bűnpártolás miatt viszont a gyilkos hozzátartozói a Btk. 378. §-a alapján nem üldözhetők;

i) törvényellenesen járt el véleményünk szerint a szekszárdi ügyészségi elnök akkor, amikor a gyilkos temetésén való megjelenésre csak a szülőknek adott engedélyt; a Bp. 503. §-ának utolsó bekezdése még a kivégzett ember holttestéről is úgy rendelkezik, hogy az «egyszerű és feltűnést nem okozó eltemetés végett a *rokonnak* átadható.»

Nomenclator.

— **A hagyaték képviselése.** Ezen igen gyakran felvetett kérdésben nálunk meglehetősen nagy a jogbizonytalanság. Nálunk a «hereditas iacens» jogintézménye nem létezik. A természetes személy elhunytával a hagyaték, mint olyan, cselekvőleg fel nem léphet; gondoskodni kellett tehát arról, hogy valaki a hagyatékot képviselhesse. A hagyatéki eljárás igen gyakran, mondhatnám az esetek többségében, egyáltalában meg sem indul. Sokszor csak nagy későn. A hagyaték átadása előtt pedig még nem tudható, hogy ki az örökös. Volna tehát egy intervallum, amikor senki sem képviselhetné a hagyatékot. Bíróságaink úgy segítettek ezen, hogy egy törvényt pótló jogszokást honosítottak meg és az örökösnek — aki ezen minőségét igazolja — actoratusi jogot adnak, de ilyenkor a teljesítés nem a felperes kezéhez történik, hanem alperes arra köteleztetik, hogy a marasztalási összeget bírói letétbe helyezze. Igen ám, de ezzel a gyakorlattal ellentétben állónak látszik lenni az 1894: XVI. tc. 90. §-ának utolsó bekezdése, amely így rendelkezik: «A hagyatéki vagyon kiegészítő részét képező követelések behajtására — amennyiben erre nézve az örökös minőségben

igényt támasztók között megállapodás nem jött létre — bármelyik igénylő kérelmére ügygondnok rendelendő ki. Az ügygondnok a hagyaték képviselésében lép fel s köteles a behajtott összeget a hagyatéki bíróságnál letétbe helyezni addig, míg a hagyatéki bíróság másként intézkedik.»

Az ellentét azonban csak látszólagos. Mert a fent idézett törvényhely csak a «hagyatéki eljárás» esetére intézkedik. A hagyatéki eljárás megindítását megelőző időre ez nem vonatkozik. Helyes tehát a bíróság gyakorlata, hogy mindaddig, míg a hagyatéki eljárás folyamatban nincs, megadja az actoratusi jogot bármely igazolt örökösnek, mert a legnagyobb anomália volna, ha lenne egy időköz, amikor a hagyatékot senki sem képviselhetné. Másként áll a dolog a hagyatéki eljárás megindítása után. Mihelyt a hagyatéki eljárás akár kérelemre, akár hivatalból megindult, hatályba lép a fentidézett 90. § és ekkor már a hagyatékot csak a bíróság által kirendelt ügygondnok képviselheti. A hagyaték képviselésében tehát bármely örökös csak a hagyatéki eljárás megindulásáig léphet fel, azontúl nem. Nem lehet másként a törvényt értelmezni, és ha elfogadnók az örökös actoratusi jogát a hagyatéki eljárás megindítása után is, nyilván szembehelyezkednénk a törvény világos és cogens rendelkezésével. Erre semmi szükség nincs.

Miért tegyük túl magunkat a törvény világos rendelkezésén akkor, amikor ez a törvényhely nagyon helyes és racionális, mert elejét veheti pl. annak, hogy egyszerre tíz örökös lépjen fel ugyanazon igény érvényesítése tárgyában. A helyes álláspont tehát ez: mindaddig, míg a hagyatéki eljárás meg nem indult, bármely örökös felléphet a hagyaték képviselésében, de a hagyatéki eljárás megindulása után hatályba lép a fentidézett törvényhely és ekkor már csak a hagyatéki bíróság által kirendelt ügygondnok képviselheti a hagyatékot.

D. R.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Irodaberendezések, pénz- és okmányszekrények vétele és eladása. Széchényi-utca 16. (sarok), tőzsdével szemben. Tel.: **19-8-65.**

642

Minden ügyvéd «Tempo» irodában végeztesen nyári szabadságolások alatt: leírásokat, sokszorosításokat, fordításokat. Koháry-utca 4. Tel.: **13-2-12.**

647

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám **80 fillér**

Egy évre **8 P 40 f**

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felélős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felélős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Löw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök: A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetésének ellenőrzése. (I.) — Dr. Goltner Dénes szegedi kir. ítélőtáblai tanácsjegyző: A választási bíráskodás és a büntetőjog. (I.) — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 27. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 6.

A Jogtudományi Közlöny a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetésének ellenőrzése.

A korlátolt felelősségű társaságokról szóló törvény az ügyvezetés ellenőrzésének három instrumentumát ismeri:

- a taggyűlést,
- a felügyelőbizottságot,
- a hites könyvvizsgálót.

E három közül a taggyűlés minden megalakult korlátolt felelősségű társaságnak ellenőrző szerve. Taggyűlés nélkül kft. nincs.

Felügyelőbizottsága a kft.-nak csak akkor van, ha a társasági szerződés elrendeli. De az olyan társaságok, amelyek szállítmányozással, fuvarozással, beraktározással, vagy kézizálogüzlettel foglalkoznak, vagy amelyeknek a törzstőkéje 150,000 P-nél és tagjainak száma 25-nél több, kötelesek a társasági szerződésbe felügyelőbizottság létesítését felvenni (3., 56., 2. bek. 66.).

Hites könyvvizsgálói ellenőrzést végül sohasem köteles a társaság a szerződésbe felvenni, de a szerződés rendelkezhetik úgy, hogy az ügyvezetés állandó ellenőrzését a felügyelőbizottság helyett, vagy mellett a taggyűlés részéről választott egy vagy több könyvvizsgálóra bízza (73.).

I. A taggyűlés a kft. tagjainak összes ülése, amelyen, más szerződési rendelkezés híján (50.), törzsbetétjének minden 100 P-je egy szavazatra jogosítja a tagot (38.), de egy szavazat legalább megilleti (50.). Az egyes tag szavazatai számának korlátja nincs. Törzsszavazat szóba nem jöhet, mert a törzsbetét csak 100-zal maradék nélkül osztható összegekről szólhat (17.). Csupán az fordulhat elő, hogy több a tulajdonosa egy üzletrésznek, de ebben az esetben is a szavazatot csak egységesen, közös képviselő útján gyakorolhatják (27.).

A határozatok hozatala, más szerződési megállapodás híján, egyszerű szótöbbséggel történik. Sem a maga, sem más nevében nem szavazhat azonban a tag, akit a határozat kötelezettség, vagy felelősség alól felment, vagy a társaság rovására más előnyben részesít. Az a tag sem, akivel, a határozat szerint, jogügyletet kell létesíteni, aki ellen pert kell folyamatba tenni, vagy vinni, vagy akinek magának, vagy házastársának, egyenes ágon rokonának és sógorának, valamint oldalágon másodízig rokonának és sógorának érdeke különben ellentétes a társaság érdekével. Ügyvezető, felügyelő, vagy felszámoló választásában résztvehet azonban az a tag is, akinek a megválasztásáról szavaznak (38.), ugyanígy a kirendelés visszavonásában. Ezek a tilalmak oly esetre is vonatkoznak, amelyben a szerződés egyhangúságot követel meg a határozathozatalnál, amiért az ily szabályozás csak e tilalmaknak figyelembevételével történhetik (Bp. T. 1932. okt. 7. P. VI. 10.413/1932. Jogt. Közl. 1933. A cégjog; K. 1934. febr. 20. Pk. IV. 265/1934.). Viszont e tilalmak nem ütköznek a taggyűlés határozatképességéhez megkötés, amely nem teszi szükségessé minden

megjelent tagnak a szavazásban részvételét (Bp. T. 1933. ápr. 28. P. VI. 3309/1933. Hj. Dt. 26., 132.). Taggyűlési összejövetelre s az azon történő szavazásra nincs szükség, ha a tagok írásban meg egyeztek a határozatban, vagy abban, hogy a kérdéses esetben írásban szavaznak (42.).

A taggyűlést illeti a törvény szerint mindenesetre a főfelügyelet akkor is, ha a társaságnak felügyelőbizottsága és hites könyvvizsgálója van (37.). A taggyűlésnek ez a legfelsőbb felügyelete már a felügyelőbizottsággal és könyvvizsgálókkal szemben elfoglalt helyzetéből is következik. A taggyűlésnek a hatáskörébe tartozik ugyanis nemcsak a felügyelőbizottságnak és a könyvvizsgálóknak a megválasztása, hanem a felügyelőknek felmentése és elmozdítása is, továbbá a felügyelők ellen támasztható kártérítési követelések érvényesítése. A taggyűlés felügyeleti joga és kötelessége nem merül ki azonban ezekben, hanem, mondhatni, korlátlan. Az ügyvitelt állandóan s minden részeiben jogosult és köteles ellenőrizni. E végből mindegyik tag követelheti, hogy a szavazati joga gyakorlásának érdekében szükséges ténybeli felvilágosítást az ügyvezetők megadják. Az évi mérleg megállapítására hivatott taggyűlést megelőző nyolc és követő 15 nap alatt a tagok a társaság könyveit és egyéb irományait is megtekinthetik, amennyiben az évi mérleg megvizsgálása céljából szükséges. De ezt a megtekintési jogot a társasági szerződéssel ki lehet zárni, vagy korlátozni, ha a társaságnak felügyelőbizottsága, vagy hites könyvvizsgálója van. Vita esetében a felvilágosítási, vagy megvizsgálási jog gyakorlásának kérdésében a tagok vagy az ügyvezetők kérésére, meghallgatásuk után, a bíróság dönt nemperes úton hozott nyomban végrehajtható s jogorvoslattal meg sem támadható határozattal (46.).

A taggyűlés elrendelheti az ügyvitelnek bírósági szakértővel megvizsgálását is. Sőt elhíhez a vizsgálathoz, bizonyos korlátok közt, nem is kell mindig többségi határozat, hanem elég lehet a törvényben megjelölt kisebbség kívánsága.

Magát a taggyűlést a törvényben és a társasági szerződésben előírt, továbbá a különben a társaság érdekében szükségesnek mutató esetekben elsősorban az ügyvezetők (43.) hívják össze s a még említendő körülmények bekövetkeztekor a felügyelőbizottság (70.) s a hites könyvvizsgáló (73.). De a taggyűlést akkor is össze kell hívni, ha a törzstőkének legalább egytized részével rendelkező tagok az ok és cél megjelölésével írásban kéri. És az ugyanily kisebbség részéről megjelölt tárgyat a taggyűlések napirendjére kell tűzni. Ha az összehívás nyolc nap alatt nem történik meg, vagy ha nincs a társaságnak oly közege, amelyhez a kérelem intézhető volna, a tagok a tényállás előadásával maguk hívhatják össze a taggyűlést és tűzhetik napirendjére a kívánt tárgyat (44.). Ha pedig a bárki részéről összehívott taggyűlés elvetette azt az indítványt, hogy a társaság utolsó évi mérlegét, vagy az utolsó két év ügyvitelében előfordult valamely eseményt bírósági szakértő vizsgálja meg, vagy ha a taggyűlés a szabályszerűen bejelentett indítvány tárgyában a határozathozattal mellőzte, megokolt esetben oly tagoknak a taggyűlés napjától számított 30 nap alatt előterjesztett kérelmére, akiknek törzsbetétei a törzstőkének legalább egytized részét teszik, a cégbíróság rendelheti el (47.). Akár a taggyűlés, akár a bíróság rendelte el a szakértői vizsgálatot, a bíróság a szakértő kirendelése előtt szükség szerint az ügyvezetőket, és ha van, a felügyelőbizottságot meghallgatja s a kirendelést, a társaság kérelmére, biztosíték adásától is függővé teheti.

A kirendelt bírósági szakértőnek azután az ügyvezetők kötelesek megadni a szükséges felvilágosításokat és megengedni a társaság könyveinek és iratainak a megtekintését, a társasági pénztár, értékpapír és áruállomány megvizsgálását. Erre a bíróság pénzbírsággal is szoríthatja az ügyvezetőket. A szakértő a vizsgálat eredményét jegyzőkönyvbe foglalja s a jegyzőkönyvet a taggyűlés elé terjeszti. A jelentésben azonban csak a társaság utolsó évi mérlegére, vagy az utolsó két év ügyviteléből megvizsgált eseményre vonatkozó adatokat közölhet (48.).

Az elmúlt év mérlegét a nyereség- és veszteségszámlával (eredménykimutatással) az ügyvezetők kötelesek minden üzletév első három, vagy ha a társasági szerződés megengedi, első hat hónapjában a taggyűlés (s ha van, a felügyelőbizottság) elé terjeszteni. A mérleget rendszerint nem kell közzétenni, csak oly társaságoknál, amelyek szállítmányozással, fuvarozással, beraktározással, vagy kézizálogüzlettel foglalkoznak, vagy amelyekre ezt a kötelezettséget a kereskedelemügyi miniszter a törvényben kapott meghatalmazás alapján kiterjeszti. A közzététel a hivatalos lapban és a társasági hirdetmények közzétételére esetleg kijelölt más lapokban történik s a lappéldányok bemutatásával a cégbíróságnál igazolandó (56.). A mérlegnek, mint az üzletvezetési ellenőrzés egyik nagyon fontos eszközének készítését a törvény részletesen szabályozza s felhatalmazza a kereskedelemügyi minisztert arra is, hogy e szabályoknak megfelelő mintamérleget és mintaeredménykimutatást állapítson meg s használatukat minden kft.-re vagy egyes fajaira kötelezővé tegye (58.). A mérlegkészítésnek általános szabálya az, hogy «a rendes kereskedőktől követett elvek szerint annyira világosan és áttekinthetően kell megszerkeszteni», hogy a tagok abból a társaság vagyoni helyzetéről, különösen pedig a társaság saját tőkéjének és tartozásainak arányáról tájékozódhassanak.

A kft. mérlege készítésének különös szabályai pedig a következők:

1. Az olyan értékpapírt, vagy árut, amelynek tőzsdei ára van, legfeljebb az értékpapírnak vagy árunak az üzleti év utolsó negyedében jegyzett átlagos tőzsdei árfolyamán lehet számításba venni, de ha ez az érték meghaladja a beszerzés vagy az előállítás árát, a különbözetet, mint nem realizált nyereséget, árfolyamkülönbözeti tartalék címen a térhek közé kell beállítani. Oly értékpapírt, amelynek tőzsdei árfolyama nincs, az értékesítés figyelembevételével legfeljebb a beszerzés árában lehet felvenni a mérlegbe.

2. Minden más vagyontárgyat legfeljebb beszerzésének, vagy előállításának árában, de ha forgalmi értéke kisebb, legfeljebb ebben az értékben szabad a mérlegbe felvenni.

3. Az üzleti berendezést és egyéb nem továbbadásra, hanem a társaság üzemében állandó használatra szánt vagyontárgyakat (mint amilyenek a törvény példái szerint: ingatlanok, épületek, erőközpontok, gépek, szállítási eszközök, szerszámok, berendezési tárgyak, jogok, engedélyek, szabadalmak, előállítási eljárások, védjegyek) legfeljebb beszerzési vagy előállítási árban (az elhasználásuknak megfelelő értékesítés levonásával) szabad a mérlegbe felvenni. Az értékesítés levonása helyett a mérleg teheroldalára is vehető fel megfelelő összeg mint leírás, vagy értékesítés.

4. Az alapítás és az első szervezés költségeit mint veszteséget kell leírni.

5. A mérleg teheroldalára be kell állítani a törzstőkét, az elrendelt pótbefizetéseket, a tartaléktőkét (tartalékalapot) és minden más esetleges alapot (mint amilyenek a törvény példái szerint: a törlesztőalap, újtóalap, szociális tartalékok, árfolyamkülönbözeti tartalék).

6. Fel kell tüntetni a mérlegben azokat a veszteségeket, amelyek előreláthatólag később teljesítendő szállítási, vagy átvételi kötelezettségekből, avagy hasonló nemű függő ügyletekből fognak fölmerülni. És fel kell tüntetni a mérlegben vagy külön mellékletben a kezesség (jótállás, szavatosság, forgatás stb.) címen vállalt kötelezettségeket és a társaság bármely vagyonát terhelő zálogjogokat a zálogtárgy és a zálogjoggal biztosított követelés összegének a megjelölésével külön-külön csoportosítva.

7. A kétes követeléseket csak valószínű értékük szerint szabad számításba venni, a behajthatatlanokat le kell írni.

8. A társaságnak pótbefizetési követeléseit csak a befizetés elrendelése után szabad a mérleg vagyonoldalán feltüntetni.

9. Külön kell feltüntetni a vagyonoldal és teheroldal összehasonlításából eredő tiszta nyereséget, mint a mérleg utolsó tételét (57.).

A mérleget az ügyvezetőknek előterjesztése alapján a taggyűlés állapítja meg (37.). A taggyűlés adja meg rendszerint ezzel kapcsolatban az ügyvezetőknek a felmentést, ami részéről az ellenőrzésnek mintegy befejező ténye s szó szerint a felelősség alól mentesítést jelent. Ez a mentesítés azonban csak bizonyos korlátok közt hatáskörös. Magát a taggyűlést sem köti, ha oly tények derülnek ki, amelyeket a taggyűlés a felmentéskor nem ismert. A határozattal elégedetlen kisebbség pedig, ha a törzstőkének legalább egytizedét képviseli s a kártérítési követelés érvényesítését eredménytelenül indítványozta, három hónapon belül maga megindíthatja a pert a felmentésre tekintet nélkül (49.). A hitelezőkkel szemben pedig minden felmentés hatálytalan, amely az ügyvezetőknek a törvény 59. §-ának 2. bekezdésében szabályozott felelősségére vonatkozik. Az ügyvezetők ekkép az akár a közvetlenül, akár a társaság megkárosításával közvetetten történt károkozás alapján fellépő hitelezőkkel szemben felmentésre tekintet nélkül kártérítésre kötelezettek azon az alapon, hogy a törvény vagy a társasági szerződés ellenére a társaság vagyonát felosztották a tagok közt, hogy a törzsbetéteket vagy pótbefizetéseket a tagoknak egészben vagy részben visszaadták, kamatot, vagy nyereségrészesedést fizettek, a társaság saját üzletrészeit megszerezték, zálogba vették, vagy bevonták (60.).

A taggyűlés ellenőrzési működésének is korlátja az a megtámadási kereset, amellyel az ily határozatok is megtámadhatók. Nemcsak a társaság tagjait, hanem az ügyvezetőket és felügyelőket is megilleti a megtámadás joga, kivéve, ha a határozathoz (szavazattal, vagy különben írásban) hozzájárultak. A per a társaság ellen irányul, amelyet, ha ügyvezető indítja, a felügyelőbizottság, vagy ily bizottság híján, vagy ha a felügyelők is felperesek, a bíróság részéről kirendelt ügygondnok képvisel. A megtámadás oka az lehet, hogy a határozat törvénybe, vagy a társasági szerződésbe ütközik s az ügyvivők s a felügyelők részéről az is, hogy a határozat végrehajtása terhükre büntetéssel vagy kártérítő kötelezettséggel járna. A megtámadásnak határideje a határozatnak a határozatok könyvébe történt bevezetéséről számított három hónap. A határozat végrehajtását a bíróság a megtámadó kérelmére, az ügyvezetők és a felügyelőbizottság meghallgatása után, indokolt esetben, esetleg biztosíték kívánásával felfüggesztheti. A keresetnek helytadó ítélet a határozatot minden taggal szemben hatálytalanná teszi. Az alaptalan keresetet indító, ha vétkesség terheli, az okozott kárért felelős (40.).

(Bef. köv.)

Dr. Löw Tibor.

A választási bíráskodás és a büntetőjog.

Szorosabban és szabatosabban nem is ez a valódi szembeállítás, hanem az, amely a képviselőválasztások érvényességének kérdése egyrészt és a képviselőválasztásokkal kapcsolatos büntetőbíráskodás között másrészt voni párhuzamot.

Az a kérdés: a választások érvényessége felett való bíráskodás egy-e a választási büntetőbíráskodással, vagyis más oldalról: azért érvénytelen-e valamely képviselőválasztás, mert a választás során bűncselekményeket követtek el?

Az *érvénytelenség* az általános fogalom szerint azt jelenti, hogy a vizsgált jogéleti jelenségből hiányzik valami, aminek abban benne kellene lennie vagy valami olyasmi van benne, aminek ottlétét jogszabály tiltja. Ez a pozitív vagy negatív jellegű tünet váltja ki az illető jogjelenség érvénytelenségét, aminél fogva az a célzott joghatások kiváltására, előidőzésére alkalmatlanná válik.

Az érvénytelenségnek az általános jogtanban két megjelenési formája és fokozata van: a *semmiség* és a *megtámadhatóság*. Az előbbi ipso iure, az utóbbi valamely külső tényező működése folytán beálló érvénytelenséget jelent.

A választásokkal kapcsolatosan az érvénytelenség szóhasználatát nem jelent terminus technikum — mert hiszen a képviselőválasztást meg kell a jelen tételes jogállapot szerint támadni ahhoz, hogy érvényteleníttessék — tehát a választás érvénytelensége szabatosabban annak megtámadhatóságát jelentené.

A magyar tételesjogban és irodalomban azonban meglehetősen következetességgel az «érvénytelenség» kifejezést használják. Az 1848: V. tc. 47. §-a ugyan még a bármely tekintetből kérdésbe vett választások «*törvényességének*» kérdéséről rendelkezik, a későbbi törvényhelyek azonban már mindenütt az érvénytelenség meg-

jelölést használják, úgyannyira, hogy inkább elvételnek tűnik fel az, hogy a bíraskodási törvény (1899 : XV. tc.) 1896—1901. országgyűlésen beterjesztett utolsó javaslatának indokolása a 3. § kapcsán «*semmisségi* okok»-ról beszél.

A választások ily értelemben felfogott érvényességének kérdése azonban sokszor — bár esetleg csak tételesjogi természetű — kapcsolatban áll a választásokkal összefüggő büntetőbíráskodással.

Lehet ugyanis tételesjog, amely gyakorlati célszerűségi okokból úgy rendelkezik, hogy a választások érvényessége felett döntő bíróság ítéljen azok felett a bűncselekmények felett is, amelyeket a választásokkal kapcsolatosan elkövetnek, annyiaval is inkább, hiszen ez a bíróság már ismeri a joganyagot előbbi ténykedéséből kifolyólag. Lehetnek azonban olyan büntetőszankciók is, amelyek fogalmilag kapcsolatosak a választások érvénytelenségével, amennyiben a tényálladék teljességéhez szükséges az, hogy a választás az illető cselekmény következtében érvénytelenné nyilváníttassék.

Ezt azonban csak több-kevesebb *célszerűségi* vagy gyakorlati szempont igazolja, mert *elvi* ok, amely ezt szükségessé vagy éppen kényszerűssé tenné: nincs. Nem is fedezhető fel ilyen elvi háttér az 1848 : V. tc. 92. §-a mögött sem, amely súlyosító körülménnyé minősíti a választást vezető közeg törvényellenes eljárása, mint választási bűncselekmény elbírálásánál a választás érvénytelenné nyilváníttatását (ehhez hasonló egyébként az 1899 : XV. tc. 169. §-ának 2. bekezdésében meghatározott tényálladék), és nem valamelyes elvi ok kívánja azt sem, hogy a kir. Közigazgatási Bíróság függessze fel az 1925 : XXVI. tc. 128. §-ának 1. bekezdése értelmében annak a személynek választójogát és választhatóságát, akinek cselekvése a választás vagy valamely szavazat érvénytelenségét okozta.

Ennél azonban sokkalta jelentékenyebb és sokszorta hibásabb az a felfogás, amely szerint a választás azért minősítendő érvénytelenné, mert annak során bűncselekményeket követtek el, vagyis: bizonyos cselekvések és mulasztások érvénytelenségi okká minősülnek, mert *bűncselekmények*.

Már az 1892—96. évi bíraskodási vitában Plósz államtitkár azzal az indokollással kéri Gulner képviselő módosító indítványának elutasítását, hogy a közhivatalnok által elkövetett érvénytelenségi ok részletes körülírása már megtörtént a *büntetőtörvénykönyvben*, mire Issekutz Győző megállapította, hogy az államtitkár összezavarja a választások büntetőjogi védelmét a választások érvényességének kérdésével.

Teljes határozottsággal erre az álláspontra helyezkedik azonban az 1925 : XXVI. tc. 100. §-ának 2. bekezdése is, amely így határozza meg az ott írt érvénytelenségi okot: «... ha a képviselő a választással kapcsolatban... olyan cselekményt követett el, amelyet az 1878 : V. tc. 171. és 172. §-ai vagy a jelen törvény *büntetté* vagy *vétségé* nyilvánít...»

Hasonló felfogást találunk azonban több külföldi jogban és számos idegen szerzőnél is. A Görres-Bruder-Bachem Staatslexicon szerzője szerint a régi német parlamenti jog arra az álláspontra helyezkedett, hogy azok a befolyásolások, amelyek nem ütköznek a büntetőtörvénykönyvbe, nem befolyásolják a választás érvényességét. Wiesmann szerint a régi *elsasslotharingiai* felfogás értelmében az a választási befolyásolás, amely nem ütközik a büntetőtörvénykönyvbe, mint érvénytelenségi ok sem bír jelentőséggel, s Fischbach szerint a fokozatos fejlődést jelentette az a későbbi gyakorlat, amely szerint a főszempont az, hogy a kérdéses tényálladékok sem bűncselekményi tényálladékokat ne merítsenek ki, sem pedig ne befolyásolják a választók elhatározásának szabadságát. A század elején Bauer Ottó azt indítványozta, hogy az osztrák jog az angol jog mintájára *büntetendő cselekményi* tényálladékokban szövegezze meg az érvénytelenségi okok tényálladékait.

A birodalmi német tételesjogban éppen az érvénytelenségi okok tényálladékaiknak kiépítettsége tekintetében úttörő jellegű *württembergi* jog szintén felleli ezt a kapcsolatot, mert érvénytelenségi okká minősíti a jelölt cselekményét, aki *laut eines gegen ihn gegen den Strafurteils* vesztegetésben, erőszakos befolyásolásban stb. bűnösnek mondatott ki.

Az angol jog álláspontja egészen kétségtelen, mert hiszen *corrupt practice* minden olyan cselekmény, ami egyben bűncselekményi tényálladékot is kimerít, míg *illegal practice* ezzel szemben mindaz, ami nem bűncselekmény ugyan, de a választási törvény rendelkezéseibe ütközik. S csak szorosabbá teszi ezt a kapcsolatot az az eljárásjogi rendelkezés, amely szerint a választást a választási

aktáknak a Clerk of the Crown-hoz való beérkezését követő 21 nap alatt kell petitionnel megtámadni, míg ha a panaszhoz a corrupt practices, mint bűncselekmények miatt való feljelentést is fűznek, abban az esetben a panasz határideje 28 nap.

Vannak azonban úgy nálunk, mint a külföldön ezzel ellentétes álláspontot kifejezésre juttató felfogások.

Nálunk nagy szabadsággal állapította meg már Günther igazságügyminiszter, hogy a választások feletti bíraskodás első sorban közjogi per és csak másodsorban, accessorie bír kriminális jelleggel, éppen ezért helytelen, hogy a legfontosabb, abszolút jellegű érvénytelenségi okok alányilag és tárgyilag bizonyos bűncselekményeknek a választási eljárás során való elkövetésében jelennek meg. Teleszky István már az 1884—1887. országgyűlésen hangzottatta, hogy egészen más közérdek az, amelyet a büntetőbírók előtt kell megvédeni, mint az, amelyet a bíráló bizottságoknak a választások érvényességére vonatkozó eljárása véd, az 1896—1901. országgyűlésen pedig Pulszky Ágost képviselő azért tiltakozott a javaslat 3. §-a 9. pontjának a 170. §-sal való együttes tárgyalása ellen, mert bár a tényálladékokban van némi hasonlóság, a 3. § egyedül a választások érvénytelenségével foglalkozik, míg a 170. § büntetőszankciókat tartalmaz.

Sőt: annak ellenére, hogy a magyar tételesjog ténylegesen megvalósította a lehet mondani legszorosabb kapcsolatot a választási bíraskodás és a büntetőjog között, az 1899 : XV. tc.-nek az 1887—1892-i országgyűlés elé terjesztett javaslatának indokolása is kiemeli, hogy «... a büntetőtörvénykönyvre való egyszerű hivatkozás... azon okból volt kerüendő, mert a meghatározott cselekmény itt nem mint bűncselekmény, hanem pusztán mint érvénytelenségi ok állapíttatik meg». Hasonló szabadsággal fejezi ki azonban ugyanezt a gondolatot az 1896—1901. évi javaslat indokolása is: «Azon esetekben is, amelyekben az érvénytelenségi tényálladék azonos valamely büntetendő cselekmény tényálladékaival, ezen eljárásban nem mint ilyen szerepel, hanem mint attól teljesen függetlenített, s az eljárás célja nem a büntetendő cselekmény, hanem a tényálladéknak, mint érvénytelenségi oknak, és az ahhoz fűzött közjogi következményeknek meghatározására irányul».

A külföldi szerzők közül Spiegel megállapítja, hogy a «Wahlprüfungsverfahren»-t élesen meg kell különböztetnünk a «Wahlstrafverfahren»-től, amely utóbbi azon cselekményekre vonatkozik, amelyek alkalmilag a választással kapcsolatban merülnek fel, és amelyeket az állam büntetőszankciója kísér. Hasonlólag a dán szerző: Goos-Hansen szerint is «unabhängig von der Frage der Gültigkeit einer Wahl ist die andere, ob jemand sich bei der Wahlhandlung strafwürdig gemacht habe». A német Rehm azt állapítja meg, hogy az a körülmény, hogy valamely tett elkövetője büntetendő, még nem teszi cselekményét egyben érvénytelenségi okká is.

Mindezekből kettős következtetést lehet és kell levonnunk.

Nem lehet kétséges, hogy a választások érvényességének kérdése nem azonos azzal a problémával, amelyet a választások büntetőjogi védelme állít a törvényhozó elé. A választást *nem azért* kell érvénytelenné nyilvánítani, mert egyesek a választás során és esetleg azzal kapcsolatban *bűncselekményeket* követtek el, hanem azért, mert *érvénytelenségi* okok merültek fel, érvénytelenségi tényeket valósítottak meg egyesek, amelyek tényálladéka *esetleg* azonos bizonyos bűncselekmények tényálladékaival. Teljesen elhibázott az a felfogás, amely quasi a választási bűncselekmények egyik további következményének tekinti a választás érvénytelenségét, mert adott esetben éppen fordítva áll a helyzet: egyes érvénytelenségi okok megvalósítása vonhat maga után büntető szankciókat is.

Az ebből folyó másik következmény pedig az a törvényszerkesztési tanulság: az érvénytelenségi okok megállapítását nem teszi feleslegessé az a körülmény, hogy a törvényhozó a választások tisztaságát bizonyos tényálladékok pónalizálásával kívánja biztosítani. Sem abban a nyílt — vagy talán azt lehetne mondanunk: primitíven őszinte — formában, hogy hallgatólagosan ráutalja a bírót — egyéb rendelkezés hiányában — a bűncselekményi tényálladékokban rejtőző érvénytelenségi tényálladékokra, sem pedig abban a burkolt, de az elvi félreismerés miatt talán még hibásabb alakban, amit pl. az 1925 : XXVI. tc. rendszere tanúsít: hogy t. i. az érvénytelenségi okok körülírásában kifejezetten utal a törvény más helyén feltalálható bűncselekményi tényálladékokra.

Ez a szerintünk kifogásolható kapcsolat azonban nemcsak elvi szempontból helytelen, hanem vannak olyan gyakorlati következményei is, amelyek igen káros hatásokat váltanak ki.

Elsőnek az érvénytelenségi okok technikai megállapításának egyik részletkérdésére hivatkozunk. Több megoldási mód kínálkozik a tekintetben, hogy a törvényszerkesztő miként állapítsa meg az érvénytelenségi okok tényálladékát, s ezek a megoldási módok több-kevesebb általánosítással három csoportba osztályozhatók: a taxatív felsorolás, az exemplificatív felsorolással kombinált generalis clausula és az elvi általánosítás módszere.

Taxatív felsorolás esetén a tényálladékok megállapítása azt jelenti, hogy csak és kizárólag az a cselekmény tekinthető érvénytelenségi oknak, amelyet a törvény vagy más jogszabály kifejezetten annak nyilvánít. Ez a megoldás tehát kizárólagos jellegű. Ezzel ellentétben az exemplificatív felsorolás gyakorlatilag megpéldáz egy-néhány jellegzetes «iskola-esetet», s még ki is emeli azoknak közös jellemzőjét a generalis clausula alakjában. Az elvi általánosítás végül teljesen szakít a kazuisztikával és csak azokra a jellemző elvi sajátosságokra mutat rá, amelyekből a felmerülő gyakorlati esetek kellően minősíthetők.

(Bef. köv.)

Dr. Goltner Dénes.

Szemle.

— Az ügyvéd népszerűtlensége korántsem a háborút követő kor tünete. Sőt ellenkezőleg, a népléktan tanuskodik arról a kevésbé hízelgő bírálatról, amelyben az ügyvéd munkája már ösidők óta részesült. Nem is meglepő tehát, ha Lipperheide-nek nagy német mondásgyűjteményében az ügyvédre vonatkozólag, akit a sors iróniája az Adlige és Affe címszavak közé helyezett el, csupa oly mondással találkozunk, amely, enyhén szólva, bántó élű. Ha a papság és az ördög perben állnának, vajjon melyik fél győzne? — kérdé Swift Nyilván az ördög, mert az összes ügyvédek az ő pártján vannak. *Avokaten — Schadvokaten*, tartja a német közmondás, *der beste Advokat, der schlimmste Nachbar*, így szól a másik, *ein Advokat und ein Wagenrad wollen geschmiert sein*, egészíti ki a harmadik, míg az angol: «he has a lawyer's conscience» (ügyvédi lelkiismerete van) a tág lelkiismeretnek körülírása. Akármily tárgyilagosan igyekszünk is az ügyvéd értékelésében a kari érdekek fölé emelkedni ebben az ítéletben, amelyet a nép szava fejez ki, mégse tudjuk Isten szavát felismerni. Ha már Terentius Phormiojában az ügyvédet mint *bonorum extortor, legum contortor*-t jellemzi, vagy Apuleius a *Metamorphoses*-ben az ügyvédséget *publicum in foro latrocinium*-nak, az ügyvédeket *vulturii togati*-nak nevezi, úgy ebből kiviláglik, hogy a kar iránt táplált ellenszenv elég régi keletű. Magától értetődik, hogy ez az ítélet igazságtalan, mert az ügyvédség sem jóban, sem rosszban nem különbözik más szellemi hivatások művelőitől, akik közt mindig akad becsületes és becsstelen, önzetlen és gonosz-lelkű, derék és tisztességtelen. Ha ennek ellenére a néplélekben az ügyvédnek csak torzképe tükröződik, úgy e jelenségnek mélyebb oka nem az ügyvédnek specifikus, hanem inkább az embernek generális természetében rejlik, amelyből következik, hogy Antonius-szal szólva:

A rossz, mit ember tesz, túléli őt;

A jó gyakorta sirba száll vele.

Mindazok, akik nemes ügyvédi tulajdonságokkal találkoztak, inkább hajlandók a feledésre, mint a megemlékezésre azok, akiket rossz sorsuk az ügyvédi karnak selejtes salakjával hozott össze. Ha Lord Brougham szerint az ügyvéd olyan úriember, aki vagyonodat megmenti ellenségeidtől s megtartja magának, vagy Goldsmith azt véli, hogy az ügyvéd hajlandóbb ügyfelét bajba hozni, mint a bajból kirántani úgy ezek az általánosítások nyilván az ügyvédellenes hangu-

latnak leszűrődései. Főtlapláló forrása az ügyvédellenes hangulatnak az a sajnálatosan elkerülhetetlen tény, hogy két fél közül az egyik rendszerint pervesztes s ennek okát sokkal inkább keresi az ügyvédnek, mint jogi helyzetének fogyatékosságában. Ismét emberi tulajdonság, hogy az elkeseredés hangosabb szokott lenni, mint a hála, melyet az ügyvéd sikeres működése fakaszt. Magát az ügyvédellenes hangulatot azonban, amelyből a nép száján a panasz fakad, hiába tagadnók, de ez az ügyvédség számára csak eggyel több ok, hogy hagyományaihoz híven, mint a jog harcosa, tovább küzdjön, ha nem is a saját, de a mások igazáért.

— **Magyar író külföldön.** Dr. Schwartz Izidor a háború előtt a boszniai kormányzóság titkára volt. Noha a boszniai kormányzóság márcsak történeti valóság, dr. Schwartz jogász íróeseménye, melyről régebben mint e lapnak munkatársa is tanúságot tett, még frissen élő valóság, miként azt a Zeitschrift für Internationales Recht-ben (1934. évf. 166. s. köv.) az államutódlásról megjelent tanulmánya bizonyítja, amelyben az utódállamok elbocsátott tisztviselőinek nyugdíj jogosultságával foglalkozik.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Irodaberendezések, pénz- és okmányszekrények vétele és eladása. Széchenyi-utca 16. (sarok), tőzsdével szemben. Tel.: 19-8-65. 642

Minden ügyvéd «Tempo» irodában végeztesen nyári szabadságolásokat: leírásokat, sokszorosításokat, fordításokat. Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12. 648

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Béroutea 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Löw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök: A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetésének ellenőrzése. (II.) — Ifj. dr. Halász Miklós budapesti ügyvéd: A bírói hatalom gyakorlásának szabályozása az új osztrák alkotmányban. — Dr. Ehrnthal Aladár budapesti ügyvéd: Az 51. számú jogegységi döntvény a gyakorlatban. — Dr. Kossow Imre: Büntetőparancs és újrafelvétel. — Dr. Goltner Dénes szegedi kir. ítélőtáblai tanácsjegyző: A választási bíráskodás és a büntetőjog. (II.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 6.

A Jogtudományi Közlöny a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetésének ellenőrzése.*

II. A taggyűlés ellenőrző szerepének vázolója kapcsán az előzőkben már szó volt némely vonatkozásban a *felügyelőbizottság*nak szerepéről is az ellenőrzésben. Így: meghallgatásáról a szakértő kirendelése előtt, a mérlegnek előterjesztéséről, esetleges szerepéről a megtámadási perben.

A felügyelőbizottság, ha megválasztását a társasági szerződés (a szerződők szabad elhatározásából, vagy a törvény kötelező szabálya szerint) előírja, legalább három felügyelőből áll, akiket a taggyűlés választ meg legfeljebb három üzleti év tartamára (37., 66.). Az első év tartamára azonban a felügyelőbizottságot már a társasági szerződésben kell kijelölni (3.).

A felügyelőnek nem kell társasági tagnak lenni, mint az ügyvezetőnek sem. Rá az ügyvezetőre irányadó versenytilalmi szabályok (54.) sem vonatkoznak. De felügyelővé nem választható a társaság ügyvezetője s volt ügyvezetője sem, míg a taggyűléstől nem kapott felmentést, valamint a társasági ügyvezető házastársa, egyenes ágon rokona, sógora, oldalágon másodízig rokona, sógora és a társaság alkalmazottja (67.). És ha ily összeférhetetlenség utóbb áll be, a felügyelői tagság magától megszűnik (68.).

A választás módját a törvény nem írja elő, a taggyűlés határozataira vonatkozó az az általános szabály irányadó tehát, hogy a törzsbetétek nagysága szerint számított egyszerű szótöbbséggel történik; a szavazásban a jelölt is résztvehet, ha társasági tag (38.). A társasági szerződés eltérően is szabályozhatja azonban a választást (50), minősített többséget kívánhat meg, avagy a kisebbségi képviseletet biztosító arányos választást engedhet.

A felügyelőbizottság megválasztása a társasági szerződésben sem engedhető át valamely a társaságon kívülálló személynek, vagy testületnek annak a fenntartásnak a módjára, amely az ügyvezetők kirendelését az államnak, vagy más közjogi testületnek biztosítja (4., 3. bek.). De nincs akadálya annak, hogy a felügyelőbizottsági tagságot mint különjogot juttassa a szerződés társasági tagnak (v. ö. Jogt. Közl. 1932. 275. A kft. tagjainak különjogai.).

A taggyűlés nemcsak megválasztja a felügyelőket, de megállapítja díjazásukat is (37.), ha a díjazás meghatározása a társasági szerződésben nem foglaltatik. Viszonyuk a társasághoz azonban sohasem munkabérszerződés, hanem vagy tisztán társasági jogi, vagy ha nem társasági tagok, megbízási. Ezért rájuk vonatkozóan nincs is a törvényben oly szabály, mint az ügyvezetőknél (62., ellenk.

K. T. 194. §), hogy a megbízást csak a szerződéses viszonyból eredő kártérítési követelések sérelme nélkül lehet megvonni, hanem a tisztúttól bármikor elmozdíthatók (68.), amivel díjazásuk is megszűnik. A társasági jogból eredő igényeket persze ez az elmozdítás sem szünteti meg. A társasági szerződésben meghatározott járandóságnak a leszállításához a taggyűlésnek egyszerű szótöbbséggel hozott határozata elegendő (74.).

A már elmondottak szerint a felügyelőbizottság elmozdítása is a taggyűlés hatáskörébe tartozik. De ez az elmozdítás, ha a társasági szerződés nem intézkedik másképp, csupán a megjelent társasági tagok szavazatainak háromnegyedrésztől történhetik (68.). A szavazásban, ha tag, az érdekelt felügyelő is résztvehet.

A felügyelők nevét és a személyükben beállott minden változást az ügyvezetők kötelesek a cégjegyzékbe bejegyzés végett a cégbíróságnak haladéktalanul bejelenteni. (68.)

A felügyelőbizottságnak is feladata a társaság ügyvezetésének ellenőrzése. E feladatot a felügyelők csak személyesen teljesíthetik. Minden egyes felügyelő kívánhatja ugyan, hogy a felügyeletet ügyviteli ágak szerint megosszák, de ez a megosztás sem szünteti meg a felügyelőnek azt a köteleességét, hogy az így más felügyelőnek különös felügyelete alá helyezett ügyviteli ágra is kiterjessze ellenőrzését.

Az ellenőrzés gyakorlásának céljából a felügyelőbizottság tájékozódni köteles a társaság minden fontosabb ügyének menetéről. E tájékozódása végett a társasági ügyeknek állásáról bármikor jelentést és felvilágosítást követelhet nemcsak az ügyvezetőktől, hanem a társaság minden egyes alkalmazottjától és meghatalmazottjától. A társaság könyveit, iratait, pénztárát, értékpapírállományát, áruállományát negyedévenként egyszer a felügyelőbizottság (testületileg vagy kiküldött tagja útján) megvizsgálni köteles, de ilyen vizsgálatot többször is foganatosíthat (69.).

A felügyelőbizottság az ügyvezetési vizsgálat foganatosításánál a társaság költségére egy vagy több szakértőt alkalmazhat, s ha a bizottság (v. ö. dr. Hoff György. K. J. 1933. 10. sz. 9.) két tagja kívánja, alkalmazni köteles. A szakértők díját, ha a felügyelőbizottság nem egyezett meg velük, nem peres eljárásban a cégbíróság határozza meg (70.).

A felügyelőbizottság ellenőrzési teendőihez számít az a kötelezettsége is, hogy az ügyvezetőknek a taggyűlés elé terjeszteni kívánt indítványait előzetesen megvizsgálja. E vizsgálatnak eredményéről a felügyelőbizottság a taggyűlésen, amelyen a felügyelők mindenkor megjelenni kötelesek (69.), a tanácskozás megkezdése előtt jelentést tesz. Az évi számadásokra, a mérlegre és a nyereség felosztására vonatkozó indítványok megvizsgálásáról szóló jelentésben a bizottság megjelöli az ügyvezetési vizsgálatnál esetleg alkalmazott szakértő nevét és állását is, továbbá részletesen ismerteti azokat a módokat, amelyeknek segítségével a vizsgálatot foganatosította. A mérleg megállapításáról és a nyereség felosztásáról a taggyűlés e jelentés meghallgatása nélkül érvényesen nem határozhat (70.).

A felügyelő bizottságnak egyéb teendői, amelyeket részben a törvény rábíz, részben a társasági szerződés, ellentétben a részvénytársaság alapszabályaival (K. T. 195. 4. bek.) rábíthat (71.), már nem tartoznak az ellenőrzés keretébe, hanem az ügyvitelben és képviseletben részvételét jelentik. Ilyen az, hogy a taggyűlést összehívják, ha az ügyvezetők elmulasztják, vagy különben a társaság érdeke kívánja; hogy a taggyűlésen indítványokat tehetnek,

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 29. számban.

amelyeknek a határozatok könyvébe felvételét követelhetik; hogy jogügyletek kötésénél az ügyvezetőkkel, továbbá a taggyűlés határozatából ellenük indított perekben a társaságot képviselik. Sőt «amennyiben a felügyelőbizottság tagjainak a felelőssége kerül szóba», minden egyes felügyelő is a taggyűlés határozata nélkül, sőt ellenére is pert indíthat az ügyvezetők ellen (69., 2. és 3. bek.). A felügyelők képviselik a társaságot az oly perben is, amellyel ügyvezető támadja meg a taggyűlés határozatát mint törvénybe vagy a társasági szerződésbe ütközőt. A felügyelő különben maga is megtámadhatja a határozatot ily alapon s azért is, hogy végrehajtása a felügyelő terhére büntetéssel, vagy kártérítő kötelezettséggel járna (40.).

A társasági szerződés az ügyvitel körében más tennivalót is bízhat még a felügyelőbizottságra, különösen pedig rábízhatja az ügyvezetőknek kirendelését és elmozdítását. A kirendelésre feljogosítás, ellenkező intézkedés híján, az elmozdításra is jogosít, de nem terjed ki a szolgálati szerződés megkötésére. (Bp. T. 1933. márc. 31. P. VI. 2865/1933. V. ö. Jogállam, 1934. 82.). Rábízhatja az ügyvitelnek megosztását a több ügyvezető között és azt, hogy az ügyvezetőknek befelé korlátozó utasításokat adhasson általában, az ügyvitel tekintetében, vagy bizonyos ügyekben. És kimondhatja a társasági szerződés benső (harmadik személyekre ki nem terjedő) hatással, vagy fontosabb ügyleteket az ügyvezetőknek csak a felügyelőbizottság jóváhagyásával szabad megkötni. A felügyelőbizottságnak a megbízása nem zárhatja ki azonban az ügyvezetőket az ügyvitelből és nem csorbíthatja a taggyűlés hatáskörét (71.). Így nincs helye annak, hogy szavazategyenlőség esetében a taggyűlésen a döntés a felügyelőbizottságra bízassék. (Így: Bp. T. 1933. júl. 12. P. VI. 9084/1933. Hj. Dt. 26., 175., de azt megengedte a Bp. T. 1933.-okt. 27. P. VI. 12,695/1933. sz. alatt, hogy a döntés a felügyelőbizottság elnökét illesse.)

A felügyelőbizottság tagjainak, a felügyelőknek az előzőkben körülírt teendőikben a rendes kereskedő gondosságával kell eljárni. Az eljárásukból vagy mulasztásukból a társaságra háruló kárért felelősek. Kártérítésre kötelesek különösen, ha a taggyűlés elé terjesztett jelentésükben valótlan adatokat közölnek jobb tudomásuk ellenére, vagy az ügyvezetők jelentésében, a mérlegben és számadásokban foglalt valótlan adatokat szándékosan elhallgatják; ha azokat a cselekményeket, amelyekért a törvény 59. §-ának 2. bekezdése értelmében felelősek, az ügyvezetők a felügyelőknek tudtával és tiltakozása nélkül követték el; ha a felügyelők elmulasztották szakértő alkalmazását olyan fontosabb ügyeknek megvizsgálásánál, amelyeknél az ügyállás teljes tisztázásához szükséges szakértelmük nincs és a kárt okozó szabálytalanság kiderült volna, ha szakértőt alkalmaznak. A felelősségnek ezekben a különös esetekben a hitelezők is felléphetnek ellenük keresettel a közvetlenül, vagy közvetetten okozott kár erejéig és pedig tekintet nélkül arra, hogy a felügyelők a taggyűlés utasítása alapján jártak-e el, avagy hogy felmentést kaptak-e eljárásukért a taggyűléstől (72.).

A társaság kárkövetelésének érvényesítését a taggyűlés határozza el (37. 2. bek. 5.), de ha a taggyűlés elvetette a kárkövetelés érvényesítésére irányuló indítványt, vagy a szabályszerűen előterjesztette indítványról nem határozott, a törzstőkének legalább egytizedrészét tevő törzsbetétekkel rendelkező tagok a taggyűléstől számított három hónapon belül maguk indíthatják meg a pert «a társaság részére» (49.). Különben a tagok közvetlen kárkérés nélkül nem léphetnek fel a felügyelők ellen. Ebben az esetben is, ha a társaságnak a tagok a perrel vétkesen kárt okoznának, e kárt a társaságnak megtéríteni kötelesek.

A törvény 59. §-ának idézett 2. bekezdése szerint az ügyvezetők különösen a vagyonfelosztás, törzsbetéti és pótbefizetés visszatérítése, kamat és nyereség fizetése, saját üzletrész megszerzése, zálogbavétele és bevonása tilalmának megszegéséért felelősek.

A társasági taggal egyetemlegesen felelős a fizetés teljesítésében vétkes felügyelő azért a visszatérítési kötelezettségért, amely a tagot a törvény 33. §-ának ellenére történt pénzfelvételből terheli, vagyis ha a tag a törvényben megengedett eseteken kívül a társaság oly vagyonából kapott fizetést, amely a törzstőke s a tartalékok fedezésére szükséges.

Korlátolt felelősségű társaságok fúziójának esetében az «átvevő» társaság felügyelői az ügyvezetőkkel egyetemlegesen felelősek a «beolvadó» társaság hitelezőinek az elkülönített vagyonkezelésre vonatkozó szabályok megtartásáért, hacsak vétlenségüket nem bizonyítják (101.).

Az ügyvezetőkkel azonos felelősség terheli a felügyelőket akkor is, ha tudták, vagy a rendes kereskedő gondosságával tudhatták volna, hogy a társaságnak csődöt kell kérni s elmulasztották az ügyvezetőknek figyelmeztetését (85.).

III. A hites könyvvizsgáló sohasem törvénynél fogva köteles szerve a társaság ellenőrzésének, hanem csak a társasági szerződés rendelkezhetik úgy, hogy «a felügyelőbizottság helyett vagy mellett» egy vagy több könyvvizsgáló lássa el az ügyvitel állandó ellenőrzését. Ha a felügyelőbizottság létesítése a törvény szerint kötelező, a könyvvizsgálat alkalmazása csupán mellette történhetik (ellenk. dr. Hoff György: A hites könyvvizsgáló joghelyzete. 30.), ha nem kötelező, helyette is. Mindkét esetben azonban csak az ellenőrzés teendői bízhatók a könyvvizsgálókra s nem azok is, amelyek az ügyvitel és képviselet körébe tartoznak, mert a törvény szerint a társaság csak «az ügyvezetés állandó ellenőrzését» bízhatja könyvvizsgálóra. Az oly korlátolt felelősségű társaság, amelyben ily hites könyvvizsgálatot szerveztek, cégének szövegébe a «hites könyvvizsgáló ellenőrzése alatt» szavakat veheti fel (73.).

A könyvvizsgálókat a taggyűlés választja azoknak a személyeknek a köréből, akiknek a törvényben kapott felhatalmazás alapján kibocsátott 45,000/1931. I. M. sz. rendeletnek megfelelő hites könyvvizsgálói minősítésük van, vagyis akiket az oklevél megszerzése és megfelelő gyakorlat után a könyvvizsgálók névjegyzékébe felvettek és nyilvántartanak. A könyvvizsgálókat a taggyűlés meghatározott időtartamra (rendszerint egy üzleti évre) választja s a megbízatásnak lejáratát előtt csak a cégbíróság mozdíthatja el őket nyomós okból, ha az ügyvezetők vagy a felügyelők kéri, avagy a taggyűlés hoz. elmozdítási határozatot. A cégbíróság e kérdésben nem peres úton dönt s határozata nyomban végrehajtható.

A hites könyvvizsgálóknak feladata a társaság ügyvezetésének állandó ellenőrzése s ennek eredményéről jelentéstétel a taggyűlésnek. Hogy e feladatoknak megfelelhessenek, a könyvvizsgálók bármikor megtekinthetik a társaság könyveit és iratait, különösen: a határozatok könyvét, az ügyvezetők és a felügyelőbizottság üléseiről felvett jegyzőkönyveket; résztvehetnek továbbá a taggyűlésen, bármikor megvizsgálhatják a társaság pénztárát, értékpapír- és áruállományát s berendezését. Jogosultak a könyvvizsgálók arra is, hogy az ügyvezetőktől és a társaság alkalmazottaitól követelhessék mindazokat a felvilágosításokat és adatokat, amelyekre szükségük van kötelességük teljesítésében. Ez adatoknak és felvilágosításoknak a szolgáltatására a cégbíróság az ügyvezetőket és alkalmazottakat pénzbírsággal is szoríthatja. A számadások és a mérleg megvizsgálásáról, valamint egyéb vizsgálataik eredményéről a hites könyvvizsgálók írásba foglalt jelentést tesznek a taggyűlésnek, amely jelentés a mérleggel kapcsolatban kiterjed arra is, hogy a mérleg a könyvekkel összhangzásban törvényszerű módon készült-e s a mérleg és az eredménykimutatás a társaság vagyoni helyzetét, főleg saját tőkéjét és tartozásait, valamint üzleti eredményeit helyesen tünteti-e fel. Kötelesek ez írásban arról is nyilatkozni, hogy vizsgálati jogait zavartalanul gyakorolhatták-e. A hites könyvvizsgálók a végből, hogy jelentésüket megtehessek, abban az esetben, ha az ügyvezetők kérésükre sem hívnák össze, maguk is összehívhatják a taggyűlést. A hites könyvvizsgálók felelősségére a felügyelőbizottság felelősségéről szóló szabályokat kell megfelelően alkalmazni (73.).

Az előbb már idézett 1931. november 30-án kelt és a törvényvel egyidejűleg december 5-én életbelépett 45,000/1931. I. M. sz. rendelet részletesen szabályozza a hites könyvvizsgálók képesítését, nevezetesen a vizsgára bocsátás egyéni és tárgyi feltételeit (2—3.), a vizsgát és képesítést (4—10.), továbbá a hites könyvvizsgáló címét (11.) és működését (12—14.) s fegyelmi felelősségét (16—17.). A működési szabályok közül ez áttekintésben is ki kell emelni a naplővezetési kötelességre, az eljárási gondosságra, a titoktartási kötelességre s a mérlegzáradékra vonatkozókat. A hites könyvvizsgáló vállalt munkáját a rendes kereskedő gondosságával legjobb tudása és szakértelme szerint lelkiismeretesen, a fennálló jogszabályoknak megfelelően köteles teljesíteni. A mérlegen tanúsítani tartozik, hogy a vállalat könyvvezetését, beleértve a mérleget, az eredménykimutatást és az évi jelentést, megvizsgálta, hogy az a törvényes szabályoknak megfelel, vagy meg nem felel s hogy a törvény szerint jelentését megtette.

Ez az intézmény mindenestre érdekes újítás az új társasági alakulat keretében, amelynek a jelentősége azonban nem merül

ki abban a fakultatív szerepben, amelyet ez a törvény szánt neki, hanem előreláthatóan kötelező formában fog a részvényjog reformjának keretében érvényesülni. (V. ö. Jogt. Közl. 1932. 7. «A cég-jog», továbbá: «A részvénytörvény előkészítése» 162. és 346., és dr. Hoff György, A hites könyvvizsgáló joghelyzete. 1934.)

Dr. Lőw Tibor.

A bírói hatalom gyakorlásának szabályozása az új osztrák alkotmányban.

Az osztrák köztársaság alkotmánytörténete eklatáns példája a chartális konstitúciók rövid élettartamának. Másfél évtized alatt a részleges módosításokat is figyelembe véve, hatszor változott meg szomszédunk alkotmánya, és a Bundesgesetzblatt május 1-i számában közzétett, de ezidőszent hatályba még nem léptetett alkotmány aligha lesz hosszabb életű elődeinél. Maga Ender, az új alkotmány megalkotója, sem bízik túlságosan műve maradandó voltában.¹ Azok a társadalmi és pártharcok, melyek közjogi téren az alkotmányreform jegyében az összeomlás óta dúlnak, nyugvóponton ma sem jutottak és fellángolásuk csupán idő — rövid idő — kérdése.

Az alkotmányjogi küzdelmek egyrészt a centralizáció és autonómia, másrészt a törvényhozó és végrehajtó hatalom hatáskörének kérdése körül folytak. A forradalmi évek ideiglenes alkotmányai (1918. okt. 21., 1919. márc. 4.) és az első szövetségi² alkotmány a hatalom praeponderans részét a törvényhozás kezébe tették le, az alkotmányreformok csak jelentéktelen eltolódásokat hoztak létre. Az új alkotmány radikális változást jelent: a végrehajtó hatalom jóformán korlátlan, a törvényhozó hatalom korlátozott, és a végrehajtó hatalomtól függő. E két államhatalom hatáskörének stabilizálatlansága és a politikai erőviszonyok állandó változásai mellett a politikamentes, állandó és független bíráskodás államnak és állampolgároknak egyként vitális érdekük.

Az új alkotmány kodifikátora a bíróságok politikától való mentesítése (*Entpolitisierung*) kérdésében nem tudott, vagy nem mert tabula rasa-t csinálni, mert csak a Legfelsőbb Bíróság tagjainak tiltja meg (107. §), hogy akár a szövetségi vagy tartományi kormányoknak, akár a szövetségi törvényhozás valamely tanácskozó szervének, tartománygyűlésnek vagy községi képviselőtestületnek tagjai lehessenek, míg az alsóbíróságok tagjai tekintetében nem intézkedik.

Az új alkotmány a régivel³ egyezően deklarálja a közigazgatás és bíráskodás különválasztását (99. §), valamint a bírák függetlenségét (101. §), egyben szabályozza az áthelyezés, elmozdítás, nyugdíjazás feltételeit (102—3. §-ok). Ezen intézkedéseket azonban könnyen írott malasztá teheti az a szinte diktátori hatalom, mely a köztársaság elnökét (Bundespräsident) szükségrendeleti joga alapján megilleti. A régi alkotmány megsabta biztosítékokkal szemben az államot vagy annak valamely részét közvetlenül fenyegető veszedelem esetében (148. §), az elnök szinte felelőtlenül jogosult szükségrendelet kibocsátására útján az alkotmány egyes részeit is hatályon kívül helyezni. A szükségrendeleti jog egyetlen korlátja, hogy az államformát és a Szövetségi Bíróság (l. alább) hatáskörét meg nem változtathatja és utóbbit hivatása gyakorlásában nem akadályozhatja. Ezen megszorítólag értelmezendő rendelkezésből a contrario következik, hogy az új alkotmány nem kívánja védelemben részesíteni sem a rendes bíróságok, sem az egyes bírák függetlenségét.⁴

A bírói hatalom az államtól ered, az ítéletek ennek nevében (Bundesstaat Österreich) hirdetendők ki (98. §).⁵ Senkit rendes bírója elől elvonni nem lehet, kivételes bíróságok csak a törvény alapján működhetnek (99. §). A bírósági tárgyalások általában nyilvánosak (105. §). Az esküdtbíráskodás megszűnt, helyét a Schöff-

¹ «Az alkotmány élettartamát illetően két lehetőség van adva. Megtörténhetik, hogy a rendi intézmények megerősödésével alapvető módosítás válik szükségessé. Valószínűbb azonban, hogy az alkotmány egyes részei már korábban alkalmazhatnák a fejlődéshez, mely remélhetőleg az állam békéjének és megerősödésének jegyében fog lefolyni.» (Otto Ender: Die neue österreichische Verfassung 31—32. lap.)

² Ausztria nem államszövetség (Staatenbund), hanem szövetséges állam (Bundesstaat), ennek dacára alkotmánya állam, állami alkotmány, állami kormány kifejezések helyett mindenütt a szövetség (Bund), szövetségi kormány, szövetségi elnök, szövetségi alkotmány kifejezéseket használja.

³ Régi alkotmány alatt mindig az 1920. október 1-i alkotmányt értjük a II. alkotmánynovella (1929. december 7.) által módosított szövegében.

⁴ Ender szerint (i. m. 16. l.) «A bírói függetlenség nem a bírák érdekében létesült.»

⁵ A régi alkotmány szerint: A köztársaság nevében.

bíráskodás foglalja el (106. §). A bíróságok a megfelelően közzétett rendeletek törvényességét nem vizsgálhatják (104. §).⁶ Legfeljebb az eljárás egyidejű felfüggesztése mellett kérhetik a rendelet törvénytelen voltának megállapítását a Szövetségi Bíróságtól (169. §). Ugyancsak a Szövetségi Bíróság dönt valamely törvény alkotmányosságának⁷ kérdésében, de a megkeresés joga csak a Legfelsőbb Bíróságot illeti meg (107. §).

A régi alkotmány igazságügyi vonatkozású rendelkezései közül a halálbüntetésnek a rendes bírói eljárásban leendő eltörléséről és a katonai bíráskodásnak — béke idején való — megszüntetéséről szóló intézkedéseket az új alkotmány nem vette át. Új, kétségkívül praktikus intézkedés, hogy a közigazgatási és bírósági kerületek (Gerichts- und Verwaltungsbezirke) területeinek a jövőben egyezniük kell (123. §).

A bíráskodás új szerve a Szövetségi Bíróság (Bundesgerichtshof), mely a régi Közigazgatási Bíróság és Alkotmányjogi Bíróság (Verfassungsgerichtshof) megszűnésével ezek munkakörét veszi át, és így a hatásköri bíráskodást, valamint a szövetségi és tartományi kormányok tagjai felett való bíráskodást is gyakorolja.

Az alkotmány terminológiája szerint (163. §) a Szövetségi Bíróság feladata a törvényalkotás alkotmányosságának és a közigazgatás törvényességének biztosítása. Szervezetét külön törvény fogja szabályozni, az alkotmány csak a bírák kinevezésének feltételeit (173. §) és az alkotmányjogi tanácsnak (Verfassungssenat) szervezetét szabályozza közelebbről (179. §).

A közigazgatási panaszjog a minisztereken kívül csak azt illeti meg, akit valamely közigazgatási hatósági intézkedés jogában sért. A közigazgatási bíráskodás alól kivett ügyek (közszolgálati alkalmazottak fegyelmi ügyei, szabadalmi ügyek stb.) egyes kategóriái eddig sem voltak panasszal megtámadhatók. Újítás, hogy közigazgatási panasznak ezentúl a rendőri büntetőbíráskodás terén nem lesz helye, szemben az eddigi állapottal, mely a bűnösség megállapítása kérdésében mindig, a büntetés nagysága kérdésében pedig egyheti elzárást és 200 shillinget meghaladó pénzbüntetés esetén panaszjogot adott a terheltnek.

Az állam, tartományok, kerületek és községek ellen támasztott vagyoni jogi igények tekintetében, ha csak rendes bírói útra nem tartoztak, a közigazgatási bíróság döntött. Az új alkotmány szerint csupán a közületeknek egymás ellen támasztott vagyoni jogi igényei tartoznak a közigazgatási bíráskodásra. (A kerületek jogi személyiségét az új alkotmány nem ismeri el.)

A Szövetségi Bíróság a hatáskörébe nem tartozó vagy elkésztett beadott panaszt visszautasítja, az alaptalan panaszt elutasítja. Jogszabálysértés esetén a közigazgatási hatóság határozatát megsemmisíti, de alaki jogszabálysértés esetén csak akkor, ha az kihatott az érdemi elintézésre. Végül önmaga határoz a közületek között felmerült vagyoni jogi vitákban, valamint akkor, ha a közigazgatási hatóság törvénsabta határidőn belül nem hozott határozatot (167. §).

A Szövetségi Bíróság tanácsokra oszlik, a teljes-ülésben elintézendő ügyeket külön törvény fogja szabályozni (178. §). Különleges szerephez jut az alkotmányjogi tanács, mely a megszüntetett alkotmányjogi bíróság helyét foglalja el. Ez a tanács a Szövetségi Bíróság rendes bíráin kívül további négy tagból áll, kiket az államfő nevez ki, felerészben az államtanács,⁸ felerészben a tartományi tanács előterjesztése alapján (179. §) miniszteri ellenjegyzés nélkül.

Az alkotmányjogi tanács feladatai négyirányúak:

1. Gyakorolja a hatásköri bíráskodást, és pedig a) közigazgatási hatóság és bíróság, b) bíróságok egymás között,⁹ c) tartomány és állam, d) tartományok egymás között felmerült hatásköri összeütközései kérdésében. Továbbá a szövetségi vagy tartományi kormány megkeresésére határoz abban a kérdésben, hogy valamely jogterületen a jogszabályalkotás vagy végrehajtás állami (szövetségi) vagy tartományi feladat-e? (168., 171. §-ok.)

2. Bíráskodik a törvények alkotmányossága és rendeletek törvényessége tekintetében (169—170. §-ok).

⁶ Meg egyezően a régi alkotmánnyal. Összehasonlításként: 1869. IV. tc. 19. §.

⁷ Az alkotmányt a Bundestag is módosíthatja. De míg más törvények meghozatalához a Bundestag-tagok legalább 1/3-ának jelenléte mellett egyszerű többség elegendő, alkotmány módosításhoz a tagok legalább 1/2 részének jelenléte és 2/3 többség szükséges.

⁸ Nem szabad elfelejteni, hogy az államtanácsot is az elnök nevezi ki! (46. §.)

⁹ Rendes bíróságoknak egymás között felmerült hatásköri összeütközései kérdésében azonban a legközelebbi közös felsőbb bíróság dönt.

3. Bíraskodik a népszavazás eredményének s az eredmény megtámadásának, a községi, tartománygyűlési és törvényhozási választásoknak és kiküldéseknek, az ezen szervek által eszközölt választásoknak és a tagsági jog megszűnésének kérdésében (172. §).

4. Gyakorolja a bíraskodást az állami és tartományi kormányok tagjai, valamint Bécs polgármestere és alpolgármesterei fölött. Jelentéktelenebb kötelelességsértés esetén ennek megállapítására szorítkozhatik, súlyosabb esetekben a hivatalvesztést és a politikai jogoknak határozott időre szóló elvesztését is kimondhatja. Ha nevezettek hivatalos minőségükben büntetendő cselekményt is követtek el, úgy az alkotmányjogi tanács a büntetőbíraskodást is gyakorolja, mely esetben a rendes bíróság az eljárást átengedni köteles. Ilyenkor a törvényileg megállapított büntetések is alkalmazandók (173—4. §-ok).

Az új osztrák alkotmánynak a bírói hatalom gyakorlására vonatkozó intézkedéseit a fentebbiekben igyekeztem ismertetni. A kritikától nemcsak a terjedelemszabta korlátok miatt tartózkodtam, hanem azért is, mert átmeneti jellegűeknek szánt jogintézmények értéke csakis a gyakorlati élet tapasztalatai alapján állapítható meg.¹⁰

Iff. dr. Halász Miklós.

Az 51. számú jogegységi döntvény a gyakorlatban.

Abban a kérdésben, hogy a perbehívás a perbehívott irányában folyó elévülést félbeszakítja-e, a kir. Kúria a címben hivatkozott döntvényében a következőképpen foglalt állást:

„A perbehívás félbeszakítja a perbehívó követelésének az elévülését, ha a perbehívónak a perbehívott elleni követelése annak a pernek a kimenetelétől függ, melyben a perbehívás történt. Ez a szabály nem nyer alkalmazást akkor, ha valamely követelés tekintetében külön törvény eltérően rendelkezik.»

A döntvény az indokolása szerint a perbehívásnak azon esetével foglalkozik, amikor ez azért történik, mert a fél pervesztés esetére harmadik személy ellen szavatossági, vagy kártérítési igényt vél érvényesíteni, de nem vonatkozik a Pp. 89. §-ának azon további két esetére, amikor a perbehívás azért történik, mert a perbehívó pervesztés esetén a perbehívott követelésétől tart, vagy amidőn a perbehívott a per tárgyát a maga részére igényli.

A Kúria tanácsainak ellenkező állásfoglalása folytán (P. VII. 6404/1926., P. VIII. 40/1918. stb.) kialakult bizonytalan joggyakorlatnak kívánt a döntvény fent hivatkozott döntésével véget vetni.

A döntvény a szövegében a «követelés» elévüléséről szól és e tekintetben a Pp., valamint az elterjedt perjogi szóhasználatához alkalmazkodott. Talán helyesebb lett volna jogszerkezeti szempontból a «követelés» szó helyett az «igény» megjelölést használni. Ez a szöveghasználat annál inkább is helyénvaló lenne, mert pl. meggyőződésem szerint, szavatos perbehívásának megállapítási perben is helye van, ahol a felperesi igényt nem tekintem «követelésnek». Az «Állatszavatossági jog» c. munkámban rámutattam azon esetre, amikor az eladó által a vevő ellen indítandó megállapítási kereset — annak megállapítása céljából, hogy a vétel tárgya nem szenved szavatossági hibában — különös aktualitást nyer. Perteknikai szempontból semmi akadálya nem lehet, hogy ily megállapítási perben akár a felperes, akár az alperes a szavatosságát perbe ne hívassa. A szavatossági «igény» elévülését így saját előzőjével szemben a perbehívás által sikeresen megakadályozhatja. A döntvény szellemének helyes továbbfejlesztése folytán tehát a perbehívástól ily «igény» eldöntésénél is az elévülést félbeszakító hatály nem vonható meg.

A döntvény indokolása szerint *«az elévülés félbeszakítása a perbehívási kérelem előterjesztésével (Pp. 90. §) következik be, azonban újra kezdetét veszi, amikor annak a pernek az elévülését félbeszakító hatálya megszűnik, melyben a perbehívást érvényesítették.»*

A Pp. nem tartalmaz intézkedést arra, hogy lényegében mely perszaktól kezdődőleg lehet a perbehívási kérelmet előterjeszteni.

Végso időpontként ugyan a per jogerejű eldöntését tűzi ki, de kezdőpontot nem jelöl meg. Vitatható azon álláspont is, hogy perbehívásnak csak akkor van helye, ha már «per» van, ha kérelem és ellenkérelem előterjesztetett, viszont ezen konzervatívnak mondható álláspont keresztülvitele esetén, a döntvény által adott kedvezmény sok esetben úgyszólván illuzórikussá válik. Gondoljunk pl. az 1923. X. tc.-nek szinte csak napokig tartó elévülési idejére. Ily esetben, ha alperes megvárna a perfelvételi tárgyalást, a perbehívással már elkésne, mert kiesné az elévülési időből.

Helyesnek látszik tehát az a megoldás, hogy a perbehívási kérelemnek az elévülést félbeszakító hatálya, perjogi szempontból, a keresetlevélnek az elévülést félbeszakító hatálya tekintetében irányadó szabályokkal azonos módon oldandó meg. Így tehát a perbehívási kérelemnek a bíróságnál való tárgyaláson kívüli előterjesztése is félbeszakítja az elévülést, tekintet nélkül arra is, hogy a keresetlevél a perbehívó alperesnek kézbesített-e már.

A fent közölt indokolás szerint a perbehívásnak félbeszakító hatálya szorosan alkalmazkodik a folyamatban levő per elévülést félbeszakító hatályához.

A gyakorlatban a következő variánsok fordulnak elő:

a) A kellő időben előterjesztett kereset folytán keletkezett per, pergátló kifogás következtében ítélettel megszűnik,

b) a per határozat nélkül bármely ok folytán szünetel,

c) marasztaló vagy elutasító ítélettel befejeződik.

ad a) Ez esetben a pernek az elévülést félbeszakító hatálya a Pp. 184. §-a értelmében bírálendő el és annak elteltével kezdődik ismét a perbehívott irányában folyó elévülés.

ad b) A per szünetelésénél, az állandó gyakorlat értelmében, az elévülés ismét kezdetét veszi azon időpontban, amikor az eljárás folytatása kérelmezhető lenne. (Ppnov. 15. §, PHT. 99. sz. hat. K. 5066/1922., K. 1572/1926.) A perbehívott irányában tehát az elévülési idő ettől kezdve ismét folyni kezd.

ad c) Érdemleges ítélet esetén egész különleges helyzet áll azonban elő.

Ha a perbehívó: alperes és megnyerte a pert, látszólag tárgyatlanul válik a kérdés, bár a perújítással kapcsolatban, melyről alább szólok, súlyos bonyodalmak merülhetnek fel.

A marasztaló ítélettel voltaképpen a perelőtti speciális elévülési helyzet consummálódott. Ha a perben érvényesített követelésre nézve külön jogszabály rövidebb elévülési időt is állapít meg, a megítélt követelés az általános szabály szerint évül el. A Mtj. 1289. §-ban is kifejezett jogelv szerint: «Jogerősen megítélt követelés, bárminő jogalaptól eredt is, attól az időponttól számított 32 év alatt évül el, amelyben a jogerős marasztaló határozat végrehajtható lett».

Így az indokolásnak fent hivatkozott szövegrésze ezen perhelyezetre alkalmazhatatlan, mert ez esetben az ítélettel nem a pernek az elévülését félbeszakító hatálya szűnik meg, hanem új anyagi jogi állapot keletkezett, mely az elévülés szempontjából a perelőtti helyzettel nem fekszik egy síkban. A per ez esetben nem «szakított» félbe az elévülést és az előző elévülés nem is folyik tovább.

Előáll ezek után a kérdés, hogy a perbehívót marasztaló ítélet esetén mely időpontig indítható meg a per a perbehívott ellen.

Erre a döntvény és az indokolás nem ad választ. Ha arra az álláspontra helyezkednénk, hogy a perbehívó valóban 32 évi elévülési időre való tekintettel perelheti előzőjét, ez a forgalmi élet biztonságát teljesen felborítaná.

Helyesnek látszik talán az a felfogás, hogy a perbehívott irányában a perbehívó ellen folyó perben hozott jogerős ítélet végrehajthatóságának időpontjától a speciális elévülési idő ismét kezdetét veszi.

További kérdés az is, hogy vajon a perújításban szükséges-e ismételt perbehívás, avagy az alapperbeli perbehívás hatálya ide is kiterjed?

A döntvény indokolása a még tovább fejleszthető kérdések oly sorát nyitotta meg, mely a joghelyzetet a döntvényt megelőző állapotnál is bizonytalanabbá tette.

Az előbb felvetett kérdések, mutatis mutandis, a pernyertes és pervesztés felperesnél is feltehetőek.

A döntvény szövege szerint a félbeszakító hatály fennáll akkor, ha a perbehívónak a perbehívott elleni követelése annak a pernek a kimenetelétől függ, amelyben a perbehívás történt. Ezen szövegezés azonos a Mtj. 1298. §-ának rendelkezésével, de a gyakorlatban ugyancsak vitára adott alkalmat.

¹⁰ E cikk megírását követően az osztrák kormány sürgősségi törvénnyel módosította az új alkotmánynak a Szövetségi Bíróságról szóló fejezetét. A szövetségi bíróság elnöke Ernst Dührig, aki eddig a Közigazgatási Bíróság elnöki tisztét töltötte be; bírái túlnyomórésztben a két megszüntetett bíróság tagjainak sorából kerültek ki. A rendes bírói tanácsok öt tagból állanak, az alkotmányjogi tanács kilenc tagú. A Szövetségi Bíróság működését 1934. július hó 15-én kezdette meg.

A Kt. 348. és 385. §-ainak esetében a perbehívó és perbehívott jogviszonyának megállapítása tekintetében nyilván az előző perben megállapított tényállás lesz az irányadó. A perbehívott az ellene indított perben általánosságban kénytelen lesz respektálni az előző perben megállapított tényállást és az abból folyó jogi döntést, mert ha a tényállás nem vitás, az alkalmazandó jogszabály a perbehívott ellenében a perbehívóval azonos módon alkalmazandó.

Az 1923. X. tc.-kel szabályozott állatszavatossági esetekben ezen kérdés körül azonban állandó vita lesz. Hiába marasztalja a bíró a perbehívó alperest, még nem biztos, hogy a hozandó ítélettől függ majdan a perbehívott ellen indítandó per kimenetele. Itt van ugyanis a vélelmi idők intézménye, mely jogrendszerünkben itt speciális intézmény, ami a jogi helyzetet teljesen felforgatja.

Világos példa a következő: A perbehívó A. alperes ellen B. pert indít a vételi ügylet felbontása iránt a vélelmi időn belül, amikor is a hiba fennforgása egymagában törvényi vélelmet nyújt arra, hogy az már a tényleges átadás idejében fennforgott. Alperes a perről az elévülési időn belül ugyan, de a vélelmi idő lejártá után nyer értesülést, a perbehívást ekkor terjeszti elő és nem is eszközölhetette azon cselekményeket, melyek a vélelmi idő fenntartásához saját előzőjével szemben szükségesek (fenti Tv. 3. §). Alperesnek ellenbizonyítéka nem lévén, saját perében pervesztessé válik. A perbehívott ellen indított perben azonban ennek ellenére ugyancsak pervesztessé válhatik a perbehívott egyszerű tagadása folytán, miután vele szemben a vélelmi idő kedvezménye elenyészett.

Ily esetben ezután csak a perbehívott ellen indított perben hozandó ítélet tartalmaz majd döntést arra vonatkozólag, vajjon tényleg függött-e ezen per az előző per kimenetelétől.

Alig hihető, hogy az volt a döntvény intenciója, hogy a perbehívás hatályossága ily retrospektív szemszögből ítéltessék meg.

Ez oly ingatagga tenné a perbehívás hatályosságát, hogy ez szinte perenként változnék, ami a döntvény szerencsésebb szövegezése esetén elkerülhetővé vált volna.

Eldöntetlen kérdés maradt a döntés után is, vajjon prekluzív határidőknél minő lesz a perbehívás hatálya. Egyes törvényeink időhatározásainál annak megállapítása, vajjon elévülési időről, vagy prekluzív határidőről van szó, különben is alig megoldható kérdés, egyrészt azért, mert különböző idők törvényhozóinak is más volt a jogelméleti felfogása, másrészt azért, mert a kételyt kizáró szöveghasználatra itt-ott nem is igen helyeznek súlyt.

A döntvény ily módon a jogbizonytalanságban nem nyújtotta azt a megnyugvást, melyet a gyakorlat tőle nagy reménységgel elvárt.

Dr. Ehrnthál Aladár.

Büntetőparancs és újrafelvétel.

A kir. Kúria büntető jogegységi janácsa a koronaügyésznek a jogegység érdekében használt perorvoslata folytán az 1933. évi január 20-án B. I. 6271/1932. szám alatt meghozott határozatában kimondotta, hogy büntetőparanccsal befejezett bűnügyben újrafelvételnek sem a vádlott terhére, sem annak javára helye nincs.

Nem tudom, hogy e határozat kelte előtt általában mi volt az alsóbíróságok álláspontja a szóbanforgó elvi kérdést illetően; arról azonban van tudomásom, hogy a győri kir. ítéletábla területén nem is egy bíróság adott helyt a jogerős büntetőparancs ellen beadott újrafelvételi kérelemnek, s eme utóbbi gyakorlat nem is lehetett nagyon szórványos, erre vall a koronaügyésznek e tárgyban a jogegység érdekében használt perorvoslata s az annak nyomán megszületett kúriai elvi határozat.

Körülbelül egy év óta van alkalmunk figyelemmel kísérni a kir. Kúria elvi döntése értelmében folytatott alsóbírósági joggyakorlat hatásait, eredményét, s ezek megnyugtatóknak egyáltalán nem mondhatók. Megnyugtató az elvi állásfoglalás talán éppen csak abban az egy konkrét esetben, vagy az ennél még méltányosabb esetekben volna, amely eset éppen okot adott az elvi döntés meghozatalára, amely esetekben valóban méltányosnak, igazságosnak mondható, hogy valamely bagatell cselekmény miatt jogerős büntetőparanccsal megbüntetett egyén ügye ne legyen többé újrafelvetendő azon az alapon, hogy a terhelt személyében rejlő s a cselekményt súlyosabb fajúvá minősítő körülményről a büntetőparancs kibocsátásakor a bíróság nem bírt tudomással. Ha azonban ez a súlyosabb minősítést eredményező körülmény nem is a terhelt személyében gyökerezik, akkor a Kúria döntésében lefek-

tetett jogelvnek még a «favor rei» egész vonalán való keresztülvitele is nagyon visszas állapotokat teremtené, hisz akkor a Kbt. 71., vagy 111. §-ába ütköző kihágás miatt büntetőparanccsal jogerősen elítélt egyént — amennyiben a tényálladék tevékenységi része egészében res judicata — utóbb már nem lehetne többé felelősségre vonni okirathamisításért, vagy közveszélyű rongálásért, esetleg ezek kísérletéért, holott utóbb kiderült ténykörülmények eme bűncselekmények tényálladékát állapítják meg.

A mai szervezett bűnügyi nyilvántartás mellett azonban vajmi kevés lesz azoknak az eseteknek a száma, amikor a büntetett előélet, mint minősítő körülmény az ítélőbíróság előtt ismeretlen maradna; másrészt a nyomozó hatóságok és szervek alapos munkája az elkövetett bűncselekmény valódi és bizonyítható mibenléte tekintetében alig hagyhatnak fenn kétséget, legfeljebb oly irányban, hogy a súlyosabb cselekménynek a nyomozás során felmerült gyanúja a bíróság előtt nem nyer bizonyítást. A vádlott terhére történő újrafelvétel kizárása tehát csekély gyakorlati jelentőséggel bír. Ezzel szemben mily veszélyt rejt magában a vádlott javára szóló újrafelvétel kizárása! Számos esetet tudnék felsorolni, amikor a büntetőparanccsal sújtott határszéli lakos a büntetőparancs kézhezvétele utáni napon jogtalanul átmegy, vagy átcsempész valamit a határon, az idegen határőrök elfogják, a külföldi hatóság nem ritkán néhány hétre is elítéli, mikor visszajön, a kiéhezett családjá számára kell gyorsan valamit keresnie, esetleg idegenben, a megélhetési gondok elfelejtetik vele a kézhezvett büntetőparancsot, közben persze úgy a tárgyalás-kérés, mint az igazolás határideje is lejárt s az «elítelt» akkor kezd ráeszmélni a valóságra, amikor a csendőrök a helyettesítő fogházbüntetés kitöltése végett elővezetik. Rendesen meg sem értik a büntetőparancs és az egyéb bírói határozatok tartalmát, mert a nyugatmagyarországi német nép, sajnos, nem tud magyarul, de alig tudnak a megmagyarázásra hivatott kézbesítők is. Ma tele van az ország munkáért kóborló vándorokkal, akik ma Sopronban, holnap Debrecenben vagy Pécs környékén igyekeznek betéví falatjukhoz jutni. Kölesön kérnek rövid időre egy kabátot, egy pár cipőt, egy kerékpárt, hogy kereső útjukat folytathassák. A kölesönként holmit a legjobb szándékuk ellenére — mert van azért még ilyen is — sem tudják idejében visszajuttatni, kész a feljelentés sikkasztás miatt. A bíróság az ország másik végén tartózkodó terhelt ellen büntetőparancsot bocsájt ki, a terhelt — a részére jobbik esetben — tárgyalást kér, a tárgyalásra pénz híján nem tud eljönni, igazolással nem él s a bíróság a büntetőparancsot végrehajthatónak mondja ki s végre is hajtja. Meg kell fizetni, vagy le kell ülni a büntetést, nincs menekvés a büntetett előélet ódiama elől, mert nincs újrafelvétel!

Ezek a kir. Kúria elvi határozatának gyakorlati eredményei.

Elvi szemszögből nézve a kérdést, illetve a kir. Kúria határozatát, mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a II. Bn. és Te. e téren tett újításai, eme újítások gyakorlati életmegnyilvánulásának átütő ereje ma már végkép tarthatatlanná teszik a kúriai határozat elvi alapindokál felhozott, a Bp. javaslatának indoklásából merített, szerény nézetem szerint a fenti törvények előtt sem helytálló azt az elméleti álláspontot, mintha a végrehajtható — bátran mondhatjuk «jogerős» — büntetőparanccsal hiányoznék az az elvi alap, amely ellen az újrafelvétel irányul. A kúriai határozat szerint az újrafelvétel a büntetőparancs ellen fogalmilag is ki van zárva azért, mert az újrafelvétel megelőző tárgyalást és bizonyításfelvételt s ennek során történő ténybeli megállapításokat, bűnösségnek bírói megállapítását és elítéltet tételez fel, amelyek pedig — a kúriai határozat szerint — a büntetőparanccsal elő nem fordulnak. «Ha pedig nincs előző alapper, nincs mit újra felvenni», szól a kir. Kúria indoklása.

Ezzel szemben nem lehet kétséges, hogy újrafelvételnek fogalmilag akkor van helye, amikor a bűnösség kérdését büntetőjogi következményeiben is eldöntő jogerős bírói határozattal állunk szemben. Nem az a fontos, hogy ezt a határozatot milyenemű eljárás során hozta a bíróság, hanem egyedül az a döntő, hogy a bűnösség kérdésében jogerős bírói határozat keletkezett. Azt pedig, hogy jogerős büntetőparancs esetén e két fogalom: bűnösség bírói megállapítása és elítélt, maradék nélkül megvalósultak, a végrehajtó igazságszolgáltatásnak nap-nap után százszámra ismétlődő tényeivel szemben letagadni nem lehet. Hát nem «elítelt»-e az a sokszáz egyén, akiket a járásbírók mindegyike lépten-nyomon beutal a fogházba a jogerős büntetőparancsban kiszabott pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztésbüntetés kitöltése végett? S a kiszab-

bott pénzbüntetés, vagy az ezt helyettesítő szabadságvesztésbüntetés végrehajtása vajjon nem azért történik-e, mert a büntetéssel sújtottak, tehát elítéltek, bűnössége bírói megállapítást nyert? Íme, az életben a jogerős büntetőparancs nyomán megvalósulnak a bűnösség bírói megállapításának, az elítéltek, az újrafelvétel elvi alapjainak fogalmai. S az élettel szemben e fogalmak létesülését a bírói határozathozatalt megelőző kontradiktórius eljáráshoz, mint szülőkhöz kötni nem lehet, mert itt nem finom distinkcióról, hanem arról van szó, hogyha a törvényhozás a büntetőparancs bevezetésével a Bp.-ben — amint azt egyébként a Bp. 540. § 2. bekezdésében is megtette — s a büntetőparancs alkalmazási területének kiterjesztésével a Te.-ben, valójában azonban a II. Bn. 49. §-ában áttörte azt az alkotmányi alapelvet, hogy senkit a meghallgatása nélkül elítélni nem lehet, akkor a törvény alkalmazására és magyarázatára hivatott szervek le kell, hogy merjék vonni az alkotmányjogi alapelv eme áttörésének elvi és gyakorlati következményeit.

Igaz, hogy a büntetőparancs frazeológiája — ellentétben az ítéletével — nem mondja ki bűnösnek a vádlottat az elkövetett bűncselekményben, hanem annak elkövetése miatt «a terhelt ellen pénzbüntetést állapít meg», ami nyilván a fentemlített alkotmányjogi alapelv folyamánya s amely ma sem kifogásolható, mert ez az alapelv a szenvedett törés ellenére szabályként ma is fennáll. Frazeológia, szavak azonban még sem képezhetnek akadályt abban, hogy a jogerős büntetőparancs anyagi jogi hatásait, következményeit fel ne ismerjük!

Az elvi kérdésnek «de lege lata» is helyes megoldása a II. Bn. 49. §-án sarkallik. Ez a törvényhely a büntetőparancsnak a Bp. szerinti intézményét jellegében, jogerőre emelkedés szempontjából alapjában változtatta meg. A terhelt részéről a Bp. büntetőparancsával szemben tanúsított egyszerű passzív rezisztencia, a pénzbüntetés le nem fizetése, minden tevőleges megnyilatkozás nélkül, ipso facto megakadályozta a büntetőparancs jogerőre emelkedését, a jogerőhöz a terhelt oly formában történő kifejezett hozzájárulása volt szükséges, hogy a terhelt a pénzbüntetést 15 nap alatt megfizette legyen, ami a határozatban való megnyugvás szempontjából még a beismerésnél is több lévén, a Bp. büntetőparancsa — a terhelt részéről tanúsított abszolút indolencia esetét leszámítva — voltaképpen nem is üt rést a fentemlített alkotmányjogi alapelven. A II. Bn. a büntetőparancs jogerőre emelkedésének, végrehajthatóvá váltát felteteleit homlokegyenest megfordította. A terhelt részéről pozitív lépést, záros határidő alatt történő perorvoslat-bejelentést kíván meg a jogerőre emelkedés megakadályozására, a terhelt passzivitása a jogerőre emelkedést vonja maga után éppúgy, mint az ítéletnél, mégis azzal a különbséggel, hogy a büntetőparancsnál most már tényleg a terhelt meghallgatásának teljes mellőzésével. S miután a jogerőre emelkedés eme egymással homlokegyenest ellentétes feltételeit megvalósító tények: egyrészt a pénzbüntetés lefizetése, másrészt a perorvoslat bejelentésének elmulasztása — jelleg, de rendszerint lelki rugó tekintetében is egymással ellentétes tények, kétségtelen, hogy a II. Bn. a büntetőparancs intézményét lényegében változtatta meg, azt — a jogerő összes anyagi következményeinek már azelőtt is megvolt azonos-sága mellett — a jogerőre emelkedés feltételei tekintetében is a bűnösséget megállapító jogerős ítélettel teljesen azonosná tette; a Te. pedig e lényeges változáson átment büntetőparancs alkalmazási területét is fölötte kibővítette. Míg tehát a Bp.-nek a jogerőre emelkedés mikéntje szempontjából az ítélettől lényegesen elütő büntetőparancsával szemben esetleg indokolt is lehetett a újrafelvétel kizárása, ugyanez nemcsak elvileg, hanem tiltó törvényi rendelkezés hiányában «de lege lata» sem indokolt a II. Bn.-nek az ítélettel mindenben azonos jellegű és hatású büntetőparancsával szemben. A kir. Kúria ellenkező elvi döntésének e sorokban még nem érintett indokai ellen szólnak a következő érvek:

a) A Bp. indokolása, amely a büntetőparancsral szemben tényleg kizárja az újrafelvételt, szorosán a Bp. *törvényjavaslatához* tartozik, annak az indokolása. Ámde a javaslat által tervbevett büntetőparancsból, amely egyedüli perorvoslatként aktív lépést, nyolc nap alatt bejelentendő kifogást kívánt meg, nem lett törvény, mert az igazságügyi bizottság a miniszter javaslatára a javaslat szövegét a Bp.-ben utóbb törvényre emelkedett szövegre módosította s ezzel a javaslatban tervbevettől lényegesen eltérő büntetőparancsot hozott be a jogrendszerünkbe. Már pedig törvénné nem vált és attól lényegben eltérő törvényjavaslat indokolása a törvény helyes értelmezése szempontjából figyelembe nem jöhet.

b) Azt mondja a kúriai határozat indokolása, hogy a Te. a polgári eljárásban a büntetőparancshoz hasonló fizetési meghagyás intézményét azzal a rendelkezéssel egészítette ki, hogy az ellentmondással meg nem támadott fizetési meghagyásnak olyan hatálya van, mint a jogerős ítéletnek, ellene az általános szabályok szerint perújításnak van helye; s ebből azt a contrario következtetést vonja le, hogy miután ugyanaz a törvény, már mint a Te., a büntetőparancsra vonatkozóan az újrafelvétel tekintetében hasonló rendelkezést nem tartalmaz, ezt nyilvánvalóan nem is akarta. Eme érveléssel szemben először is utalni kell arra, hogy a hivatkozott tekintetben a Te. a Pp.-t abszolút semmivel sem egészítette ki, hanem annak 598. §-a 2. bekezdésében már meg volt rendelkezés *szó szerint átvette*; mindössze annyi történt, hogy az ellentmondás határidejét megrövidítette. Utalni kell másrészt arra, hogy a jogélet majd minden ágára kiterjedő Te. különböző jogágakra nyúló egyes részeinek alkotói, vagy alkotmánycsabb kifejezéssel elve: tervezői, egymással alkotói közösségben alig is állott különböző tényezők voltak s így a törvény egyes jogágazatai között mutatkozó diszharmóniából nem a contrario következtetéssel tudatos törvényhozói intencióra, hanem sokkal inkább ama átfogó szerv kellő működésének a hiányára lehet következtetést vonni, amely a törvény egyes részei közt az elvi egység megteremtésére volna hivatott.

A kir. Kúria határozatának okfejtésénél egyszerűbbnek, kézenfekvőbbnek, nemcsak az élet követelményeinek, de a méltányosan kiterjesztő irányú, helyes törvényt magyarázat szellemének is megfelelőbbnek látszik a fennálló törvény alapján is ellenkező álláspontot valló felfogásnak a következő megokolása: a büntetőparancsral szemben az újrafelvételt kizáró törvényi rendelkezés nincs, s miután a jogerős büntetőparancs *törvénytől* (II. Bn. 49. §, Te. 121. §) fogva a jogerős ítélettel minden vonatkozásban egy tekintet alá esik, a Bp.-nek az újrafelvételről szóló 21. fejezetében a jogerős ítéletről mondottak nyilvánvalóan a jogerős büntetőparancsra is alkalmazandók.

Mindezek alapján — szerény meggyőződéseim szerint — de lege lata is megállapítható s egyben sürgősen megállapítandó, hogy jogerős büntetőparancsral szemben újrafelvételnek helye van.

Dr. Kossow Imre.

A választási bíráskodás és a büntetőjog.*

A most vizsgált kérdés szempontjából elég egy negatív megállapítást tennünk akkor, amidőn ezen megoldási módokat kritikai szemmel akarjuk nézni. Ez a megállapítás pedig az első helyen említett taxatív rendszer kézenfekvő hiányosságára vonatkozik. Nincs és nem lehet casuistica, amely teljesen kimerítő volna, mert sajnos, de leleményesebb a jogszabály falán rést kereső törvénytörő igyekeve, mint a törvénytörő tisztes törekvése, amellyel fel akar sorolni minden elképzelhető jogsértő magatartást. Mivel pedig a taxatív rendszerrel szükségképpen együtt jár az, hogy csakis az a magatartás, cselekvés tekinthető érvénytelenségi oknak, amit a törvény kifejezetten annak nyilvánít, előáll az a tragikomikus helyzet, amire *Rosenthal* mutatott rá fanyar szellemességgel: hogy t. i. a törvény nem a jogsértő cselekmények *elkövetését*, hanem azok *megbüntetését* akadályozza meg.

Már pedig azok a jogrendszerek, amelyek az érvénytelenségi okok és a választási bűncselekmények között az azonosáig terjedő kapcsolatot állapítanak meg, szükségképpen a taxatív rendszer alapjaira kell hogy helyezkedjenek. Hiszen szerintük csak az lehet érvénytelenségi ok, ami bűncselekmény, a bűncselekmények pedig a büntetőjog általános elvei szerint taxatív vannak a kódexben megállapítva: nullum crimen sine lege. Ami azonban a büntetőjogban szinte közjogi kautela, az az érvénytelenség vonatkozásában csak tehetetel, ballaszt, amely a tehetetlenségig megköti az érvénytelenség kérdésében dönteni hivatott bíró kezét.

Azok közül a sokszor káros — sokszor csak különös következmények közül, amelyekkel ez a kapcsolatlétesítés jár, csak egy-néhányra kívánunk gyakorlati vonatkozásban rámutatni a következőkben.

A választás után elkövetett választási befolyásolás vagy áttekinthetőbben: a választás után megvalósított érvénytelenségi ok megkonstruálásának problémája az egyik, amit az 1925: XXVI.

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd 29. számban.

tcikk 149. §-ának 1. bekezdése játszi könnyedséggel old meg már ismertetett álláspontjából kifolyólag annak ellenére, hogy úgy elvi, mint gyakorlati szempontból helyesen megoldani ezt a kérdést talán nem is lehet.

«Választás után elkövetett érvénytelenségi ok»-nak nem lehet szabatosan nevezni ezt a kérdést, mert hiszen, amint pl. a választatóságnak a választás után való elvesztése sem tekinthető helyesen érvénytelenségi oknak, hanem csak és kizárólag a már elnyert tagsági képesség elvesztésének, úgy a választást sem teheti műértelemben érvénytelenné az az érvénytelenségi tény, ami a választás után merül fel. Ez legfeljebb a már elnyert, tehát érvényes választást feltételező tagsági képesség elvesztését eredményezheti vagy talán kívánatos volna, hogy eredményezze.

Ezt a gyakorlati kívánalmat kívánja szolgálni az angol jog, amely szerint a *treating corrupt practice*-ának tényálladékát kimeríti az is, ha az etetés-ítatás a választás után történt; ezzel magyarázható az, hogy *Leser* szerint a régi finn Landtag is fenntartotta hatáskörét az ülészak tartama alatt — vagyis a választás után — beállott érvénytelenségi okok tekintetében. Az 1907. január 26-i osztrák választási büntetőjogi törvény indokolása azonban már felfedezi az elvi nehézséget, amidőn — bár a kapcsolatot fenntartva — megállapítja, hogy a választás után elkövetett érvénytelenségi tény már nem mint speciális választási bűncselekmény, hanem mint a büntetőjog általános szabályai alá eső cselekmény lesz büntetendő.

Gyakorlatilag tényleg kívánatos volna *nem ugyan érvénytelenségi okká*, hanem a már érvényesen elnyert képviselői minőség elvesztését maga után vonó magatartássá minősíteni azt, ha a képviselő a választások lezajlása után jutalmaz, terrorizál stb., mert helyesen látta meg már *Rédei*, hogy a választási vesztegetések likvidálása igen sokszor a választások befejezése után következik be. Az ilyen magatartás pönalizálásának módja azonban nem az érvénytelenségi okká való nyilvánítás, mert helyesen állapította meg *Mohl*, «... dass das bereits richtig Geschehene kann dadurch nicht mehr ungültig werden».

Ezen az elvi nehézségen játszva átsegíti a magyar törvényszerkesztőt az érvénytelenség és a büntetőjog kérdése között praesupponált kapcsolat. A törvény 149. §-ának 1. bekezdése szerint: «aki a választót vagy hozzátartozóját ... becsületében sérti, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sujtja a miatt, mert a választó választói jogát nem gyakorolta vagy nem úgy gyakorolta...» (mult idő!!) stb., az büntetendő. Egyben azonban — tekintettel a 100. § 1. bekezdésének 2. pontjára — érvénytelenségi okot is valósít meg. Büntetőjogi szempontból — a választási etika nevében — üdvözlőnk kell a törvény rendelkezését, ugyanakkor azonban rá kell mutatnunk arra is, hogy ebből a tényálladékból érvénytelenségi okot konstruálni merőben helytelen.

Van azonban az 1925: XXVI. tc.-nek ezen a kapcsolaton sarkalló olyan intézkedése is, amelynek helytelenségét nem enyhíti az előbbihez hasonló kedvező mellékhatás.

A 148. § 1. bekezdésére hivatkozunk itt, amely szerint érvénytelenségi okot képez, ha a közhivatalnok «... hivatali hatalmával visszaélve, hivatali hatáskörébe eső cselekményével vagy ilyennek elmulasztásával...» stb. befolyásol.

A tényálladék — amint már többször megállapítottuk — az 1925: XXVI. tc.-ben elsősorban bűncselekményi. Ennélfogva a «nullum crimen sine lege» elvénél fogva azt az érvénytelenségi bíró sem tágíthatja. Ezért volt kénytelen a kir. Kúria az e tekintetben szószerint egyező 1899: XV. tcikk hatálya idején mandátummal megajándékozni azt a polgármester képviselőjelöltet, aki helypénz elengedésével, illetve annak ígéretével befolyásolt, és pedig megállapítottan nagy eredménnyel, azonban cselekménye nem volt érvénytelenségi okká minősíthető, mert a fennállott — és ezidőszert is fennálló — közigazgatási jogszabályok értelmében a helypénz elengedése *nem tartozik a polgármester hatáskörébe*. Minthogy pedig a jogállapot ezidőszert is ugyanez: a jelölt egyéni leleményességétől függ, hogy ki tud-e fürkészni a napjainkban elburjánzott jogszabályrengetegből egy oly jogosítványt, amely őt nem illeti meg — erről azonban a nagyközönség — iuris ignorantia non nocet — nem tud, ezt — különösen, ha köztartozáselengedésre vonatkozik — nagy sikerrel fel is használja, mint kortesfogást, majd az 1925. évi XXVI. tc. 148. §-ának 1. bekezdése biztos talaján állva átveszi a jól kiérdemelt mandátumot — mindezt a parlamenti erkölcs és választási etika nagyobb dicsőségére. (V. ö. erre a kir. Kúria 206/1902. számú ítéletét.)

A büntetőjoggal fennálló kapcsolat megkonstruálása azonban alaki vonatkozásokban is éreztette és érezteti hatását.

Mielőtt a magyar törvényhozás az egyedül helyes megoldást: a kir. Közigazgatási Bíróság bíráskodását választotta, a helyes szerv kijelölését nehezebbé tette az a probléma is, hogy a bíráskodó szervnek — akárcsak most az 1925: XXVI. tc. 128. § 1. bekezdése értelmében — büntetőszankciókat is kellett alkalmaznia. Erre való tekintettel pl. *Grecsák Károly* — a választási bíráskodás egyik magyar specialistája — éppen a közigazgatási bíróságot nem tartotta alkalmasnak a választási bíráskodásra. Az olasz *Sciotto Pinton* viszont csak politikai testületre — pl. a Házra — nem bízta volna a büntetőszankciók kiadását.

Eljárási vonatkozásban már inkább érvényesülhetnének büntetőjogi elemek, mert hiszen a büntetőeljárásban is közérdek részesül védelemben. Érdekesen azonban a választási perrendtartás inkább a polgári törvénykezés intézményeire támaszkodik, és ez különösen ott domborodik ki, ahol az eljárás jog tekintetében irányadó vagy kiegészítő subsidiarius jogforrást határozzák meg.

A kir. Közigazgatási Bíróság a közigazgatási bírósági eljárásban a büntetőeljárás több-kevesebb elemét érvényesíti ugyan, de még mindig nem annyit, amennyit ennek a jogterületnek par excellence közjogias jellege megkövetelne. Elége tekintetben pl. az *officialitus* elvének teljes hiányára utalunk.

A külföldi jogok álláspontja azonban szintén ehhez hasonló, amennyiben szinte egyhangúan a polgári perrendtartást jelölik meg mint subsidiarius jogforrást: így a német választási bíráskodási statutum 9. §-a, a porosz Landtagswahlgesetz 12. §-a, a cseh választási bírósági törvény 23. §-a stb.

Végző eredményünk tehát a következő: A választások érvénytelenségének és a választások büntetőjogi védelmének kérdése között elvi kapcsolat nincs, a választás nem az elkövetett választási bűncselekmény, mint ilyen miatt érvénytelen. A magyar tételejog ily értelmű felismerése teljesen hibás.

Gyakorlatilag sincs azonban előnye annak, ha az érvényességi és büntetőbíráskodást akárcsak a jogforrás tekintetében is összekapcsoljuk — sem az érvénytelenségi okok, sem a szerv — sem az eljárás tekintetében, az utóbbinál annnyival is kevésbé, mert hiszen a büntetőeljárás azon elveit, amelyek a választási bíráskodási perrendtartásban sikerrel érvényesíthetők, mint önálló közjogi perrendtartás elemeit is lehet szerepeltetni.

Ha pedig a hibás elvi felismerést nem mentik gyakorlati előnyök sem, akkor ki kell küszöbölnünk a tévedést előmozdító elemeket: mert a «Wahlprüfungsverfahren» valóban nem «Wahlstrafverfahren».

Dr. Goltner Dénes.

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

1. **Folyószámla** hitelezője annak egyes tételeit külön-külön nem követelheti, hanem csak a folyószámla-viszony lezárása mellett mutatkozó egyenleg érvényesítésére jogosult. A folyószámla tartalma által feltüntetett az a helyzet, hogy a legutolsó lejáratot megelőző esedékességek alkalmával a rendezés akként történt, hogy a folyószámla hitelezője az egyes váltók lejárati idején a váltókat a folyószámlán beváltotta, a tartozás összegét az adós terhére, az újított váltók leszámított értékét pedig javára írta, magábanvéve nem jelentette a váltókölcsön kiegyenlítését, és ekként a folyószámla a tételek s ellentételek szembeállítására folytán csak formailag mutatkozik olyannak, mint amely az adós terhére a kereseti követelésnek megfelelő tartozást nem mutat. Ha az adós az újított váltókat a legutolsó lejáratkor be nem váltotta, akkor már azoknak értéke az adós terhére számító egyenleg gyanánt maradt fenn, mely egyenleg összegét a hitelező a váltó alapján jogszerűen érvényesítheti. A folyószámlai viszony tartama alatt adott csekk-füzetek, postai befizetési lapok, váltóúrlapok, okmánybélyegek költségei, értesítési díjak, valamint a bizományi áruk elszállítása által és a folyószámla vezetésével felmerült költségek a fennálló szokás szerint, mint egyébként is a kölcsön igénybevétele körül felmerült költségek, az adósok terhére esnek. (Kúria 1924. febr. 8. P. VII. 6155/1932. sz.)

2. **Vétel.** Ha a megvett gép hiányai a használatba vétel után rövid idő múlva jelentkeztek, mégis a vevő arra való figyelemmel, hogy a hiányok közlése után az eladó a javítások elvégzését ígerte,

új alkatrészeket adott, amelyekkel a javításokat elvégeztette, abban a feltevésben lehetett, hogy a javításokra irányuló kísérletek sikerre vezetnek s az ügy békés megoldása s a vételügylet fenntartása érdekében a rendelkezésre bocsátástól eltekinthetett mindaddig, míg meg nem győződött, hogy a gépnek oly hiányai vannak, amelyek az eladó által ígért és teljesített javítások mellett sem lesznek helyrehozhatók s a kifogás és rendelkezérebocsátás előterjesztésére megszabott határidő csak ekkor kezdődött. (Kúria 1934. febr. 7. P. VII. 5612/1932.)

3. **A szolgálati viszony** időbeli korlátoltsága, meghatározott időre szóló jellege akkor sem változik, ha a felek a kikötött felfüggesztő feltételt elejtik, mert ebben az esetben a háromévi időtartamot az alkalmazásbavétel napjától kell számítani. (Kúria 1934. febr. 27. P. II. 5017/1933.)

4. **Tisztességtelen verseny.** Az alperes, aki készáruk eladásával foglalkozó férfi- és gyermekruhakereskedő, és aki az általa árusított gyári készítményű készruhákon kívül a nála raktáron tartott ruhaszövetekből, amelyek között angol szövet is akad, megrendelésre más önálló szabóiparosokkal is szokott férfiruhákat készíttetni, cégfelirataiban, áruin és levélpapírjain, annak dacára, hogy saját szabóműhelye nincs, «az Angol szabóhoz» kitéltet használja, mégpedig olyan módon, hogy az «Angol szabó» szövegrész kiemelkedő nagy betűi mellett az «az» névelő és a «hoz» rag jelentékenyen kisebb betűkkel van feltüntetve. Az alperesnek a fenti eljárása a Tvt. 2. §-ában körülírt tisztességtelen verseny cselekmény tényálladékát kimeríti, mert a szóbanforgó hirdetés egyrészt valótlan, másrészt pedig megtévesztésre alkalmas. (Kúria 1934. febr. 13. P. IV. 1920/1933. V. ö. Hj. Dt. 25., 169.)

5. **A hitbizományi birtokos** a hitbizomány jövedelmével szabadon rendelkezhetett, azt tehát felvenni jogosult volt, s azzal, hogy az őt megilletett jövedelmet nem a jószágigazgató illetményeinek a kiegyenlítésére fordította, a jószágigazgató személyes adósává nem vált s a hitbizomány alkalmazottját a hitbizományi javakban való működéséért megillető járandóságaiért továbbra is csak mint a hitbizomány hasznélvezője maradt kötelezett. (Kúria 1934. febr. 15. P. II. 3809/1933.)

6. **Kényszer.** Az adóssal szemben a törvényben biztosított joglépések alkalmazásba vételének kilátásba helyezése jogellenesnek nem tekinthető, az ellene megtehető joglépések esetleges fogatbavételét az addig adós gyanánt ugyan nem szerepelt, de saját személyében nem is fenyegetett feleségével való vonatkozásban sem lehet jogellenes fenyegetésnek minősíteni. Az utóbbinak azt az eljárását tehát, hogy a per alapjául szolgáló váltót aláírta, nem jogellenes kényszer, hanem ama meggonddolás következményének kell tekinteni, hogy ezzel a férjét fenyegető bűnvádi eljárást elhárítja, vagy esetleg cselekménye súlyát kisebbíti. (Kúria 1934. febr. 21. P. VII. 4155/1932.) H. D.

Szemle.

— **A kir. Kúria 65. sz. polgári jogegységi döntvényének indokolása** annyira világos, aránylag csekély terjedelme mellett oly kimerítő és meggyőző, hogy ahhoz a jogegységi tanács elé terjesztett kérdés szemszögéből hozzátenni való nincs.

A kérdés feltevésénél fogva nem került eldöntés alá és így nyitva áll az a kérdés, megítélhető-e baleseti kártérítésképpen az a várható jövedelememelkedés, amely a károsultat nem jogszabály vagy szolgálati szerződés, hanem másféle jogügylet alapján illette volna meg.

A döntvény indokolásából arra kell következtetni, hogy adott esetben a kir. Kúria ennek megítélése elől sem zárkóznék el. Az indokolás szerint:

«A vagyoni kár . . . azzal a különbözettel egyenlő, amely a károsult vagyoni állapotának — e határozat eldöntési körében a károsult kereseti viszonyainak — a kárát előidéző

tény előtti és utáni összehasonlításából adódik . . . Hazai jogunk szerint eltérő forráshely hiányában azt az okozatosági láncolatot, amely végeredményében a sérült munkaképességének a csökkentéséhez vezet, a baleset megindítja ugyan, de szükségképpen nem rekeszti be. Az tehát, hogy a jövedelemtöbblet csupán a balesetet követő időben jutott volna a sérült vagyontörvénybe, nem akadályozza, hogy annak az egyenértéke a sérült részére az 1874:XVIII. tc. alapján járó kárként megítéltesse».

Ezen elvi álláspont mellett anyagi jogi szempontból közömbös kell hogy legyen, hogy a várható későbbi jövedelememelkedés a károsultat milyen jogcímen illeti meg.

Sz. Zs.

— **Jugoszláv jogászok látogatása Bulgáriában.** A jugoszláv jogászok népes csoportja ez év július havában Szófiában adta vissza azt a látogatást, amelyet a múlt évi pozsonyi pánszláv jogász-kongresszus után a bolgár jogászok Belgrádban tettek. Az ünnepélyes ülésen megjelent az igazságügyi tárcát is betöltő *Georgijev Kimon* miniszterelnök is, aki különös melegséggel üdvözölte a jugoszláv jogászokat. Az ünnepélyes ülés a legszívélyesebb atmoszférában folyt le, *Avramov* bolgár és *dr. Politeo* jugoszláv felszólalók beszédeikben a jugoszláv-bolgár barátságot és megértést hangsúlyozták. *Dr. Josif Fadencheht* a bolgár törvénykezésben érvényesülő szokásjogról, *dr. Dragoljub Arangyelovits* pedig a jugoszláv polgári törvénykönyv tervezetének házasság- és örökjogi rendelkezéseiről tartottak előadásokat. *Georgijev Kimon* miniszterelnök a vendégek tiszteletére ünnepélyes bankettet adott, amelyen maga is felszólalt. Felszólalását a bolgár rádió is közvetítette. Beszédében különösen aláhúzta a bolgár és jugoszláv népek közötti békés megértés szükségességét. A többi felszólaló is mind hangsúlyozta a két nép közötti közeledés fontosságát. K. J.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Irodát átvenne, esetleg betársulna, vagy irodavezetést vállalna fiatal ügyvéd. «Kivételes szorgalom és képesség» jelígre a kiadóba.

649

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI ÚJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest. IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

Köszöntő.

Huszonöt sorsteljes esztendő mult el azóta, hogy Önök utoljára jártak ebben az országban. A nemzetközi jog, a világháborúnak ez az első áldozata még nem gyógyult fel sebeiből, és a jövődőlés, hogy a háborúk a *jus gentium* fejlődésének határkövei, eddig még nem bizonyult valónak. Sok országban a jog maga is elvesztette eredeti jelentését; nagyratörő és öntelt emberek vagy önző csoportok könyörtelen, erőszakos hatalmának lett áruhájává, egy örökké változó társadalmi morálnak az állam által elismert szabályai helyett. Más országok még ragaszkodnak a jog hagyományos eszméjéhez, de mert nemcsak a matematikában lehetetlen egyenlőtleneket egymással összeadni, a kölcsönös megértés alapfeltétele sincs meg. Így hát bizony kevés a remény a nemzetközi jog komoly fellendülésére.

A háború után kötött szerződések, egyezmények és megállapodások mivel sem cáfolnak rá erre a szomorú kilátásra. Nem lehet kétséges ugyan, hogy Hugo Grotius mondása: *pacta sunt servanda* még mindig fennáll, mint a nemzetközi jog alapja, de nemzetközi végrehajtó szerv hiányában megoldatlanul marad a kérdés: ki fog dönteni, ha nemcsak a tudósok véleménye tér el egymástól, hanem a Hatalmak sem tartják be az általuk aláírt egyezményeket? Igaz új «élőlény született»: a Nemzetek Szövetsége, de ez a csecsemő komoly konfliktusok esetén veszedelmesen tehetetlen a nemzetek közötti ellenségeskedések vadonában. Jóllehet, még kora gyerekkorát éli, mégis valahogy emlékeztet bennünket a germán strófa aggyastánjára:

Auf dem Dache sitzt ein Greis
Der sich nicht zu helfen weiss.

Igaz ugyan, hogy nemzetközi ítélőszékek és döntőbíróóságok eredményesen foglalkoznak kormányok vitáival és magánemberek igényeivel, de amikor az ítélet végrehajtására kerülne sor, igen gyakran kitűnik, hogy a francia mondás: *sans le gendarme le juge serait un pauvre sire* a nemzetközi bíróságok bíraira is áll. Mindez azt mutatja, hogy az auspiciumok, amelyek között Önök találkoznak, nem különösen kedvezőek és hogy a nemzetközi atmosféra aligha kevésbé feszült ma, mint volt egy negyedszázaddal ezelőtt.

Az utolsó Budapesti Értekezlet óta sok minden megváltozott itt is és másutt is, de vendégeink iránt érzett őszinte baráti érzésünk nem változhatott meg. Egy a háború előtti területének egyharmad részére összezsugorodott Magyarország az, amely Önöket meleg üdvözlettel fogadja, de a békeszerződés minden kegyetlensége sem volt képes elnyomni azoknak a magyar jogászoknak a szellemét, akik ma is a jog alkotmányos és demokratikus fejlődéséért küzdenek, a polgári szabadságjogokért, amelyek a jog létét és érvényesülését biztosítják, és — last not least — a nemzetek kölcsönös megértéséért, ami a nemzetközi jog legvégső biztosítéka. Ez a hetilap, amely Magyarország legrégebb jogi folyóirata, igen kedves kötelességének tartja, hogy munkatársainak és olvasóinak szöszölője legyen és a mi idegen látogatóinknak szívből kívánjon eredményes munkát — és élvezetes pihenést.

Amikor mindenekelőtt angol vendégeinkhez fordulunk, reméljük, hogy nem bántjuk meg ezzel az Értekezlet nem brit résztvevőit. Legfőképpen Nagybritannia az, amely saját határai között példát állít fel arra, hogy miképpen lehet különböző nemzetek szembenálló érdekeit összeegyeztetni és amelytől segítséget és részvételt lehet remélni a nemzetközi jog háború utáni újjáéleszté-

A Welcome.

Twenty five fateful years have passed since your last visit to this country. International Law, the first victim of the World War, has not yet recovered from its wounds; and the prophecy that wars will mark the development of the *Jus Gentium* has unfortunately not yet come true. In many countries Law itself has lost its original meaning; instead of representing the formulation of an ever-developing social morality recognised by the State, it has become a painted veil for the disguise of brutal power recklessly exercised by ambitious and self-conceited individuals or selfish cliques. Certain countries still cling to the traditional idea of Law; but combinations of unequals being impossible, not only in mathematics, the very basis of a mutual understanding is lacking. Hence there is at present but little hope for a real growth of International Law.

Treaties, pacts, agreements made after the War do not disprove this sad conclusion. There can be no doubt that the dictum of Hugo de Groote, «*Pacta sunt servanda*», still holds good as the foundation of all International Law; but in the want of an international executive the question remains unsettled: who shall decide when not only doctors disagree, but Powers are unfaithful to the pacts they signed? It is true that a new «living thing has been born»: the League of Nations; but this babe in the wood of international hostilities is dangerously powerless in cases of serious conflicts. Although still in the prime of life, it strangely reminds us of the old gentleman in the German rhyme:

Auf dem Dache sitzt ein Greis
Der sich nicht zu helfen weiss.

It is true that international courts and arbitral tribunals are efficiently dealing with governmental disputes and private claims; but when it comes to the execution of judgements, it very often appears that the French adage: *Sans le gendarme le juge serait un pauvre sire*, applies to the judges of international tribunals as well. All this shows that the auspices under which we meet are not particularly favourable, and that international atmosphere is hardly less overcharged than a quarter of a century ago.

Many things have changed here and elsewhere since the last Budapest Conference; but there can be no change in our sincere feelings of friendship for our guests. It is a Hungary reduced to one-third of its pre-war area that bids you a hearty welcome; but all the hardships of the Peace Treaty have failed to affect the minds of the Magyar Lawyers, who still stand for the constitutional and democratic development of Law, for civic liberties safeguarding the existence and execution of Law, and — last not least — for the mutual goodwill between nations as the ultimate guarantee of International Law. This legal weekly, the oldest of juridical reviews in Hungary, considers it a most pleasant duty to act as the mouthpiece of her contributors and readers in expressing their best wishes for the successful work and pleasant recreation of our foreign visitors.

In turning more especially to our English guests we hope not to hurt the feelings of the non-British attendants at the Conference. It is chiefly Great Britain, showing by example within her own boundaries how to reconcile the conflicting interests of different nations, from whom aid and support for the post-war revival of

sének munkájában. Nemcsak azért, mert Nagybritannia igaz képviselője az igazságosság és méltányosság szellemének, mindkettő elengedhetetlen lévén a nemzetközi jog fejlődése szempontjából, hanem azért is, mert Nagybritannia úgyszólván kinőtt már a szűk látókörű nacionalizmusból és népének közvéleménye az őszinte pacifizmusnak, vagyis a nemzetközi jog alapfeltételének eszméjét fejezi ki. Az államtudomány angol művelőinek, mint Harold Laskinak, Hugh Daltonnak és sok másnak sikerült a szuverénitás értékébe vetett hitünket megingatni és a brit dominiumok által élvezett függetlenség világosan mutatja azt az utat, amelyet a civilizált világnak követnie kell, ha nem akarjuk magunkat egy új háború szörnyű borzalmainak kitenni. Egy nemzetiséget sem érhet sérelem, ha Nagybritannia áll az élen és a többi követi őt.

Amikor ennek a lapnak a nevében őszinte örömmel köszöntöm az Értekezletet, csupán csak annak a reményemnek bátorodom kifejezést adni, hogy a tárgyalások és határozatok méltók lesznek az internacionalizmusnak ahhoz az igaz szelleméhez, amelyet Európa sok részében a nemzeti önzés és butaság vétkeinek bűnbakjává tettek meg.

Vámbéry Rusztem
a Jogtudományi Közlöny szerkesztője.

A nemzetközi jog föllendülése.

Írta: dr. Jacobi Andor ügyvéd.

Számos, reánk magyarokra különösen fájdalmas csalódás dacára szilárd meggyőződésünk, hogy a nemzetközi jog emelkedésben van. Feltűnő, hogy aránylag oly kevés szerző vesz tudomást arról a tényről, hogy a nemzetközi jog fejlődése a jogfejlődés egyik leggazdagabb forrását nyitja föl előttünk, úgyszólván kiegyenlíti azt a hátrányt, amelyben a társadalmi tudományok a természettudományokkal szemben azáltal vannak, hogy utóbbiak a kísérlet gazdag ismeretforrása fölött rendelkeznek, míg az előbbiek számára ez el van zárva. A nemzetközi jog fejlődési szakáiban a legkényelmesebb lehetőségünk van arra, hogy egy jogrend keletkezését és fejlődését közelről, közvetlenül megfigyelhessük. Ez egyéb jogterületek tekintetében nincs megadva. Abban a helyzetben vagyunk, hogy közvetlenül figyelhetjük meg, hogy az államok, melyek egymással szemben oly függetlenségben állnak, amilyen ebben a vegytiszta alakjában az egyes emberi egyedek tekintetében az őskor semminő időszakában, amely a tudomány által utólag rekonstruálható, nem állapítható meg, egymással való kapcsolataikat és vitáikat hogyan intézik el s az elintézést hogyan szabályozzák, illetve hogy kísérlik meg szabályozni, ezideig államfölötti szankciók híján. Teljes függetlenség, ha másként nem megy, az ultima ratio, a háború, ezek voltak rövid idővel ezelőttig, úgyszólván tegnapig, a nemzetközi jog alapelvei, melynek be nem vallott jelszava az volt, hogy: Macht geht vor Recht. Tehát harc ezen a téren is. A létért való küzdelem brutális alakja, amely a XIX. század nagy pozitivistáinak népszerűsítői útján a félműveltek közkincsévé lett. És éppúgy, mint ahogy a harc fogalma az osztályokra mint élet-szabály teljesen hamis petitio principii által lett kiterjesztve, éppen úgy a multban s a jelenben számos elméleti művelője volt és van a nemzetközi jognak, akik abból a tényből, hogy a nemzetek tegnapig, a nemzetközi jogban többé-kevésbé a háborúhoz ragaszkodtak, abból azt az elvet vezették le, hogy a háború a nemzetközi jogi élet alapelve és vezérszabálya kell hogy maradjon. Ez éppoly hamis, mint az osztályharc elve. Amiért valami most úgy van, nem kell így maradnia: az erkölcsi haladás épp abban áll, hogy az ember az ős ösztönök fölé emelkedik, azokat, amennyire lehet, visszanyomja és legyőzi.

A nélkül, hogy túlzottan rózsaszínű szemüvegen át néznők a világot, nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az a felfogás, hogy az önsegély a főeszköze nemzetközi jogi kérdések elintézésének, nem csupán mostantól fogva tekinthető túlhaladott álláspontnak. A nemzetközi viták békés elintézésének nagy eszméje a két hágai békeértekezlet (1899. és 1907.) által létrehozott egyezményekben mint ünnepélyes és tételes jogszabály nyert polgárjogot a nemzetközi jog területén. Ettől az időponttól fogva az összes civilizált államok részéről ünnepélyesen elismert jogszabálya a nemzetközi jognak, hogy az államok közötti viták, elsősorban békés tárgyalások, barátságos közvetítés és választott bírósági eljárás útján

International Law may be expected. Not only because Great Britain is the true representative of the spirit of fairness and justice, both being indispensable for the growth of International Law, but also because Great Britain has practically outgrown narrowminded Nationalism, and by the public opinion of her population expresses the idea of sincere pacifism, that is, of the very basis of all International Law. English writers on politics like Harold Laski, Hugh Dalton, and many others, have succeeded in shaking our belief in the value of sovereignty; and the independence that the British Dominions enjoy clearly points the way which the civilised world has to follow if we are not to face the super-horrors of another War. No nation will risk prejudice if Great Britain is taking the lead and the rest are following suit.

Offering a sincere welcome in this paper to the Conference, I will also venture to express the hope that your discussions and resolutions may prove worthy of that true spirit of internationalism which in many parts of Europe has become a scapegoat for the sins of national egotism and stupidity.

R. Vámbéry
Editor of the Jogtudományi Közlöny
(Juridical Review).

L'essor du Droit des Gens.

Par Dr. André Jacobi avocat.

Malgré tant de déceptions, particulièrement douloureuses pour nous autres Hongrois, nous restons fermement convaincus de l'avènement du droit des gens. Il est curieux combien peu d'auteurs se rendent compte du fait que le progrès du droit international nous fournit une des sources les plus abondantes de l'évolution du droit en général, voire même qu'il compense le désavantage des sciences sociales par rapport aux sciences physiques qui, par l'expérimentation, disposent d'une documentation richissime, fermée à tout jamais à celles-là. Or, les différentes phases du développement du droit des gens nous offrent une manière commode d'examiner de tout près les origines et les changements successifs d'un ordre juridique, ce qui ne nous est pas possible dans d'autres domaines de la jurisprudence. Nous pouvons voir, de nos propres yeux, comment les peuples qui, entre eux, jouissent d'une indépendance introuvable dans cette forme pure en aucune des époques primitives, reconstruites par la science, règlent leurs rapports et leurs différends, et comment ils règlent ou tâchent d'enréglementer les solutions, sans l'existence de sanctions surétatiques. Une indépendance complète et, au cas de besoin, l'ultima ratio, la guerre, étaient naguère, pour ainsi dire hier encore, les principes fondamentaux du droit international dont la devise non avouée était: La force prime le droit. Donc, lutte, ici comme ailleurs. La forme brutale du «struggle for life», devenu, sous l'influence des vulgarisateurs des grands positivistes du 19e siècle le bien commun des gens de demi-culture. Et de même que l'idée de la concurrence vitale fut étendue aux classes sociales, par une pétition de principe archifausse, il y avait et il y a encore beaucoup de théoriciens du droit international qui, du fait que jusqu'hier les peuples avaient dans la majorité des cas recours à la guerre pour régler leurs différends, tirent la conclusion que la guerre doit être et rester le principe fondamental et la norme du droit des gens. Cela est tout aussi faux que le principe de la lutte des classes. Le fait qu'une chose existe aujourd'hui d'une certaine façon ne veut pas dire qu'il en sera toujours ainsi. Le progrès moral consiste justement dans la faculté de l'homme de s'élever au-dessus de ses instincts primaires, de les refouler et les dominer.

Nous pouvons, sans nous leurrer d'illusions trompeuses, constater que la conception d'après laquelle les voies de fait constituent le moyen principal pour régler les questions d'un ordre de droit international est dépassée, et l'est non seulement de nos jours. La grande idée du règlement pacifique des problèmes internationaux fut incorporée dans le droit des gens, par les conventions créées des deux congrès de paix à La Haye en 1899 et 1907. Depuis ce temps, il est une norme de droit international, solennellement reconnue de tous les pays civilisés, que les différends entre Etats doivent être réglés, avant toute autre mesure, par la voie de négociations, par médiation et par procédure arbitrale. L'établissement de la

intézendők el. Az állandó választott bíraskodás megalakítása Hágában, amelyet ez értekezleteknek köszönhetünk, örökké fénylő világítótorony marad a nemzetközi viszonyok óceánján, amelynek hullámai az évezredek során számtalan érdekek, mozgalmak és ellenmozgalmak által korbácsoltnak. Gyakran találkozunk e két világkonferencia munkáját illetően a lebecsülés nyilatkozataival és azok jelentőségét csak később fogják a maga teljességében elismerni. És mégis, a hágai világkonferenciákon becikkelyezett nemzetközi jogszabályok idővel a népek együttélésének oly szilárd alapelveivé fognak sűrűsödni, hogy államfölötti szankciók nélkül is biztos lehet azok betartását várni. A haladásnak menete épp az, amelyet a nemzetközi jog területén szerencsére oly közelről figyelhetünk meg: az eszme fellép, önként elfogadásra talál, végül általánosan követett életszabállyá sűrűsödik.

A hágai egyezmények mintegy nyitányát képezik a nagy zeneműnek, amely a Népszövetségi szerződésben lépett életbe. A döntő tény az, hogy az összes civilizált államok túlnyomó többsége a nemzetközi jog egy alakszerű okmányában ünnepélyesen elismerte és kijelentette, hogy a nemzetek együttműködésének kifejlesztése érdekében és a végből, hogy a béke és biztonság biztosítsák, szükséges, hogy bizonyos kötelezettségek vállaltassanak a tekintetben, hogy nem fognak a háború eszközéhez nyúlni és ... hogy a nemzetközi jog szabályait szigorúan be fogják tartani.

Ünnepélyesen ki lett tehát jelentve, hogy a Népszövetségben egyesült hatalmak bizonyos keretben elhatározási szabadságukról a háború tekintetében lemondanak, a nemzetközi joghoz alkalmazkodnak és az igazságot fogják uralkodó elvvé emelni. A Népszövetségi paktum képezi azt az archimédesi pontot, amelyből a törvényt nem ismerő erőszak világa sarkaiból kiemelhető, és csakis ebből. Amíg a Népszövetség fennáll, minden igazságtalanságnak félnie kell attól, hogy a nemzetközi jog tribünjére idézik és ott arra kényszerítik, hogy számadást adjon. A leigázás és igazságtalanság panaszai nem csupán a sajtóban, amelyet többé-kevésbé guzsba is lehet kötni, kereshetnek menedéket. A nemzetközi jognak egy hatalmas tribünje lett felállítva és ezen a tribünön azok, akiké csupán a hatalom és nem a jog is, defenzívába lesznek szorítva. Kis praktikákkal, a rutin ravaszságaival és fogásaival a jog győzelmét el lehet tolni, de nem lehet végleg meghiusítani. Hogy ez a tribün felállított, amelyen a nagy küzdelmek nemzetközi jogi alapon vitetnek, a nemzetközi jog fellendülésének egyik csúcspontja. A Népszövetségi paktumban elvállalt lefegyverzési, valamint az a kötelezettség, hogy mindegyik népszövetségi tag függetlensége és területi épségével szemben minden támadástól tartózkodni kell, a nemzetközi jognak pozitív szabályai, amelyek a föllendülés további mértőföldkövei. A Népszövetség minden tagja érdekelve van minden másik tag területi épségében és függetlenségében. A semlegesség fogalma teljesen átfordult. A nemzetközi jog valósággal forradalmcsíttatott, mert a 11. cikkben meg van állapítva, hogy minden háború, vagy háborús fenyegetés, tekintet nélkül arra, hogy valamelyik népszövetségi tag közvetlenül fenyegetve van-e vagy sem, az egész szövetséget érdeklő ügy és a szövetség mindazon rendszabályokat kell hogy foganatba vegye, melyek alkalmasak arra, hogy a népek békéjét hathatósan fentartsák.

Az egyezmény fő büszkesége azonban a 12. cikk, mely szerint a tagok, ha közöttük oly viszály támad, amely szakítást idézhetne elő, azt vagy választottbíróági elintézés, vagy a Tanács vizsgálata alá viszik és megállapodnak abban, hogy semmi körülmények között nem nyúlnak a háború eszközéhez előbb, mint három hónappal a választottbírák ítéletének kihirdetése, illetve a Tanács jelentésének megtétele után.

A részleteket itt nem tárgyaljuk. Minden kétségen felül marad, hogy a Népszövetségi paktum beláthatatlan horderejű nemzetközi jogi alapelvek kodifikációjának gazdag kútforrása. Még csak két cikkre akarunk utalni. Az egyik a 18. cikk, amely szerint minden jövőben alkotandó nemzetközi megállapodás érvényéhez szükséges, hogy a Népszövetség titkárságánál bevezetessék és amint lehetséges, azokat nyilvánosságra kell hozni. A 19. cikk, amelynek jelentőségét nem lehet túlbecsülni, megállapítja azt a lehetőséget, hogy szerződések utólag revízió alá vétessenek.

Mint látjuk, a szomorú 1919-es év annyi balfogás, igazságtalanság és téves döntés mellett, amelyek reánk különösen fájdalmasok, a nemzetközi jog kodifikációjának területén a legnagyobb

Cour d'Arbitrage de la Haye restera un phare éternel sur l'océan des rapports de droit international, océan dont les flots furent fouettés pendant des milliers d'années par d'innombrables intérêts, mouvements et réactions.

Et pourtant, les normes de droit international adoptées à La Haye ne manqueront pas de s'évoluer à des principes définis des relations des peuples, de sorte que, même sans une sanction suprétatique, on pourra s'attendre à ce que les nations s'y accommodent. La marche du progrès, dont l'observation immédiate nous apparaît comme une trouvaille scientifique heureuse, est justement ceci: l'apparition de l'idée, son acceptation volontaire et son épanouissement à une règle de vie universellement acceptée.

Les conventions de La Haye furent en même temps l'ouverture de la grande composition créée en l'Acte de la Société des Nations. Le grand fait décisif est que la majorité prépondérante des pays civilisés reconnu et déclara, dans un document formel du droit international, «que pour développer la coopération entre les nations et pour leur garantir la paix et la sûreté, il importe d'accepter certaines obligations de ne pas recourir à la guerre et... d'observer rigoureusement les prescriptions du droit international...»

Il fut donc déclaré d'une manière solennelle que les puissances réunies dans la Société des Nations renoncent, entre certaines limites, à leur liberté d'action en ce qui concerne la guerre, qu'ils observent les prescriptions du droit international et qu'ils veulent faire régner la justice. Le Pacte forme le point d'Archimède, l'unique point duquel le monde de la force sans loi pourra être soulevé. Autant que la Société des Nations existera, toute injustice devra craindre d'être appelée à la tribune du droit international et obligée de répondre de ses actes. Ce ne sera uniquement la presse, d'ailleurs si facile à influencer, où les opprimés et les persécutés pourront adresser leurs plaintes pour obtenir de publicité. Une grande tribune du droit des gens est érigée et sur cette tribune ceux qui n'auront pour eux que la force, sans le droit, seront relégués en défensive. Il est possible, par des subterfuges et des tours d'artifices, de reculer la victoire de la justice, mais non pas de l'éviter pour toujours. Le fait que cette tribune fut élevée, pour que des luttes y soient menées sur la base du droit international, constitue l'apogée de l'essor de ce droit. L'obligation de désarmement et celle de sauvegarder l'intangibilité et l'indépendance des membres contre toutes attaques, acceptées dans l'Acte, contiennent de règles positives de droit international qui marquent une autre étape de cet épanouissement. Chaque membre de la Société des Nations est intéressé dans l'inviolabilité et l'indépendance de l'autre. La notion de la neutralité subit une transformation radicale, le droit international est révolutionné, car l'Article 11 stipule que toute guerre ou toute menace de guerre, dùt un des membres être menacé directement ou non, constitue une affaire intéressant la ligue entière, et celle-ci devra prendre toutes mesures susceptibles de sauvegarder efficacement la paix du monde.

La partie la plus éclatante de l'Acte entier reste pourtant l'Article 12, aux termes duquel les membres, s'il s'élève entre eux un différend susceptible d'entraîner une rupture, le soumettront soit à la procédure de l'arbitrage, soit à l'examen du Conseil, et ils conviennent qu'en aucun cas ils ne doivent recourir à la guerre avant l'expiration d'un délai de trois mois après la sentence des arbitres ou le rapport du Conseil.»

Nous n'entrerons pas dans les détails. Il est hors de doute que l'Acte de la Société des Nations constitue une source abondante de droit international codifié. Nous ne mentionnerons ici que deux autres Articles. L'un, l'Article 18, stipule que toute convention internationale conclue à l'avenir devra, pour devenir obligatoire, être enregistrée par le Secrétariat de la Société des Nations et publiée par lui aussitôt que possible. D'autre part, l'Article 19, dont l'importance ne pourrait être assez soulignée, fournit la possibilité d'une révision ultérieure des traités.

Comme nous l'avons vu, la funeste année de 1919, pleine de tant d'erreurs, d'injustices et de décisions erronées, douloureuses surtout pour nous ici, nous donna pourtant un des plus grands accomplissements dans le domaine du droit international codifié. Une comparaison rapide de la littérature y relative du 17e siècle, des oeuvres de Grotius ou d'un de ses disciples, et des conventions de La Haye ou de l'Acte de la Société des Nations suffit pour nous indiquer l'étape franchie depuis ces manifestations de naguère qui

teljesítmények egyikét hozta meg, úgy, hogy elegendő egy röpke pillantás a XVII. század nemzetközi irodalmára, Grotius, vagy valamelyik tanítványának műveire és azok szembeállítására a hágai egyezményekkel vagy a Népszövetségi paktummal, hogy érzékeltetjük a nagy távolságot, amely az előbbi, végeredményben csupán elméleti megnyilatkozások és a kodifikált pozitív nemzetközi jogszabályok között fennáll.

Divat lett a Népszövetséget és a nemzetközi jogszabályokat lenézően kezelni és arra utalni, hogy brutális erőszak még mindig döntő és hogy a Népszövetség lassan mozog és elhatározásaiban tétova. Számos jogász éli ki magát e rosszindulatú bírálatban és nem gondolja meg, hogyha a Népszövetség még gyöngye és fejlődésben levő tekintélyét, a kodifikált nemzetközi jogot aláásni segítünk, a törvényt nem ismerő erőszaknak és a jogtalanságnak leszünk segítő társaivá. Gyűlölet és erőszak ösztönök; az igazságosság eszközét mint egy palántát kell megóvni és fejleszteni. A Népszövetség kétségtelenül reformra szorul, de reform és nem destrukció legyen a jelszó.

A Népszövetségi egyezmény a háborút lehetőleg kikapcsolni igyekezett. Állandó nemzetközi bíróság felállítását is tartalmazza, amely hivatva van arra, hogy az összes vitákban, amely a tagok között előfordul és amelyek választott bírósági elintézésre alkalmasak, ítélkezzék. Ez a bíróság a Népszövetségi közgyűlés 1920. december 13-i határozatával tényleg életre hivatott és felállítására óta a tételes nemzetközi jog fejlesztésén dolgozik.*

De a bíróság illetékessége azokra az ügyekre korlátozódik, amelyet a felek alkalmilag, vagy vonatkozó szerződések folytán eléje terjesztenek. A bíróság statutumainak 36. cikkében foglalt általános záradék, valamint az 1928. évi Acte Général az állandó bíróság felhívását megkönnyíti. Azonban a háborúnak mint a nemzetközi jog eszközének eltörlése nem a Népszövetségi egyezmény és a nemzetközi állandó bíróságra vonatkozó határozatok és megállapodások hanem a nemzetközi jog további fejlődésének során az ú. n. Kellog—Briand-egyezmény, vagy Párisi Egyezmény által történt meg.

Francia és amerikai kezdeményezés alapján a civilizált államok többségét képező hatalmak alakszerű ünnepélyességgel kijelentették és megállapodtak abban, hogy eljött az idő, hogy a háborúról, mint a nemzeti politika eszközéről lemondjanak és hogy kölcsönös viszonylataik minden változtatását kizárólag békés eszközökkel keressék.

Az emberiség fejlődésében sohasem hoztak határozatot és kötöttek egyezményt államok között, amelyek jelentősége a Kellog—Briand-paktummal egyvonalba helyezhető volna. E paktum Párizsban, 1928. augusztus 27-én kötöttetett. Örökké emlékeztető nap. A szerződés úgy ahogy áll, bizonyára még nem jelenti a valóságban a háborúnak eltörlését. De gondoljuk meg: ha egy állam oly ünnepélyes szerződések, mint a Kellogg-paktum és a Népszövetségi egyezmény megsértésével folyamodik háborúhoz, mily visszhang és mily ellenhatás következik ily magatartásra és pedig a tételes nemzetközi jog alapján, nem csupán idealisták által hirdetett erkölcs nevében. Mindig megmarad a Népszövetség nagy tribünje, amelyen a támadónak és szerződészegzőnek a Népszövetség írott törvénye ellen elkövetett bűnét szemébe lehet vágni.

Oly korszakban élünk, melyben az emberi ész és annak vívmányai lebecsültetnek és az ösztönös és irracionális elemek dicsőítetnek. E mögött nagyrészt lelkiismeretlen demagógia húzódik meg. Az ú. n. reálpolitikusok a fentiekben csupán nagy vonásokban körvonalazott nemzetközi jogi eredményekkel szemben csak gúnyos mosolyt mutatnak. Ez ne tévesszen meg bennünket. Mi ebben az országban évszázadok óta szokva vagyunk ahhoz, hogy fennállásunk leghathatósabb eszközéül a jogot tekintjük. Így tanította ezt a haza bölcse: Deák Ferenc. Ennélfogva a nemzetközi jog e példátlanul fontos eredményeinek destrukcióját elutasítjuk magunktól és készek vagyunk arra, hogy annak továbbfejlesztésében résztvegyünk. Csak a jog eszméjétől, amint az a nemzetközi jog ragyogó emelkedésében megnyilatkozik, várjuk sérelmeink jóvátételét és sebeink behegesztését.

après tout n'étaient que des doctrines, jusqu'aux normes positives du droit international codifié de nos jours. Il est à la mode actuellement de tâcher de diminuer le rôle de la Société des Nations et des normes du droit international et de démontrer que la force brutale continue à régner, que la Société des Nations soit difficile à mettre en mouvement et que ses résolutions soient dilatoires et vagues. Beaucoup de juristes pensent ainsi, sans considérer que s'ils aident à saper les fondements de l'autorité encore faible et en développement de la Société des Nations et du droit international codifié, ils ne font que porter secours à l'injustice de la force sans loi. Haine et violence sont des instincts primitifs; l'éclosion de la justice exige d'être sauvegardée et aidée comme celle d'une plante. Sans doutes, la Société des Nations a besoin de réformes, mais le mot d'ordre doit être sa réforme et non pas sa destruction.

L'Acte de la Société des Nations essaya d'éliminer la guerre, autant que possible. Il prévoit la création d'une Cour Permanente de Justice Internationale pour le règlement de tous litiges qui peuvent se produire entre les membres et qui sont susceptibles d'être réglés par arbitrage. Cette Cour permanente fut effectivement constituée par la résolution de l'Assemblée en date du 13 décembre 1920 et depuis ne cessa de travailler sur le développement du droit des gens positif.*

Pourtant, la compétence de la Cour est restreinte aux cas soumis par les parties par occasion ou d'après les traités. La clause générale de l'Article 36 ainsi que l'Acte général de l'année 1928 facilitent considérablement l'appel à la Cour permanente. Néanmoins, l'élimination de la guerre comme voie de recours du droit international fut décrétée définitivement non pas par le Pacte de la Société des Nations ou par les résolutions concernant la Cour permanente de Justice Internationale, mais bien, lors de l'éclosion successive du droit des gens, dans le Pacte Kellog-Briand ou Pacte de Paris.

Sur l'initiative française et américaine la plupart des pays civilisés déclarèrent et publièrent d'une façon solennelle que le temps était venu de renoncer à la guerre comme moyen de la politique nationale et de régler leurs rapports réciproques exclusivement par des moyens pacifiques.

Jamais, au cours de l'évolution de l'humanité, aucune décision ne fut prise et aucun accord entre Etats ne fut signé qui aurait égalé en importance le Pacte Kellog-Briand. Ce Pacte fut conclu à Paris le 27 août 1928. Date pour jamais memorable. L'accord, tel qu'il est, ne signifie pas encore l'abolition de la guerre en fait.

Mais on devrait prendre en considération que si un Etat, après avoir rompu des contrats tellement solennels comme le Pacte Kellog ou l'Acte de la Société des Nations, procède à une guerre, quelle répercussion et quelle réaction doivent suivre une conduite pareille, réaction, bien entendu, basée sur le droit international positif et non pas sur la seule morale prêchée par des idéalistes. La grande tribune de la Société des Nations subsistera, et l'agresseur qui rompt les accords y sera accusé de son crime contre la loi écrite du droit des gens.

Nous vivons à une époque qui n'estime selon leurs mérites ni l'intelligence humaine ni les accomplissements de celle-ci, et qui élève au piédestal tout ce qui est instinctif et irrationnel. Pour la plupart, ces tendances cachent une démagogie irresponsable. Les politiciens qui prétendent se soucier des réalités n'ont pour les résultats acquis par le droit international, sommairement esquissés ci-dessus, qu'un sourire ironique. Cela ne devrait pas nous induire en erreur. Nous autres, ici, nous sommes habitués, depuis des siècles, à nous servir du droit comme du moyen le plus efficace de notre existence. C'est ce que nous avait enseigné le sage de la nation, François Deák. Nous repoussons donc l'idée de détruire ces résultats extrêmement importants du droit des gens, et nous déclarons prêts à coopérer à l'évolution dans la direction commencée. C'est uniquement de l'idée du droit, comme elle se manifeste dans l'essor éclatant du droit international, que nous attendons la guérison de nos blessures.

* Et devant cette Cour on ne pourra pas invoquer la non-existence des règles pour la solution d'une question soumise à elle. Voir Art. 38. al. 3. des Statuts.

* És eme bíróság előtt nem lehet hivatkozni arra, hogy valamely kérdésben nincs jogszabály. Lásd Statutuma 38. §. 3. pontját.

International Arbitrations and their limitations.*

By F. A. Váli, Dr. Jur. (Budapest), Ph. D. (London.)

The administration of justice in the intercourse of States, generally called International Arbitration,¹ fulfils a double task: directly it serves to settle disputes of an international character, indirectly it contributes to the development of customary international law, and thus by enlarging this sphere of law again adds to the strength of the rule of justice and peace within the international community. If one only considers the work done by the Permanent Court of International Justice during the thirteen years of its existence, it must be well-nigh clear that this all-important international Court has carried out its task in both respects as indicated above.

These twofold results of the activity of international Courts, and the relative successfulness of their work — in comparison with other less auspicious aspects of international life and organisation — would naturally demand a further extension of their field of activity. On considering such a postulate one is necessarily driven to face the obstacles of an extension of international judicial authority, that is, the existing limitations of international arbitrations.

The foremost obstacle to a judicial settlement of international disputes was, for a considerable time, the absence of what is called «obligatory» arbitration between States in contradistinction to facultative or *ad hoc* arbitrations. Whereas in the former case States undertake to submit a certain class of their disputes to the decision of the Judge, in the latter, they only resort to this method of settlement whenever they please to do so.

It is not with this aspect of the limitations inherent in present-day treaties of arbitration we are concerned now. It seems that these limits are less important now than used to be before the World War. Although the jurisdiction of International Courts is still far from being «obligatory» in the true sense of the word,² there exists a very close system of arbitration treaties practically between all civilised States providing for obligatory judicial proceedings in certain classes of international disputes. First of all, there is the so-called «Optional Clause», attached to the Statute of the Permanent Court which has been signed and ratified by forty-two States up to now. This Optional Clause relates to the acceptance of the compulsory jurisdiction of the Permanent Court in conformity with Article 36, paragraph 2, of the Statute which Article we shall have to consider in full detail.³

* Fenti cikk összefoglalása: A nemzetközi bírászkodás határai. Írta: dr. Váli Ferenc. A nemzetközi bírászkodás két fontos feladatot tölt be: egyrésztől nemzetközi viszályokat old meg, másrésztől fejleszti a nemzetközi jogot. Ezért működésének kiterjesztése fontos feladat. A kiterjesztés akadályai gyanánt jelentkezik az az irányzat, mely szerint az államok vonakodnak «fontos»-nak tekintett érdekeiket bírósági döntés alá bocsátani. Továbbá általános az a felfogás, hogy csak «jogi» jellegűnek jelzett vitákat lehet döntőbírói eljárásra utalni.

A nemzetközi jog hézagai, a viták politikai jellege, valamint a nemzetközi törvényhozás hiánya szerepelnek indokul a nemzetközi bírászkodás kiterjesztésével szemben. Viszont minden jogágazatnak vannak hézagai és azok az általános jogelvek alapján mindenkor, a nemzetközi jogban is, betölthetők; nem lehet elválasztani a politikai természetű vitákat a jogi vitáktól a nemzetközi életben. A törvényhozás hiánya valóban fontos érv és tényleg gondoskodni kellene arról, hogy elavult szabályok, igazságtalan helyzetek megváltoztathatók legyenek a nemzetközi jog terén. Ezért kellene a nemzetközi bírászkodást olyan irányban kifejleszteni, hogy bizonyos esetekben a szigorú jog szabályainak félretételével az igazságosság és méltányosság (ex aequo et bono) szerint ítélhessenek a nemzetközi bíróságok.

A nemzetközi bírászkodás vélt határai tehát részben helytelen következtéseken alapulnak, másrésztől azonban okot szolgáltatnak arra, hogy a nemzetközi bíróságokat sok esetben az eddiginél is nagyobb hatáskörrel ruházzuk fel.

¹ Arbitral Tribunals are judicial bodies called to decide upon *ad hoc* cases or a specially predetermined set of cases, whereas a Court of Justice consists of a permanent body of judges and has been established irrespective of the number and character of cases brought before its jurisdiction (such as the Permanent Court of International Justice). Since, according to the writer's view, the difference between these two branches of international judicial bodies only consists in their form of composition and function, and there is no fundamental difference as to their method of administering law, «arbitration» as mentioned in this article relates to every kind of international judicial bodies.

² Most of the arbitration treaties can be denounced, the working of the arbitration machinery is often made dependent on various restrictive conditions. The real «obligatory» arbitration, in its true meaning, could only be established by an international act of a legislative character. Nevertheless these present-day treaties or conventions for compulsory arbitration denote a vigorous development in comparison with the optional system introduced by the Hague Conventions of 1899 and 1907.

³ Most of the signatures of the Optional Clause are largely diminished in their value by the fact that important reservations have been made by the signa-

By most of the pre-war arbitration treaties disputes involving «vital interests», «honour» or «independence» of one of the contracting States were excluded from the scope of arbitral procedure, and generally it was left to the discretion of the State concerned whether it judged its «vital interests», «honour» or «independence» affected by the dispute in question. Thus the interested State was made the sole judge of whether it was bound or not in a particular case to submit the dispute to arbitration thereby degrading the value of the whole agreement and using it as a shibboleth of arbitrariness.

In the post-war period reservations as to vital interests, etc., were generally dropped. Instead of these reservations we find a more elaborate system of restrictions. Already the arbitration treaties concluded under the aegis of the Hague Conventions for Pacific Settlement contain an idea of discernment between «political» and «legal» disputes, Article 16 of the Convention of 1899, and Article 38 of the Convention of 1907, laying down that:

«In questions of a legal nature, and especially in the interpretation or application of international conventions, arbitration is recognized by the signatory Powers as the most effective, and at the same time the most equitable, means of settling disputes which diplomacy has failed to settle.»

This idea found expression in practically all instruments of arbitration created after the War. For instance, Article 13, paragraph 1, of the League of Nations Covenant provides that:

«The Members of the League agree that whenever any dispute arise between them *which they recognise to be suitable for submission to arbitration* and which cannot satisfactorily settled by diplomacy, they will submit the whole subject-matter to arbitration.»⁴

Nevertheless, and very fortunately, the competence of the Permanent Court has not been thus restricted, Article 14 of the Covenant providing: «The Court shall be competent to hear and determine *any dispute* of an international character which the parties thereto submit to it.»⁴

The Statute of the Court similarly leaves open its optional jurisdiction to *any* dispute whereas the compulsory jurisdiction (as accepted by the signatories of the so-called Optional Clause) does not even include all disputes of an alleged legal character. In order to elucidate this point we have to quote hereafter full text of Article 36 of the Statute:

«The jurisdiction of the Court comprises all cases which the parties refer to it and all matters specially provided for in Treaties and Conventions in force.

The Members of the League of Nations and the States mentioned in the Annex to the Covenant may, either when signing or ratifying the protocol to which the present Statute is adjoined, or at a later moment, declare that they recognize as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other Member or State accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all or any of the classes of legal disputes concerning:

- a) the interpretation of a treaty;
- b) any question of international law;
- c) the existence of any fact which, if established, would constitute a breach of an international obligation;
- d) the nature or extent of the reparation to be made for the breach of an international obligation.

The declaration referred to above may be made unconditionally or on condition of reciprocity on the part of several or certain Members or States, or for a certain time.

In the event of a dispute as to whether the Court has jurisdiction, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Accordingly it must be clear that the obligatory jurisdiction of the Permanent Court under Article 36 only comprises «legal» disputes, and not all such disputes but only those enumerated in

stories for the sake of their freedom of action. It is well to mention here that Hungary belongs to the category of those few States which signed the clause without any reservation whatsoever.

⁴ Italics are the author's.

the said Article. Otherwise it seems well-established that the enumeration of Article 36 as to «legal» disputes is only illustrative and not exhaustive.

All other post-war arbitration treaties refer to «legal» disputes or disputes as to «respective rights», and other disputes. This differentiation is being upheld by a great number of writers⁵ and is, in the meaning of many Governments, identical with a differentiation between grave issues and trivial matters, the former being often baptized as «conflicts of interest». Nevertheless none of the authors has been, as far, able to show a clear line of distinction between these alleged two classes of disputes. It is not suggested that it may be impossible to draw a line of distinction between disputes having different characteristics, but as long as such a line is not perceptible, the differentiation cannot logically stand. And the danger exists thereby that under the pretext or cloak of such an alleged — and perhaps non-existent — distinction controversies may be withdrawn from a judicial decision and settlements based on law and justice may be excluded admitting in its place the rule of force and injustice.

Arguments in favour of such a classification are, in brief, the following:

1. International law is still an undevelopped system of law, its domaine of positive rules is still in a state of infancy, many of its principles are debatable and accordingly it has many gaps. It has been also submitted that in the case of gaps, that is, if there should be no proper rule of international law to be applied to a specific case, the tribunal will be compelled to give an award of *non liquet*.⁶

This argument can hardly stand. There are gaps in every system of law and these gaps are being constantly filled out by a creative function of the judge based on general principles of law and equity. No arbitral Court has ever pronounced a *non liquet* in the history of international arbitration and the whole problem of gaps seems to be resolved by Article 38 of the Permanent Court's Statute providing that this Court shall also apply «the general principles of law recognised by civilized nations».⁷

2. Further it has been alleged that there are disputes between States which are political in their character for the reason that they affect such interests of the State which cannot be submitted to a decision of a number of individual judges.

It is hardly possible to determine from this point of view which controversy is political or not. In fact every international controversy is political and it depends on the relative importance of the subject-matter as well as on the general line of diplomatic relations existing between the respective countries, whether a dispute affects high politics or not. This argument, as set out above, is nothing less than the revival of the timehonoured clause as to vital interests, and is, in fact, tantamount to an expression of mistrust in regard to international arbitrations in general.⁸

3. A further — and in our mind the only weighty — argument against general justiciability of international disputes refers to the lack of an international legislature which may be authorized to change the law whenever it has become obsolete, oppressive or

unjust with regard to one of the interested States. Writers point out that in such case the Court will be bound to apply the existing law and will not be able to adjust the controversy caused by an anomalous or unjust situation or rule of law.⁹

The writer of these lines fully adheres to this latter argument as offered by the existing state of affairs within international law, nevertheless he thinks that this is rather an argument in favour of an extension of the judicial power to resort under certain circumstances to equitable and reasonable adjustments of the law.

As to the question of general justiciability of international disputes one may formulate the view that naturally any claim raised before an international tribunal (or any other tribunal) must be backed by a rule of law; a claim found to be wrong, either because the alleged rule of law did not apply or for reasons of fact, must fail, and so must a claim which was not even based on an alleged legal principle. From this point of view every dispute is justiciable.¹⁰

If a claim is not justified under strict law but is otherwise equitable or morally just, the Court may still protect such an interest when it has the faculty to decide the case *ex aequo et bono*.

In many a case arbitral tribunals have been empowered with such a competence.¹¹ In certain cases where an arbitral body is to decide not on what the law is between the parties, but on what the law ought to be (*jus constituendum*), for instance, when a frontier has to be delimited (not when the tribunal has to rule where the actual frontier is),¹² such a right to decide *ex aequo et bono* is conferred upon the Court by the very character of its task.

It seems most desirable that international tribunals, first of all the Permanent Court should be given the power to pronounce on certain questions where not the strict law is to be applied, but, on the contrary, the law is to be modified. There are numerous examples in municipal law where Courts of Justice deal with similar questions and carry out a quasi-legislative function, as in industrial disputes, in disputes as to the apportionment of common property, agrarian reforms, etc. A Court, with its refined instinct towards equitable adjustments of interests, is often a more appropriate body for such a task than the legislature itself. Since in international law a formal legislative organ is lacking, it seems even more appropriate that some of its prerogatives should be conferred upon the judiciary.

The codification of the principle of change in international law is to be found, *inter alia*, in Article 19, the «sleeping beauty» of the League of Nations' Covenant. This Article has never been applied and hardly can it be put into effect without proceedings before an impartial Court of Justice having the authority of its own traditions and the confidence of Governments and Nations.

It is thus highly desirable that, on the one hand, alleged unreal limitations of the international judiciary should be given up, on the other hand, international arbitration should be allowed

⁹ See especially *Hostie*, op. cit. where he says: «La guerre juste... est un mal affreux. Mais la paix injuste est un mal plus grand.»

¹⁰ A similar view is expressed in the very authoritative Opinion of M. Hammarström, the Registrar of the Permanent Court, submitted to the *Institut de Droit International* and printed in the *Revue de Droit Int. et de Législ. Comp.*, 1928, p. 90. There he says: «A mon avis, il est possible de résoudre n'importe quel conflit international, soit d'après ce qui est juste, soit d'après ce qui est opportun. Les solutions de la première espèce sont du domaine des juridictions internationales; celles de la seconde sont du ressort des instances de médiation, de nos jours dites «de conciliation». Dans ce sens, tout différend est «justiciable»; il ne dépend que de la volonté des parties de le soumettre ou bien de le soustraire à un règlement judiciaire, y compris l'arbitrage dans le sens des conventions de La Haye.»

¹¹ Thus Article 38, paragraph 2, of the Statute of the Permanent Court offers this means of settlement to parties which may agree thereto. Article 15 of the Italian-Swiss Arbitration and Conciliation Treaty of September 20th, 1924, contains following, outstanding provision, the first of its kind: «Si l'une des Parties n'accepte pas les propositions de la Commission permanente de conciliation ou ne se prononce pas dans le délai fixé par son rapport, chacune d'elles pourra demander que le litige soit soumis à la Cour Permanente de Justice Internationale. Dans le cas où, de l'avis de la Cour, le litige ne serait pas d'ordre juridique, les Parties conviennent qu'il sera tranché *ex aequo et bono*».

¹² Very characteristic in this regard is the award of superarbitrator Marsh in the dispute between Italy and Switzerland concerning the tracing of the frontier round the Alpe Cravairola (1874) where he pronounced: «... se gli arbitri (avessero) la facoltà di dirigersi dietro considerazioni de mera convenienza... (egli) non estirebbe nel dire che la sovranità e la proprietà dell'Alpe (dovevano) essere accordate alla Svizzera», but since they were only authorized to «risolvere la questione secondo i principi dello stretto diritto», the disputed territory had to be awarded to Italy. *La Fontaine*, *Pasicrisie internationale*, 1900, pp. 201—209.

⁵ Almost the whole literature on international arbitration is somewhat concerned with this question. Amongst recent contributors to this problem see: *Visscher*, *Justice et Médiation internationales*, *Revue de Droit Int. et de Législ. Comp.*, 1928, p. 41; *Hostie*, *Différends justiciables et non-justiciables*, *ibid.* 1928, p. 263; *Verzijl*, *La classification des différends internationaux*, *ibid.* 1925, p. 742; a brilliant and fully exhaustive exposition of the whole question to be found in *Lauterpacht*, *The Function of Law in the International Community*, 1933, a book written in favour of the general justiciability of international disputes.

⁶ Cp.: *Trendelenburg*, *Lücken im Völkerrecht*, 1870; Sir John *Fischer Williams*, *Chapters on Current International Law*, 1929, p. 50; *Verdross*, *Die Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft*, 1926, pp. 69—75.

⁷ This provision has since been formally adopted by many arbitration treaties, but, in our view, it must be materially valid and obligatory for the judge whenever there is no proper rule of international law to be applied to the question.

An other expression of the same idea, apparently under the influence of the Swiss Civil Code, has been endorsed in Article 5 of the German-Swiss Arbitration Treaty of December 3rd, 1921, which provides that: «Soweit in einzelner Falle die vorstehend erwähnten Rechtsgrundlagen Lücken aufweisen, entscheidet das Schiedsgericht nach den Rechtsgrundsätzen, die nach seiner Ansicht die Regel des internationalen Rechtes sein sollten.»

⁸ A similar argument was put forward by M. Titulesco in the well-known Hungarian-Roumanian dispute concerning the Agrarian Reform in Transylvania during the proceedings before the Council of the League on September 17th, 1927, when he opposed the Hungarian proposal to put the whole dispute before the Permanent Court on the grounds that it affected the social order in Roumania and could not be submitted to judicial decision.

to make up in a certain way for the tragical deficiency of international law, the lack of an organised legislator. The extension of the judicial function within the international community is the most useful, if not the only, way to attain the maximum for what a system of law can hope: justice and peace.

We do not suggest that judicial procedure can be a unique panacea for the settling of international controversies, but, at the same time, we have to adhere to the view that *vincula juris* are less cumbersome or oppressive than other means of pression which States may inflict to each other.

In honour of the I. L. A. Conference we publish the abstracts of the articles of this issue in English.

The Gold Clause in the European Legal System.

By Dr. Ernest Liebmann Advocate.

After commemorating the late Dr. Bernard Sichermann, as the most prominent representative of Hungary at former Conferences, the writer deals with the American legislation of 1933. He shows how under that legislation the problem of gold clauses outgrew its special limits, and how the sacrifice of a central rule of justice in compliance with economic emergency, hitherto unparalleled in the history of law, was effected. Thereby the entire system of law, based on the principle *pacta sunt servanda*, was degraded to the position of a handmaid of economy in the Baconian sense.

In face of this situation the Conference, in its capacity of protector of legality, will assuredly promulgate a resolution. Europe has not followed America in this path.

Although the morals of debtors seem also seriously impaired, and there are no remedies against defaulting States; although exchange systems and restrictions show a bewildering variety; Europe, with slight exceptions, has held fast to the principle quoted above.

After informing the Hungarian public of the present situation in the greater European States, the writer refers to the well known judgement of the House of Lords in the case *Feist v. Intercommunale* and its powerful influence upon decisions of German and Hungarian Courts. Dealing with numerous law suits about German dollar bonds it is stated that the intentions of the parties have been duly considered in all these judgments. Hungarian Government orders and recent decisions of our High Court, although severe exchange restrictions are still in force and the capacity of paying of our borrowers has greatly decreased, were able to maintain the validity of undertakings in gold exchange before the period of restrictions; but they furnish means at the same time to protect debtors against ruinous consequences of their previous indebtedness.

* * *

On International Combines from the Legal Point of View.

By Dr. László Nádas, Advocate, late Councillor of Ministry.

All those who lay stress on the regulation of international combines must necessarily endeavour to render possible the international execution of international law as to obligations and of judgements relating thereto. There is no reason why the law of cartels, which properly speaking is part of the law of obligations and companies, should be especially regulated. With regard to the suggestion made at previous meetings of the I. L. A., that the rules of the interpretation of public policy differing in various countries should be unified, the author thinks that this is unnecessary, not only for the reasons already mentioned, but because the respective laws are in any case identical. The author awaits the protection of the legal interests of combines and trusts primarily from the general establishment of international treaties of reciprocity, and he hopes that abuses will be abolished by re-establishment of economic freedom and of free international intercourse.

* * *

Remarks on the Legal Solution regarding the Settlement of International Debts.

By Dr. Ernest György, Director of the National Association for the Protection of Creditors.

The solution of the difficulties regarding the settlement of international debts, which in our days may truly be termed a burning question, is closely connected with the international problems of the law of insolvency. The conclusions of both the International Conference of the Hague and of the meetings of the International Law Association show that, although all admitted the great disadvantages resulting from the lack of mutual arrangements between the nations as to the settlement of insolvencies, no uniform views have been adopted even in principle on this important question; this being due to the wide differences prevailing between the English and the Continental legal views. It would indeed be of the utmost practical importance to create organisations and legal provisions facilitating the settlement of debts, rather than to solve the questions of bankruptcy.

According to experiences in this respect in recent years, it is of paramount importance that the creditors of the individual countries should combine into uniform organizations. These bodies called to represent the creditors should be recognised by international conventions, and proper privileges should be secured to them for the purpose of receiving information, controlling the estates of the debtors and enforcing the principle of equal treatment of creditors.

This solution would also mean an advantage for the debtors, inasmuch as the bodies described would appear as parties called to negotiate and bring about arrangements with them. In view of the fact that the settlement of debts will presumably involve agreements running for long periods, such bodies of creditors will have a truly important task to perform.

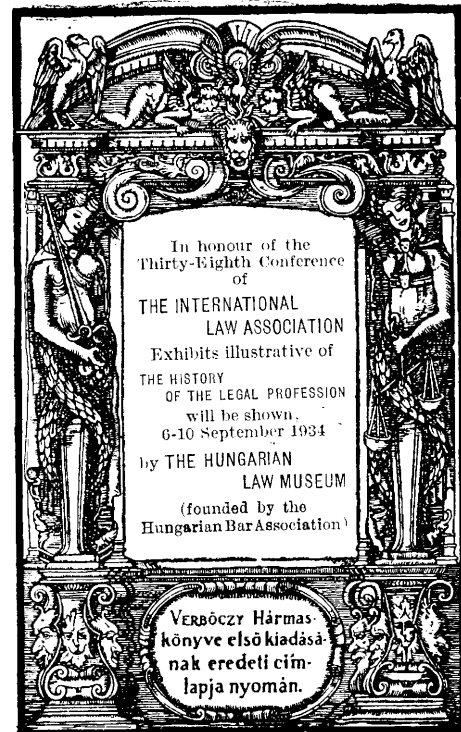
* * *

England and the Question of Codification.

By Dr. Géza Admeto, Advocate.

The legal system of England differs widely from that of the Continent. One of the chief differences is that England has not adopted codification as a legal institution, and thus the independence of the administration of justice from the executive is secured, apart from other constitutional guarantees. Any parliamentary and accordingly constitutional government is bound, as a rule, to have a trustworthy majority. This majority must pass every Bill presented by the government, which may therefore present Bills of Law to shape and direct the whole administration of justice in accordance with its own desires and political ends. In that way such Bills become apparently Acts of Parliament (Statutes), but in reality they are merely administrative orders. Yet the courts must apply them, because they possess the formal validity of statutes. Burke is right in saying that bad laws are the worst kind of tyranny. This is much more obvious in the case of an unparliamentary and accordingly unconstitutional government. England, by securing the independence of the judiciary from the executive, has escaped this peril.

What, then, is the law of England? a Continental lawyer might ask. The law of England is the *common law* and the judge-

made law. The common law is an organic thing that has grown up from very small beginnings in tribal days, *and its spirit is still operating.* The common law is a vast ever-green tree whose branches and leaves are the reported law decisions — the *judge-made law* — together with the statute law *prepared* in the spirit of the common law and *added to it.* Under this vast ever-green tree, whose branches and leaves exhale the spirit of freedom, the English people live.

But in any parliamentary and accordingly constitutional state the State powers must be counterbalanced. How is the judiciary counterbalanced? By means of entirely independent judges, the high-spirited bar and the jury, and by *their coordinated and cooperative working.*

Az aranykikötés Európa jogrendjében.

A Nemzetközi Jogi Egyesület Budapestre egybehívott konferenciája e napokban kezdődik. A napirend egyik pontja «Fizetések aranyban és külföldi pénz nemekben». A kitűzés egymagában igazolja, hogy a kérdés jóformán az egész világot érdekli, és azt hiszem, hogy ennek állandó szemmel tartása nélkül helyes úton el nem indulhatunk. Lapunk ily tudatban már egy év óta fokozott figyelmet tulajdonított ezen joganyagnak, úgy belföldi¹ mint külföldi² vonatkozásaiban és néhány hónappal ezelőtt közölte néhai dr. Sichertmann Bernát nagyérdékű emlékiratát a magyar dollárzáloglevelek jogi helyzetéről az amerikai Gold Repeal Resolution után. Mély fájdalommal nélkülözzük őt, mint a magyar jogászságnak e téren is leghivatottabb képviselőjét a konferencia ülésein, ahol nevének ragyogó emlékét híven fogjuk őrizni.

Lapunk az Egyesület nehéz munkájából a jelen szerény kérések közt ezúttal is kiveszi részét és folytatólag vázlatosan ismertetni kívánja annak 1934. évi fejleményeit a magyar olvasó részére.

I. Úgy érzem, hogy a közismert 1933. évi északamerikai törvényhozás a jogtudományt alapvető új feladatok elé állította. A kötelmi jog egyik részletkérdésének látszó az a probléma, hogy az aranyban kikötött szolgáltatást ezek után miképp teljesítse az adós: az egész jogrend sorsdöntő kérdésévé vált, sőt a baseli Comité m. é. szeptember 1-én kelt nyilatkozata azt a civilizáció alapjaival hozza összefüggésbe,³ az északamerikai szenátus egyes tagjai pedig a nemzeti becsület kérdését látták benne.⁴

A konferenciának tehát ma nézetem szerint elsősorban abban az alapvető kérdésben kellene állást foglalnia, hogy bár döntően fontos vagy annak vélt gazdasági előnyökért vagy jobbnak vélt gazdasági rendért fel lehet-e áldozni a mindenkori jogrendet? Mert azt hiszem, abban minden jogász egyetért, hogy a mai jogrend még mindig — bár nem tudjuk meddig — a szerzett jogok tiszteletére, a «pacta sunt servanda» elvére van alapítva, ezen elvvel áll és bukik. Eddig nem is láttunk törvényt, amely a gazdasági szükségállapot «emergency» érdekében oly jogrendi áldozatot hozott, mint az 1933. és 1934. évi amerikai törvények. A Gold Repeal Resolution után még kétségek állottak fenn az amerikai bíróságok álláspontja tekintetében, de ezek ma tudvalevően eloszlottak, legalább is északamerikai belföldi vonatkozásukban.⁵ A Supreme Court általánosságban kijelentette, hogy az emergency módot ad új hatalmi eszközök igénybe vételére (use of new powers).⁶ Az 1934. január 30-i Gold Reserve Act bőven is élt e lehetőségekkel, amidőn kimondta, hogy eddig a Federal Reserve Bankok kezén levő aranyra vonatkozó minden igény az államra száll és ennek őrizetébe kerül rudak alakjában; új aranypénzt többé nem vernek és a régi érmék a forgalomból kivonatnak; magánegyén aranyat csak ipari célra tarthat, de semmiféle fizető eszköz (currency) aranyra nem váltható át, s az Elnök állapítja meg bizonyos mozgó határok közt a dollár aranyértékét. Luce képviselő nem ok nélkül nevezte halottleveleknek a belföldi forgalomra nem szánt gold certificateket, melyeket a Federal Reserve Bankok a kincstártól kaptak.

Ezzel a törvénnyel tehát betetőzést nyert ott az a legislatio, amely a hitelezőt az effektív arany vagy aranyérték iránti követelésétől végleg és kártalanítás nélkül megfosztotta. Viszont jellemző az a tartózkodás, amely a nem amerikai adós aranytartozásának prejudikálni nem akar (kivéve bizonyára, ha magát az amerikai törvényeknek alávetette); sőt a Gold Reserve Act (Sect. 3.) szerint az aranybirtoklás tilalma csak az Egyesült Államok kontinensére terjed, amiről a Gold Repeal Resolution hatályának korlátaira is lehet analog következtetést vonni. Amerika tehát ezen törvényekkel egy korszakot zárt le, amely után újabb ítéletek meglepetést alig hozhatnak. Kétségtelen, hogy az arany értékmérő szerepét ez a törvényhozás nem szüntette meg, mert hiszen a mai és a jövőbeli dollár értéke is bizonyos arany mennyiséghez van és lesz kapcsolva, de «established from time to time» és a törvény kizárja, hogy a hitelező jogot alapíthasson magának egy korábbi értékarány alapján való követelésre. A szerződő felek ily természetű értékbiztosító autonómiája tehát megszűnt, de a dollár értékének szűkebb határok közti fixírozásával a bizonytalanság is enyhült, amelynek tartama alatt üzletet kötni nyugodtan alig lehetett.⁷ A jogrend tehát Amerikában Bacon, vagy a középkori teológusok szójárásával élve a gazdasági rend «handmaid»-je, «ancilla»-ja, eselédleányává fokoztatott le. A régi jogászok szemében ez rettenetes eredménynek tűnhetik fel és mit szólna ehhez Thering,⁸ ki szerint «die Verteidigung des angegriffenen Rechts von Seiten des Berechtigten ist nicht bloss eine Pflicht gegen sich selbst sondern auch gegen das Gemeinwesen». Viszont minden erőszakhoz lehet indokolást találni, amely azt a jog palástjával ruhazza fel; tágabb ruhadarab pedig, mint az «emergency» nem igen található.⁹

II. Mult év október havában már foglalkoztam a mult év júniusi amerikai törvényhozásnak európai hatásával (l. 2. a. jegyz.). Ma a konferencia megnyitása előtt nagyon érdemesnek látom e hatást tovább vizsgálni. Úgy látom, hogy e két kontinens tradícióbeli különbségei e téren is mély nyomokat hagynak. Az európai egyén a renaissance és a reformáció kora óta — de Angliában már sokkal előbb, századról-századra gyarapodott jogaiban és érvényesülési lehetőségeiben. A világháború óta rohamos gyorsasággal vesznek el egymás után e jogok és félő, hogy oly korszak felé közeledünk, melyet C. Maclair «n'ont oublié aucune forme de la servitude» szavakkal jellemez.¹⁰ Hogy ez a servitude szükségszerű-e, azt mi ma még eldönteni nem tudjuk, két világnézet harcának közepén. Az állami szuverenitás túltengése Európában is vezetett már az amerikaival hasonló jogfosztásokhoz, bárha mindezek egy átmeneti állapot vigaszával takartattak. Jogfosztás természetesen a hitelező oldalán, szabadabb mozgás az adós oldalán, amely az adósbörtöntől elvezetett a behajtásnak időlegesen teljes tilalmáig. Európa képe tehát az ú. n. «adósmorál» szempontjából semmivel sem jobb, mint Amerikáé és történelmi humor van Roosevelt elnök június 1-i azon messagejében, amelyet az európai hadi adósságok ügyében a kongresszushoz intézett «Mindent elkövettünk — mondja — hogy adóssainkat vállalt kötelezettségeik szentségéről meggyőzzük»...¹¹ de egyedül Finnország teljesíti kötelezettségeit». A népek egoizmusa, a szomszédvaló nem törődés panaszja jut kifejezésre a Nemzetközi Fizetések Bankjának (BIZ) ezévi jelentésében is.¹²

Az Economist (juni 9) — midőn egy elsőfokú, de jogerős osztrák ítélet aranyellenes döntését¹³ ismerteti, kiemeli, hogy egyik adós állam sem adta fel szuverén jogait, az adós ország kedve szerint követhet el defaultot, nincs nemzetközi szerv, mely ez ellen védelmet nyújtana és ha a BIZ (mint az ily kölcsönök bizalmi szerve) ítéletet nyerne is, nem tudná azt végrehajtani.

Így látjuk, hogy az európai pénzromlás automatikusan jogromlásra, jogi védtelenségre vezetett.

Ez szomorú eredmény, de nem szükségszerű. Azt hiszem, he-

¹ Az 1933. évi 13., 33. és 37., az 1934. évi 3. és 17. számokat.

² L. az 1933. évi 36., 37., 43., 45. és az 1934. évi 6. számokat.

³ L. e lap 36. számát, 206. oldal.

⁴ L. e lap 43. számát, 248. oldal.

⁵ Federal Court of St. Louis l. N. Züricher Ztg. No. 1138. a Missouri District Court bírósága legalizáló ítéleteket hoztak. A new-yorki Legfelsőbb törvényszék ellenben nem amerikai adósok aranydollár adósságainak nem kíván prejudikálni. Panama állam U. S. A. aranykővénybirtoka tekintetében viszont nem ismeri el a Gold R. R. hatályát (Economist, 1934. márc. 31., 705. old.).

⁶ Economist, 1934. január 13., 52. o.

⁷ L. Mr. Nicholas Roosevelt, Pester Lloyd május 30.

⁸ Der Kampf um's Recht 1872., 56. o.

⁹ A Goldsborough Bill sz., ha valaki ezentúl megállapodás alapján aranyértékű fizetést kap, az így előálló «tisztta nyereséget» adó alakjában a kincstárnak tartozik beszedtetni. L. dr. Makai «Pénz és Hitel a Világválság tükrében» 190. o. Ellenben l. a Cellei Oberlandesgericht ítéletét IV. alatt.

¹⁰ Le vertige Allemand, 1916.

¹¹ Pester Lloyd, 1934. Juni 2.

¹² Frankfurter Ztg., 302—303.

¹³ Erre alább visszatérek. Az Internationale Bundesanleihe aranydollár szelvényéről volt szó.

lyes az a gondolatmenet, amely elválasztja a goldstandard valutáris — tehát gazdasági problémakörét az intakt időszakban vállalt kötelezettségek érvényességétől, mint jogi kérdéstől. A jogásznak szerintem nem kell állást foglalnia azokban a gazdasági kérdésekben, amelyek a goldstandard fenntartásával, vagy feladásával kapcsolatosak. Nem kell még abba sem beleszólnia, ha az új szabályozás a jövőre lehetetlenné teszi az értékvédő kikötést. Ez a hitelpolitika ügye, nem a jogászé, az áldozat itt nem a jog, hanem a hitel.¹⁴ A jogász szerepe ott kezdődik, ahol a multban vállalt kötelezettség teljesítéséről van szó. Ezért volt sok híve az amerikai Szenátusban Reed Senator javaslatának, amely legalább a multban vállalt kötelezettségek érvényét akarta fenntartani (ez európai mentalitás volt), de ellene vetették, hogy ilyképp az új bondok nem lesznek elhelyezhetők. Kérdés azonban: perit mundus? ha a justiciának is megadjuk a magáét? Erre megfelelt az európai bíróságok egész sora.

III. a) Európában tudvalevőleg Franciaország, Belgium, Hollandia és Svájc maradtak meg eddig teljes mértékben az aranystandardon. Ezen államok elvileg, amennyiben egyes adósságok fizetését nem tagadják meg (mint Franciaország és Belgium amerikai hadi adósságukat) azokat a vállalt aranykikötés szerint teljesítik. Ez az elv a magánadósságokra is.¹⁵ (Franciaországban a réglements extérieures keretében.) Ezen államok pénzügyi vezetői a közelmultban ismételtelen kijelentették a goldstandardhoz való ragaszkodásukat,¹⁶ ugyanez az álláspontja a Nemzetközi Kereskedelmi Kamarának¹⁷ a Népszövetség aranybizottsága 1932. évi jelentésének¹⁸ a Nemzetközi Fizetések Bankjának,¹⁹ s természetesen az egyes országokban alakult kötvényvédő bizottságoknak. Itt sem hiányzanak ellenhangok, mint Paul Reynaudé Franciaországban, Sir Henry Deterdingé Hollandiában, de ott ezek kisebbségi hangok. Voltak egyes holland és belga városok, melyek vonakodtak kötvényszelvényeiket aranykikötés szerint beváltani,²⁰ ezen ügyek további sorsát nem ismerem.

A Royal Dutch elleni perben a hágai bíróság az aranydollárkikötés szerint marasztalt, az U. S. A. törvényt alkalmazhatónak nem tartja, utal arra, hogy U. S. A.-n kívül az aranyfizetés nem lehetetlen.²¹

b) Olasz- és Lengyelországok elméletben és valutapolitikájukban hívei a goldstandardnak. Olaszország újabban a kötött devizagazdálkodás terére lépett. 1925. évi amerikai kölcsöne aranydollárkikötését hír szerint nem vette tekintetbe.²² A milánói bíróság egy olasz felek közti áruperben, hol a lírában kikötött vételárát aranydollárhoz rögzítették, aranydollár alapon marasztalt.²³

A lengyel köztársaság elnöke július 8-án kelt rendeletével hatálytalanította az aranykikötést, külföldi pénznemre szóló kötelezettségekkel kapcsolatosan is. Ezek a jövőben a lengyel zloty árfolyama szerint egyenlíthetők ki.²⁴ Utóbb a biztosítási kötvények aranyklauzulái elismertettek.²⁵

Esthlandban is javaslat került a parlament elé az aranykikötés elvi törlése iránt, ennek további sorsát nem ismerem.

c) Az európai Goldclause anyag legtanulságosabb részét Anglia szolgáltatja, mely állam tudvalevően 1931-ben a vele gazdasági kapcsolatú skandináv országokkal együtt letért a goldstandardról. Bárha valutáris és gazdasági fejlődése azóta kedvező, a «returning to gold»²⁶ sokat vitatott, de még meg nem érett probléma. A nagybankok elnökei részben elítélik a commodity dollart,²⁷ részben az aranyfedezet szükségét hangsúlyozva, nem akarják a jövő pénzegységét az arannyal «fix attachment»-be hozni.²⁸ Egyes gazdasági lapok az aranystandardot tekintik «the only honest

standard»-nak,²⁹ szerintük a gazdasági nacionalizmus tette tönkre az aranystandardot³⁰ és Sir George Paish szerint a kivitelért versenyző valutarontás az egész földgömb csődjére fog vezetni.³¹

Ebben a légkörben született meg a Lordok Bíróságának mult év december 15-én kelt ítélete, melyet az európai bíraskodás terén a szerződési hűség és a szerzett jogok védelmét illetően korszakalkotónak tekinthetünk. Az ítéletet e lap folyó évi 6-ik számában részletesen ismertettem és amint a fejlemények mutatták, annak erős hatása volt a kontinens bíraskodására is.

d) Csehszlovákia és Ausztria a közelmultban szintén letértek a goldstandardról, de valutájukat azóta alacsonyabb aranyértékszínvonalon stabilizálták. Mindkét ország jogszabályai és bírói gyakorlata elismeri az aranykikötés hatályosságát.³² A folyó évi február 17-i csehszlovák törvény megszabja a Kc. új aranytartalmát és az új csehkoronát minden vonatkozásban a régivel egyenlősíti.

Az új valutatörvény nem érinti az értékálló kikötéseket és a Prager Tageblatt hitelesnek mondott híradása szerint³³ azok a kikötések, amelyek a pénz devalvációjával szemben akartak biztonságot nyújtani, érvényesíthetők lesznek. A konkrét esetet a bíróságok lesznek hivatva eldönteni. A cseh VI. Juristenta elvi határozata szerint szerzett jogokba történő külföldi beavatkozások (minő pl. hatályos aranyzáradékok megsemmisítése), figyelembe nem jöhetnek (unbeachtlich), amennyiben a beavatkozások az illető állam területén kívül érvényesülnének.

Az osztrák Treffer Anleihe aranyértékszáradékok tartalmaz és a schillingnek a kötvény kibocsátásakor aranyértékét az arany hivatalos jegyzése alapján — ha pedig ez megszűnnék, úgy a schillingnek törvényes színaranytartalma alapján (esetleg külföldi aranyjegyzésen átszámítva) garantálja.

Feltűnést okozott egy wieni jogerős elsőfokú ítélet,³⁴ amely az Internationale Bundesanleihe amerikai tranche-a szelvényét papírdollárban ítéli meg. OLG. Rat Wahle kritikai megjegyzéseiben utal arra, hogy az osztrák jog szerint a Goldclause amerikai törlése Ausztriára ki nem hat, sőt az U. S. A. bíróságok sem döntöttek abban, hogy a Gold Repeal Resolution alkalmazható-e nem amerikai adósságokra. Dr. Ettinger az Oesterr. Anwaltszeitung június 1-i számában hivatkozik arra, hogy az osztrák devizajogszabályok az aranyfizetésre irányuló szerzett jogot nem szüntették meg («die Scheu des Gesetzgebers vor einer offenen Enteignung erworbener Rechte»).

IV. Németország csekély aranyfedezet és erős devizakorlátozások, valamint a márka külföldi értékcsökkenése mellett eddig az aranystandard hívének vallotta magát. Jelentékeny font- és aranydollártartozásai bíróságait gyakran hozták abba a helyzetbe, hogy az aranyzáradék érvényessége, valamint a font valorizációja tárgyában döntsének. Ezen már eddig is jelentékeny számú ítélet teljesen az angol Lordbíróság szellemét követi és indoklásai igen gondosan vizsgálják a felek akaratát, miként azt a Lordbíróság tette. Németországban a «Sparerbund für das Deutsche Reich» tekintélyes szervezetével komoly működést fejt ki (G. O. F. R. Dr. Ernst Springer, Prof. Dr. Flamm, R. A. W. Turmann); nagy nyilvánosság előtt ismertetik az összes — bár még nem is jogerős bírói döntéseket.³⁵ E perek egyrésze áruper, belföldiek közt, hol a vételár angol fontban volt meghatározva. A fontromlás után a Reichsgericht úgy találja, hogy a felek a fontot (mint akkor «Goldkernwährung»-ot) azért választották, hogy értékingadozások ellen biztosítva legyenek. A szállítási feltételek szerint «Die Zahlung muss stets den vollen Goldwert des Kaufpreises darstellen». A bíróság ezen értékállónak elismert kikötés alapján a különbözetet megítéli.³⁶

Egy délnémet bank és egy kötvénykibocsátó iparvállalat közti jogviszonyban a kötvény: aranymárka=színarany súly=U. S. A. dollár átszámító kulcsot alkalmazott. A Reichsgericht szerint itt a dollár nem mint «Währungsgeld», hanem mint «goldhaltige Münze» szerepel, a felek a békebeli aranymárkára gondoltak, s a dollárt csak az aranyjegyzés hiánya esetére vették igénybe, a

¹⁴ Br. Korányi Frigyes (Pesti Tőzsde, jún. 21.) «a hitel lehetőségét alkotó erkölcsi és jogi alapokon súlyos csorbákat ütöttünk».

¹⁵ L. e lap 36. számát.

¹⁶ Franciaország l. Fin. Times jún. 30. Belgium Frankfurter Ztg. 104. Hollandia Economist, Juni 30. Schweiz Pester Lloyd, Juni 27.

¹⁷ Pester Lloyd, juli 5.

¹⁸ Dr. Makai: Pénz és Hitel, 156—159. old.

¹⁹ Dr. C. Victorius, Bankarchiv, juni 6.

²⁰ Frankfurter Ztg. 52—53.

²¹ l. N. Freie Presse 24., 940. o.

²² Agence Economique, dec. 1.

²³ Pester Lloyd, Márc. 4. (a közlemény utolsó mondata zavaros).

²⁴ N. Züricher Ztg. 1232.

²⁵ Pester Lloyd, Juli 18.

²⁶ Economist Juni 16.

²⁷ Goodenough a Barclay's Bank közgyűlésén «artificial» «unacceptable» jelzéssel illeti.

²⁸ Mac Kenna Midland Bank.

²⁹ Financ. News, márc. 5.

³⁰ Economist, Máj. 5.

³¹ Pester Lloyd, Juni 24.

³² Ausztriát illetőleg l. e. lap m. é. 37. számát.

³³ 1934. március 13.

³⁴ L. Die Rechtsprechung, Mai 1934.

³⁵ L. Berliner Börsencurir, 1934. jan. 10. és jún. 30., 1933. okt. 26.

³⁶ Az egyik ítéletet nagy alapossággal ismertette Dr. Vági József a Polgári Jog 1934. januári számában.

fenti kikötés «Goldwertelausel», a tartozás tiszta aranytartozás. (R. G. VI. 380/33. v. 11. Dez. 1933.)³⁷

Jellemző, hogy a háború utáni német kötvények a tartozásnak aranymárkában való kiszabása mellett a dollár vagy aranydollár-paritást megerősítéssel használták, nem sejtve, hogy ez gyengíteni fogja a hitelező helyzetét.

A legnagyobb érdeklődést a Vereinigte Stahlwerke A. G. elleni perek keltették fel, amelyekben a Reichsgericht még nem döntött. A Stahlverein Németországban elhelyezett B. sorozatú kötvényeinek értékmeghatározása: «Mk... auf fester Dollarbasis, 1 R. M. = 10/42 \$, Berliner Mittelkurs, Auszahlung New-york». A Treuhandvertrag szerint: «Umwandlungen v. R. M. auf \$, oder umgekehrt, zum Kurse 1 R. M. = 0.238 dollar, in Goldmünzen U. S. A., Standard v. 1. Juni 1926». Vitás volt a német jog alkalmazhatósága és az aranyértékben való követelés. Több alsófokú bíróság³⁸ megállapítja, hogy az amerikai Gold Repeal Resolution e kötvényekre nem alkalmazható, mert az adós német vállalat, a szerződés német bankkal létesült, a kötvények Németországban bocsátattak ki, ott jegyeztetnek és ott teljesítendő. A fizetések, tekintettel a Treuhandvertragban foglalt tiszta «Goldwertelausel»-ra teljes aranyértékben teljesítendő. Amint látjuk, e bíróságok egy a kötvényen kívüli okiratban foglalt aranykikötést is figyelembe vettek.

A Krupp-féle kötvények «in deutscher Währung» voltak fizetendő, de a new-yorki kifizetés berlini árfolyama alapján. Az essen Landgericht a német jogot alkalmazza. A dollárkulcsot a felek azért alkalmazták, mert az új német pénzrendszer még nem volt kipróbálva. Az adós nem dollárra szóló, hanem értékálló kölcsönt akart kibocsátani, mást nem is tudott volna elhelyezni. Az értékálló pénz mintaképe (Vorbild) akkor az U. S. A. aranydollár volt. A felek valódi akarata a Treu und Glaube szerint a teljes aranymárkaértékre irányult,³⁹ amit a bíróság megítélt.

A Provinzialverband Hannover kötvényeket bocsátott ki, Goldmarkot kötelezve, «errechnet nach dem Dollar U. S. A.» a newyorki kifizetés berlini jegyzése alapján.

A cellei Oberlandesgericht «Treu und Glaube» szerint a felek valódi akaratát a német jog alkalmazásával vizsgálja. A dollár értékcsökkentése a hitelezői igények tudatos leszállítása. A törvényhozó ily beavatkozása (Eingriff) csak saját hatalmi területén vehető figyelembe. A felek értékálló papírt akartak, s a tartozás aranyértékét kívánták biztosítani. A dollár 1925-ben egy aranyvaluta ideális pénzegysége volt. Ha 1933-ban elszakították is az aranystandardtól, a kötvény eredeti megszerzője a teljes aranyértékben beváltható dollárra gondolt, s ha az adós kevesebbet fizetne, úgy jogtalanul gazdagodnék.⁴⁰

Oberamtsrichter Dr. Cordes a Bankarchiv-ban részletesen foglalkozik a német dollárbondbirtokosok jogi helyzetével.⁴¹ Konklúziója az, hogy az amerikai törvény nem mentesíti a német kötvényadósokat német hitelezőkkel szemben; ha az amerikai törvény megtiltotta az adósnak, hogy szerződéses kötelezettségének eleget tegyen, úgy ez ellentétben áll a B. G. B. 242. §-a szerinti Treu und Glaube elvével és a «Vertragstreue» tekintetében fennálló német erkölcsi felfogással.

V. Az aranykikötés magyar jogi helyzetéről e lap m. é. 37. számában beszámoltam. Örömmel állapíthatom meg, hogy az azóta megjelent rendeleteink, valamint felsőbb bírósági ítéleteink nem hagynak fenn kétséget aziránt, hogy az e részbeni magyar jog teljesen konformis a fent III. és IV. alatt ismertetett európai jogi helyzettel. E helyen indokoltnak látom azt röviden összefoglalni.

A jelzálogjogról szóló 1927 : XXXV. tc. 7. §-a szerint a bejegyzendő követelés úgy belföldi, mint külföldi pénznemben, mint számolási értékben, mint az arany pénzbeli egyenértékében határozható meg. Természetes, hogy minden egyéb — bejegyzésre nem kerülő — követelést is lehet ilyképp meghatározni. A pénznemet aranypénzegységben, a fémtartalom jelzésével vagy e nélkül lehet megjelölni.⁴² Effektív aranykövetelés biztosítására azonban a zálogjog már be nem jegyezhető.⁴³

³⁷ L. még dr. Varannai: Küzdelem az aranyzáradékért, Polgári Jog 1934. február, és Berl. Börsen Ztg. 1933. december 12. és 27. sz.

³⁸ Landgericht és Amtsgericht Düsseldorf, Amtsgericht Essen és az Oberlandesgericht Köln is.

³⁹ L. Berliner Börsenkurir Juni 21. dr. E. Springer cikkét.

⁴⁰ Berliner Börsenkurir 1934. Juni 30. dr. Springer.

⁴¹ Zur Rechtslage der im deutschen Besitz befindlichen Dollarbonds B. A. febr. 1. és május 15. Egyéb német irodalomról l. e lap 36. számát is.

⁴² Nizsalovszky Kommentár 26. o. 8. j.

⁴³ J. T. 116. § eltörli az 1923. 38. t.-c.-et, mely azt megengedte.

Az arany pénzbeli egyenértékének kiszámítási módjait az okiratban kell megállapítani.⁴⁴

A 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 16. §-a előírja az aranypénzegységben, vagy az arany pénzbeli egyenértékében bejegyzett követelés átszámítási módját arra az esetre, ha az okiratban más ily mód meghatározva nem volna. A felek átszámítási autonómiája tehát biztosítva van okirataik részére.

Általánosan szokássá vált a követelést, főképp kötvénykibocsátással kapcsolatban, valóságos aranydollárban vagy valóságos aranyfontban meghatározni, amikor is az okirat kikötötte, hogy a megjelölt aranydollár érmepénz, illetve a kikötött angol fontsterling bizonyos időpontban milyen súlymennyiségű színaranyat tartalmaz.

A kötött devizagazdálkodás óta a valóságos külföldi aranypénzben, vagy valóságos külföldi pénznemben fizetni csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével lehet (4550/1931. M. E. R. 4. §-a); valósággal aranyban, vagy aranyértékben eszközözlendő fizetések pedig csak pengőértékben teljesíthetők. (410/1932. M. E. R. 1. §.)

A 16,301/1933. M. E. sz. rendelet 1. §-a meghatározza, hogy vagyonnak bírói felosztása esetén a sorozandó követelés pengőre való átszámításánál mily súlymennyiségű finom aranyat kell egy pengővel egyenlőnek venni. A követelés ily átszámítási alapon soroztatik, ami az aranykikötés elvi elismerése külföldi aranypénz-értékre kiterjedően is. A gazdaltartozások szabályozását tartalmazó 14,000/1933. M. E. számú rendelet 34. §-a az okiratban kikötött átszámítási módot, külön megemlítve az aranyzáradékot, joghatályosnak ismeri el. A kir. Kúria Pk. V. 1752/1933. és Pk. V. 260/1934. számú végzései lényegileg megállapították, hogy az okiratokban foglalt, fenn ismertetett módokat, tehát a felek ilyképp szerzett jogain a kötött devizagazdálkodás óta megjelent rendeletek nem változtatnak, miért is vagyontömeg bírói felosztásánál az aranyzáradék-kikötés joghatályos; a hitelező tehát a kötelezett külföldi aranypénz teljes pengő egyenértékét az aranypengő meghatározott színaranytartalmán átszámítva, jogosan követelheti.⁴⁵

Midőn a felek az 1931-ben kelt adásvételi szerződésben az aranypengőben kikötött vételárat az akkori dolláregyenértékben is megjelölték; a Kúria P. V. 4419/1933. sz. ítélete megállapítja, hogy ez a megjelölés a pengő szerződéskori értékének megrögzítése céljából történt. A hitelező az akkori belső értéket biztosította magának, s így az adósnak nincs joga arra, hogy a fizetés idejében csökkent dollárárfolyamán fizesse vissza a tartozást.⁴⁶ A kir. Kúria ezen ítélete a felek valódi akaratának gondos kutatása és az abból levont eredmények tekintetében méltán sorakozik az angol és német fenn ismertetett felsőbbbírói gyakorlat mellé.

VI. Az 1932. szeptember havában megtartott stresai konferencia többek közt elvileg megállapította, hogy az adós minden kötelezettségét úgy tartozik teljesíteni, ahogy elvállalta; de ha a beállott rendkívüli körülmények erősebbek, mint az adós fizetőképessége, a hitelezőnek is kötelessége, az adósnak a normális helyzetre való visszatérést megkönnyíteni.⁴⁷

Dr. Makai id. művében (129. old.) foglalkozik Warren, mint Rooseveltnél egyik első tanácsadója azon kérdésével, hogy mit ér a hitelezők érdekét védő aranyklauzula, ha az adós országok a defláció hatása alatt annyira tönkremennek, hogy aranyban semmit sem tudnak fizetni? Fejtegeti (161. old.) a defláció hatásait, amelyek a jövedelmet erősen csökkentik, ellenben megmaradnak a fix összegű rövid- és hosszúlejáratú pénzbeli kötelezettségek.

Aki elfogulatlanul kíván foglalkozni az aranyzáradék problémájával, nem húnyhat szemet a fenti szempontok előtt. A mai helyzetre mindenképp jellemző, hogy egy nemzetközi konferenciának kellett oly elvet kimondania, amely űsidők óta minden társadalom elemi jogtétele volt. Ha ezt megtette és vele együtt más tekintélyes fórumok ezt a kijelentést annyiszor ismételték az utóbbi években, úgy nem lehet feltennünk, hogy egyoldalú hitelezői szempontok vezették azokat. Az aranyvalutához képest többé vagy kevésbé leromlott papírvaluta⁴⁸ nem lehet igazságos mértéke az adós változott teljesítő kötelezettségének. A világ jogrendje, a hitel jövője és az újjáépítés szempontjai az eredetileg vállalt köte-

⁴⁴ L. Nizsalovszky u. ott.

⁴⁵ L. Jogi Hírlap f. é. június 10. és 17-i számaait.

⁴⁶ Magánjogi Döntvénytár XXVII. k. 43. old.

⁴⁷ L. dr. Makai: Pénz és Hitel 219. old.

⁴⁸ Bár dr. Makai arra is utal, hogy a jelenlegi inflációk kilengései mérsékeltebbek, mint a háború alatt és után (l. 233. old.).

lezettségek elvi fenntartását követelik. Hiszen a lefolyt években oly nagy sorát láttuk minden országban a gyengült adósokat célzó védelmi intézkedéseknek, hogy valóban nem kell tartanunk ebben a légkörben a hitelező javára beállható túlzásoktól. A tőkekötelezettségek fenntartása mellett a törlesztési módzatokban, a kamatok mérséklésében, de legfőképp az individualizálásban számos lehetőség rejlik, s ezekkel a lefolyt évek jogszabályai minden országban nagy mértékben — sőt gyakran túlzottan — éltek is.

Hogy a pénz romlása, illetve vásárlóerejének hullámszásából folyólag egyik társadalmi osztály a másikat megrabolja: ⁴⁹ Európa igazságszolgáltatása az eddigi tapasztalatok és a bírói igazságérzetnek fenn ismertetett oly számos megnyilvánulása szerint nem fogja megengedni.

Kétségtelen, hogy Európa és Amerika jogrendje éles ellentétbe kerültek: Európa felelt és választott. Dr. Liebmán Ernő.

A nemzetközi kartelek jogi szempontból.

A háború előtti időkben a karteleteket és a vállalatok másirányú egyesülését a gazdasági válság egyik leghatékonyabb ellenszerének tekintették és a tudomány és gyakorlat egyes képviselői abban a nézetben voltak, hogy talán eljőhet az az idő, amikor az egyes nemzetileg megszervezett karteletek útján a be- és kivitel kérdését nemzetközileg szabályozni lehetséges lesz és ezáltal feleslegessé teendők az államoknak egymásközötti vámszerződési vitáit és a karteletek végül is egy nagy európai vámunió útját egyengethetik. Mint a legtöbb berendezés, érték és elmélet, úgy a karteletek és az azokkal kapcsolatos jelenségek és felfogások is a háború alatt és óta azonban nagy változásokon mentek keresztül. A magánkezdeményezés és a szabad egyezkedés lehetősége különösen a racionalizáció és standardizáció terén nem hozta meg a kívánt eredményt és egyes államok a világháború után kitört válságok folytán sokszor helytelen szempontokból és magánérdekek által befolyásolva az állami racionalizáció és kényszerkártelek létesítésének terére léptek. A legnagyobb csalódás a karteletek teljesítőképességét illetően azonban abban állott, hogy teljesen képtelenek voltak különösen 1931-ben és azt követően kiütött krízis hatásait enyhíteni, sőt ellenkezőleg sokak felfogása szerint a krízis tisztító hatásait, főleg a gyengébb üzemek kiküszöbölését illetően lassították különösen magas árak fenntartása által a helyett, hogy a tömegfogyasztást alacsonyabb árak megállapítása útján kellő időben egy újabb fejlődés útjára vezették volna. Különösen csődöt mondtak azonban ezek a karteletek a nemzetközi érintkezésben hozzájuk fűzött reményeket illetően is, mert soha az államok elzárkózása olyan mérveket nem öltött, mint napjainkban, aminek eredménye volt a beviteli engedélyekkel kapcsolatos kompenzációs rendszer létesítése, amely viszont csak úgy volt az egyes iparágakban keresztülvihető, hogy az állam az egyes iparágakat ad hoc, vagy állandóan kényszer-szervezetekbe tömörítette, melyek aztán hivatva voltak a ki- és beviteli kontingenseket kulcs szerint egymás között felosztani és egységes garancia mellett leszállítani.

A nemzetközi karteletek jogi szabályozásának kérdésével behatóbban először az 1927. évi genfi nemzetközi konferencia foglalkozott és oly értelmű álláspontot foglalt el, hogy egy nemzetközi jogi szabályozás (the establishment of an international juridical regime) keresztülvihető, különösen azon intézkedések különbözősége folytán, amelyeket az egyes államok a karteletek tekintetében máris bevezettek, továbbá egyes államok nemzeti és alkotmányos szempontból tanúsított ellentállása folytán, és inkább arra kellene törekedni, hogy az egyes nemzetek jogszabályai és bírászkodása a nemzetközi megállapodásokra is terjedjenek ki abban az esetben, ha azok az illető nemzet területén is működést fejtenek ki. 1928-ban az *International Law Association varsói kongresszusa* foglalkozott a nemzetközi karteletekre nézve nemzetközi jogszabályok és egységes nemzetközi bírászkodás létesítésének kérdésével, ezeket azonban még korainak tekintette, ellenben egy külön bizottságot megbízott azzal, hogy kellő előtanulmányok után e tekintetben készítsen javaslatot. Lényegében hasonló határozatot hozott az 1930. évben New-Yorkban tartott konferencia. Az 1932-ben Oxfordban tartott konferencia ismét behatóan foglalkozott a nemzetközi karteletek kérdésével. A konferencia elé ekkor a fenti bizott-

ság részéről a következő határozati javaslat került: 1. Kívánatos, hogy annak az államnak belföldi közrendi szabályai, amely államnak bírósága valamely nemzetközi kartelet felett dönteni hivatott, ne akadályozzák a nemzetközi kartelet észszerű gazdasági tevékenységének folytatását és összeegyeztethetők legyenek a nemzetközi közrend szabályaival. 2. A nemzetközi karteletekkel kapcsolatos nemzetközi jogi problémák tekintetében a konferencia annak a véleményének ad kifejezést, hogy a) a jogelmélet fejlődésének mai állapotában a legtöbb államban a nemzetközi karteletek jogi kvalifikációjának problémái általában azonosak a nemzetközi karteletek jogi statutumára vonatkozó problémákkal és a lex fori elvek alkalmazásával döntendők el; b) a nemzetközi karteletek jogi statutuma, akár jogi személyek ezek, akár nem, a tényleges igazgatási székhely joga szerint határozandó meg. Bewes elnök szerint a vitás pontok megfelelő megvitatást igényelnek, elsősorban a «nemzetközi közrend» gondolata, amelyet Angliában nem értenek meg és vannak más államok is, amelyek ezt a gondolatot nem értik, de a javaslat 2. b) pontja is hosszú megvitatásra szorulna. Ezért indítványára a konferencia úgy határozott, hogy bizottságára bízva annak elbírálását, hogy kíván-e további lépéseket tenni és vajjon a felvetett kérdések ma még nem koraiak-e. Ezen előzmények után a *budapesti konferencia* ezen problémát újból napirendre tűzte. Mindenekelőtt teljesen tisztában kell lennünk azzal, hogy a gazdasági életnek bármilyen hatalmas alakulatai is a karteletek és konszernek, maga a karteljog a forgalmi életben jelentékeny szerepet nem játszik. A nemzetközi és nemzeti karteletek által lebonyolított adásvételi és egyéb ügyletek a karteljoggal magával ügyszólván semmi összefüggésben nincsenek, a szorosan vett karteljogból felmerülhető vitás kérdéseket szám és fontosság tekintetében sokszorosan felülmúlják és a rendes forgalmi jog keretén belül kerülnek lebonyolításra. Mindazok a kérdések továbbá, amelyek a nemzetközi karteljogban is felmerülnek, pl. hogy mely ország jogszabályai nyerjenek alkalmazást vitás esetekben (lex fori, lex loci contractus, lex loci solutionis, jogi kvalifikáció, ügyfél autonómia, az alkalmazandó nemzeti jog, a társulatok nemzetisége stb.) és egyéb kérdések a nemzetközi kötelmi jognak egy integráns részét képezik és még az a kérdés is, amelyek a nemzetközi és nemzeti karteleteknél oly nagy szerepet játszanak, t. i. a közrend kérdése nem kizárólagos sajátága a kartelkérdésnek és nem sajátága a karteletekkel kapcsolatos ügyleteknek. Nehezen lehet ennek folytán megérteni, hogy miért kellene ezeket a kérdéseket éppen a karteletekkel kapcsolatosan és kizárólag ezen alakulatok szempontjából letárgyalni, holott ugyanezek a kérdések a nemzetközi kötelmi jog, a kötvényjog és társulati jog válthatatlan részét képezik és ezek keretében történő generális rendezés automatikusan kihat a karteletekre is. Nehezen lehet indokolni, hogy ezekre a kérdésekre nézve éppen az egyes országokban kevés rokonszenvenek örvendő és a támadások középpontjában álló karteletek és konszernek érdekében egy különleges nemzeti vagy nemzetközi szabályozás történjék. Akik tehát a karteletek nemzetközi helyzetének szabályozását fontosnak tartják, azoknak a nemzetközi kötelmi jog és nemzetközi perrendtartás kérdésének szabályozására és ami még ennél is fontosabb, a polgári és választott bírósági ítéletek végrehajthatóságára kell törekedniük. A kartelszerződések joghatályossága elsősorban és mindenek fölött a polgári és a választott bírósági szerződések végrehajthatóságával áll és bukik. A végrehajthatóságnak legnagyobb akadálya azonban még az egyes államok között viszonyossági szerződésnek fennforgása esetében is mindenütt tudvalevőleg az, hogy vizsgálat tárgyává teszik, vajjon a vonatkozó kartelítélet nem ütközik-e a végrehajtást szenvedő országban fennálló valamely kényszerítő jogszabályba, így pl. a jóerkölcsökbe, illetve közrendbe. Az oxfordi konferencia bizottsága, miképpen fentebb említettük, éppen ebből az okból azt a javaslatot tette, miszerint az egyes államoknak a közrendre vonatkozó (public policy, ordre public) vonatkozó szabályai hozassanak összhangba a nemzetközi közrend (international public policy, ordre public international) szabályaival, mire nézve Bewes elnök megjegyezte, hogy a kettő közötti különbséget teljesen megérteni nem képes. A kettő közötti különbséget némelyek úgy vélik feltüntethetőnek, miszerint az utóbbi olyan elveket tartalmaz, amelyek az összes kultúrországban azonosak, mint pl. egy kartel monopóliumszerű kizsákmányolás vagy a jó erkölcsökbe ütköző módon vezetett ügyleteit, mely esetekben minden kultúr-nemzet bírósága, tekintet nélkül arra, hogy a peres felek bel- vagy külföldiek-e és

⁴⁹ Irving Fishert idézi dr. Makai: «Pénz és Hitel» 180. old.

hogyan a szerződés hol létesült, vagy hol teljesítették, a jogsegélyt meg fogja tagadni, míg az előbbi (ordre public national) alatt csak azt értik, hogy bizonyos országokban speciális felfogások léteznek a közrendre nézve, pl. a gazdasági szabadságot, illetve annak mértékét illetően.

Ha azonban végigtekintünk a különböző európai és amerikai államok törvényein vagy joggyakorlatán, akkor azt látjuk, hogy a kultúrországokban az elvek csaknem kivétel nélkül nagyjában azonosak. Ordre public, public policy, illegal restraint of trade, közjóba, jóerkölcsökbe, a közrendbe, a közérdekbe, a közgazdaság érdekeibe ütköző cselekmények elnevezés alatt a különböző államok karteltörvényeiben és bírói gyakorlatában találkozunk ezzel a kérdéssel és bátran állíthatjuk, hogy a bíróságok joggyakorlatában is e részben általában véve körülbelül azonos elvek állnak fenn.

A különböző államok között e tekintetben meglevő nuancebéli eltérések sem nagyobbak, mint azok, amelyek egy-egy ország bírói joggyakorlatában a dolog természeténél fogva fennforognak.

A különbség csak az, hogy olyan országokban, ahol már karteltörvények vannak, per esetén a közrendbe vagy jóerkölcsbe való ütközés címén a polgári bíróságok is ugyan kimondhatják egy kartel érvénytelenségét, de ezenfelül a kartel feloszlátása iránt oly esetekben a kormány is tehet lépéseket bírói vagy közigazgatási úton, mint pl. a német és cseh törvény szerint, viszont ahol karteltörvények nincsenek, ott ez kizárólag bírói mérlegelés dolga.

Az ordre public national és international szembeállítására tehát alig indokolt, azok egységesítésére szükség nem igen forog fenn és e felett a probléma felett nézetem szerint a konferencia napirendre térhet.

Megjegyezzük, hogy a most már létező elég nagyszámú nemzeti karteltörvények (norvég, német, bolgár, magyar, lengyel, cseh, olasz, kanadai stb.) egyike sem foglal magában rendelkezést a nemzetközi kartelek tekintetében, de erre nincs is szükség, mert ha valamely nemzetközi kartelnek valamely országban van vállalata, akkor ennek a vállalatnak az üzletvitelére a nemzeti törvény határozatai amúgy is kiterjednek, ha pedig nincs, akkor ily rendelkezések amúgyis hatálytalanok. Vannak, akik a nemzetközi kartelek és konszernek tárgyában nemzetközi bíróságok felállítását tartják szükségesnek, de ezen felfogásnak ugyanazon szempontból mondanak ellen, mint a speciális nemzetközi karteljogszabályok létesítésének.

Azok a nemzetközi kartelek vagy trustok, amelyek esetleg világmonopólium felett rendelkeznek és az általános erkölcsi vagy jogi elvekbe ütköző módon folytatják működésüket, a kultúrországok területén sehol sem fognak védelmet találni és az egyes államok azok esetleges jogosulatlan támadásaival szemben szuverenitásukból folyó hatalmi eszközeikkel védekezhetnek és védelmükre fognak szolgálni az általános és mindenütt érvényes gazdasági törvények, amelyek szerint egyetlen gazdasági hatalom sem oly nagy és erős, hogy az új találmányok, felfedezések és szurrogátumok áttekinthetetlen tömege a világ vagy egyes állam közgazdasági érdekeibe ütköző kartelek visszaélését automatikusan meg nem szüntethetné. Az egyes államokra nem is a világmonopóliumok veszélyesek, veszélyesek az állam és kizsákmányolási lehetőség szempontjából az egyes kisebb vagy nagyobb államok által nagy nemzetközi cégeknek vagy világcégeknek adományozott monopóliumok és belföldi cégek részére létesített monopolisztikus énszerkartelek.

Azok a monopóliumok, amelyek nem adomány vagy törvény útján jöttek létre, azok a világpiacon mindenkor korlátozhatók, sőt megdönthetők lesznek és ezzel együtt megszűnik a kisebb államok területén fennálló monopólium is. Azok a monopóliumok ellenben, amelyeket az államok adományoznak, sokszor fennállnak még akkor is, amikor a világmonopóliumok részben új versenytársak, részben szurrogátumok folytán már rég megdőlték.

A nemzetközi kartelek és trustok jogos érdekeinek védelme tehát elsősorban a nemzetközi viszonyossági szerződések tervszerű kiépítésétől, visszaéléseiknek ellensúlyozása pedig gazdasági szabadság és a nemzetközi szabadforgalom teljes kiépítésétől várható.

Dr. Nádas László.

Megjegyzések a nemzetközi adósságrendezés jogi megoldásához.

1. Ahogyan a járvány idején lenne a legegyszerűbben szükséges az annak leküzdésére alkalmas orvososzer feltalálása — úgy a jog területén is a nemzetközi adósságrendezés szervezeti és jogi előfeltételeinek megteremtése éppen a jelen időpontban bírna a leg-sürgetőbb aktualitással.

A háborút megelőző évtizedekben csak az adós személyes körülményeiben rejlő kockázati elemet kellett számításba venni. A háború eseményei és az azt követő megrázkódtatások a nemzetközi hiteléletben a kockázat elemét más síkra tolták át. Nem az adós egyéni körülményeiben, hanem a különböző országok általános viszonyaiban merülhetnek fel legkönnyebben azok az aggályos jelenségek, amelyek a hitelező követelésének behajthatóságát a legsúlyosabban veszélyeztetik.

Ez az itt vázolt jelenség gazdasági téren a háború utáni hitelnyújtásoknál élesen kifejezést is nyert.

Hosszúlejárathú hitelekért Németország, Magyarország, általában a közép- és keleteurópai országok, kétszer olyan súlyos terhet voltak kénytelenek magukra vállalni, mint a kedvezőbb megítélés alá eső országok, vagy mint amilyen feltételeket ugyanezen országok a háborút megelőző időkben élveztek. A kockázatnak ily kalkulálásában a gazdasági élet szeizmográfyszerű megérzése játszott a döntő szerepet. De bizonyára belejátszott ebbe az a körülmény is, hogy a hitelező országok tudatában voltak annak is, hogy a jogélet nemzetközi felépítése teljes mértékben nélkülözi azokat az intézményeket, amelyek válságos időkben a felmerülő rendkívüli problémák megoldására alkalmasak.

A népszövetségi kölcsön folyósítása volt az újjáéledő nemzetközi hitelélet első, legjelentősebb stációja a háború után. Az a bizottság, amely a népszövetségi kölcsön ügyében úgy a folyósítás időpontjában, mint azóta ügyködik, csak *véleményező testület*, határozatai sem a hitelezőkre, sem az adósokra nem kötelező jellegűek. Mégis e bizottságnak létezése, önmagában véve is, komoly gazdasági és erkölcsi jelentőséggel bírónak bizonyult s hozzájárult ahhoz — mint ezt a legújabb idők fejleményei tanúsíthatják —, hogy a kölcsönös megértés szellemében, a viszonyok nehézségeivel számoló, méltányos, barátságos jellegű megegyezéseket lehessen, éppen e kölcsöntípusok tekintetében létrehozni.

Úgy hitelezői, mint adósi oldalról a jelen hitelválság súlyos eseményeinek hatása alatt számtalanszor merült fel valamilyen nemzetközi szervezeti és jogi megoldás szükségességének gondolata. Az angol közgazdasági sajtóban már az elmúlt év folyamán több ízben olvashattunk a *nemzetközi csődbíróság* létesítésének szükségességéről. Magyar részről Imrédy Béla pénzügyminiszter vetette fel azt a komoly megfontolást érdemlő gondolatot, hogy az egyes országokban érdekelt hitelezőknek valamilyen tömörülése, szervezkedése, intézményesen biztosított, együttes fellépése lenne szükséges ahhoz, hogy a változott gazdasági viszonyoknak megfelelő újabb megegyezések, a függő hitelviszonyok rendezése tekintetében, létrejöhessenek.

2. Ha így a megoldás gazdasági indokoltságával és szükség-szerűségével tisztában is vagyunk, annak mikénti kivitelezését a jogász nézőpontjából véve szemügyre, előbb arra a kétségen kívül könnyebb kérdésre adhatjuk meg a választ, hogy mi az, amit emberi számítás szerint *nem lehet megcsinálni*? Ez a negatív körülhatárolás talán útmutatást nyújt a pozitív irány lehetőségek tekintetében is.

A jogi problémakör, amelynek nemzetközi irányú kiépítésével itt elsősorban foglalkozni kell, a fizetésképtelenségi jog területe esik. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy e körben nem lehet gondolni sem valamilyen nemzetközi jogegységesítésre, sem a viszonyosságok rendszerének oly kiépítésére, amely az inszolvenciának több ország területén, egységes elvek szerint történő lebonyolítását intézményesen biztosítja. E részben rendkívül tanulságos az az anyag, amely a háborút követő évek nemzetközi konferenciáinak — az International Law Association különböző Report-jainak, az 1925. évi hágai nemzetközi konferenciának irataiban áll rendelkezésre. E tanácskozások szinte sematikus lefolyásúak. Úgy az előadó, mint a hozzászólók kivétel nélkül elismerik azokat a súlyos inkonvenienциákat, amelyek a mai jogállapot tekintetében mutatkoznak. Az a körülmény, hogy az inszolvenciális eljárás mindig csak az egyes országok területén létező javakra ter-

jed ki, hogy a tömeg képviselőire hivatott csődtömeggondnok, vagyonfelügyelő más ország területén nem ügködhet, az inszolven-
ciális lebonyolításokat nagy mértékben megnehezíti, egymással
párhuzamosan vagy éppen ellentétes irányban futó akciókra s így
a hitelezők súlyos károsodására vezet. E megállapítások illusztrá-
lására érdekes és tanulságos megállapításokkal is találkozunk.
Amint azonban az egyértelműleg megállapított diagnózison túl a
helyes gyógy mód kiválasztására kerül a sor, megszűnik az egyértel-
műség s oly ellentétes felfogások alakulnak ki, amelyek kétsége-
lenné teszik, hogy a jogegységesítésnek, vagy a kölcsönösség és
viszonzosság lehetőségeinek megteremtésére a jelen adottságok
között gondolni nem lehet. Itt elsősorban azon ellentéteket kell
kiemelnünk, amelyek egyfelől az angol, másfelől a kontinentális
inszolvenciális jog között mutatkoznak. Ma az angol jogban a csőd-
dön kívüli lebonyolítások gondolata áll előtérben, míg a kontinen-
tális jog elvileg uralkodó jogintézménye még mindig a csőd, habár
az újabb jogfejlődés itt is azt mutatja, hogy ugyanazok a gya-
korlati megfontolások, amelyek Angliában a csődeljárás mellőzé-
sét lehetővé tevő intézmények kialakulására vezettek, a kontinen-
tális államokban is erőteljes módon éreztetik hatásukat.¹ A másik
nehézség az az általános lelki beállítottság, amellyel szinte mindig
találkozunk, amikor az a probléma merül fel, hogy a különböző
országok valamilyen kérdés megoldásánál egységes alapra helyez-
kedjenek. Ezt a lehetőséget rendszerint mindegyik ország olyké-
p kívánná megteremteni, hogy a többi országtól várja el azt, hogy az
ő felfogásukat tegyék magukévá. Pedig az ilyen egységesítő törek-
vések sikere szempontjából mindennél fontosabb az a lelki beállí-
tottság, amely elsősorban a saját álláspontjából hajlamos áldozat-
tot hozni, a kitűzött magasabb célok elérése érdekében.

S valóban a nemzetközi kongresszusi iratok azt mutatják,
hogy az egymással szembenálló felfogások összecsapásából rend-
szerint az az egyhangú határozat alakul ki, hogy a tárgyalt kérdé-
sek további tanulmányozást igényelnek s kívánatos lenne, hogy a
felvetett kérdések tekintetében a következő kongresszus igye-
kezzen valamilyen újabb határozatot hozni. Így a nemzetközi
felbuzdulás az «elhatároztuk, hogy határozni fogunk» zsáktu-
cájába torkollik.

Az itt vázolt okoknál fogva elképzelhetetlennek látszik a
nemzetközi csődbíróság felállításának lehetősége. Az egyes orszá-
gok már közjogi és államszuverenitásbeli okoknál fogva sem fogad-
nának el ily fontos problemakör tekintetében valamilyen államközi
megszorítást. A nemzetközi adósságrendeztés jelenlegi problémái
szempontjából a csődkérdés megoldása amúgy sem bír primer jelen-
tőséggel. A csődbekerült vállalatok — e megállapítás szinte minden
országra nézve helytálló — olyan halottak, akiknek hagyatékából
a hitelezők úgy sem remélhetnek kielégítést. Ezek a rendszerint
teljesen improduktívnak mutakozó ügyek önmagukban véve sem
bírnak különösebb gyakorlati jelentőséggel s aligha érdemesek arra,
hogy azok lebonyolításánál való nemzetközi együttműködés foko-
zottabb kiépítése érdekében — egyébként bármennyire indokoltak
és célszerűek lennének is ezek — a mai viszonyok között különösebb
erőkifejtések történjenek.

3. Az előzőkből mindenekelőtt arra a pozitív irányú megállá-
pításra juthatunk, hogy a nemzetközi hitel- és jogélet területén a
probléma súlypontja az egységségi megoldásokra helyeződött át.
E gondolatnak pregnáns formában ad kifejezést az International
Law Association 1930. évi new-yorki kongresszusán előterjesztett
jelentésében Burgin, az inszolvenciális bizottság értékes irányító
tevékenységet kifejtő elnöke, aki az angol felfogást szolaltatja
meg.²

Az adósságrendeztés problémájának megoldását ma valóban
az egységségi lehetőségek megteremtésében és erősítésében kell
keresnünk. Légüres térben mozgó konstrukciókkal ebben az annyira
gyakorlati, gazdasági vonatkozású témakörben semmiképpen sem
lehet operálni. S így ha a helyes megoldás lehetőségeit keressük,
voltaképpen azt kell vizsgálnunk, hogy már ezidőszert is mily
jelenségek alakultak ki ebben a vonatkozásban, mennyiben történ-

tek értékesnek látszó, eredménnyel kecsegtető kezdeményezések —
s ezek felismerése után kellene ezeket a törekvéseket tudatosabbá
tenni, azoknak szélesebb körben, elvi alapon, intézményes módon
történő kiépítését előmozdítani.

Messze túllépne e közlemény kereteit, ha az itt figyelembe
jövő megoldási lehetőségek részletes kifejtésébe bocsátkoznánk.
Meg kell elégednünk néhány szempont rövid felvetésével, amelyek
tekintetében hivatkozni lehetne már eddig is érvényesített, bár
esetleg csak szűkebb körben, incidentaliter létrejött megoldásokra,
vagy oly szélesebb körben kifejezésre jutott kezdeményezésekre,
melyeknek megvalósítása a nemzetközi adósságrendeztés szem-
pontjából komoly előnyökkel járna.

Az itt jelentkező egységségi lehetőségek előmozdítása elsősor-
ban szervezeti és eljárási problémák megoldását tenné szükségessé.
Ez adná meg a szükséges keretet, a tartalmat viszont semmiféle
általános jellegű szabályozással sem kellene eleve körülhatárolni,
aminthogy e részben a konkrét eset speciális körülményeihez al-
kalmazkodó oly individuális megoldásokra lenne szükség, amelyek-
nek rugalmasságát éppen e megegyezések kötetlensége biztosítaná.
Szervezeti vonatkozásban legnagyobb jelentőséggel a hitelezők
szervezkedésének előmozdítása bírna. Államközi megállapodások
útján kellene az egyes országok hitelezői képviselőire hivatott
testületeit elismerni. E hitelezői szervezetek képviselnék tagjaik
érdekét, e vonatkozásokban részükre különböző jogok lennének
biztosíthatók, így jogcsitást nyerhetnének arra, hogy tagjaik védel-
mében eljárassanak, a szükséges felvilágosításokat megkaphassák,
bizonyos körülmények között az ellenőrzés lehetőségét is elnyerjék,
biztosítékokat szerezhessenek. Viszont a hitelezők e szervezetével
létesítendő megállapodásoknak az illető ország összes hitelezőire
kiterjedő, kötelező hatállyal kellene bírnok. Hogy az egyes orszá-
gokon belül a hitelezők képviselőit ellátó e szervezet határozatának
kialakulásában az érdekeltek szempontjából a többségi elv mennyi-
ben érvényesülne, például, amint a svájci jog, a kölcsönkötvényes
hitelezők hitelezői közösségét intézményesíti, mennyiben lehetne
az ugyanazon vonatkozásban érdekelt hitelezők szervezetlen kö-
zösségét szervezett közösséggé kiépíteni, azt az egyes országok el-
határozására lehetne bízni. A lényeg csak az volna, hogy a hitele-
zők képviselőire hivatott szervezet nyilatkozatának hatálya ki-
terjedjen az összes hitelezőkre, hogy így megteremtődjenek azok a
partnerek, akik egymással a megfelelő megállapodásokat létesít-
hetik. Itt természetesen felvetődhet az a kérdés, hogy milyen érdek
vezetheti egyfelől a hitelező, másfelől az adós országot arra, hogy
az itt vázolt megállapodásokat létrehozzák? Az elmúlt években
lefolytatott különböző hitelrögzítő megállapodások bizonyosságot
tesznek arról, hogy e megállapodások létrejöttéhez, úgy a hitelező,
mint az adórszágoknak lényeges érdeke fűződik. Azok a hitelezők,
akik egységségi szervezetbe tömörülve járnak el, nemcsak az egységségi
képviseletés nagyobb átütő erejével szükségképpen együttjáró
helyzeti előnyöket élvezhetik, hanem ezek részére biztosítékszerzés,
ellenőrzés, a par conditio creditorum gondolatának érvényesülése
szempontjából messzebbmenő előnyök is biztosíthatók. Az adós szá-
mára viszont igen nagy előnyt jelent, hogy a megfelelő egységségi
megoldás létrehozása szempontjából egy egységségi hitelezői fronttal
találja szemben magát és így lehetőséget nyer arra, hogy ügyét
véglegesen rendezhesse.

Az itt vázolt szervezeti és eljárási vonatkozások gyakorlati
jelentőségét kiemeli az a további körülmény is, hogy a függőben
lévő hitelügyletek túlnyomó része előreláthatólag oly módon fog
végleges rendezésre találni, hogy azok lejáratát hosszú időre kitol-
ják, lényegesen leszállított kamatláb és amortizációs kulcs mellett.
Ebben az irányban több figyelemreméltó, részletekbe menően is
kidolgozott javaslat áll rendelkezésre.³ E javaslatok nagyrészt,
éppen a teljesítés hosszú tartamára való figyelemmel, számolnak
az időközben beálló eltolódások lehetőségével is s ehhez képest
módot kívánnak nyújtani arra is, hogy a viszonyok változásának
megfelelően a kamatlábnak, illetve az amortizációnak arányos
emelkedése vagy csökkenése következzen be. E megoldások gya-
korlati keresztülvitelénél, ellenőrzésénél és kezelésénél a fentebb
vázolt hitelezői szervezetek ugyancsak fontos és hasznos munkát
végezhetnének.

Dr. György Ernő.

³ Dr. Koós Zoltán a magyar mezőgazdaságot terhelő adósságok rendezése
tárgyában dolgozott ki az itt megjelölt irányban mozgó, a kérdés számszerű-
ségeire is kiterjedő javaslatot.

¹ A Polgári Jognak az International Law Association kongresszusára készült,
nemzetközi számban megjelenő tanulmányomban mutattam rá arra, hogy amíg
érvényben levő csődtörvényünk a német törvény alapján készült, újabb jog-
fejlődésünk az egységségi és likvidációs jogintézmények előtérbe helyezésében az
angol joghoz lényegesen közeledett.

² Az 1932. évi varsói kongresszuson is az egységségi esetére szóló megoldás
lehetősége áll előtérben.

Miért nem kodifikál Anglia?

(A bíraskodás függetlenségének kérdéséhez.)

I.

E kérdés tudtommal eddig vizsgálat tárgyává nem tétezt, annál kevésbé nyert a lényegre vonatkozó választ, pedig a nem kodifikálás Anglia páratlan alkotmányosságának és szabadságának egyik alappillére. A német jogászok szerint azért nem kodifikál Anglia, mert a kodifikáláshoz *Jurisprudenz* kell, az angoloknak pedig *Jurisprudenz* nincs! A német önhittségnek nem szokatlan megnyilvánulása.¹ Általános felfogás pedig az, hogy a kodifikáció biztosítja a jogbiztonságot és védelmet nyújt a bírói önkény ellen és ennél fogva a kormányoknak nemcsak joga, de kötelessége is az állami és társadalmi élet rendezésére kiterjedő jogalkotó törvények hozataláról gondoskodni. Lássuk a kérdésnek angol felfogás szerinti elemzését.

Mindenekelőtt két dolgot kell előrebocsátani.

Először azt, hogy az angol nem annyira törvénytisztelő, mint jog- és igazságtisztelő. Az angol lelki adottságától jog- és igazság-érzete elválaszthatatlan és ebből folyólag a jog és igazság kiosztásának századokon keresztül oly alkotmányát és szervezetét fejlesztette ki, mely páratlan a civilizált világban. Hogy az angol nem annyira törvénytisztelő, mint jog- és igazságtisztelő, számtalan példa és eset bizonyítja. *Herbert Spencer* a törvény uralmát, mely lényegénél fogva megalkotásától kezdve hosszú ideig áll fenn érvényben, úgy jellemezte, hogy az a *halottak uralma az élők felett*. *Justice Baron Martin* angol bíró († 1883) egy alkalommal, midőn a tárgyaláson a barrister egy parlamenti törvényre hivatkozott, azt felelte neki: *«Never mind the Act of Parliament; take it away; the man, who drew that Act knew nothing about the Law of England.»*² Az angol bírák nem egyszer kritika tárgyává tesznek valamely parlamenti törvényt, amely a per vitájában előfordul. Felette jellemző e tekintetben *Lord Merrivale* angol bíró magatartása egy bizonyos parlamenti törvénnyel szemben. Az angol parlament ugyanis 1926. évben *Judicial proceedings Act (Regulation of Reports)* című törvényt hozott, mely szerint ezentúl házassági perekben lefolytatott tárgyalások sajtó útján nem közölhetők kimerítően, hanem csakis a felek és tanuk nevei és a bírónak az esküdtekhez intézett összegező beszédje; a tanuk vallomásának közlése azonban tilos. A törvényjavaslat nem találkozott az angol bírák és ügyvédek rokonszenvével, sőt maga az *Attorney General* sem helyeselte, azonban a *Lord Darling* által a lordok házában benyújtott ez a törvényjavaslat az ülésszak végén mégis valahogy átsúszott s törvény lett belőle. E törvény életbelépte után az említett lordbíró egy példátlanul botrányos házassági bontópert tárgyalta. A férj ugyanis éveken keresztül felesége szeretőjétől türelmi díjat élvezett, évek múlva azután megdöntölte a dolgot és ez alapon bontópert indított felesége ellen. A lordbíró az esküdtekhez intézett összegező beszédjében az eset felett legnagyobb megbotrányozását fejezte ki és *kijelentette, hogy miután a törvény szerint a sajtó nem közölhetné a pernek részleteit és egész tényállását, összegező beszédében a legrészletesebben fogja előadni az egész tényállást*, hogy így a sajtónak módjában legyen ezt az ügyet a legrészletesebben közölni, mert ezek a felek megérdemlik, hogy ügyük a nyilvánosság elé kerüljön. A lordbíró ily módon kijátszotta az általa helytelennek tartott parlamenti törvényt és kijátszhatta a nélkül, hogy e miatt bárki által felelősségre vonható lett volna. Végül a sok közül még egy példa. 1928. évben a *Chancery Division*-ban valami köztartozási ügyet tárgyalt a bíró. A bíró a pervesztes felet a költségekben marasztalta és hozzátette: sajnálom, hogy a törvényjavaslat készítőit és az azt megszavazó parlamenti többséget nem marasztalhatom el. Ugyanis valami adóügyi törvényről volt szó, melynek egész szerkezete oly zavaros volt, hogy még a bíró sem tudott rajta megnyugtatóan eligazodni.

Másodszor előre kell bocsátani azt, hogy az angol parlamenti jog és gyakorlat nem is alkalmas jogalkotó törvények hozására. Míg ugyanis a törvényjavaslat azokon a fázisokon átmegy (*first reading* — első olvasás; *second reading* — második olvasás; *committee*

stage — bizottsági tárgyalás; *reporting stage* — újból plénumban tárgyalás és végül *third reading* — harmadszori olvasás), amelyeken keresztül kell mennie, míg törvény lesz belőle, nem egyszer annyira meg van tépázva, agyonmódosítva, hogy sokszor a javaslatra nem is lehet ráismerni. Ily körülmények közt jogalkotó törvényeket kodifikálni vagy pedig egy kodexet megalkotni, nem is lehet. Az angol kormány ugyanis nagyon ritkán rendelkezik olyan feltétlenül engedelmes és mindenre kapható többséggel, mely a törvényjavaslatot egy betű változtatása nélkül megszavazná, mert nemcsak az ellenzéknek, de magának a többségnek nem egyszer számtalan módosításához hozzá kell járulnia, ha a kormány érdeke, hogy az általa tett törvényjavaslat valahogyan mégis törvénné váljon. Mindez látszatra mintegy technikai akadálnak tűnik fel a kodifikálás tekintetében, mélyebben azonban behatolva az angol alkotmányos felfogásba és jogi kultúrába, meg fogjuk találni a felvetett kérdésre az *érdemi választ*.

A százados, nem egyszer véres küzdelmekkel járó fejlődés eredményeként a mai angol alkotmány szerint a kormány nem egyéb, mint az alsóház által kiküldött bizottság, illetőleg többségi pártja által kiküldött bizottság és így a kormány a többségtől függ. Az angol kormány tagjai nem is ülnek külön miniszteri bársonyszékeken, hanem az alsóház többségi pártjának első pad-sorában. A többségi párt által a kormányként kiküldött tagokat az angol királynak miniszterekké ki kell neveznie és még személy szerint sem válogathat. Viktória angol királyné például utálta Gladstone-t, mégis uralkodása alatt négyszer volt kénytelen miniszterelnökké kinevezni. Miután a kormány az alsóház többségi pártjának kiküldött bizottsága, a kormány tagjai a lordok házában nem jelenhetnek meg, mert ott csak lordok jelenhetnek meg, ez okból a kormány tagjai sorából a király legalább egy tagot lordnak nevez ki, hogy a lordok házában képviselje a kormányt. Angliában a miniszter nem is az a hatalmas úr, kinek jóakarától vagy kegyétől egyesek vagy akár egyes közöletek boldogulása függ.

Ez a kormány a végrehajtói hatalom letéteményese és birtokosa ugyan, de a végrehajtói hatalom az angol alkotmány értelmében a törvényhozói és bírói hatalomnak van alárendelve. A kormány a parlamenti többségtől függ, a parlament irányítása alatt áll, mert az angol parlament politikát csinál és bizonyos tekintetben kormányoz, de nem a kormány rendeletére törvényt gyártó testület. A bírói hatalom tekintetében pedig az angol alkotmányos felfogás szerint az, hogy mi a jog és igazság s hogy ennek kiosztása mi módon (perrend) történjék, annak eldöntésére egyedül a bíróság (legtöbb esetben esküdtekkel) illetékes és a bíróság ebbeli ténykedésének irányításától — *akár törvények útján* — a végrehajtói hatalomnak tartózkodnia kell. Az angol bíróságok pedig a szó igaz értelmében függetlenek úgy a kormánytól, mint a parlamenttől, bíraskodásukat pedig még jobban függetleníti, hogy kisebb ügyektől eltekintve esküdtekkel ítélik meg. Az angol kormánynak is van igazságügyi téren törvénykezdeményezési joga, de ez ritka s csak bizonyos részletkérdésekre terjeszkedhetik ki, mert az angol felfogás századokon keresztül a jogalkotást, fejlesztését és átalakítását a bíróságok hatáskörébe utalta. A parlament is csak az esetben hoz ily irányú törvényeket, ha a *public opinion* (közvélemény) óhajtja, mert az angol nagy közjogász szerint *Anglia az egyedüli állam, ahol a törvények a közóhajnak megfelelnek.*³

A kontinentális államokban éppen megfordított az alkotmány-jogi állapot. (Franciaország képez bizonyos tekintetben kivételt.) Ott a kormány a parlament ura, sőt nem egyszer az államhatalom ura, maga a kormány pedig a fejedelem hatalmi szervezete. Hogy a kontinentális államokban levő három hatalom ellensúlyozottsága államonként és időnként bizonyos fokozatban változhatik és néha megváltozik is, az nem változtat azon a tényen, hogy a három államhatalomnak egymáshoz való viszonya épp ellenkezője az angolnak. A kormány a rendelkezésére álló hatalmi eszközökkel csinál vagy csinálhat magának többséget vagy sokszor érdekből önként csoportosul köréje a többség. Az ily módon elnyert parlamenti többséggel a kormány feltétlenül rendelkezhet, minden törvénykezdeményezése biztosítva van. Ebben az esetben politikai és kormányzati rendszerének megfelelően a kormány átalakíthatja az egész igazságszolgáltatást, megváltoztathatja a bírói szervezetet, belenyulhat az igazságszolgáltatás másik tényezőjének, az

¹ V. ö. cikkírónak «Angol bíraskodás és német jogikonstrukció» c. cikkét. (Jogt. Közl. 1931. máj. 1., 9. szám.)

² Ne törődjön ezzel a parlamenti törvénnyel; tegye félre; aki ezt a törvényt szerkesztette, semmit sem tudott Anglia jogáról. (Idézve: Hatschek: *Englisches Staatsrecht*. 1905.)

³ A. V. Dicey: *Lectures on the relation between law and public opinion in England* 1905.

ügyvédség szervezetébe, csökkentheti a perbeli garanciákat és általában olyan jogalkotó törvényeket hozhat engedelmes többségével, amelyek az ország viszonyainak, a lakosság lelkiületének, szokásainak vagy szabadsági kívánalmainak meg nem felelnek. Egyszóval nem a közóhaj megnyilvánulásai, hanem egyéni elgondolások, bármily jóhiszeműek és jószándékúak legyenek is. Ezeket a törvényeket a bíróságoknak alkalmazniok kell, talán nem egyszer meggyőződésük s felfogásuk ellenére, mert törvények, külsőleg és formailag törvények, lényegben azonban nem egyebek, mint kormányrendeletek felruházva azonban a törvény szentségével. Méltán mondja Burke: *Bad laws are the worst sort of tyranny.*⁴ Ezt a zsarnokságot akarták elkerülni az angolok, midőn a jogalkotás egész más formáját fejlesztették ki, mint alább látni fogjuk. Burke e mondása annál helytállóbb, mert a törvényhozó testületek nehézkes működése folytán a törvényeket nem könnyű megváltoztatni, különösen, ha hosszabb ideig vannak érvényben és az ezen törvények alapján kialakult jogi helyzet vagy megszokottá vált vagy politikai rendszerváltozás esetén is a bolygatása egy vagy más okból nem időszerű. Szóval igaza van Spencernek: a halottak tovább uralkodnak az élők felett. Különben is a törvényhozó testületek nem is alkalmasak összetételüknél fogva jogalkotó törvényeket hozni, az alkotmányosság angol értelembeni felfogása egészen más feladatot ró a parlamentre. Aki mögött hosszabb joggyakorlat van, számtalanszor tapasztalhatta, miszerint a törvény alkalmazásakor tűnt csak ki, hogy az mennyi hibás, a való élettel ellenkező rendelkezést tartalmaz, míg a bíróságok gyakorlata azt némileg nem enyhítette. (Pl. H. T. 77. § a) p.).

Ezen fejezet alá tartozik a bürokratikus jogalkotás. A minisztérium valamelyik ügyosztálya javasol bizonyos törvényalkotást, melyet egyik-másik ottani tekintély valamilyen külföldi jogrendszerből megismert és abba beleszeretett és igyekszik miniszterét annak átültetésére rábeszélni. Ennek az a következménye, különösen, ha ilyen egyéni elgondolások érvényesülése gyakorlattá válik, hogy az ország jogállománya a különböző országok jogrendszeréből átvett egyes törvények mozaikjából áll, melyek sem egymással, sem az ország hagyományaival vagy a viszonyokkal összefüggésben nincsenek. E tekintetben a mi törvénytárunkból igen érdekes szemelvényeket lehetne felsorakoztatni.

A jogi törvényalkotás most vázolt módja nem egyéb, mint a végrehajtói hatalomnak a jog mikénti kiosztásába való illetéktelen beavatkozásánál és ahol ez a felismerés nincs meg, mint a kontinentális államokban, ott a bíró lényegileg nem egyéb, mint a törvényhozó, a fentiek szerint azonban a valóságban a végrehajtói hatalom akaratának a végrehajtója és akkor nem lehet csodálkozni, ha a bíró nem mindig érzéketlen a végrehajtói hatalom elismerése iránt. Akik kételkednének a jogi törvényalkotás e lényegén és annak illetően felismerését eretnek jogászságnak minősítenék, azokra nagyon rácafoltt egy nemrég történt esemény. A magyar képviselőház múlt évi igazságügyi budget vitájában a kormánypárt egy ügyvédképviselő tagja azt a gondolatot vetette fel, hogy a bírói funkciónak érdemi részét is bizonyos fokig és bizonyos tekintetben az igazságügyminiszter felügyeleti jogköre alá kellene helyezni.⁵ Ez a felfogás pedig csak következetes, mert ha a végrehajtói hatalom az igazságszolgáltatás területét a jogi törvények özönével eláraszthatja, melyeknek parlamenti tárgyalása rendszerint csak szükséges formaság, mivel a parlament jogi törvények alkotására nem nagyon alkalmas, a többség pedig feltétlenül megszavazza, és ennél fogva a végrehajtói hatalom valóságosan irányíthatja a jog és igazság mikénti kiosztását, a bíróságok pedig csak a végrehajtói hatalom akaratának érvényesítői — akkor annak, ki az eddigi jogalkotás elemzését nem fogadja el, minden ijedelem nélkül egy következetes lépéssel tovább kell mennie és levonni azt a következtetést, hogy akkor indokolt lehet a végrehajtói hatalom azon igénye, miszerint felügyelhesen arra, vajjon a bíróságok akaratának megfelelőleg hajtják-e végre az általa hozott törvényeket.

Mindezekkel kapcsolatban ne feledjük el, hogy a törvényhozó a törvény megalkotásánál átlagos életviszonyokat és tipikus cselekményeket vesz alapul, melyek ily tipikusan az életben talán sohasem fordulnak elő, mert a való élet egy folytonosan és állan-

dóan változó folyamat, folytonosan új helyzeteket és felfogásokat vet fel, kaleidoszkópszerűen variálódnak és kommutálódnak a törvényben megörögzített életviszonyok és cselekmények. Ezt az igazságot a kodifikáció hívei is kénytelenek elismerni és így a kodifikáció principiuma szerint: hogy ha a törvényhozó egy bizonyos anyagot kodifikálás alá vesz, akkor az egész anyagot a maga teljességében uralma alá kell vennie, ha pedig netán mégis hézagok mutatkoznak, azt a törvény vagy a törvényhozó akarata (?) alapján (nach dem Geist) ki kell tölteni. Itt van a zökkenő és ez a zökkenés kell, hogy a kodifikáció üdvöztető hatásába vetett hitet felborítsa. A törvényt a bíró magyarázza, de akkor már nem a törvény szerint ítélt, mert a bírói ítélet elsősorban nem logikai, hanem akarati aktus.⁶ Minden bíró egyéniségének megfelelően magyarázza a törvényt, a különböző törvényt magyarázatot megszüntető jogegységi döntés is bírói döntés és így ugyanolyan jellegű, mint egy-egy bíró törvényt magyarázata. Felette érdekes és érdemes is volna egy adott törvény mellett avval párhuzamosan és hasábosan kodifikálni ama törvénynek a gyakorlatban való érvényesülését. A kodifikáció hívei megdöbbenve látnák az óriási különbséget és annak különböző variációit, amint az esetenként különböző módon érvényesül. Legszembetűnőbb ez a perrendi törvényeknél, de az anyagi törvényeknél sem volna ez hálátlan kísérlet.

Végül a kérdés elemzésénél nem szabad figyelmen kívül hagyni azt az igazságot, hogy a valódi, élő jogrend nem is az, ami a törvényekben le van írva, hanem a valódi, élő jogrend a mindenkor fennálló és általánosan elismert vagy kikényszerített hatalmi viszonyok rendszere. Ezen valódi, élő jogrenden belől is a jog és igazság megállapításának és kiosztásának módja is a hatalmi viszonyok rendszerén alapszik. Ez természetes is és nincsen ebben semmi forradalmiság, csak a felismerés lehet egyesek előtt meglepetés. A kérdés most már csak az, hogy a jog és igazság megalkotásának, megállapításának és kiosztásának hatalma a végrehajtói hatalom vagy a bíróságok kezébe tétessék-e le. A válasz nem lehet kétséges; a bíróság kezébe, mint ez Angliában van, azonban csakis mindazon bírói szervezeti, személyi, tárgyi és perrendi garanciák feltétele mellett, melyek ott feltalálhatók.

(Bef. köv.)

Dr. Admeto Géza.

Jogirodalom.

A Mai Devizajog.

Írta dr. Nyeviczkey Zoltán budapesti ügyvéd. (Attila-nyomda r.-t. kiadása, 1934. 417. oldal.)

I. Három éve mult, hogy a kötött devizagazdálkodás van életben és egyelőre e téren mélyreható változással nem számolhatunk. E három év során néhány törvényen felül úgy rendeletek, mint a Magyar Nemzeti Bank körleveleinek egész sora jelent meg, valamint igen terjedelmes és értékes bírói gyakorlat alakult ki. Ez az anyag ma külön jogterületet alkot és mai életviszonyaink legfontosabb vonatkozásait szabályozza. A szerző úttörő érdeme, hogy e szabályokat — amelyek eddig szétszórva és nehezen hozzáférhetően léteztek — kimerítő, logikus és áttekinthető rendszerbe foglalta. Történelmi bevezetésében utal arra, hogy megrendült a régi törvények uralma a nélkül, hogy új jogrend alakult volna. Az új jogfejlődés a régi szabályokat áttöri és egészen újszerű jogintézményeket alkot, túlnyomóan a törvényhozás megkerülésével.

Szerző ismerteti és helyesli az olasz «decreto-legge» rendszerét. Foglalkozik a magyar transfermoratórium előtt kialakult világ-helyezettel, a magyar szabályozás alapelveivel és behatol ismerteti úgy hitelezői, mint adós oldalról azt a gazdasági állapotot, amely a kötött gazdálkodásra kényszerített. Sürgősnek tartja az egyeséges devizajog létesítését a homályok és ellenmondások kiküszöbölése végett és utal az olasz «Testo Unico» bevált rendszerére.¹

II. A munka gerincét a bírói gyakorlat igen részletes ismertetése és beható kritikaiméltatása alkotja. A szerző 34 jogesetet ismeret (48—190 old.). Ezek főbb tárgyai: A Magyar Nemzeti Bank fizetési engedélye, az ennek híjából eredő perfelfüggesztés, megállapítási per, végrehajtási kérdések, exportvaluta beszolgáltatása,

⁴ A rossz törvények a zsarnokság legrosszabb fajtája.

⁵ L. Jogt. Közl. 1933. júl. 29. kelt 28. sz. «A bírák érdemleges munkájának felügyeleti ellenőrzése» c. cikket.

⁶ Baumgarten Izidor: «A bíró» c. értekezése. (Magy. jogászegyleti értekezések 1911. 20. f.)

¹ Az ezzel szemben felmerült aggályokat l. M. Jogászegyleti Értekezések I. évf. 3. sz. dr. Vladár Gábor «A hatályos jogszabályok hivatalos összegyűjtése»

valuta-betétkönyv fizetés helyett adása, a külföldi valuta átszámlítása időpontjához fűződő kérdések, a pengő külföldi értékelése, a dollár és a font értékcsökkenésével kapcsolatos valorizáció kérdései, aranykikötések. Részletesen ismerteti a kir. Kúria Pk. V. 1752/1933. és 260/1934. nagyjelentőségű végzéseit az aranyfontban bekebelezett követeléseknek aranyfont paritáson való sorozása tárgyában. Megállapítja, hogy az aranyklauzula értékállandósági jelentősége, mint a «szolid alapokra fektetett pénzügyi politikát» folytató összes államok egységes jogfejlődési irányzata kezd kibontakozni. (132. o.)

III. Szerző az összes devizajogi problémák közül az effektivitás kérdését helyezte előtérbe, mégpedig a belföldi hitelező és adós közti vonatkozásban. Vitatja, hogy a K. T. 326. §-a a devizajogszabályok folytán kényszerű elváltozást szenvedett. Az effektivitás kérdése ma nincs egységesen szabályozva. Ha a belföldi valuta-hitelező külföldi valutaadóssal áll szemben, a kikötött effektivitást elveszti azzal, hogy a kapott valutát be kell szolgáltatnia. Ha ellenben az ugyanily hitelező adósa belföldi: úgy a mai rendeletek és felsőbbírói gyakorlatunk szerint bevárhatja a devizakötöttség megszűntét, amikor is effektív valutához juthat. (147. o.) Szerző ebben nagy méltánytalanságot lát, akkor, amidőn a belföldi hitelező, kinek nincs is collateralis külföldi valuta tartozása, bekebelezett valutakövetelése kiegyenlítését az adóstól pengőben elfogadni nem hajlandó. Az adós így képtelen ingatlanát tehermentesíteni és ezzel megakasztja az ekként terhelt ingatlanok forgalmát. Ismerteti és kifogásolja a kir. Kúria V. 2925/1932. és V. 3526/1932. sz. ítéleteit az alsóbírói ítéletek kapcsán, amelyek álláspontja szerint (kivéve a bpesti kir. Törvényszék 7 P 48,045/1931. sz. ítéletét) a hitelező nem tartozott az országos pénznemben felajánlott fizetést elfogadni és az adósok a pengőérték bírói letétbe helyezésével kötelezettségüket nem teljesítették. Szerző szerint a magánhitelezőnek igazolnia kellene, hogy az effektivitás fenntartásához jogos érdekből ragaszkodik, bizonyos határidő lejártával pedig a pengőfizetést egyáltalában ne utasíthassa vissza. Szerző is megengedi (186. o.), hogy az effektivitás elvétele injuria, de nem nagyobb, mint ha a belföldi hitelező a külföldi adóstól kapott valutát beszolgáltatni köteles.²

A könyv végül tartalmazza deviza vonatkozású törvényeink, összes ily tárgyú rendeleteink és a Magyar Nemzeti Bank fontosabb körleveleinek teljes szövegét, a hatályos kliring-megállapodásokat és igen hasznos táblázatos kimutatásokat.

Dr. Nyeiczkey kiváló munkája e nehéz joganyag hézagpótló első feldolgozása; nem kétkem, hogy a megérdemelt figyelemben és elismerésben fog részesülni.

Dr. Liebmann Ernő.

Szemle.

— **A Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti kongresszusa.** Az *International Law Association* (Nemzetközi Jogi Egyesülés) folyó évi konferenciáját, szeptember 6. és 10. között Budapesten tartja. Az *International Law Association*, amely 1873-ban angol és amerikai kezdeményezésre alakult, Londonban székel és két évenként tartja üléseit; legutóbb Oxfordban jött össze.

A budapesti konferencia, melynek üléseit a Magyar Tudományos Akadémiában tartják, nemcsak a jogászokat, de a gazdaságpolitikusokat is érdeklő fontos kérdéseket tárgyal. Napirendjén ugyanis a következő problémák szerepelnek: nemzetközi magánjogi bíróság létesítése, védjegyek problémája, nemzetközi bíróságok létesítése magánjogi kérdések elintézésére, fizetések aranyban, fizetéseképtelenségi jog, kartellügyi kérdések, férjes nők állampolgársága, a Briand—Kellog-paktum hatása a nemzetközi jog fejlődésére stb.

Az egyes kérdések feldolgozására külön magyar albizottságok alakultak, melyeknek élén dr. Szladits Károly, dr. Király Ferenc,

² L. dr. Munkácsi Ernő más érvelésű, de hasonló konklúziójú cikkét e lap 1932. évi 7. számában, az ellenkező véleményt pedig e lap 1932. évi 11. számába «N». A belföldi hitelező valutakövetelése és dr. Erdős István «Szükségrendeleteink és az effektivitási klauzula» című cikkeiben.

dr. Meszlény Artur, dr. Pósch Gyula, dr. Faluhelyi Ferenc, dr. Auer Pál és dr. Urbach Lajos állnak.

A megnyitó ülés szeptember 6-án, délelőtt 11 órakor lesz a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, megelőzőleg a Szövetség tanácsa tart ülést. A megnyitó ülésen Lord *Blanesburgh*, a Lordok bíróságának tagja elnököl, aki ez alkalommal az elnöki tisztségről is lelép. Helyébe dr. *Osváld István*, a kir. Kúria másodelnöke, a Magyar Jogászegylet elnöke kerül, aki üdvözlő beszédet tart, éppúgy dr. *Lázár Andor* igazságügyminiszter is, aki a Konferencia tiszteletbeli elnöke.

A Konferencia előkészítő bizottsága a tudományos munkán kívül rendkívül gazdag társadalmi programot is állított össze a külföldi vendégek tiszteletére.

Az eddigi jelentkezések alapján 23 nemzet mintegy 200 delegátusának részvételére lehet számítani, akik között a nemzetközi jogi élet számos kiválósága foglal helyet. Így résztvesznek a konferencián előreláthatólag az osztrák kormány valamelyik tagja, Lord *Blanesburgh*, a Nemzetközi Jogi Egyesület elnöke és *A. Bewes*, az egyesület főtitkára, *Sir Joh. Sandeman* jogtanácsos, *Th. Baty*, a londoni japán nagykövetség jogtanácsosa, *Williams Waughan* angol királyi tanácsos, (Lord *Phillimore* veje), *Lord Alnes*, továbbá *Paul Abel*, *E. Hoffmansthal*, *Maurus Deutsch*, *Rudolf Braun*, *Hans Spitzer*, ismert osztrák ügyvédek, *Stojan Daneff* egyetemi tanár (Bulgária), dr. *von Hagens*, Danzig szabad állam legfelsőbb bíróságának elnöke, *René Brunet* képviselő, *Paul Govare* és *Lapradelle* egyetemi tanár (Franciaország), dr. *Walter Simons*, a lipcsei fő-törvényszék volt elnöke és volt ideiglenes birodalmi elnök, *von der Busche-Haddenhausen* és *Max Hinrichsen* bírósági tanácselnök (Németország), *Tullio Ascarello*, *Giuseppe Pallizio* és *Giorgio Berlinghieri* (Olaszország), *Sir Ugo Mijsud*, Málta miniszterelnöke, *M. Boyne*, az oslói legfelsőbb bíróság elnöke (Norvégia), *Ch. Bertoni* ny. rendkívüli követ és dr. *Kuratow-Kuratowski* ügyvéd (Lengyelország), *Artur Khun* és *Frederik Aldrich* (Egyesült Államok), *Lulius Modan* ügyvéd (Jugoszlávia) stb.

A konferencia előkészítő bizottságának élén dr. *Baumgarten* Nándor ny. közigazgatási bíró és dr. *Mendelényi László* kúriai bíró állanak, főtitkára dr. *Geőcze Bertalan* egy. m. tanár, titkárai pedig *C. J. Colombos*, dr. *Király Ferenc* ügyvéd, *James Petrie*, dr. *Ruhmann Emil*, a kir. Kúria elnöki tanácsosa és dr. *Szászy István* egy. m. tanár. A konferencia sajtóirodájának élén dr. *Drucker György*, a Magyar Külügyi Társaság igazgatója áll.

TARTALOM. Dr. *Vámbéry Ruzstem*: Köszöntő. — Dr. *Jacobi Andor* budapesti ügyvéd: A nemzetközi jog föllendülése. — Dr. *Váli Ferenc* budapesti ügyvéd: A nemzetközi bíraskodás határai. — Dr. *Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: Az aranykikötés Európa jogrendjében. — Dr. *Nódas László* ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd: A nemzetközi kartekek jogi szempontból. — Dr. *György Ernő*, az OHE. igazgatója: Megjegyzések a nemzetközi adósságrendezés jogi megoldásához. — Dr. *Admeto Géza* budapesti ügyvéd: Miért nem kodifikál Anglia? (I.) — Jogirodalom. Dr. *Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: Dr. Nyeiczky Zoltán: A Mai Devizajog. — Szemle. Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 6.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvéd urak! Leírásnál, sokszorosításnál, fordításnál «Tempo» iroda vezet: árban, minőségben, gyorsaságban. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2 12.

650

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Supka Géza ny. nemz. múz. igazgatóőr: A magyar törvény multja. — Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: Miért nem kodifikál Anglia? (II.) — Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd: A Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti konferenciája 1934. (Dr. Posch Gyula, dr. Baumgarten Nándor és dr. Szladits Károly jelentése.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 28. sz. — Közigazgatási és Pénzügyi Döntvénytár. XXV. 4.

A magyar törvény multja.

A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára hónapról-hónapra megújuló különkiállítások keretében szándékozik betűkincseit a közönség elé vinni. E kiállítások elsejéül a magyar jogi élet emlékeit választotta, aminek többféle indoka volt.

Először is most van 350 éve, hogy Telegdi Miklós pécsi és Mossóczi Zakariás nyitrai püspökök nyomtatásban kiadták Ilosvay István ymeri c. püspök kéziratát, amelyben az 1544-ig érvényes és hozzáférhető összes magyar törvényeket gyűjtötte össze.

Azután a közeli hónapokban lesz 300 éve, hogy a gyulafehérvári országgyűlés elhatározta az Erdélyre vonatkozó törvényeknek nyomtatásban való kiadását.

Továbbá a közelmúlt napokban érkezett vissza sokszáz éves távollét után újra Magyarországra Szent István dekretumainak legrégibb ismert, XII. századi kézírata, az ú. n. «admonti kódex».

Végül az International Law Association ezidei budapesti szesszióját akartuk arra felhasználni, hogy visszatekintő kiállítás formájában képet nyújtsunk az idegen szakembereknek a magyar jog multjáról és a magyar törvényalkotás technikájáról.

Ezért a múzeumi könyvtár, karöltve az Országos Levéltárral és a Történelmi Múzeummal válogatott sorozatban mutatta be olyan írásos, nyomtatott és tárgyi emlékeit, amelyek még soha a nyilvánosság előtt nem szerepeltek, s amelyekről a szakirodalom is csak szórványosan tudott eddig megemlékezni.

Első hely illeti meg itt természetesen Szent István dekretum-kódexét, ezt az összesen 16 oldalnyi pergamenkéziratot, amely külső szerény megjelenése mellett is az ezeréves Magyarország struktúrájának egyik alapköve. A benne foglalt rendelkezések jórésze — miként ezt *Hóman Bálint* és mások kutatásai kimutatták — idegen eredetű. Számos szó szerinti megismeri egyezés visszavezeti ezt a kódexet a 785. évi pápai capitularehez, a 847. évi mainzi zsinat határozataihoz, valamint az Ál-Isidor és Benedictus Levita nevében ismert egyházjogi gyűjteményekhez, leginkább pedig a *Lex Baiuvariorum*hoz, amelynek közvetlen hatása arra enged következtetnünk, hogy István király bajor feleségének befolyása a jogalkotás állampolitikai terére is kihatott, s hogy az eredeti kódex szövege valószínűleg valamilyen bajor pap számlájára irandó. Vannak ugyan benne már jellegzetesen magyar motívumok is. Így pl. mindenütt, ahol a bajor forrás a germán népeknél szokásos négyes számrendszert használja fel a büntetési tételek kiszabásánál (4, 8, 40, 80 pensa), ott a magyarországi kódex az Ázsiából hozott ötös számrendszert helyettesíti be (5, 10 tinó stb.). Az admonti kódex úgyszólván kizárólagosan a magántulajdon pontos körülhatárolására irányul s e téren is különös súllyal kezeli az egyház vagyoni jogi kérdéseit. A magántulajdon kodifikálásában a kódex, amely egyébként meglehetősen lazán összefüggő jogszabályok gyűjteménye, széleskörűen intézkedik. Szól az egyházi és külön a püspöki

vagyoni állapotáról és kezeléséről, rendezi a királyi tulajdon jogait s az általa engedélyezett magántulajdon kérdéseit; szabályozza a középkori kapitalizmus egyik legfőbb vagyoni értékét, a rabszolgatartást.

Ezenkívül aztán egyházi rendszabályokat ír elő a papok munkájáról, a vasárnap és böjtök megtartásáról, a gyónásról, a misehallgatásról s a mise alatt követendő magaviseletről. Majd intézkedik a papok vádlóiról, az esküszegőkről, a kard kirántásáról, az emberölésről és a feleséggyilkosságról. Egészben kerek képet kapunk e kódex alapján a berendezkedő keresztény állam szervezéséről, gazdasági, társadalmi és jogviszonyairól.

A magyar jogtörténeteseket különösen érdekelheti a kiállításon IV. Béla király 1267-i és Nagy Lajos király 1351-i törvénye, amelyek az 1222-i II. András-féle Aranybullának, a magyar feudalizmus Magna Chartájának parafrázisai (maga az eredeti Aranybulla tudvalevőleg elkallódott), s azonfelül olyan rendelkezéseket is tartalmaznak, amelyek az 1848-ig uralkodott ősiség nyugodott. A nemesi Magyarország gazdasági struktúrája voltaképpen ezen az itt eredetiben kiállított két alaptörvényen épült fel.

Egész sor közjogi törvény — többek között a Pragmatica Sanctio, valamint a 49-i trónfosztó országgyűlési határozat — a magyar jogélet viharos multjába vezet be, mint ahogy pl. Zsigmond király 1435-i, kiállított, törvénye az első szélesen alapozott kísérlet egy perrendtartás megteremtésére, vagy ahogy Deák Ferenc 1843-i büntetőtörvényjavaslata, — amely nem ismer halálbüntetést, ellenben minimumbüntetésnek bevezeti a bírói korholást — a maga humánus rendelkezéseivel a legmodernebb büntetőkódexekkel is felveheti a versenyt.

A kiállítással kapcsolatban súlyt helyeztünk az állampolgári nevelésnek egy eddig teljesen elhanyagolt, pedig instruktivitásánál fogva igen fontos fejezetére: a törvényalkotás technikájának gyakorlati bemutatására. Ezt egyrészt kézírásos jogi emlékek, másrészt nyomtatásban megjelent törvényhozási instrumentárium formájában kívántuk elérni. Az Országos Levéltár ugyanis kiállította az 1847—48-i országgyűlésen a felelős független minisztérium megalkotását célzó országgyűlési tárgyalások iratait a királyi propozícióktól kezdve egészen az V. Ferdinánd által szentesített törvényig. A múzeumi könyvtár pedig az 1929:XXX. teikk (a közigazgatás rendezéséről) parlamenti tárgyalásait mutatta be a törvényjavaslattól a végrehajtási utasításokig. Az az érzésünk, hogy e két sorozat példaadásával hasznos munkát végeztünk az állampolgári nevelés elmélyítése terén, amely mindaddig légüres térben mozog, amíg az egyes állampolgár a «törvényt» holmi misztikus hatalmak absztrakt ténykedése eredményének, nem pedig egy konkrét, deliberatív, ellentmondásos, az eleven étellel egybekapcsolódó alkotási folyamat termékének érzi.

A kiállítás törvényhozási emlékein kívül a Történelmi Múzeum a maga remotái közül érdekes sorozatot állított ki a törvény végrehajtását célzó büntetőeszközökből, amelyeknek gyakran groteszk, de mindig brutális tendenciája érteti meg a szemlélővel igazán, hogy miért pattant ki a magyar középkor esthajnalán, a magyar Vormärzben szükségképp Deák Ferenc törvényalkotó lángeszéből az az 1843-i büntetőtörvényjavaslat, amely — máig sem lett törvénné.

A kiállítás anyagáról különben angolnyelvű leíró katalógus jelent meg, amely korlátolt példányszámban még az érdeklődők rendelkezésére áll.

Dr. Supka Géza.

Miért nem kodifikál Anglia?*

(A bíraskodás függetlenségének kérdéséhez.)

II.

Ha most már Anglia azért nem kodifikál, mert el akarja kerülni, hogy a végrehajtói hatalom, illetőleg letéteményesei akár törvények útján is a jog megalkotásában és a jog és igazság kiosztásának módjában a bíróságokat irányíthassák és ezek tevékenységébe beleavatkozhatnak, mi tehát e tekintetben Angliában a jogállapot, miből áll az angol jogállomány és mi e tekintetben az alkotmányos biztosíték.

Anglia jogállománya: a *common law*; a közönséges jog, melyet a kontinensen szokásjognak, nemírott-jognak is neveznek, mely ellen azonban egy alkalommal egy angol bíró tiltakozott, hogy az nemírott-jog volna, mert szerinte az a *Law Report*-okban feltalálható. A *common law* az a betonalap, melyen Anglia jogi élete nyugszik és melyet az angol *common sense*-nek, a józan ész alkotásának tart és annak ismer.

A *common law* magában foglalja az alkotmány-, a magán- és a büntetőjogot, valamint a bírói eljárást; legsajátosabb alkotása az angol népleleknek. A *common law* keletkezése a történelem előtti időkbe nyúlik vissza. A *common law* még lényegében sem egy bölcs törvényhozó alkotása vagy pedig különböző törvényhozó testületek sorozatos alkotása, sem pedig egy logikusan átgondolt tervezet eredménye, mely tervezet tudatos kifejlesztése egy nemzet jogi szükségleteit törekedett kielégíteni, másrészt azonban nem is különféle jogszabályoknak könnyelmű összehalmozása azon célból, hogy a pillanatnyi jogi szükségletet kielégítse. A *common law* egy szerves egység, amely a törzsi társadalom napjaiban kicsiny kezdetből idők folyamán nőtt nagyra és mely a törzsi közület életének lényeges részét képezte, amely törzsi közület maga is különböző területi, egyházi és gazdasági közületekből fejlődött ki és amely szerves egységes jog működik ma is különböző alakban és érezteti a hatását az örökjogban éppúgy, mint London vagy egyéb nagy városok tulajdonjogában s a falusi ingatlanjogban, az alkotmányjogban éppúgy, mint a bíraskodásban.

A dán és teuton (angolszász) invázió új ideákat hozott magával, melyekből ez a szerves egész azt szívta fel, ami lényegének megfelel és tovább is megmaradt egy szerves egységnek úgy, hogy a norman hódítás egy nagy jogrendszer megalkotásához egy csodálatos anyagot talált. A norman hódítás és részben a dán invázió által hozott új ideák alapján fejlődött ki a *common law* szelleme értelmében a *jury system* is.⁷ A jogászság kifejlődésével pedig bírák és ügyvédek állandóan fejlesztették és fejlesztik ma is a változott viszonyok és a jogi felfogás haladásához képest, a mellett azonban az ősi jog szelleme ma is minden jogterületen érvényesül. Felette érdekes, hogy miként jellemezte Edward Coke bíró, ez a kiváló jogász a *common law*-t: *...for reason is the life of the law, nay the common law is nothing else but reason. The legal reason est summa ratio. And therefore if all the reason that is dispersed into so many several heads, were united into one yet could he not make such a Law as the Law in England is, because by many successions of ages it has been fined and refined by an infinite number of grave and learned men and by long experience. No man out of his own private reason ought to be wiser, than the Law, which is the perfection of reason.*⁸ Ez a gyönyörű meghatározása a *common law*-nak, az élő s nem a kieszt és mesterségesen megalkotott Jognak, méltó válasz lehet a német *Jurisprudenz* hiányának vádjára éppúgy, mint a kodifikáció boldogító irányzatára. Igazi példája a praktikus, de a mellett mindig mélyenszántó angol gondolkodásnak. Anglia jogrendszerét — írja a már idézett Montmorency — hasonlítani lehet az emberi test idegrendszeréhez, amely annak szám-talan részét egy szerves egésszé köti össze és amely a személyiség

szuverén hatalmában nyeri az egységet, mely habár az agyban székel, mégis kiterjedő átutaló hatást gyakorol az egész testre.

Jellemző, hogy bár a brit szigetek 400 éven át (K. u. 43?—410. római uralom alatt állottak és a római birodalom tagja voltak, a *common law*, az angol jog teljesen mentes maradt a római jog befolyásától. Az egyház és a diplomaták művelték ugyan a római jogot, a bíróságok azonban mindig idegenkedtek attól, hogy a *common law*-t római jogi doktrínák alapján fejlesszék. Különösen a Stuartok alatt mutatkozott erős törekvés a római jogi doktrínák érvényre juttatására és az akkori abszolutizmust az imperialista római jog alapján felépíteni, mert a minden hatalmat a római császárra ruházó principatus-i jog a minden hatalmat magához ragadni kívánó királyi prerogatívának kedvezett. Az *Inns of Court*, melyekben a bírák és ügyvédek tömörültek, — mint ma is — a legnagyobb ellenállást fejtették ki a római jog recipiálása ellen és így az Inn-ek segítségével a *common law* jogászoknak sikerült a római jog behatolását visszaverni és ezzel — írja Hatsek⁹ — az angol szabadságnak első alapkővét tették le. A *common law* jogászok ma is nagy szerepet játszanak az angol jogi életben, határozottan megkülönböztetnek egy *common law bar*-t, vagyis azokat a barristereket, kik a *common law* jog területén fejtenek ki ügyvédi működést, megkülönböztetésül azoktól, kik kereskedelmi, váltó, csőd és egyéb jogügyekben működnek. A *common law bar* előkelősége elismert, tagjai a *bar* legkiválóbbjaiból áll, a *High Court of Justice* (birodalmi bíróság) bírái, az állam magas funkcionáriusai: a *Lord Chancellor*, *Attorney General* és *Solicitor General* is rendesen onnan kerülnek ki.

Közkeletű, hogy az angol bíró, mikor ítélt, jogot alkot. Ez igaz is, mert ítélezés alkalmával módosíthatja és így fejlesztheti a *common law*-t, de mindig annak szellemében, ez a *judge-made law* (a bíró alkotta jog). Az angol bíró precedensek alapján dönt. A kontinentális bíró egy általános jogszabályból következtet az eldöntésére váró különös esetre, az angol bíró egy már eldöntött hasonló esetről következtet az előtte levő különös esetre és e tevékenységében analógiákkal, szükség esetén fikciókkal operál. (Analógiákkal és fikciókkal operál a kodifikált törvény alapján ítélő kontinentális bíró is.) Ilyen bírói tevékenység mellett az angol bírónak módjában áll minden új életjelenséget azonnal megragadni és egy jogszabály felállításával eldönteni. Ilyenkor alkot az angol bíró új jogot, mely a *common law* legértékesebb része. Hogy mi a *common law*, azt ugyanis főképpen a bírói döntésekben találjuk meg, mert, mint a már idézett Montmorency írja: *...the King's judges were and are the depositaries of the laws; the living oracles, who must decide in all cases of doubt, and who are bound by an oath to decide according to the law of the land.*¹⁰ Vagyis a bíró mondja ki, hogy mi Anglia joga. Az angol bírakat ítélezésükben az a felfogás vezérli, hogy *«natural justice, practical expediency and common sense»*.¹¹ Ez a felfogás háttérbe szorítja a jogi konstrukciót, amivel azonban nincs az mondva, hogy döntésükben nincs logika, mert ennek hiánya ostobaságot jelentene, az ostoba ember pedig nem lehet igazságos, pedig az angol bírák igazságosak. Ez a felfogás pedig ama igazságnak az angol igazságszolgáltatás által való honorálása, hogy azon ügyeket, melyekben *personal interest* (személyi érdek) van, meg kell különböztetni azon ügyektől, melyekben *impersonal interest* (személytelen érdek) van; egy rágal-mazási perben *personal interest*, egy szerződésességi perben *impersonal interest* van. Azért is büntető ügyekben és mindazon polgári ügyekben, ahol *personal interest* van, a bíróság esküdtek közreműködésével dönt, az *impersonal interest*-tel bíró ügyekben pedig már inkább van jogi konstrukció az ítélezésben.

Amidőn az angol bíró valamely konkrét eset eldöntéséből kifolyólag egy jogszabályt megállapít, ez nemcsak továbbra is kötelezi a bíróságot, hanem azt nincs jogosítva a bíróság módosítani vagy megváltoztatni, mert ezt egyedül a parlament teheti, mint azt Dicey már előbb említett művében tanítja. Az alsó bíróság által törvényként megállapított jogszabályt akár az eldöntött esetről kifolyólag, akár más alkalomból a fellebbezési bíróság módosíthatja vagy más jogszabályt állapíthat meg, de ez a jogszabály most már kötelező úgy a fellebbezési bíróságra, mint

* Az előbbi közleményt lásd 31. számban.

⁷ The legal system of England by J. E. G. De Montmorency barrister at law and professor in the university of London.

⁸ ... mert az észszerűség a jog lényege (élete), sőt a *common law* nem egyéb, mint észszerűség. A jogi észszerűség est *summa ratio*. Épp azért, ha mind az az észszerűség, mely annyi különféle főben van szétosztva, egyetlen egyben is lett volna egyesítve, mégse tudott volna oly Jogot csinálni, mint amilyen Anglia joga, mert az számos koron át, komoly és tudós férfiak végtelen sora és hosszú tapasztalatok által tökéletesített és újból tökéletesített. Senkise legyen tehát saját egyéni észszerűsége okából bölesebb, mint ez a Jog, mely az észszerűség tökélye. (Idézve: A grammar of politics by Harold J. Laski reader in the university of London.)

⁹ L. 2. jegyzet alatt idézett művét.

¹⁰ ... a király bírái voltak és ma is a jog letéteményesei; ők az élő orákulumok, kiknek minden kétes esetben dönteniük kell és kiket esküjük arra kötelez, hogy az ország joga szerint döntsének.

¹¹ Természetes igazságosság, gyakorlati lehetőség és józan ész.

az alsófokú bíróságokra, sőt a lordok házában bírói bizottsága, mint utolsó fellebbezési fórum által törvényként megállapított jogszabály reá nézve a továbbiakban éppúgy kötelező, mint az alsófokú bíróságokra, míg azt a parlament esetleg meg nem változtatja.

Felette érdekes az angol bíróságoknak törvényalkotási joga a perrendtartás tekintetében. A *common law* értelmében, de több parlamenti törvény (Judicature Acts) egyenes felhatalmazása alapján a bíróság a büntető és polgári peres eljárás szabályait maga állapítja meg. E végből a magasabb (nem magasabb fokú) rendű bíróságok tagjaiból és az idősebb barristerek közül egy állandó bizottság alakult, melynek elnöke a lordkancellár. Ez a bizottság megalkotta és minden évben revízió alá veszi a peres eljárás szabályait, hogy amennyiben az év folyamán a gyakorlatban kitűnt volna, hogy egyik másik szabály nem megfelelő vagy nem vált be, azt a gyakorlat által megkívánt irányban módosítja. E bizottságba solicitorokat is bevonnak, amennyiben az ő működésükre vonatkozó szabályokról van szó. Az angolok előtt képtelenség az a helyzet, hogy akár a minisztériumi hivatalban, akár szobatudósok csinálják a peres eljárás szabályait, akik talán soha bírói tárgyalást nem láttak, annál kevésbé abban felelősségteljesen résztvettek. Ott bírák és ügyvédek együttesen csinálják a perrendtartást, kik tárgyalnak és az ítélet hozásában közreműködnek vagyis olyanok, akik tapasztalat alapján tudják, miként kell a peres szabályokat megalkotni és akik tapasztalják az időnkint kitűnő hiányokat és így azokat az észszerűségnek és gyakorlatiasságnak megfelelőleg módosíthatják.

Amidőn pedig a *common law* századokon át komoly és tudós férfiak által folytonosan tökéletesített és ismét tökéletesített, — mint Coke bíró mondotta — és most is a bíróságok által a kor igényeinek megfelelőleg tovább fejlesztetik és a jövőben is fejlesztetni fog, akkor a *common law* egy örökösen zöldelő fa gyanánt tűnik fel, melynek az ősi időkben gyökerező hatalmas törzséből folytonosan új lombos ágak nőnek ki és mely hatalmas törzsű, örökösen lomboszó fa árnyékában él az angol nép és szívja magába az abból kiáradó szabadság, jog és igazságosság levegőjét. Így például semmiféle angol kormány javaslatára a parlament nem csinálhat az angol nép részére egyesülési és gyülekezési törvényt illetőleg ilyen jogot nem engedélyezhet neki vagy nem korlátozhatja, nem is szólva arról, hogy attól eltilthatná, mert az angol nép *common law* érzéke szerint, ha 2—3—4 ember összegyűlhet és beszélgethet, akkor 200—300—400 ember, sőt annál több, akár több ezer ember is kell, hogy ezt minden különös törvényes engedély nélkül is megtehesse és nem akadna Angliában bíróság, mely az ezzel ellenkező törvényt figyelembe venné, mert az a *common law*-al ellenkezik. Éppúgy Angliában mindenki arról írhat, amiről akar, arról beszélhet, amiről akar, stb. Ha pedig ilyen vagy egyéb más tevékenységének jogossága vagy megengedettsége kétségbe vonatnék, akkor csakis a bíróság döntheti el, hogy mi az adott esetben Anglia joga vagyis mi a *common law*. Angliában ugyanis nemcsak közigazgatási bíróság, de közigazgatási jog sincs, hanem minden ilyen és más hasonló kérdést a rendes bíróságok a *common law* alapján döntenek el.

(Bef. köv.)

Dr. Admeto Géza.

A Nemzetközi Jogi Egyesület budapesti konferenciája 1934.

Fizetések aranyban és külföldi pénznemekben.

A magyar csoport jelentése.

(Szerkesztették dr. Posch Gyula, dr. Baumgarten Nándor és dr. Szladits Károly.)

Gondolatmenete a következő:

A jelentés visszatér az 1926. évi bécsi konferencia határozataira (Vienna Rules), melyeket a felek kikötése esetén alkalmazni kell. Ezek szerint a szerződésben kikötött pénznemben kell fizetni. Ha ez lehetetlenné vált, úgy az adós fizesse e pénznemnek a teljesítés helyén és a tényleges fizetés időpontjában jegyzett árfolyam szerinti egyenértékét. Ha az adós a lejáratkor a fizetést vétkesen elmulasztja, úgy kártérítéssel tartozik a hitelezőnek, a kikötött pénznem értékcsökkenésének aranyalapon számított egyenértéke erejéig. E szabályok szerkesztése óta számos ország letért az aranystandardról és ma a Konferencia feladata állást foglalni, vajjon

helyes-e a szerződési szabadság olymértvű korlátozása, amint ez időközben számos államban bekövetkezett?

I. A hitelező oly feltevessel fekteti be pénzét, hogy lejáratkor ugyanazt az értéket fogja aranyon mérve (mert ez a leginkább elfogadott értékmérő) visszakapni. E feltevés a magántulajdon rendszerének egyik lényege. Gyakori eset azonban, hogy az állam e feltevést nem tudja valóra váltani, akár saját, akár polgárai eladósodása miatt, amikor is az adósok javára és a hitelezők kárára a pénz vásárló erejét csökkenti. A hitelezők ily veszély ellen olyképp keresnek védelmet, hogy

1. a tartozást aranypénzben, vagy színaranyban, vagy
2. a hazai pénznem helyett idegen pénznemben, vagy
3. hazai pénzben ugyan, de aranyérték-kikötéssel megerősítve

fejezik ki.

Mikor a hitelező a tartozást aranyban, vagy idegen pénznemben fejezte ki, rendszerint a pénz értékcsökkenése veszélyét akarta magáról elhárítani, s ezt az adósok az ügylet létrejötte érdekében, de mert ők is felteszik, hogy a kapott pénzt értékállóan fektetik be — elfogadják. Bankok és biztosító társulatok ily kötelezettségeiket saját adósaikra hárítják át.

II. A kérdés az, hogy ha a hazai pénz az aranyhoz mérten értékében csökken, a szerződési szabadságot el kell-e ismerni?

A német pandektisták szerint a felértékelés *ex lege* beáll.

Az U. S. A. Kongresszusának 1933. június 5-én kelt határozata szerint ellenben az ily értékbiztosító kikötések a közrendbe ütköznek.

E két véglet között a francia jog belföldiek közt nem ismeri el az aranyban vagy külföldi valutában történt kikötéseket, hanem a hazai valutára konvertálja azokat.

A Lordok háza bírósága a belga Interncommunale ügyében fenntartotta az aranykikötés hatályát.

Az osztrák Goldklauselverordnung az arany vagy idegen valuta-kikötést érvényesnek ismeri.

Ugyanígy a lengyel jog.*

A jelentés ismerteti a magyar aranypengő rendszert is.

III. Véleményében — utalva egy közös álláspont nehézségére — kifejti, hogy a szerződés szabadságát csupán fontos okból szabad megszorítani. Adós állam kénytelen lesz magát a hitelező állam feltételeinek alávetni, nem tagadhatja meg aranyban vagy külföldi pénzben kikötött adósságát, nem tilthatja meg honosainak, hogy ily szerződést ne kössenek. Ha az adós a külföldi kölcsönt tovább adja belföldinek, kell hogy megvédje magát oly elértéktelenedési veszély ellen, amely őt is terheli.

A prosperity visszatérének feltétele, hogy aranyban vagy külföldi pénzben adósság korlátlanul legyen vállalható, s ugyanez legyen a szabály belföldiek között is.

Nem kívánatos azonban, hogy a belföldi hitelek jelentékenyebb összege a hazai pénztől különböző értékben legyen kifejezve. Kérdés, vajjon e részben a tilalom helyes megoldás-e, s nem e helyesebb a pénz aranyértékét fenntartani, amikor is a feleknek nincs szükségük hasonló kikötésekre, s tapasztalat szerint azokkal nem is élnek.

Külön kérdés azon országoké, melyekben az aranyban és külföldi pénzben történt kikötéseket korábban hatályosnak ismerték el, utóbb megtagadták. Ily változások célja éppen az adósok védelme és ez nem éretnék el, ha a korlátozás csak a jövőre szólna. Bizonyos, hogy a szerzett jogok megsértése a jog alapelveit érinti és csupán életbevágó nemzeti érdekek vihetik a kormányokat erre az útra. E részben az Egyesület nehezen foglalhat határozott állást, mert ha ily érdekek forognak kockán, a jogelvek ereje kellően nem érvényesülhet. Csupán kívánatosnak tartanók, ha a kormányok ily eszközökkel a legmérsékeltebben élnének és az okozott méltánytalanságot enyhítenék.

IV. A fentiekben a pénztartozások kirovására volt szó. A lerovás kérdésében megfontolandó, hogy a kívánt gazdasági cél akkor is eléretik, ha a hitelező a valóságos arany-, illetve külföldi pénz helyett annak egyenértékét belföldi pénzben kapja meg. A jelentés kívánatosnak tartja, hogy a hitelező részére biztosíttassék az effektivitás, mind a kirovás, mind a lerovás keretében. Egyes államok kedvezőtlen fizetési mérlege az utóbbit megíúsíthatja. Ha ez az eset áll be, úgy a hitelező választhasson, vajjon elfogadja-e a belföldi pénznemben való kielégítést, vagy pedig azt a korlátozások megszüntéig halassza el.

* Időközben változott, lásd e lap 31. számát.

Javaslatok: A Konferencia nyilatkozzék:

1. miszerint kívánatos, hogy a nemzetközi jellegű ügyletek körében a szerződés szabadsága a felek részére akként biztosítható, hogy azok akár bármely pénznemben, akár aranyban vállalhassanak kötelezettséget.

2. Kívánatos, hogy ugyanez a szabadság oly hitelügyletek részére is biztosítható, amelyek mindkét szerződő fele ugyanazon állam lakosa.

3. Ha valamely kormány szükségesnek találja a 2. alatti jogosítvány megszorítását, úgy kívánatos, hogy ez a megszorítás ne nyerjen alkalmazást oly szerződésekre, amelyek nemzetközi jellegű ügyletekkel állnak gazdasági kapcsolatban.

4. Kívánatos, hogy az aranyban, vagy külföldi pénznemben létesült kötelezettségek a fizetésre kikötött pénznemben legyenek teljesíthetők. A Konferencia megengedi, hogy egyes államok gazdasági helyzete szükségessé tehesse az ily fizetések felfüggesztését: ily esetben kívánatos a hitelező választási joga oly irányban, hogy a teljesítést akár hazai pénznemben követelhesse az adóstól, akár pedig a fizetést a korlátozó rendelkezések megszűntéig elhalasztassa.

Dr. Liebmann Ernő.

Szemle.

— A nyomtatott papírral kereskedő üzleti vállalatoknak az a része, amely különös nyomatékkal adományozza önmagának a sajtó nagyhatalmi attribútumait, ismét napokon át kiszerkesztett egy ügyvédet és egy kir. ügyészt, akik ellen állítólag eljárás folyik, s intim részleteket közölt a nyomozás adataiból. Nem szorul bővebb kifejtésre, hogy az ily közlemények mindenkinek, de különösen a közpályán mozgó, még inkább a szabadfoglalkozástűző gyanúsítottaknak helyrehozhatatlan kárt okoznak. Amily természetes, hogy az ujságok hírt adhassanak az elkövetett bűncselekményekről, éppúgy logikusan következne az 1912: LIV. tc. 96. §-ából, hogy ne adhassanak hírt a rendőrségi hivatalszobákban törtétekről s oly bűncselekményről, amely egyelőre csak a följelentés jogászi konstrukciójában él. Minthogy az olvasóközönség sajátos lélektanával mindig csak az inkrimináló híradásra szokott emlékezni, a rendőrségi budoárközlemények még akkor sem aggálytalanok, ha utóbb azt is leközlilik a lapok, hogy a följelentés alaptalan volt. Még aggályosabb azonban, ha, miként a most panasztolt esetekben történt, a sajtószenzáció, az éji bogárhoz hasonlóan, egy heti hangos zúgás után nagyot koppan s hirtelen elhallgat. Ki tudhatja ilyenkor, alapos volt-e a zúgás vagy alaptalan? Nem tudjuk, csupán sejthetjük, hogy a szenzáció elhallgattatása ama titokzatos központi szerv barátságos figyelmeztetésének eredménye, amelyre a hírlapok ma úgy figyelnek, mint a vizsla az ismert gramfonreklámon gazdájának hangjára. De a *Masters voice* alkotmányos államban nem éppen alkalmas sajtójogi szabályok pótlására. Sőt még mint izlésregulátor se válik be. Éppen ellenkezőleg, a szenzáció elburjánzásnak éppen a sajtószabadság hiánya az oka: az a sajnálatos tény, hogy a lapoknak egynémely közéleti szenzációt nem áll módjában szabadon szellőztetni. Ez a főoka, hogy oly napokon, amikor a jó Istenke nem adja meg a mindennapi bestiális gyilkosságot, futballbotrányt vagy primadonapofozkodást, kénytelenek ügyvédi vagy ügyészi existenciákat tönkretenni. Mert nyilvánvaló, hogy egy ügyvédnek vagy ügyésznek szenzációs sajtóleleplezése reá egymagában súlyosabb következménnyel jár, mint akár a büntetés, amelyet a bíróság bűnössége esetében kiszab. Vagyis a sajtó előbb szabja ki a büntetést s csak azután mellőzi esetleg a bűnösség megállapítását. Nemcsak a kormányhatalommal szemben

szorul tehát a sajtószabadság védelemre, hanem esetleg magával a sajtóval szemben is, de ez a védelem nem állhat másban, mint a sajtószabadság helyreállításában. *Gazetten, wenn sie interessant sein sollen, dürfen nicht genieret werden* — mondotta Nagy Frigyes, de elmulasztotta hozzátenni, hogy existenciák tönkretétele nem kritériuma az érdekeségnek.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állás keresőknek 10 fillér.
Apróhirdetésekre előre fizetendő.

Az ügyvédek elszegényedését mindenki tudja, de nem méltányolják úgy sehol mint a Kovács Aladár cégnél, az ügyvédek népszerű írógépkarbantartójánál. Itt valóban mélyen átérzik az idők változását. Karbantartásért, javításért, írógépszalagokért minimális árat számítanak. Előzékeny-udvarias hang, pontosság és gyorsaság jellemzik a céget. Kovács Aladár címe továbbra is Budapest, VII., Kertész-u. 23. Tel.: 42-8-61.

652

HIRDETÉSEK.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemical
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Jóban-rosszban kitar
az ügyvéd urak mellett

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.
legelőnyösebb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

651

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bére-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szabó Lajos, a pécsi kir. törvényszék elnöke: A jogszolgáltatás és korszellem. — Dr. Irk Albert pécsi egyet. ny. r. tanár: A büntetőjog válsága. — Dr. Balogh István pécsi kir. főügyész-helyettes: Vitás elvi kérdések a kir. Kúria újabb büntetőjogi gyakorlatában. (I.) — Dr. Kelemen Mózes pécsi ügyvéd: Jogszolgáltatásunk színvonala. — Dr. Bozóky Géza pécsi egyet. ny. r. tanár: A nemzetközi váltótörvény 17-ik cikke. (I.) — Dr. Stein Alfréd pécsi ügyvéd: Ius offerendi. — Szemle. **Melléklet:** Ügyvédi Közlöny 29. sz. — Perjogi Döntvénytár. XIX. 5.

A jogszolgáltatás és korszellem.

A jogszolgáltatás az állami és társadalmi életviszonyoktól nem izolálható és nem is függetleníthető megnyilvánulás. Ezért a tételes jog mellett, amely jogállamban az államhatalomnak, az állami, társadalmi és gazdasági szükségszerűségekhez igazodó emanatiója, a rohanó életnek úgyszólván állandóan olyan követelményei is vannak, amelyek addig is, amíg az államhatalom részéről értékelést nyerne, az élettel lépést tartó jogszolgáltatástól először a bírói mérlegelés körébe ékelődve követelik elismerésüket.

Tulajdonképpen tehát a bírónak kell először sok esetben megérteni az élet kívánalmait s amíg lehetséges, törvénytárgyát segélyével kitölteni a fennálló jogszabályok kereteit, amikor pedig ez a keret már nem tágítható, vagy éppen korlátozást jelent a korszerű jogszolgáltatásra, jön a törvényhozás és kormányzat munkája, az újabb jogszabályalkotás.

Különösen nagy társadalmi és gazdasági megrázkódtatások termelnek ki ily jelenségeket, amelyek állandósulni látszó új eszméket és irányelveket dobnak felszínre és amelyek gyors és szükségszerű elismerést követelnek a jogéletben is, hogy addig is, amíg a tételes szabályozás megtörténik, az életviszonyoknak a jogrendbe beillesztését és a jogvitáknak az életviszonyokhoz simuló korszerű elbírálását lehetővé tegyék.

A világháború előtti és az azt követő jogszolgáltatást összehasonlítva, mindenekelőtt törvénytárunkban láthatjuk legeklátásabban azt a nagy reakciót, amellyel a változott életviszonyok követelményei a törvényhozásból és kormányzatból kiváltak, de a tételes jogszabályok mellett a jogszolgáltatás minden irányú vonatkozásában, a joggyakorlatban számtalan olyan új elgondolással is találkozunk, amelyek a háborús, majd az ezt követő idők eszme és gazdasági áramlatainak kényszerűségében fogantak és honosodtak meg jogszolgáltatásunkban.

Különösen két fix pont körül csoportosulnak ezek az ideológiák. Először az állameszme, a salus reipublicae az, amely védelemre szorult és követelt fokozott védelmet a felforgató, forradalmi törekvésekkel szemben;

másodszorban a gazdasági helyzet, a tulajdonképpeni kenyérkérdés tolodott előtérbe, mint az állami és egyéni lét előfeltétele.

Amíg az államhatalom az állameszme védelmében büntetőjogilag nagy körültekintéssel és eréllyel hatásosan tudott védekezni az ellentétes támadó törekvésekkel szemben, mert ezen körülbástyázható eszmekörben úgy a prevencióra, mint a megtorlásra megvannak a lehetőségei és a tömeglelkület is, jelentéktelen töredéktől eltekintve, e tekintetben az államhatalommal szolidáris, — addig gazdasági téren az állami beavatkozás egymagában nem mutathatott fel ily eredményeket, mert a dolog természete szerint itt az érdekcsoportoknak határtalan terjedelme és érdekeltisége s ezzel szemben az egyedeknek sokszor ellentétes érdekű védelme, a különböző konjunktúrák helyes felismerése, jogszabályokkal alig

rendezhető. De e mellett a gazdasági vonatkozású elvekben hiányzott a társadalomnak ép a fent érintett érdekellentéteknél fogva a szolidaritása is.

Ebben van a magyarázata annak, hogy a gazdasági problémák egész sorozata kísérte és fenyegette igen hosszú időn át a jogszolgáltatás biztonságát és az államhatalom beavatkozása is sok esetben késedelmes és kételyekre okot adó volt, úgyhogy napjainkban is a válságos gazdasági helyzet jogi szabályozása igen sok gondot okoz nemcsak a jogkereső közönségnek, hanem a jogszolgáltató bíróságoknak is.

Még emlékeztetünkben vannak, hogy mily nagy discussiók, jogviták tárgya volt gazdasági lehetetlenülés, majd a valorizáció bevezetése, amely eszmékkel a gyakorlati életkövetelményekkel lépést tartó bíróság tört először rést a konzervatív jogrenden, hosszú küzdelmes harc után készítve elő a talajt a törvényhozó előtt.

Es a gazdasági válság kimélyülésével így folytatódott a jogszolgáltatásnak is a küzdelme a jogkereső közönség érdekeiért és folytatódik ma is, amikor a védett birtok új jogi konstrukciójával a gazdátársadalom speciális megvédésének elve nyomult előtérbe.

Különös fontosságot ad ezen kivételes intézkedésnek, hogy a bíróra oly sok kérdés eldöntését hárítja, amelyek a jogismeret mellett az élet és gazdasági viszonyok fokozott ismeretét kívánják s a törvény általános érvényű rendelkezéseinek keretén belül oly körülmények mérlegelési lehetőségeinek is teret nyitnak, amelyek az individuálizálódásra vezetnek.

Ha valaha igaz volt, úgy most különösen fontos igazság az, hogy a törvényhozó nem gondolhatott a gyakorlati élet minden szeszélyes alakulására s így az előforduló esetek nagy része nem nyer kifejezett szabályozást a törvényekben, vagy rendeletekben, hanem helyes törvénytárgyakkal kell a hézagokat pótolni és a jogvitákat a törvényhozó intenciója szerint a gazdasági élet követelményei szerint, a korszellemnek megfelelőleg a bírónak eldönteni.

A legfelsőbb bíróság, melynek bölcsessége és tekintélye egyaránt megnyugtató a tekintetben, hogy a jogéletben a kor szellemének irányítása mellett egyeztesse össze a törvényt a gyakorlati élettel és aki oly helyes megérzéssel tudta mindig pótolni a törvény hézagait s a törvénytöltés szükségességét megmutatni, ezekben a nagy válságokban is úgy tudta alkalmazni az írott jogot, hogy a jogszolgáltatás válságba sohasem jutott s az élettel mindig lépést tudott tartani.

Az alsóbíróságok nemes, hagyományos törekvése is a legnagyobb igyekezettel törekedett megküzdeni a sokszor keresztülvihetetlennek látszó feladatokkal és a dolgozó társadalom, a magyar föld és magyar lélek megmentése volt minden ténykedésének vezető gondolata.

A bíróságok minden igyekezete dacára mégis vitathatatlan, hogy nagy gazdasági reformokra van szükség, hogy az egyensúly helyreálljon és hogy különösen a kis egzisztenciákat magával ne ragadja a megsemmisülés.

A gazdasági élet gyökeres szanálásának szükségét érzi a jogszolgáltatás is, mert agrár államban anyagilag egészséges gazdátársadalmon épülhet fel az ipar és kereskedelem s az egész állami lét s így a jogszolgáltatást is lehető fix alapokra kell e téren fektetni, amelyek biztos bázisul szolgáljanak és megkímélik a jogkereső közönséget a különböző joggyakorlatok nyomán fellépő káros jogbizonytalanság kétségétől.

Természetesen számolni kell azzal, hogy a mai külpolitikai viszonyok nyomásától s államszerződés kihatásaitól nem mentesíthető a gazdasági és jogi élet sem, azonban e mellett is az egész jogszolgáltatás érzi egy nagy gazdasági reform szükségességét, mert addig, amíg ezek a csak függőleg elintézett kérdések biztosabb alapra nem lesznek fektetve, a jogszolgáltatás sisyphusi munkája pozitív eredményeket nem tud felmutatni.

Dr. Szabó Lajos.

A büntetőjog válsága.

A nyugati kultúra egészét érintő válság hűn tükröződik vissza a kultúra egyik legjelentősebb hajtásának, a jognak területén is.

Mik e válságnak a tényezői s milyenek e válság áthidalásának a kilátásai, már régen foglalkoztatja a kutatókat. Részünkről a büntetőjog szemszögéből vesszük kissé közelebből vizsgálat alá a kérdést, amely jogág, mint annyi máskor, úgy most is, a jog általános fejlődésére vetít átható fény sugarat.

A büntetőjog válságának alakulásában egy régebbi, háborút megelőző és egy újabb, azt követő periódust különböztethetünk meg.

I. A büntetőjogban a világháborút megelőző évtizedeket a klasszikus iskola és a büntetőjogi új irányok közti küzdelem korának szokták nevezni s azt közönségesen ama szükségletre visszavezetni, hogy a klasszikus talajon kinőtt büntető törvénykönyvek a büntettek bizonyos osztályaival szemben a társadalomnak nem tudtak eléggé hatáson védelmet biztosítani. Pedig e küzdelemnek mélyére tekintve, azt látjuk, hogy az új irányok a válságot kifejezésében csak siettették, de azt elő nem idézték. Az, hogy a klasszikus büntetőjog az élet próbáját ki nem állotta, csak következménye volt régi keletű belső dogmatikai sorvadásának. Vagyis e küzdelemben kirívó színekkel lepleződött le, hogy egyfelől a bűncselekmény tanának azon absztrakt kiépítése, mely nem volt tekintettel annak bio-szociális tartalmára, olyan téves kiindulás volt, amely szükségképpen vezetett a helytelen következtetésekre és hogy másfelől a klasszikus rendszer fogalmai futóhomokon épültek fel akkor, amikor elmulasztotta a jogélet jelenségeinek természetét tisztázva, ama módszertani alapot lerakni, amelyen azok szilárdan lettek volna felemelhetők. Így joggal volt várható, hogy a bűncselekménynek formalisztikus szemléletét felváltó kriminológiai irány a büntetőjogtudomány megújítását vonja maga után. A várakozást azonban csalódás követte. Mert ha még oly számottevők is azok az eredmények, melyeket a különböző államok törvényhozásain keresztül a kriminalitás elleni küzdelem terén felmutat, az anyagi büntetőjog belső dogmatikai átalakulása elmaradt. Nemsokára nyilvánvalóvá vált ugyanis, hogy a kriminálpolitika mégsem az anyagi büntetőjog egésze, mint ahogy a küzdelem első hevében olyan sokan hitték.

A büntetőjog eme válsága egyébként, más vonatkozásban, a jog egész területét átjárja. Elegendő futó pillantás az egyes tételes jogágaknak mikénti tudományos művelésére.

Van-e kiút belőle? S ha igen, miben jelentkezik az?

Csak a válság tényezőinek ismerete nyithatja meg a kivezető utat.

A büntetőjog területén maradván, mi a magunk részéről immár két évtized óta igyekszünk egy új rendszer kiépítésével az utat egyengetni.¹ Vagyis amikor joganalitikai kutatásaink alapján be kellett látnunk, hogy a klasszikus és neoklasszikus irány a módszertani alap hiánya, illetve anarchiája következtében egy tudományos rendszert kiépíteni nem tudott, mert rendszerezhető fogalmakat létesíteni nem volt képes, ugyanakkor be kellett azt is látnunk, hogy a kriminológia a maga kauzális vizsgálatával a büntetőjogi fogalmak megkonstruálásához és azok rendszerbe foglalásához szintén nem juthatott el. Amint egyszer mondtuk, míg a formális jogtan a kriminológia nélkül a «Sollen» életnélküli zárt börtönben marad, addig a kriminológia a bűncselekményeknek, mint bio-szociális életjelenségnek joglogikai megkonstruálása nélkül a «Sein» nagy világában nem találja honát a jogtudományok hazájában.

¹ E felfogás hatása nyilvánvalóan érezhető, amint ezt annyi tény bizonyítja, a pécsi egyetem immár gyakorlati pályán kint levő volt hallgatóinak jogászai gondolkodásmódjában, valamint az idősebb és fiatalabb generációnak nem pusztán büntetőjogi, de más irányú tudományos munkálkodásában is, amelyről azonban, sajnos, a nagy jogászközönség a publicitás hiánya miatt kevéssé szerezhet tudomást.

A kriminológia a bűncselekmény tényezőinek explikatív feltárásával a bűncselekmény fogalmának csak a tartalmát nyújtotta. A formális büntetőjogtan a normatív elemekben ellenben pusztán az üres vázát szolgáltatotta. A bűncselekmény pedig értékelte magát tartás. Formában jelentkező tartalom.

A büntetőjog tudományának feladata a helyes felismerés követése. Ha a kriminológia hatása továbbbővül, mint a bűnelkövetés elleni célszerű taktika kiépítése, mint egy tudományos alapon nyugvó kriminálpolitika megalapozása s ebben ma már senki sem kételkedhetik, úgy a bűncselekménynek etiológiai explikatív kutatása az anyagi büntetőjog dogmatikájának megújítását csak akként szolgálhatja, ha eme tartalmi elemeknek végbemegy joglogikai úton formába öntése. Ez az az alap, amelyen a mi rendszerünk nyugszik, vagyis amelyben az explikatív elemeknek normatív megfontolásával a fogalmak megkonstruálása és elrendezése végbemegy. Csak eme rendszert látjuk a büntetőjog belső dogmatikai válságából kivezető hídnak, mert a rendszer gerincét képező felfogás a jogi jelenségek természetéről teszi lehetővé az ugyanazon (normatív és explikatív) elemekből kiépülő fogalmaknak egy tudományosan igazolt zárt logikai rendszerbe való foglalását.²

II. A büntetőjog válságának újabb megnyilvánulása, amely a világháború óta az individualizmus és kollektívizmus ideológiájának államoként különböző mérvű küzdelméből ered.

Tudvalevő, hogy úgy a kontinentális, mint a tengerentúli büntetőjog a világháború előtt egy ugyanazon eszmei közösségben állott akkor, amikor tengelyébe az egyén védelmét emelte. Ez az eszmei közösség annak a szellemi mozgalomnak büntetőjogi eredménye, amely az egyén felszabadításával annak autonóm lényét igyekezett biztosítani az őt elnyelő állami beavatkozás elől. A XVIII. századi racionalizmus természetjogi rendszerei mind az ember autonómiájából indulnak ki s válik később Voltaire igéje a felvilágosodás korának egyik alapelvevé, amit ő úgy fejez ki, hogy a szabadság a törvénytől és semmi egyébtől való függésben áll, s ami majd az 1791. évi Code Pénal-ban a nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege poenali elv kodifikálásában ölt testet. A francia Code-ban diadalra jutó individualizmus azután meghódítja az egész kontinens büntető törvényhozását. Ennek állam- és egyénátalakító hatása úgy nálunk, mint nyugaton általában büntetőjogi hatásában az egyéni szabadság közjogi s az egyéni felelősség etikai elvének pozitív büntetőjogi rendszerben való kikristályosítására törekszik. Minthogy az állam csak eszköz az egyes érdekében, hatásköre is korlátolt, vagyis csak addig terjedhet, amíg azt az egyén védelme megköveteli. Ezért szükséges az állam büntető hatalmi igényét meghatározott esetekre korlátozni, ezt pedig egyedül a bűncselekmények tényálladékainak kimerítő megállapításával lehet elérni. Így lesz a büntetőtörvény a maga nullum crimen elvével a büntettes «magna charta»-ja (Liszt).

A büntetőjog fejlődésének individualista irányvonala azonban már a XIX. század második felétől kezdődően bizonyos szelíd elhajlást kezd mutatni. Új büntettesosztályok megjelenésével új társadalmi védelmi szükségletek mutatkoznak, amelyek hatása alatt fokként kezd áthajlani egy kollektívista ideológia felé. E fejlődést csak siettetik a társadalmak világháború utáni új védelmi szükségletei. Amíg azután ezeknek kirobbanása maga után vonja azt a forradalmi átalakulást, amely végleges szakítást jelent a XVIII. század büntetőjogi individualizmusával. Előbb két államban, az orosz szovjet-köztársaságban és az olasz királyságban, majd utóbb a harmadik német birodalomban. De az univerzális ideológia hullámveréseit érzik ma már valamennyi állam jogrendszerei. Új ideálok, eszmei és reális célkitűzések felé kezdenek orientálódni a világ összes államai. S kezd ma már nálunk is egyre népszerűbbé válni a kívánság az individualista jogalkotások lebontása iránt. Innen ered az európai és benne a magyar büntetőjognak is a legújabb válsága, amelynek megítélésében nálunk is, mint több helyen másutt, sajnos, sokkal több a tetszetős szólam, mint a hozzáértő tárgyilagosság. Pedig ha tisztában vagyunk egy államon belül a büntetőjognak a jogrendszer egészéhez való viszonyával, úgy nem nehéz e kérdésben az eligazodás.

A büntetőjog, nem ismételtethetjük elégszer, csakis a létező állami és társadalmi rend védelmét szolgálja. Azon állam tehát, amelynek

² L. részletezőbb kifejtését szerzőnek több értekezésében, így főleg: A büntetőjogi alapfogalmak módszertani kritikájában; Die heutige Lage des Strafrechts c. tanulmányában.

egész társadalmi és gazdasági struktúrája individualisztikus jellegű, nem denaturalizálhatja a maga büntetőjogát a szociális védelem eszközévé, mert éppen azok az előfeltételek kiányoznak, amelyek ezt az átalakítást egy szociális államban szükségképpen vonják maguk után. A XVIII. század jogállama az utolsó fél évszázad alatt igen sok elemet vett fel a szociális állam elemeiből s így államként, amilyen mértékben növekszik az állami beavatkozás, olyan fokban nőhet a társadalom büntetőjogi védelmének a mértéke is. Vagyis az állami büntető hatalom érvényesülésének belterjessége mindig csak párhuzamosan haladhat az államnak társadalmat erősítő, fejlesztő szociálpolitikai tevékenységével. De soha sem haladhat a büntetőjog önálló úton úgy, amint egyesek gondolják, hogy a büntetőjog legyen az új állami és társadalmi rend kialakítója. Mert tisztában kell lenniük úgy az individualizmus, mint a kollektívizmus híveinek a jog érvényesülésének nélkülözhetetlen alapfeltételével. Vagyis az egyén autonómiáját szükség nélkül korlátozó, vagy azt teljesen megsemmisítő büntetőjog nélkülöznie érvényesülésének a legelemibb előfeltételét, azt az erőt, amelyet mindkét világnézet egyaránt megkövetel, csak míg az individualitási felfogás azt erkölcsi igazságnak tartja, addig a szociáletikai felfogás szociális igazságnak nevezi el. Mennyire hajolhat el egy állam individualista büntetőjogának irányvonala a túloldalra, azt az állami élet egészének mikénti átalakulása szabhatja meg.³

Ebben a körben határolódik el és fog majd áthidalódni a büntetőjog válságának napjainkban oly sokat emlegetett második szaka.

Dr. Irk Albert.

Vitás elvi kérdések a kir. Kúria újabb büntetőjogi gyakorlatában.

A «Büntetőjogi Határozatok Tára»-nak immár kilenc kötetet kitevő gazdag gyűjteménye tanúskodik arról, hogy a kir. Kúria a jogegység biztosítása, a joggyakorlat helyes irányítása terén mily hatalmas, felbecsülhetetlen munkát végez. E mellett az elméleti büntetőjog fejlődésére is termékenyítő hatással van. Mint dr. Wlassics Gyula oly találóan megállapítja: nem egy kérdésben a kir. Kúria gyakorlata megelőzi a hazai irodalmat s nem annyira a hazai irodalom készített elő több kérdést, mint inkább a kir. Kúria gyakorlata fejlesztette az irodalmat.

Bár a B. H. T. kötetiben úgy az anyagi, mint az alaki büntetőjog körébe tartozó vitás kérdésekre vonatkozó döntéseknek még oly gazdag kincsházát is találjuk, mégis azt látjuk, hogy mindig merülnek fel újabb és újabb problémák, melyek eddig kellően tisztázva nem lettek. Az alábbiakban egynéhány szemelvényt közlök a kir. Kúria újabb gyakorlatában felmerült ily vitás kérdésekről.

I. Az 1914: XL. tc. (Hv.) 2. § és 4. § első bekezdéseinek alkalmazása szempontjából vitás e törvényes rendelkezés alkalmazásának köre. Nevezetesen a törvény szövege szerint büntetett, illetve vétséget képez az a csoportosulás, amelynek célja a törvényben írt tényálladási elemek megvalósítása. A kir. Kúria a B. I. 5512/1932. számú határozatában arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bűncselekmény főtényálladási eleme, hogy a csoportosulás egyenesen abból a célból alakult legyen, hogy a hatóság tagjait, illetve közgeit hivatásuk jogszerű gyakorlatában akadályozza stb. Ha azonban a csoport nem ebből a célból alakult, hanem az valamely más okból verődött össze s ez a csoport erőszakoskodik azután a hatósággal vagy közgeivel, akkor már ez a minősítés nem alkalmazható, mert a kérdéses törvényhely éppen a *bűnös célból való csoportosulást* kívánja megtorolni. Ez a határozat megfelel a B. J. T. LXII. k. 189. oldalán közölt régebbi kúriai határozatnak.

Ezzel ellentétben legújabbán a B. I. 331/1934. és B. I. 2013/1934. számú határozatokban a kir. Kúria azt a felfogást juttatta kifejezésre, hogy a Hv. 2. § és 4. § első bekezdésében megjelölt csoportosuláshoz nem lényeges, hogy a csoportosulás eredetileg mily célból történt, hanem *bármily célból is történt a csoportosulás*, az első bekezdés szerint minősítendő a cselekmény, ha a csoport tagjai, bár későbbi időpontban is, de egységes akaratból követik el az említett törvényszakaszban meghatározott bűncselekményt.

³ L. a kérdés bővebb kifejtését: Az individualizmus és kollektívizmus gondolkodása a büntetőjogban c. tanulmányomban.

A magam részéről is az utóbbi törvényt magyarázatot tartom helyesnek. Hiszen a törvény nem azt mondja, hogy «a csoportosulás, mely abból a célból *alakult*», vagyis a célzatnak nem a jog-sértő cselekményt véghezvivő csoportosulásra kell irányulnia, hanem a törvény megkíván valamely csoportosulást, melynek célja azután a törvényben írt tényálladék megvalósítása. Hogy eredetileg már ez a célzat volt az, amely a csoportosulást létrehozta, avagy az valamely tetszőleges okból összeverődött csoportban csak később alakult ki, a törvény alkalmazása szempontjából súllyal nem bír.

II. Ugyancsak a hatóságok védelméről szóló 1914: XL. tc.-kel kapcsolatosan a 3. és 6. §§ alkalmazását illetően kifejlődött gyakorlat szerint e törvényhely alkalmazása szempontjából fegyvernek tekintendő a műszaki értelemben vett fegyveren kívül mindaz, ami rendeltetésszerű, természetes használatánál fogva ütésre, vágásra vagy szúrásra, általában véve erőszakos megtámadással a testi épségre vagy az emberi életre veszélyes eszközzel szolgál (B. II. 1313/1934.). Így fegyvernek minősítette a kir. Kúria a B. II. 6997/1928. sz. határozatában az egyszerű botot is, amely véletlenül volt az erőszakoskodás kifejtésénél a vádlottnál. Épp így a B. I. 331/1934. sz. határozat a csoportosulás által elkövetett hatóság közge elleni erőszak büntetettét a 6. § első bekezdése szerint minősítette, midőn a rendőrök megtámadó csoport egyes tagjai botokkal fenyegetődtek és köveket dobáltak. Ezzel ellentétben azonban a B. I. 5136/1933. sz. határozat nem állapította meg a fegyveres elkövetést azzal a csoporttal szemben, amely a csendőrök botokkal fenyegette és rájuk köveket dobált. Mert a határozat szerint a felfegyverkezésnek ellenkező értelmezése mellett a Hv. 4. §-a alapján csupán a puszta kézzel fellépő egyén volna büntethető s bármely bántalmazásra alkalmas eszközzel elkövetés már a Hv. 6. §-a alá esnek.

Mindenesetre megnyugtatóbbnak tekinthető az előbbi határozat, mert a botok és kövek mindenestre oly eszközök, amelyek különösen egy felizgatott tömeg kezében nagyobb veszély és megfélemlítő hatás előidézésére, valamint testi sértés okozására, sőt az emberi élet kioltására is a köztapasztalat szerint kiválóan alkalmasak.

A már hivatkozott B. I. 5136/1933. sz. határozat még azért sem tekintette a botokkal erőszakoskodó nagyobb tömeget felfegyverezettnek, mert «a botokat nem a bűncselekmény elkövetése céljából vették magukhoz, hanem azok éppen náluk, mint a vásárra állatokat hajtóknál e célból voltak». Ez a kijelentés is ellentétben van azzal az immár megállandósultnak tekinthető bírói gyakorlattal, amely szerint nem szükséges, hogy a tettes erőszakoskodási célzattal vegye magához a fegyvert, hanem a 6. § akkor is alkalmazandó, ha a tettes a véletlenül nála levő fegyvert, bár csak közvetlenül az erőszak megkezdése előtt veszi elő és az így elővett fegyvert az erőszak kifejtésénél vagy fenyegetésnél, mint eszközt valóban célzatosan használja is (B. II. 5149/1926., B. II. 6997/1928.).

III. Az erős felindulás (Btk. 281. és 307. §§) *alapjára, illetve indító okaira* vonatkozóan a B. H. T.-ban két határozat található. (Az erős felindulást tárgyalják ugyan még a B. H. T. IV. kötetében 379., 380., 388. és 390. sz. alatt felvett határozatok is, ezek azonban nem az itt szóban forgó vitás kérdésre vonatkoznak.)

A IV. kötetben 389. sz. alatt felvett elvi határozat szerint a 307. § második bekezdése nem alkalmazható abban az esetben, ha a tettelegességet a vádlott kezdte s ezáltal okot szolgáltatott arra, hogy a sértett őt bántalmazza. Ez a határozat azonban érintetlenül hagyta az alsóbíróságoknak a Btk. 307. § első bekezdése szerinti minősítését s arra észrevételt nem tett.

A VI. kötetben 612. sz. alatt felvett elvi határozat pedig azt jelenti ki, hogy a 281. § és 307. § első bekezdéseinek alkalmazása szempontjából közömbös, hogy az erős felindulást kiváltó inger a sértettből, avagy más forrásból indult-e ki s e törvényszakaszok mindig alkalmazandók, ha a tettes erős felindulásban cselekedett: *bármily okból is keletkezett az erős felindulás.*

Összevetve e két határozat tartalmát, azokból a kir. Kúriának az az álláspontja szűrhető le, hogy elsősorban is a Btk. 281. és 307. §§ első bekezdéseinek alkalmazásánál egyedül az vizsgálendő, hogy vádlott állt-e oly inger hatása alatt, amely az általános lelki működés természetét szem előtt tartva, az erős felindulást kiválthatta s teljesen közömbös, hogy a felindulást kiváltó ingert mi okozta, azt tehát nemcsak a terhelten kívül álló okok idézhetik

elő, hanem az fakadhat a tettes személyes tulajdonságaiból, körülményeiből is. Ezt az álláspontot juttatja kifejezésre a B. I. 1968/1927. sz. határozat, mely szerint «az erős felindulást kiváltó okok lehetnek külső körülményeken kívül *a tettes személyében rejlő belső okok is*». Ugyanígy a B. III. 8474/1930. sz. határozat szerint a Btk. 281. § első bekezdése alkalmazandó, tekintet nélkül arra, hogy mily külső, *vagy belső* ható okokból keletkezett az erős felindulás. A B. I. 5782/1926. és B. III. 786/1930. sz. határozatok kiemelik, hogy az első bekezdés korlátlanul érvényesül, *bármilyen* lett legyen az erős felindulás alap- vagy indítóoka (motívuma).

Leszűrhető másodsorban az az elvi álláspont is a fenti két elvi határozatból, hogy még oly esetben is, ha az erős felindulást kiváltó külső inger a vádlott idézte elő jogtalan magatartásával, ez csak a 2. bekezdés alkalmazását zárja ki, de az első bekezdés alkalmazásának nem állja útját. Ezt a felfogást teszi magáévá a kir. Kúria B. I. 3290/1925. sz. határozatában, amely szerint «az a körülmény, hogy a tettelegesség során a vádlott orronütötte a sértettet (megjegyzem, hogy ez volt a kezdeményező tettelegesség), nem zárja ki az erős felindulás megállapítását, mert hiszen az erős felindulást bármely körülmény előidézheti s viszont annak figyelembevételét *nem zárja ki az a körülmény, hogy a vádlott valamely jogtalan cselekedetett követett el*. Ugyanígy a B. I. 9186/1927. számú határozat azt mondja ki, hogy az első bekezdés alkalmazása szempontjából teljesen közömbös az, hogy az erős felindulást kiváltó inger *a vádlott kezdeményező tevékenységéből* indult-e ki.

Ezzel a gyakorlattal szemben a törvényhozás szándékához közelebb fekvőnek és az általános jogérzetet inkább kielégítőnek tartom az irodalomban dr. Edvi Illés Károly (Kommentár, II. k. 509. o.), dr. Angyal Pál (Kézikönyv 2. füz. 35. o.), valamint dr. Degré Miklós (B. J. T. LXXII. k. 241. o.) által képviselt azt az álláspontot, hogy az erős felindulás csak akkor vonható a 281. § első bekezdésének enyhébb megítélése alá, ha az *a tettesen kívül álló (exogén) okok* hatásaként jelentkezik. Természetes, hogy ily külső ok gyanánt nem szükségszerűen a sértett magatartása jelentkezik, a felindulást kiváltó inger fakadhat más forrásból is, a lényeg csupán az, hogy az erős felindulás a tettes személyén kívül álló körülményre legyen visszavezethető. Ki van tehát zárva az erős felindulás megállapítása akkor, ha annak alapját a vádlott személyes viszonyai, lelki tulajdonságai, jelleme, indulatra hajlamos természet, szenvedély vagy harag, nyomor vagy kétségbeesés, ittasság stb. képezik. Így a B. II. 4232/1926. sz. határozat mellőzte a Btk. 281. § első bekezdésének alkalmazását, midőn az ittas állapotban levő s ennél fogva ingerlékenyebb vádlottnál a felindulást nem a saját személyén kívül álló jogtalan sérelem okozta, hanem tisztán az *önmagának tulajdonítható csalogás szülte elkeseredés* váltotta ki.

De a külső ingerek által okozott felindulás sem vonható még a Btk. 281., illetve 307. § első bekezdése szerinti enyhébb megítélés alá sem akkor, ha azt a külső inger a vádlott jogellenes magatartása idézte elő. Így a B. III. 5209/1926. és B. III. 8991/1926. számú határozatok *nem* állapítják meg az első bekezdés szerinti felindulást sem, midőn vádlott volt a jogtalanság kezdeményezője s így maga szolgáltatott okot az erős felindulás kiváltására alkalmas külső eseményekre.

Újabban a B. II. 862/1932. sz. határozat teljesen meggyőző, az életet, az igazság követelményeit szem előtt tartó, klasszikus magaslaton álló okfejtéssel mutat rá, hogy az általános jogérzettel sehogysem fér össze, hogy az olyan tettek is, amelyek emberi gonoszságnak, elvetemültségnek és aljasságnak eredményei, pusztán azon az alapon, mert dühben, tehát erős felindulásban fogantattak és hajtottak végre, enyhébb megítélésre tarthassanak számot a hivatkozott törvényhely alapján, akárcsak azok, amelyek elnézhető emberi gyarlóságok, véletlen helyzetek, kedvezőtlen lelki és idegrendszerbeli adottságok vagy éppen nemes felbuzdulások okozta erős kedélyhullámnak a szüleményei. De ugyanígy ellenkeznek az igazság követelményeivel az is, hogy az a tett, amelynél már az erős felindulást kiváltó inger is a tettes önön hibájára vagy jogtalan magatartására vezethető vissza, hasonlóképpen nagyobb elnézést, vagy kedvezőbb megítélést igényelhesen. Éppen ezért mindig beható vizsgálat és mérlegelés tárgyává kell tenni, miből és mily természetű ingerek hatása alatt keletkezett az erős felindulás, mert *csak a jogilag igazolható és erkölcsileg — legalább bizonyos fokig — menthető* felindulás részesülhet abban a kiváltságban, hogy a Btk. 281. §-ának első bekezdése szerint a tett enyhébb

megítélésére alapul szolgálhasson. Ha, mint az adott esetben, a tettelegességet a vádlott kezdeményezte, még a túlzott önértzet és nagyfokú ittasság, mint személyi adottságok mellett sem tarthat igényt arra, hogy a sértett által a rajta esett sérelem miatt vett elégtételnek részéről történt megtorlása enyhébben ítéltesse meg.

(Bef. köv.)

Dr. Balogh István.

Jogszolgáltatásunk színvonala.

Még jogszigorló koromban ért a feladat, hogy hazai jogszolgáltatásunk színvonalát a minket körülvevő államok jogszolgáltatásával összehasonlításban tanulmányozzam és ekkor jutottam ama végkonklúzióra, hogy e színvonal amazokénál nem alacsonyabb — sőt egyik-másiknál magasabb. Az azóta eltelt 40 év alatt sok történt, ami arra késztetett, hogy ez álláspontomat revízió alá vegyem — de mindannyiszor az lett ezen revízió eredménye, hogy az akkor megalkotott ítéletemet változatlanul fenntartottam. Mert az ugyan igaz, hogy át kellett látnom, hogy az osztrák, a német, a francia jogász jóval képzetesebb, hiszen már a középiskolák is sokkal több klasszika-filológiai, matematikai-szociológiai és bölcséleti előismeretekkel bíró ifjúságot küldenek az ugyancsak jobb jogi egyetemekre, ámde a magyar jogásznak van valami ösztönös judiciuma, amellyel — emberséges józan gondolkodásmóddal párosulva — a legbonyolultabb kérdésekben is megtalálja a helyes megoldást és így döntései általánosságban a kisebb jogi tudás dacára nem maradnak amazokéi mögött. A háború során a volt közös hadügy-minisztérium egyik ú. n. wissenschaftliche Abteilung für Kriegswirtschaft elnevezésű osztályán nyert beosztásom alatt az osztrák jogászokra vonatkozóan különösen alkalmam nyílt e tétel igazságát két éven át közvetlen közlelől tapasztalni.

Ez persze korántsem jelenti azt, hogy jogszolgáltatásunk színvonala a kritika felett állana — kívánni valót hátra nem hagyna. Ha valahol, úgy itt áll a tétel, hogy a megállás — visszaesés! Ennek a veszélye különösen fokozódott annak folytán, hogy a háború után budgetaris okokból kénytelen volt az igazságügyi kormány a jogorvoslati lehetőségeket úgy a polgári, mint a büntető igazságszolgáltatás területén igen nevezetesen megszükiteni. Ez egymagában kell, hogy *megfelelő ellenintézkedések nélkül* maga után vonja a színvonal hanyatlását, mert hát mi tagadás benne, a színvonal fennmaradásának, vagy emelkedésének épp az az egyik lényeges biztosítéka, hogy a jó bíró egyik szeme — bármily biológiai abszurdum is ez — úgy a pervezetésnél, mint az ítéleti döntésnél állandóan a felsőbbbírásgra van irányítva. Mármint mentül több ügyben utolsó fórum az a bíró, annál kisebb szerep jut a felsőbbbírási állásfoglalásra ügyelésnek és annál nagyobb szerep jut hol a kényelemszeretnek, hol az érzületbeli elfogultságnak, hol végül a többé-kevésbé minden emberben élő hatalomváagnak. Én azt hiszem, erről szabad nyíltan beszélni, hiszen tudok esetet, hogy egyik — egyebekben kitűnő bíránknál — konkrét fegyelmi panaszunk volt a tárgya az, hogy valahányszor 400 pengőn aluli pertárgy felett ítélt — akkép alakult az ítélet, hogy sem a keresetnek helytadó, sem az azt elutasító rész a 200 pengőt meg ne haladjon.

Ha tehát jogszolgáltatásunk színvonala olyan, hogy azt a hanyatlástól féltetni lehet, legyen szabad egy-két szempontot rámutatnom, ahol én, a gyakorló ügyvéd — ezen aggályossági tüneteket észlelni vélem.

Elsősorban nem látom jogszolgáltatásunkat eléggé demokratikusnak. Szó sincs róla, e demokratizálódás folyik, *de mintha nem abban a tempóban folynék, ahogy ezt a fejlődő élet megkívánná*. Semmit sem változtat ezen az, hogy hovatovább mind több és több magas állásba jutott bíró-kitűnőségünk van, aki egész alacsony sorból jutott fel odáig! Mert ez még a demokratikus ítélkezésnek nem biztosítéka, de még csak nem is tünete! Az esetek legtöbbszörében az ily magas állásba feljutott bíró még joggyakornok korában sietett szabadulni az alacsony sorból származás összes ezzel járó sajátosságától (közük, merem állítani, ennek előnyeitől is) és sietett felvenni *még külsőségekben is* a magasabbrendűek egész gondolatvilágát. Nem is azt értem én a jogszolgáltatás demokratikussá válása alatt, hogy a bíró forogjon a nép között és elegyedjék annak nála alsóbbrendű rétegével. Ellenkezőleg! Senkisem engedheti meg magának oly joggal az odi profanum vulgus mentalitását, mint a bíró és az a bíró, akit ebbeli hajlama a splendid isolation fellegvárába terel — attól még, hogy idevonult, a legkiválóbb bíró lehet. Csak csöndben, lelke

mélyén kell a jó bírónak, helyesebben minden igazi bírónak izzig-vérig minden porcikájában demokratikus gondolkodásmóddal telve lenni, ami alatt azt értem, hogy tudata alatt, is tudatában is át kell hatva lenni attól a tételtől, hogy végeredményében ember és ember annyiban egyenlő, hogy fajtól, felekezettől, családi származástól, vagyoni helyzetétől függetlenül terem meg benne a jó, a rossz, a tiszta és a szennyes gondolkodás, a feneketlen önzés és a szociális áldozatkészség — lelkében tehát minden ügyet a nil admirari és a tout comprendre álláspontjából kell hogy megítéljen.

Mint hogy a térszűke lehetetlenné teszi annak kifejtését, hogy mennyiben találok nem eléggé demokratikusnak jogszolgáltatásunkat — de viszont mégis szeretném magam konkrétebb formában megértetni, legyen szabad egy gyakorlati jogesettel példálóznom. Például egy a közelmúltban lefolyt nagyobb politikai vonatkozású büntetőpert veszek, melyben az elnöki tisztet egyik legnagyobb kitűnőségünk, egyik európai viszonylatban is kiváló büntetőjogásunk töltötte be. Ha helyes a lapokból nyert információ, akkor ez a kitűnőség a tárgyalás folyamán két megjegyzést tett, amelyekben élesen elítélően nyilatkozott a kávéházba járásról és az ügynöki foglalkozásról. Sehol sem olvastam, hogy ennek valahol visszhangja kelt volna, holott én (ha ugyan e lesújtó kritika valóban elhangzott) ezeken, mint keskeny réseken keresztül bepillantást véltem nyerni abba, hogy e nagy bírónak lelkülete nem eléggé demokratikus, amely mellett lehet európai jogtudós, lehetne a nagy ügyvédek közt is a legnagyobb, de mint bírónak az ítéletei kétségkívül alatta állanak annak a színvonalnak — amelyben ezek akkor volnának, ha a bíró belvilága az ember — ember alaptézisétől volna átitatva. Mert a kávéház intézményében minden igazán demokratikus érzésű embernek épp ellenkezőleg — jóleső kiegyenlítő intézményt kell látni.

Még jobban meglepődtem a másik részen keresztül nyert képen, amelyet az ügynökökkel érintkezés felől — állítólag tett elnöki lesújtó kritika keltett bennem. Engem is sokszor hozott az élet abba a helyzetbe, hogy egyet-mástól meg kellett válnom, mindig ügynökhöz fordultam, soha meg nem bántam. Az ügynöki beékelődést maga az élet, az ember pszichológiai megteremtettsége teszi elkerülhetetlenné és az ügynökösködés éppoly tiszteletreméltó foglalkozás, mint akármely más iparűzés! Sőt talán egy fokkal még tiszteletreméltóbb! Mert e foglalkozásnak nincs tanonci és segédi előiskolája, ez az élet letörtjeiből rekrutálódik, akiknél egyenesen *egy természetes kiválasztódás érvényesült* annak folytán, hogy a maguk szakmáján elesvén, volt bennük annyi virulencia, élettapasztalat és ismeret, hogy az életharc mezején elesve, nem kerültek el ott véglegesen, hanem mint ügynökök tudtak fennmaradni! De az is kell, hogy benne legyen a jó bíró tudatában, hogy ez az *egyetlen* foglalkozási ág, amelynél a kereset *nem a végzett munkához*, hanem az attól független sikerhez igazodik! Elismerem, hogy e foglalkozásnak eme egymagában álló jellege azt hozza magával, hogy bizonyos fokozottabb óvatosság ajánlatos velük szemben, de kérdelem, hogy fönt, lent és középen nem-e találunk *minden foglalkozási ágnál* igen magas százalékarányban erkölcsileg igen erősen kifogásolhatók?

Jogszolgáltatásunk egyik további hiányának látom, hogy az ú. n. jogi trükköknek, fogásoknak, bár a helyzet az utóbbi húsz év alatt e tekintetben lényegesen javult, még mindig nagy a bíróságainknál a hasznavehetősége, más szóval az ezek irányában való averzió — bíróságainknál még mindig nem eléggé élénk. Úgyhogy e téren egy kézzelfogható disszonancia áll előttünk az anyagi és az eljárási jog területén. Amaz fokról-fokra áttevődik — egész helyesen — a jogügyletek kötésénél az igazmondási kötelezettség alapvetelére. Az állatszavatosági törvény főszabálya az igazmondás és a közlési kötelezettség. Kehes lovat is szabad eladni, de a keheség hangsúlyozásával. A tisztességtelen versenyről szóló törvény és az a körül gyönyörűen kifejlődött gyakorlat is a jogügyletkötési igazmondást állítja fel demarkacionális határvonalkép a versenytársak küzdelmében. A csalás büntetőjogi fogalmából a «ravasz fondorlat»-nál a «ravasz» előfeltétele törvénnyel esett ki, a «fondorlat» szót pedig a bírói gyakorlat szublimálta szemünk előtt az ügy lényegére vonatkozó valótlán, de máskülönben elhíhető előadássá! Hol állunk ezzel szemben ma még az eljárási jogban az igazmondási kötelezettség tekintetében?

Térszűke miatt itt is egy megtörtént, a lapokban közölt jogesettel legyen szabad álláspontomat illusztrálnom — annak előre-bocsátásával, hogy sem a szereplő feleket, sem a bírót még csak

látásból sem ismerem — és ez biztosít engem önmagam előtt kialakult véleményem abszolút tárgyilagosságáról.

Egyik legjobb keresetű színművészünk szabója 49 P néhány fillérre perli. Ítélet, végrehajtás, ennek során ügygondnokkirendelés, aki már most az ezen színművészt megillető évi fellépti díjra — a színházvállalatot perli.

Ez utóbbi azzal védekezik — és erről közjegyzői okiratot is produkál — hogy egy fővárosi ügyvéd megvette 10,000 pengőért e színművész évi fellépti díját, a szintársulat tehát a színművésznék egy fillérrel sem tartozik!

Helyes jogérzék és az ily trükkök iránt kellően beidegződött averzió mellett — szerény felfogásom szerint — az eljáró bírónak, a nélkül, hogy egyetlen arcizmával vagy pláne egyetlen szóval elárulta volna azt a hatást, amit ez a furcsa, tervszerű, közjegyzői okirattal felszerelt védekezés benne keltett: nyomban alkalmaznia kellett volna a Pp. 234. §-át és a fennforogni látszó hitelező kijátszás elbírálása végett szép csendesen át kellett volna tennie az iratokat az illetékes kir. ügyészhez.

Mert elsősorban alig akad oly épeszű ember, aki kitegyen eleven 10,000 pengőt, hogy ezen megvásárolja egy színművész jövő évi keresetét, amikor, hogy egyebet ne mondjak, a színművész megbetegedhetik, meghalhat és a színházvállalat is megbukhatik, közelfekszik tehát a feltevés, hogy a közjegyzői okirat álügyletet palástol.

De még ha való volna is e fura jogügylet, különbséget ez sem tenne, a hitelsértés tényálladéka ekkor is fennforogna, mert valódi ügylettel sem szabad közreműködni oly célból, hogy valamelyik hitelező kijátszassék.

Nincs itt arról szó, hogy én vagy bárki e kiváló színművészünk kárát, bajbajutását kívánna. Egészen bizonyos is, hogy valami úton-módon kívágná magát és ez kíváncsi is! Nem erről van itt szó! Hanem arról az alapigazságról — ami, sajnos, nem elég nyomatékkal szerepel a bíróságaink tudatában, hogy a bírói ítéletnek nemcsak az a célja, hogy az elébe vitt konkrét jogesetet eldöntse, hanem az is, hogy a jogkereső közönséget, sőt magát a jogászt is *nevelje*. Ennélfogva a bírónak lelki szemeivel folyton látnia kell azt a dinamikai változást, amit ítélete a külvilágban kelt akkor, amikor alperest marasztalja, akkor, amikor felperest elutasítja, akkor, amikor a vádlottat felmenti vagy ezt elítéli! Esetünkben e látnivaló ekkép állott: adva volt egy nagykereső színművész, aki e 49 pengőt — annyi jogi hűség mellett, amennyi **mindenkinél** elengedhetetlen — kétségkívül könnyen megfizethette volna. Adva volt továbbá egy szabó, aki már azáltal, hogy fővárosi cég és a legkényesebb igényeket kielégítő társadalmi osztály (színművész) szabója, bizonyosságát adta annak, hogy hivatásában *elsőrendű*. A bírónak azt is kell tudnia, hogy az élet elesettjei közt a háború utáni gazdasági krízis során — épp ezek az igazán jobb sorsra érdemes elemek szerepelnek különösen nagy arányszámban. Az úriosztály szabó-, cipész-, női kalap-, női ruha stb. maisonjai. Csöndes bírói szavával tehát, amennyire teheti, meg kell akadályozni a bírónak, hogy ez a szabó, aki legalább száz pengőt elköltött, amíg per, végrehajtás, ügygondnok által való újabb per során akar e 49 pengőjéhez hozzájutni — e küzdelmében elbukjék! De az sem hagyhatja őt közömbösen, hogy ily *csata* vívassék egyáltalán a bíróság előtt, a bíró és kezelőszemélyzet idejét e haszontalanságok vegyék igénybe! A bíróság — nem erre való! Az még lehet, hogy az a kérdés: jár-e e 49 P, vagy sem, a bíróság elé jusson, *de ha megtörtént az a bírói felismerés, hogy igenis jár*, további szerepe a bíróságnak egy ily keresetű színésznel és egy ily kis összegnél már nem lehet! Ennyire mindenkinek respektálni kell a bírói ítéletet! A bíróság iránti tisztelet ki-munkálásán ilyen irányban mindenkinek közreműködni kell!

De sokkal fontosabb ennél az a nevelő hatás, amit egy ily halkszavú bírónak egy ilyen áttételt rendelő kétsoros végzése künn az érdekelt feleknél kelt. 48 óra alatt híre ment volna e döntésnek, ott, ahol eddig biztonnyal harsogó kacajjal fogadták e béka-egérharc egyes fázisait — igen sokan okultak volna nemcsak a felek közül, de a joggal foglalkozók közül is, akik Ulpianus, Jhering, Savigny ragyogó tanaival való megismerkedéssel kezdték pályájukat és amikor tudásuk gyakorlati alkalmazásához kezdhettek: fokról-fokra kellett süllyedniök, amikor azt látták, hogy nem az a fontos, hogy amit e mesterektől tanultak, azt most a gyakorlati életbe átültessék, hanem az, hogy a törvény bölcs szociális kitalálásaival szemben mi minden áll rendelkezésre e törvényparancsok veszélytelen megkerülésére.

Hátra volna még annak kifejtése, mi módon képezem én a költségetes fillérnyi újabb terhelése nélkül egyedül az igazságszolgáltatás felügyelőhatósága útján e hanyatlással fenyegető színvonalat — fenntarthatónak. De erről térszűke miatt — egy más alkalommal.
Dr. Kelemen Mózes.

A nemzetközi váltótörvény 17-ik cikke.

Az egységes váltótörvényre (Loi Uniforme) vonatkozó 26 állam, köztük Magyarország által is elfogadott, de eddig csak 12 által ratifikált genfi nemzetközi egyezmény 17-ik cikke értelmében a váltóbirtokos nem élhet oly kifogással, amely a kibocsátóval vagy valamelyik előbbi váltóbirtokossal szemben fennálló személyes viszonyán alapul, kivéve, ha a váltóbirtokos a váltó megszerzésével tudatosan az adós kárára cselekedett.

Ennek a cikknek, amely nálunk az 1876: XXVII. tc. 92. és 94. §-ai helyébe fog lépni, megszövegezését a két hágai és a genfi váltójogi államértekezleteken, valamint a szakirodalomban heves viták előzték meg.¹ A váltókötelezettek által a váltóbirtokossal szemben felhozható kifogásoknak az ellentétes érdekű feleket egyaránt kielégítő szabályozására nézve ugyanis az elméletben és gyakorlatban számos nehézség merült fel és a kérdésnek olyan rendezése, amely egyenlőképp megvédje a jóhiszemű váltóbirtokos és a kijátszás veszélyének kitett váltóadósok érdekeit, de e mellett a váltóforgalmat se bénítsa meg, annyi akadályba ütközött, hogy az egymással szembekerült s az érvek egész tömegével körülbástyázott nézetek méltányos kiegyenlítése csaknem megoldhatatlan feladatnak látszott.²

A probléma súlyosságát növelte az a körülmény is, hogy számolni kellett a különböző váltóelméleteknek egymástól élesen eltérő felfogásaival is, amelyek önként érthetőleg befolyással voltak az egyes váltórendszabályok intézkedéseinek kialakulására s többek közt a kifogások megengedhetősége feletti döntés is szoros összefüggésben állott azzal, vajjon a megalkotandó szabály a rendezés alapjául szolgáló elmélettel mennyiben egyeztethető össze?

A váltóelméleteknek a most említett szempontból való figyelembe vételére a megalkotandó egységes jog nemzetközi jellegénél fogva természetesen gondolni sem lehetett, de viszont annak megfontolása elől is bajos volt kitérni, hogy ennek a jogalkotás látószögéből jelentős tényezőnek elvi kizárása némely jogterületen nem kívánatos zökkenéseket vonhatna maga után s ennél fogva olyan megoldást kell keresni, amely a váltó-elméleteknek érvényesülését a jogegységet nem veszélyeztető keretek közt a szerződő államok jogéletében továbbra is lehetővé tegye.

Ilyen előzmények után érthető, hogy a kérdés szabályozásánál végül is az a felfogás kerekedett felül, hogy addig is, míg a jogegység tökéletesebb foka lesz elérhető, a megalkotandó szabálynak egyelőre csak két körülményre kell figyelemmel lennie. Az első a váltó forgalomképességének csorbitatlan megőrzése, tehát az okiratnak benső természeténél fogva egyszerű átruházási lehetősé-

gét: a forгатmányt a kifogások révén sem szabad megnehezíteni. Ez azonban korántsem jelentheti azt, hogy a váltókötelezettek valamelyikének megkárosítására éppen a váltó könnyű megszerzésének lehetőségét felhasználó hitelező is jogvédelemben részesüljön és ezért visszaélése esetében a vele szemben védekezni akaró váltóadós kifogásának mindenestre helyet kell adni.

A másik mellőzhetetlennek tartott szempont gyanánt pedig az alakult ki, hogy ellenkeznek a méltányossággal a váltóadóst pusztán ebből az okból hátrányosabb helyzetbe juttatni, mert kötelezettsége formál-okiratban van megtestesítve és ennél fogva nem lehet elzárni azoknak a kifogásoknak érvényesítésétől, amelyekhez a váltó alapjául szolgáló ügylet vagy a váltószerződés alapján mint ügyfélnek joga van, ha ennek váltójogi akadálya nincs. De elegendő, ha az egységes szabályzat a kifogásokkal mindössze a forгатmányokra vonatkozó szakaszokban, tehát csupán a váltóbirtokos védelmének kapcsán foglalkozik s felesleges a kifogásokat a váltóhitelező általános jogait külön fejezetben³ is tárgyaló szakaszokba foglalni.

Kétségtelen, hogy úgy a megengedett, mint a fel nem hozható kifogások részletezése azzal a veszéllyel jár, hogy mindkét ízben egyaránt vitássá válik, vajjon az első esetben a kifogás megengedett-e, illetőleg a másodikban azok közé tartozik-e, amelyekkel élni nem lehet és ezért a 17. cikk sem a felhozható, sem pedig az eltiltott kifogásokat nem sorolja fel, hanem az elméleti jogtudományra és a judikatúrára bízva annak eldöntését, hogy a fentebb említett szempontok figyelembevételével adott esetben a váltókötelezett kifogása elismerhető-e.

Ez mai váltójogunk (V. T. 92. és 94. §) álláspontjával szemben annyiban jelent haladást, hogy határozottan kifejezésre juttatja⁴ a következő két elvet: a) hogy a váltókeresettel megtámadottnak joga van a kibocsátó vagy valamelyik előbbi váltóbirtokos közt létesült megállapodásra, sőt az alapügyletből is netán őt megillető kifogásra hivatkozni, ha a váltóbirtokos rosszhiszeműsége igazolást nyer, illetve kitűnik, hogy a váltó megszerzésének célja egyenesen az volt, hogy a megtámadott jogaival ne élhessen és b) hogy a nem jogszerű váltóbirtokosnak jogvédelemre igénye nincs. Az utóbbit ugyan az elmélet és a bírói gyakorlat eddig sem tagadta, de hogy a váltóbirtokos a jogvédelemtől mikor esik el, az külső ismérvvvel elhatárolva nem volt.

A V. T. 92. §-a, amely szerint a váltóadós csak oly kifogásokkal⁵ élhet, amelyek magából a váltójogból erednek, vagy amelyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik,⁶ ellenben mellőzte annak kimondását; hogy a kifogások korlátozása egyedül a jogszerű váltóbirtokossal szemben érvényes. Minthogy pedig a 17. cikk a nélkül, hogy a kifogásokat felsorolná, azokra csak elvi kijelentést tesz, sőt a megtámadott adóst minden további kifogás alól is felmenti abban az esetben, ha sikerül a váltóbirtokosról kimutatnia, hogy ez az okirat megszerzésével tudatosan az ő kárára cselekedett, az eddiginél kétségtelenül tökéletesebb szabályozást jelent, mert tulajdonképp a bíróra bízva annak eldöntését, hogy a megtámadott adós által felhozott kifogásoknak helyet adjon-e,

azzal az idokolással, hogy ez a kifejezés nagyon szűk jellegű s a 15. §-ban használttól is eltér, ismét a *«mauvaise foi»* kitétel felvételét javasolták. A genfi értekezőlet azonban éppen ezt minősítette tag jelentőséggel bírónak, a hosszas vita után végül is az *«ait agi sciement au détriment du débiteur»* szavakban állapodtak meg. *Compte Rendu*. 133., 201. és 291—294. o.

³ L. az 1876: XXVII. tc. XVI. fejezetét (*«A váltó hitelező jogai.»*)

⁴ A svéd delegátus szavai szerint: *«les discussions ont porté en premier lieu sur la recherche d'une formule qui, ... exprimerait d'une façon aussi claire que possible les intentions de la Conférence»*. *Compte Rendu*. 291. o.

⁵ Az Avant-Projet 17. c.-e szerint az adósok a váltóbirtokossal szemben csak: 1. az őket közvetlenül megillető, 2. a váltóképességük hiányára alapított, 3. a váltónak vagy kitételének szövegéből eredő és 4. a V. T. rendelkezéseinek nyugvó kifogásokkal élhetnek, de a váltóbirtokos rosszhiszeműsége esetében az előző vb. ellen felhozhatókra is hivatkozhattak. A magyar Ellentervezet 82. cikke ezzel lényegében megegyezett, a német javaslat pedig a kérdésről hallgatott.

⁶ A 92. § nem szerencsés szövegezésének legjobb bizonyítéka az, hogy értelmezése különféle elméletek felállítására vezetett (l. ezek felsorolását Michaelis: *Wechselrecht*. Berlin, 1932., 362. o.), mert az ú. n. váltójogi kifogásokat szembeállítja a személyes viszonyon alapuló kifogásokkal s ebből az a következtetés vonható le, mintha az előbbiek bárkivel szemben felhozhatók lennének, jöllehet ez nem áll, mivel pl. az elévülés, az utólagos kitöltés, a beszámítás még további feltételekhez van fűzve, viszont a személyes kifogások tekintetében kétes lehet, vajjon azok akkor is felhozhatók-e, ha a váltóbirtokos nemcsak a váltót, mint a követelés érvényesítésének eszközt, hanem magát azt a követelési jogot is megszerezte, melyet a felek váltóba foglaltak. Érthető, hogy a genfi értekezőlet nem tudott a 92. § helyébe kielégítő megoldást találni. Habár kifogástalannak az előterjesztett szöveg sem volt mondható, mégis elfogadták, mert mint *Giannini* olasz delegátus megjegyezte: *«c'est l'unique formule qui puisse rallier tous les suffrages»*. *Compte Rendu*. 293. o.

¹ Ekeberg svéd delegátus a kérdés fontosságát a genfi értekezőleten a következő szavakkal jellemezte: *«une des questions les plus importantes qui aient été soumises aux délibérations de la Conférence»*. *Compte Rendu*. 291. o.

² Az 1910-i első hágai váltójogi konferenciát előkészíteni hivatott kérdőív (questionnaire) a kifogásokra vonatkozó kérdést nem tartalmazott, de közvetve kiterjedt rá a 26. pont, amely azt vetette fel, hogy minő rendelkezéseket foglaljon magába az egységes jog a kihagyásokra és más alaki hibákra? (*«Omissions et autres vices de forme»*). Ide ugyanis bevonható volt a váltóbirtokosnak a váltó megszerzése körüli mulasztása is. Tényleg több államnak ez volt a felfogása. A magyar igazságügyminiszter válasza szerint: *«Kimondandó továbbá, hogy a váltó igazolt birtokosával szemben csak oly kifogások legyenek érvényesíthetők, amelyek váltónyilatkozatának érvényességét érintik vagy magának a váltónak tartalmából erednek vagy őt a váltóbirtokos ellen közvetlenül illetik»*. (Ig. Jav. T. X. évf., 3. sz.) Luxemburg válaszában kiemelte: *«Le preneur ... peut être obligé de vérifier l'acte par lequel il devient propriétaire de la lettre ...»* Hasonló megjegyzéseket tettek még Anglia, Németország stb. (Lsd. I. Conf. Documents. 35., 112., 257., 322. és 368. o.) *Chalmers* szerint is. (A Digest of the Law of Bills of exchange. 8. kiad., 58. o.): *«If the holder has notice of the imperfection he can be in no better situation than the person who took it in blank ...»* Megjegyzése ugyan csak az üres váltóra vonatkozik, de megfelelően alkalmazható a váltóadós kifogására is. Az 1910. évi Avant-Projet 17. cikke a kifogásokat 4 pontban sorolta fel. A második hágai értekezőleten készült szabályzat azonban a taxatív felsorolás helyett célszerűbbnek találta a fel nem hozható kifogások megjelölését, továbbá szükségesnek találta a váltóadóst a váltó károsító szándékkal történt megszerzése ellen is megvédeni. Nagy vita volt azonban arra nézve, hogy a megszerzés közül kifogásolható magatartás jellemzésére minő kifejezések vétessenek a törvénybe. A *«dol, collusion, mauvaise foi, intention frauduleuse»* szavak jöttek szóba, de végül is az *«entente frauduleuse»* szavak kerültek a szövegbe. Lsd. II. Conf. Actes. II. 82. és 106—108. o. A népszövetségi jogászszakértők

mert akár azt firtatja a bíróság a bizonyítási eljárás során, hogy a felhozott kifogás a kibocsátóval vagy valamelyik korábbi váltóbirtokos irányában fennálló személyes viszony a tények alapján figyelembe vehető-e, akár pedig azt kutatja, vajjon a váltóbirtokosnál az adós megkárosítására irányuló szándék fennforgott-e, mindkét esetben a tényállásból szerzett meggyőződése döntő arra nézve, hogy a kifogást elfogadja-e vagy sem, s így a váltóadóst megszabadítja azoktól a béklyóktól, melyeket a 92. § szűkkeblősége reá kényszerít.

A 17. cikk szabadelvű felfogása tehát egyedül a váltókötelezettség elvont természetének szemmel tartására kötelezi a bírót, aki adott esetben mindig azt tartozik megállapítani, vajjon ez a kötelezettség valósággal fennáll-e. A kérdésre igenlőleg fog válaszolni, ha az adós olyan viszonyra hivatkozik, melyhez a felperes váltóbirtokosnak, mint új hitelezőnek, semmi köze és tagadólag abban az esetben, ha a váltóbirtokosról azt állapítja meg, hogy ezt a jogcímet csak bitorolja, mert az a valóságban nem illeti meg. Sőt utóbbi esetben kiküszöböli az a körül folyó, nem ritkán meddő vitát is, vajjon a váltóperben felhozott kifogás mindjárt ab ovo elutasítandó-e, mert ez a probléma a váltóbirtokos károsító szándékának megállapításával nyomban minden jelentőségét elveszti.

A kifogásoknak *«in personam»* és *«in rem»* kategóriákba való sorolása éppen ezért a jövőben sem válik feleslegessé, mert a 17. cikk továbbra is fenntartja azt az elvet, hogy a váltó önmagában is jogcím és ennek következményeképp a váltó jogszerű birtokosa az adósnak (sajátváltónál a kiállító, idegen váltónál a kibocsátó és elfogadó, mindkettőnél a forgató és a kezes) valamelyik más váltókötelezettal vagy korábbi váltóbirtokossal szemben fennállott személyes viszonyra alapított kifogását figyelembe venni ezentúl sem tartozik, de az adósnak is hatályosabb védelmet nyújt azzal a váltóbirtokossal szemben, aki a váltó megszerzésénél károsító szándékkal járt el, mert keresetét pusztán ezen az alapon is elutasítandónak rendeli.

(Bef. köv.)

Dr. Bozóky Géza.

Ius offerendi.

A címbeli jogintézményt a jelzálogi törvény életbelépte előtt a Vht. 190. §. 4—6. bekezdései szabályozták. Az intézmény célja volt a későbbi rangsorú jelzálogos hitelezők védelme az előttük álló jelzálogos hitelező jogának olyan, egyébként törvényszerű keretek közt mozgó gyakorlása ellen, mellyel saját joguk sérelmet szenved. A rövidség és világosság kedvéért a korábbi rangsorú hitelezőt (akinek követelését beváltják), Első-nek, a későbbi rangsorú hitelezőket pedig (a *ius offerendi* alanyait) közös gyűjtőnéven Másodiknak fogom nevezni a továbbiak folyamán.

A bevezetésben érintett jogsérelm két irányban állhat elő:

1. Akként, hogy Első jelzálogjogát alkalmatlan időben vagy módon érvényesíti úgy, hogy a jelzálog értékesítése Másodikra nézve kedvezőtlen eredményre vezet.

2. Ha Első egyetemleges jelzálogos hitelező, Második pedig nem az, úgy Első megteheti, hogy abból a jelzálogból elégíti ki magát, amely Másodiknak egyedül szolgál fedezet gyanánt és a többi egyetemleges jelzálogjoghoz nem nyúl hozzá. Ezen eljárással Második eleshetik a fedezettől.

A Vht. 190. §-a szerinti *ius offerendi* Másodikat e sérelmek tárgyában megvédte, mert e jog gyakorlása által Második beléphetett Első helyére és Első jogának mikénti gyakorlását saját tetszése szerint irányíthatta. Ezzel a 2. alatt érintett esetben módja nyílt arra, hogy az elsőhelyű jelzálogjog terhé egészben vagy részben áthárítsa a többi egyetemleges jelzálogjogokra és saját jelzálogjoga elől a kielégítést gátló elsőhelyű jelzálogjogot eliminálja.

A Vht. ezen jog gyakorlásának csak a véghatáridejét (árfelosztás) állapította meg, amiből a *contrario* következik, hogy e jog akkor is gyakorolható volt, ha Első még nem érvényesítette jelzálogjogát, sőt akkor is, ha a jelzálog egyáltalán nem volt még végrehajtás alá vonva. Ekként Második megközelítőleg tiszta képet nyerhetett saját követelésének behajthatósága felől oly időben, amikor még nem kellett elszemvednie a jelzálogjog érvényesítésével járó költségeket.

A jelzálogi törvény e jogállapotot megváltoztatta, a Vht.

hatályon kívül helyezett 190. §-a helyett ma a *ius offerendi* a Jt. 49. §-a szabályozza.

Az új jogszabály szerint — eltekintve a §. első bekezdésének ebbe a gondolatkörébe nem vágó esetétől — a beváltási jog az erre jogosultak által (kiknek körét egyébként bővítette a törvény) csak akkor gyakorolható, ha Első jelzálogjogát már bírói úton érvényesítette. Nizsalovszky szerint «érvényesítés» alatt a jelzálogjogi kereset megindítása, — személyes követelés érvényesítése esetén a végrehajtási jog feljegyzése — esetleg a jelzálogjogi fedezet megvédése érdekében tett joglépések értendők.

Ezzel a Jt. a jog gyakorlásának lehetőségét erősen korlátozta, és úgy látszik, hogy a törvényhozó a fent megjelölt két sérelmi lehetőség közül egyedül az 1. alatti sérelmet kívánta orvosolni. Az ugyanis nem kétséges, hogy az Első részéről alkalmatlan időben iniciált árverés elhárítására az új jogszabály Másodiknak kielégítő jogvédelmet nyújt és e téren az új jogszabály nem hagy kívánni valót.

Nincs azonban Második védve az ellen, hogy Első, mint egyetemleges jelzálogos hitelező éppen abból a jelzálogból szerezzen kielégítést, amely Másodiknak egyedüli fedezete. A Jt. 56. §-ának a korábbi szabályozással azonos rendelkezése szerint ugyanis Első «tetszése szerint akár egészben, akár felosztva kereshet kielégítést a jelzálogokból vagy azok egyikéből» és ennek az egyetemlegesség fogalmából önként adódó jogszabálynak csak egy korlátja van a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 17. §-ában akkor, ha az egyetemleges jelzálogok vételárfelosztása egy időben és ugyanazon telekkönyvi hatóság előtt történik. Ezt a kivételes esetet figyelmen kívül hagyva elképzelhető számos oly eset, amikor Első a Jt. 56. §-a alapján egész követelését egy jelzálogból kapja meg — *a nélkül, hogy jelzálogjogát bírói úton érvényesítette volna*, tehát a nélkül, hogy Másodiknak a Jt. 49. §. második bekezdése szerint joga lett volna offerálni. Ilyen esetek: a jelzálog egy más hitelező kérelmére kerül árverés alá, vagy maga a tulajdonos kér arra önkéntes árverést, — a jelzálogjog esetén a fedezetül szolgáló jelzálogos követelést az adós a bíróságnál leteszi stb. — Mindezek oly esetek, amikor Első a nélkül, hogy a kisujját megmozdítaná, hozzájut jelzálogos követeléséhez, Második pedig ezt a tényt, mely saját jelzálogjogának semmivé válását idézi elő, ölbtett kézzel eltűnni kénytelen.

Fel lehetne hozni ezzel szemben, hogy Elsőnek ily esetekben a sorrendi tárgyalásokon fel kell számítania a követelését és ez a felszámítás már «a jelzálogjognak bírói úton való érvényesítése». Ámde ez nem lehet komoly ellenérv, mert egyrészt a Jt. 66., 67., 68. §-aiban felsorolt biztosítéki jelzálogjogok kivételétől eltekintve, a jelzálogjogos hitelező követelése felszámítás, sőt a hitelező megjelenése nélkül is sorozandó, másrészt azonban nem képzelhető el, hogy a *ius offerendi* gyakorlására Másodiknak mindössze annyi ideje álljon rendelkezésre, amennyi a követelésnek a sorrendi tárgyaláson történt felszámítása és a sorrendi végzés meghozatala között eltelik. A *ius offerendi* gyakorlásának elhatárolása meglehetősen nehéz megfontolást, kalkulációk megejtését teszi szükségessé, melyeket percek alatt elvégezni nem is lehet. Ezenfelül a sorrendi tárgyaláson történt felszámításkor Második nem is tudja ellenőrizni, hogy Első helyesen számította-e fel a követelését, ha tehát ott nyomban kellene a beváltást eszközölnie, ki volna téve annak, hogy oly követelést vált magához, amely fenn sem áll. A sorrendi tárgyalás komolyságának is ártalmára volna egy a felek között kifejlődő alkudozás, vásár, aminővel e jog gyakorlása kétségkívül jár. És last not least, minő bonyodalmak keletkeznének, ha Második, törvényadta jogánál fogva, beszámítás útján kívánná a *ius offerendi* gyakorolni.

Kétségtelen ezekből, hogy Második, ha Első a jelzálogból kielégítéshez jut a nélkül, hogy a jelzálogjogát megelőzően bírói úton érvényesítette volna, a mai *ius offerendi*vel nem tudja érdekeit megvédeni. A törvényhozónak tehát gondoskodnia kellett volna egy másik oly védelmi eszközről, amely Másodikat a Vht. hatályon kívül helyezett rendelkezéséért kárpótolja.

Ily védelmi eszközt kívánt adni a Jt. 62. §-a. E szerint ugyanis Másodiknak módja van arra, hogy Első kielégített követelésének ama részét, amely a tehermegosztás (Jt. 57. §.) szabályai szerint az el nem árverezett egyetemleges jelzálogokra arányosan esik, ügygondnok útján ezekből az egyetemleges jelzálogokból behajtsa és a behajtott összeget saját követelésének fedezetére felhasználja. Ez az eljárás ugyan a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 19. §-a szerint egész speciális rizikóval jár, mégis az a látszata a dolognak, hogy

egész megfelelő surrogatuma a *ius offerendine*nek. Ámde alaposabban vizsgálva a 62. §. szövegét, megállapítható, hogy az e §-ban foglalt jog csak egy, kivételes esetben gyakorolható t. i. akkor, ha az elárverezett ingatlan tulajdonosa Elsőnek *csak dologi és nem személyes adósa* volt. Erre a distinkcióna nyilván elméleti elgondolások adhattak okot, szerintem nem szerencsés módon, mert a jogiakban sérelmet szenvedettek egy tekintélyes kategóriáját a jogvédelemből kizárták.

Második jogai ugyanis attól függetlenül szenvednek sérelmet, hogy az elárverezett ingatlan tulajdonosa személyes vagy dologi adósa volt-e Elsőnek. Az egyetemleges jelzálogok irányában való regresszust tehát erre a szempontra való tekintet nélkül meg kellett volna engedni annál is inkább, mert maga a Jt. is ismer oly lehetőséget, mikor az elárverezett személyes adósnak regresszusa nyílik az egyetemlegesen terhelt jelzálogok tulajdonosával szemben. Ilyen esetről beszél a Jt. 60. §-a, amikor a megtérítő követelés biztosítására még jelzálogjogot is nyer az elárverezett személyes adós. A törvény ily esetben mégsem adja meg Másodiknak azt a jogot, hogy a Jt. 62. §-a szerinti eljárást foganatba vegye. Igaz ugyan, hogy Második a megtérítő követelést végrehajtási úton lefoglalhatja, de ez nem kielégítő megoldás, mert a szerzett telekkönyvi rangsor védelme helyett, mely a 62. §-ban megvalósult, Második és szenvedő érdek-társai között indokolatlan versengésre, egymás megelőzésére ad alkalmat, de ezenfelül egy újabb károsodási eshetőséget nyit meg, t. i. azt az esetet, amikor Másodiknak nincs személyes követelése az elárverezett jelzálog tulajdonosával szemben (utóbbi neki csak dologi adósa volt) és így az utóbbinak a Jt. 60. §-a szerinti megtérítő követelésére nem is vezethet végrehajtást.

Az új szabályozás tehát meglehetősen sokféle jogszabállyal igyekezett pótolni a régi *ius offerendit*, de éppen a szabályozás sokfélesége folytán rést engedett nyitva azon a védőbástyán, amelyet a jogszabálynak a jogilag védett érdek körül folytonossági hiány nélkül kellene alkotnia.

Nem kell azt hinni, hogy az általam tárgyalt eset csak elméleti elgondolás eredménye és gyakorlatilag a ritkaságok közé tartozik. Egész mindennapos a következő gyakorlati példa: Valamely ingatlan férj és feleség egyenlő arányban közös tulajdonát képezi és Első arra a két tulajdonos egyetemleges felelőssége mellett nyújtott kölcsönt. Másodiknak már csak a férj az adósa. A férj el van adósodva, únja a gondokat, önkéntes árverést kér a maga ingatlanjuttalékára. Ezen az árverésen befolyik oly összeg, hogy Első követelése ép kikerül belőle, így Első a teljes követelését megkapja, a feleség ingatlanrésze tehermentessé válik, Második pedig elveszti a pénzét, mert *ius offerendit* nem gyakorolhatott (Első nem érvényesítette bírói úton jelzálogjogát), de a Jt. 62. §-ában biztosított eljárást sem veheti igénybe (a férj személyes adósa volt Első-nek). Ha ehhez még hozzágondoljuk, hogy az árverési vevő adott példa esetében a feleség is lehet és hogy utóbbi megegyezhetik Első-vel abban, hogy a Te. 83. §. értelmében átvállalja a bekebelezett terhet, akkor azt tapasztaljuk, hogy a feleség egy fillér készpénz befektetése nélkül mentesítette az ingatlan a férj adósságaitól oly módon, hogy Első követelése — mint korábban is — az egész ingatlanra nyújtott elsőhelyű kölcsön marad.

Ezzel a példával azt is illusztrálni kívántam, hogy a jog mai szabályozása mellett a hitelezők kijátszására és az elsőhelyű hitelezővel törvényes eszközök révén való összejátszásra is alkalmat ad.

De *lege ferenda* két lehetőség van a mai jogállapot orvoslására.

- vagy adassék meg a későbbi jelzálogos hitelezőnek a *ius offerendi* a régi alakban és akkor a Jt. 62. §-a feleslegessé válik,
- vagy terjesztessék ki a Jt. 62. §-ának szabálya minden oly esetre, amikor a hitelező egy jelzálogból nagyobb összeg erejéig szerzett kielégítést, mint amennyi e jelzálogra a Jt. 57. §-a alapján aránylag esett volna.

Egy bizonyos: a beváltási jog szabályozását a Jt. bonyolulttá tette. De nem állíthatom, hogy ez a bonyolult szabályozás jobb volna, mint a korábbi, amely mindössze néhány szóból állott.

Dr. Stein Alfréd.

Szemle.

— **Pécs** a harmadik állomás azon a körúton, amelyen a magyar jogi művelődésnek vidéki központjait igyekszünk felkeresni, mert tudatában vagyunk a decentralizált szellemi vérkeringés értékének. Katakombák, a római korbéli Sopianae emlékei tanúskodnak Pécs első keresztény lakóinak erős meggyőződéséről, amely a hitnek és a tudománynak egyaránt feltétele. Nagy Lajos alapításának, az első magyarországi egyetemnek emléke, amely a mohácsi vészig állott fenn, hirdeti a *Quinque Ecclesiae* tudományos tradícióját. Nemcsak a száz év előtt alapított jogakadémia megteremtőjének: Négyesi báró Szepessy Ignác püspöknek ércszobra, hanem az 1836: XXIV. tc., amely törvénybe iktatta az alapítónak emlékét, aki «tulajdon költségein bölcselkedést — és törvényt-tanítót Intézetet állított fel», hirdeti, hogy e tudományos hagyomány Mohács után háromszáz évvel sem változott. Csupán megerősítette ezt a hagyományt az 1921. évi XXVI. tc., amely a Pécsre áthelyezett Erzsébet királyné tudományegyetembe olvasztotta a püspöki jogakadémiát. Pécs, mint az igazságszolgáltatás egyik centruma is, ennek a tudományos hagyománynak jegyében áll, úgyhogy mai számunk mintegy jelképiesen fejezi ki az elméletnek és gyakorlatnak kongeniális összhangját. Századokon át Pécs éppoly végvára volt a magyarságnak a török és szláv előretöréssel szemben, mint amily értékes őrtorony ma a kultúrának abban a várövében, amely minden harci erénynél jobban biztosítja a magyarság jövőjét. Bennünket, juristákat büszke megnyugvással tölthet el, hogy pécsi kollégáink — uti figura docet — mily erős fegyverzettel küzdenek az őrtorony védőinek sorában.

— **A valutaforgalmi jogszabályok egységes szerkezetben** cím alatt a hó végén jelenik meg dr. Nyulászi János és dr. Balla Ignác könyve, amely tartalmazza az 1931. július 14-i bankzárlat óta több mint félszáz rendelettel kiegészített ú. n. kötött valutagazdálkodás egész joganyagát: törvényeket, rendeleteket, a Magyar Nemzeti Bank érvényben levő határozmányait, a hitelrögzítő, pengő-transzfer, kliring és kompenzációs egyezményeket, mindezeket magyarázatokkal és jegyzetekkel, tárgy- és jogszabálmutatóval.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» iroda vezet: leírási, sokszorosítási, fordítási munkákban. Fotokopiaszolgálat egész nap. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

653

HIRDETÉSEK.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: Vállas Lajos

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Béron-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Csorna Kálmán egyet. m. tanár, a székesfővárosi árvaszék elnöke: A gyámhatósági jóváhagyás jogi természete, lényege, formája és hatálya. — Dr. Balogh István pécsi kir. főügyész-helyettes: Vitás elvi kérdések a kir. Kúria újabb büntetőjogi gyakorlatában. (II.) — Dr. Schleiffer Pál budapesti ügyvéd: Jogegységi tanács elé kerül a veszélyes üzem felelősségének kérdése. — Ifj. dr. Halász Miklós budapesti ügyvéd: Férjtartás. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 7.

Az Ügyvédi Közlöny legközelebbi száma október hó 6-án jelenik meg.

A gyámhatósági jóváhagyás jogi természete, lényege, formája és hatálya.*

A gyámsági törvény a kiskorúak és gondnokoltak vagyoni érdekvédelme végett bizonyos, a kiskorúnak (gondnokoltak) különös érdekében álló és az atya, illetve gyám (gondnok) által kötött jogügyleteit és jognyilatkozatait a gyámhatóság jóváhagyásához kötötte és ezáltal a törvényes képviselőket képviseleti jogkörükben korlátozta.

A gyámsági törvénynek a jóváhagyást megkívánó rendelkezése idegen jogreceptio eredménye (a porosz Landrecht, a szász ptkv. és az osztrák ptkv. volt a mintája), mivel régi jogunk szerint a gyám maga kötötte önállóan a gyámolt jogügyleteit.¹

A gyámhatósági jóváhagyás lényegét, formáját és jogi hatályát illetően gyámsági törvényünk igen szűkszavú, jóformán csak negatívumban kifejezett rendelkezéseket tartalmaz, úgyhogy annak részletes kifejtését egyrészt a jogirodalom megállapításai, másrészt bírói gyakorlatunk továbbfejlesztő döntései alapján lehet csak megkísérlni.²

A jóváhagyás jogi természetét vizsgálva, annak *kettős jellege* ötlük szembe. Az egyik a közjogi természet, a közigazgatási rendelkezés, az állam által gyakorolt gyámhatósági felügyelet egy ténye, amely célszerűségi szempontokat mérlegel és éppen azért mindaddig, amíg csak a törvényes képviselővel szemben jutott kifejezésre, a gyámhatóság által szabadon megváltoztatható.³

Ez tehát nem jogügyleti akaratnyilvánítás, miért is a jogügyletek érvényességi szabályai reá nézve nem nyernek alkalmazást és nem esik a perbíróság felülvizsgálati jogköre alá annak megítélése, hogy a jóváhagyás megadása célszerű volt-e?⁴

A magyar bírói gyakorlat szintén kifejezésre juttatja azt a felfogást, hogy a törvényes képviselői akarat hiányában adott gyámhatósági jóváhagyás érvénytelen és a jogügyleteknél a gyámhatóságnak nincs képviseleti jogköre (Kúria, 9280/1926. és I. G. 774/1907.⁵). A törvényes képviselő hozzájárulásának hiányát azonban a képviselő utólagos hozzájárulása is pótolhatja (Jogi H. Dtára, VI. 5. eset).

* Részlet szerzőnek «Gyámsági jog és Gyámügyi igazgatás» című, a közeljövőben sajtó alá kerülő munkájából.

¹ Lásd Sipőcz: Gyámsági törvény 201. old. A porosz jogra nézve lásd Dernburg: Vormundschaftsrecht 43. old.

² Hasonlóan Szeiberling: A kiskorúak és gondnokoltak különjoga 554. old.

³ Így Endemann: Lehrbuch des bürgerl. Rechts 740. old.

⁴ Lásd Kipp-Wolff: Lehrbuch des bürgerl. Rechts, 1931. 519. old. és Staudinger-Engelmann: Kommentar, 1926. IV. köt. 1510. old. 9. jegyz.

⁵ Ugyanezt az álláspontot vallja az osztrák bírói gyakorlat is, lásd Frey-Antoni: Das Verfahren ausser Streitsachen 1928. 303. old.

Más oldalról viszont a jóváhagyás lényeges alkotórésze a jogügyleti tényálladéknak. A jóváhagyásra szoruló jogügylet fokozatos létrejövetelt tüntet fel, mivel a gyám (gondnok) és a harmadik szerződő fél megegyezéséhez még a gyámhatóság kiegészítő hozzájárulása is szükséges. Minthogy mindkét szerződő fél ezzel a kényszerítő előfeltétellel számolni kénytelen, a szerződés perfekciója csak a gyámhatósági jóváhagyással áll be, amikor is a harmadik személlyel való közlés folytán a szerződésnek ez az alkatrésze is hatályosul. Amely pillanatban tehát a törvényes képviselő a gyámhatósági rendelkezést a szerződő féllel közli, a jóváhagyás megadása joghatályos és ezáltal megváltozhatatlan lesz.⁶ Ha pedig a jóváhagyást a törvényes képviselő már előre beszerezte, a jogügylet hatályossága közvetlenül a megkötéssel egyidejűleg áll be.

A jóváhagyás megváltozhatatlansága a harmadik szerződő fél érdekében áll.

Mindez kétségtelenül így nyert elrendezést a német jogban (ptkv. 1828—1829. §§) és jövőendő magánjogi törvénykönyvünk javaslatában (385—389. §§).⁷

Ma érvényes jogunkban azonban ez az egyedül helyes álláspont és megoldás vitás, illetve bírói gyakorlatunk és a belügyminiszeri gyakorlat, valamint az általános közigazgatásnál irányadó jogorvoslati jogszabályok folytán elhomályosult és helytelen irányba terelődött. Nevezetesen mai jogunkban nincs olyan rendelkezés, amely kimondaná, hogy a gyámhatósági jóváhagyás a másik szerződő féllel szemben csak azáltal válik hatályossá, ha azt a gyám vele közli. Viszont az 1929: XXX. tc. 47. §-ának azt a rendelkezését, hogy a jogorvoslatok igénybevétele szempontjából *érdekelt* mindenki, akinek jogát vagy érdekét a határozat sérti, az életbeléptetési rendelet (41/1930. M. E. sz.) 11. pontja úgy magyarázván, hogy az érdekeltiséget az ügy természete dönti el és ezért érdekeltnek tekintendő a kiskorúval szerződő nagykorú is, ma az a helyzet, hogy a gyámhatósági jóváhagyásról nemcsak a törvényes képviselő, de a kiskorúval, illetve gondnokolttal szerződő önjogi is értesítést nyer, akinek ezáltal jogorvoslati joga is megnyílik. De sőt a gyakorlat szerint értesítést kapnak az ügynél meghallgatást nyert rokonok, akiknek így szintén jogorvoslatra lesz joguk.

Már most ebből a megoldásból igen súlyos bajok és károk származhatnak akkor, ha a megadott gyámhatósági jóváhagyás a szerződésre vagy jognyilatkozatra egyidejűleg reá is vezettetik és kiadatik. Ha ugyanis így módon harmadik személy már jogokat szerzett, viszont a jogorvoslat folytán a jóváhagyás hatálytalanítatik és az eredeti állapot vissza nem állítható, az okozott kárért semmiesetre sem a kiskorú vagy gondnokolt, hanem csakis a szabálytalanul eljáró gyámhatóság, illetve a gyámhatósági tagok vonhatók felelősségre.⁸

Éppen ezért vallja Sipőcz is azt a felfogást, hogy valamely jogügylet gyámhatósági jóváhagyása — amennyiben azáltal harmadik személy már jogokat szerzett —, valamint nem helyezhető hatályon kívül az elsőfokú, úgy a felsőbb gyámhatóságok által sem és tanácsosnak tartja azt, hogy a gyámhatósági jóváhagyást ki-

⁶ Ez áll a fellebbevitelre is, mivel a 3-kal közölt gyámhatósági jóváhagyás már jogorvoslattal sem változtatható meg.

⁷ Lásd idevonatkozólag még a javaslat indoklását is (179. old.), amely azt mondja: «a gyámhatóság nem az egész szerződést, hanem abban csupán a gyám akaratnyilvánítását hagyja jóvá».

⁸ Lásd jav. indok. I. 228. old.

mondó határozat csak az összes érdekeltek irányában való jogerőre emelkedés után foganatosíttassék.⁹

Ennek az eljárásnak viszont az a hátránya van, hogy a felelős gyám és gyámhatóság intézkedéseit a nem felelős önjogi, illetve rokon megíúsíthatja, illetve elodázhathatja. Ámde a dilemmából nincs más kivezető út!

Érezte ezt a fonákságot a Kúria is több alkalommal meghozott döntéseiben, amelyekben kimondotta, hogy az ingatlan eladása még gyámhatósági jóváhagyás esetén is csak akkor válik a kiskorúra, gondnokoltra hatályossá, amidőn a szerződésre a jóváhagyási záradékot a gyámhatóság már reávezette (Kúria, 6770/1922) és amikor ez ellen már további jogorvoslatnak nincs helye (Kúria, V. 1555/1924.). Ezáltal lehetővé teszi felsőbbírói gyakorlatunk azt, hogy a gyámhatóság az ideiglenes szerződés elfogadása és az ügylet előzetes jóváhagyása ellenére (Jogi Hírlap, DT. III. 947.) esetleg jogerős jóváhagyó határozatával szemben is a kiskorú, illetve gondnokolt érdekében álláspontját mindaddig megváltoztathassa, amíg a szerződésre a jóváhagyási záradék reávezetve nincsen.

De sőt ugyanezt a célt szolgálja a felső bíróságoknak az a felfogása is, hogy nemcsak a gyámhatóságnak, hanem a törvényes képviselőknek is jogukban áll a viszonyok változása esetén az általuk kötött szerződés jóváhagyásának megtagadása kérdésében lépéseket tenni, sőt a gyámhatóság jóváhagyó határozata ellen fellebbezéssel is élni, a jogügyleti jóváhagyásának megtagadását szorgalmazni a nélkül, hogy ezzel a szerződési hűség követelményét megsérténék (Kúria, 6770/1922. és V. 3307/1930.).

A szerződéseknek lényege lévén a felek konszenzusa, ezeknél a törvényes képviselőnek csak beleegyező akaratáról lehet szó, amelyet a gyámhatósági jóváhagyás azután teljes joghatályúvá emel. Jognyilatkozatoknál azonban (pl. hagyatéki ügyekben) lehet szó nemleges tartalmú (beleegyezést megtagadó) törvényes képviselői akaratnyilvánításról is.

Az alól a fentebb érintett általános szabály alól, hogy a törvényes képviselő akarathányát a gyámhatósági jóváhagyás nem pótolja, vagyoni jogi ügyekben csak két kivételt tesznek jogszabályaink. Nevezetesen az Öe. 94. és 95. §-ai értelmében a hagyatéki eljárás során a hagyatékhoz tartozó ingatlan elidegenítése, illetve a hagyatékhoz tartozó vagyontárgyaknak árverés útján való eladása esetében a kiskorúak vagy gondnokoltak képviselőjének megtagadott hozzájárulását a gyámhatóság a saját hozzájárulásával pótolhatja. Ez az eljárási rendelkezés is inkább célszerűségi jelleggel bír és azt a célt szolgálja, hogy a hagyatéki eljárás felesleges elhúzást ne szenvedjen. Ugyancsak különleges jogi hatást eredményez a gyámhatósági jóváhagyás megtagadása az Öe. 84. §-a értelmében, amely szerint a hagyatéki tárgyalás során a törvényes képviselő által elfogadott osztályegyezség jóvá nem hagyása esetében a hagyatéki bíróság a perreutasítás kérdésében határoz.

A gyámhatósági jóváhagyás felsőbbbírói gyakorlata értelmében nem zárja ki a jóváhagyott jogügylet anyagi jogi hatályának bírói megvizsgálását (Kúria, 2401/1921. és 1182/1926.), tehát az érdekelt feleknek megtámadási jogát sem. Éppen ezért nem pótolja a jóváhagyás a képviselő hiányait, nem szünteti meg az érdekellentét jogkövetkezményeit és nem mentesít a szerződési akarathányok, a megtámadási vagy semmiségi okok, a jogügylet egységes voltából folyó akadályok miatt történő megtámadhatóság alól sem.¹⁰

A gyámhatósági jóváhagyás az eljárás alakszerűségének megtartása szempontjából a bíróság által vizsgálat tárgyává nem tehető (Kúria, 1182/1926.).

Így nem bírálható felül az a kérdés, hogy a gyámhatóság megtartotta-e a gytvben előírt rendelkezéseket (Kúria, 4105/1927.), meghallgatta-e szabályszerűen a kiskorút és rokonokat, hogy a szerződés jóváhagyásánál és az árverésnél nem követett-e el szabálytalanságot, hogy az érdekellentét a gondnokkirendelésnél valóban fennforgott-e (Kúria, 3244/1929.), hogy az eljárás gyámhatóság illetékes volt-e a gondnok kirendelésére (Kúria, 8732/1926.), hogy végül az ingatlanok elidegenítése szükséges és célszerű volt-e (Kúria, V. 3372/1927.). Sipőcz álláspontja szerint, ha a gyámhatóság a jóváhagyás megadásánál az eljárási szabályokat figyelmen kívül hagyta, felelős az ennek következtében beállott kárért a gyámolt-

tal (gondnokolttal) szemben, esetleg fegyelmi úton megtorolható eljárása, de sem a kiskorú, sem nevében más nem támadhatja meg magának a jóváhagyott jogügyletnek érvényességét a gyámhatóság szabálytalan eljárása okából, mert jóhiszemű harmadik személyek az eljárás törvényszerűségének vizsgálatára nem kötelezhetők.¹¹

Az előrebocsájtottakból is most már következik, hogy a jóváhagyásra szoruló jogügylet érvényessége a következőktől függ:

1. A jóváhagyott ügylet érvényességétől. Ennek kellékei, hogy a jogügyleti akarat a törvényes képviselőtől eredjen (Kúria, I. 7865/1916., 6734/1922. és 9280/1926.; ellenben ellenkező Kúria, V. 6375/1927., amely szerint az eseti gondnokul ki nem rendelt községi jegyző által kötött szerződés érvényes, ha azt a gyámhatóság jóváhagyta és ezzel az eljárás személyi gondnoki minőségét elismerte), hogy a törvényes képviselő és a képviselt közt érdekellentét fenn ne forogjon, hogy a törvényes képviselő jogszerű hatáskörében járjon el (nem jogszerű pl. a távollévő gondnokának ingatlanelidegenítési ügylete stb.), hogy végül a törvényes képviselői akarat szerződési hiányokban (színlelés, kényszer, megtévesztés, tévedés, illetéktelen befolyásolás) ne szenvedjen. Ha a jogügylet tartalma szerint semmis vagy megtámadható, úgy azt a jóváhagyás sem emeli érvényre. A törvényes képviselő utólagos megtámadási jogának tehát a jóváhagyás nem áll útjában.¹²

A Kúriának 5305/1912. sz. döntése szerint azt a kérdést, hogy a szerződés hatálya mennyiben van érintve azáltal, hogy a törvényes képviselő valamit tudott, vagy vétkesen nem tudott, rendszerint a törvényes képviselő személye szerint kell elbírálni, a törvényes képviselőnek a tévedésről, színlegességről stb. való tudása tehát ép olyan elbírálás alá eshetik, mint magának a szerződő félnek tudomása és a gyámhatósági jóváhagyás nem teszi megtámadhatatlanná az egyébként megtámadható törvényes képviselői nyilatkozatot.

2. Függ továbbá a jogügylet érvényessége a jóváhagyó rendelkezés érvényétől is. Ennek a kérdésnek megítélése nem a magánjog elvei szerint történik; a jogügyletek megtámadására vonatkozó szabályok analog alkalmazásának sincs itt helye, mivel a gyámhatóság nem szerződő fél. Ellenben figyelembe jó itt az, hogy a jóváhagyás mint közigazgatási ténykedés érvényes-e? Nem érvényes például, ha a jóváhagyás a hatóságnak nem esik hatáskörébe, vagy ha teljesen hiányzik a jóváhagyás törvényes előfeltétele az okból, mivel az állítólagos kiskorú az ügylet jóváhagyásakor már önjogi volt.¹³

Ide vág annak a kérdésnek felvetése is, hogy a gyámhatósági jóváhagyás megtámadható-e a gyámhatóság tévedése, illetve a jóváhagyás megadása végett történő megtévesztése miatt? A jogirodalomban vitás a kérdés. Staudinger, Blume tagadják, Planck, Josef, Neumann igenlően döntenek el.

Kúriánk 2831/1921. és 9458/1927. számú döntéseiben azt mondotta ki, hogy a gyámhatóságnak a jóváhagyás megadása céljából való megtévesztése egyenlő hatályú magának a szerződő félnek megtévesztésével.

Endemann szerint, ha a gyámhatóság a szerződés tartalma tekintetében kellően felvilágosítva nem lett, vagy a gyám önhatalmulag olyan megegyezést kötött, amelyet a gyámhatóság előtt elhallgatott, úgy csak az nyer jóváhagyást, amit a gyámhatóságnak a konkrét szerződés tartalmaként előterjesztettek.¹⁴

Az eddig felhozottakat ki kell egészíteni még azzal is, hogy ha a felek valamely kiskorúval (gondnokolttal) kötött szerződés hatályát a gyámhatóság jóváhagyásától tették függővé, úgy ez a jóváhagyás a felekre nézve akkor is kötelező, ha az a törvénynél fogva esetleg szükséges nem is lett volna (Kúria, 747/1905. és 1872/1908.). Ettől eltekintve azonban a gyámhatósági jóváhagyás szükségességét egyéb jogügyletekre és jogcselekményekre, amelyek a gytv. 20. és 113. §-ainak rendelkezése alá nem vonhatók, kiterjeszteni nem lehet (Kúria, 227/1896.).

A gyámhatósági jóváhagyás formáját illetően állanak a következők: A jóváhagyás «hozzájárulást, beleegyezést» jelent; éppen ezért annak határozottnak, nyilvánvalóan kifejezettnak kell lenni. Bíróságaink gyakorlata szerint szükséges az írásbeli forma, mivel

⁹ Lásd Fodor IV. 973. old.

¹⁰ Így Szeiberling id. mű 556. old. és Fodor: Családjog. IV. 972. old.

¹¹ Lásd Fodor id. mű 972. old.

¹² Így Endemann id. mű 832. old.

¹³ Így Endemann id. mű. 832. old.

¹⁴ Id. mű 833. old.

a jóváhagyási záradéknak magára a szerződésre való reávezetése nélkül a szerződés érvénytelen (Kúria, V. 6770/1922.).¹⁵

Nem tekinthető még jóváhagyásnak, ha a gyám az ügyletből befolyt értékekről elszámolt és magát a számadást a gyámhatóság jóváhagyta (Kúria, 2501/1925.). Megadható a jóváhagyás *előzetesen*, főleg egyoldalú jogügyleteknél; szerződéseknel pedig vagy *előzetesen* vagy *utólag*. Feltételektől (pl. vételárbefizetés, biztosítékadás stb.) is függővé tehető a jóváhagyás megadása.¹⁶ Önként értetődőleg a szerződés feltételein — kivéve ha a gyámhatósági rendelkezési jogkörnek alávetett jogkérdésről (pl. haszonbérnek kinek kezéhez való fizetéséről) van szó — a gyámhatóság egyoldalúan nem változtathat (Kúria, G. 513/1905.), hanem kikötései iránt a szerződő feleket meg kell hallgatni és hozzájárulásukat ki kell eszközölni (gytv. 274. §). Jóváhagyás alapján véve csak az *egyes*, tartalma szerint pontosan meghatározott jogügylet tekintetében adható. *Általános felhatalmazás*, amellyel a gyámhatóság hozzájárulását kilátásba helyezi, tartalmi bizonytalansága miatt sem bír jogi jelentőséggel.¹⁷ Gyámsági törvényünk szerint (113. § utolsó előtti bek.) a gyámhatóság *általános felhatalmazást* adhat a gyámnak (gondnoknak) mint cégvezetőnek arra, hogy e minőségben váltói kötelezettséget vállalhasson.

A Mt. (381. §) a német ptkv. 1825. §-ának mintájára a gyámsági törvénynek ezt a rendelkezését már tovább fejleszti, amennyiben megengedi a gyámhatóságnak, hogy más ügyletcsoportokra is vagy általánosságban vagy meghatározott értékig terjedően általános felhatalmazást adhasson, ha ezt a vagyon kezelése, különösen a gyámolt üzletének vagy más gazdasági vállalatnak folytatása érdekében szükségesnek látja.¹⁸

A gyámhatósági jóváhagyás *joghatálya* tekintetében a gyámsági törvény csak annyit mond, hogy a gytv. 113. §-a esetében a gyám vagy gondnok által a gyámhatóság jóváhagyása nélkül kötött jogügylet *érvénytelen* és azonfelül az ily intézkedésekből származott károkért a gyám vagy gondnok felelős. Sipőcz ezt a szűkszavú rendelkezést olyként értelmezi, hogy a gyám (gondnok) által előleges gyámhatósági jóváhagyás nélkül kötött jogügylet *önmagában nem semmis*, hanem csak érvényessége a gyámhatóság jóváhagyásától van feltételezve (negotium claudicans), tehát az önjogi felet — ha határidő a jóváhagyásra magában a szerződésben ki nem kötött — mindaddig kötelezi, míg a gyámhatóság a jóváhagyást meg nem tagadta. Ellenben a gyámoltat (gondnokoltat) jóváhagyás esetében éppen úgy kötelezi, mintha már keletkezésekor érvényes lett volna, hogy továbbá a gyámnak vagy gondnoknak gyámhatósági jóváhagyást igénylő, de jóvá nem hagyott jogügylete a gyámoltra nézve nem érvényes és olyannak tekintendő, mintha nem jött volna létre; tehát abból sem ezek, sem a másik szerződő fél jogokat nem származtathatnak.¹⁹ Bírói gyakorlatunk a gyámsági törvénynek ezt a *sántító jogügyleti konstrukcióját*, amely megoldás az önjogi szerződő fél érdekeivel szemben a gyámhatóságilag érdekelt egyén érdekeit egyoldalúan és méltánytalanul vette figyelembe, az idők során folytonosan csiszolta és iparkodott méltányosabbá tenni. Nevezetesen a Kúria gyakorlata is elismerte azt az elvet, hogy a gyámhatósági jóváhagyás nélkül kötött jogügylet nem ipso facto érvénytelen, hanem csak megtámadható és pedig az *egységes jogügylet* tekintetében nemcsak a kiskorú szerződő fél érdekében, hanem — ami már enyhítés — a szerződő nagykorúak által is (Kúria, 2714/1893.) és V. 2831/1921.). Ily esetben mindazonáltal a bírói gyakorlat azzal a megszorítással él, hogy a nagykorú a szerződést gyámhatósági jóváhagyás hiánya miatt csak akkor jogosult megtámadni, ha a per indítása előtt a gyámhatósághoz fordult a jóváhagyás iránti határozathozatal végett, vagy ha az időközben önjogúvá lett kiskorút az utólagos helybenhagyás végett nyilatkozattételre hívta fel és e lépések eredményre nem vezettek (Kúria, I. 7310/1929.). Viszont ismét tovább menve kimondotta a Kúria azt is, hogy a gyámhatósági jóváhagyás hiánya miatt nem támadhatja meg a jogügyletet az a volt kiskorú vagy gondnokolt sem, aki az ügyletet *utólagosan jog-*

hatályosan jóváhagyta (Kúria, 3060/1897. és 6032/1896.), nemkülönben azt is, hogy nem hivatkozhatik a gyámhatósági jóváhagyás hiányából folyó érvénytelenségre az a kiskorú sem, aki cselekvőképességét illetően megtévesztette a vele szerződő felet (Jogi H. Dtár, VI. 568.). Enyhített végül a bírói gyakorlat azon a merev és méltánytalan állásponton is, hogy a gyámhatósági jóváhagyás megadásáig a szerződés csak a kiskorúra nézve nem kötelező, ellenben annak bekövetkeztéig — hacsak erre nézve bizonyos idő szerződésileg kikötve nem lett — az önjogi szerződő fél a szerződéstől el nem állhat és pedig oly módon, hogy kimondotta, hogy az önjogi szerződő félnek ez a kötöttsége csak addig tart, amíg a jóváhagyás megadására az *eset körülményei* szerint szükségesnek mutakozó idő le nem jár (Kúria, V. 594/1925. E. H. 754. sorsz.). Sőt ennél továbbmenőleg még azt is kinyilvánította a Kúria, hogy abban az esetben, ha az önjogi szerződő fél a gyámhatósági jóváhagyást sürgette, a kiskorú képviselője pedig az ügylet hatálybalépése tekintetében szükséges intézkedést elmulasztotta, jogában áll az önjogi szerződő félnek *érdekmúlásra* hivatkozással a gyámhatóság érdemi döntésének bekövetkezte előtti időpontban a szerződéstől egyoldalúlag elállani (Kúria, V. 2676/1933.). Bírói gyakorlatunknak ez a törvény hiányosságát pótló továbbfejlesztő irányzata a Mt. rendelkezéseiből táplálkozik. (Mt. 384—389. §§), amely rendelkezések viszont a német ptkv. 1828—1831. §-aiban bírák mintájukat.

A Mt. új szabályozásának a gyámhatósági jóváhagyás joghatályát illetően lényege a következő; a gyámhatósági jóváhagyás hiányának következményeit a szerződések érvénye tekintetében ugyanúgy állapítja meg, mint amilyenek a kiskorú cselekvőképességére vonatkozó szabályok szerint a törvényes képviselő beleegyezése nélkül a kiskorú által megkötött szerződések hatályossága tekintetében fennállanak. Ezek szerint ugyanis a gyám (gondnok) által gyámhatósági jóváhagyás nélkül megkötött jogügylet *magában véve még nem semmis*, mert hiszen a jóváhagyást a gyámhatóság még utólag is megadhatja és az ilyen jóváhagyás visszahat a szerződés megkötésének időpontjára. Csak akkor érvénytelen a szerződés, ha ez a jóváhagyás utólag sem következik be. Míg a jóváhagyás kérdése el nem dől, a szerződés érvényessége törvényes feltételtől függ.²⁰

A gyám köteles a jóváhagyást kieszaközölni és a megtörtént jóváhagyás a másik szerződő féllel szemben csak azáltal válik joghatályossá, ha a gyám vele közli. A gyám felel a másik szerződő félnek, ha ő a gyámhatósági jóváhagyás felől megtévesztette. Az ügylet függőben léte alatt is köti a másik felet a szerződés, de attól a gyámhatósági jóváhagyás közlésére irányuló határidő kiszabásával szabadulhat. Ez a határidő meglehetősen hosszú; két hónap; a német ptkv. szerint csak két hét a felhívás vételétől számítva. A gyámmal szerződő fél azonkívül arra is jogosult, hogy a jóváhagyás közlése előtt a szerződéstől elállhasson, feltéve, hogy a szerződés alapján még egyik fél sem teljesített; az elállás azonban csak akkor hatályos, ha a másik szerződő fél elállási nyilatkozatát, mielőtt a jóváhagyás hiányáról értesül, a gyámmal haladéktalanul közli. Ezek a rendelkezések a mai jogállapottal szemben már tiszta és határozott megoldást tartalmaznak.

Dr. Csorna Kálmán.

Vitás elvi kérdések a kir. Kúria újabb büntetőjogi gyakorlatában.*

IV. Ellentétes kir. kúriai gyakorlattal találkozunk a *tettazonosság* sokat vitatott kérdésében. A 12. sz. jogegységi döntvény indokolására támaszkodó B. I. 3689/1918., B. II. 2711/1930., B. I. 2867/1931. és B. II. 2265/1932. sz. határozatok szerint a tettazonosság nem pusztán a történeti eseményeknek az egysége, hanem egyenlő terjedelmű és tartalmú fogalom a jogilag védett érdek sérelmével, ami azt jelenti, hogy a vádba tett és az ítélet alapjául szolgáló jogi érdeknek mindenkor azonosnak kell lenni.

Ezzel szemben a B. II. 3073/1926., B. III. 2790/1927. és B. II. 4001/1931. sz. határozatok a tettazonosságot akként magyarázzák, hogy az csupán a vád és az ítélet tárgyává tett történeti eseménynek, mint külvilági jelenségnek egységét jelenti. Erre, a B. J. T.

¹⁵ A német bírói gyakorlat szerint a jóváhagyás *hallgatólag*, a bíróság elhatározó cselekménye folytán is megadható (lásd Brand—Hensel: Die Vormundschafts-Familienrechts und Fürsorgeerziehungssachen 356. old.), hasonlóan az osztrák jogban (lásd Prey—Antoni id. mű 304. old.).

¹⁶ Így Endemann id. mű 834. old. 82. jegyzet és Brand—Hensel id. mű. 341. old., továbbá Fodor id. mű 971. old.

¹⁷ Lásd Endemann id. mű 834. old.

¹⁸ Lásd Indokolás a Mt.-hez 176. old.

¹⁹ Így Sipőcz id. mű. ad. 114. §.

²⁰ Így a Mt. indokolása I. köt. 178. old.

* Bcf. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 33. számban,

LXXXVI. kötet 60. oldalán közölt megbeszélésben általam is helyesnek tartott elvi álláspontra helyezkedett a B. III. 3629/1933. számú határozat is, mely ugyan óvatos kézzel nem nyúlt a 12. sz. jogegységi döntvény indoklásában kinyilvánított elvi kijelentéshez, hanem azt akként magyarázta, hogy a vádló által védeni kívánt jogi érdek nem csupán a vádló által esetleg tévesen, vagy hiányosan felhívott törvényszakasz megjelölésében nyer kizárólagos kifejezést, hanem a vádba tett cselekmény előadásában is. Épp ezért nincs akadálya annak, hogy oly esetben, ha a kir. ügyészség által vád tárgyává tett fizikai tett a bűncselekmények anyagi halmazatát foglalja magában s a kir. ügyészség tévesen csak az egyik bűncselekményre utaló törvényszakaszok felhívásával emelt vádat, a bíróság a tettazonosság keretén belül a bűncselekmények anyagi halmazatát megállapíthassa.

Legújabbban a kir. Kúria a B. I. 656/1934. sz. határozatában ismét elvi élel jelenti ki, hogy a tettazonosság keretében a vádbeli tétltől az ítéleti tett csak annyiban térhet el, amennyiben ezzel a jogi érdek nem változtatja meg minőségében. Az Á. T. V. 6. § első bekezdésében ütköző izgatás vádja esetén tehát a bíróság nem térhet át a Bv. 1. vagy 2. §-ára — bár az ennek üldözésére szükséges felhatalmazás a bíróság rendelkezésére is áll, — mert a két törvényhely egymástól különböző jogi érdeket véd.

Ebből az álláspontból azonban az következnék, hogy még abban az esetben is, ha *ugyanaz a kijelentés* alkalmas egyrésztől az Á. T. V. 6. § első bek. szerinti izgatás, másrésztől a katonaság stb. elleni rágalmazás vagy becsületsértés megállapítására, úgy a két bűncselekmény *anyagi halmazata* forog fenn. Ámde eddig a kir. Kúria gyakorlata az volt, hogy ha ugyanaz a rágalmozó vagy becsületsértő kijelentés egyúttal alkalmas a katonaság stb. elleni izgatás megállapítására, ily esetben a rágalmozó vagy becsületsértő elemek az izgatásba, mint annak eszközei beleolvadnak. (Lásd B. J. T. LXX. köt. 7. és 78. old.) Sőt egy oly esetben is, midőn a vádlott az izgató kijelentésekkel *kapcsolatban* használt *további* becsületsértő kijelentéseket, a vádhatóságnak az anyagi halmazat megállapítására irányuló felfogásával szemben a kir. Kúria a B. I. 858/1932. sz. határozatában csupán az Á. T. V. 6. § első bek. szerinti izgatást látta fennforogni, mert «az izgató kijelentésekkel kapcsolatban használt becsületsértő kijelentések csupán eszközöként jelentkeztek az izgatásnak, azt hatályosabbá tették s így abba beleolvadnak». Ez a döntés azonban ellenkezik a B. H. T. VIII. kötetében 877. sz. alatt felvett elvi határozattal, amely hasonló esetben az Á. T. V. 6. § első bek. szerinti izgatásnak és a becsületsértésnek anyagi halmazatát állapította meg éppen a különböző jogi érdeksérelem következtében.

A fentebb említett B. I. 656/1934. sz. határozatában a kir. Kúria a tettazonosságot még azért sem látta fennforogni, mert a vádtól eltérő minősítés szerinti bűncselekmény (felhatalmazásra üldözendő rágalmazás) tárgyában a Bp. a vád kizárólagos képviselőre különleges rendelkezéseket tartalmaz, s amely bűncselekmény elkövetését a vádbeli cselekményre érvényes bizonyítási szabályoktól eltérő elvek szerint kell elbírálni.

Ámde ezzel a felfogással szemben a kir. Kúria a B. I. 7361/1926. számú határozatában nem látta akadályát annak, hogy a közvádlónak az Á. T. V. 6. § első bekezdésére irányuló vádja esetén, midőn annak tényelemeit nem látta fennforogni, a Bv. 1. §-ába ütköző, a csendőrség sérelmére elkövetett rágalmazás vétsége állapíttassék meg. Ugyanígy a B. I. 7906/1926. sz. határozat a vádba tett, az Á. T. V. 7. §-ába ütköző vétség helyett a Bv. 1. §-ába ütköző, a bíróság sérelmére elkövetett rágalmazást állapított meg. A B. I. 2206/1923. sz. határozat pedig a Btk. 172. § második bekezdésére irányuló vád esetén megállapítja, hogy a vád tárgyává tett cselekmény *a tettazonosság keretén belül* a rágalmazás tényálladékát meríti ki, amely bűncselekmény csupán a felhatalmazás hiánya folytán nem volt *ezúttal* ítélet tárgyává tehető.

Az anyagi igazságot mindenesetre ez utóbbi határozatok jutattják inkább érvényre. A Bp.-nek a felhatalmazási bűncselekményekre vonatkozóan a vád kizárólagosságát szabályozó rendelkezése az anyagi igazság ekként való érvényrejutásának nem lehet akadálya, hiszen a vádat ugyanaz a közvádló képviselte, aki a felhatalmazási bűncselekmény esetén is a vád kizárólagos képviselőtére jogosult. Nem lehet a vád kellő képviselőtének hiányáról beszélni különösen akkor, ha helytálló az a felfogás, amely szerint a rágalmozó és becsületsértő kijelentések az Á. T. V. 6. §-a szerinti izgatásba beleolvadnak, mert hiszen e felfogás mellett a közvádló

nincs is abban a helyzetben, hogy a másik bűncselekménybe beolvadó bűncselekmény miatt külön emeljen vádat. A rágalmazást, illetve becsületsértést magába olvasztó izgatás miatt emelt vád mindenesetre magában foglalja a beolvadó rágalmazás, illetve becsületsértés megtorlására irányuló közvádlói akaratot is. Ezt a felfogást alátámasztja a Btk. 111. §-ában foglalt az az analog rendelkezés, amely szerint oly esetben, ha valamely magánindítványra üldözendő bűncselekményben egy hivatalból üldözendő bűncselekmény tényelemei is bennfoglaltatnak, a magánindítvány elő nem terjesztése vagy visszavonása nem zárja ki a hivatalból üldözendő bűncselekmény miatti bűnvádi eljárást.

Addig is, míg a kir. Kúria gyakorlata ebben a vitás kérdésben határozott irányt vesz fel, vagy az jogegységi döntés alá kerül, mindenesetre célszerű lenne, ha a vádhatóságok a felmerülő ily esetekben a felhatalmazás beszerzése után mindig az izgatás és rágalmazás, illetve becsületsértés *anyagi halmazata* címén emelnének vádat, ami által elejét lehetne venni, hogy bűncselekmény kétségtelen fennforgása dacára pusztán formai okokból felmentő ítéletet hozassék. Hiszen a büntetőjog más területein is ma a kir. Kúria gyakorlata a felé hajlik, hogy amennyiben *ugyanaz a fizikai tett* a Btk. különböző rendelkezéseit sérti, úgy a bűncselekmények anyagi halmazata forog fenn. Így pl. a B. H. T. I. kötet 29. sz. alatt és VI. köt. 670. sz. alatt felvett határozatok szerint a hatósági közeg elleni erőszak és testi sértés, a B. H. T. V. k. 532. sz. alatt felvett határozat szerint a magzatelhajtás és gondatlanságból okozott súlyos testi sértés, a B. H. T. VII. k. 798. sz. alatt felvett határozat szerint a Btk. 438. §-a szerint közveszélyű cselekmény és emberölés vétsége és legújabbban a 33. sz. jogegységi döntvény szerint a Btk. 400. §-ába ütköző közokirathamisítás és a Btk. 374. §-ába ütköző bűnpártolás anyagi halmazata állapítottatott meg, noha egy fizikai tett idézte elő a két jogsértő eredményt.

V. Érdeklődésre tarthat számot a B. III. 2435/1934. sz. határozat, amely arra a B. III. 5272/1932. sz. határozatban már kifejezésre juttatott álláspontra helyezkedve, hogy egyrésztől szabadságvesztéssel, másrésztől csupán pénzbüntetéssel büntetendő cselekmények halmazata esetén *összbüntetésül* szabadságvesztésbüntetés szabandó ki, a Bp. 385. § 2. p. alapján hivatalból megsemmisítette az alsófokú bíróságoknak a külön szabadságvesztésbüntetést és külön pénzbüntetést kiszabó ítéletét.

Ezzel ellentétben a B. III. 6641/1929. sz. ítélet pedig éppen azért semmisítette meg ugyancsak a Bp. 385. § 2. p. alapján az alsófokú bíróságok ítéletét, mert ugyanily esetben *összbüntetésül* csak szabadságvesztésbüntetést állapítottak meg, noha «egy szabadságvesztésbüntetéssel és egy csupán pénzbüntetéssel büntetendő cselekmény esetén *összbüntetés* alkalmazása ki van zárva».

E kérdésben az utóbbi határozat melletti állásfoglalásomat a B. J. T. LXXXV. köt. 102. old. közölt megbeszélésben már kifejtettem. Ezzel szemben *dr. Finkey Ferenc* ugyancsak a B. J. T. LXXXV. köt. 129. oldalon nyomós érvekkel az *összbüntetés* kiszabása mellett szállt síkra. Reméljük, hogy legfelsőbb bíróságunknak hamarosan alkalom fog kínálkozni, hogy e vitás kérdést a jogegység biztosítása érdekében döntvényhozással rendezze.

VI. A Btk.-nek a hitelezők védelmére alkotott 386., 387. 414. §-aiban tényálladáki elemként szerepel a hitelezők megkárosítására irányuló célzat. Az ezeknek a szakaszoknak helyébe lépett 1932: IX. tc. 1. §-a ezt a tényálladáki elemet elhagyva, büntettnék nyilvánítja az adósnak azt a cselekményét, amellyel vagyonát *jogtalanul* csökkenti stb. s ezzel hitelezője kielégítését *szándékosan* megghiúsítja vagy csorbítja.

Vita merült most már fel, hogy abban az esetben, ha a megkárosítási célzat nem állapítható meg, a Btk. 2. §-a szempontjából a Btk. 386. §-a tekintendő-e enyhébbnek, miután *többet* kíván a tényálladék megvalósulásához, mint a Hs. 1. §-a? Erre az álláspontra helyezkedtek a kir. Kúriának B. II. 4702/1932., B. I. 5685/1932. és B. II. 6090/1933. sz. határozatai, abból indulván ki, hogy a Hs. 1. §-ában előforduló «szándékosan» kifejezést a törvényhozás csak azért vette fel, hogy az itt szabályozott cselekményt élesebben szembeállítsa a 4. §-ban meghatározott gondatlan cselekménnyel. Így ez alatt a szándék alatt csupán a Btk. 75. §-a szerint a büntettnél általában megkívánt szándékot (dolus generalis) kell érteni, ez azonban a büntetőjogi felelősség szempontjából kevesebb, mint a Btk. 386. §-ában megkívánt különleges, a hitelezők megkárosítására irányuló célzat (dolus specialis).

Ezzel szemben a B. III. 4595/1932. és B. III. 3628/1933. sz.

határozatok felfogása szerint a hitelezők kielégítésének szándékos megghiúsítása magában foglalja a hitelező megkárosítására irányuló akaratot, illetőleg célzatot is s így a két bűncselekmény között a szándék tekintetében nincs fokozatbeli különbség.

Részemről a dr. Degré Miklós által is (B. J. T. LXXXV. köt. 37. old.) helyesnek tartott ezt az utóbbi felfogást teszem magamévá. Nevezetesen a szándék elemeit a büntetőjogi gyakorlatban kialakult felfogás szerint a tudat és akarat képezik, vagyis a szándékhoz az kell, hogy a tettes tudja cselekményének jogsértő eredményét s azt akarja is. Ha már most valaki tudja, hogy vagyonának jogtalan elidegenítésével hitelezője elől a kielégítési alapot elvonja s ezzel hitelezője kielégítését megghiúsítja s ezt ennek dacára akaratlanul megteszi, kétségtelen, hogy szándéka a hitelező megkárosítására irányul, vagyis a hitelező megkárosítására irányuló célzattal cselekedett.

* * *

A fentiekben felsorolt vitás kérdéseknél mindenütt röviden jeleztem szerény egyéni felfogásomat. A kérdéseknek éppen vitás voltából következik, hogy az ellenkező felfogás mellett is megfontolásra igényt tartható érvek sorakoztathatók fel. Legfelsőbb bíróságunk jogegységi tanácsa lesz hivatott arra, hogy tekintélyének súlyával kimondja az utolsó szót. Dr. Balogh István.

Jogegységi tanács elé kerül a veszélyes üzem felelősségének kérdése.

A vasút, mint veszélyes üzem felelősségének feltételeit megállapító 1874: XVIII. tc.-ben foglalt elveket a bírói gyakorlat minden fenntartás nélkül átvitte más veszélyes üzemekre, tekintet nélkül az üzemek terjedelmére, gazdasági erejére és megszervezettségére.

Ehhez képest a bírói gyakorlat mindvégig következetesen alkalmazza azt az elvet, hogy a vis maior és harmadik személy elháríthatatlan cselekményének esetein kívül csak abban az esetben mentesül a veszélyes üzem a vétkes kártétellel járó felelősség alól, ha a baleset kizárólag a sérült hibájából következett be. (545. sz. elvi jelentőségű határozat.) Marasztalja tehát a jelenlegi jogállapot szerint a kir. Kúria a veszélyes üzem tulajdonosát a sérült bármely nagyfokú gondatlansága esetén is, ha a veszélyes üzem részéről a legcsekélyebb hiba, a legkisebb mulasztás forog fenn, amely a baleset bekövetkeztével okozati összefüggésben áll. Alapja ennek az állásfoglalásnak az a megfontolás, hogy a laikus egyénnek a közre veszélyes üzemek használata közben fokozott védelmet kell nyújtani, hogy a veszélyes üzem tulajdonosának különös gonddal kell ügyelni arra, hogy cselekvésével vagy mulasztásával a legcsekélyebb mértékben se járuljon hozzá a baleset bekövetkezéséhez és hogy minden óvintézkedést tegyen meg, amely a veszélyes üzem használata közben bekövetkező balesetek megelőzésére alkalmas. Ennek megfelelően marasztalta a kir. Kúria a vasutat (P. VII. 351/1932. — 1933. márc. 9.) azzal a sérülttel szemben, aki oly nagyfokú gondatlansággal járt el, hogy a vasúti sorompó leeresztett állapota ellenére is — amely a veszélyre elegendő figyelmeztetésül szolgált — áthaladt a sorompó mellett kitaposott gyalogösvényen, mert a vasutat is hibásnak találta abban, hogy a gyalogösvényen való áthaladás lehetőségét nem szüntette meg. Ugyanezen az alapon marasztalta a vasutat a kir. Kúria (P. VII. 352/1932. — 1933. április 5.) akkor is, amikor a sérültet a lezárt sorompó mellett vasúti anyagszállítás céljára lefektetett deszkapallón való átjárás közben érte a baleset, mert bár súlyosan gondatlan volt a sértett, amikor a lezárt sorompók ellenére is áthaladt a pályatesten, de a vasút is gondatlan volt, amikor ennek az átjárásnak a lehetőségét ki nem zárta.

A kir. Kúria I. sz. tanácsa a most jelzett általános érvényű jogszabály alkalmazásától el kíván térni és az általa elbírálendő volt 1780/1934. sz. per kapcsán a per 1934. szeptember 11-én megtartott tárgyalásának felfüggesztése mellett kimondotta, hogy nem óhajtja követni azt a jogelvet, amelyet a Polgárjogi Határozatok Tárának 545. sz. alatt vétetett fel és ezért a kérdés elbírálása tekintetében a jogegységi tanács döntését provokálja. (Ppé. 70. és 72. §-ok.)

A konkrét per tényállása, amely a kir. Kúria I. sz. tanácsát arra indította, hogy változtatni óhajtson azon a joggyakorlaton,

amelyet nemcsak maga, hanem a kir. Kúriának baleseti kártérítési perekkel foglalkozó II. és VII. tanácsa is évtizedek óta egységesen követ, a következő volt:

Felperest, aki az alperes bérpalotájának lakója, az alperes által palotájában üzemben tartott felvonón baleset érte. A házfelügyelő megengedte felperesnek, de a ház többi lakóinak is, hogy a liftet kísérő nélkül használják és evégből a felperes, de más lakók részére is liftkulcsot készíttetett. Tényként állapított meg az is, hogy felperesnek magának is tudomása volt arról, hogy a liftet felperes kísérő nélkül használja és nem győződött meg arról, vajjon van-e a felperesnek a lift önálló vezetésére hatósági engedélye. A balesetet közvetlenül megelőzően a felperes, amikor kulcsával kinyitotta a felvonóakna ajtaját, azt tapasztalta, hogy a liftszekrény padlózata közel egy méternyire magasabban áll a földszinttől. Beszölt a házfelügyelőnek, aki történetesen betegen feküdt és megkérte őt, vitesse fel a férjével vagy a segédházfelügyelővel a másik, ú. n. teherliftet. Minthogy senki nevezettek közül nem volt feltalálható, felperes egy szék segítségével beszállt a liftbe, amikor azonban a kívánt emeleten a felperes ki akart szállni a felvonóból, az ismét nem állott egy szinten az emelet szintjével, hanem attól mintegy félméternyire alacsonyabban. A felperes a liftszekrény ajtajának kinyitása után, hogy a liftakna ajtaját is kinyithassa, egyik lábát feltette az aknaajtó peremére és amikor a másik lábát is felemelte, a lift nyitott szekrényajtó, kivilágított állapotban lefelé indult és a liftszekrény teteje az aknaajtóba kapaszkodó felperest oly erővel nyomta az aknaajtóhoz, hogy combnyaktörést és bordazúzódást szenvedett.

A felperes kártérítési keresetének az alsó bíróságok helytadtak, megállapítván az alperes háztulajdonos kártérítési kötelezettségét azon az alapon, hogy bár a sérült is gondatlanul járt el, amikor a nyilván üzemi hibában szenvedő liftbe beszállt és amikor abból kapaszkodás útján kiszállni igyekezett, de a háztulajdonost is hiba terheli, mert ha megbízottja, a házfelügyelő, akit a megindított kihágási eljárás során a közigazgatási hatóságok jogerősen pénzbírságra ítélték, nem engedi meg a felperesnek a liftnek önálló vezetését, amiről különben a felperes is tudott, és ha a felperes a liftkulcsokat bevonja, úgy a baleset nem következhetett volna be.

A felperes most jelzett gondatlansága mellett az adott és bizonyított tényállás szerint a veszélyes üzem tulajdonosát annyiban terheli hiba, hogy a fennálló törvényes rendelkezések ellenére megengedte a felvonó kísérőnélküli használatát, hogy nyilvánvalóan üzemi hibában szenvedő liftet működtetett, a megfelelő felügyeletet elmulasztotta és ehhez képest a hibás liftet, amely egyéb vonatkozásban sem felelt meg technikai berendezését tekintve az Építési Szabályzat rendelkezéseinek, a forgalomból ki nem zárta. Így a szóban lévő esetben az Építési Szabályzat 347. §-ában foglalt rendelkezés ellenére a lift úgy épült, hogy a liftszekrény és az aknaajtó fala közötti párkány a megengedett 5 cm-rel szemben 15 cm széles volt és így adatott csak lehetőség a felperesnek arra, hogy a párkányra felléphessen.

Vitatható, hogy megfelel-e az anyagi igazságosság követelményeinek a jelenlegi szigorú jogállapot, amely a veszélyes üzemre hárítja a baleset összes következményeinek a viselését a kármegosztás kizárásával (Kúria II. 2147/1932.) abban az esetben is, ha a vétkesség vagy gondatlanság túlnyomó részben a sérült részéről forog fenn. Ezzel szemben azonban megfontolandó az a kérdés, nem jár-e a közre helyrehozhatatlan hátránnyal a jelenlegi jogállapotnak oly értelmű reformálása, amely a veszélyes üzem tulajdonosát teljesen felmenti azon baleset következményeinek a viselése alól, amelynek előidézésében saját maga is közreműködött. Vajjon egy ily irányú jogi szabályozás nem fogja-e maga után vonni, hogy a veszélyes üzem tulajdonosai a szükséges és megkívánt gondosságot még kevésbé fogják kifejteni, mint eddig, az óvintézkedésre kevesebb gondot fordítanak majd, mint eddig, ha tudják, hogy a felelősség alól akkor is mentesülnek, ha hiba terheli is őket?

Az ezer veszéllyel fenyegető és nap-nap után fejlődő technikai berendezésekkel szemben a laikus egyén védelme az eddigi jogállapot fenntartását kívánja. Annak a jogállapotnak a fenntartását, amely a veszélyes üzem csak exculpatio esetén mentesíti a felelősség alól. Az exculpatio pedig fogalmilag kizárja, hogy a veszélyes üzem oldalán bárminő culpa foroghasson fenn. Ha azonban a veszélyes üzemekkel szemben az eddigi szigor enyhítése mutatkoznék indokoltnak, ez az enyhítés, nézetünk szerint, nem terjedhet

odáig, hogy a veszélyes üzem saját hibája, saját gondatlansága esetén is szabaduljon kártérítő kötelezettsége alól, hanem legfeljebb addig, hogy alkalmazásba vétessék az a jogszabály, mely szerint, ha a kár keletkezésére a károsult is közrehatott, a bíróság az eset összes körülményeinek figyelembevételével — különös tekintettel a felek vétkességére és arra, hogy a kár túlnyomóan melyik fél vétkességére vezethető vissza — állapítsa meg a kár viselésének az arányát és ennek megfelelően a vétkes felek között ossza meg a kárt.

A veszélyes üzem jogterületén mindezekig mellőzött kármegosztásra vonatkozó jogszabálynak alkalmazása lényegesen enyhítené az eddigi joggyakorlatnak azon a merevségén, amelynek a hajlítását célozza nyilván a szóbanlévő kérdésnek jogegységi tanács elé utalása.

* * *

A kir. Kúria I. számú polgári tanácsa egyébként már meg is szövegezte a jogegységi tanács által eldöntendő, fentiekben tárgyalt vitás elvi kérdést a következőkép:

«Ha veszélyes üzem körében történt baleset bekövetkeztében a sérültet hiba terheli, az üzemben tartónak a balesetből folyó kártérítési felelősség alól való mentesülését teljesen kizárja-e az, hogy a baleset előidézése neki, vagy megbízottjának vétkessége is közrehatott, avagy ilyen esetben a kártérítési felelősség kérdését a kártérítésre vonatkozó általános szabályok szerint kell-e elbírálni?»

Dr. Schleiffer Pál.

Férjtartás.

A házastársi kapcsolat erkölcsi jellegénél fogva involválja a házaspár kölcsönös támogatási kötelezettségét. Ez a kötelezettség nemcsak morális, hanem materiális is, mely a háztartás szükségleteinek fedezésén felül adott körülmények között a házaspár el-tartására szoruló házastársa eltartására kötelezi.

A H. T. (90—92., 102. §-ok) és a kilencvenes évek bírói gyakorlata csupán a nőtartási igénynek érvényesíthetőségét ismerte el. A férjnek nevével szemben fennálló tartási igénye *lex minusquam perfecta* volt, amennyiben a tartási kötelezettségét nem teljesítő nő ellen csupán a H. T. 80. §-ának a) pontja alapján lehetett eljárni, míg a férj tartási igény közvetlenül érvényesíthető nem volt. A P. H. T.-ba 196. szám alatt felvett kúriai ítélet, melyen a férj tartási judikatúránk felépül, a nő férj tartási kötelezettségét nem a házastársak között lefolytatott perben, hanem a feleségét vasúti baleset következtében elveszített vagyontalan, a mellett munka- és keresetképtelen férjnek a MÁV. ellen indított kártérítési perében mon-dotta ki.

A judikatúra az utolsó három évtizedben jelentékenyen módosult, ami egyrészt a méltányossági elv előretörésében, másrészt a nők kenyérkereső tevékenységének fokozódásában keresendő. Mint-hogy azonban a család szükségleteit túlnyomórészt, sőt gyakran kizárólagosan a férj kenyérkereső tevékenysége fedezi, a férj és nő tartási kötelezettség úgy feltételeik, mint mérvük tekintetében erősen különböznek egymástól.

A férjnek — egyéb feltételek fennforgása esetén is — csak a házasság fennállása alatt van tartáshoz joga, «végleges férj tartás» tehát a vétlen és egyébként tartásra szoruló férj sem illeti meg. A bontópernek bármelyik fél részéről való folyamatba tétele nem akadályozza a férj tartási igény érvényesítésének, azonban ebben a kérdésben nem a bontóper bírósága, hanem a perérték: három évi tartásdíj (Pp. 6. § 6. pont) alapján hatáskörrel bíró bíróság hivatott dönteni.

A férj tartás anyagi jogszabályainak elseje a 196. sz. Elvi Határozat, mely szerint «a vagyontalan és e mellett munka- és keresetképtelen férj a nő vagyoni állásához és jövedelméhez képest tartozik eltartani». Ez a tartási kötelezettség az állandó bírói gyakorlat (így Kúria: III. 7/1931., III. 5373/1932.) szerint megelőzi a fel- és lemenők tartási kötelezettségét.

A férj tartás a tartási kötelezettségre vonatkozó generális szabálynál fogva elsősorban természetben, tehát a közös háztartásban követelhető. A nejétől különélő férj vagyontalansága és keresetképtelensége esetében is csak akkor követelhet tartást, ha az együttélést neje tűrhetetlen magaviselete tette lehetetlenné (Kúria 8040/1926.), illetőleg, ha a különélés a nő hibájából következett be (Kúria III. 2930/1918., 2742/1921.). Ha azonban a férj neje vétkes

cselekményéhez hozzájárult, vagy azt megbocsátotta — csupán a közös háztartásban leendő eltartását követelheti és a tartásnak készpénzben szolgáltatásához jogát elveszíti. (A Mtj. 118. § 4. bek. szerint a házastárs erkölcsstelen életmód, vagy házastársa ellen elkövetett súlyos bántalom esetében méltatlanná válik a ház-on kívüli eltartásra, mai jogunk szerint ilyenkor mindennemű tartási jogát elveszíti).

A tartás felső határa egyfelől a férj társadalmi helyzete, másfelől a nő vagyona és keresőképessége. Amennyiben a nőt fel vagy lemenője irányában tartási kötelezettség terheli, úgy a férj tartásdíj összege szerűségének megállapításánál ez is figyelembe veendő.

A tartás alsó határa a «szűkös tartás», mely akkor jár a férjnek, ha a házasság ideje alatt erkölcsileg vétkes magatartásával maga okozta, hogy tartásra szorul (Mtj. 118. § 3. bek.). Ha ez a magatartás olyan volt, hogy a házasságnak a férj hibájából való felbontását vonhatja maga után, nézetünk szerint tartás egyáltalában nem jár. A Kúria azon ítélete viszont, mely szerint a férjnek — mindenkor — csupán szűkös tartás jár, a másik végletbe esik. (2460/1932.)

A férj tartással kapcsolatos a vőtartásnak, vagyis a férje tartására kötelezett nő szüleit terhelő tartás kötelezettségének problémája. Fogalmilag a vőtartás — a meny tartás analógiájára — nincsen kizárva, de szociális szempontból helyesnek látszik azt a legkérőbb esetekre korlátozni. Két ilyen eset képzelhető el. Az egyik, ha a kötelezett nőt szülei oly helyzetbe juttatják, mely a bírói jogsegély érvényesítését lehetetlenné teszi (pl. utiköltséget adnak neki, hogy távoli világrészbe utazhassék), a másik, ha fenyegetéssel vagy fondorlattal arra bírják rá, hogy házastársát jogos ok nélkül elhagyja. Utóbbi esetben azonban a vőtartási kötelezettség csak akkor áll be, ha az elsősorban tartásra kötelezett feleségen a férj tartási díjak be nem hajthatók.

Mindkét esetben azonban kizárt a tartási kötelezettség keletkezése, ha a szülő leánya házasságkötését ellenezte, vagy azt — később jutván tudomására — helytelenítette, kivéve mégis az oly magatartást, melyből a szülő utólagos jóváhagyása következethet. A férj tartásnak az alapja a házassági viszony s ennek alapján nem lehet még másodlagosan sem kötelezettséget róni arra, aki ezen viszony létrejöttéhez hozzájárulását nem adta.

Ifj. dr. Halász Miklós.

Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából.

1. **Sajtóügyi felelősség.** A kiadóval szemben a kárigényt nem lehet fennállónak tekinteni, ha ő egyáltalában nem is volt perbevonva, tehát ebben az esetben nem lehet a szerző ellen az anyagi jogszabálynak megfelelő olyan ítéletet sem hozni, hogy a szerző csak arra az esetre legyen köteles fizetni, ha a marasztalás a kiadó biztosítékából ki nem telik, mert a kiadó perbevonása nélkül bizonytalan, hogy ő felelős-e, és hogy minő összeg erejéig felelős. (Kúria P. VI. 6304/1933. sz.)

2. **Az egyesületek hatósági felügyelete.** A ma is érvényben levő 1894/1873. eln. B. M. sz. körrendelet értelmében a törvényes felügyelet joga és kötelessége az egyesületek felett elsősorban a törvényhatóságot illeti, s e rendelet 4. pontja szerint előforduló indokolt panaszok esetén a panasz a törvényhatóság által azonnal megvizsgálandó, s az állam vagy egyleti tagok érdekében minden szükséges törvényes intézkedés az arra köteles közeg által megteendő. Ez a rendelkezés abban találja indokát, hogy önkormányzatán belül az egyesület legfőbb szerve, a közgyűlés, meghozott határozatát a többségi akaratnál fogva a kisebbséggel szemben, megfelelő jogorvoslati eszköz hiányában érvényesíthetné oly esetben is, ha az a határozat az alapszabályokba ütközik vagy az egyesület céljait és érdekeit illetőleg egyébként sérelmes. Szükséges tehát a közigazgatási hatóság részére biztosítani ellenőrzési, illetve felügyeleti jogot, amelynek keretén belül az alapszabályba ütköző vagy egyébként sérelmes határozat felülbírállható és megfelelően orvosolható legyen. (Kúria P. VI. 5764/1933. sz.)

3. **Önkozta kár.** A felperes kára kiadása és letartóztatása folytán keletkezett, erre pedig az okot nem az alperesek feljelentése, hanem a felperes amaz eljárása szolgáltatja, hogy bár az ellene indított büntetőeljárás folyamatban létező tudott, a vádirat ki-készítése előtt az illetékes hatóságnak való bejelentés nélkül

külföldre költözött, s ezzel annak a feltevésére adott alapot, hogy magát a bűnvádi eljárás alól kivonni akarja. Az alperesek felelőssége szempontjából jelentőség nélküli az, hogy a felperesnek a távozásakor volt-e érvényes útlevéle? Az útlevél elnyerésével ugyanis a bűnvádi eljárás alatt álló egyén nem mentesül az alól, hogy külföldre távozását, annak az igazolása végett, hogy ennek nem a bűnvádi eljárás befejezésének a meggátlása a célja, az illetékes hatóságnál előzetesen bejelentse. Minthogy pedig a saját mulasztásával előidézett kárát másra senki át nem háríthatja, a fellebbezési bíróság helyesen mondotta ki, hogy felperesnek a keresetbe tett káráért az alperesek felelőssé nem tehető. (Kúria P. VI. 614/1934. sz.)

4. **Jelzálogjog átalakítása.** A keretbiztosítéki jelzálogjogot — úgy a tulajdonosnak a ranghely feletti rendelkezési jogából következtethetően, mint a jelzálogtörvény 80. §-ának rendelkezése szerint — a hitelező, az adós és a tulajdonos megállapodása alapján, az eredetileg bejegyzett jogviszony mellett vagy e jogviszony helyett, más jogviszonyból származó követelésekre is ki lehet terjeszteni, éspedig az egyenlő rangsorú vagy később bejegyzett hitelezők hozzájárulása nélkül. Annál kevésbé ütközhetik ennél fogva törvényes akadályba a folyamodónak az a kérelme, hogy a keret megváltoztatása nélkül a javára bekebelezett költségbiztosítéki jelzálogjogok váltóhitelbiztosítéki tőke jelzálogjogokká alakíttassanak át, mert az egyenlő rangsorú vagy később bejegyzett hitelezőknek számolni kell azzal, hogy a keretbiztosítéki jelzálogjoggal biztosított hitelező a bejegyzett keret erejéig nyerhet kielégítést s az előbb megnevezett hitelezők védendő érdeke nem irányulhat többre mint arra, hogy az utóbb említett hitelező a jelzálogjoga ranghelyén a megjelölt keretnél nagyobb összegű kielégítéshez ne jusson. (Kúria Pk. V. 5033/1933. sz.)

4. **Perreutasítás.** Az 1881 : LX. tc. 197. §-ában és a 24,000/1929. I. M. számú rendelet 29. §-ában nincs oly rendelkezés, amely szerint, hogyha valamelyik jelzálogos hitelezőnek a sorrendi tárgyaláson felszámított követelése ellen más jelzálogos hitelező emel kifogást, akkor a kifogásolt hitelezőt a végrehajtást szenvedő és nem a kifogásoló hitelező ellen kell perre utasítani; ellenkezőleg, a hivatkozott jogszabályokban foglalt rendelkezések helyes értelme az, hogy, amennyiben az azokban felsorolt esetek szerint más hitelező kifogása folytán nem ezek, hanem a kifogásolt hitelező utasítandó perre, a kifogásolt hitelezőt mindenkor a kifogást tévőkkel szemben kell perre utasítani. (Kúria Pk. V. 2871/1933. sz.)

6. **Jelzálogjog és követelés.** A bejegyzés alapjául szolgáló okirat tartalma szerint a jelzálogjog kölcsönjogügyletből keletkező oly követelések biztosítására szolgál, amely követelésekről az okirat kiállítói egyúttal fedezeti váltót is adnak. Nem ütközik jogszabályba, hogy a hitelező az ily kölcsönkövetelését is köztörvényi úton érvényesítse, és abból a szempontból, hogy a jelzálogjog kiterjed-e a követelés biztosítására, nem az a döntő, hogy a követelést a hitelező köztörvényi úton érvényesíti-e vagy váltói úton, hanem az, hogy a követelés a biztosítéki okirattal létesített hitelezési jogviszonyból keletkezik-e. (Kúria Pk. V. 257/1934. sz.)

7. **Telekkönyvi feljegyzés érvényessége.** Annak folyománnyaként, hogy az utóöröklési jog feljegyzését elrendelő végzés jogerőre emelkedett, s hogy a közvetlenül érdekeltek a feljegyzett utóöröklési jog törléséhez hozzá nem járultak és a tulajdonos azt is vitatta, hogy e feljegyzés az anyagi jognak megfelel — a feljegyzés anyagi jogi érvényességét érintő ez a kérdés pedig a perenkívüli eljárásban el nem dönthető — a másodbíróság helyesen utasította el a jelzálogos hitelezőnek azt a kérelmét, hogy az utóörökösödési jog feljegyzése a telekkönyvi rendtartás 168. §-ában szabályozott hibakiigazítási eljárás útján töröltessék. (Kúria Pk. V. 1407/1933. sz.)

8. **Alapszabály vagy szolgálati pragmatika?** A részvénytársaság alapszabályai a K. T. 157. §-a értelmében az a társasági szerződés, amely a részvénytársaság szervezetét, valamint a társasági tagok jogait és kötelezettségeit van hivatva meghatározni. Ebből foly, hogy az alapszabályok rendelkezése a részvénytársaság tagjaitól különálló harmadik személyek irányában csak akkor hatályos, ha ezt a harmadik személynek a részvénytársasággal szemben fennálló külön szerződése biztosítja. Téves tehát felperesnek az a jogi álláspontja, hogy az alapszabályok a szolgálati szerződésnek szükségképpen kiegészítő része még akkor is, ha a szolgálati szerződésben — mint a jelen esetben is — nincs is utalás az alapszabályokra. Ez csak a szabályszerűen megalkotott és közzétett külön tisztviselői szolgálati szabályzatra áll ilyen formában, már pedig

az nem vitás, hogy az alapszabályok 17. §-ára sem az alperes tisztviselői szolgálati szabályzatában, sem a felperes külön szerződésében nincs utalás. (Kúria P. III. 3548/1933. sz.) M. D.

Szemle.

— **A törvénytárgyarázatnak** egyik alapvető szabálya, hogy minden törvény, mint ahogy boldogemlékü Baumgarten Izidor plasztikusan kifejezte, a törvényhozó végrendelete. Szimbolikusan szólva: amikor a törvény megszületik, a törvényhozó meghal, vagyis egészen közömbös, hogy mit akart vagy mit nem akart a törvényhozó, ha a törvény ezt az akaratot nem inkorporálta. Ezen a szabályon a bíróság még *juris corrigendi gratia* sem teheti túl magát. Bár készséggel elismerjük, hogy az 1932:IX. tc. a hitelsértés fogalmát oly kaucsukszakaszban írta körül, amely a gyakorlatban a legképtelenebb eredményekre vezethet, mégse lehet szó nélkül hagyni a kir. Kúriának — megengedem — nemes törekvését, hogy a törvénytárgyarázat elemi szabályának megszegésével tegye jóvá a kodifikátor hibáját. Ez történt a B. III. 3628/1933. számú határozatban, amellyel a kir. Kúria kimondotta, hogy a célzat, mint tényálladási elem, tekintetében nincs különbség a Hs. I. §-a és a Btk. 386. §-a közt, mert

«a Hs. I. §-a is világosan felvette a szándékosan (meghiúsítja vagy csorbítja) kifejezést. Már pedig a hitelezők kielégítésének szándékos meghiúsítása vagy csorbítása természetesen magában foglalja a károsítási célzatot. A «célzat» a Btk. által használt értelemben is a szándéknak az a különös iránya, az a különös képzet, amit a cselekvő valamely ténykedésével elérni akar. Aki tehát a hitelezőjének kielégítését szándékosan meghiúsítja vagy csorbítja, az kétségtelenül a hitelezőjének megkárosítását célozza». (B. J. T. LXXXVI. 105.)

Ezek szerint tehát a célzat «a szándéknak az a különös iránya, az a képzet, amelyet a cselekvő... elérni akar». Nem teszi e mondatot grammatikailag kifogástalanabbá és érthetőbbé, ha a kúriai döntés kommentátora (u. o. 103.) hozzáfűzi, hogy a célzat, mint *dolus specialis*, a tényálladéknak fogalmi eleme. Mert, ha ez igaz, úgy a kúriai döntés még inkább kifogásolható, amennyiben a tényálladéknak kifejejtett fogalmi elemét a bírói gyakorlat sem eszkamotálhatja vissza a törvény szövegébe. Valójában az eredményképzet a szándékot még nem teszi *dolus specialis*-sá, mert ez minden esetben fogalmi része a szándéknak. Viszont a *communis opinio* szerint:

«Ha az eredményképzet volt a cselekvő elhatározásának oka, célzatról beszélünk. A célzat mindazonáltal szabály szerint nem eleme a szándéknak, mert szándék forog fenn akkor is, ha a cselekvőt a tényálladási eredményen túlmenő eredményképzet motiválta». (Angyal: Tankönyv. 3. kiad. 327.)

«A célzat... az akaratnak az iránya, helyesebben az irányítója, vagyis az a képzet, ... amit az illető a szándékos cselekmény elkövetése által megvalósítani óhajt... ahol a Btk. nem írja elő a célzatot, a közvetlen cél éppoly közönyös a szándékra, mint a végcél vagy a motívum». (Finkey: Tankönyv. 4. kiad. 264.)

«Azt az eredményképzetet értjük célzat alatt, melynek elérésére valaki törekszik, mely mint ilyen általában nem eleme a szándéknak... ilyen esetekben csak akkor forog fenn szándékosság, ha a bűncselekmény alanyát a törvényben meghatározott eredményképzet motiválta a cselekmény elkövetésére». (Irk: Anyagi büntetőjog 113.)

«Azokban az esetekben, amelyekben a törvény valamely célzatot a tényálladéka felvett, az eredményben megjelölt célképzetének, mint motívumnak kell hatni a cselekvő akaratára». (Vámbery: Büntetőjog I. 204.)

«Absicht ist eine Spezies des Vorsatzes und liegt nur dann vor, wenn die Vorstellung vom Erfolg treibendes Motiv zum Handeln bildet». (Wachenfeld: Lehrbuch 156.)

«Absichten sind die auf Erfolge gerichteten Beweggründe». (M. E. Mayer: Lehrbuch 113.)

«Absicht ist die Vorstellung des Erfolges, das Motiv seines Verhaltens war». (Haftler: Lehrbuch d. schw. Strafrechts 111.)

«Absicht... in dem Sinne, dass die Erreichung des vom Gesetze missbilligten Erfolges Triebfeder gewesen sein müsse». (Batz: Gesetz u. Schuld II. 311.) stb., stb.

Ha a bírói gyakorlat a büntetőjogtudománynak elismert tételeivel szembe kíván helyezkedni, ezt, saját kockázatára, természetesen megteheti, de az alapfogalmaktól történt tudatos eltéréssel sem magyarázható a törvénybe az, ami a törvényben nincs. Még akkor sem, ha, miként a kúriai határozat magyarázója állítja, téves a felfogás, mintha a törvény a Btk. 386. §-ának célzatát «ki akarta volna rekeszteni». A törvény nem «akar» semmit, mint ami benne van, mert maga a törvény az akarát. Pro superfluo azonban a Hs. miniszteri indokolása világosan utal arra, hogy «hatályos jogunk célzatot kíván... hatályos jogunk fogyatékosága nyilvánvaló; amelyen a bíróság csak oly gyakorlat meghonosításával tudott segíteni, hogy kimondotta, hogy a bekövetkezendőnek előrelátott eredményt célzott eredménynek kell tekinteni». Kúria 9586/1907». Másszóval a Hs. előtt a kir. Kúria kimagyarázta a törvényből, ami benne volt, most pedig belemagyarázza azt is, ami nincs benne. Még néhai Baumgarten Izidor éleselméjűsége se tudná eldönteni, hogy a kétféle interpretáció közül melyik — a rosszabb.

— «Kizárólag» a sérült hibája. A kir. Kúria I. sz. tanácsa a múlt héten egy folyamatban levő ügy tárgyalását felfüggesztve, a jogegységi tanács elé utalta azt a kérdést, hogy van-e helye a veszélyes üzem által okozott kár méltányos megosztásának, vagy esetleg a kártérítési követelés elutasításának, ha a balesetet túlnyomórészt bár nem *kizárólag* a sérült hibája idézte elő.*

A nagyérdékű kérdés eldöntése kapcsán meg fogjuk tudni, hogy ma, a gépi technika általános elterjedtsége idején az autót vagy a szecskavágót még mindig oly csodaszörnynek kell-e tekintenünk, mint 60 évvel ezelőtt, amikor ily felfogás még érthető volt. Ma a gépek megszokott, otthonos jelenségei életünknek, mint azelőtt a háziállatok. A közönség összehasonlíthatatlanul iskolázottabb mint annakidején. Épp ezért, ha egyesek fegyelmezetlenek, ennek terhét már nem időszerű akkor is a gép üzemből tartójára róni, ha a balesetet 99 %-ban a sérült hibája okozta. A helyes jogszabálynak nevelő, preventív hatása is van, amit nélkülöz a «kizárólagos hiba» teóriája és mindenütt — a futballpályák, a hordóabroncsjavítás, a vasalógép tekintetében — való alkalmazása.

Jogszabály az, hogy még vétőképtelen is felel hibájáért, ha azt felismerhette. De van ítélet, mely teljes kártérítést állapít meg oly nagyinelligenciájú felnőtt sérült javára, aki önhatalmúan indított meg egy szemmel láthatóan elromlott, üzemen kívüli liftet; eddigi judikaturánk szerint ez az «önhiba» azért nem volna kizárólagos, mert a háztulajdonos előzően eltúrte, hogy a liftet kísérő nélkül használják.

Lehet-e még mindig indokolni azt, hogy a mindinkább előtörő méltányosság elhallgasson és megtorpanjon egy vasalógép vagy egy szecskavágó láttára? Megállhat-e még a kizárólagos önhiba merev dogmája?

Kíváncsinos volna ennek a kérdésnek a méltányosság irányában való eldöntése. e. i.

— A rablás és zsarolás a címe az *Angyal* Pál büntetőjogi kézikönyvéből most megjelent tizenegyedik kötetnek (XIX. és 134. Athenaeum), amely mintegy folytatása a lopásról szóló tizedik kötetnek. Mindkét bűncselekményre vonatkozólag az igen gondosan összeállított történelmi és jogösszehasonlító részt követi a joggyakorlat kimerítő figyelembevételén alapuló dogmatikai fejtegetés. Tudvalévően a zsarolás fejezeteinek cruciális kérdése a jogtalanság, amelynek helyes megoldását judikaturánkban az a körülmény nehezítette, hogy a magyar Btk. német forrásától eltérően nem ismeri a Nötigungnak, a nem vagyoni kényszerítésnek delictumát. Angyal igen meggyőző érveléssel (76. l.) bizonyítja, hogy a «jogtalanul» törvényszerkesztési hibából került a Btk. 350. §-ban

a jogtalan jelző helyébe. Ellentétben a Kúriának gyakorlatával, a szerző a minae juris kérdését a Btk. helyesbített szövege alapján dönti el, mégis azzal a korrektívummal, hogy jogos követelés érvényesítése céljából használt fenyegetés is jogellenes és jogtalan vagyoni haszonhoz vezet, ha a használt eszköz a célhoz viszonyítva jogilag rosszal (104. l.). Tehát a fenyegetés akkor esik jogi rosszalás alá, ha az elhatározás szabadságára oly motívumtöbbséggel gyakorol befolyást, amelyre a mindennapi élet rendes körülményei szerint számítani nem lehet. E megoldás, amely a kriminalitás belső határát azzal vonja meg, hogy a fenyegetéskép használt cselekmény nem rendeltetésszerű eszköze a célnak (a követelés érvényesítésének), kétségtől helyes elvi alapra helyezkedik. Egyedüli gyenge oldala, hogy labilissá teszi a szándékot, amennyiben megköveteli annak bizonyítását, hogy a tettes tudatában tükröződik-e a fenyegető cselekménynek és a célnak fentjelzett kapcsolata? Ha minden zsaroló ismerné Angyalnak a megengedett és tilos motívációjára vonatkozó igen világos és szabatos fejtegetéseit (100—103. old.), akkor az Angyal-féle megoldás gyakorlati alkalmazásában nem merülhetnének fel nehézségek. Mindenesetre elismerést igényelhet a szerzőnek fáradozása, amellyel büntetőjogunknak az önbíráskodással kapcsolatos, Fayer óta oly gyakran vitatott kérdését tárgyalja. Ennek a kötetnek ízléses külseje is az Athenaeumnak hagyományait dicséri.

— Dr. Szász István előadássorozata a hágai nemzetközi akadémia a jogszabályok időbeli összeütközéséről. A hágai békepalotában immár tíz éve működő nemzetközi jogi akadémián az előadók között Strupp, Mandelstam de Vischer, Bourquin, Lauterpacht, Erich Kauffmann, Norman Bentwich, Sibert, Truchy, Giraud, Herbert Kraus, Habicht neve mellett — ez alkalommal először — magyar név is szerepelt: *Szász István* törvényszéki bíró, egyetemi magántanáré, aki július végén és augusztus elején nagy sikerrel egy hatórás előadássorozatot tartott francia nyelven a jogtudomány egyik legnehezebb kérdéséről, a *jogszabályok időbeli összeütközéséről*: a törvények visszaható erejének problémájáról.

Szász előadásaiban, amelyek rövidesen nyomtatásban is meg fognak jelenni az Akadémia által kiadott «Recueil des Cours»-ban, a probléma egész területét feldolgozta. Első két előadásában röviden ismertette a kérdés filozófiai alapjait: a tér és idő kanti és schopenhaueri elméletét, Kelsen és a normatív jurisprudence felfogását a jogszabályok térbeli és időbeli érvényéről, a lex posterior derogat priori elv jogfilozófiai jelentőségét. Párhuzamot vont a nemzetközi magánjog és az intertemporalis jog között, majd részletesen ismertette az intertemporalis jog alapelveinek történeti kialakulását, valamint a különböző elméleteket, különösen a szerzett jogok tanának (Savigny, Lassalle, Gabba, Hoffmann, Gierke) alaptételeit és azoknak kritikáját, végül saját elméletét.

HIRDETÉSEK.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

* A kármegosztás mellett dr. Zoltán Emil lapunk 1931. évi 13. (128. o.) számában sok komoly indokot hozott fel. L. dr. Schleiffer Pál mai számunkban megjelent cikkét is.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Juhász Andor. — Dr. Kovács Marcel ny. kir. kúriai bíró, budapesti ügyvéd: A feloldó végzés kötelező ereje. — Dr. Menyey Géza budapesti ügyvéd: Szemelvények a gazdavédelmi rendeletek körül keletkezett bírói gyakorlatból. (II.) — Dr. Bozóky Géza pécsi egyet. ny. r. tanár: A nemzetközi váltótörvény 17-ik cikke. (II.) — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 30. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 7.

Juhász Andor.

Favete linguis... Magyar nagyúr, magyar nagybíró búcsúzik fényes polcától; csöndesen, előkelően, nemes úri egyszerűséggel. Búcsúztassuk mi is hozzá illő módon: letompítva veszteségünk érzését, meghalkítva hódolatunkat a távozó országbíró iránt.

Igenis: az országbíró iránt. Tudjuk, hogy ezzel vétünk a közjogi szabatoság ellen. Tudjuk, hogy ma más az országbíró és más a Kúria elnöke. Ám hiába tette meg egy hevenyészett alkotmányreform az országbíró hatáskör nélküli udvari méltóságnak, hiába nevezte el a bírói székben utódát szürke jellegtelenséggel «elnöknek»: mi, magyar jogászok, mégis a kir. Kúriának, a magyar jog ősi fellegvárának a vezérét tekintjük a régi országbírák egyenes utódjának. Ő az ország első nagybírája, legfőbb őre a magyar bíróság megszentelt hagyományainak; az ő alakját övezi az országbírák évszázados, patinás tekintélye.

Már t. i. azért, aki e díszes méltóságban egyéni súlyával, erkölcsi és tudós kiválóságával külön is kivívta a maga számára az ország jogász közvéleményének az elismerését. Mert mi magyar jogászok szigorú kritikusok vagyunk: mindenkor meghajlunk ugyan a kir. Kúria, mint örökös testület, mint jogszolgáltatásunk palládiuma előtt, de e testület tagjainak, bármily magasban állnak is, egyedileg kell újra meg újra kiharcolniuk a jogászságtól a bizalom pálmáját.

Juhász Andor ezt a bizalmat korlátlan mértékben bírta. Jogász vezető egyéniségének ez a páratlanul egyöntetű elismerése nem csekély mértékben abból fakadt, hogy mindvégig a bírói hivatás körében nőtt nagyra. 48 éves közszolgálatát kizárólag a bíróság kötelékében töltötte. Attól fogva, hogy — 1882-ben — a kassai törvényszéken joggyakornok lett, végighaladt minden bírósági fokozaton. Ítélbíró volt a járásbírószágon, törvényszéken, táblán, Kúrián. Elnöke volt négy évig az ország első törvényszékének, tíz évig az ősi ítélőtáblának, kilenc évig a kir. Kúriának. E pályafutás harmonikusan fejlesztette ki bírói és igazgatási képességeit. Így vált a magyar bírói kar elismert szellemi vezérévé, aki eszményi módon töltötte be magas polcának kettős hivatását: hogy egyfelől ébren tartsa a bírói függetlenség eszméjét, másfelől helyes utakon irányítsa az ítélkezést; amazt ragyogó példaadásával, emezt szuverén tudásával és higgadt bölcsességével.

Egyetemes jogi tudása szokatlanul széles területeket fog át, mesterileg egyesítve a legheterogénebb jogágazatokat. Élénk részt vett jogirodalmi vitákban, nagy törvényhozási és törvénykezési kérdések érlelésében. Mint a Kúria elnöke, egyszerre vezette a hiteljogi és az örökösödési tanácsot. Nem csoda, hogy kényes elvi kérdések eldöntésekor a jogász közvélemény elsősorban az ő szavára figyelt fel.

! Mint a Felsőház tagja, súlyos szavával hathatósan juttatta érvényre az igazságszolgáltatás érdekeit. Kimagasló tekintélye predestinálta a 33-as országos bizottság egyik elnökévé. Ebben az állásban a jog hullámtörő erejének biztos alapján állott a politika áramlatai között. Felemelő látvány nekünk, jogászoknak, miként vált az ő személyében a bíró, a jogeszmé reprezentánsa, a törvényhozás munkájának nélkülözhetetlen tényezőjévé.

Hálát kell adnunk a Gondviselésnek, hogy ilyen erős, nagy bírói egyéniségeket ad szegény országunknak ezekben a nehéz időkben, amikor olyan nagy szükség van a jog és igazság uralmának megerősítésére. Annál nagyobb veszteség, hogy Juhász Andort, a legerősebbek egyikét, erejének teljében kell útnak engednünk. Igaz, hogy ő még visszavonulásával is erősíti a bírói függetlenség magasztos gondolatát. Mert nagyszerű példa, hogy a Kúria nagybírái nem kívánnak élni avval a kedvezménnyel, hogy a minisztertanács továbbra is hivatalban tarthatja őket, s függetlenségüket még látszatoktól sem engedik érintetni. Az is vigasztaló, hogy felsőbíróságaink vezéregyéniségei között olyan férfiakat találunk, akikre nyugodtan rá lehet bízni Juhász Andor örökét. De talán mégsem vagyunk olyan gazdagok, hogy az ő kivételes képességeit jogéletünk egyszerre egykönnyen nélkülözhesse.

Annyi bizonyos, hogy ilyen erős egyéniség, mint Juhász Andor, saját magától természetes középpontja lesz a nemhivatalos jogász közvéleménynek. Az egyesületi életben, irodalmi vitákban lesni fogja szavát a magyar jogászság. Ám úgy véljük, ezt a nagy erőforrást valahogyan a hivatalos jogélet számára is meg kellene őriznünk. Mindenki biztosra veszi, hogy a Felsőház működésében továbbra is előkelő szerepet fog betölteni. De miért ne lehetne bekapcsolni az ő nagy tudását és bölcsességét a kir. Kúria működésébe is? A volt elnök természetesen nem igazgathat, nem vezethet tanácsot. Ellenben annak nem lehet komoly akadálya, hogy ne maradjon tagja az elnöki tanácsnak, mely az elvi határozatok kiválasztásával irányítja a Kúria joggyakorlatát. Részesévé lehetne tenni a volt elnököt a jogegységi tanácsnak és a Kúria teljesülésének is, ha másképp nem, legalább tanácsadó hatáskörrel. A nyugalmába vonuló nagy elnök éppen ezzel lehetne a legnagyobb hatással a jogszolgáltatás fejlesztésére. Lehiggadt, fölényes bölcseséggel föléje emelkedni az egyoldalúságukban összecsapó ellenvéleményeknek, azokat kibékíteni egy magasabb eszme szintézisében, amely a hazai jog szellemének, nemes hagyományainak megfelelő: ebben rejlik a most búcsúzó elnök legnagyobb ereje, erre van csálthatatlanul biztos érzéke. Ezt az eleven erőt tovább hasznosítani jogéletünk javára, oly feladat, amely megérdemli, hogy komolyan foglalkozzunk vele.

Akárhogyan lesz is, mi elbúcsúzunk Juhász Andortól, az elnöktől, de nem búcsúzzhatunk tőle, mint jogéletünk nagy tudományos és erkölcsi értékétől. Fél százados bírói szolgálatának minden erénye, minden lankadatlan munkája, számtalan értékes eredménye valószínűsíti a dicsőítést von az ő nemes, puritán egyénisége köré. Maradjon így közöttünk sokáig, legendás tekintéllyel, a magyar bíróság ragyogó erényeinek élő szimbolumaként, erőforrásul és biztatásul a jogért való küzdelmeinkben!

Dr. Szladits Károly.

A feloldó végzés kötelező ereje.

1. Ha a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróságnak az ítéletét és eljárását feloldja s a fellebbezési bíróságot további eljárásra és újabb határozathozatalra utasítja, a *fellebbezési bíróság* az új eljárásban és határozathozatalban alkalmazkodni köteles a felülvizsgálati bíróság álláspontjához (Pp. 543. §).

A törvény nem intézkedik abban az irányban, hogy a feloldás folytán hozott újabb másodbírói ítélet elleni felülvizsgálat esetében a felülvizsgálati bíróság *maga is* kötve van-e a feloldó végzésben elfoglalt álláspontjához? A kérdés régóta vitás.

A Pp. 419. §-ának első bekezdése szerint a bíróság, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, az eljárás további folyamában kötve van saját végzéséhez. Ez a főérve annak a nézetnek, amely szerint a felülvizsgálati bíróság az ő korábbi álláspontjától el nem térhet.

A 419. § második bekezdése azonban kimondja, hogy «pervezetést tárgyzó végzéséhez a bíróság nincs kötve».

Nem tartom kétségesnek, hogy az 543. § második bekezdésén alapuló feloldó végzés lényegileg *pervezető* intézkedés. Lényeges tartalma: a további eljárásra utasítás és útmutatás arra nézve, hogy milyen irányban kell új tényállást megállapítani.

A jogi álláspont az útmutatásnak csak indokolása. El is maradhat. A gyakorlatban tényleg elő is fordul, hogy a felülvizsgálati bíróság a feloldó végzésben jogi álláspontot egyáltalán nem nyilvánít, hanem csak megjelöli a követendő eljárás irányát. A jogi álláspont ismertetése tehát nem szükségszerű s lényeges eleme a feloldó végzésnek.

Amikor az elsőbíróság vagy a fellebbezési bíróság a bizonyítás felvételét valamilyen irányban elrendeli, rendszerint már bizonyos jogi álláspontból indul ki. Tisztában kell lennie azzal, hogy az elrendelt bizonyítás sikerességétől vagy sikertelenségétől függően minő ítéletet fog hozni. Mégis — akár az elrendelt bizonyításfelvétel fogantatása előtt, akár az után — eltérhet a bizonyításfelvétel elrendelésekor elfoglalt jogi állásponttól. Ez is egyik oka a Pp. 276. §-a ama rendelkezésének, amely szerint «a bíróság a bizonyítás felvételét elrendelő végzéshez nincs kötve».

A helyzet tehát az, hogy a fellebbezési bíróság a bizonyítás felvételét — felsőbb bírói utasítás nélkül — elrendelő saját végzéséhez nincs kötve; saját jogi álláspontjától eltérhet. Kötve van azonban a felülvizsgálati bíróság jogi álláspontjához és az abból kifolyólag a bizonyítás tekintetében kapott utasításhoz vagy útmutatáshoz. E kötöttség alapja az, hogy a fellebbezési bírósággal mint alsóbírósággal szemben a felülvizsgálati bíróságot mint felsőbíróságot illeti meg a konkrét ügyet végső fokon eldöntő szó, — és hogy ennél fogva a fellebbezési bíróság a feloldó végzésben kitűzött irány betartását ne szabotálhassa.

Az 543. § második bekezdésében szabályozott feloldó végzés rendszerint valamely bizonyítás felvételére irányul. Mondhatni: bizonyítás felvételét *közvetve elrendelő* végzés. Ha az *alsóbíróság* a 419. § alól kivételt statuáló 276. § értelmében a bizonyítást saját iniciatívájából elrendelő végzéshez, illetve az annak alapjául szolgált saját jogi álláspontjához kötve nincs, még kevésbé állhat fenn kötöttség a *felülvizsgálati* bíróságra nézve, akár csak a belső motívumként szerepelt, akár pedig kifejezetten nyilvánított jogi álláspont tekintetében.

Az 543. § harmadik bekezdése tartalmával (a fellebbezési bíróság kötöttségével) egyező rendelkezés már a S. E. 204. §-ában is bentfoglaltatott. E törvény uralma alatt a budapesti kir. ítélőtábla felülvizsgálati tanácsa úgy döntött, hogy a felülvizsgálati bíróságot nem köti a feloldó végzésben elfoglalt jogi álláspont. Indokolása: «A jogkérdésben történt ezen állásfoglalásnak nem lehet az ítélt dolog hatályát tulajdonítani. Ítélt dolog csak jogerős ítélet alapján keletkezik, a felülvizsgálati bíróság pedig a jogkérdésben nem hozott ítéletet, hanem csak oly közbeeső határozatot, amely nem dönti el végérvényesen az ügyet, hanem csak irányt szab az alsóbb bíróságnak arra nézve, hogy miként döntsön». (1900: I. G. 322., Térffy felülvizsgálati határozatok V. kötet, 38. sz.)

2. A feloldó végzésre (543. § 2. bek.) is áll az az általános szabály, hogy a végzéseknek nincs anyagi jogerejük. A Pp. 411. §-a csak az ügy érdemében hozott *ítélet* anyagi jogerejéről szól; a 422. § pedig a *végzések* jogerőre emelkedésére nézve nem az *anyagi* jogerőről szóló 411. §-t, hanem csak az *alaki* jogerőre vonatkozó

410. §-t rendeli megfelelően alkalmazandónak. Ellenkező határozott és tudatos kijelentést sem tankönyvben vagy kommentárban, sem a végzések anyagi jogerejének kérdésével kifejezetten foglalkozó bírói határozatban nem olvastam. Így pl. Unger (System des oesterr. allg. Privatrechts), aki igen behatóan és terjedelmesen tárgyalja a res judicata kérdését, kizárólag az *ítéletek* anyagi jogerejével foglalkozik. Hasonlóképpen Gaár és Magyary. Utóbbi szerint (Magyar polgári perjog II-ik kiadás, 272. lap) «az ítélet a perbevont *magánjogi* viszony felett határoz, ellenben a végzés csak a *perbeli* viszony, a per felett való határozást tartalmazhat»; ebből is világos, hogy a végzéseknek nincs anyagi jogerejük. Antalfy is ezen az állásponton van.

Ha a törvényhozó azt akarta volna, hogy a feloldó határozat jogi álláspontja a felülvizsgálati bíróságra is kötelező legyen, akkor ezt nemcsak a fellebbezési, hanem a felülvizsgálati bírósággal szemben is kifejezetten kimondotta volna, vagy pedig úgy rendelkezett volna, hogy a feloldásnak *ítélettel*, vagyis oly határozattal kell történnie, amely — éppúgy mint a követelés alapját megállapító közbenszóló ítélet (391., 506. §) — anyagi jogerőre képes.

Ha ezzel szemben mégis — szórványosan — találkozunk oly felsőbírósági kijelentéssel, hogy «a felülvizsgálati bíróság feloldó végzésével jogerősen el van döntve» és ha ez a kijelentés nem csupán az *alaki* jogerőre (410. §) vonatkozik: az csak az anyagi jogerő kérdésének nem kellő megfontolásából származó lapsus linguaenak minősíthető.

3. Amikor a 419. § az eljárás folyamában fennálló kötöttségről szól, közel fekszik az a következtetés, hogy e kötöttség csak a pernek *ugyanarra* a stádiumára vonatkozik és a törvényhozó egyáltalán nem gondolt arra az esetre, amikor az ügy, feloldás utáni felülvizsgálati kérelem folytán, ugyanahhoz a bírósághoz ismét visszakérül (v. ö. Schuster Rudolf, «Ügyvédek Lapja» 1924. 13. sz.). Hiszen a feloldást követő eljárás úgy a fellebbezési, mint utóbb a felülvizsgálati bíróságra nézve *egészen új eljárás*. A feloldott ítélet semmiféle jogerővel nem bír, semmiben sem korlátozhatja az új eljárást (3445/1926.). A fellebbezési bíróság a feloldott ítéletnek felülvizsgálattal meg nem támadott ama ténymegállapításaitól is eltérhet, amelyeknek figyelembe vételével alkalmazta a felülvizsgálati bíróság az irányadó jogszabályt. Saját régi ténymegállapítása a fellebbezési bíróságot egyáltalán nem kötelezi. Feloldás után a fellebbezési bíróság a bizonyítékokat a korábbi mérlegeléstől eltérően mérlegelheti, eltérő tényállást megállapíthat és ezzel a feloldó végzés jogi álláspontja tárgytalanná lehet. A felülvizsgálati bíróság jogi álláspontja tehát a fellebbezési bíróság új ítéletében nem fog érvényesülni, ha a feloldás után oly tényállás állapíttatik meg, amelyre e jogi álláspont már nem alkalmazható, vagyis ha a felülvizsgálati bíróság által döntőnek jelzett tény az új tényállás folytán elveszti jelentőségét (1896: I. G. 420., 1899: I. G. 309., 1055/1925., 3461/1926., 876/1928., 285/1929.); így pl. akkor, amidőn a feloldó végzésben elfoglalt álláspont a követelés *keletkezésére* vonatkozik és a feloldás után a követelés *megszűnését* eredményező tények állapíttatnak meg.

Ezek a határozatok nemcsak azt bizonyítják, hogy a feloldást követő eljárás egészen új eljárás, hanem azt is kizárják, hogy a feloldó végzésnek anyagi jogerőt lehessen tulajdonítani; mert ha a feloldó végzésnek anyagi jogereje volna, akkor az olyan tényeknek a megállapítása, amelyek már a feloldó végzés hozatala előtt is léteztek, e végzés anyagi jogerejét — perújítás nélkül — meg nem dönthetné és a felülvizsgálati bíróság a tényállás teljes megváltozását sem vehetné, újabb határozatában, figyelembe.

4. A felsőbírósági gyakorlat nem egyöntetű. A VII. 6342/1923. számú kúriai határozat szerint «a felek közti jogvitát a felülvizsgálati bíróság feloldó végzésében e tekintetben elfoglalt jogi álláspont *a felekre kötelezően* eldönti (Perjogi Dtár IX. 119. sz.). Ez azt jelenti-e, hogy saját álláspontjához a felülvizsgálati bíróság maga is kötve van?

Ellenben a VII. 2763/1924. sz. határozatban ezt olvassuk: «A Kúria az ebben a perben hozott feloldó végzésében a fent kifejtettektől eltérő álláspontot foglalt el ugyan, de minthogy a Pp. 406. §-a értelmében a bíróság csak kihirdetett ítéletében elfoglalt határozatához van kötve abban a perben, amelyben azt hozta és így az említett feloldó végzésben elfoglalt álláspont a Kúriára nem kötelező, ez okból a Kúria a feloldó végzésben elfoglalt álláspontot az ügy végeldöntésénél fenn nem tartotta (Perjogi Dtár IX. 170. sz., Hiteljogi Dtár XVII. 123. sz.). Ugyanez a konklúziója,

még praegnansabb indokolással, a Budapesti kir. ítélőtábla fent idézett 1900: I. G. 322. sz. határozatának.

A Jogi Hírlap I. kötetének 679. száma alatt közölt határozat is a kötelcző erőre hivatkozik, de azzal a hozzáadással, hogy a más ügyekben hozott eltérő határozatok irányadóul nem szolgálhatnak, «mert az a kérdés, hogy gazdasági lehetetlenülés esetén az ügylet továbbra is fenntartassék-e, avagy hatálytalaníttassék, minden esetben a felek összes viszonyainak és a tárgyi körülményeknek beható mérlegelésével döntendő el». E határozat szerint tehát nem látszik kizártnak a feloldó végzésben elfoglalt jogi állásponttól való eltérés (az új harmadbírói határozatban), ha a felülvizsgálati bíróság, a feloldás után más, de *azonos tényállású* perekben ellenkező álláspontra helyezkedett.

5. Schusztér Rudolf fentemlített cikkében a kötöttség ellen nyilatkozik, egyebek között a következő indokolással: «A Pp.-nak nem lehet feladata, hogy az anyagi igazságszolgáltatást megnehezítse vagy lehetetlenné tegye; ezek a szabályok csak eszközei az anyagi jog megfelelő alkalmazásának. Ily jogi lehetetlenséget a Pp., sem más törvény nem akarhat. Lehetetlen, hogy valamilyen ügyfél, akinek az anyagi jog szabálya szerint igazat kell adni, ezt ne kapja meg és véglegesen elvesztessé váljék, miután az anyagi jog mellőzése címén perújítással sem élhet. Éppen azért ily ügyfélen úgy kell segíteni, ahogy és amiként lehet».

Fürst Mátyás a «Jogtud. Közl.» 1925. évi 2-ik számában a következőket írja: «A Pp. indokolása szerint a felülvizsgálati bíraskodás célja nem kizárólag és talán nem is főképp a jogegység megóvása, hanem a felek érdekein ejtett sérelmek orvoslása. Ha tehát az anyagi igazságot az eljárási szabályok fölé akarjuk helyezni, nem lehet azt elfogadni, hogy a bíróságot a maga határozata akkor is köti, ha annak helytelenségéről meggyőződik».

Ezzel szemben azt szokták felhozni, hogy a már kinyilvánított jogi állásponttól való eltérés jogbizonytalanságot szül és rontja a felülvizsgálati bíróság tekintélyét. Ezeket az aggályokat túlzottaknak tartom. Előfordult, hogy a feloldó végzés hozatala után a kir. Kúria álláspontja (pl. valorizáció, objektív felelősség, baleseti kártérítés, ker. t. 326. §-a kérdésében) gyökeresen megváltozott. A korábbival ellentétben, de immár teljesen *egyöntetű* gyakorlat alakult ki. A gyakorlatnak ily változása mindig előfordulhat. Hogyan lehet azt elképzelni, hogy akkor, amidőn a kir. Kúria ily *egyöntetű* új gyakorlaton alapuló ítéleteket hirdet, ugyanakkor az egyforma tényállású ügyek egyikében homlokegyenest ellenkező ítéletet hirdessen, pusztán csak azzal az indokolással, hogy kötve van a korábbi feloldó végzésben elfoglalt állásponthoz? Ez jobban felelne meg a jogbiztonságnak és a kir. Kúria tekintélyének? Még kirívóbb az eset, ha a másodszor ítélező tanács összetétele egészben vagy részben más, mint annakidején a feloldást kimondott tanácsé, vagy ha az ügy egészen más tanács elé kerül. Sőt, ha a feloldás a TE. életbelépése után történt, a TE. 38. §-a (49,000/1930. I. M. 3. § 5. bek.) értelmében megtörténhetik, hogy bár az *ítélőtábla* mint felülvizsgálati bíróság hozta a feloldó végzést, az új ítélet a kir. Kúria elé fog kerülni, vagy megfordítva. Ily esetben is kötelező legyen a feloldó végzés jogi álláspontja?

Természetesen egészen más, ha *közbenszóló ítéletben* elfoglalt jogi álláspontról van szó: mert a jogerős közbenszóló ítélet res judicatát teremt. Éppen ezért nem lehet az itt tárgyalt kérdésben a német és az osztrák bírói gyakorlatra hivatkozni. Mert a német felülvizsgálati bíróság a feloldást, mint szóbeli tárgyalás alapján hozott ügydöntő határozatot (Entscheidung) mindig *ítélettel* mondja ki, az osztrák ZPO. 511. §-a pedig kifejezetten «aufhebendes Urteil»-ről szól. Ott tehát indokolt lehet a feloldó határozatban elfoglalt jogi álláspontot anyagi jogerővel bírónak tekinteni.

6. A kifejtetteknél fogva fenntartom a Kommentárom 1138. lapján VIII. alatt mondottakat:

«A tényállás tisztázása céljából történt feloldás, céljánál fogva, elsősorban pervezető természetű intézkedés. Csak az ítéletre nézve mondja ki a 406. §, hogy a bíróság ahhoz ugyanabban a perben kötve van; ellenben a pervezetést tárgyzó saját végzésétől a bíróság a 419. § értelmében eltérhet. A felülvizsgálat célja nem a jogegység megóvása, hanem a helyes jog alkalmazása.

Amidőn tehát az 543. § 3. bek. csak a fellebbezési bíróságot kötelezi arra, hogy az új határozat hozatalában a felülvizsgálati bíróság álláspontjához alkalmazkodjék, ellenben ugyanezt nem mondja ki magára a felülvizsgálati bíróságra kötelezően: nincs

törvényes akadálya annak, hogy a felülvizsgálati bíróság akkor, amidőn az ügy újból eléje kerül, korábbi feloldó végzésében foglalt álláspontjától eltérhessen. Különösen akkor, amidőn a közbeeső idő alatt ugyanabban a jogkérdésben a felsőbbbírósági gyakorlat egyöntetűen megváltozott, helyesebbnek mutatkozik a jobb belátás alkalmazása, mint a helytelennek bizonyult álláspontnak pusztán következetességből való fenntartása. Ily nyomós ok nélkül azonban az ugyanabban az ügyben már elfoglalt álláspont elejtése nem helyeselhető, mert az ítékezés komolyságával össze nem egyeztethető».

* * *

7. A fent tárgyalt kérdés mellett újabban felmerült az a másik kérdés, hogy abban az esetben, amikor a feloldó végzés hozatala után az abban elfoglalt jogi állásponttal ellentétes *jogegységi döntvény* keletkezik, a felülvizsgálati bíróság az ő korábbi álláspontjától nemcsak *eltérhet*, hanem egyenesen *köteles-e* attól eltérni?

Az eltérést általában csak nyomós ok indokolhatja. Kell-e nyomósabb ok, mint az új gyakorlatnak jogegységi döntvénnyel való szentesítése?

A Ppé. 75. §-a szerint a kir. Kúriának jogegységi, valamint teljes ülési határozatát a bíróságok mindaddig követni kötelesek, amíg azt a kir. Kúria teljes ülése meg nem változtatja. Ha úgy lehetne értelmezni a Pp. 419. és 543. §-ait, hogy a feloldó végzés jogi álláspontja a felülvizsgálati bíróságot is kötelezi, akkor is kivételt statuálna e §-ok alól a Ppé. 75. §-ának speciális szabálya, amely az 1911: I. t.-cikkkel szemben különben is későbbi keletű törvényhely.

8. A kérdés némi összefüggésben van a jogegységi döntvény visszaható erejének kérdésével, amely e lap hasábjain ismételtelen és behatóan tárgyalatott. Ezzel a kérdéssel itt bővebben foglalkozni nem kívánok. Csak arra utalok, hogy ezt valamennyi jogegységi döntvényre nézve egységesen elbírálni nem lehet. Van olyan jogegységi döntvény, amelyben a visszaható erő hiánya egyenesen ki van mondva, pl. a baleseti járadékról szóló 65. sz. jogegységi döntvény. Viszont a törvénytelen gyermek örökösödéséről szóló 79. t. ü. döntvény visszaható erejét a Pht. 564. sz. elvi határozat külön kimondotta. A visszaható erőt rendszerint attól teszik függővé, hogy a döntvény új jogszabályt, avagy csak a már fennálló jogszabálynak az autentikus értelmezését tartalmazza-e.

Ha a döntvénynek nincs is visszaható ereje, mégis fennforgónak tekinthető a «nyomós ok» arra nézve, hogy a felülvizsgálati bíróság az ő korábbi álláspontjától *eltérhessen*. Ha pedig oly döntvényről van szó, mely visszaható erővel bír, akkor azt a *folyamatban levő perben alkalmazni kell*. Ez nemcsak a felülvizsgálati bíróságnak, hanem a fellebbezési bíróságnak is kötelessége, mert a döntvény megszüntette a feloldó végzés jogi álláspontjának a fellebbezési bíróságra kötelező erejét.

Azért helyezek súlyt a per *folyamatban* létre, mert a pert nem a feloldó végzés, hanem csak az ezt követő véghatározat fejezi be, és mert abban az esetben, ha a jogegységi döntvény csak a pernek végétélel történt befejezése után keletkezett, akkor a jogegységi döntvény a bírói gyakorlat szerint (különösen Perjogi Dtar XIV. 25.) perújítás alapjául nem szolgálhat. Kell tehát, hogy a döntvény a folyó perben érvényesüljön.

9. Kétségtelenül visszaható erővel bír és így a feloldó végzéssel szemben is alkalmazandó az a döntvény, amely nem új jogszabályt, hanem *csakis törvényértelmezést* tartalmaz, illetve egyedül az ellentétes kúriai határozatok közül az egyiket vagy a másikat szentesíti.

De ugyancsak kétségtelenül visszaható ereje van annak az új jogot teremtő döntvénynek is, amely kizárólag olyan jogviszonyok tekintetében hozatott, amilyen jogviszonyok *csak a multban fordultak elő*. Valamint a proletárdiktatura alatti szocializálások stb. folytán keletkezett jogviszonyok lebonyolítása tárgyában a diktatura bukása után keletkezett rendeletek visszaható ereje e rendeletek tárgyától el nem választható, éppúgy kétségtelen pl., hogy az 1925. évig lezajlott koronaromlás hatásait paralizáló későbbi jogszabályok és az ezeknek az alkalmazása körül hozott (valorizációs) döntvények egyenesen visszaható célúak és erejűek. Ily rendeletek és döntvények az ellenkező irányú korábbi feloldó végzésekkel szemben is alkalmazandók (v. ö. Perj. Dtar VIII. 55. sz.).

Az ily döntvényt nemcsak a felülvizsgálati, hanem a fellebbezési bíróság is, a folyamatban levő perben, a korábbi jogerős *közben-szóló* ítélettel szemben is alkalmazni köteles. Mert jogszabály, hogy a közbenszóló ítélet anyagi jogerejét az *utóbb keletkezett új tények* leronthatják és ezek alapján a végítélet a közbenszóló ítélettől eltérő eredményre juthat. Ugyanily szempont alá kell esnie a közbenszóló ítélet után keletkezett új jogegységi döntvénynek, amely perújítás alapjául nem szolgálhatván, szükségképpen csak a még be nem fejezett perben érvényesíthető.

Ha ez az anyagi jogerővel bíró közbenszóló *ítéletre* áll: annál inkább áll a jogerőre nem képes feloldó *végzésre*.

Dr. Kovács Marcel.

Szemelvények a gazdavédelmi rendeletek körül keletkezett bírói gyakorlathól.

II.*

A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 1., 2. és 3. §-ához.

(Védetté nyilvánítás előfeltételei.)

A védettség elrendelésének egyik előfeltételét képezi, hogy kérelmező jövedelme túlnyomólag mezőgazdaságból származó jövedelem legyen. Ez a körülmény a 2500/1933. P. M. sz. rendelet 4. §-a értelmében helyhatósági bizonyítvánnyal (ú. n. jövedelem-megoszlási kimutatással) igazolandó. E jövedelem megoszlási kimutatás adatai azonban bírói mérlegelés alá esnek, sőt azokkal szemben ellenbizonyításnak is helye van. Így a soproni kir. törvényszék Pkf. 99/1934. sz. végzése szerint a jövedelem megoszlási kimutatásból kihagyandó az I. r. kérelmezőnek havi 80.— P. összegű járandósága, amely a W. H. A.-cégnél fennálló, 3000.— P. összegű tartozásáért jótálló harmadik személyre engedményezett, mert azt az engedményesnek fizetik ki s nem is az I. r. kérelmező veszi fel. E tétel kihagyásával pedig kérelmezők jövedelme túlnyomórészt mezőgazdaságból származik, miért is a védettség elrendelendő volt. A helyhatósági bizonyítvány adatainak megdöntésére minden bizonyíték, így a felek meghallgatása is, alkalmas (nyíregyházi kir. törvényszék Pkf. 1260/1943/8. sz.).

Ha a helyhatósági bizonyítvány aggályos, a bíróság elrendelheti annak a körülménynek adóhatósági bizonyítvánnyal való igazolását is, hogy kérelmezőnek iparából tényleg volt-e jövedelme, miként azt a helyhatósági bizonyítvány állítja (szentesi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 6123/1934. tkvi sz.).

A közfelügyeletet gyakorló helyi bizottság maga is megállapíthatja, — bár a 16,200/1933. M. E. sz. rendelet 9. §-a ezt kötelességévé nem teszi — hogy a védettség előfeltételei nem forognak fenn; így vasvári H. B. 15/1934. sz. a.; megállapításait azonban a bíróság természetesen mérlegelés tárgyává teszi.

A bírói mérlegelés szabadságát viszont túlzásba viszi az egi törvényszék Pkf. 4268/1934/5. sz. végzése, amely elrendelte, illetve fenntartotta az ingatlanok védetté való nyilvánítását, egyedül azon az alapon, hogy a bemutatott községi bizonyítvánnyal igazoltan látta, «miszerint az ingatlan tulajdonosai (örökösársak) a védetté nyilvánított ingatlan terményeiből élnek». Tudni kell, hogy a hat örökösárs egyike Dél-Amerikában él, egy másik ügyvédnek, a harmadik kereskedőnek felesége.

A védettség külföldi honos magyarországi birtokost is megillet, mert a rendelet ily megkülönböztetést nem ismer, az intenció pedig a magyar föld megvédelme, s bár kétségtelen, hogy az államkincstárnak nem csekély megterhelését jelenti a védett gazdádósoknak nyújtott kamatkülönbözet megtérítési kedvezménye, de viszont előfeltétele a védettségnek a mezőgazdasági ingatlant terhelő adók pontos fizetése is. (Balassagyarmati kir. törvényszék Pkf. 705/1934/3.)

A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 9. §-ához.

(A védettség joghatálya.)

Az ingatlan védetté nyilvánítása iránti kérelem benyújtásának az ingatlanárverés tekintetében halasztó hatálya van; ha azonban az árverést ily kérelem előterjesztése dacára elnézésből megtartották,

* Az első közlemény a Jogt. Közlöny 1934. évi március 3-i (9.) számában jelent meg.

az árverés a végrehajtást szenvedő kérelmére — (szarvasi kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság 8651/1933. tkvi sz. a.) — sőt hivatalból is, (hajdúnánási kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 8372/1933. tkvi sz. a.) «megsemmisítendő», helyesebben hatályon kívül helyezendő. Előbbi végzés értelmében végrehajtást szenvedő az árveréssel felmerült költségekben sem marasztalható, mert e költségek felmerülésére okot nem szolgáltatott.

Az, hogy az árverési hirdetmény kibocsátatott, az ingatlan védetté nyilvánításának megtörténte után nem szolgáltat okot felfolyamodás benyújtására, hanem arra ad alapot, hogy az árverés beállítása egyszerű kérvénnyel szorgalmaztassék. (Balassagyarmati kir. törvényszék Pkf. 85/1934. sz.)

A rendelet 9. §-ának 4. bekezdése értelmében, ha a védettség kimondása iránti kérvény benyújtásának időpontjáig a megtartott ingatlanárverés még nem emelkedett jogerőre, az árverés hatálytalanítandó s a védettség kimondandó. Az árverés jogerőre emelkedését azonban törvény által kizárt jogorvoslat (az árverés ellen beadott előterjesztést elutasító elsőfokú végzést helybenhagyó másodfokú végzés ellen használt felfolyamodás) nem gátolja s így az árverés ezen az alapon nem hatálytalanítható. (Szolnoki kir. törvényszék Pkf. 1950/1934/26. sz.)

A derecskei kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság 10,432/1933. tkvi sz. végzése szerint pedig nem hatálytalanítható az árverés s a védettség nem rendelhető el akkor, ha az adós nem a korábban megtartott ingatlanárverés ellen, hanem csupán az utóajánlat elfogadása ellen élt jogorvoslattal, s így a védetté nyilvánítási kérelem benyújtásakor az árverés maga jogerőre emelkedett.

A védettség kimondása árverés feljegyzésének nem akadály, állapítja meg a kecskeméti kir. törvényszék Pkf. 590/1933. sz. végzésében, — annál is kevésbé mert a vonatkozó jogszabályok ily értelmű intézkedést nem tartalmaznak. Sőt a nyíregyházi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 2546/1934. és 3670/1934. végzései az árverés feljegyzésével egyidejűleg költséget is állapítanak meg végrehajtást szenvedő terhére, mert a vonatkozó kérvény benyújtására ő szolgáltat okot. A kalocsai kir. törvényszék Pkf. 224/1934. sz. végzése szerint pedig nem törölhető az árverés feljegyzése már azért sem, mert a rendelet nem érintette a Vht. 176. §-ának 4. bekezdését s az ugyanott meghatározott hat hónapi határidő folyását a rendelet adta «törvényes moratórium» megszakítja.

A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 5., 6. és 38. §-aihoz.

(A védettség időtartama alatt teljesítendő fizetmények.)

Záloglevélkölcsönök törlesztési részletei tekintetében a székesfehérvári kir. törvényszék Pkf. 755/4/1934. sz. végzése megállapítja, hogy e részletek letétbehelyezése alatt mindig a hitelező intézetnél való lefizetés értendő, mert a rendelet 6. § 3. bekezdésének az 5. § 1. bekezdésére való utalásból kétségtelen, hogy az adós ily kölcsönök esedékes részleteit a 6. § esetében is éspedig közvetlenül a hitelezőnek tartozik megfizetni; e felfogás nélkül a 6. § 2. bekezdésében szereplő, «esetleg megmaradó» kifejezésnek elfogadható értelem tulajdonítható nem volna.

Záloglevélkölcsönök törlesztési részletei szolgáltatásának időpontja tekintetében a rendelet 5. §-ának 4. bekezdése a felek vonatkozó megállapodásának hatályát nem érintette: ennél fogva, ha a vonatkozó okirat (kötelezvény) a kereskedelmi szokásoknak megfelelően félvi lejáratokat állapít meg, a részletek biztosítására szükséges összegek továbbra is félvétenként lesznek leteendőek. Ezért téves a soproni kir. törvényszék által állandóan követett s Pkf. 784/11/1934. sz. végzésében is kifejezésre jutó gyakorlat, amely szerint záloglevélkölcsönök törlesztési részletei mindig negyedévi részletekben fizetendőek.

Az adós részéről a fizetéssel való késedelmeskedés rosszhiszeműsége fennforog, ha meglévő borait és állatait hónapokig nem értékesíti (kiskunhalasi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 2459/1934. tkvi sz.)

Adósnak azonban a rendelet életbelépte óta teljesített nem minden fizetménye tekinthető a rendelet 5. §-a értelmében figyelembe veendő szolgáltatásnak. Nevezetesen — a sárospataki kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 2780/1934. tkvi sz. és a sároraljaújhegyi kir. törvényszék Pkf. 1588/15/1933. sz. végzése szerint — megváltott földek megváltási ára fejében fizetett összegek

záloglevélkölcsönél a tőkekövetelés törlesztésére fordítandók, mert e földterületek megváltása által a záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló tőkekövetelés fedezeti területe csökken s ennek következtében csökkentendő a tőkekövetelés is, minek folytán megfelelő mennyiségű záloglevelet ki kell vonni a forgalomból, miután «a gazdavédelmi rendeleteknél erősebb jogszabály értelmében» sorsolatlan záloglevelekből sohasem lehet több forgalomban, mint amennyi kölcsönkövetelésekkel biztosítva van. Ezért a megváltási árak nem tekinthetők a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet szerinti szolgáltatásoknak, hanem a tőkekövetelés apasztására fordítandók.

Az átmeneti időben (1933. október hó 24-től 1934. január 31-ig) teljesítendő szolgáltatásokra vonatkozólag a nyíregyházai kir. törvényszék Pkf. 7351/1933. sz., a szolnoki kir. törvényszék Pkf. 6519/1933. és Pkf. 6710/1933. sz., a miskolci kir. törvényszék Pkf. 143/1934. sz., a kaposvári kir. törvényszék Pkf. 268/1934. sz., a székesfehérvári kir. törvényszék Pkf. 219/1934. sz. és a balassagyarmati kir. törvényszék Pkf. 1055/1934. sz. végzései kimondják, hogy a «rendelet 38. § 2. bekezdése körül kifejlődött bírói gyakorlat értelmében» a védettség joghatályai 1934. január hó 1-e előtt csak abban az esetben állanak be, ha az adós erre az átmeneti időre a 38. § 2. bekezdésében körülírt fizetményeket teljesíti — sőt a szolnoki kir. törvényszék idézett Pkf. 6519/1933. sz. végzése szerint e teljesítés elmulasztásának esetében még a védettség elrendelése iránti kérelem benyújtásának sincs a kitűzött árverés tekintetében halasztó hatálya.

A székesfehérvári kir. törvényszék Pkf. 755/1934/4. sz. végzésével zárlati jövedelem terhére sorozza záloglevélkölcsönök 1933. július hó 1-én lejárt törlesztési részletének az átmeneti időre aránylagosan eső hányadát is, azzal az indokolással a rendelet 5. § 1. bekezdése értelmében 1934. január 1-től megfizetendő a rendelet hatálya alatt, tehát 1933. október hó 24-től esedékes részletek. Hasonló gyakorlat jelentkezik az adonyi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 658/1934. sz. végzésében is, amely ugyanilyen követelés sorozása ellen támasztott kifogásokat elveti azzal az indokolással, hogy a rendelet 5. §-ában foglalt «esedékes részletei» kifejezés alatt nem csupán a jövőben esedékessé váló törlesztési részletek, hanem a már esedékessé vált részleteknek az átmeneti időre eső aránylagos része is értendő.

Ezzel szemben a debreceni kir. törvényszék 573/1934. sz., a székesfehérvári kir. törvényszék (a fentebb idézetteknel korábbi) Pkf. 3000/1933. sz. és a gyulai kir. törvényszék Pkf. II. 2752/20/1934. és Pkf. II. 2463/6/1934. sz. végzéseiben az az álláspont jut kifejezésre, hogy az átmeneti időre való szolgáltatás elmulasztása még nem vonja maga után azt, hogy a védettség joghatálya nem áll be.

A szegedi kir. ítélőtábla P. II. 1011/1934/10. sz. végzése eldönti azt a kérdést is, amely területe egy, de csakis egy, törvényszékének álláspontja szerint vitássá volt tehető, t. i., hogy a záloglevélkölcsönöknél az 1933. november hó 1-én lejárt részlet a védettség fenntartásához fizetendő-e és mikor? E táblai végzés szerint téves a kir. törvényszéknek az az álláspontja, mintha az 1933. október hó 24. és december hó 31-e között esedékes részlet teljesítésének elmulasztása miatt a védettség joghatálya csak erre az átmeneti időre szűnt volna meg, mert igaz ugyan, hogy a rendelet 38. § 2. bekezdése a védettség joghatályát csupán erre az időre szabályozza, azonban a rendelet 5. §-ának 1. pontja a rendelet hatálya alatt esedékes részletek letételét követeli, a rendelet pedig, 40. §-ából kitűnőleg, 1933. október hó 24-én lépett hatályba és így kétségtelen, hogy az 1933. november hó 1-én esedékes részlet a rendelet hatálya alatt járt le.

A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 15. §-ához.

(Védettség törlése.)

A feljegyzett védettség az előfeltételek hiányának okából törölendő, ha adós smételt bírói felhívásra sem mutat be adóhatósági igazolványt annak bizonyítására, hogy malomiparából tényleg nem volt jövedelme (szentesi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 6123/1934. tkvi sz.). A védettség előfeltételeinek hiánya bármikor megállapítható (kalocsai kir. törvényszék Pkf. 102/1934. sz. jászberényi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 1636/1934. tkvi sz. a. — utóbbi eset azért érdekes, mert a kir. kincstár kérte a törlést).

Ha valamely ingatlan társtulajdonosai javára külön-külön benyújtott kérelemre s külön-külön végzéssel rendeltetett el a védettség, úgy a törlés is csak külön-külön kérvényekkel kérhető. (Jászapáti kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 1802/1934. tkvi sz. és 1799/1934. tkvi sz., kecskeméti kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 5484/1934. tkvi sz.)

Ha adósnak több ingatlan van s nyilvánított védetté, mint amennyi hitelezőjének jelzálogul lekötöttet s a hitelező a védettség törlését kérte, úgy — amennyiben a törlés feltételei fennforognak — a védettséget törölni kell valamennyi ingatlanról (nagykállói kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 928/1934. tkvi sz., 634/1934. tkvi sz.), tehát még azokról az ingatlanokról is, amelyeken a hitelezőnek nincsen jelzálogjoga (kalocsai kir. törvényszék Pkf. 1331/1934. sz.). Ha a védetté nyilvánított ingatlanok két telekkönyvi hatóság területén fekszenek, a törlési kérelem annál a telekkönyvi hatóságnál terjesztendő elő, amelynél a védettség kimondása iránti kérelem beadatott s amely a védettséget kimondotta, még az esetben is, ha a törlést kérelmező hitelező jelzálogjogával terhelt ingatlan a másik telekkönyvi hatóság területén fekszik. (Jászberényi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 7375/1934. tkvi sz.) Ha azonban a hitelező a védetté nyilvánított ingatlanok közül csupán azokról kérte a védettség törlését, amelyek neki jelzálogul lekötöttek, kérelme elutasítandó, mert amint-hogy az adósnak csupán összes ingatlanai nyilvánítottak védettek, úgy a védettség törlése iránti kérelmet is csak valamennyire nézve lehet előterjeszteni. (Szekszárdi kir. törvényszék 1762/1934/11. sz.) Viszont magának a védett birtokosnak kérelmére a védettség több ingatlan közül csupán egyikről is törölhető. (Ócsai kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 2663/1934—347/1/34. tkvi sz.)

A védettség törlését kérő hitelezőnek a törlési kérelem felett kitűzött tárgyalásról való elmaradása a rendeletek ily értelmű tételes intézkedésének hiányában nem fogható fel úgy, hogy ő ezzel kérelmétől elállott volna, (szolnoki kir. törvényszék Pkf. 3137/1934. sz. nyíregyházai kir. törvényszék Pkf. 4583/3/1934. sz.) különösen, ha kérvényileg bejelentette, hogy a tárgyaláson csupán költségkímélés okából nem jelenik meg; ha e kérvénye későn érkezett, az elsőbíróság tartozott volna elutasító végzését hivatalból hatályon kívül helyezni s új tárgyalást kitűzni. (Szolnoki kir. törvényszék Pkf. 3204/1934/7. sz. a.)

Törlési kérelem előterjesztésére természetesen a jelzálogos hitelező és a jelzáloggal nem biztosított hitelező egyaránt jogosult, mert a rendelet ezt a jogosultságot nem köti a követelésnek jelzálogilag biztosított voltához. (Miskolci kir. törvényszék Pkf. 4459/1934. sz.)

Ha az adós a 4150/1934. M. E. sz. rendelet alapján a törlés felfüggesztését kérte s a bíróság ezt elrendelte, úgy a felfüggesztés időtartamának elteltével a hitelező köteles a törlés iránt újabb kérelmet előterjeszteni, mert ellenkező esetben magatartása a törlési kérelemtől való elállásának tekintendő (bajai kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 11,525/1934. tkvi sz.). A veszprémi kir. törvényszék Pkf. 1339/1934/9. sz. végzése szerint az adós köteles azokat a tényeket, amelyekre a 4150/1934. M. E. sz. rendelet 6. §-a értelmében felfüggesztési kérelmét alapítja, legkésőbb a törlési kérelem alapján kitűzött tárgyaláson legalább is valószínűsíteni s nem elég azokra egyszerűen hivatkozni. — A most felhívott rendelet határozott intézkedése és a felsőbíróság most ismerttetett állásfoglalása ellenére is a telekkönyvi hatóságok — úgyszólván kivétel nélkül — 10—15 napos határidőt adnak az adósnak a szükséges helyhatósági bizonyítványok beszerzésére.

A 16,200/1933. M. E. sz. rendelet 16. §-ához.

(Ingóknak zár alól való feloldása.)

Szőlőgazdaság folytatásához szükséges nagyobb mennyiségű boroshordó a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 9. §-a, illetve a 16,200—1933. M. E. sz. rendelet 16. §-a alapján a végrehajtási zár alól fel nem oldható, még akkor sem, ha az adós igazolja, hogy az évi bortermés befogadásához szükséges hordókkal borainak vevője ellátta. (Kecskeméti kir. törvényszék Pkf. 1392/1934/13.) A hatvani kir. járásbíróság álláspontja szerint feloldandók azok az ingóságok is (dohánybeváltási árkövetelés, hízóállat stb.), amelyek «a gazdálkodáshoz szükséges forgótőke előállításához» szükségesek. (Pkf. 300/1934. sz.) Annak felderítése végett, hogy valamely feloldan

kért ingóság szükséges-e a rendes gazdálkodáshoz, szakértő meghallgatása is elrendelhető (mezőcsáti kir. járásbíróság Pk. 713/1932. és 1118/1932. sz.).

Perköltség.

Más hitelező törlési kérelmére kitűzött tárgyaláson megjelent hitelező ügyvédje számára költség nem állapítható meg (monori kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság 1978/1934. tkvi sz.). A nyírbátori kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 3594/1934. tkvi sz. végzése szerint a védettség törlése iránti kérvényért adós terhére költség nem állapítható meg, mert ilyen ügyekben is az egyes telekkönyvi ügyekben alkalmazandó jogszabályok irányadók, ezek szerint pedig költség csak saját féllel szemben állapítható meg. A miskolci kir. törvényszék Pkf. 3202/1934/15. sz. végzése értelmében azonban a védettség törlése iránt beadott kérvényért is jár költség, mert a 16,200/1933. M. E. számú rendelet 24. §-ából nyilvánvaló, hogy adós minden oly eljárás költségét viselni tartozik, melyet az ő cselekménye, vagy mulasztása tett szükségessé.

A költség megállapításának alapja a kalocsai kir. törvényszék Pkf. 1331/1934. sz. végzése szerint védettség törlése ügyében nem a fizetni elmulasztott járulék, hanem az egész kölcsönösszeg, viszont a költség «már a méltányosság elvénél fogva is a legmérsékeltebben állapítandó meg» (debreceni királyi törvényszék Pkf. 2658/1934/7. sz.), sőt «az adós iránti méltányosságból» a II. bíróság által hivatalból is leszállítható (debreceni kir. törvényszék Pkf. 3756/6/1934. sz.). A gyakorlat ez irányzatának következménye azután, hogy egy törlési ügyben az edelényi kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság — 2945/1934. tkvi sz. végzésével 2-50 P, a mezőtúri kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság 5089/1934. tkvi sz. és a kecskeméti kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság 11,656/1934. tkvi sz. végzésével pedig 4-4-— P, a nyíregyházi kir. törvényszék Pkf. 4583/3/1934. sz. végzésével 3-— P ügyvédi költséget állapít meg.

* * *

Az eddigi gyakorlatból kitetszőleg is nemcsak bíróságaink, de ezekkel az ügyekkel érintkezésbe kerülő más hatóságok is hajlandók a gazdavédelmi rendeletek szabályait diskrecionárius módon kezelni. Így p. o. a sátorlajúhelyi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság elé kitűzött védettség törlési tárgyalásra a kir. kincstár, mint hitelező megidézett, képviselője «határpolitikai okokból» és azért is ellenezte a védettség törlését, mert «a kir. kincstárnak nem érdeke, hogy az adóalanyok tönkremenjenek»; a szikszói kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság a védettség törlése iránt előterjesztett kérelmeket a folyó év első hónapjaiban e célra készített végzés-blankettán állandóan visszautasította, azzal az indoklással, hogy bár valóban fogadja el kérelmezőnek azt az állítását, hogy az adós a rendeletekben előírt fizetményeket nem teljesítette, a telekkönyvi hatóság mégis úgy találja, hogy adós március 31-ig késedelem nélkül teljesíthet, mert a rendeletek elkészve adattak ki, a helyi bizottságok későn alakultak meg, adósnak pedig alkalom adandó arra, hogy a bizottságokkal az érintkezést felvegye s azoktól tanácsot kérjen (ilyen p. o. 1281/1934. tkvi sz. végzése is), a tiszalöki kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 1206/1934. tkvi sz. végzésével a törlési kérelemre kitűzött tárgyaláson adós számára az elmulasztott teljesítés pótlására (a 4150/1934. M. E. sz. rendelet életbelépte előtt) még 45 napi határidőt adott; a mezőtúri kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság 2459/1934. tkvi sz. végzésével a hitelezők törlési kérelmét elutasítja, mert adósok a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet életbelépte előtt rövid idővel többet fizettek, mint a rendeletben előírt összeg, a fizetett összeg nagysága és a néhány napi «távolság» pedig arra enged következtetni, hogy adósok újabb fizetést anyagi romlásuk nélkül nem tudnának teljesíteni; a jászberényi kir. járásbíróság, mint tkvi hatóság 5936/1934. tkvi sz. végzésével — ugyancsak a 4150/1934. M. E. sz. rendelet életbelépte előtt — a törlést kb. hat hétre felfüggeszti, mert adósok ezirányú kérelme a rendkívüli időjárásra való tekintettel teljesíthetőnek mutatkozott stb. A gyakorlat emberei tudják, adott esetben mily kevés praktikus eredménnyel járhat ilyen helytelen elsőbírósági végzéseknek jogorvoslattal való megtámadása, dacára annak, hogy ezek és az azokhoz hasonló végzések végeredményben jogbizonytalanságot idéznek elő.

Dr. Menyey Géza.

A nemzetközi váltótörvény 17-ik cikke.*

A 17. cikknek jelentősége a kifogásoknak, hogy úgy mondjuk, könnyebb kezelhetőségén felül főképp abban rejlik, hogy mihelyt alperesnek sikerül felperes károsító szándékát kimutatnia, már egyedül ezen az alapon, noha kárt nem is szenvedett, kérheti a kereset elutasítását, amivel szemben felperes nem védekezik azzal, hogy a váltót ugyanolyan értékben szerezte meg, mint amennyit alperestől követel, mert a megtámadott adósnak felperes rossz-hiszeműségét igazoló kifogása a váltóbirtokost megfosztja annak lehetőségétől, hogy többé váltóhitelezőként egyáltalában számba-jezhessen.

A 17. § önként érthetőleg azokat a kifogásokat sem korlátozza, amelyek a váltó tartalmából kitűnően hozhatók fel, mert a váltó-kötelezett felelőssége az okirat szövege szerinti mértéken túl nem terjedhet, feltéve, hogy nyilatkozata a törvény szerint érvényesnek tekinthető, pl. ha mint kibocsátó a fizetésért való felelősséget zárna ki vagy forgatmánya volna feltételhez fűzve (V. T. 9. és 12. §), minthogy ezek «nem írott»-aknak lévén tekintendők, jogilag a váltó tartalmához sem tartozhatnak és még kevésbé minősíthetők személyes viszonyon alapuló kifogásoknak.

Hasonlóképp hivatkozhatik a váltóadós az ú. n. tárgyi kifogásokra is, pl. valamely váltó-alkotórész hiányára, váltóképességének hiányára stb., vagy a személyes kifogásokra, pl. a hátiratok összefüggő láneolatának hiányára, a váltó szívességi minőségére, fizetési halasztásra stb. Súlytalan, hogy a kifogás minden váltókötelezettet vagy pedig csak a megtámadottat illeti-e meg.

Minthogy felperes kereseti jogától elesik, ha tudatosan⁷ alperes kárára cselekedett, fontos annak az időpontnak megállapítása is, hogy ez a következmény mikor áll be? Kétségtelen, hogy erre nézve nem az átruházás jogcímének, pl. a hátiratnak a váltóra vezetése időpontja irányadó, hanem az, amelyben a váltó a felperes birtokába jutott és részére lehetővé vált, hogy az alperessel szemben fellépessen.

Ettől az időtől kezdve cselekedhetik ugyanis tudatosan a váltóbirtokos a váltóadós kárára.⁸ A megszerzés ezek szerint tulajdonképpen a 17. cikk értelmében azt jelenti, hogy a váltóbirtokos nemcsak mindazt megtette, ami a váltónak reá való szállásához szükséges, pl. hogy beleegyezett abba, hogy forgatmányosként az ő neve legyen a váltón feltüntetve, hanem váltóbirtokosi jogát valamely módon tényleg gyakorolta is, pl. a váltót továbbforgatta, zálogba adta stb., s ilyenkor súlytalan, hogy azt jó- vagy rossz-hiszemű forgatmányossal szemben tette-e, vagy pedig maga kísérelte meg a váltó behajtását.

A genfi értekezleten nagy vitát keltett, hogy a váltóbirtokos rossz-hiszeműségét a törvény mitől tegye függővé. Az 1912. évi hágai egyezmény (16. c.) még annak bizonyítását kívánta, hogy az átruházás «csalárd egyetértés» folyamánya volt. Ezt azonban el-ejtették, mert az összejátszás kimutatása a gyakorlatban néha leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, holott annak valószínűsítése, hogy a váltóbirtokos nem járt el azzal a gondossággal, amelyet az élet rendes körülményei között olyan értékpapírnak, mint aminő a váltó, megszerzésénél mindenkitől el lehet várni, többnyire nem ütközik nagyobb akadályokba.

A váltóbirtokos nem tartozik ugyan kutatni, hogy a váltóadós minő kifogásokkal élhet, de ha ezeket ismerte vagy ismernie kellett és tudomása volt arról, hogy az átruházás éppen ezeknek

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 33. számban.

⁷ A genfi értekezleten a «tudatosan» (sciemment) szó körül hosszas vita támadt. Sváje képviselője azt javasolta, hogy a «tudatosan az adós kárára» szavak helyett a következő szöveg kerüljön: «kivéve, ha a váltóbirtokos a váltó megszerzésével nem olyan szándékból cselekedett, hogy a váltóadósnak, ismerve az előbbi váltóbirtokosok ellen felhozható kifogásokat, ártson». Ezt azonban nem fogadták el, mert a cseh-szlovák delegátusa szerint a «tudatosan» szó már bizonyos szándékot fejez ki mint pozitív ismeret. Az olasz delegátus pedig ezt mondta: «C'est la formule qui a semblé la plus souple pour arriver au cas extrême de la fraude et qui vise en même temps le cas où il n'y a pas fraude dans le sens strict du mot, mais où il y a l'intention d'empêcher le débiteur de se servir de ses exceptions». Compte Rendu 292—293. o.

⁸ Staub-Stranz (235—256. o.) 49 pontban sorolja fel a legszokásosabb kifogásokat, melyek közül némelyiknek többféle változata is lévén, a kifogások száma elvileg korlátlanul tekinthető. Természetesen még nagyobb akadályokba ütközött volna a megengedett vagy a tiltott kifogásoknak az egységes jogban való felsorolása. L. Quassowski—Albrecht: Wechselgesetz vom 21. Juni 1933. Berlin, 1934. 123. o. Már az első hágai konferencián is nagy vita volt a kifogások elhatárolásának kérdésében. L. I. Conf. Actes. 286. o. A második hágai értekezlet felülvizsg. bizottságának álláspontja az volt «qu'il est à peu près impossible de faire une énumération qui ne laisse pas de lacunes». (II. Conf. Actes. I. 82. o. ^e

a kifogásoknak kizárását célozza s ez az adós károsodását vonja, vagy vonhatja maga után, ez a tudat elegendő ahhoz, hogy a törvény a jogi oltalomra méltatlannak tekintse. A bíróság feladata annak megállapítása, hogy forog-e fenn dolus eventualis vagy generalis?

A genfi értekezlet jegyzőkönyve szerint nem elég annak kimutatása, hogy a váltóbirtokos az előzőjével szemben felhozható kifogásokat ismerte, hanem azt is bizonyítani kell, hogy tudatában volt annak is, hogy a váltó megszerzésével a váltóadós kárára is cselekszik, mert kifogásainak érvényesítését ezáltal lehetetlenné teszi. Viszont a károsítás tudatának nem kell egyúttal az átruházónál is meglennie, hanem elég, ha az csupán a megszerző részéről forog fenn.

Ennélfogva a 17. cikk nem jöhet alkalmazásba a váltó olyan átruházásánál, amelynél az átruházónak nem állott többé hatalmában a váltót mint elvont követelés hordozóját továbbadni, mert a közte és az adós között fennállott jogviszony megrögzítődven, az ilyenkor érvénybe lépő külön jogszabályok veendőik figyelembe. Pl. utóforgatmány esetén, vagy a recta-váltónak átruházásánál, örökösödés folytán beálló jogutódlásnál stb.

Ellenben kifogásnak helye lehet az 1930: XXII. tc. 44. és 46. §-ai alapján (játékból, fogadásból eredő, tőzsdei határidő-ügyleten alapuló nyereség) vagy az 1932: VI. tc.-re való hivatkozással (uzsora), feltéve, hogy ennek feltételei egyébként fennforognak.

A 17. cikk nem tartalmazza a V. T. 94. §-ának a váltóadós által felhozható beszámítási kifogásra vonatkozó rendelkezését sem, mert érvényesült az a helyes felfogás, hogy a váltón alapuló követelés különleges elbírálásának helye nem lehet, ha erre sajátos ok fenn nem forog s ennek hiányában a felek az általános magánjog által nyújtott védelemnél többet (Mj. T. 1267—1277. §-ok) a váltóból eredő kötelelem érvényesítésénél sem igényelhetnek.

A genfi egységes váltójogi szabályzat alapján készült magyar törvényjavaslat II. előadói tervezetének 115. §-a szerint a váltókövetelést az 1911: I. tc. IX. címében szabályozott meghagyásos eljárás útján csak oly váltóadós ellen volna lehetséges a jövőben érvényesíteni, aki a cégjegyzékbe bejegyzésre kötelezett kereskedő, illetve nem kereskedő ellen olyan esetben, ha a felperes olyan hitelintézet, illetve annak tagintézete, amelyeknek alapszabályait törvény állapítja vagy erősíti meg, vagy a kormányhatóság hagyja jóvá.

A rendelkezés célja szoros összefüggésben áll a 17. cikkel. Rejtett feladata a váltóuzsora elleni hatályosabb védelem biztosítása. Abból a feltevésből indul ki, hogy bejegyzésre kötelezett kereskedő nem vesz, az említett csoportba tartozó hitelintézet pedig nem ad váltó ellenében jogszabályba ütköző, pl. uzsorkölcsönt. Ezért azok, akiknél ez a lehetőség fennforog, a váltókövetelés érvényesítésére csak a peres és a fizetési meghagyásos eljárás rendes szabályait vehetnék majd igénybe.

Részünkről a 17. cikkhez fűzött megjegyzéseink alapján és egyéb szempontokat mellőzve, a 115. §-nak fenntartását nem tartjuk indokoltnak. Hasonló rendelkezést új váltótörvényébe tudomásunk szerint eddig egyetlen olyan állam sem vett fel, amely az egységes jogot 1934 január 1. óta életbeléptette vagy pedig azt a közeljövőben megtenni szándékozik.

A genfi egységes jog 17. cikke sem tökéletes ugyan, de talán sikerült kimutatnunk, hogy a II. magyar előadói javaslatba utolsó percben belekerült 115. §-át már a mai szövegezésében is feleslegessé teszi. Arról nem is szólva, hogy a 115. § visszatérést jelentene ahhoz, a jelenlegi viszonyokkal aligha összeegyeztethető jogállapothoz is, amely még különbséget tett a kereskedői és a nem kereskedői váltók között, tehát újból felállítaná Mária Terézia 1763-ban kibocsátott Merkantil- und Wechselordnung-jának valóságos és nem valóságos váltó kategóriáit. Ami azonban egyet jelentene a nem kereskedő váltóadói nyilatkozatokat tartalmazó váltók aláértékelésével és elkülönítésével. Ez pedig bizonyára nem szolgálna különben is számos nehézséggel küzdő gazdasági életünk javára, azonkívül legjobban éppen magukat a kereskedőket sújtaná.

Dr. Bozók Gy. Géza.

Szemle.

— A törvényhozó és végrendelkező haláláról szóló szellemes hasonlatot idézett a Jogtudományi Közlöny legutóbbi száma. Csakhogy Baumgarten Izidor hasonlata még a rendesnél is jobban sántít. Baumgarten szerint: «minden

törvény a törvényhozó végrendelete. Szimbolikusan szólva: amikor a törvény megszületik, a törvényhozó meghal, vagyis egészen közömbös, hogy mit akart, vagy mit nem akart a törvényhozó». Bár a jogtudósok vitája még mindig nem zárult le teljesen abban a kérdésben, hogy a törvényhozó akaratát mennyire szabad kutatnunk, mégis el kell ismernünk, hogy — Baumgarten szavainál maradva — a mai gyors törvényszülésknél Szász-Schwarz mondása: «az a törvényhozó, akinek akaratát állítólag keressük, valóságban nem is létezik» találobb, mint valaha. A hasonlat azonban ott sántikál felette nagy mérvben, midőn azt mondja, hogy közömbös mit akart a végrendelkező. Ezen a téren ritka az egybehangzás a legkülönbözőbb törvények és bírói gyakorlatok terén, kezdve a római jogtól napjainkig. Igenis fontos, hogy mit akart és mit nem akart a végrendelkező, annyira, hogy bizonyítható tévedés, megtevesztés a végrendeletet érvénytelenné teszi. Milyen kár, hogy törvényeket nem lehet megtevesztés címén bírói úton hatálytalannak kimondani!

Baumgarten Izidor hasonlatának sántikálására rá kellett mutatnom, nehogy a hasonlata, mint nagy tekintélytől származó argumentum — egy felülvizsgálati kérvénybe betévedjen.*

R. A.

— Bizonyításfelvétel a meg nem idézett fél távollétében. A kir. Kúria P. II. 235/1933. sz. ítéletében többek között a következőket mondja ki:

«A Pp. 279. §-a értelmében a felek a bizonyításfelvételnél abban az esetben is jelen lehetnek, ha az nem a perbírósnál történik: a megkeresett bíróság evégből a feleket a kitűzött határnapról értesíti. Ha a meg nem jelent fél kézbesítési vétbizonyítványa a bizonyításfelvétel határnapjáig vissza nem érkezik, a megkeresett bíróság a megjelent tanúkat célszerűségi okokból mégis kihallgathatja, mert nincs kizárva, hogy a meg nem jelent fél a kitűzött határnapról értesítve volt, s ez esetben a költséggel járó halasztás ok nélkül történne. Az ügyfél kellő értesítése nélkül foganatosított bizonyításfelvétel felhasználása vagy mellőzése, megismétlése pedig a perbírósnak belátásától és mérlegelésétől függ, joghasonlatosan a Pp. 386. §-hoz, mely szerint az előleges bizonyításnál a bíróság a Pp. 270. §-ához képest ítéli meg annak a körülménynek a befolyását, hogy az ellenfél a bizonyításfelvételtől kellő időben értesítve nem volt.»

A döntés téves. A Pp. 442. §-a értelmében, ha a meg nem jelent fél a perfelvételi határnapról törvényesen nem volt értesítve, a mulasztás következményei be nem állanak. Az id. § rendelkezéseit pedig a Pp. 445. §-a az érdemleges tárgyalás elmulasztásának esetére kiterjeszti. Minthogy a megkeresett bíró előtti tanúkihallgatáson való meg nem jelenés — a mulasztás — következménye éppen az, hogy a kérdéses tanúkihallgatás a fél közreműködése nélkül folyt le, a mulasztás következményei csak akkor vannak elhárítva, ha a kihallgatást a fél jelenlétében megismétlik.

Igaz, hogy a Pp. 445. §-ának 7. bekezdése szerint, ha a kézbesítési bizonyítvány a határnapig be nem érkezett, a bíróság a tárgyalást elhalaszthatja, ami arra látszik utalni, mintha a bíróság belátásától függene, vajjon a tárgyalást a fél távollétében megtartja-e vagy sem. Ha azonban ezt a törvényhelyet a 442. § 2. bekezdésével vetjük össze, amelynek a feltételes mulasztási ítéletre vonatkozó rendelkezésével szemben állapít meg eltérést, megállapítandó, hogy ez a rendelkezés csak arra ad módot a bíróságnak, hogy a perbeli cselekményt — adott esetben a tanúkihallgatást — feltételesen ne legyen köteles teljesíteni, azaz vétív hiányában is megtartani a tárgyalást (tanúkihallgatást) azzal a veszéllyel, hogy az utóbb, ha a kézbesítés hiánya megállapítható lesz, meg kell hogy ismételtessék. Ez a rendelkezés a perbeli cselekmény feltételes elvégzése alól ad felmentést, de nem az alól, hogy a feltételesen mégis elvégzett cselekmény, ha a kézbesítés hiánya kiderül, szabályszerűen ne ismételtessék. (A Pp. 442. §-a értelmében a mulasztási ítéletet feltételesen is köteles a bíró meghozni.) Erre utal a Pp. 280. §-a is, amely szerint a bizonyításfelvétel még a kellően értesített felek távollétében is csak «lehetőség szerint» foganatosítandó.

* Mindenben osztjuk a fenti kritikát, mert Baumgarten Izidor valóban megfeledezett arról a különbségről, amely közjogi és magánjogi végrendelkezések között fennáll. De a kritikus is. Szerk.

Nem oszthatjuk a kir. Kúriának fenti ítélet nem idézett részében foglalt azt az állásfoglalását, amely szerint ex post megállapítható, hogy a bizonyításfelvétel ismétlésére szükség nem volt. Mert hogyan dönthető el utólag pl. az, nem volt-e a tanúvallomásban olyan elszólás, amelyet a megkeresett bíróság észre sem vehetett, ennél fogva meg sem rögzíthetett, amely az ügyet közelebbről ismerő ügyvéd esetleg ügydöntő kérdésének lehetett volna kiindulópontja.

Nyilván tévesen hivatkozik a kir. Kúria a Pp. 270. §-ára is. A szabad mérlegelés csak a szabályszerűen felvett bizonyítékokra vonatkozik, nem pedig a Pp.-nek a bizonyítási eljárásra vonatkozó szabályaira. Szembeötlően helytelen a Pp. 386. §-ából vett joganalógia is, mert egy kivételes eljárásból, amelynek a Pp. 381. §-a értelmében a sürgősség törvényes előfeltétele, a rendes eljárás szabályaira joganalógiát vonni nem lehet. Sz. Zs.

— **«Betakarítás előtt»** (Az 1930 : XXII. tc. 35. §-ához). A jogeset a budapesti érték- és árutőzsde választott bíróságának 517/1934. számú ítélete folytán az alábbi.

Alkalmazandó törvény: 1930 : XXII. tc. 36., 35. és 39/2. §. Tényállás: egy vidéki gazda 1934. június 14-én kelt szerződéssel eladja vevő által képeben a termőföldön megtekintett bíborheremag termését egy budapesti nagyobb kereskedőnek. Vevő 1934. július 5-én jelenik meg átvételre. Eladó gazda részint, mert a cséplés eredményében csalódott, s kevesebb lett a termése az eladott mennyiségnél, részint, mert a törvény szerint joga van követelni az eladás óta beállott lényeges (q-kénti 36 P) áremelkedés alapján leendő elszámolást, a terményt csakis a termett mennyiségben és emelkedett áron hajlandó átadni, vevő ragaszkodik a szerződéses árhoz és mennyiséghez, fedezi magát és perli eladót a tőzsdén.

Nem érintjük azt a kérdést, vajjon a törvény egyoldalú rendelkezése indokolt-e? (Azóta 1934. június 24-én életbelépett 5600/1934. M. E. sz. rendelet már kiveszi a gabona- és tengeriféleségeken kívüli egyéb terményeket a privilegium alól.)

A tőzsdebírósnál eladó védekezése: a törvény 35. és 36. §-ának az a rendelkezése, mely szerint egyfelől a **«betakarítás előtt»**, másfelől **«július 1-e előtt»** eladott terményeknél sem a szerződéses mennyiség, sem ára nem kötelezi őt szerződésszerű szállításra, irányadó a még **«be nem takarított»** terményre.

A tőzsdebíróság marasztalja termelőt a tényleg termett mennyiség utáni árkülönbözetben. Indokolásának lényege: a törvény a gazdát a zölduzsorával szemben kívánja védeni. A learatott és a szántóföldön eladott, bár még be nem takarított terményre nézve nem illeti a gazdát a törvényes kedvezmény; a learatott termést betakarítotttnak veszi. Ez a megállapítás szembefordul a törvény világos szavaival és ténybeli tévedést tartalmaz. Minden magyar földmunkás tudja, hogy a learatott, de még be nem száradt és behordatlan termés **«betakarítatlan»**. **«Takarodás»** alatt a földmunkás és a gazdaközönség azt érti, mikor a megszáradt termést a képéből behordják a cséplőgép alá; mint a nép mondja, **«takarodik»**, letakarítja a tarlót.

Az ilyen tévedés ellen — mely köztudomású ténynek ellentmond — nincsen segítség (Ppé. 24. §, 1881 : LIX. tc. 96. §). Más választott bírósági ítélet ellen is alig (Pp. 781. §).

Csak a törvényhozás hozhatja helyre az ilyen ténybeli tévedést, ha továbbfejlesztve az 1930 : XXII. tc. 47. §-ban szabályozott felülvizsgálati jogorvoslatot, kimondaná, hogy jogorvoslatnak van helye akkor is, ha a választott bíróság tényeket a köztudomással ellentétben állapít meg.

Dr. Waldmann Lajos kaposvári ügyvéd.

— **Magyar jogi író külföldön.** Dr. Rác György tanulmányát közli a Bulletin de la Commission internationale pénale et pénitentiaire (III. köt. 3. f.). A magyar büntetőjognak és bünvádi eljárásnak áttekintését nyújtja a szerző, kiemelve a joganyagnak háború alatti és háború utáni változásait. Helyesen utal a dolgozat arra, hogy a magyar büntetőjog fejlődésében bár megőrizte az összhangot a többi kultúrállam vezérlő eszméivel, mégis hű maradt mindenkor a nemzeti jogfelfogás hagyományaihoz.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Az ügyvédek elszegényedését mindenki tudja, de nem méltányolják úgy sehol mint a Kovács Aladár cégnél, az ügyvédek népszerű írógépkarbantartójánál. Itt valóban mélyen átérzik az idők változását. Karbantartásért, javításért, írógépszalagokért minimális árat számítanak. Előzékeny-udvarias hang, pontosság és gyorsaság jellemzik a céget. Kovács Aladár címe továbbra is Budapest, VII., Kertész-u. 23. Tel.: 42-8-61. 655

«Tempo» iroda vezet: leirási, sokszorosítási, fordítási munkákban. Fotokopiaszolgálat egész nap. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 656

HIRDETÉSEK.

**Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett**

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.
legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61. 654

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV. Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Máday István egyet. m.-tanár: A válóper reformja. — Dr. Hevesi Illés ny. kir. törvényszéki bír., budapesti ügyvéd: A valorizáló klauzula, mint devalorizáló ok. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 31. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 7.

A válóper reformja.

A bátorságot, hogy ehhez a jogi kérdéshez hozzászóljak, nem az évtizedek folyamán kissé elhalványult jogi tudásomból,* hanem idegorvosi és gyermekvédelmi működésemből merítem. Nap-nap után kerülnek eléem olyan esetek, melyek a mai válóperes eljárás áldozatai. A Magyar Szülők Szövetsége javaslatomra 1934. januárban és februárban Rottenbiller Fülöp államtitkár elnöklése alatt háromnapos értekezletet rendezett a különváltan élő szülők gyermekeinek sorsáról, mely ankétnak anyagát a «Gyermekvédelem» ezévi 1—9. számában közöltük. Ebből az anyagból is kitűnnek a mai válóperes eljárás hiányai a gyermek szempontjából (lásd különösen Németh Péter, Csorna Kálmán, Szokola Leó, Gyulai Ernő, Márfoldy József cikkei, illetve hozzászólásait). Tudom, hogy az eljárás nemcsak egy szempontból szorul javításra. Mégis engedjessék meg nekem, hogy a válásnak csupán egyik általános elvi szempontját tegyem bírálat tárgyává.

Lélektani érzék nélkül megfogalmazott törvényeink megkövetelik, hogy a házaspár valóságos pert folytassanak egymás ellen: a felperes támad, az alperes védekezik. Így még akkor is harcra, gyűlölködésre ösztönzi a törvény a házaspárt, ha már békésen megegyeztek is egymással, hogy széjjelmennek. Teljesen elhibázott dolog, hogy az elválást peres úton kell keresztülvinni; sokkal helyesebb volna a szociális gondozás körébe eső közigazgatási eljárással elintézni a házassági bajokat. Talán a Németh Péter által tervezett «családi bíróság» tudná helyesen intézni ezeket az ügyeket, ugyanabban a szellemben, mint ma a fiatakorúak bírósága.

A mai válóper formája az, hogy a felperes házasságtöréssel és egyéb bűnökkel vádolja az alperest. A vádat persze bizonyítani kell, és hogy az elválás sikerüljön, a felek, mint általában a pereskedők, nem riadnak vissza hamis vádaktól, rágalmaktól sem. Tehát a törvény az, amely még jobban elmérgesíti a helyzetet. Szinte lehetetlen, hogy a gyermek ebbe a harcba bele ne vonassék. A törvény tehát a helyett, hogy a gyermeket megvédené, a gyermek kétségbeesését, önmagával való meghasonlását, erkölcsi romlását segíti elő.

A házassági törvényt tehát meg kell változtatni. Feltétlenül helyes az érvényben levő házassági törvénynek az a törekvése, hogy a házassági köteléket minden esetben fenntartani kívánja. Éppen a gyermekek érdeke követeli meg azt, hogy a szülők rendes, békés házaseletet éljenek, s még akkor is, ha egymástól elhidegültek, uralkodjanak magukon és a gyermekek kedvéért együtt maradjanak. Azonban egy bölcs bíró tapasztalatára és emberismeretére van itt szükség, nem pedig rideg paragrafusokban előírt, mes-

terkelt, sablonos békéltetési kísérletekre, melyek a kinos időszakot csak nyújtják s a helyzetet még jobban elrontják.

A házasságvédő intézménye mutatja meg a reform irányát: ha már mindenképp perelni kell, akkor ne az egyik házsfél perelje a másikat, hanem az, aki válni akar (esetleg mind a két házsfél is) pereljen a házasság ellen s a házasságot, mint alperest képviselje a házasságvédő. Amelyik fél ellenzi a válást, az természetesen a házasságvédő mellé szegődhetik. Igaz, hogy ebben az esetben is szemben fognak állni egymással a házaspár felek, de mégsem köztük fog a per folyni mint felperes és alperes közt, hanem a házasság fenntartását kívánó fél akkor is csupán a házasságvédőnek a tanúja lesz.

Ilyen eljárás mellett teljesen kiküszöbölhető az, hogy a házaspár felek, akik egykor szerették egymást és akiket még most is egybefűz számos anyagi és erkölcsi közös érdek, főként pedig a mindkettőjük által szeretett gyermek, mint ellenségek álljanak szemben egymással. Nem lesz szükség arra, hogy hűtlen elhagyást színleljenek, hogy egymásnak és a bíróságnak hazudjanak. Teljes őszinteséggel és gyűlölet nélkül beszélhetnek a bíró előtt, mert most már nem bűnök bizonyítása, hanem a házaselethez szükséges szeretet és egyetértés hiányának igazolása fogja képezni a házasság felbontásának alapját.

Hozzáteszem, hogy az új eljárással egyáltalán nem kívánnám a válások számát szaporítani. A házasságvédő szerepe volna a legfontosabb, s megfelelne az államügyész szerepének. A házasságvédő képviselné a közérdeket éppúgy, mint az ügyész a büntetőperben. Azonban a bírónak valamivel nagyobb szabadságot kellene élveznie, mint eddig. Két ember együttélésének lehetőségét nem lehet csupán jogszabályok alapján megítélni. Nem lehet két embert együttélésre kötelezni, ha az együttélésre irányuló lelki készség, mely a házasságot létrehozta, teljesen megszűnt. Hangsúlyozom, hogy az új eljárás nem azonos a közös egyetértéssel alapuló válással. Mert semmiképpen nem tartom elegendőnek azt, hogy a házaspár bejelentik, hogy megunták egymást és a házasság felbontását kérik. Éppen arra való a házasságvédő és a családi bíró is, hogy a feleket jobb belátásra bírja s őket ismét kibékítse. De ez a békítő eljárás pedagógiai, orvosi, lelkesítő és szociális tanácsadás formájában történjék (esetleg mindezen szakemberek bekapcsolásával), nem pedig perjogi formák között. Különösen fontosnak tartom minden házassági kérdésben a gyermekek felnevelésének érdekét. Hiszen a házasságnak ez adja meg a létjogosultságát. A Magyar Szülők Szövetségének ankétján Márfoldy József nyíregyházi árvaszéki ülnök javasolta, hogy különbséget kellene tenni a gyermektelen és a gyermekkel megáldott házasságok felbontása közt. Az elsőknél a válást még meg is lehetne könnyíteni, az utóbbiaknál azonban a válóper csak akkor indulhasson meg, mikor a házaspár a gyermekek elhelyezésére, ellátására, felnevelésére már előzőleg a bíróság vagy az árvaszék előtt egyességet kötöttek. Fenti javaslatomat tehát ezzel a Márfoldy-féle javaslattal szorosan egybekapcsolni kívánom.

Javaslatomnak paragrafusokba való foglalását jogászoknak engedem át. Céлом csak az volt, hogy mint orvos és gyermekbarát módot találjak embertársaim, legfőképp pedig a gyermekek szenvedéseinek enyhítésére.

Dr. Máday István.

* 1900-ban államtudományi doktorátust szereztem, 1908-ban jogtudományi államvizagát tettem.

A valorizáló klauzula, mint devalorizáló ok.

Amióta a pénz értékesíthetősége a megszokott lehetőségek közé tartozik, azóta a hitelező, különösen kölcsönszerződéseknél, követelését arannyal vagy valamely szilárdnak vélt külföldi valutával szokta viszonylatba hozni azért, hogy annak értékállandságát biztosítsa.

Ilyenkor a szerződést akként szövegezik, hogy az adós bizonyos mennyiségű finom aranyra vagy bizonyos összegű külföldi pénznemnek egyenértékét tartozik megfizetni.

Az ilyen klauzulákat rendszerint a hitelező köti ki abból a célból, hogy követelésének értékállandságát biztosítsa és az adós a klauzulában rendszerint csak aláveti magát a hitelező idevonatkozó törekvésének és akaratának.

Rendszerint az az eset, hogy az ilyen klauzula eléri célját, mert az arany vagy a valorizálás céljából kiválasztott külföldi pénznem értéke állandó marad vagy legalábbis oly állandó mint a belföldi pénz értéke. De van eset rá, hogy a klauzula visszajára fordul, mert éppen a valorizálás céljára kiválasztott külföldi valuta romlik le jobban mint a belföldi valuta.

Ilyen esetben a mai joggyakorlat szerint éppen a gondos hitelező, aki követelésének értékállandságát biztosítani akarta, jár rosszul, mert belföldi pénzben is kevesebbet kap, mint hogyha semmiféle valorizáló kikötést nem tett volna.

Hosszú éveken át a dollár ragyogott a valutáris égboltozaton, mint az értékállandság legfőbb álló csillaga, és így különösen nálunk az utolsó 5—10 évben a dollárban való fizetést kötötték ki vagy a dollárt tették meg számítási egységnek.

Ha például a magyar hitelező a belföldi adósnak kölcsön adott 600,000 pengőt, akkor az okiratot akként állította ki, hogy az adós felvette 104,000 dollárnak pengőegyenértékét és ugyanezt tartozik visszafizetni.

Most, mire a fizetésekre került a sor, az ilyen hosszabb lejáratú kölcsönöknél, a pengő leromlott egy keveset, viszont az értékállandság szimbóluma, a dollár, leromlott nagyon sokat, elvesztette értékének cca 50 %-át.

Mégpedig beállott ez az értékesíthetőség nem a dolgok természetes fejlődése útján, hanem a külföldi állam tudatos törvényhozási és kormányhatósági intézkedése folytán, amely magasabb célok elérése végett tudatosan csökkentette a dollár értékét.

Mármint a helyzet az, hogy példának okáért a 600,000 pengőből az adós házat építtetett, amely ma is megér 600,000 pengőt vagy talán 20 %-kal kevesebbet. Viszont jön a lejárat és az adós a szerződés szava szerint nem 600,000 pengőt tartozik visszafizetni, hanem a 104,000 dollárnak időközben törvényhozási úton lecsökkentett egyenértékét, vagyis circa 340,000—350,000 pengőt. Tegyük föl, hogy a hitelező esetleg elárverezteti az ingatlant és azért befolyik ma is 5—600,000 pengő, azonban a hitelező ennek dacára nem kapja meg eredeti követelését, bár arra fedezet van, hanem csak 340,000—350,000 pengőt kap, a többit az adós tartja meg.

(Mellesleg megjegyezve ez az eredmény a magyar jog szerint telekkönyvi ügyekben akkor is, ha a lejárat után az adós késedelme alatt romlik meg az idegen valuta átszámításánál a sorrendi tárgyalás napjának árfolyama döntő.)

És előáll ez az eredmény akkor, amidőn a kölcsön felvételekor szó sem volt arról, hogy a hitelezőnek tényleg lett volna dollárja vagy tényleg dollárokat váltott volna át, az adósnak sem volt esze ágában sem dollárt kapni vagy effektív dollárt fizetni. Mindkét fél szándéka a dollár fogalmának közbeiktatása által csak az volt, hogy a pengőkövetelésnek szilárdabb értékállandságot biztosítson. Az eredmény nem a híres *«vigilantibus iura»*, hanem *«vigilantibus detrimentum»*.

Nézetem szerint ebben a helyzetben igazságtalanul éri a hitelezőt az a joghátrány, hogy nem is a dollár természetes visszafejlődése, hanem egy idegen állam törvényhozási vagy kormányhatósági tudatos intézkedése folytán jóval kevesebb értéket kapjon vissza belföldi adósától, aki a megtartott értékkel gazdagodik.

Ilyképpen az a furcsa helyzet áll elő, hogy egy idegen állam törvényhozása vagy kormánya szabja meg azt, hogy példának okáért a magyar hitelező magyar adósától milyen összegben kapja meg követelését.

Ha mármint van egy extrém felfogása a régi pandektistáknak, amely szerint pénztartozások ipso facto magukban foglalják

a kötelezettséget arra nézve, hogy a fizetés az arany- vagy ezüst-értéknek megfelelően történjék, ha továbbá az újabb jogfejlesztési törekvések már rést törtek a stipulált külföldi valutában való fizetés elvén, p. o. az International Law Association 1927. évi bécsi konferenciáján azáltal, hogy kívánatosnak találták, hogy késedelem esetén a külföldi valuta késedelem alatti leromlása ne menjen a hitelező terhére, úgy felvetem a kérdést:

Nem volna-e igazságos, hogy olyan esetekben, amidőn belföldön kötött és belföldön teljesítendő ügyletről van szó, amikor továbbá úgy a hitelező, mint az adós is belföldi és kétségtelenül megállapítható az, hogy az idegen valuta csak a nagyobb értékállandság biztosítása céljából került bele az ügyletbe: viszont éppen az állandóságot ígérő valuta romlott nagyobb mértékben, mint a belföldi valuta, a hitelezőnek valorizálási kísérlete ne járjon azzal a hátránnyal, hogy a hitelező még kevesebbet kap, mint hogyha semmiféle valorizációt sem kötött volna ki, hanem mondassék ki az az elv, hogy a hitelező ilyen esetekben legalábbis azt a belföldi pénzértéket kapja meg, amelyet ő maga adott, illetve amely mir den valorizálási kikötés nélkül őt illetne.

Ez a rendezés kiküszöbölne a jog alapelveivel ellentétben álló azt az eredményt, hogy éppen a gondos hitelező járjon rosszabbul, mint a kevésbé gondos, kizárná azt, hogy külföldi államhatalmi intézkedések állapítsák meg a belföldiek közötti viszonyban az adós által szolgáltatandó összeget és diadalra juttatná azt az elvet, hogy a szerződések nem pusztán azok betűje, hanem azok szelleme szerint tartandók meg, még pedig olyan módon és értelemben, ahogy a szerződő felek közötti hűség és becsület (Treu und Glaube) és a méltányosság kívánja, mely nem engedi meg azt, hogy a hitelező kiaknázza a szerződés szavát annak szellemével ellentétben az adós kárára, de viszont azt sem engedi meg, hogy az adós tegye ugyanezt a hitelezővel szemben.

Dr. Hevesi Illés.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Egyetemlegesség.** Anyagi jogszabály, hogy akik közösen vállalnak egyetemleges kötelezettséget, kétség esetén, vagyis ha a felek kifejezett vagy a megállapodás körülményeiben felteendő akarata ellenkezésre nem irányul, egymás véttségéért és késedelméért felelősek. (Kúria 1934. márc. 6. P. IV. 1015/1933.)

2. **A kölcsönös kötelezettségek** megállapítására irányuló ügyleti nyilatkozatok kétségen kívül a feltételezettség viszonyában állanak ugyan egymással szemben abban az értelemben, hogy mindenik fél a másik fél ügyleti nyilatkozatára való tekintettel vállalta a saját kötelezettségét, ez azonban nem vonja maga után azt, hogy maga a jogügylet feltétel kitűzése mellett létesültnek tekintessék. A felek ugyanis az alperesek kötelezettségének kellő időben való teljesítésétől sem az ügylet hatályba léptét, sem annak felbomlását függővé nem tették, s a szerződés szerint a vállalt kötelezettség teljesítése mindkét ügyleti felet feltétel nélkül terheli. (Kúria 1934. márc. 20. P. VII. 5746/1933.)

3. **Érvénytelen szerződés.** Felek akarata a társulási szerződéssel a gyógyszerári jogosítvány részben való átengedésére is irányult, az ily jogosítvány magánjogi forgalom tárgya nem lehet, tehát annak hasznosítása céljából társasviszony sem létesíthető, ekként pedig az azt célzó szerződés érvénytelen. Az ügylet érvénytelenségének következményeként nem az érvénytelen szerződés szerint való végkiegyenlítésnek, hanem az általános magánjog szabályai szerint az előbbi állapotba való visszahelyezésnek van helye. Ilyképpen tehát minegyik fél visszaadni tartozik azt a vagyonerőértéket, amelyhez az érvénytelen szerződés alapján jutott. Ilyen vagyoni értéknek kell tekinteni azt a jövedelmet, illetve vagyoni értékű szolgáltatást is, amelyhez a felek a szerződés folytán jutottak. Téves tehát az az álláspont, mintha a felperes részéről az általa a gyógyszerártárból élvezett jövedelem s viszont az alperes részéről a felperes munkájának ellenértéke és a felperes által befektetett tőkének kamata nem lenne visszatérítendő, mert ezeknek a jövedelmeknek és díjazandó szolgáltatásoknak is az eredetileg érvénytelen szerződés volt az alapja. (Kúria 1934. ápr. 4. P. IV. 3555/1933.)

4. **Biztosítás.** A kir. Kúriának ismételt hozott ítéleteiben állandóan kifejezésre juttatott gyakorlata értelmében, olyan esetben, midőn a biztosított által külön-külön írásban nem kötelezett

folytatólagos biztosítási díjnak vagy díjrészletnek elmulasztásáról van szó, az 1927. X. tc. 5. §-ának megfelelő felhívásnak a biztosítotthoz való intézése nem szükséges. (Kúria 1934. márc. 14. P. VII. 6444/1933. v. ö. Hj. Dt. 26., 47.)

5. Tisztességtelen verseny. Kereskedőnek kereskedői minőségének elhallgatásával történt eladási hirdetése megtévesztő, mert azt a vevőközönség szokásszerűen úgy értelmezheti, hogy az ekként hirdetett eladás nem üzleti haszonszerzésre irányul, hanem az eladó magánszemély és az eladásnak alkalmi oka lévén, különösen előnyös áron vásárolhat. A hirdetés a Tvt. 2. §-ába ütközik tehát, mert áruja forgalomba hozatalánál a kelendőség fokozására alkalmas, az eladás alkalmi okára és céljára vonatkozó olyan valótlan adatot híresztelt, amely a vevőközönségben alkalmas azt a téves hitet kelteni, hogy reá nézve kedvező vásárlási lehetőség felhasználásával szükségletét ezúttal a kereskedelmi üzletben szokásos áraknál olcsóbban elégítheti ki. (Kúria 1934. febr. 28. P. IV. 5619/1933. Ugyanígy: Hj. Dt. 26., 45.)

6. Tisztességtelen verseny. Az üzlettulajdonos azon az alapon, hogy az alkalmazottait a Tvt. rendelkezéseire kioktatta, a törvényellenes cselekményeket, különösen pedig azt, hogy a «Sídol»-t kérő vevőknek megfelelő felvilágosítás nélkül más árut szolgáltatassanak ki, eltiltotta s az alkalmazottak eljárását ellenőrizte, az abban hagyási köteleesség tekintetében őt terhelő felelősség alól nem mentesülhet. (Kúria 1934. febr. 28. P. IV. 5672/1934. V. ö. Jogt. Közl. 1934. 74. Törvk. Szemle. III.)

7. A szolgálati illetmény, amelyet bármely elnevezéssel éveken át rendszeresen kapott az alkalmazott, javadalmának a kiegészítő részévé válik, s mint az illetmény szerves része a felmondási járandóságok és végkielégítés kiszámításánál a bírói gyakorlat szerint számításba veendő. (Kúria 1934. febr. 22. P. II. 3720/1933.)

8. Költözködési költség. Nincsen olyan jogszabály, amely a munkaadót az alkalmazottja részére a munkahelyről való elköltözködése költségeinek a megfizetésére kötelezné. (Kúria 1934. márc. 16. P. II. 3707/1932.)

9. A végellátásra igénytadó szolgálatképtelenségnek a szolgálatból való kilépés idejében kell fennforognia, azt ugyanakkor a kilépés okául érvényesíteni is kell. (Kúria 1934. márc. 1. P. II. 4516/1932.)

H. D.

* * *

1. Az «örökös» fogalmához. Örökösök alatt — akár ennek a kifejezésnek a jogi műnyelvben használatos értelme, akár a közönséges szóhasználat vétetik irányadóul — helyesen csak azokat lehet érteni, akik az örökhagyó vagyonának az állagát öröklik, ellenben a felperes, akinek részére a végrendelet csak haszonélvezeti jogot biztosított, nem esik ez alá a megjelölés alá. Ebből következik, hogy az örökhagyó által kifejezésre juttatott az a kívánság, hogy örökösei a földbirtokot együttesen birtokolják és használják, még ha annak az örökösökkel szemben kötelező ereje van is, a felperest, aki az örökösök közé nem tartozik, nem kötelezi. (Kúria P. I. 4309/1933.)

2. Gabonajegy. Az 1930. XXII. tc. életbeléptetése és végrehajtása tárgyában kiadott 3300/1930. M. E. számú rendelet 126. §-ának, valamint a 3500/1932. M. E. számú rendelet 155. §-ának és a 6200/1933. M. E. számú rendelet 162. §-ának azonos rendelkezései értelmében azokban a jogviszonyokban, amelyekben a szolgáltatás búzának tőzsdei vagy piaci árában van meghatározva, a szolgáltatandó pénzösszeg mennyiségének megállapítását a gabonajegyről szóló jogszabályok életbeléptetése semmi vonatkozásban nem érinti. A szolgáltatandó pénzösszeg megállapításában tehát a gabonajegy értékét a szolgáltatáshoz sem hozzáadni, sem abból levonni nem lehet. Ebből a törvényes rendelkezésből, valamint általában a gabonajegy-rendszer szabályozásának céljából és a szabályozás módjából nyilván következik, hogy a gabonajegy (boletta) általánosságban a termelőt illeti, ellenben sem a búza-hitelezőnek, sem annak, akinek a búza nem természetben jár, hanem szerződés szerint csak mint értékmérő szerepel, nem lehet igénye arra, hogy a búza értékén (piaci árán) felül még a gabonajegy értékét is maga hasznára fordíthassa. (Kúria P. VI. 6498/1933.)

3. Házastársi köteleességet sértő magatartás. Minden ruhadarab viselésének meg van az ideje és helye. A fürdőruha a strandon helyén való viselet, de a legegyszerűbb jónevelésű ember jó ízlését sérti és a nő tisztességtelenséget tesz kiésszé, ha fürdőruha próbálása alkalmával egy nő férfi ismerőst fogadja otthon a nélkül,

hogy kéznél levő bármely más háziruhát öltene magára. Az ismerős nő iránt némi tisztelettel viselkedő férfi nem léphet be egy lakásba a ruhapróbára utaló tiltakozás ellenére azzal, hogy a nőt látta már a strandon fürdőruhában. A külsőségeket utánzó, de a külsőségekkel összhangban viselkedni nem tudó nők erkölcsi érzésének a fogyatékoságára vall az, ha az ily tolaikodó egyént hasonló helyzetben ki nem utasítják, mihez képest szándékos magatartásuk további következményeit is viselni kötelesek. (Kúria P. III. 5118/1933.)

4. Bontóok megbocsátása. Az nyilvánvaló, hogy a távoznai készülő feleség marasztalása nem lehet megbocsátása a később megtörtént távozásnak s ekként a házassági életközösség megszüntetésének, tehát a fellebbezési bíróság idevonatkozó indokolása téves. A házassági életközösséget megszakítani akaró házastárs komoly és őszinte marasztalása csak a megelőző magatartás szempontjából lehet megbocsátás vagy a feldűlttség szempontjából figyelembe jöhető körülmény, de nem jelentheti a házassági életközösség tényleges megszüntetésének megbocsátását. (Kúria P. III. 6430/1933.)

5. Fideicommissum inter vivos. Az örökbecfogadó anyja az osztályegységben a megváltott ingatlanra kikötötte a megajándékozottak részére kölcsönösen a szerződésben «utóöröklési jog»-nak nevezett jogot. Ez a jog azonban helyesen nem minősíthető utóöröklési jognak, hanem szerződéssel megállapított tulajdonjogi korlátozást jelent, ami a megállapodás értelmében arra terjed, hogy bármelyik megajándékozottnak természetes és törvényes leszármazók hátrahagyása nélkül bekövetkező halála esetében a tulajdonjog a többi megajándékozottra, ezeknek előbb bekövetkező halála esetében pedig törvényes leszármazottjaikra fejenként, illetve törzsenként egyenlő arányban átszáll. (Kúria P. I. 5647/1933.)

6. Erkölcsi kártérítés. Még ha megállapítható lett volna is az, hogy alperes a felperessel már a szolgálati viszony tartama alatt nemileg érintkezett, a felperes erkölcsi kártérítést akkor sem igényelhetne, mert azzal, hogy az alperessel a viszonyt a szolgálat megszűnése után tovább folytatta, az erkölcsi kártérítéshez való jogát elvesztette. Nem hivatkozhatik e részben a felperes sikeresen arra, hogy az alperes házassági ígérete folytán magát az alperes mennyasszonyának tekintette, mert a nem vitás tényállás szerint a felperes tudta azt, hogy az alperes törvényes házasságban él, ennél fogva az alperes részéről tett ígéretet komoly házassági ígéretnek nem is tekinthette. De helyes a fellebbezési bíróságnak az a jogi álláspontja is, hogy a nőnek az a magatartása, amely szerint törvényes házasságban élő férfival, ennek tudatában nemi viszonyt folytat, a jóerkölcsökbe ütközik, következésképp az ily nő tisztességesnek nem tekinthető. Felperes tehát mint ilyen, erkölcsi kártérítést ez okból sem igényelhet. (Kúria P. III. 3648/1933.)

7. Hitbizományi zárlat. A hitbizományi bíróság az általa elrendelt zárlatra vonatkozó zárgondnoki számadások tárgyában a peres eljárás szabályainak megfelelő eljárás lefolytatása mellett érdemlegesen határoz, határozatának tehát a perenkívüli eljárásban hozott határozat rendes joghatályán túlmenő hatálya van. Az alsóbbfokú bíróságok ennek következtében helyesen jártak el, amikor a zárgondnoki számadásokra beadott észrevételek felett ítélettel és nem végzéssel határoztak. (Kúria P. I. 5704/1932.)

8. Munkaadó óvintézkedései. Olyan védőszerkezet nincsen, amely a kukoricaszártépő gép etetőjének akármilyen gondatlan magatartása mellett is lehetetlenné teszi a baleset bekövetkezését. Ahhoz ugyanis, hogy a gép által feldolgozzandó terményt a dobhoz hozzá lehessen juttatni, mulhatatlanul szükséges a dob-szekerény felnyitása, ez pedig szükségképpen lehetővé teszi az oda kézzel való benyúlást is. A védőszerkezet tehát megfelel a rendeltetésének akkor, ha a gép mellett dolgozó munkást abba a helyzetbe hozza, hogy a tőle, saját testi épségének megóvása érdekében is megkövetelhető közönséges gondosság kifejtése mellett a balesetet elkerülheti. Áll ez különösen arra az esetre, ha a munkás az ilyen munka végzésében már kellő jártasságra tett szert. (Kúria P. I. 6074/1933.)

9. Dalmú hangszerelése. Amikor a felperes egy már kész dalmú hangszerelését díjazás ellenében elvállalta, akkor ezzel díjazottnak kell tekinteni külön kikötés hiányában a hangszereléssel összefüggő és annak folyamanyaként jelentkező egyes összekötő ütemek belekomponálását is. S nyilvánvaló, hogy ha valaki egy kész dalmú partitúrájának hangszerelését elvállalja s abba helyenként néhány összekötő ütemet illeszt be, azt ellenkező megállapo-

dás hiányában még nem lehet társszerzőnek tekinteni, az nem kívánhatja nevének a művön való feltüntetését s nem érvényesíthet ezekre az ütemekre szerzői jogokat sem. (Kúria P. I. 3538/1933.)

10. **Restitutio in integrum.** A szerződő felek előző állapotának visszaállítása, amelynek keretébe a birtok visszabocsátása is tartozik, az anyagi jog szerint csak egyidejűleg történhetik, így az adott esetben a fellebbezési bíróság nem sértett jogszabályt azzal, hogy az előző állapot visszaállítására vonatkozó intézkedéseket mellőzte, mert az alperesre fentálló moratórium az egyidejű visszaállítást nyilván gátolta. (Kúria P. V. 3911/1933.) M. D.

Szemle.

— **Az igazságügyi vezető állásokban** bekövetkezett változások alkalmával a napi és szaksajtó a magyar nyelvben rendelkezésre álló összes superlativusokat és epitheton ornans-okat, úgy a nyugalombavonuló, mint az újonnan kinevezett dignitáriusok jellemzésére kimerítette. Ezt nem tartjuk szerencsésnek sem az igazságszolgáltatás, sem a felmagasztaltak szemszögéből ítélve. A sajtó hivatása, hogy intézményeket és embereket higgadtan, tárgyilagos megítélésben részesítsen, mert a személyi közlemény nem arra való, hogy abból a kinevezett a cikkírónak lojalitását, hanem arra, hogy az olvasó a kinevezés értékét ismerje meg. De kevés örömet lehet a feldicsért kiválóságoknak is, ha azt észlelik, hogy a magasztalás a rangfokozat meghatározott létrafokán felülállóknak minden személyválogatás nélkül kijár. Azok, akik a ma rendelkezésre álló, a jó átlagon ritkán felülemelkedő jogászai kiválóságok jellemzésére a magasztaló szókinccs superlativusait oly pazarul használják el, vajjon miként jellemzőnek a magyar jog nagymestereit: a Szilágyi Dezsőket, Plósz Sándorokat, Oberschall Adolfokat, Vavrik Bélákat, Csemegi Károlyokat, Vargha Ferenceket, Baumgarten Izidorokat, akikből a háborút követő tizenöt sovány esztendőnek, sajnos, nem sok jutott? Nagyon jól tudjuk, hogy a kritika nem mindig népszerű, de a sajtókritika *raison d'être*-je, hogy a tájékoztatlanokat tájékoztassa, hogy értékitételeiben igyekezzen mértéket tartani, még akkor is, ha igazi értékekről van szó. E hosszú bevezetés után csak néhány szóval méltatjuk a most kinevezetteket, akik a jogásközönség előtt amúgy sem ismeretlenek. *Ospald István*, mint másodelnök, a neki idegen szakban becsülettel megállta helyét s nem kétséges, hogy a Kúria elnöki székében, sajátképpen studiumának szolgálatában, méltó utóda lesz Juhász Andornak. *Tőrek Gyéza*, mint kiváló legista, mint a büntetőjognak éleselméjű művelője, bizonyára hivatott a kriminális judikatura irányítására s feltehető, hogy új állásának magasztalán, az életnek zajától távol, túlszinezett temperamentuma is lehiggad. Egyik sem szorult rá, hogy az ilyen alkalmakkor szokásos szóvirágokkal disztítsék: aki az üzlet folytatásához szükséges tőkével rendelkezik, annak nincs szüksége előlegezett hitelre.

— **A váltótelepítési jog, különös tekintettel a genfi nemzetközi egyezményre.** Írta: *Fülei Szántó Endre* miniszteri osztálytanácsos. A Franklin-Társulat kiadásában megjelent 214 oldalas munka jogirodalmunk azon ritka termékei közé tartozik, amelyek egy részletkérdést — bár el kell ismernünk igen fontos részletkérdést — ismertetnek. A szerző talán érezte, hogy bíróságaink joggyakorlatában a váltó fogalma és a gazdasági életnek a váltóhoz fűződő érdekei mindinkább halványulnak és az a klasszikus váltójogi felfogás, amely a kir. Kúria 313. sz. elvi jelentőségű határozatából kicsillog, kezd mindinkább veszendőbe menni, a váltó formalisztikus és mindenestre kötelező volta a bírósági és különösen alsóbírósági joggyakorlatban szinte elsikkad és igen gyakoriak váltóperekben

azok az ítéletek, amelyeket a vérbeli váltójogász csak fejcsóválva olvashat.

Szerző a váltótelepítési joggal foglalkozik. Ismerteti a telepítési jog történetét, ami tulajdonképpen a váltó jogtörténete is és a váltó keletkezésére nézve a Martens-elmélet hívének vallja magát. A hazai jogfejlődés rövid ismertetése után a telepítés, illetőleg a telepített váltó alapvető fogalmait taglalja igen kimerítően, kitűnő jogdogmatikai érzékkel. A IV. fejezet a telepített váltóra vonatkozó hazai és külföldi törvényhozást és joggyakorlatot taglalja. A váltótelepítés közgazdasági jelentőségének és az utólagos telepítésnek jogi fejtegetése után szerző áttér a váltójog egységesítésére vonatkozó törekvésre és így különösen a hágai és genfi nemzetközi egyezmények, valamint a Népszövetségnek a váltójog egységesítése terén végzett munkának ismertetésére. A könyvet haszonnal forgathatja minden gyakorlati jogász. L. T.

— **A végrehajtás megszüntetése iránti per.** Írta: *dr. Sárffy Andor* kir. ítélőtáblai bír. A 180 oldalra terjedő könyv első része tárgyat a per jog és végrehajtási jog alaptanainak tükrében tárgyalja. Közvetlenül gyakorlati irányú a második rész, mely a végrehajtás megszüntetési pert más, szomszédos perekkel és nem peres eljárásoktól határolja el. És még inkább a harmadik rész, mely a végrehajtás megszüntetési per körében felmerülő minden részletkérdést beható tárgyalás alá vesz, mindenütt a bírói gyakorlat beható ismertetésével és helyenként kritikájával. Megemlítést érdemel, hogy nemcsak azokat a bírói határozatokat használja fel, amelyek éppen végrehajtás megszüntetési perekben keletkeztek, hanem azokat is, amelyek más perben keletkeztek ugyan, de a bennük eldöntött elvi kérdés a végrehajtás megszüntetési per körében is aktualitással bír. A könyvet Gergely R. könyvkereskedése adta ki és ára öt pengő.

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

**Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: Miért nem kodifikál Anglia? (III.) — Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd: A részvényes indítványozási joga. — Dr. Fái Sándor budapesti ügyvéd: A fővárosi lakbér szabályzat Tervezetének a bel- és igazságügyminiszterek által elrendelt módosításairól. — Jogirodalom. Dr. Lőw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök: Hites könyvvizsgálók. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 32. sz. — Perjogi Döntvénytár. XIX. 6.

Miért nem kodifikál Anglia?*

(A bíráskodás függetlenségének kérdéséhez.)

Anglia jogállományát kiegészíti a parlamenti törvény, az *Act of Parliament*, az ú. n. *statute*, statutum. Ugyanis a modern átalakulás, a gazdasági élet fejlődése és a szociális szükségletek kielégítése szükségessé tették a sűrűbb parlamenti törvényhozást. Ezek a parlamenti törvények, statutumok azonban nem kodifikált törvények, hanem csak bizonyos kérdéseket szabályoznak, alkalmazásukkor nem kell a bírónak magyarázni azokat, mert a statutum nem akar mást mondani, mint amit a betűje mond. E parlamenti törvények nem tartalmazznak általános kifejezéseket vagy elveket, hanem csak részletes rendelkezéseket; többnyire a gazdasági vagy a szociális élet bizonyos területére vonatkoznak, úgyszólván szak-törvények, melyek nem minden polgárt érintenek, hanem csak bizonyos foglalkozású vagy tevékenységet folytató polgárokat. Van azonban a parlamenti törvényeknek egy másik csoportja is, melyben a statutumbeli rendelkezés vagy pótolja a *common law*-nak a változott viszonyoknál fogva előállott hézagait vagy kiegészíti, novelláris intézkedésnek lehet tekinteni. A parlament által hozott törvényekből megállapítható, hogy Angliában a *kodifikáció principiuma* helyett az *amendment principiuma*, a javítás vagy kiegészítés elve uralkodik. A javítás vagy kiegészítés azonban mindig a *common law* szellemében és elvei alapján történik, a *common law* hatalmas épületét javítják, kiegészítik, tatarozzák, de nem rombolják le.

Amidőn azonban az angol parlament jogalkotó törvényt hoz, vagyis a *common law*-t kiegészíti, pótolja vagy javítja, ez sohasem *egyéni elgondolás* eredménye, hanem a *közvéleménynek*, a *közóhajnak* honorálása. Ez pedig nem frázis! A közóhaj nemcsak az általános képviselő választáson nyilvánul meg, hanem az angol szabadság számos más útjain, gyűléseken, a tárgyalóteremben, írásban és szóban, nem egyszer a legkíméletlenebb kritikákban. Az angol kormányok pedig a közvélemény, a közóhaj iránt nagyon érzékenyek és a közvélemény már kormányt távozásra is bírt. Ez a javítás vagy kiegészítés azonban mindig a *common law* szelleme és elvei alapján történik, mint azt a következő példa mutatja. A vádlott a bünvádi eljárás egyetlenegy stádiumában sem hallgatható ki és arra semmiféle módon nem kényszeríthető a *common law* azon elvénél fogva, hogy *nemo tenetur seipsum prodere*. Evvel a *common law* a vádlottat védeni akarta azonképpen, hogy ellene kell bizonyítani, de nem vele saját maga ellen. A parlament két törvénnyel, az *Evidence Act 1877.* és a *Criminal Evidence Act 1898.* oly irányban javította a *common law* hivatkozott rendelkezését, hogy a vádlott kihallgatható, ha ő maga kívánja és kihallgatása során szinte megszűnik vádlott jellege, elhagyja a *dock*-ot (a vádlottak padját), a tanuk padjára ül, tanu lesz saját ügyében, kereszkérdés alá vonják és vallomására esküt kell tennie, ha pedig

hamisan vall, hamis esküért felelősségre vonatik. E rendelkezéssel még jobban óhajtották a *common law* által a vádlott részére nyújtott védelmet biztosítani, mert hiszen sok esetben az lehet a helyzet, hogyha szóhoz jut a vádlott, ez jobban mozdítja elő a védekezését, azt azonban egyedül ő dönti el, hogy jobb-e reá nézve, ha kereszkérdés alá vonatik vagy sem; nehogy pedig a vádló a vád érdekében és a vádlott terhére magyarázza a vádlott ama magatartását, hogy nem jelentkezett kihallgatásra, a fenti *Criminal Act 1898.* egyenesen megtiltja a vádlónak, hogy a vádlottnak ama magatartását, hogy nem jelentkezett tanuként, vádbeszédében az esküdtek előtt bármiféle kommentárral kísérhesse. Ez a kiegészítés, illetőleg javítás egyenesen a *common law* szellemében és elvei alapján történt. Ha pedig egy egyéni elgondolás túlbuzgóságában olyan javaslattal mert volna az angol parlament elé lépni, hogy a vádlott a rendőri kihallgatástól a vizsgálóbírói kihallgatáson keresztül a főtárgyaláson olyan faggatásnak és inquisitiónak vetessék alá, mint az a kontinensen szokásos, azt már a második olvasásnál egyhangúlag elvetette volna. Ha pedig az a szörnyűség megtörtént volna és a többség a javaslatot megszavazza, nem lett volna bíró Angliában, aki a vádlottnak az előzetes eljárásban akarata ellenére tett vallomását figyelembe vette volna és a főtárgyaláson faggatás alá vonta volna.

Az angol bírák közül néhányan nem helyeselték a fenti két parlamenti törvényt, amelyekhez pro és kontra sok helyt álló érvt fel lehet hozni és bizony akadt bíró, aki a vádlott ama magatartását, hogy nem jelentkezett ügyében tanunak, az esküdtekhez intézett beszédében kommentálta. E tekintetben fel kell hozni egy példát, mely úgy az angol bíró mivoltát, mint az angol igazságszolgáltatást jellemzi. 1926. évben Kent grófság assizei előtt tárgyalatott *Alfonso Francis Smith* kapitány gyilkossági pere. A vád az volt, hogy a vádlott feleségének a barátját agyonlőtte. Az esetben csak hárman voltak jelen, a gyilkossággal vádolt férj, a felesége és a barát, akit a férj megölt. A védelem azon épült fel, hogy a vádlottnak heves összeszólalkozása volt felesége barátjával, mely dulakodássá fajult, e közben véletlenül sült el a zsebében levő revolver és megölte felesége barátját. A vád is, a védelem is csak indiciumokkal tudott bizonyítani, illetőleg bizonyíthatott, mert tanu nem volt. A bíró összegező beszédéből nyilvánvaló volt, hogy ő meg volt győződve arról, hogy a vádlott előre megfontolt szándékkal ölte meg felesége barátját és ő gyilkosságban mondotta volna ki bűnösnek. Ezen meggyőződésének az esküdtekhez intézett beszédében a következőképpen adott kifejezést. Utalva arra, hogy a vád éppúgy, mint a védelem csak indiciumokkal támasztotta alá álláspontját, de határozottan bizonyítani vagy ellenbizonyítani nem tudott, figyelmeztette az esküdteket arra, hogy a tragédiának csak egy tanuja volt és ez a feleség, ha most már igaz volna, amivel a vádlott védekezik, akkor feleségét bizonyára tanuként hívta volna fel, viszont a vádnak a *common law* alapján nem állott módjában a vádlott feleségét tanuként felhívni, de maga a vádlott is jelentkezhetett volna ügyében tanunak, amit nem tett meg és a vádnak a *common law* értelmében szintén nem állott módjában őt tanuként felhívni. Ennélfogva a bíró ezen körülményeket különös figyelmébe ajánlotta az esküdteknek és felhívta, hogy vonják le ebből a következtetést. A bíró tehát nem vette figyelembe a fenti törvények rendelkezését, ámbár a fenti törvények csak a vádlónak tiltják meg a vádlott ebbeli magatartásának kommentálását, mert a bírónak illet megtiltani nem lehet. Az esküdtek

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd 31. és 32. számban.

nem bűnösnek mondták ki a vádlottat, egyidejűleg azonban rögtön új vádat emeltek a vádlott ellen, hogy t. i. ő egy revolvert hordott magánál azon célból, hogy evvel a saját vagy más életét kioltsa. Angliában, ha valaki ily célból visel lőfegyvert, 20 évig terjedhető fogsággal büntethető. Ez eset érdekes példája annak is, hogy mily önálló és független az angol jury. A vádlott védője tanácsára ebbeli bűnösségét elismerte, minélfogva a további eljárás és vádhatározat hozatala szüksége fel nem merült. Az esküdtek ezen beismerés alapján vádlottat bűnösnek mondták ki és a bíró ezen bűncselekményért 12 hónapi fogságra ítélte *in the second division*, ami körülbelül a mi államfogházunknak felel meg. Ha most meggondoljuk azt, hogy a bíró meg volt győződve, miszerint a vádlott előre megfontolt szándékkal ölte meg felesége barátját és ezért képes lett volna halálra ítélni, másrészt az esküdtek oly bűncselekményben mondták ki bűnösnek, melyért 20 évi fogságra ítéltette volna és mégis csak 12 hónapi fogságra ítélte s még hozzá *in the second division*, látjuk, minő heroikus önfegyelmezettséggel iparkodik az angol bíró egyéni véleményét elnyomni és az esküdtek verdiktjét és az abban nyilvánuló akaratot honcolni, mert az esküdtek nem igen voltak avval tisztában, hogy arra a bűncselekményre, amelyben bűnösnek mondták ki, oly súlyos büntetés szabható ki, a bíró pedig nagyon jól tudta, hogy az esküdtek nem akarták a vádlottat súlyosan elítélni, büntetés nélkül azonban mégsem akarták elengedni.

E példából látjuk az angol bíró viszonyát a parlamenti törvényhez, valamint a bírói hatalom ellensúlyozását az esküdtek által, mely módon mégis egy igazságos ítélet jön létre, mert az angol felfogás szerinti: *popular and not official opinion is an essential element in criminal procedure.*¹²

III.

Amikor pedig ezen vázlatos ismertetéstől is látjuk az angol bíró óriási hatalmát, aki ítélezése során új jogszabályt alkothat, akit a parlamenti törvény nem oly mérvben köt meg, mint a kontinentális bírót és aki szinte szuverén hatalommal gyakorolja a bírói hatalmat, önkéntelenül felvetődik az a kérdés, hogy mi védi az angol népet a netáni bírói önkény ellen, miféle alkotmánybiztosíték létezik a par excellence alkotmányos Angliában, mely nem ismeri bármely államhatalomnak ellensúlyozását és ellenőrzését nélkül való gyakorlását.

E tekintetben az alkotmánybiztosítékot és az önkény elleni védelmet több tényező együttműködésében találjuk meg.

Elsősorban az angol bíró személyében. Angliában a bíró nem hivatalnok, nem köztisztviselő (*public servant*), hanem méltóság. A bírói méltóság nem kereseti pálya, az angol ifjú nem határozhatja el, hogy a bírói pályára fog menni. Bíróvá csak barrister nevezhető ki: a barristerek közül a legkiválóbbak kerülnek e méltóságba, és pedig csak hosszú ügyvédi működés után, már élemedett, sokszor öreg korban, amely hosszú ügyvédi működés ideje alatt tanujelét adták mindama kellékeknek és erényeknek, melyek a bírói méltóság felelősségteljes és a polgárok szabadságát és egyéb szellemi s anyagi javait oly mélyen érintő feladatainak elvégzésére szükségesek s mely kellékek és erények a köztudatban, különösen a jogászai közvéleményben általánosan elismertek. Már az a körülmény, hogy az angol bíró hosszú ügyvédi működés után kerül a bírói székbe, kizárja az angol bírónál a bürokratikus szellemet, a hivatali önérzetet vagy gögöt és a hatalom előtt való deferálást és a hosszú ügyvédi működés alatt kifejlődött függetlenségi és alkotmányos érzést magával viszi a bírói székbe.

Az angol bíró legmagasabb fokon állva minden illetéktelen befolyástól mentes, mindenki szemében minden gyanun felül áll és hozzászózott — épp hosszú ügyvédi működése folytán — a legkényesebb és legnehezebb feladatokat megoldani; beidegződött alkotmányos és demokratikus felfogása, élemedett kora, nagy tapasztalata, higgadtsága, széles tudása és sokszor megindító humanizmusa már magában biztosíték, hogy óriási hatalmát nagy erkölcsi felelőssége tudatában fogja gyakorolni.

Ez a személyi garancia és a legszigorúbb, tapasztalatokon alapuló szelekció azonban még nem elegendő biztosíték. Minden államhatalom és így a bírói hatalom is csak akkor gyakoroltatik alkotmányosan, hogyha ellensúlyozásban részesül; az ellensúlyozatlan bírói hatalom gyakorlása nem bírói függetlenség, hanem *bírói*

abszolutizmus. Az angol bíró hatalmát ellensúlyozza az angol «bar», az angol ügyvédség a maga nagy tudásával és nálunk elképzelhetetlen nagy tekintélyével és *törvénykezési súlyával*.

Az angol bíró a «bar» tagjai sorából kerülén ki, a «bar» tagjait tovább is kartársainak tekinti, a mi annál természetesebb, mert bíróvá történt kinevezése után is tovább is annak az «Inn»-nek tagja marad, melynek korábban mint barrister tagja volt. Miután Angliában csak barristertől lehet bíró, az angol bíró lelkületétől távol van az ügyvéddel szemben a bürokratikus önérzet vagy fölényesség, egész bírói lelki beállítottsága azon a munkakapcsolaton alapszik, hogy az ügyvéd az igazságszolgáltatás egyik tényezője és hogy az ő szabad tevékenysége nélkül valódi igazságszolgáltatás nem is képzelhető. Ennélfogva Angliában elképzelhetetlen, hogy a tárgyaló bíró vagy elnöklő bíró az ügyvédet működése közben akadályozza, vele fölényeskedjen, kioktassa, szólásszabadságában korlátozza vagy megrendszabályozza. Az angol bírói eljárás szerint az angol bíró nem nyomoz és nem vezeti a tárgyalást, hanem a felek, illetőleg a barristerek tárgyalnak és vezetik a tárgyalást, a bíró csak arra figyel, hogy a *rule* (perrend) betartassék és *rule*-ellenes bizonyítás fel ne vétessék. Ebben van a bírói önkény és a bírói abszolutizmus ellen a leghatásosabb garancia és a bírói hatalom ellensúlyozása. Miután pedig Angliában államügyészség nincs, hanem az ú. n. közvádat is barrister képviseli, a bűnperben is teljes ügyfélegyenlőség van, a bíró pedig éppezért, mert nem tárgyal, nem vezeti a tárgyalást és nem nyomoz, nem is kedvezhet a vádnak. A vád és védelem barristerei, teljesen egyenjogúak lévén, szintén egymást ellensúlyozzák és csak ha a *rule* tekintetében támadna vita, dönt e vitában a bíró. Az azonban például ki van zárva, hogy a bíró — miután a barristerek a keresztkérdezés útján veszik fel a bizonyítást, — kijelenthetné, hogy ilyen vagy olyan kérdés nem tartozik az ügyhöz, vagy hogy felesleges. A bíró csak akkor akadályozhatja meg a kérdés feltevését, ha az alakilag a *rule*-ba ütközik; például a tanu nem hallgatható ki arra nézve, amit másoktól hallott. A bírói hatalom gyakorlásának ez az ellensúlyozása úgy a bűnperben, mint a polgári perben forog fenn. A bíró a barristerek jogi fejtegetéseit sokszor órákon keresztül nemcsak figyelemmel hallgatja, hanem azokat éppoly fontosaknak tartja, mint akármilyen kommentárt és nem egyszer ezen fejtegetésből meríti a döntést. A tárgyalásokon jelen van a *bar* és fontos jogi kérdések eldöntésénél több bíró jön a terembe és foglal helyet a bírói emelvényen és a barristerekkel való ezen együttműködéssel keletkezik az a döntés, mely esetleg egy jogszabályalkotást foglal magában, ami *judge-made law* és így a *common law* egy kiegészítő része.

A bíróság és a *bar* tagjai közt az érintkezés a legudvariasabb és előkelő nemcsak a magánérintkezésben, hanem a hivatalos eljárásban is. A bíró, midőn a terembe lép, egy könnyű fejhajtással üdvözlöli a rendesen akkor már jelenlevő *bar*-t, melyet az hasonló udvariassággal viszonz. Ott van a teremben az egyik oldalon a bíró vagy bírói tanács, a másik oldalon a *bar*, mindegyik a maga feladata körében az angol bírói hatalom letéteményese, egymást ellenőrizve és egyensúlyozva gyakorolják azt a felelmetes hatalmat, hogy egy emberileg lehetséges igazságos döntés keletkezzék. Mind-egyik ideálisan független. Bírónak vagy barristereknek lenni Angliában előkelőséget jelent, az utóbbi nem egyszer hírnevet, vagyont és jövőbeni magas állami funkcionáriusi vagy bírói pozíciót. Ilyen lelki beállítottságban teljesítik oly annyira felelősségteljes hivatásukat.

Harmadsorban a bírói abszolutizmus elleni fontos garanciális tényező: az *esküdtek*. Az angol esküdt teljesen önállóan gondolkodik, óriási felelősségének teljes tudatában van s bár erkölcsi kötelességének tartja a bíró útmutatását mérlegelés és megfontolás tárgyává tenni, mindazonáltal ettől teljesen függetlenül íté. Igaz, hogy az esküdt a *judge-made law* megalkotásában nem vesz részt, de bizonyos, hogyha a bíróság olyan jogszabályt állapítana meg, melyet a közóhajt kifejező esküdtek nem tennének magukévá, úgy a vádlottat nem szolgáltatnák ki a hatalomnak megbüntetés végett vagy polgári perben úgy szavaznának, hogy a jogszabály ne érvényesülhessen. Anglia szomorú napjainak történelmében nem egy példát találunk arra, hogy miként állottak ellen és harcoltak az esküdtek a hatalom szolgálatában álló bírósággal.

Miután az angol alkotmányos felfogás szerint egyetlenegy hatalom és így a bírói hatalom sem gyakorolható ellenőrzés és kritika nélkül, a bíróság eljárása is kritika tárgyává tehető, mert angol felfogása szerint ez *the salt of the administration of justice* (az

¹² A népies és nem a hivatalos felfogás lényeges eleme a bűnvádi eljárásnak.

igazságszolgáltatás sója). Ennek is van garanciális jelentősége a bírói abszolutizmus ellen. Evvel szemben reá kell mutatni arra a téves felfogásra, hogy a bíróság ítéletét vagy eljárását bírálni vagy kritika tárgyává tenni nem szabad, mert ez ellenkezik a bírói függetlenséggel és azt sérti. Ez az álláspont összetéveszti a bírói függetlenséget a bírói abszolutizmussal; e téves felfogás nem a bírói függetlenséget, hanem a bírói abszolutizmust védi. A bírói függetlenséget nagyban sérti azonban az, midőn egy szenzációsabb bűnügy (vagy polgári ügy is) bírói eldöntésre kerül, különösen a napi sajtó már előzőleg az ügyvel részletesen foglalkozik és véleményével bizonyos hangulatot kelt a közvéleményben, ami különösen veszedelmes esküdtbíráskodás esetében. Angliában szigorúan tilos egy bírói döntés előtt álló-üggyel foglalkozni, akár mellette, akár ellene állást foglalni, nemcsak a napi sajtóban, hanem bármi más úton vagy módon; ezt Angliában *contempt of court*-nak (a bíróság megsértésének) tekintik; a büntetés fogság s a bíróság ez esetben semmiféle maximumhoz kötve nincs.

Meg kell még említeni a *Law Reports*. Ezeknek is, bár kisebb jelentőségű, garanciális értékük van. Miután az angol bíró lényegében precedensekből kiindulva dönt az adott esetben, fontos, hogy az előző döntések hitelesen gyűjtessenek össze. Ezekben a gyűjteményekben azonban nemcsak a bírói döntések foglaltatnak, hanem a barristereknek a tárgyaláson tett jogi fejtegetései is. A vonatkozó bírói döntés és az ez alkalommal egyik-másik kiváló barrister által tett jogi fejtegetések egy más alkalommal a tárgyaláson felhasználtatnak, arra utalások történnek és a jogi fejtegetés alapjául vétetnek, a bíró pedig sohasem zárkózik el ezeknek kellő méltatásától, az alapos kritika pedig sohasem a pusztában elhangzott szó. A *Law Report*-ok szerkesztése annakelőtte különböző módon történt, ma azonban ezeknek szerkesztését a *bar* vállalta magára, mi által azoknak úgy megbízhatósága, mint szakszerűsége biztosítva van. A *Law Report*-ok szerkesztőségének egyik, nem régen élemedett korban elhunyt tagja volt *Mr. J. F. Clerk*, maga is kiváló jogász volt. *Report*-jainak szerkesztésében végtelen fáradtságot fejtett ki, hogy azok feltétlenül pontosak legyenek és mintaszámra ment az a tömörség és világosság, amellyel a barristerek fejtegetéseit visszaadta. Az ő kritikái a bíráltnál is elismerésre találtak, dacára annak, hogy mint *law reporter* viszonylagosan alárendeltebb pozíciót foglalt el.

Mindezen tényezők együttműködéséből és a gyakorlatban való harmonikus ellensúlyozásából, melyek mindegyikének megvan a maga határozott és *elismert* törvénykezési súlya — nyilvánvaló, hogy Angliában legalkotmányosabban történik a jog és igazság kiosztása, az igazságszolgáltatás. Mindenkinek van súllyal bírói hozzászólása és közreműködése, aki ért hozzá, akinek ez szent hivatása és súlyos erkölcsi felelősségének tudatában van. Ott nem deklarálják a bírói ítélet, hanem a fenti tényezők harmonikus ellensúlyozásából születik meg — nem egyszer súlyos vajadások közt — a bírói ítélet, azért ott a bírói eljárás nem fajulhat önkényre és a bírói ítélet nem lehet hatalmi szó. *Dr. Admeto Géza.*

A részvényes indítványozási joga.

Abban a kérdésben, hogy a részvényesek indítványozási joga minő korlátozásoknak van alávetve, a jogi irodalomban kevés adatot találunk annak ellenére, hogy a kontinentális részvényjogok mai rendszerében elismert és nem korlátozott indítványozási joggal való visszaélés a kötelező meghirdetésnél fogva jóval nagyobb károkat tud okozni, mint a szűkebb nyilvánosság előtt lefolyó felvilágosításkérési joggal vagy éppen a szavazati joggal való visszaélés, arról nem is szólva, hogy utóbbi tekintetében ma már mindenütt széles mederben folyt jogi viták eredményeképpen kialakult joggyakorlat foglalt állást e kérdésben.

Az alábbiakban a részvényes «társasági jogai» közül az indítványozási jog korlátainak megismerése céljára azt tesszük vizsgálat tárgyává, amelyik jogi jellegét tekintve azonos az indítványozási joggal, t. i. éppúgy társasági jog, hatásaiban pedig még jelentősebb, a társaság életét még nagyobb mértékben befolyásolja, tehát joggal tételezhető fel, hogyha a fejlődés során a gyakorlat és elmélet bizonyos korlátozásokat elismert a fontosabb jognál, úgy — azonos érdekek mellett — elismerendők az azonos természetű, a társaság beléletében alárendeltebb jelentőségű indítványozási jognál.

I. A szavazati jog gyakorlása kérdésében fejlődött ki a német

gyakorlat (H. G. B. 317. § alapján) körében az a szabály, hogy a részvényes szavazati jogával *sem társaságellenes, sem önös* célokat nem követhet, hanem szavazati jogát mindig a közösség érdekében köteles gyakorolni. «A Reichsgericht — Dühringer-Hachenburg megállapítása szerint (III. Band 1 Lief. 105. old.) — a szavazásnál az egoisztikus momentumok kikapcsolását követeli.» A mai álláspontja szerint, (Rgz. 107., 204.) «A társasági tag jogai a társasági szerződésből erednek; jogai társasági tag minősége által állapíthatnak meg.» A német jognak ez a fejlődése, amely egy önzetlen, a társaság érdekében való magatartást emel az egyes részvényes fölé, a II. Entwurf 136. §-ában találja végső kifejezését; ez az ú. n. Generalklausula, amely szerint megtámadható a közgyűlési határozat, ha az alapját képező szavazati jog gyakorlása által a részvényes a maga v. harmadik személy javára a társaság sérelmével járó külön előnyöket tartott szem előtt s a határozat ezen célokat szolgálja is. A jogfejlődés alig észrevehetően egy etikai posztulátumot emelt itt jogszabállyá, amely abban csúcsosodik ki, — mint Dühringer-Hachenburg id. helyen írja — hogy a társaság nem csupán kapitalistákból, hanem egyszersmind emberekkel áll.

A törvényből ez a szabály csak nehezen vezethető be. A törvény a többségi elven nyugszik. E többségi elv igen sokat megenged, ami az egyes részvényest jogaiban súlyosan veszélyeztet. Tehát nem részvényjogi szervezeti, hanem szociális és etikai posztulátumot valósított meg a jogfejlődés.

A magyar bírói gyakorlat határozott, de túlságosan szűk körben mozog. Az érdekeltséget általában, pl. felmentvény megadása kérdésében, mérleg feletti határozat hozatalánál ig. tagsági minőséget, nem tartja kizáró oknak; csak azt, ha «valamelyik részvényes külön és kifejezetten a saját személyében van érdekelve». (Bp. Tsz. 34,380/1921. C. 388/1914.) Ilyen érdekeltség nem forog fenn az egyesülést tárgyzó határozatnál a társaság tisztviselője, igazgatósági tagjai és felügyelőbizottság tagjai részéről, habár a beolvasztó társaságnál esetleg nagyobb fizetéssel alkalmaztatnak (K. 481/1913.). A részvényes oly ügyekben, melyekben egyúttal ügyfél is, a társaság elhatározására szavazatával befolyást nem gyakorolhat. (K. 228/1913.)

Elég szegényes ebben a kérdésben az elmélet is. Kunznak 1926. évi Tervezete a 104. §-ban megtámadási jogot ad «a társaság érdekeit szándékosan és súlyosan sértő közgyűlési határozat» ellen, amely szabályozás kétségtelenül magában foglalja ugyan a szavazójoggal való visszaélés megtámadhatóságát is, azonban a 79—81. §-ok tartalmánál fogva nem ad közelebbi támpontot, hogy mikor forog fenn a szavazójoggal való visszaélés. E kérdésben a német részvényjog fejlődési irányát elfogadva Kunz 1932. évi Tervezetének 91. §-a a fent ismertetett «Generalklausel»-t a szavazati joggal való visszaélés meggátolására átveszi. (Nem tartozik ide, hogy a 926-os Tervezetnek fenti túlságosan általános megtámadási jog-alapját elejti.)

A szavazati jognak a német Tervezet és a Kunz-féle 1932. évi Tervezet ajánlotta módjával foglalkozott a Magyar Jogászegylet által a részvénytörvény előkészítése céljára kiküldött bizottság is. Dávid István kir. kúriai bíró, a kérdés előadója a megtámadás körének ily jellegű kiterjesztését aggályosnak találta (185. old.), ellenben a bizottság főelőadója, Sichermann Bernát — aki tudvalevőleg minden csak teoretikus szemlélettől távol állott — alkalmasnak látta a rendelkezést arra, hogy «a társulati élet tisztaságát biztosítsa, vagy legalább is előmozdítsa és azért annak saját jogalkotásunkba való átvételét» ajánlotta.

Az elmondottak meggyőznek bennünket arról, hogy a szavazójog kérdésében a fejlődés iránya a szavazójognak abban az irányban való korlátozása, hogy az csupán a társaság érdekében gyakoroltassék. E szabály épp úgy vonatkozik a többségre, mint a kisebbségre. Ha gyakorlatunk ezirányban való fejlődéséről nem számolhatunk be, ennek nem a gyakorlat ellenkező iránya, hanem gazdasági életünknek részben kisebb mérete, részben egészségesebb volta, amely a szavazójoggal való visszaélésnek német kirívó példáit nem ismerte, az oka.

A szavazójog a társaság életében a rendes funkciókat tekintve jóval jelentősebb szerepet játszik, mint az indítványozási jog. Pusztán csak szabálykenti eseteit tartva szem előtt s eltekintve a többes szavazati joggal való visszaéléstől, ez a részvényes társasági akaratának rendes kifejezési eszköze. A szavazati jog gyakorlása által történik a legfontosabb kérdésekben a társasági akarat ki-

alakítása. A részvényes összes többi tagsági jogai, megjelenési, indítványozási, felvilágosításkérési jog csak pusztán eszközök, hogy a szavazati jog gyakorlásában megnyilvánuló akarat megvalósulása helyes és a valóságnak megfelelő tényadatok alapján történjék. S mint a jogügyleti akarat megvalósítását az általános magánjog területén, úgy a társasági akarat megvalósulását is a jogfejlődés szociális, közösségi korlátoknak vetette alá.

A társasági akarat megvalósulásának csak kijátszására vezetne vagy legalább is kollízióra, ha ennek az akaratnak kifejezési eszközei, az indítványok tekintetében nem ismernék el ugyanazon szociális okokból fakadó közösségi momentumokat. Helyes szemlélet mellett az indítványozási jog önálló vizsgálata ugyanezen eredményhez vezet.

II. A K. T. 177. §-a úgy rendelkezik, hogy «a közgyűlés tárgyai minden meghívásban kiteendők. Érvényes határozat csakis az ekként kijelölt tárgyak felett hozhatók.» Előljáróba megemlítjük, hogy a jogszabály oly általános volt az 1920-as évekig, hogy az összes európai részvényjogok tartalmazták. (L. Die Aktienrechte der Gegenwart von dr. Walter Haltstein. Franz Vahlen, Berlin 1931.) Azonban az azóta keletkezett részvényjogok vagy tervezetek bizonyos korlátozásokat létesítenek. Így a lichtensteini társasági jogról szóló törvény 167. Art. 4-ik bek.-e, amely a meghirdetés kötelező szabálya alól kivonja a közgyűlés- és jegyzőkönyvvizetés tárgyában hozandó határozatot, az indítványt rendkívüli közgyűlés összehívására és az indítványt, amely az üzletvezetés megvizsgálása és e tekintetben megbízandó személyek kijelölése tárgyában tételik. Hasonlóképpen a német 1930. évi Entwurf eines Gesetzes über Aktiengesellschaften 105. § 3. bek.-e kivonja a meghirdetés kötelezettsége alól azokat az indítványokat, amelyek rendkívüli közgyűlés összehívására, indítványok tételére és határozathozatal nélküli tárgyalásokra, megbeszélésekre vonatkoznak. A Kunz-féle magyar részvénytervezet (úgy az 1926., mint az 1932. évi ezzel szemben más irányban keresi a védelmet a minden kisérvényest is megillető indítványozási jog (79. §) sikanőr visszaélései ellen: a 72. § szerint a fontosabb közgyűlési határozatokhoz, aminő a számadások megvizsgálása vagy az alapszabályok módosítása az alaptőke felét képviselő részvényeseknek kell a közgyűlésen megjelenennie s ezek kétharmadának kell az indítványt elfogadnia. Kétségtelen, hogy ez a védelem csak közvetett és a visszaélési lehetőségek csak szűk körét fogja át.

Mint már ebből látható, az újabb részvényjogok (ily irányban rendelkeznek a skandináv és az új lett (46. § részvényjogok is) elismerik ugyan a korlátlan indítványozási jogot, de a vele gyakorolt visszaéléseket lehetőleg megakadályozzák.

A magyar bírói gyakorlat ellentétes határozatokat tartalmaz. A budapesti Tábla V. 271/1912. és 370/1912. sz. határozatai szerint a részvényest korlátozhatatlanul illeti az indítványozási jog, míg a budapesti Tábla 3575/1899., 2396/1911. és 450/1911. számú határozatai szerint az alapszabályok e jogot is korlátozhatják.

Az eddig elmondottak arra látszanak utalni, hogy a részvényest az európai jogok rendezésében feltétlenül megilleti az indítványtételi jog, ha az nem sikanőr-célokat szolgál, vagyis kizárólag a vállalat érdekében.

A sikanéria vagy éppen visszaélés céljait szolgáló indítványokkal szemben minden jogrendszer védi a részvénytársasági szervezetet. Hogy ehelyütt csak a hozzánk legközelebb eső német jogra térjünk ki: a német H. G. B. 254. §-a alapján kifejlődött jogszabály az, hogy «a törvény szóhangzata ellenére sem terheli a vállalat szerveit feltétlen kötelezettség, hogy a velük kötött, az alábbi feltételeknek megfelelő kívánságnak (t. i. az indítvány közzététele) megfeleljenek. Mert miként a pótlólagosan felhívandó bíróság vizsgálhatja, hogy az egyes esetben az indítvány helyénvaló-e, úgy következik abból, hogy a társasági orgánusok sem tartoznak ily kívánságnak vakon megfelelni, hanem csak akkor tartoznak teljesíteni, ha nem rosszindulatból vagy sikanőr célokból terjesztették elő. Ezen az alapszabályok sem változtathatnak» (Staub's Kommentar zum Handelsgesetzbuch. I. Band; zweiter Halbband. 1065 Seite, 11. Aufl. 1921. Azonos álláspont: Düringer-Hachenburg: Handelsgesetzbuch III. Band. (5. Lieferung, 56. b. Seite, Bensheimer, Mannheim, 1933.)

Ezekután térjünk vissza arra a két szabályra, amelyet eddig megismertünk. Az egyik a K. T. 177. §-ának szabálya, a másik a Kunz által «közgyűlési jog»-nak (Törvénytervezet 180. old.) nevezett indítványtételi jog.

A magyar gyakorlat és elmélet a részvényes indítványtételi jogát feltétlenül elismeri. Úgy a törvény, mint a gyakorlat hallgat abban a kérdésben, hogy minden indítványt, ami az igazgatósághoz beérkezik, tartozik-e az igazgatóság a közgyűlési meghívóban közzétételre? Magából a törvényből ez semmiesetre sem következik. A törvény csak abban az irányban rendelkezik, hogy ami a közgyűlés tárgyaül eldöntött, az kiteendő a meghívóban, ellenben nem tartalmaz oly rendelkezést, hogy minden, amit a részvényesek tárgyalatni akarnak, kiteendő a meghívóba. Kétségtelen, hogy az indítványozási jog a vele együtt a meghívóban való közzététel alá van vetve azoknak a korlátoknak, amelyek a r.-t. jogi léte szempontjából döntőek s amelyeket ilyenekül a jogfejlődés elismert. Ilyen szempontokat felállít egyfelől az általános jogtan, s mint fentebb láttuk, maga az elmélet, másfelől maga a törvény is. Az előbbiből következik, hogy csak oly indítványok tehetők, amelyek a társaság érdekét szolgálják, s nem tehetők oly indítványok, amelyek valamely részvényesnek a társasággal ellentétes, vagy a társasági céltól idegen érdekét vannak hivatva szolgálni. Törvényi korlát pl. az, hogy a társasági üzletkezelés megvizsgálása iránti indítvány csak az alaptőke 10 %-át képviselő részvényesektől jöhet (175. § P. H. T. 339. sz.).

Ha ezen általános korlátait a részvényes indítványozási jogának elismerjük, eldöntendő még az, hogy ezáltal nem tesszük-e illuzóriussá az általunk a fentebbiekben elismert minden részvényest egyaránt és feltétlenül megillető jogot. E kérdés megítélésénél nem térhetünk ki azon jogok közös alapvonásainak kiemelése elől, amelyek a részvényest mint társasági tagot illetik: ilyen jogok: a megjelenés, felszólalás, indítványtétel, felvilágosításkérés, tájékozódás és szavazás joga. «E jogok — mint azt a felvilágosítás kérésére vonatkozólag a kir. Kúria IV. 5650/1928. sz. ítélete kiemelte — a részvényesek összességének a joga, amely a részvényes által csak mint ezen összesség tényezője gyakorolható, kétségen kívül áll, hogy a részvényes ebben a tekintetben a törvény és alapszabályok korlátai között alá van vetve a többség akaratának.» Vagyis mindazon közgyűlési jogok gyakorlásának, amelyeket fentebb felsoroltunk, s amelyek közé az indítványozási jog is tartozik, közös korlátja a többségi akarat.

Mi következik mindebből?

Minden részvényest feltétlenül megillet az indítványtételi joga s annak gyakorlása az igazgatóság akaratától függővé nem tehető! (K. 3521/1924.) Az igazgatóság, mint a társaság szerve, tartozik minden indítványt a közgyűlés elé terjeszteni. Hogy a betervezett indítvány meghirdetés és törvény és alapszabályszerű tárgyalásban részesüljön-e, az kizárólag a közgyűlési többség akaratelhatározásának van alávetve.

Kétségtelen, hogy az indítványozási jog ily értelmű magyarázata ellen szól az, hogy ily módon a mindenkori többség akaratának van az is alávetve, hogy mily kérdések pendíttessenek meg a közgyűlésen s e magyarázat akadályául szolgálhat egy egészséges ellenzék kialakulásának vagy visszaélések felfedezésének. Ennek a szempontnak ellenére is jogosultnak tartjuk fenti felfogásunkat, mert kevesebb veszélyt látunk a közgyűlés akaratára alá helyezett indítványozási jog korlátozott voltában, mint a korlátoktól ment indítványozási jogban. Ha pedig jövő részvényjogunk az elutasított indítványozó részére perenkívüli cégeljárást fog biztosítani a K. T. 174. §-ának hosszadalmas peres eljárása helyett, akkor a visszaélés lehetőségének ez az utolsó forrása is elapad. Dr. Huppert Léo.

A fővárosi lakbérszabályzat Tervezetének a bel- és igazságügyminiszterek által elrendelt módosításairól.

A főváros közgyűlése több mint három esztendei bizottsági, albizottsági stb. tárgyalás után múlt év november havában végleg letárgyalta a lakbérszabályzatot s azt a minisztérium most, újabb nyolc hónap eltelte után, kb. 40 módosítással, visszaküldte a fővárosnak.

Nem szándékozom ezúttal a lakbérszabályzattal a maga egészében foglalkozni. Ezt a munkát nagyjában egyébként is elvégezte e lap hasábjain Marer László kartársunk¹, kinek fejtegetései nagyrészt annakidején egyetértettem. A Tervezet egészével foglal-

¹ Jogtudományi Közlöny 1933. évi 38., 39. és 40-ik száma.

kozni azért sem szükséges, mert megállapítom, hogy az az ellen felhozott kifogások nagy részét részben már a főváros közgyűlése, majd a minisztérium, elrendelt módosításaikkal tényleg honorálták, s csak néhány kifogásolt rendelkezés maradt meg, amelyeknek helyesbítése az új közgyűlésre, vagy — amit helyes lenne elkerülni — a gyakorlatra vár.² Észrevételeim azért tisztán a miniszteri módosításokra vonatkoznak. De még ezekkel sem kívánok szociális szempontból,³ csak tisztán jogi szabatosság szempontjából foglalkozni, sőt még itt is mellőzöm az inkonvenieniciákat (19—29. §), a maguktól eredő kijelentéseket (16. § 1.), a sűrűn előforduló ismétléseket (2. § 2. f. e.—6. § 4., 5., 17. § 4—60. § 1.) s nyilvánvaló elírásokat, (48. § 4. pontjában a 2. felhívása) és csak szigorúan azokra a miniszteri módosításokra kívánok rámutatni, amelyek törvényszerkesztési szempontból, sajnos, erősen kihívják a kritikát.

1. Súlyos kifogás alá esik a bérbeadó-társak jogviszonyának új, módosított szabályozása. (10. §.)

Eddig az volt a szabály és ezt a szabályt a főváros Tervezete is megtartotta, hogy (Főv. T. 1. bek.):

«A bérbeadó-társakra és a bérlő-társakra, vagy üzleteknél az üzlettársakra nézve a bérleti jogviszonyból eredő jogok és kötelezettségek egyetemlegesek.»

Ez a szabály azonban sohasem jelentette azt, hogy az egyetemleges hatály a többi bérbeadó, vagy bérlő-társ hozzájárulása nélkül a bérleti szerződés megújítására, meghosszabbítására, lényeges határozmányainak megváltoztatására, vagy éppen a szerződés megszüntetésére is vonatkozik. (Kúria 5989/1918., 2030/1924., 2960/1927., Jogi Hírlap III. köt. 974., Budapesti törvényszék felebbezési tanácsa 31. Pf. 412., 2821., 6839/1932., 14485/1933. stb.) Ez esetben a gyakorlat az összes bérbeadó, vagy bérlő-társak hozzájárulását kívánja meg. Másrészt a gyakorlat élesen különböztet a tulajdonostársak és a bérbeadó-társak között. Az ingatlan-nak oly társtulajdonosa, aki a bérleti szerződés megkötésében részt nem vett, a szerződés megkötése ellen eddig is alappal tiltakozhatott, ha külön vagy a tiltakozó tulajdonostársakkal együtt az illetőség szerinti többséget képviselte. A fenti kivételtől eltekintve azonban egyébként eddig bármely bérbeadó jogi cselekménye kihatott a többi társbérbeadóra és bármely bérlő a többi társbérlőre is. A megoldás kielégítő és logikus volt.

Ezzel szemben a módosított 4 új bekezdés (2., 3., 5., 6.) fönntartja a *bérlő-társak* jogai és kötelezettségei egyetemlegességét; fönntartja a *bérbeadó-társak* kötelezettségei egyetemlegességét; ellenben a bérbeadói jogok — éspedig minden, tehát egész csekély jelentőségű jog gyakorlását is a bérbeadó társaknak ingatlan-illetőség szerinti többségéhez köti és csak a bármely bérbeadó-társ-hoz a bérlő részéről intézett jogi nyilatkozatot ismeri el az összes bérbeadó-társakkal szemben hatályosnak. Ez a szakasz így szól:

«Ha a bérbeadó-társak sem közös megegyezéssel, sem többségi határozattal közös meghatalmazottat nem jelöltek ki, a bérbeadó-társaknak illetőségeik nagysága szerint számított többsége együttesen gyakorolhatja a bérleti jogviszonnyal kapcsolatos jogokat és teheti meg a jognyilatkozatot.»

«Ha a bérbeadó társaknak közös meghatalmazottjuk nincs és a felmondás érvényességének elismerésére a házfelügyelő sincs meghatalmazva, a felmondást vagy más jognyilatkozatot bármelyik bérbeadó-társhoz lehet intézni és a bármelyikükhöz intézett jognyilatkozat mindegyikkel szemben hatályos. A bérbeadó-társaknak az 53. § 2. bekezdésében említett és a felmondás érvényességét elismerő jognyilatkozata azonban csak akkor hatályos, ha azt a bérbeadó-társaknak illetőségeik nagysága szerint számított többsége teszi meg.»

Ez a szabályozás illogikus is, gyakorlatiatlan is. Nincs indokolva, hogy a *bérbeadó-társaknak* a fenti kivétel alá nem eső minden joga gyakorlásához akár az összes bérbeadó-társak, akár azok többségének hozzájárulása legyen szükséges. A fenti, kivétel alá

² Így annak a hiánynak a pótlása, hogy a külföldi háztulajdonos tartozzék belföldi teljhatalmú helyettesét vagy házkezelőt kijelölni, amely hiányokra Marcr László idézett cikke a 231. és 232. lapon szintén rámutatott. Vagy a 2. § 2. d) pontjának azon rendelkezése, hogy «írás kell annak a megállapodásnak érvényességéhez, mely a bérleménynek külön kikötött állapotban való átadására vonatkozik», mely rendelkezés azt jelenti, hogy a felek azon szóbeli megállapodása, hogy a bérbeadó például kifesteti a helyiségeket, fállal választja el a szobát, csempevel látja el a fürdőszobát stb. nem érvényes. Helyesen ez a pont a következőképpen lenne módosítandó: «... mely a bérlőt a bérleménynek külön kikötött állapotban való átadására kötelezi.»

³ Például azzal a módosítással, mely a lift-díjszedést, bár bizonyos korlátok között megengedi, szemben az eredeti Tervezettel, mely azt tiltotta.

nem eső esetekben elegendő egy bérbeadó nyilatkozata ahhoz, hogy az a többire is kiterjedő hatállyal bírjon. Semmiesetre sem lehet irányadó a bérbeadók illetőség szerinti többsége, mert ez azt jelentené, hogy a bérlőnek minden egyes esetben meg kellene vizsgálni a telekkönyvet, hogy az a bérbeadó-társ, aki nyilatkozott, képviseli-e a többi bérbeadó-társsal szemben az ingatlan illetőség szerinti többséget. Különös lenne, ha most, mikor az új szabályrendelet a bérbeadó-társak nevének egy közszemlére teendő jegyzékben való közzétételével (21. §) egyszerűsíteni kívánta a bérlő jogi helyzetét a bérbeadó-társakkal szemben, más oldalról a módosítás így komplikálná a bérlő eljárását.

Visszont éppoly aggályos, hogy a módosító szakasz szerint a *bérlő-társak* bármelyikének jogi cselekménye a többiekét is feltétlenül kötné, még a szerződés megújítása, lényeges határozmányainak megváltoztatása, megszüntetése tekintetében is. Azonkívül rámutatok arra, hogy az életben a jogok és kötelezettségek és azoknak gyakorlása is össze szokott fonódni. Ily összefonódás esetén vajjon hogyan fogja a bíró a fennforgó esetet eldönteni, a jog vagy a kötelezettség szempontjából? Részemről a régi szabályzatot sokkal helyesebbnek és ezért azt egészében fönntartandónak, az idézett módosításokat pedig mellőzendőnek tartom s legfeljebb a mai gyakorlatnak s az új szabályrendelet szellemének megfelelően a következőképpen egészíteném ki:

«Az egyetemlegesség nem terjed ki a bérleti szerződés megújítására, lényeges határozmányainak megváltoztatására vagy a bérlet megszüntetésére.»

«A felmondás bármelyik bérbeadó-társ illetve bérlő-társhoz intézve érvényes.»

«A háztulajdonos (haszonélvező), ki túrté, hogy bérbeadói minősége a 21. § szerinti kapu alatti, illetve a házfelügyelőnél elhelyezett jegyzékben kitüntetve ne legyen, a bérleti szerződésnek megkötése és — hacsak az írásbeli szerződésben bérbeadóként nem szerepel — annak megújítása, lényeges határozmányainak megváltoztatása és megszüntetése ellen joghatályosan az érdekelt bérlőkkel szemben még akkor sem tiltakozhatik, ha ezen tényeknek vele szemben hatálytalan voltára szerződése vagy ingatlanilletőségének többsége alapján tulajdonostársaival szemben hatályosan hivatkozhatnak; kivéve, ha ezen tények ellen az érdekelt bérlőknél már korábban írásban tiltakozott.»

Ugyanezen § új 4. bekezdése a módosítás szerint így hangzik:

«Ha a bérbeadó-társak a bér átvételére jogosult közös meghatalmazottat nem jelöltek ki és bér átvételére jogosult házfelügyelő nincs, a bérlő a bér mindegyik bérbeadó-társsal szemben joghatályosan fizetheti annak a bérbeadó-társhoz a kezéhez, akit a közös tulajdonnak vagy a haszonvételnek legalább felerésze a telekkönyvi bejegyzés szerint megillet. Ha a bér átvételére a jelen bekezdés értelmében jogosult nincs, a bérlő köteles a bér bírói letétbe helyezni; ilyen esetben bármelyik bérbeadó-társ jogosult arra, hogy a bérnek bírói letétbe helyezésre való kötelezése iránt a bérlő ellen keresetet indítson.»

Mivel a bérlő helyesen nem kötelezhető a telekkönyv folytonos vizsgálatára, ezt a rendelkezést sem lehet helyeselni. A helyes rendelkezés szerint a bérlő szabály szerint a bér mindegyik bérbeadó-társ kezéhez joghatályosan fizetheti, a szabályrendelet-tervezet szerint annál inkább, mert a tulajdonos-társaknak módjuk van egymás között eldönteni, ki szerepeljen bérbeadó-társ gyanánt és kinek neve függesztessék ki a 21. § szerinti jegyzékben. Csak ha bármelyik bérbeadó-társ követeli, akkor legyen köteles a bérlő a bér bírói letétbe helyezni. Ez azonban ma úgyis szabály, azért a most említett 4. bekezdés egészében törölendő.

Az előadottak folytán természetesen elhagyandó lenne a miniszteri módosításnak már idézett azon bekezdése is, hogy felmondást vagy más jognyilatkozatot bármelyik bérbeadó-társhoz lehet joghatályosan intézni. Helyesnek és igen szükségesnek tartanám azonban arra való tekintettel, hogy a belföldi helyettst vagy házkezelőt meg nem nevezett, külföldön, esetleg más világ-részben lakó bérbeadóval a jognyilatkozat közlése rendkívül körülményes, ami helyrehozhatatlan sérelemmel járhat azért, mert a közlés (pl. felmondás) a 11. § 5. pontja szerint csak abban az időpontban válik hatályossá, «mikor a levél rendes körülmények közt a címzetthez érkezik», pótlólag a következő szöveg beiktatását:

«Ha a bérbeadó külföldön lakik és házkezelő, vagy ha bérbeadó társa van, közös meghatalmazott kijelölve nincs, a bérlő a felmon-

dást vagy bármely nyilatkozatot a belföldön lakó bérbeadó-társhoz s ha ilyen nincs, a házfelügyelőhöz joghatályosan intézheti.»

A főváros Tervezete szerint továbbá (Főv. T. 2. bek.):

«Ha a bérbeadó-társak vagy bérlő-társak a bérleti jogviszonyból eredő jogok gyakorlására közös megegyezéssel maguk közül egyet kijelöltek vagy más házkezelőt (házigazdát) vagy más közös megbízottat neveztek, a bérleti jogviszonyból eredő jogokat a megbízás tartama alatt kizáróan a kijelölt, illetőleg a megnevezett személy gyakorolhatja, a jognyilatkozatokat csakis ő teheti meg és azokat csakis őhöz lehet intézni.»

A minisztérium, álláspontjához következetesen, ezt a szakaszt olyképpen változtatja meg (1. bek.), hogy ez a rendelkezés csak a bérbeadó-társakra vonatkozik, csak ezek jogai gyakorlására és a «közös megegyezéssel» szók után beiktatja: «vagy szótöbbséggel hozott határozattal». A fentiek szerint természetesen a főváros eredeti Tervezetének szabályozását tartom helyesnek.

Megemlítem végül, hogy valószínűleg csak feledékenységből maradt ki a minisztérium által elfogadott szövegből a főváros Tervezete 10. §-ának következő 3. bekezdése:

«Házkezelő (házigazdát) vagy közös megbízott nevezése a bérleti jogviszonyban álló felek között csak akkor érvényes, ha azt a bérbeadó-társak, illetőleg a bérlő-társak a velük bérleti jogviszonyban álló féllel írásban közölték.»

2. A minisztérium által a központi fűtésre vonatkozó 28. § módosított szövege így hangzik:

«Ha az épület központi fűtést szolgáltató berendezéssel van felszerelve és a központi fűtés díjára vonatkozóan a felek közt létrejött írásbeli megállapodás szerint a bérlő általános összeg fizetésére kötelezte magát, de a fűtés tartamára nézve megállapodás köztük nem jött létre, a bérbeadó köteles a bérleményt október hónap 15. napjától április hónap 15. napjáig mindenesetre és a szükséghez képest ezen időn kívül is megfelelően fűteni.»

Nem intézkedik azonban a szakasz arról az esetről, ha hasonló felszerelésű házban a felek között a központi fűtés szolgáltatása vagy díja tekintetében írásos megállapodás nem létesült, aminek folytán ily esetben kérdésessé válik, köteles-e adott esetben a bérbeadó egyáltalában fűtést szolgáltatni, mily időtartamra és milyen díjazás mellett. A szabályrendeletnek ez a hiánya is tehát pótlendő lenne.

Ugyancsak a központi fűtéssel kapcsolatban mutatok rá arra, hogy, valószínűleg csak feledékenységből, kimaradt a büntető rendelkezésekből (65. §) a központi fűtésre vonatkozó rendelkezések megszégése.

3. Fogalmi ellenmondást látok a 47. § 1/c és 5. pontjának módosított szövegében.

A főváros Tervezete szerint, amelyet a minisztérium is elfogad (15. §), «a kizáróan raktározás céljára bérelt helyiség, valamint a háztelek bérlete a bérlet kezdetének napjától számított három hónapig tart, ha csak a felek kifejezetten más tartamot nem állapítottak meg». Már most a 47. § 1/c pontja a főváros Tervezete szerint így szól:

«A rendes felmondási idő szempontjából a kizáróan raktározás céljára bérelt helyiségnél és házteleknél, ha a bérlet tartama három hónapnál hosszabb, az a) pont rendelkezései irányadók, ha pedig három hónapnál rövidebb, 15 nap». «Az a) pont szerint viszont ipari és kereskedelmi célra bérelt helyiségnél, ha az évi bérösszeg az 1500 pengőt meghaladja, a felmondási idő fél év, ha az évi bérösszeg 1500 pengő vagy ennél kevesebb, negyed év».

Ez a szabályozás valóban helytelen volt. Mert ha a bérletnek előre megállapított tartama három hónapnál hosszabb vagy rövidebb, amikor a megállapított lejáratkor a bérlet magától megszűnik, akkor rendes felmondás az ily bérleteknél nincs, nem is lehet. A beadott fellebbezések folytán már most a minisztérium ezt a szakaszt a következőképp módosította:

«A rendes felmondási idő kizáróan raktározás céljára bérelt helyiség, valamint a háztelek bérleténél, ha a bérlet tartama három hónap, 30 nap; ha a bérlet tartama a felek kifejezett megállapodása értelmében három hónapnál hosszabb, az a) pontban foglalt megkülönböztetés szerint fél év, illetve negyed év, ha pedig három hónapnál rövidebb, 15 nap.»

Nyilvánvaló, hogy a miniszteri módosításban ez az ellenmondás nemcsak hogy megmaradt, hanem még kirívóbb lett. Azt vitatni lehet, hogy a 15. §-nak fentidézett rendelkezése célszerű-e. De ha már a minisztérium ezt a rendelkezést fenntartja, azzal össz-

hangban a 47. § c) pontja csak úgy hangozhatik, hogy: «A kizárólag raktározás céljára bérelt helyiségnek vagy a házteleknek kifejezetten, vagy három hónapi bérben tartás után hallgatag megállapodással (44. § 7.) határozatlan időre szóló bérleténél a rendes felmondási idő az a) pontban foglalt megkülönböztetés szerint: fél év, illetve negyed év».

Ugyanezen okból érthetetlen a 47. § 5. pontjának azon módosítása is, hogy az ily bérleteknél a felmondást «legkésőbb a bérleti idő leteltét megelőző 30. napon (?) déli 12 óráig kell közölni». Nem is szólva arról az értelmetlenségről, mi lenne a helyzet ily szabályozás mellett, ha a bérlő 30 napnál rövidebb időre vette ki a raktárhelyiséget vagy a házteleket? Az 5. pont vonatkozó részét, nézetem szerint, így kellene szövegezni: «Az 1/c esetben a rendes felmondást bármikor lehet közölni».

Feltűnő viszont, hogy a rendkívüli felmondásnál úgy a főváros Tervezetéből, mint a miniszteri módosításból hiányzik a rendelkezés arról, mennyi a raktárhelyiség és háztelek bérletének a rendkívüli felmondási ideje, ha az nem «csak három hónapra» szól. Az 50. § 3. d) pontja ugyanis így szól:

«Rendkívüli felmondással meg lehet szüntetni a kizárólag raktározás céljára (három hónapra, 15. §) bérelt raktárhelyiség és a háztelek bérletét bármikor 15 napra.»

Ez a bekezdés azért kiegészítendő! Éspedig nézetem szerint a nem szabályozott esetekre vonatkozólag a következőképpen:

«A kizárólag raktározás céljára bérelt helyiségnek vagy a házteleknek három hónapra vagy három hónapnál hosszabb időre, vagy (akár kifejezetten, akár három hónapi bérben tartás után hallgatag megállapodással) határozatlan időre szóló bérletét bármikor 15 napra — a három hónapnál rövidebb, de nyolc napnál hosszabb időre bérelt raktárhelyiség és háztelek bérletét bármikor nyolc napra lehet felmondani».

4. Súlyosan aggályosak az átmeneti rendelkezések. A 67. § szerint:

«2. Ennek a szabályrendeletnek a rendelkezéseit alkalmazni kell azokra a bérleti és szolgálati viszonyokra is, melyek a szabályrendelet hatálybalépésének időpontjában már fennállanak. Nem terjednek ki azonban a jelen szabályrendelet rendelkezései az annak hatálybalépése előtt határozott időre kötött bérleti szerződéssel megállapított jogokra és kötelezettségekre, kivéve a 6. § 6. bekezdésében, a 8. § 1. és 2. bekezdésében, valamint a 30. § 4. bekezdésében foglalt szabályokat.»

Ez a rendelkezés úgy hangzik, mintha határozatlan tartamú folyó bérleteknél minden, e szabályrendelet életbelépte előtt létrejött jognyilatkozat és megállapodás érvényére is ezen szabályrendelet lenne alkalmazandó. Alátámasztja ezt az értelmezést a határozott tartamú szerződésre vonatkozólag statuált most idézett kivétel, továbbá az a körülmény, hogy a következő bekezdés ez alól a szabály alól a határozatlan tartamú szerződéseknek csak a szabályrendelet életbelépte előtt megállapított liftdíjra tesz — a rendes felmondás időtartamára — kivételt. Ezen bekezdés szerint ugyanis:

«3. Határozatlan tartamú bérleti jogviszonyban álló oly bérlő, aki a szabályrendelet hatálybalépésének időpontjában a felvonó használatáért felvonódíjat fizet, köteles a 27. § 3. bekezdésében meghatározott összeget meg nem haladó felvonódíjat a szabályrendelet hatálybalépésével kezdődő rendes felmondási idő (47. §) lejártáig fizetni, ha csak e felmondási idő tartama alatt a bérbeadó és a bérlő közt a felvonódíj tekintetében a 27. § 3. bekezdésének megfelelő megállapodás nem jött létre.»

De alátámasztja a miniszteri indoklás is. Holott ez képtelenség. Képtelenség, hogy pl. a szabályrendelet életbelépte előtt, szóval érvényesen történt közlés (elállás, felmondás, értesítés), szóval megállapított központi fűtési, világítási, bútorhasználati stb. díjak kikötésének (16. §), azon szóbeli kikötésnek érvénye, hogy a bérlő az üzlethelyiségben lakhatik (2. § 2/c.) az albérlőtartás szóval történt kizárása kikötésének (6. § 8.), a főbérletnek (5. §) stb. érvénye minden átmenet nélkül ezen szabályrendelet alapján bíraltassék el, vagyis, hogy ezek a korábbi jognyilatkozatok és megállapodások érvényteleneknek tekintessenek. Ebből káosz és igazságtalanságtámadna, egyszer a bérbeadó, egyszer a bérlő kárára.

Viszont helyes, hogy az a szabály, hogy a korábbi megállapodásoknál a régi szabály alkalmazandó, határozatlan tartamú bérleti és szolgálati viszonyoknál — a minisztériumnak a felvonódíj kikötésére vonatkozó indoklása alapján, amely azonban egyéb megállapodásokra is áll — csak korlátozott időre, esetleg, mint a

módosítás kontemplálja, az életbelépéstől számított rendes felmondási időre szóljon. Ugyancsak helyes, hogy ezen általános szabály alól a szakasz közérdekből bizonyos kivételeket állapít meg, de ezeknek a kivételeknek alkalmazása természetesen úgy a határozott, mint a határozatlan tartamú szerződéseknél egyformán indokolt; miért is a most idézett 2. bekezdés második fele, valamint a 3. bekezdés helyett nézetem szerint a következő rendelkezés lenne beiktatandó:

«A szabályrendelet hatálybalépése előtt létrejött jognyilatkozatok (közlés) érvénye azonban általában, a megállapodások érvénye pedig — hacsak a felek közt időközben más érvényes megállapodás létre nem jött — *határozott* tartamú bérleti és házfelügyelői (segéd-házfelügyelői) szolgálati viszonyban a szabályrendelet hatályba lépése előtt létrejött szerződés egész tartama alatt, *határozatlan* tartamú viszonyban pedig a szabályrendelet hatálybalépésével kezdődő rendes felmondási idő lejártáig, vagy ha a bérlet vagy szolgálati viszony korábban szűnik meg, a bérlet vagy szolgálati viszony megszűntéig, a létrejöttük idejében fennállott szabályok szerint bírálendő el. A jelen szabályrendelet 6. § 6., 8. § 1. és 2., 30. § 4. és 58. § 2. bekezdésében foglalt szabályok azonban a szabályrendelet hatályba lépése után nyomban alkalmazást nyernek».

Dr. Fáti Sándor.

Jogirodalom.

Hites könyvvizsgálók.

Monográfiákban nem gazdag jogirodalmunk nemcsak számban szaporodott egy kötettel, hanem jeles, alapos és tartalmas munkával abban a tanulmányban, amelyet *dr. Hoff György* írt meg *«A hites könyvvizsgáló joghelyzete»* címen s amely a budapesti tudományegyetem hitelügyi szemináriumának Kurcz Ödön szerkesztette kiadványai közt elsőnek jelent meg a Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda r.-t. betűivel.

Említett érdemeim felül a könyv aktuális, mert napirenden lévő kérdésekkel foglalkozik. A hites könyvvizsgálók joghelyzetének leírása dogmatikusan a korlátozott felelősségű társaság törvényi szabályozásához csatlakozik, amely 1930-ban alkotott törvény joganyagának feldolgozása a magyar jogtudománynak még meg nem oldott feladata. De a felmerülő kérdések de lege ferenda is napirenden vannak, mert, amint a könyv maga is kiemeli, a részvénytársasági reform a kötelező revízió nélkül el sem képzelhető.

A kft.-ről szóló törvény, amint ismeretes, a kötelező revíziót nem ismeri, hanem csupán azt engedi meg (73.), hogy a társaság a szerződésben «a felügyelőbizottság helyett vagy mellett, a taggyűlés részéről választott egy, vagy több hites könyvvizsgálóra bízza az ügyvezetés állandó ellenőrzését». Tudommal az alakuló kft.-ok ez engedelemmel alig-alig éltek és így a gyakorlatban még nem merült fel az a kérdés, vajjon oly társaságoknál is, amelyek felügyelőbizottságot létesíteni kötelesek (66. §), a könyvvizsgálók pótolhatják-e ezt a bizottságot, avagy ebben az esetben csupán mellette működhetnek. A törvény szövege szószerint megengedi könyvünk írójának azt az értelmezését, amely szerint a felügyelőbizottságot létesíteni kötelezett társaság is helyettesítheti ezt a bizottságot könyvvizsgálóval. De más helyen (Jogtud. Közl. 1934. 174.) is már kifejezett nézetem szerint ez az értelmezés nem helyes, mert a törvénynek azzal az általános szabályával szemben, hogy a szállítmányozással, fuvarozással, beraktározással vagy kézzizlog-üzlettel foglalkozó, továbbá a 25 tagnál többet számláló és 150,000 pengőnél nagyobb törzstőkéjű kft.-oknak felügyelőbizottságot kell alkalmazni, a hites könyvvizsgálókra vonatkozó különös szabály, kifejezett rendelkezés nélkül, nem magyarázható úgy, mint amely a kötelező szabállyal létesített szerv mellőzését megengedi. Az az érv sem hagyható indokoltan figyelmen kívül, hogy a bizottság hatásköre kiterjedtebb, mint a hites könyvvizsgálóké, akik csupán az ügyvezetés állandó ellenőrzésével foglalkozhatnak. A törvény pedig e kiterjedtebb hatáskört nyilván nem kívánja nélkülözni akkor sem, ha a szerződés hites könyvvizsgálót létesít. Így: a 73. § esetén kívül sem azt a lehetőséget, hogy a taggyűlést összehívja, ha az ügyvezetők elmulasztják, vagy különben a társaság érdeke kívánja, továbbá, hogy a taggyűlésen indítványokat tehesse nek, a társaságot az ügyvezetőkkel kötött jogügyleteknél, a taggyűlés határozatából az ügyvezetők ellen indított s az ügyvezetők részéről indított megtámadási perekben képviselhessek. De nem-

csak törvényes hatásköre, hanem rábízható teendői miatt sem nélkülözhető a köteles felügyelőbizottság, amely teendők körében feljogosítható az ügyvezetők kirendelésére és elmozdítására, az ügyvitelnek megosztására köztük, az ügyvitelben korlátozó utasítások adására, fontosabb ügyletek jóváhagyására. Ha a törvény a megjelölt esetekben szükségesnek tartja a felügyelőbizottságnak ilyen köteles és lehető hatáskörrel kirendelését, az nem válhatik feleslegessé csupán azért, mert hites könyvvizsgálókat alkalmaztak az ügyvezetés ellenőrzésére. Az, hogy a könyvvizsgálat költséges, kétségtelenül akadály a intézmény meghonosodásának, amin csak az segíthet, ha nyilvánvalóvá lesz a nagyobb bizalom a «hites könyvvizsgáló ellenőrzése alatt» tolat iránt. A felügyelőbizottság és hites könyvvizsgáló kettős költsége mégsem lehet törvény-magyarázati érv.

A fakultatív könyvvizsgálat nem képzelhető másképp, mint-hogy a könyvvizsgálót a társaságnak már meglévő szerve rendeli ki s ez esetre meggyőzők a taggyűlés választása mellett felhozott érvek. Köteles könyvvizsgálat esetében igen nyomós okok támogatják a közhatósági kirendelést, de társasági jogunk mai rendszerével s a mai általános felfogással ez nehezen egyeztethető össze s ilyen megoldás alig várható. Azekkép kirendelt könyvvizsgálók is minősülhetnének ugyan a társaság szerveinek, mint a kft.-nak a 4. § 3. bekezdése szerint kirendelt ügyvezetői, de nem szükségkép azok, hanem a külső ellenőrzés eszközei, aminthogy a könyv érdekes történeti bevezetésében (2. §) említett köteléki revízió végrehajtói sem társasági szervek.

Az éles megkülönböztetés, amellyel könyvünk a könyvvizsgálók szervei minőségét (Organ) egyéni helyzetükkel (Organträger) szembeállítja, indokolt, merőben önkényesnek látszik azonban, legalább a kft. szempontjából, a szerv- és a közegnevezések szembeállítása, amely utóbb használt kifejezés jelentené a «szervi tisztségeket betöltő természetes személyeket». A törvény a «közeg» kifejezést inkább a «szerv» kifejezést helyett (III. fej. A társaság közegei; 44. §: a taggyűlés összehívására hivatott közeg) használja, nem egészen ok nélkül kerülve a természettudományokból kölcsönvett szerv kifejezést. A r.-t. igazgatóságát is a r.-t. közegének nevezi a kir. Kúria 1934. máj. 16. P. IV. 2450/1933. határozatában. (Hj. Dtar 27., 143.) A megkülönböztetés helyessége és élessége különben nem a választott kifejezéseken múlik, hanem azon, hogy a viszonyban szervei (feljogosítási) oldala a megbízatásaival szembeállíttassék. A könyvvizsgálók kiküldetését illetően is ebből az a differenciálódás következik, hogy más a feljogosítási s más a szűkebb értelemben vett kiküldetési tény, amire vonatkozóan magam is ahhoz a nézethez csatlakozom, amelyet a könyv «az újabb német iskola» nézetének nevez (58. o.) s amely n a talán uralkodónak nevezhető. A könyv Planck, Oertmann, Tuhr, Staub (14. kiad.), Fischer (Ehrenberg) és Kuncz műveit idézésén ehhez még Feine-t (GmbH. 470.) teszem hozzá. A könyvvizsgáló elfogadási nyilatkozata e felfogás szerint csak a megbízásra vonatkozik, mert a feljogosítás (meghatalmazás) egyoldalú jogügylet.

A kft.-ről szóló törvény a könyvvizsgálók megválasztásának különös módját nem szabja meg és így az általános szabályok irányadók. Az alakuló taggyűlés nélkül írásban történő kirendelésnél (42. §) vagy az szükséges, hogy az egyhangú kirendelést írásba foglalják, vagy, hogy az írásos szavazásban írásban meg-egyezzenek. A megválasztást mindenesetre okirattal kell tanúsítani. A társasági szerződésnek oly intézkedése, amely az első könyvvizsgálókat kirendeli, a törvénybe nem ütközik, mert magából a törvényből kitűnik a lehetősége (8. § 1. bek. 4. p.). Abból az álláspontból azonban, hogy a könyvvizsgálók a köteles felügyelőbizottságot nem pótolják, következik, hogy az ily kirendelést a szerződésnek szükségkép tartalmazni sohasem kell (54. o.). A hites könyvvizsgálók nevét és lakóhelyét a cégjegyzékben és a közzétételben ki kell tüntetni (12. §).

Fontos kérdés, amelyről rendelkezni elmulasztott a törvény, a könyvvizsgálói megbízás időbeli határa. Amit erről könyvünk mond (64. o.), a legteljesebb mértékben megszívlelésre méltó s feltehető, hogy a társasági gyakorlat gondoskodni fog arról, hogy a társasági szerződés megállapítsa a könyvvizsgálói megbízás megfelelő időtartamát. Az, hogy a választás csak meghatározott időszakra történhetik a törvénynek azokból a szavaiból is következik, amelyek a megbízatás lejártáról szólnak (73. § 2. bek.), nehezebb a törvényben támaszpontot találni a «megfelelő» időszak meghatározására. Az egy üzleti évre szóló megbízás felelne meg

leginkább (az intézmény szellemének, de mint leghosszabb időhatár elfogadhatónak látszik az a három év, amelyet könyvünk a felügyelőbizottság analógiájára javasol.

A könyvvizsgálók elmozdítását a törvény szerint kétségtelenül az ügyvezetőknek vagy a felügyelőknek együttesen kell kérni s csak de lege ferenda lehet szó egy-egy ügyvezető vagy felügyelő kérelmezési jogáról. Az «elmozdíthatja» kifejezés, a törvény szövegének összefüggésében, zavart okozni nem fog (68. o.).

«A hites könyvvizsgáló kötelességei»-ről szóló 6. § a könyvnek kétségtelenül legérdekesebb s legértékesebb része, amelyet a hites könyvvizsgálók jogairól és felelősségéről szóló következő fejezetek kiegészítenek. Tanulmányukat ajánlom. Csak kevés megjegyzésem van.

A bírói gyakorlat szerint a r.-t.-oknak az eredményszámát is közzé kell tenni, kérdés a kft.-ről szóló törvény (56. § 2. bek.) alapján minő gyakorlat fog kifejlődni.

Helyes az, hogy a szakértő meghallgatásának indítványozásától a könyvvizsgáló el nem zárható, de helyes az is, hogy nem formálhat jogot a szakértő kirendelésére akkor sem, ha a felügyelőbizottság, amelyet esetleg helyettesít, ezt tehetné (70. §).

A jogi szempontoknak figyelembe vétele a hites könyvvizsgáló részéről csak okkal-móddal történhetik már csak azért is, mert olyanról nem adhat felelősség terhével véleményt, amihez nem ért. Ez nem zárja ki természetesen azt, hogy valamely feltűnő jelenségre fel ne hívja a figyelmet.

Abból, hogy a hites könyvvizsgálók a kft.-nál a taggyűlés elé terjesztik jelentésüket, nem szükségképp következik, hogy a r.-t.-nál a közgyűlés a legalkalmasabb fórum erre, hanem elképzelhető, hogy az esetleg megalkotandó igazgatótanács lesz az. A kft. taggyűlésének a nyilvánossága rendszerint nem hasonlítható ugyanis a r.-t. közgyűlésének a nyilvánosságához, különösen tekintettel a tagok viszonyára a társuláshoz. És a kft.-nak rendszerint nincs is olyan szerve, amely összetételében a r.-t. tervezett igazgatótanácsához hasonlítható.

Igaza van írónknak abban, hogy a hites könyvvizsgálótól, figyelemmel feladataira, fokozott gondosságot kell megkövetelni. Ha ezt szem előtt tartjuk, mindegy, miképp nevezzük el a megkívánt gondosságot. A «rendes kereskedő gondossága», törvényi kötelezettségeire tekintettel, nagyobb legyen ugyan a «rendes családapa gondossága»-nál, de a «rendes kereskedő gondossága» sem abszolút mérték azért, mert a kereskedői gondosság megkívánt foka is attól függ, mivel foglalkozik a kereskedő, miben fejt ki, vagy köteles kifejezni gondosságot. Ugyanígy a részvénytársasági igazgatóság tagjai gondosságának a körülírása sem lényeges. Fontos az a tudat, hogy mint idegen vagyon kezelő a legnagyobb fokú gondosságra kötelesek, amely kereskedőt terhelhet. Ez a gondosság is a rendes kereskedő gondossága tehát, mint a hites könyvvizsgálóé is, de a rendes kereskedő, midőn idegen vagyon kezelésére vállalkozik vagy könyvvizsgálatra, fokozott gondosságra köteles.

Nem látom indokoltnak, hogy ez a könyvvizsgálói felelősség miért legyen kisebb a könyvvizsgálói záradékért, mint a jelentésért. A 72. § 2. bekezdésének 1. pontja helyesen a záradékra is vonatkoztatandó.

Az alkalmazottakért fennálló felelősség kérdésében helyes az a megkülönböztetés (155. o.), amely a segédnek a könyvvizsgálás végrehajtásában vagy alkalmával elkövetett cselekményeihez fűződik, de nézetem szerint az egyik példa téves, mert a titoktartás is a könyvvizsgálói köteletség teljesítéséhez tartozik s így megsértése a szerződés végrehajtásában történik, nemcsak alkalmából. A könyvvizsgáló ezért a segéd titoktartásáért felelős.

A hites könyvvizsgáló titoktartási köteleességéről a törvénynek a könyvvizsgálót szabályozó 73. §-a nem szól, csak az e szakasz utolsó bekezdése alapján kibocsátott 45.000/1931. I. M. sz. rendelet 13. §-a. A törvény 111. §-a sem tartalmaz büntetést a titoktartási köteletség megsértésére. Ez jogosan kifogásolható, mert a titoktartási kötelezettség szigorú kezelése nélkül a hites könyvvizsgálót el nem képzelhető s meg nem honosítható.

De megjegyzéseim már túlhosszúra nyúlnak. Nem szeretném, ha ezek a derék könyvnek akár írójában, akár olvasójában azt az érzést keltenék, mintha én az általános dícséretet a részletek

bírálatával visszavonnám, vagy csökkenteném. Csak az olvasó széljegyzetei ezek, annak jelei, mily elmélyedéssel és érdeklődéssel foglalkoztam ezzel a szép könyvvel. Dr. Lőw Tibor.

Szemle.

— A kamarai képviseleti közgyűlés ügyrendjének tervezete eltér az ügyrendi szabályok szokásos egyhangúságától s nem nélkülözi a mai szomorú időkben oly üdítően ható humort sem. Kimondja nevezetesen a 8. §-ban, hogy a tagok a gyűlésen annak kezdetétől végéig jelen kötelesek lenni s azt csak indokolt kérelemre adott elnöki engedéllyel hagyhatják el. Nem provideál ugyan a tervezet arról, hogy a tag, aki sürgősen távozni óhajt, két ujjának felnyújtásával köteles-e kikéredzkedni, ellenben részletesen szabályozza az igazolatlan távollét következményeit. Igazolóbizottság, írásbeli előterjesztés, esetleg fegyelmi, háromszori távolmaradás esetén a tagság elvesztése, szóval elég bonyodalmas procedura. Minthogy pedig a tervezet szerint a tanácskozásképeséghez csak száz tag jelenléte szükséges, maga a tervezet feltételezi, hogy a közel 300 kisközgyűlési tag nagyobb része esetleg igazoltan távol lesz. Nincs szükség sok kombinatív képzelőtehetségre, hogy igaz részvétellel adózzunk annak a szerencsétlen kamarai elnöknek, aki egy-egy kisközgyűlésen 100–200 tagnak indokolt távozási kérelmét lesz kénytelen meghallgatni s így súlyos lelki konfliktusba kerül, mert a legjobb akaratral se talál majd időt, hogy a gyűlés tárgysorozatának is némi figyelmet szenteljen. Ha pedig ettől megkímélik az elnököt, a kamara tagjainak többsége idejél arra lesz kénytelen fordítani, hogy igazolójelzárást folytasson le, amire a kar túlnyomó része mai bokros elfoglaltsága mellett ráér ugyan, de ez mint ügyvédi munka-alkalom se nem szórakoztató, se nem jövedelmező. Mindez érthető, sőt jogosult, ha a tervezet abból indul ki, hogy a képviseleti közgyűlés tagjai oly serdületlen ifjak, akik a köteleesség-tudás erkölcsi létminimumát is nélkülözik, de e fellelés mellett viszont érthetetlen, hogyan szabad ily testületre az ügyvédség érdekeinek képviselését rábízni? Lehetne ugyan a tervezetnek rendelkezésével szemben arra is hivatkozni, hogy az országgyűlés képviselőházának tagjai sincsenek elejétől végig teljes számban jelen, de az érv mégse egészen talál, mert a parlament szuverén határozatokat hoz, a kamarai határozatok pedig nagyrészt az igazságügyminisztériumi irattárban fejezik be dicstelen pályafutásukat. Nyilvánvaló tehát, hogy az utóbbiakat több garanciával kell körülbástyázni. Hiába, a tervezet jogászai munka s így akaratlanul is logikus.

HIRDETÉSEK.

**Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett**

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.

legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

657

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérouta 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Sorix:* Elnökbúcsú után. — *Zsoldos Benő* kir. kúriai bírói ranggal felruházott kir. ítéltáblai bíró: A közvédő jogköre a fellebbviteli eljárásban. — *Dr. Nádas László* ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd: Részvénytársaságok felszámolásával és törlésével kapcsolatosan lerovandó adók és illetékek. — Személynyek a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 33. sz. — Hitehjogi Döntvénytár. XXXII. 8.

Elnökbúcsú után.

A Jogi. Közl. ez évi 36. számának első szemléje eléggé éles kritika tárgyává tette ezt a módot, amelyen a vezető állásokba kinevezett és azokból távozó bírák és ügyészek üdvözlése és búcsúztatása a sajtó részéről általában történik. Nem kívánom vita tárgyává tenni, hogy székhelyi krónikásai, vagy búcsúztatók s nerológok szerkesztői is hajlamosak-e arra a betegségre, amelyet Lord Macaulay egyik híres és ragyogó essayében lues Boswellianának, vagy disease of admirationnak nevez. De a nélkül, hogy a szemleíró szavait erre az esetre vonatkoztatom, csupán e kritika alkalmából foglalkozni óhajtanék azzal a kérdéssel, vajjon a sajtó ily túlzásba esett-e, amidőn a kir. Kúria távozó elnökétől különös melegséggel búcsúzott.

Az elsimerés helyes és következőképp köteles mértékének megállapításánál elsősorban azzal kell tisztába lenni, hogy a búcsú nem csupán annak a férfúnak szólt, aki 9 évig a Kúria elnöki székében ült, hanem annak, aki 23 évet töltött vezető bírói állásokban s akinek e 23 éves működéséhez rendkívüli emlékek fűződnek.

A polgári perrendtartás megalkotása (1911: I. tc.) után 1911-ben lett Juhász Andor a budapesti kir. törvényszék elnöke azzal a feladattal, hogy az új eljárási codex életbeléptetését előkészítse. Ez az előkészítés sikerült, pedig már személyi kérdésekben is nem csekély nehézségeket kellett leküzdeni. De az új elnök a személyi politikának művésze volt. Sértődés és a munkakedv csökkentése nélkül irányított mindenkit a maga helyére. Ha kellett, szigorított fegyelmi szabályok nélkül, el is tudott távolítani a szolgálatból önként távozásra bírva. A lehetőséghez képest jól összeválogatott bírói karral várta így az életbelépést, amely kar perrendi előkészületeit is ő maga vezette a váltakozó előadókkal tartott perrendi délutánokon.

A személyi politikának a művészete azonban nemcsak a munkakör meghatározásában állt, hanem annak a személyes kapcsolatnak a megteremtésében, amely az elnök és a bírák közt kifejlődött s amely hatását a bírák kölcsönös kapcsolataiban — tanácsvezető s tanácsstag, tanácsstag és tanácsstag közt is éreztette. Az előzően kétségtelenül merevebb felfogás helyébe melegség lépett.

Téves volna azt hinni, hogy ez a változás csupán külsőségben, az érintkezés hangjának módosulásában állt. Ennél sokkal többet, ez összetartozásnak, az egy feladatkörben működés jelentőségének átérzését jelentette, annak a tudatnak az általánosulását, hogy bármely rangban, fokban közös munkásai a bírák.

Amidőn Juhász Andor 1915-ben a kir. ítéltábla elnöki székét foglalta el, a nagyobb hatáskörrel személyi politikájának jelentősége is növekedett. És ebben az állásában különösen érezhetővé vált már az is, hogy irányító hatása túlterjed hivatali hatáskörén s hogy nemcsak az ország első táblájának elnöke, hanem jogi életünk vezető egyénisége. Az új perrend első 10 évében állt a budapesti kir. ítéltábla élén, a háború és a háborút követő szomorú

időszak nehéz éveiben, amidőn gyakran lelket kellett önteni az emberekbe s fenntartani bennök.

1925-ben, amidőn a kir. Kúria elnöki állása megüresedett, nem volt ellenjelöltje. Azt az állást foglalta el, amely csak őt illette meg. S vezéri szerepe ebben az állásban ismét messze túlterjedt hivatali hatáskörén. Nem ő volt igazságügyminiszter, nem a bírói egyesületnek elnöke, de kétségtelenül egyedül ő volt a vezér, akihez mindenki minden nehézségben feltekintett. Ez az időszak nem merült ki adminisztrációban, tevékenyen részt vett a jogszolgáltatásban és különösen a Kúria jogegységi döntvényei tanúskodnak gyakorlati szelleméről.

E 23 éves működésben megszokottá vált, hogy minden nehézségben hozzá tekintsen fel a magyar jogászság, különösen a bírói kar. Ez a megnyugvásnak bizonyos állapotát idézte elő, azt a tudatot, hogy van valaki, akiben megbízhatni, aki elhárít minden veszedelmet. A bírói függetlenség érzete is abból táplálkozott, hogy van valaki, akinek megvan az akarata s hatalma arra, hogy megvédelmezze.

Az összehasonlítás nehéz feladat, különösen, midőn a jelen s a múlt vetekednek egymással. Bizonyára voltak a kir. Kúriának jeles elnökei, de merem állítani, hogy nem volt egy sem, aki a bírói kar egészségére, lelkiületére és munkásságára oly hatással lett volna, mint az az elnök, aki most hagyta el székét.

Ezért hiszem én, hogy a sajtó elismerésében nem volt túlzás, amidőn búcsúztatta azt a férfit, aki még elmenetelének módjában is példát mutatott s akinek az egész bírói kar, nem hivatali állása, hanem egyénisége miatt, mint fejének hódolt. *Sorix.*

A közvédő jogköre a fellebbviteli eljárásban.

Bűnvádi perrendtartásunknak jellegzetesen méltányos és egyben humánus intézkedése az (Bp. 410—411. §-ok), mely a kir. ítéltábla előtti büntető fellebbezési eljárás során a megfelelő jogvédelemben való részesülést intézményesen biztosítja annak a vádlottnak a javára is, kinek bármely körülménynél fogva a főtárgyaláson nem áll módjában magát külön meghatalmazott ügyvéddel képviseltetni. Az elsőfokú bíróságok előtti eljárásban a Bp. 56. §-a rendszeresíti ugyan az úgynevezett «kirendelt védő» intézményét, ez a védő azonban (Bp. 57. § 2. bek.) nem köteles eljárni az ügynek felsőbb bíróság elé kitűzött tárgyalásán, ha pedig eljárna is, teljesen el van zárva attól, hogy az ítéltábla ítélete ellen perorvoslással élhessen. Ez már — amennyiben a vádlott külön védőt nem alkalmazott — csakis a közvédőnek áll jogában.

Maga a Bp. a közvédő jogállását még annyira fontosnak és nélkülözhetetlennek tartotta, hogy a 412. §-ának 2. bek. határozott rendelkezése szerint a közvédő jelenléte nélkül csakis akkor lehetett főtárgyalást tartani, ha a vádlottnak külön védője volt. Ezen az imperatív meghatározáson azonban már alaposan rést ütött az 1928: X. tc. (II. Bn.) 34. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a kir. ítéltábla előtt a Bp. 409—411. §-ai értelmében eljáró közvédő meg nem jelenése a tárgyalás megtartását nem akadályozza.

Míg azonban az elsőfokú bíróságok előtt szereplő kirendelt védő a főtárgyaláson csakis annak a vádlottnak a jogvédelmében járhat el, akinek részére őt az ügyvédi kamara a bíróság megkeresése folytán kirendelte; addig a fellebbviteli eljárásra kirendelt közvédőnek

a megbízatása kiterjed az ítéletábrának ugyanama tanácsa előtt, a heti ülészakban tartandó valamennyi főtárgyalásra és az azoknál érdekelt mindenik vádlottra, kivéve természetesen azt a vádlottat, akinek érdekében külön védő jelent meg. (Bp. 411. §.)

A közvédőnek a vádlott védelmében érvényesíthető jogköre — a bűnvádi perrendtartásnak már majdnem harmincöt éves életkora dacára — tulajdonképpen még maig sincs kellően tisztázva. Általános elv, hogy külön védő hiányában vádlott védelmét a fellebbviteli főtárgyalási perszakban a megjelent közvédő köteles ellátni, aki egyébként a Bpn. 31. §-ának 1. bekezdése értelmében a maga jogán is élhet semmiségi panasszal. Már ebből is — ugyebár — teljesen okszerűen lenne az a következtetés levonható, hogy az ügyvédi kamara által a vádlott jogvédelmére kirendelt közvédőt akkor, midőn a főtárgyaláson tulajdonképpen a külön védő helyén és jogkörében jár el, kivétel nélkül mindazok a perrendszerű jogok megilletik, melyeket a törvény a vádlottak által meghatalmazott külön védőügyvédek részére biztosít. Pedig hogy ez a gyakorlatban valahogyan nem egészen így van, arra egy nemrégiben felmerült és alább ismertetőnk konkrét adat a legszembeszökőbbben és élesen rávilágít — mintegy jellegzetes iskolapéldájául annak, hogy milyen kevésbé megnyugtató és a jus aequum voltaképpeni céljának sem mindenben megfelelő eredményekre vezethet a rideg formalizmus és a törvény betűjéhez való merev ragaszkodás.

A Kúria egy nemrég meghozott végzésével (1934. aug. 16-án, B. 3626/1934.) a táblai ítéletet a Bp. 384. §-ának 4. pontjában meghatározott alaki semmiségi okból megsemmisítette és a táblát új főtárgyalás tartása után új határozat hozatalára utasította. Ebben az esetben ugyanis az történt, hogy a vádlott az ítéletábra előtt tartott fellebbviteli főtárgyaláson a saját fellebbezését visszavonta, a jogvédelmében akkor eljáró közvédő pedig — miután ahhoz maga a vádlott is kifejezetten hozzájárult, s így kétségtelenül felhatalmazást adott — az elsőfokú bíróság előtt a vádlottat képviselő védőügyvéd által vádlott javára bejelentett perorvoslatot szintén visszavonta. Idáig talán rendben is lett volna a dolog, s az ügy perrendszerű elintézése körül valószínűleg soha nem is állott volna be semmi lényegesebb komplikáció, azonban a perorvoslatok jelzett visszavonásának kérdésében itt a kir. főügyész is érdekelve volt, aki az 1928 : X. tc. 29. §-ában biztosított jogánál fogva a vádlottnak és a védőnek, tehát ellenkező érdekű jogosultaknak joghatályosan bejelentett perorvoslatához a főtárgyalás előtt, kellő időben csatlakozott, márpedig az ilyen csatlakozás hatálya a hivatkozott törvényszakaszk értelmében az eredeti perorvoslat visszavonása esetében megszűnik. Ily körülmények között a kir. ítéletábra abból a — szerintünk helyes — álláspontból indulva ki, hogy jelen esetben most már megfelelő perorvoslat hiányában az ügy további érdemleges elbírálásának sincs helye, az ügy iratait felülvizsgálat mellőzésével az elsőfokú bírósághoz visszaküldötte.

A Kúria fentebb megjelölt határozatával a tábla jogi álláspontját tévesnek jelentette ki. Megállapításként leszögezte azt, hogy a közvédőnek ilyen visszavonási joga nincs, mert a fellebbezések tekintetében csupán véleménynyilvánításra hivatott, a vádlott nyilatkozatának sincs végleges eredményt előidéző hatálya mindaddig, míg védője — az ő hozzájárulásával — fellebbezését vissza nem vonta.

Nézzük tehát legelső sorban — ennél a konkrét esetről maradván — magának a védőnek ominózus kérdését. Hangsúlyozottan ki kell emelnünk, hogy ennek a mi vádlottunknak a bűnvádi eljárás egész során külön meghatalmazott ügyvédje soha nem is volt, mert már az elsőfokú bíróság előtti főtárgyaláson is — mint az egyébként magának a kúriai végzésnek indoklásából is kitűnik — a vádlottat hivatalból kirendelt védő képviselte s az jelentette be az elsőfokú ítélet ellen a fellebbezést is vádlott javára. Ennek a kirendelt védőnek a jogi helyzetébe lépett aztán be a fellebbezési főtárgyaláson az ügyvédi kamara által kirendelt közvédő, aki, mint láttuk, elég bátor volt a tábla előtt az ugyancsak kirendelt kollégájának perorvoslatát — az ügyfele kifejezett intenciójának megfelelően visszavonni. A Kúria megállapítása szerint azonban nem joghatályosan, mert az elsőfokbeli kirendelt védő az általa tett perorvoslati nyilatkozatát a vádlott hozzájárulásával nem vonta vissza, ezért a tábla előtt még érvényes perorvoslat volt, melyet el kellett volna bírálni és a főügyész csatlakozását is e perorvoslattal kapcsolatban kellett ítéltetése keretébe vonnia.

A Kúria most ismertetőnk döntése egyáltalán nem megnyugtató. Kétségtelenül helyes és plauzibilis a joggyakorlatban kifeje-

zésre juttatott és közvédő jogkörét megszorító az az álláspont, amely szerint a közvédő által bejelentett perorvoslat hatálytalanná válik akkor, ha azt a vádlott által időközben meghatalmazott külön védő kifejezetten mellőzi és azt a vádlott sem tartja fenn, továbbá annak a döntésnek a helyességéhez sem férhet kétség, hogy miután a közvédő jogköre csakis a védelemre terjed ki: oly esetben, mikor a vádlott mint pótmagánvádló is eljár s a közvédő ennek érdekében, ilyen minőségben külön meghatalmazás nélkül lép fel s jelent be perorvoslatot, az visszautasítandó. Ámde az itt most szóváltott esethez hasonló körülmények között — nézetünk szerint — egyáltalán nem méltányos és talán a törvényhozó eredeti intencióit sem fedi teljesen a főtárgyaláson a vádlott védelmében a külön védőt helyettesítő közvédő jogkörének olyan mértékű korlátozása, hogy az a vádlott érdekében a kirendelt védő által bejelentett fellebbezést se vonhassa vissza akkor, midőn ehhez a perbeli cselekményéhez maga a vádlott kifejezetten hozzájárult. Annál kevésbé méltányos ez a korlátozás, mert hiszen akkor, midőn a saját fellebbezését is visszavonó vádlott a közvédőt a kirendelt védő perorvoslatának tárgyalanná tételére felhatalmazta, a közvédő tulajdonképpen már abban a pillanatban e részben is a szóval megbízott külön védő jogkörébe lépett, s ha most történetesen a vádlott nem mulasztja el ugyanakkor pár szóval azt is kijelenteni, hogy a közvédőt a maga részéről is megbízza képviselével: a Kúriának nem lett volna módjában a táblát új főtárgyalás tartására és új határozat hozatalára utasítani. Mindenekfelett kíváncsi lenné, hogy jövőben a vádlott érdekeit képviselő közvédő a perorvoslati cselekmények tekintetében is a külön védő jogkörével felruházott — ne pedig csupán egyszerű véleménynyilvánításra hivatott közegnek tekintessék.

Zsoldos Benő.

Részvénytársaságok felszámolásával és törlesztésével kapcsolatosan lerovandó adók és illetékek.

Szomorú aktualitással bírnak a mostani gazdasági válság idején a részvénytársaságok felszámolásával és törlesztésével kapcsolatos adók és illetékek, amelyek nagyon kevésbé tisztázottaknak tekinthetők, és e részben a közigazgatási bíróság részéről is ellentétes döntések vannak. A társulati adóról szóló H. Ö. 9. §-ának 2. bekezdése értelmében a felszámolás befejezése után a társulati adót a felszámolás tartamára egyszerre kell kivetni, ugyanezen szakasz 3. bekezdése értelmében pedig a felszámoló vállalat vagyonát addig felosztani nem lehet, míg adója megállapítva és összes adótartozása teljesen befizetve nincsen. Ennek elmulasztásából eredő károkért a felszámolókat és a felügyelőbizottság tagjait egyetemleges kártérítés kötelezettsége terheli és a károsszeget velük szemben közadók módjára lehet behajtani. Ezzel kapcsolatosan mindenképp az a kérdés merül fel, hogy lehet-e a hitelezőket kielégíteni az adók befizetését megelőzőleg és amennyiben a hitelezők ki lettek elégítve és társulati adóra egyáltalában nem marad semmi felosztásra, a most említett felelőssége a felügyelőbizottságnak és felszámolóknak fennáll-e. Nézetem szerint ez a felelősség — tekintet nélkül arra, hogy a társulati adó a felszámolás bejegyzését megelőző időből, avagy a felszámolás eredményeképp állott elő — csak abban az esetben áll fenn, ha a részvényekre felosztás történt, vagyis ha a felszámolás folytán megmaradt tiszta vagyon a részvényesek között felosztatik, mielőtt az adók kiegyenlítését nyertek. Ha azonban a részvényesekre semmi sem jut, hanem — ami a leggyakoribb eset — csak a hitelezők kapnak kvótát, úgy az említett felelősség nem áll fenn, mert hisz társasági vagyon felosztás alá nem került. Kérdés tárgyát képezi továbbá, vajjon a minimális társulati adótétel a felszámolás alatt levő vállalatok által fizetendő-e, illetve a felszámolás befejezése előtt kell-e a minimális adót befizetni dacára annak, hogy a társaság felszámolási üzletvitele vesztéses volt. A fennálló törvényes rendelkezések szerint a társaság terhére előírandó társulati adó általában nem lehet kisebb, mint a saját tőkének két ezreléke, a házrészvénytársaságok terhére előírandó társulati adó azonban e mellett nem lehet kisebb, mint az az összeg, mely a jövedelem és vagyonadóról szóló rendelkezésekben foglalt adótételek alapján az esetben volna fizetendő, ha a társaság vagyonát képező ház valamely természetes személy osztatlan tulajdonát képezi. Nézetem szerint a felszámolás bejegyzésétől számítandólag a minimális adóelőírás törlendő, mert a H. Ö. 9. §-ának azon ren-

delkezése, hogy azon esetben, ha a vállalat felszámol, a terhére előírt társulati adót a felszámolás megkezdését követő hónap első napjáról kezdve törölni kell, változatlanul fennáll és változatlanul fennáll a H. Ö. 11. §-ának 5. bekezdése, mely szerint felszámolás esetében a felszámolási zárszámadás vagy felosztási terv alapján mutatkozó adóköteles felesleg az adókimutatás alapja, amit mint egy évre szóló adóalapot kell társulati adó alá venni. Ezen rendelkezés sincsen az említett M. E. számú rendeletben megváltoztatva, a szakasz kifejezetten, mint feleslegről, mint adóalapról beszél és ha nincs felesleg, akkor adókimutatásnak sincs helye.

Vitás kérdést képez, hogy a *felszámolás bejegyzésével kapcsolatosan milyen illetékek merülnek fel*. Az 1920 : XXIV. tc. 40. §-ának 3. pontja, illetve az 5100/1931. M. E. számú rendelet 50. §-ának 3. pontja értelmében cégszövegváltozásnak bejegyzését kérő beadványra 200 P bélyeg rovandó le. A pénzügyi hatóságok arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a felszámolás bejegyzése által a cégszöveg változik, amennyiben a cégszöveghez hozzátételek «felszámolás alatt» jelzés és ennek folytán ilyen beadvány után 200 P illeték fizetendő. Ezt az álláspontot a közigazgatási bíróság 1933. november hó 15-én kelt 13,608/1932. P. számú határozatával helybenhagyta. Ez a határozat nyilván téves, mert a felszámolás bejegyzése nem cégszövegváltozás, hanem csak annak a közhírré tétele, hogy a társaság megszüntetésére és törlésére vonatkozó lépések megtörténtek és egyúttal figyelmeztetés a társaság hitelezőinek és részvényeseinek, hogy a társaság a cég törlésére vonatkozó előkészületeket megtette és ennek folytán az igazgatóság már csak a fennmaradt ügyletek lebonyolítására van hivatva. Egy további kérdés a felszámolással kapcsolatosan az, hogy az *igazgatósági tagok törlése* után kell-e igazgatósági tagonként 20 P bélyeget leróni. A közigazgatási bíróság 1932. november 25-én 6671/1931. számú határozatában (lásd a Jogtudományi Közlöny 1933. évi Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytárának 72. szám alatt) kimondotta, hogy az igazgatósági tagoknak törlése címén a fenti 20 P illeték, illetve semmi külön illeték sem követelhető, mert egyrészt a kereskedelmi törvény 5. fejezetében és különösen 203. §-ában foglalt rendelkezésekből nyilvánvaló, hogy a felszámolók bejegyzése az igazgatósági tagok, és illetőleg cégjegyzésre jogosítottak jogosultságának megszűnését is jelenti, amennyiben a felszámolás alatt a törvény rendelkezései szerint a felszámolással járó teendők elvégzésére a közgyűléstől nyert megbízás alapján kizárólag és egyedül a felszámolók vannak rendelve és hivatva, másrészt pedig az 1920 : XXIV. tc. 40. §-ának csak 7. pontja, és illetőleg az ennek helyébe lépő 1926. évi 163,600 P. M. számú rendelet 56. §-ának ugyancsak 7. pontja rendelkezik a felszámolók bejegyzésétől lerovandó illetékekről, e pontban pedig egyáltalában nincs rendelkezés arról, hogy a felszámolók bejegyzésével kapcsolatosan a jogosítva volt igazgatók és cégvezetők törlése után is külön kellene róni az illetéket. Ellentétes határozatot hozott azonban a közigazgatási bíróság a fentebb már hivatkozott 13,608/1932. sz. határozatában, mely 1933. évi november hó 15-én kelt, tehát egy évvel később, mint az előbb említett határozat, és amelyben az alsóbbfokú hatóságok azon intézkedését, hogy a minden törölt igazgatósági tag után 20 P (illetve ebben az időben még csak 200,000 korona) fizetendő, minden további indoklás nélkül helybenhagyta. A cégbíróság álláspontja ennek folytán jelenleg az, hogy az említett 200 P, illetve igazgatósági tagonkénti 20 P le nem rovása esetén lelet veendő fel. A leletezés elkerülése céljából mindkét esetben leghelyesebb a bélyeget annak fenntartásával leróni, hogy annak visszautalása iránt a fél folyamodik és az erre vonatkozó kérvény a pénzügyigazgatóságnál egyidejűleg beadandó.

Dr. Nádas László.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. Képviselési szerződés. A felperesnek az őt másodízben ért agyvérzése következményeképp mindinkább súlyosbodó beteg állapota, amely a felperest egyre nagyobb mértékben gátolta abban, hogy igazgatási és üzletszerzési kötelezettségének az alperes jogos érdekeit kielégítő módon megfelelhessen, habár a szerződés azonnali hatályú felmondásának alapjául el nem fogadható, mégis az alperes érdekeit veszélyeztető oly fontos ténykörülmenynek tekintendő, amely mellett az alperes nem volt köteles a meghatározott

időre kötött képviselési szerződést a még hátralévő több mint két évi időre hatályában fenntartani. A felek kölcsönös és jogos érdekeit a méltányosságnak megfelelően kielégíti tehát és megfelel az anyagi jogszabályoknak az az álláspont, amely szerint az alperesnek ahhoz volt joga, hogy a felperessel való jogviszonyát megfelelő időre: félévre felmondhassa. (Kúria 1934. márc. 23. P. IV. 3304/1933.)

2. Tisztességtelen verseny. A H. N. kiadóvállalat azzal, hogy hirdetésein, amelyek hetekint hétfőn délig voltak mintegy száz elárúsító helyen kitéve, azt a valóságnak meg nem felelő és megtévesztésre alkalmas adatot hirdetett, hogy az ő lapja az egyetlen 10 filléres hétfői újság, holott az R. U. kiadóvállalat lapja is 1931. augusztustól példányonként 10 fillér, a Tvt. 2. §-ába ütköző üzleti versenyt folytatott. (Kúria 1934. márc. 21. P. IV. 5224/1933.)

3. Tisztességtelen verseny. Az állandó bírói gyakorlat értelmében az áruház az alkalmazottainak üzleti eljárásukban elkövetett jogsértő cselekményéért felelős; az áruház tehát az alkalmazottja által elkövetett tisztességtelen versenyeselekmény abbanhagyására is kötelezendő. (Kúria 1934. márc. 7. P. IV. 5858/1933.)

4. Tisztességtelen verseny. A Tvt. 9. §-ába ütköző tisztességtelen üzleti verseny elbírálásánál az a körülmény, hogy a hasonlóság és összetéveszthetőség másoknak hasonló gyártmányainál is fennforog, közömbös. (Kúria 1934. febr. 27. P. IV. 5828/1933.)

5. Gazdasági verseny. Az 1931 : XX. tc. 1. §-ában említett és a 2. § szerint bemutatandó megállapodás vagy határozat alatt, amely bemutatásnak igazolatlan elmulasztása a 14. § 1. bek. 1. p. értelmében pénzbírsággal sújtandó, csak írásba foglalt megállapodás vagy határozat érthető, mert bemutatni csak írásbeli szerződést, határozatot lehet, miként azt a kir. ítélőtábla P. VI. 916/1933., 920/1933., 958/1934. és 3932/1934. sz. végzéseiben már ismételt kimondotta. Szóbeli megállapodásnak csak a tartalmát lehet bejelenteni. A törvény 6. §-ának a miniszteri indokolása szerint, ha a törvény rendelkezéseinek megkerülésével, így titkos összehesztelés (gentleman agreement) alapján, érvényes, tehát az 1. § értelmében írásba foglalt megállapodás vagy határozat nélkül kísérik meg az 1. §-ban körülírt cél megvalósítását, a 6. § ad a kormánynak beavatkozási jogot. Ilyen esetben a 6. § 1. bek. 1. p.-ban körülírt adatszolgáltatásra felhívásnak, az ügyállás megvizsgálásának, esetleg kihallgatásnak fogadosításának van helye és azt, aki a hozzáintézett felhívásnak igazolatlanul eleget nem tesz vagy a tett intézkedések fogadosítását akadályozza, kell a 14. § 1. bek. 2. p.-a értelmében rendbűntetéssel sújtani. (Bp. T. 1934. április 30. P. VI. 4681/1934.)

6. Túlórák. A bírói gyakorlat értelmében az alkalmazottat a rendes üzleti órákon túl önként teljesített túlórákért a szerződésileg kikötött rendes fizetésén felül külön díjazás csak akkor illeti meg, ha az részére kikötöttet vagy azt a munkaadó kifejezetten megígérte. (Kúria 1934. ápr. 5. P. II. 2914/1933.)

7. A forgalmi jutalék csak az üzleti év lezárása s az inszolvenciák, rabbat- stb. tételeknek a brutto forgalomból történt levonása után válik megállapíthatóvá. (Kúria 1934. ápr. 4. P. II. 5762/1932.)

8. A váltótörvény nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy a váltó lejáratára annak kelte után mennyi időre állapítható meg, nincs tehát akadálya annak sem, hogy a váltó a felek megállapodásához képest a váltó kiállítása napján vagy esetleg nyomban is esedékessé váljék. Azon az alapon tehát, hogy a váltó kiállításának s lejáratának napja egybeesik, a váltókellék hiányosnak nem tekinthető. (Kúria 1933. dec. 19. P. VII. 3175/1933.) H. D.

* * *

1. Viszonkereset a házassági perben. A H. T. 83. § értelmében a viszonkeresetet a H. T. 76., 78., 79. és 80. §-ai esetében attól a naptól számított hat hónap alatt kell megindítani, amelyen a vétkes cselekmény, a 79. és 80. § d) pontja esetében pedig a büntetőítélet a házastárs tudomására jutott és a tekintetben nem tesz a törvény különbséget, hogy viszonkeresetét a házastárs házastársának keresete folytán megtartott tárgyaláson vagy pedig ezenkívül, önálló beadványban, érvényesítette. (Kúria 1934. márc. 17. P. III. 4362/1933.)

2. Külföldi házassági perében hozott ítélet. A H. T. 114. § értelmében magyar állampolgár házassági perében csak a magyar bíróság ítélete hatályos és tekintettel arra, hogy a felperes férje csehszlovák állampolgár volt, kivételnek a H. T. 120. § értelmében

csak akkor lehetne helye, ha a Csehszlovák állammal a házassági jogviszonyokra nézve külön államszerződés jött volna létre vagy pedig az 1911: XXII. tc. 8. § esetében, ha a nevezett állam és Magyarország között a már említett hágai egyezmény hatályos volna. E kivételt létesítő okok azonban nem állanak fenn, és így a felperesre, mint magyar állampolgárra, a H. T. 114. §-ának a rendelkezése az irányadó. Ennek következményeként a per elbírálására a magyar bíróságnak hatásköre van, és így esetre a Pp. 639. §-a az illetékesség tekintetében rendelkezéseket is tartalmaz, habár államszerződés hiányában a meghozott ítélet a Csehszlovák államban nem hatályos. (Kúria 1934. febr. 14. P. III. 5949/1933. sz.)

3. **A csődválasztmány jogköre.** A törvény a csődválasztmány-nak a csődtömegnek hatóságok előtt és harmadik személyekkel szemben való képviselőjére jogot nem ad, miért is a tkvi rdt. 119., 120. és 142. §-ának rendelkezései értelmében a csődválasztmánynak, a csődtömeg érdekeit érintő telekkönyvi ügyekben kérvényezési és felfolyamodási jogosultsága nincs, és pedig még olyan esetben sincs, amikor a hivatkozott törvény 160. §-a, az ott felsorolt jogcselekvényekhez és ügyletekhez, a csődválasztmány határozatát mondja szükségesnek, mert ez a törvényhely csak a tömeggondnok jogkörét korlátozza, de a tömeg képviselőjére vonatkozó törvényes meghatalmazását nem szorítja meg. (Kúria 1934. márc. 17. Pk. V. 1015/1934. sz.)

4. **Gramofonlemezre felvett zenemű szerzői joga.** A zeneműnek gramofonlemezre való felvétele tekintetében nem lehet alkalmazni a Szjt. 1. §-ának harmadik bekezdésében a többszörösítésre, közzétételre és forgalomba helyezésre vonatkozóan felállított szabállyal szemben az 53. §-ban foglalt és pusztán a nyilvános előadásra vonatkozó azt a rendelkezést, amely szerint szöveges zenemű előadásához (értve ez alatt a nyilvános előadást) a szerzőket egymással szemben megillető jogok sérelme nélkül elég a zeneszerző beleegyezése. Az alperes tehát a felperes sérelmére a Szjt. 6. § 9. pontjába ütköző bitorlást követett el, amikor a felperes beleegyezésének megszerzése nélkül a dalt gramofonlemezre felvette s azt ekként forgalomba helyezte. (Kúria 1933. dec. 15. P. I. 2763/1931 sz.) M. D.

Szemle.

— Az ügyvédi kar seniorai között szép számban vannak, akik egyúttal a Jogtudományi Közlöny senior munkatársai: *Sztehló Kornél, Misner Ignác, Komlós Ágost és Oesterreicher Samu* tollából sok értékes cikket közöltünk a lefolyt — 63 évben. Nem tollhiba a *hatvanhárom*, mert *Sztehló Kornél* legelső cikke 1871-ben, tehát 63 év előtt jelent meg lapunkban. Örömmel és büszkeséggel csatlakozunk különösen ennek az öt, érdemekben gazdag ügyvédnek ünnepléséhez. És ezen legöregebb munkatársaink cikkeit böngészve majdnem kételkedünk abban, hogy csakugyan *mozog-e a föld?* *Sztehló Kornél* ötven évvel ezelőtt például ezt írta: «Az ügyvédi rendtartást is előveszi végre az igazságügyminiszter. Szakférfiakat fog meghallgatni a közeljövőben a felett, ha vajjon a már benyújtott, vagy egy újabb törvényjavaslat terjesztessék-e be, vagy a javaslat a mostani törvénynek csak módosítást igénylő szakaszaira terjeszkedik-e ki? Meg vagyunk győződve arról, hogy a meghallgató szakférfiak nem holmi tatarozást, hanem gyökeres reformot fognak javaslatba hozni. Az ügyvédi kar sérelmei, melyeknek orvoslását ezen reformtól vártuk, oly régiek és oly égbekiáltóak, hogy kívánatos volna e részben az ígért intézkedéseket mielőbb megtenni».

Akkor *Pauler Tivadarnak* hívták az igazságügyminisztert. De amit *Sztehló* ötven év előtt *Pauler Tivadar* nyilatkozatáról mondott, az ma éppoly égetően aktuális, mint ötven év előtt.

Kívánjuk, hogy legkiválóbb és legöregebb munkatársunk

jó egészségben élje meg az általa ötven év óta sürgetett új ügyvédi rendtartásnak életbelépését. T.

— **Jogegységi döntvények.** A kir. Kúria I. polgári tanácsa december hó 1-én a következő két vitás elvi kérdést fogja eldönteni:

I. «Özvegyi jog korlátozása esetén tartozik-e az özvegy az özvegyi jog alól mentesített örökségi jutaléknak (kötelesrésznek) a keresetlevél beadásától a korlátozás jogerőre emelkedéséig lefolyt időre eső elvont hasznát kiszolgáltatni?»

Az ügy előadója *dr. Alföldy Dezső* kir. kúriai bíró.

II. «Ha veszélyes üzem körében történt baleset bekövetkeztében a sérültet hiba terheli, az üzembentartónak a balesetből folyó kártérítési felelősség alól való mentesülését teljesen kizárja-e az, hogy a baleset előidézésére neki vagy megbízottjának vétkessége is közrehatott, vagy ilyen esetben a kártérítési felelősség kérdését a kártérítésre vonatkozó általános szabályok szerint kell-e elbírálni?»

Az ügy előadója *dr. Koós Emil* kir. kúriai bíró.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» iroda vezet: leírási, sokszorosítási, fordítási munkákban. Fotokopiaszolgálat egész nap. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

658

HIRDETÉSEK.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemical
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.

legelőnyösebb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

657

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 63-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Béroutea 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd: A válóper reformja. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: A tartási rendeltetés védelme. (I.) — Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd: A font és dollárban kifejezett értékállandósági klauzulák értelmezése joggyakorlatunkban. — Jogirodalom. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár. Dr. Ujlaki Miklós: A magyar magánjog módosulásai Romániában. — Törvénykezési Szemle. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az özvegyi jog korlátozása. — Szemle. **Melléklet:** Ügyvédi Közlöny 34. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXVI. 5.

A válóper reformja.

Nincs az embereknek egymáshoz való jogviszonyai között olyan intézmény, amely annyira nagyfontosságú volna az egyén egész életére, tehát vagyoni, társadalmi és lelki berendezésére, mint a házasság. A férfinak és nőnek ez az életviszonya annyi benső anyagot tartalmaz, hogy azok rendezése bár évezredek óta folyik, még mindig nem tudott oly intézményes megállapodásra jutni, hogy minden irányban ki tudná elégíteni az emberek érzésvilágát. Ez természetes is, mert hiszen az emberek műveltség, világnézet és vagyoni viszonyok tekintetében szakadatlanul fejlődnek és változnak és ezzel kapcsolatban kell a jogi berendezkedésnek is fejlődnie és változnia.

A világirodalom mindig nagyobb és nagyobb mértékben foglalkozik a házassággal és a családi élettel s legutóbb a Budapesten tartott katolikus nagygyűlés legfőképpen a családi élettel foglalkozott.

Úgy mint külföldön, Magyarországon is újabb és újabb egyesületek támadnak, amelyek a házasság fenntartását, a családi élet tisztaságának megőrzését tűzték ki céljukul és arra törekcsenek, hogy a «jelenlegi könnyelmű világnézet» helyett a konzervatív világnézet helyességéről győzze meg az embereket.

A Magyar Szülők Szövetségének egyik vezető tagja, dr. Máday István orvos úr, «A válóper reformja» cím alatt a Jogtudományi Közlöny október 13-i számában figyelemre méltó gondolatokat pendített meg, amelyekkel nem árt kissé foglalkozni. A cikkíró úr mindenekelőtt azt mondja, hogy helytelen dolog a házasfelek elválását peres úton keresztülvinni, sokkal helyesebb volna a szociális rendezés körébe eső közigazgatási eljárással elintézni a házassági bajokat. Szerinte a mai válóper formája mérgező elhelyeztet és vonja bele a felek közötti harcba a gyermekeket. Ő a maga részéről egy családi bíróságot gondol alkalmasnak arra, hogy a viszálykodó házasfelek között békét teremtsen s ha már a házasság felbontására kerül a sor, a felek ne egymást pereljék, hanem magát a házasság intézményét, amelyet az állam által kinevezett házasságvédő képviseljen.

Ami az együttélő felek közötti viszálykodásokat illeti, erre vonatkozólag a polgári törvénykönyv tervezetének 1900-ban megjelent első szövege felvetette 101. §-ában azt a gondolatot, hogy a házasságnak megfelelő magatartásra az ez ellen vétő házastársat a másik házasság fél bírósággal kötelezhessen. Ez, amint annakidején Grosschmid Béni magyarázatában kifejtette, lett volna az ú. n. családi bíróság. Kétségtelen, hogy ez az intézmény igen üdvös és egészséges szolgálatokat tehetne a viszálykodó együttélő házasságfelek között és sok válásnak vehetné elejét. Ez a gondolat vezette a legújabb jogi intézkedéseket is, amidőn a gyermekekre vonatkozó részét a házassági vitáknak kivette a bíró kezéből és az árvaszékra bízta.

A közigazgatási hatóságoknak ugyanis nem annyira az ítélezés, mint inkább a békés elintézés, a kiegyenlítés a hivatása.

Az a gondolat, hogy a házassági per elmérgesíti a helyzetet s emiatt annak eldöntése, hogy a házasság fenntartható-e vagy sem egy oly bíróra bízassék, akit nem kötnek a törvény korlátai oly szigorúan, mint a jelenlegi bíróságot, arra enged következtetni, hogy a cikkíró úr a jelenlegi bíróságot túlságosan formalisztikusnak tekinti. Tény az, hogy a bíróságok a bizonyítékok mérlegelése szerint döntenek el a házasság felbonthatóságát és végső fokon a kir. Kúria a nélkül, hogy a felek bármelyikét is ismerné, tisztán csak a periratokban felhalmozott anyagból ítélezik. Az I. és II. bíróság még csak foglalkozik személy szerint magukkal a házasságfelekkel is, amidőn személyes megjelenésre kötelezik őket, de a kir. Kúria a törvény értelmében egyáltalán nem érintkezik a felekkel.

A szerző elgondolása szerint tehát vagy az kellene, hogy még a kir. Kúria is foglalkozzék a házasságfelek egyéniségével és legbensőbb viszonyaival a velük való személyes megbeszélés útján, vagy az kellene, hogy csak egy fórum döntsön el a kérdést, amely a legmesszebbmenő módon kísérelné meg a felek közötti béke helyreállítását.

A kir. Kúriára ilyen feladatot hárítani lehetetlen. Egy fórumnak pedig, amely, mint a szerző kívánja, pedagógiai, orvosi, lelkesítő és szociális tanácsadással foglalkozzék, nem lehet egyedüli ítélezésére bízni a házasság felbontásának nagyfontosságú kérdését, legfeljebb arról lehetne szó, hogy végső fokon egy II.-fokú bíróság döntsön, amely ugyanolyan módon érintkeznék személyesen a felekkel, mint az első bíróság.

Csalódik azonban a t. cikkíró úr, amidőn azt hiszi, hogy a felek közötti viszályt kiküszöbölné az, ha nem egymást, hanem a házasság intézményét támadná és e támadást a házasságvédő iparkodnék kivédeni. Szeme előtt, úgy látszik, a házasság érvénytelenítésének szentszéki pere lebegett, ahol nem a felek vétkeisége, hanem a házasság érvényessége vagy érvénytelensége, tehát azon kérdések tisztázandók, hogy érvényesen jött-e létre a házasság vagy nem.

Téved a cikkíró úr, mikor azt hiszi, hogy ilyen eljárás mellett kiküszöbölhető az, hogy a házasságfelek mint ellenségek álljanak egymással szemben. Vagy megegyeztek egymással a felek abban, hogy házasságukat felbontatják, vagy nem. Az előbbi esetben megszűnt az ellenségeskedés, az utóbbi esetben azonban, amidőn az egyik házasság fél ellenzi a házasság felbontását, vagy viszontkeresettel azt kívánja, hogy csak a másik fél vétkeiből bontassék fel a házasság, a kölcsönös vádaskodást és egymás kölcsönös meghurcolását elkerülni lehetetlen. Viszont, ahol a házasságfelek már elhatározták, hogy házasságukat felbontatják, ott a bírónak a cikkíró úr által kívánt békítési kísérletei csak igen ritka esetben tartják vissza a feleket a házasság felbontásától, úgyhogy a joggyakorlat, amely a házassági törvény életbelépte után az ú. n. hűtlen elhagyásos (közös megegyezéses) válóperekben is komoly békéltetéseket tartott, ezt mint meddő kísérletet elhagyta és üres formának minősítette.

Más kérdés az, helyes-e hathavi különélés után a per közös megegyezését tartalmazó hűtlen elhagyásos per alapján a házasság felbontása. A tapasztalat azt mutatja, hogy akik hat hónapig különváltak, ritka esetben állítják helyre az életközösséget. Legfeljebb arról lehet szó, hogy ez a hat hónap egy esztendői különélésre hosszabbítottassék meg, hogy a feleknek még több idejük le-

gyen a változott életviszonyok között meggondolni, hogy nem célszerűbb-e helyreállítani a megbontott életközösséget.

Azt, hogy bizonyos megegyezéssel ne lehessen elválni, keresztül-vinni teljességgel lehetetlen. Akár a hűtlen elhagyás alakjába burkoljuk ezt be, akár más vétkességet követelünk meg, kétségtelen az, hogy ha a két házastárs egymással megegyezett, akkor a házasság felbontásának keresztülvitele érdekében az egyik valami vétkességet magára vállal és hozzájárul ahhoz, hogy a másik ezt be is bizonyítsa, aminek következtében a házasság felbontása a vétkesség szerepét magára vállalt egyénnek vétkessé kimondása mellett megtörténik. Külföldön ott, ahol a mi hűtlen elhagyásos bontásunk nem ismeretes, a házasságtörés, vagy durva bánásmód színjátékát játsszák el a felek és ennek alapján bontatják fel házasságukat. A magyar házassági törvény 80. §-a kellő betekintést enged a bíróságnak a házastársak egyéni viszonyaiba. A nem közös megegyezéssel felbontott házasságok perkeinél a vétkesség megállapítása után még mindig módja van a bíróságnak kimondani azt, hogy a házasságot nem bontja fel, mert a megállapított vétkességet a felek egyéniségének és életviszonyainak szemügyre vétele mellett nem tartja elegendőnek annak megállapítására, hogy az életközösség annyira fel van dűlve, hogy az többé ne volna helyreállítható. Ezért volna szükséges a felekkel való tüzetes beható személyes érintkezés, hogy megállapíttassék, vajjon lehetetlen-e a felek házasságának fenntartása vagy nem.

A cikkíró úr egy javaslattal foglalkozik, amely szerint meg kellene nehezíteni azon házasságok felbontását, amelyekből gyermekek származtak.

Kétségtelen, hogy ott, ahol gyermekek vannak, különös figyelmet kell fordítani a házasság fenntartására és főleg az életközösség helyreállítására s itt kellene a bírónak módot találnia arra, hogy valami eszközzel rábírja a házastársakat a gyermekek érdekében a békességre. Ez volna a bíró békítési munkája, amelyre visszavisszatérne a per egész tartama alatt.

Annak határozott kimondása azonban, hogy könnyebben bontassék fel a gyermektelen házasság, kétélű fegyver. Ma, amidőn ugyanis az az irányzat tolul előtérbe, hogy lehetőleg korlátozni kell a gyermekek születését, a gyermektelen házasságok számát még jobban szaporítaná az a tudat, hogy ezen házasságok könnyebben bonthatók fel, mint azok, amelyekből gyermek születik. Így sűrűbben fordulnának elő azok az esetek, hogy a házasság megkötése előtt a peres felek megegyeznek egymással abban, hogy gyermekeket nem hoznak a világra.

Érdekes javaslat a szerző, dr. Máday úr részéről az, hogy a válóper a gyermektelen házasságoknál csak akkor indulhasson meg, amikor a házastársak a gyermekek elhelyezésére, ellátására és felnevelésére vonatkozólag már előzőleg a bíróság vagy az árvaszék előtt egyességet kötöttek. Ő tehát azt kívánja, hogy addig, amíg a gyermekek sorsa nincs teljesen rendezve, addig a házastársak házassága ne legyen felbontható. Ez éppen megfordítottja a jelenlegi helyzetnek, amidőn a gyermek a válóper folyamata alatt egyik vagy másik szülő gondviselésére bízatik, a házasság felbontatik és csak azután dönti el a bíróság vagy árvaszék, hogy mi legyen most már a gyermekekkel. Ennek magyarázata t. i. az, hogy a törvény a szülők vétkességét is kutatja a gyermek elhelyezése körüli kérdés elbírálásánál.

Minthogy a vétkesség kérdése lényeges körülmény és ezen szoktak a felek éles harcot folytatni egymással, tiltakozva az ellen, hogy a gyermek a vétkes szülőnél helyeztessék el, ha egyesség nem jön létre a felek között, nem lehet eldönteni a vétkesség kérdését sem addig, amíg a válóper jogerősen nincs befejezve. Ha megkíváncsatnák, hogy a felek mindenáron egyességet kössenek, vagy más módon rendezzék a gyermekek kérdését, akkor a gyermekek sorsa a vétkesség kérdésétől függetlenítené. Kétségtelen az, hogy a viszálykodó házastársak között a rendkívül kínos helyzetben levő ártatlan gyermekek sorsát szigorúbb rendszabályokkal kellene megóvni, mint ahogy az most van. Nagyobb hatalmat és gyorsabb intézkedési lehetőséget kellene engedélyezni az árvaszéknek vagy a bíróságnak.

Az intézeti elhelyezés is sokkal sűrűbben volna igénybe veendő, mert bizonyos, hogy az intézeti elhelyezés még mindig nyugodtabb sorsot biztosít a gyermekek számára, mint amilyen sorsuk van viszálykodó felek valamelyikének otthonában elhelyezett gyermekeknek.

A válópernek egyik legfontosabb reformja volna a per gyors

lefolytatása. Nem volna szabad évek hosszú során keresztül lefolytatott bizonyítási eljárással elmergesíteni a helyzetet, hanem a legfontosabb ügydöntő körülményre egyfolytában kihallgatni az összes tanúkat, mint a büntetőtárgyalásokon, az ilykép szerzett benyomás alapján vagy felbontani a házasságot, vagy azonnal elutasítani azt a keresetet, amelynek alapján a házasság fel nem bontható, s megszüntetni a házassági törvény 99. §-ában szabályozott hathavi ágy- és asztaltól való különválasztást. Ilykép mielőbb lehetővé tétetné azoknak a feleknek, akiknek helyzete tarthatatlan, az új házasságra lépés, viszont sürgősen észre lehetne téríteni azokat a feleket, akik házasságukat alapos ok nélkül akarják felbontatni és az évekig tartó elhidegülés megelőzése mellett néhány hónap alatt lebonyolítva a pert, jogerősen tudomására juttatni az illető félnek, hogy új házasságra nem léphet, tehát iparkodjék a régi házasságot ismét helyreállítani. A jelenlegi módszer, amikor a per sokszor 5—6 esztendőig eltart, csak arra alkalmas, hogy a felek örökre elhidegüljenek egymástól és a gyermekek örökre elveszítsék azt a reményt, hogy szüleik valaha kibékülnek.

A cikkírónak az a véleménye, hogy nem lehet két embert együttélésre kötelezni, ha az együttélésre irányuló lelki készség, amely a házasságot létrehozta, teljesen megszűnt. Ez a felfogás nagyon emlékeztet a protestáns házassági perekre, ahol a legyőzhetetlen ellenszenv volt a válóok. A vétkesség megállapítása mindenestre olyan fundamentum, amelyről letérni nem lehet, e kérdést azonban nem szabad rideg formalizmussal kezelni, hanem a bíróság elé járuló felek lelki életébe, belső életviszonyaiba szerető lélekkel és apai gondoskodással kell a bírónak behatolnia.

Dr. Virágh Gyula.

A tartási rendeltetés védelme.

Beck Salamon «Rendeltetési javak» című előadásában (Magyar Jogászegyleti Értekezések, új folyam XIII. kötet 80. füzet) beszél azokról a jószágokról, amelyeknek a jog valamely rendeltetést szán és a végből, hogy a rendeltetés elérése lehetséges legyen, a jog a rendeltetési javakat védett helyzetbe hozza, őket többé-kevésbé hozzáférhetetlenné teszi, ami e jószágok forgalomképességének csökkenésével jár.

Ennek a dolgozatnak az a célja, hogy oly anyagot állítson össze, amely a jog által védett egyik ily rendeltetésre, a *tartási rendeltetésre* vonatkozik. Az ismertetendő szabályok két csoportra oszlanak. Az elsőbe tartozó rendeltetési javak célja: a *vagyonúr* létfenntartásának biztosítása. A második csoport eseteiben a jog a védelmet nem a vagyonúr részére, hanem a vagyonúr *ellen* adja azok javára, akik a vagyonúrtól tartást követelhetnek.

Az alább említendő szabályok nem csupán a szorosan vett tartási igényekre vonatkoznak, hanem védenek egy egész sor hasonló egyéb igényt is.

A) *A vagyonúr eltartására rendelt javak.*

1. *Jövedelmek.* A tartásjellegű jövedelmek élők közötti átruházása, átöröklése, elzálogosítása, lefoglalása, az azokkal szemben való beszámítás, azokra megtartási jog gyakorlása, az azokról való előzetes vagy utólagos kifejezett lemondás — még pedig nagyobb mértékben az esedékesség előtti, mint az az utáni, a már megszülemllett igényekre vonatkozó — vagy korlátozva van, vagy egyenesen hatálytalan; a jog megakadályozza, hogy ily jövedelmek *felgyűljenek*, viszont kizárja a tartásjellegű címen adott és utóbb túlfizetettnek mutatkozó összegek *visszakövetelését* vagy későbbi részletekbe való *beszámítását*, nem ad a lejárt részletek után *kamatot* és favorizálja náluk a *hallgatólagos lemondást*. Ezekből a kedvezményekből hol többet, hol kevesebbet ad meg a jog, néha tudatosan vonva szűkebbre a privilégiumok határát, néha azonban az az érzésünk, hogy inkább csak szövegezési hiba az, amely a rendeltetési javaknak járó kedvezményekből kifejtette az egyiket vagy másikat.

A tulajdonképpeni *tartási követelésekre* nézve kimondja a MTJ. 238. §-ának 1. bekezdése, hogy az eltartáshoz való jogról a jövőre lemondani vagy ezt a jogot a jövőre nézve átruházni nem lehet. Ez a tétel ma is megáll. (Szülőknek gyermektől járó tartásra nézve ugyanígy JH. 1930. 638., P. III. 7494/1929.) Más a szabály a nőtartásnál: HT. 92. §. A tartási követelés *lefoglalhatatlanságára* sok utalás történik ugyan, mégis kevés oly határozatot sikerült találnom, amely ezt az elvet expressis verbis kimondja. A feleség-

nek férje elleni természetbeli tartásra vonatkozó igénye nem foglалható le: K. 3781/1911., MD. V. 217.; 50 korona havi nőtartásdíjat a budapesti tábla mint «a szükséges életfenntartás céljait szolgáló legszemélyesebb követelés»-t lefoglalhatatlannak tekintett (PD. I. 194., 13,690/1914.). Ezzel szemben a budapesti kir. törvényszék 21. Pf. 12,052/1928. sz. végzése a nőtartásdíjat lefoglalhatónak minősíti, de csak ugyanoly módon, mint a szolgálati illetményeket (JH. II. 1345.). A szolgálati illetmények lefoglalhatóságára vonatkozó szabályoknak a tartásra való alkalmazására senmi alapot nem látok. Más a kiindulópontja ugyanezen törvényszék 21. Pf. 18,077/1932. sz. végzésének (Jogesetek a perenk. elj. köréből II. 156.), amely elvileg a «jövőben lejárt és lejáró» tartásdíjrészeket — tehát nem a már lejártakat — foglalásmenteseknek mondja ki, de csak annyiban, amennyiben azok a jogosult elsőrendű szükségleteinek kielégítésére elegendők. Még határozottabban jut ez a gondolat kifejezésre az u. o. III. 283. alatt közölt 21. Pí. 1302/1934. számú végzésben. A temesvári kir. ítélőtábla 6. sz. polgári döntvénye (Márkus végreh. jogi zsebkönyve 100. old.) szerződésileg kikötött életjáradékot csak az életfenntartásra való szükséglet mérvét meghaladóan tekint lefoglalhatónak; a marosvásárhelyi kir. ítélőtábla 450/1908. sz. határozata (közli Borsodi végreh. jogi zsebkönyve a Vhn. 2. §-ánál) szerint a végrehajtást szenvedő élete fenntartásához szükséges követelés le nem foglalható. A praxis tehát kialakít praeter legem egy új végrehajtás alóli mentességet, t. i. azt, hogy tartási vagy hasoncelű követelések mentesek a végrehajtás alól annyiban, amennyiben a végrehajtást szenvedő életfenntartásához szükségesek — amely praxis egyedüli alapja a rendeltetési követelések ebbeli mivoltának felismerése.

A baleseti járadékok foglalásmentességét minden korlátozás nélkül kimondja a budapesti kir. ítélőtábla 8834/1910. sz. végzése (MD. V. 169.), ugyanazon bíróság 11. sz. polgári elvi határozata (u. o. VIII. 164.) és a budapesti kir. törvényszék 21. Pf. 12,475/1933. sz. végzése (Jogesetek a perenk. elj. köréből III. 219.), az utóbbi kifejezetten a foglaláskor már lejárt részekre nézve is. Ugyanennek a bíróságnak 21. Pf. 12,114/1933. sz. végzése (közölve u. o. III. 84.) ismét ugyanúgy, mint a tartásnál a végrehajtás alóli mentesség szempontjából a baleseti járadékot egy kalap alá veszi az alkalmazotti járandósággal, holott egészen más valami a kártérítés címén járó járadék, mint a munkaszerződésből eredő javadalmazás. Hogy azonban baleseti járadék és tartás közt az analógia nem teljes, kitűnik pl. a JH. 1933. 618. sz. a. közölt P. VI. 4245/1931. sz. döntésből.

A végrehajtás alól mentes járandóságok (szolgálati illetmények lefoglalhatatlan része, különböző segélypénzek, mezőgazdasági alkalmazottak mentesekké nyilvánított járandóságai) szintén a tartási rendeltetés célját szolgálják. Ezekről a mentességekről sem lehet lemondani (Vhn. 10. §, 1929: XIV. tc. 3. § 2. bek.). A közalkalmazotti járandóságokra nézve az 1918: XXII. tc. 8. § 2. bek. és az 1912: XXXV. tc. 17. §-a az engedményezés és átruházás tilalmát is kimondják — ami a Kúria szerint azt is kizárja, hogy a közalkalmazott illetménye egy hányadát elkötelezze és ily kötelezettség teljesítése még a közalkalmazott egyéb vagyonára vezethető végrehajtással sem kényszeríthető ki: JH. 1931. 1191., P. III. 7541/1930. és Székely János cikke PJ. 1932. 368.

Még a közalkalmazotti járandóságok között is megkülönböztetett helyzetet foglalnak el az ú. n. terhelt járandóságok, amelyeket a közalkalmazott meghatározott kiadások fedezetére kap. Ezek lehetnek speciális szolgálati kötelezettségek teljesítése közben felmerülő többletkiadások fedezésül szolgáló átalányok, amidőn a különleges rendeltetés alanya nem is a köztisztviselő, hanem az a személytelen közcél, amelynek megvalósítására ezek a járandóságok szolgálnak. Ezek az illetmények nem jönnek tekintetbe a nőtartásdíj megállapításánál, még akkor sem, ha a közalkalmazott megtakarít valamit belőlük, tehát figyelmen kívül maradnak még ott is, ahol a közalkalmazotti járandóságokra más személy akár csak mint kiszámítási alapra is jogot formálhat (pl. a köztisztviselőtől járó tartás megállapításánál: JH. 1932. 631., P. III. 4396/1931; rendőrtisztviselő ügyeletes szolgálatából húzott járandóságaira nézve P. III. 507/1921., MT. II. 135. A terhelt járandóságok másik csoportja nem valamely absztrakt közcel megvalósíthatását szolgálja, hanem a közalkalmazott bizonyos kiadásainak teljesíthetését. A családi pótlék pl. azok érdekét szolgálja, akik miatt az utalványozva van és ezért házasságon kívüli

gyermek tartásának megállapításánál figyelmen kívül marad: JH. 1931. 669., P. III. 5573/1930. Nem jön tekintetbe a nőtartásdíj megállapításánál a lakbér, mivel ennek célja a közalkalmazott állás-szerű lakhatásának biztosítása: JH. 1931. 879., P. III. 7215/1930.; u. o. 1933. 925., budapesti kir. ítélőtábla P. XI. 7350/1933.; u. o. 1934. 44., P. III. 1437/1933.; u. o. 286., P. III. 2993/1933. Hasonlóképp házasságon kívüli gyermek tartásdíjánál sem a fent idézett P. III. 5573/1930. sz. ítélet szerint. A JH. 1931. 879., 1933. 925. és 1934. 44. sz. ítéletek azonban elismerik annak lehetőségét, hogy a lakbérből megtakarítható összeg a tartás összegének megállapításánál figyelembe jöjjön. Tehát hasonló a gondolat, mint a tartásjellegű járandóságok lefoglalhatóságánál, amint a fenti ítéletek a számbavehetés kizárását is a lakbér foglalásmentességére alapítják. Gyakorlatilag a Kúria álláspontja odavezet, hogy azonos összjövedelmű köztisztviselő és szabad pályán élő alperesek közül az utóbbi jár rosszabbul, mivel ő nem képezhet magának ily privilégizált jövedelemrészt; ha pedig a bíróság a köztisztviselő alperes védett helyzetének ellensúlyozásául az ő tiszta jövedelme nagyobb hányadát ítéli oda a tartást követelőnek: úgy gyakorlatilag elenyésszik és egyben feleslegessé is válik az a privilégium, amelyet a Kúria a köztisztviselőknek ad (Beck: Lakbér és tartásdíj, PJ. 1934. 285.).

A terhelt járandóságok magánalkalmazottaknál is privilégizált helyzetet élveznek. Ilyenek: a színész ruhapénze (budapesti kir. ítélőtábla 5312/1898., Márkus végrehajtási jogi zsebkönyve 99. old., ugyanazon bíróság 12,115/1915., PD. III. 6.); az utazó napidíja, hacsak nem haladja meg jelentékenyen az avval fedezett szükségletet (budapesti kir. ítélőtábla 1909. G. 282., id. Borsodi végrehajtási jogi zsebkönyve IV. kiad. 121. old.). A budapesti elsőbíróságoknak az a gyakorlata is érdemes itt a megemlítesre, hogy a vasutas kilométer- és órapénzét nem lehet lefoglalni még tartásdíj biztosítására sem, mivel az a Vht. 59. §-a alá esik. Ez az álláspont helytelen. Az utiköltség fogalmilag csak annál az alkalmazottnál lehet mentes a végrehajtás alól, aki rendes beosztásától eltérőleg egyszer-mászor úton van; de nem a vasuti kalauznál, akinek a munkája éppen abban áll, hogy utazzon.

A terhelt járandóságok mentesek a végrehajtás (Vht. 59. §, 1929: XIV. tc. 6. §, KKHÖ. 56. § 3. bek.) és a kereseti adó alól (KHÖ. 16. § 2. bek.) — két egymástól teljesen elütő jogvidék von le azonos gondolatból parallel konzekvenciát.

Teljes mértékben vonják le a rendeltetési jelleg következményeit egyes társadalombiztosítási szabályok (1927: XXI. tc. 54., 91. §§, 1928: XL. tc. 85. §, KKHÖ. 56. § 9. p., 1900: XVI. tc. 10. §), valamint a rokkantjáradékra vonatkozólag az 1921: XXXII. tc. 76. § 6. p. és a Vht. 56. §-a. Csak részleges védelmet adnak az ügyvédi nyugdíjintézetől húzott járandóságok tekintetében az 1908: XI. tc. 19. §-ának utolsó bekezdése és az 1914: LII. tc. 5. §-ának 2. bekezdése.

Néha — különösen az alább említendő eljárási szabályok, főleg a Vht. 42. §-ának alkalmazása körében — vitássá válik, rendeltetési-e valamely követelés vagy sem. A részes bérlők követelésére nézve negatív válasz: JH. 1934. 294., Pk. V. 259/1934. A budapesti kir. törvényszéknek a Polg. Tvk. J. Tárában IX. 180. a. közölt 21. Pf. 3129/1928. sz. végzése megtagadja a rendeltetési jelleget az alkalmazotti végkielégítéstől, mégpedig azzal az érdekes indoklással, hogy az egyszerre, egy ízben esedékes végkielégítésre nem állanak a Vht. 42. §-ának a visszatérő járandóságokat óvni akaró kedvezményei. Azonos gondolattal röviddel alább találkozni fogunk.

2. Ingók. Rendeltetési jóságoknak kell tekinteni a létfenntartáshoz szükséges és ebből az okból foglalás alól mentes ingókat is; a végrehajtási jog rendelkezései itt ismét rendeltetési jóságot konstituáló magánjogi szabályokká lépnek elő. A törvény nem ad teljes védelmet: nem tiltja el a foglalásmentes ingók ügyleti elzálogosítását, amint azt a maguk körében a fent idézett társadalombiztosítási szabályok, vagy a 2000 P-n aluli postatakarékpénztári betétekre nézve az 1927: V. tc. 59. §-a és a KKHÖ. 57. §-ának 6. pontja, végül a vitézi telkekre nézve a 6650/1920. M. E. sz. r. 3. §-a megteszi. Viszont nehéz volna ügyleti zálogszerzés érvényét attól tenni függővé, van-e pl. az elzálogosítónak a zálogbaadottnon felül elegendő bűtora. Már a bérbeadó törvényes zálogjogának hatálya csak a végrehajtásilag lefoglalható ingókra terjed ki, aminthogy helyes is, hogy a törvényes zálogjog ne az ügyleti zálogjoggal, hanem mint az adós akaratától függetlenül gyakorolható

hitelezői kényszereszköz a végrehajtási zálogjoggal nyerjen analóg elbírálást.

A rendeltetéses javaknak kijáró fokozottabb védelem tehát megillet úgy ingóságokat, mint visszatérő jövedelmeket is. Mégis az utóbbiak körében találunk számosabb példát, ami a jognak azt a gondolatát tükrözteti vissza, hogy a tartós megélhetés inkább képzelhető folyamatos járadékból, mint valamely egységes vagyontárgy feléléséből. Ez az oka annak, hogy ott, ahol másvalaki el-tartásának pénzbeli szolgáltatás alakjában kell történnie, a jog praeférálja a járadékot az egyösszegű kártérítés felett (1874: XVIII. tc. 4. §; viszont úgy tőke, mint járadék lehetséges Btk. 292. § szerint, v. ö. MD. III. 151., 276/1909.); méltánylást érdemlő okból — túlalacsony járadék, aminél sokkal előnyösebb a károsultra nézve, ha akkora összeget kaphat kézhez, amivel kezdhet valamit: JH. 1933. 708., P. II. 963/1931. és u. o. 1934. 813., P. I. 178/1934. — mégis tőke adandó). A járadék alakjában való kártérítés jobban kiküszöböli a véletlen esélyeket: nagyoösszegű kártérítés felvétele után rövid idővel meghal a károsult, úgyhogy a kártérítés össze-gét lényegileg örökösei élvezik; ha viszont a károsult még hosszú ideig él, a kártérítési összeg nem lesz elegendő, pénzromlást és ehhez hasonló körülményeket nem is említve.

3. *Egyes joghatások.* Az alábbiakban a tartási rendeltetés egy-két közelebbi füződményét vesszük szemügyre.

a) A jog feltételezi, hogy a tartásra vagy hasonló járandóságra jogosult azt amit kap, nyomban fel is éli. A jog előtt gyors, mond-hatni azonnali lebonyolítás lebeg. Ebből következik a *nemo pro praeterito alitur* elve. A jog nem favorizálja, hogy a jogosult a jára-dékrészletek összegyűjtéséből tőkét képezzen, mert az a tény, hogy a jogosult megélt a tartásjellegű szolgáltatás nélkül is, mu-tatja, hogy arra a jogosultnak voltaképpen szüksége sem volt és így a tartás tárgytalanná vált.

Az alapelvet nagyon szép általános fogalmazással mondja ki a MTJ. 237. §-ának 2. bekezdése, kiemelve egyrészt a jogosult *mulasztását* jogainak érvényesítése körül, másrészt azt a szem-pontot, hogy a felgyűlt részleteknek egyszerre való megfizetése a kötelezett *aránytalan megterhelésével* jár, ami tehát akkor is jogot elenyésztető hatást von maga után, ha a jogosultat neki fel-róható mulasztás nem terheli, pl. a behajtási lépéseket folytatnia az adós akkori vagyoni helyzete miatt nem volt célirányos. Az a tétel, hogy a hitelező a járadékrészleteket nem kommasszalhatja tőkévé, az adós oldaláról nézve olyképp fogalmazható meg, hogy a járadéktartozások, amelyeket az adós is jövedelméből szokott fizetni, nem duzzaszthatók fel akkora tömegűvé, hogy azok már tőketartozás számba menjenek.

Nem lehet követelni visszamenőleg, hanem elvileg csak a kereset beadásától kezdve: *életjáradékot* (MD. IX. 287., Rp. VI. 753/1915.; u. o. XI. 137., P. I. 513/1917.; 119. E. H.), *tartás-díjat* (471. E. H., 4611/1894., Dt. III. f. I. 27.; u. f. XIII. 60., XIX. 7., XXIV. 50., XXXVI. 26., MD. XI. 119., P. V. 7699/1916., MT. III. 54., Rp. III. 2922/1921., MD. X. 60., Rp. VI. 1954/1915.), *katonatiszti biztosíték felgyűlt kamatait* (72. E. H.), *baleseti járadékot* (MD. VIII. 193., 3586/1913.; u. o. 231., 4229/1914.; u. o. X.; 62., Rp. VI. 5747/1915.; u. o. XV. 118., Rp. VI. 2429/1922.; MT. 1931. 5., P. VI. 2475/1929.; JH. 1931. 547., P. VI. 6987/1929., 65. JED. indokolása). Hogy azonban itt nem kizárólag a tartási rendeltetés fokozottabb védelméről van szó, mutatja a 460. E. H., amely felgyűlt *kamatok* érvényesítését zárja ki. Lehetséges, hogy a visszatérő, jövedelemjellegű szolgáltatások közös szabályával állunk szemben. Az alól az elv alól, hogy járadékok csak kereset-indítástól járnak, mindkét irányban találkozunk kivételekkel: látunk korábbi és későbbi fordulónapokat. Korábbiakat akkor, ha a jogosult ki tudja menteni a jogérvényesítésben tanúsított késedelmét, aminek lehetőségére a 471. E. H. kifejezetten utal is. Ideiglenes nőtartási igény érvényesítése nem késedelmes, ha az a különélés megkezdésétől számított hat hónap alatt (v. ö. Pp. 415. § 3. p.) megtörténik (MD. IX. 202., Rp. II. 784/1915.; u. o. XII. 161., P. III. 1253/1918.). Azokban az esetekben azonban, ahol nem annyira a jogérvényesítési késedelem, hanem inkább az adós teherbíróképességének vizsgálatán van a súly, ott a Kúria járadékokat sokszor csak az elsőfokú ítélettől kezdve ítélt meg: JH. 1929. 805., P. III. 5961/1928.; MD. 1926. 77., P. III. 6941/1925. JH. 1933. 733., P. I. 432/1932. Nőtartásnál perújítás folytán le-szállítás csak a jogerős leszállító ítélet hozatalát követő naptól: JH. 1929. 1406., P. III. 8082/1928. A fentemlített P. III. 5961/1928.

számú ítélet a tartásdíjat csak a kúriai ítélet hozatalát követő hó elsejétől kezdődően ítéli meg; hasonlóképpen jár el a kir. Kúria, ha felemeli a tartásdíjat, a különbözetre nézve (P. III. 2716/1927., közölve PHT. 730.; természetesen nem ez az elvi része a határo-zatnak).

A tőkeképzés megakadályozására szolgál igen sokszor a *hall-gatólagos lemondás* favorizálása, amely éles ellentétben áll avval a nizussal, amely kifejezett joglemondást egyenesen érvénytelen-nek tekint. A kifejezett lemondás ugyanis sokszor vagy hazardi-rozás, vagy jogilag eléggé hatályosan meg nem fogható kényszer következménye, míg a nemgyakorlásban megnyilvánuló joglemon-dás nem *egy* aktus, hanem huzamos magatartás, amely bizonyítéka annak, hogy az illető megélt a szóbanforgó járandóság nélkül is. De ugyanez a gondolat nyilatkozik meg abban is, hogy a társa-dalombiztosítási járandóságok, amelyeknek a jogosítotthoz min-denáron való eljutását számtalan rendelkezéssel bátyázza körül a jog, a rendes elévülési idő helyett egy éves elévülés alá esnek: 1927: XXI. tc. 46. §, 82. §, 1928: XL. tc. 66—67. §§.

b) A Kúria gyakorlata szerint *tartásdíj után kamat nem jár*, mivel «a tartásdíj megítélésének célja nem a vagyonszerzés lehető-sége» (Dt. r. f. XXVII. 61., IV. f. I. 152., I. G. 445/1904., MD. VII. 174., G. 97/1913.; u. o. VIII. 240., G. 349/1913.; u. o. XV. 94., P. III. 4192/1921.; u. o. XIX. 77., P. III. 6941/1925.). Nem jár kamat a tartási jellegre való tekintettel özvegyi járadék után sem: JH. 1933. 39., P. I. 3416/1932. A bírói gyakorlat előtt nyilván az a gondolat lebeg, hogy kamat csak tőke után jár, a járadék pedig nem tőke. Ezzel az elméleti megfontolással szemben azon-ban fel lehet hozni azt, hogy indokolatlanul jutalmazza az adós késedelmét. A teljesítési határidő, illetve határnap lejártá után azonban már jár kamat tartásdíj után is (763. E. H.).

c) *A túlfizetések visszakövetelésének tilalma* korrelát a «nemo pro praeterito alitur» elvével. Kiindul ugyanabból a vélelemből, t. i. abból, hogy a tartásra vagy hasonló célra rendelt összegből semmisen marad meg; a gazdagodás tehát fogalmilag ki van zárva, mert az a tény, hogy valaki egy bizonyos ideig megélt, nem gazdagodás. Ennélfogva nem követelhető vissza a társadalom-biztosítótól kapott járandóság (1927: XXI. tc. 54. § ut. bek., 82. § 2. bek., 1928: XL. tc. 66. § 2. bek., 81. §, munkásbiztosítási felsőbíróóság 7. sz. döntvénye, Igazságügyi Közlöny 1926. 99.; JH. 1927. 1562., Mb. Fb. II. 43/1923.), túlfizetett nyugdíj a nyugdíjvalorizációs törvény életbelépte előtti időből (1926: XVI. tc. 14. § 7. bek.), jóhiszeműen felvett közalkalmazotti járandó-ságok (1912: XXXV. tc. 20. §, 1912: LXV. tc. 74. § ut. bek., 5000/1924. M. E. sz. rend. IV. fej. 6. pont), sőt a szovjetjárandóság sem. (Polg. Törvénykezési Jog Tára 1922. 105., P. II. 2148/1921.) Előzetesen végrehajtható és kifizetett nőtartásdíjrészletek vissza-követelését kizárja az 559. sz. E. H. Korábbi judikatúra: *Szladits* döntvényösszeállítás 90. old. A JH. 1933. 465. alatt közölt P. III. 1615/1932. számú ítélet az érdemtelenség okából megvont tartást a harmadfokú ítélet meghozatalának napjával szünteti be, ami csak akkor helyes, ha a férj az addigi tartásrészleteket már meg-fizette.

(Bef. köv.)

Dr. Vági József.

A font és dollárban kifejezett értékállandósági klauzulák értelmezése joggyakorlatunkban.

Az értékállandóság biztosítására kikötött idegen valutákra szóló jogügyletek mikénti teljesítésének kérdése a font és dollár érték-leszállításával kapcsolatban egyik legérdekesebb és gyakorlatilag is egyik legfontosabb problémájává vált a középeurópai, de külö-nösen a magyar jogszolgáltatásnak. Köztudomású, hogy az inflációs idők Közép-Európa csaknem minden államának pénzegységét érte-kében erősen devalválták, egyes államokban majdnem a semmivel tették egyenlővé. Az inflációs idők keserű tapasztalatai vezették a hitelezőket arra a megoldásra, hogy különösen a három hónapnál hosszabb lejáratú hiteleket értékállandósági klauzulával kívánták biztosítani. Ez az értékállandósági klauzula rendszerint vagy szín-aranyra, vagy valamelyik értékállandónak hitt és az inflációs idők tapasztalatai alapján joggal annak tartott idegen valutára, főként angol fontra, U. S. A. dollárra és svájci frankra szólott. Az ú. n. zálogleveles kölcsönöktől eltekintve, amelyekről jelen rövid fejte-getésekben nem kívánok beszélni, a felek szándéka sohasem írá-

nyult spekulációra, sem a hitelező, sem az adós nem azzal a céllal kötötte a jogügyletet, hogy a teljesítésül kikötött pénznem értékének emelkedését, vagy csökkenését megjátssza, hanem céljuk az volt, hogy a hitelező azt kapja vissza értékben is, amit adott és az adós azt fizesse vissza, amit kapott. A gondolatmenet az volt rendszerint, hogy a kikötött idegen pénznem értékében változás nem állhat elő és a kikötéssel mindkét fél ki akarta zárni a pénz értékének változásával felmerülhető rizikót. Az esetek túlnyomó többségében a hitelezők nem is adtak effektív idegen valutát az adósnak, az adós nem is kért effektív valutát, ezzel is dokumentálva, hogy a külföldi pénznem kikötése csak értékállandósági klauzulát jelentett szerződésükben. Igen gyakori az az eset, amidőn a hitelt nyújtók, különösen pénzügyintézetek, váltó-hitelkeretbiztosítéki jelzálogjogokat bekebelezetnek be az adós ingatlanára angol fontban, vagy U. S. A. dollárban, de a váltóhitel keretén belül leszámított váltókat a felek kölcsönös megegyezéssel pengő-összegre állították ki, élénk bizonyítékaul annak, hogy az értékállandósági kikötésnek, mely idegen valutára szolt, csupán biztosítéki jellege van, de maga a kölcsön hazai pénznemben lett kirova és a lerovást is hazai pénznemben kívánják a felek.

A font és a dollár törvényhozási, illetve kormányhatósági intézkedéseken alapuló áresésével kapcsolatban a perek egész légiója származott abból, hogy az adósok ezen értékállandósági klauzulát nem mint értékállandósági klauzulát, hanem mint olyan kikötést értelmezték, mely szerint ők nincsenek másra kötelezve, mint a lecsökkent értékű idegen pénznemben való fizetésre. Az idegen pénznemben való fizetést pedig a fizetés napjankori árfolyamon és nem a lejárat napjankori árfolyamon kívánták teljesíteni, mégpedig a Magyar Nemzeti Bank által megállapított árfolyamon, a dollár és font árfolyam-leszállításának hasznát megtévezve a pengő külföldi árfolyama és belföldi értékelése közötti különbséggel.

Az adósok ezen törekvéseinek érvelése leginkább az, amit Nyeiczkey Zoltán gyűjt szinte csokorba «Jelzálogos valutakövetelések és tehermentesítési problémák» c. könyvének 9. és 10. fejezetében. Érvelése oda kulminál, hogy ha a hitelező követelésének sorsát a pengővel szemben a dollárhoz kötötte, úgy nyugodjék bele a dollár értékváltozásába, nem is érdemel szerinte mást a hitelező, mint büntetést értékállandósági kikötéséért. Felhossa továbbá, hogy a kölcsönökkel terhelt ingatlanok értéke is csökkent és így az adósra nézve a teljesítés nehezebbé vált, holott szerinte a pénzvagyronok értéke konzerválódott. Az adósi pozíció védelmében nevezett szerző arra a konklúzióra jut, hogy az effektivitás kikötésénél nem a lejárat nap, hanem a fizetési nap árfolyama az irányadó. Ugyanezt az álláspontot foglalja el König Endre a «Kereskedelmi Jog»-ban megjelent cikkében.

A felmerült jogi viták lényegileg két kérdést vetettek fel. A perek egyik részénél az a kérdés várt tisztázásra, miként értelmezendő a Kt. 326. §-a és a Vt. 37. §-a. Vajjon a követelés lejáratának napja, vagy a tényleges fizetés napjankori árfolyam az irányadó az effektív valutákban kikötött fizetéseknek hazai pénznemben való fizetése esetén. A másik és pedig sokkal lényegesebb kérdés, hogy felhasználhatja-e az adós az értékállandósági célzatú kikötést arra, hogy tartozását lecsökkentett értékben fizesse vissza.

Felsőbíróságaink joggyakorlata ma már mind a két kérdésre határozott és félre nem érthető választ adott. A kir. Kúria több ítéletében, de különösen a VII. 1209/1934. és a VII. 6109/1933. sz. ítéleteiben arra, a szerintem egyedül helyes álláspontra helyezkedett, hogy a Kt. 326. és a Vt. 37. §-ában említett lejárat, illetve fizetési nap alatt a követelés esedékességének ideje értendő és az esedékesség és a valóságos fizetés közötti időközben előállható pénzértékcsökkenés nem eshet a hitelező terhére, hanem oly mennyiségű folyamatos pénzösszeget kell az adósnak fizetnie, amely megfelel az illető idegen pénznemnek a fizetés szerződésszerű esedékessége idején fennállott belföldi árfolyamon számított egyenértékének. Ez a döntés felel meg a Kt. szellemének, de ez felel meg nemcsak a külföldi joggyakorlatnak, hanem a 7600/1933. sz. rendeletnek is, amely expressis verbis kimondja, hogy a lejárat nap után bekövetkezett árfolyamcsökkenés esetén az adós a lejárat napjankori magasabb árfolyamon tartozik teljesíteni, illetve letétbe helyezni. Bátor Viktor a «Kereskedelmi Jog» október 1-én megjelenő számban bizonyos aggályokkal fogadja a kir. Kúriának ezt a döntését, illetve annak indokolását és az adós marasztalását az árfolyamkülönbözet erejéig szívesebben látná az adóskésedelem

általános jogelvének alapján, mint a Kt. 326. §, illetve a Vt. 37. §-ának szövegszerinti alkalmazásával. Szerintem a kir. Kúria fentemlített döntései nem zárják ki a késedelmes adós által okozott kár megtérítését az esetre, ha az adós, bár effektív valutában, de késedelmesen teljesít és ezáltal a hitelező kárt szenved.

A második kérdés tekintetében is csak helyeselni tudjuk a kir. Kúria állásfoglalását, amely igen világosan szembefordul azzal az állásfoglalással, amely az értékállandósági kikötéseket a felek szándékának meghamisításával arra kívánja felhasználni, hogy az adós a hitelező rovására jogtalan vagyoni előnyhöz jusson. A kir. Kúria VI. 2198/1933., továbbá VII. 1014/1933., VII. 1440/1933. számú ítéleteiben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felek szilárd, értékállandónak hitt pénznemben kívánták követelésüket megállapítani és sem a Treu und Glaube általános elvének, sem a méltányosságnak nem felel meg az, ha az állandóságot ígérő valuta leromlása esetén a hitelező értékállandósági törekvése azzal a hátránnyal járna, hogy épp ellenkezőleg, kevesebbet kapjon, mint amennyit az esetben kapna, ha semmiféle kikötést nem tett volna.

Nagyon pregnánsan fejezi ki felsőbíróságaink álláspontját a budapesti kir. Ítéltábla P. XIV. 6682/1934. számú ítélete (Werner-tanács). «Valamely okiratnak magyarázatánál nem a szavak nyelvtani értelmezése, hanem a felek valódi akarata az irányadó, ilyenképpen a közjegyzői okiratnak abból a tartalmából, hogy a felek a kölcsön összegét akként határozták meg, hogy az 1755 dollár 33 centnek megfelelő 10,000 P-t tesz ki, és hogy úgy a visszafizetés, mint a kamatok az U. S. A. dollárnak a kifizetés napján jegyzett középárfolyama szerint eszközlendő, azt kell ésszerűen megállapítani, hogy lényegében a felek ezt a kikötést csak számolási érték-ként vették a szerződésbe és a szándékuk arra irányult, hogy a pengőben kifizetett kölcsönösszeget és a kamatait az alperes az értékcsökkenésnek netán bekövetkező esetére is minden körülmények között olyan értékben kapja meg, hogy károsodás ne érje, a kölcsön összegében kifejezésre jutó érték s annak járulékát tevő kamata minden körülmények között fennmaradjon és így az eset körülményére és a józan életfelfogásra való tekintettel a méltányosságnak is az felel meg, hogy a kölcsönadó azt kapja meg és az adós azt térítse meg, amely értéket a kölcsön adásakor meghatároztak.»

A bírói joggyakorlat tehát kifejezett jogszabály hiányában általános magánjogi elvekre és méltányossági okokra hivatkozva találta meg a leghelyesebb utat kérdésünk eldöntéséhez. A kialakult joggyakorlat azonban nem jelenti azt, hogy ne tartanók helyesnek a Huppert Leó («Polgári Jog» 1934. 8. szám) és Hevesi Illés («Jogtudományi Közlöny» 36. számában) által egyidejűleg proponált új jogszabályalkotást, amely minden pénztartozásnak egy értékálló jószágban történt kikötését biztosítaná. Bátor Viktor szerint az adóskésedelem okozta kár megtérítése lévén a konverzió alapja, nincs szükség újabb jogi szabályozásra: magánjogunk kártérítési gyakorlata elegendő védelmet nyújt az adós késedelmére és gazdagodására és a hitelező kára esetére. Én nem tartanám azt elegendőnek és a kérdést olyképpen gondolnám szabályozhatónak, amint azt az Osztrák Polgári Törvénykönyv 988. §-a szabályozza, természetesen nemcsak az esetre, ha a tartozás ércpénzdarab-számban van kirova. Az esetre, ha a kirovás és lefizetés között a kirovó pénznemnek az arany mindenkori értékéhez viszonyított értéke a kirovás és lefizetés között változott, a fizetés a tartozás keltekezésének időpontjában való fémérték szerint legyen teljesítendő. Bizonyos ugyan az, hogy magának az aranynek piaci értékelése is változó, de viszonylag legkevésbé változó összes érték-mérő eszközeink között. Ilyen törvényi szabályozás hiányában a legnagyobb bizonytalanság uralkodik és különösen alsóbíróságaink ítéleteiben néha a fentidézett joggyakorlattal teljesen ellentétes döntéseket találunk. A legkirívóbb eset talán a budapesti kir. Törvényszék 28. Pf. 17,323/1923. számú ítélete, ahol annak dacára, hogy az adósok saját maguk által pengőértékre kiállított váltót adtak a hitelezőnek, abból a tényből, hogy a váltóhitelkeretbiztosítéki jelzálogjog dollárban volt bekebelezve, a törvényszék azt a következtetést vonja le, hogy a pengő a felek között csak számolási érték volt és felperest keresetével, mely a pengőre kiállított váltó megfizetésére irányul, elutasítja.

Talán még fontosabb volna de lege ferenda a végrehajtási törvény, illetve a 24,000/1929. I. M. rendelet 16. §-ának olyirányú módosítása, hogy a külföldi pénznemben bekebelezett követelést

nem a sorrendi tárgyalás napját megelőzően utoljára jegyzett árfolyam szerint, hanem a kirováskori értékben kelljen átszámítani. A telekkönyv a követelés bekebelezésénél egyébként is mindenkor hivatkozik a bekebelezés alapjául szolgáló okirat keltére, így a rangsorban következő hitelezők mindig pontosan tudhatnák az előttük fennálló terhek valóságos értékét is, míg jelenleg e tekintetben a legnagyobb bizonytalanság uralkodik és a jobb rangsorú hitelező nemcsak az adós, hanem az utána következő hitelezők olyirányú törekvéseivel szemben is védtelen, melyek a kielégítést abból a célból húzzák el, hogy a sorrendi tárgyaláskor kisebb értékhez jusson és így az utóbb következő hitelezők magasabb kielégítési alaphoz jussanak, ami nyilván ellenkezik telekkönyvi rendszerünk egész szellemével.

Dr. Gutman Lajos.

Jogirodalom.

A magyar magánjog módosulásai Romániában.

Írta: Dr. Ujlaki Miklós budapesti ügyvéd, Budapest, 1934. Grill Károly könyvkiadóvállalata, 194 l.

Dr. Ujlaki Miklós a fiatal generáció jogi szakíróinak egyik legjelesebbike, aki kitűnő magánjogi bibliográfiájával * már megbecsülhetetlen szolgálatot tett a magyar jogtudománynak, vállalta azt a nehéz, de nagyfontosságú feladatot, hogy összefoglalóan bemutattja a magyar magánjog módosulásait az elszakított területeken. A sorrendet tekintve ismertetései közül először *«A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában»* (1931. 258 l.), azután *«A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken»* (1932. 126 l.) jelent meg. E sorozat harmadik tagjaként legutóbb *«A magyar magánjog módosulásai Romániában»* című monográfiája hagyta el a sajtót. E munkának ugyanazok az előnyei, mint az előbbieknél: rendszeri teljesség, beható és fáradságos helyszíni kutatások alapján a források alapos feldolgozása, valamint a legszigorúbb tárgyilagosság a magyar jogász számára gyakran kínos események ábrázolásában.

Az új könyv talán a legteljesebb a trilogiából: mindenesetre érdekességben rendkívül gazdag anyagot tár elénk. A könyv Újrománia hat különböző jogterületének ismertetésével kezdődik (13. l.); a jogterületek különbözősége egységes területközi jogi szabályokat követel, amelyeknek alapelve a lakóhely (46–51. l.). A jogrendszereknek ez a tarkasága természetesen életre hívja a törekvést a jog egységesítése iránt, mind egyes kérdésekben, mind az összefoglaló kodifikációban is (32–36. l.). Szerző érdekesen jellemzi a *«törvényhozó tanács»* (az egységesítő kodifikációs bizottság) munkálatait (37. és köv. l.), amelyek már nagyon előrehaladtak: a polgári törvénykönyv tervezete az örökjog kivételével már elkészült és annak első része (személyi és családi jog, nemzetközi magánjog és átmeneti rendelkezések) már parlamenti tárgyalásra vár. A tervezet a Code Napoleonra támaszkodik ugyan, de erősen számol az újabb jogfejlődéssel is, így pl. régi, kipróbált telekkönyvi jogunkat Romániában is bevezetik (42–45. 112. l.). A polgári és büntetőperrendtartás, a kereskedelmi, a váltó-, a csekk- és a büntetőtörvénykönyv tervezetét már szintén közzétették, úgyhogy a törvényegységesítés széles területeket fog át. (46. l.)

A magyar jogrendszer ama részeiben, amelyekben új törvények fel nem váltották, az elcsatolt területeken hatályban maradt: mégis sok magyar jogszabály módosult a reform vagy a jogegységesítés során. Így a teljeskorúság korhatárát 21 évre szállították le (most már valamennyi elszakított területen). A vallásfelekezeteiről új törvény rendelkezik, amely szabályozza a vallásváltoztatást és a gyermekek vallási nevelését. A jogi személyek joga a nagyon észszerű kötelező bejegyzési elv alapján új szabályozást nyert (72–80. lap). A gyámügyi eljárás a rendes bíróságokra ruházták át (97. l.). Ezzel szemben kitűnő házassági törvényünk megmaradt, csupán a házasságkötés alakjait szabályozta egységesen a személyállapotról szóló román törvény (80. és köv. l.). Említésre méltó, hogy a szokásjog ellenállóképesebbnek bizonyult, mint a törvényi jog: így pl. a közszerzeménynek és az özvegyi öröklésnek részben rendi alapokon nyugvó intézménye, a nemesi címek eltörlése ellenére is, változatlanul hatályban maradt (94., 180. l.) és a magyar bírói gyakorlat is tovább él a román bíróságok ítélkezésében (24. l.).

A vagyonjogban feltűnő a családi hitbizományok gyökeres eltörlése (az utolsó tulajdonos szabad rendelkezési jogával, 102. l.). Az új szerzői jogban érdekes modern gondolat a droit de suite elve: a művész joga a mű értéknövekedésére (113. l.). A dologjogi szak törvények nagyrészt eltörölték: megszüntették a kegyúri jogot (111. l.), a bányá-, erdő-, vadászati és vízjogot egységesítették (120–132. l.). A román törvényhozás legszomorúbb és minden bizonnyal legmúltatlanabb fejezetét: az agrárreformot a szerző nagy önmegtagadással szemlélteti (115. l.). Ugyanígy jár el az új adósvédelemmel (1934), amely a magyar kézen levő vagyonok megsemmisítésére irányuló törekvések koronája (140–147. l.). Új kamattörvények keletkeztek (148–152. l.), a gépek és szállítóeszközök tulajdonjog-fenntartásának ellenőrzésére lajstromot létesítettek (159. l.). Az új munkatörvény (1929) sok modern jogi gondolatot foglal magában, amelyeknek érvényesülését azonban a fogalmazás számos technikai tökéletlensége többé-kevésbé megghiúsítja (161–176. l.).

Már ez a példaszerű felsorolás is következtetést enged a feldolgozott anyag gazdagságára; az utalásokat minden esetben mintaszerű pontosság jellemzi.

A Jogtudományi Közlöny június 23-án megjelent számában szerző bár rövid, de teljes áttekintését adja a magyar jog sorsának Jugoszláviában (megjelent a Jogtudományi Közlöny Könyvtárának 23. számaként is). Ezzel a szerző befejezte sokéves fáradságos munkáját és maradéktalanul elérte kitűzött célját. Az az áttekintés, amelyet szerző a magyar jognak az elszakított területeken bekövetkezett módosulásairól elénk tár, olyan forrásmunka, melyet senki, aki az «utódállamok» jogával érintkezésbe jut, nem nélkülözhet. Az a meggyőződés, hogy még ezen államok jogásza sem lehet el Ujlaki forrásmunkáinak tanulmányozása nélkül. Az újabb jogváltozásoknak sehol nincs olyan feldolgozása, amely pontosságban és tökéletességben e művekkel összemérhető volna.

A magyar jogász számára azonban Ujlaki forrásmunkái különösen tanulságosak. Elégtétellel látjuk azt a szívós ellenállóerőt, mellyel sok évszázad magyar jogfejlődése az új hatalmak megsemmisítési törekvéseinek ellenáll. De nem szabad magunkat átnitánunk: odaát már sok rést ütöttek a magyar jogrendszeren, melyet az egységesítő kodifikáció szököárja már elönteni készül. A jogegységet már olyan sok ponton szakították meg, hogy annak megóvása semmi esetre sem lehet helytálló érv a magyar magánjogi kodifikációval szemben.

Önmegtagadó fáradozás volt a darabos, széteső és nagyrésztben átmeneti jellegű anyagnak egységes művé forrasztása. A fáradhatatlan szerző ezzel a munkájával elismerésre méltó szolgálatot tett a magyar jogtudománynak. A jól sikerült, hasznos munka tudata kárpótolja őt fáradozásáért.

Dr. Szladits Károly.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az özvegyi jog korlátozása.

(Hozzászólás a készülő Jogegységi Döntvényhez.)

«Özvegyi jog korlátozása esetén tartozik-e az özvegy az özvegyi jog alól mentesített örökségi jutaléknak (kötelesrésznek) a keresetlevél beadásától a korlátozás jogerőre emelkedéséig lefolyt időre eső elvont hasznát kiszolgáltatni?»

Ezt a kérdést fogja eldönteni december hó 1-én a m. kir. Kúria közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa.

Az I. polgári tanács kíván eltérni az eddigi gyakorlattól, mely szerint az özvegyi jog korlátozása csak az ítélet jogerőre emelkedésével lép hatályba s ennél fogva az özvegyi jog korlátozását kérő örökös az özvegyi jog alól mentesített örökségi jutaléknak, illetve köteles részének elvont hasznát az ítélet jogerőre emelkedését megelőző időre az özvegytől nem követelheti.

Frank könyvében olvassuk: «Ha maguk az örökösök is birtokba lépni kívánnak, szükséges, hogy az özvegyet egyezkedve kielégítsék, vagy illő megszorítására bírói ítéletet nyerjenek; mert addig ő férje minden javait megtarthatja és annál fogva övé marad az egész jövedelem». (528. l.)

A Kúria gyakorlata ebben a kérdésben nem volt ment az ingadozástól.

1885-ben a Kúria kimondotta, hogy a haszonvételek az özvegyet csak a per folyamatba tételéig illetik meg (Dt. új f. XIII. k. 26. l. 2656/1885.)

* Hetven év magánjogi irodalma. A magyar magánjog bibliográfiája 1861–1930. (Budapest, 1930. Grill Károly kiadása XIX + 572. l.)

Évtizedek óta a Kúria következetesen ragaszkodott álláspontjához, melynek szigorát némileg enyhíti az örökösödési eljárásról szóló törvény 92. §-a, mely a leszármazó tartására szükséges összeg biztosításáról intézkedik.

Nagyon szép gondolat, hogy az özvegy férje vagyonának hasznélvezetében ne zavartassék mindaddig, míg a bíróság jogerősen nem korlátozza a hasznélvezetet. Csakhogy a magyar bírói gyakorlatnak ez a lovagias álláspontja igen sok visszaélésre adott okot és a perek melegágya lett.

Az özvegy minden kockázat nélkül bocsátkozhatott perbe, mert egyrészt a perköltséget az időközben élvezett jövedelem többszörösen fedezte, másrészt az évekig húzódó per a jövedelem nélküli örökösöket kényszerhelyzetbe hozta és gyakran az özvegyre nézve túlságosan kedvező egyességre kényszerítette.

Csodálatos, hogy ezen köztudomású tények ellenére is a Magánjogi Törvénykönyv javaslata (1817. §) a mai joggyakorlatot akarja fenntartani.

Juhász Andor a *Magyar Jogászegyletben* már öt évvel ezelőtt rámutatott arra, hogy magánjogunk kodifikálása esetén az özvegyi jog ezen részletkérdését a mai jogtól eltérőleg kellene szabályozni. Szó szerint idézzük felszólalásának erre a kérdésre vonatkozó részét: «Egyik kiáltó hiba pl. az özvegyi jog korlátozására vonatkozó gyakorlat. Az özvegy bennmarad a 10,000 holdas hagyatékban, amíg évek multán a kir. Kúria jogerős ítélete az özvegy jogát nem korlátozza. Ennek folytán az özvegynek nyilvánvaló érdeke, hogy a pert minél tovább elhúzza, hiszen neki nem érdeke a vagyon konzerválása és így a per elhúzásával csak nyerhet». (Jogt. Közl. 1930. évf. 11. l.)

A kérdésnek jogegységi előadója, *Alföldi Dezső*, ugyanazon alkalommal a Magánjogi Törvényjavaslat 1817. §-át bírálva, ugyan csak a mai gyakorlattal szemben foglalt állást következőképpen:

«A gyakorlatban aggályok merültek fel ama jogszabály tekintetében, hogy az özvegyi jog megszorítása csak az e tárgyban hozott ítélet jogerőre emelkedésével válik joghatállyossá s így az özvegyet az ítélettel való megszorításáig az egész hagyaték hasznélvezete illeti meg.»

«Az idevonatkozó perek azt mutatják, hogy az özvegy minden rendelkezésére álló eszközzel elhúzza a pert, hogy mennél jobban kitolja a megszorítást kimondó jogerős ítélet meghozatalát. Ekkép aztán az özvegy sokszor éveken át gátat vet a lemenő megélhetésének, családalapításának, családja fenntartásának, ami különösen a kisgazdaosztályhoz tartozó s már régen felnőtt fiúkban elkeseredést, sőt vagyoni romlást okoz. El kell képzelni, mit jelent például arra a 30 éves gazdafiúra az, hogy az atyja 40 holdat kitevő hagyatékából nem tud annak egy részéhez sem hozzájutni, mert az anyja történetesen a korábbi házasságából született gyermekével benn ül az egész hagyatékban.»

«Ezért megfontolandó, nem lenne-e helyesebb annak kimondása, hogy az özvegyi jog megszorítása tárgyában hozott jogerős ítélet a kereset indításától kezdődően hatályos.»

«Ha ily szabályozás mellett az özvegy tudja, hogy a kereset indításától a beszédett hasznokat kiadni tartozik, nem fog érdekében állani a per elhúzása, sőt sok esetben perre sem fog a dolog kerülni.» (Jogt. Közl. 1930. évf. 173. l.)

Bármily óvatosan fejleszti a Kúria örökjogi szabályainkat, bármennyire igyekszik e téren a régi jogot megőrizni, *Juhász Andor* és *Alföldi Dezső* nyilatkozatai után nem lehet kétséges, mi lesz a Jogegységi tanács döntése. Azt hiszem, hogy a bírák és ügyvédek egyaránt helyesnek tartják, hogy a Kúria szakítson az eddigi gyakorlattal.

A kérdés megszövegezése mindössze egy irányban hagy fenn kétséget. Vajjon csak kötelesrész, vagy a leszármazó teljes örökségi jutaléka erejéig fogja-e a Jogegységi tanács megfosztani az özvegyet az eddig élvezett hasznoktól.

Jogdogmatikai akadályja nincs, hogy a döntés ne szorítkozzék a kötelesrészre és jogpolitikai szempontból is ez volna a helyes.

Talán méltányossági szempontok felhozhatók a mellett, hogy csak a kötelesrész hasznélvezetének kiadására köteleztessék az özvegy. Főleg azért, mert a kötelesrész nagysága megközelítő pontossággal megállapítható. Ellenben, ha nem a tiszta kötelesrész kiadásáról, hanem az illő tartás megállapításáról van szó, ez bírói mérlegeléstől függően, megtörténhetik, hogy az özvegy esetleg oly összegek visszafizetésére köteleztetik, melyekről jóhiszeműen feltelezhetette, hogy azokat «illő tartás» címén joggal elkölthette.

Ha tehát a Jogegységi Döntvény nem a kötelesrész jövedelmének kiadására szorítkoznék, akkor ki volna mondandó, hogy az özvegy csak az esetre kötelezhető a jövedelmek visszafizetésére, ha azok az illő tartás fedezésére szükséges összeget szembeszökő módon túlhaladták.

Az óvatos jogfejlesztés is ezen álláspont elfoglalását indokolja.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— **A törvénynek** rendelettel történő módosítására még a világháború vérzivatarában is szükségesnek tartotta a magyar alkotmány a törvényes felhatalmazást. Minthogy a háború fikciójától a mai napig sem sikerült szabadulni, ez a fölhatalmazás, sajnos, ezidőszert is fennáll. Sőt úgy látszik, szokásjogilag ki is szélesedett, mert találkoztunk oly törvény-módosító rendeletekkel is, amelyekre az 1912: LXIII. tc.-ben hiába keressük a fölhatalmazást. Ami pedig még szomorúbb, ezek a rendeletek meg se jelennek se a hivatalos lapban, se egyebütt, hanem csak intern használatban a felsőbb hatóság az alárendeltnek adja ki s a jogot kereső, de nem találó közönség, amelyhez az ügyvédség is tartozik, csupán a vele érintkező alsóbb fokozatú hatóságtól értesül, hogy van ily rendelet, amelynek sem ügyszáma, sem a kibocsátó misztikus felsőbb hatóság neve nem közölhető. Így a Bp. 62. §-a szerint semmi kétség, hogy a védőnek rendszerint, a vádirat benyújtása után pedig föltétlenül joga van védettjével minden hatósági ellenőrzés nélkül érintkezni. Honnan meríti tehát a titok jótékony, de főleg kényelmes leplebe burkolódzó felsőbb hatóság a jogot oly «intern» rendelet kibocsátására, amely szerint a politikai és valutás vádlottak (sajátságos kombináció!) a vádirat benyújtása után is csak hatósági, sőt fogházgondnoki ellenőrzés mellett értekezhetnek a védőikkel? Azokról az intern rendeletekről nem is szólnunk, amelyek a Bp. 152. és 154. §-aival homlokegyenest ellenkezően módosítják a fogházrendtartást, amikor pl. az előzetesen letartóztatottak sétaidejét két órától egy órára redukálják vagy napilapot «elvileg» nem engednek be a fogházba. Nemcsak holmi destruktív sajtóorganumokat, bárha véleményünk szerint senkinek semmi köze, hogy az el nem ítélt vádlott mivel destruálja halhatatlan lelkét, hanem a legutgesintebb Függetlenség-et vagy Nyolc órai-t sem. Talán azt tartja a titokzatos «felsőbb hely», hogy ma minden újság izgató olvasmány vagy azt hiszi, hogy e lapok olvasása indokolatlan súlyosítása a letartóztatásnak, nem tudjuk. Eleve tiltakozni kell azonban annak az elméletnek gyakorlati megvalósítása ellen, amelyet nemrég a jogi fassizmusnak egyik szerény tudású, de annál hangosabb házitudósa hirdetett, hogy a vádlott nem érdemel semmi kíméletet és a védelmét szolgáló törvényes biztosítékoknak tisztelete egész felesleges. Minek is volt oly könnyelmű, hogy engedett maga ellen bűnvádi eljárást indítani. Igaz, hogy az 1932. évi statisztika adatai szerint kerekszám 7000 törvényszéki ítéletből közel 3000 felmentő volt, tehát a bűnösség vélelme nem egészen jogosult, de, akit felmentettek — ezt tartja a «tekintély-büntetőjog» — örüljön annak, hogy felmentették és ne panaszkodjon azért, mert az előzetes letartóztatást úgy hajtották végre, hogy felmentése esetére is kapjon egy kis emlékeztetőt. Ezek a «tekintély-büntetőjogi» elvek azonban nehezen férnek össze a törvénynek a magyar alkotmányban meggyökerezett fogalmával, amely a törvény lényegét éppen abban látja, hogy a hatalom tekintélye ellen nyújt védelmet. Ezért a misztikus felsőbb hatóságnak választani kell: vagy állítsa vissza az intern rendeletekkel tiprott törvény tekintélyét, vagy módosítsa a Bp.-t a rendeletek szerint. Nem kételkedünk, hogy a sajtó és parlament felett uralkodó tekintélyeknek az utóbbi is sikerülne. Biztosra vesszük azonban, hogy a tekintélyek ezúttal sem fognak választani e két

lehetőség közt, hanem, mint rendesen, hallgatólag veszik tudomásul, hogy akadnak még naiv jogászok, akik oktondi módon a törvény tiszteletét követelik.

— A cégjog körében a bírói gyakorlat sokat foglalkozik a *korlátozott felelősségű társaság* jogának kérdéseivel. A *budapesti ítélőtábla* nem engedte meg oly külföldi kft. telepének bejegyzését, amely biztosítással és banküzlettel is foglalkozik, pedig a bejegyzésnél a magyar telep céljai közül a biztosítást és a banküzletet kizárta. A törvény szerint (106.) ugyanis «bejegyezni csak az olyan külföldi társaságot lehet, amely a jelen törvénytől megengedett célra alakult» s a törvény (1.) nem engedi meg, hogy a kft. biztosítások elvállalásával, vagy bankügyletekkel iparszerűen foglalkozzék (1934. szept. 28. P. VI. 10,964/1934.). Nem engedte meg oly belöldi cég bejegyzését sem, amelynek célja labdarúgó játékok rendezése, mert ez nem gazdasági cél, holott a kft. csak gazdasági célra alakulhat (1934. okt. 4. P. VI. 11,865/1934.). Megengedte az oly cég bejegyzését, amelyben az egyik tagnak csak a vezetékneve foglaltatott (B. és ts.; It. testvérek), mert a Kt. 11. §-a szerint is elégséges a vezetéknev (1934. júl. 31. P. VI. 9911/1934.; 1934. okt. 4. P. VI. 11,732/1934., 11,855/1934.). Megengedte filmkereskedelmi kft.-nak a «Camera» (1934. okt. 12. P. VI. 12,107/1934.) és a «Cinema» (1934. okt. 14. P. VI. 11,857/1934.) toldat használatát. Megengedte az ügyvezetők kirendelésének oly szabályozását, hogy ne csak a tagot magát illesse az ügyvezetés, hanem maga helyett mást is kirendelhesen, aki nem meghatalmazottja azonban a tagnak, hanem maga ügyvezető (1934. szept. 14. P. VI. 9231/1934.). A taggyűlés határozatképességének szabályozásánál nem zárta ki azt a megoldást, amely szerint a határozatképességhez nem szükséges meghatározott számú, vagy számarányú tagnak a megjelene (1934. okt. 4. P. VI. 11,863/1934.). Abban a kérdésben, hogy a határozathozatalhoz mily többség szükséges, nem tartotta ugyan megkívánandónak a törvény kötelező szabályainak a szerződésbe felvételét, de, mint a r.-t.-i alapszabályok gyakorlatában, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a megkezdett felsorolásnak teljesnek kell lenni (1934. okt. 4. P. VI. 11,861/1934. és 11,864/1934.; 1934. okt. 12. P. VI. 12,108/1934.). Végül a törvény 76. §-a 3. bekezdésének megfelelően kimondotta azt, hogy a társasági szerződésben nemcsak kizárható a társasági tagok elővételi joga, de a gyakorlásnak 30 napos ideje megrövidíthető (1934. okt. 18. P. VI. 12,335/1934.).

A cégjog művelőit az is érdekelni fogja, hogy *Tolnay Iván*, a budapesti kir. ítélőtábla cégtanácsának volt tagja a kir. Kúria IV. tanácsába került a győri tábláról kinevezett *Zimányi József* kúriai bíróval együtt, míg *Hlaváts Béla* kúriai bíró a VII. tanácsba. A budapesti kir. ítélőtábla cégtanácsának új tagja pedig *Orbán József* ítélőtáblai bíró.

— **Elnökbúcsú után** című mult számunkban megjelent cikkünkbe két értelmet zavaró sajtóhiba csúszott: az egyik az 5. bekezdés utolsó sorába, ahol a munkásai szó előtt a «feladatnak» szó kimaradt, a másik a 9. (utolsóelőtti) bekezdésbe, ahol egész-ségére szó áll a helyes «egészére» helyett.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körleveleket, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 27-1-43. 661

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és kémiai tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Jóban-rosszban kitart az ügyvéd urak mellett

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok, carbonpapírok stb.

legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

660

Felélő szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felélő kiadó: **Vállas Lajos**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérou-tca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Kende Ernő tőzsdei jogügyi csoportvezető titkár:
A tőzsdebíróságok jogi és gazdasági jelentőségéről. (I.) — Dr. Bratmann
Pál budapesti ügyvéd: Az engedmény perjogi hatálya. — Szemelvények
a felsőbbbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 35. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 8.

A tőzsdebíróságok jogi és gazdasági jelentőségéről.

1. A civilisztikus gondolkodás szerint a jogi parancs és tilalom kérelmelhetetlen, ha arról van szó, hogy az állam létét, a társadalmi rend kereteit kell biztosítani. Ha azonban csupán egyéni érdekekről van szó, az állam a függő kérdések rendezését szabályszerint az egyénre bízza. Az államnak ez a közömbössége a magánjognak bizonyos fejezeteivel szemben, különösen azzal a részével szemben észlelhető, amely a gazdasági életet szabályozza. A jognak ez a nagy területe a *forgalmi jog*. A *forgalmi jogon egészen tág értelemben mindazoknak a jogszabályoknak az összességét értem, amelyek mögött az ember mint gazdálkodó lény szerepel*; erre a jogterületre jellemző a kényszerítő jogszabályoknak majdnem teljességben való hiánya. Ha igaz, hogy a magánjog legkarakterisztikusabb jellemvonása abban található, hogy az állam az egyesekre bízta, hogy rendezzék-e egyáltalán a vitássá lett jogviszonyaikat és ha igen, miként történjék ez a rendezés, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy a magánjog keretén belül a forgalmi jog különleges alakulat: a *magánjogok magánjoga*. Nem volna merőben abszurd annak az állítása, hogy a szorosan vett magánjog ilyen értelemben csak a forgalmi jog. Ezzel a megvilágítással a római jogi klasszikus felfogás új képet ölt és megértjük *Ulpianus* felfogását, hogy azok a szabályok, amelyek *lex cogens*ként szerepelnek, nem a szorosan vett magánjoghoz, hanem — legalább is római jogi értelemben véve — a *jus publicum*hoz tartoztak.

A forgalmi jog a gazdasági életnek a tükré. Ha az állam a forgalmi joggal szemben közömbösséget mutat, annak magyarázatát az alapul szolgáló gazdasági rend kötetlensége adja. Mihelyt ez a kötetlenség módosul vagy megszűnő, helyébe a kötöttség kerül, más képe lesz a magánjognak is, lehetséges azonban, hogy a mi civilisztikus felfogásunk értelmében való magánjog teljesen megszűnik.

Nem kívánok döntő érvekkel lándzsát törni a kötetlen gazdálkodás, a szabadkereskedelem és a kötött gazdálkodás, az irányított gazdálkodás vitájában. A multak ismeretében, de főleg a közel-mult tapasztalata alapján azt kell azonban megállapítanunk, hogy a kötetlen gazdálkodási rendszer a szükségleteket jobban elégíti ki, mintha a gazdálkodást kényszerítő módon mesterségesen irányítják. Úgy látszik, hogy különösen az olymértvű beavatkozás, amely a természetes gazdasági erők kiegyensúlyozó szabad játékát lehetetlenné teszi, nem veszedelem nélküli. Ezzel nem állítottam, hogy a szabadság, a be nem avatkozás tökéletes gazdasági rendet biztosít; tökéletes legfeljebb az elméletben ismeretes. Nem állítom azt sem, hogy minden beavatkozás végzetes hatású. Erre gyakran szükség van és ritkán el is találják a helyes medicinát. Midőn annyit vétettek — mint 1914 óta — a szabadság ellen, a zsilipek hirtelen megnyitása, a szabadságnak átmenet nélküli helyreállítása végzetes lehet; bizonyos, hogy itt valóban szükség van beavatkozásra, de csak azért, hogy a szabadságra való fokozatos átmenet útja egyengetessék.

Lényegében ahhoz a felfogáshoz csatlakozom tehát, mely ott látja az igazságot, hogy a gazdasági élet nem mesterséges alkotás, hanem eleven organizmus, amelyben minden egyes gazdasági szerv a jól felfogott önérték alapján önálló életet él és hogy ennek következményeként mesterséges beavatkozás nélkül, a bennélő őserő-nél fogva alakul ki az a harmónia a gazdasági élet testében, amely az igazi egészségnek jellemzője, s hogy ez a természetes őserő az élet, a történelem hullámvonalában beálló egészségzavarokat, a gazdasági élet betegségeit meggyógyítani, normálissá tenni tudja. Mindennek a további kifejtését és bizonyítását most mellőznöm kell.

Minthogy azonban a gazdasági szabadság rendszeréből bizonyos konzekvenciákat kívánnak levonni, ki kell emelnem, hogy e tan szerint a gazdasági élet egyensúlya természetes módon alakuló gazdasági tényezők egymáshatásának spontán következménye. Mint legfőbb gazdaságsszabályozó faktor az ár, az áralakulás említendő. Ez maga is eredője más gazdasági tényezőknek: a keresletnek és a kínálatnak. A kereslet és kínálat irányítja az árat; viszont ugyanakkor az ár a keresletet és a kínálatot. Az ár reciprok hatásában automatikus törvényhozója az egész gazdasági életnek, az szabályozza a termelést, megvéd a túltermelés ellen, szabályozza azonban a fogyasztást is. Ugyanilyen automatikus szabályozója a gazdasági életnek a *kamat*. Ez hozza összhangba a tőkekeresletet és a tőkekínálatot, odairányítván a tőkéket, ahol elhelyezésük a legnagyobb haszonnal jár. Hasonló értelemben beszélhetünk a *pénznek*, az *arany* automatizáló erejéről, a *hitelnek* kiegyensúlyozó jelentőségéről. Ilyen szerepe van a *vállalkozó kezdeményezésének* is, és így tovább.

Ha a szabad gazdasági rendszerhez szegődünk, úgy — legalább elvileg — levonhatjuk azt a konzekvenciát, hogy az államnak gazdasági téren csak az lehet a feladata, hogy egyenlő mértékben ossza az igazságot, hogy mindkét oldalon, tehát úgy a kereslet, mint a kínálat oldalán biztosítsa a szabadságot, mert csak ebben az esetben érvényesül teljes hatályában mindaz a természetes gazdasági tényező, amelyekről az imént beszéltem. A szabad gazdasági rendszer mellett, — de csakis e mellett — ez a megállapítás kielégítő okadatolását adja az állam közömbösségének a forgalmi jog terén, magyarázza itt a *diszpozitív jogszabályok* uralmát és végeredményben az állam feladatát a jó, a pártatlan igazságszolgáltatás biztosítására szorítja.

Igaz ugyan, hogy még a liberális gazdasági rendszer fénykorában is találkoztunk több-kevesebb állami beavatkozással a gazdasági életben. Mindig maradt azonban elég szabadság ahhoz, amennyi a gazdasági élet gyakran ingadozó, de végeredményben mégis egyensúlyhelyzetbe kerülő folytonosságát biztosítani tudta. Ennek megfelelően a *forgalmi jogban is a cogens-szabály a kivételek közé tartozott*.

2. Vannak jogi intézmények, melyek alapjai organikusan alakult gazdasági jelenségek, a természetes evolúciónak szükséges és hasznos tényezői. A gazdasági szabadság megszorításával ezek jelentőségükből veszítenek, ha azonban funkcióikat, akár közvetlenül, akár azáltal, hogy lekötjük az őket tápláló vérkeringést, megbénítjuk, ez károsan érinti az egész gazdasági élet működését.

A tőzsdekről és különösen a tőzsdebíróságokról kívánok beszélni.

A téma nem érdektelen a jogász előtt. Először és főleg a miatt, mert ezek az intézmények az *igazi magánjog éltető elemeit*: a *gazdasági szabadságot*, a *kötetlenséget*, az *állami be nem avatkozást* szolgálják, mert prosperálásuk párhuzamos a magánjog virágzásával és mert — sok helytelen ellenkező felfogással szemben — biztosító

szelepként működnek, gátjai a gazdasági életet károsan érintő tényezők hatáskifejtésének. Érdekes azonban a jogásznak abból az okból is, mert *lényegében jogi intézményekről* van szó.

Beszéltem az áralakulás fontos gazdasági szerepéről. E mechanikusan működő általános gazdaságsszabályozó helyébe — minden kísérlet ellenére, eddig legalább — az emberi elme protezist állítani nem tudott. *Egészséges gazdasági élet azonban csak akkor lehetséges, ha reális árak kerülnek felszínre.* Ennek az előfeltétele az, hogy minden jelentős, gazdaságilag számbavehető, motivált kereslet és kínálat lehetőleg egyhelyre összpontosuljon. Ebben a megállapításban nemcsak az a pozitívum van, hogy minden gazdaságilag indokolt kereslet és kínálat figyelembevételével kell a reális árak kialakulnia, hanem az a negatívum is, hogy az áralakulás folyamatától a gazdasági indokoltsággal nem rendelkező, a termelést és fogyasztást közvetve sem érintő, illetőleg nem ilyentől kiinduló kereslet és kínálat távoltartassék. Kezdetben a piac, majd a primitív tőzsde, végül a világtőzsde a színhelye a reális áralakulásnak. Az érintett kétirányú garanciát azonban csak a modern tőzsde, a világtőzsde tudja nyújtani.

A reális áralakulás a tőzsdéken egyfelől az úgynevezett *készáruüzlet*, másfelől a *tőzsdei határidőüzlet* útján jut kifejezésre. A készáruüzlet feladata az, hogy ugyanabban az időben egy vagy több piacon jelentkező árkilengéseket hozza egyensúlyba; a határidőüzlet a különböző időkben mutakozó áringadozásokat nivelálja.

Azt szokták mondani, hogy a tőzsde a gazdasági életnek a hőmérője, barométere. De a tőzsdéknek nemcsak a konstatálás a feladata, mert azok egyben *áralakító igen fontos szervei a gazdasági életnek, a fejlődés magasabb fokain a világgazdaságnak.* A kínálatnak és keresletnek, az áralakulásnak a termeléssel és a fogyasztással való reciprok összefüggésénél fogva a gazdasági életet, azt, hogy mit és hogyan termeljünk, mit és mennyit fogyasszunk, semmi sem irányíthatja biztosabban, mint az áralakulás. Azonban nem minden áralakulás. Csak az, amely a kereslet és kínálat lehető legmesszebbmenő összpontosítása által világviszonylatban is megmondja, hogy milyen és mennyi a szükséglet, amelyhez a termelésnek alkalmazkodnia kell és hogy miképp alakuljon a fogyasztás, figyelemmel valamely adott helyzet termelési viszonyaira. *A tőzsdéken, főként a világtőzsdéken koncentrálódván legnagyobb mértékben a kereslet és a kínálat,* ami által ezek szinterei lesznek a gazdasági életet szabályozó legfontosabb irányító tényezők hatáskifejtésének: *a tőzsdék az áralakulásnak és amennyiben a reális árak alakulását a fent említett kettős kautela valórváltásával biztosítani tudják, az egészséges gazdasági életnek legprominensebb faktorai közé tartoznak.**

Hogy a tőzsdék gazdasági hivatásukat betölthessék, működésükben bizonyos *kötetlenséget, szabadságot* kívánnak meg. Egyben azonban sok tekintetben *függetlenséget olyan szabályoktól, melyek a reális árak kialakulását megnehezítik, vagy lehetetlenné tesznek.* Szükség van azonban e téren egészen különleges, a közpolgáritól eltérő szabályokra is. Ez az alapja a *különleges tőzsdei jognak.* Az úgynevezett tőzsdei jog többretegű. Ide tartoznak a *tőzsde autonómiáját biztosító, közjogi jellegűnek mondható jogszabályok; a tőzsdebírósg hatáskörét és eljárását rendező perjogi rendelkezések; végül a különleges tőzsdei szokások, a szokványok.* Az utóbbiak tulajdonképpen nem jogi normák, hanem kifejezetten, vagy hallgatólag megállapított ügyleti feltételek gyanánt szerepelnek, azonban, mint minden ügyleti feltétel, ha azt lex cogens nem tiltja, jogszabály köntösét is felölthetik. Az ügyleti feltételként szereplő tőzsdei szokásokat maguk a tőzsdék (vezetőségük által «codifikálva») állapítják meg. A forgalmi jogot jellemző szabadság itt jut hathatós kifejezésre.

Igaz ugyan, hogy a tőzsdei szokások alkalmazása az ügyleteknek bizonyos uniformizálását idézi elő. A kereskedelmi élet azonban — úgy tudjuk — a kötetlenséget, a szabadságot kívánja. Ezzel szemben a szigorú rendelkezéseket tartalmazó szokványok szűk mederbe szorítják az üzleti élet folyóját. Hogy magyarázzuk ezt az ellentmondást? Ámde a kötöttség csak a formát és nem a lényeg

érinti. A kötött forma nélkül a kereskedelmi életben nem érhető el a *biztonság*, ez pedig az alapja az egész gazdasági életnek, a kereskedelemnek. Az itt jelentkező «*Gleichschaltung*» nem jelenti azt, hogy a forgalomból bármilyen becsületes, a kereskedelmi hűség és tisztesség szabályait betartó kereskedelmi tevékenység, bármely címen ki volna rekeszthető; ez a *Gleichschaltung* nem vonatkozik az ügyletet kötő felek személyére, hanem csak az ügyletkötés és a lebonyolítás alapjára, módjára. E mellett tág tere marad a megengedett üzleti spekuláció lehetőségének.

Kézenfekvő gondolat, hogy a *különleges jog*, de még inkább a dolog természete szerint alapul szolgáló *különleges tényállás külön szakbírósg létesítését teszi szükségessé.* Talán leginkább a speciális tényállás az, ami ezt a kívánságot indokolja. A gazdasági, a kereskedelmi élet szövevénye a csupán jogi képzettséggel rendelkező bíró előtt teljességében idegen tényállásokat mutat. Szakértő meghallgatása nélkül a törvény rendes útján az ilyen jogi viták el nem dönthetők. Tapasztaltuk, hogy a per ezekben az esetekben a szakértő véleményével és nem a konkrét kérdésben rendszerint járatan bíró ítéletével dől el. A tőzsdei bíráskodás már ily módon is kisiklott az állami bíróság kezéből. — Senki sem állíthatja ugyan, hogy a rendes bíróság ne ítélkezzék az e fajta speciális tényállások felett és ne alkalmazza a különleges jogot. Általánosságban azonban a *tőzsdei ügyletekből eredő peres ügyeknek a rendes bírósághoz való utalása már az eddig elmondottak folytán sem indokolható; csak a gazdaságosság hiánya miatt sem.* A tőzsdei ügyletekből származó perek eldöntésére az a hivatott bíró, aki maga is állandóan benne él a gazdasági életben (éppúgy mint a szakértő, akinek véleményére döntését a rendes bíró alapítaná), aki a ma, a tegnap gazdasági életének lüktető erejéből aktíve kiveszi a részét, s aki emellett a gyakorlati életből az itt alkalmazásra kerülő különös jogot is ismeri. De az életnek a jogszolgáltatással való közvetlen, legintenzívebb érintkezése — amint az a tőzsdei ügyleteknél tapasztalható — megköveteli a *peres eljárás formális rendelkezéseitől való függetlenséget is,* a pervitel menetében az eset körülményeihez való szabad alkalmazkodás lehetőségét, a mérlegelés legnagyobb szabadságát. Mindezt a legliberálisabb rendes peres eljárás sem engedheti meg.

A *tőzsdei különbírósgok szükségességét azonban még nagyobb súllyal igazolva fogjuk látni, ha figyelembe vesszük e bíróságoknak a gazdasági életet irányító hivatását, ha látni fogjuk, hogy azok gyűjtőlencsési a gazdasági élet legjelentősebb szálainak s ha elfogadhatónak fogjuk ítélni azt a megállapítást, hogy a tőzsdebírósg jogszolgáltatás úgy a nemzetgazdaságban, mint a világgazdaságban igen jelentékeny tényezője a reális áralakulásnak.*

3. A kivételes jogot alkalmazó kivételes bíróság régi jogi intézmény. *A történelem azt mutatja, hogy a kultúra és a civilizáció fejlődése, a gazdasági élet virágzása karöltve jár a közpolgáritól eltérő nemzetközi színezetű jogszabályok kialakulásával.* Az ilyen speciális jog keletkezése szabályszerint a különbírósg gyakorlatának szűrőjén keresztül történik.

A római államnak kezdeti korában, midőn még a háborúban szerzett zsákmányokból tudta magát a nép fenntartani, módjában volt «autarkisztikus» gazdasági életet élni. Ebben az időben a római jog csak a római állampolgárra terjedt ki, de a római bíróság is csak római polgár felett ítélkezett. A győzelmes háborúk jó termőfölddel ajándékozták meg Rómát; a mezőgazdaság fölösleget termelt, amelyet exportálni kellett. A római polgár most már kénytelen volt idegenekkel kereskedést űzni. Ha kettőjük között jogvita támadt, a csak római polgárookra hatáskörrel rendelkező római bíróságnak nem volt ítélkező joga. De alkalmazható anyagi jogszabály sem állt rendelkezésre. A népek közötti érintkezésben támadt viták elintézésére a nehézkes formalisztikus római jog nem is volt alkalmas. A szükségleteknek megfelelő új jog a jogszolgáltatás csatornáin keresztül szivárgott be a római jogrendszerbe. Ez a kötetlenség, a méltányosság, a «fides» jegyében állott és így alkalmas eszköze volt a nemzetközi kereskedelmi forgalomnak is. Az új jog létesítésében szereplő fórumok különleges bíróságok voltak, olyanok, amelyek a modern különbírósgok szervezetével

* A közgazdaságtan különbséget tesz «természetes ár» és «piaci ár» között. Természetes ár az az ár, mely az ártenyezőző akadálytalan, szabad játékának eredményeként alakul ki zavaró körülmények behatása nélkül. Ezzel szemben a piaci ár a zavaró körülmények behatása alatt kialakult mindenkor, a való életben mutakozó ár. (Navratil, Közgazdaságtan I. 245. o.) A cél a természetes árak kialakulásának lehető biztosítása, megközelítése. «Reális» áron a fentiekben a «természetes» árat értettem — cum grano salis. Azért cum grano salis, mert a piaci árat a természetestől eltérően alakító körülmények mind-

egyike (pl. monopoliumok, állami beavatkozások) a legreálisabb tőzsdei áralakulástól sem tarthatók távol. Az ily értelemben vett reális ár intézményes, a lehetőség szerint való garantálása a tőzsdéknek eminens feladata. E feladat megoldására a világtőzsde amiatt is hivatottak, mert minél nagyobb a piac, amelyen az ár kialakul, annál inkább közelíti meg az ottani áralakulás a természetes áralakulást; a természetes áralakulást zavaró momentumok ugyanis tapasztalat szerint a világpiacon egészét tekintve inkább lokálisak, rendszerint csak egy-egy gazdasági közületre terjednek ki.

bizonyos rokonságban állnak. Gondolok a «praetor peregrinus»-ra, főleg azonban a «recuperatores»-nak nevezett társas bíróságra. Az utóbbi kezdetben római polgárokból, valamint az idegen állampolgárokból alakult választott bíróság volt, amelynek élén esetleg pártatlan elnök állt. A források szerint ez a bíróság a klasszikus időkben már tág hatáskörrel rendelkezett. Az eljárása nemcsak alakilag, hanem érdemben is felszabadult a formalizmus alól és ítélkezését a kötetlenség, valamint a nemzetközi kereskedelmi forgalmat védelmező: fides jellemezte. Ez a jogszolgáltatás keltette életre a jus gentiumot. Annak áldását a gyakorlati érzésű rómaiak csakhamar felismerték, úgyhogy az lassankint kiszorította a régi formalis polgári jogot a jogélet egész területéről. Ily módon keletkezett a nemzetközi kereskedelmi forgalom szükségleteiből kiindulva egy különleges bíróság közreműködésével a klasszikus római jog.

A kereskedelem, de különösen a nemzetközi kereskedelem mindig megkívánta azt, hogy a kereskedők ügyeiben különbíró-ságok ítélkezzenek. A kereskedői különbíró-ságok gyökereit a középkori céhrendszerben kell keresnünk. Ezekből alakult ki Franciaországban a XIV. században a conservateur des privilèges des foires, majd a consules des marchands. Ezek az intézmények a Code de commerce «De l'organisation des tribunaux de commerce» címében találták meg részletes szabályozásukat. A francia jogból átvette az intézményt Németország, Olaszország, Spanyolország, Portugália, Ausztria, Magyarország. Nálunk az 1729: XLIV. tc.-ben találunk már említést a külön kereskedelmi bíróságról, amely szerint a könyvkivonati pereket (processus auszugales) a kereskedők és örököseik akkor, ha a tőkeösszeg minden egyes alperes tekintetében 1000 forintot túlhaladott, a kerületi táblák előtt indíthatták meg. A kereskedelmi bíróságok keletkezésüket különösen az akkori rendes peres eljárás hosszadalmisságának, nehézségének és formalizmusának köszönhatték, de főként annak a kívánságnak is, hogy a kereskedelmi szakképzettségű ülnökök kerüljenek szavazóbírákként a bírói tanácsokba. A modern peres eljárás a kereskedelmi bíróságokat, amint tudjuk, lassankint kiszorította. Tudtommal ma már csak Franciaországban működnek, ami ott leli magyarázatát, hogy szervezetük itt lényegében megfelel a tőzsdebíró-ságok szervezetének és tulajdonképpen ezek feladatát töltik be. E bíróság tagjai mind laikusok, csak jegyzője jogász, akit a köztársaság elnöke nevez ki.

A kereskedelmi bíróságok megszűnésével körülbelül parhuzamosan, különösen a múlt század utolsó éveiben a legújabb időkig a tőzsdebíró-ságok virágzásának ideje következett.

(Bef. köv.)

Dr. Kende Ernő.

Az engedmény perjogi hatálya.

A. és B. süttősegéd egyidejűleg, de külön keresettel a felmondási időre esedékes járandóság fejében, egyenként 110 pengő tőkét érvényesít a közös munkaadóval szemben.

Az eljáró bíró, minthogy alperes védekezése mindkét ügyben azonos, a két pert egy eljárásba egyesíti. Mint felperesi ügyvéd, látva, hogy a bíróság elutasító ítéletet készül hozni, a jegyzőkönyv lezárása előtt A. követelését B.-re engedményezem. Ennek jegyzőkönyvbevétele után (a jegyzőkönyvet a jelenlevő felpere-sek is aláírták) B. 220 pengő ügyérték megjelölésével az elsőbírói ítéletet fellebbezéssel támadja meg. Az elsőbíró-ság által eredetileg fellebbezési érdek (200 pengő) hiányában visszautasított jogorvoslatot a másodfokú bíróság érdemben bírálja el és a megtámadott ítélet részbeni megváltoztatásával a követelés túlnyomó részét az engedményesnek megítéli.

A fellebbezési bíróság perjogi állásfoglalását megnyugtató-nak tartom, mégis a bírói ítéletekben is kifejezésre jutó ellentétes felfogásra tekintettel, hasznosnak tartom a per során történő engedmény perjogi hatályának tisztázását.

Minthogy nincs olyan jogszabály, mely a követelésnek per során történő engedményezését tiltaná, a per folyamán történő engedményezéssel a kitaposott magánjogi hatályon felül beállanak az engedménynek perjogi hatályai is, pl. az engedményes belépése a perbe, felelőssége ez eddigi perköltségért stb.

Az engedményesnek azon alapvető perjogi következménye, hogy az engedményes a pert saját felperessége alatt folytathatja (K. I. 3491/1927., K. IV. 67/1930., K. IV. 1661/1931.), a legutóbbi időig vitás volt, minthogy a budapesti kir. Ítéltábla több ízben

arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felek közt a perbebocsátkozás folytán létrejött perjogi viszony nem szüntethető meg egyoldalúan az egyik fél jogügyletével. Alperes beleegyezése nélkül tehát harmadik személy az eredeti felperes helyébe nem léphet be a perbe, hanem csak a Pp. 82. §-nak megfelelően, főbeavatkozási perrel követelheti a maga részére azt a jogot, mely iránt az eredeti peres felek közt a per folyik. (Bp. T. 10,883/1928.)

Ezen állásfoglalás kiinduló pontja helyes. Alperes perbebocsátkozása után felperes keresetétől — alperes beleegyezése nélkül — már el nem állhat (Pp. 187. §). Azon perjogi viszonyt, mely a peres felek közt ilyként létesül, rendszerint csak a jogerős ítélet szüntetheti meg. Kijátszásra vezethetne, ha felperes, akin a perköltség behajtható, — engedményezés folytán — a perből jogkövetkezmények nélkül kiválhatna, mintha abban soha részt nem vett volna.

Téves azonban ezen állásfoglalás a tekintetben, hogy az engedményes perbelépését az engedményezőnek a perből «jogkövetkezmények nélkül» való kiválásával veszi egy tekintet alá. Az utóbbi tényleg több szempontból az alperes pozíciójának megnehezítését eredményezhetné.

Az engedményezés anyagjogi hatálya sem súlyosbíthatja az adós helyzetét. Elméletileg egyenesen könnyíti, mert az adós kifogásolási joga megnő, minthogy az engedményezővel szemben támasztható «kifogásain felül az engedménnyel szembeni jogviszonyból is meríthet kifogásokat. Elvileg tehát az engedményezés gyengíti a követelést, mégpedig az engedményezések számával egyenes arányban.

Kétségtelen, hogy az engedményezés perjogi hatálya sem ronthat az adós (alperes) pozícióján. Midőn ezt céltudatosan biztosítjuk, úgy máris eleget tettünk a szükséges követelményeknek, ezen túlmenni és a perben történt engedményezéstől megvonni mindenemű perjogi hatályt, ez már túlnőne az alperes pozíciójának védelmén és minden szükségesség nélkül az engedményes helyzetét nehezítené meg.

Az engedményezés folytán ugyanis a perben érvényesített követelésnek már az engedményes az ura. Miért legyen ez kénytelen két rossz közt választani? Tűrni a pernek az engedményező által való — esetleg intencióinak meg nem felelő — vitelét, vagy a Pp. 82. §-a alapján külön, főbeavatkozási pert indítani az engedményező felperes és annak alperese ellen, midőn a peres felek egyike sem teszi vitássá az engedményesnek a perben érvényesített követelés iránti jogát.

Alperes jogi pozíciójának csorbíthatlan fenntartása érdekében a perindítás összes folyamatai az engedményező irányában az engedményes perbelépése után is továbbra fennmaradnak.

Az engedményezés az engedményezővel szemben a perfüggőséget meg nem szünteti. Vagyis az engedményező a perbeli engedmény megtörténte után nem viheti perbe ugyanazon jogot újból. A per előtti engedmény esetén ennek csak az engedményezés anyagjogi hatálya állja útját, míg a per során történt engedményezés esetén az engedményezésnek fentebb kifejtett perjogi hatálya is.

Bár a perfüggőség alapfeltétele a perbevitt jog mellett a peres felek azonossága, mégis a peres felek azonosságával egyazon elbírálás alá esik azon körülmény, hogy az egyik perben az engedményes (quasi jogutód), a másik perben pedig az engedményező (jogelőd) szerepel. (P. IV. 662/1920. Pdt. VI. 33.)

Az engedményes keresetelállása után alperes az engedményező újabb keresetével szemben is mindaddig megtagadhatja a perbebocsátkozást (Pp. 186. § 4. bek.), míg akár az engedményes, akár az engedményező a korábbi per költségeit meg nem téríti.

Ugyanezen elvek érvényesítendőek a perköltségek tekintetében. A kir. Kúria kimondotta, hogy a per folyama alatt — engedmény alapján — perbelépett felperes az engedményes magánjogi és perjogi következményeként pervesztesége esetén viselni tartozik azon költségeket is, melyek perbelépése előtt keletkeztek. (Kúria 1661/1931.)

A fentiekből folyik, hogy az engedményező sem mentesülhet az engedmény időpontjáig felmerült perköltségek alól pusztán annak folytán, hogy követelését engedményezte. A magam részéről ennél is tovább mennék és az engedményezőre hárítanám, mint az engedményes egyetemleges adóstársára a perbeli engedményt követően felmerült költséget is. A perben történő engedménynek ugyanis csak az a hatása, hogy az engedményes beléphet a perbe és azt az engedményező helyett a maga részére folytathatja, nem

mentesíti azonban — mint láttuk — az engedményezőt a perindítás hatálya alól. Ennek pedig logikus folyamánya a per összes következményeire való helytállás.

Visszatérve a közleményem kiindulópontját képező jogeset-höz: B. jogérvényesen szerezte meg a per során A. követelését; azon érdek, mely B.-t a perben érvényesített követeléshez fűzi, most már 220 pengő, vagyis meghaladja a Te. 24. §-a szerinti fellebbezési értéket. A fellebbezés csak az esetben lenne kizárható, ha az engedményezés folytán előálló jogorvoslati lehetőség alperes jogi pozíciójának megnehezítéseként volna értékelhető. Minthogy azonban a szélesebbkörű jogorvoslat, mint a megnyugtató ítélkezés biztosítéka, mindkét félnek egyaránt, sőt egyenesen a köznek is érdeke, felperes az adós jogi pozíciójának megóvására való hivatkozással sem zárható el a jogorvoslat igénybevétele. A jogorvoslat lehetősége a jelen esetben az engedmény perjogi hatályának egyik kihatása.

A fentiekben kizárólag a *per során* történő engedmény perjogi hatályával foglalkoztam. A perlés előtt eszközölt engedménynek is van azonban csökkentett perjogi kihatása (pl. az engedményezőt megillető bizonyos különös illetékesség igénybevétele stb.), mely kérdéssel azonban más alkalommal fogok foglalkozni.

Dr. Bratmann Pál.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. **Cseh korona fizetés jóváírása.** S. A. 1923. márc. 7-én a felperes pénztáránál az alperes javára 8300 cseh koronát lefizetett. Annak a kérdésnek elbírálásánál, hogy a felperes ezt az összeget az alperes nevén vezetett számlák közül melyiken, nevezetesen a magyar vagy a cseh korona-számlán volt-e köteles jóváírni, egyedül az a döntő, hogy a felperes a fizetés által mely pénznemben lerótt teljesítéshez jutott, és minthogy a pénznem cseh korona volt, a fizetést ugyancsak a cseh koronában vezetett számlán kellett az alperes javára könyvelnie. A jóhiszeműség követelményeinek ugyanis nem felelt volna meg, hogy az akkori viszonyok szerint értékállóbb jellegű cseh koronát elfogadva, azt a magyar korona-számlán magyar koronában számolja az alperes javára, utóbb pedig azt követelje, hogy a magyar korona-összeg, ennek értékesése folytán kevesebb cseh koronára átszámítva szolgáljon az alperes javára. (Kúria 1934. ápr. 12. P. VII. 6105/1932.)

2. **Elengedés.** A kötelelem elengedés folytán akkor szűnik meg, ha a hitelező az adósnak a tartozását szerződéssel elengedi vagy szerződéssel elismeri, hogy a követelés nem áll fenn vagy pedig cselekményeivel oly magatartást tanúsít az adóssal szemben, amelyekből kétségtelenül megállapítható, hogy az adóssal szemben az igényéről lemond, azt neki tehát elengedi. Ebből pedig folyik az, hogy a hitelező nyilatkozatainak vagy cselekményeinek az adóshoz irányottnak kell lennie. (Kúria 1934. ápr. 5. P. IV. 982/1933.)

3. **A perléssel fenyegetés** nem tekinthető jogellenes kényszer alkalmazásának, tekintve, hogy következményei helyes perbeli védekezéssel elháríthatók. (Bp. T. 1934. ápr. 11. P. I. 6106/1933.)

4. **Vétel.** A jogérvényesen megkötött vételügylet előnyös voltában az idők folyamán bekövetkezett, de az eladó rovására semmiképpen nem eső csatlakozás, való volta esetén sem szolgálhat jogszerű okul a három év múlva jogérvényesen újból megkötött és évek előtt fogantatba is ment ügyletnek hatálytalanítására. (Kúria 1934. máj. 9. P. VII. 1318/1933.)

H. D.

Szemle.

— **Mendelényi, Gadó, Szemák, Soóky** — a keresztnévek ez esetben éppoly feleslegesek, mint az angol pair-eknél — szerepelnek azon a szerencsés kinevezési listán, amely a múlt héten, lapunk zárta után jelent meg. Szinte a német költő szavait variálhatnók: Stern bei Stern, wer kennet ihre Namen — *nicht*? Színe-java a büntetőbírói karnak, ha talán

nem is minden kitűnősége. Szószaporítás lenne, ha közismert érdemeiket részleteznék. **Mendelényi**, akit örömmel és büszkeséggel számíltunk munkatársaink közé, most fejezte be Auer György-el remekbe írt perjogi kommentárját, amely — igazán nem kell hozzá jóstehetség — hosszú időn át *standard work*-ja lesz irodalmunknak. Nyugati kultúráltságával a High Court of Justice-nek is díszre lehetne. **Gadó**, akinek élelméjűsége oly harmónikusan köti össze megtéveszthetetlen judiciumban a büntetőjog elméletének legminuciózusabb ismeretét a szabályok gyakorlati alkalmazásával, talán inkább helyén lett volna a Kúria tanácselnöki székében, de feltehető, hogy a büntetőtörvényszék vezetésébe is átviszi a nemes palinát, amely tanácselnöki működését jellemezte. **Szemák**, akinek imponálóan gyors felfogását s páratlan emlékezőtehetségét csak az ügy legfinomabb ereztébe elmélyedő lelkiismeretsége múlja felül, nem csupán a pervezetés művésze, de mestere az emberies méltányosság és a törvényes igazság összhangjának. *Lucrum cessans*-a a kir. büntető-törvényszéknek. **Soóky**-ról, az egykori kir. ügyésztől lehet-e elismerőbb kritikát mondani, mint hogy a védők a referensek referensének szokták nevezni? Vérbeli kriminalista, rangemelése komoly nyeresége a felsőbbíróságok büntetőjogi gárdájának. Szóval, rég volt oly sorozatos kinevezés, amelyért annyi elismerés illetné a minisztert vagy a kandidáló testületet vagy mindkettőt, mint amennyi a most felsorolt névsorért kijár. Aki pedig talán meglepődik az e rovatban szokatlan jelzőkön és méltányláson, annak készséggel elárulhatjuk, hogy nekünk a panegyrikus műfaj jóval több és nagyobb örömet okoz, mint a censura és a satyra. Nem a mi hibánk, ha nem mindig, sőt elég ritkán nyílik rá alkalom.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körlevelet, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 27-1-43. 663

HIRDETÉSEK.

**Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett**

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.
legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

662

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Elnöki székfoglaló. — *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: Az özvegyi jog korlátozása. — *Dr. Kende Ernő* tőzsdei jogügyi csoportvezető titkár: A tőzsebíróságok jogi és gazdasági jelentőségéről. (II.) — *Dr. Vági József* budapesti ügyvéd: A tartási rendeltetés védelme. (II.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. *Melléklet*: Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 8.

Az Ügyvédi Közlöny legközelebbi száma november hó 24-én jelenik meg.

Elnöki székfoglaló.

(Elmondotta: *Dr. Mendelényi László*, a pestvidéki kir. törvényszék elnöke.)

Minden bírónak programját a bírói eskü szabja meg. Az ebben foglalt parancsnak csupán értelmezése az, amit már másutt kifejtettem, hogy t. i. a törvényt igazságosan és méltányosan kell alkalmazni. Ez csak látszólag tautológia, aminek illusztrálására legyen szabad utalnom arra, hogy például a londoni főtörvényszéken, a szokásjog alapján bíraskodó osztály mellett, évszázadok óta működik az ú. n. kancellári bíróság, amely az *equity*, a méltányosság alapján ítélkezik s bár az 1873. évi törvény eltörölte a különbséget a bíraskodásnak eme két neme között, az igazságügyi reformok előkészítésére a mult évben kiküldött bizottság mégis fenntartandónak véli ezt a megkülönböztető elnevezést.

A méltányosság szempontjai az igazságszolgáltatás egész területén érvényesülhetnek ugyan, de méltóztassanak megengedni, hogy különösebben a büntetőítélkezés köréből mutassak rá egy példára. Legszerencsétlenebbnek tartom azt a megkülönböztetést, amelyet különösen a laikus közönség szokott tenni: *szigorú és enyhe* bíró között, mert igazságos és igaz bíró az, aki a *szigorúságot és enyhiséget egyaránt egyesíti a maga személyében, vagyis individualizál.* Ma már semmi kétség aziránt, hogy másként kell bánni azokkal a tettesekkel, akik megátalkodott gonosz hajlamuknál fogva ellenségei a társadalomnak, a visszaeső, szokásos, ú. n. megrögzött bűntettesek és másként azokkal, akik lelki romlottság és meggyökeresedett bűnös hajlam nélkül, talán csak a véletlenül összejátszó körülmények hatása alatt, alkalmyszerűleg kerültek összeütközésbe a törvényekkel. Amíg amazoknál indokolt a törvény teljes szigorával lesújtani, addig emezeknek módot kell nyújtani a megtérésre s arra, hogy ismét becsületes tagjai lehessenek a társadalomnak.

Újabb jogalkotásaink is ily irányban szabnak utat a bírónak. Elég e tekintetben rámutatnom egyrészt a II. Bn.-nak a megrögzött bűnösökre vonatkozó igen helyes intézkedéseire, másrészt pedig az I. Bn. és az ezt kiegészítő 1930. novellának a büntetés felfüggesztésére vonatkozó intézkedéseire. Bíróságaink körében eleinte bizonyos idegenkedés volt észlelhető ezen új intézménnyel szemben, amely pedig úgy az angol-amerikai jogterületen, mint a kontinens nyugati államaiban tökéletesen bevált, amennyiben a bűnözés csökkentésére és a fogházak számának apadására vezetett. Az 1930-as novellának a felfüggesztés lehetőségét tágító intézkedései nálunk is azt mutatják, hogy ez az intézmény nemcsak hogy helyesnek bizonyult, hanem annak még intenzívebb alkalmazása kívánatos, természetesen az indokolt esetekben.

Ezt értettem, midőn azt a kijelentést tettem, hogy új állásomban is a törvénynek ugyanolyan szempontok szerint való alkalmazására fogok törekedni, amely szempontokat képviseltem tizenhárom évet meghaladó kúriai bíraskodásom ideje alatt.

Törekedni fogok továbbá arra, hogy nagyérdemű elődöm szellemében továbbra is ápoljam a kir. törvényszék és a melléje rendelt kir. ügyészség közötti jó kartársi viszonyt és hogy az igazságszolgáltatásnak harmadik egyenrangú tényezője az *ügyvédségnek* jogos kívánságait és érdekeit szerény hatáskörömben a legmesszebb menő módon támogassam. Ennek kapcsán szükségesnek tartom hangsúlyozni azt, hogy a legnagyobb súlyt helyezek arra, hogy ezen három faktor közötti *kollegiális szellem ne csak frázis legyen*, hanem valójában s így különösen a tárgyalások atmoszférájában is kifejezésre jusson, mert ahhoz, hogy a bírósági tárgyalás hangulata nyugodt, méltóságteljes legyen, mindhárom tényező részéről jó idegek, nagy önfegyelem és az egymás hivatása iránti igaz elismerés szükséges.

Utolsó szavam szól pedig az *ifjabb jogász-generációhoz*, ennek a kir. törvényszéknek és a területén működő kir. járásbíróságoknak fogalmazó személyzetéhez, akik pályájukat hasonlíthatatlanul nehezebb körülmények között kezdték meg, mint mi annakidején a boldog nagy Magyarország területén s kérem őket, hogy az oly nehéz előmeneteli viszonyok dacára munkakedvüket ne veszítsék el, hanem velünk együtt megfeszített erővel dolgozzanak, a mielőbbi jobb jövő reményében.

A fenti szellemben kifejtendő elnöki működésemmhez tisztelt bírótársaimnak jóindulatú támogatását kérve, a kir. törvényszék vezetését ezennel átveszem.

Az özvegyi jog korlátozása.*

Évtizedek óta állandósult tétele bírói gyakorlatunknak, hogy az özvegyi jog megszorítása csak az ezt kimondó jogerős bírói ítéletet követő időre hatályosul. A Kúria I. (örökjogi) tanácsa a jogegységi tanács elé vitte az eddigi gyakorlatot, amely ezzel «kérdéssé» vált.

A régi gyakorlat indoka: a megszorítást kimondó ítélet konstitutív, az új helyzetet tehát a bírói ítélet létesíti és így az új helyzet következményei csak a bírói ítélettel állhatnak be.

Helyes-e vajjon, ha az özvegyi jog korlátozása iránti perben hozott ítéletet konstitutívnek minősítjük, igaz-e, hogy a korlátozást valójában a bírói ítélet létesíti?

A joghatások beállításának közvetlenségében fokozatok vannak. Az alsó fok: a közvetlen joghatás, amikor a joghatás már magából a tényből (természetesen a vonatkozó jogszabály ereje alapján) közvetlenül folyik, hogy — idem per idem kifejezéssel élve — a tény ipso facto hat. A középső fok: a joghatás közvetettsége, oly értelemben, hogy maga a tény nem jár szükségszerűen a joghatás beállításával, hanem a tény valaki számára lehetőséget nyit meg (hatalmasság), hogy a tényre való rátámaszkodással bizonyos következményeket levonhasson, bizonyos a tényhez magához nem kapcsolódó, de a tény alapján igényelhető joghatást életbeléptessen. Ilyenkor a tény csak úgy hat, ha az ebből hatalmasságot nyert fél ezzel a hatalmassággal él — a joghatást igénybe veszi. A tény már nem ipso facto hat, a jogváltozást magába elő nem idézi, a fél valamely akaratnyilvánítása szükséges. Ilyenkor tehát ami a jogi hatást kiváltja: a tény a hatalmassággal bíró fél kijelentése,

* Lásd: *Dr. Teller Miksa* cikkét a Jogtudományi Közlöny 1934. november 3-iki számában.

rendelkezése, akaratnyilvánítása. Példák: Alkalmazott oly magatartást tanúsít, amely jogot ad az azonnali elbocsátásra. A jogtalan magatartás ténye a szolgálati viszonyt nem szünteti meg. Csak a fél cselekménye — a felmondás — szünteti meg a szolgálati viszonyt. A végrendelet alaki hibában szenved: ez nem teszi a végrendeletet érvénytelenné, csak a feleknek ad jogot arra, hogy a végrendelet érvényét megtámadva, azt érvénytelenítsék. Ide tartoznak általában mindazon helyzetek, amikor valamely tény csak «*ope exceptionis*» hat, vagyis amikor a tény jogi hatását a fél a maga akaratával kijelentésével levonja, életbelépteti. Valamennyi ilyen esetben a tény joghatása közvetett — csak a felet illető hatalmasság gyakorlásával megszülető.

A felső fok: továbbhaladás a közvetettség fokában. Sem a ténynek, sem a fél akaratnyilvánításának, amely a tény által számára megnyitott hatalmasság gyakorlása, nincs még meg az ereje, hogy a joghatást — a jogváltozást előidézzék. Példa: a házastárs a házassági törvény valamely szakaszába ütköző magatartást tanúsít. Evidens, hogy a házasság ezzel nem szűnik meg. De az sem elég, ha a másik házastárs kijelenti, sőt perindítás formájában erősebb nyomtatékot is ad e kijelentésnek, hogy a házasság felbontását kéri. A házasság megszűnése (felbontása) mégis csak a bírói ítélet következménye. A joghatás kiváltója: tény fél akaratnyilvánítása — bírói ítélet.

A joghatás beállásának ezt a hármas fokozatát vizsgálva, az alsó fokra kétségtelen, hogy a joghatás már a ténynél fogva beáll, az ítélet csak deklarálja, hogy a joghatás beállt, deklaratív ítélet, viszont a felső fokra ugyancsak kétségtelen, hogy a joghatást a bírói ítélet teremti meg, konstituálja (konstitutív ítélet). Hogyan állunk a közbülső fokkal? Ha megáll is, hogy ez esetre a joghatás a ténnyel ipso facto nem áll be, az is bizonyos, hogy a joghatás beállása, a jogváltozás konstituálása a fél akaratnyilvánításának nyomán áll be. A joghatást a fél akaratkijelentése vonja le, az létesíti, a netán hozandó ítélet a joghatás beállását már csak deklarálja. Az ítélet tehát a közép fokú nem konstitutív ítélet, amit legélesebben mutat gyakorlati szemmel, hogy az ítéletre föltétlenül szükség nincs, a fél akaratkijelentése nyomán a joghatás beáll, ha ahhoz újabb tény nem csatlakozik is. Mellesleg megjegyezzük: a konstitutív ítélet nem mindig kényszerűen hozandó meg. A házasság felbontása — a halál esetétől eltekintve — bírói ítélet nélkül nem következhetik be — de vannak a konstitutív ítéletnek oly esetei, amikor a bírói ítélet meghozatala a joghatás, a jogváltozás beállásához nem elmulasztandó. Ez a helyzet akkor, amikor a joghatás létesíthető bírói ítéleten kívül is. Ilyen az eset: a tulajdonközösség természetbeni megosztása. A bírói ítélet szerepét átveheti a felek szabad megegyezése. Még családjogi területen sem mindig mulasztandó a konstitutív bírói ítélet kieszközlése. Az örökbefogadási szerződés megszüntetéséhez bírói ítélet kell. De megszüntethető az örökbefogadással keletkezett családjogi jogviszony a felek felbontó szerződésével is. Konstitutív tehát az ítélet akkor, ha a tényen és a fél akaratkijelentésén felül valami további tény, rendszerint a *contrarius consensus* is szükséges az újabb joghatás előidézéséhez. A joghatást vagy ez az újabb *contrarius consensus* vagy a bírói ítélet eszközli. Amikor azonban a joghatás beállásához további újabb tény nem szükséges, akkor az ítélet csak deklaratív, nem konstitutív.

A joghatás közvetettségi fokainak teljesebbé tétele kedvéért: valamelyik külföldi házassági törvény akként intézkedik, hogy a házasság felbontása még az ítélettel sem következik be, hanem csak akkor, ha a fél utóbb kéri az ítélet áttételét az anyakönyvi hivatalhoz, a bontás anyakönyvi feltüntetése érdekében. Vagy: a magyar jog területéről véve példát. Almási Antal írja «*Dologi Jog*»-ban, hogy az elkobzást rendelő ítélet még nem keletkeztett az állam javára tulajdonjogot, hanem csak az, amikor az állam kirendelt szerve útján birtokba helyezkedik. Ez esetekben a joghatás beállásához az ítélet sem elegendő, további végrehajtásszerű tények is szükségesek. Ezek a joghatási közvetettségi esetei, a közvetettségi spectrum ultraviolett sugarai — ha annak a megjelölésnek nem volna a cáfolata — hogy íme szabad szemnek is megláthatók voltak.

A közvetettség fentebb említett II. és III. foka között is van egy közbülső fokozat. Grosschmid, aki utal arra, hogy a deklaratív és konstitutív ítélete árnyalati eltéréseket mutat fel, és hogy a «konstitutivitás» fokozat dolga (I. k. 516. l.), a továbbiakban kifejti a csődmegtámadás sajátos természetét. Nem elég a joghatásra a tényállási előfeltételek adottsága, de nem elég a csődhitelező meg-

támadása sem; a megtámadás gyakorlásának kötelező formája a törvény értelmében: a kereset útján való megtámadás. Azért az ítélet, amely ilyen perben hozatik, csak deklarálja a csődtömeg jogát, nem konstituálja. Az igény, mint Grosschmid írja, nem ad dandum (constituendum, concedendum), hanem ad exhibendum (I. k. 520. l.).

Az özvegyi jog korlátozására fennálló jog: hatalmasság. Így jelöli meg Szladits Vázlata is (II. 420.). Ennek a hatalmasságnak gyakorlása: a joghatást előidézi. Igaz, hogy a joghatás gyakorlatilag egyelőre csak in idea következik be, ha az özvegy a korlátozással szembehelyezkedik. De ez a joghatás bekövetkezésének nem megakasztója; mint ahogyan a lakbérfelmondással is beáll a joghatás (a bérleti szerződés megszűnése), noha a bérlet ezzel szembehelyezkedve benne marad a bérleményben. A joghatás bírói kiero- szakolásának szüksége nem jelenti, hogy a joghatás már korábban be nem állt. A joghatás be nem állásának látszata, a jogváltozásnak meg nem felelő azzal szembehelyezkedő ténybeli helyzetbeli változatlanúság, csak a jogrend policialis követelménye, az önbíráskodás tilalmának hamis képet keltő visszaverődése. A tényleges helyzetváltozásnak a jogváltozással való utólagos összeegyeztetése (a bírói ítélet és az ezt követő kényszereszközök útján) nem egyértelmű a joghatás bekövetkezésének a tényleges változás bekövetkezéséig való kitolásával. A joghatás: a jogi helyzet eszmei megváltozása, független attól, hogy ennek a joghelyzet változásnak kongruáló ténybeli változás mikor áll be. A jogrend által nyújtott reperálás a joghatás tényleges hatályosulása ex tunc eszközöltetik. A késedelmi perkamat az ex tunc reperálásnak éppúgy kifejezője, mint a birtok kiadására irányuló pernél a keresetindítástól (azaz hogy legkésőbb a keresetindítástól) szedett hasznok megtérítése.

Hasznosítsuk az elmondottakat az özvegyi jog korlátozására.

A korlátozás joghatása beáll a jogosult, a hatalmassággal bíró akaratkijelentésével. Ha az özvegy a korlátozásnak — noha ennek feltételei adva vannak — ellenszegül, ez részéről jogellenes. Ő már köteles kiadni a birtokot vagy korlátozni a maga haszonélvezetét, amikor vele szemben a korlátozás jogszerűen gyakoroltatott. Ha ezt nem teszi, ettől kezdve már jogtalanul ül benn a haszonélvezetben (annak egy részében) és az elvont hasznokat megtéríteni tartozik.

Az ekkép nyert jogi helyzetképen nem változtat, hogy a korlátozás mérete, eszközölésének módja bizonytalan és csak a bírói ítélettel nyer konkrét formát. Ha a kártérítési ítélet még nem válik konstitutívvá azon okból, amiért a kártérítés módját — bár az a pénzkártérítés általánossága mellett ritkán lesz vitás (bár a pénzkártérítés — belül is vitássá válhatik — egyszeri kielégítés vagy visszatérő hátralék megítélése) vagy a kártérítés összegszerű konkrétizálását csak az ítélet eszközli, úgy a korlátozás módjának, terjedelmének ítéleti meghatározása sem teszi az ítéletet konstitutívvá. Az ítélet ilyenkor is csak deklarálja, hogy minő mértékű korlátozási jog terheli az özvegyet.

Az általános tétel tehát, hogy keresetindítás után a jóhiszemű birtokos is rosszhiszeművé válik, az özvegyi jogon alapuló birtokra is kiterjed és az özvegyi jog korlátozás iránti folyó perben is érvényesítendő.

Dr. Beck Salamon.

A tőzsdebíróságok jogi és gazdasági jelentőségéről.*

4. Annak a feladatnak, amelyet az ismertetett római különbíróságok szerencsés kézzel meg tudtak oldani, kultúrtörténelmi jelentősége volt. A későbbi kereskedelmi bíróságok értékét inkább abban keresném, hogy a nehézkes és szaktudást nélkülöző rendes peres eljárás helyébe a kereskedelmi életnek megfelelő szabadabb és szakértelemmel rendelkező bírósgot kívánt és valósított meg a gazdasági élet.

Tagadhatatlan, hogy a tőzsdebíróságok is mind ennek a célnak a szolgálatában állnak. Tagadhatatlan, hogy feladatuk elsősorban jogászai szempontból nézve: az *igazságszolgáltatás*. Most azonban nem erre kívánom a súlyt helyezni, hanem azt domborítom ki, hogy a tőzsdebíróságoknak nemzetgazdasági és világ gazdasági jelentősége is van. Ha ugyanis a tőzsdéknek az a hivatása, hogy az üzletkötések koncentrációja folytán a reális árak létrejöttét valósítsák meg, úgy

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 40. számban.

a tőzsdebíróságoknak a feladata az, hogy elhárítsák az akadályokat, szüntessék meg a visszaéléseket, amelyek az ilyen reális áralakulásnak útjában állanak. Tisztán gazdasági szempontból ez a legfőbb elérendő cél, amelyet a tőzsdebíróságoknak biztosítaniuk kell.

Ezt a legfőbb elérendő célt tartva szem előtt, *mindenekelőtt az üzleti élet és a forgalom biztonságának posztulátumáról kell beszélni.* Ezzel a kereskedői szoliditás, hűség és tisztesség szintén a legszorosabb összefüggésben van. A forgalmi élet bizonytalansága, az ebből keletkező bizalmatlanság általában oly zavaró momentumok, amelyek egyebek mellett irreális, természetellenes áralakulást is okoznak. *A forgalom biztonsága megköveteli, hogy az a szerződésalkotó fél, aki a kereskedelmi szokásokhoz, az usanceokhoz híven ragaszkodik, biztonsággal számíthasson arra, hogy ellenfele az ügyletet teljesíteni fogja,* illetőleg a teljesítés elmaradása esetén vele szemben a törvény és a szokások által megállapított jogkövetkezményeket bírói úton sikerrel fogja érvényesíteni tudni. Ilyen bizonyosság hiányában lehetetlenség minden kalkulálás, minden egymást kiegészítő, egymásba karoló kereskedelmi ügyletnek a kötése, tranzakciók létesítése. Azonban éppen az ilyen természetű ügyletek az alapjai az áralakulás menetének. A közpolgári ügyekben megkívánt biztonság messze elmarad a kereskedelmi és főleg a tőzsdei forgalomban nélkülözhetetlenül megkövetelt biztonság jelentősége mögött. *A tőzsdeüzleti forgalom biztonságát elsősorban a tőzsdeszokások alapozzák meg. A tőzsdeszokások érvényrejuttatása pedig a tőzsdebíróságok eminens feladata.* Az ezen a téren kifejtett működésükkel a tőzsdebíróságok nagyban hozzájárulnak a reális áralakulás zavartalan kifejlődéséhez.

A kereslet és kínálat kumulációja által jelentkező reális áralakulást hátrányosan befolyásolja minden szerződésszegés, minden késedelmes teljesítés. A késedelem nem közömbös tényező az általános magánjogi ügyleteknél sem; még kevésbé a kereskedelmi ügyleteknél. *A tőzsdeügyleteknél azonban a késedelemnek különleges gazdasági hordereje van,* mert az az itt jelentkező ügyletkötések koncentrációja következtében elementáris erővel érintheti az áralakulást. Csak az egzekutálások árromboló, illetőleg áremelő hatására célszerű, amelyek meghamisítják az egyébként alakuló reális árakat. E szerződésszegések felett való szakszerű, a kereskedelmi, a tőzsdei üzleti élet ismeretén nyugvó tőzsdebíróági ítélkezésnek különös jelentőséget kell tulajdonítanunk.

Fontos szerepe van a tőzsdebíróságoknak abban a *negatív működésükben,* hogy nem nyújtanak jogsegélyt a tőzsdeügyletekben járatlan, hivatlan személyekkel szemben. Az áralakulás csak akkor reális, ha annak létrejöttét *gazdasági és kereskedelmi szempontból hivatott elemek ügyletkötései irányítják.* Az áralakulás a termelés és a fogyasztás szabályozója. Ha az ügyletkötések közvetlenül, vagy legalább közvetve nem szolgálják a termelés és a fogyasztás céljait, úgy azok meghamisítói a reális áralakulásnak. Ilyenekkel különösen a gazdaságilag meg nem engedett határidőügyleteknél találkozunk. A tőzsdebíróságok feladata a szankció megtagadásával a hivatlan elemeket és azok ügyleteit a kereskedelmi, a tőzsdei üzleti élettől, főleg a határidőüzletlétől távoltartani. Ezt a feladatot a budapesti tőzsde bírósága kitűnően megoldotta már a múltban is. Az 1930: XXII. tc. egyes — nem minden — tőzsdei határidőügylet felett való végleges ítélkezést bizonyos mérvben kivett a tőzsdebíróság kezéből, amennyiben az esetre, ha arról van szó, a tőzsde tilos-e, megengedett-e a határidőügylet, vagy megengedhető-e ezekkel az ügyletekkel szemben az úgynevezett játékkifogás megemlése, felülvizsgálatot ad a kir. ítélőtáblához. Végző fokozatokban ezek a kérdések ma már nem a tőzsdebíróság ítélkezik. Jellemzőül nem hallgatható el, hogy 1930. évi július 16-a óta, amikor az új törvény életbelépett, csak két eset fordult elő, amely felkerült, felülvizsgálattal megtámadtatván, a felsőbbbíróshoz, azonban a felülvizsgálati bíróság mindkét esetben érdemi elintézés nélkül a felülvizsgálati kérelmet alaki okokból visszautasította.

A tőzsdei bíráskodásnak a megtárgyalt célok biztosítása érdekében — nézetem szerint — *prohibíív szerepe is van.* Ez hatásában talán még fontosabb, mint maga az aktív ítélkezés. Nem vitatom azoknak az aggályoknak az alaposságát, amelyek pl. a büntetőtörvények és a büntetőítélkezés megelőző hatályának erejét kétségbevonják. A büntető törvénybe ütköző cselekményeket azonban rendszerint az indulatok idézik elő, amelyek az észszerű mérlegelést legtöbbször elnyomják. A kereskedelmi életet azonban nem az indulat, hanem a hideg számítás vezeti. Az üzleti kalkulációnak nem elhanyagolható részei az intelligens kereskedő előtt ismert

szokások, de az általa figyelemmel kísért tőzsdebíróági gyakorlat sem. Valamely precedensül szolgáló tőzsdebíróági ítélet irányítani fogja az üzleti gyakorlatot és ily módon a helyes ítélkezés közvetve befolyásolja az áralakulás realizálását is.

Hogy a tőzsdebíróság feladatait megoldhassa, különleges szervezettel kell, hogy rendelkezze. Itt a már érintett két kívánság jut kifejezésre: az egyik a *szakszerűség*, a másik a *kötetlenség a peres eljárás* menetét illetően. Még néhány szót az utóbbiról. A tőzsdebíróságok alkotmánya és a perrendtartás szabályaitól való függetlensége ismeretesek. A budapesti tőzsde választottbíróságának eljárási szabályai szerint «a bíróság a felek által felhozott bizonyítékokat szabadon mérlegeli és a perrend szabályaihoz kötve nincsen». Érdemesnek tartom annak a megemlékését, hogy még az egyébként szorosan magyarázandó tőzsdebíróági hatásköri kérdésekben is bizonyos tekintetben szabad keze van a tőzsdebírósnak, bár itt a kir. Itélőtáblához, egyes esetekben a kir. Kúriához is felfolyamodásnak van helye. A tőzsdebíróság, midőn saját *hatáskörének fennforgása, vagy fenn nem forgása kérdésében határoz, ugyancsak maga állapítja meg az irányadó tényállást.* Az idézett eljárási szabály a hatásköri viták kérdésében felhozott bizonyítékokra ugyanis szintén kiterjed. Indokolni lehetne azt az álláspontot is, hogy vonatkozó törvényes rendelkezések hiányában (a Pp.-nek és a Te.-nek a fellebbezési, illetőleg felülvizsgálati rendszerében letett szabályok a tőzsdebíróági eljárásra nem terjednek ki) a szabad mérlegelés eredménye nem lehet revízió tárgya. Igen sokáig ez volt a fellebbezési fórumok gyakorlata, sőt még csak néhány év előtt is hoztak ilyen értelmű táblai határozatot. Egy 1933. évi december hó 20-án kelt táblai döntést idézek, amely érdekesen jellemzi a mostani helyzetet. A döntés szerint: «a Budapesti Áru- és Értéktőzsde Választott Bíróságának eljárási szabályai 26. §-a szerint a tőzsdebíróság a bizonyítékokat szabadon mérlegeli. Ez a mérlegelés, amennyiben a per adatait kimeríti, nem sért jogszabályt és nem alapszik helytelen következtetésen, felfolyamodás tárgya nem lehet. A mérlegelések körébe tartozik az a kérdés is, hogy a bíróság milyen bizonyítékokat tart elégségesnek meggyőződése kialakításához és a felek valamelyikének megengesztetését szükségesnek tartja-e? Alperesnek arra alapított felfolyamodásának tehát, hogy a bíróság a felek megengesztetésének kérdésében nem határozott, illetőleg, hogy alperest vallomására nem eskette meg, figyelemmel arra is, hogy a bíróság mérlegelése egyébként a fentemlített kellékeknek megfelelt, nem volt hely adható». (P. V. 13,478/1933.) Természetesen nem a per érdemében, hanem a hatáskör kérdésében hozott határozat tétetett felfolyamodás tárgyává. Azt a szabályt, hogy az érdemi kérdésekben nincs jogorvoslatnak helye, újabban az 1930. évi XXII. tc. áttörte, gyakorlatilag azonban ennek — amint azt említettem — úgy látszik nincs jelentősége. — A német tőzsdebíróságok ismerik az úgynevezett tőzsdei felsőbbbíróság intézményét (Oberschiedsgerichte). Münchenben, Breslauban, Berlinben szerveztek ilyen fellebbezési fórumokat. Ezek azonban ugyancsak a tőzsde keretében működnek, tagjai a tőzsde vezetőségének tagjai és eljárásuk lényegében az alsófokú tőzsdebíróság eljárásának felel meg. Ez az intézmény tehát nem kivétel a szabály alól.

5. A tőzsdebíróságoknak az a működése, hogy a tőzsdei üzleti élet irányításával az áralakulásra befolyást gyakorolnak, *nemzetközi jelentőségű.* A tőzsdék közötti internacionális kapcsolat folytán ugyanis egyik tőzsde sem vonhatja ki magát a világtőzsdéken kialakuló árak hatása alól; másfelől azonban az árak kialakításában mindegyik tőzsdének szintén szerepe van. A kölcsönösség tehát kézenfekvő. Azáltal pedig, hogy az egyes tőzsdéken mutatózó áralakulást a tőzsdebíróság ítélkezése befolyásolja, ezzel természetesen irányítja a világpiaci árakat is.

A tőzsdebíróságoknak azonban világgazdasági és nemzetközi kereskedelmi szempontból más tekintetekben is fontosságot kell tulajdonítanunk. A kereskedelmi szokások, a szokványok a legkülönbözőbb tőzsdéken nagy vonásokban azonosnak mondhatók, — legalább is az alapelveket illetően. Tudunk példát arra, hogy egyes tőzsdék külföldi tőzsdéktől vették át változatlanul a szokványaikat. Van azonban példa arra is, hogy bizonyos fontos kérdéseket egyes tőzsdék egyöntetűen szabályoznak, így újabban a közép-európai árutőzsdék a mintavonásra vonatkozó szokásokat állapították meg azonos módon. Ha hozzávesszük azt is, hogy a tőzsdei forgalom mindenütt az említett uniformizálás, a forgalom biztonságának, a kereskedelmi hűség és tisztesség jegyében bonyolódik le, természet-

tesnek fogjuk találni, hogy a tőzsdebíróági joggyakorlat a legkülönbözőbb tőzsdéken lényegében azonos. Érdekes példája a közösségnek az is, hogy bizonyos bonyolultabb, nehezebb esetekben a tőzsdebíróágok kölcsönösen megkeresik egymást a követett joggyakorlat közlése iránt.

A kialakult kölcsönösséget nem érinti az, hogy a különböző államokban az egyes tőzsdebíróágok organizációja nem azonos. Nem érinti az sem, hogy a tőzsdeszokások mellett alkalmazásra kerülő hazai törvények eltérők, mert a forgalmi jog területén szabályszerint a diszpozitív jogszabályok az uralkodók és ezek helyébe a tőzsdei forgalomban a nemzetközi bélyeget magánviselő, lényegében konform tőzsdeszokványok rendelkezései lépnek. Nem érintik a nemzetközi magánjognak ma még meglehetősen bizonytalan rendelkezései sem, mert az azonos természetű tőzsdei szokások alkalmazása mellett közömbös az egyes államok tételes nemzetközi jogszabályainak tartalma és közömbösek a nem kodifikált internacionális jogszabályok is.

Nemzetközi jogszabály az, hogy az esetben, ha valamely tőzsde szokásai kikötöttek, annak az államnak törvényes rendelkezései kerülnek alkalmazásra, amelynek területén a tőzsdének székhelye van. Amennyiben hazai kogens jogszabály alkalmazásáról van szó, adott esetben a gazdasági szabadság érvényrejtetése mellett a reális árak biztosításának lehetőségével, más esetben ennek ellenkezőjével találkozunk.

Ha például, amint arra a gyakorlatban eset volt, egy brünni kereskedő a budapesti tőzsdén gabonahatáridőügyletet létesít, ami csak úgy lehetséges, hogy kikötöttek a budapesti tőzsde áruüzleti szokásai, — az ügylet elbírálásánál a magyarországi országos törvények is alkalmazásra kerülnek. Az ügyletből keletkező perben a brünni kereskedő azzal védekezett, hogy az ő hazájának törvényei szerint gabonahatáridőügyletek kötése általában tilos, a kereset tehát a limine elutasítandó. Minthogy azonban a hivatkozott nemzetközi jogszabály értelmében a magyarországi országos törvények voltak alkalmazandók, s minthogy ezek az adott esetben a határidőügylet megkötését nem tiltották, a brünni kereskedővel szemben magyarországi üzletfele javára marasztaló ítélet volt hozható. Tekintettel arra, hogy a budapesti tőzsdebíróág azt állapította meg, hogy a brünni kereskedő foglalkozásánál fogva hivatott volt határidőügyletek kötésére, amiben bennfoglaltatik az is, hogy az általa létesített ügylet az árak alakításánál figyelembejövő legális tényező, az ítélet hatásában, bár csak elenyésző porszemként, de mégis befolyásolja a világgazdaságot és elősegíti a reális áralakulást. Az ítélet jelentőségét bizonyára nem fogjuk lekicsinyelni, ha annak a *jövőre szóló* hatására gondolunk. A felhívott nemzetközi jogszabály alapján azonban megkonstruálható oly eset is, amely a szabadság elvével szembenálló hazai kogens jogszabályra tekintettel ellenkező, a világgazdaság reális alakulására hátrányos hatást válthat ki.

A tőzsdebíróágok nemzetközi jelentőségéhez adalék az is, hogy ítélezésük nem egyszer új jogi intézmények, új jogi fogalmak kiindulásává lesz. Közismert tény, hogy a budapesti tőzsdebíróág gyakorlatában találkoztunk először a háború kitörése után a gazdasági lehetetlenülés fogalmával, amely innen került a rendes bíróságok gyakorlatába, a magánjogi törvénykönyvünk javaslatába, de a külföldi ítélezésekbe is.

A tőzsdebíróágok nemzetközi jelentőségének kérdésénél beszélnünk kell az általuk meghozott ítéletek és az előttük kötött egyeségek *külföldi végrehajthatóságáról* is. A nemzetközi üzleti forgalom, a különböző országokra terjedő tranzakciók, az arbitrage-üzlet különösen kíváncssá tesz a tőzsdei választott bírósági határozatok külföldön való végrehajthatóságát. Ehelyütt nem lehet foglalkoznom azzal a kérdéssel, hogy különösen közpolgári ügyekben hozott bírói határozatoknak külföldön való végrehajthatósága általánosan kívánatos-e? Bizonyos azonban, hogy külön megbírást igényel a tőzsdebíróági ítéleteknek és egyezségeknek külföldön való végrehajthatóságának kérdése éppen azért, mert ezeknek az ítéleteknek a világgazdasági árak alakításában lényeges szerepük lehet. Elméletileg mindenestre a kevésbé korlátozott jogsegély engedélyezése volna az óhajtott ezen a téren. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, még olyan időkben is, midőn a gazdasági életben liberálisabb szellem uralkodott, mint manapság, hogy a végrehajtási jogsegély adása a kivételek közé tartozott. A kölcsönös elzárkózás ma természetesen még inkább fokozódik, bár nem tagadható, hogy vannak megmozdulások, törekvések az ellenkező irányban is.

1931. év nyarán a közép- és déleurópai tőzsdék delegációinak konferenciáját tartották meg Budapesten. Ez alkalommal beszámoltak arról, hogy az értekezleten résztvevő tőzsdék bíróságainak határozatait külföldön minő végrehajtási jogsegélyben részesítik. Az egyes referátumokból láthatjuk, hogy az értekezleten résztvevő tőzsdék államainak nagyrésze az 1923. évi szeptember hó 24-én Genfben a választott bírósági kikötések tekintetében létesült jegyzőkönyvhöz, majd az 1927. évi szeptember hó 26-án a külföldi választott bírósági döntések végrehajthatósága tekintetében létrejött nemzetközi megállapodáshoz nem csatlakozott.* A nemzetközi jogsegély kérdése egyébként is egyike a legszövevényesebb jogász problémáknak. A zavarokat az államok nagy részének elzárkózódottsága magyarázza, az hogy magatartásuk mögött politikai, de legalább is gazdaságpolitikai célok rejtőznek. A végrehajthatóság megnehezítése, vagy teljes megghiúsítása az államok kezében olyasféle fegyver, mint aminőt a védővámokban ismerünk. Sajnos, ezek a fegyverek kétélűek, mert nemcsak a belföldi adós védelmét szolgálják, hanem kiszolgáltatják a belföldi hitelezőt a külföldi adós kényekedvének. Mérlegelés tárgya lehet az, hogy valamely állam az adósait vagy hitelezőit kívánja-e inkább megvédeni? Minthogy azonban egy és ugyanabban az államban foglalkozási ágak szerint változva hol az adós, hol pedig a hitelező szorul védelemre, gazdaságpolitikai szempontból sem lehet a problémát megnyugtató módon megoldani. Az elvi elzárkózódás a külföldi ítéletek végrehajthatóságával szemben azonban feltétlen ellentétes a világgazdaság követelményeivel és annak természetes fejlődését hátráltatja. Az 1931. évi budapesti tőzsdei kongresszuson a müncheni tőzsde képviselői szótartották, hogy mindaddig, amíg az irányadó testületeknek nem lesz módjukban az egyes államok kormányaival megértetni annak a szükségességét, hogy az ítéletek végrehajthatóságánál a külföldi és a belföldi személyek egyenjogúságának elismerése törvényes úton biztosíttassék, addig a nemzetközi szerződéses megállapodások is csak lehetőséget adnak a gyakorlat számára, garanciát azonban soha. Ennek a megvalósításától, sajnos, ma még sokkal távolabb állunk, mint 1931-ben.

A gazdasági élet a mesterségesen felépített akadályokat átöröni törekszik. Bizonyos irányzatot tapasztalunk különösen az utódállamok tőzsdéinél a tekintetben, hogy olyan tőzsdetagok, akiket valamely idegen tőzsdebíróági ítélet elmarasztalt és az így hozott ítéletnek nem tesznek eleget, a saját tőzsdéjükről kizárásának. Ilyen szellemű megállapodás létesült egyes tőzsdék vezetősége részéről. A megállapodásnak teljes mértékben való keresztülvitele azonban nehézségekbe ütközik.

A külföldi végrehajtási nehézségek ellenére mégis azt kell mondanunk, hogy a tőzsdebíróági ítéleteknek nemzetközi viszonylatban, különösen oly értelemben, hogy azok közvetve, de még közvetlenül is a nemzetközi kereskedelmet érintik, a világgazdasági árak alakulását befolyásolják, igen nagy jelentősége van. A szerepüket a kifejtettek értelmében ott látom, hogy döntéseikkel *aktíve, de főleg prohibítív módon irányítják a tőzsdei ügyletkötéseket, azok lebonyolításának mikéntjét* és ily módon hatnak még a világgazdaságra is a reális áralakulásokra. Jelentőségük azonban ott is megnyilvánul, hogy *letéteményesei a nemzetközileg egységes tendenciát mutató joggyakorlatnak* és pedig nemcsak szorosan vett tőzsdeügyekben, hanem általában kereskedelmi ügyekben is. Kereskedelmi ügyekben általában azért, mert a tőzsdebíróágok hatásköre a legtöbb államban nem csupán szorosan vett tőzsdei ügyletekből eredő vitás kérdések elbírálására szorítkozik, hanem ítélezésük bizonyos, elég tágkörűen meghatározott kereskedelmi ügyletekből eredő pervitáknál is igénybe vehető.

A tőzsdebíróágok szerepe már ebben a működési körükben is nemzetközi fontosságú. A gazdasági autarkia, az elzárkózódottság idejében nagyon is megbecsülendő szerep ez. A népek gazdasági érintkezése az utóbbi néhány év alatt erősen megfogyatkozott. Szilárd meggyőződése, hogy a *normális viszonyok csakis a kötöttség meglazítása mellett állhatnak helyre*. Amnyi szabadságot azonban mindenestre biztosítani kellene, hogy a gazdasági élet alapjaként jelentkező intézmények: a nemzetközi áralakulás, a tőkét irányító kamatalakulás, a munkapiac, a vállalkozás legalább oly mértékben érvényesülhessenek korlát nélkül, hogy természetes reakcióként hatva a gazdasági életbe beférkőzött, a gazdasági krízist, depressziót elő-

* A részleteket illetőleg l. Über d. Bedeutung der Börsenschiedsgerichte im internationalen Handelsverkehr, Wien 1934. című dolgozatomat.

idéző miazmákat, mérgeket elpusztíthatnak. Valami kevés ezekből a természetesen ható gyógyszerekből még ma is érzeteti hatását a világgazdaság körforgalmában, mert a nélkül már régen megszűnt volna mindaz, amit világgazdasági életnek ismerünk.

Ilyen természetesen ható tényezőnek tekintendők a tőzsde-bíróságok. Nemzetközi jelentőségük a világgazdaság normális menetében, de elhivatottságuk arra, hogy az egészséges gazdasági élet reaktiválásában résztvegyenek, el nem tagadható. Mindez azonban csak akkor áll, ha abban a tételben, hogy a gazdasági szabadság a szükségleteket jobban biztosítja mint a kötöttség, igazság van. Ebben az igazságban kételkedni lehetetlenség, mert ha az megszűnik igazság lenni, a magánjognak, mindenesetre azonban a forgalmi jognak az alapjai dőlnek romba. Dr. Kende Ernő.

A tartási rendeltetés védelme.*

d) Ami a *beszámítás kizárását* illeti, szabály az, hogy tartásdíjjal (Dt. IV. f. III. 224., 6430/1905., MD. IX. 161., 1915. II. 18. G. 372.; JH. 1929. 677., P. III. 7443/1928.) özvegyi ellátással (P. II. 1982/1925., MD. 1926. 69., MT. 1926. 89.), baleseti járadékkal (MD. 1928. 71., P. VI. 8211/1926., JH. 1928. 336., P. VI. 6476/1926., u. o. 1931. 436., P. VI. 6189/1929.), társadalombiztosítási járandósággal (1927: XXI. tc. 54. §, 91. §, 1928: XL. tc. 85. §) szemben beszámításnak helye nincs még oly értelemben sem, hogy az előre kifizetett — vagy akárcsak előzetesen végrehajtható, még ki sem fizetett — nőtartásdíj (JH. 1929. 1206., P. III. 7572/1928.) vagy egyéb tartásdíj (718. E. H.), baleseti járadék (801. E. H., JH., 1929. 979., P. VI. 5486/1928.), szerződésileg kikötött életjáradék (JH. 1933. 733., P. I. 432/1932.) bírói leszállítás folytán túlfizetettnek mutatózó részével ugyanazon járandóság későbbi részleteit lehessen törleszteni. A MTJ. 239. § szabályozza azt a kérdést, mikor szabadul a tartást hosszabb időre előre szolgáltató fél az újraszolgáltatás alól. A társadalombiztosító közege által helytelenül kiszámított terhelességi segély nem számítható be a gyermekügyi segélybe és nyilván vissza sem követelhető: 1927: XXI. tc. 40. § 3. bek. A nyugdíjvalorizációs törvény 14. §-ának utolsó előtti bekezdésében foglalt azt a rendelkezést, hogy a törvény életbelépte előtt esedékessé vált és kifizetett magasabb nyugdíjak visszatérítését nem lehet követelni, a kir. Kúria P. IV. 2379/1929. számú tudtommal közzé nem tett ítéletében, valamint a P. II. 1135/1932. számú ítéletében (JH. 1934. 5. és HD. 1934. 25.) kiterjeszti a túlfizetett nyugdíjnak a későbbi részletekre való betudására is. A munkaadó a társadalombiztosítási járuléknak a munkavállalóra áthárítható részét csak két következő esedékesség alkalmával vonhatja le, később nyilván más módon sem követelheti (1927: XXI. tc. 21. § 1. bek., 1928: XL. tc. 24. § 7. bek.). A beszámítás voltaképpen ugyanazon eredményre vezetne, mint a visszakövetelés és ezért éppoly kevésbé lehetséges, mint a visszakövetelés maga.

A beszámítási tilalom szempontjából a kir. Kúria rendeltetési jószágnak tekinti a *magánalkalmazotti illetményt* is. A kir. Kúria a magánalkalmazotti illetményekkel szemben támasztott beszámítási igények elbírálásánál a védetségnek két körét állapítja meg. Legjobbban van védve a magánszolgálati illetmény foglaltságmentes része, de védve van a foglalás alá vonható illetményt meghaladó összegű járandóság is, amennyiben az a munkavállalónak, vagy a vele szemben tartásra kötelezetteknek eltartására szükséges. Ezekkel a védett járandóságokkal szemben beszámításnak csak akkor van helye, ha az ellenkövetelés a szolgálati viszonyból származó kötelezettségnek szándékos megsértéséből eredő kártérítési követelés; a végrehajtás alá nem vonható illetményeknél még azt a további követelményt is támasztja a kir. Kúria, hogy az ellenkövetelés azonos jogalapról származzon, aminő pl. az előleg visszatérítése iránti követelés. (JH. 1928. 1610., P. II. 3352/1926., u. o. 1933. 32., P. II. 1297/1932.; HD. 1933. 184., P. II. 2939/1932.; Ker. Jog 1932. 59., P. II. 2225/1931.; JH. 1934. 586., P. II. 178/1933.; valamivel enyhébben: u. o. 1930. 1378., P. II. 7760/1929.; viszont a szolgálati viszony megszűnte után tágabb keretben enged beszámítást JH. 1932. 697., P. II. 2683/1930. és HD. 1934. 88., P. II. 5303/1932.)

e) *Megtartási jognak* nincs helye a JH. 1933. 536. sz. a. közölt Pk. VI. 1569/1933. számú határozat szerint ügyvéd javára az általa

behajtott tartásdíjon, mert amibe beszámításnak nincsen helye, arra megtartási jogot sem lehet gyakorolni. Ez a határozat még megengedni látszik a megtartási jogot olyankor, ha azt az ügyvéd ugyanazon ügyben felmerült költségei biztosítására gyakorolná. Még ezt sem engedik meg: JH. 1933. 1184., és MT. 1934. 6., Pk. VI. 3944/1932.; Debr. T. P. III. 1698/1930., JH. 1930. 1072. L. még Jogesetek a perenkív. elj. köréből III. 257., bp. tsz. 21. Pf. 1152/1934. Fegyelmi judikatúra: *Teller Miksa* cikke, Ügyvédi Közlöny 1934. 88. Az az álláspont, amely még a konkrét ügyben felmerült költségekre sem ad megtartási jogot, még oly megszorítással sem, hogy az ügyvéd ezt a jogát csak a méltányossági szempontok figyelembe vételével gyakorolhatja, tehát minden egyes részletnél csak aránylagos és méltányos költséget vonhat le: túlszigorú és végeredményben azoknak fog ártani, akiket védeni akar, mert az a vagyontalan fél, akinél az ügyvéd még kedvező eredmény esetében sem számíthat költségeinek a befolyandó tartásdíjrészletekből való fedezésére, nehezen fog ügyvédet kapni.

f) Egyes szabályok az *átörökítés* lehetőségét is megszorítják. A vagyontárgyak rendes forgalmához megszokott pályájuk egyik darabjaként tartozik az, hogy a tulajdonos elhalálozása után az örököse szálljanak át. A jog a jószágokat ebben az útjukban néha megakasztja azért, mert az illető vagyontárgyat a maga rendeltetéses voltánál fogva oly természetűnek ítéli, hogy annak létjogosultsága szűnik meg a tulajdonos halálával. A munkaügyi rendelet 12. §-a a végkielégítés öröklődését szorítja meg nyilván abból a gondolatból kiindulva, hogy a végkielégítés rendeltetése nem a tőkeképzés, hanem kizárólag az, hogy az állását veszített munkavállaló maga, vagy legszűkebb hozzátartozói teremthessenek maguknak új egzisztenciát. A végkielégítés tehát csak akkor jár, ha ezt a célt szolgálja és nem jár akkor, ha ez a cél megvalósíthatatlan. Míg más pénzbeli követelésnél a jog nem törődik avval, hogy mit csinál a befolyó pénzzel a jogosult, addig a végkielégítésnél a jog nem is engedi megszülemleni a végkielégítés iránti követelést akkor, ha már eleve ki van zárva, hogy a végkielégítés a jog által szem előtt tartott célra fog fordíthatni. Egyéb példák: «Quasi örökösödés» c. szemlémben, Polgári Jog 1930. 340.; 1928: XL. tc. 83. §. Természetesen meg kell különböztetni azt az esetet, midőn a járadékszerű szolgáltatás megszülemlése marad el a jogosult halálától kezdve, a már esedékessé vált, de ki nem fizetett részletek átörökítésétől. A 118. E. H. a szerződésileg kötelezett életjáradékra nézve mondja ki, hogy azoknak az elhalálozásig lejárt részletei öröklés tárgyát képezhetik. Hasonló szabályt tartalmaz a MTJ. 241. § is.

Az itt felsorolt privilégiumoknak az a hatásuk, hogy a vagyonúr hitelezői elől a vagyonúr életfenntartása érdekében elvonják a kielégítés lehetőségét. Míg egyébként előbb jönnek a hitelezők és azután a vagyonúr: a fenti példákban ez a szabály megfordul a vagyonúr életfenntartásának biztosítására. Ha azonban a hitelező életfenntartás körébe eső jogcímből származtatja követelését, úgy neki hozzáférést kell biztosítani a vagyonúr életfenntartására rendelt jószágokhoz is. Ez a rációja a Vhn. 12. § 4. bekezdésének és ugyanaból a gondolatból fakad a budapesti kir. ítélőtábla 14. P. 13,645/1925. számú ítélete, amely noha elvileg lefoglalhatatlannak mondja ki a nőtartásdíjat, ez alól mégis kivételt tesz annak javára, aki a tartásdíjat élvező nőt lakással és élelmezéssel látja el. (Dr. Martos cikke, Jogt. Közl. 1926., 175.) Más példa: a halálozási évnegyeddíj és temetési járulék lefoglalása gyógykezelési és temetési költség fejében (KKHÓ. 56. § 8., 1921: XXXII. tc. 76. § 2.). Végül ilyen a közalkalmazott *lakbérére*, ahol számos szabály biztosítja azt, hogy az hozzáférhető legyen a bérbeadó, de csakis a bérbeadó és a családi ház eladója számára, akit a törvény a bérbeadóval egy tekintet alá vesz. (Vhn. 6. § 2. bek. 1918: XXII. tc. 10. §, 1921: XXXII. tc. 76. § 3. a) pont, 1929: XIV. tc. 2. § 4. bek.)

4. Ha nem is tartozik szorosan tárgyunk körébe, a kép teljessége kedvéért meg kell emlékeznem azokról a nem anyagi, hanem eljárásjogi természetű rendelkezésekről, amelyek szintén a tartási rendeltetés védelmére szolgálnak. Ilyen: a kir. Kúria XVI. számú teljesülési határozata; ilyenek a fizetéseképtelenségi jog azon szabályai (Cst. 5. §, Ke. rend. 20. § ut. bek.), amelyek az adósnak a minimális megélhetés lehetőségét megadják; ilyen az a bírói gyakorlat, amely az ingatlan hasznélvezetére vezetett végrehajtás esetében apanaget engedélyez az adósnak; ilyen az előzetes végrehajthatóság kedvezményes szabályozása munkaügyi perekben. Törölni kell az adókat (1929: XXIII. tc. 4. §), kórházi ápolási költségeket (1300/1932. NMM. sz. rend. 28. §), ha behajtásuk az

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 39. számban.

adós létfenntartását veszélyeztetné. Az örökösödési illeték biztosítására zár alatt álló hagyatékra tartási költségekre utalványozni lehet (1920: XXXIV. tc. 65. § 7. bek.) Ismét egynéhány anyagi jogi szabály, amelyek szintén az életfenntartási cél fokozottabb jogi biztonságát szolgálják: A valorizációs praxis ügyvédi munkadíjat teljes mértékben valorizált azon a címen, hogy az megélhetésre van rendelve (MT. 1925. 21., P. VI. 6063/1923.); egy másik ítélet a háború alatt kelt végrendeletben rendelt hagyományt teljes aranykoronákban, tehát száz százalékon felül valorizált ugyancsak avval az indokolással, hogy a hagyomány az adott esetben a jogosult megélhetését volt hivatva biztosítani (JH. 1931. 249., P. I. 1438/1930.). A megélhetés céljait szolgáló munka annak hozama tekintetében a kiskorút már 14 éves korában cselekvőképpé teszi (Gyt. 3. §, 63. EH.).

B) *A vagyontól tartás követelésére jogosultak igényeinek biztosítására rendelt javak.*

5. Az ebbe a csoportba tartozó jószágokra példa: a családi pótlék, amelyet az állam formailag a tisztviselőnek ad, de az lényegileg nem az övé, mivel a már idézett JH. 1931. 669. sz. döntés szerint is «azoknak a közvetlen érdekét szolgálja, akiknek érdekében az utalványozva van». Ezek a jószágok a tulajdonosnál csak átfutó rendeltetéssel vannak, közbeeső állomást tartanak és a tulajdonos inkább csak formailag az; *Beck Salamon* (PJ. 1933. 452.) ezeket a jószágokat szemléltetve «vándorúton levő javak»-nak nevezi. A jog megparancsolja a formális jogosultnak, hogy továbbítsa azt a címzettnek, ami nem neki van szánva (1908: XL. tc. 15. § utolsóelőtti bekezdés: az ügyvéd özvegye a neki járó ellátásból az ugyancsak ellátásra jogosult gyermekeket részesíteni köteles; 1912: LXV. tc. 56. § első bekezdés: az állami alkalmazott özvegye az özvegyi nyugdíjból és a gyermekek részére engedélyezett özvegyi járulékából saját gyermekeit és férjének korábbi házasságából származó gyermekeit eltartani köteles). A jog nyilván csak egyszerűség okából — nehézkes lenne az államnak minden egyes családdal külön jogviszonyban állania — vagy talán abból az okból hagyja meg formális partnerül azt, aki elsődleges jogosultnak jelentkezik, mert bízik benne, hogy a továbbítás munkáját híven fogja elvégezni és néhol egyéb szempontokra — pl. a családfelei tekintélyre — is tekintettel van. Ahol azonban valamely okból megdőlnék ezek a feltételezések, ott a destinatarius formai jogosulttá lép elő.

Például: A társadalombiztosított vagy nyugdíjas szabadságvesztésbüntetés esetén a közvetve igényjogosult családtagból közvetlen jogosult lesz (1912: LXV. tc. 7. § 2. bek., 1927: XXI. tc. 85. § 1. bek., 1928: XL. tc. 76. §). A közvetlen jogosult könnyelmű életmódja, iszákossága stb. esetében a közalkalmazott nyugdíja (1912: LXV. tc. 56. §) a társadalombiztosítási járandóság (1927: XXI. tc. 43. § 2. bek., 84. § 2. bek.) a közvetlen jogosított kikapcsolásával a családtag kezeihez fizetendő ki, sőt a nyugdíjtörvény 56. § szerint a hozzátartozó részére külön gondnok is rendelhető ki. Más példa: 1927: XXI. tc. 47. § 3. bek. A családtag saját jogainak olykor külön köteleességek is felelnek meg; így pl. az a családtag, aki a biztosított betegségében vagy halálában vétkes, jogait elveszti (1927: XXI. tc. 42. § ut. bek.). Néhol nem a közvetlen jogosult, hanem az részesül a szóbanforgó járandóságban, aki a közvetlen jogosult misszióját betölti; így az 1927: XXI. tc. 43. § 3. bek. értelmében a gyermeknek járó segélyt az anya helyett az kapja meg, aki a gyermeket eltartja.

Azokban az esetekben is, ahol a jog nem megy oly messzire, hogy a közvetlen jogosítottat kiküszöbölje a jogviszonyból, a jog ügyel arra, hogy a közvetlen jogosítottnak akár jogügylete, akár vétkes cselekménye ne hasson ki a destinatarius jogaira. *Jogügylete*: A lemondás által való megszűnéshez a közvetve jogosult családtag hozzájárulása is szükséges; így rokkatnyugdíjra nézve az 1933: VII. tc. 5. § 2. bekezdése. Közalkalmazotti nyugdíj megváltásához, ha kiskorú gyermek van, az árvaszék hozzájárulása kell. (235,777/XX—1925. B. Ü. M. sz. rend., *Rüblein*: Nyugdíjtörvény I. 233.; JH. 1933. 1000., P. II. 3200/1932.; 7000/1925. M. E. sz. rend. 91. §, 7100/1925. M. E. sz. rend. 44. §). A nyugdíjtörvény 57. § azért köti az özvegyi nyugdíj megváltását a közalkalmazott halálától számított egy év elteltéhez, mert hátha a házasságból utólag születik gyermek, akinek jogait meg kell védeni (*Rüblein* I. 279.). Az állam felel, ha a pénzügyminisztérium végkielégítette a férjet a nélkül, hogy a feleség beleegyezését megszerezte volna. (JH. 1931. 42., P. III. 73/1930.) Magánalkalmazotti nyugdíjra ez a szabály nem áll (JH. 1932. 32., P. II. 7398/1929.);

de igenis akkor, ha a lemondás célja tartási igények kijátszása és ha a munkaadó az erre a célzatra valló körülményekről tudott (J. H. 1933. 316., P. II. 3624/1932.). A baleseti járadékról való kiegészítés nem érinti a hozzátartozók jogait, akik nem a balesetet szenvedett jogán, hanem saját jogukon lépnek fel (J. H. 1928. 798., P. VI. 7389/1926.). *Vétkes cselekménye*: Az állásától felfüggesztett közalkalmazott megmarad a családi pótlék élvezetében (1912. évi XXXV. tc. 14. §); az ideiglenes nyugdíjnak a tényleges szolgálat megtagadása miatt való megszüntetése csak a nyugdíjas *személyes* jogainak elvesztésével jár (1912: LXV. tc. 34. §).

6. Azokban az esetekben, amidőn a vagyontól eltartása sem biztosítható teljes mértékben, ezenkívül pedig a vagyont mások eltartása is terheli: összeütközésbe kerülhet egymással ez a kétféle rendeltetés. A két érdekes csoport között a vagyontól eltartásának rendeltetése bizonyos fokig elsőbbséget élvez: előbb jön a saját tartás. Ebből vezethető le az a gyakorlat, amely tartási kötelezettségek megállapításánál figyelemmel van arra, hogy a tartásra kötelezett fél saját eltartása ne legyen veszélyeztetve. (MD. XIII. 22., P. III. 3155/1918.; J. H. 1927. 626., P. I. 6895/1925.; u. o. 1285., P. III. 6060/1926.; u. o. 1930. 571., P. III. 7054/1929.; u. o. 1931., P. III. 7992/1929.; u. o. 1931. 879., P. III. 7215/1930. v. ö. MD. V. 110., P. VII. 5376/1910). Jövő jogunk szempontjából a MTJ. 231. §-a foglalkozik igen érdekesen e kérdéssel. A gondolat a tartással egy célt szolgáló özvegyi jogra is áttérjed; a fiú özvegye a saját maga részére az apa özvegyével szemben csak akkor követelhet özvegyi jogot, ha az utóbbi eltartása veszélyeztetve nincs. (J. H. 1927. 583., P. I. 5550/1925.). Az összeütközések egy csoportját a jog mondhatni salamoni módon intézi el olyképp, hogy juttat valamit ide is, oda is. Gondolok azokra a szabályokra, amelyek a különben végrehajtás alól mentes járandóságokat kisebb vagy nagyobb mértékben szabaddá tesznek további tartási kötelezettségek számára. (1900: XVI. tc. 10. §. ut. bek., 1908: XLI. tc. 3. § 3. bek., 9. § 2., 3. bek., 1912: XXXV. tc. 17. § 4. bek., 1918: XXII. tc. 8. § 2. bek., 1920: XXXVI. tc. 72. § 3. bek., 1820/1917. M. E. sz. rendelet 4. § 3. bek. 1927: XXI. tc. 91. §, 1928: XL. tc. 85. §, 1929: XIV. tc. 1. § 2. pont, 6. és 7. §.)

7. A kép teljessége okából ezúttal is kitérek néhány szóval a tartási igényeket megillető *eljárásjogi* privilégiumokra. Példaként említem a hatáskörre (Pp. 1. § 2. i) p., 674. §, Ppé. 21. §, Hatásköri Bíróság I. sz. T. Ü. H.), a perértékre (Pp. 6. § 6. p.), ideiglenes intézkedésre (3982/1916. M. E. sz. rend.), a jövőbeli marasztalásra (Pp. 131. §), az előzetes végrehajthatóságra (Pp. 415. § 3. p.), sőt bontóperben az azonnali végrehajthatóságra (Pp. 674. §), a végrehajtásnak a jövőbeli részletekre való elrendelhetőségére (1929: XIV. tc. 8. §) vonatkozó szabályokat. Rendkívüli időkre szóló rendelkezések is megfelelően respektálják a tartási igényeket: moratórium alól kiveszik, bankzárlat esetén fedezetet szabaddá tesznek, az árverést olyankor, midőn az különben nem lehetséges, tartási követelések behajtása végett elrendelhetőnek mondják ki (pl. 800/1922. IM. sz. rend. 1. § 1. pont). Még a hazaárulók elleni zárlatnál is respektálják a tartási igényeket az 1915. évi XVIII. tc. 1. § 2. bek. és a 3512/1915. M. E. sz. rend. 9. §. A kényszerjegyzési eljárás során az adóstól tartást igénylőknek különböző remédiumokat adnak a rend. 20. § ut. bek., 21. § 6. bek. 22. § 5. bek., 55. § 3. pontja.

Dr. Vági József.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Fegyelmi jog.** A m. kir. közmunka és közlekedési miniszternek 2362/1869. szám alatt kelt rendeletével kibocsátott és az 1883. évben újra kiadott ideiglenes folyócsatorna és tóhajózási rendszabálynak a 310/1928. M. E. számú rendelettel is hatályban tartott 106. §-a értelmében a gőzhajózási vállalatokat alkalmazottaik felett a szolgálatból való elbocsátásig fegyelmi jog illeti. (Kúria 1934. máj. 2. P. II. 4965/1933.)

2. **Nyugdíj.** A munkaadó a saját nyugdíjfizetési kötelezettségének a terjedelmét a nyugdíjjogosult anyagi ellenszolgáltatása nélkül is növelheti, és így a nyugdíjfizetésre vonatkozó ígéret joghatályát nem érintheti az a körülmény, hogy az alkalmazott a munkaadó lemondása folytán nem járul hozzá a nyugdíjalap fenntartásához. (Kúria 1934. ápr. 6. P. II. 6167/1932.)

3. **A létszámcsökkentés** miatt történt elbocsátást szabályozó megállapodás megtévesztés okából akkor volna csak megtámadható, ha az alkalmazott bizonyította volna, hogy a munkaadó létszámcsökkentés címén vonta ugyan végelbánás alá az alkalmazottat, valóságban azonban a létszámot nem csökkentette, hanem az elbocsátásokkal egyidőben új alkalmazottakat vett fel és ezzel az eljárásával az alkalmazottat megtévesztette és magát a törvényt is kijátszotta. (Kúria 1934. ápr. 27. P. II. 1514/1933.)

4. Az 1928: XL. tc. 9. §-ának helyes értelme szerint az e törvény alapján való többszörös biztosítás a tilos, míg egyéb magánjogi megállapodás alapján az alkalmazott biztosíthat magának külön nyugdíjat. Az 1928: XL. tc. 146. §-ának 8. bekezdése az el nem ismert vállalati nyugdíjalapoknak, nyugdíjpénztáraknak vagy nyugdíjegybesületeknek nyugdíjszolgáltatási kötelezettségét, továbbá a magánjogi jellegű szolgálati szerződésekben vállalt járadékszolgáltatási kötelezettségeket továbbra is fennállóknak tekinti, azzal a megszorítással, hogy e szolgáltatásokba, bizonyos korlátozás mellett, beszámítható az a szolgáltatás, amely a jogosultat az e törvény alapján működő biztosító intézettel (101. §) szemben megilleti. (Kúria 1934. máj. 4. P. II. 5384/1932.)

5. **Felülvizsgálati kérelemnek** a fellebbezési bíróság ítéletének indokolása ellen csak annyiban van helye, amennyiben a megtámadott indokolás határozat jellegű. (Kúria 1934. ápr. 18. P. IV. 4557/1933. V. ö. Schönvitzky. M. Jog. Egly. Ért. I. 511.) H. D.

* * *

1. **Hangosfilm szerzői joga.** Amikor az a vállalat, amely a filmet s. az ezzel mechanikai úton összekötött gramofonlemezt készítette, a filmismertetés és a hozzá tartozó zeneműsor, valamint a lemezfelirat szerint a zenemű szerzőjének nem a felperest, hanem egy más személyt tüntetett fel, akkor az alperes, aki a filmet forgalomba hozatal céljára a forgalomban szokásos módon szerezte meg, a tőle elvárható gondosság mellett sem tartozott, mielőtt a filmet továbbadta, kutatni azt, vajjon a zenemű szerzője valóban az a személy-e, akit a filmmű elkészítője annak feltüntetett, s hogy az utóbbi megszerezte-e a jogot a zeneműnek film céljára való felhasználására. (Kúria 1933. nov. 30. P. I. 343/1933. sz.)

2. **Gramofonlemezre felvett dal szerzői joga.** Amennyiben való, hogy a felperes az alperest megbízottjával létesített megállapodás szerint dalának gramofonlemezekre való többszörösítését és forgalomba helyezését azzal engedte meg, hogy a gramofonlemezek csakis az ő aláírásával ellátott engedélyjegyekkel (licencmárkák) hozhatók forgalomba, akkor a lemezek nem ily engedélyjegyekkel történt forgalomba helyezése, nemkülönben szándékos és üzletszerű forgalomban tartása a Szjt. 5., illetve 22. §-a értelmében bitorlásnak minősül. (Kúria 1933. dec. 20. P. I. 1510/1933. sz.)

3. **Méltányos kártérítés.** A vétlen károkozón alapuló felelősség előfeltétele a jogvédelemnek habár vétlen, de jogellenes megsértése, vagyis az, hogy az egészség megháborítása vagy a testi épség megsértése valamely tárgyilag jogtalan és harmadik személlyel vagy annak érdekkörével vonatkozásban álló külső tény következtében álljon be. A felperes jobbszemének elvesztése az alperes gyárában készített szódavízzel telt üveg felrobbanása, tehát az alperes érdekkörével vonatkozásban álló, jogellenes külső tény következtében állott be. Ámde emez előfeltétel fennforgása mellett is az alperes a felperesnek a szódavízes üveg felrobbanásával okozott sérüléséből előállott kárát, amely másképp nem térül meg, csak annyiban köteles megtéríteni, amennyiben azt a peresfelek vagyoni viszonyaira tekintettel a méltányosság megkívánja. (Kúria 1934. január 24. P. VI. 1731/1933. sz.)

4. **Óvadék kiegészítése.** Az eredeti haszonbérleti óvadék értékelenné válása a pénzromlás következtében, tehát az alperes hibáján kívül következett be. A pénzromlás következményeinek kizárólag az egyik szerződő fél terhére számítása nem felel meg az ilyen ügyekben általában irányadóul szolgáló méltányosság követelményének, noha a felperesek keresete nem átértékelési igény. E mellett köztudomásúak azok a nehézségek, amelyekkel a mezőgazdaság a termények árának csökkentése folytán már évek óta küzd, és ennek a helyzetnek jelentékeny javulása a közeljövőben is alig várható. Az ekként megváltozott körülmények között az alperesre aránytalanul nagy megterhelés lenne, ha az eredeti arány szem előtt tartásával kiszámított összegű óvadék kiegészítésre köteleztetnék. (Kúria 1934. jan. 25. P. VI. 3075/1933. sz.)

5. **Közigazgatási eljárás törvényessége.** A fennálló jogszabályok szerint a kártérítési felelősség kérdésében mint előkérdés a közigazgatási eljárásnak csupán törvényessége, illetőleg jogellenessége tehető a polgári perben vita tárgyává. Azt az eljárást azonban, amely valamely lakás megfelelő vagy meg nem felelő voltának megítélésében nyilvánult, a polgári bíróság felül nem bírálhatja, mert a panaszolt megállapítás egyrészt az eljáró közigazgatási hatóság belátásán, másrészt a fennforgó körülményekhez és a valóságos szükséghez igazodó mérlegelésen alapszik. (Kúria 1934. jan. 11. P. VI. 2287/1933. sz.)

6. **Felmondás gazdatisztel szemben.** Az 1900: XXVII. tc. nem tartalmaz oly rendelkezést, hogy a gazdatisztnek csak a szerződészerű évfordulóra vagy a gazdasági év végére lehet felmondani. (Kúria 1934. ápr. 10. P. II. 2357/1933. sz.)

7. **Sorompó hiánya vasúti balesetnél.** A kérdéses vasút helyi érdekű vasút lévén, sorompó felállítása az alperesnek nem állott köteletségében, s így egymagában a sorompó hiánya nem alkalmas az alperes hibájának a megállapítására. (Kúria 1934. ápr. 5. P. I. 3085/1933. sz.)

M. D.

Szemle.

— **A budapesti kir. büntetőtörvényszék elnöke** székfoglalójában első elődének: *Zsitvay Leó*-nak szellemét idézte a törvénytiszteletnek, a legelső bírói erénynek védelmében, amely nélkül «nincs állami és társadalmi rend, nincs jogbiztonság, nincs szabadság, veszélyben minden erkölcsi és jogos anyagi érdek és érték». Leges scire non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem. «Csak a törvény szellemében való törvénytárgyalás lehet az a forrás, — mondotta *Gadó István* — amelyből az igazság tiszta vize fakad. Minden más forrásból az önkénynek oly áradata támadhat, amely magát az igazságot is elsodorja.» Első pillantásra talán *truizmus*-nak hangzik, ha a bíró a törvénytiszteletet, a bírónak e szinte magától értetődő erényét hangsúlyozva hangoztatja. És mégis ez a látszólagos közhely fejezi ki legpregnansabban s legigazabban az önállósított büntetőtörvényszék első elnökéhez visszavezető hagyománynak alap gondolatát.

Levelesládából került elő az alábbi írás, amelyet *Zsitvay Leó* akkor küldött, amikor, mint a Magyar Jogászegylet titkára, felkértem őt, hogy a Bp.-nek gyakorlati hatásairól tartott vitában résztvegyen.

Budapest, 1903. január 3-án.

Tisztelt tanár úr!

Kedves öcsémuram!

Nagy megtiszteltetésnek veszem a felhívást, ámde minden jó szándékom, hogy annak megfelelek, hajótörést szenved az évfordulóval járó számos hivatali gondon és munkán!

Különb is, alig volna köszönet az én felszólalásomért a mostani vitában.

A B. P. három éve, hogy gyakorlatban van; abból egy év — a felsőbb bíróságoknál még ennél is több — levonandó a régi ügyekben való törvénykezésre. Mennyi idő maradt tehát arra, hogy alapos és bő tapasztalatokra hivatkozva, reá lépjen a szakember a kritika mezejére? Vajmi kevés — a lelkiismeretes bírálónak.

A B. P. művét éppen a tanszéki tudás állította oda a magasba, mint az egész művelt világ perrendi szabályainak legsikerültebb szüretjét. Egyelőre tehát maradjunk ezen a talapzaton és kérdjük, hogy hát alkalmazásához meg van-e már az alkalmas jogász-emberanyag?

Nem talán éppen ebben van-e a hiba? Nem kellene-e megvárni, míg ennek a kvalifikációja emelkedik, hogy tisztán lássuk a fogyatkozásokat. Én tehát korainak tartom az egész vitát, nem érett még, tehát íze se, hatása se lehet kedvező.

A vitában résztvenni: háládatlan feladat volna reám nézve, ki a csalasort azonnal lefűvatni óhajtánám.

Kedves és szíves üdvözléssel öreg hive

Zsitvay.

Talán kissé archaikusan hangzik már a levél stílusa és tartalma egyaránt. Ma, amikor «a művelt világ perrendi szabályainak legsikerültebb szüretjét» felvizezték és meg-savanyították a novellák és Te.-k, ma, amikor a büntető-igazságszolgáltatásnak Zsitvay Leónál jóval kisebb kaliberű nagyságai vállalva próbálják Farinacius Prospertól vagy Carpoz Benedektől kölcsönzött «új» elméletekkel «a magas-ból» leráncigálni azt a törvényt, amelyhez a tudás, műveltség és józan ész lépcsőfokain felemelkedni nem tudnak. Ezek használatára valóban szükséges volt a törvénynek Zsitvay szellemében értett tiszteletét idézni. Köszönjük a büntető-törvényszék új elnökének, hogy ily vakmerően konzervatív volt és a mult nemes hagyományának tiszteletét merte, mint a jövő programját hirdetni.

— **A Vilmoscsászár-úti rablógyilkos** esete büntetőjogilag nem nyújt érdekes problémákat, de kriminalisztikailag tanulságos. Sikertült ugyanis a rendőrségnek, még a gyanúsított kihallgatása előtt, ennek lakásán a tárgyi bizonyítékoknak oly meggyőző sorozatát lefoglalni, amely a gyanúsítottnak bűnössége felől minden kétséget eloszlatott. Ezt előre kellett bocsátani, hogy kellőképpen méltányol-hassuk azt a riportot, amelyben egy napilapnak rendőri tudósítója beszámolt a gyanúsítottnak állítólag reggeli három óráig tartó ki-hallgatásáról. Hátborzongató részletességgel tárta fel, minő rafinált fogásokkal, a lelki tortúrának minő eszközeivel sikerült a detektívek-nek, amikor már nemcsak a gyanúsított, hanem ők maguk is összeroskadtak a fáradságtól, az előbbi reábirni, hogy a boldogító igent, akarom mondani a beismerő vallomást kimondja. Noha a legmesszebbmenő sajtószabadság hívei vagyunk, mégse hagyható szó nélkül, ha egy hírlapközlemény a nyomozó hatóságot a Btk. 477. §-a szerint öt évig terjedhető börtönnel büntetendő cselek-ménnyel vádolja, amelyet a Bp. 135. §-a szerint törvényellenes kényszereszköz alkalmazásával követett el. Egy pillanatig sem mer-jük kétségbe vonni, hogy a budapesti m. kir. államrendőrség fő-kapitánysága a Bv. 9. § 6. pontja alapján felhatalmazást fog kérni a belügyminisztériumtól e vakmerő rágalom megtorlására. Ez a hír-lapi inszINUÁCIÓ annál felháborítóbb, mert azt a látszatot kelti, mintha a nyomozó detektívek a reájuk fogott bűncselekményt azért követték volna el, hogy a büntetőjogban tájékozatlan nagy-közönségnek a beismerés kicsikarásával imponáljanak, bárha nyil-vánvaló, hogy a minden kétséget kizáró tárgyi bizonyítékok mel-lett a beismerés már nem is volt fontos. Legfeljebb a nagyközön-ségnek, amely jogi csökevény-műveltséggel a beismerést még min-dig *regina probatorum*nak hiszi s nem tudja, hogy a bűnvádi eljárási jog ezt a királynőt már másfél század előtt, mint uralomra teljesen alkalmatlant detronizálta.

— **Jog a világossághoz.** Éppen most harminc esztendeje — 1904. október havában — tartotta harmincadik évi nagygyűlését Portsmouth-ban a londoni *The Law Society*, Angliának ez a nagy-tekintélyű jogásztestülete. A gyűlés elnöke nagyszabású megnyitó beszédett tartott, melynek folyamán többek közt kiterjeszkedett a világossághoz való jog kérdésére is, mely azokban az időkben is erősen foglalkoztatta az angol jogászöröket. Fejtegetései folyamán kiemelte, hogy a világossághoz való jogot illetően, gyakorlati szem-pontból a legfigyelemreméltóbb határozatok egyike a House of Lords-nak az a döntése, melyet a *Colls v. Home and Colonial Stores Limited*-ügyben hozott azon határozatokra való tekintettel, melyek a világosság szolgalmánál a követelési jogot korlátozzák. Ez a szol-galom önmagában véve bizonyos anomáliát képez s ez általában véve nincs elismerve a művelt államokban. Az Északamerikai Úniót alkotó államok közül egyik-másik még hajlandónak mutat-kozik arra, hogy helyet adjon annak a szolgalmnak a vagyoni jogok körében. «Angliában — állapította meg annakidején a newyorki legfőbb törvényszék — még elég jól alkalmazható, de már ennek az államnak fejlődő városaiban és falvaiban nem engedhetünk annak helyet a nélkül, hogy ezáltal a legkárosabb következményeket ne mozdítanánk elő.» Angliában is ennek a szolgalmi jognak általános érvényesülése egészen újabb keletű jelenség. Már abban az időben

is helyi szokás volt Londonban és Yorkban s lehetőleg más váro-sokban is, hogy a házépítést bárminő magasságra is engedélyezik, jöllehet ez az új lakás esetleg megfosztja a szomszédos épületet a szükséges világosságtól. De mit szólna ehhez az egész dologhoz a Law Society harminc év előtti tiszteletreméltó elnöke ma, a leg-képtelenebb magasságú felhőrkarcolókorában. *Zsoldos Benő.*

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendőek.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körleve-leket, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, leg-olesóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 27-1-43. 665

HIRDETÉSEK.

Az 1934. évi NOBEL-díj nyertese

LUIGI PIRANDELLO

MATTIA PASCAL KÉT ÉLETE

Fordította: **DÉRY TIBOR**

Egy ember élete, aki halottnak adja ki magát, hogy újra és szabadabban élhessen. Mindez pedig a modern olasz irodalom klasszikusának páratlanul és egyénien szellemes, szellemességében az emberi lélek legtitkosabb rejtekeibe ható előadásában.

Kötve 6 pengő, fűzve 4-60 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

**Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett**

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.

legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61. 664

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Az International Law Association budapesti vitája az aranyban és külföldi pénznemben eszközlendő fizetésekről. (I.) — Dr. Dukas Gyula budapesti ügyvéd: A munkanélküliség és a munkához való jog. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 36. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 9

Az International Law Association budapesti vitája az aranyban és külföldi pénznemben eszközlendő fizetésekről.

A konferencia teljes anyagát illetően utalok arra a kitűnő ismertetésre, amely dr. Baumgarten Nándor tollából a Kereskedelmi Jog jubiláris számában jelent meg. A konferencia elnöke dr. Oswald István — a kir. Kúria elnöke — úgy megnyitó, mint záróbeszédében nyomatékkal emelte ki a konferencia témái közül a fenti tárgyat. A vita alapjául tudvalevően dr. Posch Gyula, dr. Szladits Károly és dr. Baumgarten Nándor jelentése szolgált, amelynek gondolatmenetét e lap 32. számában ismertettem, míg annak teljes magyar fordítását a Polgári Jog októberi száma közölte. A bizottságban dr. Walker Gusztáv, az osztrák Abrechnungshof elnöke elnökölt, míg a vitában résztvettek H. van Krimpen amsterdami ügyvéd, Tullio Ascarelli padovai egyetemi tanár, dr. H. A. Simon, a Deutsche Bank főszindikusa, Berlin, C. Hermann Ohse berlini ügyvéd, dr. Walter Pasching (Wien), dr. Hevesi Illés, dr. Jacobi Andor, dr. Kováts Elemér és dr. Schneller György budapesti ügyvédek. Ezen igen érdekes vita anyagával jogi irodalmunk behatóan tudtommal nem foglalkozott.¹⁻²

Egyrészt ez a körülmény, másrészt egyes felmerült problémáknak a szakkérdés keretét messze meghaladó fontossága indít arra, hogy az anyagot fővonásaiban e lap hasábjain is megbeszéljem, inkább a vezetőgondolatok, mintsem a személyek szerint csoportosítva, de kiegészítve oly adatokkal is, amelyek a konferencián nem szerepeltek.

I.

Szerződési szabadság.

A Posch—Szladits—Baumgarten-féle jelentésnek (melynek ismeretét feltételezem) alap gondolata az a kívánság, hogy az aranyban és külföldi pénznemben kifejezett tartozások az ily kikötések tekintetében semminemű korlátozásnak ne legyenek alávetve. A jelentés (III. p. 6. o.) elsősorban a nemzetközi jellegű hitelügyletekkel foglalkozik, amelyek keretében az adós szükségképpen alá kell hogy vesse magát a hitelező értékállandóságot célzó kikötéseinek, ezek pedig rendszerint aranyban vagy külföldi pénznemben való fizetést követelnek. A jelentés szerint a nemzetközi forgalom kedvező megújulásának feltétele e téren minden korlátozás mellőzése és így ezen kikötések lehetővé tétele.

A felszólalók között senki sem volt, aki ezzel az alaptétellel szembehelyezkedett volna; többen — erre majd rátérek — a teljesítés idejében beállott változások figyelembevételét kívánták. Azt hiszem tehát, egyetemes nemzeti érdeknek is állítható fel az a követelmény, hogy e részbeni korlátozások ne zárják el külföldi

hitelek igénybevételét, s így ez a szerződési szabadság a jövőbeni hitelt kereső adósok érdeke gyanánt is mutatkozik. Dr. Posch bevezető felszólalásában külön kiemelte, hogy a jövőben nemzetközi hiteléletre csak a fenti esetben számíthatunk. A szerződési szabadság fenntartását különösen hangsúlyozták Tullio Ascarelli, dr. H. A. Simon, dr. C. Hermann Ohse (I. V. p. a. is).

II.

Visszaható erő.

Meggyőző tehát a jelentés abban a részében, melyben a szerződési szabadságot követeli: figyelemreméltó viszont az a tartózkodása, amelyet a szabad időszakban létesített értékálló kikötések utólagos csorbításával vagy hatálytalanításával szemben tanúsított. Az értékálló kikötések körüli nehézségek tapasztalat szerint főképpen nem a szerződési szabadság korlátozásából származtak. Ha valamelyik állam törvényhozása úgy találja, hogy közérdekből — akár külföldi, akár belföldi vonatkozásban — korlátozni kell az értékálló kikötések szabadságát, ehhez a felek alkalmazkodhatnak. Azonban eredetileg teljes szabadságot engedni, utóbb pedig az így létrejött megállapodásokat hatálytalanítani; ez volt elsősorban az a helyzet, amellyel a konferencia nemzetközi erkölcsi súlyánál fogva kiváltképpen hivatva volt foglalkozni. A jelentés ugyan szabatosan feltárja a kérdés lényegét. Kényes feladatnak jelzi annak eldöntését, hogy mi történjék akkor, ha valamely országban a fenti kikötést előbb elismerték, utóbb ellenkező felfogást foglaltak el (III. p. 7. o.). «Kényes azért, mert a pénzügypolitikában beállott ily változások célja az adósokat a meglevő törvényes keretek közt megvédeni;³ ez a cél pedig nem volna elérhető, ha a szerződési szabadság csupán jövőbeli megállapodások tekintetében korlátoztatnék. Valóban a szerzett jogok megsértése, a jog alapelveit ingatja meg és ezért csak életbevágó nemzeti érdekek (vital national interests) indíthatják a kormányokat ily lépésre. E tekintetben az Egyesület aligha foglalhat határozott állást, mondja a jelentés, mert valahányszor ily érdekek forognak kockán, a jogelvek ereje, s az azokra alapított érvek kéllően nem érvényesülhetnek. Mi csak kívánhatjuk, hogy ha a kormány szerzett jogokat életbevágó érdekek alapján nyom el, e rendszabályhoz a legmérsékeltebb formában nyúljon és gondoskodjék a hitelezőt ért sérelem enyhítéséről.»

Ezzel az állásponttal szemben áll az Északamerikai Egyesült Államok Szenátusának 1933. június 3-án tartott emlékeztető ülésén S. D. Fess, Ohio-állam Szenátorának következő érvelése:⁴ «Úgy hiszem, ha az összes ezután kibocsátandó kötvények feltételeit megváltoztatnók, ennek veszedelmes gazdasági következményei lehetnének, de erkölcstelenség ebben nem volna. Ha azonban mi a már létesített szerződéseket olyképp módosítjuk, hogy a kötvényből kivesszünk egy kikötést, amelyet a kötvény eladásakor lényeges kelléknek tartottak: úgy azt hiszem, ez először is erkölcstelen és másodsorú bizonyára veszélyeztetné az ország jövőbeli hitelét.» Reed szenátor is rámutatott a visszaható erővel okozott erkölcsi rombolásra, de annak mellőzését célzó indítványa többséget nem nyert. Álláspontját, amely az európai jogérzetnek tudtommal mindenben megfelel, a konferencián egyedül dr. Walter Pasching kép-

¹⁻² L. e sorok írója «Die Behandlung der Gold- und Fremdwährungsverbindlichkeiten auf der Budapester Konferenz der International Law Association» c. ismertetését a «Mitteilungen des Verbandes Oesterreichischer Banken und Bankiers» c. folyóirat XVI. évf. 8—9. számában (1934. október).

³ «to protect debtors within the orbit of existing legal relations».

⁴ Congressional Record Vol. 77. No. 67. p. 5015.

viselte,⁵ aki az északamerikai ismert fejlemények kapcsán utalt arra, hogy a külföldiek szerzett jogait sértő ily törvények nem alkalmazhatók azon állam területén kívül, amelyen hozattak és indítványozta, hogy a konferencia ilyen értelmében foglaljon állást, ami azonban nem történt meg.

III.

Életbevágó nemzeti érdek.

Ezek után indokolt — a jog egész területére — kiterjedően foglalkozni a jelentés azon tételével, mely szerint valahányszor életbevágó nemzeti érdekek forognak kockán, a jogi elvek ereje kétféle nem érvényesülhet. Hogy mit tekintünk ily érdekeknek, ezt alkotmányos államban a törvényhozás dönti el, de bizonyos, hogy számos esetben a kormány egymagában kénytelen vagy kíván dönteni, ha az ú. n. «emergency» esete beáll. Az északamerikai esetben például szorosan vett valutáris kényszerhelyzet a dollár óriási aranyfedezete és egyéb hatalmi eszközök birtokában nem volt. A vonatkozó törvény indokolásából kitűnik, hogy a Kongresszus többsége az aranykikötésben akadályát látta azon új gazdasági politikának, amely mindennemű dollárt egyforma vásárlóerővel kíván felruházni, miért is a kikötést ezen új «public policy»-ba ütközőnek nyilvánította. Szó sincs tehát arról, amit dr. Csányi István egy napilapban nagyon tévesen állít, hogy a kikötés erkölcs-telennek nyilvánított, sőt egy jelentékeny kisebbség annak hatály-talanítását bélyegezte erkölcstelennek! A Kongresszus többsége itt az életbevágó nemzeti érdeket egy árpolitikai cél elérésében látta, míg a Szenátus tekintélyes kisebbsége a nemzeti becsület megóvását és az államhitelek épségben tartását vélte életbevágó érdekeknek. A lefolyt másfél év igazolta, hogy az árak ott bizonyos mérvben, de nem a dollárromlás arányában emelkedtek; viszont az államkötvények hitele a kisebbségi szenátorok jóslása szerint sokkal alaposabban romlott.⁶

Franciaország politikai nehézségei és újabb pénzügyi erőfeszítései ismeretesek. Eddig minden ellenhatás ellenére fenntartotta az aranystandardot. Legújabb kincstári bonjainak kibocsátása messze a várakozáson felül aratott sikert. Itt a nemzetközi vonatkozású aranykikötés fenntartását ítélték életbevágó érdekeknek és ez az álláspont a tőkések nagy bizalmát váltotta ki. Ugyanez történt legújában Svájcban is. A jelentésben hangoztatott szerződési szabadság elvét nehéz összhangba hozni az életbevágó érdek címén megengedett szerződésszegéssel. A jelzett kikötések célzata éppen a válságok esetére való védekezés. A jog elveinek éppen ilyenkor kellene érvényesülni. A római költő is úgy festette az «aurea aetas»-t, hogy ott «sine lege» és bíró nélkül folyt az élet. A jogadta védelmi eszközök tűzpróbája éppen a válság volna!

Egy újabb amerikai törvény szerint a gyapottal bevethető területet maximálták. Azt a gazdát, aki a részére megállapított mértéken felül termel gyapotot, súlyos pénzbírsággal büntetik. Ma tehát a gyapottermelés ily korlátozását ott életbevágó nemzeti érdekek tekintik. Jöhet egy-két rossz termés és a termelést talán jutalmakkal fogják fokozni.

Az 1933. évi 6200. M. E. sz. (Boletta) rendelet 2. §-ában azt olvastam, hogy a gabona tulajdonjogát csak gabonajegy kíséretében szabad átruházni. Ezt tehát akkor életbevágó nemzeti érdekeknek ítélték. 15 hónapja, hogy e rendelet megjelent és gabonajegy nincs többé. Mondhatjuk, hogy az életbevágó nemzeti érdek megszűnt, mert a gabona ára jelentékenyen emelkedett. A két tárgyalt eset között azonban lényeges különbség van. A gabona forgalma gabonajegy mellett nehezebb ugyan, de nem lehetetlen, ellenben az értékálló kikötések megengedése előbb — kivégzésük utóbb — a nemzetközi hitelüzletet végképpen tönkretesz. A mérleg egyik serpenyőjében van tehát ilyenkor az ország hitele — a másikében amire a jelentés is hivatkozik — egy adóscsoport nagy, de nem reménytelen átmeneti nehézségei. Nyilvánvaló, hogy ezidőszereint fontosabb érdek a nemzetközi hitellel együttjáró «legal principles» fenntartása mindaddig, amíg gazdasági rendünkben a hitel szerepe az marad, ami ma. Ha egyszer a gazdaság rendje kilogrammkáló-

riákra és erg-certifikátokra (Howard Scott) lesz alapítva, úgy a hitelre bizonyára nem lesz szükség.

Konkluzióm tehát az, hogy az életbevágó nemzeti érdekek kategóriája igen bizonytalan, az koronként változó és önkényes magyarázatokra ad alkalmat. A Nemzetközi Jogi Egyesület szilárdabb alapra helyezkednék, ha a jogosság mint *suprema lex* elvének érvényrejtését minden vonalon követelné és *e részben* is (legalább) az európai goldstandard államok eddigi álláspontjával azonosítaná magát.⁷ «Etsi fractus illabatur orbis» talán költői túlzás, de épp ezen Egyesülethez nem méltatlan!

IV.

Belföldi felek egymásközi kikötései.

Ha úgy a hitelező, mint az adós belföldi és a követelés aranyban vagy külföldi pénznemben van meghatározva, a jelentés ily esetben is a szerződési szabadság álláspontjára helyezkedik. (L. III. p. 7. o.) Lehetnek azonban esetek — mondja — amidőn nem kívánatos, hogy belföldi hitelügyletek nagyobb tömege ily módon legyen kifejezve. Kérdés a jelentés szerint, hogy helyes út-e a tilalom, s nem volna-e jobb, ha a kormányok a nemzeti pénzügyiségnek az aranyhoz való viszonylatát egy hosszú időszakon át állandó színvonalon tartanák?⁸ Ez, úgy gondolom én is, s bizonyára mások is, kétségtelenül jobb volna. Ha minden kormány erre képes maradt volna, az e tárgykörű nehézségek aligha merültek volna fel. Ezek azonban éppen onnét származtak, hogy számos ország kormánya nem volt képes az eredetileg meghatározott aranyparitást fenntartani.

A belföldiek közti ily kikötések — amint látom — gazdasági közérdekből és a felek magánérdekei szempontjából ítéltetők meg. A lengyel köztársaság elnökének 1934. június 12-én kelt rendeletéhez készült pénzügyminiszteri kíséző szöveg, úgy látszik, ily közszempontokra utal. Az a körülmény — mondja a szöveg — hogy a követeléseket és tartozásokat ott különböző pénznemekben határozták meg, nehézségeket, előre nem látható veszélyeket és gyakran fölösleges veszteségeket okozott. E nehézségek fokozódtak egyes valuták jelentékeny árhullámozása folytán, amire sem a lengyel kormány, sem a gazdaság befolyást nem gyakorolhatott.

Különösen nagyok voltak e nehézségek a hosszú lejáratú kölcsönök terén. A rendelet ennek folytán — a biztosítási ügyleteket kivéve — megengedte ugyan, hogy a tartozást külföldi pénznemben fejezzék ki, de az adósnak jogot adott arra, hogy az ilykép kifejezett tartozást lengyel pénzzel egyenlítsse ki — kivéve, ha a külföldi pénzben kirótt tartozás külföldön kifejezetten ily pénzben volt lerovandó.⁹

Dr. H. A. Simon ezen túlmenőleg javasolta, hogy az Egyesület foglaljon állást oly irányban, mely szerint devizapolitikai szempontokból igazolt lehet külföldi valutában kifejezett ügyletek általános tilalma.

Közszempontokra utal részben dr. Nyeveczkey Zoltán is «A Mai Devizajog» c. munkájában (182—190. old.), amidőn belföldiek között ily kikötésű jelzőlogos követelések terhéül kívánja az ingatlanforgalmat mentesíteni.

Az adós egyéni sérelmét domborította ki dr. Jacobi Andor a konferencián, utalva a devizakorlátozások állandósulására, ezeket vis majornak minősíti és követeli, hogy az adós ne legyen tovább köteles a valutarizikót viselni, hanem választhassa a belföldi pénzben való teljesítést, szemben a jelentés azon kívánalmával, hogy a hitelező választhasson a belföldi pénzben való teljesítés elfogadása vagy az eredeti kikötésű teljesítés elhalasztása közt.

Dr. Hevesi Illés követelte, hogy amidőn a felek a külföldi valutát értékállandóság biztosítására választották és ez a valuta a belföldi pénzzel szemben leromlott: a hitelező legalább annyi belföldi pénzt követelhesen az adóstól, mint amennyit adott. Dr. Nyeveczkey viszont «Jelzőlogos Valutakövetelések» c. munkájában a külföldi valuta romlásának veszélyét a hitelezőre kívánja hárítani.

A javaslatban a hitelező javára követelt választási jog szerintem ma a jogosság követelményeinek inkább látszik megfelelni. Ezt az utat választották az újabb magyar aranyrendeletek is (410/1932. M. E. 2. §, 1210/1933. M. E. 2. §). Így döntött a kir.

⁵ L. bővebben az 1. a. id. osztrák folyóirat közleményét.

⁶ The Economist Oct. 13. 1934. Banking Supplement «Practically speaking, there is no money market. Short-term Government paper is quoted almost without interest. Rates on long-term bonds, especially Treasuries continued to fall up to August» etc. L. még H. Parker Willis ismert amerikai bankember szokatlanul sötét cikkét «Will Roosevelt devalue again?» a Financial News 1934. szeptember 3-i számában.

⁷ L. a Le Temps okt. 21-i számában a bruxellesi konferencia ismertetését «fidélité à l'étalon or à sa parité actuelle».

⁸ «to preserve the national currency's values in its relation to gold... for a long period on a permanent level».

⁹ L. az 1. a. id. folyóiratban dr. Bernard Ziffer ismertetését.

Kúria is P. V. 3526/1932. és 2925/1932. sz. ítéleteiben. Ezek álláspontját állandó gyakorlatnak tekinthetjük.

Ami a belföldiek közti, valutára szóló ügyletek általános tilalmát illeti, ez mint gazdaságpolitikai kérdés, úgy hiszem, az Egyesület állásfoglalása elé nem tartozik.

A belföldi adós eltérési joga a kikötött külföldi pénznemben való lerovástól, nézetem szerint csak addig és ott éles probléma, ahol és amíg egyrészt a jegybank által közzétett hivatalos árfolyamok, másrészt az illető belföldi pénznemnek a külföldi piacokon kialakult és belföldön is tekintetbe vett értékelése közt számottevő disparitás forog fenn. Az átlagos hitelező, devizakorlátozások idején saját józan érdeke szemmel tartásával rendszerint szívesen fogadja az adóstól a külföldi valutának valóságos és teljes belföldi pénz ellenértékét. Ez alapon indultak az osztrák Oberster Gerichtshofnak 1933. év elején ismertté vált ítéletei, amelyek az Osztrák Nemzeti Bank hivatalos jegyzéseit mellőzve, belföldi pénznemben oly összeget ítélték meg, amelyért a külföldi valutát valóságban meg lehetett szerezni. Ott és, amíg hasonló jogi felfogás utat nem tör: jogos és méltányos a magyar jelentés, az aranyrendeletek és az idézett kúriai ítéletek álláspontja, amely az adóst — bárha hosszú és terhes — várakozásra kényszeríti abban a néhány kivételes esetben, melyben hitelezőjével a külföldi valuta teljes belföldi egyenértékében megegyezni nem tudott. Jogos ez annyival inkább, mert állandó bírói gyakorlatunk szerint még a külföldi hitelező sem, hacsak másként nem állapodott meg (Kúria P. V. 4530/933. M. G. Dtar 110.), de annál kevésbé igényelhet a belföldi hitelező (Kúria P. VII. 4124/1932.)¹⁰ többet, mint azt, hogy az adós idegen valutára szóló tartozását a Magyar Nemzeti Bank hivatalos árfolyamjegyzése alapján egyenlítse ki.

(Bef. köv.)

Dr. Liebmann Ernő.

A munkanélküliség és a munkához való jog.

Az a heroikus küzdelem, amely úgy Németországban, mint az Északamerikai Egyesült-Államokban a munkanélküliség, mint az általános gazdasági válság egy részjelenségének leküzdésére folyik, aktuálisá teszi a munkához való jog kérdését. A gazdasági válságok okait a tudomány majd a túltermelésben (a szabad verseny következményeként), illetve az érem másik oldalát tekintve, a fogyasztási képesség hiányában, majd a világháborút követő válságok pénzügyi tanulságainak hatása alatt a pénz vásárló erejének periódikus változásában kereste. Irving Fischer szerint ez utóbbi körülménynek a válságok keletkezésében úgyszólván döntő, de a pénz illúziója folytán eddig kellően fel nem ismert szerepe van. «Erst nach einer volkswirtschaftlich-statistischen Analyse gelangen wir zur Erkenntnis, dass die Schwankungen der Wirtschaft zum grossen Teile durch Änderungen in der Kaufkraft des Geldes hervorgerufen werden». (Irving Fischer: Die Illusion des Geldes, 61. o.) Mussolini a mostani depressiót nem tekinti átmeneti, periódikus kapitalisztikus krízisnek, hanem új civilizáció kialakulásának tartós, de leküzdhető szimptomáját látja benne. (L. Mussolini cikkét a Pester Lloyd f. é. október 28. számában.)

De bármint legyen is, az újonnan kialakuló társadalmi rendben a munkanélküliségnek el kell tűnnie és ezzel a munkához való jog is, amely most a kifejeződés stádiumában van, elismerést fog nyerni. A jogbiztonság követelményén kívül az a gazdasági felismerés is uralomra fogja juttatni az új jogot, hogy a belső fogyasztási képesség fokozásával a társadalom többet nyer, mint amennyi áldozatot követel a munkanélküliség intézményes leküzdése. Hasonló okok vezettek a jobbágyság megszüntetéséhez. Széchenyi e témakörben a következőket mondja: «Britannia s Franciaország vérzivatarjai mit bizonyítanak egyebet, mint szegénység miatti megvívást? ... Ezen kényszerített változások következtetésében ők (a tehetősebbek) most határ nélkül és minden tekintetben jobban bírák magokat s boldogabbak, mint régi helyzetükben lennének, melyért annyit fáradoztak s harcoltak, s melynek további fenn tartása végett, legnagyobb szerencséjükre, a csatát elvesztették». (Hitel, 257. o.) «Arra szólítom fel hazámnak azon lakosait, akiknek ereiben nem hidegült meg tökéletesen a mindent elevenítő honsze-

retet tüze: ismerjék meg anyaföldjük dicsőségéért a nemzeti gazdagság valódi kútfejét! Ennek legfőbbike, legbiztosabbja, leggazdagabbja a belső fogyasztás.» (Stádium, 56. o.)

A munkához való jogot három tényező tolja előre a megvalósulás irányában: az igazságosság, a jogbiztonság és a gazdasági szükségyszerűség. A kormánynak 1933. évi nov. 12-én közzétett Munkaszózat felismeri a kérdés nagy jelentőségét. A 2. pont szerint: «Csak az a nemzet állja meg a népek adáz küzdelmében helyét, amelynek minden tagja becsületes munkában tölti életét.» Ámde épp az a probléma, hogyan jut mindenki munkához. Erről pedig a munkaszózat hallgat. A marxizmus düledező rendszere végkép megdőlt, ha kimutatható, hogy a munkanélküliség (a híres Reservearmée) nem feltétlen velejárója a technika haladásának és a kapitalista termelési rendnek, amelynek kultúránk az utóbbi évszázad csodás eredményeit köszöni és amelynek áldásait gazdag és szegény egyaránt élvezzi.

A munkanélküliség leküzdése a fascizmusnak is egyik fő-törekvését képezi. Mussolini f. é. október 6-i milánói beszédében a szociális igazság követelményének állítja oda a mindenki számára biztosított munkát. «Che cosa significa questa più alta giustizia sociale? Significa il lavoro garantito, il salario equo, la casa decorosa.»

Kormányunk is hol kifejezetten, hol pedig csak közvetve (mellékcélként) arra törekszik, hogy munkalakalmakat teremtsen, azonban a munkához való jognak statuálása nélkül. Kifejezetten e célt szolgálják a közmunkák, amelyeknek csak terjedelme és tempója képezi vita tárgyát, a telepítés, amely az igazságosabb, mert gazdaságilag helyesebb földbirtokmegosztást is célozza és különböző adókedvezmények, különösen az építkezésekre és tatarozásokra nyújtottak, amelyek számos iparágnak és általuk sokezernyi munkásnak juttatnak munkát és becsületes megélhetést. Ugyancsak munkaalkalmakat teremt a vámvédelem fontos iparágak életképességének biztosítása által, ami egyformán szolgálja a tőke és munka érdekeit, fényes bizonyítékaul annak, hogy a termelés e két tényezője között van szolidaritás, csak meg kell találni a közös platformot. Kétségtelen, hogy ezekkel az összes lehetőségek még nincsenek kimerítve. Ide tartozik a munkaidő szabályozása, az álláshalmozások megszüntetése stb.

Szászy-Schwarz Gusztáv szerint «a mai kultúrállamokban minden egyes ember boldogulása külön-külön jogcélul van elismerve.» (A jogi személy magyarázata, 123. o.) «Ez az, amit az alatt értünk, ha azt mondjuk, hogy a mai jogban minden egyes ember jogalany.» (U. o. 23. o.) «Ami a jogalany fikciója mögött valóságban megvan, az egy vagyon, amelyet a jogparancs egy bizonyos cél javára tart össze.» (Szászy: Új irányok a magánjogban, 126. o.) Ámde kétségtelen, hogy a munkabírák és képzettség csak akkor megy vagyonszámában, ha a jogrend e képességek gyakorlásának és értékesítésének jogát, a munkához való jogot elismeri, annak analógiájára, ahogy a jogrend elismeri a gazdának jogát, hogy gabonáját megfelelő áron értékesítse!

A munkához való jog (í. n. gazdasági alapjog) nem ellenkezik fennálló jogrendünkkel, sőt «mai vagyonjogunkat kiegészítő jellege van és egyenesen feltételezi a magántulajdont.» (A. Menger, Recht auf den vollen Arbeitsertrag, 15. o.)

Kormányunk a munkához való jognak gyakorlati szükségességét már elismerte (Munkaszózat 2. p.) és ez előbb-utóbb a tények erejénél fogva e jog elismeréséhez fog vezetni, mert a munkához való jog «minden egyes ember általános boldogulásának» és a nemzet vagyonosodásának is legfontosabb forrása. Dr. Dukas Gyula.

Szemle.

— A vádlottnak kihallgatására vonatkozó szabályokat, amelyek a Bp. X. fejezetében foglaltaknak, a 304. § szerint a főtárgyaláson is alkalmazni kell. Erre a rendelkezésre egyik-másik főtárgyalási elnök éppoly kevésbé emlékszik, mint arra, hogy bár az elnöki pervezetés nem tárgya külön perorvoslatnak, mégis összhangzásban kell állnia a perrendtartás kogens szabályaival. Nem tartjuk szerencsés tünetnek, ha a főtárgyaláson történtek alkalmat szolgáltatnak a napilapoknak, hogy — sajnos — nem alaptalan cikkekben bírálják a főtárgyalás eseményeit. Igazságügyi grand

¹⁰ Ifj. dr. Gergely Ernő «Külföldi és Belföldi Valutatartozások fizetése és behajtása» 94. old.

guignol sem mentség arra, hogy a perjogi drámának elemi játékszabályai figyelmen kívül maradjanak. Természetesen joga, sőt kötelessége az elnöknek, hogy a vádlottnak pszichikai egyénisége és a bűncselekmény motívumai iránt érdeklődjön, de e kötelesség sem teljesíthető a Bp. rendelkezéseivel vagy a Bp. szellemével ellentétes módon. Folyamatban lévő büntetőperhez a kívülálló, aki értesüléseit a napisajtó tudósításából szerzi, nem könnyű hozzászólni, de a múlt hetekben lepergett szenzációs ügy még e hiradásból kitűnően is mintaképe volt a főtárgyalás negatív eszményének. Bizonyára módjában lesz a fellebbviteli fórumnak, hogy e fogyatékokról véleményt nyilvánítson, de a nagyközönség és a jogásközönség tudatában az ügy részint fanyar utóíz, hagy hátra, részint oly emléket, amely sehogyse fér össze a bűnügy előzményekép szereplő szörnyű eseménynek komor gyászával.

— **Objektív felelősség.** A veszélyes üzemek felelősségének kérdése december 1-én kerül a kir. Kúria Jogegységi Tanácsa elé. A Jogtudományi Közlöny f. évi 34-i számában «Jogegységi tanács elé kerül a veszélyes üzem felelősségének kérdése» címmel cikk jelent meg a perbeli felperes ügyvédjének tollából. Nem vélem helyesnek, ha a perbeli ügyvédek egy a Kúria előtt lévő kérdésben, melyben a Kúria előtt már elmondták álláspontjukat, a vitát a nyilvánosság előtt folytatják és ezért én, aki az alperest képviseltem, nem reflektáltam a fenti eszimefuttatásra. Mégis kötelességet kívánok teljesíteni a jogászi közvéleménnyel szemben, ha figyelmeztet felhívom arra, hogy a fenti cikkben foglalt tényállás több tekintetben helyreigazításra szorul. Így nem áll, hogy tényállás lett volna megállapítva abban az irányban, hogy a felperes kérte volna a betegen fekvő házfelügyelőnőt, hogy vitesse fel férjével vagy a segédházfelügyelővel az ú. n. teherliftet; a tényállás az, hogy a házfelügyelő ajánlotta ezt a felperesnek. Nincs megemlítve, hogy a felperes teljesen önszántából használt fel a beszállásra egy széket. A lift felérkezése utáni tényállás is hézagosan van előadva, erre nézve megbízható tényállás a dolog természeténél fogva meg nem állapítható ugyan, de nincs megemlítve, hogy a liftnak elindítása másképp, mint a gomb megnyomásával és a felperes egyéb szabályellenes működésével nem magyarázható, nem beszélve arról, hogy ha a felperes nyugodtan bent maradt volna a liftben és megnyomja a vészcsengőt, semmiféle baleset be nem következett volna. Épp így téves az az előadás, hogy a lift üzemi hibában szenvedett volna, mert ilyen megállapítva nem lett, vagy hogy nem felelt volna meg az Építési Szabályrendeletnek, mert ez sincs megállapítva. Nem tartanám helyesnek, ha itt részletekbe bocsátkoznám, hiszen mindent elmondtunk a Kúria előtt.

A jogi kérdésben nyilatkozni nem kívánok, csak szabadjon arra rámutatnom, hogy az 546. sz. elvi jelentőségű határozat a villamos erő felhasználásával működő felvonókészülék üzemében bekövetkezett balesetnél, szerény nézetem szerint, máris elhagyta a sérült kizárólagos gondatlanságának elvi alapját, mert csak azt kívánja meg, hogy a sérültnek a baleset bekövetkezése körül tanúsított gondatlansága kétséget kizáró módon legyen megállapítható. Így tehát nem a kizárólagos gondatlanságnak kell megállapítva lennie, hanem kétséget kizáró módon kell a megállapításnak helyt fognia.

Dr. Jacobi Andor.

— **Egy köznap esetről** kell beszámolnunk. A budapesti kir. büntető járásbíróshoz benyújtott feljelentés következtében sablonos átirat ment a budapesti kir. ügyészséghez iratok megküldése iránt. Többszöri sürgető érdeklődés ellenére az iratok nem érkeztek meg. Ekkor a büntető járásbírósnak irodájában alkalmazott tisztviselő külön kérés nélkül vállalkozott, hogy a sürgető ügyvéddel együtt megkeresi a kir. ügyészség iktatójában az átiratot. Itt kiderült, hogy az átirat, mely az egyik helyről elment a másikra, nem érkezett meg. Kis blankettáról van szó, amelyet az aktasivatagban elfűjt a bürokrácia szele. Ekkor a büntetőjárásbíróság kezelő tisztviselője sarkonfordult s tíz perc múlva visszatért a megkeresés másodlatával, amire természetesen az iratok nyomban átmentek a

járásbíróshoz. Szóval így is lehet, bárha Szt. Bürokratius talán sürgető beadványt, ennek elintézését, újabb átiratot s ennek elintézését kívánta volna meg. Nem említjük meg a tisztviselő nevét, mert netán még megrovásban részesülhetne a szolgálati szabályokon túlmenő szeretetreméltóságáért. Elképzelhetők azonban oly szabályok is, amelyek e köznap esetet mindennapivá teszik.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körleveleket, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 27-1-43. 667

HIRDETÉSEK.

Az 1934. évi NOBEL-díj nyertese

LUIGI PIRANDELLO

MATTIA PASCAL KÉT ÉLETE

Fordította: **DÉRY TIBOR**

Egy ember élete, aki halottnak adja ki magát, hogy újra és szabadabban élhessen. Mindez pedig a modern olasz irodalom klasszikusának páratlanul és egyénien szellemes, szellemességében az emberi lélek legtitkosabb rejtekeibe ható előadásában.

Kötve 6 pengő, fűzve 4.60 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

**Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett**

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.

legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61.

666

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzssem

I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)**

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Krenner Zoltán kir. közjegyző: A magyar közjegyzők ünnepe. — Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Az International Law Association budapesti vitája az aranyban és külföldi pénzenben eszközözendő fizetésekről. (II.) — Dr. Erdős István, budapesti ügyvéd: Jogellenesség és kártérítés. — Szemelvények a felsőbb bíróság gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 37. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 9.

A magyar közjegyzők ünnepe.

A magyar közjegyzők ünnepre készülnek. A királyi közjegyzői intézmény újjászervezésének hatodik évtizedét, a közjegyzői rendtartás életének hatvanadik esztendejét ünneplik. Az egyén ünnepelési rendjéhez hasonlóan, az intézmény ez ünnepén végigtekint multján, az életrehívást megelőző s abban jelentős szereppel bíró eseményeket csoportosítva levon tanulságokat és a jövőendő fejlődésre megszab irányt.

A magyar közjegyzők intézményének gyökerei a nemzeti jogfejlődés szűzi talajáig hatolnak. A magyar jogtörténet számtalan intézmény, így a közjegyzői intézmény, eredetét megállapítani nem tudja, s csak megállapítja, hogy az írott törvénnyel egyenlően erős szokásjog kifejlesztett egy intézményt s az intézmény működését a törvényhozás később, esetleg évszázadok múlva foglalja tételekbe és foglalja keretbe a szokás által már szentesített szabályokat. Az angol jog fejlődése hasonló, ott még ma is a hagyomány és a szokás törvényt pótló erejű s ez a hasonlóság is a magyar embernek az angoléhoz hasonlóan fejlett jogiérzékét, az adott szónak törvényerejű szentségét és emelkedett kultúrnívóját igazolja, melyet ma a nagy gyász és elhagyottság napjaiban érdemes aláhúzni. Az első alkotmányi szerződés, a vérszerződés, szóval lett megkötve és vérrel megpecsételve és a nemzeti lét hajnalán a jogokat élő beszéddel adták, a jogi ügyleteket élőszóval kötötték, a közhitelesség képviselői, hatósági emberek, a mai közjegyző első ősei jelenlétében.

Csak a kereszténység behozatala és a kultúra fejlődése hozta szokásba a megállapodások, szerződések írásbafoglalását, s ezt az írásbafoglalást azok a hatósági emberek eszközölték, akik korábban a szóbeli megállapodásokat tanúsították: a pristáldok, ugyan-csak ősei a mai közjegyzőknek, akik az akkori jogügyletekről szóló okiratokat szerkesztették, ajándékozásokat, birtokadományozásokat, tanúvallomásokat, idézéseket, határjárást foganatosítottak, ők voltak a jogi ügyletek közhitelességi tanúsítói és a bírói ítéletek végrehajtói, akiket később egyszerűen királyi embereknek hívtak. Később törvényhozásunk a királyi emberek működésének szabályozásával mind sűrűbben kezd foglalkozni, ami a közhitelességű tanúsítások, a királyi emberek működési körének bővülését jelenti. Ezekkel a pristáldokkal és királyi emberekkel egyidejűleg működtek már Szent István korában a királyi jegyzők, szintén a mai közjegyzők ősei, akik alkotmányos életünk első korszakában a királyi kancelláriában jelennek meg, mely kancellária német mintára volt szervezve, s melyben a királyi jegyző, mint állami tisztviselő — rendes papi ember — királyi megbízásból szerkesztette az okleveleket, de magánosok megbízásából is szerkeszthetett közhitelességű magánokiratot, aminthogy már 1152-ben Barnabás királyi jegyző jegyezte egy Margit nevű nő végintézkedését. A királyi jegyzők tehát a fejedelmi udvarban tartózkodó egyházi férfiak voltak, s az egyházi férfiak testületi szervezete, a tudomány és művelődés csanakokai a káptalanok és konventek — a mai közjegyzői

működés ősi intézményi kifejezője — voltak, akik az ifjúságot oktatták és nevelték, s a sok kánonjogi szabály recipiálásával lassan, akaratlanul és észrevétlenül a latin kereszténység terjedésének hullámain behozták a magánjog alapjául a római jogot, mely a jegyzői tudományt, ars notarialis, is magában foglalta. Veszprémben a káptalan tagjai már III. Béla alatt tanítják a hazai szokások és római jog mellett a jegyzői okiratszerkesztés, ars notarialis tudományát, de ennek nemcsak tanítói, hanem mesterei, a gyakorlati életben érvényesítői is voltak, s amikor lassan szokásba jön a végrendeletek, adás-vételek és adományozások, ügyvéd vallások, javadalmakról való lemondások írásbafoglalása, ezt már nem is csinálhatta más, mint a képtalan tagja, a jegyzői tudomány mestere. Ezek másolták a királyi adományleveleket, a harcoló magyar birtokosok gondozásukba helyezték okmányaik megőrzését, ezekről pecsét alatt másolatokat adnak, a bíróságok megbízzák határjárásokkal, melyről jegyzőkönyvet állítanak ki, mielőtt ezek a jogok, ez a hatáskör törvénybe megírva lett volna. A törvény itt is csak paragrafusokba szedi a szokást, mint ahogy azt később Verbőczy is tette, s Könyves Kálmán 1110. évi törvényében már elrendeli a pecsét használatát. Így kezdődik törvényes alapon a káptalanok és konventek, hiteles helyek közbelépése minden jogi ügyletnél, így lesznek közhitelességűek a káptalani jegyzőkönyvek, amikor már közkézen forognak a káptalani jegyzőkönyvek másolatai, melyeket mindenki hiteleseknek elfogad, mert a közjegyző őse, a káptalan adta ki, s mert ennek a megbízása királyi eredetű. Törvénybeidézést csak a káptalan tanúsítványa mellett lehet eszközölni, s a hiteles helyek hatásköre egyre bővül, a káptalanok már szakképzett hites jegyzőket alkalmaznak, akik az okiratszerkesztés tudományát egyetemen tanulták, s akik egyenlő súlyúak voltak a pápai és császári közjegyzőkkel.

A magyar jogszolgáltatásnak így lett egyik pillére a hiteles helyek intézménye, mely századokon át őrizte a magyar családok írott emlékeit, azok ősrégi jogainak fenntartásában közreműködött, s melynek jelentősége a Hunyadiak korában nyer újra lendületet, mikor az idegen származású uralkodók alatt megbontott jogrend s az ország tekintélyének visszaállításában működtek közre. Mátyás a megingatott közhitelességet rendezte, a hiteles helyek hatáskörét megszabta, a hiteles helyeket az ellenőrzés fokozása végett királyi kegyuraság alá helyezi, s így szorosabb kapcsolatba hozza a királyi jogokat — adományozás — a jogszolgáltatással.

Az 1526-i nagy katasztrófa így találta a hiteles helyek intézményét, melyeknek irattárai tűz és egyéb pusztítások és dúlások áldozatai, okiratai hamuvá lettek és elenyésztek. A hiteles helyek jelentősége csökkent, de az ezek mellett működött pápai és császári közjegyzők is eltűnnek. Ezek főleg alkotmányjogi aktusoknál működtek, mint például Róbert Károly királlyá választásakor és koronázásakor, Nagy Lajosnak a genuai köztársasággal megkötött békeszerződése okiratbafoglalásakor. Közjegyzőket a mohácsi vész után hiába keresünk Magyarországon, a pécsi egyetem, a közjegyzők Alma Mater elpusztult Pázmány egyetemén pedig az Ars Notarialis-t nem adták elő. A protestantizmus elterjedésének természetes következménye volt a katolikus klérustól, a hiteles helyektől való idegenkedés, de törvényes intézkedések is lehetővé tették a peres eljárásoknál az addig elmaradhatatlan hiteles levelek mellőzését, főleg a Királyhágón túli részeken. De már a következő évszázadban az ország közvéleménye a hiteles helyek visszaállítását sürgeti, és valóban, a XVII. században számos törvény sza-

bályozza a hiteles helyek ügykezelését, s a hiteles hely intézményének szervezetét, az intézményt a megváltozott viszonyoknak megfelelően reformálja, de az «alkotmány védőbástyáinak», a vármegyéknek is autonómiájuk kebelében az alsóbb fokú igazságszolgáltatást, a káptalanok teendőinek egy részét feladatául kiosztja, majd 1723-ban törvényes intézkedés történik a hiteles helyeknek az új bíraskodási rendszer keretében való hivatalos ténykedéseiről. De az intézmény régi jelentőségre újra felemelkedni többé nem tudott. Az általános korszakos reformok, különleges viszonyaink, az évszázados elnyomás, háborúk, testvérharcok, alkotmányos küzdelmek ezt megakadályozták, s amikor a XVIII. század végén Európában már forrnak az eszmék, a középkori jogi intézmények eltűnnek, a peres és perenkívüli eljárás jelentősége szerint elkülönül, mi még mindig belső bajainkkal vagyunk elfoglalva s a perenkívüli magánjogi oltalom, a közjegyzői intézmény igazi feladata, nem talál törvényes szabályozásra. A francia jegyzői törvény, mely a közhitelesség tekintetében korszakot alkot, egész Európa jogi közvéleményét megrázza, egy nyilvános funkcionárius kap működési kört, akit az államhatalom jogügyletek, szerződések, hiteles jellegű tanúsítására, letétek őrzésére rendel, páratlan tekintéllyel és erővel ruház fel, olyan erővel, hogy az a nagy francia forradalom megrázkódtatását is elbírja és olyan tekintéllyel, hogy a mai európai közjegyzőségeknek szülőanyja lett. A forradalmi alap gondolat: a polgár önrendelkezési joga és az állam kötelessége a polgár jogbiztonságát megoltalmazni és a támadásokkal szemben előzetesen biztosítani, érvényre jut a közjegyzői intézményben, mely az állam előtt teljes érvénnyel bíró közjegyző által szerkesztett hiteles okiratokkal oltalmazza a polgárok jogügyleteit. A szabadság és egyenlőség eszméi nálunk nemzetiszínű zománcot kapnak, bár a kormányok az újjáéledt nemzeti irányzatot visszaszorítani akarták. Ebben a küzdelemben a jogi élet haladása lassú, különösen lassú a jegyzőség intézményénél, s a reformáció első jelei csak az 1840. évi országgyűlésen mutatkoznak, bár a negyvennyolcas mozgalmak a teljes rendezést nem hozták meg s csak a talajt művelték és készítették elő.

Minden megszerzett jogot elsepert, a szabadságot, az alkotmányos életet felfüggesztette az önkényuralom, mely 1858-ban az osztrák jegyzői intézményt is behozta, mely nemcsak törvénytelen származása, hanem a magyar alkotmánnyal ellentétes, kiáltó hibái miatt is csak rövid életű lehetett, s amint az abszolutizmus ereje hanyatlani kezdett, úgy eredt meg a nemzet életműködése, fegyvertelenül arattunk győzelmet a reakció felett, s a kétfejűsasos közjegyzők eltűnnek. A nemzeti intézmények visszaállítása volt a jelszó s ez elpusztította az osztrák uralom minden emlékét, s így a császári közjegyzőséget is. Az ősi hagyományok forró átérzése egyidőre visszaállította a hiteles helyeket, majd ezek helyébe az 1874. évben megszületett a magyar királyi közjegyzői intézmény, melynek így ma a hatvanadik születésnapját ünnepeljük.

A királyi közjegyzőség historikumának elmondása után tulajdonképpen le kellene tennünk a tollat. Hat évtizeden át a közjegyzők minden, az intézményhez fűzött reményt beváltottak, becsületes hozzájárulásukkal díszei voltak a magyar jogéletnek, őszinte rokonszenv kísérte mindig működésüket, mely nem volt merev hivatali működés, nem volt önzően haszonleső s minden közjegyző azzal a tulajdonsággal volt dekorálva, melyet a francia törvény megkíván a közjegyzőtől s a «delicatesse» jelzővel fejez ki.

Ma, a születés hatvanadik évfordulóján borús és gondokkal telt a magyar közjegyző élete, ezért akarunk csak a múltba tekinteni. A területi csonkítás kenyerünkéből is leszelt egy nagy karéjt, melyet szerető kézzel nyújtottunk át menekült társainknak, a békediktátumok szülte gazdasági válság nehéz kötelességek teljesítése elé állított. A magyar közjegyzők öntudatosan, hangos panasz nélkül tűrik el nehéz sorsukat, leküzdi a mindennapi élet keserűségeit, nem mutatják a fórumon sebeiket, de maguk tartják el a közjegyzői özvegyeket és árvákat.

A múlt szemlélete igazolja legjobban, hogy ez az életerős intézmény reformra szorul, s ezt a reformot főpecsétörünk nemcsak megígérte, de már előkészíti. Az intézmény eredendő fogyatékoságát megszüntetni, a hatáskörét bővíteni, existenciánkat biztosítani, fennmaradásunkat lehetővé tenni akarjuk, nem a más rovására, hanem a közösség előnyére.

A közjegyzőség ősi intézményének megfelelő nagyobb hatáskörre törekszünk, azt akarjuk, hogy a perek legyenek megelőzve,

csökkentve s a közvetlen veszedelemmel nem járó s halálos katasztrofákat csak nagysokára előidéző jogi kuruzslás sarlatánjai szűnjenek meg működni.

Küzdeztünk az ezeréves magyar alkotmány ősi talajáig gyökerező intézményünk visszaállításáért, bízva bízunk jövőjében, elhivatottságában, alkotmányt védő hivatásában, melynek szolgálatában a magyar közjegyzők is részesei lesznek a boldog jövődőknek, a Nagymagyarország alapozó munkájának.

Dr. Krenner Zoltán.

Az International Law Association budapesti vitája az aranyban és külföldi pénznemben eszközöndő fizetésekről.*

V.

A felek akarata és egyéb hitelezői szempontok.

A jelentés szerint (I. p. 2. o.) a kölcsönhitelező abban a feltevésben hitelez, hogy akkor, midőn követelése esedékessé válik, ugyanazt, vagy megközelítően ugyanazt az értéket fogja visszakapni. Minthogy az arany a leginkább elfogadott értékmérő, a hitelező elvárja, hogy az adós az esedékesség idején, aranyban mérve, ugyanazt az értéket fogja megfizetni. Ez a gondolatmenet a magántulajdonon alapuló gazdasági rend alapja.

Ha a tartozás aranyban volt kiróva, úgy nyilvánvaló a hitelező szándéka a pénzümlés veszélyét kizárni. Ugyanez áll akkor is, ha a tartozást külföldi pénzben határozták meg, feltéve, hogy az ügylet körülményeiből más nem következik. A jelentés azután tárgyalja az okokat, amelyek az adóst a kikötés elfogadására indítják.

A belföldi pénznemtől való eltérést úgy tudom a hitelező szokta rendszerint kezdeményezni. Ha tehát e tárgyban «a felek» akaratáról beszélünk, úgy rendszerint a hitelező érdekének megvédését látjuk előtérben. Ezt a védelmet indokolja a jelentés alapjául szolgáló szerződési szabadság elvi álláspontja.

A vita során *Tullio Ascarelli* ismertette az olasz jogi helyzetet. A jelentést tartalmát helyeselte azzal, hogy annak elvei megfelelnek az olasz jognak és bírói gyakorlatnak. Felvetette, hogy miképp volna a felek szerződési akarata leghelyesebben formulázható. E helyen említem meg a szerzőnek «Pagamenti dei debiti con clausole oro» c. 1933-ban megjelent tanulmányát. A szerző itt foglalkozik az 1927. december 21-én kelt «Decreto Legge»-vel, amely a lírát stabilizálta és a milánói törvényszék 1932. április 14-én kelt ítéletével, ahol a líra stabilizációja után kelt aranyzáradék volt a döntés tárgya. Az ítélet a régi (1888. évi) líra aranytartalma szerint marasztalt, amely az aranyban a lejáratkori hivatalos jegyzése alapján számítandó át a currens lírára. Ascarelli a felek teljes szerződő szabadságát hangoztatva, megengedi, hogy a felek az 1888. évi líra aranytartalmát köthessék ki 1927-ben is. Azonban az ítéletbeli esetben a felek 1927 után csupán «lire oro»-t kötöttek ki, ez a kikötés az ő értelmezése szerint nem jelenthetett mást, mint a lírának az 1927. évi dekrétumban megszabott aranytartalmát. Szerző ebben a tanulmányában kiemeli, hogy az egyébként több évszázad óta ismert aranyzáradék szerint egy bizonyos fémennyiség határozza meg a szerződés tárgyát. A felek ily módon a líra érték hullámlása alól kívánják magukat mentesíteni, ellenkező fel fogás mellett az aranyzáradéknak gyakorlati jelentősége nem volna. Hivatkozik a *Codice Civile 1822. §-ára*, mely a hitelezőnek a kölcsönadott pénz belső értékét biztosítja.¹¹ Befejezésül hangoztatja, hogy az aranyzáradéknak másnemű értelmezése igen veszélyes, mert illuzóriussá tenné az ily záradék szabad kikötését, kijátszaná a közhitel súlyos kárára számos hitelező és takarékoskodó jogos várakozását, akik bízva az értelmezés állandóságában, az aranyzáradék alapján szerződtek.¹²

Dr. H. A. Simon ismertette a német jogi helyzetet, a «Treu und Glauben» szerinti ügyletértelmezésen alapuló német bírói gyakorlatot és utalt arra, hogy értékállandósági kikötés esetén, ha a

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 42. számban.

¹¹ «l'equivalente al valore intrinseco che le monete avevano al tempo in cui furono mutate».

¹² «deluderebbe con grave danno del credito la legittima aspettativa di quanti creditori e risparmiatori, fidando su una interpretazione fin qui costante, hanno contrattato con clausole oro».

kikötött pénznem értékében csökken, az «Ausgleichsanspruch» megengedése szükséges.¹³

Dr. Schneller fontosnak tartotta az ügyleti akarat helyes értelmezése elveit lefektetni. Ha a felek az értékállandóság célzatával szerződtek, úgy e célzatuk akkor valósul meg, ha a hitelező megkapja azt a belföldi pénzösszeget, amely a kikötött idegen valutának az ügylet megkötésekor ellenértéke volt.

Ha azonban a felek célzata valóságban idegen valuta szolgáltatására irányult, úgy e célzat akkor valósul meg, ha a *lerováskor volt árfolyamon* számított belföldi pénzt szolgáltatja az adós (feltéve persze, hogy az effektív szállítás nem jön szóba).

A gondos ügyleti akarat-értelmezés klasszikus példájának tekinthetők a Lordok Háza Bíróságának 1933. december 15-én kelt közismert ítélete.¹⁴ Az Economist f. é. szeptember 22-i száma, a budapesti konferencia vitáját ismertetve kiemeli, hogy ámbár ez a bíróság a perbeli aranykikötést a konkrét esetben érvényesnek ismerte el, mégis az angol bíróságok minden egyes eset körülményeit vizsgálni kötelesek és a felek valódi akaratát minden egyes esetben a szerződés szövegéből kell megállapítaniok.

Az ügyleti akarat gondos értelmezésének szép példáit nyújtják az újabb idevágó bírói gyakorlat keretében a kir. Kúria P. VII. 1440/1933., 1014/1933., 6019/1933. számú, P. V. 8451/1930. számú,¹⁵ a P. V. 4419/1933. és P. VI. 2198/1933. számú ítéletei is.¹⁶ E gyakorlatban a felek akaratának vizsgálatán felül irányító szempont gyanánt figyelembe jött az a cél is, hogy a felek egyike se jusson indokolatlan előnyhöz, illetve ne szenvedjen kárt; továbbá, hogy az előbbi állapot csak akkor áll helyre, ha az adós a külföldi pénznem értékcsökkenését helyreépítő különbözetet is megfizeti. (Ausgleichsanspruch.)

VI.

Az adósok védelme.

A jelentés, miután az I. p. alatt tárgyalja a hitelező értékállandósító feltevését, rámutat arra, hogy az állam ezt gyakran nem tudja megvalósítani. Vagy az állam maga adósodik el súlyosan, úgyhogy tartozásait csak az adófizetők aránytalan megterhelésével tudná törleszteni vagy polgárainak egy jelentékeny része, amikor is a jelentés szerint az államok a pénz vásárló erejét csökkentik,¹⁷ s ez úgy az állam, mint más adósok előnyére szolgál, a hitelezőknek pedig kárára.

A jelentés itt — úgy látszik — figyelmen kívül hagyja azt az esetet, amikor a fenti körülmények közt a *pénz belső vásárlóereje nem csökken*, amint az nálunk történt.

Utóbb is (III. p. 7. o.) az adósok védelmét helyezi előtérbe a jelentés, amidőn kényszerűségből megnyugszik abban, hogy az állam válságos helyzetben szerzett jogokat megsérteni kénytelen, mert ha csupán a jövőre korlátozná a hitelezők javára szóló kikötéseket, úgy ezzel a jelenlegi adósokon segíteni nem tudna.

Érthetetlenek tehát egyes napilapok felületes megjegyzései, amelyek szerint a jelentés és a konferencia «minden vonalon» a hitelezők álláspontjára helyezkedett volna!

Dr. Jacobi Andor már ismertetett felszólalása egészben az adós érdekét tartotta szem előtt.

Van Krimpen utalt arra, hogy a háború előtti és alatti értékálló kikötések célja volt, a hitelezőt a pénz vásárlóerejének csökkenésével szemben megvédeni. Az 1929. év óta beállott gazdasági változás azonban más természetű, mert itt nagyobb mérvben az arany és az áruérték közti arány tolodott el. Az adós ma ugyanazon aranyérték lerovása végett sokkal több arut kénytelen beszerezni, mint amikor szerződött.

Felvetette egy nemzetközi index intézményét, amelynek alapján a hosszúlejáratú tartozásokat újból kellene megállapítani, bizonyos százalékos tőkecsökkentésekkel, a tartozás esedékessége szerint. E százalékos csökkentések az áruindex alapján volnának megállapítandók. Megengedi a felszólaló, hogy a gyakorlatban ez nehezen valósítható meg, mert nagy bizonytalanságot okozna, de nincs is mód szerinte jelenleg arra, hogy nemzetközi index-számok alapján általános érvényű szabályt lehessen felállítani. Figyelmen

külül hagyta Van Krimpen, hogy számos adós nem árutermeléssel vagy beszerzéssel, hanem más jövedelmi forrásokból törleszti adósságát, melyek hullámnaknak esetleg nincsenek is kitéve.

Dr. Kováts utalt arra, hogy a háború óta az arany belső niveláló funkciója megszűnt, vacuum állott elő, e belföldi niveláló eszköz hiánya csupán indexxel oldható meg, amelyet minden államban ex lege kellene külön-külön alkalmazni.

Az amerikai fejlemények — úgy tudjuk — az index dollárral kapcsolatos nehézségekből éppen eleget mutatnak fel.

Van Krimpen ezt maga is érezve, az érdemi állásfoglalás elhalasztását javasolta. Ugyanígy C. Hermann Ohse.

E helyen utalok dr. König Endrének a Kereskedelmi Jog f. é. 8. számában közölt cikkére, amely a kir. Kúriának az ezen cikk IV. pontjában ismertetett gyakorlatát helytelennek mondja, akkor, ha a hitelező aranykikötés nélkül — bár értékállandósító célzattal — választotta a csökkent értékű külföldi valutát, mert ha a hitelező szerencsétlenül választja meg az értékmérőt, mondja dr. König, úgy ennek következményeit neki kell viselni.

Visszásságot lát abban is, hogy míg az ily valutákra szóló kötvények árfolyama romlott, ugyanazok, akik talán e kötvények birtokosai, teljes értékű valutában teljesítsék tartozásukat, melynek alapján a kötvényt kibocsátották.

Úgy hiszem, ez utóbbi felfogásra ugyanaz áll, mint azokra a kívánságokra, amelyek a pénztartozás sorsát az áruindex változásaihoz kívánják fűzni. A kötvény is áru, melynek piaci árát a kereslet és kínálat alakulása szabja meg. A kötvényben inkorporált tőkeérték piaci, talán átmeneti, de mindenképpen hullámnzó változásaiból nem lehet az adós tőketartozásainak csökkentése jogosságára következtetni. Más az eset, ha az adós jogot szerzett arra, hogy kötvénnyel fizesse vissza tőketartozását vagy ha a hitelező ezt elfogadja; csakis ilyenkor áll be szerintem az adós előnyhelyzete a tőke csökkent összegű rendezésére.

Érdekes Schulz Pál «A Világ gazdasági válság fordulópontja» (1933) c. munkájában olvasható (I. 12. old.) az a javaslat, amely nem devalorizálja a tőketartozásokat, azok nem változnak, hanem az összes rendbeli tartozásokra és azok kamataira a multban és a jövőben eszközölt fizetéseket értékeli fel az áruindex arányában, amit szerinte egy áruindex tartozási törvénynek kellene elvben kimondani. Az adós itt a szerző szerint nem részesül jogosulatlan előnyben, csupán mentesül azon igazságtalanság alól, amely azt kívánja tőle, hogy a hitelbe kapott vásárlóerejű tartozási összeg helyett annál sokkal nagyobb vásárlóerejű összeget fizessen vissza hitelezőjének.

A javaslat gyengéje ugyanaz, mint Van Krimpené, mert Schulz is az áruindexre alapítja a felértékelést, miként Van Krimpen a leértékelést, aki viszont teljesen rezignált egy nemzetközi áruindex alkalmazhatósága tekintetében. Schulz egy nemzeti áruindex-törvényt tart szem előtt és alap gondolata némileg hasonló a 2200/1934. P. M. sz. rendelettel statuált tőketörlesztési jutalomhoz. A fizető adós Schulz szerint lényegileg valorizációs jutalomban részesül. A késedelmesen fizető adós ily jutalmazására bizonyára Schulz sem gondol. Az adósok védelme tárgyában hivatkozom még e lap 31. számában közölt cikkem VI. pontjára.

* * *

A konferencia szeptember 7-én tartott bizottsági ülésében a magyar csoport jelentésének 1—4. pontok alatti javaslatait szótöbbséggel elfogadták. A szeptember 10-i plenáris záróülésén dr. Wittenberg (Párizs) ezzel szemben azt indítványozta, hogy az egész anyag a határozathozatal felfüggesztése mellett további megfontolás végett az Egyesület végrehajtóbizottsága elé terjesztessék. Ezt az indítványt elfogadták, és így a tárgyalási problémák újból a Párizsban 1936-ban tartandó konferencia elé fognak kerülni. Ez a megoldás bizonyára közmegnyugvást fog kelteni. A magyar csoport jelentésének kiváló tudású és általános tekintélyű szerkesztői mindent megtettek oly irányban, hogy az egész anyag úgy gazdasági, mint jogi és erkölcsi vonatkozásban — minden érdeket szem előtt tartva, s az arany középúton haladva — tisztán és érthetően kerüljön a konferencia döntése alá.

A konferencia azonban Budapesten — ha kellemes külső környezetben is — de éppen ezt a matériát tekintve — valósággal «inter arma» ülésezett. A világ pénzügyi rendszerei három év óta a súlyos válságok egész sorát élik és nincs hónap, amikor egyik vagy másik országban döntő változás ne állna be. A válságot pedig fokozza a

¹³ A vonatkozó gyakorlat ismertetését l. e lap 31. száma, 189., 190. old. és dr. Vági a Polgári Jog 1934. januári számában.

¹⁴ L. e lap 1934. évi 6. számát.

¹⁵ L. dr. Gergely id. műve 80., 81., 82., 90. old.

¹⁶ Magánj. Döntvtár XXVII. 43., 95. old.

¹⁷ Diminish... the buying power of the currency.

vezető államok pénzürendszereinek szoros egymásba való kapcsoltsága és egymásra való lényeges kölcsönhatásuk. Ily körülmények közt tehát igen nehéz volt megnyugtató elvi megállapodásra jutni.

Bízunk abban, hogy a párizsi konferencia elérkezéig ismét a «Vienna Rules» nyugodtabb légkörében tudja majd az Egyesület nagy tekintélyét a pénzjog konszolidációja érdekében érvényesíteni.

Dr. Liebmán Ernő.

Jogellenesség és kártérítés.

I. A kir. Kúria az utolsó évtizedekben kártérítési jogunkat az okozási elv irányában fejlesztette. Ez a fejlődés abban kulminál, hogy legfelsőbb bíróságunk a MTJ. 1737. §-ában foglalt elvet alkalmazva, méltányos esetekben kártérítésre kötelezi azt, aki másnak jogvéde érdekét bár vétlenül, de jogellenesen megsértette és ezzel kárt okozott.

A MTJ. említett szakasza, amelyet a kir. Kúria többnyire szó szerinti szövegben alkalmaz, a kártérítési felelősség körét szélesebbre méretezi, mint a legtöbb külföldi törvény. Hivatott bíráló szerint ennek a szabálynak köszönhető, hogy a MTJ. a kártérítési jogban «az egyetemes jogfejlődés élén halad, messze maga mögött hagyva e ponton azt az európai tekintélynek örvendő mintaképet, melyet egyébként legszorosabban követett, a német ptk-et, valamint a szintén kiválóan elismert svájci kötelmi törvényt is... a vétlen felelősség gondolatának az összes nyugati törvénykönyveket messze meghaladó mértékben való alkalmazása által».¹

E jogtétel alkotó elemei közül a jogvéde érdek és a vétlenség nem igényelnek pontosabb körülírást. A méltányosság tartalmi elemeit pedig a dolog természeténél fogva nem lehet kimerítően felsorolni, hiszen a méltányosság alkalmazásának éppen az a célja, hogy tér nyíljon az eset individuális megítéléséhez. A jogellenesség, mint a vétlen felelősség fent említett általános szabályának további kritériuma azonban közelebbi vizsgálódást érdemel, különösen mert annak bírói meghatározása az utóbbi évek gyakorlata során önellentmondásokra vezetett.

Az említett jogszabály alkalmazása azon múlik, hogy lehet-e valamely eseményt jogellenesnek tekinteni, szemben azzal a fel fogással, mely szerint csak *emberi magatartás* lehet jogellenes.

II. A kir. Kúria idevágó gyakorlatát ismertetve, mindenek előtt izolálom a kérdést: eltekintek azoktól az esetektől, melyekben a kir. Kúria az üzem veszélyessége, a megbízónak a megbízot-tért való felelőssége vagy jogos magatartás alapján mondotta ki a kártérítési kötelezettséget² és csak azokat az eseteket sorolom fel, amelyekben a kir. Kúria a következő jogtétel alapján ítélkezett:

«Aki másnak valamely jogvéde érdekét jogellenesen, de vétlenül sérti meg, az a sértettnek ebből eredő vagyoni kárát, ha az máshonnan meg nem térül, annyiban köteles megtéríteni, amennyiben azt a fennfor-gó körülményekre, különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyaira tekintettel a méltányosság megkívánja.»

a) E jogtétel alkalmazása főként a 84. sz. T.ÜH. meghozatala utáni időre esik. Ez a döntvény adta meg az iniciatívát a vétlen kártérítés méltányossági gyakorlatának szélesebb körre való kiterjesztéséhez. Előfordult azonban, hogy a kir. Kúria az idézett szabályt a 84. sz. döntvény előtt is alkalmazta. Így a 3742/1913. számú ítéletben (Mj. Dt. VIII. 59.) kártérítésre kötelezett kereskedőket, akik methyllalkoholtartalmú rumot adtak el, holott meggyőződhetek volna annak ártalmas voltáról. A kir. Kúria ugyan gondatlanságot lát fennforogni, de megállapítja, hogy az alperesek *e nélkül is* felelnének más jogának vétlen, de jogellenes megsértése címén.

b) Röviddel a 84. sz. döntvény meghozatala után a kir. Kúria megállapította egy földbirtokos kártérítési kötelezettségét, akinek ispánja kútágasjavítás végett napszámot alkalmazott és a napszám az ispán gondatlansága folytán balesetet szenvedett.³ Ez az eset volt az a leading case, melyből a további döntések kiindultak.

Említésre méltó ennek a kúriai határozatnak további sorsa, mert ez jellemzi az egész kérdéskomplexumot. Szládits a döntést

oly fontosnak tartotta, hogy arról, mint a 84. sz. T.ÜH. első alkal-mazásáról cikkben⁴ emlékezett meg; természetesen kiemelte a megbízott ispán vétkességét. A döntés későbbi idézéseinél ez a vétkességi momentum elsikkadt,⁵ úgy hogy az irodalom és a judi-katura ezt a határozatot a bevezetésben említett szabály iskola-példájának tekinti, holott lényegileg a megbízott vétkességéért fennálló felelősségről van szó.⁶

c) A hasznos háziállatok okozta károknál élő jogunk csak a vétkesség alapján fennálló felelősséget ismeri⁷ (528. sz. EH.⁸). A MTJ. 1739. §-a szerint azonban az állattartó elvileg felelős, de exculpálhatja magát, mely esetben csak az 1737. § korlátai közt felel. A kir. Kúria újabban — a javaslatot recipálva — sok esetben megítélte⁹ a sérültek teljes kárát, ha jelentős különbséget talált a sérült és az állattartó vagyoni helyzete közt. A legszélsőbb méltá-nyosság talán a K. 46/927. sz. esetben (JH. I. 1040.) került alkal-mazásra: egy beteg állatot kényszervágásra adtak ki, az állat által okozott fertőzés miatti kárban a bíróság az állat tulajdonosát marasztalta.

Az állatkárok ilyen elbírálását azonban nem lehet állandó gya-korlatnak tekinteni, mert egyrészt a kir. Kúria mindeddig nem tért el a vétkességi alapon álló 528. EH-től, másrészt előfordulnak olyan döntések is, melyeknél a kir. Kúria a vagyoni különbség ellenére sem alkalmazza a méltányosságon alapuló kártérítés szabályát, nem látván fennforogni a sérült jogvéde érdekének *jogellenes* meg-sértését. Egyes ítéletek szerint pedig a kérdést változatlanul az állattartó vétkessége dönti el.¹⁰

d) Néhány esetben a kir. Kúria nyilvánvalóan azért marasz-talt vétlen kártérítés címén, mert a veszélyes üzemre vonatkozó szabályokat nem lehetett ugyan alkalmazni, de a balesetet okozó tevékenység természete hasonló a veszélyes üzemkéhez. Így ítélte meg a kir. Kúria egy tűzijáték alkalmából megsérült fel-peres kárát, a játékot rendező tűzoltóegyesület és a tűzijátékgyár ellen, egy másik esetben pedig kártérítésre kötelezett egy szódás-üveggyárat olyan robbanási kárért, amely a szódásüvegnek a fel-peres vendéglős üzemébe történt szállítása után következett be.¹¹

e) A következő ítéletek munka közben történt balesetekre vonatkoznak. A kir. Kúria marasztalta az alperes földbirtokost, mert egy munkását gazdasági épületén végzett munka közben baleset érte.¹² Viszont elutasította egy munkás keresetét, aki szívesség-ből vállalt kúttisztítást és e közben szenvedett balesetet.¹³ Egy további esetben a nagybirtokos munkásbarakja leégett és az ott megsérült munkások kárát a vétlen felelősség alapján ítélte meg a bíróság.¹⁴ Végül egy izben favágásnál történt baleseti kár meg-térítésére kötelezte a kir. Kúria az erdőkitermelőt, bár kimon-dotta, hogy az erdőkitermelés nem veszélyes üzem és vétkesség senkit sem terhel. «A kár az alperes érdekében végzett munka közben következén be, annak bekövetkezése az alperes részéről tárgyilag jogellenes».¹⁵

Legfelsőbb bíróságunk ítéleteiben mind gyakrabban találko-zunk olyan kijelentéssel, hogy az alperes azért köteles kártérítésre, mert a kár az ő érdekében végzett munka közben következett be.¹⁶

Az újabb gyakorlat néha csaknem a végletekig terjeszti ki a munka közben elszenvedett károkért való felelősséget, így pl.

⁴ J. K. 52. évf. 24. szám.

⁵ Így még a Szladits-szeminarium által összeállított Magánjogi bírói gyakor-lat című gyűjteményes munka 598. oldalán is.

⁶ Teljesen ugyanez a helyzet a K. 314/1917. (Mj. Dt. XI. 149.) és JH. II. 981. sz. ítéleteknél is; ez ügyekben is oly balesetről volt szó, mely a nagybirtokos alperes megbízottjának mulasztása folytán következett be. A bíróság a marasztalást a megbízotttért való felelősségre is alapíthatta volna, de helyesebbnek találta a vétlen felelősség kidomborítását.

⁷ Kivéve a mezői károkat, melyekért tárgyi felelősség áll fenn. (1894: XII. tc. 112. §.)

⁸ L. Szladits: A Magyar Magánjog Vázlata IV. kiad. II. r. 300. old.

⁹ 6645/1924. (Mj. Dt. XVIII. 75.), 9167/1928. (JH. III. 34.), 9267/1926. (Mj. Dt. XX. 64.), 3011/1928. (JH. IV. 186.), 5481/1931. (JH. VII. 5.)

¹⁰ Az elutasítással befejezett ilyen perek tényállásai és a marasztaló ítéle-tek tényállásai között semmi elvi különbség nincs. Így a kir. Kúria jogellenesség hiányában elutasította egy sérült keresetét, aki oly módon szenvedett kárt, hogy az alperes szelid kutyája nekiment és feldöntötte (K. 532/1930., JH. VI. 407.). Egy másik esetben a sérült az alperes mirigykóros lovának ápolása közben fertő-zés útján szerzett betegség folytán meghalt; jogutódja az állattartóval szemben perveztes lett (K. 1574/1933. JH. VIII. 261.).

¹¹ K. 1053/1931., JH. VI. 1098., 1731/1933., JH. VIII. 159.

¹² K. 1002/1932., JH. VII. 175.

¹³ K. 2153/1926., JH. I. 856.

¹⁴ JH. III. 466.

¹⁵ K. 4783/1933., JH. VIII. 685.

¹⁶ K. 6645/1924. Mj. Dt. XVIII. 75.

¹ Dr. Marton Géza: Az objektív felelősség elve a MTJ-ban.

² Hasonlóképpen a 40. és 73. T.ÜH és a K. 3181/1901. sz. ítélet (Dt. 3. f. XXII. 5.) is inkább a Grosschmid által «kisajátításféle» cím alatt összefoglalt cso-portba tartozik, a hatósági engedély alapján eszközölt artézi kútúrás közismert esete (K. 1694/1926.) pedig inkább a szomszédjogi áthatások körébe.

³ K. 7967/1916. Mj. Dt. XI. 126.

egy ízben az alperes gyártulajdonost azért marasztalták, mert munkása a gyár udvarán sétálás közben egy inficiált ételhordó edényhez ütdött és így betegedett meg.¹⁷

f) A vétkes kártérítés eseteivel határos a K. 3608/1933. sz. ítélet (JH. VIII. 501.), mely az alperes várost azért kötelezte kártérítésre, mert a felperes a város aszfaltburkolatának feldomborodó részében megbotlott és karját törte.¹⁸

g) A jogos cselekmény miatti kártérítés analógiája a K. 3223/929. sz. ítélet, melyben egy földbirtokos kártérítésre köteleztetett, mert az általa létesített halastó a szomszéd telket elvizenyősítette. (Ezt az esetet a szomszédjogi áthatások szabályai alapján is el lehetett volna bírálni.)

h) Az eddig felsorolt esetek szinte kivétel nélkül a vétlen felelősség és más kártérítési jogcím közti határterületen mozognak. Vannak azonban a méltányosságon alapuló kártérítésnek minden más jogcímtől teljesen független esetei is.

A kir. Kúria egy bádgosmestert marasztalt, akinek tanonca által tolt kézikocsiról a szél egy bádoglemezt felkapott és azt a felperes arcába vágta.¹⁹

Egy vadór menyétre lőtt és közben a felperest véletlenül megsebesítette. A kir. Kúria megállapítja, hogy a fegyverhasználat jogos volt, mégis úgy a vadórt, mint annak gazdáját, egy nagybirtokost marasztalta.²⁰

Almási (Kötelmi Jog 998. old.) ügyszám nélkül említ egy határozatot, melyben a bíróság egy vadászterület tulajdonosát marasztalta, mert valaki mérgezett húst, amelyet a vadászterületen a vadak elé dobtak, jogellenesen elvitt és a mérgezés folytán meghalt.

Az idézett ítéletek egyik-másika²¹ fényt vet arra is, hogy mit ért a kir. Kúria jogellenesség alatt; e szerint a jogvédelem érdekében megsértése akkor jogellenes, ha a kár valamely *tárgyilag* jogtalan és harmadik személlyel vagy annak érdekkörével vonatkozásban álló *külső tény* következtében áll be.

Ez a jogellenesség tárgyi alapon való meghatározását jelenti. Nem az alperes tevékenységének, hanem az eredménynek, vagy a károkozó eseménynek kell jogellenesnek lenni. A kir. Kúria szerint tehát a jogellenesség nem feltétlenül cselekvésben vagy mulasztásban nyilvánul meg, hanem egy esemény attribútuma is lehet. Minden külső tény jogellenes, amely által valakinek az érdekszférája másnak jogvédelem érdekében ütközik s ezáltal annak egészségében, vagyonában kár keletkezik.

III. A jogtudomány mindeddig nem tisztázta egyértelműen a jogellenesség fogalmát. Ez a kérdés a legbizonytalanabb, legellenőrzésebb interpretációk tárgya.²²

Grosschmidt csak futólag, egyetlen szóval világítja meg ezt a problémát, amikor «törvényszegőleg (jogellenesen)» okozott kárról beszél. Ez arra mutat, hogy a jogellenességet *tárgyi jogszabály megszegésének* tekinti.²³ A most tárgyalt kérdés szempontjából ez azért nem látszik kielégítőnek, mert az összes említett esetekben méltá-

nyosságon és nem a törvényben tüzetesen meghatározott tényálláson alapuló kártérítésről van szó; a felsorolt ítéletek egyike sem hivatkozhatik tárgyi jogszabály megsértésére, sőt, ha csak valamely tárgyi jogszabály megsértését lehetne jogellenesnek tekinteni, akkor szinte nem is volna mód arra, hogy a bíróság a Mtj. 1737. §-a alapján marasztaló ítéletet hozzon. Az viszont a jogbiztonság követelményének nem felelne meg, ha csak ítélet után, ex post, lehetne megállapítani, mi jogellenes és mi nem az. A logika szabályaival is ellenkezne egy olyan felfogás, mely szerint a tárgyi jogszabály azon esetekben van megsértve, melyekre nézve a bíró — utólag — marasztaló ítéletet hoz. Ha tehát általános szempontból helyes is az a meghatározás, mely szerint jogellenesség = jogszabálysértés, az itt felvetett kérdés megoldását mégis más irányban kell keresnünk.

Fontos felvilágosításokat nyújt a MTJ. indokolása, mely azonban nem meríti ki a kérdést, mert a jogellenességet csak *negatív* határozza meg, kimondva, hogy a törvényben meghatározott kivételektől eltekintve, *nem* jogellenes a cselekmény, ha azt valaki 1. egy őt megillető subjektív jog alapján, vagy a törvény által engedett általános cselekvési szabadságnál fogva, 2. jogos védelem, vagy 3. jogos önségély körében követi el, vagy ha 4. abba a sértett beleegyezett.

Ebből az tűnik ki, hogy a törvényszerkesztő bizottság az 1737. §-nál csak jogellenes cselekményekre, vagy — ami lényegileg ugyanaz — mulasztásokra gondolhatott. Az indokolás szövege eseményekre abszolúte nem alkalmazható.

Egyébként az indokolás kiemeli, hogy az 1737. §-ban foglalt szabály elsősorban a vétőképtelenek kártételeire vonatkozik.²⁴

Azok a jogtudósaink, akik a jogellenesség kérdésével a kártérítési jog szempontjából foglalkoztak, nagyrészt arra az eredményre jutottak, hogy csak *emberi magatartás* lehet jogellenes. Így Raffay²⁵ és főként Szász-Schwarz,²⁶ aki a vétlen felelősség szóbanforgó eseteit a következőképpen csoportosítja:

a) Vétőképtelenek kártételei,

b) beszámítás alá eső személyek vétlen jogsértései,

α) vétlen tudatlanság (pl. specificatio, egyesítés esetén, ha nem tudom, hogy eljárásom jogellenes),

β) vétlen képtelenség (tudok eljárásom jogellenes voltáról, de nem vagyok képes azt kikerülni).

Szladits²⁷ kristálytisztá világossággal fejti ki, hogy jogellenes minden oly *magatartás*, mely valamely jogi kötelezettséggel ellentézik, pontosabban mely a jog részéről helytelenített eredményre vezet.

Ezek szerint a MTJ. rendszerében a jogellenesség széles kört képez, mely magában foglalja a vétességek kisebb körét, de ezen túlterjed és implikálja azokat az eseteket is, melyeknél a tettes menthető módon nem látta előre, mert nem is kellett, esetleg nem is lehetett előrelátnia, hogy magatartása jogvédett érdeket sért; a kár okozóját tehát sem dolus, sem culpa nem terheli. Szükséges azonban, hogy a kárt cselekvés vagy mulasztás idézze elő.

Az osztrák és német irodalomban sok vita folyt a «rechts-widrig» kifejezés használata körül, de nem a méltányosságon alapuló kártérítés kapcsán, tekintve, hogy az Optk. a jogellenességet csak a vétességek attribútumaként ismeri (1310. §) és a Bgb. sem tartalmaz a MTJ. 1737. §-ának megfelelő szabályt.

Mégis érdemes kiemelni Unger felfogását,²⁸ aki pedig a vétlen felelősség legnevezetesebb előharcosa: «Dem Recht steht als dessen Negation das Unrecht gegenüber, als die *in menschlichen Handlungen* hervortretende Entgegensetzung gegen das Recht».

Enneccerus²⁹ szerint az állatok okozta károk nem tekinthetők jogellenes behatásnak, a tárgyi felelősség sok esetében pedig «kann nicht von einem Eingriff (wer hat eingegriffen?) und nicht von

¹⁷ K. 7110/1927., JH. II. 271.

¹⁸ Itt érdemes megemlíteni azt az ellentétes határozatot, melyben a kir. Kúria (2118/1933. JH. VIII. 201.) az államkincstár kocsisa által okozott balesetnél nem alkalmazta a méltányosság szabályait, mert az államkincstárt nem tekintette gazdasági célú és haszonszerzésre irányuló üzemmek. Ez a felfogás a VI. tanács állandó gyakorlatának tekinthető. A városi törvényhatóságnál a kir. Kúria hasonló szempontokra nem volt figyelemmel. A felek vagyoni helyzetének megítélésénél egyébként is feltűnő ellentmondások mutatkoznak. A bíróság az alperes kedvező anyagi helyzetére tekintettel marasztalt oly esetben, melyben alperesnek 26 hold földje és 1 hold szőlője (K. 5481/1931., JH. VII. 5.), illetve jólmenő vendéglője volt (K. 9267/1926., Mj. Dt. XX. 64.). Egy ízben már az is elégnak látszott az alperes vagyonos voltának megállapításához, hogy két ménlő tulajdonosa volt. Ezzel szemben a K. 1840/1933. számú ítélet (JH. VII. 910.) a keresetet elutasította, mert alperes szappanfőző-üzeme csupán kisebb terjedelmű (öt segédmunkás, két kocsi, két ló) és alperesnek egy kisebb újpesti családi házhoz kívül más vagyona nem volt.

¹⁹ K. 4562/1930.

²⁰ K. 4502/1931., JH. VII. 88.

²¹ K. 8142/1929. Mj. Dt. XXV. 53. és K. 1931/1933., JH. VIII. 159.

²² Jellemző, hogy egy kiváló jogtudósunknak az itt érintett kérdésekről szóló nagyérdemű tanulmányát egy német kritikus a következőképpen bírálja: «Seine Leitsätze für ein künftiges Recht scheinen mir das, was der Rechtstechniker anstreben muss, nicht zu leisten. Der Verfasser arbeitet mit dem Ausdruck «widerrechtlich», ohne ihn irgendwie zu erklären. Es ist aber der Hauptfehler sowohl der *Strafrechtspraxis*, als der *Zivilrechtspraxis*, dass sie diesen Ausdruck in verschiedener und widersprechender Weise handhaben. Der Verfasser selbst glaubt, dass seine Leitsätze zu einer strengeren Haftung führen würden. Die Hauptsache wäre aber die Herbeiführung einer Rechtssicherheit, letztere würde durch neue Gesetze, die jeder Deutung zugängliche Sätze enthielten, nicht gewährleistet.» (Archiv für Rechts- und Wirtschafts-Philosophie, XX. köt. 346. old.)

²³ Ugyanígy Szász-Schwarz (Újabb Magánjogi Fejtegetések, 225. old.): «jogellenesen = törvény tilalma ellenére»; Kolosváry (Magánjog 1930., 60. old.): «a cselekmény jogellenessége, ami alatt valamely jogszabály megsértése értendő».

²⁴ Az első szövegben ennek a szakasznak a helyén az 1778. § állott, mely kizárólag és kifejezetten a vétőképtelenek által okozott károknak méltányos esetekben való megtérítéséről rendelkezett.

²⁵ A Magyar Magánjog Kézikönyve 3. kiad., I., 157. «Jogellenes magatartás alatt azt az emberi cselekményt vagy mulasztást értjük, amely valakinek az alanyi jogát sérti».

²⁶ I. m. 220. old.

²⁷ I. m. 1933. I. r. 167. old.

²⁸ System des Österreichischen Allgemeinen Privatrechts. IV. Aufl. II. 326. o. (die Privatrechtsverletzung).

²⁹ Enneccerus-Kipp-Wolf: Lehrbuch des bürgerl. Rechts, 11. Aufl. 547. o.

objektiver Rechtswidrigkeit (welches Rechtsverbot ist übertreten?) gesprochen werden.»

A legújabb német doktrina szerint³⁰ megkülönböztetendő:

1. általános jogellenesség (tárgyi jogszabály megsértése);
2. aktív jogellenesség (felróható magatartás);
3. passzív jogellenesség (alanyi jog sérelme).

Jogkövetkezmények általában csak akkor származnak, ha a jogellenesség *mindhárom* szempontból fennforog és csak kivételkép, külön szabály alapján lehet jogilag releváns egy oly jelenség, melynél a 3 tényező egyike vagy másika hiányzik. (Pl. 1+2: felkérésre való ölés, 1+3: vétőképtelen károkozása stb.)

IV. A felsorolt ítéletekből azt láttuk, hogy a kir. Kúria a MTJ. 1737. §-ában foglalt szabály alapján *eseményekből származó* kártérítési kötelezettségeket állapít meg (így főként a *c*), *d*), *e*) és részben a *h*) csoportban idézett ítéletekben). Legfelsőbb bíróságunk több ízben is kimondta, hogy valamely «külső tény», ha csak vonatkozásban áll egy harmadik személlyel vagy annak érdekeivel, «tárgyilag jogtalan» minősíthető.

Ezzel szemben a MTJ. indokolásából és nagynevű jogtudósok felfogásából az tűnik ki, hogy csak emberi magatartás lehet jogellenes.

Az indokolásból kivehető szándék és a még oly jeles jogász tekintélyek véleménye azonban nem kötik a bíróságot, melynek csak magát a jogszabályt kell szem előtt tartania. Így hát a kérdés azon fordul meg, hogy a jogellenesség tárgyi felfogása összefér-e a vétkes kártérítésnek a MTJ. 1737. §-ában foglalt és a kir. Kúria által élő jogunk egyik alkatrészévé fejlesztett alapvető szabály szövegével.

A jogszabály («vétkes, de jogellenesen sértő») szubjektív eljárás módra, magatartásra, cselekvésre, vagy mulasztásra utal. Ez már a grammatikai magyarázatból is kitűnik. A jogszabály a «jogellenes» szót módhatározónak alkalmazza, amely egy ígéhez («sérti»), tehát egy cselekvést vagy mulasztást, mindenestre magatartást kifejező szóhoz fűződik. A logika szabályai szerint is csak személy magatartása lehet jogellenes. A természet vak eseményeire a jogellenesség attribútuma nem alkalmazható. Csak Voltaire tehetette meg, hogy híres tankölteményében vádat emelt a lisszaboni földrengés «jogtalansága» ellen. De ez a költő szabadsága. A jogász nem fogadhat el ilyen animisztikus álláspontot, amelynek bírálataánál Merkel így fakadt ki: «So konnte man ja auch Wind und Wetter als Subjekte des Unrechts gelten lassen!» A jog a fatörzs leesését, vagy azt, hogy valaki szerszámmal megsérti magát, vagy éppen a tűzvész, infekció, gyomormérgezés fent felsorolt eseményeit ugyanolyan kevésbé nevezheti jogellenesnek, mint egy tudógyulladást vagy akár egy földrengést. A communis opinio és a nyelv szelleme is a mellett tanúskodik, *de a parancsait csak emberekhez intéző jog fogalmából is következik*, hogy mást mint emberi magatartást nem lehet a «jogos» vagy «jogtalan» szempontja alá vonni.

Eseményekre ilyen meghatározást sem a nép, sem a tudomány nem szokott alkalmazni. Az esemény lehet szerencsétlen, de sohasem jogellenes.

Nyilvánvaló, hogy a bírói gyakorlat a felsorolt esetekben non odio delinquentis, hanem favore eius, qui damnum passus est akart dönteni. Lehet azonban így határozni, ha egyáltalában nincs is delinquens?

A kérdést tehát az dönti el, hogy a jogszabály szövege az eredmény jogellenességéről szóló tárgyi interpretációt kizárja és ezért úgy látszik, hogy a kir. Kúriának a jogellenességről vallott felfogása módosításra szorul.

V. Az ismertetett judikatura kialakulásával párhuzamosan az a javaslat is felmerült, hogy a jogellenesség kritériumát a jogszabály szövegéből egyszerűen ki kellene hagyni, ilyen módon aztán az összes ellentmondások és kontroverziák megoldhatók lennének.³¹ Ez azonban az okozási elvnek érvényrejtését jelentené a kártérítési

tési jog *egész területén* és egyértelmű volna a mai, alapján véve vétkességi rendszer teljes felborításával. A gordiusi csomónak ilyen kettévágása azt jelentené, hogy bármilyen félig-meddig jobb módú ember neutrális magatartását, sőt az érdekkörével összefüggő külső tényeket is olyan elbírálás alá lehetne vonni, mint ahogy bíróságaink a ma érvényes *kivételes* szabályok alapján a veszélyes üzemek működését ítélik meg. A 84. sz. döntvény indokolásából is kitűnik, hogy ez mennyire ellentétes volna jogunk alapelveivel. De a jogszabály intenciójáról még világosabb képet ad a MTJ. 1737. § keletkezésének története. Az ennek megfelelő jogszabály ugyanis már a német polgári törvénykönyv megalkotásánál felvetődött; a II. német tervezet 752. §-nak egy bekezdése csaknem szó szerint azonos szövegű az itt tárgyalt jogszabállyal, csak az a különbség, hogy a német tervezet szövegében a jogellenesség kritériuma *nem* szerepel. Ezt a szakaszt azonban a bizottság többsége elvetette, nyilván azért, mert a kártérítési felelősséget nem akarták ilyen széles és bizonytalanul elhatárolt körre kiterjeszteni.³² A MTJ. előmunkálatainál a bizottság köztudomás szerint igen messzeemenően figyelembe vette a Bgb. anyagát és indokolását és így alaposan feltehető, hogy a jogellenesség szó azért került a MTJ. 1737. §-ába, hogy elimináltassék az aggály, amely a német polgári törvénykönyv megalkotóit az egész szakasz elhagyására bírta.

Ma sincs helytálló indok a jogszabály szövegének megváltoztatására és arra, hogy bármilyen neutrális magatartás vagy esemény kártérítési causát képezhessen. A jogellenesség fogalmának a jogszabályból való kiküszöbölése esetén a kártérítési causa nem kivétel, hanem szabály volna és ez ellentmondana annak az alapelvnek, hogy az embernek szabályként teljes cselekvési szabadsága van és a magánjogban éppúgy, mint a büntetőjogban, csak a törvény által külön meghatározott tényállásoknak lehetnek jogi szankei. Bizonyára ilyen irányú megfontolásokra tekintettel mondotta ki a kir. Kúria számos ízben azt az elvet, hogy a MTJ. 1737. §-ban foglalt szabály alkalmazásának a jogellenesség *elengedhetetlen tényállási elemét képezi*. (557/1925., 8142/1929. Mj. Dt. XXV. 53. stb.)

VI. Ha ezek szerint abból indulunk ki, hogy

1. a vétkes felelősség kivétel és annak szabályait szorosan kell értelmezni (K. 7377/1928. Mj. Dt. XIV. 31.);

2. a MTJ. 1737. §-ában foglalt szabály alapján csak akkor lehet marasztaló ítéletet hozni, ha alperes terhére jogellenesség forog fenn;

3. jogellenes pedig csak emberi magatartás lehet,

akkor felvetődik az a kérdés, hogy a fentebb ismertetett ítéletekben a jogszabály helyes értelme jut-e kifejezésre. Az elmondottakból önként adódik, hogy mindazon esetekben, amelyekben az alperes jogellenes magatartása kárt okozott, a marasztalás elvi szempontból nem kifogásolható, viszont aggályosnak látszik azokban az esetekben, amelyekben a bíróság eseményeket minősített jogellenesnek. Ennek a konklúzióknak a nyomán az a további kétely támad, hogy vajjon a jogszabálynak itt javasolt értelmezése esetén nem maradna-e sok rászorult érdek védtelenül. Vessünk tehát egy visszapillantást a már ismertetett judikaturára. Az *a*), *b*), *c*), *g*) csoportokban felsorolt esetek a vétkességre, a megbízó felelősségére, az állatkárookra és a szomszédjogi áthatásokra irányadó külön szabályok alapján is megoldhatók lettek volna. Maradnak tehát a *d*), *e*), *f*) és *h*) csoportokban említett tényállások. Nyilvánvaló, hogy ezeknél a bíróság szociális szempontból tett concessziót a jogszabály helyes értelmezésének a rovására. Ezeknek a szociális szempontoknak az istápolása elsősorban a törvényhozás feladata, mely az Országos Gazdasági Munkáspénztár korszerű reformja által oldhatná meg csaknem mindazokat a méltányossági kérdéseket, melyeknél a MTJ. 1737. §-ban foglalt szabály helyes értelmezése a károsultak érdekeit védtelenül hagyja. A törvényhozás ezáltal régi adósságát róná le a mezőgazdasági munkáosztállal szemben. A judikaturának javára válnék az említett önellentmondások kiküszöbölése, a jogbiztonság szempontjából pedig fontos érdek volna, hogy a kártérítési kötelezettségek határvonalai úgy a jogszabályból, mint a bírói gyakorlatból tisztán és világosan bontakozzanak ki.

Dr. Erdős István.

³⁰ L. Stier—Somló—Elster: Handvörterbuch der Rechtswissenschaft, 740. old. Rechtswidrigkeit címszónál.

³¹ Így dr. Dezső Gyula a Grosschmid Fejezeteihez írt Glosszában (195 old.) és dr. Meszlény Arthur u. i. (273 old.) Dezső objektív jogellenességről beszél, a nélkül, hogy ezt közelebbről megmagyarázná és azt állítja, hogy ami jogellenes, az eo ipso vétkes. (Ezt nem is szükséges részletesen cáfolni, elég utalnom a vétőképtelenek károkozására.) D. szerint a vétkes kártérítési kötelezettség jogalapja nem a jogellenesség, hanem az okozás, a törvény korlátai között. De az ilyen törvényes korlátok teljesen elmosódnak, ha vétkes kártérítést méltányossági alapon lehet kiszabni. Másrészt D. maga is úgy találja (u. i. 192. old.), hogy az okozási elv feltétlen érvényrejtése elviselhetetlenné tenné az életet.

³² L. «Bírálo vélemények a MTJ.-ről», a Magyar Jogászegylet kiadása, kötetmi jog, 285. old. A Bgb. végleges szövegében a kihagyott szakasz helyére egy a vétőképtelenek károkozásaira vonatkozó szabály került.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **A szerződésnek okiratba foglalása** esetén az okiratba fel nem vett korábbi vagy egyidejű szóbeli megállapodások csak akkor érvényesek, ha azok az okirat értelmezésére vagy kiegészítésére szolgálnak vagy pedig ha a felek azokat az okirat kiállításakor az okirattal szemben fenn akarták tartani. (Kúria 1934. máj. 17. P. II. 1381/1933.)

2. **Közvetítés.** Az állandó bírói gyakorlat kereskedelmi ügyekben is azt a jogszabályt alkalmazza, hogy a közvetítésért kikötött jutalék mennyiségének az ügynök tevékenységével, úgyszintén a megbízónak az ügyletkötéssel célbavett vagyoni érdekével arányban kell állani és a méltányosságnak meg kell felelni s ekként, ha a kikötött jutalék ezt a mértéket meghaladja, a bíróság azt az említett szempontoknak és általában a fennforgó körülményeknek megfelelően mérsékelheti. (Kúria 1934. máj. 8. P. VII. 3592/1933. V. ö. Hj. Dt. 25., 66. és 85.)

3. **A Tvt. 9. és 1. §-aiba** ütközik a kereskedőnek az az eljárása, amellyel a «Jamboree» harisnyát és övet kérő vevőnek «Jamboree»-nek számlázott, valójában azonban annak meg nem felelő más árut ad, holott a «Jamboree» védjegyzésű cikkekről cserkészskörökben és a kereskedelem körében is a felperes részéről forgalomba hozott meghatározott minőségű árut ismernek fel. (Kúria 1934. máj. 3. P. IV. 6557/1933. V. ö. Hj. Dt. 24., 112.)

4. **A Tvt. 13. §-ába** ütközik az oly kijelentés, amely szerint az alperes által forgalomba hozott vaskályha teljesítőképessége sokkal nagyobb a felperes árusította cserépkályháénál, ami a felperes áruja jóságának lekicsinylését jelenti és ekként oly cselekménynek minősül, amely a versenyvállalat jó hírnevét veszélyezteti. (Kúria 1934. máj. 11. P. IV. 47/1934.)

5. **Az alkalmazott szolgálati és felmondási illetményeivel szemben** a munkaadó csak a fizetésre felvett előleget és az alkalmazott szándékos károkozásából előállott kárösszeget számíthatja be, egyéb követelés pedig csak az illetmények végrehajtásilag lefoglalható egyharmad részébe tudható be. (Kúria 1934. máj. 11. P. II. 178/1933. V. ö. Hj. Dt. 27., 88. III.)

6. **A szolgálati viszony önkéntes felbontása** szempontjából közömbös, hogy a felbontás rendes felmondással vagy a felmondási idő megrövidítésének a kieszközlésével, avagy azonnali hatállyal történik-e. Ebben a vonatkozásban egyedül a megválás önkéntessége a döntő. (Kúria 1934. máj. 23. P. II. 4377/1933.)

7. **Létszámapasztás.** A gazdasági helyzet által követelt létszámapasztás alkalmas lehet ugyan az alkalmazottakkal szemben megengedett felmondás helyes gyakorlásának indoklására; ámde ebben az esetben is a szükséges létszámapasztás során az elbocsátandó alkalmazottak kiválasztását a szerzett jogok sérelme nélkül a kényszerhelyzet által indokolt mértékben belül kell keresztül vinni. (Kúria 1924. máj. 23. P. IV. 5297/1933. V. ö. Hj. Dt. 25., 95. és 200.)

8. **Rögtöni hatályú felmondás** esetében is megilleti az alkalmazottat a felmondásig megszolgált és a felmondással esedékessé vált szolgálati illetményhez való jog. (Kúria 1934. máj. 22. P. IV. 5170/1933.)

9. **A nyugdíjmegállapodásnak**, ha csak ennek ellenkezője kikötve nincs, nem érvényességi kelléke, hogy az írásba legyen foglalva. (Kúria 1934. máj. 9. P. II. 3313/1933. V. ö. Hjogi Dtár 26. 169.)

10. **Nyugdíj** vagy nyugdíjtermészetű járandóság alatt minden néven nevezendő nyugdíjtermészetű járandóságot kell érteni. Az 1926: XVI. tc. ezt kifejezésre juttatja azzal is, hogy példaképpen nyugdíjtermészetű járandóság gyanánt sorolja fel a kegydíjat, nyugdíjpótlékot és nevelési segélyt. (Kúria 1934. máj. 16. P. II. 4733/1933.)

11. **A nyugdíj és nyugdíjárulék** egymással szoros összefüggésben vannak; a nyugdíj kiszámítási elvekkel ellenkeznék, ha a járulék nem a nyugdíjba beszámítható illetmények, hanem ezeknél kisebb összeg után fizetnének, mert mind a kettő a biztosítás technikai, matematikai mérleg alapján számítatik ki és a nyugdíjalap fizetőképességét és megalapozottságát veszélyeztetné, ha nem az az összeg vétetné a nyugdíj kiszámítás alapjául, amely után a nyugdíjárulék fizetettik. (Kúria 1934. máj. 29. P. II. 6286/1933.)

12. **Vasút.** Az 1914: XVII. tc. 53. §-ának II. pontjára, valamint a Szolgálati és Illetményszabályzat 72. §-ának 2. bekezdésére alapított felmondás jogosságának az elbírálásánál az alkalmazottnak a felmondás időpontjában fennállott egészségi állapota a mérvado. (Kúria 1934. máj. 11. P. II. 2701/1933.)

Szemle.

— **Vadász Lipót** tíz év előtt bekövetkezett halálának emlékünnepe ülték meg a múlt héten azok, akiknek kegyelett szellemült tiszteletében megelevenedett az elhunyt törékeny alakja és törhetetlen gondolatvilága. Nem is meglepő tehát, ha sokan voltak, akikből Vadász Lipót gondolatainak az örökkévalóságba vibráló éterhullámai — mert a halandó embernek minden igaz gondolata halhatatlan — a megemlékezés visszhangját váltották ki. Tisztelőinek sorát nem ritkította meg a lepergett évtized. Szó esett ez alkalommal a nemes veretű emberről, még több az előrelátó politikusról, csak éppen a jogászról feledkeztek meg. Lehet valaki ügyvéd, sőt igazságügyi államtitkár is, de Vadász Lipót igazságügyminiszteri államtitkárságát éppen az teszi emlékeztetéssé, hogy még a politikai államtitkárságban sem sikkadt el jogászi mivolta. Testes monográfiák és kérődző kommentárok nem tanúi Vadász Lipót jogászi munkájának, sőt még a szaklapokban is csak kivételesen, ritkán hallatta hangját. De aki ismerte, tudja, hogy az *ars aequi et boni* élő szimbólumaként járt közöttünk, logikusan okos, igazságos, vagyis *emberszerető* és *művelt* ember, tehát *egyszóval jogász volt*. Mert mindenki, aki e tulajdonságokat nélkülözi, csak bitorolja a jogász nevet. Tíz évvel ezelőtt — 1924. szeptember 1-én megjelent számunkban — emlékeztünk meg Vadász Lipótnak jogászi, ügyvédi és hivatali munkájáról. Ennek a munkának emléke elválaszthatatlan a jognak még ma is sajgó rettenetes válságától, amelyet Vadász Lipót azzal igyekezett enyhíteni, hogy freudi gyógy móddal a tudatba idézte a tudatmögöttes veszedelmet. «Rossz rendeletet fogunk csinálni, mert e rendelet jogászilag csak rossz lehet» — így jellemezte Vadász Lipót a minisztériumi szakértekezleten játszi szóval a készülő, első moratóriumú és egyéb szükség-szabályokat. Teljes tudatában volt, hogy a kivételesség a jognak halálos ellensége s időelőtti halálának lelki tényezői közt található az érzése is, hogy mily nehezen hever ki a jog azt a súlyos sebet, amelyet a háborús erőszak ejtett rajta. Ennek a sebnak vagyunk változatlanul gyötrődő betegek, de fájdalomunkat enyhítheti eltávozott osztályos társunknak el nem halaványult emléke. És Vadász Lipótra gondolva érezzük *Jean Paul* vigaszának igazát, hogy az emlékezés az egyetlen paradicsom, amelyből az embert nem lehet száműzni.

— **A külfölddel való fizetési forgalom és a Magyar Nemzeti Bank.** Még 1932. évben szóvátettem elap hasábjain (38. sz.), hogy a Magyar Nemzeti Banknak a behajtási engedélyek megadása — helyesebben megtagadása — körüli eljárása rendkívüli sérelmet jelent a hitelezőkre, de a sérelmes eljárást sem közgazdasági, sem pedig semmiféle állami érdek indokoltta nem teszi. A sérelmek azóta csak szaporodtak és súlyosbodtak. Ennek illusztrálására szolgáljon a következő két eset.

1. A magyar állampolgár egy nagyvárad banknak 3 millió lei hitelösszeggel tartozott. Adós a Romániához csatolt területen lévő birtokát 1933. márciusában eladván, rendezésre került tartozásának ügye. A bank az adósával létesített megállapodás szerint követeléséből 1 millió leit elengedett, az adós 1.900.000 leit készpénzben lefizetett, a fennmaradó 100.000 leiről pedig egy 1934. április 1-én esedékes váltót állított ki. A váltó lejáratkor adós a fizetést a Magyar Nemzeti Bank engedélyének hiányára hivatkozással megtagadta. A bank, amely egyébként felszámolás alatt áll, a Magyar Nemzeti Bankhoz fordult engedélyért azzal, hogy nem kívánja a fizetést leiben, hanem zárolt pengőben. A Magyar Nemzeti Bank határozata: engedélyt ad az adósra arra, hogy az engedélynek vele való közlésétől számított 15 napon belül a 100.000 leinek lejárt kamatait — de 5 %-ot meg nem haladó mér-

tékben — pengőben megfizethesse; hitelezőt kötelezi a behajtott kamat zárolt számlán való elhelyezésére.

2. Csehszlovák állampolgár 1931. októberében megvásárolja egy házrészvénytársaság összes részvényeit. Eladó szavatosságot vállal, hogy a részvénytársaságot az eladást megelőző időből nem terheli semmiféle adó, illeték vagy közteher. 1934-ben a Kincstár behajtási eljárást indít a részvénytársaság ellen egy 1930. évből származó 200 P körüli illeték erejéig. A végrehajtási eljárás, és ekkép a lakberek letiltásának elkerülése végett vevő az illetéket az eladó helyett megfizeti, és engedélyt kér a Magyar Nemzeti Banktól arra, hogy az eladót terhelő, de helyette kifizetni kényszerült illetéket behajthassa, és kérte a felmentését a behajtandó összeg zárolt számlára való helyezése alól. A Magyar Nemzeti Bank határoz: engedélyt ad az adósnak arra, hogy a határozat részére történő kézbesítésétől számított 30 nap mulva kezdődő négy $\frac{1}{4}$ évi részletben a helyette kifizetett illetéket megfizethesse, a hitelező azonban kötelei a behajtott illetéket zárolt számlán elhelyezni.

Az első esetben az adós a valutaforgalmi korlátozások hatálya alatt kötelezi magát fizetésre, ennek megerősítésére váltót állít ki, és bár a hitelező felszámolás alatt álló pénzügyet, és beéri pengővel, a Magyar Nemzeti Bank nem engedi a fizetni akaró adóst teljesíteni, hanem teljesítési határidő kitézése mellett a lejárt kamatok törlesztését teszi csak lehetővé, és bár a tartozás alapjául váltó szolgál, mégis megtiltja a törvényes váltókamattal szerinti mértékben való kamatteljesítést.

A második esetben a külföldi állampolgár a magyar állampolgár helyett teljesítette ennek a magyar kir. kincstárral szemben fennálló illetéktartozását. A Magyar Nemzeti Bank jóvoltából a külföldi állampolgár csak részletekben és 13 hónap mulva kaphatja vissza még perindítás nélkül is azt az összeget, amelyet a magyar állampénztárba a magyar állampolgár helyett befizetett, de mivel a zárolt számlára tartozik elhelyezni az ekkép behajtott összeget, rendelkezési jogosultsága a Magyar Nemzeti Bank újabb engedélyétől függ.

A fentiekben ismertetett két eset kapcsán alapos az az aggály, hogy a Magyar Nemzeti Bank újabb jogszabályalkotásai a legteljesebb gazdasági elzárkózottságot fogják előidézni a külföldi államok részéről Magyarországgal szemben. Dr. Schleiffer Pál.

— **A bírák helyzete Argentínában.** Dr. Tóth László, a la-platai egyetem tudós jogi professzora és a spanyol tudományos Akadémia tagja, legutóbb hozzám intézet levelében ezeket írja az argentinai bírák helyzetéről:

«Oly sokat elgondolkozom azon, mily nagy a különbség az itteni és az otthoni bírói munka honorálása között. Itt egy bírói jegyzőnk, magyar valutában, havi 600 pengője van, a *törvényszéki bírónak* pedig, havi 1000—1500 pengője, sőt 1700 pengőt is kap Buenos-Airesben. A «kúriai bírónak» miniszteri címe («A legfőbb Ítéltőszék Minisztere», «Ministro de la corte Suprema») és miniszteri fizetése van. Azonkívül, egyetemi városokban, igen sok bíró egyetemi rendes tanár is, sőt némelyiknek több katedrája is van. Sokan pedig a gimnáziumokban is tanítanak (és fizetéseket húznak!). Ezek mind amerikai dolgok.»

Az argentinai bírák tehát kétségtelenül nagy urak. S az anyagi függetlenségük mellett — úgy látszik — hivatalos elfoglaltsággal sincsenek túlterhelve, ha a bírói funkciók mellett még módjukban van egyetemi és gimnáziumi tanárságra is vállalkozni, természetesen itt is szépen mondható külön javadalmazással. S az anyagi függetlenségnek nem közönséges mértékét még növeli az a körülmény is, amiről a nevezett egyetemi professzor barátom ugyanebben a levelében így emlékezik meg: «itt most jó világ van: olcsóság. Az angol lapok is azt írják, hogy Argentina van jelenleg a legjobb helyzetben. És ez körülbelül igaz is.»

A magyar bírák bizony csak úgy gondolhatnak argentinai kollegáik helyzetére, mint a kevés pénzű ember Eldorádóra.

Zsoldos Benő.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpartoknak körleveleket, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 688

HIRDETÉSEK.

Az 1934. évi NOBEL-díj nyertese

LUIGI PIRANDELLO

MATTIA PASCAL KÉT ÉLETE

Fordította: DÉRY TIBOR

Egy ember élete, aki halottnak adja ki magát, hogy újra és szabadabban élhessen. Mindez pedig a modern olasz irodalom klasszikusának páratlanul és egyénien szellemes, szellemességében az emberi lélek legtitkosabb rejtekeibe ható előadásában.

Kötve 6 pengő, fűzve 4-60 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Jóban-rosszban kitart
az ügyvéd urak mellett

KOVÁCS ALADÁR

az ügyvédi irodák népszerű szállítója.

A „BERRY” írógépszalag képviselője.

ÍRÓGÉPJAVÍTÁSOK

karbantartások, írógépszalagok,
carbonpapírok stb.

legolcsóbb beszerzési forrása

Budapest, VII., Kertész-utca 23. sz.

Telefon: 42-8-61. 689

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az okirati kényszer multja és jövője. — Dr. Nagy Endre székesfővárosi árvaszéki jegyző: A kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvállási és fellebbviteli joga. (I.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 38. sz. — Perjogi Döntvénytár. XLX. 7.

Az okirati kényszer multja és jövője.*

Évek óta napirenden van az okirati kényszer kiterjesztésének kérdése. Úgy a közjegyzői, valamint az ügyvédi kar sürgeti ezt a reformot. Legutóbb a közjegyzői kar októberi értekezletének legfontosabb pontja is ez a kérdés volt.

Érdemes felvetni a kérdést, vajjon közjegyzők és ügyvédek csak önző gazdasági okokból sürgetik-e ezt a reformot, vagy megfelel-e a közérdeknek az okirati és különösen a közokirati kényszernek kiterjesztése.

Mielőtt erre a kérdésre válaszolnék, rövid visszapiillantást kell vetni a közjegyzői törvény előmunkálataira. 1871-ben, midőn a második Jogászgűlés a közjegyzői intézmény létesítésének alapkérdéseivel foglalkozott, még akadtak felszólalók, akik a közjegyzői kényszer ellen foglaltak állást. Dr. Környei Ede, a kérdés előadója, következő indítványt terjesztette a Jogászgűlés elé: «A közjegyzői kényszer, mint jogtalan, majdnem a kivihetlenségig célszerűtlen, mellőzendő, azaz a honosítandó közjegyzőségi törvénybe fel ne vétessék: valamely jogügylet azért érvénytelen, mert az arról okmányt nem a közjegyző szerkesztette és hitelesítette».

Ma, hatvan évvel a közjegyzői törvény életbelépése után mosolygunk ezeken a szavakon, de 1871-ben Környei Ede indítványát a kiváló jogászok egész sora támogatta: *Teleszky István, Apáthy Lajos, Busbach Péter*. Felette jellemző, hogy a közjegyzői kényszer ellen állást foglaló többség vezérszónoka, *Teleszky István*, akkor még nagyváradi ügyvéd, mivel indokolta állásfoglalását: «A társadalomnak az egyénhez, az államnak az állampolgárhoz való viszonya azt követeli, miként a magánjog terén az egyéni szabadság minél kevesebb korlátnak vettessék alá, követeli, hogy e téren, különösen midőn a szerződés alakoszerűségei állapíttatnak meg, az egyéni szabadságnak minél tágabb tér engedessék. Én, t. Jogászgűlés a közjegyzői kényszerben a fentérintett magánjogi törvényhozási elvet megsértettnek találom azért, mert egyáltalában a jegyzői kényszer szükségességét nézetem szerint felállítani nem lehet». A többség indítványa, melyet a Jogászgűlés el is fogadott, így szólt: «Mondja ki a Jogászgűlés, hogy a jegyzői kényszer azon értelemben, miszerint valamely jogügyletnek érvényessége vagy dologbani jog szerzése az okiratok közjegyzői felvételétől vagy hitelesítésétől tétessék függővé, mellőzendő».

1871 óta 63 év telt el és ma másként látjuk ezt a kérdést. Ma senki sem gondol arra, hogy vissza kell fejleszteni az okirati vagy közokirati kényszer. Ellenkezőleg. Nem lehet kétséges, hogy a közokirati kényszer kitűnően bevált, a közjegyzői karnak nagy érdemei vannak azon a téren, amelyen a törvény a közokirati kényszer megvalósította.

Ma csak arról lehet szó, hogy mily mértékben kell kiterjeszteni az okirati és közokirati kényszer, de hogy ki kell terjeszteni, az nem lehet kétséges — az alább kifejtendő okokból.

Mi idézte elő ezt a változást? A múlt század vége felé az írásbeli pertől megcsömörlött bíró és ügyvéd egyaránt. A jogászok vezetői nem az írástól, hanem a szótól várták a megváltást. Mindenki azt hitte, hogy túlsok az írás, túlságosan kötött a bizonyítás és ettől kell szabadulni.

Az írásbeli per helyett a szóbeliséget sürgették. Azt hitték, hogy ha a bírák nem periratokat fognak olvasni, hanem felek és ügyvédek fogják a per anyagát előadni, ha a bírák közvetlenül fogják a tanukat kihallgatni és a feleket eskü alatt fogják meg- és kihallgatni, akkor a szóbeliség napja el fogja oszlatni az írásbeliség kódét, felette könnyű lesz megállapítani a tényállást és meghozni az ítéletet. Ez lehet a magyarázata annak, hogy nemcsak 1871-ben, hanem azt követőleg évtizedeken át fáztunk az okirati kényszerrel.

A szóbeli eljárás behozatala azonban nagy csalódást okozott. Nemcsak nálunk, hanem szomszédainknál is. Megrövidítette az eljárást, de a várt csodahatások elmaradtak.

Philippi «Zur Reform des Zivilprocesses» című tanulmányában azt írja: «Der Gedanke, dass das mündliche Verfahren die Unzuverlässigkeit des Zeugenbeweises mindern würde, hat sich als optimistischer Wahn erwiesen».

1871. óta meggyőződünk arról, hogy a tanúbizonyítás rendkívül ingatag alapja az ítélethozatalnak.

Wach 1918-ban azt írta, hogy a tanúvallomás a legkevésbé megbízható bizonyíték (nach Kenntnis jedes Erfahrenen der schlechteste Beweis). Még nagyobb csalódás ért bennünket a felek eskü alatti kihallgatása intézménye körül szerzett tapasztalataink terén.

A múlt század illúziói: szóbeliség, közvetlenség, eskü alatti kihallgatás széjjelfoszlottak és az okirati bizonyításnak ma összehasonlíthatatlanul nagyobb fontosságot tulajdonítunk, mint 1871-ben és azt követő időkben. Ebben látom magyarázatát annak, hogy a német B. G. B. 1896-ban az ügyletek egész sorára kiterjesztette az okirati, sőt közokirati kényszer és a B. G. B. példáját követék Magánjogi Törvénykönyvünknek tervezetei és javaslatai. A múlt század végéig alig volt jogügylet, mely csak akkor volt érvényes, ha írásban jött létre (házastársak közötti ügyletek, ügyvédi díjra vonatkozó előzetes megállapodás, 5%-nál magasabb kamat kikötése, részvénytársaság alakulása (míg azóta nagy új területen érvényességi kellék az írásbeli forma), ingatlan-elidegenítés, gazdasági gépekre megrendelésgyűjtés, egy évnél hosszabb bérleti szerződés.

Az okirati kényszerrel szóló tervezetek, melyek az utolsó tíz évben megjelentek, elsősorban nem a közjegyző és ügyvédi kar érdekét szolgálták, hanem további kiépítését jelentik annak a gondolatnak, hogy a szerződő felek érdekeit írásbeli formával meg kell védeni.

Az okirati kényszer helyes szabályozása igen nehéz feladat elé állítja úgy a törvényhozót, mint különösen a bírót. Nálunk ezidőszereint eléggé szűk területre szorítkozik az okirati kényszer és mégis látjuk, hogy az okirati kényszer legfontosabb új területén (ingatlan-elidegenítés) a kontroverziák milyen végtelen hosszú sora merült fel. Úgy látszik, hogy ez az okirati kényszer intézményével vele jár, mert hasonló, sőt még súlyosabb a helyzet külföldön is. A számtalan példa közül kiemelem a B. G. B.-nak a bérleti és haszonbérleti szerződések egy részére vonatkozó intézkedéseit. Lippmann «Die Schriftform bei Miet- und Pachtverträgen» című cikkében azt írja: «Obgleich seit dem Inkrafttreten des B. G. B.

* Egyidejűleg megjelent a kir. Közjegyzők Közlönyének ünnepi számában.

nahezu 30 Jahre vergangen sind und eine umfangreiche Rechtsprechung zu § 566. B. G. B. ergangen ist, liegt über der Materie immer noch eine nicht leicht zu durchdringende Finsterniss und es ist ein Specialstudium erforderlich, wenn man praktische Fälle aus § 566 mit einiger Sicherheit entscheiden will».

Ezt mi is szóról-szóra elmondhatjuk az ingatlant elidegenítő jogügyleteket szabályozó 4420/1918. M. E. számú rendeletről.

Még sokkal nehezebb a helyzet azokban az országokban, amelyekben túlzásba vitték az okirati kényszert: Franciaországban, Olaszországban. Tudvalevő, hogy a Code civil 1341. §-a szerint minden jogügyletet, melynek tárgya 150 franknál nagyobb értékű, írásba kell foglalni (kereskedelmi ügyleteket kivéve) és okirattal szemben annak megcáfolására, kiegészítésére, vagy azzal ellenkező megállapodás bizonyítására tanúbizonyításnak 150 franknál kisebb tárgyú perekben sincs helye.

A francia jog tehát már régóta bizalmatlan a tanuvallomásokkal szemben. De az ellenkező végletbe esett. A francia bírói gyakorlat kénytelen volt enyhíteni a törvény szigorán. Dr. Lőw Tibor «Tanuvallomások és okirati kényszer» című cikkében (Jogt. Közl. 1929. évf. 178.) részletesen ismertette, hogy a francia bírói gyakorlat mint enyhítette fokról-fokra az okirati kényszert. Bátran állíthatjuk, hogy az okirati kényszer, úgy, amint azt a Code civil 1341. § szabályozta, már csak papíron van meg. A bírói gyakorlat szerint a bizonyítás tanúk kihallgatásával kiegészíthető, már abban az esetben, ha van oly irat, amely nincs aláírva (commencement du preuve par écrit), vagy ha az ellenfél féligmeddig a jogügyletet beismerte (demi-aveu). A francia bírák e téren oly messzire mentek, hogy egy francia író gúnyolódva azt mondja: majdnem elég alap egyéb bizonyítás elrendelésére, ha az adós elpirul.

Úgy Franciaországban, mint Olaszországban ma már erős áramlat van az okirati kényszer területének megszüktetésére és a tanúbizonyításnak az eddiginél sokkal nagyobb területen való megengedésére.

Hollandiában, ahol 1923-ig a kérdés körülbelül úgy volt szabályozva, mint Franciaországban, az 1923. június 22-i törvény eltörölte azt a szabályt, hogy 300 hollandi forintnál felüli jogügylet létrejötte csak okirattal bizonyítható.

Svájc, melynek egy részében a francia jog volt érvényben, a két rendszer közül 1907-ben elejtette a franciát és perrendtartásában kimondotta, hogy ahol az állam törvényei nem írnak elő különös formát, ott az egyes kantonok sem rendelkezhetnek el különös bizonyítási szabályt (Wo das Bundesrecht für die Gültigkeit eines Rechtsgeschäftes keine besondere Form vorsieht, darf das Kantonale Recht auch für die Beweisbarkeit des Rechtsgeschäftes eine solche nicht vorschreiben).

A francia, olasz, holland és svájci példa óvatosságra int. Helyes az okirati kényszer kiterjesztése, de nem szabad túlzásba esnünk.

Az eddigi tervezeteknek voltak egyes túlzásai. A részletekkel nem akarok ezúttal foglalkozni, mert a régi tervezetekkel eléggé részletesen foglalkoztam, új tervezet pedig 1929. óta nem jelent meg.

Legnagyobb hibájuk az volt, hogy ellentétet támasztottak a közjegyzői és ügyvédi kar között. És még nagyobb hibájuk, hogy a községi jegyzőket a kir. közjegyzőkkel és ügyvédekkel nagy területen egyenlő jogokkal ruházták fel.

Elsősorban a közérdek, de másodsorban a közjegyzők és ügyvédek érdeke megköveteli, hogy az okirati kényszer kérdése végre megoldást találjon.

És meg lehet oldani ezt a kétségtelenül nehéz és kényes kérdést úgy, hogy elsősorban a közérdeket tartjuk szem előtt és azonkívül összeegyeztetjük a közjegyzők érdekét az ügyvédekével.

Mi, ügyvédek, nagyon jól tudjuk, hogy a közjegyzői kart is súlyosan érinti a gazdasági válság. De viszont a közjegyzői kar éppoly jól tudja, hogy az ügyvédi kar helyzete összehasonlíthatatlanul súlyosabb.

A közjegyzői kar intakt volta oly fontos, hogy az ügyvédi kar ma nem kívánhat olyan reformot, mely gazdaságilag gyöngítene a közjegyzőket. Viszont a közjegyzők nem szabad, hogy az ügyvédség munkaterületéből bármily csekély részt elvegyenek.

Minden reform, mely ezt a két szempontot szem előtt téveszti, a legnagyobb ellenállást fogja kiváltani.

Ennek a két szempontnak a közérdekkel való összeegyeztetése nem könnyű, de lehetséges. És nemcsak lehetséges, de szükséges is.

Az ügyvédi kar át van hatva attól a gondolattól, hogy a közjegyzőség nélkülözhetetlenül szükséges kiegészítő része az igazságügyi szervezetnek. Át van hatva attól a gondolattól, hogy a közjegyzői kar mai erkölcsi és gazdasági intakt voltát, magas nívóját meg kell menteni a szebb jövő számára.

A budapesti ügyvédi kar tagjai a legelsőők között voltak, akik felismerték a közjegyzői intézmény fontosságát és szükségességét. A budapesti ügyvédi egyesület már 1871-ben, szemben a cikkem bevezető részében ismertetett jogászgyűlési határozattal, félretéve önző gazdasági érdekeket, a közjegyzői kényszer mellett foglalt állást.

Az ügyvédi kar gazdasági helyzete ma összehasonlíthatatlanul rosszabb, mint 1871-ben. De az ügyvédi kar mai súlyos helyzetében is alá tudja rendelni saját érdekeit a köz érdekeinek. És ezért meg vagyok győződve, hogy közjegyzők és ügyvédek össze tudják egyeztetni érdekeiket, alárendelve azt együttesen a közérdeknek.

Dr. Teller Miksa.

A kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvállási és fellebbviteli joga.

A kiskorúak és gondnokoltak cselekvőképessége a jogok gyakorolhatósága tekintetében úgy törvényeink, mint az azok alapján kifejlődött joggyakorlat szerint változó, illetve különböző. Más a bíróilag és más a gyámhatóság által gondnokság alá helyezett egyén cselekvőképessége, valamint annak cselekvőképessége, akinek részére a gyámhatóság a Gyt. 258. §-a alapján ideiglenes gondnokot rendelt, vagy aki ellen a gondnokság alá helyezési eljárás alatt az 1885: VI. tc. 5. §-a alapján zárlat foganatosított; végül a bírói ítélettel vagy gyámhatósági határozattal gondnokság alá helyezett egyén cselekvőképességére nagy befolyással van az a jogcím is, amelynek alapján a gondnokság alá helyezés kimondatott; más az elmebetegség, más az elmeengesség, más a tékozlás, más a távollét és más a börtönbüntetés miatt gondnokság alá helyezett egyén cselekvőképessége. (Gyt. 28. §-ának a), b), c), d) és e) pontja.)

A kiskorúak és gondnokoltak cselekvőképessége más személyjogi, más családjogi és más vagyoni jogi vonatkozásban, más a cselekvőképességük a polgári perben, illetve perenkívüli eljárásban, más a bünvádi eljárásban és más a gyámhatóság előtt.

A Gyt. 7. §-a a kiskorúak cselekvőképességére vonatkozó korábbi jogszabályokat általában fenntartotta. Ma is érvényben levőnek tekintendő tehát a Hármaskönyv I. rész 111. címének 6. §-ában foglalt az a jogszabály, hogy a 12 éven felüli kiskorú — nemre való tekintet nélkül — érdekeinek megvédése céljából ügyvédet vallhat. Eme rendelkezés szerint tehát kiskorúaknál ügyvédvállás tekintetében a cselekvőképesség legalsó határa a 12 éves kor; minthogy pedig későbbi jogszabályaink a cselekvőképesség legalsó határát egyéb vonatkozásokban is ehhez az életkorhoz kötötték, vagyis kimondták, hogy eme koron alul az egyén cselekvőképtelen, jogokat saját cselekményével nem szerezhet, ennél fogva a 12-ik életévét be nem töltött kiskorúnak ügyvédvállási és felebbezési joga sem peres, sem peren kívüli eljárásban nincsen. Nagy általánosságban a gondnokoltak cselekvőképessége a 12-ik életévét már betöltött kiskorúak cselekvőképességével azonos lévén, azt mondhatnók, hogy a gondnokoltak ügyvédvállási és fellebbezési joga voltaképpen nincsen korlátozva.

A kiskorúak és gondnokoltak perbeli cselekvőképessége a bünvádi eljárásban csaknem korlátlan. A cselekvőképtelen, 12-ik évét be nem töltött kiskorú bünvádi eljárás alá nem vonható. A 12-ik életévét betöltött kiskorú vagy fiatalkorú mint terhelt vagy vádlott a bűnperben cselekvőképes, megvan tehát az ügyvédvállási és fellebbezési joga is. Ez egész világosan kitűnik a Bp. 53. §-ának rendelkezéséből, amely szerint a terhelt minden bűnyben az eljárás bármely szakában igénybeveheti védő közreműködését; ha a terhelt e jogával nem élt, helyette törvényes képviselője választott védőt; a terhelt úgy a maga, mint a törvényes képviselője által választott védőtől bármikor elvonhatja a megbízást. Kitűnik továbbá a Bn. 16. §-ának ama rendelkezéséből, hogy a főtárgyalásra védő rendelendő, ha a vádlott vagy törvényes képviselője védőt nem nevezett és a vádlott 18-ik évét még túl nem haladta stb. Végül kitűnik a Fb. 33. §-ának rendelkezéséből, amely szerint fellebbezéssel élhet a fiatalkorú, a védő, a törvényes képviselő stb.

A gondnokoltak, amennyiben a cselekmény elkövetésekor szabad akaratelhatározási, illetve beszámítási képességgel elmebetegségük következtében nem rendelkeztek, nem büntethetők, egyébként a bűnvádi eljárás során mint terhelteknek vagy vádlottaknak perbeli cselekvőképességük, ügyvédvallási és fellebbezési joguk korlátozva nincsen.

A kiskorúaknak és gondnokoltaknak, mint sértetteknek, már korlátozott a cselekvőképességük a bűnperben. Ez a körülmény a Bp. 47. §-ából tűnik ki, amely rendelkezés szerint a 16-ik életévét még be nem töltött kiskorú vagy a Gyt. 28. §-ának a), b), d) és e) pontja alapján gondnokság alá helyezett sértett helyett kizárólag törvényes képviselője, a 16-ik életévét már betöltött kiskorú, valamint a most idézett törvény c) pontja alapján gondnokság alá helyezett sértett helyett törvényes képviselője «is» képviselheti a magánvádat. Ez a rendelkezés azonban jogilag nem zárja ki a 12-ik életévét betöltött kiskorú vagy a gondnokoltak bármelyik kategóriájába tartozó gondnokolt sértett ama jogának gyakorlását, hogy az eljárás során maga is ügyvédet vallhasson vagy az ő érdekeit sértő bírói határozat ellen jogorvoslattal élhessen.

A kiskorúak és gondnokoltak perbeli cselekvőképessége a polgári perben és perenkívüli eljárásban a szerint alakul, hogy a per személy-, család- vagy vagyoni jogi vonatkozású. Ez a képesség személy- és családjogi vonatkozásban nagyobb mértékben elismert, mint vagyoni jogi vonatkozásban. Utóbbi vonatkozásban törvényeink és az állandóan követett bírói gyakorlat alig ismerik el a kiskorú és gondnokolt perbeli cselekvőképességét, illetve ezzel kapcsolatban az ő ügyvédvallási és fellebbezési jogát.

A kiskorú perbeli cselekvőképessége a kiskorúság meghosszabbításának megszüntetése iránt indított eljárásban nincs korlátozva. Az 1894:XXXI. tc. 48., 56. és 86. §-ai értelmében a fejlettkorú kiskorú házastárs a semmisségi, a megtámadási és a bontóperben cselekvőképes. Cselekvőképes a gondnokolt a gondnokság megszüntetése iránt indított eljárásban, sőt a saját kérelmére elrendelt gondnokság megszüntetését csak maga a gondnokolt kérheti (Pp. 728. §). Az, akinek a részére a gyámhatóság ideiglenes gondnokot rendelt, vagy aki ellen a gondnokság alá helyezési eljárás során zárlat foganatosított, a gondnokság alá helyezési eljárásban saját személyében perképes. A most említett esetekben a kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és fellebbezési joga kétségtelen. Viszont a kiskorú a kiskorúság meghosszabbítása iránt indított eljárásban az ítélet ellen saját személyében fellebbezési joggal nem bír (K. 1903. IX. 7283.), tehát ebben az eljárásban ügyvédvallási joga sincsen. A házassági semmisségi, megtámadási és bontóperben perbeli cselekvőképessége azoknak, akik a Gyt. 28. §-ának c), d) és e) pontja alapján helyeztek gondnokság alá, vagy akiknek részére a gyámhatóság ideiglenes gondnokot rendelt, vagy akik ellen zárlat foganatosított — korlátozva nincsen.

Leginkább korlátozott a kiskorúak és gondnokoltak perbeli cselekvőképessége a vagyoni jogi vonatkozású polgári perben és a perenkívüli eljárásban. Az e tekintetben bíróságaink által követett gyakorlat meglehetősen merev álláspontra helyezkedik. Vagyoni jogi perben úgyszólván kivétel nélkül minden esetben ragaszkodik ahhoz, hogy a kiskorút vagy gondnokoltat törvényes képviselője vagy szükség esetén kirendelendő eseti gondnoka képviselje. Hasonlóképpen korlátozott a cselekvőképességük a perenkívüli eljárásban. A hagyatéki eljárás során a kiskorúak és gondnokoltak saját személyükben nem járhatnak el, a hagyatéki tárgyaláson jogérvényes nyilatkozatot nem tehetnek, törvényes képviselőjük közbenjötté nélkül érvényes, a gyámhatóság és a hagyatéki bíróság által elfogadható osztályos egyességet nem köthetnek. Ugyanúgy a végrehajtási eljárásban — ahol is a cselekvőképesség szabályai szintén azonosak az általános magánjog szabályaival — kiskorúak és gondnokoltak csak törvényes képviselőjük közbenjöttével járhatnak el, vagyis végrehajtási eljárást csak cselekvőképes egyén, illetve cselekvőképtelen vagy korlátozott cselekvőképességű egyén helyett törvényes képviselője kérelmezhet.

Jogszabályaink csak néhány esetben ismerik el vagyoni jogi vonatkozásban a kiskorúak perbeli cselekvőképességét. Például: a fejlettkorú kiskorú házastárs a házassági vagyoni jogi perben szerzeményi és közszerzeményi vagyonára nézve perképes, öröklött vagyonára nézve azonban törvényes képviselőjének közbenjötté nélkül nem rendelkezhetik; perképes a kiskorú anyja a házasságon kívül született gyermekének tartási perében, feltéve, hogy gyerme-

két maga tartja el stb. Gondnokoltaknak ilyen értelemben vett cselekvőképessége voltaképpen nincsen, kivéve bizonyos körülmények között azt, aki a Gyt. 28. §-ának e) pontja alapján helyezett gondnokság alá. Annak, akinek részére a gyámhatóság rendelt ideiglenes gondnokot, cselekvőképessége — figyelemmel a Gyt. 259. §-ában foglaltakra — korlátozva nincsen, tehát vagyoni jogi vonatkozásban is perképes. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy bíróságaink az ilyen egyének perbeli cselekvőképességét — amennyiben természetesen tudomást szereztek az ideiglenes gondnokrendelésről — el nem ismerik. Ellenkezőleg, az újabb bírói gyakorlat kifejezetten elismeri az ideiglenes gondnoknak perbeli képviselői jogkörét, így a kir. Kúria is 4060/1911. sz. ítéletében (Grill Dtár VI. kötet, 54. eset) és P. I. 5602/1930. sz. ítéletében (Grill Dtár XXX. kötet, 982. eset). Egyébként a most utóbb említettek cselekvőképessége tekintetében a vélemények megoszlanak. Mindenesetre az a körülmény, hogy a perben a perbeli képviselő jogkörét az ideiglenes gondnok látja el, nem zárja ki azt, hogy a perben a gondnokolt saját személyében is el ne járjon, vagyis ügyvédvallási és fellebbezési jogát ne gyakorolhassa.

Annak a kérdésnek elbírálásánál, hogy a kiskorúak és gondnokoltak a gyámhatósági eljárásban milyen mértékben cselekvőképesek, vagyis mennyiben gyakorolhatnak ügyvédvallási és fellebbezési jogot, az idevonatkozó törvényes rendelkezések alapján első sorban azt kell vizsgálni tárgyává tenni, hogy a kiskorúak és gondnokoltak saját ügyeikben milyen esetekben hallgatandók meg, nyilatkoztathatnak az ügy érdemi elbírálására milyen befolyással lehet, általában a kiskorúak és gondnokoltak mennyiben jogosultak kérelmet önállóan, törvényes képviselőjük esetleges hozzájárulása nélkül is előterjesztetni? E tekintetben a kiskorúakra vonatkozólag a Gyt. határozott rendelkezéseket tartalmaz, amelyeknek egyikét-másikát, természetesen első sorban 138. §-át, a gyámhatóság — figyelemmel arra, hogy a gondnokság alá helyezett bizonyos kategóriájának jogcselekmények gyakorlására való képessége törvényeink szerint általában azonos a korlátozott cselekvőképességgel bíró kiskorúakéval — a gondnokoltakra is kiterjeszti.

Azt a kérdést, hogy a kiskorú vagy gondnokolt a saját ügyében milyen esetben hallgatható meg, adott nyilatkozata milyen mértékben befolyásolja az ügy érdemi eldöntését, illetve a kiskorú vagy gondnokolt mennyiben jogosult önálló kérelmet előterjesztetni, a gyámhatóságnak esetről-esetre külön kell elbírálnia. Ugyanis ezeknek a kérdéseknek a megítélésénél a legfontosabb tényező az, hogy a kiskorúnak milyenfokú a korához mért értelmi fejlettsége, rendelkezik-e kellő ítélőképességgel ahhoz, hogy egy bizonyos konkrét ügyben komoly nyilatkozatot tehessen, illetve a gondnokoltnak megvan-e adott esetben az ügy bírálatahoz az értelmes akaratelhatározási képessége.

Néhány jogszabály, de különösen a Gyt. néhány rendelkezése a kiskorúaknak jogcselekmények gyakorlására való képességét bizonyos meghatározott életkorokon túl kifejezetten elismeri a gyámhatósági eljárásban.

A Gyt. 138. §-a ebben a vonatkozásban a kiindulási pont. E rendelkezés szerint a 14-ik életévét betöltött kiskorú személyi és vagyoni fontosabb ügyének rendezésénél meghallgatandó, bár nyilatkozata az ügy érdemi eldöntésére befolyással nincsen. Az árvaszéki eljárásban 14-ik életévén aluli kiskorúnak saját ügyében való meghallgatása csak egyetlen esetben foganatosíttatik: a 7-ik életévét már betöltött, de 14-ik életévét meg nem haladott kiskorúnak az idevonatkozó törvényes rendelkezések alapján megengedhető vallásváltoztatási ügyében (1894:XXXII. tc. 3. és 4. §-a).

A törvényhozó nyilvánvalóan feltételezte, hogy a 14-ik életévét betöltött, normálisan fejlett kiskorú rendelkezik olyan értelmi fejlettséggel, hogy saját ügyeiben, főleg olyan kérdésekben, amelyek közvetlenül személyét illetik, komolyan állást tud foglalni. Már most, ha a 14-ik életévét betöltött kiskorú a törvény rendelkezése alapján igényt tarthat arra, hogy a gyámhatóság őt fontosabb ügyeiben meghallgassa, igénye van arra is, hogy az ügyre vonatkozólag, amelyre nézve meghallgatták, maga is terjeszthessen elő kérelmet. Ha pedig ilyen esetben terjeszthet elő kérelmet, jogosult arra is, hogy bármikor — tehát nemcsak meghallgatása alkalmával — kérelemmel forduljon saját ügyében a gyámhatósághoz. Ha pedig a gyámhatóság megítélése szerint a kérelmet előterjesztett kiskorú értelmi fejlettsége olyan, hogy az ügyben komoly

nyilatkozatot tud tenni, saját érdekében komoly kérelmet tud előterjesztetni, a kérelem elbírálása elől el nem zárkozhatik. Ha pedig a 14-ik életévét meghaladott kiskorú jogosult önállóan kérelmet előterjesztetni, megvan ahhoz is a joga, hogy az árvaszék előtt előterjesztett kérelmét a felsőbb gyámhatóság előtt is érvényesíthesse. Nyilvánvaló tehát, van fellebbezési joga és ezzel kapcsolatban természetesen ügyvédvallási joga is.

A most említettek megvilágításánál gyakorlati szempontból a kiskorú értelmi fejlettségén kívül egy másik fontos tényező az is, hogy a kiskorú atyai hatalom (a Mt. szerint szülői hatalom), vagy gyámság alatt áll-e. Ez kitűnik a Gyt. 138. §-ából, amely törvényhely a gyámság (és nem atyai hatalom) alatt álló kiskorúak meghallgatásáról intézkedik. De egyébként is az atyai (szülői) hatalom alatt álló kiskorúnak jogselekményei bizonyos vonatkozásokban korlátozottabbnak tekinthetők. Például: a gondozás, iskoláztatás, a kiskorú vagyona jóvedelmének felhasználása stb. tekintetében.

A Gyt. 138. §-a csak általánosságban a kiskorú fontosabb ügyeit említi, a nélkül, hogy taxatív felsorolná azokat a gyámhatóság hatáskörébe tartozó fontos ügyeket, amelyekben a 14-ik életévét betöltött kiskorú meghallgatandó. Ide tartozik tehát minden olyan ügy, amelyre vonatkozólag érvényben levő jogszabály a kiskorú jogérvényes nyilatkozatát más életkorhoz nem köti, vagyis: a gyámrendelés a kiskorú gondozása, neveltetése, névváltoztatása (magyarosítás), kivándorlása, javítóintézetben való elhelyezése; az összes vagyoni jogi ügyek, örökösödés, ajándékozás, ingó és ingatlan vagyon elidegenítése vagy megszerzése, megterhelése, állagának megváltoztatása, az ingó vagyonnak az apa vagy anya kezelésébe való adása, tulajdonközösség megszüntetése, a vagyon hasznosítása, a jóvedelem felhasználása, az állagvagyonnak a kiskorú neveltetésére való igénybevétele, gyám elszámolása stb.

Örökbefogadási ügyben a 3546/1884., illetve a 25,000/1917. I. M. számú rendelet kifejezetten előírja a 14-ik életévét betöltött kiskorú meghallgatását. A Gyt. 91. §-a a kiskorúnak azt a jogát, hogy iskoláztatásának, kiképzésének és pályaválasztásának stb. kérdésébe beleszóljon, a 16-ik életév betöltéséhez köti. A Ht. 8. §-ának 2. bekezdésében foglaltak szerint a házasságkötéshez szükséges szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezést csak a fejlettkorú kiskorú (nő 16, férfi 18 év) kérheti. A nagykorúsítás, az önálló iparűzéshez való gyámhatósági hozzájárulás kérése ugyancsak a 18 éves korhatárhoz van kötve (Gyt. 4. és 5. §). Míg a Gyt. 6. §-a szerint csak a 20-ik életévét betöltött kiskorú válik teljeskorúvá azáltal, hogy az atyai hatalmat gyakorló apa a gyámhatóság jóváhagyásával a kiskorú vagyonát neki szabad rendelkezésre átadja, vagy beleegyezik abba, hogy a kiskorú önálló háztartást alapítson. Ez utóbbi eset a gyakorlatban ma már alig fordul elő, mert az említett esetet tökéletesebbé teszi a 4. § alapján való nagykorúsítás.

Minthogy pedig az előző bekezdésben felsorolt esetek mindegyikében a kiskorú jogszabály alapján maga is terjeszthet elő kérelmet, ezekben az ügyekben tehát ügyvédvallási és fellebbezési joga is nyilvánvaló.

(Bef. köv.)

Dr. Nagy Endre.

Szemle.

— Régi aktualitás. Karagyorgyevicset elfogták, — írja Beksics Gusztáv Lőw Tóbiásról szóló nekrológiájában — Szerbia követtele kiadását; az igazságügyminisztériumban meg voltak akadva, hogy mit tegyenek, annál inkább, mert Bécsben szerették volna, ha Magyarország eleget tesz Szerbia követelésének. A nemzetközi jogban akkor még kevesen voltak jártasak. E kevesek közé tartozott Csemegi Károly és Lőw Tóbiás. Az igazságügyminiszter Csemegit és Lőwöt szólította fel véleményadásra és — Karagyorgyevicset nem adta ki a kormány.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukerestőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körleveleket, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 670

HIRDETÉSEK.

Az 1934. évi NOBEL-díj nyertese

LUIGI PIRANDELLO

MATTIA PASCAL KÉT ÉLETE

Fordította: DÉRY TIBOR

Egy ember élete, aki halottnak adja ki magát, hogy újra és szabadabban élhessen. Mindez pedig a modern olasz irodalom klasszikusának páratlanul és egyénien szellemes, szellemességében az emberi lélek legtitkosabb rejtekeibe ható előadásában.

Kötve 6 pengő, fűzve 4-60 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felölös kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Dr. Pap József. — Dr. Löw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök: Cégtoldatok. — Dr. Nagy Endre székesfővárosi árvaszerzői jegyző: A kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és fellebbviteli joga. (II.) — Jogirodalom. Dr. Keszthelyi Nándor budapesti ügyvéd. Dr. Beck Salamon: «Magyar védjegyjog.» — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXVII. 9.

Az Ügyvédi Közlöny legközelebbi száma december hó 22-én jelenik meg.

Dr. Pap József

elhagyja a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöki székét. Ismételten és a legnyomatékosabban kijelentette, hogy többé nem vállalja a kamara elnöki tisztét, melyet nemcsak a budapesti, hanem az egész ország ügyvédségének elismert, közszeretben álló vezéréként töltött be.

Tizenhat év, és milyen tizenhat év. Háború — forradalom — bolsevizmus — ellenforradalom — gazdasági válság — a kar katasztrófája!

Nehéz szavakat találni annak jellemzésére, milyen mérhetetlen fontosságú szerepet töltött be önfeláldozással, bátran mondhatom: heroizmussal az ügyvédség történetének ebben a szörnyűsége korszakában.

Legnagyobb cselekedete, hogy az ellenforradalom idejében a kamara küszöbétől távoltartotta a politikát és megakadályozta a kamarában az osztály és felekezeti széthúzást.

Csak az ő gerincességének, önzetlenségének és pártokon felül álló tekintélyének köszönheti a magyar ügyvédi kar, hogy a háború utáni áramlatok a karban nem hagytak mélyebb nyomot. Az ellenforradalom idejének választmányi tagjai tanúságot tehetnek arról, mily tapintattal, de egyúttal eréllyel utasította vissza dr. Pap József az ellenforradalom kísérletezését a kar kebelében.

Gerincesség, önzetlenség, pártokon felül állás — ez a három szó dr. Pap Józsefnek nemcsak az ellenforradalom ideje alatti működését, hanem egész közéleti szereplését jellemzi. Három olyan tulajdonság, mely együttes találkozásban mindig ritka volt, ma azonban kihalóban van. Hozzájárul e három tulajdonsághoz, hogy dr. Pap József annyi időt szentel a Kamarának és az ügyvédi közérdekű kérdéseknek, mint eddig soha senki más.

Annak, aki hosszú időn át figyelemmel kísérte működését, megfajthetetlen rejtély, honnét veszi azt a rengeteg időt, amit nekünk szentel.

Nemcsak mint a Kamara elnöke, hanem mint az Országos Gyám- és Nyugdíjintézet elnöke, a Felsőház tagja, a Magyar Jogászegylet alelnöke teljesíti kötelességét, részt vesz minden mozgalomban, mely az ügyvédség kérdésével foglalkozik, szóval és írásban. Ő hívta össze a vidéki kamarák vezetőit, valahányszor ezt valamely fontos kérdés szükségessé tette.

De nemcsak a kar egyeteme érdekében fejt ki odaadó önzetlen működést. Pártkülönség nélkül minden ügyvéd panaszát meghallgatja és nemcsak meghallgatja, hanem ha azt látja, hogy az ügyvédet sérelem érte, mindent megtesz a sérelem orvoslása érdekében.

Az elhalt ügyvédek özvegyeinek és árváinak hosszú sora keresi fel őt tanácsért, segítségért, vigaszért. És csodálatosképpen mind-

erre van ideje, ami még akkor is rejtélyes, ha minden percét kizárólag csak a közéletnek szentelné.

Folytathatnám távozó elnökünk nagy érdemeinek és kiváló tulajdonságainak felsorolását. De csak egyetlen egyet akarok még kiemelni. Dr. Pap Józsefet hosszú közéleti működése alatt soha személyi tekintetek nem vezették és nem befolyásolták. Neki mindig csak egy fontos: az ügyvédi kar egyetemének érdeke. Pártokon felül állva, semmiféle személyes politikát nem űzött. Neki csak az ügyek fontosak. Azaz hogy a személyek is fontosak: ha látta, hogy az ügyvédi kar érdekében értéket jelentenek. Viszont ezeknek az ügyvédeknek működését erélyesen, melegen támogatta, tekintet nélkül arra, hogy melyik párthoz, csoporthoz tartoznak.

Érthető, ha ilyen tulajdonságok mellett a budapesti ügyvédi kar tizenhat éven át vezérének ismerte el dr. Pap Józsefet.

Még azok is, akik helyeslik azt a francia rendszert, hogy minél több ügyvéd kerüljön váltakozva a kamara élére, érezték, hogy amíg olyan elnök áll a Kamara élén, mint dr. Pap József, addig bűn volna helyébe mást állítani.

Dr. Dési Géza legutóbbi képviselőházi beszédében rámutatott arra, hogy a tekintélyekre rossz világ jár és így nem csoda, ha az ügyvédség tekintélye sem emelkedik. Ügylátszik, mintha geológiai forradalom volna a világban.

Nos, a tekintélynek ezen alkonya közepette dr. Pap József tizenhat éven át nemcsak fenntartotta a budapesti ügyvédi kamarai elnök tekintélyét, hanem azt megnövelte.

Az Országos Gyám- és Nyugdíjintézet javaslatának vitájában a képviselőház olyan megértést tanúsított az ügyvédi kar iránt, amilyent a háború óta nem tapasztaltunk. Az ügyvédelles hangulat enyhülni kezd és az összes felszólalók a dicséret legékesebb szavaival emlékeztek meg arról, hogy az ügyvédi kar etikája sziklaszilárdan áll a súlyos gazdasági válság közepette. Dr. Pap József a legmagasabb ügyvédi etika megtestesítőjeként áll a magyar ügyvédi kar élén. Ha a magyar ügyvédi kar magas etikáját meg tudta őrizni, ha legyőzve az ügyvédelles hangulatot, el tudta érni, hogy a magyar ügyvéd dicsérete hangzott el végre a képviselőházban, ha el tudtuk érni, hogy az igazságügyminiszter az ügyvédi etikát a bürokratikus fegyelem alatt álló tisztviselő etikája fölé helyezi, ebben része van dr. Pap József példaadásának és annak a szellemnek, mely az ő vezetése mellett a karban uralkodik.

Távozását fájdalommal látja nemcsak a budapesti kar, hanem az egész ország minden egyes ügyvédje.

Dr. Pap József már ma is tiszteletbeli tagja a Budapesti Kamarának. Nem kétséges, hogy a Kamara ugyanabban a megtiszteltetésben fogja részesíteni, amelyben eddig csak Hódossy Imre részesült, és meg fogja választani tiszteletbeli elnökké. De mindezen megtiszteltetések felül az egész ügyvédi kar meg fogja ajándékozni a távozó elnököt azzal, amiben csak egészen kivételesen nagy ügyvédek részesülhetnek: örök hálájával és őszinte meleg szeretetével.

Dr. Teller Miksa.

* * *

Dr. Pap József életrajzi adatai.

Szendrői dr. Pap József 1861-ben Eperjesen született.

1884-ben avatták a budapesti Tudományegyetemen jogi doktorrá, 1886-ban ügyvédi oklevelet nyert és azóta állandóan, tehát 48 év óta Budapesten folytat ügyvédi gyakorlatot.

1899. évben a Budapesti Ügyvédi Kamara pótválasztmányi taggá választotta, ebben a minőségben működött 1902-ig, amikor is a kamara titkárává választatott meg.

10 évig töltötte be a titkári állást (akkor még nem volt főtitkár, ő volt az egyedüli titkár), amelyet kartársai bizalmából 1912-ben a Kamara elnökhelyettesi állásával váltott fel.

1915. évi márciusától dr. Brüll Ignác kamarai elnök súlyos megbetegedése folytán elnökhelyettesi minőségben vezette a Kamarát 1918-ig, amidőn a Kamara elnökévé lett megválasztva, ezt a méltóságot most is viseli.

35 évi kamarai közéleti működésre tekint tehát vissza, ritka eset a Kamara autonóm életében, ha ugyan volt már erre precedens.

Elnöklése a legsúlyosabb időkbe esik. A világháborúban, az ezt követő összeomlásban, az ú. n. Károlyi-forradalomban, a bolsevizmus uralma alatt, a román megszálláskor, az infláció és devalváció idejében, az ellenforradalmak epochájában és a gazdasági világkrízis alatt vezetni a Budapesti Ügyvédi Kamarát nem volt kis és könnyű feladat. Ehhez egy teljes ember kellett, aki életcéljául tűzte ki a kar ügyeivel foglalkozást. Akinek programja volt az igazságosság, az önzetlen munkálkodás. Liberális gondolkozásával, kötelességtudásával a kart át tudta menteni ezer és ezer veszélyből. Megakadályozta az osztály- és felekezeti széthúzást és a politikai harcokat mindig távoltartotta a Kamarától.

Hogy a kar ezen zivataros időkben egységes maradt, az nagyrészen az ő érdeme.

Kamarai közéleti működése alatt erősen bővült a kar közjogi autonóm működési tere, így a magyar kir. Kúrián létesített a fegyelmi ügyekben az ügyvédi tanács, az ügyvédi, illetve bírói vizsgánál ügyvédek is működnek mint elnökök, a Kamara vette nagyrészt a kezébe az ügyvédek adóztatásának az ügyét. Az ügyvédi kar mint érdekképviselő helyet kapott a Felsőházban és Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságában.

1899. évben a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen magántanárrá habilitálták a polgári peres eljárásból. Irodalmi és tanári működése jutalmául pedig 1903-ban az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címmel és jelleggel ruházták fel.

Az egyetem fontosabb ügyeiben bíróságok és hatóságok előtti képviselővel is megbízta. Így többek között a magyar-csehszlovák Vegyes Döntőbíróságnál folyamatban lévő nagy birtokperben tevékeny részt vett az előkészítő eljárásban, amiért is az egyetemnek jog és államtudományi kara 2340/1933—34. számú határozatával elöljárhatatlan, hervadhatatlan érdemeit egyhangúlag jegyzőkönyvileg megörökítette.

1927-ben a magyar ügyvédség a Felsőházba küldte, ahol a közjogi és törvénykezési, valamint a mentelmi bizottságnak és az igazoló bíróságnak a tagja.

A Felsőházban sokszor szólalt fel, teljes erővel harcolva nemcsak az ügyvédek érdekeiért, de minden olyan ügyért, amely a szabadságjogok kiterjesztésével volt összefüggésben. A plénumon kívül a bizottságokban is jelentős munkát fejtett ki.

A Felsőházban alig került olyan jogi vonatkozású kérdés tárgyalásra, amelynek megvitatásában ne emelte volna fel szavát.

1892 óta az ügyvédvizsgáló, majd a bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság tagja, 1908-tól pedig elnökhelyettese.

Évtizedek óta tagja a Magyar Jogászegylet igazgató választmányának és 10 év óta annak alelnöke.

Tevékeny része volt az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet megalkotásában, 25 év óta része van az Intézet vezetésében, ezen időből már 20 év óta mint elnök működik.

Fiataltabb korában egyházi ügyekkel is behatóan foglalkozott, a budapesti ág. ev. egyháznak jegyzője és presbitere volt.

1910-ben Debrecen II. választókerületében nemzeti munkapárti programmal képviselőjelöltként lépett fel dr. Bakonyi Samu 48-as képviselővel szemben, azonban kisebbségben maradt.

Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának 10 év óta tagja, a Kormányzó úr kinevezése, majd pedig választás útján.

Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye tiszteletbeli tiszti főügyésze.

Az ügyvédi pályán szerzett érdemei elismerésül 1911-ben magyar kir. udvari tanácsosi címmel lett kitüntetve, 1931-ben pedig megkapta a II. oszt. Magyar Érdemkeresztet.

Önállóan megjelent főbb művei: «A bizonyításról». A «Plósz-féle polgári perrendtartás tervezetéhez». «Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás javaslatában». «A kereset belkellékeiről».

«A bizonyítási teherről». A «Revízió hatásköre és az ezen ügyben való eljárás». «Entwurf einer ungarischen Zivilprozessordnung». «A peres eljárás félbeszakítása, felfüggesztése és szünetelése».

Ezenfelül számos szacikket írt a jogi sajtóba és a napilapokba, főleg perjogi kérdésekkel foglalkozva, az ügyvédség helyzetét méltatva és figyelemmel kísérve. A jogász- és ügyvédgyűléseken véleményező és referensként működött, leginkább a perrendtartást és az ügyvédi szervezetet érdeklő kérdésekben.

Az igazságügyi kormány megbízásából több törvényjavaslatról véleményét dolgozott ki, számos szaktanácskozásban vett részt és egyes törvényjavaslatokat készített.

Az 1893. évi sommás eljárási törvény életbeléptetése előtt Németországban hosszabb tanulmányi úton volt s különösen a felülvizsgálati jogorvoslatnak gyakorlati kialakulását kísérte figyelemmel. Sokat utazott külföldön, tanulmányozta a külföldi jogi életet, a külföldi jogfejlődést és a külföldi ügyvédség helyzetét.

A belügyminiszter bizalmából 10 évig volt a budapesti községi közigazgatási tanfolyamon a polgári peres és perenkívüli eljárás előadó tanára.

Cégtoldatok.

A K. T. 11. §-a a céghez csatolt toldatokról szól. Ez szó szerint azt jelentené, hogy a toldat a cégnek nem része, hanem csupán csatlakozik hozzá. De valósággal a cégtoldat nem a cégtől különálló valami.

A toldat a cég magvától abban különbözik, hogy a magban foglalt önmagában is teljes elnevezést csak kiegészíti, közelebbről körülírja. Azt nem mondhatni, hogy abban is különbözik a cég magvától, hogy a cégbe felvétele nem okvetlenül szükséges, mert a cég magvának is lehetnek oly részei, amelyek nélkül bejegyezhető volna. Így az egyéni kereskedő cégébe elég a vezetéknév felvétele, a vezetéknév mellett kiírt keresztnév nem okvetlenül szükséges tehát, de mégsem toldat. Vagy a közkereseti társaság cégéhez is elég az egyik tag neve, de nem toldat a másik tag felvett neve sem. Másrészt van olyan cégtoldat, amely a cégnek szükséges része. Így a társas viszony megjelölése a közkereseti és betéti társaságnál, amelyeket a törvény (11. és 13. §-ok) szintén toldatnak nevez.

Az egyéni cég magva a polgári név (akár a vezetéknév és keresztnév együtt, vagy egyedül a vezetéknév), amelyet a kereskedő, aki üzletét egyedül folytatja, használni köteles (11. §). A közkereseti társaságnál a cég magva valamennyi, több, de legalább egyik társtag, a betéti társaságnál is legalább az egyik beltag neve, amelyekhez az előzők szerint már a társasviszonyra utalás is csak mint szükséges toldat járul (13. §). A korlátolt felelősségű társaság cégének magva ugyancsak a tagok (valamennyi, több vagy egy tag) neve, avagy a vállalat tárgyára utalás, avagy mindkettő együtt, amelynek szükséges toldata a kft. (5. §.)

A részvénytársaságnál és a szövetkezetnél nehezebb a cég magvának és toldatának éles elválasztása már azért is, mert a törvény sehol sem mondja meg, hogy miből álljon cégük, csupán azt, hogy cégükben határozottan mint részvénytársaságok és szövetkezetek jelölendők meg (14. §) és pedig rövidítés nélkül (K. 1912. XII. 30. 1041/1912. Hj. Dt. 7. 25.). A társulás természeténél fogva csak a vállalat tárgyára utalás lehet a cég magva. Ennek nem mond ellent, hogy némely egyéni cégből alakult részvénytársaságok cégükben az egyéni nevet megtartották. Az ily cég elsősorban is sokszor nem eredeti, hanem átruházott, amely cégnél más szabályok irányadók (12. §), de különben is az így átvett név akkor már rendszerint a vállalat tárgyának a megjelölését pótolja, pl. Kugler Henrik utóda Gerbeaud részvénytársaság. Más módon a név a rt. cégébe nem juthat, mert amint a Bp. T. mondja (1923. I. 10. 6. P. 11,552/1922. Hj. Dt. 16. 9.) «valamely személynév csak úgy vehető fel a részvénytársaság cégszövegébe, ha az az alapszabályszerű működési körrel összefüggésben áll. Nem elegendő, hogy valamely személynév felvétele valakinek az érdekét ne sértse, valamint az sem, hogy az illető személy a társaságnak akar egyedüli alapítója, vagy részvényese». Ugyanez a határozat a rt. cégéről azt is mondja, hogy: «a rt. cégszövege tekintetében is alkalmazza az állandó bírói gyakorlat a cégvalódiság elvét, ami ebben az esetben lényegében azt jelenti, hogy a cégszöveg nem tartalmazhat oly kitélt, amely a rt.-nak alapszabály szerint kitűzött és keresztül is vihető céljával és üzletkörével nem áll összefüggésben».

A kiegészítő, a cég magvát közelebből megjelölő tóldat megválasztásában a kereskedőnek elvileg teljes a szabadsága ama korlátok közt, amelyek a cégekre egyáltalában irányadók. Abból, hogy kereskedelmi üzlet közelebbi megjelöléséről van szó, önként következik, hogyha ez a megjelölés ügyletre utalással történik, az csak kereskedelmi ügyletre utalásban állhat. (K. 1933. XI. 28. Pk. IV. 5281/1933. Hj. Dt. 27. 29.) Kifejezetten a törvény csak azt tiltja el, hogy egyéni kereskedő cégéhez társas viszonyra mutató tóldatot csatoljon (11. §), vagy hogy közkereseti vagy betéti társaság magát részvénytársaságnak vagy szövetkezetnek címezze. (13. §.) Különben is alkalmazni kell azonban a cégvalódiság elvét. «A cég valódiságának a kereskedelmi törvényben kimondott elvéből következik, — mondja a kir. Kúria (1894. V. 16. 615/1894. Dt. u. f. 39. 68.) — hogy a kereskedő cég birtokosa személyének vagy üzletének közelebbi megjelölésére szolgáló tóldás is csak olyan lehet, amely a tényleges üzleti viszonyoknak vagy a valószínűságnak megfelel».

Kizárt ezért minden olyan tóldat, amely a közönség megtévesztésére alkalmas. (317. E. H. Hj. Dt. 3. 106.) A tóldat használatának nem akadálya az, hogy «hangzásánál fogva alkalmas a közönség figyelmének és érdeklődésének a felkeltésére». Csak «a rendes forgalom szokásai által szabott határokat» nem lépheti túl használata. (Bp. T. 1908. I. 15. 3556/1907. Hj. Dt. 2. 20.) Következik ebből, hogy nem maga a reklám tilos, hanem csak a hírhajhászat, amely a közönség félrevezetésére alkalmas. (Bp. T. 1892. XI. 23. 4305/1892. Dt. u. f. 34. 366. e.) Az oly tóldat tilos, amely sem az üzletnek, sem tulajdonosának közelebbi megjelölésére nem szolgál, hanem csakis a reklám célját szolgálja a cégnek hangzatossá tételével. (K. 1907. VIII. 26. 1068/1907. Hj. Dt. 1. 195.)

Így: nem alkalmazhat a bank közkereseti társaság oly tóldatot, amely a nélkül, hogy a «részvénytársaság» vagy «szövetkezet» szavakat tartalmazná a közönségben a rt. vagy szövetkezet képzetét keltheti, mint a «Husztai Kereskedelmi Bank» tóldat (K. Hj. Dt. 2. 22.). Az egyéni cég ügynök sem használhat oly tóldatot, amely abban a színben tüntetné fel, mintha a hitel eszközeivel közvetlenül rendelkező intézmény volna, mint amilyen a «Mezőgazdasági hitel- és forgalmi vállalat» (Bp. T. 1905. V. 16. 5831/1905. Dt. 4. f. 2. 114.) vagy a «Magyar általános hitelroda» (Bp. T. 1904. X. 4. 2749/1904. Dt. 3. f. 27. 239.) cég.

A «Hungária gépipari vállalat» is megtévesztésre alkalmas tóldat vidéki gépkereskedő neve mellett. (Tury. II. 1. 12. Gy. T. 135/1907.) A «Hungáriához» tóldatot sem engedte meg a Bp. T. (1882. IX. 19. 4080/1882. Dt. u. f. 3. 205), mert sem a személy, sem az üzlet közelebbi megjelölésére nem szolgál. A «Hungária» jelzőt (névszót) csak országos jelentőségű vállalat használhatja. (K. 1934. VI. 28. P. IV. 370/1934. Hj. Dt. 27. 189.) A «Mérgezi Hungária szőlőtelep» tóldatot ellenben közkereseti társaságnak megengedte a K. (1907. XII. 17. 1280/1907. Hj. Dt. 2. 21), mert a «Hungária» szó a bejegyeztetni kívánt szőlőtelep magyar jellegére utal s így az üzlet közelebbi megjelölésére szolgál és mert a telep már a bejegyzés előtt is e néven volt ismeretes, amely körülményekből következik, hogy a szó nem szolgál reklámcélokat.

Az «első magyar» tóldatot sem jegyezte be a Bp. T. (1884. I. 29. 189/1884. Dt. u. f. 8. 181.), mert nem tekintette a közkereseti társaság gőzerővel folytatandó kalapgyár üzlete közelebbi megjelölésére szolgálónak és helyesebb indokolással a K. sem (1894. V. 16. 615/1894. Dt. u. f. 39. 68.), mert a folyamodó gépolaj- és kenőcs-gyáros nem igazolta, hogy e szavak a valóságnak megfelelnek, aminek folytán használatuk az 1884: XVII. tc. 58. §-ába ütközik.

Az «Országos» jelző a Bp. T. (1905. V. 9. 1429/1905. Dt. 4. f. 2. 52.) szerint csak államilag támogatott vagy működését az ország egész területére kiterjeszteni képes pénzügyintézet illetheti meg s a Debr. T. (1907. X. 29. Hj. Dt. 2. 23.) szerint is csak országos üzlet-körű vállalat cégébe vehető fel.

Nem nevezheti magát cégében «gazdasági figyelő vállalat»-nak az az üzem, amely gazdasági termények és gazdasági szükségleti cikkek adás-vételével, bizományával és ügynökségével foglalkozik, nem különösen azért sem, mert a «gazdasági megfigyelés» kereskedelmi üzlet folytatásának nem tárgya (Bp. T. 1904. IX. 22. 2679/1904. 3. f. 25. 187.). A közkereseti társaság cégének «Danubius mészhomokkő téglagyár» tóldatából nem engedte meg a K. (1907. III. 26. 1068/1907. Hj. Dt. I. 195.) a «Danubius» szót, amely «nyilvánvalóan csak a cégnek hangzatossá tételére irányul, tehát csakis reklám céljának szolgálna» s ugyanez okokból a Pozs. T. (1906.

IX. 18. 1886/1906. Ker. J. 3. 501.) az «optima» szót. A «párizsi gyémántkirály» tóldat is meghaladja a Bp. T. (1907. VIII. 19. 2620/1907. Hj. Dt. 1. 203.) szerint a kereskedelmi forgalomban megengedhető reklám határát. Harmadik személy keresztnéve első betűjének a cégbe felvétele sem tekinthető olyan tóldatnak, amely a folyamodó személyének vagy üzletének közelebbi megjelölésére szolgálna (Bp. T. 874/1883. Dt. u. f. 5. 190.). Ugyanígy a «veritas» szó sem az egyéni cég: «Veritas kereskedelmi tudokazódó iroda» tóldatában (Bp. T. 50,669/1903. Tury. II. 1. 13.).

Az egyéni cég e tóldatában: «budapesti belvárosi asztalos és kárpitos bútorgyára» a «belvárosi» szó megmaradhatott, mert a kitétel folyamodó közelebbi megjelölésére szolgál (Bp. T. 1884. III. 26. 1017/1884. Dt. u. f. 10. 155.). Ugyanígy a «lípótvárosi» szó a bútorszállító és fuvarozó kft. cégében (K. 1934. VIII. 14. Pk. 7874/1934. Hj. Dt. 27. 192.).

A cégtóldat bejegyzésének alapjául nem szolgálhat magában az, hogy a cég az illető szót védjegynek lajstromoztatta. A védjegy-lajstromozás feltételei ugyanis a cégválasztás alapelveitől különböznek, amiért is annak a körülménynek magában, hogy valaki megszerzett bizonyos védjegyet, nem lehet döntő befolyása a cég-használat elbírálásánál. A védjegy szavakból álló részének a cégbe felvétele tehát csak akkor engedhető meg, ha a felvétel a cégválasztás alapelveinek különben is megfelel. (Bp. T. 1907. IV. 18,815/1907. Hj. Dt. 1. 215.; 1922. I. 25. 6. P. 10,289/1931. u. o. 15. 25.)

A Bp. T. nem engedte meg a «Karpattia» tóldatot, amely a «Karpattia panirozó liszt» szóvédjegy vezérszava s így nem is tartalmazza az egész védjegyet, mert a fűszer, gyümölcs, tejtermék és csemegeárukereskedés közelebbi megjelölésére nem alkalmas az oly tóldat, amely ezt az egész üzletet az egyik üzletágnak egyik árujával jelöli meg s ekként azt a hitet kelti, mintha az üzlet egyedül «Karpattia panirozó liszt»-tel foglalkoznék (1922. I. 25. 6. P. 10,289/1921. Hj. Dt. 15. 25.). A «Galambpostához» tóldatot ellenben megengedte a Bp. T., mert «a kereskedelmi forgalomban valamely üzlet áruja és maga az üzlet is gyakran a védjegyként vagy az üzlet közelebbi megjelöléseként használt olyan szó alatt válnak ismeretessé és így a védjegyként belajstromozott «Galambposta» szó ily alakban «a Galambpostához» a rendes forgalom szokásai szerint az üzlet közelebbi megjelölésére szolgál» (1907. IV. 18. 815—1917. Hj. Dt. 1. 215.).

A vezérszavak különösen a rt.-oknál váltak szokásosakká. A szükség vezetett erre az engedékeny gyakorlatra, mert igen sokszor nem volt más mód a hasonló tárgyú rt.-ok megkülönböztetésére. Ily esetekben a vezérszó és a cég magva közt gyakran igen laza, vagy nincs is összefüggés, de a védjegyből vett tóldat itt is szerepel. Így megengedte a Bp. T. az «Apollo» vezérszót a következő indokolással: «Köztudomású, hogy vegyi és hasonló termékeket előállító gyárak a forgalomban termékeik és önmaguk megjelölésére gyakran szoktak olyan közhasználatú és közismeretű elnevezéseket használni, mint a minő a folyamodó által választott «Apollo» elnevezés és a gyárak és a termékek a közönség előtt gyakran e nevek alatt válnak ismeretessé, továbbá, mert ily elnevezések mint cégtóldatok részvénytársaságoknál általánosakká váltak és mert ezekből következik, hogy az «Apollo» név a forgalomban elfogadott szokások szerint az üzlet közelebbi megjelölésére alkalmas.» (1907. III. 14. 10/1907. Ker. J. 4. 278.)

A már idézett 317. E. H. betéti társaságnak is megengedte a tárgyával szorosabb összefüggésbe nem hozható «Orion» tóldat használatát azzal az indokolással, hogy «a cégvalódiság elvénél fogva csakis oly tóldások tekinthetők kizártnak, amelyek a tényleges viszonyokkal vagy a valósággal ellenkeznek. A kereskedelmi verseny tisztességét pedig csak a közönség megtévesztésére alkalmas cégtóldások sértik.» Az «Orion» szó ez «elvek egyikebe sem ütközvén, az a kereskedelmi életben szokásos olyan puszta jelzőnek tekintendő, amelynek célja az üzletnek más üzletektől való könnyebb megkülönböztetése, végeredményében tehát magának az üzletnek közelebbi megjelölése.» (K. 1909. V. 13. 336/1909. Hj. Dt. 3. 106.) De ez általános gyakorlattá nem vált.

A részvénytársaságok cégére máskülönben ugyanazok a szabályok irányadók, mint más cégekre. Ezért a rt.-nak sem engedte meg a Bp. T. (1904: X. 11. 2843/1904. Dt. 3. f. 240.) a «Magyar Bank» megtévesztő tóldatot, amely úgy hangzik mintha a bank a magyar állam részéről támogatott nagyszabású pénzügyintézet volna. A rt. «Lapkiadó» tóldatát pedig azért zárta ki (1923: X. 5., 6. P. 8490—1932. Hj. Dt. 17. 6. I.), mert oly nagyobb lapkiadó vállalatot fel-

tételez, amelynek megfelelő alaptőke áll rendelkezésére az alapszabályszerű cél megvalósítására, különben a cégvalódiság elveibe ütközik. Kizárta a «magyar-holland» és «olasz-magyar» toldatokat is, mert nem elég, hogy az első bank a magyar-holland kölcsönös gazdasági érdekeket szolgálni kívánja, hanem holland eredetű jelentékenyebb tőkeérdekeltség közreműködése volna igazolandó a rt. alatókéja is csekély, különösen nemzetközi és holland vonatkozásban (Bp. T. 1923: IX. 26. 6. P. 9839/1923. Hjt. Dt. 17. 6. II.). Ugyanez áll a «magyar-olasz» toldatról, amely csak akkor volna jogosult, ha a rt. a magyar-olasz külkereskedelmi viszonylatban valóban állandó jellegű tevékenységet fejtene ki, ha olasz tőke is volna benne érdekelt és az ily üzletkörnek megfelelő tőkével és szervezettel rendelkeznek (Bp. T. 1923: VI. 6., 6. P. 5374/1923. Hjt. Dt. 17. 6. III.).

Az «általános» szót a takarékpénztár-szövetkezet cégében megengedte a K. (1911: IV. 20. 315/1911. Hjt. Dt. 5. 105.), mert alapszabályai szerint a szövetkezetnek «üzletköre a pénzhitelforgalom terén annyira ki van terjesztve, hogy ez a fogalom, amelyet úgy a közéletben, mint a pénz- és hitelműveletekkel foglalkozó intézetek kebelében elnevezésként «általános» jelzővel szoktak megjelölni, a folyamodó szövetkezet működési körével teljesen fedve van».

A korlátozott felelősségű társaságok cégtoldalairól részletesen beszámol az «Egy s más a kft. joggyakorlatából» c. cikk (Jogállam, 1934. 78.) 2. pontja. E társaságnál azonos elvek érvényesülnek, mint különben a törvény, a kft.-toldat kivételével, különös szabályt nem is tartalmaz. Itt is a vállalat tárgyával lazább összefüggésű vezérszavak alkalmazása terjedőben van, mert a társasági tagok nevének a cégbe foglalása nem kötelező, a tárgyi cég pedig, mint a rt.-nál, többször szükségessé teheti az ily toldatot. Így megengedte a Bp. T. filmkereskedelmi kft.-nak a «Camera» (1934: X. 12. P. VI. 12,107/1934.) és a «Cinema» (1934: X. 14. P. VI. 11,857/1934.) toldatokat.

A cégtoldatok a Tvt. 7. §-ának szempontjából is kritika alá eshetnek, amely szakasz szerint: «üzleti vállalata körében senki sem használhat oly nevet, céget, ismertetőjelet, rajzot... mely őt meg nem illeti.» Így a K. eltiltotta a hiteltudósító iparral foglalkozó be nem jegyzett cégének «Mercur» toldatát. Az iparos feltűnetheti ugyan cégtábláján «az ipara (üzlete tárgya) közelebbi megjelölését is, ami azonban külön igazolt jogosultság nélkül hangzatos és az ipara közelebb megjelölésére nem szolgáló toldatok használatára nem terjed ki.» (1932: XI. 3. P. IV. 2430/1932. Hjt. Dt. 26. 8.) Igaz, hogy ezzel a határozattal ellentétben megengedte a kir. Kúria, hogy hiteltudósító a «Patria» toldatot használja, mert: «a Tvt. 7. §-ába és a versenyjog terén alkalmazandó cégvalódiság elvébe csak az olyan hangzatos, a tényleges viszonyokkal és a valósággal ellenkező toldat használata ütközik, amely a vállalat minősége vagy terjedelme tekintetében a közönség megtévesztésére alkalmas». «A Patria toldat azonban ennek a vállalatnak a körében ilyennek annál kevésbé tekinthető, mert a hiteltudósító szakmában az általános gyakorlatnak megfelelően az ilyen fajta megjelölések (toldatok) megkülönböztetésre egyébként is szokásosak.» (K. 1934: V. 16. P. IV. 91/1934. Hjt. Dt. 27. 144.). Ugyanígy megengedte a «veritas» toldatot is, amely a hiteltudósító vállalat természetével és céljával összhangban áll és sem hangzatosnak, sem valótlannak nem tekinthető. (K. 1934: IX. 5. P. IV. 2130/1934.)

A hiteltudósítónak ez a címe (megjelölése) azonban nem a K. T. értelmében vett cég, amelyen «a kereskedő üzletét folytatja», mert a hiteltudósító nem kereskedő, cége ezért be sem jegyezhető s így nem lehet cégjogi kritika tárgya sem. Dr. Lőw Tibor.

A kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és fellebbviteli joga.*

A gondnokoltak meghallgatására, akaratnyilvánításuk figyelembevételére jogszabály nincs.

Gondnokoltaknak a gyámhatósági eljárásban gyakorolható ügyvédvallási és fellebbezési joga tekintetében elsősorban azt kell vizsgálni tárgyává tenni, hogy a gondnokság alá helyezés milyen jogcímen történt. A Gyt. 28. §-ának d) pontja alapján gondnokság alá helyezett egyénnel kapcsolatban erről a kérdéstről beszélni nem lehet, mert amikor a gondnokolt ügyvédet vall, vagyis ügyeinek

vitelére megbízottat rendel, ezzel a cselekményével voltaképpen megszünteti a gondnokság alá helyezésnek az alapját is. A most idézett törvényhely alapján gondnokság alá helyezett egyén által adott megbízást az árvaszéknek joga és kötelessége megvizsgálni abból a szempontból, hogy az tényleg a távollévőtől származik-e, és pedig annak az árvaszéknek, amely a gondnokság alá helyezést elrendelte. A Gyt. 28. §-ának c) és e) pontja alapján gondnokság alá helyezettek jogcselekmények gyakorlása tekintetében ugyan korlátozva vannak, ez a korlátozás azonban ügyvédvallási és fellebbezési jogukat természetesen nem érinti.

A Gyt. 28. §-ának a) és b) pontja alapján gondnokság alá helyezettek, vagyis az elmebeteg és elmeengedélyre való vonatkozásban a kérdés elbírálása ott kezdődik, hogy az elmebetegség és elmeengedély milyen mértékben hatott az egyén értelmére és akaratelhatározási képességére? Ennek megítélése esetről-esetre ugyan csak a gyámhatóság feladata. Minthogy pedig a korábban kifejtettek szerint az értelmes, akaratelhatározásra képes elmebeteg és gyengeelméjű jogcselekmények gyakorlása tekintetében a serdültkorú kiskorúakkal azonos megítélés alá esnek, nem zárható el az elől, hogy a gyámhatósági eljárásban, különösen a személyüket közvetlenül érintő kérdésekben (mint pl. gondnokrendelés, tartózkodási hely megválasztása, gyógykezelés, házasságkötés, házassági bontóper megindítása stb.) véleményüket és akaratukat ki ne nyilváníthassák. Még fokozottabb mértékben áll ez azokra nézve, akiknek részére a gyámhatóság a Gyt. 258. §-a alapján ideiglenes gondnokot rendelt, mert ez utóbbiak a jogcselekmények gyakorlása tekintetében korántsem olyan korlátozottak, mint a gondnokság alá helyezettek. A törvény az ideiglenes gondnokrendelést nem minősíti gondnokság alá helyezésnek, amiből az következik, hogy az ideiglenes gondnokrendelés nem hat ki a gondnokolt cselekvőképességére. Lényegében mégis korlátozza, vagy bizonyos mértékben felfüggeszti az ideiglenes gondnokrendelés az egyén cselekvési képességét, mert amikor az árvaszék az idézett törvényhely alapján az elmebeteg részére szükség esetén már akkor, amikor a gondnokság alá helyezési eljárás még nem indult, ideiglenes gondnokot rendelt, — akinek tiszte (Gyt. 259. §) a gondnokolt személye és vagyonára való felügyelet — ezzel az intézkedésével, bár korlátozott mértékben és csak ideiglenes jelleggel, de mégis korlátozni kívánta az egyén cselekvési képességét, vagy pótolni az egyén cselekvőképességének az elmebetegség következtében beállott hiányát, ami voltaképpen ugyanaz. Ellenkező esetben ugyanis a gondnokrendelés eme módjának nem lenne semmi gyakorlati jelentősége és értelme. Az ilyen egyén cselekvőképességének tekintetében egyébként a vélemények ma is eltérők.

A zárlatnak az 1885: VI. tc. 5. §-a alapján való elrendelése a gondnokság alá helyezési eljárás alatt álló cselekvőképességét miben sem korlátozza. Ez világosan kitűnik az idézett törvény 7. §-ának rendelkezéséből, amely szerint: amennyiben a gondnokság alá helyezés utóbb jogerős ítélettel kimondatott, a zárlat elrendelésének joghatálya a cselekvési képességre vonatkozólag a zárlat elrendelését tárgyazó hirdetménynek a hivatalos lapban először történt beiktatását követő naptól számíttatik. Ebből a rendelkezésből természetesen az is következik, hogyha a gondnokság alá helyezés iránt indított kereset jogerősen elutasított, az egyénnek a zárlati idő alatt végzett jogcselekményei teljes mértékben joghatályosakká válnak.

Ha a gondnokoltak fentebb felsorolt kategóriába tartozó egyének a gyámhatósági eljárásban a saját ügyeikben meghallgathatók, ha akaratukat és kívánságaikat kinyilváníthatják, vagyis önállóan — gondnokaik esetleges hozzájárulása nélkül vagy kifejezett ellenzésére — kérelmet terjeszthetnek elő, az ügyvédvallási és fellebbezési jog őket is megilleti.

A gyámhatósági eljárásban természetesen az árvaszék van hivatva elbírálni azt, hogy az ügyvéddel eljáró kiskorú vagy gondnokolt ügyvédvallásra jogosult-e. Ha adott esetben az árvaszék megállapítja, hogy az ügyvéddel eljáró kiskorú vagy gondnokolt ügyvédvallásra nem jogosult, köteles ezt a körülményt a meghatalmazott ügyvéddel szóban vagy írásban közölni. Jogában áll az árvaszéknek az ügyvédtől az ügyre vonatkozó felvilágosítást, az iratok betekintésére vonatkozó engedélyt megtagadni, a kiskorú vagy gondnokolt ügyében tartandó tárgyalásra való megidézését mellőzni, illetve a tárgyalásról őt kirekeszteni, az ügyben hozott határozatának az ügyvéddel való közlését mellőzni és az általa meghatalmazója nevében előterjesztett fellebbezést — éppen úgy

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 44. számban.

a fellebbezési joggal nem bíró kiskorú vagy gondnokolt által saját személyében beadott fellebbezést — visszautasítani, illetve annak a felsőbb gyámhatósághoz való felterjesztését megtagadni. Végül jogában áll az árvaszéknek az ügyvédvállásra nem jogosult kiskorú vagy gondnokolt ügyvédje által felszámított költségek elismerését és kiegyenlítését, illetve a kifizetéshez való hozzájárulást megtagadni, esetleg az ügyvéd által költségeinek bírói megállapítása iránt indított perbe a kiskorú vagy gondnokolt érdekében az árvaszéki ügyész útján beavatkozni.

Dr. Nagy Endre.

Jogirodalom.

«Magyar védjegyjog.»

Írta dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd. Budapest, 1934. Szerző kiadása. LX + 366 oldal.

Beck Salamon «Magyar védjegyjog»-a fordulópontot jelent mind védjegyjogunknak, mind pedig a szerzőnek fejlődésében. A védjegyjog új, a 19,751/1933. K. M. számú rendelet után meginduló írói korszakának megindulásakor megjelent munka tartalmánál, összefoglaló és ezzel úttörő voltánál, szerzője személyénél fogva egyaránt irányító, standard alkotás lesz. Beck Salamon munkásságában pedig azért fontos állomás, mert a szerzőnek számtalan szemléje, dolgozata és tanulmánya után napvilágot látott első, remekbeformált átfogó munkája.

A kir. Kúria és a szabadalmi bíróság, amelyek a védjegyjog terén átvették a kereskedelemügyi miniszter bírói hatáskörét, örökségüket a lehető legnagyobb összevisszaságban találták. A magyar védjegyjogot hét törvényből (1890: II., 1895: XLI., 1911: XI., 1913: XII., 1921: XXII., 1925: XII., 1929: XVIII. törvények) kell összekeresni, amelyeket számtalan miniszteri rendelet, így különösen a 19,751/1933. K. M. számú eljárási rendelet és régebbi miniszteri határozat egészít ki. Nem csupán a joganyag szétszórtsága nehezíti meg az áttekinthetőséget, hanem a materiával kapcsolatos jogpolitikai szempontok módosulása a védjegy hivatásáról és terjedelméről vallott felfogások változása és különösen az a körülmény, hogy ugyanazt a joganyagot az 1923: V. tc. más szempontból újból szabályozta.

A tájékozódást nem könnyítették meg az elméleti jogászok sem. Jogtudományunk egyik legelhanyagoltabb területe a védjegyjog. Alig van két-három idevágó munka: Neumann Ármán és a Nagy—Szarka-féle kommentárok, Szász János védjegyjogi döntvénytára, Bányász Jenőnek inkább versenyjogi könyve.

Beck Salamon vállalkozott mindezeknek a mulasztásoknak pótlására. A vállalt feladat sokoldalúságából következett, hogy a könyve nem lehetett tiszta műfajú, hanem érdekes kereszteződése a kommentárnak, a rendszeres kézikönyvnek, az essaynek és a jogtörténeti munkának, amely kielégíti valamennyiökkel szemben támasztható követelményeket.

Anyagát a törvényeken és rendeleteken kívül bírói döntések és miniszteri határozatok nagy tömege, hazai és külföldi irodalmi utalások teszik ki. Magyar anyag mellett és magyar anyag híján elsősorban az osztrák és német írókhoz folyamodik.

Módszere szerencsés keveréke a dogmatikának és a gazdasági szemléletnek. Minden fejezete tulajdonképpen egy-egy sor praktikus problémának egymás mellé illesztése. Az egyes problémákat azonban szigorú jogászai módszerrel világítja meg, felvázolván a kérdés fejlődéstörténetét is. Igen gyakran utal a jogrendszer egyéb ágaira, mégpedig nemcsak ottan, ahol közvetlen összefüggés van a védjegyjoggal, hanem sokszor csak hasonlat formájában, meggyőző szemléltetés kedvéért, amivel egészen különösen plasztikussá teszi előadását.

Rendszere is dogmatikus: bevált, de újító dogmatikusé. Könyve hét fejezetre oszlik: egymásután tárgyalja az alapfogalmakat, a védjegyjog megszerzését, az ú. n. lajstromozási igényt, a védjegyjogi kereseteket, a védjegy törlését, a büntetőjogi rendelkezéseket és a nemzetközi jogi vonatkozásokat. Az első fejezetben találjuk többek között a vállalat és áru, a monopolárúk védjegyképességének, a védjegyes vállalat bérbeadásának, a háromdimenziójú védjegyek kérdéseit, a disztinktív erőnek és ezzel kapcsolatosan, a szabadjegyek, a helynévnek, a minőség és rendeltetésjelző szavaknak és végül a kollektív védjegyeknek problémáit. A következő fejezet foglalkozik a lajstromozás módjával és előfeltételeivel, a lajstromozó hatóságokkal, a védjegybejelentés módo-

sításával, a védjegy megújításával, a védjegy és vállalat kapcsolatával. Utóbbi kérdés folyamánként kerül szó a védjegyatruházás különböző módjaira: a vállalat megszerzésére, annak részbeni áttruházására, a védjegy lefoglalására stb. Itt merül fel az International Law Association régi vitakérdése: a védjegy önállósága, vállalatától való függetlensége is. A lajstromozási igény Becknek eredeti, önálló meglátása: a hatalmasságok családjának egy új tagját fedezte fel ezzel. A lajstromozással járó magánjogi jogosítványok elnyerésére szóló igény kit illet meg? Az előzetesen használt, a törölt védjegy birtokosát az 1895: XLI. tc. 7. §-a értelmében a törléstől számított két év alatt, név- és címerjogok jogosultját, kiállításokon bemutatott védjegy birtokosát, azt, akinek hasonló védjegye már belajstromoztatott, és azt, aki a nemzetközi iparjogi egyezményhez csatlakozott valamely államban védjegyét szabályszerűen bejelentette.

A védjegyjogi keresetekről szóló fejezet adja a védjegyjog tartalmát, különösen a kizárólagos használat jogának terjedelmét és analizisét, továbbá a védjegy elhelyezésének és ezzel kapcsolatosan a defenzív védjegyeknek kérdését. A különböző védjegyjogok bírói érvényesítésének eseteit az eljárásra hivatott egyes bíróságok hatásköreinek rendjén dolgozza fel a szerző, aki egymásután ismerteti a szabadalmi és a polgári bíróságok elé tartozó védjegypereket, a felmerülhetők és tulajdonképpen tételesen sehol sem szabályozott kártérítési és abbanhagyási kereseteket. Itten ismerteti az ú. n. Verwirkungstheorie-t is, a német elmélet és joggyakorlat nyomán kifejlődött azt a felfogást, amely a védjegybitorlás eltűrését jogvesztéssel sújtja. A védjegy törlésénél élesen disztinvál a közérdek és a magánérdek sérelme folytán bekövetkező törlés, a panasz és a peres eljárás között. A büntetőjogi fejezet a teljes bírói gyakorlatot, a nemzetközi jogi pedig a két uniós szerződést és a nemzetközi lajstromozási egyezményt ismerteti.

Ezt az igen gazdag anyagot az olvasó a szó legjobb értelmében vett irodalmi stíluson keresztül élvezheti. Ez a stílus fordulatos, változatos, törés nélküli. Kétségtelenül a stílus símaságának kedvéért történt a jegyzetek elkerülése, a nagyszámú irodalmi idézetnek a szövegbe beolvasztása. Kissé hiányzik a felhasznált forrásmunkák jegyzéke, s ezt nem pótolja a legtöbbször idézett műveknek a könyv végén található felsorolása. A teljesen egységes tipográfiájú szövegben nem könnyen találni meg azt a helyet, ahol egy-egy lépten-nyomon citált külföldi auktor munkája teljes címmel jelöltetett meg.

A tipográfia különben sem szerencsés, olyannyira, hogy ezt a technikai külsőségét a könyv méltatásánál sem lehet figyelmen kívül hagyni. A kérdések ismertetésénél így sokszor egybefolyik a jogtörténeti rész, a túlhaladott vagy a szerző által helytelennek mondott gyakorlat a jelenlegi jogi helyzettel, a helyes állásponttal. A néha-néha kissé túlságosan adagolt halott joganyag így nem egy helyütt elnyomja az élő.

Mindjárt könyvének elején Beck Salamon határozottan és kifejezetten a személyiségi jogi elméletet fogadja el kiindulópontul. A védjegyoltalom szerinte a vállalkozó személyiségi jogának folyamánya. Mi a személyiségi jog? «Az egyén joga a mások által nem zavart tevékenység kifejtésére.» Ha valaki az én védjegyemet ugyanazon az árun használja, mint én, ha tehát bekövetkezett az én védjegyemnek velem semmiféle összefüggésben nem álló használata: zavarták az én gazdasági tevékenységemet. A személyiségi jog e kibővített keretében oltalmat kap a személy, mint gazdasági alany, így többek között védjegyoltalmat is.

A jogi dogmatika rendeltetése a tételes jognak lehető legáttekinthetőbb rendezése. Valamely új kategória akkor hasznos, ha benne új tökéletesebb eszközt nyerünk a tételes joganyag alkalmazására és továbbfejlesztésére. A szerzői, szabadalmi és védjegyjogot annakidején a franciák a tulajdonból származtatták le. A «propriété intellectuelle et industrielle» bizonyára nem szabatos fogalmának ellensúlyozására, de talán nemzeti szempontból is teremtették meg előbb Gareis, majd Gierke a «patentirozott» német személyiségi jogi elméletet. Hogy ez a teória mennyire gyökeret vert, azt mutatja, hogy Kohler, aki a szerzői jog területéről azt — az általa megalkotott különben sokkal találóbb «Immaterialgüterrecht» fogalom kedvéért — kiüzte, ragaszkodott hozzá a védjegy- és versenyjog magyarázatánál. Az újabb német írók, így különösen Baumbach, azután igen megszorították a személyiségi jog körét, kimutatván azt, hogy specifikus, máshová nem sorozható személyiségi jog — egyszóval olyan jog, amelynek testére

érdemes ezt a kategóriát szabni — csupán a «Recht auf Betätigung», a szabad tevékenység: pl. a gondolat szabad közlésének és terjesztésének joga. Minden egyéb jogintézmény vagyoni jogi alapon magyarázható.

Beck Salamon mintegy áthidalja a régebbi és az új felfogást. Elfogadja a személyiségi jog szűkebb meghatározását, de oda-konkludál, hogy a védjegy jog ezt a szűkebb kört sem lépi túl. Konstruációja frappáns és ötletes, de talán nem teljesen meggyőző. Ha a gazdasági tevékenység minden megzavarását személyiségi jogsérelemnek tekintjük, akkor a személyiségi jog kategóriája végtelenné, tehát semmitmondóvá válik. Akkor személyiségi jogsérelem minden birtokháborítás. De nem is vágnak össze a védjegyekre vonatkozó magyar jogszabályok a személyiségi jognak az eddigi elméletben bevett fogalmával. Így mindjárt ellentmond ennek az a rendelkezés, amely — avult szövegezéssel — a védjegyet a vállalat tartozékává teszi. Beck Salamon azt tanítja (104. old.), hogy a magyar jog szerint — eltérően a külön átruházó nyilatkozatot megkövetelő német joggal — a vállalat ipso facto átszáll a védjegy is. Hogyan harmonizál ez a személyiségi jogok «personae adherens» jellegével? Vagy pláne a vállalat részleges átruházásánál, amikor a szerző briliáns kifejezése szerint «a védjegy jog osztódás útján nem szaporodhatik», megtörténhetik, hogy a vállalat egyik része megmarad a régi birtokosnál, védjegy nélkül, míg a másik része védjeggyel együtt átszáll, lehet-e még ilyenkor az alkotója gazdasági tevékenységtől elszakadt védjegy oltalmát alkotója személyére visszavezetni?

Beck Salamon azonban nem ragaszkodik egyoldalúan elvi felfogásához. Már az elvi megalapozásnál, és azután könyvén végesvéig hivatkozik egy másik — szerintünk egyedül helyes — szemléletre, arra, amely azért tartja a védjegyet megoltalmazandónak, mert — senkit sem lehet abban támogatni, hogy más munkájának eredményét kisajátítsa.

A modern védjegy- és versenyjog annak a kornak szülötte, amely gyökeres reivízió alá vette a munkás és a munka társadalmi értékelését. A munka eredményét a munka elvégzője számára biztosítani: ez a gondolat hozta létre a nem nagyon szerencsésen «eszmei javakon való jognak» nevezett jogvédelmet. Ennek egyik ága az a szabálykomplexum, amelynek jogpolitikai célja a vállalkozó alkotó és propagáló tevékenységének, különösen reklámja eredményének megoltalmazása.

Az a hatalmas, irányító szerep, amelyet Beck könyve védjegy jogunk továbbfejlesztésénél be fog tölteni, teszi indokoltá a fenti elméleti kitérést. A nem egészen aggálytalan elméleti megoldás Becknél semmiféle káros következménnyel nem jár: az egyes problémák megvitatása során teremtető fantáziája, pompás judiciuma és roppant tudása arra való tekintet nélkül eltalálja a helyes megoldást. Sajnos azonban, versenyjogi bírói gyakorlatunk az utóbbi időben számos kifogásra adott okot. Egyedüli magyarázata ennek a versenytörvény céljának nem egészen tiszta felismerése. Ilyenkor kétszeresen fontos, hogy az elméleti kiindulópont minden oldalról megvilágíttassék, különösen ha olyan munkáról van szó, amelynek szavai: non numerantur, sed ponderantur.

A külföldön-belföldön egyaránt felmerült védjegy jogi «leading casek» közül bőven tárgyalja a szerző a Verwirkungstheoriét. Magáévá teszi a Reichsgericht álláspontját, amely szerint a védjegy jogosulatlan használatának eltérése a jogosultság megszűnésével jár, azonban a jogvesztés következményét csupán inter partes kívánja elismerni. (A magyar szerzők közül Fazekas Oszkár teljes egészében elveti a «Verwirkungstheorie»-t.)

A defenzív védjegyek kérdésében kritika nélkül (nem rejlik-e ebben már kritika?) regisztrálja a magyar felfogást, amely ezeket a védjegyeket elismeri.

Felveti a gyártási és kereskedői védjegy közötti különbséget annak megemlékezésével, hogy ezt a gyakorlatilag szükséges disztinkciót a magyar tételes jog nem ismeri. (5. o.) Kár, hogy a szerző talán kissé túlságos mértéktartással nem nyilvánítja a kérdés felől saját véleményét, amely pedig éppen tételes szabály híján kétszeresen értékes útmutatás lett volna. A gyártási és kereskedelmi védjegy közötti eltérés nálunk ipari- és vámpolitikánknál fogva, egyre jelentősebb lesz. A magyar prohibítív vámtarifa arra készíti a nagy nemzetközi iparvállalatokat, hogy belföldön is alapítsanak gyártelepeket. Más vállalatok viszont — különösen a belföldi expozitura devizajogi szempontból belföldi céggel azonosító rend-

kezesek hatása alatt — kereskedelmi képviselőket létesítenek az országban. Így igen jelentőssé válik az a kérdés, hogy egy-egy ipari világvállalat nemzetközileg ismert védjegyét használhatja-e itteni kereskedelmi vállalata, különösen, ha az más gyárakból származó árukat is tart raktáron.

Ugyancsak igen hálásak lettünk volna annak eldöntéséért, hogy mennyiben korlátozhatja a belajstromozott védjegy a saját polgári név használatának jogát. Ezt a kérdést a Reichsgerichtnek sem sikerült eddig közmegegyezésre megoldania.

Pompás darabja a munkának az 1913: XII. tc. 4. §-ának feldolgozása is. Ez a törvényhely a vállalat átruházásánál kimondja, hogy a jogutód a megszerzett védjegyből mindaddig nem érvényesíthet jogokat, amíg a védjegyet magára át nem iratja. Az átírás elmulasztásával tehát a védjegy jogi Csipkerózsává, ius dormienssé válik. Ebből a különleges jogi helyzetből számos vitás kérdés származhatik: eldöntésüknél Beck műve nélkülözhetetlen lesz. A jogtudománynak igen nagy vesztesége, hogy nem ismerjük meg a szerző nézetét a tekintetben, hogy helyesli azt a mozgalmat, amely a védjegynek vállalat nélkül való átruházását megengedni kívánja.

Üttörő jelentőségű a védjegy jog sérelméből keletkező kártérítési igény és kártérítési per elemzése. Jogászi mestermunkát végez a szerző, mikor a hiányzó jogszabályokat a rokonterületek: szabadalmi-, szerzői- és versenyjog anyagából vett analógiákkal és az általános magánjogi elvek alkalmazásával pótolja.

Mintaszerűen világos és szemléltető az ipari tulajdon védelméről szóló, igen komplikált nemzetközi egyezmény ismertetése, amit talán a mű későbbi kiadásában az ú. n. szűkebb és tágabb únió eltéréseinek bővebb taglalása fog kiegészíteni.

Nagyon érdekes lett volna egy fejezet a védjegy jog és a versenyjog összefüggéseiről. Természetesen lépten-nyomon találkozunk versenyjogi utalásokkal, minden témájánál kimutatja a szerző a versenyjog okozta változásokat. Mégis talán gazdagabb lett volna a könyv, ha ezeket az elszórt megfigyeléseket a szerző egybefoglalta volna és állást foglalt volna ahhoz a kérdéshez: van-e még egyáltalában szükség külön védjegy jogra? A német irodalomban e körül érdekes vita fejlődött s tart még manapság is, bár mindinkább felülkerekedik azoknak nézete, akik azt vallják, hogy «das Warenzeichenrecht ist lediglich ein Ausschnitt aus dem Wettbewerbsrecht». A magyar jog szempontjából azért is érdekes ennek eldöntése, mert a védjegy jog önállóságának tagadása a védjegyhatóságok beolvasztásával, hatáskörük megszűnésével kell, hogy járjon.

A fenti összefoglalás talán képet tud adni arról: mit is jelent védjegy jogunk és a magyar tudomány számára az új munka. De vajjon mit jelent Beck Salamon pályáján? Valamelyik bírálója — bizonyára nagyot és szépet akart mondani — eszmétörödékek gyűjteményének nevezte. Nem igen olvastam még ennél igazságtalanabb kritikát. Beck Salamonról elterjedt legenda, hogy igazán csak jogi mozaikot tud írni. Ez a legenda meghalt. Elpusztította ez a pompás, rendszeres, átfogó könyv, amely a felmerülő kérdéseket a legapróbb részletekig dolgozza ki, a törvényszövegeket, az elmélet és gyakorlat által felvetett problémákat szinte kommentátori alaposággal boncolja szét. Az eredetiség hírébe került szerző a maga színes, páratlan egyéniségét annyira háttérbe szorította, annyira, hogy néha túlzottnak érezzük tárgyilagosságát és kitör belőlünk, hogy mit bánom én Ullmert vagy Lobet, engem Beck érdekel. S örömmel régi ismerősként üdvözljük, amint csak egy-egy igazi, frappáns, felejtethetetlen Beck-mondatra találunk.

Beck Salamon a maga híres mozaikgyűjteményének egy kis részéből összerakta a magyar védjegy jog képét. Tudatosan vagy öntudatlanul tette-e, nem tudom, de úgy érzem, mintha szándékosan végezte volna el először a jognak egy félreesőbb, általa is ritkábban látogatott területén ezt a munkát. A kísérlet sikerült: itt az idő a gyűjtemény többi részének, igazi nagy kincseinek felhasználására. Várjuk Beck Salamon többi rendszeres munkáját: igazi hazájának: a magyar magánjognak leírását.

S itt talán szabad átcsapni a beszámoló objektív dűrjából, a barát, a tanítvány mellé: Isten tartsa meg Beck Salamon tudományát, munkabírását, igaz tudósi lelkesedését, ritka szép lelki harmóniáját még sokáig és adjon neki módot arra, hogy mielőbb megírassa többi nagy művét a mi szerető örömeinkre és a tudománynak nagyobb dicsőségére.

Dr. Keszthelyi Nándor.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **A létszámcsoökkentésnél a hajózási vállalat alkalmazottai szolgálatának minősítése, a szolgálat kielégítő vagy nem kielégítő voltának és általában a méltányossági szempontok fennforgásának megállapítása kizárólag a munkaadó mérlegelésére tartozik és a munkaadó elhatározásának okszerűségét bírói döntés tárgyává tenni nem lehet.** (Kúria 1934. jún. 21. P. III. 3976/1933.)

2. **Járandóság.** Az ingyenes orvosi gyógykezelés és gyógyszerellátás, amelyet az alkalmazott a munkaadó rendelkezésére minden évben rendszeresen élvezett, járandóságának kiegészítő részévé vált. (Kúria 1934. jún. 6. P. IV. 4982/1933.)

3. **A munkaszerződés tartama.** Az 1410/1920. MER. 4. és 23. §-ai nem akadályozzák az érdekelt feleket abban, hogy a munkaszerződés tartamát kölcsönös érdekeiknek megfelelően, és pedig akár az előző szolgálati viszony megszűnése után is megállapíthassák. Az ily célú és tartalmú, bár az előző szolgálati viszony megszűnte után keletkezett új szerződés sem nem tilos, sem nem erkölcstelen. (Kúria 1934. jún. 6. P. VI. 5431/1933.)

4. **A napidíjakból megtakarítható összeg** csak abban az esetben tekinthető a fizetés kiegészítő részének, ha az utazások, a napidíjakkal díjazott külszolgálat, az alkalmazott szolgálati beosztásához tartozik, ennek a szolgálati beosztásnak keretében és abból folyólag merül fel. (Kúria 1934. jún. 6. P. IV. 5207/1933.)

5. **A szolgálati jogviszony megszüntetésének módja és feltételei** tekintetében sem az általános magánjog, sem valamely különös jogszabály nem tartalmaz a felek szabad megegyezését korlátozó intézkedést. Következésképpen az alkalmazott a szolgálati viszony megszüntetése tárgyában létrejött megállapodással munkaadójával szemben joghatályosan lemondhatott a szolgálati szerződésen és a törvényen alapuló minden igényéről, így azokról a jogokról is, amelyeket a rt. nyugdíjszabályzata akár az ő részére, akár hozzátartozói részére a szolgálati viszonyból folyóan szerződés erejével ő vele szemben biztosított. (Kúria 1934. jún. 7. P. I. 1698/1933.)

6. **Az elbocsátási oknak huzamosabb ideig nem érvényesítéséből** a munkaadónak megbocsátási szándékára csak akkor lehet okszerűen következtetni, ha az az elbocsátásra jogosító cselekményről vagy mulasztásról már kétségtelen tudomást szerzett és az elbocsátás jogának gyakorlásával ennek ellenére késlekedik, de nem akkor is, ha az elbocsátásra jogosító esetről értesülve, a való tényállás kiderítése végett vizsgálatot folytat; mert egyrészt a vizsgálat folytatása a megbocsátó szándékot kizárja, másrészt pedig a szolgálati viszony természetéből folyó kölcsönös jóhiszeműség is megkívánja, hogy a munkaadó bizalmi állásban levő alkalmazottjával szemben ne legyen kénytelen az elbocsátás jogát az első gyanú felmerülésekor haladéktalanul gyakorolni, hanem csak azután, ha az alkalmazott terhére rótt cselekményeket vagy mulasztásokat és azok terjedelmét a vizsgálat megnyugtató módon megállapította. (Kúria 1934. máj. 29. P. II. 2868/1933.)

7. **Az Ip. T. 94. §-a g) pontjának alkalmazásánál** közönbös az, hogy az alkalmazott a cselekményeket azzal a céllal követte-e el, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen és ezzel munkaadójának vagyoni kárt okozzon, és hogy a munkaadót érte-e valóban károsodás. (Kúria 1934. máj. 29. P. II. 2868/1933.)

8. **A szolgálatból egy órára elmaradás** a szolgálati kötelesség makacs megtagadásának nem tekinthető. (Kúria 1934. jún. 14. P. II. 420/1933.)

9. **Elbocsátás.** a) A szolgálati viszony természetéből eredő kölcsönös bizalom és jóhiszeműség megkívánja, hogy a munkaadó az elbocsátás jogát csak akkor gyakorolja, ha az alkalmazott terhére rótt cselekményeket és mulasztásokat, valamint azok káros következményeit megnyugtató módon megállapította. b) A büntetőbíróilag elítélt alkalmazottal szemben a szolgálatadó a folyamatos szabadságvesztés következtében az azonnali hatályú felmondás gyakorlásával nem késik el az alkalmazott személyes jelentkezéséig vagy vélt igényének ez idő alatt való érvényesítéséig. (Kúria 1934. jún. 28. P. III. 3478/1933.)

H. D.

Szemle.

— **A bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság** tagjait választotta meg a múlt héten a Budapesti Ügyvédi Kamara választmánya. A régi cenzoroknak majdnem fele (harminc közül tizenkettő) kibukott. A mellőzöttek közül kiemeljük *Besnyő Bernádot, Doroghi Ervint, Graber Károlyt, Löw Lorántot, Reitzer Bélát*. Mind az öt diszére válnék bármely ország vizsgálóbizottságának és mind az ötnek egyetlen bűne: hogy nem vettek részt az ügyvédi kamarai pártok szenvedélyes előcsatározásaiban. Ők csak kiváló ügyvédek, kitűnő jogászok, megvan minden tulajdonságuk, hogy cenzorok legyenek, de ez ma nem elég. A felsorolt tulajdonságoknál fontosabb, hogy a cenzorjelöltek a pártéletben élénk részt vegyenek és e téren érdemeket szerezzenek.

A Budapesti Ügyvédi Kamara eddig különös gonddal választotta a cenzorokat. Nagy súlyt fektetett arra, hogy a bevált kitűnő tagokat megtartsa és gyöngébb, be nem vált vagy a vizsgákon részt nem vevő, kevésbé ügybuzgó cenzorok helyébe a fiatalabb generáció kiváló tagjait helyezze.

Eddig is előfordult, hogy kivételesen pártérdemek jutattak egy-két jelöltet a vizsgálóbizottságba, de nem fordult elő, hogy pártszempontok miatt tömegesen mellőzzenek régi, bevált cenzorokat. Szerencsére az ujonnan beválasztottak között is vannak kitűnő jogászok, akik közül, mint lapunkhoz legközelebb állót, *Munkácsi Ernőt* emeljük ki. De végeredményben a választás eredménye nem vált az ügyvédvizsgálóbizottság előnyére. Nagy hibája az ügyvédi kamarai életnek, hogy a Kamara vezetői nem keresik, kik a legalkalmasabbak az egyes funkciók betöltésére, hanem csak a jelentkezőket veszi figyelembe. És az eredmény? Csak egymás mellé kell állítani a kinevezett és választott cenzorok jegyzékét és az eredmény tisztán áll előttünk. A kis közgyűlés és azzal kapcsolatos lajstromos szavazás igen rossz hatást gyakorolt a kamarai életre. Az új ügyvédi rendtartás elkészítésénél mindent el kell követni, hogy ezt kiköszöböljük vagy legalább enyhítsük. Például azzal, hogy a cenzorokat és az Ügyvédi Tanács tagjait nem közvetlenül a tisztújító közgyűlés előtt (vagy közvetlenül utána) választjuk, hanem a ciklus közepén.

— **A kir. Kúria 69. sz. polgári jogegységi döntvénye:** «Az özvegyi jog korlátozása (megszorítása) esetén az özvegy a haszonélvezet alól mentesített örökségi jutalék hasznait már a kereset indításától kiadni tartozik.

Ez alól a bíróság az özvegy javára különös méltánylást érdemlő esetekben kivételt tehet. Nincs helye ily kivételnek az 1840:VIII. tc. 18. §-a esetében». (1934. december 11.)

— **A kir. Kúria 70. sz. polgári jogegységi döntvénye:** «Ha a veszélyes üzem körében történt balesetet nem egyedül a sérült hibája okozta, hanem a baleset bekövetkezésére a sérült csak közrehatott, úgy a tárgyi felelősség alapján folyó perben is megfelelően alkalmazni kell azt az általános szabályt, hogy a bíróság az eset körülményeinek figyelembevételével — különös tekintettel a felek vétkességére és arra, hogy a kárt túlnyomóan az egyik vagy a másik fél okozta — határozza meg, van-e és mennyiben van helye kártérítésnek». (1934. december 11.)

— **A Bünyügyi Védők Egyesületében** «szegedi előadást» keretében ügyvédek, bírák és ügyészekből álló előkelő jogászközönség jelenlétében *dr. Heller Erik*, a szegedi egyetem professzora «Büntetőkéz és jogfejlődés» címmel, valamint *dr. Eisner Manó* szegedi ügyvéd «a rendkívüli perorvoslatokról» címmel előadásokat tartottak.

Dr. Heller Erik előadásában következőket fejtette ki: Körülöttünk az idegen országokban folyik a büntetőjogi kodifikáció. Felvetődik az a kérdés, nem kellene-e nekünk is a Btk.-ünknek új kódexszel leendő kicserélésére a háború előtt már folyamatba tett munkálatok fonalát újból felvenni. Fennáll-e még a háború előtt érzett reformszükséglet és eléggé kialakultak-e az alkotandó kódex elméleti alapjai? A kriminálpolitikában még ma is uralkodó a Liszt féle irány. Németországból azonban legújabbán új irány indult ki. Ennek megítélésénél különbséget kell tenni egyrészt a hitlerizmus

politikai programjához tartozó büntetőjogi követelések, másrészt a német fiatal büntetőjogtudós nemzedék iránya között. Az előbbi forradalmi jelenség és főképpen a politikai program által való determináltsága és utopisztikus iránya folytán nem nagy figyelmet érdemel, ellenben az utóbbit, amely kriminálpolitikai programjában alig, de dogmatikai követelményeiben lényegesen, főképpen erősen szubjektivistikus színezetével, különbözik az uralkodó felfogástól, nem lehet figyelmen kívül hagyni. A büntetőjog mai fejlődési fokán főképpen a kriminálpolitikai nézetek azok, amelyek szilárdan kialakultak és amelyeknek értelmében a mi törvényhozásunk büntetőjogi intézményeinket továbbalakította, de a dogmatika egyes részleteiben is vannak megvalósításra érett követelmények. A büntetések és biztonsági rendszabályok egymásmellettsége feleslegesen komplikálja a büntetőszankciók rendszerét, a szabadság-megvonásban álló biztonsági rendszabályok szerepét a szabadság-vesztésbüntetések is betölthetnék, ha azok a javítás érdekében nemcsak (feltételes szabadság formájában) megrövidíthetők, hanem esetleg meghosszabbíthatók is volnának, ami büntetési jellegüket nem másítaná meg. A szabadságvesztésbüntetések rendszerét egyrészt a fegyház és börtön, másrészt a fogház és elzárás egységes szabályú végrehajtásával lehetne egyszerűsíteni. A dogmatikai reformok közül megvalósításra érett elsősorban a normaszegés tudatának a bűnösség elengedhetetlen feltételül való kimondása.

Dr. Eisner Manó: «A bűnvádi perrendtartásban szabályozott rendkívüli perorvoslatokról» lényegileg a következőket fejtegette: A bűnvádi perrendtartás a háborút követő időkben fokozatosan leépítettett, ez a folyamat azonban az újrafelvétel és a jogegységi perorvoslat intézményeit, szerencsés módon, nem érintette. A rendkívüli perorvoslatok nem jelentkeznek egyetemes revizionális jogeszközök gyanánt, hanem csak olyan kivételes szabályok, amelyek a res iudicatát előre szigorúan megszabott korlátok között teszik felleveníthetővé. A korlátozó jogszabályozás büntetőpolitikai és jogfilozófiai szükségességekben gyökerezik, de magán viseli a rövid jogfejlődési mult emlékeit is. Bűnvádi perrendtartásunk az általános jogérzületet kielégítő módon és magas jogászai nívón létesítette e két jogintézményt, de reformgondolatok joggal keletkeztek itt is, ott is, legfőképpen azért, mert a bírói gyakorlat nagyjában megszorító törvényértelmezés mellett alakult ki. Törvényünk az alperbeli ítélet joghatályának túlértékelésével nem szabályozza megfelelően a jogerős büntetés végrehajtásának kérdését újrafelvétel esetében és e túlértékelés a bírói gyakorlatban is károsan érvényesül. A jogegységi perorvoslat kérdésében a törvénysértés fogalmát a jogegységi tanács túlságosan szűkre vonta s ezzel e fontos perorvoslat jelétőségét lefokozta. Általános jogelvek és a törvény miniszteri indokolása azt az álláspontot indokolják, hogy a törvény nemcsak akkor jelentkezik megsértettnek, ha a bírói döntés a törvény nemvítés értelmével áll szemben, hanem akkor is, ha a bíró a törvényt a konkrét tényállásra alkalmazta tévesen. A szigorúan felállított elvet néha a jogegységi tanács is áttöri. Arra van szükség, hogy a jogegységi perorvoslat hasonló terjedelmű és jelentőségű jogeszközzé fejlesszessék ki a jogkérdésben, mint amilyen az újrafelvétel a ténykérdésben. Generális elvként kell felállítani, hogy minél jobban egyszerűsítették a rendes eljárás, annál teljesebbé kell kiépíteni a rendkívüli perorvoslatokat.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körleveleket, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolcsóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 671

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)**
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

Franklin-Társulat nyomdája: Ábrai V.

HIRDETÉSEK.

Az 1934. évi NOBEL-díj nyertese

LUIGI PIRANDELLO

MATTIA PASCAL KÉT ÉLETE

Fordította: **DÉRY TIBOR**

Egy ember élete, aki halottnak adja ki magát, hogy újra és szabadabban élhessen. Mindez pedig a modern olasz irodalom klasszikusának páratlanul és egyénien szellemes, szellemességében az emberi lélek legtitkosabb rejtekeibe ható előadásában.

Kötve 6 pengő, fűzve 4-60 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UISÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Ruzsem: Búcsú. — Dr. sándorfalvi Pap István ny. kir. kúriai tanácselnök: A szerzetesek után való öröklés. — Dr. Almási Antal kir. kúriai bír., egyet. c. ny. r. tanár: Jogszabályok ütközése a gyakorlatban. — Jogirodalom. Dr. Nizsalovszky Endre egyet. ny. r. tanár. Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. — Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny. 39. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVII. 10.

Búcsú.

Szegény ember szándékát boldog Isten bírja. Ennek a közmondásnak a sajtóra alkalmazott változata, hogy valamely lapnak megjelenésére vagy meg nem jelenésére a sajtójogi felelősség fordított sorrendje nyer alkalmazást. Tehát nem a szerkesztőség az oka, hogy a lap kiadó-tulajdonosa, a Franklin-Társulat r.-t. a Jogtudományi Közlönnyel ez év végén, egy nappal születésének hetvenedik évfordulója előtt megszünteti. Ezt a nyilván gazdasági okokból származó elhatározását nincs jogunk fölülbírálni s legfeljebb őszinte sajnálattal vehetünk tudomást Karácsonynak, a születésnek s nem az enyészetnek ünnepén arról, hogy ismét letörik egy darab a háború előtti Magyarország hagyományaiból, kultúrájából és — talán szerénytelenség nélkül mondhatjuk — szellemi értéktökéjéből. Ismét eggyel kevesebb lesz azoknak az intézményeknek a száma, amelyekben a frázismentes nemzeti gondolatnak tartalma testet öltött. És bár az elmúlás prózai valóság, mégis eszünkbe ötlük az örök emberi igazságok legnagyobb hirdetőjének költői szava: *Welcome ever smiles and farewell gras out sighing* (az «üdvözlégy mosollyal, a búcsúzó pedig sóhajjal jár»).

Sem ez az elmúlás hangulata, sem a szerkesztőnek elfogódott elfoglaltsága nem alkalmas a tárgyilagos történetírásra. Erre hivatottabbak akadtak már a multban: Kováts Gyula professzor a lap huszonöt éves — és az alapító: Dárday Sándor, akit a Jogtudományi Közlöny alig két évvel élt túl, a félszázados jubileum alkalmából.* Ezekben a visszaemlékezésekben olvasható, hogy «a sajtórendtartás akkori rendszeti szellemének megfelelően» hatósági engedély kellett a lap megindításához, amely a kiegyezés éve előtt a magyar jog újjászülésének volt hírnöke. De a helytartóság nem volt szűkmarkú, s így történt, hogy egyszerre több jogi szaklap indult meg, amelyek közül a Jogtudományi Hetilap és a Jogtudományi Közlöny az utóbbinak neve alatt egyesült.

Nincs a jogalkotásnak, az igazságszolgáltatásnak, az ügyvédség és bíróság életének eseménye, amelyről e lap szerénytelenség nélkül ne mondhatná: *quorum pars magna fui*. Nemcsak tanúja és krónikása volt az idő múlásának, hanem tényezője is. Elsőnek közölte a felsőbíróságok gyakorlatait, innen indult ki a Jogászgyűlés, a Magyar Jogászegylet, az Ügyvédszövetség, a Bírói és Ügyészi Egyesület gondolata és a hetven éves mult első harmadának korszakában, amely Dárday Sándor nevéhez fűződik, tevékeny részt vett abban a hatalmas munkában, amely a régi magyar jogot az abszolút korszak után feltörő nyugateurópai irányzatokkal a hetvenes és nyolcvanas évek kodifikációjában egyesítette. Ez a negyedszázad, amelyben Horvát Boldizsár, Csemegi Károly, Apáthy István, Tóth Lőrinc, Szilágyi Dezső és segítőtársaik génusza

megteremtette a modern bírói szervezetet, az alapvető perjogi, büntetőjogi és hiteljogi kódexeket, a gyámtörvényt, az ügyvédi és közjegyzői rendtartást, e lap számára is az építő munka korszaka volt. Innen indította meg Hoffmann Pál a magánjogi törvénykönyv nagy művét, itt fejtette ki Horvát Boldizsár 1866-ban a kodifikáció tervét. És a nevek, amelyek a mutatóban felesillannak, — Concha Győző, Dell'Adami Rezső, Emmer Kornél, Hajnik Imre, Heil Fausztin, E. Illés Károly, Imling Konrád, Jellinek Arthur, Kováts Gyula, Löw Tóbiás, Matlekovits Sándor, Plósz Sándor, Pulszky Ágost, Schwarz Gusztáv, Tauffer Emil, Teleszky István, Vargha Ferenc, Vavrik Béla, Wlassics Gyula, Zsögöd Benő — tanúskodnak a biztos ércfedezetről, amely e lap kritikájának a hitelét megalapozta.

Több mint egy negyedszázadig forrott össze a Jogtudományi Közlöny léte Fayer László nevével, aki 1880 óta főmunkatársa, majd felelős szerkesztője volt. Mint a jogfejlődésnek a történelmi hagyományokkal kongeniális harcosa, e lap alakulásától kezdve egy gondolatért küzdött: az ember szupremációjáért az elvont fogalmak fölött, amit a magánjogban szociális igazságosságnak, a büntetőjogban humanizmusnak neveznek. Ez a küzdelem adott Fayer Lászlónak élettartalmat s az ő szerkesztésének idejében lapunk főképpen kettős hivatást tartott be: ellenőrizte a bírói gyakorlatot, hogy mily mértékben váltja valóra s tölti meg a pezsgő élet melegével a törvény halott betűit, másrészt pedig a századvégi gazdasági fellendülésnek hatalmi hatásait igyekezett a jogban letompítani. Ezért kelt a gyengéknek, a gazdasági küzdelem hajótöröttjeinek védelmére, ezért prédikált kíméletet azok számára, akiket az élet kikezdett, mert környezetük erősebbnek bizonyult, mint az egyéniség, amelynek «szabad» érvényesülését a társadalom rendje uralta.

És ekkor jött a szörnyű kataklyzma, a gazdasági «felvirágozás» fanyar gyümölcse, az individualizmusnak véres paródiája, amelyben a nemzeti öntudatra ébredt állam-egyenek polgárait millióit küldték halálba és szenvedésbe a nacionalista eszme, a zászló becsülete és a kapitalista profit nagyobb dicsőségére. Ennek a harenak előestéjén, 1913 őszén, jutott e sorok írójának a kérdéses szerencse, hogy a lap szerkesztését átvegye, amely Fayer László után néhány évig dr. Balog Arnoldra, a fiatalon elhunyt gyakorlati juristára hárult. Ettől az időtől kezdve nem volt s nem lehetett a lapnak más feladata, mint hogy féltő gonddal ápolja a világháború első súlyos sebesültjét: a Jogot, mentse ami menthető, s amikor a háború a forradalom alakját öltötte, örködjön a jogfolytonosság lehető megóvásán. Ha egyéb nem, az a tény, hogy a kommunizmus kitörése után néhány nappal, mint a burzsuj reakció képviselőit csapta el e lap szerkesztőségét, tanúskodik arról, hogy becsülettel igyekeztünk ennek a hivatásunknak megfelelni.

Mint ahogy a magyar alkotmányra Jellasics seregével támadó Habsburgok Kossuth Lajost és Batthyány Lajost vádolták «forradalmisággal», úgy számított radikálisnak e lapnak szókimondó bírálata is, amellyel a jog fogalmától elválaszthatatlan konzervatív gondolatot szolgálta. Sohasem személyeket támadtunk, csak törvénytörő vagy a jogfejlődés irányától elhajló próbálkozásokat, sohasem egyéni érdekekért küzdöttünk, hanem azért az igazságért, amely a hatalomnak — akár politikai, akár gazdasági — és a tömegérdekeknek összeütközését az utóbbiak javára igyekezik megoldani. És ebben a küzdelemben egy pillanatig sem feledkeztünk meg arról, hogy a szabadság a jognak komplementuma. Ha ezt a

* Kováts Gyula: Megemlékezés. Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny huszonöt évfolyamához, 1891. Dárday Sándor: Ötven év. A Jogi Dolgozatok, Budapest 1916. c. kötetben, 114—122.

maradiságunkat sokan forradalmi radikalizmusnak látták, úgy ezért nem mi vagyunk, hanem azok felelősek, akik perspektívájuknak nézőpontját H. G. Wells időgépén Verbőczy korába vagy az ökoljognak boldog tekintély-államába helyezték vissza. Küzdelmünket gondolatokkal, szóval, betűvel, vagyis látszólag győzelemekkel vívtuk, tehát a hatalomnak törvényeivel, rendeleteivel és utasításaival szemben, amelyeket végeredményben a rendőr és börtönőr szelíd rábeszélőképessége garantál, taktikai helyzetünk eleve kedvezőtlen volt. Mi csak törekvéseinkről számolhatunk be, az eredmény megítélését némi judiciummal és ízléssel bíró ember mindig másnak ítéletére bízta.

Minden jog, amely nem pusztán a kényszerre szelídült erőszaknak előkelő álruhája, történelmi fejlődés eredménye és a mult hagyományaiból meríti erejét. Minden forradalom, amely nem pusztán stréber kalandorok erőszakos érvényesülése, visszatartott fejlődés kirobbanása. Ezért a forradalmakat követő jognak a mult és a jövő szintézisének kell alapulni, mert nem nélkülözheti sem a multba vetett bizalmat, sem a jövőbe vetett hitet. Napoleon államférfiúi bölcsességének volt bizonyítéka, hogy kodifikációjába átmentette a mult értékeit, amelyeket a jog nem nélkülözhet és átmentette a forradalom vívmányait, amelyeket a jogban évszázadokig elmulasztott fejlődés tett szükségessé. Sajnos, ennek a szintézisnek sem nálunk, sem a háborút viselt államok túlnyomó részében még nem érkezett el az ideje. A jogban sem a háború, sem a forradalom nem ért még véget, s így e lap a háború óta is kénytelen volt beérni azzal a konzerváló irányzattal, amely jogunkat és igazságszolgáltatási intézményeinket igyekszik a «reform» romboló munkájától megóvni.

Lehet, hogy a Jogtudományi Közlöny a hetven év küszöbén már elaggott s a magyar jogászközönség nem érzi szükségét, hogy kritikai orgánuma is legyen, hanem beéri azzal, hogy a felsőbb bíróságok határozatai — lehetőleg rövid kivonathban — mint periratokban «gyakorlatilag» értékesíthető precedensek megjelenjenek s megfelelő dícsérő kommentárok lássanak napvilágot új törvényekről; rendeletekről vagy igazságügyi kinevezésekről. Lehet, bár merek benne kételkedni, ezért hiszem, hogy az az írói gárda, amely e lap s a Döntvénytárak köré tömörül, meg fogja találni a módját, hogy a jogi irodalom más orgánumban folytassa a Jogtudományi Közlönyben megkezdett munkát. Minden újság, tehát a szaklap is, kettőt jelent: hagyományt és egy sereg munkatársat, akiket — Magyarországon vagyunk — kevésbé az anyagi érdek, mint a gondolkodás rokon volta forrasztott össze. Azok az írók, akik a Jogtudományi Közlönyt jelentik, eszmei egységet alkotnak s remélhető, hogy az eszme ezúttal is előbb-utóbb testet fog ölteni. Ez az oka, hogy búcsúmat, amely olvasóinknak szól, nem Istenveleddel végzem, hanem bizakodón mondom: a vizionlátásra!

Dr. Vámbéry Rusztem.

A szerzetesek után való öröklés.

Az öröklési jognak különálló, különös szabályok alá eső része az egyházi személyek után való öröklés. Ezúttal a szerzetesek után való öröklésről kívánok szólni s a Kúria idevonatkozó gyakorlatát ismertetni.

A dolog természetéből folyik, hogy ez a gyakorlat nem lehet bőséges, az esetek ritkák; mégis pár-évtizedes gyakorlatból meg lehet állapítani azokat az elveket, amelyek alapján a Kúria ezt a kérdést fejlesztette, rendezte.

A szerzetesek a szerzetbe való befogadás és a szegénységi fogadalom letétele által elvesztik vagyonszerzési és rendelkezési képességüket. Vagyonuk a szerzetesrendé lesz, amit szereznek, a szerzetnek szerzik, amely gondoskodik eltartásukról. A szerzetes elveszti öröklési képességét, kiesik a vérség alapján való öröklésből; viszont a szerzetes után, ha van vagyona, a szerzet örököl.¹

Ez az általános szabály, amely alól azonban többirányban kivételek vannak. Főként ezek a kivételek kerültek döntésre a Kúria gyakorlatában előforduló esetekben, amelyeket a következőkben ismertetek:

6869/1884. 1885. május 12. A szerzetes szerzett vagyonáról életében (élők közt) rendelkezhetik.

7308/1884. 1885. április 1. Az örökhagyó Szent Ferenc-rendi

szerzetes hosszú időn át római katolikus parókhia adminisztrátora volt; ilyen minőségben szerzett hagyatéka felett a szerzetet intézkedés joga nem illeti.

2831/1903. május 26. A szerzetes öröklésre képtelen, de csak az ünnepélyes szegénységi fogadalmat tett szerzetes.

A kongregációk tagja csak egyszerű fogadalmat tesz; ez tehát végrendelkezhetik, s ha végrendelet nincs, közönséges törvényes öröklés áll be. A kongregáció nem örököl a tagja után törvény alapján s valamely köteles hagyományhoz sincs joga. A kongregációt csak a tag vagyonának haszonélvezete illeti azalatt, amíg a tag az ő kötelekéhez tartozik. Az Irgalmas-nénék a kongregációkhoz tartoznak.

4679/1910. 1911. május 31. A görög katolikus Szent Bazil-rendnek szerzési képessége van (63. sz. döntvény).

3305/1911. 1912. január 23. Az 1715: CII. tc.² a szerzetek befogadásáról csak azokra a rendekre vonatkozik, amelyekről az 1715: LXXI. tc. szól (amelyeknek tagjai ünnepélyes fogadalmat tesznek).

A Notre Dame apácarendben (mely Szent Ágoston szabályzata szerint alakult) ünnepélyes fogadalmat tesznek. A kongregációkban egyszerű fogadalmat tesznek; tagjaik szerzőképesek, vagyonukat megtartják, végrendelkezhetnek, ha nincs végrendeletük, közönséges öröklés áll be utánuk, a kongregáció nem örököl. Tehát a kongregáció tagjaira nem vonatkozik az 1715: LXXI. tc.-ben foglalt meghatározás, hogy a világra nézve meghaltak s így a kongregációk nem tartoznak az 1715: CII. tc. 3. szakaszában megjelölt szerzetek közé. A befogadás (1715: CII. tc.) csak az ünnepélyes fogadalmat tett külföldi szerzetekre vonatkozik. A külföldi kongregációra befogadás nem szükséges; a konkordátum 28. szakasza, mely szerint a befogadás üzskséges, nálunk nincs hatályban, mert nincs becikkelyezve, bár az 1855. november 5-i pápens kihirdette. A legszentebb Megváltóról nevezett soproni női zárda tehát szerzőképes, tagja pedig végrendelkezésre képes.

1718/1913. 1914. január 20. A krakkói Szent Ágoston-rend főnökének, aki éveken át klastromon kívül élt, Magyarországon lakott, Magyarországon lévő hagyatékára vonatkozó feloldó végzés; a feloldás után:

556/1917. március 6. Az örökhagyó ünnepélyes fogadalmat tett szerzetes volt; 1904-től egészségének helyreállítása végett pápai engedéllyel a klastromon kívül lakhatott. A rend beszerzett alapszabályai szerint a rendtagok saját vagyonnal nem bírhatnak, minden szerzeményük a rend tulajdona, tehát sem élők közt, sem halál esetére nem rendelkezhetnek. De ezt az örökhagyóra alkalmazni nem lehet, mert 17 év óta a szerzeten kívül élt, fenntartásáról maga gondoskodott, ingó és ingatlan vagyont szerzett, fűrdő-vállalatot tartott; az így szerzett vagyonról rendelkezhetett (ajándékozásról volt szó).

4449/1914. 1915. május 4. Az alperes a Szent Bazil-rend tagja, ünnepélyes fogadalmat tett. A rend kizárta, elbocsátotta, ezt a Szentszék tudomásul vette, bár a fogadalom alól nem oldotta fel, megengedte, hogy a kolostoron kívül lakjék, de a szegénységi fogadalmat quantum fiere potest tartsa meg. Tehát szerzőképes, ingatlant is szerezhett; ezért a rendnek az ingatlan tulajdona iránt indított keresete elutasított.

160/1915. június 9. Az örökhagyó a Szent Bazil-rend tagja volt, de régebben hosszabb ideig a szerzetesi életközösségből kiválva, mint segédlelkész, tehát nyilván a rendi előljáróság beleegyezésével működött s ebben a működésében pénzt gyűjtött. Az ünnepélyes fogadalmat tett szerzetes is hatályosan rendelkezhet élők közt, és pedig ingyenesen is, arról amit — bár a rend kötelekében megmaradt — a szerzeten kívül teljesített működésével szerzett.

966/1916. május 25. A görögkatolikus Szent Bazil-rend keresete rendtagja ellen ingatlan tulajdona iránt. Elutasítás, mert a rend az alperest elbocsátotta, a pápa ezt tudomásul vette és megengedte, hogy vagyonáról rendelkezhessek.

5626/1918. 1920. október 26. Ugyanazon felek között hasonló.

Ezekből a következő szabályokat állíthatjuk össze:

Különbséget kell tenni azok között a szerzetrendek között, amelyeknek a tagjai ünnepélyes fogadalmat tesznek és azok között, amelyeknek tagjai csak egyszerű fogadalmat tesznek. Ünnepélyes

² A CII. tc., amely három szerzet befogadásáról szól, 3. §-ában úgy rendelkezik, hogy jövőre a szerzetesek testületét és zárdáit, bármiféleképpen is, az ország szüksége s a király engedélye nélkül szaporítani nem szabad.

¹ L. dr. Szeredy József: Egyházjogtan. (1883.) 512—528. § és 555. § II. 5. l.

fogadalom esetén a rendtag nem szerzőképes, minden a rendé s a rend örököl a tagja után. Nem ünnepélyes fogadalom esetén a tag szerzőképes és utána közönséges öröklésnek van helye. De ünnepélyes fogadalom esetén is megszűnik a rendtag szerzési képtelensége, tehát szerezhethet és rendelkezhetik, ha a fogadalom alól feloldást nyer, sőt feloldás nélkül is, ha engedéllyel a szerzeten kívül élt. (Plébániát adminisztrált, vagy a világban élt.)

A külföldi szerzet csak úgy működhetik Magyarországon, ha megkapta a befogadási engedélyt. A szerzetek befogadásáról szóló 1715: CII. tc. azonban csak azokra a rendekre vonatkozik, amelyekről az 1715: LXXI. tc. szól, amelyeknek tagjai ünnepélyes fogadalmat tesznek, a világra nézve meghaltak.

A kongregációk tagjai csak egyszerű fogadalmat tesznek; ők tehát szerzőképesek, vagyonukat megtartják, végrendelkezhetnek, ha nincs végrendeletük, közönséges öröklés áll be utánuk; tehát a kongregáció nem örököl. A külföldi kongregációra befogadás nem szükséges, tehát a kongregáció befogadás nélkül is szerzőképes, tagja pedig végrendelkezésre képes.

Arra nézve, hogy ünnepélyes fogadalom esetén is mikor szűnik meg a rendtag szerzési képtelensége, úgy látszik közömbös, hogy a rendház külföldön fekszik-e (a krakkói rendház tagjáról van szó az 1718/1913. számmal).

Az előforduló esetek szerint: az ünnepélyes fogadalmat tevő szerzetek közé tartoznak a Szent Ferenc-rend, a görögkatolikus Szent Bazil-rend, a Notre Dame apáca-rend, (amely Szent Ágoston szabályzata szerint alakult), a Szent Ágoston-rend (krakói); a kongregációk közé tartoznak: az Irgalmas Nénék, a legszentebb Megváltóról nevezett soproni zárda. Más szerzetekre vonatkozó döntés nem fordult elő, de a kérdést el lehet dönteni, ha megvizsgáljuk, hogy a szerzet tagjai ünnepélyes fogadalmat tesznek-e, vagy csak egyszerű fogadalmat, amit pedig a rend alapszabályai alapján lehet megállapítani. Ha ezt tudjuk, úgy a fentebbi szabályok alapján az öröklés kérdését megnyugvással intézhetjük el.

A befogadásról szóló törvények mind ünnepélyes fogadalmat tevő szerzetesek testületeire vonatkoznak, így az 1764: XLIII. tc., mely a Szent Ágoston szabályai szerint alakult Notre Dame-apácákra vonatkozik (bár ez a szerzet kongregációnak van említve).

Lényeges lehet az öröklés kérdésénél, hogy mit tartalmaz a rend alapszabálya.

A Kúria gyakorlatában nem fordult elő görögkeleti szerzetre vonatkozó eset. A megítélés ugyanolyan lehet, mint r. kat. vagy g. kat. szerzetnél; de feltétlenül ismerni kell a rend alapszabályait, az elbocsátásra, szerzetenkívüli élésre vonatkozó engedély hatályát és a szerzeten kívül élésre való gyakorlatot. Ha az alapszabályokban az volna, hogy a szerzetesnek külső munkára való kiküldése nem változtat a jog helyzetén, úgy a szerzetes a külső munkában szerzett vagyonról sem rendelkezhetik s utána a rend örököl.

Az a körülmény, hogy az örökhagyó hosszú idő óta Csonka-Magyarországon élt és parókiát adminisztrált, rendháza pedig elcsatolt területre esett, aligha vonhatja maga után egymagában azt, hogy ezzel szerzetéből kivált vagy azt, hogy szerzete helyébe egyháza (egyházközsége) lépett.

Dr. sándorfalvi Pap István.

Jogszabályok ütközése a gyakorlatban.

1. A közjogi és a magánjogi szabályok éles, tartalmi eltérése és e kétféle szabálycsoport ütközési pontjain a magánjogiak kisebb ereje már a háború előtti jogunk egyik alapvető axiomája volt. A háború óta pedig ez az axioma gyakorlati jelentőségében még mérhetetlenül nyert is. A magánjog viszont az ezáltal elhódított területet többé-kevésbé alaposan és úgylátszik végleg elvesztette.

Azonban, vajjon ennek a veszteségnek annyira kell-e terjednie, hogy az az illető jogviszonyra alkalmazandó jogszabályok bírói megállapítását, esetleg az ezen szabályok szerint megkívánt tényleges állapotnak bírói helyreállítását is kizárja?

2. A kérdés leggyakrabban pergátló kifogás alakjában kerül elő. Oka az, hogy a magánjogi és a közjogi igény érvényesítésének, helyesebben azok bírói érvényesítésének a módja tételes törvényeink szerint más-más.

Az eltérés abban áll, hogy míg elvileg és általánosságban minden magánjogi igény kerülhet bírói eldöntés alá, addig a közigazgatási igények bírói érvényesítésének az útja csupán a köz-

igazgatási bíróság szűk kapuján át vezet. Ezen a kapun pedig csakis az egyes, külön nevesített, vagyis akár az 1896: XXVI. tcikk 16. és következő szakaszaiban, akár az ezeket kiegészítő törvényekben, vagy törvényerejű forrásokban külön ilyennek szabályozott közjogi és közigazgatási jogi igények kerülhetnek bírói döntés alá.

Már most előfordul az oly hatósági tény, amely kétségtelenül közjogi alapú és tartalmú, azonban mégis magánjogi érdeket is sért. Ez utóbbinak a sérelme tehát a sértő tény közjogi jellegénél fogva a polgári per útján — az itt figyelembe nem vett kártérítéstől eltekintve — egyáltalán nem orvosolható. Viszont nem is orvosolható közigazgatási per útján sem. Éspedig azért, mert a sértés nem szült oly külön nevesített közjogi igényt, amely számára a közigazgatási bíróság kapuja nyitva áll.

Persze, ha a hatósági ténykedés oly jogellenesség, amelyért akár az eljáró hatósági közeg, akár az állam, vagy egyéb közjogi testület pusztán kártérítéssel felel, az itt érintett kérdésünk fel nem merül.

Hogy vagyunk azonban akkor, ha nem kártérítésről van szó, de valamely abszolút magánjog megsértéséről, leggyakrabban ingatlan tulajdonsértésről, amelynél a magánjogi jogosult csupán az állandó jellegű sértés bírói megszüntetését óhajtja elérni?

Vajjon ily esetekben nem kerül-e lelkiismereti dilemma elé a bíró, aki tudja, hogy a pergátló akadály megállapításával a sértettől nem csupán a polgári per útját vágja el, de egyáltalán minden más bírói jogorvoslatot is?

Pedig ez a dilemma nem elkerülhetetlen.

Úgy vélem, nincs akadálya az oly törvényi szabályozásnak, hogy minden, vagy legalább is minden a felülvizsgálatit meghaladó értékű, abszolút vagyoni jog és minden elsőrendű fontossággal bíró abszolút nem vagyoni magánjogi jogosultság közjogi vagy közigazgatási jogi megsértése is bíró elé kerülhessen. Éspedig nem csupán akként — hiszen ennek ma sincs akadálya — hogy a sértett fél a sértés okozta kárának a megtérítését avagy — bár ennek az útjai ma is elég nehezek — annak a jognak a kisajátítását követelhesse. Hanem akként is, hogy bíró dönthessen a fölött is, vajjon a közjogi vagy közigazgatási jogi tény eredményeként nem állt-e be a tárgyi jog által nem indokolt oly sérelem, amelynek következtében az illető magánjogi jogosultságának megfelelő állapot bíróilag előállítandó, vagy helyreállítandó.

Ha ez a bírói út nem lehet más, ám legyen közigazgatási per. Azt azonban ki nem elégtő állapotnak kell tartanunk, hogy ily esetekben a polgári bíró eljárását kizárja, hogy a perjogi szabályok ezt tilalmazzák, a közigazgatási bírót pedig, hogy a közigazgatási eljárásiait azt meg nem engedik.

3. A jogszabályok hasonló ütközése az is, ha a törvény a bírói utat oly sok, vagy oly bonyolult feltételhez fűzi, amely a való életben igen ritkán, sőt úgyszólván sohasem valósul meg. Az ütközés oka ezekben az esetekben az, hogy a tárgyi jog ugyan elvileg megadja a bírói utat, de azt a gyakorlat számára majdnem vagy teljesen járhatatlanná tette.

Tapasztalataim szerint ily szabályütközés elég gyakori példája, ha az oly munkaadó, aki az üzemi balesetet elhárító óvórendszabályt vagy óvóintézkedést elmulasztotta, az üzemi balesetekért felelős intézet által megszabott kártérítésen felüli kárért a felelősséget egyébként kimondó büntetőbírói ítélet dacára azért nem felel, mert a büntető bíróság mellőzte annak a külön megvizsgálását, vajjon a baleset oly óvórendszabály, vagy óvóintézkedés foganatosításának az elmulasztásából származott-e, amelyet a hatóság akár általában, akár különösen arra a vállalatra, üzemre, vagy foglalkozásra jogerősen elrendelt. Avagy pedig azért nem, mert ennek kifejezett megállapítása a bíróságok idevaló vizsgálata dacára is az ítéletből kimaradt. A törvény (1927: XXI. tcikk 90. §) persze mindezeket a büntetőbírói köteletségévé teszi. Jogorvoslatot is ad a kir. ügyésznek a pótmagánvádlónak és a sértettnek, ha akár a megvizsgálás, akár a megállapítás elmaradt. De az esetek túlnyomórésztében a valóság e törvényes rendelkezéssel szemben mégis csak az, hogy a büntetőbíró csak az általános gondatlanságot vizsgálja és állapítja meg és a sértett, illetve a károsult csak későn, a kártérítési perben ébred arra, hogy a polgári per egyik előfeltételét már az azt megelőzőtt büntető perben mulasztotta volt el.

4. A felhozott és más hasonló esetekben a polgári és a büntető, illetve a polgári és a közigazgatási eljárás egymástól elhajló síkjain

található jogszabályok tartalmának, vagy alkalmazásának eltérő volta és a két szabálysík egymásba illeszkedésének hiányossága okozza, hogy védelemre érdemes jogsérelem orvoslás nélkül marad.

Ugyanerre vezethet az is, ha valamely új szabálycsoportnak kell az egyébként változatlanul maradt, de az újnak alapgondolataival *nem* egybevágó régi szabálycsoporthoz simulnia.

Ennek az ütközésnek — szerény véleményem szerint — túlsok és nem kívánatos következményeit sínyli a jelzálogjogi törvénnyel és annak az életbeléptetésével kapcsolatos szabályoknak az osztrák törvény szellemétől teljesen átitatott régebbi ingatlanjogunkra való ráillesztése.

Az ebből fakadt nyílt kérdésekből néhányat — mint köztudomásút — csak említek. Gyakorlatunk a jelzálogjogi törvény parancsoló intézkedéseivel szemben eddig a fiduciárius tulajdonjogot nem tudta kellően tisztába hozni. Az egyetemleges jelzálogjogokra és a biztosítéki jelzálogjog átruházásaira vonatkozó kétségekben sem tudott eddigelé még kellő világosságot teremteni.

Mindezt pedig azért, mert még a legélénkebb jogi fantázia sem tudott magának előre teljes képet alkotni arról, mi lesz, ha patriarchálisabb jellegű ingatlanjogunkra az attól merőben különböző BGB szellemétől átitatott jelzálogjogi törvényt építjük rá. Mindezekről egyebütt bőven szoltam.¹

Valamivel tüzetesebben kell rámutatnom a ranghellyel való rendelkezés kérdésére, amelynek vagyoni jogi jelentőségét gyakorlatunk egyelőre talán szintén nem méltányolhatta eléggé.

Nem mintha nem ismerte volna fel az itt szembenálló érdekek jelentőségét. Hiszen a kir. Kúria az eddig eldöntés alá került és közzétett esetekben² hangoztatja, hogy a ranghellyel való rendelkezés vagyoni értéket jelent és hogy ezzel az értékkel a tulajdonos esetleg egyes hitelezők kárára is rendelkezhetik.

Azonban a gyakorlat ennek dacára sem engedi a ranghellyel való rendelkezés jogát lefoglalni, mert az intézményben éppen azt a törvényes célt látja megvalósulni, hogy a hitelezők ne, de csakis maga a tulajdonos élvezze annak előnyeit.

Ezt a felfogást — mint egyebütt kifejtettem — nem tartom helyesnek.³ Az ott elmondottakat nem akarom ismételni. Ebben az összefüggésben mégis arra kell utalnóm, hogy az idevágó döntések hangoztatják a jogszabályok ütközésének az alaptémáját is. Hiszen főleg azzal érvelnek, hogy ezidőszert még nincsenek oly eljárási jogszabályaink, amelyek megfelelően szabályoznák, hogy a tulajdonosnak az új jelzálogjog alapításánál való közreműködését minő *kényszerrendelés* pótolja.

Ezt az érvet nem oszthatom. A kérdés nagy jelentőségénél fogva bátorságot veszek magamnak arra, hogy — eddigi, állandóan követett eljárásomtól eltérően — ahhoz e helyütt hozzászóljak annak dacára, hogy szerény nézetem az ebben követett kúriai gyakorlattól eltér.

5. A gyakorlat három okból tagadja meg a ranghellyel való rendelkezés lefoglalhatóságát.

Először azért, mert az intézményt az osztrák III. rész novelából vettük át és az osztrák jog a lefoglalhatóságot nem ismeri.

Azután, mert a nem első helyen alapított jelzálogos kölcsönök rendszerint az adósra kedvezőtlenebb feltételek mellett létesülnek és így a rosszabb helyen levő jelzálogos hitelező a *ranghely lefoglalása által kedvezőbb helyzetbe jönne és meg nem érdemelt előnyben részesülne.*

Végül, mert ma még nem rendelkezünk oly eljárási szabályokkal, amelyek ezt a lefoglalást lehetővé tennék.

Talán az érvek egyike sem átütő erejű.

Az osztrák minta követése talán nem szükséges. Legalább is nem oly mértékben, hogy annak hiányait és hibáit is átvegyük, illetve, hogy annak hiányai akadályozzanak meg abban, hogy a ranghellyel való rendelkezés intézményét az életnek megfelelő irányban fejlesszük.

Hogy törvényhozásunk a ranghellyel való rendelkezés jogát forgalomképes vagyontárgynak tekintette-e vagy sem, az valóban kétséges.⁴ Vannak a törvénynek oly rendelkezései, amelyek a mellett szólnak, De vannak az ellenkezőre utalók is. Hogy másról ne szóljak, vajjon forgalomellenes-e, ha a Jt. 21. §-a a tulajdonost — igaz, annak saját érdekében — éppen abban akadályozza, hogy a

rendelkezési jogról *lemondjon, vagyis, hogy ezt a jogot ő tegye forgalomképtelenné?*

De hiszen talán ellene szól az is, hogy a rangfenntartás és a ranghellyel való rendelkezés igazi tartalma az, hogy a megszűnt jelzálogjog más követelés biztosítására használtassék fel, *vagyis a jelzálogjognak az egyik hitelező vagyontöréből a másikba való jutása. Mégpedig ügylet útján való odaajutása.* Már most elvileg: járulékos jognak, a jelzálogjognak ilyen különválása és ily ügyleti elidegenítése a tulajdonos részéről talán szintén nem túlságosan ellenkezik a forgalomképességgel.

Ami viszont a tulajdonosnak biztosított személyjogi privilégiumot illeti, — lényegileg ez az, amit a mai gyakorlat a tulajdonosnak enged — a törvény is, a későbbi jelzálogos hitelezők meg nem érdemelt előnyeiről szóló érvelés is csupán azt indokolja, hogy a jelzálogos hitelező **pusztán jelzálogjoga alapján automatikusan ne kerüljön kedvezőbb helyzetbe, mint amelyet neki megszerzett telekkönyvi rangja biztosít.** De vajjon a jelzálogos hitelezőnek a jelzálogjog szerzésekor nyert telekkönyvi rangja indokolja-e azt is, hogy a tulajdonos a rangfenntartás jogának gyakorlásával a *kielégítési alapot* akár csak az összes *jelzálogos hitelezők elől* is elvonja?

És indokolja-e különösen azt is, hogy a kielégítési alapot a tulajdonos *összes személyes hitelezői elől* is elvonja, tehát azok elől is, akiknek egyéb semmi fedezetük nincs, mint éppen a jelzálogjoggal való rendelkezés pénzbeli egyenértéke?

Lehet-e és szabad-e a ranghellyel való rendelkezés jogával *új és hallgatóságos végrehajtás alóli mentességet statuálnunk?*

Fennforognak-e itt oly érzelmi vagy családjogi okok, mint amelyek ezt a köteles részről való lemondásnál szükségessé tették? Ezek — talán — megfontolandó kérdések. Megoldásuk apodiktikusan egy irányban sem biztos ugyan. Azonban egyet talán mégis állíthatunk. A törvényhozónak szólnia kell róluk. Ha a ranghellyel való rendelkezés anyagi szabályai túlságosan elasztikusok, ha a tulajdonos általuk a jelzálogos hitelezői, sőt a *személyes hitelezői elől is elvonhatja a kielégítési alapot is, akkor ezt az intézményt aligha tarthatjuk fenn.*

6. Addig is, amíg a törvény nem szól róluk, pusztán a jogszabályok ütközésénél, csakis a végrehajtási jogszabályok hiányosságánál fogva a ranghellyel való rendelkezés lefoglalhatósága talán nem tagadható meg.

Ugyanis, ha a ranghellyel való rendelkezés az ingatlantulajdonosnak **nem** oly személyes privilégiuma, amellyel a ranghely pénzbeli egyenértékét az összes hitelezői elől elvonhatja, akkor a tulajdonos beleegyező nyilatkozatát, a rendelkezési jogot lefoglaló hitelező akként helyettesítheti, hogy a lefoglalás után akár személyesen, akár az 1881: LX. tcikk 124. §-a analógiája alapján a kirendelendő ügygondnok útján indítandó perben kéri, hogy a tulajdonos a rendelkező nyilatkozat megtételére esetleg az ítélet alapján eszközrendő telekkönyvi bejegyzés tüzésére köteleztessék.

Az 1881: LX. tcikk 124. §-a esetünkre persze nem talál pontosan. De talán jobb, ha e szabály hiányossága dacára is *kielégítéshez, nem pedig érdemtelen előnyökhöz jut* a tulajdonos hitelezője, mint az, ha az eljárási szabályok hiányossága miatt meg nem érdemelt személyes privilégiumhoz jut az a tulajdonos, aki rendelkezésével a hitelezői elől a kielégítési alapot elvonja.

Az eljárási és az anyagi jogszabályok ütközésének ez az esete — úgy tartom — szintén kizárólag az anyagi jog szellemében és irányában oldható meg.

Dr. Almási Antal.

Jogirodalom.

A magyar magánjog vázlata.

Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. Negyedik átdolgozott kiadás. (Grill Károly könyvkiadóvállalata Budapest. Első rész 1933. VII + 370 l. Második rész 1935. V + 508 lap.)

Szladits Károly életművének talán a leggyönyörűdöttőbb darabjai azok a költői szárnyalással és tudományos mélységgel megírt jellemzések, amelyeket a magyar magánjog legkiválóbb művelőiről alkotott. De éppen ezek a remekbeszabott jellemzések teszik nagyon nehézé annak a feladatát, aki a Szladits Károly nagyszerű műveiről szerencsés írni.

Szladits Károly Szász-Schwartz Gusztávról tartott megemlékezésében azt állapítja meg, hogy éppen úgy nem lehet a magyar magánjog két nagyjának érdemeit összemérni, mint ahogy nem

¹ A Dologi Jog kézikönyve munkám II. kötetének számos helyén.

² K. 4568/1933., 3214/1933., M. Dt. XXVII. k. 132/135. sz.

³ Dologi Jog II. k. k. 132—134. old.

⁴ L. id. m. II. k. 133—134. oldalait.

lehet értékítéletet alkotni arról, hogy egy költő, vagy egy építőművész volt-e nagyobb.

De ha ez így is van, távolról sem lehetetlen, hogy a nagy építőművész műve megalkotásánál a költői lélek adományát is sikeresen felhasználhassa.

Talán senkire a magánjog irodalmában nem lehet inkább elmondani, mint Szladits Károlyra, hogy a magánjog egész rendszerét visszatükröző, tökéletes épületet alkotott a most a negyedik kiadást látó munkájában, és hogy ebben a munkában a jog elvont fogalmainak szavakkal érzékeltetése nála olyan módon történt, amely emlékeztet a gondolatoknak arra a kifejezésére, amire csak a nagy, isteni adománnyal megáldott költő képes.

Szladits Károly könyvének korábbi kiadása, mint a magánjog területének biztos útmutatója két évtizedes forgalomban léte alatt a jogászközönség körében valóban fogalommal vált. A most megjelent új kiadásra ugyanez a hivatás vár, de talán az a fogalom, amelyet a mű negyedik kiadása fog jelenteni, bizonyos vonatkozásokban mégis új fogalom lesz. Ez a könyv nemcsak a jogalkotás és a judikatúra új fejleményeinek feldolgozásával, és a magánjog rendszerébe beiktatásával tér el az előbbi kiadástól, hanem főként abban, hogy a szerves rendszerképzés gondolata abban még nagyobb mértékben valósul meg, és hogy a tudományos kutatások eddigi eredményeit biztos kézzel felhasználva, igen sok vonatkozásban egészen új eredményeket is tartalmaz. A terjedelmében is megnövekedett új kiadás e mellett most már a szó szoros értelmében a magánjog területére szorítkozik és ehhez képest a korábbi kiadásokban elhelyezett kereskedelmi jogi és váltójogi matéria abból ki van küszöbölve, ami a hatalmas építmény egységes architektúrájának szintén csak javára szolgál.

Az első érzés, amely a két hatalmas kötet áttekintése után a tudománya sorsáért aggódó jogászt elfogja, a megnyugvás érzése.

A gazdasági élet által diktált új jogszabályoknak az eddigi rendszerből kiütközése, a magánjog alaptételeit rengető jelszavaknak gyakori hangoztatása sokszor kétkedésre ösztönöz, vajjon nem omlottak-e még le a magánjog területének egyes alapvető pillérei és bástyái.

A Szladits Károly könyve azzal, hogy minden új jelenségről tudomást vesz, de e mellett minden új jelenséget a magánjog egységes rendszerébe tökéletesen bele is illeszt, visszaadja az önbizalmat és visszaadja a magánjog egységes fejlődésébe vetett reményt. Csupán példaképpen utalok ebben a tekintetben a gazdasági lehetetlenülés és az úgynevezett gazdavédő jogszabályok méltatására (II. rész 103. és következő lap), és a pénztartozás tárgyalása során az aranypengő, a devizakorlátozások, a valorizáció, valamint a devalorizáció tárgyalására.

A mű korábbi kiadásaival szemben alapvető eltérés van a szerkezet felépítésében. Ez az eltérés nemcsak abban nyilvánlik meg, hogy a mű általános része a korábbi kiadás alapfogalmakat tárgyzó, összesen 15 oldalával szemben az általános tanok 179 oldalra terjedő előadására bővült, hanem abban is, hogy a magánjog egyes részeinek tárgyalása során több az összefoglaló fejezet, tüzetesebb a rendszeres tagolás. Az illusztris szerzőnek ez a törekvése legerősebben a kötelmi jog különös részében domborodik ki, ahol a nominát szerződések csoportosítása egészen új és első pillanatra sokszor meglepő. Az a csoportosítás, amely az adási köteleket, a használati köteleket, a munka jogviszonyait, az ügyvitelt, végül a köteleket személy- és vagyonkapcsolatokból külön-külön csoportba foglalja össze, ahhoz az irányzathoz csatlakozik, amely a szolgáltatás tartalmát veszi felosztási alapul, és némileg emlékeztet Hecknek a felosztására, de ettől is sok lényeges ponton eltér, így különösen a kölcsönnek az adási és a letétnek az ügyviteli szerződések körébe sorozásával.

Az általános tanokban az alanyi jog, a jogviszony, vagy a jogszabály kiindulási pontul választása kérdésében a szerző bizonyos fokig a kelsen-i elgondolásnak hódolva, a jogszabályok mellett dönt, és a magánjogi szabályok szerkezetének tárgyalása során a magánjognak már nagyon sok alapvető tételét fejti ki. Különösen eszméletű a közvetlen jogrendezés és az utaló szabályok szembeállítását tárgyzó alfejezet (42. l.), valamint a vélelem természetét kristálytiszta megvilágító rész (47. lap). A magánjogi szabályok négy elemét különböztetve meg (tényállás, jogalany, joghatás, jogtárgy, 55. l.), a jogalanyt, mint ilyen szabályszerűségnek szenteli a második fejezetet, ahol már a jogképesség, önjogság kérdése és a jogi személyekre vonatkozó egész jog-

anyag kifejtésre kerül. A kreatív ügylet különlegességének megvilágítása (70. l.), a kényszerszertársulások és a reál tagság beillesztése (73. l.), a jogi személyekről szóló fejezetnek a kimagasló pontja.

A jogi helyzetek körében első helyen tárgyalt alanyi jogok fogalmi meghatározása (91. l.) rendkívül szellemes összeegyeztetése az iheringi érdekvédelem és a Windscheid-féle hatalom gondolatának. Első pillanatra kissé meglepő azonban, hogy a szerző az alanyi jogot végelemzésben mégis csupán bizonyos «várakozásban» látja. Az alanyi jog tárgyalásához logikusan kapcsolódik az igénynek és a bírói védelemnek, a magánjogi kötelezettségnek, mint ellenképnek, végül a hatalmasságoknak a tárgyalása. A kötelezettet megillető hatalmasságok körébe vannak beállítva a magánjogi kifogások és az alkotóelemek tárgyalását mintegy betetőző a jogviszonyok fogalmi csoportosítása.

A jogi tények (joghatások, jogváltoztató tények) a magánjog terén elsősorban a magánosok cselekményei lévén, a szerző a magánosok cselekményeit taglalja elsősorban megengedett cselekményekre és jogellenes magatartásokra, a megengedett cselekményeket pedig jogügyletekre és más megengedett joghatással járó emberi cselekményekre. Ez utóbbi körben különösen igen élesen vannak egymástól elhatárolva a jognyilatkozatszerű cselekmények és a reálaktusok, amiket a szerző cselekvéseredményeknek minősít. A jogügyletek különböző csoportjainak a sorából különös figyelmet érdemel a rendelkezés és a juttatás fogalmának az elhatárolása. Ami különösen a rendelkezés fogalmi meghatározását illeti, az, hogy a rendelkezés közvetlen hatása valami már meglévő jogban beálló változás (118. l.), a constitutív-translatív jogalapítás esetét nem fedné, de a szerző a rendelkezés eseteinek felsorolása körében ezt a hiányt áthidalja és a jog megterhelését is rendelkezésnek minősíti.

A jogügylet általános érvényességi kellékeiként a szerző (121. l.) a cselekvőképességet, annak külső megnyilatkozását, a megszabott alakot, az ügyleti akarat valóságát és az ügylettárgy lehetőségét és megengedettséget sorolja fel, ebben vetve meg a további tárgyalás rendszerbeli alapjait. Ki kell emelnem ebből a részből a megrendelések gyűjtéséről szóló törvény rendelkezéseinek beállítását (137. l.). Általános elv, hogy a szerződés további sorsa szempontjából közömbös, hogy az melyik szerződő félnek a kezdeményezésére jött létre. Elz alól az elv alól tett kivételt a megrendelések gyűjtésére vonatkozó törvény, amely az idegen iparostól vagy kereskedőtől a kezdeményező szerepet vonja meg.

A jogügyleti akarat valóságáról szóló fejezet zseniális egyszerűséggel foglalja össze az akaratelmélet és akaratnyilvánítási elmélet harcának eredményét oly módon, hogy az olvasónak szinte csodálkoznia kell, hogy ezekben a kérdésekben valaha vita lehetett. A képviseltről szóló fejezet (150. és köv. l.) a képvisleti hatalom hármas eredetét különbözteti meg a törvényes, a meghatalmazáson alapuló, és a szervezeti képvislet esetét. Bizonyára az anyag amúgy is nagy terjedelme és a szerző rövidegre törekvése okozta, hogy ebben a fejezetben a képviselő által kötött ügylet megtámasztásának tárgyalásával nem találkozunk.

A jogügylet érvénytelensége és hatálytalansága cím alatt az ügylet érvénytelenségével szembe van állítva annak a hatálytalansága, mely utóbbinak főesetként tárgyalja a szerző a rendelkező hatalom hiánya miatt hatálytalan rendelkezés esetét. Az úgynevezett orvosolható semmisség esetében a szerző függő helyzetet teremtő folyamatos tényállást állapít meg, és ezzel a tényállással állítja szembe az úgynevezett sántító jogügyletet, amelyet kétoldalú szerződésnek egyoldalúvá tételeként konstruál. A jogellenes magatartás körében érdekes egyszerűsítés a diligentia cuiusvis hominis abstract mértékének elejtése és a culpa latának nem a bármely ember által kifejtteni szokott gondosság elmulasztásaként, hanem az átlagosan felróható gondatlanság enyhébb eseteként beállítása (170. l.).

Az, hogy a magánjog rendszerének legyen-e általános része és ha van, az mire terjedjen ki, a magánjogi rendszerképzés egyik legtöbbet vitatott és ma sem tárgytalan problémája. Tuhr örökbecsű általános része példáját adja annak, hogy ez alá a cím alá mily sok probléma tárgyalását lehet vonni, de vannak, akik az általános tanoknak még szélesebb kört vindikálnak, oda vonván például a birtoktant is. Szladits Károlyt bizonyára didaktikai szempontok vezették, amikor a korábbi kiadásokban elfoglalt álláspontját feladva, az általános tanok összefoglalását céljával tűzte ki. Ezt a fel-

adatot is kitűnően oldotta meg. Az a jogász, aki művének első címét, amely a mű egészének terjedelméhez képest nem túlságosan nagy és mégis sok részletkérdésre kiterjed, alaposan megtanulja, valóban jelentős könnyebbésséggel láthat a további témakörök megismeréséhez, mert ha a «szabad úszói oklevelet» még nem is érdemelte meg, a hosszú kötéltre már bizonyosan képes lesz.

A dologi jogi rész nem csupán a régi vázlat megfelelő részének átdolgozása, hanem a kézikönyv dologi jogi kötetének összevonása is. Az általános rész előrebocsátása következtében szerkezeti eltolódást idézett elő a dolgoknak az általános részben való tárgyalása. A kézikönyv 443 oldalas anyagának alig 190 oldalra való összevonása mesteri kézzel van végrehajtva, főként a tantörténeti és jogösszehasonlító anyag, valamint az irodalmi utalások és a melléktörvények feldolgozásának a legszükségesebb körre szorítása útján, de úgy, hogy a megállapítások lényege érintetlenül maradjon.

A dologi jog után elhelyezett külön címben tárgyalja a szerző a személyiségi és az eszmei javakon való jogokat. Ez a rendszerbeli állásfoglalás eltérést jelent a korábbi kiadásokkal és a kézikönyvvel szemben, ahol ugyanezen jogokkal tulajdon címfelirat alatt foglalkozott. A változást az idézte elő, hogy a szerző a személyiségi jogokat és az eszmei javakon való jogokat közös cím alatt óhajtott tárgyalni, annál a szoros kapcsolatnál fogva, amelyben a kétfajta jogok sokszor ugyanazon jogintézmény keretén belül is például a szerzői jog esetében egymással állanak. A rövidre szabott fejtegetések (359—370. l.) a személyiségi jogok körében tárgyalt név, címer és képmáshoz való jognak, a szerzői, szabadalmi jognak, a mustra és mintaoltalomnak, valamint a védjegyjognak, végül a kizárólagos iparjogosítványoknak igen áttekinthető vázlatát adják.

Az általános rész előrebocsátása a vázlat kötelmi jogát jelentős mértékben tehermentesítette, azonban a műnek ez a része ismét igen sok új anyagot, új fogalmi kategóriát ölel fel és a rendszerképzés szempontjából is egészen új. A kötelmi jog általános tanairól szóló általános címben a kötelelem fogalmának, a kötelmi jog rendszerének és a kötelelem keletkezésének alapfogalmait tárgyalja az első fejezet, míg külön-külön további fejezetek vannak szentelve a kötelelem tárgyának, a kötelelem tartalmának, a kötelelem alanyainak, végül az 5-ik fejezet a kötelelem megerősítéséről, módosításáról és megszűnéséről szól. Új e részben a kötelezettség és felelősség fogalmának kifejtése (4. és köv. l.). Kiemelést érdemel a kötelmi viszony harmadik személyek elleni védelmének tárgyalása, ahol az úgynevezett abszolút hatályú kötelelmek a kötött kötelelmek kategóriájába vannak visszaszorítva. A vázlatban vallott felfogással szemben új álláspontot foglal el a szerző a kötelelmefakasztó tényállások tekintetében. A szerződésen és a tiltott cselekményeken kívül az alaptalan gazdagodást ismeri el harmadik tényállásul (12. l.). Ez az állásfoglalás azonban mégsem olyan merev, hogy a szerző külön csoportokként közbe ne tudná iktatni a quasi contractusokat és a quasi delictumokat is (17. l.). Ki kell emelni a szerződéskötési kényszer tárgyalását, az abstract kötelelmek jellemzését. A szerző szerint nincsen kötelezés jogcím nélkül és az abstract szerződések esetében is csak az a helyzet, hogy a szerződés a meglévő jogcímet nem tünteti fel. Igen érdekes a lehetetlen szolgáltatások különböző kategóriáinak felsorolása és ezek sorában különösen az érdekbeli lehetetlenségnek, a gazdasági lehetetlenülés alapfogalmának kiemelése. A törvénybe, illetőleg a jó erkölcsbe ütköző szerződések tárgyalása körébe szervesen illeszkedik be az 1932. évi uzoratorvény anyagának részletes feldolgozása. A törvény újdonságánál fogva ezek a fejtegetések a bírói gyakorlatra is iránytszabók lehetnek. Különösen érdekes a törvény 11. §-ából levont az a meglepő következtetés, hogy abban az esetben, ha nem kereskedő zsákmányolja ki a kereskedőt, a kizsákmányoló ügylet szabályai a kereskedő javára is érvényesülhetnek. (29. l. 12. jegyzet.)

A kötelelem tárgyról szóló fejezetben a nemleges kötelelmek köréből jelentőségüknek fogva kiemeli a szerző a versenytillamatokat, a munkaszabályokat (tarifaszerződéseket), a kartelszerződést, a szindikátusi szerződést, a beszerzési és eladási, valamint a licentiaszerződést, ezzel élesen világítva meg a nemleges kötelelem nagy gyakorlati jelentőségét (34. és köv. l.).

Szladits Károly tanítóművészetének nagyszerű produktuma a szolgáltatás különös nemeiről szóló 65. §-ban a pénztartozás című alfejezet. E fejezet első jegyzetében kiemeli a szerző, hogy Groschmid fejtegetéseit és szóhasználatát követi és 11 oldalnyi ter-

jedelemben oly egyszerűen foglalja össze a sokat vitatott nehéz problémák megoldását, hogy azt hiszem, abból azok is, akik Groschmid fejtegetéseit nem ismerik, magánjogunk álláspontjáról első olvasásra megérthető és könnyen megtanulható képet kapnak (46—57. l.).

Sokat vitatott kérdést old meg az 5610/1931. M. E. sz. rendelet 14. §-ához fűzött az a megjegyzés, amely szerint az 1923. évi XXXIX. tc. annyiban maradt hatályban, hogy vétlen késedelem esetén a hitelezőnek kártérítésül kamat a mi jogunkban ma is törvény szerint jár (63. l.).

Ugyancsak a szolgáltatás különös nemei körében tárgyalja a szerző a kártérítést és ebben a körben az ügyleten alapuló kártérítési kötelezettség eseteként említi fel az úgynevezett garanciaszerződést, amellyel hasonló értelemben a kezességhez hasonló szerződések tárgyalása során is foglalkozik. (66. l.). Ez az állásfoglalás igénytelen véleményem szerint csak a potiori állhat meg, mert a garanciaszerződésnél, ha nagyon sokszor kár megtérítésére irányul is, a helyzet nem mindig ez. Amikor például valakit azzal vesznek rá arra, hogy valamely vállalatba csendestársként belépjen, hogy a számára bizonyos minimális évi üzleti nyereségrészesedést garantálók, nem lehet azt mondani, hogy a garantált összegnél csekélyebb üzleti nyereség esetében a csendestársat károsodás érné.

A kártérítés köréből kiemelést érdemel az adaequat kapcsolat világos megmagyarázása. Az adósi és hitelezői késedelem, a szolgáltatás lehetetlenülésének teljesülése, a hibás teljesítés és a szolgáltatás elszegésének tárgyalása a magánjog művelői számára is új, gondolatokban gazdag, sok tanulságot és élvezetet nyújtó fejtegetések. A szolgáltatás lehetetlenülése körében kerül tüzetesebb kifejtésre a gazdasági lehetetlenülés modern problémája is (103. és köv. l.).

A többalanyú kötelelmek körében az üzletátruházási törvényre figyelemmel a német irodalomban különösen erősen exponált «Schuldbeitritt» kérdésének kifejtését bizonyos fokig sajnálattal kellett nélkülöznöm. Az üzletátruházás esetében beálló változást a szerző, a magánjogi törvénykönyv rendszerét követve a tartozásátvállalás keretében érinti (131. l. 6. jegyzet.). Nem tudom azonban, vajjon megáll-e az üzletátruházás esetében és általában a vagyontömeg átvétele esetében a tartozásátvállalásnak az a naturalis eleme, hogy a vagyontátrévó az átruházóval szemben kötelezve is van arra, hogy az addigi adóssá tartozása alól mentesítse. Úgy vélem, hogy éppen az ily esetek, amikor az ügylet mentesítési kötelezettséget nem tartalmaz, sorolhatók az adóstársként belépés fogalma alá.

A korábbi kiadással szemben új fejezete a műnek a kötelelem tartalmi módosításáról szóló fejezet, ahol az újítás, az egység, az adóssvédelem szabályai és a bírósági módosítás esetei vannak tüzetesen tárgyalva (147. és köv. l.). Új a kötelmi viszony feloldásáról és megszüntetéséről szóló §. is (151—156. l.), ahol a feloldással, vagyis a visszaható hatálytalanítással van a kötelmi viszony megszüntése szembeállítva. Ezzel a fogalmi megalapozással fejté azután ki a szerző az elállásra vonatkozó jogtételeket, ezek sorában a bánatpénzzel, a kötbérrel és a stornódíjjal is foglalkozván.

A kötelmi jog különös részének csoportosítása önmagában is tudományos eredmény, amellyel a magánjogi törvénykönyv szempontjából is kíváncsok lenné foglalkozni.

A családjogi és öröklési jogi rész magánjogunk nagyobb állandóságra hivatott része lévén, ebben a körben kisebb számmal nyílt a szerzőnek alkalmát a korábbi kiadással szemben új szempontokat érvényesíteni, az átdolgozás tökéletességében mégis ezek a részek sem maradnak el az eddig tárgyalt részekről.

Külön figyelmet érdemel a műhöz függelékként csatolt nemzetközi és területközi magánjog, valamint az átmeneti jog. Ez a függelék egy ívnyi terjedelemmel ismét a Szladits Károly különös adományát alkotó világossággal és érthetőséggel foglalja össze mindazokat a normákat, amelyeket a magánjogásznak ebből a körből tudnia szükséges.

Igen nagy örömmre szolgál, hogy a kiváló mester nagy munkájáról én adhattam hírt e folyóirat hasábjairól, bár tisztában vagyok azzal is, hogy éppen ennél a munkánál a jogásközönségnek kivonatolt ismertetésre és a főbb pontok kiragadására vajmi kevés szükség volt.

Ez a munka a magánjog munkásainak és tudományos művelőinek mindennapi kenyeré lesz.

És éppen ebben van, igénytelen megítélésem szerint Szladits Károlynak a magyar jogtudomány terén kivívott sok nagy érdeme közül talán a legnagyobb.

Neki sikerült minden másnál nagyobb mértékben az, hogy a gyakorlati szempontból fontos kérdéseket éles, tudományos megvilágításba helyezze, a gyakorlati életet pedig hozzászoktatta a szigorúan tudományos eredmények elismeréséhez, becsléséhez és azok sikeres hasznosításához.

Ezeknek a gondolatoknak a szolgálatában az új kiadások megjelenésének rendszerinti jelentőségét sokszorosan haladja meg ennek a negyedik kiadásnak a jogászközönség kezébe kerülése.

Dr. Nizsalovszky Endre.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. Bizományi szerződés. A szerződés, amely szerint az iparigazolvánnyal rendelkező, önálló kereskedő akként foglalkozik az alperes áruinak bizományi értékesítésével, hogy az alperes nevében sem jogügyletet nem köthet, sem kötelezettséget nem vállalhat, az eladásokból keletkező követelésekért pedig készfizető kezeként felel, a szolgálati viszony lényeges alkotó elemeként megkívánt függőséget nélkülözi, a bizományi jogviszonynak viszont a K. T. 368. §-ában meghatározott összes alkotóelemet magában foglalja. (Kúria, 1934. jún. 5. P. I. 1383/1933.)

2. Szolgálati szerződés. a) Minthogy a felek megállapodása a munkavállalót illetőleg a munkaadó jóváhagyásától függő állandó teljesítési kötelezettséget vont maga után, a felek közötti jogviszony szolgálati szerződés és nem megbízás. — b) A szolgálati szerződésnek nem érvényességi kelléke az alkalmazott egész munkaerejének lekötése, valamint az ellenérték előzetes meghatározása sem, mivel a díjra vonatkozó megállapodás a bírói megállapítással pótolható. (Kúria, 1934. jún. 13. P. I. 2102/1933.)

3. Üzletvezető. A szolgálati szerződésnek az a kikötése, amely az üzleti alkalmazottak bűnselekménye által okozott áruhiányért az üzletvezetőt tette felelőssé, sem jogszabályba, sem a jó erkölcsökbe nem ütközik. Ugyanilyen elbírálás alá esik a szerződésnek az a kikötése, hogy a csurgás, porlás és beszáradás folytán előálló áruhiány az üzletvezetőt terheli, mert a szolgálati szerződés szerint ezért az úgynevezett kálóért megfelelő ellenértéket kapott. (Kúria, 1934. jún. 13. P. I. 2225/1933.)

4. A raktárnok a raktárban őrzött anyagokért rendszerint felelős. Ehhez képest kötelessége a raktár fölött őrködni és az arra nem jogosultakkal szemben az ott őrzött anyagokhoz való hozzájutást meggátolni. (Kúria, 1934. jún. 20. P. II. 328/1933.)

5. A letéteményes az őrizet megállapított módjától eltérhet az esetben, ha felteheti, hogy a letevő a körülményeket ismerve az eltérést helyeselné. Köteles azonban erről, ha a halasztás nem jár veszéllyel, a letevőt eleve értesíteni és rendelkezését megvárni (Kúria, 1934. jún. 27. P. IV. 4902/1933.)

6. Tvt. A bútorkereskedőnek az az eljárása, amellyel kereskedői minőségének elhallgatásával hirdeti bútorok eladását, a Tvt. 2. §-ába ütközik. (Kúria, 1934. jún. 28. P. IV. 1007/1934. V. ö. Hj. Dt. 26., 45.)

7. Nyugdíj. A munkaadót sem lehet a nyugdíjjarandóságokért nagyobb mértékben felelőssé tenni, mint amilyen mértékben azokra az alkalmazottat a nyugdíjszabályzat, az adott esetben az elismert vállalati nyugdíjpénztár alapszabálya feljogosítja. (Kúria, 1934. máj. 24. P. II. 833/1933.)

8. Nyugdíjpénztár. A bírói gyakorlat értelmében az, hogy a vállalat nyugdíjpénztárt tart fenn, a vállalatot a nyugdíjfizetési kötelezettség alól nem mentesíti, hanem ez esetben az a nyugdíjpénztárral egyetemlegesen felelős. (Kúria, 1934. jún. 26. P. II. 1159/1933.)

9. A nyugdíjszabályzatnak az a rendelkezése, hogy az önként kilépett tag által teljesített befizetések teljes összegükben az egyesület javára esnek, sem törvénybe, sem a jó erkölcsökbe nem ütközik. (Kúria, 1934. jún. 14. P. III. 3508/1933.)

10. A nyugdíjszabályzatnak rendelkezéseit általában szigorúan kell értelmezni, éppen ezért a szabályzat «fizetés» kitétele alatt a szorosan vett törzsfizetést kell érteni. A mellékjarandóságokat csak akkor lehet a fizetéshez hozzászámítani, ha a szabályzat ezt kifejezetten is megengedné. (Kúria, 1934. jún. 20. P. III. 3806/1933.)

11. A szabályszerű cégjegyzéssel vállalt nyugdíjfizetési kötelezettség a részvénytársaságot terheli akkor is, ha a címzettet a nyugdíjszabályzat szerint nyugdíj nem is illetné. (Kúria, 1934. jún. 12. P. III. 3439/1933.)

12. Költözködési költség. Abból, hogy a munkavállaló áthelyezésével felmerült költségeket a munkaadó megtérítette, egymagában nem következik, hogy a szolgálat megszüntekor a visszaköltözésnek költségét is magára vállalta. (Kúria, 1934. jún. 12. P. IV. 5372/1933.)

13. Fizetésjavítás. Általános tapasztalat szerint a magánvállalatok alkalmazottai ugyanabban az állásban és munkakörben csak az abban szokásos átlagos fizetés mértékének az eléréseig részesülnek gyorsabb ütemű fizetésjavításokban, azontúl pedig a fizetés további emelkedése, ha nem is marad el teljesen, de tetemesen lassúbbá válik. (Kúria, 1934. jún. 8. P. I. 1741/1933.)

14. Kamatozó követelésnél a lejárat napja, ellenkező megállapodás hiányában a hitelező érdekében is van meghatározva, ebből folyóan a követelésnek idő előtti megfizetése a hitelezőnek a lejáratig a kamatokhoz való igényét rendszerint meg nem szünteti. (Kúria, 1934. jún. 14. P. IV. 1068/1934.)

15. A biztosítási ügynökséggel foglalkozó alkalmazott s a biztosító vállalat közt elszámolási kötelezettséget létesítő jogviszony áll fenn. (Kúria, 1934. jún. 5. P. VI. 5420/1933.)

16. Közvetítés. Ha felperesnek nem is volt engedélye az Országos Földbirtokrendező Bíróságtól mezőgazdasági ingatlanok közvetítésére s ha az engedély nélküli közvetítés az 1920. évi XXXVI. tc. 97. §-ának 3. pontja értelmében tilos is, a m. kir. Kúria jogegységi tanácsának 53. számú polgári döntvénye szerint ez a körülmény az ügylet érvényességét nem érinti, miután az engedély nélküli közvetítési ügyletet a törvény kifejezetten semmisnek nem nyilvánítja és sem más jogszabályba, sem a jóerkölcsökbe nem ütközik. (Kúria, 1934. szept. 19. P. VII. 3032/1933.)

17. Tisztviselők választása és javadalmazása. A tisztviselők választására hivatott szerv által történt alkalmazás ugyanazon joghatállyal bír, mintha ugyanez a szerv alapszabályszerű választással választotta volna meg pénztárossá és könyvelővé. Az alapszabályok értelmében az igazgató-választmány szabja meg a tisztviselők javadalmazását a költségvetés keretén belül, vagyis a költségvetés kereteinek megfelelően a költségvetés szerinti fizetési lehetőség szerint. Ha tehát az alperesi egyesület vagyoni körülményei úgy kívánták, a költségvetés keretén belül az illetmények leszállítása is helyet foghatott. Ha a munkaadó az alkalmazottjának természetben ad lakást, abból még nem következik, hogy készpénzben is ugyanolyan összegű lakbérben kívánta volna részesíteni, amely összeg a rendelkezésére álló lakás egyenértékének egyébként megfelel. Alperes a felperes készpénzjavadalmazását csökkenteni lévén kénytelen, okszerűleg feltehető, hogy a felperes a lakáspénzjarandóságot is megfelelően csökkentette volna, ha a felperes készpénzben s nem természetben kapta volna a lakbért. (Kúria, 1934. jún. 15. P. II. 435/1934.)

18. Felmondási idő. A kir. Kúriának 40. számú jogegységi döntvényének indokolása szerint a vezető állású tisztviselőre nézve a felmondási idő tekintetében a szerződés megkötésekor vagy meg-

hosszabbításakor a felek csak annyiban egyezkedhetnek szabadon, hogy a vezető tisztviselő részére járó egy évi felmondási időt csökkenthetik ugyan, de nem szállhatnak e csökkentéssel az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 2. §-a értelmében meghatározott időnél alacsonyabbra. (Kúria, 1934. jún. 26. P. III. 3409/1932.)

19. **Elbocsátás és új szerződés.** A munkaadó a munkavállalót felmondás nélkül, azonnali hatállyal jogtalanul bocsájtván el, a felmondási időre járó illetmény egy összegben és azonnal esedékessé vált s annak ellenében a munkavállaló szolgálatot teljesíteni köteles nem volt. Az újabb szerződéssel létesített új szolgálati viszonyból eredőleg tehát a kikötött munkadíjat joggal igényelheti, ha az új szolgálat az előző szolgálat alapján a munkavállalót megillető törvényes felmondási idővel egyébként egybe is esnék. (Kúria, 1934. jún. 15. P. II. 650/1933.)

20. **Elbocsátás s a szolgálat helyreállítása.** Ha felek a jogtalanul történt elbocsátás hatásait a szolgálati viszony visszaállításával közös egyetértéssel kiküszöbölték, az alkalmazott a korábban történt azonnali hatályú elbocsátásából kifolyólag felmondási illetményeket nem követelhet s az erre vonatkozó igény az újabb szolgálat önkéntes elhagyásával fel nem éled. (Kúria, 1934. aug. 29. P. II. 5999/1933.)

21. **A szerződésileg kötelezett nyugdíjbiztosítás elmulasztása** következtében az alkalmazottat a nyugdíjjogosultság, megszerzésére tekintet nélkül is az a vagyoni hátrány éri, hogy elveszti azt a díjtartalékot, amely a munkaadó részéről fizetett járulékok összegéből a biztosítástechnika szabályai szerint javára képződött volna és elesett attól, hogy a biztosítást a járuléktartalék alapján önkéntes továbbfizetéssel folytathassa s ezzel nyugdíjvárományát fenntarthassa. (Kúria, 1934. szept. 20. P. II. 5790/1933.)

H. D.

Szemle.

— **1866. januárius 2.-i kelettel** jelent meg a *Jogtudományi Közlöny* első évfolyamának első száma Heckenast Gusztáv kiadásában és Ökröss Bálint, köz- és váltóügyvéd és váltójegyző szerkesztésével, mint «hetilap a jog- és államtudományok köréből». Megjelenését minden hétfő délutánra ígérte évi 8 forint előfizetési díjért. A szerkesztő előszava vezette be a számot, kötetet s ezzel a következő kötetek sorozatát. «Készséggel sorakozunk mindig azokhoz, kik a jogtudomány fejlődésében a közjólétet látják felvirulni. Készséggel szentelünk e lapon minden sort, munkásságunkban minden erőt s életünkben minden időt az új lánggra szított oltárnak, mely felett a jog istenképe áll». Ökröss Bálint tollából van az első cikk is, a «Codificatio» című terjedelmes tanulmány első része. Ugyanő kezdte meg e számban «A sanctio pragmatica» című jogtörténeti tanulmányát. És itt közli Löw Tóbiás «A szerzői jog törvényhozásának jelenlegi állapota» című dolgozatának első részét. A «Tárgyalási terem» rovatban Szeniczey Gusztáv kir. váltófeltörvényszéki bíró váltójogi esetet közöl. A «Jogirodalom» rovat Mohl Róbert «Az államtudományok encyklopædiája» (fordította Löw Tóbiás) művéről szól s a «Különfélék» rovata tudományos pályázatokról.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állaskeresőknek **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédválasztások közelednek: ügyvédpártoknak körlevelet, minden propaganda iratot leggyorsabban, legszebben, legolesóbban szállít; «Tempo» Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 672

HIRDETÉSEK.

Az 1934. évi NOBEL-díj nyertese

LUIGI PIRANDELLO

MATTIA PASCAL KÉT ÉLETE

Fordította: DÉRY TIBOR

Egy ember élete, aki halottnak adja ki magát, hogy újra és szabadabban élhessen. Mindez pedig a modern olasz irodalom klasszikusának páratlanul és egyénien szellemes, szellemességében az emberi lélek legtitkosabb rejtekeibe ható előadásában.

Kötve 6 pengő, füzve 4-60 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

TÜKÖR KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

A „VASÁRNAPI UJSÁG” FOLYTATÁSA ÉS SZELLEMI ÖRÖKÖSE

Modern képanyag
Szépirodalom
Népszerű tudomány
Család — Nő — Gyermekek
Színház — Mozi
Turistaság — Cserkészlet
A magyar vidék érdekességei
Humor — Kuriózumok
Lakás — Konyha — Terítés
Művészet — Zene
Tánc — Bridzs — Sport
Kozmetika — Divat
Rejtvények — Riportok
Üzenetek — Pályázatok

Egy szám 80 fillér

Egy évre 8 P 40 f

FRANKLIN-TÁRSULAT kiadása

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A hozzátartozók joga a szolgálati járandóságokra. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Békéltetés. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1934. évfolyamához. — Magánjogi Döntvénytár. XXVII. 10.

A hozzátartozók joga a szolgálati járandóságra.

A munkavállalónak szolgálati járandósága nemcsak a saját-maga, hanem hozzátartozóinak életfenntartását is szolgálja. Ebből a célrendeltetésből következett az, hogy a jogrendszerek olyan jogintézményeket fejlesztettek ki, amelyek a hozzátartozók ellátását arra az időre is biztosítják, amikor már a szolgálati viszony megszűnt. (Végkielégítés, özvegyi nyugdíj, árvák ellátása.) A szolgálati járandóságnak a hozzátartozók életfenntartására vonatkozó rendeltetését a jogszabályok kifejezetten biztosítják, úgy a szolgálati jogviszony tartama alatt, mint annak megszűnése után. A közalkalmazottak hozzátartozóinak ellátását (a szolgálati viszonyból származó jogait) tételes törvények szabályozzák; ugyanez a ratio legis valósul meg a végrehajtási jog ama szabályaiban is, amelyek a szolgálati járandóságnak nagyobb mértékű lefoglalhatóságát engedik meg az esetben, ha a végrehajtás a feleségnek, fel- vagy lemenő ágbeli rokonnak, vagy törvénytelen gyermeknek tartását célozza.

Amidőn láthatjuk, hogy a szolgálati viszonyban levők köre a társadalom mind szélesebb rétegeit vonja magába, előtérbe lépnek azok a kérdések, amelyek a hozzátartozók jogaival kapcsolatosak. Az itt felmerülő nehézségek pedig nemcsak a jogszolgáltatás problémái, hanem kell, hogy azok a jogalkotót is beavatkozássra készítsék.

A jogosított «hozzátartozók» köre csak ott határozott, ahol azokat a törvény állapítja meg, pl. a közalkalmazottaknál, vagy ha a tekintetbe jöhető hozzátartozókat a szerződés pontosan meghatározza. (A szerződés jellegével bíró nyugdíjszabályzatok rendszerint ilyeneknek tekintik az özvegyet, bizonyos életkoron alul az árvát, sőt gyakran a szolgálatot teljesítő nő keresetképtelen férjét is.) Az 1910/1920. M. E. rendelet az ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselőire és kereskedősegeire való vonatkozásban, a végkielégítés szempontjából «hozzátartozó»-nak csak az alkalmazott eltartásra jogosult és «arra reászorult» házastársát, vagy kiskorú gyermekeit, ilyenek nemlétében eltartásra jogosult, vagy arra reászorult szüleit vagy nagyszüleit, ha pedig igényjogosult házastárs és igényjogosult gyermek is van, felében a házastársat, felében a gyermekeket tekinti. A jogosított hozzátartozók fogalmának a «reászorultság» megkívánt ismérmeivel való szűkítése, bizonyos ellentmondást teremt a végkielégítés intézményében, mert nem indokolt, hogy a szolgálat megszűnése esetére előirányzott ez a juttatás felmondás esetén akkor is megilletse az alkalmazottat, ha nem is szorult rá, viszont elhalálása után a házastárs, lemenők és felmenők csak «reászorultság» esetén legyenek jogosultak.¹ A végkielégítésre jogosított hozzátartozók körének ez a szűkítése visszafejlesztést jelent az ex lege végkielégítés első megnyil-

vánulásával, az 1900: XXVII. tc.-kel szemben, amely a gazdasízt özvegyének vagy kiskorú gyermekeinek végkielégítést biztosított, a «reászorultságra» való tekintet nélkül (11. §). Az 1910—1920. M. E. rendelet keletkezése és célja arra mutat, hogy ezt inkább a háború után kúszált szolgálati jogviszonyok átmeneti lebonyolítására szánták, és ezért e rendeletben szabályozott özvegyi végkielégítés meghatározásánál nem annyira a szolgálati járandóságok intézményes rendezése, mint inkább a reászorult özvegy támogatásának célzata jutott előtérbe.²

Az eltartási célzat itt-ott átlépi a magánjogi család körét. Az 1927: XXI. tc. 32. §-a értelmében a szolgálati jogviszonyra alapított betegségi biztosításban a biztosítottnak házasságon kívüli gyermeke is részesítendő, sőt «a feleséggel egyenlő feltételekkel és mértékben igényjogosult az a nő, aki feleség hiányában a biztosítottnak háztartását vezeti». A bírói gyakorlat «özvegyi nyugdíjat» állapított meg a nyugdíjszabályzat kifejezett rendelkezése alapján olyan «élettársnő» javára, aki legalább két éven át a biztosított halála előtt azzal közös háztartást vezetett. (K. II. 7437/1930. J. H. VII. 60.)

A hozzátartozók eltartásának biztosítása vezeti a joggyakorlatot akkor, amidőn az özvegyi nyugdíjjogosultság megállapíthatása végett kimondta, hogy az özvegyi nyugdíj előfeltételét képező házasság az alkalmazott szolgálati ideje alatt jött létre akkor, amikor a házasságot a tényleges szolgálat megszűnte után, de a felmondási idő lejárta előtt kötötték. (K. IV. 4437/1933. J. H. VIII. 646.)

A hozzátartozóknak a szolgálati járandóságra vonatkozó jogai elbírálásánál a kérdések központjában az a probléma áll, hogy a hozzátartozó özvegy, árva stb. önálló (eredeti) jogszerző-e, aki igényét saját jogán érvényesítheti, avagy csak a szolgálatot teljesített munkavállaló jogutódja, akit csak származékos jog illet meg. Avagy a kérdést másként feltéve: amidőn az alkalmazott szolgálatba lép, az igényjogosult hozzátartozó, mint «harmadik személy» javára a végkielégítésre vonatkozó ex lege kötelelem létesül-e, illetőleg amidőn az alkalmazott nyugdíjszerződést köt, a szerződésben az özvegy és árvák eltartására szolgáló jogok «harmadik személyek» javára biztosított jogosítványoknak tekintendők-e, avagy azt az álláspontot kell elfoglalni, hogy az alkalmazott javára biztosított ellátás, halála után, teljes mértékben, vagy korlátozottan átszáll a törvényben, illetőleg a szerződésben kijelölt különös jogutódokra.

A felvetett kérdés nemcsak teoretikus, mert annak a munkajogban nagyfontosságú következményei vannak. Ha a hozzátartozó nem eredeti szerző, hanem csak jogutódja a munkavállalónak, akkor az utóbbi életében korlátlanul rendelkezhetik az «ő» megillető jogosítványok fölött, tehát pl. az özvegyi nyugdíjigényről egészben vagy részben lemondhat, azt megválthatja stb.³ Ilyen felfogás mellett a munkavállaló hitelezője az özvegyi nyugdíjat le is foglalhatná. De ha a hozzátartozó önálló jogszerző, az ő saját jogait hozzájárulása nélkül a munkavállaló rendelkezései nem csorbíthatják. Különösen kieleződik ez a kérdés az alkalmazott öngyilkossága esetén, amidőn a szolgálati viszonyt a munkavállaló jogtalanul

² A bírói gyakorlat a «reászorultság» relatív fogalmát esetenként mérlegeli. Nem találta «reászorult» jogosított hozzátartozónak azt az özvegyet, aki havi 435 P jövedelemmel rendelkezett. — s nem vette tekintetbe, hogy az özvegynek keresetnélküli nagykorú fiát és férjhezment leányát is támogatni kellett. (K. II. 1553/1928. J. H. III. 605.)

³ Az 1910/1920. M. E. rendelet szerint a házastársat megillető végkielégítésről a munkavállaló a jogszabály kifejezett rendelkezése következtében (23. §) nem mondhat le.

¹ A dr. Pap Dezső által készített és a magánalkalmazottak szolgálati jogviszonyáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete a házastársnál és a kiskorú gyermeknél mellőzi a «reászorultság» szükségességét.

önként bontja fel, holott a szolgálati viszony önkéntes, jogtalan megszakításának a szolgálat megszűnése esetén esedékessé váló járandóságokra fontos kihatásai vannak. Ezzel a kérdéssel függ össze a munkavállaló részére kifizetett végkielégítésnek az özvegyi nyugdíjba való beszámíthatósága és a munkavállalót terhelő nyugdíjjárulékoknak az özvegytől való követelhetősége és más egyebek is.

A felvetett kérdést a tételes jogszabályok csak részben döntik el, és azt a joggyakorlat is csak részben dolgozta ki. A harmadik személy javára történt szerződés teóriája mellett szólalnak meg a közalkalmazottakra vonatkozó tételes jogszabályok. «Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló» 1912: LXV. tc. 43. § 2. bekezdés szerint: «A nyugdíjnak megváltását olyan nyugdíjas, akinek neje van, csak nejének beleegyezésével, olyan nyugdíjas pedig, akinek a 68. szakaszban meghatározott életkort még el nem ért gyermeke van, csak a gyámhatóság jóváhagyásával kérheti». Ez a jogszabály kifejezi, hogy a közalkalmazottaknál a hozzátartozónak joga nem származékos, hanem önálló, akinek hozzájárulása nélkül a munkavállaló nem rendelkezhetik. Újabb tételes jogszabályaink közül ugyanezen jogelvet ismétli meg a létszámviszonyok rendezéséről és az állami stb. tisztviselőket megillető ellátási díjak újabb szabályozásáról szóló 7000/1925. M. E. sz. törvényes felhatalmazás alapján kibocsájtott rendelet 91. §-a is.⁴ Ugyanezen teória mellett törnek lándzsát természetesen azok a bírói ítéletek is, amelyek eldöntik a közalkalmazottak hozzátartozóinak jogigényeit abban az esetben, ha a munkavállaló köztisztviselő, hozzátartozója (felesége) hozzájárulása nélkül rendelkezett a járandóság felett. Érdekes azonban, hogy a bírói megítélés még a közalkalmazottaknál sem *«ex lege»* (ami a közalkalmazottaknál az *«ex contractu»* jogcímet helyettesíti), hanem *«ex damno»* folyik. Amidőn egy konkrét esetben a minisztérium a felperesnő férjének végkielégítést utalványozott a nélkül, hogy feleségének beleegyező nyilatkozatát megszerezte volna, a bíróság a felperesnek *«a kielégítési alap jogtalan elvonása miatt»* kártérítést ítélt meg, a fenthivatkozott tételes jogszabályoknak az állam részéről történt megsértése miatt. (K. III. 73/1930. J. H. V. 42.). Nem zavarja a jogelv tiszta alkalmazását az a körülmény, hogy a bíróság az állami alkalmazott feleségének nem ítélt meg kártérítést akkor, amidőn nem már megszerzett nyugdíjigény helyett igénybevehető végkielégítésről volt szó, hanem amikor a végkielégítés az egyedüli végellátás volt azért, mert a szolgálati viszony megszűnésekor a nyugdíjjogosultsághoz szükséges várakozási idő még nem telt el. (K. II. 3200/1932. J. H. VII. 1000.).

Az eredeti jogszerzési teóriát, minden feltétel nélkül, a legvilágosabban fejti ki a Közigazgatási Bíróság közigazgatási osztályának még 1909-ben hozott XVII. számú döntvénye, amelynek jelentősége különösen azért van, mert ugyan ez az ítélet csak a nyilvános tanintézetek s nyilvános tanítói stb. nyugdíjpénztárakat terhelő szolgáltatásokkal kapcsolatos, de a bíróság éppen azt hangsúlyozta, hogy döntését nemcsak a közalkalmazottakra érvényes tételes törvények, hanem *«a jog általános szabályai»* alapján hozta.⁵

«Az özvegy és árvák ellátásának, vagy részlettelésének jogalapja pedig nem olyan, hogy a kérdés alatt álló felelősség a jog általános szabályaiból következne, mert a tartozással terhelte jogalany maga az alkalmazott, az ellátáshoz, vagy részletteléshez való jog alanya pedig az özvegy és az árvák; ezeket tehát, a jog általános szabályai szerint, a tartozás csak abban az esetben terhelheti, ha joguk alapja a tartozással terhelte jogalany után való jogutódlás volna.

A nyugdíjintézeti ellátás vagy részlettelés azonban jogutódlásként nem minősül, mert az özvegynek és árváknak ehhez való joga nem az elhalt házastársról, szülőről száll át rájuk, hanem a törvény közvetlenül nekik biztosítja ezt a jogot és itt közömbös az, hogy a jog a

házastárs, a szülő szolgálata következtében keletkezik, mert pusztán az, hogy a szolgálat mint jogot alkotó tény a házastársról, a szülő-től ered, az ő halálával keletkező, tehát eddig nem is volt és közvetlenül az özvegynek és árváknak biztosított jogot az elhalt után öröklött joggá nem teszi, s a nyugdíjintézeti ellátás vagy részlettelés nem alakul az elhalt után való örökséggé, melyet, a jog általános szabályai szerint, az örökös tartozása terheli.

Az «eredeti jogszerzési» elvvel szemben mindenekelőtt gyakorlati tények és szükségletek mutatkoznak. Általános magánjogi viszonylatban lehetetlen a hozzátartozók jogigényét akként megkonstruálni, hogy az független legyen a munkavállalónak magatartásától. Vagyis, ha «a harmadik személy» javára történt szerződéssel operálunk is, kétségtelen, hogy a «harmadik jogszerző személy» igényét befolyásolja a munkavállalónak a szerződés megkötése utáni magatartása, pl. oly cselekménye, amely miatt rögtöni hatállyal elbocsájtják, ellene a munkaadó fegyelmi eljárást indít stb. Ugyanezen fogalomkörbe esik a munkavállaló öngyilkossága is, amely esetben ugyan beáll a hozzátartozó szociális ellátásának szükséglete, de viszont ilyenkor a munkavállaló maga az, aki megszüntette a szolgálati viszonyt, és pedig nem a munkaadó terhére eső okból, holott a hozzátartozóknak ellátását a szokásos szerződések (nyugdíjszabályzatok) ésszerűen csak az esetre biztosítják, ha a szolgálati viszonyt nem az alkalmazott szüntette meg.⁶ Helyesen döntött tehát a Kúria akkor, amidőn kimondotta, hogy az alkalmazott elhalálása esetére szóló özvegyi végkielégítés külön kikötés nélkül nem terjeszthető ki öngyilkosság esetére. (K. II. 5100/1926. Mdtár XX. 68.) A Kúria ugyanebben az ítéletben a munkavállalónak a «harmadik személy» (a feleség) javára létesített szerződés megkötése utáni magatartása jogkövetkezményeit illetően a következő szabályt ismeri el: «E szabály alkalmazhatóságát viszont nem gátolja az a körülmény, hogy a jelen esetben nem a felperesnek (a feleségnek), hanem néhai férjének cselekményéről van szó; mert a kérdéses kikötés a 2. alattival létesített szolgálati szerződésnek és alkalmaztatási viszonynak függvénye, és a felperes férje magatartásának jogszerű következményei természetszerűleg őrá is kihatnak.»

Ugyanez volt a döntés elvi alapja akkor is, amikor az volt vitás, hogy a munkavállaló által felvett törvényes végkielégítést be lehet-e számítani az özvegyet megillető nyugdíjba. Minthogy az özvegyi nyugdíj — a Kúria szóhasználata szerint — «a szolgálati szerződésnek és az alkalmaztatási viszonynak függvénye», ennél fogva a munkavállaló magatartásának «jogszerű következményei» kihatnak a hozzátartozókra is. Tehát a törvényes végkielégítést a munkavállaló felesége hozzájárulása nélkül is jogosan veheti fel, és ezért jogszerű az a döntés, amely a felvett végkielégítést az özvegyi nyugdíjból levonhatónak (beszámíthatónak) mondja ki. (K. II. 5196/1932. J. H. VIII. 549.) A Kúria a konkrét esetben ítéletét inkább legális indokokra, mint elvi alapra támasztja, és arra utal, hogy «nem juthat . . . kedvezőtlenebb helyzetbe a munkaadó azáltal, ha a végkielégítést igényelt és felvett alkalmazott elhalálása folytán a nyugdíjfizetést már nem az alkalmazott, hanem annak szolgálata alapján az alkalmazott özvegyének javára kell teljesíteni». (K. II. 5196/1932.); kétségtelen, hogy ezt a döntést csak a fenti elvi állásfoglalás mellett hozhatták meg.

A bírói gyakorlatból levont pro és kontra érdek fenti ismeretése után feleletet kell adnunk arra a kérdésre, hogy a hozzátartozók joga eredeti vagy származékos-e. Álláspontom szerint eredeti, de azzal a tartalommal, hogy a «harmadik személy» (a hozzátartozók) javára történő szerződésből vagy ugyanazok javára létező jogszabályból folyó jogok érvényesíthetősége felbontó feltételtől, és pedig attól függ, hogy a munkavállalónak valamely — a hozzátartozók igényére jogszerűen kiható magatartása — a szerződést nem szüntette-e meg, vagy annak tartalmát nem-e módosította. A hozzátartozók az ellátási igények szempontjából nem lehetnek jogutódok, mert különben a jogelőd (a munkavállaló) szabadon rendelkezhetne az «ő jogai» felett. Ha a hozzátartozó joga származékos lenne, ez azt jelentené, hogy a munkavállaló hitelezője foglalatást vezethetne az özvegy nyugdíjára; ilyen foglalatás joghatályosságát a joggyakorlat soha nem ismerte el. De a hozzátartozónak saját joga nem «feltétlen», — attól függ, hogy a szerződést kötő munkavállaló magatartása meg fog-e felelni a szer-

⁶ Természetesen kivétel az az eset, ha az alkalmazottnak törvényes joga volt a szolgálati viszony megszüntetésére.

⁴ «A nyugdíjra igény jogosult olyan alkalmazott részére, akinek felesége, illetőleg szabályszerű életkort még el nem ért gyermeke van, a fenti 87. pont szerint a nyugdíj helyett igénybevehető végkielégítést csak abban az esetben lehet folyósítani, ha az illető alkalmazott . . . egyidejűleg beigazolja, hogy a végkielégítés felvételéhez a feleség közjegyző előtt kiállított nyilatkozattal beleegyezett, illetőleg a gyámhatóság hozzájárult».

⁵ «Annak a kérdésnek megoldásánál tehát, hogy az ekkép magát az alkalmazottat terhelő fizetési kötelezettség érvényesíthető-e az özvegy és árvák nyugdíj- és gyámopénztári ellátása, vagy részlettelése ellen, a jogforrásokat két irányban kell vizsgálni. Egyik az, hogy van-e olyan törvényes intézkedés, mely az özvegynek vagy árváknak az alkalmazott eme tartozásáért való felelősségét kifejezetten megállapítja. A másik pedig az, hogy az özvegynek és árváknak a pénztárból nyert ellátásuk, vagy részlettelésük jogalapja olyan-e, hogy az alkalmazottnak tartozása a jog általános szabályai szerint terheli az özvegy és árvák ellátását vagy részlettelését? Mind a két tekintetből a kérdést tagadón kellett eldönteni . . .»

zódésnek, mert ha azt megszegi (rögtöni hatállyal elbocsájtják, ellene fegyelmi eljárást indítanak stb.), magatartásának következményei kihatnak nem a «jogutódokra», hanem a *feltételes jogot szerzett* «harmadik személyekre». Eme feltétel folytán a hozzátartozók jogigényeinek *tartalmát is befolyásolja* a munkavállaló minden jogszerű magatartása. A hozzátartozók igényére kihat tehát az, ha a munkavállaló jogszerűen végkielégítést vett fel, sőt álláspontom szerint a munkavállalónak azok a kötelezettségei is, amelyek kapcsolatosak a harmadik személy javára szolgáló jogok megszerzésével (hátralékos nyugdíjjárulék az özvegyen való behajtása ezek szerint az «eredeti szerzési» elmélet mellett is jogos, ellenkező kikötés hiányában). Viszont nem bonthatja fel a hozzátartozónak szerzett jogát a munkavállalónak «nem jogszerű» ügyleti nyilatkozata, pl. a hozzátartozó nyugdíjigényéről való lemondása, annak megváltása stb.⁷

A Kúria eddig, a felmerült kérdésekkel kapcsolatban hozott ítéleteiben nem adott világos, határozott választ, hanem inkább más oldalról megközelítve a kérdést igyekezett érdemében helyes döntését indokolni. De azért kétségtelen, hogy a Kúria is a hozzátartozók *eredeti jogszerzését* vallja. A K. IV. 4437/1933. sz. ítéletében (J. H. VIII. 646.) — amikor az özvegyi nyugdíjnak a munkavállaló férj által történt előzetes megállapításáról volt szó — olvashatjuk: «igaz ugyan, hogy valamely jog érvényesítésére, vagy megállapítása iránti kereset indítására rendszerint csak az, vagy annak jogutódja jogosult, akit a jog megillet, vagy akit annak a jognak érvényesítésére valamely jogszabály egyébként felhatalmaz: *ennél fogva tehát felperest, miután az özvegyi nyugdíj az özvegyet, nem pedig a férjet illető jog — az annak megállapítására irányuló kereseti jog, hogy jelenlegi törvényes neje az alperessel szemben özvegyi nyugdíjra jogosult — általában meg nem illeti.*»

Problémánk teljességében bontakozott ki a K. II. 3624/1932. sz. esetben (Hiteljogi Dtár XXVI. 83.). A munkavállaló nyugdíjpénztári tag volt, és halála előtt az alperes munkaadóval megállapodást létesített, amely szerint az a nyugdíjat egy összeg lefizetése ellenében megváltotta, és a munkavállaló minden igényéről — az özvegyi nyugdíjigényéről is — lemondott. A munkaadó tudta, hogy az alkalmazottnak különélő — nőtartásra jogosult — felesége van, aki a munkavállaló halála után *kártérítésért* perelte a munkaadót.

Az eset tiszta magánjogi szolgálati viszonyból adódott.

Fent kifejtett álláspontom szerint a jogkérdést azon az alapon kellett volna megoldani, hogy az özvegynek *saját jogán* özvegyi nyugdíjra volt joga, amelyre vonatkozóan a munkavállaló «jogszerű» magatartása folytán felbontó feltétel nem állott be; tehát a kötelelem teljesítését, vagyis özvegyi nyugdíjat kellett volna megítélni. Ezzel a tiszta elvi állásponttal szemben a Kúria ítéletében két merőben ellentétes indokkal operált. Az indoklás végén, annak összefoglalásában felesillámlik a helyes álláspont — a természetes megoldási mód: «a fent kifejtettek szerint a felperest (az özvegyet) *tehát nem kártérítési igény illeti, hanem az őt kijátszó szerződés semmisége folytán ugyanaz a nyugdíjigény, amely a megállapodás létrejötte nélkül özvegyi nyugdíj címén megillette volna.*» Ebből a mondatból a következők folynak:

a) a hozzátartozónak (özvegynek) *nem kártérítési joga, hanem a szerződés alapján teljesítésre irányuló joga van (az özvegyi nyugdíjhoz van joga);*

b) *A hozzátartozót kijátszó szerződés vele szemben semmis.*

Ezzel a helyes állásponttal szemben ugyanez az ítélet egyéb részében egészen más utakon keresi a megoldást, és pedig «a *joggal való visszaélés*» alapján. Ennek előfeltétele az, hogy az ítélet kénytelen elismerni a munkavállaló jogát ahhoz, hogy hozzátartozói jogigényei felett rendelkezessék, csak éppen hogy jogával «nem élhet vissza»; «a felek szerződési szabadságából folyik, hogy miként a nyugdíjazás feltételeire és módjára, valamint a nyugdíj összegére nézve, akként a nyugdíjigény megváltására és megszűnésére nézve is szabadon egyezkedhetnek egymással. Ennek a szerződési szabadságnak azonban az az általános jogszabály a korlátja, hogy «a jogok gyakorlásában és a köteleességek teljesítésében a jóhiszeműségnek és tisztességnek megfelelően kell eljárni», és hogy a «törvény nem nyújthat alkalmat a joggal való visszaélésnek». Márpedig a

szóbanforgó megállapodás «... nyilvánvalóan a felperes ama jogainak kijátszását célozta, amelyek a nyugdíjszabályzat alapján özvegyi nyugdíj címén megillették volna». Az indokolásnak e második jogalapja helyt nem álló, és homlokegyenest ellenkezik az indoklás idézett másik helyén elfoglalt «eredeti jogszerzési» teóriával. De hogy «a joggal való visszaélés» konstrukciója minő tévútra vezet, csak arra hivatkozom, hogy a szóbanforgó ítélet indoklása nyomatékosan kénytelen hangsúlyozni, hogy azért látja a joggal való visszaélést fennforgónak, mert az alperes tudta, hogy felperesnek «a nyugdíjmegváltási összegén kívül vagyona nincs». Fel kell tenni a kérdést, vajjon az özvegynek megszűnt volna a nyugdíjigénye, ha véletlenül az örökhagyónak egyéb vagyona lett volna?!

Az elsorolt jogesetek reávilágítanak az elméleti kérdés gyakorlati jelentőségére. Minthogy nincs kilátás arra, hogy a magánalkalmazottak jogviszonyáról külön törvény jusson tető alá, nem-e kellene ezt a kérdést is a Mtj. irányító gondolkörébe vonni, és «A munka jogviszonyai» címében elhelyezett mondat a hozzátartozók jogigényének tisztázását előmozdítani?

Dr. Munkácsi Ernő.

Békéltetés.

— Az Ü. R. 30. §-ához. —

Az ügyvédi rendtartás szerint a kamarai elnök hatáskörébe tartozik «a Kamara tagjai, továbbá az ügyvédek és ügyvédjelöltek közt az ügyködési viszonyokból felmerülő egyenetlenségek kiegyenlítését az érdekeltek megidézése és meghallgatása után békés úton megkísérelni». (30. §.)

A régi jó időkben az ügyvédi rendtartás e bölcs intézkedése nem került gyakran alkalmazásba. 1896-ban, tehát 38 évvel ezelőtt, mindössze (tehát nemcsak ügyvéd ügyvéd ellen) 215 fegyelmi panasz érkezett, és csak 27 (!) esetben rendelte el a fegyelmi bíróság a fegyelmi eljárás megindítását.

Ez a boldog korszak a háború kitöréséig lényegileg változatlan maradt. 1906-ban is csak 204 panasz érkezett és az utolsó békeévben 271-re emelkedett a fegyelmi panaszok száma.

Sajnos, az 1933. évi statisztika a békeszámokkal szemben ijesztő emelkedést mutat. 1111 volt az 1933-ban beérkezett panaszok száma és az előző évből 771 fegyelmi ügy maradt elintézetlen.

Összesen 1882 fegyelmi panasz várt tehát elintézésre múlt évben. Nincs kimutatásunk arról, hogy a háború előtti években a 200—270 között mozgó panaszok közül hány volt olyan, melyet ügyvéd emelt ügyvéd ellen. De az utolsó éveknek rendelkezéseimre álló adataiból megállapíthatom, hogy az utolsó három évben ügyvédek egymás elleni panaszai erősen meghaladják a háború előtti összes fegyelmi ügyeknek ötven százalékát.

Ennek a szomorú jelenségnek oka az ügyvédi kar válságos helyzete. Az ügyvéd által ügyvéd ellen emelt panaszok nagyjában két kategóriába sorolhatók. Az egyik, jóval nagyobb csoportba tartoznak a szóval vagy írásban elkövetett sértések, a másik csoportba a kötelező kollegialitás megsértésének esetei (főleg ú. n. elmakacsolás, *képviselteváltozás esetén előző ügyvéd költségei kérdésében tanúsított illoyalitás* stb.)

Kétségbeejtően szomorú, milyen csekélységek miatt történnek durva sértések periratokban, tárgyaláson, levelezésben.

Nagyon jól tudjuk, hogy nemcsak az ügyvédeknek, hanem minden más rendű és rangú embernek az idegei megromlottak abban a létért való küzdelemben, amely a háború után megindult.

De nekünk ügyvédeknek egyik legszebb és legfontosabb feladatunk, hogy mérséklőleg hassunk az egymással szemben álló ideges felekre.

Súlyos hiba, ha az ügyvéd nemcsak elmulasztja ennek a kötelességének teljesítését, hanem maga is rossz példát mutat. Méretlen kárt okoz az az ügyvéd, aki szóval vagy írásban becsmérli, durván sértegeti kollégáját.

Az ügyvédek közötti panaszok számának erős emelkedése kötelességünkkel teszi, hogy megfontolás tárgyává tegyük, nem szorul-e a békéltetés mai formája reformra. Ma a kamarai ügyészek minden panaszt, amelyet ügyvéd ügyvéd ellen emel, a békéltetés megkísérlése céljából a békéltetési eljárásra utalnak.

Ha panaszos és panaszlott kibékülnek, akkor az eljárás rendszertől megszűnik.

⁷ Az alkalmazott öngyilkossága olyan magatartás, amellyel a munkavállaló a szolgálati viszonyt önként (nem a munkaadó terhére eső okból) szünteti meg. Ez tehát felbontja a harmadik személy javára szóló szerződést is. Analógia a K. T. 504. § 1. pontja.

A Kamara nem akar pápább lenni a pápánál. Ha a panaszos elégtételként elfogadja a panaszlott bocsánatkérését, vagy ki-magyarázását, akkor nem látja szükségesnek a fegyelmi eljárás lefolytatását.

Ez az esetek nagy részében helyes is, de vannak kivételek. Ilyen kivétel például, ha a durva sértés nyilvánosan, a bíróság előtt történt, minden komoly ok nélkül.

Ily esetben a sértegető nemcsak ellenfelét sérti meg, hanem árt az egész ügyvédi karnak. Ily esetekben nem elég, ha a panaszlott bocsánatot kér, hanem fegyelmileg is megfelelő büntetésben kell részesíteni.

Különösen szükséges ez oly esetekben, midőn fegyelmileg éppen nem kifogástalan ügyvédek durván sértegetik az ellenfélnek ügyvédjét. Megtörtént, hogy egy viharos fegyelmi multtal terhelt ügyvéd azt mondta ellenfelének: «A maga ügyvédével nem tárgyalok, válasszon magának más ügyvédet».

Tudom, hogy ma is módjában volna az ügyésznek a súlyos esetekben a fegyelmi eljárás lefolytatását indítványozni. A gyakorlat azonban úgy alakult ki, hogy azok az ügyek, melyekben a békéltetés sikerrel járt, már nem is kerülnek az ügyészhez.

Célszerűnek tartanám azt az újítást, hogy oly ügyekben, melyekben az ügyész feltétlenül lefolytatandónak tartja az eljárást, ne is kíséreltessék meg a békéltetés.

Szükségesnek tartanám továbbá, hogy ily esetekben a fegyelmi bíróság gyakorlata az eddiginél szigorúbb legyen. Amily helyes és szükséges a legnagyobbfokú enyhe elbírálás oly esetekben, ahol csak elszólások, a harc hevében kicsúszott erősebb kifejezésről, vagy az ellenfél által provokált ellentámadásról van szó, annyira szükséges a szigor a durvasággal, neveletlenséggel és rossz modorral szemben.

Dr. Teller Miksa.

Döntőnyitáraink tartalommutatóját január havában fogjuk igen tisztelt előfizetőinknek megküldeni.

Igen tisztelt előfizetőinket a Jogtudományi Közlöny további megjelenésére vonatkozóan külön fogjuk értesíteni.
A kiadóhivatal.

Szemle.

— A Jogtudományi Közlöny, miként azt multheti számunk vezércikkében jeleztük, ezzel a számmal megszűnik. Olvasóinktól már búcsút vettünk s most már csak az marad hátra, hogy a szerkesztőség elbúcsúzzon a kiadótól is, akivel sorsa jóban-rosszban összefűződött. Jóban, amikor a háború előtt s részben még a háború alatt is, lapunk gazdaságilag is virágzó vállalat volt, rosszban, amikor a magyar jogterület túlnyomó része elveszett, amikor a bírák és az ügyvédek anyagi helyzete mind kevesebbnek engedte meg azt a «fényűzést», hogy jogi irodalomra költhessen. *Amicus certus in re incerta cernitur*. Noha az említett okokból a háború és a forradalmak után e lap a kiadótulajdonos számára éppoly kevésbé volt már jövedelmező vállalkozás, mint a szerkesztők és a munkatársak számára, akik úgyszólván minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül végezték közérdekű munkájukat, e tisztesszegénység sohasem zavarta meg a meleg baráti viszonyt, amely a Franklin-Társulat igazgatósága és a Jogtudományi Közlöny szerkesztősége közt hagyományos változatlanságban állott fenn. Éppen ennek a baráti viszonynak bensősége akadályoz meg bennünket, hogy az ily alkalmakkor szokásos hála nyilatkozattal forduljunk a kiadó cég felé, amely éppoly áldozatkészséget tanúsított anyagiakban, mint a szerkesztőség szellemiekben. Tiltja tehát a jó ízlés, hogy a laptulajdonost dicsérjük, mert ezzel egyúttal jómagunk is dicsekednénk. Kedves kötelességünknek érezzük ellenben, hogy őszinte hálával emlékezzünk meg azokról a munkatársainkról, akik a szedőszekrény ólomkatonáit vitték harcha gondolatainkért, így különösen *Sonnenfeld* bácsiról, — e néven

ismerte a jogászi írógárda — aki már hosszú évek előtt nyugalmába vonult, és *Balogh* Ferencről, a lapnak metteur-jéről, aki mindvégig lelkes buzgalommal volt segítőtársunk a lap pontos és technikailag kifogástalan megjelenésében. Munkatársainknak neveztük s ezt nemcsak képlegesen értjük. Azon a családfán, amelyet Longfellow «*the nobility of labour*, — *the long pedigree of toil*»-nak (a munka nemessége — a fáradságok hosszú nemzetségszája) keresztelt, együttérzésünk közös ősig nyúlik vissza. Ennek a családfának a leszármazói sohasé halhatnak ki s szerkesztők, írók, szedők azzal a közös öntudattal búcsúzhatnak, hogy becsületes munkát végeztek. Részesei voltak annak a nehéz és nemes munkának, amely a jövőben születő jognak legbensőbb eszméjét fejezi ki: miként lehet a munkában rejlő emberi értéket a gazdasági és politikai hatalom nyomasztó erejével szemben biztosítani? Mint segítőtársak együtt szolgálták a lapnak ebbe az egyetlen mondatba sűrítendő programját. A lap megszűnik, de eszméje tovább él s a Jogtudományi Közlöny a saját programjáról bátran elmondhatja a haldokló római harcos vigaszát: *non ultimus moriar*. A szerkesztőség.

— Olvasóink lapunk megszűnésének hírére seregestől kerestek fel soraikkal. Helyszűke miatt csak néhány levelet közölhetünk kivonatosan s részben az író nevének elhagyásával, mert az idő rövidsége miatt nem állt módunkban válaszukat bevárni, hogy nevük említéséhez hozzájárulnak-e.

Így dr. Dunay Béla ügyvéd (Alsódabas) a következőket írja:

«Az elméleti jogvitáknál sokkal fontosabb volt a Jogtudományi Közlönynek a jogalkotási és jogalkalmazási kritika gyakorlásának terén kifejtett ténykedése. Ennek megszűnnie nem szabad, mert a kritikátlan-ság minden téren, így a törvényhozás, jogszabályalkotás és jogszabályalkalmazás terén is csak hátrányos lehet a jogfejlődésére.

En főképp bátor hangú kritikái megnyilatkozásaiért járatam b. lapját, noha ára aránylag magas volt a többi jogi szaklapokéhoz képest.

Szükség van oly lapra, amely feladatát tűzi a legbátrabb kritikát minden igazságügyi anomáliával szemben, nyilvánuljon az akár feltűnően téves jogalkalmazásban, akár jogeszmé- és alkotmányellenes jogszabályalkotásban. Emelje fel e lap tiltakozó szavát minden kisiklással szemben, mint ahogy megtette a Jogtudományi Közlöny a statáriális eljárás helytelenítésével, valamint annak többszörös hangoztatásával, hogy a bünvádi perrendtartásban szabályozott pervezetési módok sem a ceruzakopogtatást, sem a vádlott és védőjének bírói székéből való felelőtlen sértegetését nem ismerik.

Azt hiszem, ha egy ily folyóirat megindulna, ezzel nagy szolgálatot tenne a Jog — politikai irányok változásaitól mentes, örök — eszméjének, valamint a gyakorlati jogalkotásnak és jogalkalmazásnak.»

Jogéletünk egy kiválósága írja:

Mélyen tisztelt Barátom. Te talán nem veszed olyan tragikusan a dolgot, de én könnyeket hullattam búcsú-cikked olvastán. Lelki szükségét érzem annak, hogy megírjam Neked, mennyire fáj a Jogtudományi Közlöny megszűnése, hiszen Te jól tudod, hogy ezt a lapot én még Fayer László idejében szerettem meg és ez a szeretetem változatlanul megmaradt a Te éréd alatt is.»

Egy külföldi előfizető írja:

«Szinte megdöbbenéssel olvasom a Jogtudományi Közlöny ma ideért számában az Ön búcsúzóját. Hiszen el sem tudtam képzelni, hogy nem csak nagyszerű multjánál, de ma is élő és ható erejénél fogva is életre hivatott lapunkat halálra ítélessék.

Azt írom «lapunkat» s kérem: ne tessék zokon venni a több birtokos első személyt, mert a J. K. nekem sokkal többet jelent, mint a lap sok, velem együtt régi előfizetőjének. Távol élek hazánktól, elszakadva szeretett hivatásomtól: az ügyvédségtől is. Azóta a J. K. volt az, mely az élő kapcsolatot jelentette számomra a hazai jogi élettel s hétről-bétre megújuló öröm volt nekem a lap s ennek is nem utolsó sorban azok a bizonyos «radikális» cikkei a lap elején s a szellemtől sugárzó Szemlében!

Ezért érzem igen tisztelt Szerkesztő Uram lelki szükségét annak, hogy ismeretlenül s hivatlan-hivatlatlanul is e pár rend írással kezdem Ön felé nyújtsam együttérzés jeléül, de nem búcsúzásra, hanem e szóval: a viszontlátásra!»

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

A «Tempo» 1935-ben is segítőtársa lesz minden ügyvédnek: másolási, sokszorosítási, fordítási munkáikban. V., Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12. B. U. É. K.

678

Felolós szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 63-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felolós kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)